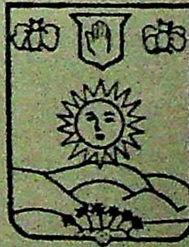
AN ENCYCLOPAEDIC DICTIONARY OF SANSKRIT ON HISTORICAL PRINCIPLES

Volume Four

PART ONE

Dr. S. D. JOSHI
Retired Professor and Head of the Department of Sanskrit
and
Director, Centre of Advanced Study in Sanskrit
University of Poona

DECCAN COLLEGE POSTGRADUATE AND RESEARCH INSTITUTE
POONA 6, INDIA
1990

AN ENCYCLOPAEDIC DICTIONARY OF SANSKRIT ON HISTORICAL PRINCIPLES

VOLUME FOUR

PART I

Prepared by the staff of (i) the Sanskrit Dictionary Project, (ii) the Department of Linguistics and (iii) the Sanskrit Dictionary Unit, Deccan College, Poona, and published by the Deccan College Postgraduate and Research Institute, Poona, India, with the financial support and patronage of the Ministry of Human Resource Development, Government of India, Government of Maharashtra, University Grants Commission and subvention from the UNESCO and CIPSH.

LOCAL ADVISORY COMMITTEE

Chairman

Dr. S. C. GUPTE, Vice-Chancellor, University of Poona

Members

Dr. R. N. DANDEKAR
Dr. C. G. KASHIKAR
Dr. A. R. KULKARNI
Dr. M. K. DHAVALIKAR (up to 31-5-90)
(Director, Deccan College, Poona)
Dr. V. N. MISRA (from 1-6-90)
(Director, Deccan College, Poona)

Dr. A. M. GHATAGE
Dr. S. D. JOSHI
Dr. (Mrs.) VASUDHA S. GANDHE
(Joint General Editor)

EDITORIAL STAFF

Dr. S. D. JOSHI

Joint General Editor

Dr. (Mrs.) VASUDHA S. GANDHE

Editors

Dr. P. P. APTE
Dr. JAYASHREE GUNE
Dr. H. G. RANADE

Assistant Editors

Dr. V. P. BHATTA
Dr. (Mrs.) L. S. DEODHAR
Dr. (Mrs.) V. M. KSHIRASAGAR
Dr. H. C. PATYAL
Dr. (Mrs.) P. M. PINGLE

Dr. A. RAMASWAMY IYENGAR (from 1-6-90)
Dr. (Mrs.) J. D. SATHE
Dr. NILAMADHAV SEN
Dr. Y. K. WADHWANI

Sub-Editors

Dr. S. S. BHIDE
Dr. ACHYUTANANDA DASH
(up to 1-10-90)

Dr. (Mrs.) R. S. DATE
Mrs. S. V. GADGIL
Dr. (Mrs.) A. R. GURJAR
Dr. P. V. JOSHI

Dr. (Mrs.) M. A. KINJAWADEKAR
Dr. (Mrs.) M. B. KOLHATKAR
Shri D. B. POLKAM
Shri K. VENUGOPALAN

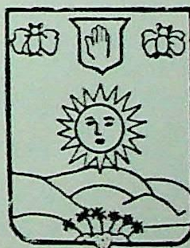
Printed at the Bhandarkar Institute Press, Poona 411004, India.

AN ENCYCLOPAEDIC DICTIONARY OF SANSKRIT ON HISTORICAL PRINCIPLES

Volume Four

PART ONE

Dr. S. D. JOSHI
Retired Professor and Head of the Department of Sanskrit
and
Director, Centre of Advanced Study in Sanskrit
University of Poona

DECCAN COLLEGE POSTGRADUATE AND RESEARCH INSTITUTE,
POONA 6, INDIA
1990

अननुविद्य (an-anuvidya) *ger.* A not having realised or known य इहात्मानमननुविद्य व्रजन्ति…तेषां सर्वेषु लोकेष्वकामचारो भवति ChāndoU. viii. 1.6; अथ हैतेऽननुविद्य यजन्ते या(न् अ)ननूचाना अबन्धवोऽचरणा असंशितव्रता याजयन्ति VādhūŚS. iv. 18.25; ये … शास्त्राचार्योपदिष्टमननुविद्य यथोपदेशमनु स्वसंत्रेयतामकृत्वा व्रजन्ति ChāndoUBh. 480.10 (*on* viii. 1.6); B not having meditated upon अननुविद्य अनुपास्य ŚrutaPra. ii. 38.12 (*on* i. 3.13)

अननुविधान (an-anuvidhāna) *n.* not acting in conformity, not following हेतुभेदाननुविधानेऽहेतुकताप्रसङ्गात् HetuBiṬ. 89.1; उभयोरननुविधानेऽनीश्वरत्वमुभयोः BrahmSi. 121.9; अस्तु तर्हि सलिलपृथिवीसाधारण उपलभ्यमानो रसादिरेव पतनहेतुरिति चेन्न, तत्राननुविधानात् पतनतारतम्यस्य NyāySiA. 257.3.

अननुविधेय (an-anuvidheya) *adj.* i who is not to be commanded (i.e. master) येऽप्याहुः प्रयोक्त्राशयस्य प्रवर्तकत्वं यतोऽननुविधेयस्य वचनान्न प्रवर्तमानः कश्चिद्दृश्यते अनुविधेयस्य पुंसः किंचिदब्रुवतोऽपि भ्रूभङ्गादिनाशयमवगम्य प्रवर्तते NyāyMañ. i. 331.9; ii which is not to be followed, cf. **अननुविधेयनियोग.**

अननुविधेयत्व (ananuvidheya-tva) *n.* the state of being what is not (necessarily) to be followed ननु न प्रवर्तयत्यपि शब्दव्यापारे प्रेक्षापूर्वकारिणः प्रवर्तन्ते तस्याननुविधेयत्वात् NyāyMa. 244.10.

अननुविधेयनियोग (ananuvidheya-niyoga) *m.* obligatory injunction which is not fit to be followed (न चाननुविधेयोऽश्रद्धेयः) न चाननुविधेयनियोगेष्वस्माकं व्युत्पन्नानां नास्ति प्रवृत्त्यवगमः न चास्मात् प्रवर्तेमहि TātpaṬ. (Vā.) 425.15 (*on* ii. 1.63)

अननुविधेयप्रैष (ananuvidheya-praiṣa) *m.* call or direction which is not to be followed प्रैषादिविशो(? शे)षो हि समीहितोपायभावानुरोधेनैव प्रवृत्तिगोचरोऽननुविधेयप्रैषादिषु प्रवृत्त्यभावात् NyāyMa. 240.10.

अननुविधेयवाक्य (ananuvidheya-vākya) *adj.* whose statements are not to be followed मिथ्याभूतं शिष्यं सत्यत्वेनोपलभमानस्तु स्वयं भ्रान्तत्वादननुविधेयवाक्यः स्यात् ŚatDū. 143.6.

अननुवृत्त (an-anuvṛtta) *adj.* i not continued (i.e. completed) न तत्र ननुवृत्तं प्रकरणम् ŚābaBh. 734.5 (*on* iii. 1.21); ii not continued (i.e. vanished) सर्वं यत्नकृतोऽपि संबन्धो गादेरननुवृत्तस्य व्यवहाराङ्गं न स्यात् । तत्र NayaVi. 227.7 (*on* i. 1.6); iii not continued (in all instances) (i.e. which is not common to all instances) अननुवृत्ताकारान्तरस्य प्रयोजकत्वकल्पनेनान्यतरस्यानुल्यतवकल्पनाया अयुक्तत्वात् इदमपि सामानाधिकरण्यं जातिगुणवाचिशब्दानामिव तुल्यमेव ŚrutaPra. iB. 64.21 (*on* i. 1.1)

अननुवृत्तता (ananuvṛtta-tā) *f.* the state of not being continued (from a preceding context to a subsequent one) 'दहर उत्तरेभ्यः' इति सूत्रमारभ्य धर्मित्वेन नुवृत्तं दहरं 'इतरपरामर्शा'दिति सूत्रतस्साध्यत्वेनानुवृत्तं जीवत्वाभावं च परित्यज्य तथात्वेनाननुवृत्ततयात्यन्ताप्रतीतधर्मिसाध्यापेक्षणेन सूत्रयोजनायामतिक्लेशः स्पष्टः ŚivārkaMaDī. i. 11.6 (*on* i. 1.0)

अननुवृत्तत्व (ananuvṛtta-tva) *n.* i the state of not being continued (in all instances) (i.e. the state of not being that which is common to all instances) (सादृश्यम्) न सामान्यम्, अननुवृत्तत्वात् NayaVi. 147.9 (*on* i. 1.5); ii the state of not being (a word) continued or supplied (from a preceding rule to the subsequent one) विभाषाग्रहणस्यास्वरितत्वादननुवृत्तत्वान्महाविभाषा नित्यग्रहणेन निवर्त्यते PradI. iv. 232A. 20 (*on* iv. 4.20); iii the state of not being continued or extended अभिन्नो घट इति सहप्रयोगो न स्यात्, अभेदव्यवहाराननुवृत्तिश्च स्वरूपस्य अननुवृत्तत्वात् TarkSaṁ.(Ā.) 63.12.

अननुवृत्ति (an-anuvṛtti) *f.* i absence of continuation (of a word or word-group from a preceding rule to the subsequent one) भावकर्मणोरित्यननुवृत्त्यैव सिद्धे सत्यनुवृत्तिर्विकल्पार्थ भावाय MahāBh. ii. 60.1 (*on* iii. 1.67); ii. 356.20 (*on* v. 1.59); ईदूतोरेव स्वरितत्वप्रतिज्ञानादिति भावः । स्वननुवृत्तिरेव च निवृत्तिः PradI. i. 269B.7 (*on* i. 1.12); पूर्वसूत्रे चानुकृष्टस्य द्वयोरित्यस्येहाननुवृत्तावपि … द्वयोरेवायं विधिरिति दर्शयति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 2.61; *on* P. i. 2.50; अननुवृत्तिश्चोत्स्येत्यादौ छान्दसत्वादीर्घाभावसिद्धेः PariVṛ.(SI.) 152.21: अत्र 'सुप् सुपा' इत्यननुवृत्तेस्तिङापि समासः PrakriKau. i. 515.4; च्व्योरिति सूत्रे ङितीत्यस्याननुवृत्तिः PrasĀ. i. 216.16; अत्र पितीत्यनुवृत्तावननुवृत्तौ वा फलदोषयोरभावेन तदनुक्तिः LaŚabdeŚe. ii. 456.11; ii. 23.7; ii. 161.16; ii. 318.4; ii. 382.1; ii non-extension, non-continuation, non-recurrence (of features, existence etc.) यः पक्षेण विशिष्यते स पक्षस्यैव भवति नान्य[स्य] । यथा — यो देवदत्तस्य पुत्रः स तस्यैव पुत्रो न यज्ञदत्तस्यापि । ततोऽन्यत्राननुवृत्तेः HetuBiṬ. 15.1; 16.17; दुःखित्वाद्यभिमानस्य मिथ्याभिमानत्वोपपत्तेः … दुःखित्वादीनाम्, सुषुप्त्यादिषु च अननुवृत्तेः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 771.12 (*on* iv. 1.2); NyāyRa. 241.13 (*on* 5(2).102); ĀtmaTaVi. 814.16; जागरावस्थायां तु नासीत् कामिनीति युज्यते बाधकं स्थिरत्वात् । सहसापसरणासंभवात् । तत्कार्याणां च दशननखक्षतादीनामननुवृत्तेः NyāyVārPari. 525.13; अत्र च सर्वत्र पूर्वपूर्वविशेषणवतामेवोत्तरोत्तरविशेषणसंबन्धावैशिष्ट्यमन्यथा ब्राह्मणत्वस्याप्युत्तरेष्वननुवृत्त्यापत्तेः ManvaVi. 75.9 (*on* 1.97); एकत्वं घटाभेदः चेत्, तदभेदो—घटो वा, तदतिरिक्तो वा प्रथमे पर्यायत्वात्, अभिन्नो घट इति सहप्रयोगो न स्यात्, अभेदव्यवहाराननुवृत्तिश्च, स्वरूपस्य अननुवृत्तत्वात् TarkSaṁ.(Ā.) 63.12; सतोऽत्र घटादिस्वरूपस्य देशत्वाभावात् अननुवृत्तेश्च ŚatDū. 99.19. iii non-adherence (i.e. not giving attention or support etc.) (गुरुमातृपितृत्यागः … उपपातकम्) गुरोस्त्यागो यथावदननुवृत्तिः । अध्यापनसमर्थेऽध्यापयितर्युपाध्यायान्तराश्रयः ManuBh. ii. 387.5 (*on* 11.58); (बान्धवत्यागः— उपपातकम्) बान्धवानां पितृव्यादीनामननुवृत्तिः ManvaMu. 462.16 (*on* 11.62); iv non-continuation (i.e. not being common to all) लक्षणे सादृश्यमुक्तं न तद्द्रव्यम् … न गुणः, न च कर्म । न सामान्यम्, अननुवृत्तेः NayaVi. 146.4 (*on* i. 1.5); v non-transmission बीजगुणानुवर्तनात् क्षेत्रधर्माननुवृत्तेश्च क्रीडादौ मनुष्येष्वपि बीजप्राधान्यम् ManvaMu. 371.5 (*on* 9.40)

अननुवेध (an-anuvedha) *m.* non-connection अधर्मेणाननुवेधा(? धो) 'धर्मस्य नैपुण्यम्' ManuBh. i. 369.8 (*on* 4.107); अज्ञानत्वेनाननुवेधस्तु भ्रमस्य भ्रमत्वाज्ञानात् बाधकाले तु नेदं रूप्यं रूप्यतया यदभासत्तदज्ञानमित्यनुभूयते GuruCandr. ii. 365.17; LaCandr. 546.23.

अननुवेष्ट्य (an-anuveṣṭya) *ger.* not having reclined against (गोघ्नः) रात्रौ नित्यादिकमननुवेष्ट्योपविष्ट आसीत ManvaMu. 474.5 (*on* 11.110)

अननुव्यवसाय (an-anuvyavasāya) *m.* absence of after-cognition (of determinate knowledge) स च (संशयः) स्वतस्त्ववादेऽनुपपन्नः, प्रथममनुव्यवसायेन तस्मिन् ज्ञाने प्रामाण्यनिश्चयात्, अननुव्यवसाये च धर्मिज्ञानाभावात् MaṇiKa. 8.5.

अननुव्रतम् (an-anuvratam) *adv.* not according to the vow, disobediently यन्मे माता प्रममाद यच्चचाराननुव्रतम् ĀpaŚS. i. 9.9.

अननुव्रता (án-anuvratā) *adj.* (*f.*) not following the vow, disobedient यो विपर्यासमवगूहति…तस्य हैषा मुग्धाननुव्रता प्रजा जायते ŚatBr. III. vii. 1.22; यन्मे माता प्रलुलोभ चरत्यननुव्रता BaudhŚS. i. 49.10 = BaudhGS. ii. 11.28 = HirGS. ii. 10.7 = ĀgniveGS. iii. 1.1 (121.17); ĀpaManPāṭha. ii. 19.1; ii. 19.3; ii. 19.5.

अननुशय (an-anuśaya) *m.* non-repentance अर्थिप्रत्यर्थिनोरननुशयानुमतास्थानकुलिकसाक्षिमुख्यपुरग्रामवासिनो गृह्णते SmṛtiCan. iii. 40.5.

अननुशस्त (án-anuśasta) *adj.* which is not followed by the recitation (of *śastra*) स्तुतं वा एतदननुशंसति न हि स्तुतमननुशस्तमस्ति MaiS. i. 9.7 (i. 139.2); PañcBr. iv. 9.13; व्यृद्धं वा एतद् यत् स्तुतमननुशस्तम् KāṭhS. 34.2 (iii. 37.4); TaiBr. I. iv. 6.6; ŚatBr. XII. viii. 3.27; BaudhŚS. ii. 199.9

अननुशायिन् (an-anuśāyin) *adj.* not repenting or regretting (स्तोकादपि हि दातव्यमदीनेनान्तरात्मना) अदीनेनाननुशायिना VīraMi.(Saṁskāra.) 139.5.

अननुशासन (an-anuśāsana) *n.* non-instruction न च प्राचुर्ये सती-

-याया अननुशासनात् कथमेवमिति वाच्यम् VīraMi.(Tīrtha.) 25. 21; आश्रयाश्रयिभावे तृतीयाया अननुशासनात् तस्य तृतीयावगम्यत्वमप्यनुपपन्नम् MayūMāli. 151. 19 (*on* ii. 2. 11)

अननुशासनीय (an-anuśāsanīya) *adj.* not fit to be instructed पित्रादिष्वननुशासनीयेषु कोपः क्रोधः Aparā. 221.5 (*on* 1. 154)

अननुशास्यत्व (ananuśāsya-tva) *n.* the state of being that which is not to be instructed about शब्दस्याननुशास्यत्वाद् व्यर्थं तदनुशासनम् TantrVā. 219. 22 (*on* i. 3. 18)

अननुशिष्ट (an-anuśiṣṭa) *adj.* not instructed स किल ··· ब्राह्मणैरननुशिष्टं धर्मं बाह्यजनाननुशासद्धर्मपीडामप्यात्मनोऽङ्गीकृत्य परानुग्रहं कृतवान् TantrVā. 116. 21 (*on* i. 3. 4); अनुशिष्यापि स नृपं यदा नैच्छद् धनं नृपात् । अननुशिष्टहेतूक्त्या मती राज्ञस्तदाभवत् BṛĀraUBhVā. iv. 2. 1; न द्वितीया करणत्वलक्षणार्था अननुशिष्टलक्षणायां गौरवात् MīmāKau. iii(2).77. 7 (*on* ii. 1. 12)

अननुशिष्टत्व (ananuśiṣṭa-tva) *n.* the state of being not instructed or prescribed न चैवमपि बहुव्रीहिः समानाधिकरणत्वाभावादननुशिष्टत्वम् MīmāKau. ii. 307.13 (*on* iii. 2. 43); i. 242. 7 (*on* i. 4. 12)

अननुशिष्य (án-anuśiṣya) *ger.* not having imparted instruction नाननुशिष्य हरेत ŚatBr. XIV. vi. 10. 4; BṛĀraU. iv. 1. 2; अननुशिष्य वाव किल मा भगवानब्रवीत् ChāndoU. v. 3. 4 (Śaṅ. अननुशिष्य अनुशासनमकृत्वैव): स होवाच याज्ञवल्क्यः — अननुशिष्य शिष्यं कृतार्थमकृत्वा BṛĀraUBh. 497. 19 (*on* iv. 1. 2); तं मामननुशिष्यैव किमित्युक्तं त्वया पुरा BṛĀraUBhVā. vi. 2. 49.

अननुशृण्वत् (an-anuśṛṇvat) *adj.* not giving heed to or listening to, not obedient दासाहितकबन्धूननुशृण्वतो राजा विनयं ग्राहयेत् ArthŚā. i. 113. 2 (2. 1)

अननुशोक (an-anuśoka) *m.* not lamenting afterwards गतेष्वननुशोकः स्यात् IśānŚiPa. ii. 66. 24.

अननुशोचन (an-anuśocana) *n.* not lamenting afterwards (one of the varieties of *anubhāva* 'after-effects of emotions') धृतिः ··· । त(? ता)मभिनयेत् ··· अप्राप्तातीतोपहतविनष्टानामननुशोचनादिभिरनुभावैः NāṭyaŚā. 7. 84; धृतिः संतोषः । सा च ··· नष्टानामननुशोचनेन ··· करोति Kāvyānu.(He.) 104. 15.

अननुषक्त (an-anuṣakta) *adj.* [*f.*-ā] unconnected, not mingled with सप्त वै शीर्षन् प्राणाः···अष्टमीं नानुषजति वागष्टमी नेन्मे वाक् प्राणैरनुषक्तासदिति तस्माद् सा वाक् समानायतना प्राणैः सत्यननुषक्ता AitĀ. I. v. 2. 18; अन्योऽन्यानुपरक्तम् — अन्योऽन्यम् अननुषक्तम् Bhāsk. i. 219. 22 (*on* i. 5. 5)

अननुषङ्ग (an-anuṣaṅga) *m.* absence of connection न चैकपदत्वात् प्रत्ययाननुषङ्गे प्रकृतेरपि अननुषङ्गापत्तिः MīmāKau. iii(2).136. 8 (*on* ii. 1. 50)

अननुषङ्गम् (ananuṣaṅgam) *adv.* (accent?) without connecting or associating सावित्रः सर्वोऽग्निरित्यननुषङ्गं मन्यामहे TaiĀ. i. 26. 1 (160. 1)

अननुषङ्गिन् (an-anuṣaṅgin) *adj.* not attached to, indifferent to [MW.]

अननुषज्यमाना (an-anuṣajyamānā) *adj.* (*f.*) not being continued or associated यस्तु प्रस्तूयमानः सः ··· गोशब्दे पूर्वत्रानिविशमाने तद्बुद्धावननुषज्यमानायां प्रकरणविच्छेदे ज्ञाते ··· विच्छिन्नानुसंधानादर्थान्तरे वर्तते TantrVā. 528. 19 (*on* ii. 2. 22)

अननुष्टुभ (an-anuṣṭubha) *adj.* which does not have (a verse in) *anuṣṭubh* अननुष्टुभमेतदहर्भवति नानुष्टुभोऽश्नीयते BaudhŚS. ii. 252. 10.

अननुष्ठातृ (an-anuṣṭhātṛ) *adj.* who does not perform अर्थानामननुष्ठाता कामचारी विकत्थनः । अपि सर्वां महीं लब्ध्वा क्षिप्रमेव विनश्यति MahāBhā. xii. 93. 10=SūktiRa. 65. 1.

अननुष्ठातृक (ananuṣṭhātṛ-ka) *adj.* which does not have a performer अन्यथा हि अननुष्ठातृको यागः आपद्येत, तत्र अस्य उपदेशवैयर्थ्यं स्यात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 613. 8 (*on* iii. 2. 40); Bhām. 574. 20 (*on* iii. 2. 40)

अननुष्ठान (an-anuṣṭhāna) *n.* non-observance or non-performance or non-undertaking (of rites etc., religious or otherwise) कर्मणां तु प्रशस्तानामनुष्ठानं सुखावहम् । तेषामेवाननुष्ठानं पश्चात्तापकरं महत् MahāBhā. v. 38. 21; विहितस्याननुष्ठानान्निन्दितस्य च सेवनात् ।··· नरः पतनमृच्छति YājñaSm. 3. 219; एवमानयनमन्यद्वा किंचिदनुष्ठानमननुष्ठानं वाभिमतं तदा 'आनय' इत्यपि न ब्रूयात् । व्यर्थत्वाद्वचनस्य PramāVāSvopVṛ. 40. 15; तत्र रोगोत्पत्ति प्रत्युत्पन्नं कर्म यदनेनैव शरीरेण दृष्टमदृष्टं चोद्दिश्याप्तोपदिष्टानां विहितानां प्रतिषिद्धानामननुष्ठानमनुष्ठानं वा AṣṭāSaṁ. i. 114. 25 (1. 22); धर्मात् न प्रमदितव्यम्, धर्मशब्दस्यानुष्ठेयविशेषविषयत्वादननुष्ठानं प्रमादः TaiUBh. 216. 14 (*on* 1. 11); अनारम्भात् अननुष्ठानात् नैष्कर्म्यं निष्कर्मभावं कर्मशून्यताम् ···। पुरुषः न अश्नुते GītāBh.(Śaṅ.) 84. 14 (*on* 3. 4); BālaKrī. i. 11. 12 (*on* 1. 4); यद् ब्राह्मणवधस्याननुष्ठानं तदेव तत्प्रतिषेधस्यानुष्ठानम् ManuBh. i. 6. 18 (*on* 1. 3); i. 46. 21 (*on* 1. 104); i. 86. 11 (*on* 2. 28); असति विवाहे कर्मानधिकारादनधिकृतस्य चाननुष्ठाने दोषाभावात् पुरुषार्थानुष्ठानान्यननुतिष्ठतोऽनाश्रमिणोऽप्यवस्थानमविरुद्धम् ManuBh. i. 207. 16 (*on* 3. 4); अधिकृतस्याननुष्ठाने प्रत्यवायः ManuBh. ii. 273. 9 (*on* 9. 111); ii. 344. 7 (*on* 10. 43); ii. 390. 1 (*on* 11. 64); उद्धृतमन्त्रो न दीर्घसूत्रः स्यात् । अननुष्ठाने छात्रवर्तिकमन्त्रेण NītiVā. 10. 43; पञ्च यज्ञानिमान्कुर्वन् ब्राह्मणो नावसीदति । एतेषामननुष्ठानात्पञ्चसूना अवाप्नुयात् SkandP. iv. 40. 63; अनारम्भोऽननुष्ठानं न विवक्षितम् TātpaṬ.(Vā.) 408. 14 (*on* ii. 1. 43); 422. 22 (*on* ii. 1. 58); न चाननुष्ठानमाद्यपूर्वपक्षनयमात्रादिति न शास्त्रारम्भः NayaVi. 5. 2 (*on* i. 1. 1); NyāyKuA. ii(2). 71. 5; अथ निषेधेऽननुष्ठानस्य शास्त्रार्थत्वात् NyāyRaMā. 23. 23; 113. 2; 180. 19; TantrRa. 20. 6; पूर्वकृतानां कर्मणां फलोपभोगेन क्षयात्तन्निमित्ते शरीरे पतितेऽनागतानां च कर्मणामननुष्ठानादेवासत्त्वाद् देहान्तरानुत्पत्तेरत्यन्तासंबन्धः शरीरेण भवति NyāyRa. 671. 12 (*on* 5(15). 108); 691. 18 (*on* 5(17). 11); 935. 23 (*on* 7. 317); अतश्चाननुष्ठानात्फलतोऽप्रामाण्यमेव ŚāstrDī. 19. 1 (*on* i. 3. 1); 38. 7 (*on* i. 3. 7); GītāBh.(Rā.) 133. 1 (*on* 2. 47); महोक्षं वा महाजं वा श्रोत्रियायोपकल्पयेत् इति विधानेऽपि लोकविद्विष्टत्वादननुष्ठानम् Mitā. 222. 25 (*on* 2. 117); 333. 18 (*on* 3. 17); पापानामननुष्ठानं कर्मिणां शौचमिष्यते IśānŚiPa. ii. 66. 23; विहितस्यावश्यकस्याननुष्ठानात नरः पतनमृच्छति Aparā. 1037. 16 (*on* 3. 219); SmṛtiCan. v. 43. 3; तयेहाक्षेपवानधिकारीति पूर्वदिने आक्षेपनिश्चयाभावात् युक्तमननुष्ठानम् TattvCin. i. 44. 4; i. 43. 3; अनुष्ठाने फलमननुष्ठाने प्रत्यवायश्च सर्वप्रशासितुः संकल्पाद् भवति NyāyPari. 401. 9; NyāySu.(Ja.) 9A. 4 (*on* i. 1. 1); अकृतमङ्गलस्यापि फलदर्शनादननुष्ठानम् Upask. 3. 14 (*on* i. 1. 1); विहितस्य···अननुष्ठानात् (नित्यं दण्डः) DaṇḍaVi. 260. 17; प्रायश्चित्तस्य व्यतिक्रमोऽननुष्ठानम् DaṇḍaVi. 270. 8; SāṁkhyaPraBh. 10. 16 (*on* 1. 8); तच्चोदितकर्मणामननुष्ठानं च स्यात् ŚivārkaMaDī. i. 462. 22 (*on* i. 3. 27); MīmāNyāPra. 223. 19; SiddhāTa. 22. 27; वैतुष्याभावे तस्याननुष्ठानम् MīmāKau. iii(2). 66. 21 (*on* ii. 1. 9); स्मृतिविरोधे आचारस्य यावच्छ्रुतिदर्शनं स्मृतिदर्शनं वा अननुष्ठानम् BhāṭṭDī. i. 44. 15 (*on* i. 3. 4); MayūMāli. 22. 18 (*on* i. 3. 2); LalitāSaBh. 205. 20 (*on* 247); SetuBa. 29. 24; 95. 4; VaiyāBhū. 88. 4 (*on* 22); BālamBha. iii. 197. 18 (*on* 3. 327)

अननुष्ठानकारण (ananuṣṭhāna-kāraṇa) *n.* reason for non-performance स्मृतिविरुद्धत्वं नाननुष्ठानकारणम् BālaKrī. i. 26. 1 (*on* 1. 7)

अननुष्ठानतस् (ananuṣṭhāna-tas) *adv.* due to not following नन्ववाक्यप्रमाणत्वमननुष्ठानतो भवेत् BṛĀraUBhVā. i. 3. 78; भर्तृचित्तापरिज्ञानादननुष्ठानतोऽपि वा । वृत्तैर्लोकविरुद्धैश्च यान्ति दुर्भगतां स्त्रियः BhaviP. 38A. 1 (i. 15. 17); अननुष्ठानतो दोषो भक्त्यङ्गानां प्रजायते BhaktiRaSi. i. 2. 20.

अननुष्ठाननिन्दा (ananuṣṭhāna-nindā) *f.* censure of non-performance or omission अननुष्ठाननिन्दया प्रकृतविधिस्तुतिः ManuBh. i. 238. 28 (*on* 3. 62)

अननुष्ठाननिमित्त (ananuṣṭhāna-nimitta) *adj.* caused by non-performance परिव्राजकस्य तु सर्वकर्मसंन्यासात् प्रत्यवायो न संभवति अननुष्ठाननिमित्तः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 732. 15 (*on* iii. 4. 20)

अननुष्ठाननियम (ananuṣṭhāna-niyama) *m.* rule for or necessity of non-performance एककालत्वे तु प्रक्षेपाभावदशायां यागस्याप्यननुष्ठाननियमाद्धोमात्पूर्वं द्रव्यनाशे होमार्थतया द्रव्यप्रयुक्त्यभावेऽपि यागार्थतया तत्प्रयुक्त्यवश्यंभावान्न षष्ठाधिकरणविरोधः MayūMāli. 279. 12 (*on* iii. 4. 18)

अननुष्ठानप्रत्यवाय (ananuṣṭhāna-pratyavāya) *m.* sin or demerit due to non-performance अनेनाननुष्ठानप्रत्यवायं वदन्नित्यतामेव समर्थयति ManuBh. i. 129. 25 (*on* 2. 103); न चैते सोमयागा नित्या, येनाननुष्ठानप्रत्यवायभयात्परिज्ञानाय शाखान्तरमन्विष्येत ManuBh. i. 145. 27 (*on* 2. 136)

अननुष्ठानप्रसङ्ग (ananuṣṭhāna-prasaṅga) *m.* undesired contingency of non-performance or non-undertaking कर्मवैफल्येन तदननुष्ठानप्रसङ्गात् TattvVai. 69. 28 (*on* 2. 13); अस्तु तर्हि ब्रह्मकविषयतया विचारसंकोचः ··· इति चेन्न । कर्मविचारस्य कैश्चिदप्यननुष्ठानप्रसङ्गात् ŚatDū. 54. 11; अन्यथा मुमुक्षुविषयकर्मयोगस्यैव अननुष्ठानप्रसङ्गात् ŚatDū. 224. 14; अन्यथा फलभूयस्त्वासंभवेन क्लेशसाध्यानां तासामननुष्ठानप्रसङ्गादिति वाच्यम् ŚivārkaMaDī. ii. 421. 24 (*on* iv. 1. 1); अन्यथा ब्रह्मयज्ञाद्यनधिकारप्रसङ्गः कर्मणां मन्त्रवतामननुष्ठानप्रसङ्गश्च SiddhāTa. 23. 25.

अननुष्ठानमात्र (ananuṣṭhāna-mātra) *n.* mere non-performance न चाननुष्ठानमात्रेणैवार्थसिद्धं दूषणमिति वाच्यम् Aparā. 10. 23 (*on* 1. 7); अत्राननुष्ठानमात्रस्य प्रसङ्गत्वे बाधेऽपि तदापत्तिः BhāṭṭDī. iv. 217. 2 (*on* xii. 1.1); BālamBha. iii. 60. 17 (*on* 3. 18)

अननुष्ठानरूप (ananuṣṭhāna-rūpa) *adj.* which is of the form of

non-performance or non-undertaking प्रयोजनं चाननुष्ठानरूपमेवास्तु NayaVi. 5.2 (*on* i. 1.1); भाष्यमप्यननुष्ठानरूपाप्रामाण्यपरं व्याख्येयम् ŚāstrDī. 27.1 (*on* i. 3.3): अन्यत उपकारलाभे अननुष्ठानरूपस्य प्रसङ्गस्य असंभवात् GuruCandr. i. 277.23; MīmāKau. i. 60.22 (*on* i. 3.9); स्मृतिविरुद्धस्याचारस्यापि शिष्टपरिग्रहादाधनयेन स्मृतिवन्मूलश्रुतिकल्पकतया तुल्यत्वेनानुष्ठानात्मकस्याचारस्याननुष्ठानरूपबाधासंभवेन··· स्मृतितो बलीयस्त्वम् BhāṭṭCin. ii. 26.15 (*on* i. 3.5)

अननुष्ठानलक्षण (ananuṣṭhāna-lakṣaṇa) *adj.* which is of the nature of non-performance, characterised by non-undertaking स्वभावस्यानपायित्वादननुष्ठानलक्षणमप्रामाण्यम् SāṁkhyaPraSū. 1.8; तेन तत्र युक्तं यत्स्मृतेरननुष्ठानलक्षणमप्रामाण्यम् ŚāstrDī. 34.4 (*on* i. 3.5); कुण्डलादिषु हन्त्यादेः प्रयोजनाभावादननुष्ठानलक्षणो बाधो भवति NyāyRaMā. 179.10; 184.15; SāṁkhyaPraBh. 10.19 (*on* 1.8); काम्यकर्मविधीनामननुष्ठानलक्षणमप्रामाण्यमापादितम् SiddhāSi. i. 15.12; यावच्छ्रुतिदर्शनं विरोधाधिकरणन्यायेनाननुष्ठानलक्षणमप्रामाण्यम् MīmāKau. i. 93.7 (*on* i. 3.14); BhāṭṭDī. i. 39.14 (*on* i. 3.2); i. 47.8 (*on* i. 3.6); MayūMāli. 20.21 (*on* i. 3.1); VaiyāBhū. 87.21 (*on* 22); BālamBha. ii. 138.29 (*on* 2.117); ii. 268.3 (*on* 2.145); कठिनतरप्रयोगे कस्यापि प्रवृत्त्ययोगादननुष्ठानलक्षणमप्रामाण्यं प्रसज्येत LalitāSaBh. 220.21 (*on* 288); SetuBa. 4.29: 349.1.

अननुष्ठानलक्षणाप्रामाण्य (ananuṣṭhānalakṣaṇāprāmāṇya) *n.* invalidity characterised by non-following or non-performance न च गुरुलघुनोर्विकल्पस्संभवति, गुरुविधायकस्य शास्त्रस्याननुष्ठानलक्षणाप्रामाण्यप्रसङ्गात् ŚatDū. 228.7; ज्योतिष्टोमादौ ··· अननुष्ठानलक्षणाप्रामाण्यापत्त्या फलभूना कल्प्यते TattvCin. iv(2). 393.4; SāṁkhyaPraBh. 72.20 (*on* 1.157); SiddhāLeSaṁ. 369.4; MīmāKau. i. 95.7 (*on* i. 3.14)

अननुष्ठानसंकल्प (ananuṣṭhāna-saṅkalpa) *m.* resolve for non-performance or non-undertaking निषेधोऽपि निषिद्धस्यानिष्टसाधनतां प्रमापयंस्तद्विषयाननुष्ठानसंकल्पजननेन तदभावं व्यवस्थापयति NyāyRa. 935.13 (*on* 7.317); द्वेधापि व्यापारस्यानिष्टसाधनत्वकल्पनात् संभवलननुष्ठानसंकल्पजननेन निवारणम् NyāyRa. 935.16 (*on* 7.317)

अननुष्ठानसिद्धि (ananuṣṭhāna-siddhi) *f.* establishment of non-performance दीक्षितनिषेधेऽपि दीक्षाकालेऽननुष्ठानसिद्धेः पुरुषेऽपि प्राप्तिसंभवाच्च दीक्षितशब्दस्य मुख्यार्थोपपत्तेः न काललक्षकत्वम् MayūMāli. 500.7 (*on* vi. 5.11)

अननुष्ठानात्मकत्व (ananuṣṭhānātmaka-tva) *n.* the state of not having the characteristic of action (शब्दानाम्) साधुत्वासाधुत्वयोरननुष्ठानात्मकत्वाद् विधिप्रतिषेध(?धा)विषयत्वम् TantrVā. 191.15 (*on* i. 3.18)

अननुष्ठानोपपत्ति (ananuṣṭhānopapatti) *f.* justification of non-performance पूर्वप्रवृत्तशास्त्रस्याप्रामाण्ये प्रतिषेधपक्षेऽपि नित्यमननुष्ठानोपपत्त्या शाक्षिकानुष्ठानापादकविकल्पाप्रसङ्गादित्याह तत इति MayūMāli. 503.15 (*on* vi. 5.19)

अननुष्ठापक (an-anuṣṭhāpaka) *adj.* which does not prompt one to perform (a rite) तदेव हि निमित्तं यद् स्वसत्तायामवश्यमनुष्ठापयति। अननुष्ठापकस्य निमित्तत्वानुपपत्तेः VīraMi.(Samaya.) 125.3.

अननुष्ठापकता (ananuṣṭhāpaka-tā) *f.* the state of being one that does not prompt one to perform or undertake (a rite) अदृष्टस्याननुष्ठापकतापि चैतादृशी — यद्वैतुष्याभावे तस्याननुष्ठानम्, न तु वैतुष्यसंभवेऽपि तद्, विदलनादेरप्यनुष्ठानात्··· MīmāKau. iii(2). 66.20 (*on* ii. 1.9)

अननुष्ठापकत्व (ananuṣṭhāpaka-tva) *n.* the state of being one that does not prompt one to perform or undertake (an action) न चाध्यापनविधेरपि निर्नियोज्यतयाननुष्ठापकत्वम्। आचार्यकरणकामस्य नियोज्यस्य प्रतीतेः TattvPradī.(Ci.) 48.12; पितुरुपनयनाद्यनुशासनविधिर्नित्य एव प्राप्तः, इति चेत्, नैवम्, पितुः पुत्रं प्रत्यननुष्ठापकत्वात् VivaPraSaṁ. 189.10; तथासत्यस्य शास्त्रस्यानिर्णायकत्वेनाननुष्ठापकत्वेन वाप्रामाण्यप्रसङ्गात् ŚivārkaMaDī. i. 107.24 (*on* i. 1.2), CitraMī. 63.5; MīmāKau. i. 15.16 (*on* i. 3.3); MayūMāli. 23.17 (*on* i. 3.2)

अननुष्ठापकत्वलक्षण (ananuṣṭhāpakatva-lakṣaṇa) *adj.* characterised by being that which does not prompt one to perform or undertake (a rite) तथा सति 'न हिंस्यात्' इति शास्त्रस्य क्रत्वर्थपशुहिंसांशे अननुष्ठापकत्वलक्षणाप्रामाण्यप्रसङ्गात् PūrvottaVāNaMā. 55.16; ततश्च बाधितार्थकत्वरूपाप्रामाण्यनिश्चयेऽप्यननुष्ठापकत्वलक्षणाप्रामाण्यनिश्चयः संभवति MayūMāli. 19.3 (*on* i. 3.1); 26.22 (*on* i. 3.3); 99.6 (*on* ii. 1.1)

अननुष्ठापन (an-anuṣṭhāpana) *n.* the act of not prompting one to perform (a rite) फलाभावे च निमित्तेनापि नैमित्तिकस्याननुष्ठापनात् पुत्रे मृते नैव जातेष्टिः कार्या MīmāKau. i. 267.18 (*on* i. 4.22)

अननुष्ठाय (an-anuṣṭhāya) *ger.* I not having followed स्ववृत्तिमननुष्ठाय धर्ममुत्सृज्य तत्त्वतः (शिष्यस्याशिष्यवृत्तेर्हि न क्षन्तव्यं बुभूषता) MahāBhā. i. 746*(1); II not having practised or performed (an act or rite) शूद्रहत्याशुद्धिमननुष्ठाय निष्ठुराणां किंकराणामरूढस्ते पतिताः ··· कारवः AvantiKa. 235.17; (पूर्वकालिकक्रियाम्) तामननुष्ठाय (उत्तरकालिकक्रिया) यथा कर्तुं न शक्यत इत्यर्थादवश्यं कर्तव्या सती विहितवद् विज्ञास्यते TantrVā. 564.10 (*on* ii. 2.27); JīvanVi. 21.9; वेदानध्ययनमकृत्वा पुत्राननुत्पाद्य यज्ञांश्चाननुष्ठाय मोक्षमिच्छन् नरकं व्रजति ManvaMu. 234.30 (*on* 6.37)

अननुष्ठित (an-anuṣṭhita) *adj.* AI not accomplished or performed उदतिष्ठत दुर्धर्षस्तत्कर्मण्यननुष्ठिते। वृक्षान्धकारान्निष्क्रम्य जातक्रोधः स रावणिः Rāmā. vi. 73.13; अननुष्ठितो धर्मो न धर्मकार्यं करोति Bṛha. 17.8 (*on* i. 1.1); ŚlokaVār. 5(15). 115 (673.5); आम्नायोऽप्युक्तमप्यननुष्ठितमकर्तव्यतयैव दर्शयति BālaKrī. i. 150.4 (*on* 1.225); TantrRa. 6.17; अननुष्ठितस्यानुष्ठानमुपादानम्, तच्च कर्मविषयः पुरुषव्यापारः NyāyMāVi. 104.1 (*on* ii. 3.13); ŚivārkaMaDī. i. 17.34 (*on* i. 1.1); AII not carried out (i. e. not complied with at one's request etc.) (मित्रं तु सकृद् वाक्ये प्रतिहते कलुषितं स्यात्) प्रतिहत इत्यननुष्ठिते JayaMa. 345.24 (*on* 6.5); B not (medically) treated हृदि च श्लेष्मगुल्मस्तु पाकं यात्यननुष्ठितः BhelaS. 136.7 (6.5)

अननुष्ठितकर्तव्य (ananuṣṭhita-kartavya) *adj.* who has not performed his own duties अनवगतोपनतप्रबलवीरवैरानुबन्धम् ··· अननुष्ठितकर्तव्यमेनं वागुपन्यासेन वाल्मिकिमनुबोधयितुमपारयद्भिरमात्यैरुशनसा रामकथां प्रस्तुत्य किमपि प्रेक्षणकं कारितं लङ्केश्वरस्य दर्शयितव्यमिति JānaPa. 6.3(1)

अननुष्ठितकर्मन् (ananuṣṭhita-karman) *adj.* who has not performed the (prescribed) rites अननुष्ठितकर्मापि प्राग्भवीयकर्मवशाद् यो विशुद्धसत्त्वः संसारासारतादर्शनेन निष्पन्नवैराग्यः कृतं तस्य कर्मानुष्ठानेन वैराग्योत्पादोपयोगिना Bhām. 46.25 (*on* i. 1.1)

अननुष्ठितशुद्धधर्म (ananuṣṭhita-śuddhadharma) *adj.* who has not performed religious or holy duties प्राचीनेष्वर्वाचीनेषु वाधिकारिष्वननुष्ठितशुद्धधर्मेषु विद्योत्पत्तेरसिद्धत्वात् ŚatDū. 63.28.

अननुष्ठितसाधन (ananuṣṭhita-sādhana) *adj.* for which no means (of achieving) has (yet) been employed फलं च तदुच्यते। यदप्राप्तमननुष्ठितसाधनं च NyāySu.(Ja.) 175B.13 (*on* i. 3.4)

अननुष्ठितायःसार (ananuṣṭhitāyassāra) *adj.* which has not reacted upon (i. e. entered into) the core (i. e. the lump) of iron सः ··· परित्यक्तपरद्रव्यालम्बनोऽग्निरिवायःपिण्डादननुष्ठितायःसारः प्रचण्डघनघातस्थानीयं शारीरं दुःखं क्षपयति TattvPradī.(A.) 99.3 (*on* 1.78)

अननुष्ठीयमान (an-anuṣṭhīyamāna) *adj.* I not being pursued नार्थांश्चरेत्। प्रयत्नतोऽपि ह्येतेऽनुष्ठीयमाना नैव कदाचित् स्युः। अननुष्ठीयमाना अपि यदृच्छया भवेयुः KāmSū. 1.2(21.13); II not being practised or performed यच्छब्द आह तदस्माकं प्रमाणम्। शब्दश्चाग्नेः पत्नीवतः पानमाह। स्वष्टुः सहभावमात्रम्। न ह्यननुष्ठीयमाने सहभावः सिध्यति ŚābaBh. 793.15 (*on* iii. 2.36); पक्षे विधीयमानमुपगमननननुष्ठीयमानं, शास्त्रातिक्रमकारितां जनयेत् ManuBh. i. 229.3 (*on* 3.45); NyāyRaMā. 210.23; तद् किमिदानीं सागरं तरङ्गविना सिद्धेदित्यादीनामप्युपपन्नं प्रामाण्यमननुष्ठीयमानस्यापि शक्तिसद्भावात् ŚāstrDī. 23.5 (*on* i. 3.2); MayūMāli. 768.12 (*on* x. 7.17)

अननुष्ठेय (an-anuṣṭheya) *adj.* [*f.* -ā] A not fit to be performed, not liable to be practised कर्माणि ··· न नानुष्ठेयानि, किंतु ज्ञानिना अननुष्ठेयान्येव SanatBh. 183.14 (*on* 1.6); प्रमाणाधिगतो सत्यां पुंसो मेयानुरोधतः। अनुष्ठेयोऽननुष्ठेय इति पश्चान्मतिर्भवेत् BṛĀraUBhVā. i. 3.74; अग्निहोत्राद्याश्रमधर्मः ··· कार्यालेपादननुष्ठेय इति पूर्वः पक्षः VedāntDī. 223.19 (*on* iv. 1.16); NyāySu.(Ja.) 9A.9 (*on* i. 1.1); LaCandr. 643.41; भक्षणाभावोऽत्र भक्षणप्रागभावः स चानादित्वादननुष्ठेयः MayūMāli. 465.4 (*on* vi. 2.5); आश्रमान्तरापवादश्रवणाच्चाश्रमान्तरमननुष्ठेयमिति जैमिनिः VedāntPāSaṁ. 362.12 (*on* iii. 4.18); VedāntKau. 394.18 (*on* iv. 1.16); न च तस्याः (तृप्तेः) भक्षणानुनिष्पन्नत्वेनाननुष्ठेयाया अङ्गत्वानुपपत्तिः MīmāKau. ii. 274.8 (*on* iii. 2.26); B not fit to be constructed (as an architectural moulding) अत्र शालारचनादिकं घटधारणप्रयुक्तमेव नोत्पत्तिप्रयुक्तमिति, धारणानिच्छायामननुष्ठेयमेवेति कैश्चिदुक्तम् SmṛtiCan. iii. 248.13.

अननुष्ठेयता (ananuṣṭheya-tā) *f.* the state of not being fit to be carried out अस्माभिरसवर्णापुत्राणां दत्तकेतरगौणपुत्राणां पुत्रिकायास्तत्पुत्रस्य च विभागविधयो न निबध्यन्ते, संप्रत्यननुष्ठेयतया वृथा ग्रन्थविस्तरभयेः SmṛtiCan. iv. 670.2; तेषां (देशानाम्) स्वरूपेणाननुष्ठेयतया क्रमापेक्षत्वाभावादविवक्षितः पाठः MayūMāli. 755.7 (*on* x. 7.1)

अननुष्ठेयत्व (ananuṣṭheya-tva) *n.* the state of being unfit to be practised or not being liable to be performed गुणोऽपि च न धात्वर्थमनुपतीय स्वतन्त्रः शक्नोति तन्निरपेक्षभावनारहितत्वान्निर्विशेषस्य च करोत्यर्थमात्रस्या-

ननुष्ठेयत्वादव्यापारत्वाच्च ग्रहीतुमित्याश्रयति (धात्वर्थम्) TantrVā. 1121. 5 (*on* iii. 6. 43); अननुष्ठेयत्वे वाक्यप्रमाणत्वानुपपत्तिरिति चेद् न ह्यनुष्ठेयेऽसति पदानां संहतिरुपपद्यते BṛĀraUBh. 40. 6 (*on* i. 3. 1); निरङ्गस्य प्रधानस्याननुष्ठेयत्वाद् विध्यन्ताधिकरणसिद्धान्तन्यायेन प्राकृतवद् वैकृतं कर्म कर्तव्यमिति सेतिकर्तव्यताकं तदनुष्ठीयते NyāyMañ. ii. 146. 33; PrakaPañ. 472. 9; NyāyRaMā. 103. 17; 134. 17; 148. 1; न ह्यात्मज्ञानं धर्मः। अननुष्ठेयत्वात् Aparā. 20. 14 (*on* 1. 8); TattvPradī. (Ci.) 90. 5; JīvanVi. 39. 10; सुकृतफलाक्षेपादननुष्ठेयत्वशङ्कापरिहारार्थम् 'अग्निहोत्रादि' इति सूत्रम् ŚrutaPra. ii. 588. 24 (*on* iv. 1.16); न च स्वार्थानुष्ठापकत्वं प्रयोजनम्, स्वार्थस्य द्रव्यदेवतास्वरूपस्याननुष्ठेयत्वात् VivaPraSam. 147. 5; न हि ज्योतिष्टोमं निमित्तीकृत्य कामा विधीयन्ते, कामानामननुष्ठेयत्वात् NyāyMāVi. 248. 3 (*on* iv. 3. 11); न च … कलिप्रशंसेयमिति वाच्यम्। कलिकालस्याननुष्ठेयत्वेन प्रवृत्त्यविषयत्वात् स्तुतिवैयर्थ्यात् VīraMi.(Bhakti.) 43. 5; MīmāKau. i. 32. 11 (*on* i. 3.6); i. 96. 3 (*on* i. 3. 14); ii. 274. 10 (*on* iii. 2. 26); अनृतवदनवदेव निषेध्याशनस्याविहितत्वादभावस्य चाननुष्ठेयत्वान्न समाख्याविषयत्वम् BhāṭṭDī. ii. 65. 12 (*on* iii. 8. 3); iv. 1. 15 (*on* x. 5. 1); ननु तस्य लोकविद्विष्टत्वेऽपि लोकतः शास्त्रस्य प्राबल्यात् कथमननुष्ठेयत्वम्, अत आह अस्वर्ग्यमिति BālamBha. ii. 138. 30 (*on* 2. 117); i. 389. 1 (*on* 1. 129)

अननुष्ठेयभूतवस्तु (ananuṣṭheya–bhūtavastu) *n.* (already) existent entity which is unfit to be accomplished तन्न्यायान्तरं ब्रह्मप्रतिपादनेऽपेक्ष्यते, उत गुणोपसंहारे। नाद्यः उत्पत्त्यादिविधिचतुष्टयनिर्णायकस्य न्यायान्तरस्याननुष्ठेयभूतवस्तुप्रतिपादनेऽनुपयोगात् VivaPraSam. 201. 18.

अननुष्ठेयरूप (ananuṣṭheya–rūpa) *adj.* having the form or nature of not being fit to be performed अननुष्ठेयरूपोऽपि तद्विशेषणभावतः। विधेयत्वं कथंकारं क्रमो न प्रतिपद्यते NyāyRaMā. 149.20.

अननुष्ठेयरूपत्व (ananuṣṭheyarūpa–tva) *n.* the state of having the nature of not being fit to be performed केवला भावना तावन्न कदाचिद् विधीयते। अननुष्ठेयरूपत्वाद् विशिष्टा सा विधीयते TantrVā. 724. 1 (*on* iii. 1. 14); (निरोधस्य) अननुष्ठेयरूपत्वात्तत्सिद्धिश्चात्मबोधतः। प्रत्यग्ज्ञाने निरुध्यन्ते चित्ततद्वृत्तयो यतः BṛĀraUBhVā. i. 4. 850.

अननुष्ठेयसमवेत (ananuṣṭheya–samaveta) *adj.* associated with that which is not fit to be performed ये त्वननुष्ठेयसमवेतप्रकाशनार्थास्तेषां प्रकाश्यैकत्वेऽपि श्रद्धाजननादिद्वारा कर्मण्युपयोगादधिकतरश्रद्धाजननार्थं समुच्चय एव BhāṭṭDī. iv. 273. 9 (*on* xii. 4. 1)

अननुष्ठेयांश (ananuṣṭheyāṁśa) *m.* part or portion which is not fit to be performed (पाञ्चरात्रस्य) अननुष्ठेयांशेषु कुण्डगोलकस्त्रीशूद्रादिवेदानधिकृतविषयतया प्रामाण्यम् ŚivārkaMaDī. ii. 117. 5 (*on* ii. 2. 42)

अननुसंहित (an-anusaṁhita) *adj.* not known or ascertained रूपादीनामितरेतरवैधर्म्यमननुसंहितं चाव्यावृत्तं च NyāyVār. 440. 1 (*on* iii. 2.56) (but TātpaṬ. (Vā.) अननुसंहितं च — शरीरगुणत्वेनानन्वितमित्यर्थः); न चार्थानुसंधानेऽपि तस्य भूतत्वमनुसंधीयते, आरोपितत्वव्यावर्तकविशेषणाननुसंधानात्। अननुसंहितस्य चारोपसाधारण्यात् ĀtmaTaVi. 691. 17.

अननुसंहितत्व (ananusaṁhita–tva) *n.* the state of not being known सकलज्ञाननिवृत्तिरूपस्वास्थ्यस्य तदानीमननुसंहितत्वेऽप्येवं परामर्शोपपत्तेः ŚrutaPra. iA. 167. 28 (*on* i. 1. 1)

अननुसंहितदण्ड (ananusaṁhita–daṇḍa) *adj.* who has not known or is not aware of a staff न खल्वननुसंहितदण्डश्चैत्रं दण्डीति व्यपदिशति TātpaṬ.(Vā.) 110. 1 (*on* i. 1.4)

अननुसंहितपूर्वजात्युद्भावन (ananusaṁhitapūrvajāty–udbhāvana) *n.* raising of a futile rejoinder which is not known previously यो हि सभादर्शनमात्रात् पूर्वाभ्यस्तमपि विस्मरति तस्य दैव कथा अननुसंहितपूर्वजात्युद्भावनस्य TātpaṬ.(Vā.) 672.20 (*on* v. 1. 1)

अननुसंहितप्रयोजन (ananusaṁhita–prayojana) *adj.* who is not aware of the purpose वृक्षतानिवृत्तौ न त्वेतदस्ति प्रेक्षावतामननुसंहितप्रयोजनानामपि याहृच्छिकीषु क्रियासु प्रवृत्तिदर्शनात् Bhām. 372. 12 (*on* ii. 1. 33)

अननुसंहितलिङ्ग (ananusaṁhita–liṅga) *adj.* who is not aware of the mark or probans एवं चैतदभ्यासपाटवोपेतस्य व्याप्तिस्मरणमनपेक्षमाणस्य वस्तुस्वरूपग्रहणमात्रादेवाननुसंहितलिङ्गस्य … अभ्यासपाटवसहकारिणः प्रत्यक्षस्य फलम् NyāyKa. 200. 2; अयम् (अहमिति विकल्पः) … अशाब्दत्वादप्रतिक्षेपाच्च। न च लैङ्गिकः, अननुसंहितलिङ्गस्यापि स्वप्रत्ययात् ĀtmaTaVi. 743. 8.

अननुसंहितविशेषण (ananusaṁhita–viśeṣaṇa) *adj.* who has not known or is not aware of the attribute द्रव्यज्ञानात् पूर्वं गुणज्ञानं गुणज्ञानाच्च पूर्वं सामान्यज्ञानमिति विशेषणत्वादवसेयम्। … अननुसंहितविशेषणस्य विशिष्टप्रत्ययानुपपत्तेः Kiraṇā. 197. 20.

अननुसंहितसाधुशब्द (ananusaṁhita–sādhuśabda) *adj.* who has not known the corresponding correct or standard word प्रथमव्युत्पन्नस्यापभ्रंशादेव स्मारितसाधुशब्दादर्थप्रत्ययस्तन्मूलकश्चाननुसंहितसाधुशब्दानामपि TattvCin. iv(2). 643. 2.

अननुसंहितसामर्थ्य (ananusaṁhita–sāmarthya) *adj.* efficacy of which is not known 'न वयम्' इत्यादिना भावस्य सामर्थ्यमङ्गीकृतं, न तु सामर्थ्येन सद्व्यवहारः अननुसंहितसामर्थ्यस्यापि सद्व्यवहारविषयत्वात् NyāyVār-Pari. 215. 8.

अननुसंहितोपाधि (ananusaṁhitopādhi) *adj.* who has not known or is not aware of the adjunct (of an object) चाक्षुषत्वाद्युपाधिनिबन्धन इति चेद् नाननुसंहितोपाधेरुपहितप्रत्ययायोगात् TātpaṬ.(Vā.) 110. 1 (*on* i. 1. 4); ĀtmaTaVi.691. 13; Kiraṇā. 174. 16; 333. 5; Upask. 285. 8 (*on* vii. 1.6); न ह्यननुसंहितोपाधेरुपहितप्रत्ययः TattvCin. i. 602. 2.

अननुसंदधत् (an–anusandadhat) *adj.* not ascertaining परमात्मन ऐक्यानुसंधानाभावोऽसिद्धः। यत इदानीमननुसंदधदपोऽनागामिकालेऽनुसंधास्यति NyāySu.(Ja.) 508B. 8 (*on* iii. 2. 10); उपसंहारादपि उपक्रमैकवाक्यत्वमननुसंदधतां मुख्यार्थबोधः संभवतीति चेत् न UpaParā. 11. 2; 11. 8.

अननुसंदधान (an–anusandadhāna) *adj.* not ascertaining व्याकुलबुद्धयो गुरुसंप्रदायविकला अश्रुतवेदव्याख्यातारः सर्वत्राप्येकरूपतामननुसंदधाना वेदं छिन्दन्ति NyāySu.(Ja.) 124B. 10 (*on* i. 1. 6)

अननुसंधातृ (an-anusandhātṛ) *adj.* who does not ascertain स्वस्यैवैकस्मिन् देशे वर्तमानानामन्तःकरणानां संबन्धेन तत्कृतदुःखाद्यनुभवत्वाभ्युपगमे देवदत्तस्य स्वशिरःपादाद्यवयववृत्तिवेदनानुसंधानाभावप्रसङ्गात्। अननुसंधातुर्देहवज्जडत्वापत्तेः VedāntRaMañ. 1. 1 (17. 6)

अननुसंधान (an-anusandhāna) *n.* 1 absence of connection न ह्यात्मासंवेद्यः फले विषये चानुसंधातुं शक्यः। अननुसंधाने च स्वपरसंवेद्ययोः कोऽतिशयः BrahmSi. 4. 10; अगत्वा देशान्तरदर्शनम् अल्पमार्गं गत्वा दूरदेशदर्शनं च अगमनदूरमार्गगमनयोः अननुसंधानेन उपपद्यते PūrvottaVāNaMā. 345. 13; 2 absence of knowledge or awareness अननुसंधानं तु जीवान्तरे जीवस्य … औपाधिकभेदप्रयुक्त्यैवोपपत्स्यते PramāMā. 3. 25; अङ्गिनोऽननुसंधानं प्रकृतीनां विपर्ययः। अनङ्गस्याभिधानं च रसे दोषाः स्युरीदृशाः KāvyPra. 434.3; 441. 2; Kāvyānu. (He.) 145. 8; Kāvyānu.(Vā.) 68. 8; अंशिगतस्य चांशेन सर्वस्याननुसंधानमीश्वराचिन्त्यशक्त्यायत्तम् TattvPrakā. 182A. 8 (*on* iii. 3. 56); अङ्गिनोऽननुसंधानमनङ्गस्य च कीर्तनम्। … दोषा रसगता मताः SāhiDa. 420. 17; 422. 10; बहुपुरुषसंपर्केण कुतो गर्भ इत्यननुसंधानात् तव गोत्रं न वेद्मि ŚivārkaMaDī. i. 491. 24 (*on* i. 3. 39); अर्थतथात्वं प्रामाण्यं चेत् स्मृतेरपि तथात्वप्रसङ्गः। अननुसंधानं तत्प्रयोजकं चेत् स्मृतिप्रमोषप्रत्यभिज्ञयोरतिव्याप्त्यव्याप्ती TantrRaha. 7. 5; न सुखदुःखव्यवस्थया भेदसिद्धिः।… व्यवस्थाशब्देनानुसंधानाननुसंधानयोरुक्तेः Nyāyāmṛ. 583A. 9; 580B. 8; चरणावच्छिन्नवेदनाया हस्तावच्छिन्नेनाननुसंधानात् SiddhāLeSam. 329. 4; (लुप्तस्वामिके) प्रच्छन्नस्य स्वामिनोऽननुसंधानाद्यनुमितादुपेक्षणादेव स्वत्वनिवृत्तिः DaṇḍaVi. 291. 6; अननुसंधानावश्यंभावसमये स्वप्नादावपि ब्रह्ममयत्वभावनाविषये प्रमादाभाव एक एव सर्वेऽप्युपचाराः SetuBa. 176. 28; [a folly or mistake in inquiry or investigation, *nt*, cf. अननुसंधाना; letting a person out of one's sight, pw.]

अननुसंधानजनन (ananusandhāna–janana) *n.* producing of discontinuity, AbhinBhā. ii. 415. 3 (*on* 18. 13)

अननुसंधानतन्त्रत्व (ananusandhānatantra–tva) *n.* the state of being dependent on non-awareness तादृशवचनस्य … भूतार्थवादत्वेऽपि निरुक्तस्योत्सर्गतोऽननुसंधानतन्त्रत्वाविघाताच्च SiddhāLeSam. 331. 7.

अननुसंधानप्रयोजक (ananusandhāna–prayojaka) *adj.* which causes non-awareness न हि वयं यत्किंचिदुपाधिमात्रमननुसंधानप्रयोजकं ब्रूमः AdvaiSi. 815. 25; 816. 9; विशिष्टोपाधिभेदोऽननुसंधानप्रयोजकः SiddhāLeSam. 330. 5.

अननुसंधानप्रयोजकत्व (ananusandhānaprayojaka–tva) *n.* the state of being what leads to non-awareness मरणरोगविशेषादीनां गनाधिक्येऽप्यननुसंधानप्रयोजकत्वम् LaCandr. 817. 31.

अननुसंधानप्रयोजकोपाधि (ananusandhānaprayojakopādhi) *m.* adjunct causing non-awareness भोगायतनाभेदतद्भेदावनुसंधानाननुसंधानप्रयोजकोपाधी SiddhāLeSam. 329. 1.

अननुसंधानरूप (ananusandhāna–rūpa) *adj.* of the form of non-awareness न च — यस्मिन् धर्मिणि कार्यकरो यो भेदः स तत्समानसत्ताक इति नियमाच्छुद्धे अननुसंधानरूपकार्यकरस्य शुद्धसमानसत्त्वेति — वाच्यम् LaCandr. 817. 42.

अननुसंधानव्यवस्था (ananusandhāna–vyavasthā) *f.* settlement as non-awareness यच्छुद्धं चैत्रीयदुःखानुसंधातृ तदेव मैत्रीयदुःखानुसंधात्रिति

कथमनुसंधानाननुसंधानव्यवस्था Nyāyāmṛ. 581A.7; (उपाध्यभेदस्यैव तत्र तन्त्रत्वात्) तत्र अननुसंधानव्यवस्थाया अभावे LaCandr. 817. 43.

अननुसंधाना (an-anusandhānā) *adj.* (*f.*) who does not (properly) inquire or know अव्यननुसंधाने किमेवं भाषसे MahāvīC. 7. 0(32)

अननुसंधानोपपत्ति (ananusandhānopapatti) *f.* tenability of non-awareness कल्पितभेदेनोपपत्तौ सर्वशरीरेष्वेकस्यानुसंधानापत्तिरिति चेन्न । अतीतशरीरादावेवाननुसंधानोपपत्तेः SarvaDaKau. 141. 4; ननु — यद्यात्मैक्यं स्यात्, चैत्रेण सर्वदुःखाद्यनुसंधानं स्यात् इति — चेन्न, औपाधिकभेदेनाननुसंधानोपपत्तेः AdvaiSi. 815. 21; 817. 16.

अननुसंधाय (an-anusandhāya) *ger.* not having considered or taken into account योऽनन्येष्वत्वं योऽननुसंधायाभिवदयति स आत्मानं हिनस्ति PāraSū. 33. 22; न हि कश्चित् क्षुधी दुःखप्रहाणम् ··· अननुसंधायात्रमनुमिच्छति NyāyVārPari. 37. 14; NyāySu.(Ja.) 11A. 4 (*on* i. 1. 1); स्वप्रयोजनमननुसंधायैव जीवमोक्षार्थं प्रवृत्तेः प्रवृत्तिः NyāySu.(Ja.) 327B. 12 (*on* ii. 2. 1)

अननुसंधीयमान (an-anusandhīyamāna) *adj.* not being known or ascertained येष्वनुगतं तत्सामान्यं तेषु बुद्ध्यावाननुसंधीयमानेषु तद्वृत्तिसामान्यग्रहणासंभवान्न चानुसंधानसामर्थ्यं बुद्धेरस्ति NyāyMañ. i. 275. 17; अनिमेषैरप्यननुसंधीयमानशरसंधानमोक्षमभूदभूतपूर्वं द्वन्द्वयुद्धम् RāmāCam. 3. 19 (17) (comm. अननुसंधीयमानौ अविभाव्यमानौ); प्रमाणशब्दो ह्यधिगततयाननुसंधीयमानतथाभूतार्थनिश्चायकत्ववाची तस्य भावः प्रामाण्यम् NyāyRaMā. 35. 19; न स पक्षेषु साध्यसंबन्धितया अननुसंधीयमानस्य इह च स एवायं धूम इत्येवमविकल्प्यमानस्याव्यपदेश्यस्य स्वलक्षणस्य लिङ्गत्वं भवति NyāyRa. 398. 17 (*on* 5(4). 163); यथोर्ध्ववस्तुमात्रग्रहणे सति तद्विरोधितयाननुसंधीयमानयोर्मिथः स्फुटविरोधयोः स्थाणुत्वपुरुषत्वयोः स्फुरणम् NyāyPari. 57. 5; मुख्यार्थबोधः संभवति इति चेन्न । तथाप्युपक्रमैकवाक्यत्वे ··· पुरुषदोषमात्रेणाननुसंधीयमाने संभवतः तस्मिन्ननुसंधीयमानेऽसंभवतः प्रत्ययस्यापातप्रत्ययत्वेन तस्योपक्रमबाधकत्वायोगात् UpaParā. 11. 5.

अननुसंधीयमानत्व (ananusandhīyamāna-tva) *n.* the state of not being ascertained or known प्रमाणशब्दः ··· तस्य भावः प्रामाण्यं कथ तस्य भावः प्रमाणान्तराधिगततयाननुसंधीयमानत्वम् NyāyRaMā. 35. 21.

अननुसरण (an-anusaraṇa) *n.* **i** act of not following up or pursuing further त्रिचतुरज्ञानकक्षाविषणमात्रविश्रान्तेन विचारेण ततः परमननुसरणमपीयमेव समयं बद्ध्वा कथायां मिथः संप्रतिपत्त्या प्रवर्तनात् KhaṇḍanKhā. 48. 2; चक्षुरादीनां रूपादिषु या स्वभावसिद्धा प्रवृत्तिः सापि प्रयत्नपूर्वकेन मनसैव नियन्तव्या । देवतादर्शनादिष्वप्यननुसरणाय समन्तत इत्युक्तम् JīvanVi. 103. 1; **ii** act of not following or attending upon आकिंचन्यादतिपरिचयाज्जाययोपेक्ष्यमाणो भूपालानामननुसरणाद् बिभ्यद्दैवाखिलेभ्यः।··· किं सुख नोपमुद्दे Subhāṣitaratnabhāṇḍāgāra 98B. 3.

अननुसरत् (an-anusarat) *adj.* not following तेऽपि वादिनः स्वामिमतैकान्तवादेन युक्तिसरणिमननुसरता कदाग्रहप्रियेण निहिताः SyādvāMañ. 24(55)

अननुसर्ग (án-anusarga) *m.* non-abandonment प्राजापत्यं पशुमा लभन्ते ··· यज्ञस्यानुसर्गाय TaiS. VII. v. 7. 4; यदग्नये वसुमतेऽष्टाकपालं पुरोडाशं प्रातर्निर्वपन्ति देवतामेव तद्धागिनीं कुर्वन्त्यननुसर्गाय KāṭhS. 33. 7 (iii. 32. 21)

अननुसार (an-anusāra) *m.* act of not conforming to or not following तस्यापि स्मृतिविप्रतिपत्त्युपन्यासेन श्रुत्यनुसाराननुसारविषयविवेचनेन च सन्मार्गे प्रज्ञा संग्रहणीया BrahmSūBh.(Śaṅ.) 285.2 (*on* ii. 1. 1)

अननुसारिणी (an-anusāriṇī) *adj.* (*f.*) not adhering to एवं कलहंसी वाग्मिः स्तुतिं चकार । अलर्थं सा निकुञ्जदेव्या गानवल्लभा भवति ।··· विधिनिषेधमार्गाननुसारिणी शृङ्गाररसादनन्तरमात्मभावे भवति SāmaraU. 287. 5.

अननुसूयु (an-anusūyu) [w. r. for **अनसूयु**] DurghVṛ. iii. 2. 168.

अननुसृजत् (an-anusṛjat) *adj.* not letting go, not losing contact with (होता) पश्चात्प्रेङ्ख प्राङुपविश्य तदन्वारभ्याननुसृजन्नायत आस्त आधिसर्पणात् ŚāṅkhāŚS. xvii. 13. 12; परिप्रगृह्णाति होताननुसृजन् (इडाम्) MānŚS. 22. 3; 24. 5; तव राय इति यजमानाय पदं प्रयच्छत्यननुसृजंस्तव तव राय इति यजमानोऽध्वर्यवेऽननुसृजन् MānŚS. 62. 5.

अननुसृत (an-anusṛta) *adj.* not attended (i. e. not worshipped) सः (विष्णुः) स्वतन्त्रत्वेन मुमुक्षुणाननुसृतोऽसंवितोऽन्यस्यावान्तरेश्वरस्य ··· प्रार्थनावाक्यमात्रेण मोक्षं नैव दद्यात् NyāySu.(Ja.) 528A. 4 (*on* iii. 3. 1)

अननुसृतत्व (ananusṛta-tva) *n.* the state of not being followed न च दशारादिभ्यः पूर्वं नववोनिचक्रस्योत्पत्तेः पूर्वं तत्कथनमिति समाधातुं शक्यम् । बिन्द्वादिभिगृहान्तरूपस्य लेखने क्रमस्य सृष्टिक्रमस्येहाननुसृतत्वात् SetuBa. 261. 30.

अननुसृतमूलशब्द (ananusṛta-mūlaśabda) *adj.* who has not followed the basic (i. e. correct) word अननुसृतमूलशब्दानामयं वाचकत्वभ्रमोऽपभ्रंशे वर्तते TātpaṬ.(Vā.) 714. 20 (*on* v. 2. 11)

अननुसृत्य (an-anusṛtya) *ger.* not having followed एकनैव 'स एवाधस्ता' दित्यादावेव । पूर्ववाक्यमननुसृत्येत्येवकारार्थः LaCandr. 599. 39.

अननुस्मरत् (an-anusmarat) *adj.* not remembering स्वपूर्वोपन्नाश्रमाचारविधायाश्रमं भ्रामनननुस्मरंस्तल्लक्षणाश्रमाचारः ··· अद्वैतनिष्ठापरः ··· देहत्यागं करोति यः सोऽवधूतः TurAU. 474. 17; अतीतमननुस्मरन्नपि च भाव्यसंकल्पयन् अतर्कितगमागमाननुभवामि भोगानहम् ŚatTrayī. 267 = Subhāṣi. 3153.

अननुस्यूतत्व (ananusyūta-tva) *n.* the state of not being uninterruptedly connected सयो द्वैगुण्यदानपक्षे पशुकीषु सवः संतत्वभावान्सूत्रमात्रमेव देयं स्यान्न द्विगुणम् । अतश्चाननुस्यूतत्वेन सयो द्वैगुण्यमनुपपन्नम् Subodhi. 32अ. 12 (*on* 2. 56)

अननुस्वारसंयुक्त (an-anusvārasaṁyukta) *adj.* not combined with the *anusvāra* (the nasal ṁ) अव्यञ्जनान्तं यद्ध्रस्वमसंयोगपरं च यत् । अननुस्वारसंयुक्तमेतल्लघु निबोधत TaiPrāti. 22. 15.

अननुहरण (an-anuharaṇa) *n.* non-imitation यदा पुनरुत्कृष्टगुणपदार्थसंनिधानाख्ये हेतौ सत्यपि तद्रूपस्योत्कृष्टगुणस्याननुहरणं न्यूनगुणेनाननुवर्तनं भवति सोऽतद्गुणः AlaṅkāSa. 171. 1.

अननुहार (an-anuhāra) *m.* non-imitation तद्रूपाननुहारश्चेदस्य तत् स्यादतद्गुणः KāvyPra. 747. 1.

अननूक्त (án-anūkta) *adj.* not recited after (the teacher) अथ यो ह वा अस्माल्लोकात्स्वं लोकमदृष्ट्वा प्रैति । स एनमविदितो न भुनक्ति यथा वेदो वाननूक्तः ŚatBr. XIV. iv. 2. 28; BṛĀraU. i. 4. 15; अननूक्तं चापर्तौ छन्दसो नाधीयीत HirGS. xxvi. 3. 86 (53. 7); ĀpaDS. i(3). 11. 35; लोके च वेदः अननूक्तः अनधीतः कर्माववोधकत्वेन न भुनक्ति BṛĀraUBh. 151.19 (*on* i. 4. 15) [not responded to, MW.]

अननूक्ति (an-anūkti) *adj.* who has not recited (the Veda and the Vedāṅgas) after the teacher अविहितद्वारे प्रकर्ववरणम् । पत्न्यदर्शनम् । अननूक्तिश्च KātyŚS. xxvi. 2. 4 (comm. नशब्दादर्दूर्[नम् ना]नूक्तिर्येषां तेऽननूक्तः । अवेदिकाः) [not responded to, MW.]

अननूचान (an-anūcāna) *adj.* who has not recited (the Veda and the Vedāṅgas) after the teacher ब्राह्मणाः ··· न परिख्यातिक्रान्ता नान्तगा नान्त्यजा नाननूचानाः BaudhŚS. i. 36. 8; iii. 198. 1; अथ हैतेऽननूचिषु यजन्ते या(न् अ)ननूचाना अब्रह्मचोऽचरणा असंशितव्रता याजयन्ति VādhūŚS. iv. 18. 25; iv. 18. 29. ना[न]नूचानमृत्विजं वृणीते न पणमानम् HirŚS. xxvii. 4. 8 (175. 19); ĀpaDS. ii(5). 10. 8; अनूचानो पूर्वयोरद्धोऽननूचान उत्तमे LāṭyāŚS. ix. 6. 12; महदेदूक्तिंमान्याये चात्मानं वा एष महयति ··· एवंव्रता वा आवयन्तिकास्त्युः पतितोऽननूचान इति निमित्तानि BaudhGS. i. 2. 63; न चैनां वियामअध्यापाय ब्रूयाद्याद्द्यावते ना[न]नूचानाय AvyaU. 7; ŚāṭyāU. 33; नाब्राह्मणे गुरौ शिष्यो वासमात्यन्तिकं वसेत् । ब्राह्मणे चाननूचाने काङ्क्षन् गतिमनुत्तमाम् ManuSm. 2. 242; ViṣṇuDhaP. iii. 233. 105; अननूचानसाश्रोत्रियस्य कर्मण्यनधिकारात् MayūMāl. 256. 25 (*on* iii. 3. 12)

अननूचीनता (ananūcīna-tā) *f.* the state of not being successive यथासामु चैव त्रयस्त्रिंशानामननूचीनतायै । प्रोवृत्य ह स्म वा एता रूपं रात्रयः JaimiBr. 2. 348; 2. 349.

अननूच्य (an-anūcya) *ger.* not having recited (the Veda and the Vedāṅgas) after the teacher न वै सोम्यास्मत्कुलीनोऽननूच्य ब्रह्मबन्धुरिव भवति ChāndoU. vi. 1. 1.

अननूत्थान (an-anūtthāna) *n.* not going after, not following [pw., *nt.*]

अननूदित (an-anūdita) *adj.* [*f.*-ā] not enjoined or prescribed नाप्यननूदिते कर्मणि स्वशब्देनाप्रकृते पुरोडाशविधानं फलस्वाधनसंबद्धं कश्चिदुपयुज्यते TantrVā. 313. 9 (*on* i. 4. 17); ननु कर्तव्यताप्यननियया कथमननूदिते अननूदिता वा कथं विधिष्यते NyāyRaMā. 54. 21.

अननूप (an-anūpa) *adj.* (an animal) which is not aquatic or not growing up on a marshy land यदा वारणः ··· 'अकसराननूपगाहरतृणकवलकुवल(य)भक्षाहारः ···तस्य वायुः प्रकुपितः HastyāyurV. 71. 11 (1. 9)

अननूयाज (an-anūyājá) *adj.* [*f.*-ā] (a rite) not having or without after-offerings प्रयाजवदननूयाजं प्रायणीयं कार्यम् TaiS. VI. 1. 5. 3; आज्यग्रहणकालेऽननूयाजे प्रायणीये चतुर्गृहीतं गृह्णाति ĀpaŚS. x. 21. 7; x. 21. 10; अननूयाजः प्रायणीयो भवति VaikhāŚS. 12. 15; आतिथ्यायामवयवसहस्रे तु अननूयाजायां तथा चतुर्गृहीतान्तरव्यावृत्तिबलात् प्रकृतावेव चतुर्गृहीतं प्रयाजार्थमनुपरस्मनूयाजार्थमिति व्यवस्था सिध्यति MayūMāl. 365. 13 (*on* iv. 1. 17)

अननूयाजवचन (ananūyāja-vacana) *n.* statement about a rite not having after-offerings अप्रयाजानूयाजवचनं त्वनुवादमात्रम् ŚāstrDī. 766. 5 (*on* x. 7. 14)

अननृत (an-anṛta) *n.* non-falsehood (i. e. truth) अनिर्दिष्टेऽप्रिमि-

रेवमिवोच्चकैरननृते ननृते नवपल्लवैः ŚiśuVa. 6. 39 (but MW. *adj.* not false, true); अननृतं हि वदेत् TantrVā. 938. 14 (*on* iii. 4.13); अहिंसास्तेयायाचनाननृता नियमाः (? °तानि यमाः) PārāSū. 40. 13.

अननृतवादिनी (an-anṛtavādinī) *adj.* (*f.*) not expressing a lie वाचं चाननृतवादिनीमप्यनृतवादिनीति ब्रूयात् ŚābaBh. 127. 5 (*on* i. 2. 11)

¹अनन्त (an-antá) (rarely án-anta, TaiĀ. x. 11.2) *adj.* [*f.* -ā] [often used hyperbolically] **1A** having no limit (in space), limitless or boundless (in expanse or depth) **B** having no limit (in time) (often implying limitless in space and matter), eternal, imperishable, long-lasting, continuous **C** endless (in number), indefinitely or exceedingly great, uncountable, innumerable, many (mainly observable entities) **D** (entity) having no limit (in space, time and matter) (used often as noun in apposition with *brahman* along with *satya* and *jñāna*) **2A** having no end or definite terminal point, large, huge, great, abundant, immeasurably great, of infinite degree (mainly abstract notions, quality, quantity, size, value, result etc.) **2B** not final **3** (Jain.) perfect, infinite (knowledge) **1A** having no limit (in space), limitless or boundless (in expanse or depth) समानो अध्वा स्वस्रोरनन्तः ṚV. i. 113.3; अनन्ते अन्तः परिवीत आगाच्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ṚV. iv. 1. 7; अनन्तास उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः ṚV. v. 47. 2; यस्या (सरस्वत्याः) अनन्तो अह्रुतस् त्वेषश्चरिष्णुरर्णवः। अमश्चरति रोरुवत् ṚV. vi. 61.8; वव्राँ अनन्ताँ अव सा पदीष्ट ṚV. vii. 104. 17; AV. viii. 4. 17; येनाग्नाजिमजयद्विचक्ष्य येन श्येनं शकुनं सुपर्णं यदाहुश्चक्षुरदितावनन्तं सोमो नृचक्षा मयि तद्दधातु PañcBr. i. 5. 19; ĀśvaŚS. I. v. 19. 4; अनन्तो वै समुद्रः ŚatBr. VII. iii. 1. 39; यां कां च दिशं गच्छति नैवास्या अन्तं गच्छत्यनन्ता हि दिशः ŚatBr. XIV. vi. 10. 12; BṛĀraU. iv. 1. 5; BṛĀraUBh. 185. 18 (*on* i. 5. 13); प्र पूर्वगौ पूर्वजौ चित्रभानू गिरा वा शंसामि तपनावनन्तौ।··· अधिक्षियन्तौ भुवनानि विश्वा MahāBhā. i. 3.60; iii. 38. 35; भूमिं स्फीतां दुर्बलत्वादनन्तां न शक्तस्त्वं रक्षितुं कौरवेय MahāBhā. v. 32.29; हरिः। दर्शयामास पार्थाय परमं रूपमैश्वरम्।··· सर्वाश्चर्यमयं देवमनन्तं विश्वतोमुखम् MahāBhā. vi. 33. 11=BhagGī. 11. 11; GītāBh.(Śaṅ.) 306. 7 (*on* 11. 11); रूपं परम् ···। तेजोमयं विश्वमनन्तमाद्यं यन्मे त्वदन्येन न दृष्टपूर्वम् MahāBhā. vi. 33. 47 = BhagGī. 11.47; GītāBh.(Śaṅ.) 331. 4 (*on* 11. 47); GītāBh.(Rā.) 557. 16 (*on* 11. 47); अथानन्तम् ···। तं भीमसेनः ··· सेनासागरमक्षोभ्यं वेलेव समवारयत् MahāBhā. vi. 59. 4; अक्षीयत ततो राष्ट्रम् ··· छिद्यमानं यथानन्तं वनं परशुना विभो MahāBhā. ix. 40. 14; मृत्योर्लोकं को नु गच्छेदनन्तम् MahāBhā. xiii. 1. 16; स चिन्मयप्रकाशाख्य उत्पाद्यात्मानमात्मना। पुरुषाख्यमनन्तं च प्रकाशप्रसरं महत् JayāS. 4. 7; योऽन्नं वार्धुषिकस्याद्यात् ··· सोऽनन्तं नरकं व्रजेत् BṛPārāSm. 6. 287; पन्थाः स एष विवृतः परिमाणवृत्त्या संहृत्य विस्तरमनन्तमलंक्रियाणाम् Kāvyāda. 2. 368; येन निजराज्यमूर्जितमशेषभूपालपालितमनन्तम् EI. viii. 186. 23; तद्भ्रान्तमनन्तमान्तरं हन्त्यात्मवेत्ता सकृदीक्षणेन SarvaVeSāSaṁ. 262; अनन्तं किंचिद्वक्तुकामेन जैवलिना आकाशः परिगृहीतः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 69. 16 (*on* i. 1. 22); स भूमिं भुवनम् ··· व्याप्यात्यतिष्ठत् ···। दशाङ्गुलमनन्तमपारमित्यर्थः ŚvetāUBh. 166. 3 (*on* 3. 14); नीराजनविधिः कुतः। प्रदक्षिणमनन्तस्य प्रमाणो(? प्रणामो)ऽद्वयवस्तुनः (ब्रह्मणः) NirguMāPū. 7; अनन्तस्यानुभूतिः का परिच्छेदं विनात्मनः। अनन्तेऽवगमः कुत्र ŚivDṛ. 2. 74; 7. 68; अनन्तोऽभियुक्तानामत्र संरम्भविस्तरः। त्यक्तो निपुणधीगम्यो ग्रन्थगौरवकारणात् KāvyMī. 5. 16; अनन्तैकोर्ध्वगा नाडी तया गच्छन् विमुच्यते BṛĀraUBhVā. ii. 1. 324; ततोऽनन्तं हरिर्लिङ्गं दृष्टवान् खगेश्वरम् VāmaP. 6. 74; ब्रह्मा हरिश्च भगवानाद्यन्तं नोपलब्धवान्। तथान्ये च ततोऽनन्तो रुद्रः परमकारणम् LiṅgaP. ii. 18. 17; आकाशवदनन्तोऽहमप्यणोरणुराततः YogVā. v. 27. 25; v. 68. 52; रामः प्राप पम्पाभिधं सरः।··· धर्ममार्गमिवानन्तम् RāmāMañ. 169. 10; यस्याज्ञया कूर्मोऽनन्तं दधाति च। स च सर्वं च ब्रह्माण्डम् PañcaRā (Nā.) i. 3. 36; संकल्पनामात्रसाधनपरिनिष्पन्नानन्तविस्तारविचित्ररचनप्रपञ्चः पुरुषविशेषः BrahmSūBh.(Rā.) 142.12 (*on* 1. 1. 3); वराहं नौमि सानन्ता येनोत्क्षिप्ता क्षितिः परम् DaśāvaC. 1. 5; त्रिविक्रमोऽस्तु भूत्यै वः प्राग्लघ्वी मध्यमा ततः। यस्य पश्चादनन्ताभूत्सत्संगतिरिवाकृतिः DaśāvaC. 1. 7; अनन्ता पृथ्वी। अनन्तं व्योम GaṇRa. 3. 178 (216); भामण्डलं दधानश्च ···। बहिर्भूतमिवानन्तं ज्योतिरन्तरसंमितम् (ऋषभध्वजः) TriṣaŚaPuC. i. 6. 60; ज्योतिर्गणैः संततसेव्यमानमनन्तमाकाशमिव स्तवीमि NemiNir. 1. 14; राजचन्द्रैरनन्ता भूः समराजि महोत्सवैः PṛthvīVi. 5. 6; प्रालेयपादोऽप्यकलङ्कितश्रीरशावनन्तोऽपि न तु द्विजिह्वः Surath. 4. 55; EI. xii. 224. 2; तत्र मन्त्रियुगे ···। जनैश्चतुष्पारैवेति भूरनन्ता प्रगीयते VasaViKā. 4. 6; निमज्जतोऽनन्तमहार्णवाम्भश्चिराय मे कूलमिवासि लब्धम् SūktiRa. 202. 2; सा च विभूतिः केनचित्प्रदेशेनानन्ता, केनचित्त्ववच्छिन्ना NyāySiA. 235. 8; अनन्तराजाख्यजगत्प्रसिद्धः। माधुर्य्यनीरोयमनन्तसागर(:) सुस्थापितो भास्करभूवरेण EI. xiv. 104. 78; इदमतुलमनन्तं भूतलम् ··· स्थानमस्मद्विधानाम् BhojPra. 22. 20; EI. xvi. 349. 31; दनुजहर भजाम्यनन्तं सुदन्तम् ··· भवन्तम् StavMā. 155. 15; अस्पृशद्भिरिव क्षोणीं पतिभिर्दैवतैरिव। स्वरिवाचरि[र]तानन्तां चित्रयानविशारदैः VīraBhā. 3. 59; पृथिवीलोकेऽन्तवत्त्वेन दूषिते तस्यापि कारणमनन्तं किंचिदसौ जैवलिर्जानाति ··· आकाश इति ŚivārkaMaDī. i. 264. 33 (*on* i. 1. 23); सा विभूतिरूर्ध्वप्रदेशेऽनन्ता। अधःप्रदेशे परिच्छिन्ना YatīndraDī. 52. 2; **1B** having no limit (in time), (often implying limitless in space and matter), eternal, imperishable, long-lasting, continuous अनन्तमन्यद् रुशदस्य पाजः ṚV. i. 115. 5=VājaS. 33. 38; अनन्तं शुष्ममुदियर्ति भानुना ṚV. x. 75.3; अनन्तं विततं पुरुत्रानन्तमन्तवच्चा समन्ते AV. x. 8. 12; अनन्तस्संवत्सरः। तस्यैवान्तौ यद्धेमन्तश्च वसन्तश्च JaimiUBr. i. 35. 7; स य एवमेतदनन्तं साम वेदानन्ततामेव जयति JaimiUBr. i. 35. 8; अथैतद्देवानन्तम् (अग्निहोत्रम्) सायं हि हुत्वा वेद प्रातर्होष्यामीति ŚatBr. II. iii. 1. 13; VII. iii. 1. 39; तऽएते सर्वऽएव समाः। सर्वेऽनन्ताः ··· अथ यो हैतानन्तानुपास्तेऽनन्तं स लोकं जयति ŚatBr. XIV. iv. 3. 21; BṛĀraU. i. 5. 13; एते अनन्ते अमृते आहुती जाग्रच्च स्वपंश्च सन्ततं जुहोति ŚāṅkhāĀ. 4. 5 (15. 1); 5. 8 (22. 8); (नारायणम्) अनन्तमव्ययं कविम् (उपासीत) TaiĀ. x. 11. 2 (824. 5); अपहत्य पाप्मानमनन्ते स्वर्गे लोके ज्येये प्रतितिष्ठति KenU. 4. 9; अशब्दमस्पर्शम् ··· यत्। अनाद्यनन्तम् ··· निचाय्य तं मृत्युमुखात् प्रमुच्यते KāṭhU. 3. 15; स एष परोवरीयानुद्गीथः। स एषोऽनन्तः ChāndoU. i. 9. 2; अनन्तश्चात्मा विश्वरूपः ŚvetāU. 1. 9; 5. 1; स वा अयमात्मानन्तः ĀrṣeU. 9. 3; तयानन्तं लोकमहं जयानि प्रजापतिर्यं प्रथमो जिगाय ŚāṅkhāŚS. ii. 6. 7; अनन्तमचलं देवं हंसं नारायणं प्रभुम् MahāBhā. i. 57. 86; ii. App. 21. (266); iii. 36. 1; x. 7. 7; ततो ध्यायेत केवलम्। ··· अनन्तम् ··· ब्रह्म MahāBhā. xii. 304. 16; xiii. 135. 4; xiii. 175*(1); तामहं प्रणौमि नित्यम्। ··· देवीम् ···। अनन्तां विजयां शुद्धाम् DevīU. 10; 17; सोऽनन्तमाप्नोति जयं परत्र MahāBh. i. 2. 20 (*on* i. 1. 0); तस्मादनन्तमजरं परमं विकासि तद् ब्रह्म वाञ्छत जना यदि चेतनास्थाः ŚatTrayī. 188; ŚāntiŚ. 3. 24; Subhāṣi. 3452; अतोऽनन्तेन (परमात्मना) तथा हि लिङ्गम् BrahmSū. iii. 2. 26; अनन्ताः पुत्रिणां लोकाः VasiSm. 17. 2; (प्रकृतिपुरुषौ) उभावप्यनादी, उभावप्यनन्तौ SuśruS. iii. 1. 9; सर्वव्यापी य एकस्तु यश्चानन्तश्च भावुकः। स मन्तव्योऽजरो ह्यात्मा BṛPārāSm. 12. 175 (+149); अग्राह्यनन्त चिद्रूप हंसेति तदनन्तरम् PauṣkS. 19. 42; 19. 45; 27. 326; (ब्रह्म) अनादि तदनन्तं च JayāS. 4. 63; 4. 102; समस्तभूतादमलादनन्तात् सर्वेश्वरादन्यत् ··· न किंचित् ViṣṇuP. iv. 2. 128; v. 7. 35; v. 35. 3; vi. 6. 30; विष्णोश्चराचरगुरोरनन्तस्य महात्मनः। प्रादुर्भावाः पुराणेषु MārkP. 19. 32; 32. 8; 33. 8; 109. 65; अग्निः सर्वलोकगः। अनन्तः पठ्यते BrahmāṇḍP. i. 20. 5; iii. 39. 1; अनिमित्तो जन्मोपरम इत्यादिमान् प्रेत्यभावः अनन्तश्चेति NyāyBh. 8. 11 (*on* i. 1. 2); श्रीभगवानुवाच ··· अनन्तोऽहम् अजो ह्यहम् VṛGautaSm. 502. 3(1); पातयति महापुरुषान् सममेव बहूननादरेणैव। परिवर्तमान एकः कालः शैलानिवानन्तः HarṣaC. 210. 4; पुण्यमायुर्वेदमनन्तम् ··· अश्विभ्यां कः प्रददौ KāśyaS. 61B. 16; अनन्तस्यादिहीनस्य खड्गरत्नस्य तस्य···। गन्धः ··· लक्ष्मीधरमुपेयिवान् PadmP.(Ra.) 43. 54; 98. 66; तेनाप्यपरः इति अनन्तैव भिन्नाभिन्नस्वभावपरंपरा स्यात् HetuBiṬ. 43. 16; काचिन्नियतमर्यादावस्थैव परिकीर्त्यते। तस्याश्चानाद्यनन्तायाः परः पूर्व इहेति च TattvSaṁ. 1873; अनन्तं शान्तमच्युतम्।··· ब्रह्म शिष्यते SarvaVeSāSaṁ. 751; 866; अनादिरनन्तो नैसर्गिकोऽध्यासः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 5. 4 (*on* i. 1. 0); 413. 11 (*on* ii. 2. 41); 608. 15 (*on* iii. 2.33); यत्तु विध्वस्तसर्वोपाधिविशेषं शान्तमनन्तम् ··· भूमाख्यं नित्यं ब्रह्म KenUBh. 43. 12 (*on* 2. 1); 49. 7 (*on* 2. 5); एतद् ब्रह्म बृहदनन्तम् ChāndoUBh. 244. 15 (*on* iv. 15. 1); संसारः ··· अनादिरनन्तोऽनर्थः BṛĀraUBh. 6. 14 (*on* i. 1. 0); 312. 5 (*on* ii. 4. 11); 315. 18 (*on* ii. 4. 12); 817. 12 (*on* vi. 5. 4); AitUBh. 25. 8 (*on* 2. 1); संसारोऽनादिरनन्तः MuṇḍUBh. 313. 11 (*on* i. 2. 1); KenUBh. 62. 13 (*on* 4. 9); अनन्तः अपारः अनुपरतः संसारः GītāBh.(Śaṅ.) 50. 13 (*on* 2. 41); 364. 19 (*on* 13. 2); ते ··· नानन्तं स्वात्मभूतं परमात्मानं लोकं जयन्ति SanatBh. 282. 17 (*on* 3. 18); 306. 18 (*on* 4. 22); अनन्तं पुरुषोत्तमम् ViṣṇuSaBh. 4. 1 (*on* 4); निर्मलो निश्चलोऽनन्तः शुद्धोऽहमजरोऽमरः AparoAnu. 28; भावयेदेकमात्मानं तमनन्तमनन्यधीः ĀtmaBo. 38; ज्ञातृज्ञेयज्ञानशून्यमनन्तं निर्विकल्पकम्। ··· परं तत्त्वं विदुर्बुधाः ViveCū. 242; 516; उडुगणविततिभासयेत् किं परेशम् ··· अनन्तम् ŚatŚlo. 90; नमोऽनन्ताय विष्णवे SadācāAnu. 1; सत्यचिद्घनमनन्तमद्वयम् ··· तत्सदाहमिति मौनमाश्रये SvātmPra. 44; श्रीमन्नन्त ··· भव्यः स याति पदवीं व्रतिकान्तकान्ताम् SiPriSt. 14; सन्तः ··· सेवन्तेऽध्यासीनमनन्तं वटमूलं तं प्रत्यञ्चं दक्षिणवक्त्रं कलयामि DakṣiMūVaMāSt. 6; अनन्ताम् ··· भजे शारदाम्बाम् ŚāraBhuA. 5; दिश्यादनन्तः प्रणतामरेन्द्रः श्रियम् EI. vi. 29. 1; अनन्तमव्ययं तत्त्वम् ··· संप्रकाशते KulārT. 3. 93; 13. 51;

व्याप्तिरूपेण संबन्धः तस्याश्च पुरुषस्य च। स ह्यनादिरनन्तश्च ParaS. 2.19; सदैव संस्कर्तृगुणोपपन्नः स्वकर्मजस्यापि फलस्य भोक्ता। अनाद्यनन्तः (आत्मा) KalyāKā. 7.4; आत्मप्रभं विनाज्ञानभ्रान्तिबाधादि सिध्यति। तच्चानन्तम् IṣṭaSi. 119.19; स्थलकमलवनस्थितं नमस्यत्यथ भगवन्तमनन्तमादिदेवम् RāmC. 6.24; निषेधोऽनुभवात्मनि। अनन्तेऽन्तवतां यत्र तद् ब्रह्मेत्यवसीयताम् BṛĀraUBhVā. ii. 3.188; कारणस्य निषेधोक्तिरनन्तमिति यद्वचः BṛĀraUBhVā. ii. 4.413; सा चोपनेयरहिते विषयिण्यनन्तेऽनिर्वाच्यमग्रहणमात्रमपाकरोति SaṁkṣeŚā. 1.342 (i. 254.3); कालोऽतीतोऽनादिरेष्यन्ननन्तः SaṁkṣeŚā. 2.129 (ii. 82.11); 3.292 (ii. 316.12); यथैवानादिः शरीरसंबन्धः तथैवानन्तोऽपि BālaKrī. ii. 60.2 (on 3.156(? 166)); अनन्तफलता धर्मस्योक्ता …। तत्रातीन्द्रियोऽयमनन्तो दुष्पार इति मन्वाना अवसीदेयुरतः … अनुक्रमणीं पठति ManuBh. i. 48.16 (on 1.111); पुरुषस्यानन्तस्य सुखादिरहितस्य योऽभिमानोऽहं सुख्यहं दुःखीति ManuBh. i. 521.4 (on 6.72); देशिकानां च … विशुद्धचित्तसन्तानोऽनन्तः PrakaPañ. 318.7; कथमनाद्यनन्तम् … ब्रह्म … सेत्स्यति Kāśī. i. 70.24 (on 2.21); जीवः कथितः … नित्यो ह्यनन्तः LakṣmīT. 16.14; सोऽनन्तोऽन्तकरः कालः BhāgP. iii. 29.45; x. 5.13; x. 16.43; माया मम प्रियानन्ता ययेदं धार्यते जगत् KūrmaP. 5.14 (1.1); 40.14 (1.4); 56.2 (1.6); 80.9 (1.9); 102.15 (1.12); शिवम् … ददर्श … शुभ्रमनन्तम् BrahmVaiP. i. 25.10; ii. 11.34; पुण्यश्लोकाव्ययानन्त परमात्मन् नमोऽस्तु ते SkandP. i(1). 9.29; iv. 95.31; vii(3). 34.33; त्वं हि नारायणोऽनन्तः VāmaP. 8.48; 70.63; ViṣṇuDhaP. i. 2.5; ii. 108.22; मुनयः …। तत्र नारायणं देवमनन्तमपराजितम्। … ददृशुः BṛNāraP. 1.27; 3.1; एष शुद्धोऽक्षरोऽनन्तः कालरूपी महेश्वरः BṛNāraP. 3.32; ब्रह्मसंज्ञकमभूदेकं ज्योतिष्मत् … अनन्तमजमव्ययम् NaraP. 1.38; PadmP. i. 2.4; अनन्तमपि कालं निजासु किं कुर्यात् JayaMa. 248.21 (on 4.2); मम। प्रयातु कालः सकलोऽप्यनन्तोऽपीयदर्थये Stotrā. 17.12; 3.13; न च पुरुषस्यास्ति विनाशो यतोऽनन्तो विनाशः स्यात् Bhām. 104.22 (on i. 1.4); 313.6 (on i. 4.19); चितिशक्तिः … शुद्धा चानन्ता च YogBh. 6.3 (on 1.2); पुरुषः शुद्धोऽनन्तः TattvVai. 20.17 (on 1.16); 68.26 (on 2.13); आत्मनात्मनि चात्मानं दृष्ट्वानन्तं सुखात्मकम्। विस्मृत्य विश्वं रमते ŚivS. 1.65; अनपावृतमद्वैतं तदनन्तमगोचरम् LiṅgaP. i. 86.58; स हरिः … कृष्णः … अनन्तस्तस्य सर्वमिदं जगत् BrahmP. 3.125; 46.25; अनन्तमजरं देवम् …। आराधयितुमिच्छामि BhaviP. 177A. 24 (i. 120.17); 371B. 16 (ii(2). 11.161); आद्या मायातुलानन्ता पुष्टिरीश्वरमालिनी DevīBhāP. viii. 5.30; जय सर्वेश्वरानन्त … जय रूप नमोऽस्तु ते PadmP. ii. 18.46; नमामि तं देवमनन्तमाद्यम् ĀdiP. 4.23; BṛDharmaP. i. 39.4; SaurP. 1.31; ततः प्रसन्नो भगवाननन्तो वै गजाननः GaṇeP. i. 13.44; तं विघ्नेशमनन्तम् … वन्दे KalkiP. i. 1.1; परमात्माच्युतोऽनन्तः पूर्णस्त्वं पुरुषोत्तमः AdhyāRā. i. 3.20; पश्यन्ति ये सर्वगुहाशयस्थं त्वां चिद्घनं सत्यमनन्तमेकम् AdhyāRā. ii. 6.62; vi. 3.18; vii. 1.63; अविद्यैव ह्यनन्तेयम् YogVā. ii. 3.18; ii. 6.34; iii. 2.56; अस्वप्नाया अनन्ताया अजडाया मनःस्थितेः। यद्रूपं चिरनिद्रायास्तत्तदानघ शिष्यते YogVā. iii. 10.43; अनन्तस्याप्रमेयस्य येनेयत्ता प्रकल्पिता। आत्मनः YogVā. iv. 27.23; यो हि देहाद् विविक्तमनन्तम् … आत्मानं जानाति NyāyRa. 671.9 (on 5(15). 108); अमितमनन्तम्। … मानय (माधवम्) SaraKaṇṭhā. 228.1; स हि … अनादिरनन्तश्च सर्वेश्वरः VedāntDī. 166.24 (on iii. 2.37); VikraDeC. 14.17; परं हि तत् सत्यमनन्तमुच्यते ĪśānŚiPa. i. 9.117; न स्वरूपं विभुमचलमनन्तम् … आत्मानं कश्चित् स्वप्नेऽप्यनुभवति Kiraṇā. 127.11; ज्योतिः शान्तमनन्तमव्ययम् PraboCan. 5.9 (87.3); तत्रेशः सर्वकृच्छान्तः … अनन्तः MālinīT. 1.18; सा देवी। त्रायताम्। अनन्ता Kāvyānu. (He.) 253.1; आत्मानम् … अनन्तमुपास्महे Aparā. 1.10 (on 1.0); न च … जगतः कथमात्मा कर्तेति वाच्यम्। यस्मादसौ ब्रह्म बृहन्ननन्त इति Aparā. 975.4 (on 3.68); न विद्यतेऽन्तो यस्य। अनन्तः कालः GaṇRa. 3.178 (216); सादिरनन्तः प्रध्वंसाभावः SaptaPa. 113(33); 114(34); विकारः …। बहुष्वपि स्यालयसृष्टिकालेऽनन्तेऽच्युते भूतगणेषु यद्वत् BījGa. 2.20; परं ज्योतिरिवानन्तं ज्यौतिषं तदुपास्महे AdbhuSāg. 1.2; अनाद्यनन्तयोर्नैवं विनिगन्ता प्रवाहयोः KhaṇḍanKhā. 1094.20; आत्मानन्तः। अन्तः नाशो नास्तीत्यनन्तः PrakaVi. 217.21; वासुदेवः … कल्किरहं शतधाहम् … अनन्तोऽहम् BrahmSūBh.(Ma.) 38B.11 (on ii. 3.48); TattvPrakā. 123B.9 (on ii. 3.48); आदिमान् अनन्तोऽभावः TarkSaṁ.(Ā.) 129.17; 129.29; भेदस्याविद्यकत्वादनन्तेन प्राज्ञेनैकतां गच्छति जीवः ŚrutaPra. ii. 446.9 (on iii. 2.29); आद्यस्याजनि मोक्षोऽथान्यस्यानन्तो भवोऽभवत् SamarāSaṁ. 1.36; 8.242; अनन्तोऽपि परमात्मा तत्तदनुरूपतयाभिव्यज्यते VedāntPāSau. 74.7 (on i. 2.30); आनन्त्यायानन्ताय कालाय तदूर्ध्वमपि तृप्तये ManvaVi. 437.17 (on 3.266); अनन्तेन ब्रह्मणा श्रीपुरुषोत्तमेन सह साम्यं गच्छति VedāntKau. 289.15 (on iii. 2.26); तमजमनादिमनन्तं गौरीकान्तं नमस्यामः NāṭaLaRaK. 3; तत् त्वमच्युतानन्तमसि YudhiVi. 6.140; अचिन्त्यमव्यक्तमनन्तमाद्यं विस्मृत्य रूपम् ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 6.31; अनन्ते पूर्वापरकाले कः किमङ्गीकुर्यात् … इति को जानाति NyāyPari. 487.20; अपि कोटिमुखैः सर्वैरनन्तेनाप्यनेहसा। नाथ त्वद्गुणदुग्धाब्धिरूपदास्वादनं क्षमम् Yādavā. 16.114; उत्थाय … तस्मिन्नेव शयने समासीनः … अतिक्रान्तमनन्तं कालं निरर्थकमवलोक्य निर्वेदं परं गच्छेत् PañcRāRa. 89.13; कालः सादिरनन्तः KumāPraPra. 84.27; सान्द्रानन्दमनन्तमव्ययमजं यद् योगिनोऽपि क्षणं साक्षात्कर्तुमुपासते … तद् ब्रह्म SāhiDa. 371.11; अनन्तस्यापि प्रध्वंसस्यावस्थाविशेषमात्रे प्रत्यक्षत्वम् Upask. 380.7 (on ix. 1.7); अनादिरनन्तः संसर्गाभावोऽत्यन्ताभावः SarvaDaKau. 4.29; (प्रकृतिपुरुषौ) उभावप्यनादी उभावप्यनन्तौ BhāvPra. (Bhā.) 2.4(9); 3.35; परायणं स एष परोवरीयानुद्गीथः स एषोऽनन्तः ŚivārkaMaDī. i. 265.1 (on i. 1.23-24); अदृश्ये निर्गुणे ब्रह्मण्यनन्ते … रतिरूपयते BṛBrahmaS. i. 7.62; अनन्तस्य न तस्यान्तः SāṁkhyaPraBh. 59.10 (on 1.26); त्वामन्तरात्मनि लसन्तमनन्तमज्ञाः … चिन्तामणिं क्षितिरजःसु गवेषयन्ति RasGaṅ. 457.5; सादिरनन्तः प्रध्वंसः TarkSaṁ.(A.) 62.12; वन्दामहे कमलनाभमनन्तमाद्यम् NīlaVi. 129.16(5); अनाद्यनन्तसर्वेशो महाकाले भमण्डलम्। निरन्तरं भ्रमति SiddhāTaVi. 3.19; आद्योऽन्तस्थोऽप्यनन्तं दिशति फलमसौ PadyāTa. 19; कः पुनरिह शक्नुयादनन्तं स्वं बुद्ध्वा यदयमशेत विश्वबीजम् Ragh. 18.23: 1C endless (in number), indefinitely or exceedingly great, uncountable, innumerable, many (mainly observable entities) शुष्णमनन्तैः परियासि वृधैः ṚV. i. 121.9; अनन्ताः सिकताः ŚatBr. VII. iii. 1.39; अनन्ता विश्वे देवाः ŚatBr. XIV. vi. 1.11; BṛĀraU. iii. 1.9; BṛĀraUBh. 368.11 (on iii. 1.9); अमापन्नाय तदग्निरभ्यध्यायत् … वहिष्पवमानेषु नवसु प्रत्युपधाय शयेऽनन्तो भूत्वा परिगृह्यैतदन्नाद्यम्। … एषु लोकेषु दृशेऽनन्त आस JaimiBr. 1.238; अथातोऽनन्ता द्वादशाहा इति प्रदिशन्ति Kṣudra. 144; न त्वं वाचा हृदयेनापि साधून् परीप्समानान्नावमंस्था नरेन्द्र। तेनानन्ता दिवि लोकाः श्रितास्ते MahāBhā. i. 88.7; iii. 81.47; बहुशाखा ह्यनन्ताश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनाम् MahāBhā. vi. 24.41 = BhagGī. 2.41; GītāBh.(Śaṅ.) 50.17 (on 2.41); GītāBh.(Rā.) 120.4 (on 2.41); वनवासिनः। अनन्ता अधना एव स्वाध्यायेन दिवं गताः MahāBhā. xii. 19.12; एते … आकीर्णाः कोटिशः परैः। भूतैः सिद्धैरनन्तैश्च प्रार्थयानैः परं पदम् PauṣkS. 4.195; 2.1; PāraS. 11.49; गोभूसुवर्णदानानामनन्तानां हि यत्फलम्। … तत्फलं प्राप्नुयान्नरः PauṣkS. 30.174; PāraS. 12.509; (बिम्बम्) पूजयेत् … पशुभिः पक्षिभिस्तथा। अन्तर्मानैरनन्तैश्च JayāS. 20.259; श्लेष्यनन्तं विजज्ञे तु पुत्रपौत्रं द्विजोत्तमाः BrahmāṇḍP. ii. 7.458; गृहेषु तत्समा संख्या गोष्ठे दशगुणा स्मृता। नद्यां शतगुणा प्रोक्ता अनन्ता शिवसंनिधौ LaŚātaSm. 114; LiṅgaP. i. 85.106; अनन्ताश्च यथा भावाः शरीरेषु शरीरिणाम् YājñaSm. 3.132; ततामनन्तैरुपरत्नतोरणं सपङ्कजाष्टापदकुम्भमण्डलैः (विवेश पुरीम्) JānaHa. 9.48; अनन्तगजतुरगसाधनमपि खड्गमात्रसहायम् … राजानमद्राक्षीत् Kād. 9.23; आराधयति … अनन्तैश्च भोगिभिर्भोगवतीम् AvantiKa. 20.5; श्रीरामाय नमो ह्येष तारकब्रह्मनामकः। … अनन्ता भगवन्मन्त्रा नानेन तु समाः कृताः VṛHārīSm. 6.248; न हि रथादयः … नभो व्यश्नुवते … अवच्छिन्नत्वात्। एवमवच्छिन्ना धर्मा अनवच्छिन्नमनन्तमर्थमाश्रयन्तोऽपि न व्यश्नुवते BrahmSi. 53.1; स्थितिः स्थिरा। भगवन्मन्त्रमूर्तीनामनन्तानां महामते PāraS. 11.309; एताभ्यां राघवाभ्यां सकुतुकमिषुभिश्छिद्यमानेषु मूर्धस्वेकस्यैकोऽप्यनन्तः किमु सहस्रगुणो वर्णनीयः परस्य MahāvīC. 6.61 (185.7); अनन्तेषु हि देशेषु कः सिद्धः क्वेति गम्यताम् TantrVā. 156.17 (on i. 3.9); ŚvetāUBh. 105.4 (on 1.9); 203.4 (on 5.1); स्वभावतः सर्वगतानामनन्तानामपि प्राणानाम् … वृत्तिः संकुचति विकसति च BṛĀraUBh. 608.9 (on iv. 4.2); जलानलादिभिर्नाशं यो न याति स पुद्गलः। परमाणुरनन्तैस्तैरणुस्स्रोऽत्रादिरुच्यते GaṇiSāSaṁ. 0.25; नारीभूयोऽरं ता रन्ता। सारप्रेमा सन्नासन्ना जायेतैवानन्ता नन्ता Kāvyālaṅ.(Ru.) 3.42; 5.4; रूपरूपिणोर्भेदाभेदं द्रष्टुमिच्छता अनन्तानि रूपाणि … द्रष्टव्यानि प्रसज्यन्ते IṣṭaSi. 20.7; विद्यायामप्यनन्ताः पुरुषा एष्टव्याः IṣṭaSi. 241.20; अनन्तानां च संख्यारहितानां जीवानामन्तो नास्ति BrahmSūBh.(Bhā.) 82.10 (on i. 4.21); नाकोऽस्य रश्मयोऽनन्ता हृदयं मण्डलं रवेः BṛĀraUBhVā. i. 3.276; अनन्ता जीवराशयः। जायन्ते च म्रियन्ते च KulārT. 1.4; नन्विदं कतिपयद्रव्याश्रितैव शुद्धिरुक्ता। अनन्तास्तु तद्विषयः BālaKrī. i. 138.14 (on 1.195); अनन्ता हि वेदशाखाः। ताः कथमेकस्य प्रत्यक्षाः ManuBh. i. 57.14 (on 2.6); i. 293.9 (on 3.190); (असंख्या मूर्तयस्तस्य) अनन्ताः ManuBh. ii. 459.17 (on 12.15); कणिकाभिरनन्ताभिश्च व्यक्तिभिः संबन्ध एव न तावत् कर्तुं शक्यः Śarka. 1.5; 79.12; अद्राक्षमाचेरं नाम वणिजम्। सुवर्णभूमये यान्तमनन्तैः सह वाणिजैः BṛKathāŚloSaṁ. 18.428; 20.137; 28.39; राजा … वागुरावाहिभिरनन्तैः … पार्श्वर्द्धिकैरनुगम्यमानः … तद्वनमाससाद NalaCam. 1.47(2); संसारफलोपभोक्तानन्तो जीवोऽपरः NyāySā. 36.7; अनन्तानि शरीराणि गृह्णतो मुञ्चतोऽपि च। यत्समुत्पद्यते दुःखम् BṛKathāK. 73.129; समीक्षते यः …। रूपैरनन्तैरेकैकजन्तोर्व्याप्तं जगत्त्रयम् TilaMañ. 1.2; प्रत्येकं पदार्थस्वरूपाणि भिन्नानि कथं तेष्वेकाकारप्रतीतिः एकशब्दप्रवृत्तिश्चानन्तेषु संबन्धग्रहणाभावात् NyāyKa. 12.13; 51.16; अनन्तानि जीवद्रव्याणि Tattv-

PradI.(A.) 62. 6 (*on* 1. 48); असत्यपि सामान्ये केनचिदेकेनोपाधिनानन्तानामपि भावानां संबन्धो गृह्यत एव Kaśi. iii. 26. 14 (*on* 5(4). 27); iii. 148. 21 (*on* 5(6). 24); अनन्ताभिः (व्यक्तिभिः) सह सङ्गतिवदविनाभावस्यापि ग्रहीतुमशक्यत्वात् NyāyKuA. i. 113. 7; अनन्ता हि मुने मन्त्रा गणेशस्य महात्मनः GaṇeP. i. 11. 2; ii. 101. 4; एकस्मान्मन्त्रिताद्बाणादनन्ता निःसृताः शराः GaṇeP. ii. 121. 57; ii. 125. 2; त्वम् (शिवः) ··· ब्रह्माण्डानामनन्तानां हेतुः GaṇeP. ii. 38. 51; ब्रह्मा ··· अनन्तानि विचित्राणि शास्त्राणि समकल्पयत् YogVā. iv. 44. 48; iv. 42. 17; आसामनन्तानां तृष्णानाम् ··· । उपायस्त्याग एवैकः YogVā. v. 21. 5; सा (जातिः) कथम् ··· अनन्तेषु पिण्डेषु संभवेत् NyāyRa. 621. 13 (*on* 5(14). 30); 119. 18 (*on* 2. 238); स्तोकैरेव पदैस्तदर्थैश्चानन्तानि वाक्यानि तदर्थाश्चारभ्यन्ते NyāyRa. 880. 10 (*on* 7. 121); अनन्तैरवयवैर्मूर्तैरन्योन्यस्यावकाशमप्रयच्छद्भिरनन्तदेशव्याप्तेः ŚāstrDī. 92. 14 (*on* i. 1. 5); नियतमयमनन्तैर्मरीचिभिः ··· भगवन्तमपि द्युमणिमतिक्रामति (मणिः) UdaySuKa. 131. 26; क्रयविक्रयलाभराशिभिरनन्तैः। भाण्डप्रतिभाण्डचयैरुपहसति धनाधिनाथं सः KalāVi. 2. 17; एनम् ··· अनन्तेषु जन्तुषु महता तपसा क्षीणपाप उपचितपुण्यः कश्चित् पश्यति GītāBh.(Rā.) 104. 1 (*on* 2. 29); 517. 1 (*on* 10. 16); अतोऽनन्तैरात्मभिः विविधकालफलदायित्वेनानुष्ठितानामेकदा एकरूपविपाको न संभवति VedāntSā.(Rā.) 171.7 (*on* ii. 2. 11); BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 69. 4 (*on* ii. 2. 11); जातिः ··· खण्डमुण्डादिष्वत्यन्तविलक्षणेष्वनन्तेष्वपि परिसमाप्यैव वर्तते VedāntDī. 93. 10 (*on* ii. 1. 26); BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 39. 6 (*on* ii. 1. 27), भोग्यतदुपकरणादिषु नित्येषु निरतिशयेष्वनन्तेषु सत्सु VedāSaṁ. 163. 4; एकैकस्मिन् कल्पे यद्येकैकोऽप्यपवृज्येत् तथाप्युच्छिन्नः संसारः स्यात् कल्पानामनन्तत्वात् सत्यमनन्ता एव ह्यपवृक्ताः Kiraṇā. 10. 8; अनन्तैः जीवैरेकदानुष्ठितानामनन्तानामेकरूपाणां कर्मणां संभवे प्रमाणाभावात् NītiMā. 10. 9; ते चाणवोऽनन्ता नित्याः NītiMā. 31. 17; अनन्तानां च लोकानां भूतानां च महीपते। न शक्यं कारणं ज्ञातुम् Hastyāyur. 453. 25 (3. 9); 711. 1 (4. 36); एवमनन्तोऽनिबद्धगणः स आदिग्रहणेन गृह्यते Kāvyānu.(He.) 408. 20; एवमादीन्यनन्तानि गेहानि धरणीभुजाम् Mānaso. iii. 1. 43; विशेषास्तु यावन्नित्यद्रव्यवृत्तित्वादनन्ता एव SaptaPa. 8(5); 19(8); TarkKau. 1. 13; प्रागभावादयः प्रतियोगिभेदादनन्ता एव SaptaPa. 53(16); इत्याज्ञाराधनपरा अनन्ताः परिनिर्वृताः (जीवाः) Vītarā. 19. 7; (भैमी) सानन्तानाप्य तेजःसखनिखिलमरुत्पार्थिवान् ··· आसीदुपनिषदुपमा NaiṣC. 11. 129; PramāMī. 62. 22 (*on* ii. 1. 29); विशेषास्तेऽप्यनन्ताश्च परस्परविशेषिणः AnuVyā. 5A. 11 (*on* 1. 1); अनन्ता हि निपाताः Dhātu-Pra. 10. 170 (140. 7); यास्तु पलाशपर्णतन्तुवच्छिराभ्योऽन्याः शिराः प्रवृत्तास्ता अनन्ताः Aparā. 984. 3 (*on* 3. 99); 1036. 24 (*on* 3. 216); भ्रमर्यैश्चैव चार्यैश्च गतयश्च परस्परम्। एकैकभेदसंबन्धादनन्तानि भवन्ति हि AbhinDa. 323; एषां बीजानामनन्तानि फलानि यस्मादुपयुञ्जानो विनाशयेत् तस्मादनापदि बीजानि नोपयुञ्जीत Smṛti-Can. v. 229. 1; हस्तोद्भवाः पाटभेदा हस्तपाटाः प्रकीर्तिताः। ते चानन्ता न शक्यन्ते प्रत्येकं वेदितुं जनैः SaṁgīRa. iii. 396. 3 (6. 829); iv. 81. 9 (7. 287); अनन्तासु व्यक्तिषु नियमेन निरोधसिद्धये नियामकान्तरान्वेषणाशामनवस्थानात् TarkSaṁ.(Ā.) 26. 8; अनन्तेषु पूर्वानुभूतेषु केषांचिदेव ··· स्मृतिदर्शनात् NyāyKu. 113. 8; एतं चतुर्विधं धर्मं पालयित्वा जिनोदितम्। प्राप्ता मोक्षं सदासौख्यमनन्ता जन्तवो भवात् SamarāSaṁ. 3.175; 2. 315; 4. 574; अनन्ताः प्राणिनो मुक्तिं यदि प्राप्ता नृलोकतः PrabhāC. 104. 28; 145. 8; अणुं हि जीवं प्रतिदेहभिन्नं ज्ञातृत्ववन्तं यदनन्तमाहुः SiddhāRa. 1(3. 18); यद् यस्माज्जीवमनन्तमाहुः VedāntRa-Mañ. 1. 1 (19. 25); योऽसावनन्तप्रमुखैरनन्तैः (नित्यमुक्तैः) निर्दिश्यते नित्यमनन्तभूमा Yādavā. 4. 73; 16. 95; त्वमादिदेवः ··· क्रीडसि अनन्तैरपि जन्तुजातैः Yādavā. 20. 79; न ह्यनन्तैः प्रेक्षावद्भिरविसंवादेनाफलमनुष्ठीयते NyāyPari. 385. 9; ब्राह्मणमन्त्रार्थवादरूपा ह्यनन्ता वेदाः संकीर्णाः NyāyPari. 403. 20; 479. 25; मैवं भागेष्वनन्तेष्वपि समधिकता स्थौल्यहेतुर्गिरेः स्यात् TattvMu. 1.19; 4.114; एषां च प्रत्येकमवान्तरावतारा अनन्ताः NyāySiA. 237. 3; 190. 9; 205. 6; अनन्ता हि व्यक्तयः NyāyMāVi. 39. 11 (*on* i. 3. 10); तस्मादयं वेदविनोपदेशं श्रुतिरनन्ताः ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 13. 38; सिद्धानामनन्तानि जीवद्रव्याणि ··· समवगाढानि सन्ति KumāPraPra. 84. 15; अस्यानन्तानि हरिनामवन्ति रूपाणि व्यूहशः सन्ति TattvPrakā. 124A. 11 (*on* ii. 3. 50); तव रूपाण्यनन्तानि MahNirvāT. 5. 2; यदर्थितैरर्थिगणो महद्भिर्ग्रामैरनन्तैरभजन्नृपत्व[न्] EI. xxi. 284. 21; अश्वयूथैरनन्तैः ··· राजते सैन्यलक्ष्मीः SiṁhāDvā. 178. 2; जीवात्मानस्तु प्रतिशरीरं भिन्नत्वादनन्ता एव SarvaDaKau. 22. 21; भगवतो हि विभूतिरूपाण्यनन्तानि AṇuBh. 29. 2 (*on* i. 1. 11); 208. 21 (*on* iii. 3. 2); पुत्रपौत्रा अनन्ता विज्ञेयाः ManvaMu. 126.24 (*on* 3. 200); अनन्तासु व्यक्तिषु संगतिरशक्या Tantr-Raha. 33. 9; वृक्षादिषु त्वनन्तेष्वघटादिशब्दस्य साधारणत्वं दुरधिगमम् YuktiSneha. 104. 24 (*on* i 1. 5); AlaṅkāŚe. 6. 1(37); न चानन्तानां कर्मणां विरुद्धफलानाम् ··· परस्परप्रतिबद्धयप्रतिबन्धकभावः कल्पनीयः ··· इति वाच्यम् ŚivārkaMaDī. ii. 58. 28 (*on* ii. 2. 4); भवति समर्थः पुरुषोऽनन्ताभिः स्त्रीभिरासङ्गे KandaCū. vii. 1. 44; महाजलौघेऽनन्तानि ब्रह्माण्डानि बुद्बुदकल्पानि Kuval. 95(1); क्षुत्तृष्णालोपमात्रे सततकृतधियो जन्तवः सन्त्यनन्ताः Nārāy. ii. 93. 2; x. 86. 4; तत्तद्देशजातिकुलभेदभिन्नानामनन्तानामाचाराणामेकोपलक्षणाभावेन एकश्रुतिमूलकल्पनानुपपत्तेः MīmāKau. i. 42. 2 (*on* i. 3. 7); अनन्तानां (घटानाम्) तत्स्वीकारे गौरवस्योक्तत्वात् Guru-Candr. i. 126. 23; घटस्य तत्तत्क्षणविशिष्टरूपाण्यनन्तानि कल्पनीयानि LaCandr. 60. 10; अत्र संख्याविवक्षायां गोत्राणां सान्तत्वेऽप्यनन्तानीत्यभ्युपेत्यवादतयापिशब्दो व्याख्येयः VīraMi.(Saṁskāra.) 615. 25; VyutpaVā. 96. 4; मनः तच्च प्रत्यात्मनियतत्वादनन्तं परमाणुरूपं नित्यं च TarkSaṁ.(A.) 13. 16; पदशक्तौ गमनार्थानामनन्तानां पदानां शक्तिः कल्पनीया MānaMe. 97. 8; मत्स्यादयो विभवाः पुनरनन्ताश्च YatīndraDī. 3. 9; SarvaMaSaṁ. 24. 1; अहं पुनर्विलक्षणसकलकार्यकर्तॄन् ··· अनन्तानङ्गीकरोमि Vidvanmo. 3. 8(10); SiddhāTaVi. 386. 10; MūkaPañ. 3. 58; प्रकृते च यद्यप्यम्बाया अनन्तानि नामानि LalitāSaBh. 14. 11 (*on* 31); अनन्तैर्जन्मभिरारूढस्य पश्चात् त्रिपुरसुन्दर्यां गौणभक्त्युदयः SetuBa. 4. 10; 221. 29; स्वलक्षणानि अनन्तानीति भावः Bhāsk. i. 87. 11 (*on* i. 2. 1); i. 47. 12 (*on* i. 1.1); ii. 195. 12 (*on* ii. 4. 18); श्लोकेनानेन जनयेदनन्तान् (श्लोकान्) संप्रदायतः TantrRā. 35. 57; **1D** (entity) having no limit (in space, time and matter) (used often as noun in apposition with *brahman* along with *satya* and *jñāna*) सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म। यो वेद ··· । सोऽश्नुते सर्वान् कामान् TaiĀ. viii. 1. 1 (735. 5); TaiU. 2. 1; TaiUBh. 231. 2 (*on* 2. 1); सत्यं ज्ञानमनन्तम् ··· प्रणमत गोविन्दं परमानन्दम् GovindA. 1; सत्यं ज्ञानं शुद्धमनन्तं व्यतिरिक्तम् ··· । इत्याहादौ यं वरुणः ··· तम् ··· हरिमीडे HariStu. 19; सत्यं ज्ञानमनन्तमेकममलं ध्वस्तान्धकारं परम् ··· भक्त्या तं प्रणिपत्य वेदशिरसो वक्ष्यामि सद्वार्तिकम् TaiUBhāVā. 1.1(1); सत्यं ज्ञानमनन्तं च रसादेः पञ्चकात्परम्। स्यामदृश्यादिशास्त्रोक्तमहं ब्रह्मेति निर्भयम् TaiUBhāVā 68. 12(2); ŚatDū. 132. 10; सत्यं ज्ञानमनन्तमित्यभिहिते संभावनानीयते SaṁkṣeŚā. 1. 263 (i. 202. 2); अनाद्यानन्दकूटस्थज्ञानानन्तसदात्मने। ··· ब्रह्मणे नमः PañcPā. 1.1 (*on* i. 1. 1); पश्यन्ति ये सर्वगुहाशयस्थं त्वां चिद्घनं सत्यमनन्तमेकम् Adhyā-Rā. ii. 6. 62; अनृतजडदुःखानात्मद्वैतविरोधिसत्यज्ञानानन्दानन्ताद्वयलक्षणं ब्रह्मैव युक्तम् TattvPradī.(Ci.) 390. 14; सत्यं ज्ञानमनन्तं यत्कूटस्थं सुखविग्रहम्। नित्यमुक्तं परं ब्रह्म PrakāVi. 1. 5; 363. 17; सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्मेति ··· अनन्तं देशकालवस्तुपरिच्छेदशून्यम् ŚaṅkaVi.(Ā.) 85. 6; सत्यज्ञानानन्तानन्दादीनां ब्रह्मातिरिक्तानां परेणानङ्गीकृतत्वात् NyāySu.(Ja.) 171A. 2 (*on* i. 2. 6); BrahmSūBh.(Śrī.) i. 124. 2 (*on* i. 1.1); नित्यशुद्धबुद्धमुक्तसत्यस्वभावपरमानन्दानन्ताद्वयं ब्रह्मास्मि VedāntSā.(Sa.) 26. 10; अनन्तो नाम त्रिविधपरिच्छेदरहितः YatīndraDī. 83. 9; सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म···गोविन्दम् ··· नमस्यामः GoviBh. 1. 2 (*on* i. 1. 1); 210. 9 (*on* iii. 2. 27); **2A** having no end or definite terminal point, large, huge, abundant, immeasurably great, of infinite degree (mainly abstract notions, quality, quantity, size, value, result etc.) अविन्दद् दिवो निहितं गुहा निधिं वेर्न गर्भं परिवीतमश्मन्यनन्ते RV. i. 130. 3; एताभिर्वै प्रजापतिरनन्तां श्रियमजयद् अनन्ता वा एता यत् पञ्चाहविधाः PañcBr. xxiii. 11. 2; NidāSū. 167. 27 (9. 11); मा नो भवान्नहोरनन्तस्यापर्यन्तस्याभ्यवदान्यो भूत् ŚatBr. XIV. ix. 1. 10; BṛĀraU. vi. 2. 7; BṛĀraUBh. 766. 2 (*on* vi. 2. 7); सोऽपहतपाप्मानन्तां श्रियमश्नुते GopBr. i. 1. 38 (30. 3); तयानन्तं काममहं जयानि प्रजापतिः प्रथमोऽयं जिगाय ĀśvaŚS. I. ii. 2. 4; II. v. 4. 8; मरुतां स्तोमेनानन्तां श्रियं जयति ĀpaŚS. xxii. 13. 4; xxiii. 6. 9; व्रतापवर्गे श्राद्धकर्म ··· । अयमोदनः कामदुघोऽस्त्वनन्तोऽक्षीयमाणः ··· । इत्येकपिण्डस्य KauṣiGS. v. 7. 2; सख्यं चानन्तमिच्छामि त्वया सह खगोत्तम MahāBhā. i. 29. 23; i. 3. 60; अनुतर्षुलमेवैतद् (v. l. अनन्तं घोरमेवैतद्) दुःखं भवति भारत MahāBhā. xi. 7. 17; शताश्वमेधस्य यदत्र पुण्यम् ···भवेदनन्तं हरिवंशदानात् HariVaṁ. 1. 6*(3); पौर्विकीं संस्मरञ्जातिं ब्रह्मैवाभ्यस्यते पुनः। ब्रह्माभ्यासेन चाजस्रमनन्तं सुखमश्नुते ManuSm. 4. 149; व्रजन्तः स्वातन्त्र्यादतुलपरितापाय मनसः स्वयं त्यक्ता ह्येते शमसुखमनन्तं विदधति ŚatTrayī. 157; SubhāRaK. 48. 24; ŚatTrayī. 595; अन्ते वयस्यनन्तानि सुखानि लिप्सुः RaghuVa. 18. 26; अनतिशयमनन्तं सौख्यमप्रत्यनीकम् ·· मेनिरे यन्मुनीन्द्राः MattaVi. 9; सन्ति हि ते दन्तिनां दशसहस्राणि हयानां च लक्षत्रयमनन्तं च पादातम् DaśKuC. 133. 17; वर्णैः कतिपयैरेव ग्रथितस्य स्वरैरिव। अनन्ता वाङ्मयस्याहो गेयस्येव विचित्रता ŚiśuVa. 2. 72 = VyaktiVi. 72. 19; शक्त्या युक्तमनन्तया। ··· यो बभार परं वपुः PadmP.(Ra.) 2. 89; अजहद्भगवच्छक्ति(:) सामर्थ्यं पुनरेव तत्। अनन्तं सविकल्पानां यद्विश्वाङ्कुरमव्ययम् PāraS. 5.27; प्रकाशशक्ति चानन्तामीशानुग्रहशक्तिके। ··· ध्यात्वा PāraS. 6. 162; दशाङ्गभोगप्रभवाच्च सौख्यात्। यद्भोगभूमिप्रभवं त्वनन्तं तत्सौख्यमित्येवमुदाहरन्ति VarāṅgaC. 7. 65; कर्ण्णा(र्णा)टकं बलमनन्तमजेयमन्यैर्भ्रि(भृ)त्यैः EI. xiii. 279. 10; vi. 210.11; xxii. 105. 11; iii. 106. 12; सर्वेषु वेदोक्तेषु यान्युक्तान्यनन्तानि फलानि तानि नापेक्ष्यन्ते चेत् GītāBh.(Śaṅ.) 53. 10 (*on* 2. 46); चलत्स्वनन्तेषु व(ब)लेषु यस्य ··· । पादप्रचारक्षममन्तरिक्षम् ··· सुचिरं व(ब)भूव EI. xvii. 319. 7; xviii. 304.7; न चैकस्य निरंशस्य कारणस्यानन्तो भेदो युक्तिमान् IṣṭaSi.

93. 11; पुण्यमनन्तं शिवसंनिधौ KulārT. 15. 26; चण्डसिंहं महासिंहः पुत्रमुत्पाद्य निष्ठितः । फलभारमिवानन्तं घनः कुसुमसंचयः BṛKathāŚloSaṁ. 20. 110; 4. 61; एवमूर्ध्वोर्ध्वतत्त्वेषु देशकालभोगसंविदत्तानामनन्तमेवान्तरम् एवमेवाधिकीभवेत् ParāTri. 260. 2; तद्धितवृत्तिः पुनरनन्ता KāvyMī. 22. 5; कामभोगांस्त्यजति यदि मनुष्यो दीर्घसंसारहेतून् । व्रजति कथमनन्तं दुःखम् SubhāRaSaṁ. 12; 400; 523; 891; नायकः । फलान्तरेष्वनन्तेषु तत्तुल्यप्रतिपत्तिषु । धत्ते निमित्ततास् VakroJī. 241. 20; गुणोऽस्त्यनन्तोऽनन्तायाः BrahmVaiP ii. 1. 21; तेषां यत् सुकृतं सर्वमनन्तं भवति SkandP. i(1). 13. 50; अनन्तां श्रियमाप्नोति पुत्रपौत्रैः समन्वितः VāmaP. 35. 35; तमसाभिभूतमावृतमनन्तं ज्ञानसत्त्वं कचिदेव रजसा प्रवर्तितमुद्घाटितं ग्रहणसमर्थं भवति YogBh. 212. 9 (on 4. 31); यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् । मा भूदफलशङ्का(ङ्का) वः परदत्तेते(ति) पार्थिवाः स्वदत्तात्फलमनन्त[न] परदत्तानुपालने EI. iii. 357. 50; कर्णणाम् ··· । अनन्तं हि फलं तेषां भवति BhaviP. 143A. 7 (i. 92. 11); क्षुद्रलिङ्गे स्वर्णमूल्यं पादार्धं श्रीधरेऽपि च । अनन्तो(? न्ते)ऽनन्तमित्युक्तम् BhaviP. 352A. 14 (ii(2). 3. 33); गाश्च प्रदद्याच्छक्त्या तु सुवर्णस्य पयस्विनीः ।···अनेन विधिना यस्तु कुर्यात् कमलसप्तमीम् । लक्ष्मीमनन्तामभ्येति Padm-P. v. 21. 290; i. 60. 15; अनन्तं विस्मयं चान्तः प्रयच्छन्तमिवेक्षितुः । मुनिमालोक्य भूपालः YogVā. i. 6. 23; v. 21. 5; अज्ञानं मिथ्याज्ञानं संशयविपर्ययरूपं ते दुःखाज्ञाने अनन्तमपरिच्छिन्नं फलं येषां तथोक्ताः RājMār. 36. 2; पुत्रैः पौत्रैर्वृद्धिमाप्नोत्यनन्तामायुर्दीर्घं प्राप्नुयात् संयतात्मा SamarāSū. 46. 35; साधारण्यादयः पुनरनन्ताः SaraKaṇṭhā. 146. 12; तत्र शब्दार्थवैचित्र्यप्रकारोऽनन्तः Loc. 8. 14 (on 1. 1); अनन्तं च विभीषणस्य कोशजातमाहर्तुम्···उच्चलितो नाम्ना कुमारकेसरी UdaySuKa. 87. 18; त्यक्त्वा कीर्तिमनन्ताम् ··· अर्थान् । गृह्णाति यः KalāVi. 2. 66; ब्रह्मणोऽनन्तेन कल्याणगुणगणेन विशिष्टत्वं सिद्धम् BrahmSūBh.(Rā.) 602. 5 (on iii. 2. 25); VedāntSā.(Rā.) 273. 5 (on iii. 2. 25); VedāntDī. 160. 22 (on iii. 2. 25); BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 258. 4 (on iii. 2. 25): सुकृतदुष्कृते अनादिकालसंचिते अनन्ते ··· बन्धहेतुभूते जहाति GītāBh.(Rā.) 136. 1 (on 2. 50); 480. 8 (on 9. 28); शृणु वक्ष्य मनानन्तां चिन्ताम् SamaMā. 1. 26; भेदः प्रकथितो लेशादनन्तो विस्तरादयम् MālinīT. 2. 7; पितृभ्यामाबाल्यादजनि यदनन्तं किमपि ते प्रियं वा श्रेयो वा KaumuMi. 4. 6; अ[ष्टौ] दन्तिसहस्राणि दशकोटी च वाजिनामनन्तं पादसंघातमित्येते EI. ix. 264. 90; जितं मेने प्रतीहारो वीक्ष्यानन्ताः स्ववाहिनीः RājTa.(Ka.) 8. 1683; सर्वदेहिनाम् । ··· अनन्तो दुःखसंभारः TriṣaŚaPuC. i. 1. 558; तस्मात् ··· अजनिष्ट तनयः ··· अनन्तसौ(शौ)र्यमहिमाश्रयो महीमण्डले EI. i. 47. 6; श्रीमान्मन्मसत्यमहीपतिः । ··· अनन्तकान्ति(न्ति)संतानलक्ष्मीलक्ष्मीनिकेतनः EI. iv. 91. 95; अनन्तासौ कीर्तिः कविकुमुदबन्धोः क्षितिपतेः Sadukti-Ka. 222. 9; अनन्तमक्षयं चैव फलं तस्येति वै श्रुतिः । अनन्तम् अपर्यवसानम् CaturCin. iii(1). 385. 15; किमर्थमपुरुषार्थैरनन्तैर्नियमैः परिक्लेशयन्त्यागमाः ŚatDū. 230. 22; 151. 19; नृपतिमनुचचार ··· अनन्तमश्वयूथम् PṛthvīVi. 10. 11; यथागमादनन्तं तन्महत्त्वमवगम्यते । अनन्तमेव चाणुत्वं कुतो नैवावसीयते AnuVyā. 25A. 3 (on 2. 2); 24B. 10 (on 2. 2); लब्धं यत् पदपद्मयुग्ममनघं पुण्यैरनन्तैर्मया VedāntKa. 2. 4 (on i. 1. 0); यत्तु ··· अनपेक्षमनन्तं च सुखं तद् बाढं विद्यते SyādvāMañ. 8 (329); 22(6); दृष्ट्वा प्रकृष्टमहिमाननमनन्तभक्त्या तं गुरुरामममतिगुप्तपदं च किंचित् । प्राप्नोति EI. xxv. 19. 53; अनन्तं बत मे भुक्तं यस्य मे नास्ति किंचन SūktiRa. 200. 16; ज्यैष्ठस्तयोः खेतलनामधेयः साधुत्वपाथोधिरनन्तशीलः EI. i. 94. 12; तत्प्रभावोऽनन्तः PrabaK. 114. 14; 91. 9; सन्त्यनन्ताः शुभवासनाः JīvanVi. 67. 3; सन्तः सन्ति परोक्तिमौक्तिकजुषः किं चिन्तयानन्तया ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 1. 11; परिमाणोत्कर्षतरतमभावोऽनन्तोऽनवधिक इत्येव दृश्यते NyāySu.(Ja.) 342B. 8 (on ii. 2. 6); 98A. 3 (on i. 1. 2); तेऽनन्ताः किं क्रमेण भेदा धर्मिणं परिरभन्ते युगपद् वा Vādā. 102. 4; DīpKa. 87. 8 (on 3. 132); अनन्ताः स्वाभाविक्यस्तस्य शक्तयः सन्ति VedāntKau. 145. 4 (on i. 4. 26); गुणाश्च निरतिशयसौन्दर्यमार्दवलावण्यसौगन्ध्यसौकुमार्यादयोऽपरिमिता अनन्ताश्च VedāntRaMañ. 1. 3 (40. 3); 1. 1 (19. 25); हार्दे नामानन्ते जनमेनमशोक कुरु सनामानं ते Nalo. 3. 33; 4. 27; अनन्ताभिरेव शक्तिभिर्जगतो जनकम् ··· ब्रह्म BrahmSūBh.(Śrī.) i. 124. 13 (on i. 1. 2); अनन्तानां विद्यानाम् ··· अनुष्ठानायोगात् BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 378. 5 (on iii. 3. 56); यत्नमत्र सततं प्रकुरुध्वं येन वो भवति सौख्यमनन्तम् RatnaCūKa. 547; चौरोऽयमिहानन्तं शास्त्रं कथितोऽयमुद्दशः TājiNī. 3(1). (6). 114(399); गुणेष्वनन्तेष्वपि तस्य राज्ञः स एष दोषः प्रकटस्तदाभूत् RājTa.(Prā.) 657; अत्र विषयभेदेनानन्तानां संयमानामनन्ताः सिद्धयः YogSā. 53. 6; घटादितादात्म्यानां च अनन्तानामङ्गीकाराद्गौरवम् GuruCandr. i. 9. 14; प्रणिधानरूपविजातीयमनःसंयोगघटितत्वं कल्पनीयमिति अनन्तमप्रामाणिककल्पनागौरवम् JñānBiPra. 21. 5; अनन्तं चिरस्थायि (फलम्) VīraMi.(Śrāddha.) 62. 6; अनन्ताः शक्तयो देव्यास्ताश्चाकर्णय वदामि ते TantrRā. 16. 11; **2B** not final वयस्यचरम इति । अनन्ते वयसीति वाच्यमित्यर्थः Prasā. i. 341. 3; **3** (Jain.) perfect or infinite (knowledge, bliss etc.) अनन्तं दर्शनं ज्ञानम् ··· पार्श्वम् ··· प्रणम्य PadmP.(Ra.) 1. 10; अनन्तागामिकाले विनाशाभावादप्रमितत्वाद्वानन्तम् TātpaVṛ. 16. 11 (on 1. 13); अनन्तैर्दर्शनज्ञानवीर्यानन्दैः ··· त्वमिहैको विराजसे TriṣaŚaPuC. i. 3. 479; i. 6. 264; ज्ञानम् ··· अनन्तम् अनन्तार्थविषयज्ञानस्वरूपत्वात् AupaSūṬ. 28. 11; 195. 2; त्रिभुवने यस्यास्त्यनन्तं सुखम् PārśvC. 4. 162; ṢaḍdarSa.(Rā.) 177.

²अनन्त (an-anta) *adj.* (stem) ending in the sound *-an* अनन्तस्य संख्यादेः समाहारे ऐकार्थ्ये अन्त्यस्य लोपो भवति CāndraVṛ. on ii. 2. 79; अनन्तायाः प्रकृतेर्यच्यशि सुटि परतोऽतो लोपो भवति CāndraVṛ. on v. 3. 130; [w. r. for अदन्त, KātanVṛ. on ii. 5. 17]; ततश्चानन्तस्यैव संप्रसारणं विधीयते Prasā. i. 231. 16.

अनन्त (an-antá) *m.* [P. iii. 2. 21; iii. 2. 48; v. 4. 23; JaineVyā. ii. 2. 26; iv. 2. 30; ŚākaṭāVyā. iv. 3. 132; CāndraVyā. iv. 4. 10; SiddhaHe. v. 1. 102] **1 A** infinite entity deified **B** the infinite or limitless one, the Supreme Being **2A** eternal time **B** infinity, eternality **3** name or epithet of various divinities or divine beings **i** the mythological serpent-king Śeṣa **ii** Viṣṇu or Kṛṣṇa **iii** the sun **iv** an attendant of Skanda **v** Śiva **vi** Balarāma **vii** the third of the thirty-nine *vibhavas* **viii** various Rudras **ix** one of the eight Vighneśas **x** Bṛhaspati **xi** the Saturn **xii** Vāsuki, the mythical serpent **xiii** Brahmā, a form of Brahmā **xiv** one of the assistants of Gaṇapati **xv** a Tāntric deity **xvi** deity presiding over the sound *ā* **xvii** Agni **4** name of the fourteenth Arhat or Jina **5** name of various personalities **i** kings **ii** a minister **iii** various persons **iv** a sage **v** various authors **vi** Patañjali **6** name of various plants **7** (Tantra) mystic name standing for various sounds **i** sound *a* **ii** sound *ā* **iii** sound *ḥ* (*visarga*) **iv** sound *ka* **v** sound *la* **vi** sound *ha* **vii** sound *kṣa* **8** name of a mountain **9** name of a country **10** name of a kind of incense (*dhūpa*) **11** name of a type of Śālagrāma **12** a silken cord tied with the invoking of Ananta **13** name of a part of a pent-roof **14** name of the month of Pauṣa **15** cloud **16** sky, ether or atmosphere **17A** not the final sound or syllable **B** other than the augment finally added **1 A** infinite entity deified अन्ताय बहुवादिनमनन्ताय मूकम् ··· आलभते VājaS. 30. 19; TaiBr. III. iv. 13. 1; यत् पञ्चाहोऽनन्तादेव प्रजायते PañcBr. xxiii. 11. 3; **1B** the infinite or limitless one, the Supreme Being परमात्मा ··· । अनन्तादनाच्चापि ह्यनन्तः परिपठ्यते AhirbuS. 2. 31; सिद्धं प्रत्यगनन्तयोरिति तव श्रेयः समाप्तिं गतम् SaṁkṣeŚā. 1. 269 (i. 205. 24); (देवस्य) तस्यैवैतानि खलु विशेषनामान्यर्हन्नजोऽनन्तः शंभुर्बुद्धस्तमोऽन्तकः इति NītiVā. 25. 67; न ह्यनन्तः संकुचितस्थाने भवति AṇuBh. 72. 16 (on i. 2. 32); अपारमहिमन् अनन्त ··· महिमानमहं तवावयामि AmṛUda. 4. 3(2); **2A** eternal time कल्याणवृत्तः स्यादनन्ताय (v. l. स्यादनन्ताय) नरो भुवि MahāBhā. iii. 191. 23; **2B** infinity, eternality अनन्त एव आनन्त्यम् KāśiVṛ. on v. 4. 23; **3** name or epithet of various divinities or divine beings **3i** the mythological serpent-king Śeṣa ततोऽनन्तः समुत्थाय ब्रह्मणा परिचोदितः । ··· अथ पर्वतराजानं तमनन्तो महाबलः । उज्जहार MahāBhā. i. 16. 6; अधो भूमेर्वसत्येवं नागोऽनन्तः प्रतापवान् MahāBhā. i. 32. 24; शेषोऽनन्तो वासुकिश्च तक्षकश्च भुजंगमः । ··· काद्रवेया महाबलाः MahāBhā. i. 59. 40; अत्र पन्नगराजस्याप्यनन्तस्य निवेशनम् MahāBhā. v. 108. 17; vi. 32. 29; vi. 63. 10; vi. 86. 67; xii. 80*(5); xiii. 14. 158; अनन्तं यं विदुर्नागमादिदेवं महौजसम् HariVaṁ. 90. 3; आसीनं (जातरूपशिलस्य) पर्वतस्याग्रे ··· । सहस्रशिरसं देवमनन्तं नीलवाससम् Rāmā. iv. 39. 46; फणाभिश्चलजिह्वाभिरनन्तमिव विष्ठितम् । ··· गिरिम् । पश्यमानः Rāmā. vii. 31. 18; सहस्रफणभृद्योऽनन्तो नाम नागराट् PauṣkS. 4. 157; 29. 123; (साधकः) ध्यायेत् ··· अनन्तं तस्य चोपरि । तदूर्ध्वे वसुधां देवीम् JayāS. 12. 2; 20. 197; एवं चतुष्किकामध्ये चक्राब्जमयविष्टरे । आधारशक्तिकमठानन्तधर्मादिधारिते ··· । ध्यायेद् सदासने देवम् AhirbuS. 28. 18; ताललक्ष्मा हि भगवान्योऽनन्तः परिपठ्यते । स देवो धरणीधरो कथ्यते ताललक्ष्मणा AhirbuS. 56. 7; योऽनन्तः पठ्यते सिद्धैर्देवो देवर्षिपूजितः । स सहस्रशिरा व्यक्तस्वस्तिकामलभूषणः ViṣṇuP. ii. 5. 14; v. 17. 12; स राजा सर्वनागानां शेषोऽनन्तो महाद्युतिः BrahmāṇḍP. i. 20. 54; iii. 20. 53; पातयति महापुरुषान् ··· एकः कालः शैलानिवानन्तः HarṣaC. 210. 4; SaduktiKa. 324. 31; न(न्व ? ह्य)नन्तादन्येनान् (डमरो डो)मरः वैटमारेः AvantiKa. 44. 1; ध्यायेत् ··· अनन्तं तस्य चोपरि PāraS. 5. 5; 10. 38; 15. 308; 16. 248; 23. 138; विष्वर्पितचतुर्भागं क्रमाढ्यस्य चार्पयेत् । अनन्तताक्ष्यसेनेशपवित्राणां निवेदयेत् VṛHārīSm. 7. 131; 10. 168; अनन्तः ··· नागराजश्चास्मि GītāBh (Śaṅ.) 292. 5 (on 10. 29); अनन्तः, शेषरूपो वा ViṣṇuSaBh. 115. 13 (on 108);

विष्णोः … प्रवरशयनकृत् … सोऽनन्तः सर्वभूतः पृथुविमलयशाः … पातु भोगीश्वरो नः VisnuPādāSt. 7; अनन्तं कुन्दसंनिभम् । …यजेत् SāraTi. 4.59; भूमण्डलम् … अनन्तस्योपरि स्थितम् PañcaRā.(Ha.) i. 12.25; अनन्तः पन्नगः प्राच्याम् ParaS. 4.80; अनन्तविहगेशानविष्वक्सेनादयः … मोदन्ते LaksmīT. 17.21; मही … राजति रोहितमहिमानन्तस्य Kāvyālaṁ.(Ru.) 4.9; वर्णोऽवतंसयसि … भवानि भुजगाधिपमप्यनन्तम् HarVi. 47.22; तदयमर्थः … प्रविततवदनसहस्र-संकुलमूर्तेरनन्तस्यापि न गोचरः NyāyMañ. i. 376.25; अनन्तं वासुकिं चैव … एतान्सर्वान्समाहूय BṛKathāK. 10.90; वासुदेवकलानन्तः सहस्रवदनः स्वराट् । अग्रतो भविता देवो हरेः प्रियचिकीर्षया BhāgP. x. 1.24; अनन्तो भोगिनामपि KūrmaP. 131.15 (1.12); 485.7 (2.7); कूर्मं पीठे ह्यनन्तं च पद्मं सूर्यादिमण्डलम् …। पूर्वं स्वहृदये ध्यात्वा AgniP. 23.12; मूलेऽनन्तस्य नगरीं निर्माय जगतां पतिः BrahmVaiP. i. 7.9; कद्रूवंशं निबोध मे। अनन्तं वासुकिं चैव कालीयं च BrahmVaiP. i. 9.39; ii. 1.73; मध्ये ब्रह्माणमालिख्य तथानन्तं च भोगिनम् NīlaP. 751; 882; तदधो हट्टकश्चैव अनन्तस्तदधः स्मृतः SkandP. i(2). 39.26; भर्तुः सकाशात्कद्रूश्च लेभे सर्पान् बहून्सुतान् । अनन्तवासुकिमुखान् SkandP. iii(1). 38.6; vii(1). 336.11; महोरगाणां प्रवरोऽप्यनन्तो यथा च भूतेषु मही प्रधाना VāmaP. 12.44; 47.111; सः …। अनन्तः सर्वनागानाम् VisnuDhaP. i. 56.15; i. 82.37; ii. 22.92; ii. 44.20; iii. 8.9; मारीचो जनयामास तस्यां पुत्रान् …। अनन्तं वासुकिं चैव VarāP 24.6; अनन्ते वा नागनायके स्थिरतरफणासहस्रविधृत-विश्वंभरामण्डले समापन्नं चित्तमासनं निर्वर्तयति TattvVai. 112.28 (*on* 2.47); दिग्गिभभुज[ग]राजानन्तकूर्म्मैः समूहे कलितदवथुपीडानष्टधैर्यैः कथंचित् EI. ii. 176.5; महातलम् …। अनन्तेन च संयुक्तं मुचुकुन्देन धीमता LiṅgaP. i. 45.11; शेषाख्या यद्गुणान्वक्तुं न शक्ता दैत्यदानवाः। योऽनन्तः पठ्यते सिद्धैः BrahmP. 21.14; अनन्तो वासुकिः शङ्खः पद्मः कम्बल एव च। … नागो मासि मासि प्रकीर्तिताः BhaviP. 69A.5 (i. 32.50); 76A.18 (i. 36.51); 397A.33 (ii. 4.9); ययोः पुत्रत्व-मापन्नौ हर्यनन्तौ महाबलौ DevīBhāP. iv. 17.25; अनन्तो वासुकिश्चैव तक्षकश्च महाबलः। … एते कश्यपदायादाः PadmP. v. 26.13; v. 57.63; महादेवो नाप्य-नन्तो यथा भक्तो हरेः प्रियः ĀdiP. 8.4; ततोऽनन्तं समासाद्य विरराम जलावधि BṛDharmaP. i. 44.111; रोहिणी नाम या पत्नी वसुदेवस्य शोभना। तस्यां संकर्षणो जातो योऽनन्तः शेषसंज्ञितः SaurP. 31.56; (देवा ऊचुः) शंकर … अनन्तस्त्वं हि नागानाम् ŚivaP. ii(5). 2.53 (222A.4); तथा भोगवतं नागमनन्तमुद-केशयम् । मायया जनयित्वा AdhyāRā. vii. 8.25; तस्य … अम्भोधेरधः … धत्तेऽनन्तोऽखिलां भुवम् SamarāSū. 4.21; 14.20; MayaMa. 12.40; क्षिति-ध्रोऽनन्त उच्यते SamarāSū. 14.30; ब्रह्मणा अनन्तेन धृता पृथिवी सर्वाँल्लोकान् बिभर्ति। यथोक्तम् — तेनेयं नागवर्येण शिरसा विधृता मही। बिभर्ति मालां लोकानाम् GītāBh.(Rā.) 610.5 (*on* 16.8); सोऽथ सानुजया साकं श्रीदत्तो दैत्यकन्यया। बहिर्गतमिवानन्तं तद्विवेश पुरोत्तमम् KathāSaSāg. ii. 2.49; ĪśānŚiPa. i. 13.22; उल्लसत्तनुतां नीतेऽनन्ते पुलककण्टकैः Candrā. 4.2; धरामनन्तः पुनरेति रक्षितुम् PṛthvīVi. 2.9; यस्याज्ञया सृष्टिविधौ कूर्मोऽनन्तं दधाति च PañcaRā.(Nā.) i. 3.36; ii. 2.34; वासुकिस्तक्षकश्चैव विषमुग्रं हरन्तु ते। अनन्तश्चैव भगवान्विषं हरतु ते स्वाहा Hastyāyur. 171.2 (2.8); 711.19 (4.36); (हिमालयः) क्षमां दधा-नोऽपि न धर्षणीयः …। प्रालेयपादोऽप्यकलङ्कितश्रीरसावनन्तोऽपि न तु द्विजिह्वः Surath. 4.55; दृश्यते व्योम्नि देवैः। … क्वापि विष्णुः क्वचन कमलभूः क्वाप्यनन्तः क्वचिच्छ्रीः SūktiMu. 2.50; ŚārṅgaPa. 90; MahāN. 1.2; प्रशंसाहेतोः सारसंग्रहो यथा … अनन्तो नागानाम् KāvyKaVṛ. 21.13 (1.4); भोगीन्द्रो-ऽनन्तस्तत्तनयो बहून्। आनीय बलिसद्मस्थान्नागान् स्वस्वामिने ददौ SūktiMu. 0.9; अनन्तगरुडादीनां मुक्तानां चेच्छाकृततत्तद्रूपम् NyāySiA. 210.9; 216.11; 234.15; 'फणासहस्रेण धरणीं धारयित्वा स्थैर्येणावतिष्ठते योऽयमनन्तः स एवाहमस्मि' इति ध्यानम् JīvanVi. 88.4; यश्चाश्वणोद्भुजगसद्मगतस्त्वनन्तात् शब्दाम्बुराशि-मखिलम् ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 5.106; अनन्तो वासुकिः पद्मो महापद्मश्च तक्षकः। कुलीरः कर्कटः शङ्खः पाथसां रक्षका इमे MahNirvāT. 13.170; निर्ऋतिवरुणयोर्मध्ये— ओं ह्रीं अनन्ताय नागाधिपतये स्वाहेत्यादि TantrSā.(K.) 87.21; अनन्तगरुडा-दीनां स्थानानि … ह्युपास्यानि मुमुक्षुभिः BṛBrahmaS. i. 7.61; i. 13.141; अनन्तश्चिन्तयामास रोगोपशमकारणम् BhāvPra.(Bhā.) 1(1).60; त्वं हि ब्रह्मैव साक्षात् … नागानामस्यनन्तः Nāray. xi. 96.1; शेषः — अनन्तश्चतुर्भुजः सौम्यः ŚilpaRa. ii. 25.37; NirṇaSi. 394.26; अनन्तगरुडादिषु नित्यमुक्तेषूत्पत्त्य-संभवाच्च SiddhāSi. ii. 138.11; तथानन्तगरुडादीनां चेच्छागृहीतं तत्तद्रूपम् YatīndraDī. 46.4; 55.12; भूमिभारभराक्रान्ते शेतेऽनन्ते सुखं हरिः PadyaVe. 755; आधारकूर्मानन्तपृथिवीवास्तुपुरुषविश्वमायाशक्तीर्नमस्कृत्यासनं कुर्यात् BālamBha. i. 99.2 (*on* 1.24½); तद्गुणवर्णने अनन्त इव कः सहस्रमुखः Hāsyārṇa. 1.42(5); [Lexicons — AmaK. 446; AnekāSa. 388; RājNī. 281.25; Vaija. 148.3; 257.4; 269.5; TrikāŚe. i. 8.7; iii. 3.144; AnekāSaṁ. 2.560; 3.230; AbhidhāCin. 1307; ViśvaPra. 66.129; 171.6; DharK. 965; 2660; AnekāK. 307; NānārthSaṁ. 2.15; 84.7; NānārthāSaṁ. ii. 47.8; AnekāNā.(Dha.) 4; AnekāNi. 37; ParyāŚaRa. 1810; MediK. 33.33; 63.81; EkāNā.(A.) 3; AnekāTi. 1.9; 2.310; 3.6; NānārthaMa. 35; 681; 724; 1846; ŚabdaRa.(Vā.) 594; 4068; ParaNā. 1270; 2626; 3320; ViśvaLoK. 132.77; 381.16; KośaKaTa. 1.7175; 2.5505; KalpaK. 364.7; ŚabdaRaSaK. 136.13; 331.10; Kośāva. 17.8]; **311**
Viṣṇu or Kṛṣṇa अनन्तो भगवान् देवो नारायणः …। शिर उद्यम्य नागस्य पुनः पुनरवाक्षिपत् MahāBhā. i. 16.14; अप्रमेयो हि केशवः। … उच्यते। शाश्वतत्वादनन्तश्च गोविन्दो वेदनाद्गवाम् MahāBhā. v. 68.13; vi. 61.49; स एव भगवान् विष्णुरनन्त इति विश्रुतः MahāBhā. xii. 175.20; विष्णुर्वीरोऽनन्तो धनंजयः … केशवस्य … नाम्नां सहस्रम् MahāBhā. xiii. 135.83; xiii. 135.108; वसुधापि …। देवदेवं च तुष्टाव। ओं नमस्ते अच्युत अनन्त। पुरुष VisnuSm. 98.82; माधवानन्त केशव। कृष्ण विष्णो … नमोऽस्तु ते। इति राजाह भरतो हरेर्नामानि केवलम् VisnuP. ii. 13.9; iii. 7.28; मनुष्याः पशवश्चान्ये ये च जीवा यशस्विनि। तैरन्तःस्थैरनन्तोऽसौ सर्वगः सर्वभावनः VisnuP. v. 2.18; यस्याः प्रभावमतुलं भगवाननन्तो ब्रह्मा हरश्च न हि वक्तुमलं बलं च। सा चण्डिका MārkP. 84.3; कुर्याद्विधिवद्विष्णुनामानुकीर्तनम्। प्रतिमां वासुदेवस्य … चार्चयेत्।… नमः …गुल्फावनन्ताय MatsyaP. 54.9; नामत्रयमहामन्त्रमहात्ले सा मुमोच ह। अच्युत-श्चाप्यनन्तश्च गोविन्दस्तु शरोत्थिताः। हुंकारमात्रतो दग्ध्वा रोगांस्तानानयन्मुदम् BrahmāṇḍP. iii. 29.71; सर्वयज्ञमयो विष्णुः … सर्वधर्ममयोऽनन्तः … प्रतिष्ठाप्यो विधानतः PāraS. 19.588; 13.212; सर्वेषामेव देवानामनादिः पुरुषोत्तमः।… स एव … विष्णुः … कृष्णो मुकुन्दोऽनन्त एव च VṛHārīSm. 1.13; (विष्णु-र्वीरोऽनन्तः) व्यापित्वान्नित्यत्वात्सर्वात्मत्वाद्देशतः कालतो वस्तुतश्चापरिच्छिन्नः अनन्तः … नान्तं गुणानां गच्छन्ति तेनानन्तः VisnuSaBh. 97.2 (*on* 83); आनन्द गोविन्द मुकुन्द राम नारायणानन्त निरामयेति। वक्तुं समर्थोऽपि न वक्ति कश्चित् MukuMā. 14; अच्युतानन्त हे माधवाधोऽक्षज AcyutA. 4; लपन्नच्युतानन्त गोविन्द विष्णो मुरारे हरे नाथ नारायणेति। यथानुस्मरिष्यामि भक्त्या भवन्तम् ŚrīVisnuBhuSt. 13; (अम्बुराशेः) अस्यान्तमेकमधिगम्य कमप्यगम्यं मीलत्य-चिन्त्यमहिमा भगवाननन्तः RāmC. 25.66; योऽनन्तशक्तिर्भगवाननन्तो महद्गुणत्वा-द्यमनन्तमाहुः BhāgP. i. 18.19; i. 5.11; ii. 1.31; ii. 2.6; यत्रोद्यतः क्षितित-लोद्धरणाय बिभ्रत्क्रौडीं तनुं सकलयज्ञमयीमनन्तः।… आदिदैत्यम् … ददार BhāgP. ii. 7.1; iii. 22.20; (इन्द्रद्युम्नः) विष्णुम् … तुष्टाव … माधवानन्त केशव।… तुभ्यं विश्वात्मने नमः KūrmaP. 10.10 (1.1); यमो यमभटानाह …। केवलं ये जगत्तातमनन्तं समुपाश्रिताः। भवद्भिः परिहर्तव्याः AgniP. 38.37; अनन्तं सैन्धवारण्ये … विद्धि जपतां भुक्तिमुक्तिदम् AgniP. 304.10; वासुकिरुवाच।… खगपतिः … मम कुलमाशु विनश्यत्यनन्त NīlaP. 65; अनन्तो वासुकिः शेषो वराहो धरणीधरः (नाम्नां सहस्रं नामेदं विष्णोरतुलतेजसः) SkandP. v(1). 63.82; यथा हि लक्ष्म्या न वियुज्यसे त्वं त्रिविक्रमानन्त जगन्निवास VāmaP. 16.22; नारायणाच्युतानन्त … कृष्ण विष्णो नमोऽस्तु ते BṛNāraP. 2.9; दंष्ट्राङ्कुशेन योऽनन्तः समुद्धृत्यार्णवाद्धराम्। तस्थावेवं जगत्कृत्स्नं तं वराहं नमाम्यहम् BṛNāraP. 2.33; अनन्तं कपिलद्वीपे … दृष्ट्वा पापात्प्रमुच्यते NaraP. 65.7; 10.27; अगच्छद्यत्र सोऽनन्तो नागभोग-पतिर्हरिः LiṅgaP. i. 20.35; (कण्डुरुवाच) त्वं विष्णुस्त्वं हरिः … त्वमनन्तः BrahmP. 178.139; 59.42; 122.70; श्रीकृष्ण उवाच — अनन्त इत्यहं पार्थ मम नाम निबोधय BhaviP. 739A.29 (iv. 94.5); 352A.14 (ii(2). 3.33); 684A.20 (iv. 55.48); नमाम्यहम् … कृष्णमनन्तं वामनं तथा। विष्णुम् PadmP. ii. 87.10; अच्युतानन्तगोविन्द इति नामत्रयं हरेः। यो जपेत्प्रयतो भक्त्या…। विषभोगाग्निजं तस्य नास्ति मृत्योर्भयं तथा PadmP. iii. 9.7; त्वं पुनः केशवानन्त नारायण जनार्दन। कुतो गच्छसि BṛDharmaP. i. 9.28; भाद्रे चतुर्दशी शुक्ला तत्रानन्तः प्रपूज्यते BṛDharmaP. i. 24.12; श्रीपतिम्।…तुष्टाव नरवाहनः। ओं जय … अनन्त … इति BṛKathāMañ. 15.198; बलिमन्त्रैरिन्द्राग्नियमनिर्ऋतिवरुणवायुसोमेशानब्रह्मानन्तानां नामभिः … नमोऽन्वितैस्तेभ्यो बलिं दद्यात् Mitā. 101.3 (*on* 1.286); श्रियः कान्तोऽनन्तः … आदिपुरुषः VedāntDī. 1.2 (*on* i. 1.1); ब्रह्मा स चोर्ध्वलोके-शोऽनन्तो वरुणरक्षसोः। अधोलोकेश्वरस्त्वेतान् षडावरणगान् यजेत् ĪśānŚiPa. i. 2.111; ईशाह्वयं वेधसमप्यनन्तं प्राग्वत्स्वनाम्ना दश तर्पयेत् तान् ĪśānŚiPa. ii. 3.82; अनन्तश्चोत्तरे पातु … माम् PañcaRā.(Nā.) i. 5.20; iv. 3.13; iv. 3.29; अनन्तो नित्यानन्दश्चिदात्मकः।… इत्येतद् कथितं देवि सहस्रं नाम चोत्तमम्। आदिदेवस्य वै विष्णोर्बालकत्वमुपेयुषः PañcaRā.(Nā.) iv. 8.116; य ईश एको भगवाननन्तः … तं प्रणमामि कृष्णम् SātvaT. 1.51; योगेश्वरोऽत्रितनयो भगवाननन्तो दत्ताख्य आस समतावदत्स्वचर्याम् SātvaT. 2.11; प्राचीनबर्हि तनयाँस्तपसा सुतप्तान् दृष्ट्वा स्वशान्तवपुषाविरभूदनन्तः। दत्त्वा स्वपादभजनं वसतां गृहेषु कन्यां च वृक्षजनितामदिशद्दयालुः SātvaT. 2.19; प्रातरत्राग्निरादित्या अनन्त इन्द्र आसिताः।… इत्यध्वरे गिरः DvyāśraKā. 1.70; न्यवीविशद्वेश्मनि तत्र विष्णोः स निर्भ(र्भ)रं गर्भ(र्भ)गृहान्तरेषु। नारायणानन्तनृसिंहमूर्तीर्व्विधातृवक्त्रेष्विव वेदविद्याः EI. vi. 207.21; स्वभावोऽयमनन्तस्य रजो येनाभवज्जगत् AnuVyā. 15B.3 (*on* 1.4); गोपीपतिरनन्तोऽपि वंशध्वनिवशं गतः SaṁgīRa. i. 16.2 (1(1). 26); अग-

मात्र ओकारान्तश्च निर् आह्वनैः संधिं नाप्नोति पुश्च । अ अनन्तः । ई ईश्वरः । उ उमेशः MugdhaBo. 2. 19 (5. 21); मनसा द्वारकामिति त्वां मन्येऽहं जनार्दनम् । अध्वादौ तु । गच्छत्यनन्तः पन्थानं न त्वा कार्क स मन्यते MugdhaBo. 5. 19 (50.3); गोपी हाव-मकार्यत भावश्चैनामनन्तेन MugdhaBo. 24. 13 (143. 15)=PrakriKau. ii. 443. 2; विश्वमनुजीर्णोऽनन्तः MugdhaBo. 26. 129 (164. 18); अच्युतोऽहमनन्तोऽहम्…इति भावयेत् CaturCin. iv. 578.2; ViraMi.(Pūjā.) 134. 3; 148. 16; अच्युताय नमः अनन्ताय नमः गोविन्दाय नमः—इति महाव्याधिविनाशिनी नामत्रयी विद्या ParaśuKS. 10. 15 (260. 4); NityoNi. 97. 21; प्रशस्यमानस्त्रिदशैरकार्षीदव्याहतामारभटीमनन्तः Yādavā. 4. 121 (comm. अनन्तः कृष्णः); 16. 95; 21. 28; मुक्तिं यद्भजनादाहुस्तमनन्तमुपास्महे ŚatDū. 53.26; गोविन्द नारायण पद्मनाभ त्रिविक्रमानन्त हरे नमस्ते ŚārṅgaPa. 732; ब्रह्मानन्तौ पुरो बहिः । ऊर्ध्वाधोवृत्तयोरर्च्यौ MahNirvāT. 13. 96; जय … अनन्त । कुरु करुणाम् ChandoMa. 5.6; नतोऽस्मि तमनन्तम् HariC.(Pa.) 138 (comm. अनन्तं श्रीकृष्णम्); संप्राप्य तदानन्तं पार्थो वव्रे YudhiVi. 6. 65; 6. 134; मुक्तमेतदनन्तस्येत्यूचुर्गोप्यो दिदृक्षवः PrakriKau. ii. 574. 2; अनन्तः समं तासु कान्तासु लेभे खनागाभ्रचन्द्रर्तुभूसंख्यसूनून् HariVi. 5.84; नमः … अनन्ताय, कमलासनायेति शेषदिक्षु ViraMi. (Bhakti.) 110. 17; अं अनन्ताय नमः । मूलाधारे NityoNi. 86. 16; सहस्रशीर्षा नारायणोऽनन्तोऽनुष्टुप् अनन्तप्रीत्यर्थेम् BālamBha. i. 23. 9 (*on* 1. 11); [Lexicons—AnekāSa. 749; Vaija. 257. 4; TrikāŚe. i. 1. 28; iii. 3. 144; AnekāSaṁ. 3.230-231; ViśvaPra. 66. 129; DharK. 965; AnekāK. 307; NānārthSaṁ. 2. 15; NānārthāSaṁ. ii. 47. 8; AnekāNā.(Dha.) 4; AnekāNi. 37; MediK. 63. 81; AnekāTi. 3.6; NānārthaMa. 724; ŚabdaRa.(Vā.) 37; 4068; ParaNā. 2626; ViśvaLoK. 132.77; KośaKaTa. 2.5505; KalpaK. 452. 8; ŚabdaRaSaK. 136. 13; Kośāva. 17. 8]; **3iii** the sun अनन्तः कपिलो भानुः MahāBhā. iii. 19*(2); अनन्तः कपिलो भानुः…सूर्यस्य ।…नाम्नामष्टशतं रम्यं मया प्रोक्तम् BrahmP. 33. 42; **3iv** an attendant of Skanda शृणु नामानि चान्येषां येऽन्ये स्कन्दस्य सैनिकाः ।… अनन्तो द्वादशभुजस्तथा कृष्णोपकृष्णकौ MahāBhā. ix. 44.52; अनन्तः शङ्कुपीठश्च निकुम्भः कुमुदोऽम्बुजः … गणाः पञ्चदशैते हि यक्षैर्दत्ता गुहस्य तु VāmaP. 57. 73; **3v** Śiva खचराय नमस्तुभ्यम् …। भूचराय भुवनाय अनन्ताय शिवाय च MahāBhā. xiii. App. I. 6(30); नमः …। शिवाय…अनन्ताय विरूपाय अनन्तानामयाय च LiṅgaP. i. 18. 10; हरस्य…अष्टोत्तरसहस्रं तु नाम्नां शृणुत सुव्रताः ।…गन्धमाली च भगवाननन्तः सर्वलक्षणः LiṅgaP. i. 65. 152; नमोऽनन्ताय सूक्ष्माय नमस्ते मृत्युमन्यवे LiṅgaP. i. 96. 80; अनन्तः…। एवं नाम्नां सहस्रेण तुष्टाव गिरिजापतिम् SaurP. 41. 113; (विष्ण्वादय ऊचुः) नमोऽनन्ताय सूक्ष्माय ŚivaP. ii(2). 41. 38 (121A. 9); नन्दी नन्दीश्वरोऽनन्तो नग्नव्रतधरश्शुचिः ।…एवं नाम्नां सहस्रेण तुष्टाव हि हरं हरिः ŚivaP. iv. 35. 95 (393A. 5); अनन्तस्य न तस्यास्ति संख्यापि परमात्मनः । तेनानन्त इति ख्यातः प्रमाणं नास्ति वै यतः ŚivaP. v. 19. 23 (428A. 4); अथानन्तश्च सूक्ष्मश्च शिवश्च …। तथाष्टौ शक्तयस्तेषां द्वितीयावरणेऽर्चिताः ŚivaP. vii(2). 31. 49 (583B. 7); मुनिजना निजनाभिसरोरुहस्थितमनन्तमनङ्गपराङ्मुखम् ।… रहिताघमुपासते Surath. 4. 26; नमो रुद्राय शर्वाय ह्यनन्ताय नमो नमः MādhavāĀ. 172; **3vi** Balarāma धर्ममेवाविशत्क्षत्ता राजा चैव युधिष्ठिरः । अनन्तो भगवान्देवः प्रविवेश रसातलम् MahāBhā. xviii. 5. 20; अनन्तो देवकीगर्भाद्रौहिणेयो जगत्पतिः । मायया गर्भसंकर्षान्नाम्ना संकर्षणः प्रभुः BrahmVaiP. iv. 6. 141; बलः संकर्षणोऽनन्तः शेषस्तालध्वजो हली ViṣṇuDhaP. iii. 8. 2; प्रलम्बारे नमस्तेऽस्तु त्राहि मां कृष्णपूर्वज । एवं प्रसाद्य चानन्तमजेयं त्रिदशार्चितम् ।… नरो भक्त्या लभेदभिमतं फलम् BrahmP. 57. 24; रामो हली … रुक्मिप्रलम्बयमुनाभिदनन्ततालक्ष्मैककुण्डलसितासितरेवतीशाः AbhidhāCin. 224; अनन्तो व्रजमायान्तमनन्तरजमागमत् HariC.(Pa.) 37; प्रभवदनन्तप्रियसख सन्तस्त्वयि रतिमन्तः StavMā. 135. 28; [Kośas also give *ananta* as one of the meanings of *balarāma*, AnekāSaṁ. 4. 273; NānārthāSaṁ. ii. 47. 8; ParaNā. 2626; AnekāNi. 37; AnekāTi. 3. 6; *ananta* as one of the synonyms of *balarāma*, AbhidhāRaMā. 1. 28; KośaKaTa. 1. 261]; **3vii** the third of the thirty-nine *vibhavas* विभवाः पद्मनाभाद्यास्त्रिंशच्च नव चैव हि । पद्मनाभो ध्रुवोऽनन्तः AhirbuS. 5. 50; 56. 7; **3viii** various Rudras श्रीकण्ठानन्तसूक्ष्माश्च त्रिमूर्तिरमरेश्वरः ŚāraTi. 2. 29; वृषो वृषधरोऽनन्तो वज्री दंष्ट्री च विष्णुपाः MṛgendraT. i. 13. 135; रुद्राः …। वामदेवभवानन्तभीमोमापत्यजेश्वराः MṛgendraT. i. 13. 146; अनन्तस्त्रिकलो गोप्ता …। मायाधिकारिणो रुद्रा मण्डलाधिपतीश्वराः MṛgendraT. i. 13. 153; ii. 1. 4; भवदीरितः स्फुटमनन्त एव हि प्रथमं गुहां गुणमयीमचुक्षुभत HarVi. 6. 118 (comm. अनन्तः सर्वरुद्राधिपः); अनन्तः पालको धीरः … दश रुद्राः फणिस्थिताः ।… एतेषामेव नामानि … स्मरेत् AgniP. 84. 21; निवेशयेद् यथासंख्यमष्टौ विद्येश्वरानथ । एकं शिखण्डिनं रुद्रम् … अनन्तं रुद्रमष्टमम् AgniP. 90. 4; अनन्तेशादयस्त्वेवं प्रत्येकं चाण्डपालकाः । चक्रवर्तिन इत्युक्तास्ततो विधेश्वरास्त्विह LiṅgaP. i. 50. 19; अनन्तं पूर्वदिक्पत्रे सूक्ष्मं दक्षिणतस्तथा । शिवोत्तमं पश्चिमतः …। एकरुद्रं तथैशाने … समर्चयेत् ŚivaP. vi. 8. 6 (479B. 14); अनन्तं पूर्वदिक्पत्रे तच्छक्तिं तस्य वामतः ।… समर्चयेत् ŚivaP. vii. 30.6 (580A. 12); अनन्तः प्रथमस्तेषां कपालीशस्तथापरः MālinīT. 5. 13; 5. 26; पीठप्रान्तेऽम्बुजाद्बहिः अनन्तसूक्ष्मौ च शिवोत्तमश्च स्यात् ĪśānŚiPa. i. 28. 83; वृषो वृषधरोऽनन्तः क्रोधनो मारुताशनः ĪśānŚiPa. ii. 17. 183; तेषां चैव दशेश्वराः ।… जलदश्चजलोऽथैश ईशोऽनन्तश्च पद्मभूः ĪśānŚiPa. ii. 17. 14; कांश्चिदनुगृह्य भुवनपतित्वमत्र महेश्वरोऽनन्तः प्रयच्छति SarvaDaSaṁ. 7. 155; **3ix** one of the eight Vighneśas विघ्नेशान् पत्रगान् यजेत् । अनन्तं सूक्ष्मनामानं शिवोत्तममनन्तरम् ŚāraTi. 18. 23; लम्बोदर विनायक ।… अनन्त त्राहि मां भवसागरात् GaṇeP. i. 46. 222; **3x** Bṛhaspati नीलेन सहितः प्रायान् नागराज्ञा महात्मना । तौ गत्वा ब्रह्मसदनं ववन्दतुररिन्दम । देवं कमलयोनिं च संगत्य तत्र च स्थितौ । वासुदेवेश्वरौ देवावनन्तं च महामतिम् NīlaP. 144; **3xi** the Saturn सौरिः शनैश्चरो मन्दः कृष्णोऽनन्तोऽन्तकः …। एतानि शनिनामानि SkandP. v (1). 56. 53; **3xii** Vāsuki, the mythical serpent अमरगणाः …। अनन्तं तत्र संवेष्ट्य ममन्थुर्दुग्धसागरम् PadmP iii. 9. 3; **3xiii** Brahmā, a form of Brahmā आवाहयेत्ततोऽनन्तम् BhaviP. 43B. 27 (i. 17. 97); (ब्रह्मोवाच) पुष्करेऽहं सुरश्रेष्ठः …। अनन्तश्चैव वृणादे प्रकाशायां दिवाकरः …। अष्टोत्तरं स्थानशतं मया ते परिकीर्तितम् PadmP. v. 29. 157; **3xiv** one of the assistants of Gaṇapati (also identified as *nidhi* or treasure) (गणपतिम्) नत्वा कक्षासंस्थाः पर्षदश्चात्र पूज्याः । पद्मो महापद्मनिधिश्च पूर्वे द्वारेऽथ याम्ये मकरश्च कूर्मः । पश्चान्मुकुन्दो निधिरप्यनन्तः पूज्यस्ततो नीलनिधिश्च शङ्खः ĪśānŚiPa. i. 15. 77; निधी पद्ममहापद्मौ …। कुमुदश्चाप्यनन्तश्च नीलः शङ्खस्तथाष्टमः ĪśānŚiPa. i. 32. 110; **3xv** a Tāntric deity हृदये अनन्ताय नमः TantrSā.(K.) 48. 12; **3xvi** deity presiding over the sound *ā* श्रीकण्ठोऽनन्तसूक्ष्मौ च…। अक्रूरश्च महासेनः षोडशैते स्वरेश्वराः ĪśānŚiPa. i. 2. 1; एतासां वाचका ज्ञेयाः स्वराः षष्ठविवर्जिताः । षोडशारे … श्रीकण्ठोऽनन्तसूक्ष्मौ च MālinīT. 20. 48; **3xvii** Agni अपि वायुसखानन्तः पाचनः पावनोऽनलः KalpaK. 377. 6; **4** name of the fourteenth Arhat or Jina अनन्तं कान्तदर्शनम् ।… प्रणम्य PadmP.(Ra.) 1. 10; विमलानन्तधर्माश्च … देवाधिदेवता एते PadmP.(Ra.) 5. 215; नमोऽनन्ताय संततम् PadmP. (Ra.) 9. 187; सहिष्णुरच्युतोऽनन्तः MahāP. 25. 109; महापराक्रमोऽनन्तः MahāP. 25. 160; वर्णमार्यातिनन्याव वन्द्यानन्त सदारव AlaṅkāCin. 41. 7; अनन्तस्त्रिशल्लक्षाब्दायुः TriṣaŚaPuC. i. 6. 304; i. 6. 347; श्रीसिंहसेनभूपालकुलमङ्गलदीपक । सुयशः स्वामिनीसूनोऽनन्तानन्तं सुखं तनु TriṣaŚaPuC. i. 6. 667; ज्योतिर्गणैः संततसेव्यमानमनन्तमाकाशमिव स्तवीमि NemiNir. 1. 14; ग्रहैः प्रशस्तेऽह्नि सुपार्श्वभर्त्तु[र]नंतभर्त्तुश्च शुभां प्रतिष्ठाम् । सोऽचीकरत् EI. ii. 56. 53; [Lexicons—ऋषभो वृषभः … स्यादनन्तजिदनन्तः AbhidhāCin. 29; AnekāSaṁ. 3. 230; ŚabdaRa.(Su.) 1. 5]; **5** name of various personalities **5i** kings वीतिहोत्रसुतश्चापि अनन्तो नाम पार्थिवः VāyuP. ii. 32.53; BrahmāṇḍP. ii. 69. 53; KūrmaP. 247. 12(1. 23); AgniP. 274. 11; जज्ञे पुत्रः … पृथोरनन्तः VarāP. 74(332. 3); शौर्यं दुर्विषहं रणेषु सततं सर्वत्र वाक् सूनृतानन्तस्यास्य महात्मनः EI. i. 200.16; अस्ति … कश्मीरमण्डलम् । यस्मिन् … त्रिविक्रम इव श्रीमाननन्तो बलिजिन्नृपः NarmaMā. 1. 3; RājTa.(Ka.) 7. 135; सोऽयं शिङ्गमहीपालो वसुदेव इति स्फुटम् । अनन्तमाधवौ यस्य तनूजौ लोकरक्षकौ RasāSu. 3.6 (1. 15); EI. xvi. 252. 124; **5ii** a minister स्वमनो गतार्थं राज्ञे तदा व्याहृतवाननन्तः VarāṅgaC. 2. 19; **5iii** various persons (like goldsmith, engraver, Brahmin etc.) उत्कीर्णान्यक्षराणि सौवर्णिकानन्तेन EI. xiii. 116. 28; xiii. 120. 28; सर्व्वद्विजातिथ्यकृते धरित्रीमुपागतः क्षीरमहाम्बुराशेः । यस्याखिलार्थिव्रजसस्यवृष्टिरनन्त एव प्रपितामहोऽभूत् EI. xv. 63. 103; उत्कीर्णा सूत्रधारेण …। नाम्नानन्तेन चन्द्रेर्याः (चान्द्री या) शुद्धेयं वंशपद्धतिः EI. xix. 299. 26; एको हरितान्ववायजनुषे[ऽ]नंताय भाग(ः) EI. iii. 28. 107; iii. 29. 121; ततः परमगुरुमनन्तो नत्वेदमुवाच ŚaṅkaVi.(Ā.) 184. 14; अग्रगण्येन शूराणामनन्तान्वयजन्मना EI. iii. 155. 110; जम्बूग्रामे महानासीदनन्तो नाम कश्चन । ब्राह्मणः ParamāKā. 149.2; **5iv** a sage कृष्णातपोत्तमानन्तकर्णामलकभिर्वैः । चरेण पवित्रेण … प्रलयेक्ष्यसे SkandP. i(3B). 3. 19; कल्किरनन्तं मुनिमस्मरत् । सोऽप्यनन्तो मुनिवरः KalkiP. ii. 4. 6; **5v** various authors अनन्तोऽनन्तमतिर्भूधात् खलमतध्वस्त्यै जनुःपद्धतिम् TājiNi. 1(1). 69(83); i. 1. 1; 1(1). 1(1); 1(5). 7 (167); सकृत् कृतेऽपि वचनसामर्थ्यात् सर्वेऽपि कामाः संपद्यन्त एवेति अनन्तः ViraMi. (Saṁskāra.) 997. 21; अनन्तकृतकात्यायनसूत्रभाष्येऽपि BālamBha. i. 259. 26 (*on* 1. 89); **5vi** Patañjali (author of the Vyākaraṇa-Mahābhāṣya and the Yogasūtras) अनन्तः स्यात्पतञ्जलिः SarvaSiSaṁ. 9. 2; पतञ्जलिरनन्तः स्यात् SarvaSiSaṁ. 10. 1; 'द्रष्टा दृशिमात्रः' इत्यादौ अपि हि धर्मशब्देन सामानाधिकरण्यमात्मनो दर्शितं गुरुणा अनन्तेन PratyabhiVi. 1. 246. 1 (*on* i. 5. 12); पतञ्जलिः—भगवाननन्तः Bhāsk. ii. 176. 15 (*on* ii. 4. 11); **6** name of various plants

भूतिकानन्तकाश्मर्यपरूपकमधुकमृद्वीकानां च पयसार्धोदकेनोद्गृह्य रसम् ··· निरूहयेत् AstāSaṁ. i. 216. 13 (2. 4); मञ्जिष्ठाधातकीलोध्रसारिवानन्तपद्मकैः । प्रलेपाः पित्तशोथेषु AśvaVai. 49. 14 [Lexicons — *ananta* as a synonym of *yāsa* (*Alhagi maurorum*), DhanvNi. 11.2; RājNi. 11.7; MadaPāNi. 6. 100; KalpaK. 301. 464; *dīrghamūla*(*ā*), the root of *Andropogon muricatus*, MadaPāNi. 6. 100; *ananta* as the sense of *bhadrā*, NānārthaMa. 1459; and in the sense of *sinduvāra* (*Vitex negundo*), comm. *on* TrikāŚe. iii. 3. 144; PW.]; 7 (Tantra) mystic name standing for various sounds 7I sound *a* शिवो विश्वाद्यनन्तान्तः परं शक्तित्रयं मतम् । ···शिवोऽनाश्रितशक्तिरूपः अनन्तस्य अकारस्यान्तः परं विसर्गात्मकं शक्तित्रयं तच्च परम् ParāTri. 255. 11; 7II sound *ā* अनन्तो बिन्दुसंयुक्तो मायाब्रह्माशितारवान् ŚāraTi. 9. 80 (comm. अनन्त आकारः); अनन्तोऽग्न्यासनः सेन्दुर्बीजं रामाय हन्मनुः ŚāraTi. 15. 81; आकारो विजयानन्तौ दीर्घच्छायो विनायकः Tantrābhi. (2) 6. 1; नारायणस्तथानन्तः ··· आकार एव च Tantrābhi. (5) 35. 7; आ। मुखवृत्त गुरुः शेषो दीर्घोऽनन्तो मरुत् तथा Tantrābhi. (8) 53. 8; अनन्तश्चानन्तको वक्त्रविश्रान्तौ Tantrābhi. (7) 47. 7; अनन्तो बिन्दुमान् पाशः श्रीविन्द्रन्ताः स्वयं मनुः IśānŚiPa. i. 2. 85; अनन्तः सूक्ष्मयुक्तोऽग्निः सत्वक्षर्गस्तथापदी ··· वाजुपोऽष्टाक्षरः IśānŚiPa. i. 27. 93; श्रीकण्ठानन्तविश्वयः ···। मीनेकनेत्राविलष्टौ कण्टकस्याक्षराणि हि IśānŚiPa. i. 52. 9; अनन्तचन्द्रभुवनमिन्दुबिन्दुयुगान्वितः श्रीधासादपरामन्त्रो भुक्तिमुक्तिफलप्रदः KulārT. 4. 4; भूतार्णानि वियत्पदोहसितमज्ञानि द्वितीयान्तिमानन्तार्धोज्ज्वलितानि तेषु सलवान्युक्तानि बीजानि च TantrSa. 5. 29 (comm. द्वितीयान्तिमानन्तार्धोज्ज्वलितानि द्वितीय आकारः [अन्तिमो विसर्जनीयः अनन्त आकारः आद्योऽकारः तत ओकारः); 7III sound *ḥ* (*visarga*) अनन्तश्च महातेनोऽनिरुद्धः ··· विसर्गश्चान्तिमस्वरः Tantrābhi. (5)36. 15; 7IV sound *ka* कः···अनन्तः Tantrābhi. (2)11. 5; 7V sound *la* लः पृथ्वी विमला मेघोऽनन्तो हव्यवहः सिता Tantrābhi. (2)22. 5; 7VI sound *ha* हयग्रीवोऽनन्तो वराहो नकुली शिखा Tantrābhi. (8)59. 10; अनन्तयोनिबिन्दवोऽन्यः ··· संपत्करी विद्या ParaśuKS. 261. 19 (10. 24); 7VII sound *kṣa* अनन्तः परमात्मा च वज्रकायोऽन्तिमः क्षकः Tantrābhi. (5)39. 22; (8)59. 14; 8 name of a mountain देयं सम्नदे श्राद्धम् ···। महाकूटे ह्यनन्ते च BrahmāṇḍP. ii. 13. 58; मेरोस्तूत्तरतः श्वेतः पूर्वतोऽनन्त उच्यते ViṣṇuDhaP. i. 7. 9; 9 name of a country येन ··· क्ष्माभर्तृराज्ञां समदमभि(व)ह्वागतोऽनंतपार्श्वक्ष्मापालस्तंत्रपालो दिशि दिशि गमितः EI. ii. 121. 15; 10 name of a kind of incense (*dhūpa*) श्रीखण्डं ग्रन्थिसहितमगुरुः सिह्नकं तथा। मुस्ता तथेन्द्रं भूतेश शर्करा गृह्यते त्र्यहम्। इत्येष धूपोऽनन्तस्तु कथितो देवसत्तम BhaviP. 151A. 5 (i. 98. 10); 11 name of a type of Śālagrāma क्षुद्रलिङ्गे स्वर्णमूल्यं पादार्थं श्रीधरेऽपि च। अनन्तो(ते)ऽनन्तमित्युक्तं पादार्थं बाणलिङ्गके BhaviP. 352A. 14 (ii(2). 3. 33); 12 a silken cord with fourteen knots tied round the right wrist on the fourteenth day of the bright half of Bhādrapada with the invoking of Lord Ananta (Viṣṇu) दृष्ट्वं बद्धं सुदोरकम्। शीलाया हस्तमूले तु ताक्षेपं त्रोटितं रुषा।··· अनन्ताक्षेपदोषेण दारिद्र्यं पतितं गृहे BhaviP. 740B. 24 (iv. 94. 43); आदावनन्तोऽपाक्तनः। ततः श्रावकत्वं जातम् PurāPraSaṁ. 55. 14; 13 name of a part of a pent-roof अनन्तो दशमस्तेषां विधायकवशादमी। विधातव्याः SamarāSū. 30. 26; 14 name of the month of Pauṣa चैत्रादिमासनामानि। वैकुण्ठोऽथ जनार्दनः। उपेन्द्रो यज्ञपुरुषो वासुदेवस्त्रिविक्रमः। योगीशः पुण्डरीकाक्षः कृष्णोऽनन्तोऽच्युतस्तथा। चक्रधारीति चैतानि क्रमादाहुर्मनीषिणः VasiS. 25. 16; 15 cloud मेघे बलभद्रे सिन्दुवारवृक्षे च अनन्तः TrikāŚe. (comm.) iii. 3. 144; 16 sky, atmosphere यश्चानन्तोऽद्रृष्योऽनन्त इवार्येस्तु लक्षणैर्ज्ञेयः। भक्तार्थे सोऽनन्तोऽनन्तशयानोऽभवत्प्रदुष्भाप्यौ Kośāva. 17. 7; 17 (Gr.) 17A not the final sound or syllable अनृतोऽनन्तस्याप्येकैकस्य रोः JaineVyā. v. 3. 94; अनन्तस्यापि प्रश्नाख्यानयोः JaineVyā. v. 3. 103; 17B other than the augment finally added [Pāṇini's *kidāgama*, P. i. 1. 46] अनन्तः पञ्चम्याः प्रत्ययः SiddhaHe. i. 1. 38 (Vṛtti पञ्चम्यर्थाद्विहितोऽनन्तरश्चानिर्दिष्टः प्रत्ययः स्यात्); [the twenty-third lunar asterism, Śravaṇa, MW.; a periodic decimal fraction(?), MW.; name of one of the *viśve devas*, PW., MW.]

अनन्त (an-anta) *n.* 1A eternality, infinity BI the infinite or eternal entity, the Supreme Being II the eternal Primordial Matter 2 name of a Tāntric diagram or a part thereof 3 name of a holy place 4 cipher 5 mica 6A name of a pitcher B (Arch.) name of a type of pent-roof C temple of the serpent Vāsuki 7 name of a pleasance or garden 8 sky, atmosphere 9 name of a city 10 water 11 name of an inedible fruit

1A eternality, infinity ध्वंसयो ह्यानन्तकामास्तपस्त्वैतान् यज्ञक्रतूनपश्यन् ···। तैरिष्ट्वानन्तमापुः ŚāṅkhāŚS. xiv. 82. 2; दिशो ह्यानन्तकामास्तपस्तप्त्वैतान् यज्ञक्रतूनपश्यन् ···। तैरिष्ट्वानन्तमापुः ŚāṅkhāŚS. xiv. 83. 2; 1BI the infinite or eternal entity, the Supreme Being अनन्तं नाम ··· अव्यक्तादिसृष्टिप्रपञ्चेषु पूर्वं व्यापकं चैतन्यमनन्तमित्युच्यते SarvasāU. 4; एवं वेदशिरःपदान्वयवशादेकत्वमेकान्ततः सिद्धं प्रत्यगनन्तयोः SaṁkṣeŚā. 1. 269 (i. 205. 24); 1BII the eternal Primordial Matter महान् व्याप्तो ह्यनन्तेन अव्यक्तेन तु धार्यते VāyuP. i. 49. 156; BrahmāṇḍP. i. 19. 164; 2 name of a Tāntric diagram or a part thereof षोडशं स्वस्तिकाख्यम् ···। परमस्य तु यागस्य त्वनन्तं नाम कीर्तितम् PauṣkS. 5. 11; चक्राब्जे ···। चन्द्रसूर्योपरागे तु जयेऽनन्ते तदेव हि PāraS. 12. 591; आप्याययेत् ततः सर्वं मूलेनामृतवर्षिणा। आधाराद्यमनन्तं च धर्मज्ञानादिपङ्कजम् AgniP. 74. 27; 3 name of a holy place अष्ट वैष्णवक्षेत्राः। बदरिकासालग्राम° ··· °अनन्तसिंहश्रीरङ्गाः Bārhas. 3. 120; अन्यत् प्रवक्ष्यामि मर्त्यलोके सुदुर्लभम्। अनन्त विदितं तीर्थम् VarāP. 155. 1; 4 cipher आकाशं गगनं शून्यम् ···। अनन्तमन्तरिक्षं च विष्णुपादं दिवि स्मरेत् GaṇiSāSaṁ. 0. 62; 5 mica अभ्रकमभ्रम् ··· खमनन्तम् गौरिजेयम् RājNi. 289. 8; 6A name of a pitcher (*kumbha*) शिलान्यासमतक्रमात्। मध्यसूत्रे न्यसेच्छक्तिं कुम्भं चानन्तमुत्तमम्।··· कुम्भेऽस्मिन् धारयेच्छिलाम् AgniP. 94. 2; 6B (Arch.) name of a type of pent-roof अनन्तं चान्तरिक्षं च पुष्कलं चाष्टधा लुपाः। देवानां हर्म्यके कुर्यात् MānaSā. 18. 87; 18. 92; 6C temple of the serpent Vāsuki पश्चिमे दिक्ष्वनन्तं स्यात् MānaSā. 32. 69; 7 name of a pleasance or garden विख्यातो वैकूटाचलः।··· अञ्जनानन्तवृषभनीलकेसरिपोत्रिणः। एतान्युपवनान्यद्रेः SkandP. ii(1). 35. 16; 8 sky, atmosphere सानन्तानाप्य तेजःसखनिखिलमरुत्पार्थिवान् NaiṣC. 11. 129 (comm. अनन्तेन आकाशेन सहितान् ··· पार्थिवांश्च पदार्थास्तान्); वरीवर्ति भगोलकोऽयम्। कुत्र त्वया लोहशलाकिकाग्रप्रोतं तु भं कार्यमिदं त्वनन्ते SiddhāTaVi. 44. 13; द्रुतमुदपततामुभावनन्तं द्युतिनिकरेण परस्परोपमेयौ Ragh. 14. 66; [Lexicons, also *m.* — AmaK. 144; Vaija. 257. 4; AnekāSa. 388; TrikāŚe. iii. 3. 144; AbhidhāCin. 163; AnekāSaṁ. 3. 230; ParyāMu. 23. 43; AnekāK. 307; NānārthSaṁ. 2. 15; NānārthāSaṁ. ii. 47. 8; AnekāNi. 37; ViśvaPra. 66. 129; DharK. 965; ParyāŚaRa. 17; MediK. 63. 82; AnekāTi. 3. 6; NānārthaMa. 724; ŚabdaRa.(Vā.) 315; 4068; ParaNā. 397; 2628; ViśvaLoK. 132. 78; KośaKaTa. 1. 569; 2. 5505; KalpaK. 3. 22; ŚabdaRaSaK. 136. 16]; 9 name of a city (modern Trivandrum or Tiruvanantapuram) प्राप्यानन्तं पुरमहिशयं ज्योतिरानम्य भक्त्या। अन्विष्येस्तं जनम् HaṁsSaṁ. 26; 10 water अनन्तम् ··· वारि AnekāTi. 3. 6; Anekā.(Pa.) 2628; 11 name of an inedible fruit [अनन्तम्] अनन्तजीववधहेतुत्वात् (वर्जनीयम्) KumāPraPra. 74. 29.

अनन्तःकरणत्व (anantaḥkaraṇa–tva) *n.* the state of not being the internal sense-organ (cognising the Self) मनो विहायानन्तःकरणत्वमनग्रहणत्वं च Kiraṇā. 40. 3 (Prakāśa आत्मग्राहकेन्द्रियान्यद्रव्यत्वम्)

अनन्तःकरणवृत्तिरूपत्व (anantaḥkaraṇavṛttirūpa–tva) *n.* the state of not having the nature of the functions of the internal sense-organ आनन्दो ह्ययं न लौकिकसुखान्तरसाधारणः, अनन्तःकरणवृत्तिरूपत्वात् RasGaṅ. 27. 7.

अनन्तःपादम् (an-antaḥpādam) *adv.* not (occurring) in (the middle of) a verse-quarter हव्येऽनन्तःपादम् P. iii. 2. 66 = SaraKaṇṭhā. (Gr.) viii. 1. 30; अन्तःपादमिति पादस्य मध्य इत्यर्थः। अव्ययं विभक्तीत्यादिना विभक्त्यर्थेऽव्ययीभावः। न अन्तःपादमनन्तःपादमिति Nyās. i. 618. 18 (*on* iii. 2. 66); Prasā. ii. 718. 11.

अनन्तःपादार्थ (anantaḥpādārtha) *adj.* meant for the sake of covering the cases other than *antaḥpādam* (i. e. occurring in the middle of a verse-quarter) यजुषि पादानामभावादनन्तःपादार्थं वचनम् KāśiVṛ. *on* vi. 1. 117; उरःशब्द एङन्तोऽस्ति प्रकृत्या यजुषि। उरो अन्तरिक्षम्। यजुषि पादाभावादनन्तःपादार्थं वचनम् SiddhāKau. 601A. 3 (*on* vi. 1. 117)

अनन्तक (ananta–ka) *adj.* [*f.* –ā, –ikā] 1 never-ending, endless, plenty, having no limits, innumerable (referring to concrete objects) एतासां वीर्यसंपन्नं पुत्रपौत्रमनन्तकम् MahāBhā. i. 59. 13; प्रापितं ते मया वित्तं बहुरूपमनन्तकम् MahāBhā. iv. 21. 44; प्रतियोद्धुं न शक्ष्यामि कुरुसैन्यमनन्तकम् MahāBhā. iv. 36. 9; वाहनानि च नः सन्ति पादातं चाप्यनन्तकम् HariVaṁ. 84. 4; 77*(2); य एते तु गणा मुख्याः पितॄणां परिकीर्तिताः। तेषामपीह विज्ञेयं पुत्रपौत्रमनन्तकम् ManuSm. 3. 200; BrahmāṇḍP. ii. 6. 13; ManuBh. i. 293. 14 (*on* 3. 190); BrahmP. 3. 30; BallāC. 45. 9; तेनेह कीर्तिमाप्नोति स्वर्गं चानन्तकं तथा BṛhaspaSm. 274. 309; रसयुक्तं प्रभूतं च भक्ष्यभोज्यमनन्तकम् MatsyaP. 161. 47; औदारिकं शरीरं तु···। असंख्येयं प्रदेशेन गुणतोऽनन्तके परे PadmP.(Ra.) 105. 152; संकल्पप्रभवं सर्वं जगदेतदनन्त-

कम् ŚivDr. 7. 59; 2. 4; तस्यां मम कृपा जाता सर्वं द्रव्यमनन्तकम्। या मद्यमर्पयेत् प्रीत्या तस्यास्तत्र क्षयं व्रजेत् ĀdiP. 24. 61; ततः श्मशानं स प्राप ... । शिवाभिर्व्याप्तमशिवं भ्रान्तान्तकमनन्तकम् BṛKathāMañ. ix. 2. 53; द्रव्याणामण्वादीनां गणनीयानामनन्तकं द्रव्यानन्तकम् SthāṉT. 347A. 2; सर्वमन्नम् ... श्रद्धायुक्तः पितृभ्यो ददाति तदनन्तकं सर्वकालम् ... परलोके पितृतृप्तये भवति ManvaMu. 140. 12 (*on* 3. 275); भर्तुरर्थे च यः शूरो विक्रमेद्वाहिनीमुखे । भयान्न विनिवर्तेत तस्य स्वर्गो ह्यनन्तकः ŚukraNī. 4(7). 309; (referring to abstract notions, feelings, Supreme Reality, soul etc.) (sometimes used as noun also) सूक्ष्मा गतिर्हि धर्मस्य बहुशाखा ह्यनन्तिका (v. l. अनन्तका) MahāBhā. iii. 200. 2; क्रोधस्तु दुर्जयः शत्रुर्लोभो व्याधिरनन्तकः MahāBhā. iii. App. I. 19(19); iii. App. I. 32(9); v. 34. 40; Tantrākhyā. 43. 30; SūktiRa. 63. 1; यस्यास्मि कर्मणा प्राप्ता दुःखमेतदनन्तकम् MahāBhā. iv. 17. 10; v. 54. 14; ते वयं सुहृदो हत्वा कृत्वा पापमनन्तकम् । नरके निपतिष्यामः MāhāBhā. xii. 33. 11; xii. 174. 17; सौमित्रे योऽहमम्बाया दद्मि शोकमनन्तकम् Rāmā. ii. 47. 21; मम शोको विलापश्च यादृशोऽयमनन्तकः Rāmā. ii. 431*(1); दशगुणं सहस्रं स्यात् फलं विष्णावनन्तकम् BṛParāSm. 4. 44; तपांसि च सुगुप्तानि तेषां फलमनन्तकम् LaŚātāSm. 149; BālamBha. i. 111. 9 (*on* 1. 24½); अल्पक्लेशं मरणं दारिद्र्यमनन्तकं दुःखम् Mṛcch. 1. 11; बाप्या दशगुणा नदी । ... तथा दशगुणं तस्याः प्राक्स्रोताः कुरुते फलम् । प्रावस्त्रोतशोदव्हमुखायाः प्राक्तीरेऽनन्तकं फलम् PāraS. 2. 32; नात्र ह्यनन्तके भेदे साधारण्यं निरूप्यते ŚlokaVār. 5(13). 17 (570. 7); एवं भेदात्मकं नित्यं शिवतत्त्वमनन्तकम् ŚivDr. 1. 49; नानाभावैः स्वमात्मानं जानन्नास्ते स्वयं शिवः । चिद्व्यक्तिरूपकं नानाभेदमिदमनन्तकम् ŚivDr. 5. 109; ते वदाम्यत्र मन्त्रविद्यास्त्वनन्तकाः TantrRā. 26. 37; 27. 51; यतो विरोधः सर्वेषां यत आधिरनन्तकः BhāgP. iv. 13. 44; तद्ब्रह्म परमं सूक्ष्मं चिन्मात्रं सदनन्तकम् BhāgP. x. 88. 10; देशानां तु विशेषेण भवेत् पुण्यमनन्तकम् KūrmaP. 596. 7 (2. 20); वन्दे तं परमात्मानम् ... राधाकान्तमनन्तकम् BrahmaVaiP. i. 18. 21; शृण्वन्तु ऋषयो ह्यमी । शैलादेन पुरा प्रोक्तं शिवधर्ममनन्तकम् SkandP. i(1). 5. 194; कर्पूरेण तु यः कुर्याद्दद्यला चैव समाग्रतः । आरार्तिकं द्विजश्रेष्ठ प्रविशेन्माधमनन्तकम् SkandP. ii(5). 8. 36; येषां चानन्तके चित्तमात्मन्येव व्यवस्थितम् VāmaP. 43. 24; भद्रे जातं दुःखमनन्तकम् PadmP. ii. 52. 9; (विष्णुः) अनादिस्त्वमनन्तकः ĀdiP. 15. 29; दर्शयामास तस्मै स विश्वरूपमनन्तकम् GaṇeP. ii. 103. 3; ii. 131. 23; त्वदुःखं तत् समाचख्यौ विष्णवेऽनन्तकं मुने ŚivaP. iii. 19. 10 (317B. 5); श्रेयश्चास्य करिष्यामि बहुरूपमनन्तकम् YogVā. i. 7. 14; iii. 14. 15; iv. 23. 53; ईदृश[न्] पाल्यते यस्तु तस्य पुन्(ण्)यम्[नं]तकम् EI. x. 38. 19; स्थापनानन्तकं — अनन्तकमिति कल्पनयाक्षादिन्यासः SthāṉT. 347A. 1; सर्वलोकस्य कर्तारमिच्छाशक्तिमनन्तकम् । अनादिनिधनं वन्दे गुणवर्णविवर्जितम् EI. xii. 46. 3; **2** giving ever-lasting or unending (fruit or result), having unending (merit) पितॄणां विधिवद्दानं दत्तं तत्राप्यनन्तकम् BṛParāSm. 8. 48; अदृष्टे चाश्रुते दानं भोक्ता नैव च दृश्यते । पुनरागमनं नास्ति तत्र दानमनन्तकम् VedavyāSm. 4. 29; अयने विषुवे चैव व्यतीपाते त्वनन्तकम् । संक्रान्त्यामक्षयं श्राद्धं तथा जन्मदिनेष्वपि KūrmaP. 593. 15 (2. 20); अस्मात् पात्रं किमन्यत् स्यादस्मै दत्तमनन्तकम् GaṇeP. ii. 31. 35; **3** unlimited or boundless, having no limit or end (in space) तेजोमूर्तिः स चाकाशमेकवर्णमनन्तकम् PadmP. ii. 62. 35; तद्ब्रह्माकाशमाकाशमेव स्थितमनन्तकम् YogVā. iii. 13. 40; आयामविस्ताराभ्यामनन्तकं द्विधानन्तकं — प्रतरक्षेत्रं, क्षेत्रस्य यो रुचकापेक्षया पूर्वाद्यन्यतरदिग्लक्षणो देशस्तस्य विस्तारो — विष्कम्भस्तस्य प्रदेशापेक्षया अनन्तकं देशविस्तारानन्तकम् SthāṉT. 347A. 4; (in time) शाश्वतं च तदनन्तकं च शाश्वतानन्तकम् — अनाद्यपर्यवसितं यज्जीवादिद्रव्यमनन्तसमयस्थितिकत्वादिति SthāṉT. 347A. 6; मम नेमिपुरं हि शासतः । किल कालः प्रययावनन्तकः NemiC. 11. 32.

अनन्तक (ananta-ka) *n.* infinite or very large number गणना संख्यानं तल्लक्षणमनन्तकमविवक्षितत्वादिसंख्येयविषयः संख्याविशेषो गणनानन्तकम SthāṉT. 347A. 2; शक्तिकोणे महेशानि ब्रह्माण्डानामनन्तकम् ŚaktiSaṁT. i. 1. 108; KośaKaTa. 1. 6920.

¹अनन्तक (ananta-ka) *m.* **1** name of various persons दृढवर्मा दृढक्षत्रः सोमकीर्तिरनूदरः (v. l. अनन्तकः) । — (धृतराष्ट्रस्य पुत्राणाम्) नामधेयानुपूर्व्येण विद्धि जन्मक्रमम् MahāBhā. i. 108. 8; ततो गच्छेत धर्मज्ञ द्वारपालं तरन्तुकम् (v. l. अनन्तकम्) MahāBhā. iii. 81. 13; iii. 81. 42; अनन्तकः सैन्धवकस्तुपारो मद्रेश्वरश्चाथ कुलूतनाथः ViṣṇuDhaP. i. 9. 12; शशबिन्दोस्तु पुत्राणां सहस्राणामभूच्छतम् । शंसन्ति तस्य पुत्राणामनन्तकमनुत्तमम् LiṅgaP. i. 68. 26; **2A** the serpent Śeṣa शक्तिं कूर्ममनन्तकम् । ... यजेत् AgniP. 21. 2; BhaviP. 397B. 29 (ii(3). 4. 16); **2Bi** name of a deity of the Śiva-pantheon शंकरानन्तकौ यजेत् AgniP. 144. 14; 145. 18; **2Bii** sound *a* आ प्रतिष्ठा मुखं दीर्घं नारायणोऽप्यनन्तकः Tantrābhi. (1) 1. 3; **2C** name of the deity (of lower region) यजेत् । पूर्वादिक्रमतश्चैव इन्द्रादीन् कुलदेवताः । पार्श्वद्वये कर्णिकाया ब्रह्माणं चाप्यनन्तकम् BhaviP. 390B. 5 (ii(2). 21(?20). 48); **2D** name of a type of Śālagrāma नानावर्णानेकमूर्तिर्नागभोगी त्वनन्तकः PadmP. iv. 78. 34; **3** a species of reed, *Amphidona karka* नलो रन्ध्री पुष्पमृत्युर्धमनोऽनन्तकः पिटः MadaPāNi. 20. 335.

²अनन्तक (an-antaka) *m.* other than Yama शोको हि नाम ... अनन्तकः प्रेतनगरनायकः HarṣaC. 335. 11.

अनन्तकण्ठ (ananta-kaṇṭha) *m.* name of a Brahmin यजुर्वेदाध्यायिने माध्यन्दिनीयशाखाय अनन्तकण्ठपण्डितप्रपौत्राय ... दीक्षितजगधरशर्मणे ... इत्नीदकेन प्रदत्तः EI. xviii. 299. 26.

अनन्तकण्ठाभरण (ananta-kaṇṭhābharaṇa) *adj.* having the serpent Ananta as the necklace अनन्तकण्ठाभरणो हारस्तुरसि वासुकिः । ... एवंभूतं तु गरुडं स्वैक्यं ध्यात्वा समाहितः IśānŚiPa. i. 39. 110.

अनन्तकथ (ananta-katha) *m.* name of a person (son of Dhāvaka) एष धावकिरनन्तकथः सहसोत्थाय मामाह्वयति PādaTā. 44. 8.

¹अनन्तकर (ananta-kara) *adj.* [P. iii. 2. 21] **A** rendering (something) endless, magnifying indefinitely दिवाशब्दे सुबन्ते वाचि विभादिषु कर्मसु चाद्युपपदे करोतेष्ट स्यवं लो भवति । ... अनन्तकरः JaineVyā. 194. 18 (*on* ii. 2. 26); CāndraVṛ. *on* i. 2. 7; KāśiVṛ. *on* iii. 2. 21; KātanVṛ. *on* iv. 3. 23; Prasā. ii. 517. 11; **B** having infinite or innumerable (i. e. many) hands चतुर्थमष्टकं वद्ये ह्यनुवर्तिपुरस्सरम् । तदानन्तकरं विद्धि PauṣkS. 24. 51; महालक्ष्मीमयं कुर्वं महाश्रीरस्य देवता । ... सा ... अनन्तकरा परा LakṣmīT. 44. 46.

²अनन्तकर (ananta-kara) *adj.* [*f.* -ā] [P. iii. 3. 57] having infinite or innumerable rays तं ददर्श महावेगास्तेजोवन्तं (v. l. °स्तेजोऽनन्तकरम्) कपिः Rāmā. v. 16. 25; *m.* infinite or innumerable rays चण्डमरीचिवत् ? बिम्बमनन्तकरभासुरम् । सुरासुरेन्द्रनिमितं शृणु PauṣkS. 13. 1.

अनन्तकर्ण (ananta-karṇa) *adj.* having infinite or innumerable ears अनन्तपादं बहुहस्तनेत्रमनन्तकर्णम् ... । त्वामद्भुतं दिव्यनृसिंहमूर्तिम् ... शरणं प्रपद्ये SkandP. ii.(2). 16. 43.

अनन्तकर्मन् (ananta-karman) *n.* innumerable (religious) rites अनन्तकर्मशौचं च जपो यज्ञस्तथैव च । तीर्थयात्राभिगमनं यावत्तत्त्वं न विन्दति PaiṅgU. 425. 25 (4. 18); प्रत्येकं तेषु चानन्तकर्माण्येवं विधानि च AnuVyā. 46A. 9 (*on* 3. 2); *m.* epithet of Viṣṇu (*lit.* having endless deeds) ऊर्ध्वकर्मन् अमृत दिवस्पते ... घृतार्चिः अनन्तकर्मवंश (v. l. अनन्तकर्मि(र्मन्) वंद्य, Anand Swarup Gupta Ed., Varanasi, 1968) ... वरार्थिनां वरदोऽसि त्वम् VāmaP. 26. 0(11); अनन्तगुणो ह्यग्नी । अनन्तकर्मानन्तश्रीस्तथैवानन्तरूपवान् । नामान्यस्य भविष्यन्ति गुणः कर्माकृतिर्यथा ĀdiP. 22. 31.

अनन्तकर्मप्रचय (anantakarma-pracaya) *m.* endless heap of actions अनन्तकर्मप्रचयक्षयक्षममिदं क्षणात् । मानुषत्वमपि प्राप्ताः पापाः पापानि कुर्वते TriṣaŚaPuC. iii. 4. 142.

अनन्तकर्मशाखायुत (anantakarmaśākhā-yuta) *adj.* endowed with branches in the form of infinite actions संसारवृक्षम् ... अनन्तकर्मशाखायुतम् ... । आरुह्य दुःखफलितं चकितं दयालो लक्ष्मीनृसिंह मम देहि करावलम्बम् LakṣmīNṛSt. 8.

अनन्तकलनातत्त्व (anantakalanā-tattva) *n.* principle (i. e. *māyāśakti*) producing infinite formations अनन्तकलनातत्त्वपरिपल्लविता हरेः । हृदम्बुजकर्णिका चेयं लोकपद्माक्षमालिका YogVā. vi(1). 45. 26 (but comm. अनन्तैः कलनातत्त्वैः रचनरहस्यैः परितः पल्लविता)

अनन्तकलभ (anantakala-bha) *adj.* shining with infinite digits सुधाब्धेर्मिर्यातो यदि भवति कोटीन्दुनिवहः कलङ्काद्विर्मुक्तोऽप्यनन्तकलभोऽपि वदनरुचिः । सदा राकाक्रान्तो युगपदुदितोऽनन्तकलभः (नन्दनन्दनः) GopāKeCan. 133. 11.

अनन्तकलश (ananta-kalaśa) *m. n.* name of the ceremony of worshipping (particular) deity with innumerable water-jars पूज्यं पद्मपरमाक्षरम् । पवित्रारोहणेऽनन्तकलशे त्वाङ्कुरे विधौ PauṣkS. 8. 199; तथा चानन्तकलशाद्यभिषेकविधावपि । ... मुख्यकल्पोक्तविधिना कुर्यात् PāraS. 11. 305; युक्तं चक्रान्मुखं कुर्यादनन्तकलशे द्विज PāraS. 12. 583; अनन्तकलशं नाम्ना स्नपनं सर्वपूरकम् PāraS. 14. 33; 14. 343.

अनन्तकल्प (ananta-kalpa) *adj.* [*f.* -ā] **1** almost endless or limitless तस्य (महागिरेः) पृष्ठमुपारुह्य ... । अनन्तकल्पमुद्विद्धं सुराः ... मन्त्रयितुमारब्धाः MahāBhā. i. 15. 9; अनन्तकल्पा ध्वजिनी भूत्वा ह्येषां महात्मनाम् । क्षयमद्य गता MahāBhā. ix. 23. 17; **2** having endless varieties प्रमाणवर्गस्य योऽन्तः प्रत्याभासम् 'इदम् इदम्' इति अनन्तकल्पः विकल्पमयः ... प्रमातृमूलः ... प्रमाता स मन्यते PratyabhiVi. i. 353. 3 (*on* i. 7. 1); तत्सविकल्पमनन्तवयमनन्तकल्पमल्पैर्दिनैः सृजसि सुन्दरि वाग्विलासम् DevīPañ. 2. 17; *m.* infinite

aeons वासनादेहमाश्रित्य दुःखजं दुष्कृतं हि यत्। सर्वेषनन्तकल्पं च कर्मात्मा दे(?)यतोऽब्जज।... करोति PauṣkS. 27. 20; अनन्तकल्पानां ध्वंसेऽपि कल्पान्तरवत् ...व्यवस्थापत्तेः ŚatDū. 151. 17; इतः पूर्वमनन्तकल्पेष्विव परस्तादपि हेत्वनागमनात् संसाराविच्छेदसंभवात् पूर्वः (संसारी आत्मा) NyāySiA. 215. 20.

अनन्तकल्पना (ananta-kalpanā) *f.* assumption of infinite relations एकस्यैव समवायस्यानन्तैस्संबन्धिभिर्विरोधेन वैशिष्ट्यावैशिष्ट्ययोर्निर्वोढुमशक्यत्वात्। नानात्वे चानन्तकल्पना NyāyKu. 130. 10.

अनन्तकल्पोपचय (anantakalpopacaya) *m.* accumulation through infinite aeons अनन्तकल्पोपचयाद्वासनानामुदाहृतिः BṛĀraUBhVā. ii. 3. 169.

अनन्तकल्याणगुण (ananta-kalyāṇaguṇa) *m.* innumerable auspicious qualities अनन्तकल्याणगुणाकरस्त्वं दासे मयि प्रीततरः सदा स्याः SkandP. ii(9). 31. 10; वेदान्तानां समस्तचिदचिद्विलक्षणास्पृष्टहेयगन्धसर्वज्ञताद्यनन्तकल्याणगुणाकरब्रह्मैकपरत्वं प्रतिपादितम् VedāntDī. 80.6 (*on* ii. 1. 1); अनन्तकल्याणगुणगणैकराशौ भगवति श्रीवासुदेवे श्रुतीनां समन्वयो दर्शितः VedāntKau. 47. 17 (*on* i. 2. 1); 117. 2 (*on* i. 4. 1); तन्मङ्गलविग्रहश्च स्वरूपवदनन्तकल्याणगुणाश्रयः VedāntRaMañ. 1. 3 (40. 1); 1. 1(1. 10); अनन्तकल्याणगुणानुपूर्वीं वक्तुं यदीयां विभवेदवन्याम् Raghunā. 3.2; भगवतोऽनन्तकल्याणगुणा ज्ञानशक्तिविततिभूताः YatīndraDī. 60.6; न च ... अनन्तकल्याणगुणरत्नाकरे श्रीनिवासे ब्रह्मणि व्युत्पन्नं शास्त्रमन्यपरं शक्यं कर्तुम् GoviBh. 10. 11 (*on* i. 1. 3); अनन्तकल्याणगुणोपस्थापकत्वेन तस्याः (ब्रह्मदृष्टेः) श्रैष्ठ्यात् GoviBh. 290. 4 (*on* iv. 1. 5)

अनन्तकल्याणता (anantakalyāṇa-tā) *f.* the state of having infinite auspicious qualities समस्तहेयप्रत्यनीकतयानन्तकल्याणतया च स्वेतरसमस्तवस्तुविलक्षणस्वरूपः ... भगवान्नारायणः VedāSaṁ. 74. 12.

अनन्तकल्याणद्रुम (anantakalyāṇa-druma) *m.* tree in the form of endless happiness जयत्यनन्तकल्याणद्रुमोल्लासनदोहदम्। विश्वमोहमहानिद्राप्रत्यूषं दर्शनं तव TriṣaŚaPuC. i. 6. 178.

अनन्तकल्याणशेवधि (anantakalyāṇa-śevadhi) *m.* A treasure of infinite auspicious qualities सः ... रत्नसानुरिव अनन्तकल्याणशेवधिः ĀnandRa. 2.40(15); B treasure of infinite gold, ĀnandRa. 2. 40(15)

अनन्तकविकुञ्जर (ananta-kavikuñjara) *m.* Ananta, the best among the poets दिगन्तरलुठत्कीर्तिरनन्तकविकुञ्जरः। प्राणैस्तुल्यं सरस्वत्याः प्राणैपीच्चम्पुभारतम् BhārCam. 2. 118(1)

अनन्तकान्ति (ananta-kānti) *f.* limitless or everlasting brilliance रूपं च ते दिव्यमत्यन्तकान्तं (v.1. अनन्तकान्तिम्) प्रज्ञां च देवीं सुभगे बिभर्षि MahāBhā. iii. 184. 18; जय जय जगदेकनाथ शंभो ... अनन्तकान्तिसंपन्न ŚivaP. vii(2). 31. 4 (582B. 7); रत्नद्वन्द्वमनन्तकान्तिरुचिरः मुष्टिद्वये न्यस्तवान् RasMañ. 20; *adj.* possessed of limitless lustre, having endless lustre पिण्डं भवेत् कुण्डलिनी शिवात्मा पदं तु हंसः सकलान्तरात्मा। रूपं भवेद्बिन्दुरनन्त[मन्द]कान्तिरतीतरूपं शिवसामरस्यम् ŚāraTi. 25. 62 (comm. अनयोरनन्तकान्तिः बिन्दुरूपम्)

अनन्तकाम (ananta-kāma) *adj.* desirous of infinity ध्वंसिस्तोमाः। ध्वंसयो ह्यनन्तकामास्तपस्तप्त्वैतान्यज्ञक्रतूनपश्यन्दश प्रयुतान्यष्टौ चायुतानि। तैरिष्ट्वानन्तमापुः। तैरनन्तकामो यजेत ŚāṅkhāŚS. xiv. 82. 2.

अनन्तकाय (ananta-kāya) *adj.* 1 having an infinite number of bodies or forms विशीर्णमोदनं भुक्त्वा ...। पश्चाद्गतोऽनन्तकायो भोक्तुं सर्वगृहेषु सः GaṇeP. ii. 56. 24; 2 (Jain.) (an item of food like bulbous roots, meat etc., containing souls) with many bodies शेषकन्दमूलाद्याहाराः केचनानन्तकाया अप्यग्निपक्वाः सन्तः प्रासुका भवन्ति मांसं पुनरनन्तकायं भवति TātpaVṛ. 314. 9 (*on* 3. 30); अनन्तकायमज्ञातफलं रात्रौ च भोजनम्।...वर्जयेत् YogŚā. 3. 6; KumāPraPra. 72. 32; अनन्तकायकन्दादिफलमूलदलाशिनाम्।...क्व धर्मः क्व फलम् TriṣaŚaPuC. iv. 2. 345; अनन्तकायमांसानि मद्यपानं निशाशनम् ... नो भोज्यम् MalliC. 7. 645; निषिद्धानन्तकायाद्यैः क्रियते या सुकर्मभिः। भोगोपभोगयोः संख्या तद् द्वितीयं गुणव्रतम् PārśvC. 6. 760.

अनन्तकायिक (ananta-kāyika) *adj.* (Jain.) (an item of food like bulbous roots, meat etc., containing souls) with many bodies अनन्तकायिकप्रायं वल्लीकन्दादिकं त्यजेत् YaśasCam. ii. 335. 2; अनन्तकायिकानां तु लक्षणमिदम् KumāPraPra. 73. 25.

अनन्तकारण (ananta-kāraṇa) *n.* innumerable causes अवयविनामल्पतरतमादिभावो न स्यात् सर्वेषामनन्तकारणजन्यत्वाविशेषेण परिमाणप्रकर्षाप्रकर्षहेतोः कारणसंख्याभूयस्त्वाभूयस्त्वयोरसंभवात् NyāyKa. 31. 22; विभावादयोऽनन्तकारणानन्तकार्यानन्तसहचररूपा अपि ... किं कृत्रिमत्वेन सामाजिकैर्गृह्यन्ते, न वा Kāvyānu.(He.) 71. 16; अन्यथा तत्तदुपायसाध्यत्वेन इच्छा पाकादौ तत्तदुपायसाध्यत्वप्रकारकज्ञानात् स्यादित्यनन्तकारणकल्पना स्यात् TattvCin. iv(2). 279. 3.

अनन्तकारणता (ananta-kāraṇatā) *f.* innumerable causalities (i.e. innumerable cause-effect relationships) योग्यताज्ञानस्य धर्मितावच्छेदकं निवेश्य तद्भेदेन अनन्तकारणताकल्पनमपेक्ष्य लाघवात् ... धर्मितावच्छेदकमनिवेश्य हेतुताकल्पनस्यैव युक्तत्वात् VyutpaVā. 50. 1.

अनन्तकारणत्व (ananta-kāraṇatva) *n.* innumerable causalities अन्यथा तद्रूपादेः स्वसमनियतकारणतावच्छेदकत्वापत्त्या अनन्तकारणत्वाद्यापत्तेः GuruCandr. i. 243. 14.

अनन्तकारिन् (an-antakārin) *adj.* [*f.*-ṇī] (deity) not causing destruction (i. e. benevolent) नमस्ते ... अनन्तकारिणे तुभ्यमम्बिकापतये नमः SkandP. iv. 63. 60; पूजयेत् ... स्तनौ चानन्तकारिण्यै PadmP. v. 22. 142.

अनन्तकार्य (ananta-kārya) *n.* innumerable effects यदि त्वनन्तकार्यानुरूपा अनन्ता एव प्रयत्नाः सर्वदैवेश्वरेऽवतिष्ठेरन् ŚāstrDī. 116. 11 (*on* i. 1. 5); यद्यप्येकैकेन कुलालादिना जन्मसहस्रेणाप्यनन्तकार्यनिष्पादनसंभवः, तथापि... सर्वकार्याणामेककर्तृकत्वं नास्ति ŚrutaPra. iB. 129. 24 (*on* i. 1. 3); विभावादयोऽनन्तकारणानन्तकार्यानन्तसहचररूपा अपि ... कृत्रिमत्वेन सामाजिकैर्गृह्यन्ते वा न वा Kāvyānu.(He.) 71. 16; ननु कार्यद्रव्यारम्भकस्य कार्यत्वाव्यभिचारात् कथमनारब्धत्वम्। उच्यते। न। अनन्तकार्यपरंपरादोषप्रसङ्गात् TarkBhā.(Ke.) 64. 7; यद्याद्यक्षणे घटो घटान्तरमुत्पाद्य न स्वयं नश्यति तदा घटान्तरमपि तथेत्यनन्तकार्यापत्तिः TattvPrakā. 101B. 10 (*on* ii. 2. 23); अमितौजसामनन्तकार्यनिर्माणेनातिवीर्यशालिनाम् ManvaMu. 9. 21 (*on* 1. 16); अशक्यं चानन्तकार्यव्यक्तीकरणसामर्थ्यानुसंधानम् ŚivārkaMaDī. ii. 301. 18 (*on* iii. 3. 10); धन्या भवन्तो यदनन्तकर्तृननन्तकार्यं प्रति कीर्तयन्ति Vidvanmo. 3.9.

अनन्तकार्यकारणता (ananta-kāryakāraṇatā) *f.* innumerable cause-effect relationships एकत्र निर्णयेऽनन्तकार्यकारणतेक्षणे। अतद्धेतुफलापोहे कुतस्तत्र विपर्ययः NyāyVi. 2. 6; PramāSaṁ. 3. 8.

अनन्तकार्यकारणत्व (ananta-kāryakāraṇatva) *n.* innumerable cause-effect relationships अनन्तकार्यकारणत्वमूलकानन्तनियमापत्तेः GuruCandr. ii. 315. 19 = LaCandr. 528. 34.

अनन्तकार्यकारणभाव (ananta-kāryakāraṇabhāva) *m.* innumerable cause-effect relationships यदि तु तत्पुरुषीयगृह्यमाणव्याप्यतावच्छेदकप्रकारकतत्पुरुषीयपक्षधर्मताज्ञानं तत्पुरुषीयानुमितौ हेतुरित्युच्यते तदानन्तकार्यकारणभावः। मन्मते तु ... नानन्तकार्यकारणभावः SiddhāMu. 36. 20 (*on* 68); व्याप्यव्यापकधर्मभेदेनानन्तकार्यकारणभावकल्पनापत्तिः MīmāKau. ii. 148. 14 (*on* iii. 1. 10); BhāṭṭDī. i. 56. 9 (*on* i. 3. 10); BhāṭṭCin. i. 52. 28 (*on* i. 1. 4); न चाव्यवहितोत्तरत्वसंबन्धेन तत्तदुपस्थितिमत्त्वं कार्यतावच्छेदकम्। तत्तदुपस्थितित्वं च कारणतावच्छेदकम्। अनन्तकार्यकारणभावप्रसङ्गात् VaiyāBhū. 192. 7 (*on* 36)

अनन्तकाल (ananta-kāla) *m.* endless time (यः हस्तिरथं दद्यात् स विष्णुलोके) अनन्तकालमातिष्ठेत् BṛParāSm. 10. 165; नरकादींश्च गतीरनन्तकालम्। प्रतिसंसरति स्वयं स जीवः VarāṅgaC. 24. 62; सः ... प्राप्नोति सौभाग्यमनन्तकालम् ArdhaNāSt. 9; यो जैनमतस्य रोचनं मुहूर्तमप्येकमथो विमुञ्चति। अनन्तकालं भवदुःखसंततिं न सोऽपि जीवो लभते कथंचन SubhāRaSaṁ. 156; TātpaVṛ. 91. 12 (*on* 1. 70); नानारूपपरावर्तैरनन्तकालमभ्रमम् TriṣaŚaPuC. iv. 2. 87; अनन्तकालम् — अपरिच्छिन्नकालम् — सर्वदेति यावत् Bhāsk. ii. 72. 10 (*on* ii. 3.1)

अनन्तकालकल्प (anantakāla-kalpa) *m.* time-span of endless duration तत्राजगाम ... सनत्कुमारः ... कृष्णेति मन्त्रं जपति यस्य नारायणो गुरुः। अनन्तकालकल्पं च भ्रातृभिश्च त्रिभिः सह BrahmVaiP. iv. 130. 28.

अनन्तकालचक्रा (anantakālacakrā) *f.* (allegorical) name of the Queen of King Anādivanaspati तत्रानादिवनस्पतिनामा राजति राजराट्। अनन्तकालचक्राख्या तस्य प्राणप्रिया प्रिया MalliC. 3. 31.

अनन्तकालनिचित (anantakāla-nicita) *adj.* accumulated for a very long time अनन्तकालनिचितं निकाचितमपि क्षणात्। दह्यते तपसा कर्म PārśvC. 6. 1003.

अनन्तकालनिर्माणकारिन् (anantakāla-nirmāṇakārin) *adj.* who creates (something) through endless time अनन्तकालनिर्माणकारिणोऽपि तु विधेर्न विवेकक्लेशोऽप्युदभूत् Loc. 216. 18 (*on* 3. 41) = Kāvyānu.(He.) 313. 23.

अनन्तकालनिर्वाणसौख्य (anantakālanirvāṇa-saukhya) *n.* bliss of liberation (to be experienced) for an infinite period of time क्लेशक्षयोद्भूतमनन्तकालनिर्वाणसौख्यं कथयस्व केन VarāṅgaC. 3. 41.

अनन्तकालप्रचित (anantakāla-pracita) *adj.* accumulated through endless time अनन्तकालप्रचितमनन्तमपि सर्वथा। त्वत्तो नान्यः कर्मकक्षमुन्मूलयति मूलतः TriṣaŚaPuC. ii. 3. 396 = Vītarā. 3. 13.

अनन्तकालस्थायिन् (anantakāla-sthāyin) *adj.* lasting for an endless period of time आनन्त्यमनन्तकालस्थायि ManvaVi. 529. 8 (*on* 4. 149)

अनन्तकाश्मीरगुण (ananta-kāśmiraguṇa) *m.* innumerable quali-

-ties of Kashmir ततो जहाल्दीनेन पृष्टो युसुबखानकः । उवाचानन्तकाश्मीरगुणान् RājTa.(Prā.) 841.

अनन्तकीर्ति (ananta-kīrti) *adj.* of boundless or everlasting glory द्विजोत्तमः ···। तुष्टाव राजानमनन्तकीर्तिम् MahāBhā. i. 438*(3); सहस्रशीर्षं पुरुषं पुराणम्···अनन्तकीर्तिम्।···परं परेभ्यः शरणं प्रपद्ये MahāBhā. v. 69. 6; vi. 81. 12; सः ···। वंशस्य कर्तारमनन्तकीर्तिं सुदक्षिणायां तनयं ययाचे RaghuVa. 2. 64; अनन्तकीर्तिम् ।··· शिवं नमामि ŚivaP. ii(1). 1. 1 (37A. 2); *m.* 1 name of a merchant अनन्तकीर्तिनाम्नः सार्थवाहस्य भार्या ··· नितम्बवती नाम DaśKuC. 116. 7; 2 epithet of Viṣṇu सर्वामोघोद्यमोऽनन्तकीर्तिर्निः(? र्निः)सीमपौरुषः (इति ··· विष्णोर्नामसहस्रकम्) SātvaT. 6. 185; PañcaRā.(Nā.) iv. 3. 39; *f.* everlasting glory तस्मै ददाति ललिता ··· अनन्तकीर्तिम् LalitāPañ. 6.

अनन्तकुलधर्म (ananta-kuladharma) *m.* innumerable (religious) family-duties अनन्तकुलधर्माणां मर्मज्ञश्चारुकर्मकृत् । ··· कश्चित्सिद्धः ··· आसीद् ParamāKā. 136. 30.

अनन्तकुलादोष (anantakulādoṣa) *m.* purity of innumerable generations शुद्धिर्वंशद्वयीशुद्धौ पित्रोः पित्रोर्यदेकशः । तदानन्तकुलादोषाददोषा जातिरस्ति का NaiṣC. 17. 40.

अनन्तकुलोरग (anantakuloraga) *m.* serpent(s) belonging to the family of (the serpent-king) Ananta तदिन्द्रधनुः । केचिदनन्तकुलोरगनिःश्वासमाहुराचार्याः BṛSaṁ. 35. 2.

अनन्तकुसुमप्रकर (anantakusuma-prakara) *m.* collection of innumerable flowers ढौकितानन्तकुसुमप्रकरः पार्श्वपादपैः । ··· यः (कैलासः) ··· निभृतां स्थितिमश्नुते ŚrīKaC. 4. 37.

अनन्तकृतकर्मत्व (anantakṛtakarma-tva) *n.* the state of innumerable acts which are performed तथा ह्यनादौ संसारे कर्मभेदात्स्मरन्नपि । अनन्तकृतकर्मत्वात् को विद्यात् कस्य किं फलम् VibhraVi. 143.

अनन्तकृतपाप (ananta-kṛtapāpa) *adj.* who has committed sins continuously अनन्तकृतपापोऽपि मुक्तो भवति वर्षुकः BṛParāSm. 5. 167.

अनन्तकृति (ananta-kṛti) *f.* innumerable volitional efforts (of an intelligent being) कृतिमतो व्यापारवतो वा कर्तृत्वेन तच्छक्तावनन्तकृत्यादौ शक्यतावच्छेदकत्वे गौरवात् VaiyāBhū. 5.12 (*on* 2); परं त्वाख्यातस्य कर्तरि शक्तावनन्तकृत्यादावच्छेदकत्वापत्तावतिगौरवम् VaiyāBhū. 8. 11 (*on* 2)

अनन्तकृत्वस् (ananta-kṛtvas) *adv.* for innumerable times सर्वेश्वराय ते ···। नमोऽपरिमितं कृत्वानन्तकृत्वो नमो नमः LiṅgaP. i. 96. 94.

अनन्तकृष्ण (ananta-kṛṣṇa) *m.* name of a person विश्वामित्रकुले जातः ···। अनंतकृष्णतनयो वृत्तिमर्धामिहाश्नुते EI. iii. 249. 209.

अनन्तकेसरप्रान्त (anantakesara-prānta) *m.* tips of innumerable filaments अनन्तकेसरप्रान्तैरावृतं कर्णिकाननम् PauṣkS. 29. 141.

अनन्तकोटि (ananta-koṭi) *adj.* amounting to infinite crores तेनातीताश्चन्द्रा अनन्तकोट्य इति लब्धम् Kuval. 66. (58); 66. (55); ज्ञानतादात्म्यसमवाययोर्ज्ञानज्ञानिव्यवहारहेतुताद्वयकल्पनापेक्षया ज्ञानज्ञानिविषयकानामनन्तकोटिज्ञानान्तराणां कल्पने महागौरवात् LaCandr. 782. 21; *f.* endless limits (i. e. false discrimination) विकल्पस्यैव ··· पर्यायोऽनन्तकोटिरिति LaṅkāSū. 6.6(49) (95. 6)

अनन्तकोटिब्रह्माण्ड (anantakoṭi-brahmāṇḍa) *n.* [*m.* in PañcaRā. (Nā.) ii. 3. 13] universes amounting to infinite crores किं वा जानाम्यहं नाथ त्वामज्ञोऽनन्तमीश्वरम् । अनन्तकोटिब्रह्माण्डकारणं दुःखतारणम् BrahmVaiP. iv. 100.21; भुवनेश्वरीम् । अनन्तकोटिब्रह्माण्डजननीम् ··· नता वयम् DevīBhāP. vii. 28. 72; अनन्तकोटिब्रह्माण्डनायिका परमेश्वरी DevīBhāP. vi. 8. 61; अनन्तकोटिब्रह्माण्डे तद्बाह्याभ्यन्तरस्थिते । विष्णोः स्थानं परं तेषां प्रधानं वरमुत्तमम् PadmP. iv. 69. 4; अनन्तकोटिब्रह्माण्डे अनन्तत्रिगुणोच्छ्रये ।··· ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ।··· तिष्ठन्ति PadmP. iv. 69. 111; अनन्तकोटिब्रह्माण्डरोमकूपोऽखिलेश्वरः । येन मन्त्रेण सोऽदर्शि मन्त्रो धन्यतरोऽपि सः GaṇeP. i. 88. 43; मम प्राणा गमिष्यन्ति विना तम्···। अनन्तकोटिब्रह्माण्डनायकम् (गणेशम्) GaṇeP. ii. 91. 34; अनन्तकोटिब्रह्माण्डभारेण परिपीडितः । एकब्रह्माण्डवाही स कथं तद्भारमावहेत् GaṇeP. ii. 100. 26; जय दुर्गे ···। अनन्तकोटिब्रह्माण्डनायिकायै नमो नमः ŚivaP. v.47. 10 (463A. 11); v. 50. 38 (468A. 9); अनन्तकोटिब्रह्माण्डं मया संमोहितं सदा PañcaRā.(Nā.) i. 12. 60; अनन्तकोटिब्रह्माण्डो मोहितो मायया यया। सा चातिभीता PañcaRā.(Nā.) ii. 3. 13; अनन्तकोटिब्रह्माण्डेष्वखिलेष्वाततः क्रमात् ।··· स जीयान्मधुसूदनः ŚilpaRa. ii. 1.1; ईदृशान्यनन्तकोटिब्रह्माण्डानि ··· अर्णवोदके जलबुद्बुदानीव भ्रमन्ति VedāntRaMañ. 1. 3 (36. 1); अनन्तकोटिब्रह्माण्डे यावन्तः परमाणवः । तावन्तः सन्ति तद्भूमौ ··· ब्रह्माण्डकोटिकोटयः ŚaktiSaṁT. i. 1. 26; i. 2. 5.

अनन्तकोपादिचतुष्टय (anantakopādi-catuṣṭaya) *n.* group of four beginning with endless or limitless anger अनन्तकोपादिचतुष्टयोदये ···। दुरन्तमिथ्यात्वविषं शरीरिणामनन्तसंसारकरं प्ररोहति SubhāRaSaṁ. 148.

अनन्तकोश (ananta-kośa) *m.* 1 innumerable or inexhaustible treasures पार्थिवः ···। गृहेषु दारेषु सुतेषु बन्धुषु ···। अक्षय्यवन्त्नाभरणायुधादिष्वनन्तकोशेष्वकरोदसन्मतिम् BhāgP. ix. 4. 27; 2 name of a former Buddha (येषु भो धुतधर्मधर सम्यक्संबुद्धेषु भगवता शाक्यराजवंशप्रसूतेन कुशलमूलमुपचितं तेषां विपुलबलवरकीर्तिनां नामानि शृणु) सुगन्धकायः अनन्तकोशः MaVastuAva. 1. 141.11 [DBHS.]

अनन्तक्लेश (ananta-kleśa) *m.* endless sufferings अनन्तक्लेशनाशाय गदिने ब्रह्मणे नमः SkandP. ii(3). 6. 17; संसारसागरं घोरमनन्तक्लेशभाजनम् ।··· निस्तरन्ति मनीषिणः ParaS. 23. 49; अनन्तक्लेशकल्लोलनिलयो भवसागरः TriṣaŚaPuC. iii. 6. 90.

अनन्तक्षण (ananta-kṣaṇa) *m.* innumerable moments तेऽनन्ताः किं क्रमेण भेदा धर्मिणं परिरम्भन्ते, युगपद् वा? नाद्यः ··· प्रतिक्षणमेकैकभेदसंबन्धेऽप्यनन्तक्षणवृत्तित्वस्य दुष्परिहरत्वात् Vāda. 102. 6; अनन्तक्षणघटितयोरवान्तरकल्पमहाकल्पयोः···तारतम्यम् ŚivārkaMaDī. ii. 68. 16 (*on* ii. 2. 10)

अनन्तक्षितिप (ananta-kṣitipa) *m.* King Ananta यत्रानन्तक्षितिपगृहिणीशंकरागारपार्श्वे तत्तुङ्गिम्ना त्रिभुवनमनोरञ्जनं गन्धाम VikraDeC. 18. 26

अनन्तक्षितिपति (ananta-kṣitipati) *m.* King Ananta यत्रानन्तक्षितिपतिकृतास्ते वितस्तोपकण्ठे याताः कान्त्या हरधवलया हारतामग्रहाराः VikraDeC. 18. 24.

अनन्तख्याति (ananta-khyāti) *f.* utterance of the name of Ananta (i. e. of Viṣṇu) अविकारं स तद् भुक्त्वा प्रह्लादः स्वस्थमानसः । अनन्तख्यातिनिर्वीर्यं जरयामास तद्विषम् ViṣṇuP. i. 18. 6.

अनन्तग (ananta-ga) *adj.* 1 going or moving to eternity सुपः पराद् गमेर्डो भवति ।··· अनन्तगः CāndraVṛ. *on* i. 2. 35; अन्तः ··· अनन्तः इत्येतेषु कर्मसुपपदेषु गमेर्डप्रत्ययो भवति ।··· अनन्तगः KāśiVṛ. *on* iii. 2. 48; गमेर्डो भवति सुबन्ते वाचि ।··· अनन्तगः JaineVyā. 106. 17 (*on* ii. 2.46); 2 combined with *ananta* (i. e. sound ā) सार्गिनी दीर्घयुक्ता भूरनलोऽनन्तगोऽनिलः । नारायणात्मकः कालः प्राणः RāmPūTāU. 9. 9 (comm. अनन्तग आकारगः); *m.* one of the thousand and eight epithets of Jina (नाम्नामष्टसहस्रेण तोष्टुमोऽभीष्टसिद्धये) मन्त्रविन्मन्त्रकृन्मन्त्री मन्त्रमूर्तिरनन्तगः MahāP. 25. 129.

अनन्तगकार (ananta-gakāra) *m.* infinite number (of the individual instances) of the sound *g* गकारादिवर्णानामपि न क्षणिकत्वम् ··· न तु मध्ये वर्णानामुत्पत्तिविनाशौ, अनन्तगकारकल्पने गौरवात् VedāntPari. 229. 6; अनन्तगकारव्यक्तिकल्पनामपेक्ष्य एकस्यैव गकारस्य कल्पनाया उचितत्वात् VīraMi.(Saṁskāra.) 893. 20.

अनन्तगगन (ananta-gagana) *n.* boundless sky बिम्बं मन्त्रमयं वृक्षं प्रतिष्ठाप्य ··। तद्विज्ञानमयीं शाखाम् ···। अनन्तगगनाक्रान्तां भावयेत् साधको द्विज JayāS. 20. 338; PāraS. 15. 832; अनन्तगगने भ्रश्रे चक्रावर्ते पतन्निव । भ्रविर्भी-विपर्यासदशामनुभवन्स्थितः YogVā. iii. 54. 49.

अनन्तगण्य (anantagaṇya) *m.* name of a Buddhist saint [PW.]

अनन्तगत (ananta-gata) *adj.* combined with the sound ā पदं चान्तेऽनन्तगते स्वाहान्तं गरुडाय च JayāS. 6. 177.

अनन्तगति (ananta-gati) *m.* name of a sage क्षीरकदम्बकसूरिः ··· अम्बरादवतरद्भ्यां सूर्याचन्द्रमोभ्याममितगलदनन्तगतिभ्यामृषिभ्यामीक्षांचक्रे YaśasCam. ii. 353. 15.

अनन्तगर्भा (ananta-garbhā) *adj.* (*f.*) having Viṣṇu in the womb अनन्तगर्भामवलोक्य देवीमतुष्यदन्येषु गताभिलाषः (वसुदेवः) Yādavā. 2. 36.

अनन्तगीताकर्णन (anantagītākarṇana) *n.* 1 listening to the *Gītā* of (i. e. narrated by) Lord Kṛṣṇa महाभारतमिवानन्तगीताकर्णनानन्दितनरम् ··· राजकुलं विवेश Kād. 90. 18; 2 listening to innumerable songs, Kād. 90. 18.

अनन्तगुण (ananta-guṇa) *adj.* [*f.* -ā] 1 possessed of limitless noble qualities or virtues ज्ञानक्रियात्मके विद्धि ···। अनन्तशक्तिर्भगवांस्तमनन्तगुणं स्मृतम् PauṣkS. 38. 180; अयि नगनन्दिनि ··· त्वमिमं जमदग्निसुतम् । नय ··· अङ्कमनन्तगुणे BrahmāṇḍP. ii. 42. 28; अनन्तगुणं नृसिंहम् ··· प्रणमामि मूर्ध्ना DaśKuC. (App.) 147. 4; न जयन्तोऽनन्तगुणः KuṭṭaMa. 1014; तस्यानन्तगुणस्य विस्मयनिधेः किंनाम वस्तु स्तुमः EI. i. 126. 11; रामोऽर्हत्यखिलां धर्तुं क्ष्मामनन्तगुणो विभुः RāmāMañ. 53. 16; 96.13; देवः ··· अनन्तगुणः । विहरत्खवनीवलयम् YogŚā. 11. 24; त्वामनन्तगुणं स्तोतुं प्रवृत्तोऽस्मि TriṣaŚaPuC. iii. 6. 39; अतोऽनन्तगुणं ब्रह्म निर्भेदमपि भण्यते AnuVyā. 4B. 11 (*on* 1. 1); 27A. 7 (*on* 2. 2); TattvVi. 1A. 5; अतोऽनन्त-

गुणो भगवान्नारायण इति सिद्धम् KarmaNi. 2A. 8; गङ्गानन्तगुणा BṛDharmaP. i. 58. 59; ĀdiP. 22. 30; GaṇeP. ii. 15. 35; अनन्तगुणं प्रशान्तम् ... प्रणमामि रामम् AdhyāRā. iii. 2. 33; iii. 2.27; vii. 2. 77; ŚatDū. 192. 13; आनन्दादयोऽनन्ता गुणा अस्मिन्नित्यनन्तगुणः NyāySu.(Ja.) 383A. 6 (on ii. 2.6); 107A. 7 (on i. 1. 2); अनन्तवैदिकशब्दैर्वाच्यतया वेद्यत्वादनन्तगुणं ब्रह्मेति Nyāyāmṛ. 534A. 6; 488B. 9; नमः ...। त्रिगुणाष्टगुणानन्तगुणनिर्गुणमूर्तये Subhāṣi. 15; शान्तोऽनन्तगुणस्सर्वश्रुतिस्मृत्यर्थपारगः। ... गुरुर्ज्योत्स्नाकराख्यो मे... आसीत् KathāKau. 1. 43; तस्मै नमोऽनन्तगणाय (? °गुणाय) भूम्ने CaitaCa. 142. 15(6); पिब भो नृप तक्रमनन्तगुणम् BhojanKu. 145.4; **2** which is innumerable times more शुभं कर्म कृत्वानन्तगुणं पुनः। ज्ञानमासाद्यते येन प्रयाति परमं पदम् PauṣkS. 41. 155; कोटिकोटिगुणं दानं तथैव च फलं भवेत्। दानं चद्दिव्यायतने तदनन्तगुणं भवेत् PāraS. 20. 125; मृदुनि क्षेत्रे ...। क्षिप्तं बीजं यथानन्तगुणं शस्यं प्रयच्छति PadmP.(Ra.) 3. 67; प्रतिक्षणमियं रक्षःपृतना क्षीयतेतराम्। तथा तथा प्लवंगानां सेनानन्तगुणैधते MahāViC. 6.55; 6. 58; यश्चानन्दोऽनन्तगुणो यो गुणधामा HariStu. 3; ततोऽप्यनन्तगुणानि पुद्गलद्रव्याणि TattvPradī.(A.) 62.7 (on 1. 48); TātpaVṛ. 28. 16 (on 1.20); 62. 14 (on 1. 48); योनियन्त्राद्विनिष्क्रामन् यद्दुःखं लभते भवी। गर्भवासभवाद् दुःखात् तदनन्तगुणं खलु TriṣaŚaPuC. iii. 4. 135; (अर्थः) व्याजेषु द्विगुणं प्रोक्तं व्यवसायेन (? व्यवसाये) चतुर्गुणम्। कृषौ शतगुणं प्रोक्तं पात्रेऽनन्तगुणं भवेत् PrabhāC. 55. 33; तेभ्योऽनन्तगुणा वनस्पतिकायिकाः SyādvāMañ. 29(63); ViviTīKa. 2. 27; मयानन्तगुणं लाभं विचार्य कणकोष्ठागाराः सर्वेऽपि रङ्कहेतोर्दत्ताः PurāPraSaṁ. 80. 28.

अनन्तगुण (ananta-guṇa) *m.* **1** infinite qualities अनन्तगुणेषु त्ववश्यमेव कदाचित्स्याद्याहृच्छिकी कस्यचिदर्थसिद्धिः JayaMa. 22.22 (on 1. 2); सिद्धान्तस्तु अनन्तगुणानां हेतुत्वमपेक्ष्य ज्ञानसामान्यसामग्रीजन्यत्वस्यैवोचितत्वात् BhāṭṭCin. i. 12. 17 (on i. 1. 3); **2** name of a minister राजा विक्रमसिंहाख्यः ...। बभूव ... तस्य ...। अनन्तगुणनामा च सचिवो धीमतां वरः BṛKathāMañ. 16.85; ततोऽनन्तगुणाख्यस्तं मन्त्री पार्श्वस्थितोऽब्रवीत् KathāSaSāg. x. 2.10; x. 2.25; **3** name of a king अजायतानन्तगुणाख्यया श्रुतस्तनूभवानां प्रथमो धरापतेः ŚivLī. 16.31; 16. 50.

अनन्तगुणक (anantaguṇa-ka) *adj.* possessing innumerable noble qualities or virtues प्रत्यगात्मन्यसंभावनीयजगद्धिरणसमस्तचिदचिद्वस्तुनियमनाद्यनन्तगुणकः प्रतिपन्न इति नायं प्रत्यगात्मा दहराकाशः, अपि तु परमात्मैवेति मन्यते VedāntDī. 50. 6 (on i. 3.13)

अनन्तगुणगण (anantaguṇa-gaṇa) *adj.* possessing series of endless virtues °निरवधनिरतिशयज्ञानक्रियाद्यनन्तगुणगणैरपरिमितैः सूरिभिरनवरताभिष्टुतचरणयुगलः ... नारायणः ... भक्तियोगमवतारयामास GītāBh.(Rā.) 10.1 (on 1.0) (Tātparyacandrikā अत्र निरतिशयज्ञानक्रियैश्वर्यादिरनन्तो गुणगणो येषामिति विग्रहः)

अनन्तगुणगेह (anantaguṇa-geha) *n.* abode of innumerable noble qualities or virtues अनन्तगुणगेहस्य तस्य ...। गदितुं चरितं शक्तः केवलं श्रुतकेवली PadmP.(Ra.) 1. 17.

अनन्तगुणता (anantaguṇa-tā) *f.* the state of possessing innumerable noble qualities or virtues उच्यते मुख्यतो यस्मात् पदवर्णस्वरात्मभिः। तस्मादनन्तगुणता श्रुतितात्पर्यतोऽस्य हि AnuVyā. 13B.7 (on 1. 4); 27B. 9 (on 2.2)

अनन्तगुणत्व (anantaguṇa-tva) *n.* the state of possessing innumerable noble qualities or virtues ईश्वरस्यानन्तगुणत्वं विषयः TattvPrakā. 97A. 13 (on ii. 2. 11); 97B. 12 (on ii. 2. 11); अनन्तगुणत्वेन तदभ्यासस्य हेतूकरणं चासमञ्जसं भवेत् ŚivārkaMaDī. i. 224. 4 (on i. 1. 16)

अनन्तगुणनिधि (anantaguṇa-nidhi) *m.* treasury of innumerable noble qualities or virtues °सौन्दर्यलावण्ययौवनाद्यनन्तगुणनिधिः ...नारायणः ... भक्तियोगमवतारयामास GītāBh.(Rā.) 6. 2 (on 1.0)

अनन्तगुणपरिपूर्ण (anantaguṇa-paripūrṇa) *adj.* full of endless noble qualities or virtues ओंकारब्रह्मशब्दौ ... जिज्ञास्यमनन्तगुणपरिपूर्णं प्रतिपादयन्तौ जीवजडयोस्तदयोगात्तद्व्यतिरिक्तमेव किंचिद्ब्रमयतः NyāySu.(Ja.) 14A.5 (on i. 1.1); प्रत्यक्षानुमानाभ्यां श्रुतिस्मृतिभ्यां वा ब्रह्म साकारमनन्तगुणपरिपूर्णं वेति नाव्यक्तमेवेति निश्चयः AṇuBh. 197. 5 (on iii. 2. 24)

अनन्तगुणपरिपूर्णत्व (anantaguṇaparipūrṇa-tva) *n.* the state of being full of innumerable noble qualities or virtues अनन्तगुणपरिपूर्णत्वं हि प्रधानलक्षणम् NyāySu.(Ja.) 113A. 5 (on i. 1.4)

अनन्तगुणपर्यय (ananta-guṇaparyaya) *adj.* consisting of innumerable noble qualities and modifications तत्त्वश्रद्धानमेतस्मिन् सम्यग्दर्शनमुच्यते। चेतनाचेतनं तत्त्वमनन्तगुणपर्ययम् PadmP.(Ra.) 105. 210.

अनन्तगुणपुद्गल (anantaguṇa-pudgala) *m.* (Jain.) atoms occurring infinite times more अत्र यद्यप्यनन्तजीवद्रव्येभ्योऽनन्तगुणपुद्गलास्तिष्ठन्ति तथापि ... विशिष्टावगाहशक्तियोगेन ... अवस्थानं न विरुध्यते TātpaVṛ. 193.15 (on 2. 44); 198. 18 (on 2. 48)

अनन्तगुणपूर्ण (anantaguṇa-pūrṇa) *adj.* full of innumerable noble qualities अनन्तगुणपूर्णः सोऽप्रेपयद्यानमुत्तमम् GaṇeP. ii. 151. 29.

अनन्तगुणपूर्णत्व (anantaguṇapūrṇa-tva) *n.* the state of being full of infinite noble qualities अनन्तगुणपूर्णत्वादित्यूदे पैङ्गिनां श्रुतिः AnuVyā. 7A. 3 (on 1. 1); युक्तमेव हरेरनन्तगुणपूर्णत्वम् TattvPrakā. 97B. 13 (on ii. 2. 11); NyāySu.(Ja.) 123B. 2 (on i. 1. 6)

अनन्तगुणभूषणा (anantaguṇa-bhūṣaṇā) *adj.* (*f.*) possessing the ornaments in the form of infinite noble qualities प्रथमजिनपतेर्ऋषभस्य निर्भूषणामप्यनन्तगुणभूषणाम् ... प्रतिमामपश्यत् (समरकेतुः) TilaMañ. 217. 18.

अनन्तगुणवत् (anantaguṇa-va(n)t) *adj.* possessing infinite noble qualities ब्रह्मणोऽनन्तगुणवतः ... उपासनं विधित्सन् आह ChāndoUBh. 173.1 (on iii. 14.1)

अनन्तगुणवार्धि (anantaguṇa-vārdhi) *m.* ocean of infinite noble qualities सः ...अनन्तगुणवार्धिश्च आदिदेवो महाद्युतिः DevīBhāP. viii. 20. 31.

अनन्तगुणविभूतिक (anantaguṇavibhūti-ka) *adj.* possessed of endless virtues or excellences and superhuman powers यदा त्वस्मदुक्तन्यायेन सकलकर्मसमाराध्यमनन्तगुणविभूतिकं ब्रह्म वेदान्तवेद्यं, तदा तु न विरोधगन्धोऽपि ŚatDū. 56. 1.

अनन्तगुणविभूतिमत् (anantaguṇavibhūti-ma(n)t) *adj.* possessed of endless virtues or excellences and superhuman powers अनन्तगुणविभूतिमत्त्वस्य स्पष्टतया च भगवद्गीतावचनानि पूर्वमुपन्यस्य पश्चात् पुराणवचनानि प्रदर्श्यन्ते ŚrutaPra. iA. 209. 27 (on i. 1. 1)

अनन्तगुणविभूतिविस्तार (anantaguṇavibhūti-vistāra) *m.* expansion of the innumerable noble qualities and superhuman powers भगवत्प्राप्तिकामस्याप्युपासनवेलायामनन्त° ... °[गुणविभूतिविस्तारस्यास्त्य]भोग्यता, तस्य फलकालमात्रानुभाव्यस्य विशेषतोऽज्ञानादभ्यर्थनं नोपपद्यते NyāyKu. 194. 12.

अनन्तगुणविशिष्ट (anantaguṇa-viśiṣṭa) *adj.* characterised by infinite noble qualities अतोऽनन्तगुणविशिष्टं ब्रह्मानुभवतीत्यर्थः ŚrutaPra. iA. 199.22 (on i. 1. 1)

अनन्तगुणशक्ति (ananta-guṇaśakti) *adj.* possessed of infinite noble qualities and powers नमः। आत्मने ब्रह्मणे तुभ्यमनन्तगुणशक्तये ŚivaP. i. 10. 30 (8B. 14)

अनन्तगुणशक्तिमत् (anantaguṇaśakti-ma(n)t) *adj.* possessed of infinite noble qualities and powers एतावानेव नैव त्वमनन्तगुणशक्तिमान्। नमस्तुभ्यम् BṛDharmaP. i. 46. 35.

अनन्तगुणसंयुक्त (anantaguṇa-saṁyukta) *adj.* possessed of infinite noble qualities अनन्तगुणसंयुक्तं गोलोकबीजमव्ययम्। गोलोकबीजसंस्पर्शात् कृष्णाद्याः पञ्चधा मता KālīViT. 35. 22.

अनन्तगुणसन्निधि (anantaguṇa-sannidhi) *m.* great treasure of infinite noble qualities अनन्तगुणसन्निधौ ...। जिनेश्वर सतीदृशे त्वयि मयि स्फुटं तादृशे YaśasCam. ii. 389.11.

अनन्तगुणसंपन्न (anantaguṇa-sampanna) *adj.* endowed with infinite noble qualities अनन्तगुणसंपन्नम् ... अनन्तरूपिणं वन्दे गुरुम् MīmāNyāPra. 193. 9.

अनन्तगुणात्मन् (anantaguṇātman) *adj.* possessed of infinite noble qualities अतोऽनन्तगुणात्मैको भगवानेक एव तु। उच्यते सर्ववेदैश्च AnuVyā. 46A. 1 (on 3. 2)

अनन्तगुणाप्रतिपादन (anantaguṇāpratipādana) *n.* non-reference to innumerable noble qualities अनन्तगुणपरिपूर्णत्वं हि प्रधानलक्षणम्। तत्र च शास्त्रं प्रमाणीक्रियमाणं वचनवृत्त्या सर्वमेव च युक्तम्। लक्षणादिना वृत्तौ वाच्यार्थगुणालाभात्। वाच्ये तद्गुणप्रसङ्गाच्च। एवं कतिपयवाक्यैरनन्तगुणाप्रतिपादनात् NyāySu. (Ja.) 113A. 7 (on i. 1. 4)

अनन्तगुणाभिराम (anantaguṇābhirāma) *adj.* charming on account of infinite noble qualities स्नानं सुतोयैः समुदाचर त्वं मृत्युंजयानन्तगुणाभिराम MṛtyuMāPāSt. 9.

अनन्तगुणार्णव (anantaguṇārṇava) *m.* ocean of infinite noble qualities स एव भगवाननन्तोऽनन्तगुणार्णव आदिदेवः ... लोकानां स्वस्तय आस्ते BhāgP. v. 25.6.

अनन्तगुणालय (anantaguṇālaya) *m.* abode of infinite noble qualities मय्यनन्तगुणालये। अविच्छिन्ना मनोवृत्तिः ...। तदेव भक्तियोगस्य लक्षणम् ... vii. 7. 64.

अनन्तगुणावास (anantaguṇāvāsa) *m.* abode of infinite noble qualities अस्त्यनन्तगुणावासः ··· । ध्यातः कैवल्यदः पुंसां महादेवः SaurP. 32. 12.

अनन्तगुणाश्रय (anantaguṇāśraya) *m.* locus of infinite noble qualities जय देव जगन्नाथ ··· । जय कोटयर्कसंकाश जयानन्तगुणाश्रय SkandP. iii(3). 7. 62.

अनन्तगुणित (ananta-guṇita) *adj.* multiplied infinite times जप-संख्यानम् ··· । कुशग्रन्थ्या च रुद्राक्षैरनन्तगुणितं भवेत् ŚivaP. vii(2). 14. 36 (560B. 9); सर्वेणातीतकालेन यच्च मुक्तं महर्द्धिकैः । ··· अनन्तगुणितं तस्मात् ··· । एकस्मिन् समये भुङ्क्ते तत्सौख्यं परमेश्वरः KnmāPraPra. 85. 10.

अनन्तगुणोपेत (anantaguṇopeta) *adj.* possessed of infinite noble qualities एको नारायणस्त्वासीत् ··· । नित्यानन्तगुणोपेतः BṛBrahmaS. iv. 6. 32.

अनन्तगुणौघ (anantaguṇaugha) *m.* abundance of infinite virtues or noble qualities सोऽयं हरिरिवानन्तगुणौघः कमलाकरः KathāSaSāg. xii. 4. 88.

अनन्तगुप्त (anantagupta) *m.* name of a former Buddha येषु भो धुतधर्मधरसम्यक्संबुद्धेषु भगवता शाक्यराजवंशप्रसूतेन कुशलमूलमुपचितं तेषाम् ··· नामानि शृणु । ··· लोकक्षत्रियः अनन्तगुप्तः ··· रतनचूडः MaVastuAva. i. 138.8 [DBHS.]

अनन्तगुह (ananta-guha) *adj.* possessed of infinite number of caves 'शो तनूकरणे' शातं कृशम् ··· उदरं यस्याः सा शातोदरी । शातोदरस्यानन्तगुहस्य हिमवतोऽपत्यं हैमवतीत्यर्थो वा LalitāSaBh. 61.6 (*on* 94)

अनन्तगोदानज (anantagodāna-ja) *adj.* arising from the gift of an unlimited number of cows गीते वाद्ये चानन्तगोदानजं फलं भवतीत्यर्थः TristhaSe. 127.18.

अनन्तघटध्वंस (anantaghaṭa-dhvaṃsa) *m.* (final) destruction of innumerable pots अनन्तघटध्वंसेऽपि घटान्तरस्थितिवदनन्तकल्पानां ध्वंसेऽपि कल्पान्तरवत् ··· यथोपलम्भमानन्त्यातिशयाद् व्यवस्थोपपत्तेः ŚatDū. 151. 16.

अनन्तघटव्यक्ति (ananta-ghaṭavyakti) *f.* innumerable individual pots अनन्तघटव्यक्तीनां तदितरानन्तव्यक्तीनां च प्रवेशेन गौरवापत्तेः MīmāKau. i. 141. 14 (*on* I. 3. 30)

अनन्तघोष (ananta-ghoṣa) *adj.* making everlasting sharp sound तदर्जुनास्त्रं ग्रसते स्म वीरान्वियत्तथाकाशमनन्तघोषम् MahāBhā. viii. 66. 2; *m.* name of a Bodhisattva यथा । च मैत्रेयस्य बोधिसत्त्वस्य ··· तथा ··· अनन्तघोषस्य ··· बोधिसत्त्वस्य GaṇḍVyū. 347. 11 [DBHS.]

अनन्तचक्षुरादिव्यक्ति (anantacakṣurādi-vyakti) *f.* individual visual organs etc. which are innumerable न तु चक्षुरादीन्द्रियम् ··· प्रतिसर्गमनन्तचक्षुरादिव्यक्तीनां भगवति कल्पने गौरवात् LaCandr. 744. 29.

अनन्तचक्षुस् (ananta-cakṣus) *m.* epithet of Śiva (*lit.* one who is of limitless vision) अप्रमेयशरीराय सर्वतोऽनन्तचक्षुषे । ··· नमः। ··· शूलिने ··· त्र्यम्बकाय MahāBhā. xii. 47. 50; शूलिने नमः । ··· चतुर्विधस्य सर्गस्य प्रभवेऽनन्तचक्षुषे VāyuP. i. 24.201(? 101); LiṅgaP. i. 21. 15; *adj.* of limitless vision ज्ञानावरणनिर्हासात्समस्तेऽनन्तचक्षुषे MahāP. 25. 81 (comm. अनन्तज्ञानाय)

अनन्तचतुर्दशी (ananta-caturdaśī) *f.* the fourteenth day of the bright half of the month *Bhādrapada* when lord Ananta is worshipped चतुर्दशीव्रतं प्रोक्तं ततोऽनन्तचतुर्दशी BhaviP. 902A. 8 (iv. 208. 22)

अनन्तचतुष्क (ananta-catuṣka) *n.* (Jain.) the four-Infinitudes (of cognition, right vision, happiness and energy), cf. **अनन्तचतुष्कसंपत्ति, अनन्तचतुष्की, अनन्तचतुष्टय.**

अनन्तचतुष्कसंपत्ति (anantacatuṣka-sampatti) *f.* perfection of the four Infinitudes यद्यपि श्रीवर्धमानस्य परमेश्वरस्यानन्तचतुष्कसंपत्तेरुत्पत्त्यनन्तरं सर्वकालं तुल्यत्वाचयापचयौ न स्तः SyādvāMañ. 1(110)

अनन्तचतुष्कसंपद् (anantacatuṣka-sampad) *f.* perfection of the four Infinitudes श्रिया कृत्स्नकर्मक्षयाविर्भूतानन्तचतुष्कसंपद्रूपया वर्धमानम् SyādvāMañ. 1(108)

अनन्तचतुष्कान्तर्भाविन्व (anantacatuṣkāntarbhāvi-tva) *n.* the state of being included in the four Infinitudes श्रीवर्धमानविशेषणेनानन्तचतुष्कान्तर्भावित्वेनानन्तविज्ञानत्वमपि सिद्धम् SyādvāMañ. 1(112)

अनन्तचतुष्की (ananta-catuṣkī) *f.* group of four Infinitudes सोऽप्यथानुजविपत्तिविरक्त्यात्तव्रतो मुनिसुगाङ्कुशपार्श्वे । प्राप्य केवलमनन्तचतुष्कीं स्वानमापदपुनर्भवरूपम् TriṣaŚaPuC. iv. 4. 308.

अनन्तचतुष्टय (ananta-catuṣṭaya) *n.* group of four Infinitudes अलङ्घ्यं त्रिजगत्सारं यस्यानन्तचतुष्टयम् । नमस्तस्मै जिनेन्द्राय GaṇiSāSam. 0. 1; मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्यस्थ्याख्या महागुणाः । युक्तस्तैर्लभते मुक्तिं जीवोऽनन्तचतुष्टयम् PārśvC. 6. 382; यद्यप्यनन्तचतुष्टयावाप्तिर्मुक्त्योच्यते जिनेन । तथापि सा संप्रतिपन्नत्वान्नानुदिता नापि दूषिता NyāySu.(Ja.) 627A. 2 (*on* iv. 2. 1)

अनन्तचन्द्रप्रभा (anantacandra-prabhā) *f.* light of an infinite number of moons तदैव प्रभया तस्याः (विनायकमूर्तेः) ··· । कल्पानलार्चिर्विजितानन्तचन्द्रप्रभा हता GaneP. ii. 81. 12.

अनन्तचन्द्रार्क (ananta-candrārka) *adj.* having innumerable suns and moons यदीयदेवायतनोत्सवेषु स्वोल्लसद्राजतहैमकुम्भैः । अप्यावृतं देवगणैः समन्तादनन्तचन्द्रार्कमिवान्तरिक्षम् Raghunā. 1.62.

अनन्तचमूचक्रमहिमन् (anantacamūcakra-mahiman) *m.* glory of the troop of the huge army वैरागलानन्तचमूचक्रमहिम्नो धूलिव्रताद् बाह्लिकसारैर्निरसारि । ते दुग्धाब्धेर्निर्यति लोकस्य विवृद्धामालोकेच्छां चिच्छिदुरुच्चैःश्रवसि प्राक् Kapphiṇā. 7. 5.

अनन्तचरण (ananta-caraṇa) *adj.* having infinite number of feet यन्मे साक्षात्परं रूपं दृष्टवानसि भूधर । अनन्तशीर्षनयनमनन्तचरणं महत् । ··· तदेव पूर्वमेवेक्षितम् DevīBhāP. vii. 39. 7; योऽनन्तशीर्षानन्तश्रीरनन्तचरणः स्वराट् GaneP. ii. 79. 27; *m.* foot of Ananta (i. e. Viṣṇu), cf. **अनन्तचरणाम्भोज.**

अनन्तचरणाधार (anantacaraṇādhāra) *adj.* [*f.* -ā] having the innumerable students of the Veda as the basis अनन्तचरणाधारणामनेकलक्षाणां वेदशाखानां कात्स्न्येनोपलम्भासंभवात् ŚāstrDī. 25. 13 (*on* i. 3. 3); अनन्तचरणाधारे महीमण्डले कुत्रचित्प्रक्षयगमनाम्नानात् TantrRaha. 39. 22.

अनन्तचरणाम्भोज (ananta-caraṇāmbhoja) *n.* lotus-like foot of Ananta (i. e. of Viṣṇu) न ह्येतत्परमाश्चर्यं स्वधुन्या यदिहोदितम् । अनन्तचरणाम्भोजप्रसूताया भवच्छिदः BhāgP. ix. 9. 14.

अनन्तचरित (ananta-carita) *n.* endless exploits or adventures किमपूर्वं श्रुतं ब्रह्मन् ··· । अनन्तचरितं धन्यमनन्तस्याच्युतस्य च BrahmVaiP. iv. 56.1.

अनन्तचरित्रदायिन् (anantacaritradāy-in) *adj.* promoting innumerable (praiseworthy) conducts (through one's own model of behaviour) नमोऽनन्तचरित्रदायिने । नमः क्रमलीलात्मने । नमः श्रीराधाकृष्णरूपिणे SāmaraU. 277. 13.

अनन्तचर्चामुच् (anantacarcā-muc) *adj.* I who gives up endless discussion क्व सिध्यति समीहितं फलमनन्तचर्चामुचाम् RasiRañ. 39; II who abandons endless reflection on Ananta (i. e. on Viṣṇu) RasiRañ. 39.

अनन्तचान्द्र (ananta-cāndra) *adj.* emanating from an infinite number of moon-stones प्राचेतसं छत्रम् ··· रत्नैरुपेतं विविधैर्विराजितम् । धृतं तदा तच्च कुमारमूर्ध्नि वै ह्यनन्तचान्द्रैः किरणैर्महाप्रभैः ŚivaP. ii(4). 7. 17 (201A. 9)

अनन्तचारित्र (anantacāritra) *m.* name of a Bodhisattva अनन्तचारित्रश्च नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वः SaddhaPuṇ. 180. 29 [DBHS.]

अनन्तचितालोक (anantacitāloka) *m.* light or glow of long-lasting funeral pyres अथानन्तचितालोकस्पष्टभीमतरुद्रुमाम् । श्मशानप्रान्ततटिनीं पर्यटन्नासदाद सः RājTa.(Ka.) 3. 339.

अनन्तचित्रता (ananta-citratā) *f.* infinite variety किं कस्य भेदकम् — इति कथ्यमानं नास्मानाकुलयेत्, ये वयमेकां तावदनन्तचित्रतागर्भिणीं तां सविदात्मिकां गिरं संगिरामहे ParāTri. 149. 12.

अनन्तचित्रप्रतिमा (ananta-citrapratimā) *f.* innumerable images in painting अनन्तचित्रप्रतिमाभिरामैः ··· । अभावयद् गोपुरबैम्बैर्वा विश्वप्रपञ्चैरिव वैश्वरूप्यम् (द्वारका) Yādava. 11.62 (comm. असंख्याभिरालेख्यप्रतिमाभिरभिरामैः)

अनन्तचित्सागर (anantacit-sāgara) *m.* ocean in the form of infinite consciousness अनन्तचित्सागरकल्लोलजालशिखराकारं निलमञ्जुलमन्दिरम् ··· शिवालयम् SiddhāSāU. 388. 3(6)

अनन्तचिदाकृति (anantacid-ākṛti) *adj.* having the form of infinite consciousness परमार्थस्य किं रूपं तस्यानन्तचिदाकृतेः YogVā. iii. 10. 37.

अनन्तचिदादित्य (ananta-cidāditya) *m.* innumerable suns in the form of consciousness विज्ञानघनस्वरूपम् । तदन्तराले त्रिशतारचक्रं विभाति । तच्च ··· अनन्तचिदादित्यसमष्ट्याकारम् TripāMaNāU. 373. 25(7)

अनन्तचिद्रूप (anantacid-rūpa) *adj.* whose nature is of infinite consciousness अक्रमानन्तचिद्रूपः प्रमाता स महेश्वरः ĪśvaPraSū. i. 7. 1.

अनन्तचिद्विलास (anantacid-vilāsa) *m.* flash of infinite con-

sciousness अनन्तचिद्विलासविभूतिसमष्ट्याकारम् … । एवमाकारमद्वितीयाखण्डानन्दब्रह्मस्वरूपं निरूपितम् TripāMaNāU. 364. 27(4)

अनन्तचिन्मणि (anantacin-maṇi) *m.* jewel in the form of infinite consciousness तस्यानन्तप्रकाशात्मरूपस्यानन्तचिन्मणेः । सत्तामात्रात्मकं विश्वम् YogVā. iii. 12. 3.

अनन्तचिन्मय (anantacin-maya) *adj.* full of infinite consciousness अनन्तचिन्मयप्रासादजालसंकुलमनादिपादविभूतिवैकुण्ठमेवमाभाति TripāMaNāU. 370. 20(6); वाचामगोचरानन्तचिन्मयानन्दवने: परिवेष्टितम् … राशिमण्डलं ज्वलति SiddhāSāU. 385. 13(3); अनन्तचिन्मयप्रासादजालसंकुलम् … अनन्तचिन्मयासनं विराजते SiddhāSāU. 385. 17(3)

अनन्तचिन्मात्रविग्रह (anantacinmātra-vigraha) *adj.* whose body is full of only (i. e. pure) infinite consciousness (प्रमाणस्य) आत्मनि च स्वयंप्रकाशोऽनन्तचिन्मात्रविग्रहे संभवात् IṣṭaSi. 216. 21.

अनन्तचेतस् (ananta-cetas) *adj.* whose mind is (fixed) upon the Infinite (i. e. the Ultimate Reality) अधीत्य सर्वशास्त्राणि विधाय च तपः परम् । इदं(? मं) मन्त्रं स्मरन्त्यन्ते मुनयोऽनन्तचेतसः YaśasCam. ii. 398. 10.

अनन्तचेष्ट (ananta-ceṣṭa) *adj.* engaged in innumerable activities एष कार्तयुगो धर्मः …। अनन्तचेष्टादध्यक्षादनिरुद्धात् सनातनात् । ब्रह्मणो मानसं जन्म प्रथमम् PāraS. 1. 37.

अनन्तचोरमोष (anantacora-moṣa) *m.* robbery by many thieves हतो राजा हतो राजा प्रतिराजेन संयुगे । इति शब्दे समुद्भूते राष्ट्रमासीद् भयाकुलम् । … अनन्तचोरमोषार्थरुद्धमार्गगमागमम् YogVā. iii. 51. 13.

अनन्तच्छत्र (anantacchattra) *m.* name of a former Buddha येषु भो श्रुतधर्मधर सम्यक्संबुद्धेषु भगवता शाक्यराजवंशप्रसूतेन कुशलमूलमुपचितं तेषां विपुलबलवरकीर्तितं नामानि शृणु ।… अनन्तच्छत्रः योजनसहस्रदर्शी MaVastuAva. i. 138. 13 [DBHS.]

अनन्तज (ananta-ja) *adj.* [*f.*-ā] A born of (the person named) Ananta आनन्दोऽनन्तजस्तत्र ततो द्वाराधिपोऽभवत् RājTa.(Ka.) 8. 1005; B sprung from the Infinite अचलेयं सदा विश्वंभरा सृष्टिरनन्तजा SiddhāTaVi. 27. 13.

अनन्तजगज्जाल (anantajagaj-jāla) *n.* multitude of endless worlds यत्रानन्तजगज्जालं संस्थितं तेन तेजसा YogVā. v. 48. 56.

अनन्तजगदण्ड (anantajagad-aṇḍa) *m.*, *n.* (cosmic) egg in the form of innumerable worlds यः कारणार्णवजले भजति स्म योगनिद्रामनन्तजगदण्डसरोमकूपः BrahmS. 5. 56 (comm. अनन्तजगदण्डः सह रोमकूपाद् यस्य सः)

अनन्तजगदाधार (anantajagad-ādhāra) *m.* one of the epithets of Viṣṇu (*lit.* support of the innumerable worlds) अनन्तजगदाधार गदाधर नमस्तु ते BṛDharmaP. i. 23. 66.

अनन्तजगन्निर्माण (anantajagan-nirmāṇa) *n.* creation of innumerable worlds अनन्तजगन्निर्माणोक्त्यास्फुटीभूतं सार्वज्ञं तदेकदेशनिर्माणोक्त्या कथमाविर्भवेत् TattvPrakā. 11A. 5 (*on* i. 1. 3)

अनन्तजटारण्य (anantajaṭāraṇya) *n.* forest of the countless (i. e. thick) matted hair (देव्युवाच) त्वमनन्तजटारण्ये द्वारं देहि महेश्वर BṛDharmaP. i. 51. 67.

अनन्तजठर (ananta-jaṭhara) *m.* innumerable bellies दिवमनन्तशीर्षैर्दिशमनन्तकर्णैर्व्योमानन्तजठरैर्महीमनन्तपादैः स्वतेजसा बाह्यान्तरीयान् व्याप्य तिष्ठति Varadottaratāpanīyopaniṣad, BSS. XL (1916 Ed.), 3. 13 (141. 13)

अनन्तजन्तु (ananta-jantu) *m.* innumerable creatures (देव्यौ मन्त्री … ददृशुः … महापुरम्) अनन्तजन्तुभोज्यान्नवह्निमुक्तेन्धनस्पृहम् YogVā. iii.43. 27.

अनन्तजन्तुक्षतनिःसृत (anantajantukṣata-nissṛta) *adj.* discharged from the wounds of innumerable beings न कस्य भीत्यै नृपतिप्रसादतामृतरक्ता रसना खलानाम् । अनन्तजन्तुक्षतनिःसृतासृक्कणारुणा सौनिककर्तरीव Surath. 1. .59.

अनन्तजन्तुसंबाध (anantajantu-sambādha) *adj.* causing injury to innumerable creatures अनन्तजन्तुसंबन्धं[संबाधं] कृत्वान्ये भूमिकर्षणम् । कुटुम्बभरणं क्लेशात् कुर्वन्ति नृपपीडिताः PadmP.(Ra.) 2. 174.

अनन्तजन्मन् (ananta-janman) *n.* innumerable births अनन्तजन्मभिर्येन तपस्तप्तं भविष्यति । तस्यैव भक्तिर्भवति ŚivaP. ii(1). 4. 56 (41B. 12)

अनन्तजन्माभ्यस्त (anantajanmābhyasta) *adj.* repeatedly practised during innumerable births कुत्सितानन्तजन्माभ्यस्तात्यन्तोत्कृष्टविविधविचित्रानन्तदुष्कर्मवासनाजालविशेषैर्देहात्मविवेको न जायते TripāMaNāU. 366. 17(5)

अनन्तजाति (ananta-jāti) *adj.* belonging to innumerable species वृक्षादयो ह्यनन्तजातयो वटादिशब्दैर्नोच्यन्ते Śarka. 31. 16; *f.* innumerable births (पुरुषः) अनन्तजातिरूपसंबन्धेनाभिन्नोऽपि घटाकाशादिवद् भिन्नमानः सृज्यमानो दृश्यते BālaKrī. ii. 47. 3 (*on* 3. 119)

अनन्तजातिकल्पन (anantajāti-kalpana) *n.* assumption of innumerable generic properties अनन्तजातिकल्पने गौरवात्, उक्तरीत्या वृत्त्याश्रयत्वासंभवाच्च VaiyāSiMañ. 168. 3.

अनन्तजातिप्रापितवैचित्र्य (anantajātiprāpita-vaicitrya) *adj.* (*f.*) having the variety caused by innumerable births ज्ञानम् … सकलामपि सर्वार्थसंभूतिमनन्तजातिप्रापितवैचित्र्यां परिच्छन्दत् … सर्वगतमेव स्यात् TattvPradī. (A.) 67. 3 (*on* 1. 51)

अनन्तजातिसमन्वय (anantajāti-samanvaya) *m.* connection of many classes together तत्रैकस्मिन् भवेत् पिण्डेऽनन्तजातिसमन्वयः ŚlokaVār. 5(13). 59 (581. 4)

अनन्तजारसुरतप्रीता (anantajārasurata-prītā) *adj.* (*f.*) pleased by the intercourse with many paramours प्रातः प्रातरिति प्रवर्तितकथा निर्वेदमातन्वती । रण्डा नक्तमनन्तजारसुरतप्रीता सुखायास्तु वः ŚārṅgaPa. 4054.

अनन्तजित् (ananta-jit) *adj.* conqueror of numerous (enemies) स हि तेषां महेष्वासो गतिरासीदनीकजित् (v. l. अनन्तजित्) MahāBhā. iii. 79. 2; *m.* A one of the epithets of Viṣṇu सहस्रजिदनन्तजित् … इतीदम् … केशवस्य महात्मनः । नाम्नां सहस्रम् … प्रकीर्तितम् MahāBhā. xiii. 135. 46 (ViṣṇuSaBh. सर्वत्राचिन्त्यशक्तितया जयतीति अनन्तजित्); B name of the fourteenth Jaina Tīrthaṅkara (or Arhat) आद्यो जिनेन्द्रस्त्वजितो जिनश्च अनन्तजित् VarāṅgaC. 27. 81; MahāP. 2. 131; दिशत्त्वभिषेकजलप्लवाः । मतमनन्तजितः CaturJiStu. 53; अनन्तजिदनन्तां वः प्रयच्छतु सुखश्रियम् TriṣaŚaPuC. i. 1. 16; iv. 4. 47; चतुर्दशो जि(? जि)नपतिः सोऽनन्तजित् पातु वः KāvyKaVṛ. 147. 12 (4. 6); CaturJiSta. 14; Abhidhā-Cin. 29; ŚabdaKa. (Su.) 1. 5.

अनन्तजिह्व (ananta-jihva) *m.* one of the epithets of Śiva (*lit.* having innumerable tongues) (त्वं शंकरः) प्रपितामहश्च त्वं सप्तजिह्वस्त्वमनन्तजिह्वः SkandP. v(3). 16. 18.

अनन्तजीव (ananta-jīva) *m.* I infinite individual souls, cf. अनन्तजीवक्लृप्ति etc.; II a kind of plant, JainL., cf. अनन्तकाय, अनन्तकायिक.

अनन्तजीवक्लृप्ति (anantajīva-klpti) *f.* assumption of infinite individual souls किमेकैकजीवकल्पिकाविद्या जीवानां जीवान्तरदर्शने कारणम्, न वा। पूर्वत्र जीवान्तरदर्शनस्यापि भ्रमरूपत्वात् तथैवानन्तजीवक्लृप्तिरनिवार्या ŚatDū. 173. 7.

अनन्तजीवनिर्भास (anantajīva-nirbhāsa) *m.* appearance of innumerable individual souls ब्रह्मण एवैकस्य तत्तदनाद्यनन्ताविद्यावच्छेदेनानन्तजीवनिर्भासास्पदत्वाभ्युपगा(? गमा)त् TattvPradī.(Ci.)384. 17; SarvaDaKau. 141. 15.

अनन्तजीवप्रतिभान (anantajīva-pratibhāna) *n.* appearance of innumerable individual souls न च स्वप्नजाग्रद्बन्द्वैकम् अनेकम् अज्ञानम् अभीष्टं, तत्प्रकारभेदेऽपि तत्स्वरूपभेदाभावस्य उक्तत्वात् । अतो न तद्दृष्टान्तेन मुक्तामुक्तादिरूपेण अनन्तजीवप्रतिभानोपपत्तये तद्धेतुभूतानन्ताज्ञानाभ्युपगमोपपत्तिः Tark-Saṁ.(A.)139. 29.

अनन्तजीवबिम्बरूप (anantajīvabimba-rūpa) *adj.* of the nature of being the original form of the infinite individual souls स च परमेश्वरः स्वसामर्थ्येनानन्तजीवबिम्बरूपो ज्ञायते TattvPrakā. 124A. 11 (*on* ii. 3. 50)

अनन्तजीववध (anantajīva-vadha) *m.* killing of infinite living beings विषम् …। करकाः … [अनन्तम् अनन्तजीववधहेतुत्वात् … एतान्यभक्ष्याणि] KumāPraPra. 74. 29.

अनन्तजीवव्यवहार (anantajīva-vyavahāra) *m.* communication through term *anantajīva* (infinite individual souls) (मायायाः) तस्या एव परिच्छिन्नानिर्वाच्यानन्तप्रदेशेष्वज्ञानाभिधानेष्वावरणविक्षेपशक्तिमत्सु प्रतिबिम्बितं तदेव चैतन्यमनन्तजीवव्यवहारास्पदम् PrakaVi. 3. 25.

अनन्तजीविक (ananta-jīvika) *m.* name of a kind of plant of the genus Arum (त्रिविधाः तृणवनस्पतयः) अनन्तजीविकाः पनकादयः SthānT. 122B. 6.

अनन्तजीवितदशा (ananta-jīvitadaśā) *f.* long life-span ददर्श मुनिशार्दूलं द्वारभूमाववस्थितम् ।… अनन्तजीवितदशासखीमेकामनिन्दिताम् । धारयन्तं करे श्लक्ष्णां कुण्डीमम्लानमानसम् YogVā. i. 6. 21 (comm. अनन्तजीवितदशा चिरजीवितदशा)

अनन्तज्ञान (ananta-jñāna) *n.* infinite knowledge सर्वोत्तीर्णत्वेन सर्वोत्कर्षावस्थितेः भगवतो भैरवस्य तथा स्वातुमिच्छया विजिगीषात्मना इयदनन्तज्ञानस्मृतिसंशयनिश्चयादिव्यवहारकरणेन … देवत्वमिष्यते ParāTri. 7. 2; यथा अनन्तज्ञानसुखादिविशेषगुणेभ्यः … अभिन्नत्वाद्गुणात्मकं भवति सिद्धजीवद्रव्यम् TātpaVṛ. 101. 13 (*on* 2. 2); प्राणाः … पुद्गलद्रव्यविपरीतादनन्तज्ञानदर्शनसुखवीर्यानन्तगुण-

स्वभावात् परमात्मतत्त्वात् भिन्नाः भावयितव्याः TātpaVṛ. 209.16 (*on* 2.55); *m.* epithet of Jina (*lit.* possessing infinite knowledge) अनन्तज्ञानाय नमः MahāP. 40.25(2); *adj.* possessing infinite knowledge अनन्तज्ञान भगवन् देशनावचनं तव । दरिद्रैर्द्रविणमिव चिरादस्माभिराप्स्यते TriṣaŚaPuC. iii. 5.88.

अनन्तज्ञानकल्पन (anantajñāna-kalpana) *n.* assumption of infinite knowledge अनन्तज्ञानकल्पने गौरवात् सुखादिज्ञानं नित्यम् LaCandr. 783.32.

अनन्तज्ञानदेह (anantajñāna-deha) *m.* epithet of Meghanādeśvara Liṅga (*lit.* having the body in the form of infinite knowledge) अनन्तज्ञानदेहाय नम ईश्वरमूर्तये SkandP. v(2).23.26.

अनन्तज्ञानबल (anantajñāna-bala) *n.* force of infinite knowledge मानसवत् कायिकमप्यस्यानन्तं बलमिति भदन्तः । अन्यथा ह्यनन्तज्ञानबलसहिष्णुर्न स्यादिति AbhidhKoBh. 413.7 (*on* 7.31)

अनन्तज्ञानशक्ति (ananta-jñānaśakti) *f.* cognition and energy as the Infinitudes अथास्य जीवस्य सहजविजृम्भितानन्तज्ञानशक्तिहेतुके त्रिसमयावस्थायित्वलक्षणे वस्तुस्वरूपभूततया सर्वदानपायिनि निश्चयजीवत्वे सत्यपि संसारावस्थायाम् ··· प्राणचतुष्काभिसंबद्धत्वम् TattvPradī.(A.) 207.3 (*on* 2.53)

अनन्तज्ञानसुखस्थापन (anantajñānasukha-sthāpana) *n.* establishment of the Infinitudes of knowledge and happiness एवमनन्तज्ञानसुखस्थापने प्रथमगाथा TātpaVṛ. 29.25 (*on* 1.20)

अनन्तज्ञानसुखस्वभाव (anantajñānasukha-svabhāva) *adj.* having the nature of the Infinitudes of knowledge and happiness आत्मा तावन्निश्चयेनानन्तज्ञानसुखस्वभावः TātpaVṛ. 27.9 (*on* 1.19)

अनन्तज्ञानसौख्य (ananta-jñānasaukhya) *adj.* having the form of the Infinitudes of knowledge and happiness नमः श्रीवृषभेशाय जगद्न्याय तायिने । अनन्तज्ञानसौख्याय MalliC. 8.136.

अनन्तज्ञानादिगुण (anantajñānādi-guṇa) *m.* qualities such as the Infinitudes of knowledge etc. ततश्चानन्तज्ञानादिगुणस्मरणरूपेण भावनमस्कारेण ··· गुरुं नमस्करोति TātpaVṛ. 280.20 (*on* 3.7)

अनन्तज्ञानादिगुरुगुण (anantajñānādi-guruguṇa) *m.* qualities of a preceptor such as the Infinitudes of knowledge etc. (i.e. *jñāna*, *darśana*, *sukha* and *vīrya*) यतिवरवृषभम् ··· अनन्तज्ञानादिगुरुगुणैस्त्रैलोक्यस्यापि गुरुस्तं त्रिलोकगुरुम् ··· प्रणमन्ति TātpaVṛ. 100.24 (*on* 1.80)

अनन्तज्ञानादिचतुष्टय (anantajñānādi-catuṣṭaya) *n.* group of the four Infinitudes of knowledge etc. यथैव चानन्तज्ञानादिचतुष्टयरूपमात्मरूपमात्मरूपतया गृह्णाति तथा ज्ञेयरूपं न गृह्णाति TātpaVṛ. 68.12 (*on* 1.52); यः कर्ता जानाति । कान् । अनन्तज्ञानादिचतुष्टयसहितान् ··· जिनेन्द्रान् TātpaVṛ. 218.14 (*on* 2.65); 301.14 (*on* 3.24); cf. **अनन्तचतुष्क.**

अनन्तज्ञानादिसिद्धगुण (anantajñānādi-siddhaguṇa) *m.* qualities such as the Infinitudes of knowledge etc. of a Siddha or a liberated soul पञ्च परमेष्ठिनो नमस्करोमि । कया । करणभूतया ··· अनन्तज्ञानादिसिद्धगुणभावनारूपया सिद्धभक्त्या TātpaVṛ. 5.15 (*on* 1.3); अनन्तज्ञानादिसिद्धगुणस्मरणरूपो भावनमस्कारोऽस्तु TātpaVṛ. 266.15 (*on* 2.107)

अनन्तज्ञानानन्दादि (ananta-jñānānandādi) *adj.* infinite knowledge, bliss etc. वासुदेवो निखिलहेयप्रत्यनीककल्याणैकतानानन्तज्ञानानन्दाद्यपरिमितोदारगुणसागरः ··· भक्तानवलोक्य ··· पञ्चरात्रं शास्त्रं स्वयमेव निरमिमीत BrahmSūBh.(Rā.) 508.5 (*on* ii. 2.42)

अनन्तज्ञानानन्दैकतान (anantajñānānandaikatāna) *adj.* uniform in infinite knowledge and bliss प्रथमेऽध्याये ··· अनन्तज्ञानानन्दैकतानमपरिमितोदारगुणसागरम् ··· परं ब्रह्म वेदान्तवेद्यमित्युक्तम् BrahmSūBh.(Rā.) 397.7 (*on* ii. 1.1)

अनन्तज्ञानानन्दैकस्वरूप (anantajñānānandaika-svarūpa) *adj.* whose nature is only infinite knowledge and bliss अथ श्रियः पतिर्निखिलहेयप्रत्यनीककल्याणैकतानानन्तज्ञानानन्दैकस्वरूपः पुरुषोत्तमो नारायणः ··· भक्तियोगमवतारयामास GītāBh.(Rā.) 3.1 (*on* 1.0); अश्मकाष्ठलोष्टतृणादीनामत्यन्तहेयानां सततविकारास्पदानामचिद्विशेषाणां निरवद्यनिर्विकारनिखिलहेयप्रत्यनीककल्याणैकतानस्वेतरसमस्तवस्तुविलक्षणानन्तज्ञानानन्दैकस्वरूपनानाविधानन्तमहाविभूतिब्रह्मस्वरूपैक्यं यथा नोपपद्यते BrahmSūBh.(Rā.) 454.14 (*on* ii. 1.23)

अनन्तज्ञानोत्तर (anantajñānottara) *m.* (pl.) name of a group of Buddhas [DBHS.]

अनन्तज्ञानोत्पत्ति (anantajñānotpatti) *f.* origination of infinite number of cognitions एकस्मिन् ज्ञानस्वरूपे तात्त्विके सर्वविषयाणां तादात्म्यस्वीकारेण निर्वाहेऽनन्तज्ञानोत्पत्तिकल्पने गौरवात् GuruCandr. i. 502.20.

अनन्तज्वाल (ananta-jvāla) *adj.* having innumerable flames ॐ भगवते ··· स्रुभुज परमसिद्धिशिरसि गतं गृह्ण तेजोग्ररूप अनन्तज्वाल BhavīP. 310B.15 (i. 215.6); एह्येहि भगवन् । नारसिंह । पुरु ··· सर्वतोऽनन्तज्वाल वज्रशतपञ्जरेण सप्त पातालान् परिवारय ĪśānŚiPa. i. 35.131 (5)

अनन्तज्वाला (ananta-jvālā) *f.* innumerable flames एह्येहि भगवन्नरसिंह । सर्वतोऽनन्तज्वालावज्राशनिचक्रेण सर्वपातालान् उत्सादय उत्सादय सर्वतोऽनन्तज्वालावज्रशरपञ्जरेण सर्वपातालान् परिवारय परिवारय AgniP. 63.2(12); सोऽग्निः प्रजज्वाल सहस्रशः । अनन्तज्वालाभिततो नानावर्णादिभिः श्रितः SkandP. v(1).4.56.

अनन्तज्वालाजाल (anantajvālā-jāla) *n.* net (i.e. multitude) of endless flames महाविष्णोः ··· अनन्तज्वालाजालैरलंकृतम् ··· सुदर्शनं महाचक्रं प्रज्वलति TripāMaNāU. 373.19(7); निरतिशयानन्ददिव्यतेजोराशिमण्डलम् ।··· अनन्तज्वालाजालैरलंकृतम् SiddhāSāU. 387.11(5)

अनन्ततच्चाक्षुषोत्पत्तिनाश (ananta-taccākṣuṣotpattināśa) *m.* innumerable originations and destructions of the visual perception of the same न च दोषग्राह्यत्वे नमोनैल्यस्य प्रातीतिकत्वेन अनन्तोत्पत्तिध्वंसकल्पनागौरवमिति वाच्यम्, तस्य व्यावहारिकत्वेऽपि अनन्ततच्चाक्षुषोत्पत्तिनाशकल्पनात् GuruCandr. i. 354.16.

अनन्ततडित्पर्वताकार (anantataḍitparvatākāra) *adj.* having the form of a mountain of incessant or innumerable flashes of lightning शाश्वतं परमं पदं निरतिशयानन्दानन्ततडित्पर्वताकारमद्वितीयं स्वयंप्रकाशमनिशं ज्वलति TripāMaNāU. 374.18(7)

अनन्ततत्तद्विषयकज्ञान (ananta-tattadviṣayakajñāna) *n.* innumerable cognitions pertaining to various objects अन्यथानन्ततत्तद्विषयकज्ञानैरनन्ततत्तद्विषयतोत्पत्तितन्नाशकल्पनाद्गौरवापत्तेः BhāṭṭCin. i. 13.20 (*on* i. 1.3)

अनन्ततत्तद्विषयतोत्पत्तितन्नाश (ananta-tattadviṣayatotpattitannāśa) *m.* innumerable originations and destructions of varied contentness विषयता सा च नित्या लाघवात् । अन्यथानन्ततत्तद्विषयकज्ञानैरनन्ततत्तद्विषयतोत्पत्तितन्नाशकल्पनाद् गौरवापत्तेः BhāṭṭCin. i. 13.20 (*on* i. 1.3)

अनन्ततत्त्व (ananta-tattva) *n.* eternal principle अनन्ततत्त्वं परिगृह्य धात्रा विनिर्मितोऽस्याः किल मध्यभागः । अणुः परं योगिदृशानुलक्ष्यः सुश्लिष्टकलास्थैर्यबलावनद्धः PadyaVe. 209.

अनन्ततदुपभोगसाधनकाय (ananta-tadupabhogasādhanakāya) *m.* innumerable bodies which are the means of the enjoyment of that (i.e. *karman*) न चानन्त्यात्कर्मणां भोगेन प्रक्षयानुपपत्तिः । योगप्रभावादनन्ततदुपभोगसाधनकायव्यूहनिर्माणेन तदुपपत्तेः TattvPradī.(Ci.) 360.1.

अनन्ततद्देश (ananta-taddeśa) *m.* endless or innumerable loci of those (parts) अनन्तावयवत्वे हि मूर्तैरवयवैरन्योऽन्यावकाशमप्रयच्छद्भिरनन्ततद्देशव्याप्तेरेकैनैव सर्षपेण सर्वं जगत् पूर्येत NyāyRa. 404.16 (*on* 5(4).185)

अनन्ततनय (ananta-tanaya) *m.* son of Anantadeva हरिराजानन्तदेवावास्तां तस्यात्मजौ ततः । कलशोऽनन्ततनयः क्रमात् RājTa.(Ka.) App. 8.35.

अनन्ततनु (ananta-tanu) *adj.* having innumerable bodies तनोति ते तात नुतौ नितान्तं नूनं नतानां तनुतां न नीतिः । नेनेन नो नूतनतां नु नीता तेनोन्नतानन्ततनो ततेतिः ĪśvaŚ. 22 (comm. उन्नता अनन्ताः पृथ्व्यादयस्तनवो मूर्तयो यस्य तत्संबोधनम्)

अनन्ततन्तुसंतान (anantatantu-santāna) *m.*, *n.* **A** stretch of innumerable threads अनन्ततन्तुसंतानवर्धविच्छित्तिसुन्दरः । बभौ कौशेयकाख्यातो देशो वेशश्च भूपतेः RājTa.(Śrī.) 1(6).31; **B** continued succession of many generations, RājTa.(Śrī.) 1(6).31.

अनन्ततन्त्रतर (an-antatantratara) *adj.* not having a special *tantra* in the concluding part (*tantra* is a single performance common to all similar ones) स यदेतदनन्ततन्त्रतर॰ स्तोमकारितः आवापः NidāSū. 145.2 (8.9)

अनन्ततपस् (ananta-tapas) *adj.* having infinite austerities त्वमनन्ततपा विप्रो वयं नियतिपालकाः YogVā. iv. 10.25.

अनन्ततम (ananta-tama) *adj.* **A** most endless (in space) देशेऽपि निदर्शयामः । आदित्यादूर्ध्वमपि गगनदेशोऽनन्तः भूमण्डलादनन्ततरः पातालादनन्ततमः NyāySiA. 235.11; **B** most minute तं च स्वभावं यद्यपि सर्वघाति केवलज्ञानावरणं कार्त्स्न्येनैवावरीतुं व्याप्रियते तथापि तस्यानन्ततमो भागो नित्यानावृत एवावतिष्ठते JñānBiPra. 1.11; **C** having no terminal point at all एकसिद्धमाश्रित्य कालः सादिरनन्तश्च पश्चात् प्रतिपाताभावात् । सिद्धानां नान्तरं संसं(?सां)सारिकजीवानामनन्ततमे भागे सिद्धाः KumāPraPra. 84.28.

अनन्ततमःसागर (anantatamas-sāgara) *m.* ocean of endless

darkness (उपासकः) अमितापरिच्छिन्नानन्ततमःसागरमुत्तीर्य ... महाविराट्पदं प्राप TripāMaNāU. 369. 27(6)

अनन्ततर (ananta-tara) *adj.* still more endless (in space) देशोऽपि निदर्शयामः। आदित्यादूर्ध्वमपि गगनदेशोऽनन्तः, भूमण्डलादनन्ततरः NyāySiA. 235. 11.

अनन्ततल्प (ananta-talpa) *adj.* whose bed is the serpent Ananta अनन्तमचलं (v. l. अनन्ततल्पं तम्) देवं हंसं नारायणं प्रभुम्।... तमाहुः परमव्ययम् MahāBhā. i. 57. 86.

अनन्ततस् (ananta-tas) *adv.* **A** endlessly आकाशगतमात्मानं संक्षिप्य त्वपरो बुधः। तदेवानन्ततः पश्यन् विशेषमधिगच्छति BuddhaC. 12. 62; मुक्तौ संयोज्य सर्वं तु महासुन्दर्यनन्ततः। एवं हि शतवर्षाणि महाप्रलयकारिणी ŚaktiSaṁT. i. 2. 39; **B** due to being endless न शक्यमस्य नाट्यस्य गन्तुमन्त कथंचन।... शिल्पानां वाप्यनन्ततः NāṭyaŚā. 6. 6; व्यतीतानेकजन्मोत्थवासनानामनन्ततः। तासां निरोधोऽसंभाव्यो जन्मन्येकत्र मानवैः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 459; गुणप्रधानभावश्च पदार्थानामनन्ततः। क्षेपीयस्त्वाच्च कालस्य दुर्ज्ञेयो मतिविभ्रमात् BṛĀraUBhVā. i. 4. 1486; iii. 1. 55.

अनन्तता (anantá-tā) *f.* **1** the state of being limitless or boundless (in space) कानन्तता याज्ञवल्क्य दिश एव सम्राडिति होवाच ŚatBr. XIV. vi. 10. 12; BṛĀraU. iv. 1. 5; **2** the state of being endless (in time), the state of being everlasting or eternal स य एतदेवं वेदैतामेवानन्ततामेतामक्षितिमेतां पुनर्नवतां जयति JaimiBr. 2.212; स चतुर्षु चतुर्षु मासेषु केशान् परिवर्तयतेऽनन्ततायै JaimiBr. 2. 234; स य एवमेतदनन्तं साम वेदानन्ततामेव जयति JaimiUBr. i. 35. 8; सदनन्ततया स्थितम् MahāU. 2. 66; अनन्तता चादिमतो मोक्षस्य न भविष्यति GaṇḍKā. 4. 30; स चान्येन ग्रहीतव्यः ...। तद्गृहीतिर्हि लिङ्गेन स्यादन्येनेत्यनन्तता ŚlokaVār. 5(8). 48 (488. 4); आरम्भकानादितया ह्यारम्भस्यानादितैव स्यान्न त्वनन्ततयानन्ततापि BālaKrī. ii. 60. 6 (*on* 3. 166); यथा पूर्वेषां शरीराणामनादितेत्येवमुत्तरेषामप्यनन्तता TātpaṬ.(Vā.) 209. 25 (*on* i. 1. 9); ĀtmaTaVi. 780. 4; जीमूतकेतुस्तस्याभूद् विद्याधरपतिः पतिः। यस्याभूच्छेषयशसः प्रख्याता काप्यनन्तता BṛKathāMañ. ix. 2. 767; अनाद्यनन्तता तस्य पुरस्तादवधीरिता TarkSaṁ.(Ā.) 130. 17; प्रध्वंसस्यानन्ततया तन्नैरपेक्ष्याच्च ŚrutaPra. ii. 181.20 (*on* i. 4. 28); AdvaiSi. 659. 12; **3** the state of being uncountable, innumerability, endlessness (in number) प्रतिषेधोक्तिराक्षेपस्त्रैकाल्यापेक्षया त्रिधा। अथास्य पुनराक्षेप्यभेदानन्त्यादनन्तता Kāvyāda. 2. 120; एवं तु कल्प्यमाने स्यात् सामान्यानामनन्तता ŚlokaVār. 5(12). 22 (551. 1); आवापोद्वापरचनाभेदाद्वाक्येष्वनन्तता ŚlokaVār. 7. 121 (880. 2); सद्भावोऽवयवानां च तथा तेषामनन्तता TantrVā. 379. 10 (*on* ii. 1. 5); एकैकोऽनन्ततां याति पुनरेकात्मतामतः BṛĀraUBhVā. i. 3. 268; देशकालाद्यनियमात्पुमिच्छानामनन्तता BṛĀraUBhVā. iii. 3. 111; सफलायां समाप्तायां क्रियायां समनन्तरम्। क्रियान्तरेच्छासंभूतौ तन्निमित्तमनन्तता। यतोऽस्ति शिवशक्तीनां ताश्च नित्यमवस्थिताः ŚivDṛ. 3. 93; प्रतियोगिनामनन्ततया अन्वयानामानन्त्यात्, तदानन्त्ये चान्वितानामप्यानन्त्यात्संबन्धग्रहणं दुष्करम् PrakaPañ. 381. 8; हरिः ... एकोऽप्यनन्ततां यातो रूपभेदैरनन्तकैः SkandP. iv. 20. 6; प्रत्यक्षं हि ज्ञानम् ... अनन्तशक्तिसद्भावतोऽनन्ततामुपगतम् TattvPradī.(A.) 72.4 (*on* 1. 54); पूरकः। ... भिन्नः षोढात्वमभ्येति पुनर्भेदैरनन्तताम् MālinīT. 17. 5; वेदा ह्यनन्ता इति हि श्रुतिराहाप्यनन्तताम् AnuVyā. 47A. 11 (*on* 3. 3); करणव्रातसंदर्भानन्त्यात्तेषाम् (अङ्गहाराणाम्)-अनन्तता SaṁgīRa. iv. 256. 13 (7. 800); विशेषाश्च अनन्ततया सामान्येन संगृह्य व्यवह्रियन्ते TarkSaṁ.(Ā.) 10. 25; माहेश्वराणामानन्त्यं विष्णुरूपेऽप्यनन्तता ŚaktiSaṁT. i. 1.24; स्तोत्रशस्त्रादिलक्षणानां धर्माणामनन्ततया MayūMāli. 525. 6 (*on* vii. 1. 1); उपमानानामनन्ततया तद्घटितकार्यकारणभावानामानन्त्येन तदपेक्षयोक्तरीतिरेव लाघवेनादरणीयत्वात् AlaṅkāKau.(Vi.) 63. 10; **4** the state of being infinite (exceeding the limits of space, time and number) अनन्तता ह्यनन्ताख्या कला कमलसंभव PauṣkS. 22. 34 = PāraS. 5. 50; द्युपतय एव ते न ययुरन्तमनन्ततया BhāgP. x. 87. 41; न हि सत्यता अनन्तता च ज्ञानकर्तृत्वे सत्युपपद्येते TaiUBh. 230. 20 (*on* 2. 1); अन्तः सीमा तथेयत्ता तन्निषेधस्त्वनन्तता TaiUBhāVā. 52. 25(2)

अनन्तताद्दशधर्म (ananta-tādṛśadharma) *m.* endless properties of that type शक्तिसिद्ध्यनन्तरं तेनैव हेतुना साध्ये शक्त्यतिरिक्तत्वप्रक्षेपेण शक्त्यतिरिक्तदाहानुकूलातीन्द्रियधर्मसिद्धिः। एवं तत्तदतिरिक्तप्रक्षेपात्तेनैव हेतुनानन्ततादृशधर्मसिद्धिप्रसङ्गः TattvCin. ii(2). 122. 11.

अनन्ततान (ananta-tāna) *adj.* of endless (i. e. vast) stretch यदेतदस्यानुतटं विभाति वनं ततानेकतमालतालम्। न पुष्पितात्र स्थगितार्करश्मावनन्ततानेन कतमा लतालम् ŚiśuVa. 4. 39.

अनन्ततापोपभोग (ananta-tāpopabhoga) *adj.* having endless misery or enjoyment नित्यस्तस्माद्भवति पुरुषः स्वप्रणीतानुगच्छद्धर्माधर्मक्रमपरिणतानन्ततापोपभोगः NyāyMañ. ii. 44.7.

अनन्तताल (ananta-tāla) *m.* name of a musical measure or rhythm ढक्रीसंज्ञितस्तालो ब्रह्मतालस्तथैव च। अनन्तताल इत्येते दश तालाः प्रकीर्तिताः PāraS. 16. 520.

अनन्ततीर्थ (ananta-tīrtha) *n.* name of a sacred bathing-place in Kashmir अनन्ततीर्थे स्नातस्य (v. l. स्तु) नागलोके महीयते NīlaP. 1350; *m.* name of an author [pw.; MW.]

अनन्ततीर्थकृत् (ananta-tīrthakṛt) *m.* **A** the Tīrthaṅkara Ananta (name of the fourteenth Jaina Arhat also known as Anantajit) श्रेयांसो वासुपूज्यश्च विमलोऽनन्ततीर्थकृत् AbhidhāCin. 27; **B** innumerable Tīrthaṅkaras अनन्ततीर्थकृतामत्र कल्याणकत्रयमभूत् KumāPraPra. 105. 24.

अनन्ततीर्था (ananta-tīrthā) *f.* one of the thousand epithets of Gaṅgā (*lit.* having innumerable sacred bathing-places) अक्षुण्णशक्तिरसुधानन्ततीर्थामृतोदका। ... इति नामसहस्रं हि गङ्गायाः कलशोद्भव SkandP. iv. 29. 21.

अनन्ततृण (ananta-tṛṇa) *n.* innumerable (varieties of) grass अनन्ततृणवृक्षपशुपक्षिमनुष्यादिमध्ये स्वल्पो मनुष्यदेवादिरेव सुखी भवतीत्यर्थः SāṁkhyaPraBh. 148. 31 (*on* 6. 7)

अनन्ततृतीया (ananta-tṛtīyā) *f.* name of a vow sacred to Devī (performed on the third lunar days of the months of Vaiśākha, Bhādra and Mārgaśīrṣa) उक्तानन्ततृतीयैषा सदानन्तफलप्रदा। ... गिरितनयाव्रतम् MatsyaP. 62. 33 = PadmP. v. 22. 98 = BhaviP. 651A. 9 (iv. 26.35); अधुना कथयिष्यामि व्रतानि तव सुव्रत। ... व्रतमनन्ततृतीयाख्यम् DevīBhāP. vii. 38. 37; [the third day of the month Bhādra (sacred to Viṣṇu) (PW., MW.)]

अनन्ततृप्ति (ananta-tṛpti) *f.* eternal satiation एतत् पठन्नाभ्युदये च कर्मण्यनन्ततृप्तिः पितृदेवतानाम् BhāgP. vi. 19. 27; यद्यद्धविः पितृभ्यो यथाविधि दत्तं चिरकालतृप्तयेऽनन्ततृप्तये च संपद्यते तन्निःशेषेणाभिधास्यामि ManvaMu. 138. 23 (*on* 3. 266)

अनन्ततेजःपर्वतराजि (anantatejaḥparvata-rāji) *f.* range of mountains of endless lustre उपासकस्तत उपर्युपरि गत्वा विमानपरंपरास्वनन्ततेजःपर्वतराजिष्वेवं क्रमेण प्राप्य विद्यानन्दमययोः संधिम् TripāMaNāU. 372. 7(6)

अनन्ततेजस् (ananta-tejas) *adj.* having limitless lustre or energy द्वीपोऽभवद्यत्र वृकोदरस्य युधिष्ठिरो धर्मभृतां वरिष्ठः। अमोक्षयद्यस्तमनन्ततेजा ग्राहेण संवेष्टितसर्वगात्रम् MahāBhā. iii. 174.19; य आत्मनापत्रपते भृशं नरः स सर्वलोकस्य गुरुर्भवत्युत। अनन्ततेजाः सुमनाः समाहितः स्वतेजसा सूर्य इवावभासते MahāBhā. v. 33. 102; vi. 21. 14; व्यक्ताव्यक्ताय देवाय वेधसेऽनन्ततेजसे। नमस्कृत्य BṛParāSm. 1. 1; नमस्तुभ्यं भगवते सुव्रते(?ता)नन्ततेजसे VāyuP. i. 24. 90; LiṅgaP. i. 21. 2; दयिताभिरनन्ततेजसा मुनिनासौ परिकल्प्य लम्भितः। अशितः प्रविभज्य भूपतेस्तिसृभिर्गर्भमदीभवच्चरुः JānaHa. 4. 5; तदित्थं दयानिधेरनन्ततेजसस्तेऽयं जनः कांचिदाज्ञां चिकीर्षति DaśKuC. 121. 7; सुरनिम्नगा। एवं बभ्राम शिरसि शिवस्यानन्ततेजसः BṛDharmaP. i. 51. 63; विधेहि शं विभो। नो चेद् वयं दावमहाग्निपीडिताः कं शान्तिकर्तारमनन्ततेजसम्। यामः DevīBhāP. v. 7. 33; अयाजयन्मां मुनिर्ऋश्यशृङ्गः स पुत्रकाम्यान्तमनन्ततेजाः Rāgh. 2. 12; *n.* infinite lustre or brilliance ध्यानिनां त्वं परं ध्यानम् ...। अनन्ततेजसाक्षोभ्यो ह्यचिन्त्याव्यक्तनिष्कलः (श्रीसूर्यः) BhaviP. 190A. 4 (i. 127. 22)

अनन्ततेजोज्वलित (anantatejo-jvalita) *adj.* blazing with limitless lustre or brilliance अनन्ततेजोज्वलितं यथानलं दुरासदं तीक्ष्णविषं यथोरगम् MahāBhā. iv. 180*(1)

अनन्ततोया (ananta-toyā) *adj.* (*f.*) having unlimited water ततस्तु कावेरिमनन्ततोयां दिव्याश्रमैर्नित्यमुपात्ततोयाम्। सहानुजः संप्रविगाह्य पुण्यां ननन्द MahāBhā. iii. 581*(1)

अनन्तत्रिगुण (ananta-triguṇa) *n.* triad of qualities which are endless अनन्तकोटिब्रह्माण्डे अनन्तत्रिगुणोच्छ्रये। तत्कलाकोटिकोट्यंशा ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः PadmP. iv. 69. 111; *adj.* having triad of qualities which are endless आनन्त्यमात्रसाम्येऽप्यनन्तत्रिगुणादपीयमधिकतरा NyāySiA. 235. 9.

अनन्तत्रुटि (ananta-truṭi) *f.* innumerable *truṭis* (a measure of mass) न च त्रुटेः पूर्वसिद्धत्वेन न जन्यतेति वाच्यम्, अनन्तत्रुटितत्संयोगादीनां घटादौ पूर्वसिद्धताकल्पने गौरवात् GuruCandr. i. 90. 10.

अनन्तत्व (ananta-tva) *n.* **A i** the state of not being the concluding part **ii** the state of being Ananta **B i** the state of being endless (in time) **ii** the state of being limitless or boundless (in space) **iii** infinity, eternality **iv** innumerability,

abundance, the state of having no terminal point, the state of being numerous **v** the state of having no (grammatical) ending **Ai** the state of not being the concluding part अह्नानि आहीनिकतन्त्राण्यनन्तत्वात् NidāSū. 152.5 (9.1); **Aii** the state of being Ananta (i. e. the serpent-king) याते प्रविश्य पातालमनन्तत्वं हलायुधे । लुब्धकेन हरिः सुप्तः कृष्णसारधिया हतः DaśāvaC. 8.855; **Bi** the state of being endless (in time) अनादित्वादमध्यत्वादनन्तत्वाच्च सोऽव्ययः । अत्येति सर्वदुःखानि MahāBhā. xii. 199.13; अनादित्वादनन्तत्वात्तदनन्तमथाव्ययम् MahāBhā. xii. 199.19; श्रूयते हि श्रुतिस्मृतीतिहासपुराणेषु सर्गप्रतिसर्गपरंपराया अनादित्वमनन्तत्वं चेति TattvVai. 216.12 (*on* 4.33); एवं हि यागादिप्रध्वंसा एव स्वर्गादीनुत्पादयन्तु, क्लृप्तमपूर्वकल्पनया । तेषामनन्तत्वादनन्तफलप्रवाहः प्रसज्यत इति चेत् NyāyKuA. i. 34.2; न च चित्तसंतानेरनन्तत्वं प्रामाणिकम् Kiraṇā. 7.4: 31.22; न च कालस्यानन्तत्वात्तत्समाप्त्ययोगः TattvPrakā. 224A.6 (*on* iv. 4.23); SiddhāMu. 16.12 (*on* 37); अनन्तत्वं प्रलयव्यतिरिक्तान्तशून्यत्वम् ViraMi. 870.10 (*on* 3.125); **Bii** the state of being limitless or boundless (in space) अनन्तत्वान्महत्त्वाच्च विश्रुतो गगनोपमान् । ... वेलापुरेषु सर्वेषु समीपस्थेषु वारिधेः । रक्षा विधेया यत्नेन राज्ञा संपदमिच्छता Mānaso. ii. 3.370; **Biii** infinity, eternality इदानीं ब्रह्मणोऽनन्तत्वं कथयति SanatBh. 306.10 (*on* 4.22); अतोऽभेदात् ब्रह्मणोऽनन्तत्वैकत्वाद्वितीयत्वाज्जीवात्मत्वादिश्रुतिः ... घटते IṣṭaSi. 242.9; ब्रह्म...अनन्तत्वान्न परिच्छिन्नम् PañcPra. 40.7; ज्ञानानन्दामलत्वानन्तत्वरूपब्रह्मस्वरूपनिरूपकगुणाः VedāntDī. 172.25 (*on* iii. 3.11); अनन्तत्वं तथानन्दमयवाचाप्युदाहृतम् AnuVyā. 8B.1 (*on* 1.1); निरंशस्य हि जीवस्याणुत्वमनन्तत्वं वा स्यात् VedāntKa. 56.8 (*on* i. 1.2); किं च तदानीं किं मायाविलक्षणं ब्रह्म उताविलक्षणत्वेन मायात्मकम् । यदि विलक्षणं वस्तुतः परिच्छेदादनन्तत्वं ब्रह्मणो न स्यात् VedāntTaSā. 2.3; अनन्तत्वमपि ब्रह्मलक्षणम् NyāySu. (Ja.) 134B.1 (*on* i. 1.6); 137A.13 (*on* i. 1.6); नानन्तत्वं नामानल्पत्वम् । किं त्वन्यदेव परिच्छेदाभावरूपम् NyāySu. (Ja.) 345A.7 (*on* ii. 2.6); सत्यं ज्ञानमनन्तमित्यत्र सत्ताज्ञानयोरेव ब्रह्मस्वरूपप्रतीत्यनुसंबन्धित्वेन सर्वविद्यासूपसंहारः । न तु त्रिविधपरिच्छेदराहित्यरूपस्यानन्तत्वस्यापीति न विरोध इति सिद्धान्तः ŚivārkaMaDī. ii. 322.13 (*on* iii. 3.23); GuruCandr. i. 467.17; **Biv** innumerability, abundance, the state of having no terminal point, the state of being numerous विकल्पानामनन्तत्वादानन्त्याच्च कौशलविधेः ... छेद्यस्य प्रकारान्कोऽभिसमीक्षितुमर्हतीत्याचार्याः KāmSū. 122.4 (2.4); अनादौ संसारेऽनन्तत्वात् कर्मणामनियतविपाककालत्वाच्च BrahmSi. 21.18; विशेषाणामनन्तत्वेन च तदन्वयव्यतिरेकयोर्दुरवगमत्वात् सर्वत्र सामान्येनैव व्याप्तिग्रहणम् NyāyMañ. i. 121.20; विशेषाणामनन्तत्वात् समस्तं ब्रह्म सोऽवदत् BṛAraUBhVā. ii. 1.83; NaiṣkaSi. 47.6; अनन्तत्वाद् वेदशाखानाम् ManuBh. ii. 481.9 (*on* 12.94); तस्मादिदमनन्तत्वाद् धनमिच्छाम्यवक्षनम् । भूमेरन्यत्र सर्वत्र सत्पात्रादौ निधीयताम् BṛKathāŚloSaṁ. 18.590; TantrRā. 96.15; स हि ... विपक्षदेशानामनन्तत्वाद् दुर्लभो भवति Kāśi. iii. 174.12 (*on* 5(7).42); न च विपक्षव्यावृत्तिः शक्यतेऽवगन्तुम्, विपक्षाणामनन्तत्वात् PrakaPañ. 225.4; AbhinBhā. i. 263.10 (*on* 6.6); यदि चैषाम् (हेत्वाभासानाम्) सूक्ष्मो भेदोऽनन्तत्वान्न शक्यते वक्तुम् NyāySā. 7.16: NyāyVārPari. 81.6; प्रवक्तृणामनन्तत्वात् NyāyKuA. ii(2). 108.6; नन्वनन्तत्वादेव विशेषाणां जात्यापि संबन्धो न शक्यते ग्रहीतुम् NyāyRa. 555.17 (*on* 5(12).40) = YuktiSneha. 102.34 (*on* i. 1.5); एकैकस्मिन् कल्पे यद्येः(? ये)कैकोऽप्यपवृज्येत् तथाप्युच्छिन्नः संसारः स्यात् कल्पानामनन्तत्वात् Kiraṇā. 10.8; रसादीनामनन्तत्वाद्भेदे एको हि गण्यते KāvyPra. 148.2; 100.2; वेदानामनन्तत्वाद् दुरवगाहत्वाच्च VedāSaṁ. 168.12; तत्रापि लोकस्य ... अनन्तत्वाच्छास्त्राणां चेतानन्त्यमस्याः AlaṅkāRa. 43.7; चेष्टाविशेषाणामनन्तत्वात् PramāMī. 17.21 (*on* i. 1.21); प्रत्यवस्थानान्यनन्तत्वात् परिसंख्यातुं न शक्यन्ते PramāMī. 59.25 (*on* ii. 1.29); न च सहस्रं लक्षं वेति विशेषानवगमादनन्तत्वम् PrakaVi. 561.15; प्रसिद्धालंकारास्त्रिषष्टिरुदिता मया । अनन्तत्वात्तु ते शास्त्रे न सामस्त्येन कीर्तिताः SaṁgīRa. i. 168.9 (1(6).64); षट्पञ्चाशद्युतं प्रोक्तमित्येलानां शतत्रयम् । अनन्तत्वात्तु संकीर्णा न संख्याति हरप्रियः SaṁgīRa. ii. 251.2 (4.132); TattvPrakā. 23A.10 (*on* i. 1.22); तस्मादपीह वस्त्वन्यद्दिव्यमर्त्योभयात्मकम् । अनन्तत्वादथैतेषामूह्या लक्ष्यानुसारतः BhāvPra. (Śa.) 203.17(7); अनन्तत्वं चात्र संख्यानिरूपितावसानशून्यत्वम् । असंख्याकमिति यावत् VedāntRaMañ. 1.1 (20.1); न तु स्वरूपसंबन्धः तत्तत्स्वरूपाणामनन्तत्वात् TattvCin. i. 649.3; SarvaDaSaṁ. 10.79; अन्यथा युक्त्याभासानामनन्तत्वेनापर्यवसानं स्यात् NyāySu.(Ja.) 313B.8 (*on* ii. 2.1); विद्योत्पत्तिप्रतिबन्धकदुरितानामनन्तत्वात् SiddhāLeSaṁ. 372.3; शब्दानामनन्तत्वात् प्रतिपदपाठेनाभिधानमशक्यम् Prasā. ii. 794.15; कार्यभेदेन च गृहीतानां रूपाणामनन्तत्वात् LalitāSaBh. 20.18; **Bv** the state of having no (grammatical) ending (अणफुल्लिय फुल्ल म तोडहिं) प्राकृतस्यानन्तत्वात् अप्राप्तफलानि पुष्पाणि मा त्रोटय PrabaK. 18.6.

अनन्तत्वकीर्तन (anantatva-kīrtana) *n.* mention of infinity न चाकाशस्यानन्तत्वकीर्तनानन्तरं तद्विरुद्धावगमणमन्यस्ति वा न वा UpaParā. 52.15.

अनन्तत्वपर्यन्त (anantatva-paryanta) *adj.* extending up to infinity सर्वलोकगतित्वादीनामनन्तत्वपर्यन्तानां लिङ्गानां तदपेक्षया भूयस्त्वात् UpaParā. 53.14.

अनन्तत्वरूप (anantatva-rūpa) *adj.* which is of the nature of infinity ज्ञानानन्दामलत्वानन्तत्वरूपब्रह्मस्वरूपनिरूपकगुणाः सर्वासु परविद्यासु संग्रह्या उत नेति संशयः VedāntDī. 172.25 (*on* iii. 3.11); सत्यत्वानन्तत्वरूपलक्षणविशेषश्च नैकरूपज्ञानस्य परिच्छिन्नस्य नोपपद्यते ŚrutaPra. iB. 193.11 (*on* i. 1.13); माहात्म्यप्रतिपादनपराः — स्वतोऽनन्तत्वरूपमाहात्म्यप्रतिपादनपरा इत्यर्थः ŚrutaPra. ii. 484.14 (*on* iii. 3.23)

अनन्तत्वलिङ्ग (anantatva-liṅga) *n.* inferential mark such as infinity प्रधानक्षेत्रज्ञसूरेण सर्वकारणत्वसर्वलयस्थानत्व° ... °अनन्तत्वलिङ्गानामेव भूयसामप्यन्यथानयन्योचितत्वात् UpaParā. 50.27; 51.22; तद्वीनन्तत्वलिङ्गमेव पूर्वपक्षविरोध्याशङ्कनीयम् ŚivārkaMaDī. i. 265.33 (*on* i. 1.23-24); i. 268.22 (*on* i. 1.23-24); न च तथाभूताया अप्याकाशश्रुतेरनन्तत्वलिङ्गमिवैतदस्या बाधकमिति वक्तुं शक्यम् ŚivārkaMaDī. i. 277.24 (*on* i. 1.25)

अनन्तत्ववत् (anantatva-vat) *adv.* like infinity अनन्तत्ववदेवतात्वं न ब्रह्मैकान्तिकं लिङ्गम् ŚivārkaMaDī. i. 268.31 (*on* i. 1.23-24)

अनन्तत्वश्रुति (anantatva-śruti) *f.* scriptural statement of infinity न च तद्युक्तम् । अनन्तत्वश्रुतेः NyāySu.(Ja.) 141B.4 (*on* i. 1.6)

अनन्तत्वसंशयानिवृत्ति (anantatvasaṁśayānivṛtti) *f.* non-removal of the doubt of infinity एवमनन्तत्वसंशयानिवृत्तयापि विनाशित्वादिसंशयेन सा (मोक्षार्थप्रवृत्तिः) न स्यात् LaCandr. 510.35.

अनन्तत्वहानि (anantatva-hāni) *f.* loss of infinite nature सर्वं यदि स्याज्जगदेतदात्मनोऽनन्तत्वहानिर्निगमाप्रमाणता ViveCū. 235.

अनन्तत्वहेतु (anantatva-hetu) *m.* inferential cause, viz. innumerability न शक्यन्ते च संख्यातुमनन्तत्वान्मयापि हि । इति तु भागवतादिके जन्मादीनामानन्त्यात् कथनायोग्यत्वपरम्, अन्यथा अनन्तत्वपरीश्वरीयसमूहालम्बनधीसंभवेनानन्तत्वहेत्वसंगतेः LaCandr. 782.31.

अनन्तत्वादि (anantatvādi) *adj.* infinity or eternality etc. तद्भेदस्त्विह नास्ति अनन्तत्वादीनां शुद्धादन्यत्रासंभवात् Nyāyāmṛ. 435A.7.

अनन्तत्वादिपरत्व (anantatvādipara-tva) *n.* the state of being indicative of infinity etc. उपास्तिवाक्यस्यानन्तत्वादिपरत्वे वाक्यभेदापत्तेः LaCandr. 732.42.

अनन्तत्वादिलिङ्ग (anantatvādi-liṅga) *n.* reason (or inferential mark) such as infinity etc. उद्गीथोपासनाप्रकरणस्थस्य ... अनन्तत्वादिलिङ्गैः श्रेष्ठत्वोक्त्ययोगाच्च Nyāyāmṛ. 493B.11; 464B.10; यत्तु ... अनन्तत्वादिलिङ्गैः श्रेष्ठत्वोक्त्ययोग इति तत्र AdvaiSi. 732.8; आकाशादिश्रुतितोऽनन्तत्वादिलिङ्गप्राबल्यहेतोरपवादस्य सद्भावाद् ŚivārkaMaDī. ii. 2.31 (*on* ii.1.1)

अनन्तत्वापत्ति (anantatvāpatti) *f.* undesired contingency of infinity परिच्छेदानां त्रैविध्यव्यवहारात् प्रपञ्चस्यापि वस्तुगत्या परिच्छेदशून्यत्वेनानन्तत्वापत्त्या ... तच्छून्यमनन्तपदवोध्यम् GuruCandr. ii. 300.12.

अनन्तत्वाभ्युपगम (anantatvābhyupagama) *m.* **I** acceptance of eternality अनन्तत्वाभ्युपगमापाकरणायाह PrakaVi. 559.22; **II** acceptance of innumerability तद्व्यूहानामनन्तत्वाभ्युपगमात् NyāySu.(Ja.) 425A.7 (*on* ii. 2.12)

अनन्तत्वाविशेष (anantatvāviśeṣa) *m.* non-difference or sameness of limitlessness अनन्तत्वाविशेषेऽपि परापरगतीषु क्षणदिवसपक्षमाससंवत्सरचतुर्युगकल्पादिषु च आधिक्यन्यूनतयोर्मन्दिरप्यभ्युपगतत्वात् NyāySiA. 192.2.

अनन्तदक्षिण (ánanta-dakṣiṇa) *adj.* containing incalculable sacrificial fees स वा एष यज्ञः प्राग्दक्षिणोऽनन्तदक्षिणः समृद्धतरः TaiĀ. ii. 17.1 (268.2); ब्राह्मणस्वान्यपजिहीर्षमाणो राजा यो हन्यते तमाहुरात्मयूपो यज्ञोऽनन्तदक्षिणः HirŚS. xxvii.5.197 (216.6) = ĀpaDS. ii(10).26.2; आत्मानं यूपमुच्छ्रित्य स यज्ञोऽनन्तदक्षिणः MahāBhā. xii. 98.10; xii. 99.26; ViṣṇuDhaP. iii. 237.50.

अनन्तदत्त (ananta-datta) *m.* **I** name of a sage अनन्तदन्त- (v.l. °दत्त)स्त्वष्टा च विश्वकर्मा च तुम्बुरुः ।... ईशानं सर्वलोकस्य वज्रिणं समुपासते MahāBhā. ii. 7.12; **II** name of a Brahmin अस्तु वो विदितम् ... भारकच्छकच्छन्दोगिसगोत्रच्छन्दोगसब्रह्मचारिब्राह्मणानन्तदत्त EI. x. 74.5.

अनन्तदन्त (ananta-danta) *m.* name of a sage अनन्तदन्तस्त्वष्टा च विश्वकर्मा च तुम्बुरुः ।... ईशानं सर्वलोकस्य वज्रिणं समुपासते MahāBhā. ii. 7.12.

अनन्तदर्शन (ananta-darśana) *n.* A seeing of Ananta (the serpent-

king Śeṣa) अहमनुपायोऽनन्तदर्शनकाङ्क्षया । पातालम् BrahmāṇḍP. ii. 36.4; B infinite vision अनन्तदर्शन° ··· °साक्षात्कृतसकलवस्तुसर्वस्वम् ··· परमात्मानम् YaśasCam. ii. 374.24; मुक्ताः ··· स्युः ···। अनन्तदर्शनज्ञानवीर्यानन्दमयाश्च ते TriṣaŚaPuC. iv. 4.225; iii. 5.90; iv. 1.860; अनन्तदर्शनज्ञानसुखवीर्य-चतुष्टयः । प्रभुः PārśvC. 8.374; अनन्तदर्शनस्य केवलज्ञानापरपर्यायस्य पाराध्र्यम् SyādvāMañ. 1(116); अनन्तदर्शनज्ञानसौख्यशक्तिमयः प्रभुः KumāPraPra. 85.11; *m.* epithet of Jina अनन्तदर्शनाय नमः ··· अनन्तवीर्याय नमः MahāP. 40.25(2); *adj.* possessed of infinite vision उज्ज्वलम् । वदन्ति सम्य-क्त्वमनन्तदर्शना जिनेशिनः SubhāRaSaṁ. 152; अनन्तदर्शनोऽपि त्वं दर्शनान्तर-बाधकः TriṣaŚaPuC. iv. 5.211.

अनन्तदल (ananta-dala) *adj.* possessed of uncountable petals कमलम् ··· । तदनन्तदलं विद्धि दिव्यम् PauṣkS. 22.16; अनन्तदलपद्मे (? दलपद्मे) तु अहंकारः समाश्रितः JayāS. 12.18 = PāraS. 5.16; 5.32.

अनन्तदान (ananta-dāna) *adj.* whose charity is unlimited नमस्तेऽनन्तदानाय नमस्तेऽनन्तलब्धये MahāP. 25.84.

अनन्तदानवश्री (anantadānava-śrī) *f.* i glory of innumerable demons अन्यैरपि सामान्यशब्दैः श्लेषः साध्यते ··· अनन्तदानवश्रीः — पक्षे दानश्रीः KāvyKaVr. 3.1 (50.33); ii glory of *dāna* (giving) (derived from *dānava*) with the deletion of its last syllable, KāvyKaVr. 3.1 (50.33)

अनन्तदास (ananta-dāsa) *m.* A servant of Ananta (i.e. devotee of Viṣṇu) अहो अनन्तदासानां महत्त्वं दृष्टमद्य मे BhāgP. ix. 5.14; PañcaRā. (Nā.) i. 9.17; B name of a commentator of SāhiDa. (the son of the author Viśvanātha) इति श्रीमत्° ··· °श्रीविश्वनाथकविराजात्मजश्रीमदनन्तदासकृतौ साहित्यदर्पणलोचने दशमः परिच्छेदः SāhiDa. (KAn's Ed.) colophon.

अनन्तदिगन्तभाज् (anantadiganta-bhāj) *adj.* resorting to the limitless ends of quarters (विद्या) अन्वेति संततमनन्तदिगन्तभाजम् (पुरुषम्) ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 3.37.

अनन्तदिग्दन्तिसमव्रत (ananta-digdantisamavrata) *adj.* whose duties are equal to those of numerous quarter-elephants कथं परार्ध-प्रवणत्वमेषामनन्तदिग्दन्तिसमव्रतानाम् ।··· महीभुजां पङ्क्तिरियं क्षिणोतु Rāgh. 2.44.

अनन्तदिव्यतीर्थ (ananta-divyatīrtha) *n.* innumerable divine sacred places (शिवालयम्) पुरतःस्थितानन्तदिव्यतीर्थानां निजमन्दिरम् SiddhāSāU. 389.1(6); TripāMaNāU. 373.19(7)

अनन्तदिव्यतेजस् (ananta-divyatejas) *n.* endless divine lustre अनन्तदिव्यतेजोज्वालाजालैरलंकृताम् ··· मूलप्रकृतिजननीम् ··· ध्यात्वा TripāMaNāU. 370.1(6); (शिवालयम्) °अनन्तदिव्यतेजोराशिविशेषचैतन्यप्रासादैः परिवेष्टितम् SiddhāSāU. 388.12(6)

अनन्तदिव्यायुध (ananta-divyāyudha) *n.* many divine weapons अनन्तदिव्यायुधदिव्यशक्तिमस्थिरूपम् ··· सुदर्शनं महाचक्रं प्रज्वलति TripāMaNāU. 373.17(7); *adj.* possessed of many divine weapons दशमुखो रणे ··· अनन्तदिव्यायुधं रघूद्वहम् ··· संगतः KalkiP. iii. 3.45.

अनन्तदीप्ति (ananta-dīpti) *m.* epithet of Jaina Tīrthaṅkara (*lit.* having unlimited lustre) नाम्नामष्टसहस्रेण तोष्टुमः ··· तीर्थकृत् केवली ··· । अनन्तदीप्तिः MahāP. 25.113.

अनन्तदुःख (ananta-duḥkha) *adj.* having endless sorrow (दशरथम्) कैकेयी ··· वचनमब्रवीत् । अनन्तदुःखसंविग्नम् (v. l. मुद्विग्नम्) Rāma. ii. 220*(2); *n.* infinite sorrow (दशरथम्) कैकेयी ··· वचनमब्रवीत् । अनन्तदुःख-संविग्नम् Rāmā. ii. 220*(2); अनन्तदुःखं च न वेद मूढः BhāgP. v. 5.16; भोगाः ··· । अनन्तदुःखसंबन्धकारिणः PadmP.(Ra.) 76.13; अनन्तदुःखबीजानि न मनोऽन्तराण्यपि । तानि प्रणयवाक्यानि श्रुतानि YogVā. iii. 106.69; iii. 113.61; आध्यात्मिकाधिदैविकाधिभौतिकानन्तदुःखाकरं चेदं जगत् BrahmSūBh.(Rā.) 452.16 (*on* ii. 1.21); VedāntTaSā. 51.6; चेतनस्याप्यनन्तदुःखयोगाद्देस्य ··· °ब्रह्मभावानुपपत्तिः BrahmSūBh.(Rā.) 454.16 (*on* ii. 1.23); अनन्तदुःखमिश्रपरि-मितसुखलवभागित्वञ्चे···शारीर···प्रत्यगात्मन्यनुपपत्तेश्चायं न शारीरः VedāntDī. 30.9 (*on* i. 2.3); 91.16 (*on* ii. 1.23); अनन्तदुःखोदानुबोधविधुरा तु सुखस्य वृत्तिः RājTa.(Ka.) 8.1913; अनन्ताःदुःखरूपाणि फलान्यनुभवन्नपि । संसारविषवृक्षस्य जनो वैराग्यभाग् न हि TriṣaŚaPuC. ii. 1.95; अनन्तदुःखसंभारनिधानं खल्वयं भवः TriṣaŚaPuC. iii. 7.79; भोगपथो न पथ्यः ··· । अनेन जन्तुर्विचरन्ननन्तदुःखाटवी-पर्यटनं करोति NemiNir. 13.24; अनन्तदुःखसंभारं सोऽजयत्(? दू) दृष्टिमोहनम् MalliC. 3.190; अनन्तदुःखं संसारं ततः प्राप्नोति मूढधीः KumāPraPra. 72.19.

अनन्तदुःखित्व (anantaduḥkhi-tva) *n.* the state of being one with endless grief मुक्तस्य सर्वज्ञत्वे प्राक्तनभगवदलाभानुसन्धानेनानन्तदुःखित्व-मिति चेन्न, स्वसंसरणस्य भगवल्लीलात्वानुसंधानस्य सुखरूपत्वात् ŚrutaPra. ii. 573.6 (*on* iv. 1.2)

अनन्तदुर्ग (ananta-durga) *adj.* having many difficulties or dangers नारायणम् ··· । संसारसागरम् ··· अनन्तदुर्गमुत्ताराणार्थमखिलं शरणं प्रपद्ये PadmP. ii. 20.18.

अनन्तदुष्कृत (ananta-duṣkṛta) *n.* many misdeeds सद्योदयाच्चित्तरस-धीमतः सुसंवृतं चित्तमनन्तदुष्कृतात् । सुखेन दुःखेन च मोदते सदा MaYānaSū. 17.17 (4.22)

अनन्तदुष्प्रसरविलास (ananta-duṣprasaravilāsa) *m.* manifestation of many (*lit.* endless) wrong acts (मिथ्याभावना) अनन्तदुष्प्रसरविलास-कारिणी ··· । इयं प्रभो विगलति केन ··· °वासना YogVā. iii. 113.67 (comm. दुष्प्रसरविलासा दुश्चेष्टाविभ्रमाः)

अनन्तदुस्तरकर्मन् (ananta-dustarakarman) *n.* many deeds which are difficult to get over अनादिकालप्रवृत्तानन्तदुस्तरकर्मसंचयरूपाविद्यां विनिवर्त्य ··· पुनर्नावर्तयतीति BrahmSūBh.(Rā.) 775.19 (*on* iv. 4.22)

अनन्तदृश् (ananta-dṛś) *adj.* having infinite vision अनन्तदृक्प्रसृत-विकारकारिणी ··· । रणक्रिया ··· अभवत् YogVā. iv. 28.30 (comm. अनन्तदृशा-मिन्द्रादिदेवानाम्); *f.* limitless consciousness, YogVā. iv. 28.30 (comm. अनन्तायां त्रिविधपरिच्छेदशून्यायां दृशि आत्मचैतन्ये)

अनन्तदृष्टि (ananta-dṛṣṭi) *f.* one of the thousand epithets of Durgā (*lit.* of endless vision) (देवीं माहेश्वरीम्) अनन्तदृष्टिरक्षुद्रा धात्रीशा धनदप्रिया । ··· एवं नाम्नां सहस्रेण स्तुत्वासौ ··· प्रोवाच KūrmaP. 126.9 (1.12); *m.* i one of the thousand epithets of Śiva (*lit.* of endless vision) (शंकरः) अनन्तदृष्टिरानन्दो दण्डो दमयिता दमः ।···एवं नाम्नां सहस्रेण तुष्टाव वृषभ-ध्वजम् LiṅgaP. i. 98.57; SaurP. 41.41; ŚivaP. iv. 35.31 (391B. 5); ii one of the thousand epithets of Gaṇeśa (*lit.* of endless vision) अनपायोऽनन्तदृष्टिः ··· इति वैनायकं नाम्नां सहस्रम् GaṇeP. i. 46.49.

अनन्तदेव (anantadeva) *m.* i name of a king (of Kashmir) आसीदवनिवनितावल्लभोऽनन्तदेवः VikraDeC. 18.33; कृतिनानन्तदेवेन मुनयोऽपि विनिर्जिताः RājTa.(Ka.) 7.201; 7.156; ii name of a Brahmin अनन्तदेवशर्मणः पुत्राय ··· सामवेदकौथुमशाखाचरणानुयायिने ··· पञ्चशतोत्पत्तियोग्य छे(क्षे)त्रपाटकं कोष्ठीकूलम् ··· दत्तमस्माभिः EI. xxi. 218.41; iii. 112.7; iii. 113.15; iii name of the teacher of the author of the *Bhojana-kutūhala* अनन्तदेवानमनसा विधायाप्यनन्तदेवस्य विधाय सेवाम् । योऽनन्तदेवः प्रथितः पृथिव्यामनन्तदेवः परितोषमेतु BhojanKu. 229.21; iv god Ananta (i.e. Viṣṇu), BhojanKu. 229.22; v name of the author of the *Siddhāntatattva* इत्यम् ··· । सिद्धान्ततत्त्वं गतवाग्विवादम् अनन्तदेवेन मुदा न्यरूपि SiddhāTa. 60.15; vi name of an author of a Dharmaśāstra text यत्तु सामान्यप्राप्तस्यापि पुनर्वसोर्युर्वादीन् प्रति पुनर्वचनं तत्सहपठितहस्तादिभान्तरवत् प्राशस्त्यातिशयाभिप्रायमिति सर्वमनवद्यमित्यनन्तदेवा आहुः BālamBha. i. 72.6 (*on* 1.14); इत्यनन्तदेवापदेवपुत्राणां लेखनम् BālamBha. i. 318.4 (*on* 1.97)

अनन्तदेवता (ananta-devatā) *f.* innumerable deities शारीरप्रमुखास्त-द्दृष्टौ ज्ञेया यथोदिताः । पुरुषाः सर्व एवामी पुनर्दिक्षुपसंहृताः । दिशश्च हृदये सर्वाः समाने हृदयादिकम् । एवं समाने संक्षेपो विकासोऽनन्तदेवताः BṛĀraUBhVā. iii. 9.110.

अनन्तदेवतासेव्य (anantadevatā-sevya) *m.* one of the thousand epithets of Gaṇeśa (*lit.* one to be attended upon by numerous gods or deities) त्रयस्त्रिंशत्कोटिसुरश्रेणीप्रणतपादुकः । अनन्तदेवतासेव्यो ह्यनन्तमुनि-संस्तुतः ··· इति वैनायकं नाम्नां सहस्रम् GaṇeP. i. 46.175.

अनन्तदेवधृत (anantadeva-dhṛta) *adj.* mentioned by Ananta-deva अतः स्नानाचमने तात्कालिके अग्निहोत्रस्य होमार्थं शुद्धिस्तात्कालिकी भवेदित्यनन्तदेवधृतगोभिलवचनात् BālamBha. iii. 55.9 (*on* 3.17)

अनन्तदेवपाददर्शन (anantadevapāda-darśana) *n.* seeing the feet of the Lord Ananta (i.e. of Viṣṇu) त्रिकालमनन्तदेवपाददर्शनं विना न किंचित् ŚaṅkaVi.(Ā.) 53.14.

अनन्तदेवात्मज (anantadevātmaja) *m.* son of Anantadeva (i.e. Koṇḍadeva) प्रयाणोद्दिकल्पेन केचिदाहुर्न चान्यथेत्यलमतिप्रसङ्गेनेत्यनन्तदेवात्मज-कोण्डदेवस्यायं परामर्शः BālamBha. i. 317.5 (*on* 1.97)

अनन्तदेशकालभेद (ananta-deśakālabheda) *m.* innumerable distinctions of places and (periods of) time अथ देशकालविशेषात् स्मर्यमाणं विविच्यते, तत्र देशकालभेदाग्रह इति, तत्र, अनन्तदेशकालभेदावगतं तद्देशावगतं च दुग्रहात् स्मर्यमाणं विविच्य गम्यते BrahmSi. 141.11.

अनन्तदेशकालवर्तिन् (anantadeśakālavart-in) *adj.* existing in innumerable places and (periods of) time अत्र भावाभावौ संबन्धिनौ तत्र परिमितदेशकालत्वाच्छक्यते ग्रहीतुम् । अभावस्त्वनन्तदेशकालवर्ती न कथंचिद् ग्रहीतुं शक्यते YuktiSneha. 79.31 (*on* i. 1.5)

अनन्तदेशवर्तित्व (anantadeśavarti-tva) *n.* the state of existing in innumerable places अग्निधूमयोः । व्यतिरेकस्य चादृष्टेर्गमकत्वं प्रकल्प्यते । इह साहित्यमेवेदमेकस्य सहभाविनः । अनन्तदेशवर्तित्वान्न तावदुपपद्यते ŚlokaVār. 5(7). 43 (461. 2)

अनन्तदेशवर्तिन् (anantadeśavart-in) *adj.* existing in innumerable places इह च भावाभावौ संबन्धिनौ, तत्र भावः परिमितदेशकालत्वाच्छक्यते ग्रहीतुम्, अभावस्त्वनन्तदेशवर्ती न कथंचिद् ग्रहीतुं शक्यते NyāyRa. 461. 13 (*on* 5(7). 43)

अनन्तदेशव्यापिता (anantadeśavyāpi-tā) *f.* the state of pervading (i. e. occupying) innumerable places न च साधनाभावे साध्याभावदर्शनमात्रेण साध्यान्वितस्वभावत्वं शक्यं निश्चेतुम्, अभावस्यानन्तदेशव्यापितया अनवयवेन ग्रहणस्यैव दुष्करत्वात् ĀtmaSi. 38. 3.

अनन्तदेशव्याप्ति (anantadeśa-vyāpti) *f.* pervasion over (i. e. occupation of) innumerable places अनन्तैरवयवैर्मूर्तैरन्योऽन्यस्यावकाशमप्रयच्छद्भिरनन्तदेशव्याप्तेः । तस्मान्निरवयवाः परमाणवः ŚāstrDī. 92. 14 (*on* i. 1. 5)

अनन्तदेशसंयोग (anantadeśa-saṁyoga) *m.* conjunction with innumerable places बुद्धिविषये चोद्याः परिहाराश्च … कथं च मुक्तबुद्धेर्युगपत् क्रमेण वानन्तदेशसंयोगः NyāySiA. 240. 9.

अनन्तदेशसंबन्धिन् (anantadeśa-sambandhin) *adj.* connected with innumerable places इह तु रोमशाव्यवस्थितस्यानन्तदेशसंबन्धी चैत्राभावः प्रमेयः TātpaṬ.(U.) 397. 22 (*on* 5(7). 43)

अनन्तदेह (ananta-deha) *m.* innumerable bodies अनेकजन्मोपात्तस्य पुण्यापुण्यस्य कर्मणः । अनन्तदेहहेतोश्च विप्रघातस्य संभवात् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 94; मुक्तज्ञानस्य युगपदनन्तदेहसंयोगो नयनसूर्यादितेजोवत्संभवति YatīndraDī. 58. 8; *adj.* having innumerable bodies साक्षादनन्तदेहोऽयमिति ध्यायन् विमुच्यते BṛĀraUBhVā. iii. 1. 33.

अनन्तदैत्यभूपाल (ananta-daityabhūpāla) *m.* innumerable demon-kings (अहम्) अनन्तदैत्यभूपालबलभारभरार्दिता । अथमिबहुलं कालं न सेहे वोढुमक्षमा DaśāvaC. 8. 12.

अनन्तदोष (ananta-doṣa) *m.* innumerable defects अनन्तदोषदुष्टं च हेयं मायामतं शुभैः AnuVyā. 2B. 6 (*on* 1. 1); अतोऽनन्तदोषदुष्टत्वाद्ग्रन्थबहुत्वं स्यादिति ViṣṇuTaNi. 17A. 11; निर्विशेष इत्यादिनोक्तमुपसंहरति । अत इति । परमते अविद्यानुपपत्तेरित्यर्थः । योगो विषयप्रयोजनयोः परस्परं शास्त्रेण च संबन्धः । आदिग्रहणेन स्वपक्षसाधकं प्रमाणं गृह्यते । अनन्तदोषाः उक्ता वक्ष्यमाणाश्च NyāySu. (Ja.) 64B. 12 (*on* i. 1. 1); विनिगमनाविरहादनन्तदोषाभावकारणत्वमपेक्ष्य गुणस्य कारणताया न्याय्यत्वात् SiddhāMu. 67. 12 (*on* 131); न चान्यतमत्वेन दोषाणामनुगमः, अनन्तदोषघटिततया युगसहस्रेणापि दुर्ज्ञेयत्वापत्तेः GuruCandr. i. 200. 19; LaCandr. 331. 7; *adj.* having innumerable vices कलेरिवात्मानमनन्तदोषं यं कालपूर्वं यवनं प्रचख्युः Yādavā. 11. 6 (comm. अनवधिकावद्यम्)

अनन्तद्युति (ananta-dyuti) *adj.* 1 having infinite lustre उपैत्यनन्तद्युतिरप्यसंशयं विभिन्नमूलोऽनुदयाय संक्षयम् Kirātā. 16. 61; विभज्य भवति क्षोणीभारं मेरुगिराविव । सुखसंपत्तिमतुलामनन्तद्युतिराप्नुयात् RājTa.(Jo.) 571; ii having the glory of the serpent-king Ananta, RājTa.(Jo.) 571.

अनन्तद्रव्य (ananta-dravya) *n.* innumerable objects or individuals ते च ज्ञानविशेषा अनन्तद्रव्यपर्यायाणाम् … परिच्छेदकाः TātpaVṛ. 64. 15 (*on* 1. 49); तथा च सत्यनन्तद्रव्यारब्धत्वाविशेषेण सुमेरुसर्षपयोरपि तुल्यपरिमाणत्वप्रसङ्गात् TarkBhā.(Ke.) 64. 8; न चानन्तद्रव्येषु शक्तिग्रहासंभवः VaiyāBhū. 218. 1 (*on* 49)

अनन्तद्वादशी (ananta-dvādaśī) *f.* name of the twelfth lunar day in the bright half of the month of Bhādrapada (हरिम्) फाल्गुनस्य सितेऽभ्यर्च्य सुमतिद्वादशीव्रती । मासि भाद्रपदे शुक्लेऽनन्तद्वादशीव्रती AgniP. 188. 12.

अनन्तद्वादशीव्रतिन् (anantadvādaśī-vratin) *m.* one who observes the vow of *anantadvādaśī*; cf. **अनन्तद्वादशी.**

अनन्तधन (ananta-dhana) *n.* boundless wealth ययातिनहुषाद्यांश्च ज्ञात्वा निष्ठामुपागतान् । महाबलान् … अनन्तधनसंचयान् ।… न पुत्रदारादौ … ममत्वं कुरुते नरः ViṣṇuP. iv. 24. 142; *adj.* of great value (अपश्यत पुरुषम्) स्वलंकृतं मेखलया नितम्बे । हारेण चानन्तधनेन वत्स श्रीवत्सवक्षःस्थलवल्लभेन BhāgP. iii. 8. 28.

अनन्तधर्म (ananta-dharma) *m.* 1 epithet of Śiva (*lit.* having infinite virtues) पादौ नमः शिवायेति …। पार्श्वौ चानन्तधर्माय … इत्यभिपूजयेत् MatsyaP. 95. 12; BhaviP. 744A. 16 (iv. 97. 6); 2 innumerable properties or attributes अनन्तधर्मराशिविश्रमभित्तिभूतायाः तस्याः (संविदः) स एव धर्मः चैतन्यम् PratyabhiVi. i. 246. 5 (*on* i. 5. 12); आ सामस्त्येनानन्तधर्मविशिष्टतया ज्ञायन्ते … जीवाजीवादयः पदार्था यया साज्ञा आगमः SyādvāMañ. 21(12)

अनन्तधर्मक (anantadharma-ka) *adj.* possessing innumerable attributes or properties अनन्तधर्मके धर्मिण्येकधर्मावधारणे । शब्दोऽप्युपायमात्रं स्यात् ŚlokaVār. 4. 178 (190. 2); अनन्तधर्मकं वस्तु प्रमाणविषयस्त्विह ṢaḍdarSa.(Ha.) 55.

अनन्तधर्मकत्व (anantadharmaka-tva) *n.* the state of having innumerable properties धर्माणामपि च पृथक्पदार्थान्तरत्वकल्पने एकस्मिन्नेव वस्तुनि पदार्थानन्त्यप्रसङ्गः । अनन्तधर्मकत्वाद्वस्तुनः SyādvāMañ. 4(27)

अनन्तधर्मत्व (anantadharma-tva) *n.* the state of having innumerable properties नयाश्चानन्ताः । अनन्तधर्मत्वाद्वस्तुनस्तदेकधर्मपर्यवसितानां वक्तुरभिप्रायाणां च नयत्वात् SyādvāMañ. 28(56)

अनन्तधर्मन् (ananta-dharman) *adj.* [P. v. 4. 124] having innumerable properties सतोऽसतो वक्तुमशक्यस्य चानन्तधर्मणो द्रव्यस्यैकैकं धर्ममाश्रित्य … विप्रतिपेधमोहमुदस्यति TattvPradī.(A.) 162. 5 (*on* 2. 23)

अनन्तधर्मवत्त्व (anantadharmavat-tva) *n.* the state of being one possessing innumerable attributes एतेनानन्तधर्मवत्त्वं ब्रह्मणि ज्ञापितम् AṇuBh. 211. 17 (*on* iii. 3. 3)

अनन्तधर्मात्मक (anantadharmātma-ka) *adj.* having the nature of innumerable attributes अनन्तधर्मात्मकमेव तत्त्वम् MahāVīSt.(H.) 1. 22; अनन्तधर्मात्मकस्य सर्वस्य वस्तुनः सर्वनयात्मकेन स्याद्वादेन विना यथावद्ग्रहीतुमशक्यत्वात् SyādvāMañ. 19(75); 5(89); 22(5); स्वपरपर्यायापेक्षया अनन्तधर्मात्मकं तत्त्वम् JñānBiPra. 13. 19; 24. 10.

अनन्तधर्मात्मकत्व (anantadharmātmaka-tva) *n.* the state of having innumerable attributes or properties यद्यपि हि कालकृतपर्यायैरुत्पद्यते नश्यति च वस्तु तथापि स्वपरपर्यायरूपानन्तधर्मात्मकत्वात् तस्य न सर्वथा नाशो युक्त इति SthānT. 12B. 6; सत्त्वं वस्तुतत्त्वम् … तत्त्वमिति धर्मि । अनन्तधर्मात्मकत्वं साध्यो धर्मः SyādvāMañ. 22(12)

अनन्तधर्माधिष्ठानत्व (anantadharmādhiṣṭhāna-tva) *n.* the state of being the substratum of innumerable attributes आत्मा त्वनन्तधर्माधिष्ठानत्वात् ज्ञानधर्मद्वारेण ज्ञानमन्यधर्मद्वारेणान्यदपि स्यात् TattvPradī.(A.) 37. 2 (*on* 1. 27)

अनन्तधर्माध्यासित (anantadharmādhyāsita) *adj.* possessed of innumerable properties अनन्तधर्माध्यासितं वस्तु स्वाभिप्रेतैकधर्मविशिष्टं नयति प्रापयति संवेदनकोटिमारोहयतीति नयः SyādvāMañ. 28(53)

अनन्तधातु (ananta-dhātu) *m.* 1 infinite primary element(s) पृथिवी वायुराकाशमापो ज्योतिश्च पञ्चमम् । अनन्तधातवो ह्येते व्यापकास्तु प्रकीर्तिताः VāyuP. i. 50. 1; 2 numerous verbal bases अनन्तधातुजन्यप्रकारादिविशिष्टतत्तत्स्वार्थोपस्थितीनां शाब्दधीजनकतामपेक्ष्य कतिपयोपसर्गाधीनप्रकाराद्युपस्थितीनां तज्जनकताकल्पने लाघवात् VyutpaVā. 102. 12; अथानन्तधातूनां नानार्थत्वमपेक्ष्य निपातानामेव वाचकत्वं युक्तमिति चेन्न VaiyāBhū. 211. 23 (*on* 45)

अनन्तधामन् (ananta-dhāman) *m.* epithet of the Moon God सोमाय शान्ताय नमोऽस्तु पादावनन्तधाम्नेति च जानुजङ्घे।… संपूजयेत् MatsyaP. 57. 8; PadmP. v. 24. 108; *adj.* possessing boundless glory or splendour स संयुगे शम्भुरनन्तधामा । समाययौ KūrmaP. 192. 4(1. 16); दास्ये तवात्मानमनन्तधाम्ने त्रिविक्रमायामितविक्रमाय KūrmaP. 210. 11 (1. 17)

अनन्तधामर्षि (anantadhāmarṣi) *m.* one of the thousand and eight epithets of Vṛṣabhadeva (*lit.* a sage of boundless glory or splendour) (त्वां गिरांपतिम् । नाम्नामष्टसहस्रेण तोष्टुमः) प्रशान्तोऽनन्तधामर्षिर्मङ्गलं मलहानघः MahāP. 25. 186.

अनन्तधार (ananta-dhāra) *m.* name of a deity (protecting the treasure) प्रासादाभिमुखान् न्यसेन्निधिनाधेश्वरान् क्रमात् । शङ्खपद्मौ …। अवलम्बितः संततश्चानन्तधार इति श्रुतः PārāS. 11. 267.

अनन्तधूप (ananta-dhūpa) *m.* long-lasting incense श्रीखण्डं ग्रन्थिसहितमगरुं सिह्लकं तथा । मुस्ता(? मुस्ताम्) तथेन्दुभूतेश शर्करां च दहेत् श्यामम् । इत्येषोऽनन्तधूपश्च कथितो देवसत्तम CaturCin. ii(1). 50. 13.

अनन्तध्वजा (anantadhvajā) *f.* name of a heavenly damsel, Ind. Stu. 15. 222, FN. 2.

अनन्तध्वना (anantadhvanā) *f.* name of a heavenly damsel (v. l. °ध्वजा), Ind. Stu. 15. 222. FN. 2; 15. 444 (column 2)

अनन्तनकार (ananta-nakāra) *m.* infinite individual instances of the sound *na* पर्यवसानाधिकरणोक्तरीत्यात्रापि नकारादिविषयकेषु नकारस्यैकत्वादिविशिष्टस्यैवान्वयोऽस्तु । युक्तं चैतत् । अन्यथानन्तनकारापत्तेर्दुर्वारत्वात् VaiyāBhū. 229. 18 (*on* 55)

अनन्तनत (ananta-nata) *adj.* saluted by Ananta (i. e. Śiva) नूतनोन्नतिनानन्तनतेनानीत्तनीतिना । निताननं तेन तातेन तत्तनूतनुता नुता Surath. 10. 20.

अनन्तनन्दथुनिधि (anantanandathu-nidhi) *m.* treasure of eternal bliss अनन्तनन्दथुनिधिः ·· आविर्भावयतु स्वयं स भगवानात्मानमात्मेश्वरः NyāyPari. 515. 3.

अनन्तनयन (ananta-nayana) *adj.* having innumerable eyes अनन्तानन एको योऽप्यनन्तनयनः स्वराट्···दृष्ट्वा तं (गणेशम्) तादृशं शेषो भीत्या भ्रान्त इवाभवत् GaṇeP. i. 90. 46; *n.* innumerable eyes जगद्धात्री सानन्तनयनोद्भवा(?वाः)। मोचयामास लोकेषु वारिधाराः सहस्रशः DevīBhāP. vii. 28. 37.

अनन्तनरकातप (ananta-narakātapa) *adj.* having the intense heat of hell तदेतदात्मबद्धमिह चित्तम् ··· अनन्तनरकातपम् YogVā. iv. 42. 42.

अनन्तनाग (ananta-nāga) *m.* A the serpent-king Ananta अनन्तनागाङ्कपर्यङ्कशायिनं भगवन्तं दक्षिणेन योऽयम् ··· सलिलस्कन्धः स प्रदेशो निर्विबन्धः सेतुबन्धस्य BālRā. 7. 43(3); वरादनन्तनागस्य सहस्रायुरभूद् द्विजः BṛKathāMañ. 15. 373; B image of the serpent-king Ananta वरुणं राजतोऽद्भवम् । ··· नागयष्टचन्तरे क्षिपेत् । तत्रैवानन्तनागं च BhaviP. 398B. 14 (ii(3). 4. 32); अनन्तनागमालिख्य पिष्टेनास्य फणोपरि ।··· लिखेद् भूमिं सपर्वताम् IśānŚiPa. ii. 27. 79.

अनन्तनाथ (ananta-nātha) *m.* 1 Lord Śiva (*lit.* lord of all living beings) निष्कृष्य पुद्गलगणान् भवबन्धसिन्धोः । दीक्षाविलुप्तनिबिरोत्सदुरन्तपाशचक्रान्नयत्यनिशमूर्ध्वमनन्तनाथः HarVi. 47. 122; 2 Lord Ananta (i. e. the Jaina Arhat Anantajit) श्रीमतोऽनन्तनाथस्य चरित्रमिदमुच्यते TriṣaŚaPuC. iv. 4. 2; iv. 4. 50; 3 name of Śeṣa [pw.]

अनन्तनाथकथा (anantanātha-kathā) *f.* name of a Jaina text [pw.]

अनन्तनामधेय (ananta-nāmadheya) *adj.* having innumerable names अनन्तनामधेयाय सर्वाकारविधायिने । समस्तमन्त्रवाच्याय विश्वैकपतये नमः Subhāṣi. 11.

अनन्तनामन् (ananta-nāman) *n.* 1 name Ananta (i. e. Viṣṇu) अनन्तनामस्मरणं कुर्वन्नुच्चारणं नरः ।··· प्राप्नोत्यनन्तानि फलानि विप्र ViṣṇuDhaP. iii. 219. 3; विष्णुरनन्तनाम्ना किलात्रैव वर्तते ŚaṅkaVi.(Ā.) 51. 12; Nārāy. x. 44. 4; 2 innumerable names तस्या(तासा)मप्यचतुष्कं भविष्यति ··· । सर्वेषामग्रजो रामः ···। तेषामनन्तनामानि PadmP. iv. 57. 35; 3 epithet of Vināyaka (*lit.* having innumerable names) अनन्तनामानन्तश्रीरनन्तानन्तसौख्यदः । ॐइति वैनायकं नाम्नां सहस्रमिदमीरितम् GaṇeP. i. 46. 176; *adj.* I named Ananta सोमाय शान्ताय नमोऽस्तु पादावनन्तनाम्ने इनुजानु जङ्घे ··· संपूजयेत् BhaviP. 899A. 21 (iv. 206. 8); तृष्णे देवि नमस्तुभ्यं कृतकृत्यासि सांप्रतम् । अनन्तनाम यद्रूपं तत्त्वया वामनीकृतम् SubhāRaK. 49. 38; II having innumerable names अनन्तश्रुतिनेत्रश्चानन्तनामा गुणातिगः ··· देवः GaṇeP. ii. 79. 28; i. 46. 176; कथमस्य नाम कुर्वे सहस्रनाम्नो ह्यनन्तनाम्नो वा Nārāy. x. 44. 4.

अनन्तनायक (ananta-nāyaka) *m.* name of a person अत्रार्थे साक्षि (sic.) वट्टारग्रामप्रमुखरिखितारा । ··· तथा साक्षि (Read साक्षी) अनंतनायक । (?:) EI. xxiii. 274. 16.

अनन्तनारायण (ananta-nārāyaṇa) *m.* name of a deity (Viṣṇu) अनन्तनारायणस्य सततमष्टपुष्पिकाव(ब)लिचरुसत्रप्रवृत्तये ··· भूखण्ड[:] ··· अ[ग्र]-हार[:] ··· प्रतिपा[दितः ?] EI. xv. 307. 24; xv. 309. 51.

अनन्तनाल (ananta-nāla) *m.* name of a *pīṭha*-deity अं अनन्तनालाय नमः इति च धर्मादिभिः सह षोडशमन्त्रैः पीठं अभ्यर्च्य ParaśuKS. 7. 16 (215. 22); अं अनन्तनालाय नमः इति पीठस्य मध्ये ··· अभ्यर्च्य NityoNi. 138. 5; *adj.* having Ananta (i.e. Śeṣa) as the stalk नमोऽधिष्ठितेऽनन्तनालं कमलविष्टरम् Subhāṣi. 13.

अनन्तनालसुषिर (anantanāla-suṣira) *n.* opening of the hollow of the stalk (of a lotus) in the form of the deity Ananta तदुपरि ब्रह्मशिलायामनन्तनालसुषिरे ··· आसनं परिकल्प्य ··· सदाशिवं भावयेत् LiṅgaP. ii. 24. 21.

अनन्तनितान्तोन्नततानतस् (anantanitāntonnatatāna-tas) *adv.* due to the very expansive ridges which are infinitely high नीतिनेत्रनतानन्तनितान्तोन्नततानतः । तातेतोऽननुतोऽनीतं न नुन्नैनोनुतान्ततः Yādavā. 6. 79 (comm. आनन्त्यमवसानराहित्यमतिविशालत्वं तानस्य विशेषणम्)

अनन्तनित्यसुखद (anantanityasukha-da) *adj.* giving infinite and permanent happiness मान्त्रं ज्ञानमनश्वरम् । अनन्तनित्यसुखदं वृद्धिं याति क्षणात् क्षणम् JayāS. 7. 125.

अनन्तनिमित्तवत् (anantanimitta-va(n)t) *adj.* having many causes जीवतोऽवश्यंभावि(? वी) हि कामक्रोधोद्भवो वेगः, अनन्तनिमित्तवान् हि सः GītāBh.(Śaṅ.) 172. 16 (*on* 5. 23)

अनन्तनियमकल्पना (anantaniyama-kalpanā) *f.* assumption of innumerable restrictive rules एतादृशनियमानभ्युपगमे चानन्तनियमकल्पनागौरवरूपो बाधकस्तर्कः AdvaiSi. 528. 8.

अनन्तनिर्देशप्रतिष्ठान (anantanirdeśapratiṣṭhāna) *n.* name of a *samādhi* भगवान् ··· महाधर्मासने पर्यङ्कमाभुज्य अनन्तनिर्देशप्रतिष्ठानं नाम समाधिं समापन्नः SaddhaPuṇ. 2. 28; 13. 1 [DBHS.]

अनन्तनिर्भररतप्रीता (anantanirbhararata-prītā) *adj.* (*f.*) pleased with long-lasting and intense sexual enjoyment रण्डा नक्तमनन्तनिर्भररतप्रीता सुखायास्तु वः SūktiMu. 89. 2.

अनन्तनिर्विकल्पककल्पना (anantanirvikalpaka-kalpanā) *f.* assumption of endless indeterminate (forms of) knowledge किं च उक्तप्रकारतासंबन्धेन प्रत्यक्षे न विशेषणधीहेतुत्वम्, अनन्तनिर्विकल्पककल्पनागौरवात् GuruCandr. i. 229. 19.

अनन्तनिर्विकल्पकवृत्ति (anantanirvikalpaka-vṛtti) *f.* innumerable indeterminate forms of knowledge तत्र चानन्तनिर्विकल्पकवृत्त्यपेक्षया लाघवेन नित्यमेकमेवात्मस्वरूपं ज्ञानं कल्प्यते SāṃkhyaPraBh. 66. 33 (*on* 1. 148)

अनन्तनृपाज्ञा (anantanṛpājñā) *f.* order of King Ananta तद्दि लक्ष्मणचन्द्राख्ये पुरा गोपरि डामरे । जनकद्वारपतिना हतेऽनन्तनृपाज्ञया । प्रायोपविष्टया द्वारे तत्पत्न्यापि समर्पितम् RājTa.(Ka.) 7. 1172.

अनन्तनेमि (anantanemi) *m.* name of a king राजा अनन्तनेमिः MahāVyu. 184. 4 [DBHS.] [name of a king of Mālava, a contemporary of Śākyamuni, PW.]

अनन्तपटलच्छिद्र (ananta-paṭalacchidra) *n.* innumerable holes of the roof दत्तः ··· । अगच्छत् कुटिकामेकाम्···। अनन्तपटलच्छिद्रप्रविष्टातपचन्द्रिकाम् BṛKathāŚloSam. 18. 156

अनन्तपत्त्र (ananta-pattra) *adj.* having innumerable petals मेरूपमानमधुपव्रजसेवितान्तं चेजायते वियति कञ्जमनन्तपत्त्रम् SubhāRaSam. 754.

अनन्तपत्नी (ananta-patnī) *f.* wife of (the serpent-king) Ananta अनन्तपत्नी तुष्टिश्च पूजिता वन्दिता सदा BrahmVaiP. ii. 1. 106; DevīBhāP. ix. 1. 102

अनन्तपथ (ananta-patha) *adj.* having infinite ways व्यवहारोऽनन्तपथस्स वक्तुं नैव शक्यते ŚukraNī. 4(5). 331; *m.* i way or path (leading) to Viṣṇu प्राज्ञैरनन्तपथपान्थतयासितव्यम् RasiRañ. 122; ii infinite ways or paths, RasiRañ. 122.

अनन्तपथगा (anantapatha-gā) *adj.* (*f.*) flowing through the celestial region अनन्तपथगाप्येषा हन्त त्रिपथगामिनी । ·· शोभते । नदी YātrāPra. 7. 161.

अनन्तपद (ananta-pada) *n.* A the word *ananta* आहानन्तपदं ब्रह्म परिच्छेदविवर्जितम् BṛBrahmaS. iv. 9. 31; अनन्तपदस्य च प्रागुत्तरकालीनान्ताभावपरत्वात् TattvPradī. (Ci.) 36. 4; 51. 16; इतरवैलक्षण्यार्थानि सत्यज्ञानानन्तपदानीति स्वसिद्धान्तभङ्गप्रसङ्गात् ŚatDū. 213. 28; 214. 16; सत्यादिवाक्येऽपि अनन्तपदेनैव सर्वव्यवच्छेदसिद्धौ NyāySiA. 225. 5; Vādā. 92. 5; ŚaṅkaVi.(Ā.) 85. 16; अत्र सत्यपदमसत्यस्य ज्ञानपदमचिद्वर्गस्यानन्तपदं जीववर्गस्य च व्यावर्तकम् VedāntKau. 13. 14 (*on* i. 1. 2); अनन्तपदेन कालतो देशतो वस्तुतश्च परिच्छिन्नत्वं वार्यते SarvaDaKau. 118. 18; Bi foot of Viṣṇu अतिविशदानन्तपदप्रवृत्तदृष्टिर्न मधुरवीक्षणतः । तुष्यत्यच्युतकामः प्रातस्तनकमलमुकुलवीक्षणतः RasiRañ. 52; Bii the sky-region, RasiRañ. 52; C infinite (*sphoṭa*) words, Darpaṇa *on* VaiyāBhūSā. reads अनन्तपद for अनन्तपदार्थ; cf. अनन्तपदार्थ II.

अनन्तपदनिर्वचन (anantapada-nirvacana) *n.* derivative explanation of the word *ananta* नानन्दमयप्रकरणमनन्तपदनिर्वचनपरत्वादिना रूपेण तद्व्याख्यानम् NyāySu.(Ja.) 135B. 3 (*on* i. 1. 6)

अनन्तपदबोध्य (anantapada-bodhya) *adj.* (sense) to be conveyed by the word *ananta* प्रसिद्धानामन्तपदार्थतया तच्छून्यमनन्तपदबोध्यम् GuruCandr. ii. 300. 13.

अनन्तपदवत् (anantapada-vat) *adv.* like the word *ananta* अत्र हि अनन्तपदवद्द्वितीयपदेनापि सविशेषतैव ŚatDū. 217. 23.

अनन्तपदव्यवच्छेद्य (anantapada-vyavacchedya) *adj.* to be excluded by the word *ananta* अनन्तपदव्यवच्छेद्यमाह तेनेति ŚrutaPra iB. 116. 14 (*on* i. 1. 2)

अनन्तपदव्याख्यानदशा (anantapadavyākhyāna-daśā) *f.* occasion

of the explanation of the word *ananta* उक्तं हि श्रीवेदार्थसंग्रहव्याख्यानेऽनन्तपदव्याख्यानदशायां श्रीरामिश्रैः NyāySiA. 261.16.

अनन्तपदश्रुत्यसंकोच (anantapadaśruty–asaṅkoca) *m.* non-restriction of (the sense of) the scriptural statement of the word *ananta* अन्यथानन्तपदश्रुत्यसंकोचाय संख्यातोऽपि परिच्छेदाभावस्वीकारेण ब्रह्मबहुत्वप्रसङ्गात् ŚatDū. 214. 7.

अनन्तपदसामर्थ्य (anantapada–sāmarthya) *n.* significative force of the word *ananta* अनन्तपदसामर्थ्यादेव ब्रह्मव्यतिरिक्तानन्तवस्तुमिथ्यात्वं सिध्यति ŚatDū. 212. 11.

अनन्तपदा (ananta–padā) *adj.* (*f.*) **i** having innumerable levels or stages नन्वन्यापि दिङ्मोहालातचक्रादिविषयानन्तपदाविद्या । तत्किमुच्यते चतुष्पदेति TattvVai. 63. 8 (*on* 2. 5); **ii** having innumerable feet महाश्रीरस्य देवता । ··· अनन्तपदा LakṣmīT. 44. 46

अनन्तपदात्ममूर्ति (anantapadātma–mūrti) *adj.* whose form comprises of infinite regions त्रिमूर्तयेऽनन्तपदात्ममूर्ते ··· नमोऽस्तु तुभ्यम् KūrmaP. 196. 1 (1. 16)

अनन्तपदार्थ (ananta–padārtha) *m.* **i** infinite number of word-denotations भावनाया वाच्यतावच्छेदकत्वेऽनन्तपदार्थेषु शक्यतावच्छेदकत्वापत्तौ गौरवात् VaiyāBhū. 20. 8 (*on* 2); **ii** endless (*sphoṭa*) entities अनन्तपदार्थानां तेषां शक्तिं चापेक्ष्य वर्णस्वर्णेष्वेव शक्तिकल्पनस्य लघुत्वात् VaiyāBhū. 251. 8 (66)

अनन्तपदार्थगर्भता (anantapadārthagarbha–tā) *f.* the state of being comprised of endless objects न कार्यव्यापकत्वम् । व्याप्तेरनन्तपदार्थगर्भतया गौरवात् BhāṭṭCin. i. 34. 24 (*on* i. 1. 4)

अनन्तपदार्थपरिच्छित्ति (anantapadārtha–paricchitti) *f.* delimitation of infinite objects अथानन्तपदार्थपरिच्छित्तिपरिणमनेऽपि ज्ञानं बन्धकारणं न भवति TātpaVṛ. 56. 9 (*on* 1. 43); 30.20 (*on* 1. 21)

अनन्तपदार्थात्मक (anantapadārthātma–ka) *adj.* consisting of innumerable objects अनन्तपदार्थात्मकस्य प्रपञ्चस्य कर्तृत्वेन न स्फुटं तदेकदेशवेदकारणत्वेन स्फुटीभविष्यति सार्वज्ञम् NyāySu.(Ja.). 111B. 13 (*on* i. 1. 3)

अनन्तपद्मनिलय (anantapadma–nilaya) *n.* **1** abode of innumerable lotuses ददर्श ···। सरः ···। अनन्तपद्मनिलयं पातालमिव भूमिगम् KathāSaSāg. xii. 33.16; **2** abode of the serpents Ananta and Padma, KathāSaSāg. xii. 33. 16.

अनन्तपद्मान्वित (anantapadmānvita) *adj.* full of innumerable lotuses सः सरः ··· समुद्रोपममभ्यपश्यत् । अनन्तपद्मान्वितम् DaśāvaC. 7. 90.

अनन्तपयोनिधि (ananta–payonidhi) *m.* the boundless ocean अनन्तपयोनिधौ पयोबिन्दुसंनिपातवत् संसारिवर्गे पूर्वमुक्तेषु पश्चान्मुक्तानामनुप्रवेशः NyāySiA. 216. 5.

अनन्तपर (ananta–para) *adj.* signifying (the sense) innumerable 'सहस्रशीर्षा पुरुषः' ··· इति श्रुतौ सहस्रशब्दोऽनन्तपरः LalitāSaBh. 83.5(117); अयं जरापदार्थः सहस्रशब्दोऽनन्तपरः BālamBha. iii. 102. 20 (*on* 3. 63–64)

अनन्तपरमाणुघटित (anantaparamāṇu–ghaṭita) *adj.* made up of innumerable atoms अनन्तपरमाणुघटितयोरिक्षुक्षीरसमुद्रयोश्च तारतम्यम् ŚivārkaMaDī. ii. 68.17 (*on* ii. 2. 10)

अनन्तपरमाणुपरिणाम (anantaparamāṇu–pariṇāma) *m.* transformation of infinite atoms अनन्तपरमाणुपरिणामकल्पनापेक्षया च तस्यैकस्य (वाचकशब्दस्य) कल्पने लाघवम् VaiyāSiMañ. 209. 4.

अनन्तपरमाण्वभ्युपगम (anantaparamāṇv–abhyupagama) *m.* acceptance of infinite atoms यदि ··· त्र्यणुकाद्यारम्भार्थमनन्तपरमाण्वभ्युपगमः ŚivārkaMaDī. ii. 74. 30 (*on* ii. 2. 12)

अनन्तपराक्रम (ananta–parākrama) *adj.* possessed of unbounded strength or prowess अहो बतानन्तपराक्रमाणां दिवौकसो वीरवरायुधानाम् । ··· किं वः पद्मस्य दैन्यं दधते मुखानि KumāSaṁ. 12. 35; एष मे प्राणदो वीरः ··· । अथाप्यज्ञातवंशोऽयं मयानन्तपराक्रमः SkandP. iii(3). 13. 68; त्वमेव निर्गुणः सत्योऽनन्तोऽनन्तपराक्रमः ŚivaP. ii(5). 30. 33 (256B. 11)

अनन्तपरिकरसागरमेघव्यूहतेजोमण्डलछत्त्राकारराज (anantaparikarasāgarameghavyūhatejomaṇḍalachattrākārarāja) *m.* name of a Nāga king [DBHS.]

अनन्तपरिमाण (ananta–parimāṇa) *adj.* [*f.* -ā] of infinite or huge size महती अनन्तपरिमाणा विनष्टिः BṛĀraUBh. 634. 17 (*on* iv. 4. 14); कटिप्रदेशादनन्तपरिमाणादूर्ध्वमुद्गता यथोदितदिव्योदरादयः GītāBh.(Rā.) 547. 8 (*on* 11. 19); 11. 2 (*on* 1. 6)

अनन्तपरिमाणत्व (anantaparimāṇa–tva) *n.* the state of having immeasurable size ज्यायःपरिमाणाच्च ज्यायस्त्वं दर्शयन् अनन्तपरिमाणत्वं दर्शयति ChāndoUBh. 177. 9 (*on* iii. 14. 3)

अनन्तपरिवारा (ananta–parivārā) *adj.* (*f.*) having innumerable attendants एकैकस्या असंख्याताः शक्तयस्तदात्मिकाः । अनन्तपरिवारास्ता इति शक्तिमयं जगत् LakṣmīT. 45. 98.

अनन्तपर्यङ्क (ananta–paryaṅka) *m.* bed in the form of (the serpent-king) Ananta तस्मिन्ननन्तपर्यङ्के शेते [ऽसौ] विस्तृतोच्छ्रिते । दिव्यासनसमासीनः पद्मनाभोऽच्युतो हरिः BṛBrahmaS. iii. 2. 138.

अनन्तपर्यन्त (ananta–paryanta) *adj.* ending with or upto (the deity) Ananta तस्मान्मण्डलमध्ये तु प्रागदत्त्वा कमलासन । धर्मादनन्तपर्यन्तं पत्रकं नवकं तु वा । सत्त्वेनाच्छादितं पश्चात् केवलानम्बुजं? स्मरेत् PauṣkS. 20. 16.

अनन्तपर्यन्तम् (ananta–paryantam) *adv.* up to infinity स्निग्धत्वं रूक्षत्वं च कर्मतापन्नम् ··· कथितम् । किंपर्यन्तम् । ··· अनन्तपर्यन्तं यावदनुभवति TātpaVṛ. 225.15 (*on* 2. 72)

अनन्तपर्यय (ananta–paryaya) *adj.* consisting of endless modifications or manifestations अनन्तपर्ययं द्रव्यं सामान्यादिकमिष्यते VarāṅgaC. 26. 2

अनन्तपर्याय (ananta-paryāya) *m.* endless modifications or manifestations ज्ञेयं तु लोकालोकविभागविभक्तानन्तपर्यायमालिकालीढस्वरूपसूचिता विच्छेदोत्पादध्रौव्या षड्द्रव्यी सर्वम् TattvPradī (A.) 33. 1 (*on* 1. 23); सामान्यत एकोऽपि अनन्तपर्यायकिर्मीरितमूर्तिः मन्दप्रकाशनामधेयो नानुपपन्नः JñānBiPra. 3. 4.

अनन्तपल्लव (ananta-pallava) *adj.* having innumerable petals अच्युतम् । स्मरेद्दक्षिणहस्तास्यं पद्मे चानन्तपल्लवे JayāS. 18. 63.

अनन्तपाद (ananta–pāda) *adj.* having infinite feet अनन्तपादम् ··· नारायणं स्तोष्यमृतम् VarāP. 3.16; अनन्तपादम् ··· । त्वामद्भुतं दिव्यनृसिंहमूर्तिम् ··· शरणं प्रपद्ये SkandP. ii(2). 16. 43; अनन्तपादस्त्वमनन्तबाहुः ··· कथमीदृशं त्वां तोष्ये LiṅgaP. i. 72. 157; ŚivaP. ii(5). 48. 45 (279B. 5)

अनन्तपार (ananta–pāra) *adj.* [*f.* -ā] of boundless limit (in shape, time, result etc.) सोऽनन्तपारं त्रिस्कन्धमायुर्वेदं महामतिः । ··· बुबुधे CaraS. i. 1. 24 (1922 Ed.); BhāvPra.(Bhā.) 1. 53; संमृत्य संसारमनन्तपारं ज्ञानस्य पुण्यस्य च बोधिसत्त्व(? त्वः)। धर्मेषु चिन्तासु विनिश्चितः ··· गतिं परैति MaYānaSū. 23. 26 (6. 6) (comm. असंख्येयप्रभेदकाले पारमस्य परिपूरणमित्यनन्तपारम्); आर्तेषु विप्रेषु दयान्वितश्च यच्छ्रद्धया स्वल्पमुपैति दानम् । अनन्तपारं समुपैति CāṇaNīDa. 12. 2; तिर्यग्गतेर्दुःखमनन्तपारं वक्तुं न शक्यं चिरकालतोऽपि VarāṅgaC. 6. 32; विचक्षणोऽस्यार्हति वेदितुं विभोरनन्तपारस्य निवृत्तितः सुखम् BhāgP. i. 5. 16; xi. 7. 18; यद्बान्धवः कुरुबलाब्धिमनन्तपारमेको रथेन ततरेऽहम् BhāgP. i. 15. 14; iv. 28. 27; xi. 21. 40; अनन्तपारा दुष्पूरा तृष्णा दुःखशतावहा SkandP. vi. 32.46; vii(1). 255. 30; PadmP. v. 19. 257; अनन्तपारस्य महोदधेस्तु तीरे वनं तत्र वसन्ति सर्पाः VarāP. 51. 10; मुञ्चाव दुःखं तदनन्तपारम PadmP. ii. 55. 6; उक्तं च । ··· अनन्तपारं किल शब्दशास्त्रम् Pañcā. 1. 20; अनन्तपारोऽहमहर्निशं बुधैर्विभावितोऽहं हृदि AdhyāRā. vii. 5. 44.

अनन्तपार्थिवपृथक्कार (anantapārthiva-pṛthakkāra) *m.* separation of the endless earth-substances अनन्तपार्थिवपृथक्कारेऽपि द्रव्यान्तरानन्त्यवदयोपलम्भमानन्त्यातिशयाद्यवस्थोपपत्तेः ŚatDū. 151. 17.

अनन्तपाल (ananta–pāla) *m.* **I** name of one of the three brothers of Udaya Siṁha of the Chauhan dynasty जावालिपुरे चाहमानकुलतिलकः ··· श्रीउदयसिंहो नाम राजकुलो राज्यं भुनक्ति । तस्य दायादालयः सहोदराः सामन्तपाल-अनन्तपाल-त्रिलोकसिंहनामानो दातारः शूराः PrabaK. 105. 4; 106. 1; **II** name of a prince (of Kashmir) गच्छन्ननन्तपालादिराजपुत्रधिया नृपम् । दण्डनायकवाक्येन न्यषिध्यत पदे पदे RājTa.(Ka.) 7. 1585; 7. 1618.

अनन्तपिङ्गल (anantapiṅgala) *m.* (pl.) proper name of a people or a clan [pw.]

अनन्तपीठ (ananta–pīṭha) *n.* **A** name of a place on the banks of the river Kāverī सोऽपि (विभीषणः) तच्छिरसा (विमानं) गृह्य ययौ ··· । रवौ मध्यंदिने प्राप्ते कवेरतनयातटे । चन्द्रपुष्करिणीमध्येऽनन्तपीठेऽवतारयत् PāraS. 10. 277; **B** name of the seat (in Tantric worship) with Ananta as the deity शेषं च पृथ्वीं च तदनन्तपीठम् (इष्ट्वा) ĪśānŚiPa. i. 16. 40.

अनन्तपीठिकारूढ (anantapīṭhikārūḍha) *adj.* seated on the couch in the form of (the serpent-king) Ananta (सात्यकिः) रङ्गम् ··· अनन्तपीठिकारूढमभ्यर्च्य मुदितो ययौ Yādavā. 22. 174.

अनन्तपीलु (anantapīlu) *m.* name of a piśāca [DBHS.]

अनन्तपुटतल्पग (anantapuṭatalpa-ga) *adj.* remaining in the bed of the countless leaf-folds अपारजलधौ तत्र कोटिशो वटपादपाः । कोटिशः पुरुषास्तत्र वटपत्रनिवासिनः । कोटीनां वटवृक्षाणामनन्तपुटतल्पगाः BṛBrahmaS.

ii. 1.51.

अनन्तपुण्य (ananta-puṇya) *adj.* [*f.* -ā] **i** very auspicious or sacred वैशाखमासस्य च या तृतीया नवम्यसौ कार्तिकशुक्लपक्षे । नभस्यमासस्य च कृष्णपक्षे त्रयोदशी पञ्चदशी च माघे । एता युगाद्याः कथिताः पुराणेष्वनन्तपुण्यास्तिथयश्चतस्रः VisṇuP. iii. 14. 13; **ii** leading to or causing endless merit मत्स्यकूर्मवराहाद्यैरवतारैः कृतानि मे । कर्माण्यनन्तपुण्यानि BhāgP. viii. 4. 21; रामायणं काव्यमनन्तपुण्यम् AdhyāRā. vii. 9. 71; **iii** having infinite merit ये भक्तिमन्तो मधुसूदनस्य ··· गच्छन्ति ते नाकमनन्तपुण्याः PadmP. iv. 92. 27; अनन्तपुण्या पश्यामि कान्तवदनं जितपूर्णचन्द्रम् ŚṛṅgāMañ.(A.) 18. 26; *n.* limitless merit गुरुक्षमाभर्तृविनिर्गतानां सरस्वतीनां श्रुतिसिन्धुसङ्गे । विगाह्य संचेतुमनन्तपुण्यं परं मयाकारि निदिन्ध एषः VedāntKa. 559. 12 (*on* iv. 4. colophon.)

अनन्तपुण्यकृत् (anantapuṇya-kṛt) *adj.* bringing about or producing endless merits शृणुष्वावहिता देवि तथैवानन्तपुण्यकृत् । नराणामथ नारीणामाराधनमनुत्तमम् MatsyaP. 62. 4.

अनन्तपुण्यनिचय (anantapuṇya-nicaya) *m.* collection of endless merits तत्पुराणं वदाम्यहम् । अनन्तपुण्यनिचयैर्यस्य श्रवणगोचरा । मतिरुत्पद्यते GaṇeP. i. 9. 27.

अनन्तपुण्यनिलय (anantapuṇya-nilaya) *m.* abode of endless merits प्रतिबीजाधिकफलो ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः । अनन्तपुण्यनिलयो योगिनामपि दुर्लभः ParamāKā. 127. 11.

अनन्तपुण्यप्रद (anantapuṇya-prada) *adj.* bestowing or yielding endless merits चरितमिदमपूर्वं वामवोचम् ··· श्रवणपठनमस्यानन्तपुण्यप्रदं स्यात् BṛDharmaP. i. 8. 55.

अनन्तपुण्यफलद (anantapuṇyaphala-da) *adj.* [*f.* -ā] bestowing the fruit in the form of endless merit हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः । अनन्तपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे BhaviP. 816B. 16 (iv. 141. 60) = VasiS. 18. 161; अनन्तपुण्यफलदा गजच्छाया त्रयोदशी NāraS. 55. 19.

अनन्तपुण्यफलभुज् (anantapuṇyaphala-bhuj) *adj.* enjoying (i. e. experiencing) the reward of endless meritorious deeds ब्रह्माकारतया सदा स्थिततया ··· आस्ते कश्चिदनन्तपुण्यफलभुग्धन्यः स मान्यो भुवि ViveCū. 427.

अनन्तपुण्यभरार्थिन् (anantapuṇyabharārthin) *adj.* desiring great amount of endless merits तत्रा साधर्मिकास्तत्र ··· । इष्टे तीर्थसमुद्धारेऽनन्तपुण्यभरार्थिनः । वहिकां मण्डयामासुः PrabhāC. 204. 27.

अनन्तपुण्योपचय (anantapuṇyopacaya) *adj.* which causes the accumulation of endless merits अनन्तपुण्योपचयमनन्तं तु महाव्रतम् । यथाभिलषितावाप्तिं कुरु मे पुरुषोत्तम BhaviP. 757A. 33 (iv. 106. 19)

अनन्तपुर (ananta-pura) *n.* **i** name of the capital city of King Nānadeva अथ सपदि महेन्द्रराजधानीललितमनन्तपुरं समेत्य भूपः Rāṣṭrau. 4. 36; **ii** name of the city presently called Trivandrum (दक्षिणं तत्र कन्याल्यां दुर्गां देवीं ददर्श सः । ततः फाल्गुनमासाद्य पद्मास्सरसमुत्तमम् ।) फाल्गुनमनन्तपुरम् Vīrarāghava *on* BhāgP. x. 79. 18.

अनन्तपुरी (anantapurī) *m.* name of a teacher [pw.]

अनन्तपुरुषार्थसाधिका (anantapuruṣārtha-sādhikā) *adj.* (*f.*) which brings about the eternal human goal क्षेत्रज्ञैस्सर्वज्ञस्यापरिमितशक्तेर्ब्रह्मणोऽनन्तपुरुषार्थसाधिकायाः विश्वेन्द्रजालमिच्छिकाया अपहर्तुमशक्यत्वात् ŚatDū. 178. 17.

अनन्तपुरुषार्थाप्ति (anantapuruṣārthāpti) *f.* attainment of long-lasting human goal (i. e. heaven) अनन्तपुरुषार्थाप्तिरिष्यते कर्मकाण्डतः BṛĀraUBhVā. v. 1. 58.

अनन्तपुष्प (ananta-puṣpa) *adj.* having abundant (varieties of) flowers अनन्तपुष्पस्य मधोर्हि चूते द्विरेफमाला सविशेषसङ्गा KumāSam. 1. 27 = KāvyPra. 369. 6 = VyaktiVi. 60. 9; मधोरनन्तपुष्पस्य चूते हि भ्रमरावलिः । विशेषसङ्गा भवति सहकारे ŚivaP. ii(3). 7. 19 (131A. 6)

अनन्तपूज्य (ananta-pūjya) *m.* name of one of the Tāntric forms of Śiva (*lit.* to be respeceted by many) अधो वटतरोर्मूले मुनिभरेण टङ्कान्वितं सबोधजपमालिकं नमत दक्षिणामूर्तिकम् । गुरुं परमकं गुरुं च परमेष्ठिसंज्ञं गुरुं स्वपूज्यगुरुमन्त्रतो गुरुमनन्तपूज्याह्वयम् IśānŚiPa. i. 18. 26.

अनन्तपूर (ananta-pūra) *m.* endless flood वारिपूरैः । एकार्णवं भुवनकोषमिवाचिरेण कर्तुं समुद्यतमगाधमनन्तपूरैः YogVā. iii. 32. 28.

अनन्तपूरण (ananta-pūraṇa) *adj.* which completes (i. e. forms) an infinite (part) (i. e. infinitesimal) यच्च सुरा(? राः) सुखम् ।--सेवन्ते--। अनन्तपूरणस्यापि भागस्य तदकर्मणाम् । सुखस्य तुल्यतां नैति सिद्धानामीदृशं सुखम् PadmP.(Ra.) 105. 186.

अनन्तपूर्व (ananta-pūrva) *adj.* (the syllable *ha*) preceding Ananta (i. e. *kṣa*) (सूर्यो हकारः ···। अनन्तेशः क्षकारः) अनन्तपूर्वं यद्बीजं बिन्दुभूषितमुद्धरेत् JayāS. 6. 107.

अनन्तपूर्वक (anantapūrva-ka) *adj.* headed by (the serpent-king) Ananta (i. e. Ananta and others) अभिवन्द्य गुरुं तत्र नागांश्चानन्तपूर्वकान् IśānŚiPa. i. 39. 2.

अनन्तपूर्वकार्य (ananta-pūrvakārya) *n.* innumerable preceding or prior effects चरमे कार्ये अनन्तपूर्वकार्याणामनुगतिः प्रसज्येत VivaPraSaṁ. 218. 9.

अनन्तपैप्रभु (anantapaiprabhu) *m.* name of a minister of the King Mallikārjuna °श्रीमल्लिकार्जुनदेवराज्ये । ··· महाप्रधानश्रीअणत(नन्त)पैप्रभो द्वितीय[स्व]पाटि अमुक । सत्ये[तस्मिन्] काले प्रवर्तमाने सति EI. xxiii. 276. 7.

अनन्तपौरुष (ananta-pauruṣa) *adj.* possessing unlimited prowess उवाच भीष्मस्तमनन्तपौरुषं गोविन्दमाजावविमूढचेताः MahāBhā. vi. 202*(3)

अनन्तप्रकार (ananta-prakāra) *adj.* of endless types, various एवमाद्यनन्तप्रकारमर्थाभिधानमशक्यं सर्वमुपदेष्टुम् Nyās. i. 197. 23 (*on* i. 2. 56); यश्च ईश्वरः प्रमाता आत्मा शिव इत्यादिः अनन्तप्रकारः परामर्शः PratyabhiVi. i. 275. 2 (*on* i. 5. 17); इति काठुण्यमनन्तप्रकारम् PratyabhiVi. ii. 247. 10 (*on* iii. 2. 3); ii. 195. 8 (*on* ii. 4. 18); स चायमनन्तप्रकारः संभवति । प्रकृतिप्रलयपर्यायादीनां तद्विषयभावाभिमतानामानन्त्यात् VyaktiVi. 58. 9; योऽयं पृथिव्यादीनां द्रव्याणां परस्परभेदः यश्च घटपटादीनामेवानन्तप्रकारः स सर्वो भवतां न सिध्येत् NyāyKu. 146. 6; NyāyPari. 507. 20; संयोगरहितमद्रव्यम् । तत्र च त्रिगुणे सदृशविसदृशरूपोऽवस्थासंतानः···इत्यनन्तप्रकारो यथाप्रमाणमनुसंधेयः NyāySiA. 246. 26; तदेतदनन्तप्रकारं विहितनिषिद्धकर्मविशेषाणामानन्त्येन तदनाचरणाचरणयोरानन्त्याच्च DaṇḍaVi. 35. 6; वेद ऋग्यजुःसामाथर्वरूपेण चतुर्धावस्थितः । पुनरनन्तप्रकारश्च YatīndraDī. 27. 10; 76. 8; ये त्वनुलोमजाः षट् ··· तेषामुच्चनीचासवर्णस्त्रीपु तुल्यासु च ये जायन्ते तेषां तासु ··· जायमानाः संकीर्णप्रभेदा अनन्तप्रकाराः VīraMi. 169. 25 (*on* 1. 95); वाग्भङ्गीनां तु पर्यालोचने एकस्मिन्नेव विषयेऽनन्तप्रकारः संपद्यते (पर्यायोक्तः) RasGaṅ. 557. 4.

अनन्तप्रकारता (anantaprakāra-tā) *f.* the state of having infinite varieties (लयस्य) भागत्रयकलनायामपि साम्येन वैषम्येण चानन्तप्रकारता भवति AbhinBhā. ii. 397. 16 (*on* 17. 130)

अनन्तप्रकारत्व (anantaprakāra-tva) *n.* the state of having endless varieties अशक्यत्वं त्वनन्तप्रकारत्वात् Nyās. i. 197. 12 (*on* i. 2. 56); एवं सति स्वभावहेतोरेकस्य अनन्तप्रकारत्वात् त्रित्वमयुक्तम् NyāyBiṬ. 108. 2; तत्राप्यवान्तरभेदेन ··· (मलानाम्) अनन्तप्रकारत्वम् PratyabhiVi. ii. 256. 2 (*on* iii. 2. 10); अनन्तप्रकारत्वं शतशाखत्वम् VīraMi. (Vyavahāra.) 8. 5.

अनन्तप्रकारपरिहार (anantaprakāra-parihāra) *m.* avoidance of many ways or alternatives अन्यथा ' स्तीर्वे 'त्यादिसिद्धयेऽनन्तप्रकारपरिहाराश्रयणे प्रतिपत्तिगौरवानुषङ्गः PradI. vi. 115. 16 (*on* vii. 2. 14)

अनन्तप्रकाश (ananta-prakāśa) *adj.* possessed of eternal luminosity or light नमोऽनन्तप्रकाशाय शंकरक्षीरसिन्धवे KāvyMī. 58. 14 = AlaṅkāSa. 201. 5; *m.* endless light or luminosity तस्यानन्तप्रकाशात्मरूपस्यानन्तचिन्मणेः । सत्तामात्रात्मकं विश्वम् YogVā. iii. 12. 3; न चानन्तप्रकाशस्य तमस्त्वमुपपद्यते NyāySu.(Ja.) 299A. 1 (*on* ii. 1. 6)

अनन्तप्रकाशत्व (anantaprakāśa-tva) *n.* the state of having eternal light or luminosity यदनन्तप्रकाशत्वमनौपम्यं जगत्प्रभोः । तत्रेत्रम् PauṣkS. 33. 41.

अनन्तप्रकृति (ananta-prakṛti) *f.* the eternal Primordial Matter अनन्तप्रकृतौ लीनं देव्यास्तत्परमं पदम् KūrmaP. 105. 15 (1. 12)

अनन्तप्रतिकृति (ananta-pratikṛti) *f.* image of a snake ओं आः फुःकारं अनन्तप्रतिकृतिं कृत्वा पञ्चामृतेन स्नापयेत् HevajraT. i. 2. 20.

अनन्तप्रतिबन्धकत्व (ananta-pratibandhakatva) *n.* innumerable relations of opponency परमार्थतस्तु प्रतिबन्धकत्वपक्षेऽपि तत्तदवियोपादानकमनोऽवस्थाव्यक्तिप्रतियोगिकात्यन्ताभेदत्वेन प्रतिबन्धकत्वं वाच्यम् । तथा च विनिगमकाभावात् प्रत्येकव्यक्त्यन्तमविनानन्तप्रतिबन्धकत्वापत्त्या ··· आत्यन्तिकभेदत्वेन प्रतिबन्धकत्वं वाच्यम् LaCandr. 816. 35.

अनन्तप्रतिबिम्बकल्पन (anantapratibimba-kalpana) *n.* assumption of innumerable reflections घटादेर्जीवप्रतिबिम्बत्वे मानाभावः, रूपपरिमाणाद्यनन्तगुणादिष्वनन्तप्रतिबिम्बकल्पने गौरवं च GuruCandr. ii. 119. 12.

अनन्तप्रतिबिम्बभाव (anantapratibimba-bhāva) *m.* the state of having innumerable reflections न च निरंशस्यैकस्य कृत्स्नस्यानन्तप्रतिबिम्बभावो विरो(रु)ध्येत PrakaVi. 4. 3.

अनन्तप्रतिभान (anantapratibhāna) *m.* name of a *samādhi* अनन्त-

प्रतिभानो नाम समाधिः MahāVyu. 21. 80 [DBHS.]

अनन्तप्रतियोग्यन्वित (anantapratiyogy-anvita) *adj.* related with innumerable correlatives नन्वनन्तप्रतियोग्यन्वितस्वार्थबोधनविषया अनन्ता एव शब्दस्य शक्तयः कल्पयितव्याः स्युः PrakaPañ. 394. 9.

अनन्तप्रतियोग्यपेक्षत्व (anantapratiyogyapekṣa-tva) *n.* the state of being dependent on innumerable counter-positives भेदरूपं चानन्तम्, अनन्तप्रतियोग्यपेक्षत्वात् IṣṭaSi. 319. 9.

अनन्तप्रत्यक्षगम्य (anantapratyakṣa-gamya) *adj.* cognisable through innumerable perceptions अनन्तप्रत्यक्षगम्यो हि सर्वत्र सहभावः स जीवद्भिर्दुर्लभः NyāyRaMā. 67. 21=YuktiSneha. 62. 18 (*on* i. 1. 5)

अनन्तप्रदेश (ananta-pradeśa) *adj.* i having innumerable units of space आकाशोऽप्येकोऽनन्तप्रदेशश्च BrahmSūBh.(Rā.) 497. 9 (*on* ii. 2. 31); NyāySu.(Ja.) 411B. 3 (*on* ii. 2. 10); GoviBh. 134. 2 (*on* ii. 2. 33); ii having innumerable atoms (which occupy the units of space) आत्मा ··· अनन्तप्रदेशानां पुद्गलानाम् ··· उपश्लेषणं यत् करोति SarvaDaSaṁ. 3. 283.

अनन्तप्रदेशक्षेत्र (anantapradeśa-kṣetra) *n.* region consisting of innumerable units of space पुद्गलव्याख्यानेन प्रदेशशब्देन परमाणवो ग्राह्या न च क्षेत्रप्रदेशाः। कस्मात्पुद्गलानामनन्तप्रदेशक्षेत्रेऽवस्थानाभावात् TātpaVṛ. 191. 12 (*on* 2. 43)

अनन्तप्रदेशत्व (anantapradeśa-tva) *n.* the state of having innumerable atoms (which occupy the units of space) ततो यथैकाणुव्याप्येनांशेन गण्यमानस्याकाशस्यानन्तांशत्वादनन्तप्रदेशत्वम् TattvPradī.(A.) 193. 10 (*on* 2. 45); स्कन्धाकारपरिणतपुद्गलानां तु संख्येयासंख्येयानन्तप्रदेशत्वम् TātpaVṛ. 191. 10 (*on* 2. 43)

अनन्तप्रदेशभाज् (anantapradeśa-bhāj) *adj.* consisting of innumerable points of space आकाशम् ···। लोकालोकौ स्थितं व्याप्य तदनन्तप्रदेशभाक् TriṣaŚaPuC. iv. 4.273.

अनन्तप्रपञ्चा (ananta-prapañcā) *adj.* (*f.*) having innumerable details or forms एवमियं समासोक्तिरनन्तप्रपञ्चेत्यनया दिशा स्वयमुत्प्रेक्ष्या AlaṅkāSa. 94. 9.

अनन्तप्रभ (anantaprabha) *m.* i name of a Tathāgata एवमनन्तप्रभो नाम तथागतो यत्रार्चिष्मता तथागतेन प्रथमं बोधिचित्तमुत्पादितम् ŚikṣāSa. 9. 3; ii name of a *samādhi* अनन्तप्रभो नाम समाधिः MahāVyu. 21. 36 [DBHS.]

अनन्तप्रभाव (ananta-prabhāva) *adj.* having infinite power चित्तेऽनन्तप्रभावेऽस्मिन्प्रकृत्या रसवच्चले। तत्तेजसि स्थिरे सिद्धे न किं सिद्धि(?द्धं) जगत्त्रये YaśasCam. ii. 392. 1; *m.* infinite or limitless strength यस्यैतत्सकलं विश्वं मूर्धाग्रे सर्षपायते। इत्यनन्तप्रभावात्स ह्यनन्त इति कीर्त्यते SkandP. i(2).39. 27.

अनन्तप्रभेद (ananta-prabheda) *adj.* having infinite distinctions इत्येतत्सामासिकं बुद्धानां माहात्म्यम्। अनन्तप्रभेदं तु तद्भिद्यमानं जायते AbhidhKoBh. 416.5 (*on* 7. 34)

अनन्तप्रमुख (ananta-pramukha) *adj.* headed by (the serpent-king) Ananta योऽसावनन्तप्रमुखैरनन्तैर्निर्दिश्यते नित्यमनन्तभूमा Yādavā. 4. 73.

अनन्तप्रयोगविषय (anantaprayoga-viṣaya) *adj.* having innumerable occurrences as its domain एवं पचेरनन्तप्रयोगविषयस्य प्रयुज्यमानं लिडादिपरं रूपमवयव इति व्यपदिश्यते PradI. v. 3A.33 (*on* vi. 1. 1)

अनन्तप्रसर (ananta-prasara) *adj.* having endless manifestations यदच्छिन्नं जगद्योनेरनन्तप्रसरं स्थितम्। विच्छेदमकृतज्ञानामेति नानात्मना स्वयम् PauṣkS. 30. 22 = PāraS. 12. 115.

अनन्तप्रसरता (anantaprasara-tā) *f.* the state of having innumerable extensions कल्पनाकोपस्यानन्तप्रसरतया तत्त्वाव्यवस्थापकत्वादिति चेत्। न ĀtmaTaVi. 396. 11.

अनन्तप्रसरत्व (anantaprasara-tva) *n.* the state of having innumerable extensions प्रमाणादयः पदार्थाः ···कल्पनामात्रनिमित्ताः··· न च षोडशात्मानः, कल्पनाकोपस्यानन्तप्रसरत्वात् TātpaṬ.(Vā.) 7. 6 (*on* i. 1. 1)

अनन्तप्रागभाव (ananta-prāgabhāva) *m.* infinite number of antecedent absences न च नित्यत्वे वायुसंयोगादेः ककारादिप्रत्यक्षत्वं कार्यतावच्छेदकं वाच्यम्, मम तु कत्वमेवेति लाघवमिति वाच्यम्। अनन्तप्रागभावध्वंसादिकल्पनापेक्षया लघुत्वात् VaiyāSiMañ. 221. 3.

अनन्तप्राणिकर्मन् (ananta-prāṇikarman) *n.* innumerable acts of living beings नानाकालानुष्ठितानाम् ··· अनन्तप्राणिकर्मणां फलकालागमयौगपद्यं प्रतिबन्धकापाययौगपद्यं च कदापि न मिलति ŚivārkaMaDī. ii. 69. 18 (*on* ii. 2. 11)

अनन्तप्राणिगत (anantaprāṇi-gata) *adj.* pertaining to innumerable living beings न हीदृशम् ··· अनन्तप्राणिगतविचित्रसुखदुःखसाधनं भुवनादि कार्यमनतिशयेन पुंसा कर्तुं शक्यमिति NyāyMañ. i. 183.28; तत्पक्षे फलकालागमप्रतिबन्धककर्माभावसाहित्यस्य विपाकशब्दार्थत्वात् तस्य सर्गकाल इव प्रलयकालेऽपि अनन्तप्राणिगतानन्तकर्ममध्ये केषुचित्कर्मस्वपर्जनीयत्वात् ŚivārkaMaDī. ii. 70. 2 (*on* ii. 2.11); तद्व्यवस्थापनं चानन्तप्राणिगतपरस्परविरुद्धात्याश्चर्यतत्तत्पुरुषमात्रानुभाव्यतत्त्वात्कमात्रावसायित्वाप्तपदार्थजातस्रष्टृत्वादिरूपतन्महिमनिरूपणं पर्यवस्यति ŚivārkaMaDī. ii. 196. 8 (*on* iii. 1.1)

अनन्तप्राणिदृश्यमान (anantaprāṇi-dṛśyamāna) *adj.* being perceived by innumerable living beings अनन्तप्राणिदृश्यमानपरस्परविरुद्धानन्तस्वप्नप्रपञ्चप्रदर्शकत्वेनापि तस्य (परमेश्वरस्य) महामहिमसिद्धेः ŚivārkaMaDī. ii. 232. 30 (*on* iii. 2. 6)

अनन्तप्रियभक्ति (anantapriya-bhakti) *f.* devotion to (Prahlāda) the beloved of Ananta (i. e. Viṣṇu) इन्द्रः ···। अनन्तप्रियभक्त्यैनां परिक्रम्य दिवं ययौ BhāgP. vii. 7. 11.

अनन्तप्रीत्यर्थम् (anantaprity-artham) *adv.* for the sake of pleasing the Lord Ananta (i. e. Viṣṇu) सहस्रशीर्षा° नारायणोऽनन्तोऽनुष्टुप् अनन्तप्रीत्यर्थम् ··· भोः ··· दिशां रक्ष BālamBha. i. 23. 9 (*on* 1. 11–12)

अनन्तफणिन् (ananta-phaṇin) *m.* the serpent Ananta (*lit.* having infinite hoods) मेघेद्विपराज इन्दौ। तार्क्ष्येऽप्यनन्तफणिनि प्रथितः प्रवीणैः KośaKaTa. 2. 4395.

अनन्तफल (ananta-phala) *adj.* i yielding abundant reward पात्रे दानं स्वल्पमपि काले दत्तं युधिष्ठिर। मनसा सुविशुद्धेन प्रेत्यानन्तफलं स्मृतम् MahāBhā. iii. 245. 33; एतद्धि पञ्चकं ज्ञात्वा क्रियते कर्म यद्द्विजैः। तदनन्तफलं तेषां भवेत् BṛParāSm. 2. 46; सद्रोगलक्षणं बन्धमनन्तफलमर्थिनाम् PauṣkS. 29. 9; सजातीयं हि यत्पीठं बिम्बस्य ···। तदनन्तफलं विद्धि JayāS. 20. 89; श्राद्धमेतेषु (तीर्थेषु) यद्दत्तं तदनन्तफलं स्मृतम् MatsyaP. 22. 37; 22. 78; अनन्तफलस्य ··· ईदृशस्य वित्तस्य, मां प्रत्येव केवलम् अदाता मा भूद्भवान् BṛĀraUBh. 766. 2 (*on* vi. 2. 7); यत् ···। दीयते विष्णवे वापि तदनन्तफलं स्मृतम् KūrmaP. 638.1 (2. 26); अस्ति काञ्चीपुरी ख्याता ···। यत्र कृतं तपः किंचिदनन्तफलमुच्यते SkandP. i(3A). 3. 60; ii(8). 9. 10; ii(9). 22. 34; अक्षयः अनन्तफलः कैवल्यान्निरतिशयो हेतुः स श्रेयान् प्रशस्यः MāṭhVṛ. 8. 25 (*on* 2); रवौ दत्तं हुतं जप्तं बलिं पूजां निवेदयेत्। अनन्तफलमादिष्टं ब्रह्मादिसुरसत्तमैः BhaviP. 241A. 25 (i. 162 23); 352A. 11 (ii(2). 3. 32); अक्षयोऽनन्तफलो निधिरिव निधिर्नाश: स राज्ञा ब्राह्मणेषु निधातव्यः। तेभ्यो देय इत्यर्थः ManvaMu. 262. 9 (*on* 7. 83); ii resulting in unending consequences वितर्का हिंसादयः कृतकारितानुमोदिता लोभक्रोधमोहपूर्वका मृदुमध्याधिमात्रा दुःखाज्ञानानन्तफला इति प्रतिपक्षभावनम् YogSū. 2. 34; *n.* i abundant reward अस्य प्रदानस्य यदेव युक्तं तस्यैव चानन्तफलं भविष्यम् MatsyaP. 42. 12; अनन्तफलमाप्नोति स्तुतिं कुर्वन् स्वभावतः PadmP.(Ra.) 32. 182; ii eternal fruit देवयजः ··· मामेव न प्रपद्यन्ते अनन्तफलाय GītāBh.(Śaṅ.) 225. 18 (*on* 7. 23); 270. 10 (*on* 9. 26); तत् श्राद्धं अस्य आनन्त्याय अनन्तफलाय कल्पते KāṭhUBh. 148. 10 (*on* 3. 17); प्रयोक्तुम्(क्तुः) ··· शिवलोकगतमनन्तफलं नृत्तस्येति AbhinBhā. i. 205. 10 (*on* 4. 319); मन्त्री सहस्रं यदि वा जपेत्।··· ततोऽनन्तफलं भवेत् NityāṢoḍa. 5. 5; मनुष्यः ··· प्रसादे(?प्रासादे) ··· अनन्तफलमाप्नोति रत्नादिरचिते तथा BhaviP. 331B. 30 (ii(1).9. 44)

अनन्तफलता (anantaphala-tā) *f.* the state of yielding eternal reward श्रोतृप्रवृत्त्यर्थं चानन्तफलता धर्मस्योक्ता ManuBh. i. 48. 15 (*on* 1. 111)

अनन्तफलत्व (anantaphala-tva) *n.* i the state of being the eternal fruit प्राप्तमेवार्थं वर्तमानापदेशादनुवदति श्रुतिरर्थवादत्वेन, तदा कुतस्तत्प्रामाण्यादनन्तफलत्वम् BrahmSi. 78. 18; ii the state of having the eternal fruit प्रकृतदहराकाशविज्ञानस्यानन्तफलत्वं वदन्, परमात्मत्वमस्य सूचयति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 168. 6 (*on* i. 3. 14); iii the state of having innumerable fruits उपभोगश्चाशक्यः अनियतविपाकसमयत्वात्। अनन्तत्वादनन्तफलत्वाच्च NyāyVārPari. 81. 6.

अनन्तफलद (anantaphala-da) *adj.* [*f.*-ā] bestowing infinite rewards or fruits कस्मिन् काले च तच्छ्राद्धमनन्तफलदं भवेत् MatsyaP. 22. 1; 22. 44; 22. 85; अदृष्टं एतद्द्वयोर्निवर्तकं सकृत्कृताज्जातमनन्तफलदम् PārāSū. 59. 1; SkandP. iii(1). 3. 71; BhaviP. 245B.15 (i. 164. 17); इमामनन्तफलदां यः कुर्यात् फलसप्तमीम्। सर्वपापविशुद्धात्मा सूर्यलोके महीयते PadmP. v. 21. 260; सर्वभूताश्रया भूमिः ···। अनन्तफलदा VasiS. 18. 167; CaturCin. iii(1). 410. 4; प्रभाते दक्षिणायनसंक्रान्तिरनन्तफलदा भविष्यति Pañcā. 137. 6; शीर्णं धर्म्मतरोरनन्तफलदम् ··· तेनाकारि ·· विष्णोरिदं मन्दिरम् EI. i. 157. 7.

अनन्तफलदान (anantaphala-dāna) *n.* 1 the yielding of eternal reward अनन्तफलदानाच्च क्षपिताशेषकल्मषात् ।··· अक्षमालिका KulārT. 17. 58; II gift yielding endless fruit अनन्तफलदानानामनन्तरमुक्रमः CaturCin. i. 4. 20; i. 891. 9.

अनन्तफलदायक (anantaphala-dāyaka) *adj.* which yields eternal rewards, giving endless fruits सर्वपापप्रशमनमनन्तफलदायकम् । कल्याणीनां च कथितं तत्कुरुष्व वरानना: MatsyaP. 70. 62.

अनन्तफलदायिनी (anantaphaladāy-inī) *adj.* (*f.*) which gives endless fruit पूर्णिमा ···। मार्गशीर्षेण संयुक्ता अनन्तफलदायिनी SkandP. ii(5). 17. 63.

अनन्तफलप्रद (anantaphala-prada) *adj.* [*f.*-ā] which gives endless fruits उक्तानन्ततृतीयैषा सदानन्तफलप्रदा MatsyaP. 62. 33 = PadmP. v. 22. 98 = BhavīP. 651A. 9 (iv. 26. 35); यथा शिवश्च धर्मश्च सदानन्तफलप्रदौ । तथुक्तफलदानेन तौ स्यातां मे वरप्रदौ MatsyaP. 96. 15; धर्मः सारः समुद्दिष्टः प्रेत्यानन्तफलप्रदः KūrmaP. 523. 17 (2. 12); PadmP. i. 51. 42; रुद्राक्षमालया जप्तो मन्त्रोऽनन्तफलप्रदः SkandP. iii(3). 20. 9; DevīBhāP. xi. 6. 35; SkandP. iii(3). 2. 130; सर्वत्र गौतमीतीरे पितृणां दानमुत्तमम् । विशेषतः कोटितीर्थे तदनन्तफलप्रदम् BrahmP. 148. 27.

अनन्तफलप्रवाह (anantaphala-pravāha) *m.* series (*lit.* stream) of innumerable fruits यागादिप्रध्वंसा एव स्वर्गादीनुत्पादयन्तु, कृतमपूर्वकल्पनया । तेषामनन्तत्वादनन्तफलप्रवाहः प्रसज्यते NyāyKuA. i. 34. 2.

अनन्तफलभाज् (anantaphala-bhāj) *adj.* enjoying innumerable rewards परमेश्वरः ।··· सर्व दर्शयेत् साधकस्य च । येनासौ कृतकृत्यः स्यादनन्तफलभागपि JayāS. 31. 38; पितृणां तर्पणं यस्तु जले तस्मिन् करिष्यति । बिन्दौ बिन्दौ तु तोयस्य ह्यनन्तफलभाग् भवेत् VāmaP. 45. 26; इत्थं विन्यस्य गायत्रीम् ···। जपेदायम्य तु प्राणाननन्तफलभाग् भवेत् IśānŚiPa. i. 9. 134.

अनन्तफलमालित (anantaphala-mālita) *adj.* encircled with (i. e. full of) innumerable fruits नारदः ··· विलोकयांचक्रे ··· विन्ध्यं धराधरम् ।··· उदुम्बरैरम्बरगैरनन्तफलमालितैः । ब्रह्माण्डकोटीर्बिभ्रद्भिस्तमनन्तमिव सर्वतः SkandP. iv. 1. 16.

अनन्तफलश्रवण (anantaphala-śravaṇa) *n.* scriptural statement of eternal fruit दहरविज्ञानस्यानन्तफलश्रवणादपि दहरः परमात्मेत्याह PrakaVi. 245. 19.

अनन्तफलसंप्राप्ति (anantaphala-samprāpti) *f.* obtainment of innumerable fruits अनन्तफलसंप्राप्ताववक्षतत्वे च कारणम् । सविस्मयं तया पृष्टः स तामेवं तदाब्रवीत् RājTa.(Ka.) 6. 359.

अनन्तफलसिद्धि (anantaphala-siddhi) *f.* securing of endless or eternal rewards तर्पयेत् ··· । दीनानाथांस्तथा भृत्याननन्तफलसिद्धये PauṣkS. 41. 137; अविचोद्धृतनुष्ठेन पुंसा यत्कल्पितं फलम् । अनन्तफलसिद्ध्यर्थं तदनुक्तिः प्रवृत्तये TaiUBhāVā. 43. 8(2)

अनन्तफलार्थिन् (anantaphalārth-in) *adj.* desirous of innumerable fruits तत्सूर्याय निवेद्यं सद्भक्त्यानन्तफलार्थिना BhaviP. 258B. 29 (i. 174. 28)

अनन्तफलावाप्ति (anantaphalāvāpti) *f.* attainment of endless fruits तथानन्तफलावाप्तिरस्तु मे सप्तजन्मसु MatsyaP. 76. 10; 96. 16; PadmP. v. 21. 260.

अनन्तबन्धन (ananta-bandhana) *n.* tying (on the right arm) of a sacred thread having fourteen knots (on which Lord Ananta is invoked) अनन्तबन्धनं कृतम् PurāPraSam. 55. 4.

अनन्तबल (ananta-bala) *adj.* I possessing inexhaustible strength कपाली पिङ्गलः ··· भवस्तथा । एत एकादशानन्तबला रुद्राः ···। अपालयन्त त्रिदशान् SkandP. i(2). 21. 20; स महाभुजगः । परिदश्य भवन्तमनन्तबलं समवेष्टयत Nārāy. x. 55. 6; II having a huge army तेन महाराजेनानन्तबलेन सममेकाकिनस्तव न समुचितं युद्धम् । नीतिविरुद्धमेतत् PuruṣPa. 23. 20; *m.* name of a sage सुवर्णपर्वतेऽमुष्मिन्ननन्तव(? ब)लसंज्ञया । कथितो मुनिः PadmP.(Ra.) 14. 10; ततोऽनन्तबलोऽवोचद्धिशिष्यं सौक्तं शृणु PadmP.(Ra.) 14. 163.

अनन्तबलपौरुष (ananta-balapauruṣa) *adj.* of inexhaustible strength and manliness श्रीभगवानुवाच — (अहम्) अतिहा सर्वलोकानामनन्तबलपौरुषः BrahmP. 51. 2.

अनन्तबलबाहु (anantabala-bāhu) *m.* the arm with inexhaustible strength अनन्तबलबाहुभ्यामवष्ट(? ष्ट)भ्यैकपाणिना । मथ्यतामप्रतं देव MatsyaP. 249. 44.

अनन्तबलभृत् (anantabala-bhṛt) *adj.* possessing inexhaustible strength अथो ··· श्रीमाननन्तबलभृन्नियमशतसहस्रभूषितो गतविकृतिः PadmP. (Ra.) 123. 151.

अनन्तबलविक्रम (ananta-balavikrama) *adj.* of inexhaustible strength and valour रुद्राश्च शतकोटयः ···। तवानुजागता ह्येते ··· अनन्तबलविक्रमाः SaurP. 57. 42.

अनन्तबलविघुष्टनिर्नादितश्रीसंभवमति (anantabalavighuṣṭanirnāditaśrīsambhavamati) *m.* name of a Buddha तदन्यानि च दश बोधिसत्त्वासंख्येयशतसहस्राणि येभगवतोऽनन्तबलविघुष्टनिर्नादितश्रीसंभवमतेस्तथागतस्य दर्शनेन अनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादितम् GaṇḍVyū. 277. 6 [but DBHS. °निनादित°]

अनन्तबलवीर्य (ananta-balavīrya) *m.* one of the epithets of Śiva (*lit.* of inexhaustible strength and valour) नमो भवाय भव्याय ···। अनन्तबलवीर्याय भूतानां पतये नमः BrahmāṇḍP. i. 27. 67 = LiṅgaP. i. 31. 37.

अनन्तबलवीर्यवत् (anantabalavīrya-va(n)t) *adj.* possessing inexhaustible strength and valour तं खोटं धारयेद्वक्त्रे लक्षायुर्जायते नरः ।··· अनन्तबलवीर्यवान् Rasā. 12. 335.

अनन्तबलसमुदायवत् (anantabalasamudāya-va(n)t) *adj.* possessed of a troop of huge army कस्मिंश्चिदनन्तबलसमुदायवति नरपतौ समुद्रपरिसरवर्तिनि ··· पयोधेः ··· कम्पो जातः Loc. 109. 25 (*on* 2. 28)

अनन्तबला (ananta-balā) *f.* name of a Śakti (*lit.* of infinite power) तथानन्तबला प्रभा ।··· संपूर्णा चेति कथिताः शक्तयो विश्वधारिकाः PāraS. 10. 29.

अनन्तबलौजस् (ananta-balaujas) *adj.* having inexhaustible strength and vitality तस्यानन्तबलौजसः । वयमेकाकिनः पान्थाः स्थाने स्थाने न दुर्ग्रहाः PāṇḍaC. 7. 166.

अनन्तबाहु (ananta-bāhu) *adj.* having or possessing innumerable arms अनन्तबाहुम् ··· पश्यामि त्वाम् MahāBhā. vi. 33. 19 = BhagGī. 11. 19; VarāP. 3. 16; PadmP. v. 14. 145; LiṅgaP. i. 72. 157; ŚivaP. ii(5). 48. 45 (279B. 6); *m.* epithet of the Moon-god (*lit.* having innumerable arms) सोमनामापि कीर्तयन् । सोमाय शान्ताय नमोऽस्तु ··· संपूजयेन्मेदमनन्तबाहवे MatsyaP. 57. 8.

अनन्तबिन्दुसंयुक्त (anantabindu-saṃyukta) *adj.* united with the sounds *a* and *anusvāra* पृथ्व्यग्निजलनाचान्तवरुणानीलसेश्व(? श्र)रैः । अनन्तबिन्दु संयुक्तै(?°बिन्दुसंयुक्तै)रच्चार्या पाशेन मायया TantrSā.(K.) 87. 30.

अनन्तबीजकोण (ananta-bījakoṇa) *m.* innumerable corners with mystic letters अनन्तबीजकोणेषु षट् शिवज्योतिषां स्थितिः KālīViT. 33. 18.

अनन्तबीजरूप (anantabīja-rūpa) *adj.* having the form of the seed for innumerable (manifestations) परं ब्रह्म ··· स्मृतम् ।··· अनन्तबीजरूपम् PañcaRā.(Nā.) ii. 1. 3.

अनन्तबुद्धि (anantabuddhi) *m.* name of a former Buddha नवमायां भूमौ प्रथमं शतमार्यपक्षे ।··· अनन्तबुद्धिः MaVastuAva. i. 140. 9 [DBHS.]

अनन्तबोध (ananta-bodha) *m.* infinite (i. e. profound) wisdom तन्मध्ये ··· बोधानन्दमण्डलम् ··· अनन्तबोधसौधविशेषैरभितोऽनिशं प्रज्वलितम् SiddhāSāU. 387. 6(5); *adj.* possessing infinite knowledge अनन्तबोधम् ··· नमाम्यहं वीरजिनं पवित्रम् BṛKathāK. 0. 1.

अनन्तबोधार्क (anantabodhārka) *m.* the sun in the form of infinite knowledge नमस्तेऽनन्तबोधार्कात् अविनिर्भक्तशक्तये MahāP. 14. 47.

अनन्तबोधिसत्त्वसमाधि (ananta-bodhisattvasamādhi) *m.* innumerable meditations practised by Bodhisattvas समाधिबहुलमिति अनन्तबोधिसत्व(? त्त्व)समाधिसंगृहीतम् MaYānaSū. 109. 6 (16. 40)

अनन्तब्रह्मतेजोमय (anantabrahmatejo-maya) *adj.* full of the infinite brilliance of the Supreme Spirit तत्रानन्तब्रह्मतेजोमयविल्वकल्पतरुवनैराकुलम् ··· शिवालयम् SiddhāSāU. 388. 14(6)

अनन्तब्रह्मभाव (anantabrahma-bhāva) *m.* the state of being the infinite Supreme Spirit (Brahman) 'तत्त्वमसि' इति त्वमर्थोद्देशेनानन्तब्रह्मभावस्य विधित्सितत्वात् PrakaVi. 628. 15.

अनन्तब्रह्मलक्ष्मीक (anantabrahmalakṣmī-ka) *adj.* having the infinite brilliance of the Supreme Self अनन्तब्रह्मलक्ष्मीकः श्रीजिनः प्रतिभासते ŚāliC. 5. 52.

अनन्तब्रह्मवन (ananta-brahmavana) *n.* vast forest in the form of Brahman स्वमावचिन्मयैरनन्तब्रह्मवनैरतिशोभितम् ··· अनन्तदिव्यमङ्गलासनं विराजते SiddhāSāU. 385. 1(2); 386. 4(4)

अनन्तब्रह्माण्डकारिन् (anantabrahmāṇḍakār-in) *adj.* creating

innumerable universes क्षणेनानन्तब्रह्माण्डकारिणे ते नमो नमः GaṇeP. ii. 104. 47.

अनन्तब्रह्मात्मन् (anantabrahmātman) *adj.* of the nature of the limitless Brahman अनन्तब्रह्मात्मनोऽस्य परिच्छेद औपाधिकः VedāntKa. 56. 10 (*on* i. 1.2)

अनन्तब्रह्मानन्दानुभव (anantabrahmānandānubhava) *m.* experience of the infinite bliss in the form of Brahman अनन्तब्रह्मानन्दानुभवपताकाध्वजतोरणैरलंकृतम् ··· अनन्तचिन्मयासनं विराजते SiddhāSāU. 385. 17(3)

अनन्तभङ्गी (ananta-bhaṅgī) *f.* (doctrine of) infinite nuances or methods न च वाच्यमेकत्र वस्तुनि विधीयमाननिषिध्यमानानन्तधर्माभ्युपगमेनानन्तभङ्गीप्रसङ्गादसंगतैव सप्तभङ्गीति SyādvāMañ. 23(156)

अनन्तभजनप्रिय (anantabhajana-priya) *adj.* delighting in devotion to Ananta (i. e. Viṣṇu) अनन्तभजनप्रियम्। अनन्तरूपिणं वन्दे गुरुम् MīmāNyāPra. 193. 5.

अनन्तभटपूरित (anantabhaṭa-pūrita) *adj.* filled with innumerable warriors तावपि ··· रणदुर्मदौ। जग्मतुः कटके शत्रोरनन्तभटपूरिते PadmP. iv. 28. 21.

अनन्तभट्ट (ananta-bhaṭṭa) *m.* i name of a person वासिष्ठगो(गो)त्रस्य गोविंदभट्टपुत्रस्य अनंतभट्टस्य वृत्तिरेका EI. xxi. 22. 75; iv. 276. 119; ii name of an author (अथ प्रतिपदादिनिर्णयः) कृष्णापि पूर्वैवेत्यनन्तभट्टाः NirṇaSi. 23. 6; 85. 10; (जयन्तीव्रतम्) तद्दानादिविषयम्। उपवासश्रवणादित्यनन्तभट्टः NirṇaSi. 97. 11.

अनन्तभट्टीय (anantabhaṭṭ-īya) *adj.* of Anantabhaṭṭa[PW.]; composed by Anantabhaṭṭa [pw.]

अनन्तभद्र (ananta-bhadra) *m.* name of a friend of Kṛṣṇa अनन्तभद्रो वृषभ ओजस्वी च वरूथकः।··· कृष्णस्यासन् सखिप्रियाः ĀdiP. 12. 35.

अनन्तभवकारक (anantabhava-kāraka) *adj.* causing innumerable births (कर्म) सर्वज्ञगुरुसंवादौ प्रत्यनीकतया भृशम्। दर्शनमोहनीयं स्यादनन्तभवकारकम् PārśvC. 3. 41.

अनन्तभवदुःख (anantabhava-duḥkha) *n.* misery of endless transmigratory existences अविवेकानुसंधानाच्चितमापदमीदृशीम्। अनन्तभवदुःखाय परिगृह्णाति YogVā. iv. 31. 2.

अनन्तभवदुःखद (anantabhavaduḥkha-da) *adj.* causing the suffering of endless transmigratory existences मयाथ तु प्रमादोऽयमनन्तभवदुःखदः। गुरुप्रसादेनाज्ञायि निशि दीपेन गर्तवत् TriṣaŚaPuC. ii. 1.150.

अनन्तभवपरंपरा (anantabhava-paramparā) *f.* series of endless transmigratory existences न खल्वनन्तभवपरंपराप्रापितस्य ··· कर्माशयस्याशेषतो भोगक्षयसंभवः NyāyMa. 306. 8.

अनन्तभवसंतान (anantabhava-santāna) *m.* series of endless transmigratory existences अनन्तभवसंतानजयादासीदनन्तजित् MahāP. 25. 69.

अनन्तभवा (ananta-bhavā) *adj.* (*f.*) arising through innumerable births आरूढशक्तेरहमो विनाशः कर्तुं न शक्यः सहसापि पण्डितैः। ये निर्विकल्पाख्यसमाधिनिश्चलाः तानन्तरानन्तभवा हि वासना ViveCū. 344.

अनन्तभवानुसंधान (anantabhavānusandhāna) *n.* continuity (of the *saṁskāras*) in endless births द्वितीयादिजन्मान्तरेष्वपि विवाहादीनामेव प्रवृत्तिधर्माणां पुण्यहेतुत्वाङ्गीकारेऽनन्तभवानुसंधानं प्रसज्यते। एवं च न कदाचन संसारस्य परिसमाप्तिः SyādvāMañ. 11(114)

अनन्तभवार्णव (anantabhavārṇava) *m.* ocean in the form of endless transmigratory existence निमज्जतोऽनन्तभवार्णवान्तश्चिराय मे कूलमिवासि लब्धः CaitaCa. 197. 14(8)

अनन्तभविक (ananta-bhavika) *adj.* lasting for countless births अनन्तभविकं विद्धि तद् दिव्यायतनात् पुनः PauṣkS. 36. 74.

अनन्तभाग (ananta-bhāga) *m.* i (Jain.) infinitesimal fraction or part सुरासुरनरेन्द्राणां यत् सुखं भुवनत्रये। स स्यादनन्तभागोऽपि न मोक्षसुखसंपदः TriṣaŚaPuC. iv. 4. 286; ते (जीवाः) निगोदानामनन्तभागेऽपि न वर्तन्ते SyādvāMañ. 29 (73); ii innumerable divisions किं च लयवैषम्यस्य वाक्यचैतन्यापेक्षया न भागत्रयकल्पनयैव भेदा उक्ताः भुजंगविजृम्भितादिवाक्येऽनन्तभागसंभावनात् AbhinBhā. ii. 397. 13 (*on* 17. 130)

अनन्तभागिन् (anantabhāgin) *m.* name of a Ṛṣi who founded the family of the Bhārgavas तत्र गोत्रकरान् वक्ष्ये भृगोर्वै ···। विष्णुः पौरोऽपि बालाकिरैलिकोऽनन्तभागिनः MatsyaP. 195. 20.

अनन्तभाग्ययुज् (anantabhāgya-yuj) *adj.* possessing inexhaustible fortune सुध्यानलीनमनसां विशदगुणैर्भाविनो युगवरामाः। सुकृत्वेऽपि च कथिता यदस्मिंकथानन्तभाग्ययुजः Gurvā. 395.

अनन्तभानु (ananta-bhānu) *adj.* having very great brilliance इष्टो यथा भानुरनन्तभानुः कौश्यासने ब्रह्मविदां प्रधानः VarāP. 17. 14.

अनन्तभावप्रतियोगिक (anantabhāvapratiyogi-ka) *adj.* having innumerable existent entities as counter-positives यथैकस्यैवान्योऽन्याभावस्यानन्तभावप्रतियोगिकत्वद्रूपत्वम् AṇuBh. 210. 19 (*on* iii. 3. 3)

अनन्तभावसंभार (anantabhāva-sambhāra) *m.* collection of innumerable existing entities अनन्तभावसंभारभासने स्पन्दनं परम्। उपोद्धाताख्ते यस्य तं स्तुमः सर्वदा शिवम् PratyabhiVi. i. 47. 1 (*on* i. 1.1)

अनन्तभास (ananta-bhāsa) *adj.* of infinite (i. e. immense) lustre अनन्तभासाय पदं कपिलाय ततो भवेत्। स्वाहासमन्वितं कुर्यान्मन्त्रं सहस्रभास्करम् JayāS. 6. 146.

अनन्तभास्करी (ananta-bhāskarī) *adj.* (*f.*) [P. iii. 2. 21] who causes endless brilliance महानाख्ये अनन्तभास्करि ParaśuKS. 10. 25 (262. 4) = NityoNi. 98. 8.

अनन्तभिन्नकार्य (ananta-bhinnakārya) *n.* innumereble distinct effects आध्यात्मिकस्यैव पुंसः कृत्स्नाध्यात्माधिभूतयोः। अनन्तभिन्नकार्येषु समाप्तिर्दैवतात्मनः BrĀraUBhVā. iv. 2.77.

अनन्तभुजगाधिप (ananta-bhujagādhipa) *m.* serpent-king Ananta गाम्भीर्यशालि मणिरागविराजमम्भस्तत्राप्यनन्तभुजगाधिपभोगशय्याम्। तामाश्रितम् ··· हरिमेव सारम् (स निरवर्णयत्) HarVi. 30. 57.

अनन्तभुजगोपरि (anantabhujagopari) *adv.* upon (the serpent-king) Ananta क्षीरोदे नर्मदां मत्वा अनन्तभुजगोपरि। लक्ष्म्या समन्वितः कृष्णो निलीनश्चोत्तरे तटे SkandP. v(3). 90. 68.

अनन्तभुजंगोत्सङ्गशायिन् (anantabhujaṅgotsaṅgaśāy-in) *adj.* lying on the lap (i. e. coiled body) of the serpent-king Ananta दृष्टवान् ··· नागभोगाङ्कपर्यङ्के निषण्णं च नरःपतिम्। जगत्पतिमिवानन्तभुजंगोत्सङ्गशायिनम् BṛKathāŚloSaṁ. 20.328.

अनन्तभुजमण्डित (anantabhuja-maṇḍita) *adj.* adorned with innmerable arms पद्मभुजोऽयं कथमभूद नन्तभुजमण्डितः GaṇeP. ii. 99.23.

अनन्तभुजशीर्षक (anantabhujaśīrṣa-ka) *adj.* having innumerable arms and heads अनन्तभुजशीर्षकम्। ··· वीक्षे त्वाम् GaṇeP. ii. 145. 10.

अनन्तभुवनव्यापिन् (anantabhuvana-vyāpin) *adj.* pervading infinite worlds अयमेवाहमित्यस्मिन् संकोचे विलयं गते। अनन्तभुवनव्यापी विस्तार उपजायते YogVā. v. 13. 15.

अनन्तभुवनाभोगा (anantabhuvanābhogā) *adj.* (*f.*) extending through the infinite universe अनन्तभुवनाभोगा परिपूर्णैव शुद्धचिद् YogVā. v. 34. 94.

अनन्तभूतजात (ananta-bhūtajāta) *n.* infinite living beings चतुर्दशविधानन्तभूतजातसमुद्गमा। सृष्टिरेवमियं राम चित्तनिर्मितिमागता YogVā. iv. 40. 9.

अनन्तभूपति (ananta-bhūpati) *m.* King Ananta (of Kashmir) चम्पायां सालभूपालमुन्मूल्यानन्तभूपतिः। तत्तन्त्र्यजयी नव्यं धराधवमरोपयत् RājTa. (Ka.) 7. 218; 7. 160.

अनन्तभूभुज् (ananta-bhūbhuj) *m.* King Ananta (of Kashmir) अनन्तभूभुजा। तन्वङ्गराजस्योत्सङ्गे न्यस्तो न्यासीकृतः शिशुः RājTa.(Ka.) 7. 260.

अनन्तभूमन् (ananta-bhūman) *adj.* possessing infinite power योऽसावनन्तप्रभुखैरनन्तैर्निर्दिश्यते नित्यमनन्तभूमा Yādavā. 4. 73; अस्मिन् परात्मन् ननु पाद्मकल्पे त्वमित्थमुत्थापितपद्मयोनिः। अनन्तभूमा मम रोगराशिं निरुन्धि वातालयवास विष्णो Nāray. iii. 8. 13.

अनन्तभूषण (ananta-bhūṣaṇa) *m.* epithet of Hanūmat (*lit.* who adorns Viṣṇu) नमो भगवते कालाग्निरौद्रहनुमते ··· अनन्तभूषण परमन्त्रपरयन्त्रपरतन्त्र भेदय भेदय LāṅgU. 216. 1; *n.* innumerable ornaments तस्योपरि च ··· निरतिशयसौन्दर्यपारावारं तुरीयस्वरूपम् ··· अनन्तकोटिचित्रकाशैरनन्तभूषणैरलंकृतम् TripāMaNāU. 380.15(7)

अनन्तभेद (ananta-bheda) *adj.* [*f.* -ā] of endless kinds, varieties, parts, divisions or diversities तत्त्वं नाम प्रसादलाघवप्रसन्नतामिश्रश्रीतितृप्तितिक्षासंतोषादिलक्षणमनन्तभेदं समासतः सुखात्मकम् TattvSa. (3)127.13; त्वनेकारोऽस्त्वङ्कुराय प्रसृतो विश्वस्यात्मानन्तभेदस्य पूर्वम् MatsyaP. 154. 7; स्नेहमार्दवोपत्रमपि शिलीमुखा(वा ? पा)नदाराणं द्वित्वसंख्यावच्छिन्नमप्यनन्तभेदमन्योऽन्यसमं दिश्वभूतुम्बिकर्पपद्मयुगलम् AvantiKa. 79.15; अतिस्थूलानि प्रतिपुरुषमतिकुलावस्थितसूक्ष्मस्वधर्मव्यतिक्रमणानि त्वनन्तभेदानि ··· विगानहेतुदर्शनानि TantrVā. 128. 18 (*on* i. 3. 7); अनन्तभेदास्वपि व्यक्तिषु नात्यन्तापूर्वविशेषणोपलक्षणोपादानम् TantrVā. 251.2 (*on* i. 3. 26); अयमनन्तभेदोऽनर्थव्रातः संततः सर्वेषां नः प्रत्यक्षः

BrahmSūBh.(Śaṅ.) 148. 11 (on i. 3.2); अनन्तभेदे त्वब्धेव निमृजे दुष्कृतं ततः TaiUBhāVā. 22.19(1); शुभास्त्वितः यानमनन्तभेदं ध्यायन्ति ये ध्यानरता विनीताः VarāṅgaC. 10. 16; द्वितीयस्त्र द्वौ भेदौ—अल्पयकमोऽनुरणनरूपश्च प्रथनोऽनन्तभेदः Loc. 119. 17 (on 2. 32); अग्राद्धिकानां शतशः प्रभेदैर्लम्बाद्योऽपि स्युरनन्तभेदाः GrahaGa. 75. 25 (9. 29); m. I infinite divisions or kinds परस्परसंपर्कोत्तेषामन्येऽनन्तभेदा भवन्ति (वर्णानाम्) ManuBh. ii. 340. 17 (on 10. 31); II इदं प्रतिज्ञाहेतुदृष्टान्तप्रत्यक्षागमादिभेदेनानन्तभेदं भजते NyāyPari. 176. 11; II innumerable differences or mutual negations न चैवमनन्तभेदाः केनचिदुभूयन्ते BhedaDhi. 107. 4; सन्त्वनन्तभेदाः किं नश्छिन्नम् Vādā. 102. 3.

अनन्तभेदत्वापत्ति (anantabhedatvāpatti) f. undesired contingency of having infinite divisions (अलंकाराणाम्) संकरस्य प्रभेदताप्रयोजकत्वविरहात्। अन्यथा सर्वेषामलंकाराणामनन्तभेदत्वापत्तेः RasGaṅ. 663. 6.

अनन्तभेदपरंपरा (anantabheda-paramparā) f. series of endless differences अनन्तभेदपरंपराभ्युपगमे च तत्क्रमज्ञेयतायां प्रतीत्यपर्यवसानात् KhaṇḍanKhā. 1161. 19.

अनन्तभेदप्रकार (ananta-bhedaprakāra) adj. possessing innumerable kinds of distinctions स विद्वान् प्राक् सृष्टिभेदात् एकधैव भवति एकधैव च सन् त्रिधादिभेदैरनन्तभेदप्रकारो भवति सृष्टिकाले ChāndoUBh. 467.2 (on vii. 26. 2)

अनन्तभेदप्रतिभान (anantabheda-pratibhāna) n. cognition of endless distinctions अनादि अनिर्वाच्यं एकं अज्ञानं अनन्तभेदप्रतिभाननिदानम् TarkSam.(Ā.) 141.21.

अनन्तभेदप्रतीति (anantabheda-pratīti) f. cognition of infinite differences पूर्वपूर्वभेदप्रतीतिमन्तरेणोत्तरोत्तरभेदप्रतीतेरसंभवात् युगपदनन्तभेदप्रतीतेरयोगाच्च जातैव मूलक्षतिः TattvPradī.(Ci.) 171. 2.

अनन्तभेदप्रसङ्ग (anantabheda-prasaṅga) m. undesired contingency of infinite varieties or kinds अन्यथा धर्मस्योपाद्युपमध्योपान्त्यगतत्वे ततोऽपि किंचिन्न्यूनाधिकदेशवृत्तित्वे चानन्तभेदप्रसङ्गात् RasGaṅ. 437.17.

अनन्तभेदबुद्धि (anantabheda-buddhi) f. cognition of innumerable distinctions प्रमाणजनितविवेकबुद्धिनिमित्तवशाच्च उपरतास्वनन्तभेदबुद्धिषु संसारोऽप्युपरमते GītāBh.(Śaṅ.) 50.15 (on 2. 41)

अनन्तभेदभाज् (anantabheda-bhāj) adj. having infinite divisions (व्ययः) स्वत्वनिवर्तको द्वेधा त्वैहिकः पारलौकिकः। प्रतिदानं पारितोष्यं वेतनं भोग्यमैहिकः। चतुर्विधस्तथा पारलौकिकोऽनन्तभेदभाक् ŚukraNī. 2. 342.

अनन्तभेदभान (anantabheda-bhāna) n. cognition of endless distinctions एकस्याप्यनन्तभेदभानायानन्ताविद्याः कल्प्याः स्युः TattvPradī. (Ci.) 383. 10.

अनन्तभेदभिदुर (anantabheda-bhidura) adj. divided into endless kinds यथा चैकस्मिन्नेव निरवयवे गगने युगपदनन्तभेदभिदुरगन्धर्वनगरारम्भः ŚatDū. 202. 27.

अनन्तभेदभिन्न (anantabheda-bhinna) adj. divided due to innumerable divisions, diverse due to innumerable varieties अनन्तभेदभिन्नो वा एक एवान उच्यते BrĀraUBhVā. i. 3. 267; अनन्तभेदभिन्नस्य पुनरप्यष्टधोच्यते। देवतासमुदायस्य भेदः संक्षेपलक्षणः BrĀraUBhVā. iii. 9. 34.

अनन्तभेदभिन्नत्व (anantabhedabhinna-tva) n. the state of being divided due to endless types कविस्वभावभेदनिबन्धनत्वादनन्तभेदभिन्नत्वमनिवार्यम् VakroJī. 47. 4.

अनन्तभेदविषय (anantabheda-viṣaya) adj. having infinite diversity for its object केन दोषेण जात प्रत्यक्षमनन्तभेदविषयमिति वक्तव्यम् VedāSam. 102. 17.

अनन्तभेदाभ्युपगम (anantabhedābhyupagama) m. acceptance of endless differences or mutual negations उत्तरोत्तरेणैव च भेदेन पूर्वपूर्वभेदोपयोगोपपत्तावनन्तभेदाभ्युपगमोऽपि निष्फलः स्यात् TattvPradī.(Ci.) 176. 8; 176. 2; अनन्तभेदाभ्युपगमेऽपि मूलक्षतेरभावान्नानवस्थादोषः Vādā. 98. 8; 102. 2.

अनन्तभोग (ananta-bhoga) adj. I (the serpent-king Śeṣa) having infinite hoods महीमिमां धारयसे यदेकः। अनन्तभोगः परिगृह्य सर्वां यथाहमेवं बलभिद्यथा वा MahāBhā. i. 32.23; अनन्तवेगो (v. l. अनन्तभोगो) भुजगः क्रीडन्निव महार्णवे MahāBhā. iv. App. I. 45(55); II possessed of infinite things of enjoyment पुष्पपुरं च तत् पुष्कर(?म्) इवानन्तभोगम् AvantiKa. 20. 17; नमस्तेऽनन्तभोगाय MahāP. 25. 84; III having many serpents, AvantiKa. 20. 17; m. I infinite hoods महीमिमां धारयसे यदेकः। अनन्तभोगः (v. l. अनन्तभोगैः) परिगृह्य सर्वाम् MahāBhā. i. 32. 23; II endless enjoyments विवेकेन परिच्छिद्यत्र्यल्पभोगेन तृप्यति। अन्यथानन्तभोगेऽपि नैव तृप्यति कर्हिचित् PañcDa. 7. 146; III eternal bliss दुःखमुत्पादयत्युच्चैरुस्थितश्चित्तराक्षसः। सुखायानन्तभोगाय तं प्रयत्नेन पातय YogVā. iii. 112. 10;

अनन्तभोगनाल (anantabhoga-nāla) adj. having the body of (the serpent-king) Ananta as its stalk अनन्तभोगनालम्। इदमवनिसरोरुहं समन्तादलिरिव यो रमते निषेवमाणः RāmC. 6. 62.

अनन्तभोगपर्यङ्क (anantabhoga-paryaṅka) m. bedstead in the form of the (coiled) body of (the serpent-king) Ananta जनार्दनः। अनन्तभोगपर्यङ्के निषण्णः LakṣmīT. 17.23; (ब्रह्मा) दृष्टवान् कमलेक्षणम्। अनन्तभोगपर्यङ्के ... हरिम् NaraP. 26. 41.

अनन्तभोगफलदा (anantabhogaphala-dā) adj. (f.) bestowing the reward in the form of endless enjoyments (दीक्षा) अनन्तभोगफलदा भवेद्भोगाभिलाषिणाम् JayāS. 16. 57.

अनन्तभोगभाज् (anantabhoga-bhāj) adj. I possessing infinite enjoyments पार्थिवः ... कदाचिदच्युत इव ... अनन्तभोगभाक्सुखमन्वतिष्ठत् NalaCam. 1. 39(15); सौराज्यश्रीस्तव न्यायगम्भीरक्षीरनीरधेः। आविष्कृतानन्तभोगभाजा श्रीपतितामुना ŚāliC. 4.79; II lying on the (coiled) body of (the serpent-king) Ananta, NalaCam. 1. 39(15); ŚāliC. 4. 79.

अनन्तभोगलालिता (anantabhoga-lālitā) adj. (f.) I fondled with innumerable (types of) enjoyments पुष्पपुरे निवसता सानन्तभोगलालिता वसुमती वसुमतीव मगधराजेन यथासुखमन्वभावि DaśKuC. 2. 12; II fondled with (i. e. borne on) the hoods of (the serpent-king) Ananta, DaśKuC. 2. 12.

अनन्तभोगवर्धिनी (anantabhogavardh-inī) f. epithet of Nikuñjadevī (lit. granting many enjoyments) नमोऽनन्तभोगवर्धिन्यै भोगात्मिकायै भोगसाक्षिण्यै SāmaraU. 247.5.

अनन्तभोगशयन (anantabhoga-śayana) n. bed in the form of the (coiled) body of (the serpent-king) Ananta अनन्तभोगशयने शयानं पीतवाससम्। ... अनुध्यायेत् PāraS. 6. 195; 10.176; अनन्तभोगशयने योगनिद्रां गतो हरिः NaraP. 26. 39.

अनन्तभोगशय्या (anantabhoga-śayyā) f. bed in the form of the (coiled) body of (the serpent-king) Ananta अथापश्यत्परं देवम्...। अनन्तभोगशय्यायां शयितं पङ्कजेक्षणम् ParaS. 1.57; अनन्तभोगशय्यायां शायिनं पङ्कजेक्षणम्। ... प्राह वै ब्रह्मा LiṅgaP. i. 37.27; ब्रह्मा ... ददर्श पुरुषोत्तमम्। ... अनन्तभोगशय्यायां शयानं पङ्कजेक्षणम् ŚivaP. vii(1). 13. 37 (516B. 10)

अनन्तभोगशायिन् (anantabhogaśāy-in) adj. lying on the (coiled) body of (the serpent-king) Ananta इक्ष्वाकोर्विकुक्षिनामपुत्रः ... धर्मेण पृथिवीं पालयन् विमानस्थमनन्तभोगशायिनमच्युतमाराध्य ... दिवमारुरोह NaraP. 27. 1.

अनन्तभोगाश्रयिन् (anantabhogāśrayin) adj. I clinging to endless pleasures नानन्तभोगाश्रयिणापि तेने तेनालसत्वं पुरुषोत्तमेन JānaHa. 1. 15; II lying on the (coiled) body of (the serpent-king) Ananta, JānaHa. 1.15.

अनन्तभोगिन् (ananta-bhogin) m. I many kings सागरशायीवानन्तभोगिचूडामणिमरीचिरञ्जितपादपद्मः ... राजा चिन्तामणिर्नाम VāsaDa. 13. 1; II the serpent Ananta, VāsaDa. 13.1; ViśvaPra. 34. 30; ŚabdaRaSaK. 80.5; आनन्दरङ्कक्षितिपतिः ... समागतानेकदेशवास्तव्यसमस्तानन्तभोगिभोगायतचण्डभुजदण्डमण्डिताखण्डाखण्डलवैभवविभवविनिर्जितयक्षराजक्ष्माधिराजराजिविराजमानोत्तुङ्गानेकरत्ननिकुरम्बप्रभातरङ्गितभद्रासनसहस्रसंकुलान्तरं मनोहरमधिगम्य विवाहमण्डपम् ĀnandRa. 5. 8(22)

अनन्तभोगिपर्यङ्क (anantabhogi-paryaṅka) m. couch in the form of the serpent Ananta अनन्तभोगिपर्यङ्के समासीनं श्रिया सह। ... पीताम्बरधरं देवम्...। चिन्तयित्वा ... कीर्तयेद्दिव्यनामभिः VṛHārīSm. 7. 9.

अनन्तभोगिशयन (anantabhogi-śayana) n. bed in the form of the serpent (-king) Ananta अनन्तभोगिशयने शयानः पङ्कजेक्षणः PāraS. 10.137.

अनन्तभ्रातृ (ananta-bhrātṛ) m. name of a poet (lit. brother of Ananta) (मेरुदन्द्रमवाङ्मुखम्... नैतद्विचित्रायते) अनन्तभ्रातुः PadyaVe. 473.

अनन्तम् (anantam) adv. endlessly, for ever आचारवृक्षस्य फलं हि नाकस्तस्माच्च सुस्वादुरसश्च मुक्तिः। तस्मादनन्तं फलदं तु तत्त्वमाचारमेवाश्रय यत्नपूर्वम् BṛParāSm. 6.378; वदान्य ये(Read ए)पार्थिजनाय दयालु[क्ष्मी]मिव क्षमामिव मामपीति। भियेव यत्कीर्तिरुदारु(?र)वेगाद् विगाहते तं[तेऽन्तं] ककुभामनन्तम् EI. xvi. 349. 31; यत्कृतं सर्वमनन्तं फलदं भवेत् TantrSā.(K.) 16. 25; अगम्यदुर्गस्थितशत्रुवृन्दमुपेक्षते स्माखुबिलं न सिंहः। खनत्यनन्तं तदवाप्य रन्ध्रं षाड्गुण्ययोगेन वशीकरोति VīraBhā. 5. 116.

अनन्तमङ्गलगुण (ananta-maṅgalaguṇa) adj. having abundant

auspicious qualities अनन्तमङ्गलगुणमीश्वरतत्त्वम् ŚatDū. 116.12; 182.13; 198.15.

अनन्तमङ्गल्यगुण (ananta-maṅgalyaguṇa) *m.* abundant auspicious qualities धर्मत्वेनैव रूपेण धर्मविचारशास्त्रे विचार्यता सिद्धयेत्। न तु ··· त्रिविधपरिच्छेदराहित्यानन्तमङ्गल्यगुणाकरत्वनिरतिशयानन्दात्मकश्रेयोरूपत्वादिना Śivārka-MaDī. i. 19.9 (on i. 1.1); यदि ब्रह्म जीवादन्यत् अनन्तमङ्गल्यगुणशक्त्युक्तमिह प्रसाध्येत तदा प्रयोजनमुपपद्यते ŚivārkaMaDī. i. 95.31 (on i. 1.1)

अनन्तमणिकाञ्चन (ananta-maṇikāñcana) *adj.* having innumerable gems and gold दृष्ट्वा कौशांस्तथानन्तानननन्तमणिकाञ्चनान्। स्वल्पं हि दत्तमर्थिभ्य इत्यवोचञ्जनास्तदा SkandP. iii(1). 21.56.

अनन्तमणिप्रभा (anantamaṇi-prabhā) *f.* lustre of innumerable jewels क्षितिधरोऽयमनन्तमणिप्रभाप्रकटकङ्कटकं कटकं वहन् Surath. 4.20.

अनन्तमति (ananta-mati) *adj.* highly intelligent तत्सुतोऽनन्तोऽनन्तमतिर्व्यधात्खलमतध्वस्त्यै जनुःपद्धतिम् TājiNī. 1(1).69(83); शंभुरुच्छत्रपतिः ··· क्वचित्ते मुदं दधेऽनन्तमतिः ParamāKā. 21.147; *m.* **A** name of a Jain monk अनन्तमतियोगीन्द्रं प्राप्य दीक्षां विधाय च। ब्रह्मलोके सुरो जातः BṛKathāK. 78.225; **Bi** name of one of the eight sons of the Buddha Candrasūryapradīpa तस्य खलु ··· भगवतश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य ··· अष्टौ पुत्रा अभूवन्। ··· अनन्तमतिश्च नाम, रत्नमतिश्च नाम SaddhaPuṇ. 12.22; **Bii** name of a Bodhisattva [DBHS.]; *f.* **i** name of the daughter of the merchant Priyadatta प्रियदत्तश्रेष्ठी ··· स्वकीयसुतावयस्यामनङ्गमतिमेवमपृच्छत् ··· क्वास्ते ··· प्रियसखी तव ··· अनन्तमतिः YaśasCam. ii. 291.24; ii. 294.2; **ii** name of a Jaina female ascetic अन्याभिश्च बह्वीभिरनन्तमत्यार्यिकासमीपे तपो गृहीतम् SamyaKau. 89.4.

अनन्तमध्य (an-antamadhya) *adj.* [*f.* -ā.] (*lit.*) without extremes or middle (i.e. infinitely numerous or varied) तत् खलु पुनर्मैत्रेय धर्मचक्रम् ···अनन्तमध्यधर्मधात्वविकोपनचक्रम् ··· धर्मधातुसमवसरणचक्रम् LaliVi. 26.51(12); एवं हि देवते बोधिसत्त्वा अनन्तमध्यां बोधिसत्त्वचर्यां चरन्तोऽपरिखिन्नचित्ताः Gaṇḍ-Vyū. 301.16; 271.2 [DBHS.]

अनन्तमध्यबुद्धभूमिसमताधिगत (anantamadhyabuddhabhūmi-samatādhigata) *m.* one of the names of the *māhātmyas* of the Tathāgata अनन्तमध्यबुद्धभूमिसमताधिगतः MahāVyu. 19.19.

अनन्तमनस् (ananta-manas) *adj.* whose mind is not limited (i.e. unfathomable) (हरये) अनन्तमनसे जगद्धात्रमूर्ते नमः SkandP. ii(8).6.34.

अनन्तमन्त्र (ananta-mantra) *m.* sacred formula addressed to (the serpent-king) Ananta स्वाहेत्यनन्तमन्त्रेण दद्यादर्घ्यम् BhaviP. 388A.18 (ii(2).20(?19).269)

अनन्तमन्त्रकोटीश (anantamantrakoṭīśa) *m.* one of the thousand epithets of Viṣṇu (*lit.* lord of innumerable types of *mantras*) अनन्तमन्त्रकोटीशः ···। इत्येतद्वासुदेवस्य विष्णोर्नामसहस्रकम् PañcaRā.(Nā.) iv. 3.56 (? 65)

अनन्तमन्त्रतस् (anantamantra-tas) *adv.* with the *mantra* addressed to (the serpent-king) Ananta द्वारादथो यजेद्वास्तुं तत्रैवानन्तमन्त्रतः AgniP. 100.3.

अनन्तमल (ananta-mala) *m., n.* endless impurities असङ्गः पुरुषः प्रोक्तो बृहदारण्यकेऽपि च। अनन्तमलसंसृष्टः कथं स्यादेहकः पुमान् AparoAnu. 36.

अनन्तमहामायाजाल (ananta-mahāmāyājāla) *n.* infinite snares of the great Illusion ईश्वरस्य महामाया तदाज्ञावशवर्तिनी। तत्संकल्पानुसारिणी··· अनन्तमहामायाजालजननमन्दिरा महाविष्णोः क्रीडाशरीररूपिणी ब्रह्मादीनामगोचरा TripāMaNāU. 365.23(4)

अनन्तमहामायाजालविशेष (ananta-mahāmāyājālaviśeṣa) *m.* infinite varieties of the snares of the great Illusion अखण्डपरिपूर्णपरमानन्दलक्षणपरमक्षणः ··· वैष्णवी महायोगमाया मूर्तिमद्भिरनन्तमहामायाजालविशेषैः परिवेष्टिता TripāMaNāU. 370.13(6)

अनन्तमहामायाविलास (ananta-mahāmāyāvilāsa) *m.* infinite manifestations of the great Illusion (of the phenomenal world) स चानन्तमहामायाविलासानामधिष्ठानविशेषनिरतिशयाद्वैतपरमानन्दलक्षणपरब्रह्मविलासविग्रहो भवति TripāMaNāU. 362.13(2)

अनन्तमहामायाविशेष (ananta-mahāmāyāviśeṣa) *m.* endless peculiarities of the great Illusion मूलाविद्यापुरं दृष्ट्वा विविधविचित्रानन्तमहामायाविशेषैः परिवेष्टिताम् ··· अविद्यालक्ष्मीमेवं ध्यात्वा TripāMaNāU. 369.28(6)

अनन्तमहामायाविशेषण (ananta-mahāmāyāviśeṣaṇa) *n.* endless (i.e. all) special features characterising the great Illusion ततः सविलासमूलाविद्या ··· अनाद्यखिलकारणकारणानन्तमहामायाविशेषणविशेषिता परमसूक्ष्ममूलकारणमव्यक्तं विशति TripāMaNāU. 364.14(2)

अनन्तमहामायाशक्ति (ananta-mahāmāyāśakti) *f.* countless (magical) powers of the great Illusion ईश्वरस्य महामाया तदाज्ञावशवर्तिनी। तत्संकल्पानुसारिणी विविधानन्तमहामायाशक्तिसंसेविता ··· महाविष्णोः क्रीडाशरीररूपिणी ब्रह्मादीनामगोचरा TripāMaNāU. 365.23(4); 370.1(6)

अनन्तमहार्णव (ananta-mahārṇava) *m.* unfathomable vast ocean निमज्जतोऽनन्तमहार्णवान्तश्चिराय मे कूलमिवासि लब्धम् SūktiRa. 202.2.

अनन्तमहाविभूति (ananta-mahāvibhūti) *adj.* possessing infinite supernatural manifestations अनेन रूपेणानन्तमहाविभूतिः ··· स्थितोऽखिलार्थः VedāSam. 118.9; उपासनाफलम् ··· स्वेन रूपेण स्वरूपभूतज्ञानादिगुणाविर्भावपूर्वकानन्तमहाविभूत्यनवधिकातिशयानन्दब्रह्मानुभवोऽपुनरावृत्तिरूपः VedāntDī. 10.4 (on i. 1.0); ब्रह्म हि ··· अनन्तमहाविभूति च VedāntDī. 250.22 (on iv. 4.19)

अनन्तमहिमन् (ananta-mahiman) *adj.* possessed of infinite greatness नृत्यत्यनन्तमहिमा तस्मै रुद्रात्मने नमः KūrmaP. 95.6 (I. 10); शान्तेऽनन्तमहिम्नि ··· अमृतसागरमस्मि मनाङ् मग्नोऽपि नाचामति PraboCan. 4.6 (69.11); कठवल्ल्यां चायमेवार्थोऽनन्तमहिमा ··· स एव पुरुषः प्रकृतः Śruta-Pra. ii. 87.14 (on i. 3.41); अनन्तमहिमा सोऽयं समस्तवसुधाधरः Yādavā. 6.57; *m.* **i** greatness of Ananta (i.e. of Viṣṇu) अनन्तमहिमव्याप्तविश्वां वेधा न वेद याम्। ··· वः। तस्याः सिद्धयै धियां मातुः कल्पन्तां पादरेणवः DevīŚ. 1 (comm. अनन्तो भगवान् विष्णुस्तस्य महिमा माहात्म्यम्); KāvyPra. 506.5; **ii** infinite greatness, DevīŚ. 1; प्रसन्नवदनं दिव्यमनन्तमहिमास्पदं तदीदृशं समालोक्य स्वरूपं शैलसत्तमः। ··· बभाषे KūrmaP. 129.8 (1.12); जय ···। अनन्तमहिमाधार धराधरविदारण SkandP. iv. 57.25; उद्भवे प्रलये हेतुर्महादेव इति श्रुतिः। अनन्तशक्तिर्भगवाननन्तमहिमास्पदः SaurP. 21.32; तं दृष्ट्वा परमं देवम् ··· अनन्तमहिमास्पदम् ŚivaP. vii(1). 15.12 (517B.10); किं ब्रूमो जलधेरनन्तमहिमस्यास्य SūktiMu. 109.1.

अनन्तमहिमा (ananta-mahimā) *f.* [P. iv. 1.13] one of the thousand epithets of Gaṅgā (*lit.* of infinite greatness) अनन्तमहिमापारा (गङ्गा) SkandP. iv. 29.21; गङ्गा ··· अनन्तमहिमादिमा BṛDharmaP. i. 50.114.

अनन्तमहीपति (ananta-mahīpati) *m.* King Ananta तस्यानन्तमहीपतेर्विरजसः प्राज्यधिराज्योदये क्षेमेन्द्रेण सुभाषितं कृतमिदम् SamaMā. 8. App. 4.

अनन्तमहीभर्तृ (ananta-mahībhartṛ) *m.* King Ananta कालेऽनन्तमहीभर्तुर्वैरिविग्रहसंकटे। साहसान्युदजृम्भन्त RājTa.(Ka.) 7.222; अन्तेऽनन्तमहीभर्तुर्विभूतिर्भस्मसादभूत् RājTa.(Ka.) 8.1958.

अनन्तमा (anantamā) *f.* name of the mother of the author of the *Yātraprabandha* एतां भरद्वाजकुलैकभूषणामनन्तमाख्यामधिगम्य योषाम्।··· सोऽयमवाप शोभाम् YātrāPra. 1.17.

अनन्तमात्र (ananta-mātra) *adj.* having innumerable parts अमात्रोऽनन्तमात्रश्च द्वैतस्योपशमः शिवः।··· विदितो येन स मुनिः GauḍKā. 1.29; MāṇḍūUBh. 60.8; अनन्तमात्रोऽसंख्येयस्यांशः GoviBh. 201.6 (on iii. 2.13)

अनन्तमाधव (ananta-mādhava) *m.* name of the incarnation of Viṣṇu in the Tretāyuga अनन्तमाधवो ज्ञेयस्त्रेतायां सर्वसिद्धिदः SkandP. iv. 60.125.

अनन्तमानमेय (ananta-mānameya) *n.* innumerable means of knowledge and categories to be known अनन्तमानमेयादिवैचित्र्याभेदशालिनम्। आत्मानं यः प्रथयते भक्तानां तं स्तुमः शिवम् PratyabhiVi. ii. 279.4 (on iv. 1.1)

अनन्तमानसभाव (ananta-mānasabhāva) *m.* infinite states of the mind परमात्मस्वरूपवदनन्तमानसभावसंबन्धात् संसारात्मनामप्यनादित्वसिद्धिः BālaKrī. ii. 50.17 (on 3.132)

अनन्तमान्तिक्यनिजप्रिया (anantamāntikyanijapriyā) *adj.* (*f.*) having one's own close beloved companion far away (from oneself) अनन्तमान्तिक्यनिजप्रियां त्वाम्।··· अत्र विध्वंसितुं कुबेरवल्ल उतानिनाय DryāśraKā. 20.48 (comm. अन्तिके निकटे साधुरन्तिक्योऽनन्तुरक्त इत्यर्थः। यो निजप्रियः स तयान्तमोऽतिनिकटो न तथानन्तमः प्रोषितत्वादिना दूरस्थ आन्तिक्यनिजप्रियो यस्यास्ताम्)

अनन्तमाय (ananta-māya) *adj.* having infinite illusory power किमिष्यते धर्ममूर्तां वरिष्ठ यद्रष्टुकामोऽसि तमप्रमेयम्। अनन्तमायामितसत्त्ववीर्यं नारायणम् MahāBhā. xii. 64.15.

अनन्तमाया (ananta-māyā) *f.* **i** name of one of the seven daughters of Subhūti and Koliyakanyā सुभूतिर्नाम शाक्यानां महत्तरको तेन ···कोलियकन्या नाम भार्या अनीता ···। तस्य सप्त धीतरो जाता माया महामाया अतिमाया अनन्तमाया MaVastuAva. i. 355.17; **ii** supernatural power of Ananta

(i. e. of Viṣṇu) अनन्तमायया चाहं धारयामि स्वपामि च VarāP. 125.45; संसारजालरचनेयमनन्तमाया YogVā. v. 42.25 (comm. संसारजालरचनालक्षणा अनन्तस्य विष्णोरियं माया); iii infinite illusory power त्रयोऽपि (असुराः) निहतास्तेन बालेनानन्तमायया GaṇeP. ii. 56.15; iv abundant beguiling charm अनन्तमायामयवल्गुलीला जयन्ति नीलाब्जदलायताक्ष्यः RasGaṅ. 578.9.

अनन्तमायिन् (ananta-māyin) *adj.* having infinite illusory powers स व्यतनोद्विहितं यशः। पुरा रुद्रस्य देवस्य मयेनानन्तमायिना BhāgP. vii. 10.51.

अनन्तमाहात्म्य (ananta-māhātmya) *n.* **i** infinite greatness अनन्तमाहात्म्यगुणैकधामा पृथुः प्रचेता इव संवृतात्मा BhāgP. iv. 16.10; तस्मादनन्तमाहात्म्यगुणपूर्णो जनार्दनः AnuVyā. 46B.1 (*on* 3.2); **ii** greatness of Ananta (i. e. of Viṣṇu) एवं वोऽनन्तमाहात्म्यम् … मया प्रोक्तम् BrahmP. 177.1; *m.* epithet of Viṣṇu (*lit.* having infinite greatness) वैकुण्ठोऽनन्तमाहात्म्यो महायोगीश्वरेश्वरः।… इति … विष्णोर्नामसहस्रकम् PañcaRā.(Nā.) iv. 3.36(?46); *adj.* of infinite greatness जयानन्तमाहात्म्य योगाभियुक्त KūrmaP. 204.9 (1.17)

अनन्तमाहायी (anantamāhāyī) *f.* name of a queen अनन्तमाहायीविज्ञापनया महाबलाधिकृतश्रीप्रसङ्गविग्रहदूतकं [लिखितं] इदम् EI. xii. 35.33.

अनन्तमिथुन (ananta-mithuna) *n.* ever-lasting pair (the seven-hooded serpent Ananta and the goddess earth in the shape of a woman) फणासप्तान्वितोऽनन्तः पृथ्वी स्त्रीरूपधारिणीत्यनन्तमिथुनम् CaturCin. i(1). 236.1; i(1). 235.21.

अनन्तमुख (ananta-mukha) *n.* **i** endless directions or openings त्वय्यनन्तमुखोत्सर्पत्केवलामललोचने। चातुरास्यमिदं युक्तम् MahāP. 25.44; अनन्तमुखोदञ्चितप्रघोषः पाञ्चजन्य इव शङ्खानाम् … सूर इति सुनुर्बभूव UdaySuKa. 12.7; **ii** mouth of Viṣṇu, UdaySuKa. 12.7.

अनन्तमुखदेवासुरनेत्रासुर (anantamukhadevāsuranetrāsura) *m.* name of a kumbhāṇḍa (a kind of evil spirit) अनन्तमुखदेवासुरनेत्रासुरः MahāVyu. 175.10 [DBHS.]

अनन्तमुखनिर्हारधारणी (anantamukhanirhāradhāraṇī) *f.* name of a work तथानन्तमुखनिर्हारधारण्यामप्युक्तम् ŚikṣāSa. 18.15 [DBHS.]

अनन्तमुद्रिका (ananta-mudrikā) *f.* name of a *mudrā* (i. e. positioning or intertwining of fingers representing the serpent-king Ananta) कूर्ममुद्रा तदुन्मेषा नादात्मानन्तमुद्रिका LakṣmīT. 34.43.

अनन्तमुनिसंस्तुत (anantamuni-saṁstuta) *m.* one of the thousand epithets of Gaṇeśa (*lit.* praised by multitudes of ascetics) अनन्तदेवतासेव्यो ह्यनन्तमुनिसंस्तुतः।… इति वैनायकं नाम्नां सहस्रमिदमीरितम् GaṇeP. i. 46.175.

अनन्तमूर्ति (ananta-mūrti) *adj.* **Ai** having infinite or innumerable forms कथमनन्तवैकुण्ठश्चानन्तानन्दसमुद्रादयश्चानन्तमूर्तयः सन्तीति TripāMaNāU. 381.14(8); त्वं विश्वतश्चक्षुरनन्तमूर्ते ViṣṇuP. v. 1.44; विश्वेश्वरं विदितविश्वमनन्तमूर्तिम्।… नमामि VākyaVṛ. 1; अनन्तमूर्तये तुभ्यममूर्ताय नमो नमः KūrmaP. 11.5 (1.1); ŚivaP. ii(5). 48.45 (279B.6); अनन्तपादस्त्वमनन्तबाहुरनन्तमूर्धान्तकरः शिवश्च। अनन्तमूर्तिः कथमीदृशं त्वां तोष्ये LiṅgaP. i. 72.157; त्वमनन्तमूर्तिस्त्वमादिदेवस्त्वममनन्तवेदितः LiṅgaP. i. 94.13; इत्थं देवो भक्तिभाजां शरण्यस्त्राता गोप्ता भावितोऽनन्तमूर्तिः PadmP. v. 40.18; अनन्तमूर्तिः … नेदृशो बालो दृष्टः GaṇeP. ii. 83.13; त्रैलोक्यमखिलं स्वास्थ्यमाप …। हतेऽन्धितनये तस्मिन्हरेणानन्तमूर्तिना ŚivaP. ii(5). 24.58 (250A.5); **Aii** regarded as an incarnation of the serpent-king Ananta (हे बलदेव) त्वया धृतेयं धरणी बिभर्ति चराचरं विश्वमनन्तमूर्ते ViṣṇuP. v. 9.29; हे यातुधानेश्वर नश्वराणि लङ्काधिपत्यादिसुखान्यमूनि। आदत्स्व भक्त्या तमनन्तमूर्तिं सौमित्रिमानन्दमनन्तमिच्छन् RāmC. 23.74; बलभद्रोऽनन्तमूर्तिः पातालस्वर्गमीयिवान् AgniP. 15.5; **Bi** assuming the form of (the serpent-king) Ananta यस्येदं क्षितिमण्डलं भगवतोऽनन्तमूर्तेः सहस्रशिरस एकस्मिन्नेव शीर्षणि ध्रियमाणं सिद्धार्थ इव लक्ष्यते BhāgP. v. 25.2; DevīBhāP. viii. 20.20; **Bii** appearing in the form of Ananta (i. e. of Viṣṇu) सूक्तेन … योऽनेन नित्यमजमादिमनन्तमूर्तिम्। भक्त्यार्चयेत् BṛParāSm. 4.146; अनन्तमूर्तिरायाति स्वयमेव वरप्रदः(दा) PadmP. iv. 72.133; *f.* **i** form of (the serpent-king) Ananta परश्वथा(?धा)ग्नौ हुतराजलोकं त्रिःसप्तकृत्वस्तदनन्तमूर्तेः। त्वमेव रूपं मलिनीचकर्थ स्वरध्वरोधाद्दुपाङ्गुनैव RāmC. (App. I) 39.7; **ii** image or idol of Lord Viṣṇu तत्रैव … अनन्तमूर्तिप्रहराणि पञ्च ŚilpaRa. ii. 28.54; तत्रानन्तमूर्तिलक्षणम् आग्नेये, अनन्तो नागभोगाङ्को नैकास्यो नैकमूर्तिमान् VīraMi. (Lakṣaṇa.) 552.2.

अनन्तमूर्तिक (anantamūrti-ka) *adj.* having innumerable forms - व्यूहा अवताराश्चाङ्गानि तान्येव विद्यन्ते यस्य तम् अनन्तमूर्तिकम् VedāntRaMañ. 1.4 (47.14)

अनन्तमूर्तिता (anantamūrti-tā) *f.* the state of having innumerable forms अनन्तमित्यनन्तमूर्तिता च ब्रह्मणः प्रतिज्ञाता AṇuBh. 40.19 (*on* i. 1.19)

अनन्तमूर्तित्व (anantamūrti-tva) *m.* the state of having a boundless form अत एव साकारत्वमनन्तमूर्तित्वं ब्रह्मणः … विभक्तमिव AṇuBh. 70.18 (*on* i. 2.28)

अनन्तमूर्तिमत् (anantamūrti-ma(n)t) *adj.* having innumerable forms अनन्तमूर्तिमाञ्छुद्धस्तस्मै व्योमात्मने नमः ViṣṇuP. i. 14.32; हरिरस्ति जगद्धाता श्रीकान्तोऽनन्तमूर्तिमान् MatsyaP. 154.336.

अनन्तमूर्तीय (ananta-mūrtīya-) [*denom.*] to behave or act like a form of Ananta (i. e. like Viṣṇu) उज्जृम्भाम्भोजगर्भश्रितभिति परमेष्ठीयते निष्ठितार्थम् … नरकरिपुतयानन्तमूर्तीयते वः।… यत्पादाम्भोजं स सद्यो भवतु भवभयाभोगभित् केवलीशः JinaŚ. 1.25.

अनन्तमूर्धन् (ananta-mūrdhan) *m.* the hood of the serpent-king Ananta पृथिव्युवाच … रत्नपीठ इवोत्तुङ्गे सरत्नेऽनन्तमूर्धनि। कृत्वा मां सुस्थिरां देव SkandP. ii(1). 1.35; *adj.* having innumerable heads अनन्तपादस्त्वमनन्तबाहुरनन्तमूर्धान्तकरः शिवश्च LiṅgaP. i. 72.157; ŚivaP. ii(5). 48.45 (279B.6)

अनन्तमूल (ananta-mūla) *adj.* [*f.* -ā] **1A** having Ananta (i. e. Viṣṇu) as the origin सः … ब्रह्ममयान् समग्रवाङ्मयाधारभूताननन्तमूलान् … लोकानिव त्रीन् … तनूजानजीजनत् AvantiKa. 11.6; **1Bi** having the serpent-king Ananta as the origin नागराजस्थितिमिवानन्तमूलाम् … विन्ध्याटवीं विवेश VāsaDa. 244.1 (comm. अनन्तः शेषो मूलमादिकारणमस्याः); **1Bii** having innumerable roots (of trees), VāsaDa. 244.1; *n.* name of various plants (*karālā*, *sugandhā*, *vacā*; cf. **अनन्ता**), Vaidyakaśabdasindhu; *m.* the medicinal plant *śārivā* [MW.]

अनन्तमूली (ananta-mūlī) *f.* the plant Alhagi maurorum [pw.]; the plant *durālabhā*, *raktadurālabhā*, Vaidyakaśabdasindhu; *durālabhā* = Alhagi Maurorum [MW.]

अनन्तमेखलाधारिन् (anantamekhalādhār-in) *adj.* wearing the serpent-king Ananta as the waist-band (शिवः) द्वीपिचर्मपरीधानः पञ्चवक्त्रेन्दुभूषणः। अनन्तमेखलाधारी … आगतः सौम्यरूपेण SaurP. 57.35.

अनन्तमेधस् (ananta-medhas) *adj.* of boundless or infinite wisdom अमोक्षयद् यस्तमनन्ततेजाः (v. l. °मेधाः) MahāBhā. iii. 174.19.

अनन्तमेय (ananta-meya) *n.* endless or innumerable (objects) to be known अनन्तमेयादिविचित्रतायामेवैकतां यो महतीं बिभर्ति।… स आश्चर्यमयः शिवोऽव्यात् Bhāsk. ii. 279.7 (*on* iv. 1.1)

अनन्तमोक्ष (ananta-mokṣa) *m.* **1** salvation or release of (one of the Jaina Arhats called) Ananta अनन्तमोक्षतन्मोक्षान्तरेऽर्णवचतुष्टयम् TriṣaŚaPuC. i. 6.307; **2** eternal salvation or release भगवत्कैङ्कर्यैकरतेः परमैकान्तिनोऽनादिमायानिशावसानेऽनन्तमोक्षावसरप्रारम्भे च प्रत्यूषवदास्थितोऽयमायुःशेषकालः PāñcRāRa. 167.6.

अनन्तमोद (ananta-moda) *m.* endless or eternal joy or delight दध्यादध्यामतेजाः स भुवि जिनवरोऽनन्तमोदं तमोदम् JinaŚ. 1.15.

अनन्तम्लेच्छदेश (ananta-mlecchadeśa) *m.* innumerable countries of the Mlecchas (i. e. barbarians) अनन्तम्लेच्छदेशांश्च कः सर्वोऽनुप(? सर्वानुप)लप्स्यते TantrVā. 156.15 (*on* i. 3.9)

अनन्तय (anantaya) *m.* name of a learned Brahmin donee (son of Nārāyaṇārya) अभ्येत्यनंतयो[ऽ]त्रार्द्धवृत्तिं नारायणार्यजः EI. iii. 156.159; iii. 157.171.

अनन्तयज्ञफल (anantayajña-phala) *n.* reward or merit of (performing) innumerable sacrifices धर्मार्थमनाथसवर्णाहरणे क्रियाकरणे च द्विजस्यानन्तयज्ञफलम् NirṇaSi. 375.16.

अनन्तयशस् (ananta-yaśas) *m.* name of a *cakravartin* अत्रानन्तयशश्चक्रवर्तिनः कथा ŚikṣāSa. 255.8; अथ राजा प्रियंकरो राजानमनन्तयशसं तथावसीदन्तं उपसंक्रम्यैतदवोचत् ŚikṣāSa. 255.11 [DBHS.]

अनन्तयष्टिका (ananta-yaṣṭikā) *f.* stalk unlimited (in length) सुप्ते नारायणे देवे नाभौ पङ्कजमुत्तमम्। आविर्बभूव … अनन्तयष्टिकायुक्तं कर्णिकारसमप्रभम् ŚivaP. ii(1). 7.2.(44B.6)

अनन्तयाग (ananta-yāga) *m.* name of a sacrifice performed in honour of Śiva अकामाद् भक्षणे तस्य (निर्माल्यस्य) सार्धसाहस्रकं जपेत्। कामादनन्तयागेन …। शुध्येत् …। अनन्तयागो नाम अनन्तेशादिविद्येश्वरपरिवृतस्य शिवस्य … यागो निर्दिष्टः ĪśānŚiPa. ii. 20.14.

अनन्तयाज्ञिक (ananta-yājñika) *m.* name of an author (on Dharmaśāstra) अपराह्णः त्रेधा विभक्तस्य अह्नः तृतीयो भागः । ··· अनन्तयाज्ञिकादयस्तु समं द्वेधा विभक्तस्य अह्नः अपरो भागः अपराह्णः (इत्याहुः) VīraMi. (Saṁskāra.) 908. 7; 914. 2.

अनन्तयातना (ananta-yātanā) *f.* endless torments (in hell) ते ···। शुष्यन्ते ··· वह्नीभिः सुभृशमनन्तयातनाभिः LiṅgaP. i. 83. 64.

अनन्तयुक्तिवितत (anantayukti-vitata) *adj.* filled with innumerable reasonings जानन् जातकसहिताः ··· अपि ··· अकिंचित्करः । यः सिद्धान्तमनन्तयुक्तिविततं नो वेत्ति GrahaGa. 3. 23 (1. 7)

अनन्तयुज् (ananta-yuj) *adj.* combined or associated with the vowel *ā* वामकर्णाढ्यमीनस्तु त्रिगुणोऽनन्तयुग् विषम् । कुम्भोषढीनेत्रयुतष्टौ नेत्यष्टाक्षरो मनुः । धूमावती देवतास्य ĪśānŚiPa. i. 47. 57.

अनन्तयोग (ananta-yoga) *adj.* perpetually engaged in (i. e. practising) meditation (*lit.* whose meditation is endless) त्वामेकमीशं पुरुषं पुराणं प्राणेश्वरं रुद्रमनन्तयोगम् । नमाम सर्वे हृदि संनिविष्टम् KūrmaP. 472. 3 (2. 5)

अनन्तयोगपीठ (ananta-yogapīṭha) *n.* infinite yogic (i. e. mystic) seat अनन्तयोगपीठाय आवाह्याथ हृदब्जतः । ··· शिवम् । ··· पत्रेषु मूर्तयः पञ्च स्थाप्याः AgniP. 303. 23; अनन्तयोगपीठाय नम इत्यासनं यजेत् ĪśānŚiPa. i. 32. 59.

अनन्तयोजन (ananta-yojana) *adj.* of many *yojanas* सुप्ते नारायणे देवे नाभौ पङ्कजमुत्तमम् । आविर्बभूव ···। अनन्तयोजनायाममनन्तोच्छ्रायसंयुतम् ŚivaP. ii(1). 7. 2 (44B. 6); BhaviP. 587B. 37 (iii(4). 20. 57); *n.* innumerable or countless *yojanas* तदनन्तयोजनान्तरितेष्वपि शनैश्चरादिषु झटितिदर्शनं वेगमात्रादसंभाव्यमिति उपेक्षितमस्माभिः MānaMe. 12. 4; (पुरम्) पञ्चविंशतिप्राकारैरनन्तयोजनविस्तृतैः परिवेष्टितत्वेन वर्णितमेकम् LalitāSaBh. 4. 32 (*on* 3)

अनन्तयोनि (ananta-yoni) *m., f.* origin of infinite beings त्वाम्··· अनादिमध्यान्तमपारयोगम् (v. l. अनन्तयोनिम्) ··· प्रवदन्ति विप्राः MahāBhā. vi. 61. 70; नमस्ते परमात्मन् अनन्तयोने लोकसाक्षिन् परमेष्ठिन् VāmaP. 44. 38.

अनन्तर् (an-antar) (Gr.) when not occuring in (the word) *antar* समासे सकारः कपयोरनन्तः APrāti. 201 (comm. अनन्तस्तस्यापवादः — अन्तःकोशमिवान्तःपात्रे रेरिहतीं सद्यःक्रीः श्रेयःकेतुःछन्दःपक्षे पुरःपर इति); समासे सकारः कपयोरनन्तःसद्यःश्रेयश्छन्दसाम् CaturA.(Śau.) 2. 62.

अनन्तर (an-antarā) *adj.* [*f.* -ā] **1Ai** immediate, close, (without reference to time, space, sequence etc.) **ii** very close or next in relationship or kinship **iii** of next higher rank (i. e. chief) **B** next, near, nearest, close, subsequent or immediate (in caste, profession, order, position, value etc.) **2** without inside, (contrasting with *abāhya*) **3Ai** coming immediately after (in time) subsequent **ii** having no time-gap in between, prompt **iii** (action) concerning the immediate period of time **B** immediately next, close or very close (in space) **4A** not (much) different from **B** having no other similar thing, matchless **5** (used as noun) **A** one not distantly related (i. e. immediate descendant, successor or offspring) **B** (male or female) born of the next lower (caste) **C** neighbouring rival king **6Ai** (only in Śāstric texts) immediately preceding or former **ii** immediately next or subsequent **Bi** (mainly Gr.) not interrupted by a dissimilar entity, not having the intervention of a dissimilar entity **ii** without any interval of space or time **C** (Gr.) **i** contiguous, immediately before or after **ii** having a little difference (i. e. not very close in duration of time) [Inst.] immediately, subsequently, later on **1Ai** immediate, close (without reference to time, space, sequence etc.) (said of persons, parts of body etc.) अनन्तरोऽहं तुभ्यं भूयासं हृदयं मे भूयासमनन्तरम् RV. (Khila.) iii. 15. 12; अनन्तरास्सुमनसस्सुवीरा ज्योग् जीवन्तस्तव सख्ये स्याम AV.(P.) i. 65. 1; कन्यसां कन्यसाङ्गुल्या गृह्यानन्तरयोस्ततः । व्यस्तयोर्मध्यमाङ्गुल्यौ सार्थोपर्यग्रसंगते ।··· मुद्रा शक्तिप्ररोचनी MṛgendraT. ii. 5. 3; **1Aii** very close or next in relationship or kinship युधिष्ठिरो राजपुत्रो ज्येष्ठो नः कुलवर्धनः । अयं (दुर्योधनः) त्वनन्तरस्तस्मादपि राजा भविष्यति MahāBhā. i. 107. 27; i. 67. 16; पाण्डवो भीमसेनोऽहं धर्मपुत्रादनन्तरः MahāBhā. iii. 152. 1; iv. 29. 21; अनन्तरः सपिण्डाद्यस्तस्य तस्य धनं भवेत् ManuSm. 9. 187; SmṛtiCan. iv. 593. 20; ManvaVi. 1173. 28 (*on* 9. 117); गृहविभागे दक्षिणतो ज्येष्ठस्य, तदनन्तरमनन्तरस्य तथेतरेषाम् VyavaNi. 427. 16; सपिण्डस्य योऽनन्तरः संनिहितः तस्य सपिण्डसंनिहितस्य धनं तस्य सपिण्डस्य भवेत् BālamBhā. ii. 208. 27 (*on* 2. 135–136); ii. 268. 28 (*on* 2. 145); **1Aiii** of next higher rank (i. e. chief) एष खलु महाप्रतीहाराणामनन्तरः ··· पारियात्रनामा दौवारिकः HarṣaC. 99. 4 (comm. प्रधानः); **1B** next, near, nearest, close, subsequent or immediate (in caste, profession, order, position, value etc.) अनन्तरां प्रजामानुलेपादिति कुरण्ववः BṛDe. 2. 27 (but Nir. 8. 5 (152. 10) अननन्तरा 'not immediate'); जातं श्रुत्वानन्तरेण प्रणवेन शिश्नमुपसंतनुयात् ĀśvaŚS. I. ii. 16. 5; I. v. 10. 25; I. v. 10. 28; यौ (यूपौ) ताभ्यामनन्तरौ तावग्निष्ठस्य समौ VārāŚS. III. ii. 6. 29; सप्तदशत्रिणवौ प्राच्यावयति । तावनन्तरयोः स्तोत्रीययोरनुगृह्णाति NidāSū. 122. 19 (7. 6); जह्यानुपहत्य युञ्ज्यात् स्तोमं दीक्षायै तपसो मनसो वाच इति नाना धानंजय्यो यत्रानन्तराणि चत्वारि (स्तोत्राणि) LāṭyāŚS. ii. 5. 20; vi. 5. 22; अनन्तराणि (सूक्तानि) समानानि युक्तानि KauśiSū. 8. 7; अजीवन्तः स्वधर्मेणानन्तरां यवीयसीं वृत्तिमातिष्ठेरन् VāsiDS. 2. 22; सर्वं यज्ञ एवोपयोज्यं धनं ततोऽनन्तर एव कामः MahāBhā. xii. 20. 10; तस्य (राज्ञः) ··· विहिता ···। स्वधर्मानन्तरा वृत्तिः MahāBhā. xii. 128. 24 (BhārBhāDī. स्वधर्मो विजयेन क्षत्रियस्य धनार्जनं तस्य अनन्तरा प्रत्यासन्ना); xiii. 18. 53; त्रयोदशाहेऽतीते तु कुले चानन्तरे विधौ । समेता मन्त्रिणः सर्वे भरतं वाक्यमब्रुवन् Rāmā. ii. 1852*(1); दुःखजन्मप्रवृत्तिदोषमिथ्याज्ञानानामुत्तरोत्तरापाये तदनन्तरापायादपवर्गः NyāySū. i. 1. 2; कोशो दण्डः ··· निचयाश्च जनपदादुत्तिष्ठन्ते । तेषामभावो जनपदाभावे । स्वाम्यमात्ययोश्चानन्तर इति ArthŚā. iii. 4. 7 (8. 1); वर्णाश्चत्वारः । ··· तेषां च धर्माः । ··· एतेषां वृत्तयः ··· आपद्यनन्तरा वृत्तिः ViṣṇuSm. 2. 15; जन्मदुःखान्यनेकानि जन्मनोऽनन्तराणि च ViṣṇuP. vi. 5. 20 = BrahmP. 233. 20; मनसोऽनन्तरा प्रवृत्तिः परीक्षितव्या NyāyBh. 241. 3 (*on* iv. 1. 1); इच्छादिसूत्र आत्मसद्भावः प्रतिपादितः प्रतिपादितत्वादनन्तरो विचारो युक्त इति NyāyVār. 339. 1 (*on* iii. 1. 1); प्रवृत्तेरनन्तरास्तर्हि दोषाः NyāyVār. 450. 13 (*on* iv. 1. 2); त्वमर्हसि भ्रातुरनन्तराणि कर्तुं जनस्यास्य च शोकभङ्गम् Bhaṭṭi. 18. 42; विपदोऽनन्तरा संपत् संपदोऽनन्तरा विपत् PadmP.(Ra.) 9. 210; (यमकम्) अनन्तरैकान्तरयोरेवं पादान्तयोरपि Kāvyālaṅ.(Bh.) 2. 16; विमुक्तानदोषस्य ··· विध्विवत्स्नेहपानं च युक्त्या प्रयोज्यं प्रसमीक्ष्य दोषौषधादीन्यनन्तराणि AṣṭāSaṁ. i. 72. 17 (1. 11); परिच्छेदफलत्वेन वृत्तस्यानन्तरस्य नः । प्रमाणत्वं भवेज्ज्ञाने प्रमाणे तु परं फलम् ŚlokaVār. 4. 78 (158. 3); विशेषे प्रतिषिद्धे हि सामान्यं यदनन्तरम् । सामान्याकाङ्क्षिणं शब्दं निरुणद्धि तदात्मनि ŚlokaVār. 5(13). 25 (573. 1); अनन्तरः पक्षस्तत्र नीलादिवेदने TattvSaṁ. 131; जातिसंबन्धयोः पूर्वं व्यासतः प्रतिषेधनात् । नानन्तराः प्रकल्प्यन्ते शब्दार्थास्त्रिविधाः परे TattvSaṁ. 883; यदि तावदनन्तरः पक्षः तत्रानवस्थामाह TātpaṬ.(U.) 140. 11 (*on* 4. 81); अनन्तरे च मन्त्रे तामेव द्रष्टृद्रष्टव्यभावेन विशिनष्टि BrahmSūBh.(Śaṅ.) 110. 7 (*on* i. 2. 12); 254. 9 (*on* i. 4. 15); आत्मविज्ञानेन सर्वविज्ञानं प्रतिज्ञायानन्तरेण ग्रन्थेन तदेवोपपादयति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 262. 4 (*on* i. 4. 19); त्रय इमे लोकास्तत्कार्यत्वादनन्तरा इति प्रस्तावः ChāndoUBh. 115. 9 (*on* ii. 21. 1); कामाश्च सर्वे श्रौतस्मार्तकर्मणां फलानि । तत्त्यागे च विदुषः ध्याननिष्ठस्य अनन्तरैव शान्तिः GītāBh.(Śaṅ.) 347. 14 (*on* 12. 12); द्वैतीयमन्यमर्धं परिवृत्तमनन्तरे (पादार्धे) भवेन्मध्यम् Kāvyālaṅ.(Ru.) 3. 27; 3. 32; मुक्त्वापीमां लक्षणावृत्तिमेषा (अखण्डवाक्यार्थबुद्धिः) वक्तुं शक्येत्युच्यतेऽनन्तरेण SaṁkṣeŚā. 1. 208 (i. 163. 6); तदेतदुक्तम् ··· उपरितनानन्तरश्लोकविरोधात् ManuBh. i. 172. 26 (*on* 2. 187); (त नन्तरनाम्नस्तु मातृदोषात् प्रचक्षते) अनन्तरानुलोमा जातिः समाना तेषां, मातृजातीया इत्यर्थः ManuBh. ii. 336. 14 (*on* 10. 14); प्रथमानुरागस्यानन्तरः प्रथमानुरागानन्तरः SaraKaṇṭbā. 653. 19; यदेतदनन्तरेण यज्ञायुधानि संमर्तीयनेन विधिनासादनं विहितम् TantrRa. 44. 20; 'मुष्टीकरोति वाचं यच्छति दीक्षितमावेदयती'ति । ··· किमनन्तरयोरुभयराजिस्तरणदीक्षितावेदनयोरङ्गं उत सर्वकर्माङ्गम् ŚāstrDī. 207. 14 (*on* iii. 1. 14); ये ब्राह्मणाः स्ववृत्तिमपहाय अनन्तरां क्षत्रवृत्तिमङ्गीकृत्य व्यवस्थितास्ते राजोपेताः SaṅkarKāBh. 171. 10 (*on* iii. 4. 11); अनन्तरे काले प्रधानं कारणमिति स्वाभ्युपगमविरोधः BrahmSūBh.(Rā.) 460. 14 (*on* ii. 1. 29); अनन्तरे चाध्याये पुरुषस्य ··· गुणसङ्गमूलो भगवतैव कृतः ··· इत्युक्तम् GītāBh.(Rā.) 597. 20 (*on* 15. 1); त्वमस्य लोकस्य च नेत्रकौमुदी । अत्र त्वंशब्दानन्तरश्चकारो युक्तः Kāvyānu.(He.) 173. 8; तदेतदखिलं प्राग आलंकारिक एव च । इन्द्रादनन्तरः AnuVyā. 53B. 7 (*on* 3. 3); आद्यानां तिसृणां शुनःशेप ऋषिः । अनन्तरयोः क्रमेण वसिष्ठात्री SmṛtiCan. ii. 626. 18; ब्रह्मधीनें नियोगेन धर्मबुद्धेरनन्तरा VedāntKa. 40. 3 (*on* i. 1. 1); NāṭaLaRaK. 330; आद्ये (पक्षे) व्याहतसिद्धान्तौ । अनन्तरे प्रमातृत्वस्य सत्यत्वानभ्युपगमान्नेष्टसिद्धिः ŚatDū. 93. 28; 217. 27; नन्वानन्तर्यमव्यवधानान्तराश्रयं प्रकृतापेक्षावच्छिन्नं च । अयमस्मादनन्तर इति प्रतीतेः SiddhāSi. i. 9. 15; (अध्याये) एकविंशति(त)मे चित्रा कुरुकुला त्वनन्तरे TantrRā. 1. 14; ततो भुवनपाला स्यात् शशिरेखा त्वनन्तरा । ··· पूज्या TantrRā. 7. 15; **2** without inside, (contrasting with *abāhya*) तदेतद् ब्रह्मापूर्वमनपरमनन्तरमबाह्यम् ŚatBr. XIV. v. 5. 19;

BṛĀraU. ii. 5.19; ŚatBr. XIV. vi. 8.8; BṛĀraU. iii. 8.8; स युथा सैन्धवघनोऽनन्तरोऽबाह्यः ... स्यात् ŚatBr. XIV. vii. 3.13; BṛĀraU. iv. 5.13; ŚāṅkhĀ. 13.1 (47.8); स वा अयमात्मानन्तरः ... न वा अरे-बाह्योऽनन्तरः ĀrṣeU. 9.3; अनन्तरमबाह्यं कृत्स्नं प्रज्ञानघनं व्याचक्षाणः परमात्मानमेवैनं गमयति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 262.14 (on i. 4.19); अपूर्वे अनपरे अनन्तरेऽबाह्ये···स्वे स्वरूपे अमृतः समभवत् AitUBh. 284.11 (on 4.6); अनन्तर-मबाह्यमेकरसं ब्रह्म BṛĀraUBh. 127.13 (on i. 4.10); स एष विद्वान् ब्रह्मवित् ··· अनन्तरः अबाह्यः ··· इत्येवंविशेषणः भवति BṛĀraUBh. 335.17 (on ii. 5.15); 346.5 (on ii. 5.19); 445.13 (on iii. 8.8); ब्रह्मणि आकाशकल्पे ··· अनन्तरेऽबाह्ये ··· सर्वे एकीभवन्ति MuṇḍUBh. 358.16 (on iii. 2.7); विद्यात् तद् त्वमसीति ···। अनन्तरमबाह्यार्थं प्रत्यक्स्थं मुनिरञ्जसा NaiṣkaSi. 179.10; तदिदं भगवान् राजन्नेक आत्मात्मनां स्वदृक्। अन्तरोऽनन्तरो भाति पश्य तं माययोरुधा BhāgP. i. 13.47; v. 12.11; व्योम ···। क्वचिदत्यन्तनिःशून्यमवदातमनन्तरम् YogVā. iii. 24.49; 'स यथा सैन्धवघनोऽनन्तरोऽबाह्यः' अनन्तरः अन्तरङ्ग-व्यतिरिक्तः ŚrutaPra. iA. 153.30 (on i. 1.1); तदक्षरम् ··· अमात्रमनन्तरम् TattvPrakā. 46A.8 (on i. 3.12); 153B.11 (on iii. 2.12); **3AI** coming immediately after (in time), subsequent (with or without interruption of time as indicated in the context) एकस्तोत्रियेऽवहःसु योऽन्त्योऽनन्तरः सोऽनुरूपः ĀśvaŚS. II. i. 2.7; तां ततो नामधान्या प्रच्युता-मनन्तरस्मिन्नहन्यनुगृह्णाति NidāSū. 54.23 (3.9); पशोश्च पयोऽनन्तरम्, तत् प्रत्याहृत्य, न दधि ŚābaBh. 1608.16 (on viii. 2.17); तद्दोषशान्तिं वै कृत्वा तानि कुर्यादनन्तरे। काले PāraS. 9.135; सर्वे वयमतः परमस्मादनन्तरे काले न चैव न भविष्यामः GītāBh.(Rā.) 56.2 (on 2.12); आपस्तम्बः ।··· रात्रौ ··· अनध्यायः ··· रात्रिमनन्तरां नाधीयीत CaturCin. iii(2). 764.12; न हि बदरफले श्यामत्वविज्ञानमनन्तरस्य रक्तत्वस्यावगला मिथ्या भवति NyāyaMa. 117B.8; अनन्तराः कर्कसिंहकन्यातुलाः राशयः शरद् ऋतुः VīraMi. (Saṁskāra.) 354.21; **3AII** having no time-gap in between, prompt योजितावर्धमानाभ्यां सर्वकार्येष्वनन्तरौ। न मन्त्रयेतां त्वच्छ्रेयः किमद्य तत्तरं ततः MahāBhā. i. 196.13; एवम् ··· लक्ष्मणेन स राघवः। उक्तः प्रकृतिमापेदे कार्ये चानन्तरोऽभवत् MahāBhā. iii. 264.7; भीमसेन महाबल। प्रत्युपस्थितकालस्य कार्यस्यानन्तरो भव MahāBhā. iv. 20.15; न चाहं हरिराजस्य प्रभवाम्यङ्गदस्य वा। पितृव्यस्तस्य सुग्रीवः सर्वकार्येष्वनन्तरः Rāmā. iv. 21.14; **3AIII** (action) concerning the immediate period of time लब्धः शैलो वयं मुक्ता मणिमांस्ते सखा हतः। मानुषेण कृतं कर्म विधत्स्व यदनन्तरम् MahāBhā. iii. 158.20; v. 76.20; v. 154.9; यदत्रानन्तरं क्षमम्। तत् कुरुध्व-मिहास्माकम् MahāBhā. ix. 259*(1); x. 18.26; युध्यस्व नृपशार्दूल कुरु कार्य-मनन्तरम् Rāmā. ii. 13.18; ii. 18.17; द्रष्टुं भवन्तमायातौ शुश्रूषार्थमरिंदमौ। यदत्रानन्तरं तत् त्वमाज्ञापयितुमर्हसि Rāmā. iii. 11.8; (v. l.) v. 56.140; **3B** immediately next, close or very close (in space) (as indicated in the context) ज्यायान् ज्यायान् वानन्तरः ĀśvaGS. ii. 3.8; ĀpaGS. vii. 19.10; (अग्नेः) दक्षिणतो गृहपतिरुपविशति। अनन्तरा अवरं यथाज्येष्ठम् GobhiGS. iii. 9.16 (comm. अव्यवहिताः); DrāhyGS. iii. 3.22; ततः कुचञ्चुर्गतं कर्णं दृष्ट्वा कर्णानन्तरः। सौभद्रमभ्ययात् तूर्णम् MahāBhā. vii. 39.30; अथ याः कौसल्येन्द्रस्य शयनं प्रत्यनन्तराः। ताः स्त्रियस्तु समागम्य भर्तारं प्रत्यबोधयन् Rāmā. ii. 59.5; यथैषोऽनन्तरः शूरः ···। स एष रामः Rāmā. vi. 19.18; गावोऽस्या-नन्तरा गावोऽस्य समीप इति MahāBh. ii. 391.19 (on v. 2.94); Pradī. iv. 343A.40 (on v. 2.94); [with Abl.] नरेन्द्रमूलायतनादनन्तरं तदास्पदं श्रीर्युव-राजसंज्ञितम्। अगच्छदंशेन गुणाभिलाषिणी RaghuVa. 3.36; मेरोरनन्तरास्ते च जठरादिष्ववस्थिताः BrahmP. 18.35; **4A** not (much) different from तद् यत्र स्वरादनन्तरान्तस्थान्तर्धातुर्भ(?तु भ)वति तद् द्विप्रकृतीनां स्थानमिति प्रदिशन्ति Nir. 2.2 (44.16) (but Durga परा वा पूर्वा वा and Viśva. adv. अनन्तरा); पुत्रादनन्तरः शिष्य इति धर्मविदो विदुः MahāBhā. iv. 45.20; वासुदेवसमं युद्धे वासुदेवादनन्तरम्। ··· कस्तं द्रोणादवारयत्। वृष्णीनां प्रवरं वीरम् MahāBhā. vii. 9.31; सः ···। शूरः शारद्वतीपुत्रः संख्ये द्रोणादनन्तरः MahāBhā. vii. 166.7; एष ब्रह्मर्षिदेशो वै ब्रह्मावर्तादनन्तरः ManuSm. 2.19 (ManuBh. ईषद्भिन्नः); ManvaVi. 113.24 (on 2.19); ननु सरूपमपि जनयता नावश्य-मनन्तरमेव जनयितव्यं, परंपरयापि तज्जननाविरोधात् NyāyRa. 264.7 (on 5(2). 192); CaturCin. ii(1). 27.20; VīraMi.(Paribhāṣā.) 55.16; 56.20; **4B** having no other similar thing, matchless नमो मूलप्रकृतये अजिताय महा-त्मने।···अनन्तराय चैकाय अव्यक्ताय नमो नमः VāmaP. 85.33; एवंविधमेतज्जातीय-मन्यदस्य नास्तीति अनन्तरम् VedāntKa. 376.21 (on iii. 2.21); **5** (used as noun) **A** one not distantly related (i. e. immediate descendant, successor or offspring) विशालस्य सुतः···। सुचन्द्र इति विख्यातो हेमचन्द्रादनन्तरः Rāmā. i. 46.13; पुनर्भूपुत्रदुहितृननान्दृभ्योऽनन्तरेऽद्य ŚākaṭāVy. ii. 4.28;

SiddhaHe. vi. 1.39; (गोत्रसंज्ञायाम्) पौत्रप्रभृतिग्रहणमनन्तरस्य मा भूदित्येवमर्थम् Prasā. i. 697.20; i. 701.8; SiddhāKau. 230A.11 (on iv. 1.103); गर्गस्यानन्तरे वाच्ये न गर्गशब्दाच्यञ् LaŚabdeŚe. ii. 197.8; तद्वदनन्तरापत्यार्थक-गोत्रादव्युत्पन्नोऽनन्तरो दैवदत्या याज्ञदत्येति भारद्वाजीयोक्तिपरभाष्यात् शास्त्रीयगोत्रत्वाभूते तत्सदृशेऽनन्तरापत्यप्रत्ययान्ते विध्यर्थम् LaŚabdeŚe. ii. 232.2; **5B** (male or female) born of the next lower (caste) अनुलोमानन्तरैकान्तरद्व्यन्तरासु जाताः सवर्णाम्बष्ठोग्रनिषादौष्मन्तपारशवाः GautDS. i. 4.14; तासु पुत्राः सवर्णानन्तरासु सवर्णाः BaudhDS. i. 8.6; अनन्तरासु जातानां विधिरेष सनातनः ManuSm. 10.7; सवर्णो ब्राह्मणीपुत्रः क्षत्रियायामनन्तरः NāraSm. 187.106; 187.103; 188.110; धर्मकार्यं कुर्वीत।··· समानवर्णाया अभावे त्वनन्तरयैवापदि च। न त्वेव द्विजः शूद्रया ViṣṇuSm. 26.3; (अत्रीभिस्तु यथोक्तेन ब्राह्मणः स्वेन कर्मणा। जीवेत्क्षत्रियधर्मेण स ह्यस्य प्रत्यनन्तरः) स ह्यस्य प्रत्यनन्तरोऽनन्तर एव प्रत्यनन्तरः ManuBh. ii. 353.17 (on 10.81); प्रतिलोमजानामतिहीनत्वात् तेषां प्रतिलोमजानां स्वजातीयायामनन्तरायां सदृश-व्यवहितायां हीनतरमपत्यमिति ManvaVi. 1293.19 (on 10.28); अनन्तर-संनिहितः एकान्तर एकेन व्यवहितः यथा ब्राह्मणादनन्तरैकान्तरयोः क्षत्रियवैश्ययोः ब्राह्मणविषयापराधे दण्डः Subodhi. 90.15 (on 2.207); BālamBha. ii. 302.22 (on 2.207); सजातीये (अधमर्णे) सर्वत्र द्विकं शतं धर्म्यम्, अनन्तरे त्रिकं शतम् ··· धर्म्यं भवति VyavaNi. 224.3; वस्तुतस्तु सजातिजाभ्यो या या अनन्त-रास्तासु जाताः षट् अनुलोमजा द्विजधर्मिणः VīraMi.(Tīrtha.) 22.11; VīraMi. (Saṁskāra.) 388.1; **5C** neighbouring rival king अनन्तरमरिं विद्यात्···। अरेरनन्तरं मित्रम् ManuSm. 7.158; नेमिमेकान्तरान् राज्ञः कृत्वा चानन्तरानरान्। नाभिमात्मानमायच्छेन्नेता प्रकृतिमण्डले ArthŚā. ii. 235.9 (6.2); ii. 344.1 (7.16); YaśasCam. i. 473.2; काशीशः···। अनन्तरैश्च संक्षेपमभ्येत्य तदनन्तरम्। तेषामन्त्यवर्गैर्भृत्यैः समाक्रम्यानयद् वशम् MārkP. 37.15; 74.5; अरिर्मित्रमुदा-सीनोऽनन्तरस्ततपरः परः। क्रमशो मण्डलं चिन्त्यम् YājñaSm. 1.345 (Mitā. अनन्तरः प्राकृतोऽरिः); ŚukraNī. 4(1).21; नृपस्य मण्डलम्। अभिभूय हरत्यनन्तरः Kirātā. 2.53 (Malli. अनन्तरः संनिहितो जिगीषुः); शून्यानि दुर्गाणि गृह्यन्तेऽनन्तरैर्नृपैः BṛKathāŚloSam. 7.67; अरिस्त्रिविधः सहजः कृत्रिमो भूम्यनन्तरश्च। अनन्तरो दण्डसाध्य एव BālaKrī. i. 194.6 (on 1.342(?341)); राजानमुपहन्तुकामोऽनन्तरो विजिगीषुस्तद्राष्ट्रे ग्राममात्रमप्युत्सृज्य तमेवोपहन्तमात्मानं मन्यते PañcPā. 35.4 (on i. 1.1); अनन्तरः शत्रुरेकान्तरं मित्रमिति नैष एकान्तः NītiVā. 29.35; बाह्याश्च त्रिविधारयः।··· कुल्यानन्तरकृत्रिमाः AgniP. 224.9; 232.21; ViṣṇuDhaP. ii. 145.15; अनन्तरो यो विषयेषु राजा संवर्धितः छिद्राकरः स्व(?स) एव HammīMaKā. 8.79; अनन्तरः स्वराज्याव्यवहितदेशाधिपोऽरिः VīraMi. 370.10 (on 1.315); [but MW. *m.*]; **6AI** (only in Śāstric texts) immediately preceding or former (as indicated in the context) द्रवभिक्रमं पूर्वनिमित्तमानिनक्षिप्तमेष्वाहुरनन्तरं हि तत् ṚPrāti. 11.7; तेन (आमन्त्रितेन) अनन्तरा षष्ठ्येकपदवत् VājaPrāti. 2.18; गतिरनन्तरः P. vi. 2.49; अनन्तरस्य चेदेकानुदात्तद्विगुस्वरगतिनिघातेपूपसंख्यानम् Vār. 7 on P. i. 1.57; अवयसि ठंश्चेत्यनन्तरस्यानुकर्षः Vār. 1 on P. v. 1.84; MahāBh. ii. 359.21 (on v. 1.84); अनन्तरस्य विधिर्वा प्रतिषेधो वा VyāḍiPari. 16; PariVṛ.(Sī.) 96.5; SiddhāKau. 83B.12 (on viii. 4.22); अन्यत्र इत्यनन्तरो विधिरपेक्ष्यते KāśiVṛ. on iii. 4.96; on vi. 2.49; आनयतिः संस्कारकत्वादन्यत्र शेषभूतत्वादनन्तरोऽपि न प्रतिनिर्दिश्यते TupṬ. 10.15 (on iv. 1.23); 3.5 (on iv. 1.2); नामादियोजना चेयं स्वनिमित्तमनन्तरम्। आक्षिप्य वर्तते TattvSam. 1222; (सांख्या आहुः) अन्यथा वयमनुमिमीमहे यथा नायमनन्तरो दोषः प्रसज्येत BrahmSūBh. (Śaṅ.) 359.12 (on ii. 2.9); ब्रह्मवित्त्वे तु राज्ञोऽस्य मिति नोपलभामहे। ग्रन्थे नानन्तरे यस्मादातमज्ञानं समीरितम् BṛĀraUBhVā. iv. 2.20; किं च समस्तवैदिकसंस्कारेभ्यः संस्कारान्तरत्वं वा हेतुः उत कतिपयेभ्यः संस्कारेभ्यः, न तावदनन्तरः कल्पः ··· न चान्त्यः कल्पः ĀgaPrā. 53.9; (त्रिवृता यूपं परिवीय) यूपं परिवीयेत्यस्य अनन्तरस्य करणत्वेनान्वये संभवति व्यवहितेन पशुनान्वयस्यान्याय्यत्वात् TantrRa. 220.6; SaraKaṇṭhā.(Gr.) i. 2.74; तत् सर्वथावरणविलये ···। 'तत्' इति प्रत्यक्षपरामर्शार्थम्, अन्यथानन्तरमेव वैशयमभिसंबध्येत PramāMī. 10.15 (on i. 1.15); भ्रम गत्यादिषु।··· संभक्ति-शब्दयोरनन्तरयोर्ग्रहणार्थमादिशब्दमिच्छन्ति DhātuPra. 1.464 (38.4); ञिति णिति प्रत्यये परतो योऽनन्तरो हन्तिस्तस्यावयवस्य ह्रस्व कुत्वम् ··· स्यात् Prasā. i. 226.19; i. 913.18; (सनः क्तिचि लोपश्चास्यान्यतरस्याम्) अस्य ग्रहणमनन्तरस्य क्तिचो मा भूत् Prasā. ii. 508.9; ii. 746.20; ii. 767.6; ज्योतिष्टोमे ··· मन्त्राः ···। तेषामन्ते ··· क्रियासाकाङ्क्षः शेषः समाम्नातः। स किमनन्तरेणैव मन्त्रेण संबध्यते, उत सर्वैरपीति विचारः MīmāKau. iii(2). 132.23 (on ii. 1.49); अनन्तरस्येति न्यायं बाधित्वा व्यवहितस्यापि तेन नियमः LaŚabdeŚe. i. 11.22; **6AII** immediately next or subsequent (as indicated in the context) अनन्तरं त्वेव ··· च न द्रवभिक्रमम् ṚPrāti. 11.7; 11.10; समानकाला-

वसमानकारणावनन्तरौ वा यदि संनिगच्छतः। पदस्य दोषौ ṚPrāti. 11.23; (नकारः) पादनन्तर ऋकारे (प्रकृत्या) VājaPrāti. 3.94; अवग्रहाद् परं यत्र स्वरितस्याद-नन्तरः। तैरोविरामं तं विद्यादुदात्तो यवग्रहः SvarāāŚi. 11; MāṇḍūŚi. 7.9; YājñaŚi. 82; ऋवर्णेरेफसंयुक्तं स्वरितं स्यादनन्तरम् MāṇḍūŚi. 12.3; व्यञ्जनं स्वरितात् पूर्वं पश्चिमेनान्वितं यदि। स्वरितादुत्तरं तस्मात् स्वार्यो नादस्त्वनन्तरः KātyŚi. 9; पूजायां नानन्तरम् P. viii. 1.37; viii. 1.49; पुरस्तादपवादा अनन्तरान विधीन् बाधन्ते VyāḍiPari. 9; KāśiVṛ. on viii. 1.37; on viii. 1.49; SaraKaṇṭhā.(Gr.) i. 2.104; PariVṛ.(Sī.) 89.15; SiddhāKau. 44A.1 (on vi. 1.97); अथानन्तराणि स्थानीनि स्यामहिपर्यन्तानि परस्मैपदसंज्ञकानि भवन्ति KātanVṛ. on iii. 1.1; 'क्लीब[सा वाचा] वषट्करोति' इत्युच्चैः विधिरेष वषट्-कारस्य। सानन्तरे स्वरे स्यात् SaṅkarKāBh. 201.2 (on iv. 3.4); पश्चान्यर्थ निर्दिष्टोऽनन्तरस्य परस्यैव कार्यं स्यात् Prasā. i. 58.8; i. 525.6; i. 547.11; i. 655.18; ii. 32.16; ii. 191.17; ii. 220.17; ii. 305.19; न च परस्मैपदपरे सिचि अनन्तरे विधीयमानाया वृद्धेरार्धधातुकेऽनन्तरे विधीयमानस्य गुणस्य च योगपद्यासंभवः PāṇiTaVāNaMā. 82.13; यावयथाभ्यां युक्तमनन्तरं तिङन्तं पूजायां नानुदात्तम् SiddhāKau. 658B.6 (on viii. 1.37); पुरस्तादिति। स ह्यनन्तरस्यैव बाधकः LaŚabdeŚe. i. 405.1; **6Bi** (mainly Gr.) not interrupted by a dissimilar entity, not having the intervention of a dissimilar entity अनन्तरश्चात्र यमोऽविहितः ṚPrāti. 13.17; व्यञ्जनं कादि। अनन्तरं संयोगः VājaPrāti. 1.48; ओष्ठ्यस्वरावनन्तरौ यत्र यत्र संयोगसंयुतौ। तत्र स्फुटकरणमेतेषां स्याद् द्विःकरणमतोऽन्यथा LomŚi. 4.8; हलोऽनन्तराः संयोगः P. i. 1.7; अतज्जातीयकं हि लोके व्यवधायकं भवति।… एवं हि कश्चित् कंचित् पृच्छति। अनन्तरे एते ब्राह्मणकुले इति MahāBh. i. 59.17 (on i. 1.7); यः सारण्वके ससीमके सस्थण्डिलके वर्तते तमभिसमीक्ष्यैतत् प्रयुज्यतेऽनन्तराविमौ ग्रामाविति MahāBh. i. 59.24 (on i. 1.7); हलोऽनन्तराः स्फः JaineVyā. i. 1.3; कः संयोगः व्यञ्जनान्यनन्तराणि भवन्ति Jānāśra. 1.12(2); शुक्लं च कृष्णं च पक्षद्वयमनन्तरम् PadmP.(Ra.) 3.73; हसोऽनन्तरः स्रः MugdhaBo. 3.18 (12.11); **6Bii** without any interval of space or time अनन्तरा इति कथमिदं विज्ञायते। अविद्यमानमन्तरमेषामिति। आहोस्विदविद्यमाना अन्तरैषामिति MahāBh. i. 56.18 (on i. 1.7); अस्यां सुरिः … त्रिलोकीवल्यविलसितानन्तरानन्तकीर्त्तिः EI. x. 22.15; चण्डमुण्डौ महासुरौ। छादयामासतुर्देवीं बाणासारैरनन्तरैः DevībhāP. v. 26.46; न विद्यतेऽन्तरं येषां तेऽनन्तराः निरिछद्राः PadMañ. on KāśiVṛ. on P. i. 1.7; **6C** (Gr.) **i** contiguous, immediately before or after इकारस्य स्थान ऋकारमाहुरिकारं वा चन्द्रनिर्णिक्सुशिल्पे। अनन्तरे तद्विपरीतमाहुस्तालव्ये शृङ्गे विमृधाद् विवृत्ताः ṚPrāti. 14.17; अनन्तर इति चेत् पूर्वपरयोरिकृतप्रसङ्गः Vār. 12 on P. i. 3.9; MahāBh. i. 266.9 (on i. 3.9); **6Cii** having a little difference (i. e. not very close in duration of time) अनन्तरे प्लुतो मा भूत् MahāBh. i. 198.24 (on i. 2.17) (PradI. असदृशे आदेशे क्रियमाणे); KāśiVṛ. on i. 2.17; अनन्तरार्थे विसदृशार्थे आरम्भे इति Nyās. i. 157.20 (on i. 2.17); Prasā. ii. 151.7; [Inst] immediately, subsequently, later on स ह तथैव ममार। तस्य ह्यपहारिणोऽनन्तरेण शरीराण्यपजघ्नुरन्यंमन्यमानाः JaimiBr. 2.77; तान्स्तु (स्तोमान्) यदेवं प्रयुङ्क्ते एवमनन्तरेण रोहो भवति NidāSū. 110.23 (6.12); अनन्तरेणैव पूर्णाहुत्यादिफलवचनानि व्याख्यातानि TantrVā. 8.15 (on i. 2.4); [Lexicons give—*anantara* as one of the meanings of *prāk*, AnekāSa. 795; AnekāSaṁ. 7.13; ViśvaPra. 186.10; ViśvaLoK. 408.14; of *apara*, AnekāK. 725; of *uttara*, AnekāK. 737; of *anu*, NānārthSaṁ. 8.70; AnekāTi. 2.16; of *avyā*, Anekā.(P.) 2612; of *samīda*, *sannikṛṣṭa*, *samaryāda*, ParaNā. 1527; *anantara* in the sense of *avyavahita*, AbhidhāCin. 1451; and *anantara* as the synonym of *avidūra*, *nikaṭa*, *avalagna*, NāmMā. 141; *apadāntara*, KośaKaTa. 2.492; *visahya*, KośaKaTa. 1.5878; *pratyanantara*, *pārśvastha*, *apadāntara*, KalpaK. 231.158]

अनन्तर (an-antara) [GaṇPā. 74.52; P. iv. 2.138; CāndraVyā. iii. 2.58; GaṇRa. 5.317(355)] (Gr.) **i** close succession तस्यादितउदात्तमर्धह्रस्वम्। उदात्तसमः शेषः।… अनन्तरो वा नीचैस्तरा मुदात्तादनन्तरे यावदर्धं ह्रस्वस्य। उदात्तसमः शेषः। … अनन्तरो वा नीचैस्तराम् TaiPrāti. 1.44; 1.41; नकारोऽवधारणे … तथा इत्यस्य चानन्तरे द्रष्टव्य इत्याह PadMañ. on KāśiVṛ. on P. i. 4.50; अथेति मङ्गलानन्तरारम्भ" … "प्रमुखयेषु Prasā. i. 304.12; **ii** close occurrence (before or after) शब्दस्यापि शब्देनानन्तरादयोऽभिसंबन्धाः MahāBh. i. 119.22 (on i. 1.49); PariVṛ.(Nī.) 3.12; **iii** (word standing for) immediate descendant यून्यपत्ये विवक्षिते गोत्रप्रत्ययान्तादेव प्रत्ययः स्यात् न तु मूलप्रकृत्यनन्तरयुवभ्यः PrakriKau. i. 698.9; *n.* one of the four types of *pratyayas*, viz. the immediately preceding conscious moment (functioning as a cause of the succeeding *pratyaya* i. e. *samanantarapratyaya*) चत्वारः प्रत्यया हेतुश्चालम्बनमनन्तरम्। तथैवाधिपतेयं च प्रत्ययो नास्ति पञ्चमः MūlaMaKā. 1.2; [Loc] in close proximity अस्तेर्भूर्भवतीति संदेहः स्थानेऽनन्तरे समीप इति MahāBh. i. 119.23 (on i. 1.49); देवी … अधोमुखं च स्थितमनन्तरं मन्त्रिवर्गम् … सकरुणमवादीत् AvantiKa. 122.5 [Lexicons give *anantara* as one of the meanings of *atha*, AmaK. 2829; AnekāSa. 790; AbhidhāRaMā. 5.100; AgniP. 360.8; Vaija. 285.14; AnekāSaṁ. 7.27; ViśvaPra. 188.26; DharK. 2905; AnekāK. 987; GaṇRa. 1.8(21); MediK. 197.35; NānārthaMa. 814; ŚabdaRa(Vā.) 4530; Anekā.(Pā.) 2615; ViśvaLoK. 411.34; KośaKaTa. 2.3170]

अनन्तरकरणीय (anantara-karaṇīya) *adj.* which is to be done next or subsequently किमन्यदस्याः परिषदः श्रुतिप्रसादहेतोरितोऽनन्तरकरणीयमस्ति Śāk. 1.2(2); आवामप्यनन्तरकरणीयाय सज्जीभवावः AnarghaRā. 1.13(6); BālBhā. 1.14(1); KarṇaSu. 1.13(2); PratāYaBhū. 146.2; AdbhuDa. 1.8(14); ŚṛṅgāTi.(Rā.) 12(1); Manmatho. 1.6 (421.4); RasSa. 17(5); तदेतावामप्यनन्तरकरणीयं संपादयावः TāpaVa. 1.0(30); एवं बाह्याभ्यन्तरतो भूमिशुद्धिं निरूप्यानन्तरकरणीयमाह AbhinBhā. i. 53.16 (on 2.27); तदेहि! अनन्तरकरणीयाय प्र(त्य)यतामहे MudriKu. 1.17(1); पश्चावां निजनियोगमनन्तरकरणीयं संपादयावः TripuDī. 1.7(2); HāsyCū. 119.17; आवामप्यनन्तरकरणीयोपकरणाय प्रगुणीभवावः HammīMaMa. 1.9(6); तदिदानीमनन्तरकरणीयाय गच्छन्तु CaitaCa. 185.2(8)

अनन्तरकर्तव्य (anantara-kartavya) *adj.* which is to be done subsequently क्षमापूजान्ते पूर्वमन्त्रेण गर्भे भिन्द्यात्। ततोऽनन्तरकर्तव्यम् CaturCin. iv. 634.13; एतैः स्वप्नगतैररिष्टैः प्रत्यासन्नं मरणं निश्चित्य यदस्यानन्तरकर्तव्यं तद्दर्शयति VīraMi. (Rājanīti.) 338.16; अस्त्येवैतदनन्तरकर्तव्यं विस्फूर्जितम् Jīvān. 292.3.

अनन्तरकर्मत्व (anantarakarma-tva) *n.* the state of being the grammatical designation *karman* which appears in the subsequent context पूर्वस्य कर्तेति। एतस्मिन्नसति गवादिरन्नुपेयमानस्य कर्मेण एव स्यात्। पुरस्तादपवादत्वेनानन्तरकर्मत्वस्यैव बाधात् Prasā. i. 418.9.

अनन्तरकर्मन् (anantara-karman) *n.* profession of an immediately lower caste वर्णानां हि धनं शुद्धमर्जितं यत्स्वकर्मणा। शबलं तु समुद्दिष्टं तथानन्तरकर्मणा ViṣṇuDhaP. iii. 299.9.

अनन्तरकारण (anantara-kāraṇa) *n.* immediately preceding cause व्यवहितकार्याणां किं केवलात्तदनन्तरकारणभूताद्ब्रह्मणः उत्पत्तिराहोस्वित्तत्प्राप्तक्रम इति चिन्त्यते BrahmSūBh.(Rā.) 516.20 (on ii. 3.10); पृथिवीमयस्याण्डस्यानन्तरकारणं ह्यापः ŚrutaPra. ii. 209.9 (on ii. 1.1)

अनन्तरकारणत्व (anantarakāraṇa-tva) *n.* the state of being the immediately preceding cause ननु न तृष्णा कारणमेकैव। अविद्या तृष्णा कर्म चेति त्रयस्य कारणत्वात्। तृष्णैव तत्र तत्राभिनन्दिनीति समुदयसत्यनिर्देशः कथम्। नतदस्ति। कारणत्वेऽपि नानन्तरकारणत्वम्। तृष्णैवानन्तर्येण कारणम् PramāVāBh. 136.9.

अनन्तरकार्य (anantara-kārya) *adj.* (action) to be performed immediately afterwards अवस्थिते हि द्रव्यार्थत्वे कार्यप्रयुक्तो हि धर्मः किमनन्तरकार्येण हन्तिना पिपिषा च प्रयुज्यतामुत व्यवहितेनापूर्वेणेति TantrVā. 930.5 (on iii. 4.12); *n.* immediate effect or result घटादेश्च अ(न)न्तरकार्यस्य पूर्ववस्थं मृदादि एव प्रागभावत्वेन अभिमतम् TarkSaṁ.(Ā.) 129.10.

अनन्तरकाल (anantara-kāla) *m.* immediately following or subsequent time संध्ययोरुभयोः, संध्याशब्दश्चायमनन्तरकालोपलक्षणार्थः, विनेधात् BālaKrī. i. 43.18 (on 1.25); (न वा पशुफला चित्रा स्वकाले तददानतः) योऽस्याः फलदानाय प्राप्तः कालस्तस्मिन्नदानात्स ह्यनन्तरकाल इत्यभिप्रायः NyāyRa. 494.14 (on 5(9).4); 495.9 (on 5(9).6); न हि पारलौकिकस्य फलस्यानन्तरकालानुपलब्ध्या निराशः संभवति ŚāstrDī. 88.12 (on 1.1.5); 443.8 (on v. 4.8); विशेष्योक्तेरनन्तरकाल इति चेन्न। नीलोत्पलमिलादौ पूर्वनिपातिविशेषणे तदभावात् KhaṇḍanKhā. 967.23.

अनन्तरकालीन (anantarakāl-īna) *adj.* belonging to the immediately preceding time कार्योत्पादनं प्रत्यनन्तरकालीनं हेतुत्वं तदुपयोगि, न कार्यकालम् BhāvanāVi. 60.5.

अनन्तरकाव्य (anantara-kāvya) *n.* immediately preceding verse अनन्तरकाव्ये नित्यानित्याद्येकान्तवादे दोषसामान्यमभिहितम् SyādvāMañ. 27(1)

अनन्तरकृत (anantara-kṛta) *adj.* composed subsequently श्रीं च ततःपरं च रुचिरावनन्तरकृतौ नगावपि पुनः। … मद्रकवृत्तम् NāṭyaŚā. 15.134.

अनन्तरकृत्य (anantara-kṛtya) *n.* subsequent duties एवमस्त्विति राजापि निगद्य व्यसृजत् सभाम्। कृत्वानन्तरकृत्यानि चान्तरन्तःपुरं ययौ TriṣaŚaPuC. iii. 3.163.

अनन्तरक्रिया (anantara-kriyā) *f.* subsequent rite जगाम सोऽपि कार्यमेकदा तु महानदीम्। सस्नौ तत्र तदा चक्रे स्नानस्यानन्तरक्रियाः VisnuP. ii. 13. 12

अनन्तरक्रियामात्र (anantarakriyā-mātra) *n.* immediately subsequent action in general क्त्वाश्रुत्या ह्यनन्तरक्रियामात्रमाक्षेप्तुम् [अलम्] NyāySu.(So.) 48. 4 (*on* i. 2. 7)

अनन्तरक्षण (anantara-kṣaṇa) *m.* next or subsequent moment किं चानुभूतिरर्थप्रकाशनसमये यदि न प्रकाशेत तथा सत्यनन्तरक्षणे जिज्ञासोत्तत्र संदेहो विपर्ययो वा विपरीतभ्रमो वोदियात् TattvPradī.(Ci.) 16. 7; सा (सात्त्विकी मतिः) अनन्तरक्षणेऽवश्यं व्यनक्ति सुखमुत्तमम् BhaktiRa. 3. 13; 3. 17.

अनन्तरक्षणपरंपरा (anantarakṣaṇa-paramparā) *f.* series of subsequent moments (associated with the seed) अनन्तरक्षणपरंपरा बहिर्भवतु कुतः कुसूले एवाङ्कुरसिद्धिः VedāntKa. 277. 1 (*on* ii. 2. 4)

अनन्तरक्षणप्रभव (anantarakṣaṇa-prabhava) *adj.* arising at the next moment अनुपरते इन्द्रियव्यापारे इन्द्रियज्ञानम्, उपरते त्वनन्तरक्षणप्रभवं मानसमिति PrakaPañ. 142. 15.

अनन्तरक्षणवर्तित्व (anantarakṣaṇavarti-tva) *n.* nature of being present in the next moment न वानन्तरक्षणवर्तित्वमेककालत्वं वा संबन्धः, तस्य संतानान्तरेषु ज्ञानान्तरेषु च साधारणत्वात् NyāyRa. 261. 17 (*on* 5(2). 183)

अनन्तरक्षणवर्तिनी (anantarakṣaṇavart-inī) *adj.* (*f.*) living immediately after the moment (of death) यदन्वाधेयं यच्च प्रीतेन पत्यैव दत्तं तद्विविधं स्त्रीधनं धनस्वामिन्यां मृतायामनन्तरक्षणवर्तिन्याः स्त्रीपुंसप्रजायास्स्वं भवेदित्यर्थः SmṛtiCan. iv. 669. 11.

अनन्तरक्षणहतता (anantarakṣaṇahata-tā) *f.* the state of being destroyed in the immediately subsequent moment प्रातर्गततोपाधिभेदस्तु प्रातर्हानादिव हतः। एवमनन्तरक्षणहततापि तत्क्षणहानादेव हता NayaVi. 165. 7 (*on* i. 1. 5)

अनन्तरगर्भ (an-antaragarbha) *adj.* not containing anything inside सुरूपामरोगान् ··· वस्त्रालंकारैः शोभितामानीय तस्या उपस्थेऽनन्तरगर्भौ प्रादेशमात्रौ कुशौ नाभ्यन्नौ पाणिनाच्छाद्य PāraSū. 68. 26.

अनन्तरगीत (anantara-gīta) *adj.* mentioned just before इत्यनन्तरगीतेन नयेनेश्वरसाधने। नानुमानस्य सामर्थ्यमुपमाने तु का कथा NyāyMañ. i. 177. 29.

अनन्तरगृह (anantara-gṛha) *n.* adjoining house किमित्यनन्तरगृहे (? गृहे) दुह्यमानां प्रचुरक्षीरां धेनुमुपेक्षते बहुफलं वारामादिकम् VyavaNi. 132. 15; Haradatta *on* GautDS. ii. 3. 36.

अनन्तरगोत्रयुवन् (anantara-gotra-yuvan) (Gr.) (words standing for the descendant in) the next generation (e.g. गार्गि), second generation (e.g. गार्ग्य) and third generation etc. (e.g. गार्ग्यायण) गर्गादेरेवापत्यप्रत्ययः कार्यो न त्वनन्तरगोत्रयुवभ्य इत्यर्थः Pradī. iv. 111A. 30 (*on* iv. 1. 89)

अनन्तरग्रन्थ (anantara-grantha) *m.* immediately following or subsequent statement in a text नन्वनन्तरग्रन्थोत्थानमनुपपन्नम् ŚrutaPra. iA. 163. 10 (*on* i. 1. 1); अनन्तरग्रन्थे सर्वाणि ह वा इति ह वै शब्देन सैव प्रसिद्धिर्द्योत्यते UpaParā. 53. 8; तस्य स्वर्गलोकप्राप्तौ किं भवतीत्याकाङ्क्षितार्थप्रतिपादकतया अनन्तरग्रन्थावतरणौचित्यात् ŚivārkaMaDī. i. 443. 22 (*on* i. 3. 19)

अनन्तरग्रहण (anantara-grahaṇa) *n.* mention of (the word) *anantara* अनन्तरग्रहणमव्यविज्ञानव्यवहितनिवृत्त्यर्थम् Sphuṭā. i. 44. 9 (*on* 1. 17); अनन्तरग्रहणं चैकान्तरद्व्यन्तरग्रहणमविवक्षितम् ManuBh. ii. 336. 15 (*on* 10. 14); ii. 343. 23 (*on* 10. 41); अनन्तरग्रहणसामर्थ्याद्यातोरनन्तरो गतिराश्रीयत इत्यदोषः Pradī. v. 192A. 7 (*on* vi. 2. 41); vi. 46. 15 (*on* vii. 1. 37); ज्ञापकं चास्या गतिरनन्तर इत्यनन्तरग्रहणम् PariVṛ.(SI.) 117. 3; गतिरनन्तरः इति सूत्रे अनन्तरग्रहणमस्य ज्ञापकम् PariVṛ.(NI.) 16. 11; पूजाग्रहणमनन्तरग्रहणस्य अनिधातनिषेधस्य चानुवृत्तिनिवृत्त्यर्थम् LaŚabdeŚe. ii. 1102. 8.

अनन्तरग्रामादि (anantara-grāmādi) *adj.* adjoining villages etc. क्षेत्रस्य स्थावरस्य ग्रामारामादेः सीम्नो मर्यादाया विवादे सामन्ताः समन्तात्परितोऽनन्तरग्रामादिभोक्तारः ··· अन्येऽपि सीमानिर्णायकाः कथ्यन्ते Aparā. 758. 9 (*on* 2. 150); SmṛtiCan. iv. 538. 2.

अनन्तरङ्गता (anantaraṅga-tā) *f.* the state of not being intimately related न चैवमनन्तरङ्गता धारणाध्यानसमाधीनां संप्रज्ञातसिद्धौ TattvVai. 111. 27 (*on* 2. 45)

अनन्तरङ्गत्व (anantaraṅga-tva) *n.* the state of not being intimately connected नीवहिरङ्गेभ्यः प्रधानकर्मणि लादयः, तत्संबन्धस्य पूर्वभावित्वात्। दुग्धादिभ्यो जिदण्डमुभिभ्यश्चाप्रधाने, तत्संबन्धस्यानन्तरङ्गत्वात् PadMañ. *on*

Kāśi 7. 2 ... (ii. 4. ...)

अनन्तरचिन्ता (anantara-cintā) *f.* preceding discussion अनन्तरचिन्तापर्यन्तेन पदवाक्योत्थप्रामाण्यं निरस्तम् NayaVi. 278. 3 (*on* i. 1. 27)

अनन्तरज (anantara-ja) *adj.* [*f.* -ā] **1A** born next or afterwards (younger brother or sister or son) तत्रमवीर्त्रिमिकतोयद्राभो हलायुधोऽनन्तरजं प्रतीतः MahāBhā. i. 180. 22; किं ते ज्येष्ठे सुते कार्यं किमनन्तरजेन वा। किं च ते मध्यमे कार्यं किं कनिष्ठे तपस्विनि MahāBhā. i. 224. 24; सर्वापि तावत् क्रथकैशिकानामनुष्ठितानन्तरजाविवाहः। ··· प्रास्थापयद्राघवमन्वगाच्च RaghuVa. 7. 32; राज्ञोऽनन्तरजस्तस्य राजाभूत्तदनन्तरम्। ··· बालादित्यो बलोर्जितः RājTa.(Ka.) 3. 477; YudhiVi. 1. 50; अनन्तो व्रजमायान्तमनन्तरजमागमत् HariC.(Pa.) 37; **1B** (son) born innately (i. e. legitimate son) (as opposed to *niyuktaja* and *prasṛtaja*) आत्मा पुत्रस्तु विज्ञेयस्तस्यानन्तरजश्च यः। नियुक्तजश्च विज्ञेयः सुतः प्रसृतजस्तथा MahāBhā. xiii. 49. 3 (BhārBhāDī. अनन्तरजः औरसः); **1C** (son) born of a mother belonging to the next lower caste than that of the father सजातिजानन्तरजाः षट् सुता द्विजधर्मिणः ManuSm. 10. 41; अनन्तरजानां तुल्यताभिधानं तद्धर्मप्राप्त्यर्थम्। अनन्तरजा अनुलोमाः ManuBh. ii. 343. 13 (*on* 10. 41); द्विजैरित्यनुवादस्तेषामेवानन्तरजत्वंभवात् ManvaVi. 1283. 11 (*on* 10. 6); अनन्तरजाः ब्राह्मणेन क्षत्रियायां क्षत्रियेण वैश्यायां वैश्येन शूद्रायामुत्पादितास्तथः VīraMi. 170. 26 (*on* 1. 95); **2** coming later, stated afterwards अचलधृतिः ··· अनङ्गक्रीडा ··· अतिरुचिरा। गीत्यार्याचलधृतिरिह्पिते: शिखाचूलिके त्वनन्तरजे JayaChand. 4. 31.

अनन्तरजन्मन् (anantara-janman) *n.* next or immediately following birth स्वधर्मभूते कर्मणि ··· निधनमपि श्रेयः। ··· अनन्तरजन्मन्यव्याकुलकर्मयोगारम्भसंभवात् GītāBh.(Rā.) 214. 3 (*on* 3. 35)

अनन्तरजन्य (anantara-janya) *adj.* to be produced immediately afterwards स्वकार्योपजनने इति। अनन्तरजन्यबीजजनन इत्यर्थः VedāntKa. 276. 26 (*on* ii. 2. 18)

अनन्तरजस् (ananta-rajas) *adj.* (a lady) having endless passion तत्र च सानन्तरजा रेमे भीमेन राक्षसानन्तरजा YudhiVi. 1. 50.

अनन्तरजात (anantara-jāta) *adj.* [*f.* -ā] born of a wife belonging to the next lower caste स्त्रीष्वनन्तरजातासु द्विजैरुत्पादितान्सुतान्। सदृशानेव तानाहुर्मातृदोषविगर्हितान् ManuSm. 10. 6; सूतमागधायोगवानामनन्तरजातानां चण्डालवद् दण्डापूपिकायां सिद्धः स्पर्शादिसंबन्धः ManuBh. ii. 336. 9 (*on* 10. 13); अनन्तरजातासु ब्राह्मणस्य क्षत्रियायां क्षत्रियस्य वैश्यायां वैश्यस्य शूद्रायाम् ManvaVi. 1283. 10 (*on* 10. 6)

अनन्तरजातिभार्या (anantarajāti-bhāryā) *f.* wife belonging to the next lower caste एष पारंपर्यागततया निलो विधिरनन्तरजातिभार्योत्पन्नानामुक्तः ManvaMu. 427. 6 (*on* 10. 7)

अनन्तरजित् (anantara-jit) *adj.* conqueror of a neighbouring rival king त्रिविधस्तस्योच्छ्रायो ह्रस्वः पादाधिकोऽर्धयुक्तश्च। माण्डलिकानन्तरजित् समस्तराज्यार्थिनां शुभदः BṛSaṃ. 48. 47; भद्रासनम् ··· माण्डलिकानन्तरजिन्महाराजानां क्रमेणैकपादसार्धहस्तोच्छ्रायं तावद्दायामं राजाभिषेकप्रकरणे विष्णुधर्मोत्तरोक्तं ग्राह्यम् VīraMi.(Rājanīti.) 378. 20.

अनन्तरज्ञ (an-antarajña) *adj.* not knowing (i. e. devoid of) discrimination, not having insight उपायं तं पुरस्कृत्य सेवते सेवकः प्रभुम्। अनन्तरज्ञस्तत्रैव योग्यं तं किल मन्यते RājTa.(Ka.) 3. 214; 3. 217.

अनन्तरज्ञत्व (anantarajña-tva) *n.* the state of being one who does not know (i. e. is devoid of) discrimination मदाद्दुर्गाण्युपेक्ष्यन्ते संरक्ष्याणि यदा नृपैः। यदा चानन्तरज्ञत्वं तेषां भृत्येषु दृश्यते। ··· तदा निःसंशयं ज्ञेयः प्रजाभाग्यविपर्ययः RājTa.(Ka.) 4. 350.

अनन्तरज्ञान (anantara-jñāna) *n.* **1** notion (of two things) as not having any intervention विच्छिन्नमन्यथा चैव जातमेति निमित्तताम्। सान्तरानन्तरज्ञाने गेहविन्ध्यहिमाद्रिवत् TattvSaṃ. 667; **2** immediately preceding knowledge यदि त्वस्त्येवानन्तरज्ञानस्मरणं तथा सति तत्सिद्धये ग्रहणान्यप्यनन्तानि अवश्यंभावीनीति प्रमाणबलसिद्धोऽनवस्थाप्रवाहः केन वार्यते NyāyRa. 323. 14 (*on* 5(3). 194)

अनन्तरठक् (anantara-ṭhak) (Gr.) secondary suffix -*ṭhak* (= -*ika*) (mentioned) in the immediately preceding rule (P. v. 3. 108) पक्षे ठगिति — अन्यतरस्याङ्ग्रहणमनन्तरठकः समुच्चयार्थम् इति भावः LaŚabdeŚe. ii. 383. 14.

अनन्तरतत्पूर्वकत्व (anantaratatpūrvaka-tva) *n.* the state of being (the dissolution) having that (i. e. day or night) immediately preceding (वर्षादिवद् भवोपाधिः) तत्पूर्वकत्वमात्रे सिद्धसाधनात्(°नम्) — अनन्तरतत्पूर्वकत्वे अप्रयोजकत्वात् NyāyKuA. i. 118. 6 (comm. अव्यवहिता-

होरावपूर्वकत्वे)

अनन्तरतत्प्रकृति (anantara-tatprakṛti) *f.* immediate material cause of that प्रकृतिविशेषापेक्षायां व्रीहिभिर्यजेतेत्यनेनानन्तरतत्प्रकृतिपिष्टव्युदासेन ··· व्रीहयो विधीयन्ते NyāyRaMā. 191. 12.

अनन्तरतम (an-antaratama) *adj.* (sound) other than the closest or most similar (in point of articulation, internal effort or quantity) स्थानेऽन्तरतमपरिभाषया(? षाया:) बाधा नाशङ्कनीया । यत्र ह्यन्तरतमोऽनन्तरतमश्च विद्यते तत्र तस्या व्यापारः Nyās. i. 21.2 (*on* i. 1.0); i. 94.25 (*on* i. 1.50); (स्थानेऽन्तरतमः) अर्थात्त्वनन्तरतमव्युदास इति दर्शितं भवति PadMañ. *on* Kāśi-Vṛ. *on* P. i. 1.50; *on* P. i. 2.17; *on* P. i. 2.27; ननु क्विपे 'कुमारस्या-' इति ईत्वे विधिं विनापि स सिद्ध इतीत्व(? त्व)विधानसामर्थ्यादन्तर(? 'अनन्तर)-तमोऽपि ह्रस्वः स्यादित्याशङ्क्ते Prasā. ii. 150. 20.

अनन्तरतस् (anantara-tas) *adv.* in the sequential order (of the caste) (अजीवंस्तु यथोक्तेन ब्राह्मणः स्वेन कर्मणा । जीवेत् क्षत्रियधर्मेण स ह्यस्य प्रत्य-नन्तरः) प्रत्यनन्तरोऽनन्तरतः प्रतिनिधिः ManvaVi. 1319. 17 (*on* 10. 81)

अनन्तरता (anantara-tā) *f.* A the state of being that which immediately precedes तत्र च (स्मरणे) प्रतिसंक्रान्तप्रतिबिम्बा इव वर्णाः समी-हितकार्यं प्रत्यनन्तरतां नातिक्रामन्ति SphotSi. 63. 1; मनुष्यस्य प्रायणानन्तरमधि-गतमार्जारभावस्यानन्तरतया मनुष्यवासनाया एवाभिव्यक्त्या भवितव्यम् TattvVai. 188. 9 (*on* 4. 9); B the state of being that which immediately follows or is subsequent ईश्वरप्रणामादनन्तरतां कणादप्रणामस्य परामृशति NyāyKa. 3. 5; इह फलमेव पशुः प्रयोजनमित्यनन्तरतया मानान्तराद्धेमित्युक्तम् NayaVi. 171. 5 (*on* i. 1. 5)

अनन्तरताभिमान (anantaratābhimāna) *m.* wrong concept about continuous order लाघवाहैङ्गिकत्वे स्थिते क्षणभेदाग्रहादनन्तरताभिमानः NayaVi. 132. 7 (*on* i. 1.5)

अनन्तरति (ananta-rati) *adj.* full of endless love or sexual enjoyment सतृतीयकपञ्चमनन्तरते नवमं विरतिप्रभवं गुरु चेत् । घनपीनपयोधर-भारनते (बाले) ननु तोटकवृत्तमिदं कथितम् ŚrutaBo. 28.

अनन्तरतिसंतति (ananta-ratisantati) *adj.* causing infinite chain of bliss मुक्त्वा धर्मरतिं श्रेष्ठामनन्तरतिसंततिम् । रतिरौद्धत्यहास्यादौ दुःखहेतौ कथं तव BodhiCa. 7. 15.

अनन्तरत्न (ananta-ratna) *n.* innumerable gems अनन्तरत्नान्यादाय आजहार महाक्रतुन् MahāBhā. i. 112. 14.

अनन्तरत्नच्छाया (anantaratna-cchāyā) *f.* lustre of innumerable gems कक्ष्याश्च सप्त ··· । तासां तु मध्यविनिविष्टमनन्तरत्नच्छायावृतं कनककमण्डपमुच-शृङ्गम् । ··· ध्येयम् ĪśānŚiPa. i. 15. 32.

अनन्तरत्ननिचय (anantaratna-nicaya) *m.* store of innumerable gems or precious things सः ··· ददर्श भवनोत्तमम् । अनन्तरत्ननिचयम् ··· गृहं भूतपतेरिव Rāmā. v. 5. 37.

अनन्तरत्ननिलय (anantaratna-nilaya) *m.* abode of innumerable gems or precious things नरवाहनदत्तोऽसौ ··· पुरं विमलसंज्ञकम् । ··· विवेश चातिगम्भीरम् ··· । अनन्तरत्ननिलयं निस्तोयमिव सागरम् KathāSaSāg. xv. 2. 4.

अनन्तरत्नप्रभव (anantaratna-prabhava) *m.* source of innumerable gems or excellent things अनन्तरत्नप्रभवस्य यस्य (हिमालयस्य) हिमं न सौभाग्यविलोपि जातम् KumāSam. 1. 3 = AlaṅkāSa. 110. 1 = Kuval. 124(5); हिमालयः ··· । अनन्तरत्नप्रभव आजगाम सुताव्रते BrahmVaiP. iii. 6. 27.

अनन्तरत्नाधार (anantaratnādhāra) *m.* support or receptacle of innumerable gems or excellent things शैलः ··· । अनन्तरत्नाधारश्चेत् पृथ्वीं त्यक्त्वा प्रयास्यति BrahmVaiP. iv. 40. 113; ŚivaP. ii(3). 31. 3 (159A. 1); iii. 35. 4 (338B. 9)

अनन्तरत्नोत्थकान्ति (anantaratnottha-kānti) *adj.* having the lustre (like that) emanating from innumerable gems तस्मादनन्तरत्नोत्थं कान्ति(? रत्नोत्थकान्ति) कमलमन्त्रम् । व्यक्तम् PauṣkS. 22. 15; PāraS. 5. 31.

अनन्तरत्नोद्भवजा (anantaratnodbhava-jā) *f.* epithet of Pārvatī (*lit.* born of the Himālayas, the source of innumerable gems or excellent things) द्रव्याणि यानि मुक्त्वा मे चारु लम्बोदरं भवेत् । अनन्तरत्नोद्-भवजे तानि मह्यं प्रदास्यसि BrahmVaiP. iii. 8. 55.

अनन्तरत्नौषधी (ananta-ratnauṣadhī) *adj.* containing innumerable gems and herbs (अणहिल्लपाटकमिति प्रथितं पुरम्) अनन्तरत्नौषधी-भिर्यद्द्रैर्विभाति कूटैरिव रत्नसानुः VasaVi. 2. 39.

अनन्तरत्व (anantara-tva) *n.* [negation of *anantaratva* occurs only in Vār. and MahāBh. four times, in the form of *ananantaratva*, meaning 'the state of being that which does not follow immediately' सुबन्तस्य पराङ्गवद्भावे समानाधिकरणस्योपसंख्यानमनन्तरत्वात् Vār. 4 *on* P. ii. 1.2; MahāBh. i. 375.21 (*on* ii. 1.2); KāśiVṛ. *on* ii. 1.2; धकारपरत्वे षीध्वम्यनन्तरत्वाद्विटो विभाषाभावः Vār. 3 *on* P. viii. 3.79; MahāBh. iii. 444.18 (*on* viii. 3.79); iii. 452.9 (*on* viii. 4.1)] 1A i the state of being that which follows immediately देवताप्रलयः कर्मचोदनावाममनन्तरत्वात् मुख्यः ŚābaBh. 1613.21 (*on* viii. 3.2); इन्द्रियैर्विपरीतीति । अजादेरनन्तरत्वाभावाद् दकारो द्विरुच्यत एव, नकारो न द्विरुच्यते KāśiVṛ. *on* vi. 1.3; फलं भवतीत्येतावति विधिशब्दोऽस्ति न त्वनन्तरत्वे TupT. 37.6 (*on* iv. 3.28); क्रमप्राप्ता त्विति भाष्यम् । प्रवृत्तिलक्षण-मवतारयितुम् । मनसोऽपि प्रवृत्तिरेष्टनीया, न चाप्रतिपादिते मनसि शक्या दर्शयितुमिति मनसोऽनन्तरत्वं प्रवृत्तेरित्यर्थः TātpaṬ.(Va.) 235.25 (*on* i. 1.17); 1A ii the state of being that which occurs subsequently 'उपसर्गात् सुनोति ···' (P. viii. 3.65) इति या प्राप्तिः सा पराङ्गित्वलक्षणैव षत्वप्रतिषेधमनन्तरत्वाद् बाधते PariVṛ.(Sī.) 113.22; 1B i the state of being that which precedes immediately (नाव्ययीभावादतोऽम्त्वपञ्चम्याः) तत्र अपञ्चम्या इत्यनन्तरत्वादम एव निषेधो न तु लुकः Prasā. i. 473.15; (शकपूर्व ··· 'अस्त्यर्थेषु तुमुन्) अर्थग्रहण-मस्तिनैव संबध्यते, अनन्तरत्वात् SiddhāKau. 568A.5 (*on* iii. 4.65); 1B ii the state of being that which precedes (but not immediately) म इत्युक्तिः ··· 'प्रशान् ह(? ह)व्यति' इत्यादौ 'मो नो धातोः' (P. viii. 2.64) इति नत्वबाधनार्था । वि(? नि)षेधस्त्वनन्तरत्वादनुस्वारस्यैव स्यात् LaŚabdeŚe. i. 126.17; एतेनानन्तरत्वाच्चातुर्थि(? चातुर्थी)कानामेव लुगित्यपास्तम् LaŚabdeŚe. ii. 231.10; ii. 313.3; 2 the state of being next or contiguous (उषा वा अश्वस्य मेध्यस्य शिरः सूर्यश्चक्षुः) उषाः शिर इति संबन्धः । ··· सूर्यश्चक्षुः । शिरसोऽनन्तरत्वात् BṛĀraUBh. 9.8 (*on* i. 1.1); तत्संसक्तेषु सामन्तसंसक्तेषु । ··· एतदुक्तं भवति — (ग्रामादेः) चतसृषु दिक्षु स्थितग्रामान्तग्रामादिर्योऽनन्तरत्वेन । तत्तद्दिशि स्थितग्रामादिभिर्योऽकारः तत्संसक्ताः SmṛtiCan. iv. 338.9; 3 the state of being intimately connected (i. e. being that which comes to the mind very quickly) तृतीयार्थे (P. i. 4.85) । तृतीयाग्रहणेन तद्विमित्तशब्दाः 'सहयुक्ते ···' (P. ii. 3.19) इत्यत्रोपात्तोऽनन्तरत्वात् सहशब्दो लक्ष्यते LaŚabdeŚe. i. 471.7.

अनन्तरत्वतस् (anantaratva-tas) *adv.* due to intimate association or closeness पर्देक्यात् प्रकृतौ सोऽस्तु विकृतौ तद्वदुत्वतः । सजातीयपदार्थानु-समयोऽनन्तरत्वतः NyāyMāVi. 281.18 (*on* v. 2.6)

अनन्तरथ (ananta-ratha) *m.* name of the son of Anaraṇya and Pṛthivīmatī (*lit.* having many chariots) पृथिवीमतिर्भिख्यास्य (अनरण्यनाम्नो राज्ञः) महादेवी ··· द्वौ सुतावुदपद्येतां तस्यामुत्तमलक्षणौ । ज्येष्ठोऽनन्तरथो ज्ञेयः PadmP.(Ra.) 22.162; *adj.* possessed of innumerable chariots रक्ष त्वं न जायां च शत्रूनस्माणि चाच्छिनत् । एको दशरथः कर्म चक्रेऽनन्तरथोचितम् PadmP.(Ra.) 24.117.

अनन्तरथनागाश्व (ananta-rathanāgāśva) *adj.* consisting of innumerable chariots, elephants and horses तद् सिन्धुपतिना राजन् पालितं ध्वजिनीमुखम् । अनन्तरथनागाश्वमशोभत महद् बलम् MahāBhā. vi. 17.31.

अनन्तरदण्डक (anantara-daṇḍaka) *m.* next (or following) statement in the form of a column जीवाधिकारादेव भव्यादिविशेषैः षोडश-भिर्दण्डकप्ररूपणायाह ··· अनन्तरदण्डके 'अणंतर'त्ति एकसमयादनन्तरमुत्पन्ना ये ते-नन्तरोपपन्नकाः SthānṬ. 60A.4.

अनन्तरदर्शनद्वय (anantaradarśana-dvaya) *n.* two subsequent or later views (मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः) इह हि त्रीणि दर्शनानि संभवन्ति ··· तत्र यदेतदनन्तरदर्शनद्वयम्, तस्यान्यतरत् पाणिनेरभिमतम् Nyās. i. 53.12 (*on* i. 1.8)

अनन्तरदिवसानुभूत (anantaradivasānubhūta) *adj.* experienced on the immediately preceding day न खल्वस्ति संभवो यदनन्तरदिवसानुभूतं न स्मर्यते व्यवहितदिवसानुभूतं च स्मर्यते TattvVai. 188.10 (*on* 4.9); अनन्तर-दिवसानुभूतस्य स्वप्ने वर्तमानवदवगमात् NyāyRa. 243.12 (*on* 5(2).109); 327.5 (*on* 5(3).206); ŚāstrDī. 58.3 (*on* i. 1.5)

अनन्तरदिश् (anantara-diś) *f.* adjacent (i. e. intermediary) direction तथैव पश्चिमं भागं रक्षेत् सा वह्निवासिनी । महावैरी रक्षेदनन्तरदिश सदा TantrRā. 28.59.

अनन्तरदृश्यमान (anantara-dṛśyamāna) *adj.* being perceived or experienced immediately afterwards संभवति तु ··· अर्थस्मृत्यनुस्मृतीनाम् (ईदृशं स्मरणफलस्य संस्कारस्य सामर्थ्येन) — अनन्तरदृश्यमाननानान्तरानधि-गतस्वार्थपरस्परसंबन्धनिर्भासप्रकाशकत्वानाम् TattvBi. 115.3; अग्निहोत्रादीनां फलमनन्तरभावि कालान्तरभावि वेति संशयः । ··· नास्यामुष्मिकं फलं स्वर्गादि अपि त्वनन्तरदृश्यमानमेव TātpaṬ.(Va.) 619.24 (*on* iv. 1.44)

अनन्तरदृष्ट (anantara-dṛṣṭa) *adj.* **i** immediately visible (result) अनन्तरदृष्टाक्षरग्रहणमात्रेण नैराकाङ्क्ष्यात्मिभतं वाक्यार्थज्ञानपर्यन्तत्वं सिध्येत् NyāySu.(So.) 22.7 (*on* i. 2.7); **ii** perceived later on दोषाभावोऽपि हेतुः स मनोदाहरणे नास्तीति चेत्। पूर्वदृष्टे स्मृतिमतो वस्तुगत्यानन्त्यैवानन्तरदृष्टस्य पूर्वदृष्टात् भिन्नमभिन्नं वेत्यनिरूपितत्वापि संभवेन तत्रेतरेतराभावबुद्ध्यपत्तेः Khaṇḍan-Khā. 1150. 3.

अनन्तरदृष्टत्व (anantaradṛṣṭa-tva) *n.* **i** the state of being an immediately visible (result) नन्वेवमपि पारंपर्यपुरुषार्थानुबन्ध्यक्षरग्रहणमनन्तरदृष्टत्वात् फलं स्यात् NyāySu.(So.) 22.19 (*on* i. 2.7); **ii** the state of being that which is found immediately afterwards सप्तदशारत्निर्वाजपेयस्य यूप इति श्रूयते।… तत्रान्यतरोद्देशे किं वाजपेयोद्देशेन सप्तदशारत्नित्वं विधीयते उत यूपोद्देशेनेति संशयेऽनन्तरदृष्टत्वात् प्रधानत्वात् प्रकरणित्वाच्च वाजपेय उद्देश्यः VedāntKa. 314. 1 (*on* ii. 3.10)

अनन्तरदेश (anantara-deśa) *m.* **A** adjoining place or region द्रव्यम् … यदा समानदेशे पूर्वपूर्वमुत्तरोत्तरमारभते तदा तिष्ठतीति लक्ष्यते। यदा त्वनन्तरदेशे पूर्वपूर्वमुत्तरोत्तरमारभते तदा गच्छतीति लक्ष्यते ŚāstrDī. 69.13 (*on* i. 1.5); **B** immediate context or sentence-unit यत्र बहूनां वाक्यशेषापेक्षाणां वाक्यानां संनिधविकल्पानन्तरदेशे परिपूर्णसमर्थो वाक्यशेषः श्रूयते … तत्र 'एकत्रैव निबद्धो हि समाम्नायेन वैदिकः। शेषोऽन्यत्र न नेतव्यो लौकिकस्त्वनिबन्धनः' ŚāstrDī. 118.10 (*on* ii. 1.16-17)

अनन्तरदेशस्थत्व (anantaradeśastha-tva) *n.* the state of being that which belongs to an adjoining region समभिव्याहृतकर्त्रधिष्ठितदेशानन्तर्यं विशेषणतया प्रकृत्यर्थान्वयि, विशेष्यतया प्रकृत्यर्थान्वयि चानन्तरदेशस्थत्वं पञ्चम्यर्थः VyutpaVā. 184.7.

अनन्तरदेशाधिपति (anantaradeśādhipati) *m.* ruler of a neighbouring country (अरिः) प्राक्तस्त्वनन्तरदेशाधिपतिः Mitā. 116.27 (*on* 1.345)

अनन्तरदेह (anantara-deha) *adj.* whose body is without any intervention (of clothes) (i. e. naked) इन्द्रजिता(?दा)त्मजः।… विरोपः श्रमणोऽभवत्। दृष्ट्वानन्तरदेहांस्तान् निर्मुक्तकलुषान् नृपान्। विबुधप्रहरणं देवः समहार्षीत् प्रसीपणः PadmP.(Ra.) 118.68.

अनन्तरदोष (anantara-doṣa) *m.* defect mentioned immediately before (न चाणोर्जीवस्य सकलशरीरगता वेदनोपपद्यते) चस्त्वर्थः। न त्विलर्थः। अनन्तरदोषान्निस्तारेऽपि प्रस्तुतं न निर्वहेदित्यर्थः VedāntKa. 321.24 (*on* ii. 3.19)

अनन्तरनामन् (anantara-nāman) *adj.* having the designation *anantara* (one born of a woman of the next lower caste) पुत्रा येऽनन्तरस्त्रीजाः क्रमेणोक्ता द्विजन्मनाम्।ताननन्तरनाम्नस्तु मातृदोषात् प्रचक्षते Manu-Sm. 10.14; ManvaVi. 1287.15 (*on* 10.14); मातृजातिदोषात् अनन्तरनाम्नः अनन्तरस्त्रीजातिनाम्नः VīraMi. 164.14 (*on* 1.91); BālamBha. i. 282.3 (*on* 1.91); *n.* designation *anantara* (person born of a woman of the next lower caste) यथा ब्राह्मणात् क्षत्रियायां वैश्यायां च एवं क्षत्रियादुभयोस्ताननन्तरनाम्ना प्रचक्षते ManuBh. ii. 336.13 (*on* 10.14); ii. 343.18 (*on* 10.41)

अनन्तरनिगदित (anantara-nigadita) *adj.* mentioned immediately before एवमनन्तरनिगदितदूषणनिकुरम्बविनिहतप्रसरम्। नाध्यक्षं क्षणिकत्वे न चानुमानप्रमाणं तत् NyāyMañ. ii. 37.1.

अनन्तरनिरूपिता (anantara-nirūpitā) *adj.* (*f.*) discussed just or immediately before अनन्तरनिरूपितोत्क्रान्तिविषयः PrakaVi. 1044.20.

अनन्तरनिर्दिष्ट (anantara-nirdiṣṭa) *adj.* mentioned earlier नेयमनन्तरनिर्दिष्टदोषप्राप्तिराशङ्कनीया BrahmSūBh.(Śaṅ.) 462.12 (*on* ii. 3.30); (हृदयस्य) एतस्य अनन्तरनिर्दिष्टस्य पञ्च पञ्चसंख्याकाः देवानां सुषयः ChāndoUBh. 165.10 (*on* iii. 13.1); अथैतस्य प्रकृतस्य प्राजापत्यान्नस्य प्राणस्य, न प्रजोक्तस्य अनन्तरनिर्दिष्टस्य, आपः शरीरं कार्यम् BṛĀraUBh. 185.8 (*on* i. 5.13); 339.1 (*on* ii. 5.16); प्रयत्नोऽप्यनन्तरनिर्दिष्टेष्वकारादिषु ये स्वरास्तेषां विवृतं करणमूष्मणां स्वराणां चेति विवृतत्वम् Nyās. i. 58.26 (*on* i. 1.9); तेन चानन्तरनिर्दिष्टं प्रधानभूतं प्रतिनिर्दिश्यते TupT. 10.14 (*on* iv. 1.23); परमाणवश्चैतेऽनन्तरनिर्दिष्टनीतिक्रमेणानिर्णीतनित्यत्वाः NyāyMañ. ii. 164.12; स आदित्य इत्यनन्तरनिर्दिष्टचक्षुष आदित्यत्वं नोच्यते किं तु प्राणस्येत्याह स एवेति VedāntKa. 125.16 (*on* i. 1.24); 440.14 (*on* iii. 3.27); न च स्तोत्रविषयत्वासंभवेऽपि अनन्तरनिर्दिष्टवामदेव्यस्यैव मैथुनोपन्नत्वमात्रेणान्वाल्यानोपपत्तिः MīmāKau. i. 189.11 (*on* i. 4.3)

अनन्तरनिर्दिष्टत्व (anantaranirdiṣṭa-tva) *n.* the state of being mentioned immediately before अनन्तरनिर्दिष्टत्वात्तु किं तद्विष्णोः परमं पदमितीदमिह विवक्ष्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 233.7 (*on* i. 4.3)

अनन्तरनिर्देश (anantara-nirdeśa) *m.* reference to the immediately preceding (rule) नकाराभावश्च तस्मादित्यनन्तरनिर्देशात् Vār. 5 *on* P. vi. 1.102.

अनन्तरनिषेध (anantara-niṣedha) *m.* subsequent denial ननु सूत्रे ह्रस्वपरिमाणस्य महद्दीर्घारम्भकत्वं परिमण्डलपरिमाणस्य ह्रस्वपरिमाणारम्भकत्वं च भाति तदयुक्तम् अनन्तरनिषेधात् VedāntKa. 261.19 (*on* ii. 2.11)

अनन्तरनिष्पत्ति (anantara-niṣpatti) *f.* subsequent occurrence कथं च पुरुषप्रवृत्तिरस्या भाव्यम्, न तावदनन्तरनिष्पत्तेः, विधिज्ञानस्य करणत्वाभावप्रसङ्गात् PrakaPañ. 421.15.

अनन्तरनिहित (anantara-nihita) *adj.* placed just near अनन्तरनिहितं चास्यासने राज्ञा सुतनिर्विशेषमुपगूढो वैशंपायनो न्यषीदत् Kād. 93.3.

अनन्तरनृप (anantara-nṛpa) *m.* king who is an immediate predecessor अनन्तरनृपाचारवैधर्म्यौकारकल्पया। तया सोऽनघया वृत्त्या फलं सद्योऽनुभावितः RājTa.(Ka.) 8.1380.

अनन्तरन्ध्रका (anantarandhra-kā) *f.* a porous cake of rice flour [Nighaṇṭuprakāśa in pw.]

अनन्तरन्याय (anantara-nyāya) *m.* logical argument which has been put forth immediately before शाण्डिल्यविद्यादीनामपि समुच्चितोपासनं ज्यायोऽनन्तरन्यायेन BrahmSūBh.(Bhā.) 198.16 (*on* iii. 3.58); अपरं चानुमानमनन्तरन्यायसूचितम् PramāMā. 8.28.

अनन्तरपक्ष (anantara-pakṣa) *m.* **i** view stated immediately before तत्रानन्तरपक्षं निराकरोति NyāyRa. 464.15 (*on* 5(7).55); **ii** subsequent fortnight प्रावृषि … सूर्ये कन्याराशिस्थे … पञ्चमीप्रभृत्यनन्तरपक्षस्य पञ्चमीपर्यन्तदिवसेष्वन्यतमे दिवसे यथासंभवं गृही पितृभ्यो दद्यात् SmṛtiCan. v. 91.12.

अनन्तरपद (anantara-pada) *n.* **i** next topic of litigation तथानन्तरपदस्यापि स्वरूपभेदावुक्तौ SmṛtiCan. iii. 7.5; iii. 11.1; iii. 11.7; **ii** following word गायत्रं छन्दो यस्येति व्युत्पत्त्यानन्तरपदोपात्ततत्तत्सोमविशेषणं न तु पूर्वपदोपात्तसवनविशेषणम् MīmāKau. ii. 303.13 (*on* iii. 2.41); **iii** the word *anantara* वृत्तावनन्तरपदप्रयोगमन्तरेणाप्यानन्तर्यावगमादसामर्थ्यं न स्यादित्यर्थः Pradī. iv. 344A.7 (*on* v. 2.94)

अनन्तरपदार्थ (anantara-padārtha) *m.* **i** subsequent thing (i. e. rite) आनन्तर्यरूपस्य क्रमस्यानन्तरपदार्थाङ्गत्वात्तस्यापि … पूर्वपदार्थानन्तर्यमुपयुज्यते TantrRa. 240.19; 241.1; **ii** (anantarapadārtha) import of the next topic of litigation तथानन्तरपदार्थनिरूपणार्थमाह SmṛtiCan. iii. 9.7.

अनन्तरपर (anantarapara) *adj.* next to the neighbouring rival-king अरिः … अनन्तरो दण्डसाध्य एव। तथा मित्रम् … अनन्तरपरः सामोपप्रदानगोचरः BālaKrī. i. 194.7 (*on* 1.342(? 341))

अनन्तरपरत्व (anantarapara-tva) *n.* the state of being one who is next to the neighbouring rival king मित्रं सहजकृत्रिमानन्तरपरत्वेन BālaKrī. i. 194.7 (*on* 1.342(? 341))

अनन्तरपरिमाण (anantara-parimāṇa) *n.* size immediately next (to the middling size) (i. e. infinite) आत्मनः … स्वाभाविकमध्यमपरिमाणे चानित्यत्वापत्तिः, अनन्तरपरिमाणे च गगनवन्न सजातीयभेदः BhedaDhi. 40.4 [better अनन्तपरिमाण]

अनन्तरपाठ (anantara-pāṭha) *m.* subsequent mention अनन्तरपाठो ह्यवश्यपठितव्यतयाप्युपपन्नो नानन्तर्यं गमयति ŚāstrDī. 428.9 (*on* v. 2.11); MayūMāli. 428.6 (*on* v. 2.11); कौषीतकिश्रुतो वायोर्यथप्यग्नेरनन्तरपाठोऽस्ति तथापि कुतश्चिद्वायोः परत्वं पूर्वत्वं वा गमनक्रमे विशेषतो न ज्ञायते VedāntKau. 413.25 (*on* iv. 3.2)

अनन्तरपाद (anantara-pāda) *m.* subsequent quarter (of a chapter) आकाशादिशब्दानां तत्तच्छरीरकपरमात्मवाचित्वस्यानन्तरपादेऽनुवदिष्यमाणत्वाच्च ŚrutaPra. iB. 252.31 (*on* i. 1.23)

अनन्तरपूजितलाभार्थम् (anantarapūjitalābhārtham) *adv.* in order to obtain (the sense that) the word representing the praised object (should follow) immediately after (the word conveying praise) 'पूजनात्' इत्येव पूजितपरिग्रहे सिद्धे पूजितग्रहणमनन्तरपूजितलाभार्थम् Siddhā-Kau. 662B.14 (*on* viii. 1.67)

अनन्तरपूर्वकाल (anantarapūrva-kāla) *m.* immediately preceding time एतद्वैशयायानन्तरपूर्वकालसंजातज्ञानविशिष्टत्वपरामर्शोद्योतनार्थं ज्ञातुरेव ममेत्युक्तिः ŚrutaPra. iA. 145.25 (*on* i. 1.1)

अनन्तरपूर्वक्षण (anantarapūrva-kṣaṇa) *m.* immediately preceding moment समनन्तरप्रत्ययः — अनन्तरपूर्वक्षणप्रत्ययः ŚrutaPra. ii. 298.27 (*on* ii. 2.20); अनन्तरपूर्वक्षणवर्तिनः कारणत्वमिति लोकानुभवमनुरुध्यापूर्वकल्पनेत्यर्थः VedāntKa. 304.19 (*on* ii. 2.37)

अनन्तरपूर्वग्रन्थ (anantarapūrva-grantha) *m.* immediately preceding (portion of the) text अनन्तरपूर्वग्रन्थे चिद्रूप एव चैतन्यगुणक इति ज्ञानधर्मकत्वस्य पृथग्युक्तत्वात् ŚrutaPra. iA. 150.17 (*on* i. 1.1)

अनन्तरपूर्वप्रकृतार्थ (anantarapūrvaprakṛtārtha) *m.* topic discussed in the immediately preceding (section) एतेनेतिपदस्य ··· अनन्तरपूर्वप्रकृतार्थविषयतया प्रकृतविकरणन्यायमात्रपरामर्शित्वव्युदासाय व्याचष्टे पादचतुष्टयोक्तेति ŚrutaPra. ii. 182.4 (*on* i. 4.29)

अनन्तरपूर्वभावित्व (anantarapūrvabhāvi-tva) *n.* the state of being what exists immediately before अनन्तरमुत्पत्तिमत्त्वमेव कार्यत्वमनन्तरपूर्वभावित्वमेव कारणत्वम् TātpaṬ.(U.) 235.21 (*on* 5(2). 189)

अनन्तरपूर्ववृत्त (anantarapūrva-vṛtta) *adj.* which has happened immediately before अथापि स्यात्र हेतुत्वेनानन्तरवृत्त(v. l. अनन्तरपूर्ववृत्त)-कर्मावबोधापेक्षमथशब्दं ब्रूमः PañcPā. 61.9 (*on* i. 1.1)

अनन्तरपूर्वश्लोक (anantarapūrva-śloka) *m.* immediately preceding verse अनन्तरपूर्वश्लोके परमात्मना भवत्यनेनेति परमात्मनः प्रतियोगितया निर्देशात् ŚrutaPra. iA. 255.14 (*on* i. 1.1)

अनन्तरपूर्वाधिकरण (anantarapūrvādhikaraṇa) *n.* immediately preceding section सूत्रे चशब्दाभावोऽनन्तरपूर्वाधिकरणशेषत्वभ्रमानुदयार्थः ŚrutaPra. ii. 85.9 (*on* i. 3.40)

अनन्तरपूर्वोक्तार्थ (anantarapūrvoktārtha) *m.* content set forth in the immediately preceding section एतेन शिष्टापरिग्रहाः इतिवदेतच्छब्दस्यानन्तरपूर्वोक्तार्थपरामर्शकत्वे ··· निमित्तोपादानभेदपरवाक्यविशेषो व्याख्याता इत्युक्तं स्यात् ŚrutaPra. ii. 203.11 (*on* i. 4.29)

अनन्तरपूर्वोक्ति (anantarapūrvokti) *f.* immediately preceding statement ज्ञानानिवर्त्यत्वदूषणस्याप्युपलक्षणमियमनवस्था, अनन्तरपूर्वोक्तेः ŚrutaPra. iB. 18.16 (*on* i. 1.1)

अनन्तरप्रकरण (anantara-prakaraṇa) *n.* 1 immediately subsequent section ततः परमित्यनन्तरप्रकरणानुसंधानम् JayaMa. 314.21 (*on* 6.1); 2 immediately preceding section अथवानन्तरप्रकरणमेव साधारणासाधारणात्मकम् Subodhi. 23.4 (*on* 2.37); आतिदिशिकीमनन्तरप्रकरणसंगतिं सूचयन्नवतरति । एवमिति BālamBha. i. 566.24 (*on* 1.250); ii. 53.14 (*on* 2.37)

अनन्तरप्रकार (anantara-prakāra) *m.* subsequent mode of explanation अनन्तरप्रकारे समवायशब्दः एककार्यार्थिबहुपुरुषमेलनपरः ŚivārkaMaDī. ii. 75.4 (*on* ii. 2.12)

अनन्तरप्रकृतत्व (anantaraprakṛta-tva) *n.* the state of being introduced immediately before धूत्वा शरीरम् ··· ब्रह्मलोकमभिसंभवामि इति मुक्तस्यानन्तरप्रकृतत्वात् BrahmSūBh.(Rā.) 333.19 (*on* i. 3.42); VedāntDī. 63.3 (*on* i. 3.42); धूत्वा शरीरमिति मुक्तस्यानन्तरप्रकृतत्वमाकाशशब्दस्य मुक्तपरतामवगमयति नेति ŚrutaPra. ii. 89.29 (*on* i. 3.42); न च तच्छब्देन माणवकस्यैव परामर्शो न संस्कारस्येति वक्तुं युक्तम्, संस्कारस्यानन्तरप्रकृतत्वात् VivaPraSaṁ. 187.6; [w. r. for अवान्तरप्रकृतत्वात्] ManvaMu. 21.19 (*on* 1.69)

अनन्तरप्रक्रान्त (anantara-prakrānta) *adj.* i which has begun immediately after (the disbursement of the loan) येषां वृद्धिरनन्त[र]-प्रक्रान्तं पञ्चकं शतं सर्ववर्णविषया सा संवत्सरं यावद्ग्रहीतव्या नातीते संवत्सरे ManuBh. ii. 145.13 (*on* 8.153); ii introduced immediately before किं च तमिति तदः पुंस्त्वेन निर्देशोऽनुपपन्नः । तस्यानन्तरप्रक्रान्तार्थपरामर्शिनस्तल्लिङ्गतापत्तेः VyaktiVi. 19.25.

अनन्तरप्रतिपत्त्यर्थम् (anantarapratipatty-artham) *adv.* for the sake of understanding (the sense) ' immediately following ' (पूजनात् पूजितमनुदात्तम् P. viii. 1.67) पूजितग्रहणमनन्तरप्रतिपत्त्यर्थं सदिह प्रकरणे पञ्चमीनिर्देशेऽप्यानन्तर्यं नाश्रीयत इति ज्ञापयतीत्याहुः LaŚabdeŚe. ii. 1112.7; cf. **अनन्तरपूजितलाभार्थम्.**

अनन्तरप्रतिलोमजात (anantarapratiloma-jāta) *adj.* (one) born of a man of a lower caste and a woman belonging to the immediately preceding higher caste शूद्रात्क्षत्रियायां जातश्च क्षत्ता । अनन्तरप्रतिलोमजातापेक्षयैकान्तरितजातत्वान्निन्दित इत्यर्थः ManvaVi. 1286.24 (*on* 10.13)

अनन्तरप्रतिषेध (anantara-pratiṣedha) *m.* prohibition (of the *udātta*-accent) to the immediately following (verbal form, as the intervening vocative is disregarded) पूजायामनन्तरप्रतिषेधः Vār. 4 *on* P. viii. 1.72; पूजायामनन्तरप्रतिषेधः प्रयोजनम् । यावद् देवदत्त पचसीत्यत्रापि पूजायां नानन्तरमित्येव प्रतिषेधो भवति KāśiVṛ. *on* viii. 1.72.

अनन्तरप्रतिहार (anantara-pratihāra) *m.* [Dramat.] preceding particular part of the *pūrvaraṅga* स्वस्थानादन्यचारी अनन्तरप्रतिहारासनिकादिवत् (better read अनन्तरप्रत्याहारासनिकम्) AbhinBhā. i. 248.18 (*on* 5.164)

अनन्तरप्रत्यय (anantara-pratyaya) *m.* suffix which immediately follows (the verbal base) तत्रानन्तरप्रत्ययोत्पत्तिसंभावनानन्तरबुद्धिविवक्षितार्थसंवादः कर्तव्यः TantrVā. 352.13 (*on* ii. 1.1)

अनन्तरप्रत्याहार (anantara-pratyāhāra) *m.* [Dramat.] preceding particular part of the *pūrvaraṅga* अनन्तरप्रतिहारासनिकादिवत् (? अनन्तरप्रत्याहारासनिकम्) AbhinBhā. i. 248.18 (*on* 5.164)

अनन्तरप्रदर्शनीय (anantara-pradarśanīya) *adj.* to be pointed out or explained afterwards एवं च ··· व्रीहिन्नाख्यम् ··· व्रीहय प्रोक्षणादिप्राप्त्यर्थमवहननादिनियमार्थं च स्यादित्यनन्तरप्रदर्शनीययोरत्यन्तलभ्यनियममूलकप्राप्त्यत्यन्तलभ्यनियममूलकनियमयोरिदमुदाहरणं भविष्यति VidhiRa. 9 (63.5)

अनन्तरप्रयुक्त (anantara-prayukta) *adj.* practised before उत्सृष्टमनन्तरप्रयुक्तं द्वयोरप्येकस्मिन् काले कार्यकारीति साधारणम् JayaMa. 103.12 (*on* 2.2)

अनन्तरप्रयोग (anantara-prayoga) *m.* direct expression which does not involve any interval (between the expression and the import to be conveyed by it) वस्त्वार्थानुप्रवेशेन मनसा परिकल्प्यते । अनन्तरप्रयोगस्तु सार्थव्यक्तिविवक्षया NāṭyaŚā. 16.109.

अनन्तरप्रवृत्त (anantara-pravṛtta) *adj.* occurring in close proximity क्षिप्रदेवतासाध्यं कर्म क्षिप्रमेव फलं दास्यतीति प्राशस्त्यरूपोऽर्थः सोऽनन्तरप्रवृत्तविध्युद्देशाकाङ्क्षितत्वात्पुरुषार्थं द्वारतां शक्नोति प्रतिपत्तुम् TantrVā. 15.13 (*on* i. 2.7); ŚāstrDī. 6.12 (*on* i. 2.1); MayūMāli. 7.16 (*on* i. 2.1)

अनन्तरप्राप्त (anantara-prāpta) *adj.* [*f.* -ā] occurring subsequently वायोरनन्तरप्राप्तं तेजोऽत्र विषयः TattvPrakā. 110B.9 (*on* ii. 3.10); 111A.11 (*on* ii. 3.11); एतदुक्तं भवति । सत्यं प्रपञ्चनमनन्तरप्राप्तम् NyāySu. (Ja.) 124A.10 (*on* i. 1.6)

अनन्तरप्राप्ति (anantara-prāpti) *f.* application of a grammatical operation prescribed by the rule occurring immediately before प्रसज्यप्रतिषेधेऽपि अनन्तरप्राप्तिः प्रतिषिध्यते PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 2.44.

अनन्तरप्राप्त्यर्थम् (anantaraprāpty-artham) *adv.* for the sake of the application (of the grammatical operation) to the immediately preceding element only व्यवहितपदनिवृत्त्यर्थमनन्तरग्रहणं न कर्तव्यम् अनन्तरप्राप्त्यर्थं तु PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. vi. 2.49.

अनन्तरप्रेक्षिन् (anantara-prekṣin) *adj.* who foresees the future or subsequent events वसिष्ठोऽपि समाख्याय आपद्धर्मं महामनाः । कालस्यानन्तरप्रेक्षी प्रोद्वहाह्वान्तवाङ्गनाम् SkandP. vii(1). 129.34.

अनन्तरफल (anantara-phala) *adj.* [*f.* -ā] yielding immediate result क्रिया हि द्विविधा दृष्टफला अदृष्टफला च । दृष्टफलापि द्विविधा अनन्तरफला कालान्तरफला च KenUVāBh. 88.6 (*on* 3.1); नानन्तरफलो यागो दृष्टो लोकेऽपि हि क्वचित् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 641; यद्यपि नेष्टिरनन्तरफलेति श्रुतिः तथाप्यर्थसामर्थ्यादितदवगम्यते Kāśi. iii. 214.7 (*on* 5(9).1); अनन्तरफलं करणम् इत्यपि न । अविशेषितानन्तर्यस्य सर्वकारणसाधारण्यात् KhaṇḍanKhā. 522.23; किं कारकान्तरेऽचरितार्थं कारकं करणम् ··· अनन्तरफलं वा TattvPradī.(Ci.) 286.5; अथ चित्रानन्तरफला क्रियात्वात् मर्दनवत् इति साध्येत तर्हि प्रत्यक्षानुपलब्ध्या समानविषयया बाधः YuktiSneha. 118.9 (*on* i. 1.5); *n.* result which immediately follows, cf. **अनन्तरफलत्व.**

अनन्तरफलत्व (anantaraphala-tva) *n.* i the state of having an immediate result अनन्तरफलत्वं तु चित्रादेर्यदि साध्यते । ततः स्यात् सिद्धसाध्यत्वम् ŚlokaVār. 5(16).10 (683.3); यत्तु ··· चित्रादेरनन्तरफलत्वमुक्तम् NyāyMañ. i. 251.3; यदि त्वनन्तरफलत्वमेव चित्रायाः साध्यते NyāyRa. 682.16 (*on* 5(16) 5); ii the state of being the immediate result तद्वेन यथाभूतं सुखशोभावदनन्तरफलत्वेन कीर्त्यते NyāySu (So.) 15.23 (*on* i. 2.3)

अनन्तरफलनिष्पत्ति (anantara-phalaniṣpatti) *f.* emergence of the result immediately afterwards अनन्तरफलनिष्पत्तेः अविलम्बितविरेकतुल्यत्वं स्यात् इति दोषः NyāyRa. 688.17 (*on* 5(16). 26)

अनन्तरफलभाविता (anantara-phalabhāvitā) *f.* emergence of the result subsequently or immediately afterwards दृष्टार्थत्वाच्च वृष्ट्यादेः अनन्तरफलभावितया प्रमाणान्तरावगम्यत्वेव वस्तुतो वक्तुं शक्यते Bṛhs. 126.2 (*on* i. 1.5)

अनन्तरफलसाधनता (anantaraphalasādhana-tā) *f.* the state of being the means for the immediate result न तावदनन्तरफलसाधनता नियोगतः कर्मणाम्, कृष्यौषधपानादिष्वन्यथापि दर्शनात् BrahmSi. 109.17.

अनन्तरफलादर्शन (anantara-phalādarśana) *n.* non-appearance of the result (of an action) immediately न तावच्छास्त्रेणानन्तरभावितया

फलं श्राव्यते, येनानन्तरफलादर्शनेन बाधः स्यात् PrakaPañ. 248. 18; तदा चित्रादीनामनन्तरफलादर्शनाद् भेदेन विरोधोपन्यासार्थं यज्ञायुधिवाक्योपादानं नोपपद्यते Kāśi. iii. 218. 12 (on 5(9). 11); न च तथापि चित्रादीनामनन्तरफलादर्शनेन विसंवादादप्रामाण्यमिति वाच्यम् BhāṭṭCin. i. 130. 29 (on i. 1. 5)

अनन्तरफलानुत्पत्ति (anantara-phalānutpatti) *f.* non-emergence of the result (of an action) immediately दृश्यत एवानन्तरफलानुत्पत्तिकारणवैगुण्यम् TantrVā. 363. 20 (on ii. 1. 5); एवं च नियमेनानन्तरफलानुत्पत्तेर्न चिरकालविरेकवदन्वयव्यतिरेकावगम्यं फलमिति न शास्त्रप्रामाण्यव्याघातः NyāyRa. 688. 14 (on 5(16). 26)

अनन्तरफलानुपलब्धि (anantara-phalānupalabdhi) *f.* non-perception of the result (of an action) immediately कोऽयमनन्तरफलानुपलब्ध्या विधिविषयबाधः TātpaṬ.(U.) 425. 23 (on 5(9). 6); ŚāstrDī. 117.20 (on i. 1. 5)

अनन्तरफलानुपलम्भ (anantara-phalānupalambha) *m.* non-apprehension of the result (of an action) immediately चित्रादिचोदनासु त्वनन्तरफलानुपलम्भमात्रं न तु विरुद्धोपलम्भः Kāśi. iii. 217. 5 (on 5(9). 8); उच्यते चानन्तरफलानुपलम्भादेव ... पश्चादन्तर्भावयितुम् NyāyRa. 683. 13 (on 5(16). 8)

अनन्तरफलानुपलम्भन (anantara-phalānupalambhana) *n.* non-apprehension of the result (of an action) immediately सामर्थ्यलभ्यमानन्तर्यमनन्तरफलानुपलम्भनेन बाध्यताम् Kāśi. iii. 216. 11 (on 5(9). 6)

अनन्तरफलाभाव (anantaraphalābhāva) *m.* absence of the immediate result (of an action) नानन्तरफलाभावे विसंवादोऽत्र शङ्क्यते । क्रियासाध्ये फले स स्यात् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 537; चित्रादीनामनन्तरफलाभावमात्रं साध्यते NyāyRa. 683. 19 (on 5(16). 10)

अनन्तरफलोपलम्भ (anantara-phalopalambha) *m.* apprehension of the result (of an action) immediately सर्वकर्मणामनन्तरफलोपलम्भाद् वैदिकस्यापि चित्रादेरोऽथमानस्यापि कर्मणस्तत्स्वाभाव्यात् Kāśi. iii. 216. 19 (on 5(9). 7); तदा ह्यनन्तरफलोपलम्भादेव तत्साधनत्वं स्यात् नान्यथा ŚāstrDī. 117. 21 (on i. 1. 5)

अनन्तरबहुव्रीह्यधिकारापेक्ष (anantarabahuvrīhyadhikārāpekṣa) *adj.* dependent on the preceding section-heading '*bahuvrīhi*' किमर्थमनन्तरबहुव्रीह्यधिकारापेक्षः शेष आश्रीयते Pradī. iv. 422B. 10 (on v. 4. 154)

अनन्तरबहुव्रीह्यपेक्षा (anantarabahuvrīhy-apekṣā) *f.* [Inst.] with regard to the preceding (section-heading) '*bahuvrīhi*' भाष्येऽनन्तरबहुव्रीह्यपेक्षया शेषस्य ग्रहणात् LaŚabdeŚe. ii. 113. 12.

अनन्तरबाध (anantara-bādha) *m.* setting aside (i. e. prevalence over) the immediately preceding (rule) अनन्तरबाधेन लब्धावकाशो विधिः परत्वादुत्तरेण बाध्यते Pradī. iii. 233A. 40 (on iii. 3. 95)

अनन्तरबाधदर्शन (anantara-bādhadarśana) *n.* cognition of sublation subsequently मिथ्यात्वमपि रजतस्यागन्तुकदोषनिमित्तत्वादनन्तरबाधदर्शनाच्च कथ्यते PañcPā. 13. 23 (on i. 1. 1)

अनन्तरबुद्ध (anantara-buddha) *adj.* cognised (i. e. introduced) immediately before ननु सामिधेनीकल्प(? ल्पा)नामनन्तरबुद्धानां संनिधावुपवीतमाम्नायते ŚabaBh. 736. 1 (on iii. 1. 21)

अनन्तरबोधवर्जिता (anantarabodha-varjitā) *adj.* (*f.*) devoid of awareness of subsequent (events) सभा च सानन्तरबोधवर्जिता शिवेऽर्पिताक्षा अचला इव स्थिता BṛDharmaP. i. 44. 91

अनन्तरभक्त (anantara-bhakta) *adj.* (Medi.) immediately followed by a meal न ह्यप्राप्तातीतकालमौषधं यौगिकं भवति तस्य त्वेकादशधावचारणम् । तद्यथा । अभक्तं प्राग्भक्तम् ... । प्राग्भक्तं नाम यदनन्तरभक्तम् AṣṭāSam. i. 122. 19 (1. 23)

अनन्तरभव (anantara-bhava) *m.* previous birth न चावश्यमनन्तरभवानुष्ठितकर्मफलोपभोग एव संसारिणाम् Kāśi. i. 138. 9 (on 2. 146)

अनन्तरभवानुभूत (anantarabhavānubhūta) *adj.* experienced in the previous birth(s) हरिवाहनश्चिन्तितवान् ...अनन्तरभवानुभूतमाकर्ण्य सुरलोकवृत्तान्तम् TilaMañ. 420. 16; 425. 15.

अनन्तरभवार्जित (anantarabhavārjita) *adj.* gained in the previous births विशाखभूतेर्भार्यायां धारिण्यां तनयोऽभवत् । मरीचिजीवः सुकृतैरनन्तरभवार्जितैः TriṣaŚaPuC. iv. 1. 112.

अनन्तरभाविकर्मावबोध (anantarabhāvi-karmāvabodha) *m.* knowledge of the rite emerging subsequently (to the Vedic recitation) ननु चानन्तरभाविकर्मावबोधफलकतया अध्ययनस्याध्येतुरेवाधिकारोऽध्ययने प्रतीयते PrakaPañ. 22. 5.

अनन्तरभाविता (anantarabhāvi-tā) *f.* the state of being that which comes into existence subsequently प्रध्वंसस्य तु नैरात्म्यान्नास्त्यनन्तरभाविता । नाभूत्वाभावयोगस्य गगनेन्दीवरादिवत् TattvSam. 378; न तावच्छ्रवणानन्तरभावितया फलं श्राव्यते PrakaPañ. 248. 18; TantrRaha. 39. 7; तमेव विदित्वातिमृत्युमेति इत्यादिवचनं मोक्षस्य वेदनानन्तरभावितां प्रतिपादयन्नियोगव्यवधानतां प्रतिरुणद्धि BrahmSūBh.(Rā.) 154. 12 (on i. 1. 4)

अनन्तरभावित्व (anantarabhāvi-tva) *n.* the state of being that which comes into existence subsequently (इन्द्रियकरणत्वमनुमीयते) अनन्यथोपक्षीणेन्द्रियव्यापारानन्तरभावित्वाच्च NyāyKuA. ii(1). 232. 2; स्थाप्यते स्थापयिष्यत इत्यर्थः । अनन्तरभावित्वात् स्थाप्यत इत्युक्तम् ŚrutaPra. iA. 234. 15 (on i. 1. 1)

अनन्तरभाविन् (anantara-bhāvin) *adj.* [*f.* -ī] which comes into being subsequently समभेदु हेतुप्रत्ययेष्वनन्तरभावी धर्म उत्पद्यमान उच्यते Sphuṭā. ii. 115. 12 (on 2. 50); iv. 99. 5 (on 4. 92); यस्य यत्रानन्तरभाविनि व्यापारो लक्ष्यते तदेव तस्य कार्यम् TantrVā. 12. 8 (on i. 2. 7); अक्षव्यापारसद्भावान्न ह्यनन्तरभाविनः । सदादिप्रत्ययासिद्धाः संकेताभोगतस्तु ते TattvSam. 722; किं तेन संभवेन यस्यानन्तरभावी विनाशः ManuBh. i. 152. 12 (on 2. 147); ज्ञानस्य चानन्तरभाविनि(? नी) ज्ञेयाभिव्यक्तिः फलम् Bhām. 720. 11 (on iv. 1. 13); भवत्वनन्तरभाविनां प्रतिग्रहादीनां पश्चादिकारणत्वं प्रत्यक्षाद्यवगमात् NyāyRa. 684. 12 (on 5(16). 13); अधीतसाङ्गसशिरस्कवेदस्य ... अनन्तरमस्थिरफलब्रह्मजिज्ञासा ह्यनन्तरभाविनी BrahmSūBh.(Rā.) 1.15 (on i. 1. 1); अनन्तरभाविनश्चतुर्दशस्य नक्षत्रस्योदयं प्रति पु(? पू)र्वभाविचतुर्दशसंख्यनक्षत्रास्तमयस्य च करणत्वं स्यात् KhaṇḍanKhā. 479. 16; PañcRāRa. 57. 3; 137. 6.

अनन्तरभाष्य (anantara-bhāṣya) *n.* subsequent portion in the Bhāṣya (of Śabara) अत्रानन्तरभाष्यं 'अथ गौरित्यत्र कः शब्दः' ... इत्यादि YuktiSneha. 91. 34 (on i. 1. 5)

अनन्तरभूता (anantara-bhūtā) *adj.* (*f.*) coming (*lit.* which has become) immediately next अमावास्याया अनन्तरभूता या प्रतिपत्तिथिः तस्या अपि संग्रहणार्थं तिथिषोडशक इत्युक्तम् SmṛtiCan. v. 87. 2.

अनन्तरभूमि (anantara-bhūmi) *f.* subsequent (higher) stage न ह्यजिताधरभूमिरनन्तरभूमिं विलङ्घ्य प्रान्तभूमिषु संयमं लभते YogBh. 122. 3 (on 3. 6)

अनन्तरभूमिका (anantara-bhūmikā) *f.* next part or role (in a drama) तदावदहमप्यनन्तरभूमिकां संपादयामि PriyDa. 1. 3(4)

अनन्तरभूमिपति (anantarabhūmi-pati) *m.* ruler of the adjoining or neighbouring country तत्र घातव्योऽनन्तरभूमिपतिर्व्यसनी हीनबलो विरक्तप्रकृतिः Mitā. 117. 2 (on 1. 345)

अनन्तरम् (anantaram) *adv.* (sometimes without a verbal form following) **1A** later on, afterwards, immediately afterwards (as indicated by the context) (with Abl.) (with Abl. or Gen.) (with Gen.) (with Loc. absolute) (with *ger.* preceding) (contrasting with words like *agre*, *ādau*, *purastāt*, *pūrvam*, *prathamam*, *prāk* etc. denoting the sense 'before') (as a non-initial member in a Cpd.) **B** continuously, for ever **C** (only in Śāstric texts) just before, recently **2** next in importance or rank **3** (spatial) close by, near by, next **4** immediately next (in sequence or order) **1A** later on, afterwards, immediately afterwards (as indicated by the context) ईशे स्वानामपेनं स्वाश्रायन्त्यनन्तरमवद्धो भवति JaimiBr. 1. 79; तेषामादिप्रवादैरादितो वापयते । अन्तप्रवादैरन्ततः । अनन्तरं व्युष्टिद्विरात्रेण यजते ĀpaŚS. xviii. 22. 12; निखिल केशश्मश्रु यजमानो वापयते । प्रज्ञातमुदवसानम् । अनन्तरमक्षेदीक्षितेऽह्नीनाय ।...अनन्तरं क्षत्रधृतये दीक्षते MānŚS. 191. 3; अष्टादशभ्यो वोर्ध्वं शौनासीर्येभ्यो राजानं क्रीणीयुरेवमनन्तरं सुत्याभ्यो भवति LāṭyāŚS. x. 11. 7; ब्रह्मचारिणे वा भिक्षां दद्यात् । अनन्तरं सौवासिनीं गर्भिणीं कुमारान् स्थविरांश्च भोजयेत् ŚāṅkhāGS. ii. 14. 21; सागरात् ।... समुत्पन्नः सोमः शीतांशुरुज्ज्वलः । श्रीरनन्तरमुत्पन्ना घृतात् पाण्डुरवासिनी MahāBhā. i. 16. 34; तया (पृथया) मूर्ध्न्युपाघ्रातः परिष्वक्तश्च केशवः । ददर्शानन्तरं कृष्णो भगिनीं स्वाम् MahāBhā. ii. 2. 4; वाग्दण्डं प्रथमं कुर्याद् धिग्दण्डं तदनन्तरम् ManuSm. 8. 129; तस्मा एवैनां दद्युस्तथा योजयेत् । अनन्तरं च ... तद्वान्धवान् प्रीणयेत् KāmSū. 229. 3 (3. 5); सौमनस्यमस्त्विति च पुष्पदानमनन्तरम् GobhiSm. 1. 52; संदिग्धानामर्थानाम् ... अध्यवसानमुक्तम् । तत्र प्रस्तर्तव्यम् । अनन्तरं प्रधानाप्रधानानि परीक्षिष्यन्ते ŚabaBh. 371. 1 (on ii. 1. 1); 1401. 22 (on vi. 2. 20); एषां भेदानां नानात्वं वक्ष्यतेऽनन्तरमेव SāṃkhyaKāBh. 27. 3 (on 47); करीषपूगीकोटरेषु काष्ठादिकं दत्त्वा वह्निर्निक्षिप्तः । अनन्तरमेकदैव सर्वे शत्रवो निर्धूलिताः PañcT. 3. 77(9) (348. 7); वाराङ्गनाः क्रमेण राजानमभिषिषिचुः । अनन्तरमुदपादि च ... ध्वनिः Kād. 16. 9; 27. 13; द्विकालं सप्त दिनानि स्वेदयेत् । अनन्तरं च यथोक्तेनावगाहनेन

AṣṭāSaṁ. ii. 57.22 (4.10); अनन्तरं च कश्चित्कर्णिकारगौरः … रिपुकुलमिषु-वर्षेणाभिवर्षन् DaśKuC. 39.4; इति गदन्तमनन्तरमङ्गना …। प्रणयिनम् … सस्वजे ŚiśuVa. 6.13; स्वजमभिनिनीतुमारब्धवानस्मि। अनन्तरं च … कापि तत्र एवागतवती MālaMā. 1.204; ननु नैव विनाशोऽयं सत्ताकालेऽस्ति वस्तुनः। न पूर्वं न च चिरात्पश्चाद्वस्तुनोऽनन्तरं त्वसौ TattvSaṁ. 367; गताः सख्यस्ततोऽनन्तरम् … मया सरल्या न्यस्त मुखं तन्मुखे AmaŚ. 37; पक्षिभिस्तत्र तरुकोटरे शावकास्थीनि प्राप्तानि। अनन्तरं चानेन शावकाः खादिता इति निश्चित्य पक्षिभिर्मेलकं कृत्वा स गृध्रो व्यापादितः Hitopa. 1.52(5); अनन्तरमेव वक्ष्यति 'गरीयान् ब्रह्मदः पिता' इति ManuBh. i. 151.17 (on 2.145); शुक्तिकाया विशेषा ये रजताद्भेदहेतवः। ते न ज्ञाताः …। अनन्तरं च रजते स्मृतिर्जाता PrakaPañ. ii. 50.1; दृग्दृश्यभेदः परमार्थ एवेत्यनन्तरमेवोपपादयिष्यामः ĀtmaSi. 24.13; एतच्चानन्तरं दर्शयिष्यते NyāyMañ. i. 358.4; अन्तःपुरचरीः प्रेष्याश्चकार परितोषिताः। अनन्तरमनुज्येष्ठं देवीः संमान्य भूपतिः। वासुकिन्या महादेव्या निनाय सह यामिनीम् BṛKathāŚloSaṁ. 2.20; नीलादप्युत्पत्तौ न प्रमाणमित्यनन्तरमेव वक्ष्यामः Kāśi. ii. 101.7 (on 5(3).20); iii. 216.10 (on 5(9).6); तेनोढाः परस्परसांमुख्यमबुद्धिपूर्वमेव नीताः। अनन्तरं गुरवः श्वश्रूप्रभृतय एव सेतवः Loc. 133.17 (on 3.4); न हि शब्दोऽनन्तरमेव चित्राफलसाधनमिति ब्रूते येन विरोधः स्यात् ŚāstrDī. 118.2 (on i. 1.5); भ्रातरं कलादित्यममात्यपदे निरूपयामास। अनन्तरमसौ … प्रकलादित्यः … संतत्या प्रसरमाससाद UdaySuKa. 11.20; अकर्तृत्वानुसंधानमनन्तरमेव वक्ष्यते GītāBh. (Rā.) 174.7 (on 3.8); प्रधानस्य ज्ञेयत्वमनन्तरमेव वदतीयं श्रुतिः VedāntDī. 66.18 (on i. 4.5); चोलभूमिपतिरप्यनन्तरं निर्जगाम नगरात्कृतोत्सवः VikraDeC. 5.61; कामेन वा मृतः कामं तं तमाप्नोत्यनन्तरम् BṛDharmaP. i. 6.36; न च करकायाः काठिन्यात् पार्थिवत्वमाशङ्कनीयम्। अनन्तरमेव स्वभावागमादिति Lakṣaṇā. 4.16; मङ्गलकः — अनन्तरं च चक्रसेनः … विजयवर्माणम् … अभिहतवान् KaumuMi. 6.2(2); सिद्धान्तसंज्ञितानामेषां चतुर्णामपि मोक्षप्रदत्वमनन्तरमेवोक्तम् PañcRāRa. 7.13; अतोऽनन्तरं एतासु तिथिषु नगरत्रयेऽपि … जीवानां वधं कारयति EI. xi. 45.9; उत्तरे सं ततस्तालः शतालौ द्विरनन्तरम् SaṁgīRa. iii. 15.4 (5.29); प्रथमे सजौ यदि सलौ च नसजगुरुकाण्यनन्तरम् ChandoMa. 4.1; अनन्तरं षडपि पदार्थान् … उपदेक्ष्यामि Upask. 3.3 (on i. 1.1); नागरिकोऽपि वनं गतो बुध्यते गवयोऽयमिति [अतस्तद्वाक्यम् अनन्तरमेवोत्थापयतीति स्थितम् SarvaDaKau. 66.5; अनन्तरं यथावार्त्तिकमेवानुसंधास्यामः YuktiSneha. 47.23 (on i. 1.5); सादृश्योदाहरणं चानन्तरमेव वक्ष्यति Prasā. i. 476.23; अनन्तरं देशिकेन्द्रो दिव्यदृष्ट्यावलोकनैः। दिव्यानुत्सारयेद्विघ्नान् TantrSā.(K.) 46.1; धर्मिणं स्मरत्यनन्तरमनुभवति च ŚaktiVā. 105.21; स्नातोत्थिता सा कबरीं बभार। अनन्तरं सा … अर्कं समभ्यर्च्य YātrāPra. 1.41; अच्युतभूमहेन्द्रः। अग्राहयत् पाणिम् … कन्यकानाम्। अनन्तरम् …[ऐच्छद्विधातुं विभुरच्युतेन्द्रः … एनं युवराजसंज्ञम् Raghunā. 7.35; स्वस्वामिना] प्रेरितः … अहन् …। अनन्तरमनेन नागरिकेण झटिति गृहीत्वा बद्धा च विक्रुष्टोऽस्मि Jīvān. 127.1; मयैकस्मिन् काले निखिलमिदमाकर्णितमभूत्। अनन्तरं च।… मामुच्चैरुदधिरुदक्षिपत्क्षणेन JānaPa. 3.10(1); प्राक्षिपं तावदक्षान्। अनन्तरं चानया जितं मया जितं वा को वेद ŚṛṅgāSar. 87(1); कविजनवारः … नृपाय … वृत्तं निवेदयामास। आकर्ण्य सादरमनन्तरमाप्तवाचां वाचाम् … राजा दिदृक्षुरभवन्मुदितान्तरात्मा ĀnandRa. 2.17; (with Abl.) आवाहने पशुदेवताभ्यो वनस्पतिमनन्तरम् ĀśvaŚS. I. iii. 1.12; I. v. 10.15; औपवसथिके कर्म … उपसद्भ्य एवानन्तरं कुर्वन्ति ĀśvaŚS. II. vi. 4.11; अनन्तरमाधानाद्दाहिताग्निव्रतानि ĀpaŚS. v. 25.2; (प्रायश्चित्तानि) अनन्तरं दोषात् कर्तव्यानि ĀpaŚS. ix. 1.5; ix. 13.5; उक्थ्यः। तस्मादनन्तरं पृष्ठ्याभिप्लवावुपेत्य द्वादशाहीयस्य दशरात्रस्य व्यूढा अग्निष्टोमास्त्रिवृतः ĀpaŚS. xxiii. 9.6; यजमानवाचनादनन्तरमत्र वा यजमानं वाचयेत् LāṭyāŚS. ii. 11.3; त्यागाच्छान्तिरनन्तरम् MahāBhā. vi. 34.12 = BhagGī. 12.12; अतितरां जलकेलिकल्लोलकर्मकरणादनन्तरं तत्राधिदैविकेन रूपेणाग्निरत्यन्तसुखदायकरूपेण सेवते SāmaraU. 264.11; स्नानादनन्तरं तावदुपस्पर्शनमुच्यते DakṣaSm. 2.20; प्राणत्यागादनन्तरम्।… दुःखमश्नन्ति ViṣṇuSm. 43.32; रराज सा (सुदक्षिणा)। पुराणपत्रापगमादनन्तरं लतेव संनद्धमनोज्ञपल्लवा RaghuVa. 3.7; पार्षण्डवं समाभाष्य तीर्थस्नानादनन्तरम्। प्राप्तोऽसि कुत्सितां योनिम् ViṣṇuP. iii. 18.70; व्यक्तादनन्तरमव्यक्तं पञ्चभिः कारणैरधिगतं व्यक्तवत् SāṁkhyaKāBh. 13.2 (on 17); करुणवनेऽस्य वनादनन्तरं तां न पश्यामि MālaMā. 10.95; आत्मा देहादिलक्षणः। नित्यश्च तत्फलं भुङ्क्ते देहपातादनन्तरम् AparoAnu. 38; वेदाध्ययनविज्ञानादनन्तरमिदम् TaiUBhāVā. 16.6(1); शुक्रोत्सर्गादनन्तरं उपस्पृश्य स्नात्वा शुचिर्भवति ManuBh. i. 451.3 (on 5.62); निमिना न तथा प्राप्तो देहः शापादनन्तरम् DevīBhāP. vi. 15.2; जपादनन्तरं दण्डप्रणतिं मतिमांश्चरेत् KalkiP. ii. 1.4; सर्गादनन्तरं बुद्धिः प्रवृत्ता परमेष्ठिनः YogVā. ii. 11.3; इदानीं शब्दानुशासनादनन्तरम् Kāvyānu. (He.) 2.17; भूदानानन्तरं यजमान[वाक्य]म् EI. vii. 97.23; शब्दकाव्यच्छन्दोऽनुशासनेभ्योऽनन्तरं प्रमाणं मीमांस्यते PramāMī. 1.20 (on i. 1.1); अर्गोराज इति ख्यातो जातः … पुमान्। तस्मादनंतरमनंतरितप्रतापः प्राप क्षितिं क्षतरिपुर्लवणप्रसादः EI. viii. 210.14; घटिकाचतुष्कादनन्तरं निरामयेन राज्ञा वैद्यस्यामन्त्रणं प्रेषितम् PurāPraSaṁ. 79.32; एवं मन्त्रिलिखनादनन्तरं नृपतिना तद्विलोक्य PrabaCin. 25.19; स्वयंवरादनन्तरम् … महीम् …। ररक्ष नैषधः Nalo. 2.64; तद्राज्यमालिशाहस्य राज्यकालादनन्तरम्। अज्ञायि येन ग्रीष्मान्ते मरौ श्रीखण्डलेपनम् RājTa.(Śrī.) 1(1).21; उप च (सं)क्रमेदनन्तरमस्मात्तीर्थोवियोगादि KandaCū. ii. 10.9; अर्धरात्रादनन्तरं गन्तव्यम् (स्त्रियम्) VīraMi.(Saṁskāra.) 154.1; (with Abl. or Gen.) तेऽनन्तरं सोमेज्याया महेन्द्रं यजेरन् ĀpaŚS. i. 14.10; प्रदक्षिणीकृत्य हुतं हुताशनमनन्तरं भर्तुः RaghuVa. 2.71; अथास्य गोदानविधेरनन्तरं विवाहदीक्षां निरवर्तयद् गुरुः RaghuVa. 3.33; सर्गशेषप्रणयनाद्विश्वयोनेरनन्तरम्। पुरातनाः पुराविद्भिर्धातार इति कीर्तिताः KumāSaṁ. 6.9; अन्यस्यापि कर्मणोऽनन्तरं धर्मजिज्ञासा युक्ता ŚābaBh. 3.3 (on i. 1.1); नैवं तत्फलसाक्षात्वाज्ज्ञानोद्भूतेरनन्तरम् BṛĀraUBhVā. i. 3.82; क्रियामाणानि कर्माणि ज्ञानप्राप्तेरनन्तरम्। न च स्पृशन्ति तत्त्वज्ञम् KulārT. 9.127; क्षुरकर्मणोऽनन्तरं नक्षत्रादिप्रश्नादिदमपक्रमम् SaraKaṇṭhā. 39.13; शब्दश्रुतेरनन्तरं यावानर्थोऽवगम्यते तावति शब्दस्याभिधैव व्यापारः Kāvyānu.(He.) 33.17; विमतं घटोत्पत्तेरनन्तरं जायते TarkSaṁ.(Ā.) 59.8; दानभूतकपतेरनंतरं। समविंशतिसमाः … अंध्रभं[ड]ल[म]नाय[कं] स्थितम् EI. iv. 235.54; पितुरनंतरम् … स राज्यम् … परिपालयन् EI. iii. 288.14; xiv. 160.22; xxi. 274.32; यद्द्वादशकपालेष्टेर्वैश्वानर्या अनन्तरम्। श्रुतमष्टाकपालादि तद्गुणो नाम वा स्तुतिः NyāyMāVi. 53.10 (on i. 4.12); उत्पत्तेरनन्तरं समवायिकारणे कार्यस्य संसर्गाभावः प्रध्वंसः TarkKau. 21.5; नेपथ्ये दुन्दुभिध्वनेरनन्तरम् Unmakā.(Vi.) 94(1); अधारयत्पाण्डरमम्बरं क्षितेरधीश्वरः स्नानविधेरनन्तरम् Acyutarā. 3.40; अनन्तरं च वाच्यार्थप्रतिपत्तेः RasGaṅ. 19.3; (with Gen.) अङ्गदं चाधिरूढश्च लक्ष्मणोऽनन्तरं मम Rāmā. vi. *60(1); तस्यानन्तरमेवाशु सोऽप्यश्वी …। निपपात MārkP. 21.10; अपि चादित्योऽन्नम् … प्रस्तावदेवतायाः प्राणस्यानन्तरं निर्दिश्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 71.16 (on i. 1.23); जीवविषयस्यास्तित्वनास्तित्वप्रश्नस्यानन्तरम् 'अन्यं वरं नचिकेतो वृणीष्व' इत्यारभ्य BrahmSūBh.(Śaṅ.) 238.6 (on i. 4.6); विधायकस्य पदसमूहस्यानन्तरम् … समाम्नातोऽर्थवादः BrahmSūBh.(Bhā.) 206.25 (on iii. 4.21); (अलौकिका यज्ञादयः) अदृष्टार्थत्वादिति, तेषामनन्तरं फलस्यादर्शनात् JayaMa. 12.20 (on 1.2); अस्यानन्तरं कृञतिर्निर्दिश्यते DhātuPra. 1.234 (25.5); कस्यानन्तरमस्यारम्भः BrahmSūBh.(Śrī.) i. 20.2 (on i. 1.1); विरचयेत् …। मन्दिरमस्यानन्तरमुद्यानं कारयेद् KandaCū. i. 4.5; यातस्यास्तमनन्तरं दिनकृतः … रागान्वितः … शीतकरः MahāN. 2.42; (with Loc. absolute) अन्ने भोजनसंपन्ने मक्षिकाकेशदूषिते। अनन्तरं स्पृशेदापस्तच्चान्नं भस्मना स्पृशेत् AṅgiSm. 88; यस्मिन् सत्यनन्तरं धर्मजिज्ञासावकल्पते ŚābaBh. 3.1 (on i. 1.1); बहुशो विफले तदध्वरे सति पुत्रीयमनन्तरं क्रतुम्। निरवर्तयत् JānaHa. 4.2; सैन्ये द्विषां सागरमुत्तितीर्षावनन्तरं ब्रूत यदत्र युक्तम् Bhaṭṭi. 12.15; दिवं गते … गुणरत्नसिन्धौ। अनन्तरं भूवल्लभैकचैत्रः श्रीजैत्रपालो नृपतिर्बभूव EI. xiii. 200.11; आसीनायां ततस्तस्यां तेन सार्धमनन्तरम्। तपन्तकस्य गृहिणीमगृह्णान्मरुभूतिकः BṛKathāŚloSaṁ. 15.65; (with ger. preceding) एतदाख्याय … नारदः …। पप्रच्छानन्तरमिदम् … युधिष्ठिरम् MahāBhā. ii. 5.102; एवमुक्त्वा स तान्सर्वान् … पाण्डवाग्रजः। युयोज ह यथायोगमधिकारेष्वनन्तरम् MahāBhā. ii. 32.3; मनुष्या ह्यादधतां प्राप्य राज्यमिच्छन्त्यनन्तरम् MahāBhā. xii. 173.23; योगी चालयित्वा तु कुण्डलीम्। कुर्यादनन्तरं भस्त्रीम् YogŚiU. 1.113; कुशलं सम्यगित्युक्त्वा व्यासः पृच्छत्यनन्तरम् ParāSm. 1.11; आदेशं प्रार्थ्य लब्ध्वा तदनन्तरमेव कृतप्रयाणः EI. ix. 203.48; v. 204.55; कश्चिच्चेतनः … 'ग्रामं रथेन गमिष्यामि' इतीक्षित्वा अनन्तरं तथैव नियमेन प्रवर्तते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 41.3 (on i. 1.5); 261.4 (on i. 4.19); द्रम्मलक्षद्वात्रिंशतं च दत्त्वा। तदनंतरं च तुलापुरुषादनुत्तरैव मया (ग्रामः … दत्तः) EI. vii. 40.49; ब्रह्मज्ञानस्य चानन्तस्थिरफलत्वमापाततो दृष्ट्वा, अनन्तरं मुमुक्षोः … पुरुषस्य ब्रह्मबुभुत्सा जायते VedāntSā.(Rā.) 3.5 (on i. 1.1); हत्वा तमनन्तरं यावदसौ ब्राह्मणो गृहमनुप्रविष्टः PañcT. 5.2(62) (404.4); यथाशक्ति सर्वं वायुं विरेच्यानन्तरं क्रियमाणो बहिष्कुम्भकः, यथाशक्ति वायुमापूर्यानन्तरं क्रियमाणोऽन्तःकुम्भकः JīvanVi. 93.1; पुण्यार्थमेव मारयिष्यामि इत्यभिधायानन्तरं जले मज्जयित्वा — सुवर्णानि गृहीत्वा नाविकः कृतार्थो बभूव PuruṣPa. 37.12; विण्मूत्रविसर्जनप्रकारमुक्त्वा अनन्तरमेव शौचविधिरुक्तः PañcRāRa. 98.11; (contrasting with words like *agre*, *ādau*, *purastāt*, *pūrvam*, *prathamam*, *prāk* etc., denoting the sense of 'before') एष उपहोमानां कालोऽनन्तरं वा प्रधानात् प्राग्वा समिष्टयजुषः ĀpaŚS. ii. 21.2; अधीत्य … पूर्वमृषिमाचार्यैः शुभात्। अनन्तरं पदाध्यायः कर्तव्यो धीमता KaubaŚi. 43; अग्रे भोजयेदतिथीनन्तर्वत्नीरनन्तरम् BandhDS. ii. 7.19; स्नेहमग्रे प्रयुञ्जीत ततः स्वेदमनन्तरम् CaraS. i. 13.99 (1922 Ed.); KāśyaS. 24A. 13 (1.22); रोगमादौ परीक्षेत ततोऽनन्तरमौषधम् CaraS. i. 20.24. (Ed. 1922) = SiddhYo. 1.3; घनोदयः प्राक् तदनन्तरं पयः Śāk. 7.30; पूर्वं कर्मविचारो वृत्तोऽनन्तरं ब्रह्मजिज्ञासारभ्यते BrahmSūBh.(Bhā.) 1.20 (on i. 1.1); द्वौ पराविध्य तृतीयमुत्सृजेदिति अनन्तरं यथा पुरस्तात् Saṅkar-

Kā. iii. 1. 33; उक्तमादौ ··· शिवविष्णुगणेशादिदेवतानामाराधनम् । अनन्तरम् ··· हरिहरादीनां चाराधनम् CaturCin. iii(1). 7. 22; आरोह जयाय कुञ्जरमित्यादि वाक्यं प्रयोक्तारं प्रत्यक्षीकरोति प्रथमम् । ··· अनन्तरमवरोह कुञ्जराज्जातस्ते जयः Ekāva. 1. 3 (103) (39. 4); 'गामानय' इत्युक्ते ··· बालोऽस्य वाक्यस्य 'सास्नादिमत्पिण्डानयनमर्थः' इति प्रथमं प्रतिपद्यते, अनन्तरं च ··· संकेतमवधारयति SāhiDa. 32. 1; क एष मां बोधयतीत्यादावुचित एव त्रासः । अनन्तरं च परिचयाभिव्यक्त्या (रतिव्यक्ति) RasGan. 120. 15; (as a non-initial member in a Cpd.) ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनन्तरम् MahāBhā. vi. 40. 55 = BhagGI. 18. 55; तदनन्तरमात्रेयवचनमनुमन्य भद्रकाप्योऽभिदेशमुवाच CaraS. i. 26. 85 (1922 Ed.); एवं निर्वपणं कृत्वा पिण्डांस्तांस्तदनन्तरम् । गां विप्रमजमग्निं वा प्राशयेत् ManuSm. 3. 260; YājnaSm. 2. 41; दिलीपानन्तरं राज्ये तं निशम्य प्रतिष्ठितम् RaghuVa. 4. 2; आकालिकी विद्युत । जन्मना तुल्यकालविनाशा । उत्पत्त्या(? त्य)नन्तरं विनाशी(? शिनी)त्यर्थः KāśiVr. on v. 1. 114; किमेतदनन्तरमेतत्कर्तव्यमेतदनन्तरं वेति प्रयोगविक्षेपापत्तेः ArthSam. 71. 3; प्रतीहारी नरपतिवचनानन्तरमुत्थाय तां मातङ्गकुमारीं प्रावेशयत् Kād. 8. 20; पुष्करस्य परिणतिः पुष्करेक्षणचरणपद्मसंपातानन्तरम् ··· अगान्मरुत्वत्पथम् AvantiKa. 16. 12; 28. 18; यथोक्तसाधनसंपत्त्यनन्तरं ब्रह्मजिज्ञासा कर्तव्या BrahmSūBh.(Śan.) 7. 5 (on i. 1. 1); 791. 4 (on iv. 1. 15); अवगच्छति तु समभिव्याहृतपदकदम्बकोपजनितस्वार्थस्मृत्यनन्तरम् TattvBi. 111. 15; पवनवेगा तत्प्रत्यूहाभोगायामानन्तरमेव विद्यायाः सिद्धिं प्रपद्य YaśasCam. ii. 312. 8; तोमरानंतरं यस्यां राज्यं निहतकंटकम् । ··· नृपाश्वक्रुः EI. i. 93. 4; पुरा तत्परमं ब्रह्म [ब्रह्म][णो] गृहदैवतम् । तदनंतरमिक्ष्वाकोस्तपसश्च फलायितम् EI. xiv. 92. 41; तदनंतरमत्रैवमभूपः पितृसिंहासनमुद्रतोऽधिरूढः EI. iii. 288. 17; राजदेशानन्तरमेव प्रचेतुस्ते PañcT. (Kos.) 3. 136 (175. 17); इन्द्रियसंनिकर्षानन्तरमेव ··· यत्संमुग्धं ज्ञानं जायते तत् ··· निर्विकल्पकमित्युच्यते MānaMe. 17. 5; रससिद्ध्यनन्तरं संनद्धे च सैन्ये ··· स्थापितोऽस्मि Jīvān. 268. 3; 1B continuously, for ever तयोर्देवासुरसमः संनिपातोऽभवन्महान् । किरतोः शरजालानि निराकाशमनन्तरम् MahāBhā. iv. 972*(6); इमे पलायमानानां नरकाः प्रत्युपस्थिताः । अकीर्तिः शाश्वती चैव पतितव्यमनन्तरम् MahāBhā. xii. 100. 5; शरीरी प्राप्नुयात्कामं सुखदुःखमनन्तरम् DevīBhāP. vi. 10. 28; 1C (only in Śāstric texts) just before, recently क्रमिणां त्वेकहेतुत्वं नैवेत्युक्तमनन्तरम् । अतोऽनुमानबाधास्मिन् व्याप्तेर्व्यक्तं समीक्ष्यते TattvSam. 199; क्रमविनियोगोऽनन्तरमवस्थितः इदानीं तदपवादः क्रियते TantrVā. 756. 22 (on iii. 1. 24); ज्ञानकारणाभावस्य च अनन्तरमुक्तत्वात् Kāśi. i. 126. 17 (on 2. 117); बुद्धिस्तु बुद्ध्यन्तरवेद्येत्यनन्तरमेवोपपादितम् Kāśi ii. 126. 11 (on 5(3). 67); (निर्दिष्टा भेदाः षोडश वेश्मनाम्) अनन्तरमिहोक्तानि यानि वेश्मानि षोडश । प्रत्येकं तान्यलिन्देन परि(? कु ? क्व)र्याचतुर्दिशम् SamarāSū. 23. 34; तर्ह्यनन्तरमेव नरकविवरादुत्तीर्य कोऽपि नारकी भविष्यति PraboCan. 3. 4 (46. 3); अनुमितिश्च – सम्यगविनाभावजनिता परोक्षप्रमितिः – अनन्तरमेव निरूक्ता TarkSam.(A.) 93. 18; तौ (व्यवहारस्य बाधाबाधौ) न संभवत इत्यनन्तरमेवोक्तम् NyāyKu. 52. 11; एकजीवाज्ञानपरिकल्पितत्वे समस्तस्य न प्रमाणमस्तीत्यनन्तरमेवोक्तम् NyāySu.(Ja) 221B. 4 (on i. 4. 6); अनन्तरमेवाभिगतस्य रूपकस्य ··· प्राधान्यम् RasGan. 25. 2; 2 next in importance or rank इक्ष्वाकूणां हि सर्वेषां पुरोधाः परमा गतिः । तस्मादनन्तरं सर्वे भवन्तो दैवतं मम Rāmā. i. 56. 20; स्वामिनोऽनन्तरं भृत्याः PañcT. 2. 6 (192. 19); तेन ··· कृतघ्नतामनुवर्तमानेनात्मनोऽनन्तरममात्यपदं ग्राहितः MudrāRā. 3. 24(34); जह्नूल त्वां मनसोऽनन्तरं व्याहरन्ति PavaDū.(Dh.) 4; तत्र मनुः ··· एष ब्रह्मर्षिदेशो वै ब्रह्मावर्तादनन्तरम् । अनन्तरम् ईषदूनमित्यर्थः SmṛtiCan. i. 18. 1; 3 (spatial) close by, near by, next तदवस्थं तु भरतं शत्रुघ्नोऽनन्तरस्थितः (v. l. अनन्तरं स्थितः) । परिष्वज्य रुरोदोच्चैः Rāmā. ii. 81. 4; अथानन्तरम् ··· द्वादशवनानि ··· सन्ति RādhU. 210. 17(3); उत्तरे तु सुषुम्नाया इडाख्या निवसत्यसौ । अनन्तरं हस्तिजिह्वा VarāU. 5. 27; येऽनन्तरं स्थिता भूमेस्ते नृपास्तव भूपते । ··· तिष्ठन्त्याज्ञापरायणाः YaśasCam. i. 391. 7; कर्णसूत्रस्योभयत ईशादिदिक्षु योजयेत् । ··· इन्द्राक्षीं चैव हेरम्बं वितामहमनन्तरम् TantrSā.(K.) 26. 29; 4 immediately next (in sequence or order) अनन्तरं मकारस्य यो रङ्गस्तत्र दृश्यते । सर्वानुनासिकं विद्यात् YājñaŚi. 192; लगौ प्रमाण्यनन्तरम् JayaChand. 5. 4; प्रणवं पूर्वमुच्चार्य ··· हंसबुद्धिमनन्तरम् । कालपाशं महामन्त्रं गृह्णीयात् साधकेश्वरः Rasā. 3. 5; वर्णोऽथ मत्तपाली समग्रतालावनन्तरं गाथा BhāvPra.(Śā.) 259. 3(9); प्रथमे सजौ यदि सलौ च नसजगुरुकाण्यनन्तरम् ChandoMa. 4. 1; अनपेक्ष इत्यनन्तरं गुण इति पूरणीयम् Upask. 34. 3 (on i. 1. 16)

अनन्तरमत (anantara-mata) *n.* earlier view अनन्तरमतं दूषयति । एतच्चेति TātpaṬ.(Vā.) 106. 16 (on i. 1. 3)

अनन्तरमन्त्र (anantara-mantra) *m.* immediately adjacent *mantra* 'उभौ तौ न विजानीतो नायं हन्ति न हन्यते' इत्यनन्तरमन्त्रोक्तहन्तृहन्तव्यताभ्रान्तेः परमात्माश्रयत्वायोगेन जीवपरत्वोपपत्तेश्च ŚrutaPra. iB. 302. 7 (on i. 2. 10); न केवलमनन्तरमन्त्रैकार्थ्यात् द्वा सुपर्णेति मन्त्रस्य जीवपरमात्मपरत्वम्, किन्तु 'स्वादत्ति अनश्नन्न्यः' इति भोक्तृत्वाभोक्तृत्वश्रवणाच्च तद्वशीयते ŚrutaPra. ii. 6. 28 (on i. 3. 6); 'पतिं विश्वस्ये'त्यनन्तरमन्त्रे च तदेव विश्वात्मत्वमनूदितम् ŚivārkaMaDī. i. 324. 18 (on i. 2. 5); i. 405. 25 (on i. 3. 5)

अनन्तरमात्रशेषत्व (anantaramātraśeṣa-tva) *n.* the state of being meant for the woman of the next lower caste only ('विन्नास्वेष विधिः स्मृतः' इति सर्वशेषत्वेनोपसंहारात् विन्नासु 'सवर्णासु' इति संबध्यते) इति इत्यस्य अनन्तरमात्रशेषत्वभ्रमनिरासायाह । सर्वेति BālamBha. i. 275. 7 (on 1. 90)

अनन्तरमामय (anantaramā-maya) *adj.* full of or abounding in boundless wealth तदनन्तरमामयं सुमं, प्रथमं मोहरिपुं विभिन्धि मे । तदनन्तरमामयं समं, प्रमया देहि पदं कृपामय NemiC. 12. 34 (ṭīkā. अनन्तया रमया–लक्ष्म्या प्रधानम्, प्राचुर्ये मयट्)

अनन्तरय (án-antaraya) *m.* [used only in Dat.] absence of interruption or restraint यज्ज्योतिष्टोमो भवति यज्ञमुखं तद्दन्त्वन्ति यदुक्थ्यो यज्ञक्रतोरनन्तरयाय यद्रात्रिः सर्वस्याप्त्यै PañcBr. iv. 1. 6 (Sāy. अनन्तरयाय अपरिलोपाय); अथ प्रत्येत्य धिष्ण्यान्निवपति कर्मण एवानन्तरयायाथोऽअन्तयोर्वाव संस्क्रियमाण योर्मध्यं संस्क्रियते ŚatBr. VII. i. 2. 23; यदुक्थ्यो यज्ञक्रतोरनन्तरयायेत्यतिरात्रस्य गवामयने LāṭyāŚS. x. 3. 6.

अनन्तरयोग (anantara-yoga) *m.* Ai subsequent rule अनन्तरयोगेष्वस्याधिकारस्य प्रयोजनं नास्तीत्यत्रत्तानुल्लङ्घ्य व्यवहितस्य विभाषासेनासुरेत्यादियोगस्योपन्यासः Nyās. i. 452. 5 (on ii. 4. 19); Aii immediately preceding rule एवं सति सकर्मकस्यैवायं प्रतिषेधः संपद्यते, अनन्तरयोगस्य सकर्मकविषयत्वात् PadMañ. on KāśiVṛ. on P. i. 3. 58; B [Loc.] i in respect of its connection with the word *anantare* 'in close succession (to the stem)' श्रवणामित्यनन्तरयोगे षष्ठी LaŚabdeŚe. ii. 361. 15; ii in respect of its connection with the word *anantare* 'in close proximity' (अस्य संनिधौ) अस्येति अनन्तरयोगे षष्ठी BālamBha. ii. 33. 13 (on 2. 24)

अनन्तरयोगा (anantara-yogā) *adj.* (f.) connected with the word *anantare* 'in close succession (to the stem)' म्र इत्यनन्तरयोगेषा षष्ठी MahāBh. i. 128. 12 (on i. 1. 51)

अनन्तरर्तुशोभा (anantarartu-śobhā) *f.* beauty of the immediately following season वदनं परिवर्त्य वीक्षमाणा शरदिन्दूदयसुन्दरं कृशाङ्गी । क्षणकालमनन्तरर्तुशोभां दधती हन्त तिरोहिता च सद्यः RasSa. 178.

अनन्तरर्धर्चे (an-antarardharce) *adv.* [P. ii. 4. 84] when not occurring in the interior (i. e. medial position) of a hemistich अभीवर्तः सुयवसो रथीतमः पुरुतमोऽनन्तरर्धर्चे उत्तमः ṚPrāti. 9. 2 (but Viśva. अनन्तरर्धर्चः)

अनन्तरलक्षण (anantara-lakṣaṇa) *adj.* [*f.* -ā] i conditioned by the immediately preceding (speech-element) ननु च यत्राप्यनन्तरस्य विधिं प्रति स्थानिवद्भावस्तत्राप्यनन्तरलक्षणो विधिः संयोगसंज्ञा विधेया MahāBh. i. 148. 9 (on i. 1. 57); ii conditioned by the juxtaposed (i. e. immediately preceding or succeeding) (speech-element) इदमस्तीत्कार्यम् । अत्र ओं अदितः । अनन्तरलक्षणायामित्संज्ञायां सत्यामादितश्च इतीट्प्रतिषेधः प्रसज्येत MahāBh. i. 260. 14 (on i. 3. 2); *n.* next chapter (or aphorism) यत्तु शेषः परार्थत्वादित्यनन्तरलक्षणम् । तदङ्गत्वस्य वाच्यत्वादादौ तन्मात्रगोचरम् TantrVā. 654. 12 (on iii. 1. 1)

अनन्तरलक्षणकार (anantara-lakṣaṇakāra) *m.* earlier author of the definition (of *anumāna*) दिङ्नागस्य लक्षणं दूषयित्वान्येषां लक्षणं दूषितम् ··· अपरे त्विति । अनन्तरलक्षणकारमपेक्ष्यापर इत्युक्तम् TātpaṬ.(Vā.) 190. 2 (on i. 1. 5)

अनन्तरलक्षित (anantara-lakṣita) *adj.* defined earlier तदित्यनन्तरलक्षितानीन्द्रियाणि परामृशति TātpaṬ.(Vā.) 224. 19 (on i. 1. 14)

अनन्तरलिङ्गदर्शन (anantara-liṅgadarśana) *n.* subsequent perception of the *liṅga* (i. e. middle term) (लिङ्गलिङ्गिसंबन्धदर्शनानन्तरं (v. l. °नानन्तर° Munshiram Manoharlal Ed., New Delhi) लिङ्गदर्शनसंबन्धस्मृतिभिर्लिङ्गपरामर्शो विशिष्यते) लिङ्गलिङ्गिसंबन्धदर्शनं च अनन्तरलिङ्गदर्शनं च तत्स्मृतिश्चेति विग्रहः TātpaṬ.(Vā.) 169. 8 (on i. 1. 5)

अनन्तरवक्तव्य (anantara-vaktavya) *adj.* which is to be explained subsequently (अतः परं प्रवक्ष्यामि चारीव्यायामलक्षणम्) अनन्तरवक्तव्यस्यासूत्रयति अतः परमिति AbhinBhā. ii. 92. 9 (on 9. 213)

अनन्तरवक्ष्यमाण (anantara-vakṣyamāṇa) *adj.* which will be stated subsequently ब्रह्मचारिधर्मेषु ··· अभिहितोऽपीन्द्रियजयो राजधर्मेषु मुख्यत्वज्ञानार्थमनन्तरवक्ष्यमाणव्यसननिवृत्तिहेतुत्वाच्च पुनरुक्तः ManvaMu. 254. 30 (on 7. 44); अनन्तरवक्ष्यमाणमनुवचसि वाक्यशेषेण तथा प्रतीतेश्च BālamBha. i. 54. 2 (on 1. 14)

अनन्तरवचन (anantara-vacana) *adj.* expressive of 'what follows' अव्युत्पन्नोऽयमुत्तरशब्दोऽनन्तरवचनः तेन बहूनां निर्धारणेऽप्युपपन्नार्थं इति TātpaṬ.(Vā.) 532.5 (*on* iii. 1. 64)

अनन्तरवत् (anantara-vat) *adv.* **i** as in the case of the preceding (verbal form) जुहावयिषतीति। ह्वेञ् स्पर्धायां शब्दे च। णिच्। सन्। संप्रसारणम्। शेषमनन्तरवत् Prasā. ii. 329. 8; **ii** as in the case of the woman of the next lower caste (पुत्रा येऽनन्तरस्त्रीजाः क्रमेणोक्ता द्विजन्मनाम्। ताननन्तरनाम्नस्तु मातृदोषात्प्रचक्षते) मातृदोषादिति हेतून्यासादन्तरग्रहणमनन्तरवच्चैकान्तरव्यन्तरप्रदर्शनार्थम् ManvaMu. 428.14 (*on* 10. 14)

अनन्तरवर्ण (anantara-varṇa) *adj.* [*f.* -ā] (person) belonging to the next lower caste स्वस्मादनन्तरवर्णोच्छिष्टस्पर्शे त्वेकाहमुपोष्य स्वजातीश्वरं स्पृष्टवर्णेश्वरं चाप्येकीकृत्य शतं जपेत् ĪśānŚiPa. ii. 20.33(2); तथा च यज्ञसंयोगात्पत्नीशब्देनापि सैवोच्यते। सवर्णाया अभावे तु यानन्तरवर्णा सैव VīraMi. (Vyavahāra.) 503. 6; *m.* next lower caste अनन्तरवर्णे (प्रसवे) षड्रात्रं, एकान्तरे त्रिरात्रं, द्व्यन्तरे एकरात्रम् (अशौचम्) HārLa. 55. 13; (आनन्तर्यात्स्वयोन्यां तु तथा बाह्येष्वपि क्रमात्) आनन्तर्यादनन्तरवर्णे आत्मजातिसदृशजातिमूर्धावसिक्तादिः ManvaVi. 1293. 17 (*on* 10. 28); द्व्यन्तरासु स्वद्वितीयान्तरितासु स्वस्यानन्तरवर्णव्यतिरिक्तवर्णस्त्रीष्विति यावत् ManvaVi. 1283. 29 (*on* 10. 7); शूद्रापेक्षयानन्तरवर्णस्याप्रसिद्धत्वात् स्वपदार्थस्त्रैवर्णिक एव VīraMi.(Saṁskāra.) 388. 3; 860. 25.

अनन्तरवस्तु (anantara-vastu) *n.* preceding substance महदादिकार्याणामपि तत्तदनन्तरवस्तुशरीरकः स एव पुरुषोत्तमः कारणम् BrahmSūBh.(Rā.) 518. 7 (*on* ii. 3. 14)

अनन्तरवाक्य (anantara-vākya) *n.* **i** subsequent statement 'नान्यः पन्था' इति ह्यनन्तरवाक्यम् ŚrutaPra. iA. 45. 27 (*on* i. 1. 1); 'तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम्' इति अनन्तरवाक्यप्रतिपन्नवैलक्षण्यानुपपत्तेः ŚrutaPra. iB. 246. 25 (*on* i. 1. 21); iB. 306. 12 (*on* i. 2.12); श्रोतव्य इत्यनन्तरवाक्ये तात्पर्यावधारणरूपश्रवणसंकीर्तनयोग्यतया वेदान्ततात्पर्यविषयं पर्यवस्यति ŚivārkaMaDī. i. 184. 12 (*on* i. 1.4); **ii** immediately preceding statement अनन्तरवाक्यगतमुपनीयेत्येतच्छब्दार्थोऽयमुपनयनसंस्कारः ŚivārkaMaDī. i. 484. 5 (*on* i. 3. 37)

अनन्तरवाक्यनिर्दिष्ट (anantaravākya-nirdiṣṭa) *adj.* referred to in the preceding statement अत्र जीवघनशब्देन ··· जीवघनात् परात् परो यो ध्यातव्यो द्रष्टव्यश्च तमेव कथयितुं जीवघनो जीवः खिल्यभावमुपाधिवशादापन्नः स उच्यते। स सामभिरुन्नीयते ब्रह्मलोकमित्यनन्तरवाक्यनिर्दिष्टो ब्रह्मलोको वा जीवघनः Bhām. 207. 5 (*on* i. 3. 13)

अनन्तरवाक्यप्रकृत (anantaravākya-prakṛta) *adj.* introduced in the immediately preceding statement तदिदमिति अनन्तरवाक्यप्रकृतं परोक्तोपायोपेयनिदर्शनत्रयं विवक्षितम् ŚrutaPra. iA. 112. 13 (*on* i. 1. 1)

अनन्तरवाक्यविरोध (anantaravākya-virodha) *m.* contradiction with the immediately following statement न तावत् सच्छब्देन ब्रह्मस्वरूपमात्रं प्रतिपाद्यम्, अनन्तरवाक्यविरोधात् ŚatDū. 204. 19.

अनन्तरवाक्यशङ्कापरिहार (anantaravākyaśaṅkā-parihāra) *m.* removal of the objection arising from the following statement प्राकरणिकपूर्ववाक्यस्थहेतुपरं द्वितीयम्। अनन्तरवाक्यशङ्कापरिहारपरं तृतीयम् ŚrutaPra. iB. 306. 12 (*on* i. 2. 12)

अनन्तरवाक्यशेष (anantaravākya-śeṣa) *m.* concluding or final part of the immediately preceding sentence इति शब्दो नानन्तरवाक्यशेषः, अपि तु प्रकरणशेषः ŚrutaPra. iB. 155.18 (*on* i. 1. 4)

अनन्तरवाक्यस्थ (anantaravākya-stha) *adj.* (word) occurring in the immediately subsequent sentence 'स यश्चायं पुरुषे' इति प्रकृतपरामर्शिना अनन्तरवाक्यस्थेन कारणपरतच्छब्देन पूर्ववाक्यस्थस्यास्य ब्रह्मशब्दस्य परब्रह्मपरत्वनिश्चयात् ŚrutaPra. iB. 198. 12 (*on* i. 1. 13); तस्येत्युपासकपरत्वे सति अप्रकृतपरामर्शित्वम्, अनन्तरवाक्यस्थपष्ठ्यन्तशब्दविरूपार्थता च स्यात् ŚrutaPra. iB. 239. 4 (*on* i. 1. 21); ii. 103.20 (*on* i. 4. 1)

अनन्तरवाक्यैकरूप्य (anantaravākyaikarūpya) *n.* oneness (i. e. syntatic unity) with the immediately following sentence योजनान्तरे ··· भयपदप्रातिपदिकमुख्यत्वं यत्तच्छब्दानध्याहारः पदैकवाक्यता भयादस्येत्यनन्तरवाक्यैकरूप्यं चेति चत्वारो गुणाः ŚrutaPra. ii. 86. 14 (*on* i. 3. 40)

अनन्तरवाचिन् (anantara-vācin) *adj.* expressive of the sense 'afterwards' पदमनन्तरवाचि किमिष्यते, कपिपतिर्विजयी ननु कीदृशः।··· अनुसरामः VidaMuMa. 2. 39.

अनन्तरविज्ञान (anantara-vijñāna) *n.* knowledge of previous incidents केचिदप्यवशिष्टा ये सेवकास्तस्य भूपतेः। तेऽप्यनन्तरविज्ञानात्तृणतुल्योपमां गताः RājTa.(Śrī.) 1(7). 279.

अनन्तरविधि (anantara-vidhi) *m.* injunction mentioned in the previous (verse) यस्य राज्ञस्तु विषये श्रोत्रियः सीदति क्षुधा। तस्यापि तत्क्षुधा राष्ट्रमचिरेणैव सीदति। अनन्तरविधेरतिक्रमफलमेतत् ManuBh. ii. 40. 16 (*on* 7. 134)

अनन्तरविपरिवर्तमान (anantara-viparivartamāna) *adj.* which recurs subsequently 'दिक्षु दुन्दुभयो नदन्ति' इति प्रत्यक्षोपदिष्टगानस्यैवानन्तरविपरिवर्तमानस्य पत्नीकर्तृकोपचयविध्युपपत्तेः ··· न ऋत्विजां बाधः BhāṭṭDī. iii. 278. 15 (*on* x. 4. 6)

अनन्तरविपरिवृत्ति (anantara-viparivṛtti) *f.* recurrence of something (in the mind) which is conceived previously किंतु तेषामनन्तरविपरिवृत्त्या बलीयस्यादरूढायां बुद्धौ TantrVā. 453. 2 (*on* ii. 2. 2); फलचमसेनेज्यां भावयेत्कथमनन्तरविपरिवृत्तेर्द्रव्यसारूप्यात्सोमवदित्यवगतेरतिदेशसिद्धिः TantrVā. 1105. 20 (*on* iii. 6. 36)

अनन्तरविप्रलम्भप्रयोग (anantara-vipralambhaprayoga) *m.* subsequent usage or employment of the term *vipralambha* 'separation' यद्यपि संभोगविप्रलम्भोभयरूपः शृङ्गारः तथापि गोबलीवर्दन्यायेनानन्तरविप्रलम्भप्रयोगसामर्थ्यात्। शृङ्गारः संभोग इत्युक्तः Kāvyānu.(He.) 241. 22.

अनन्तरविवक्षा (anantara-vivakṣā) *f.* intention to express an immediate descendant कथं रामो जामदग्न्यः ··· पुत्रोऽपि हि पौत्रादिकार्यकरत्वात् तथा व्यपदिश्यते। अनन्तरविवक्षायां तु ऋष्यणेव भवति। जामदग्नः पाराशरः CāndraVṛ. *on* ii. 4. 24; Prasā. i. 701. 8.

अनन्तरविवृत (anantara-vivṛta) *adj.* explained before (प्रलाप्येन च मिश्रेण विना कर्त्राद्यसंभवः। प्रलये तन्निमित्ते वा बाधः स्ववचनेन ते) स चायमस्माभिः प्रागेव विवृतः। वाशब्दोऽनन्तरविवृतधर्मव्युत्पत्त्यपेक्षयेति Kāśi. ii. 46. 18 (*on* 5(2). 44)

अनन्तरविशेष (anantara-viśeṣa) *m.* specific type of *anantara* (i.e. immediately following) (having its meaning restricted by the first member) (रत्याख्यः स्थायिभावः ··· प्राप्तप्राप्यप्रकर्षारम्भः संभोगशृङ्गाराख्यां लभते। स चतुर्धा — प्रथमानुरागानन्तरः, मानानन्तरः, प्रवासानन्तरः करुणानन्तर इति।) अस्तु वा प्रथमानुरागादिष्वपि जहत्स्वार्थैव वृत्तिः ··· एवमुभयतो व्यवच्छेदे निज्ञातेऽनन्तरविशेषे समुदायार्थे चान्यस्मिन्प्रादुर्भवति। यदि प्रथमानुरागाद्यर्थो निवर्तते कामं निवर्तताम् SaraKaṇṭhā. 661. 9.

अनन्तरविहित (anantara-vihita) *adj.* prescribed earlier पत्नीसंवाजाश्चानन्तरविहिता मनसि वर्तन्त इति न विधातुं शक्यन्ते TantrVā. 889. 17 (*on* iii. 3. 21); 'दिक्षु दुन्दुभयो नदन्ति' इति दुन्दुभिगानानामनन्तरविहितानां चित्ते विपरिवर्तमानानामिदमुपगानं कर्मान्तरम् NyāyMāVi. 535.13 (*on* x. 4. 6); 'अनन्तरस्य विधिर्भवति प्रतिषेधो वा' इति परिभाषया 'ई च द्विवचने' इत्यनन्तरविहितस्य ईकारस्यैव निषेधेन भाव्यम् Prasā. i. 271.18.

अनन्तरवृत्त (anantara-vṛtta) *n.* previous incident अथैतस्येत्ययशब्दप्रयोगादनन्तरवृत्तमपेक्षते ŚābaBh. 1005. 14 (*on* iii. 5.29); *adj.* **i** which has occurred or existed before अनन्तरवृत्तेनाधिकरणेन वाक्यशेष इति ŚābaBh. 2075. 21 (*on* x. 8. 20); अनन्तरवृत्त एव मृत्पिण्डाभावः कुम्भमभिनिर्वर्तयति न चिरातिक्रान्तः NyāyMañ. ii. 63. 25· अनन्तरवृत्तकर्मावबोधापेक्षमथशब्दं ब्रूमः PañcPā. 61. 9 (*on* i 1. 1); वेदार्थविचारात्मकविशिष्टलिङ्गविज्ञानाद् विशिष्टो वेदाध्ययनात्मको लिङ्गी विज्ञायते अनन्तरवृत्तः Kāśi. i. 33. 16 (*on* 1. 68); परिच्छेदस्य ज्ञानस्य फलत्वेनानन्तरवृत्तस्येन्द्रियादेः प्रामाण्यम् NyāyRa. 158. 10 (*on* 4. 78); **ii** which has been mentioned before एष इत्यनन्तरवृत्तस्य प्रधानस्य वाचकं सर्वनाम्नोपसर्जनस्य ज्ञानस्येति BrahmSūBh.(Bhā.) 52.2 (*on* i. 3. 1); अनन्तरवृत्तस्याज्यभागाङ्गविधेः केवलदर्शपूर्णमासविषयत्वेन पशुसाचारत्वाभावात् ŚāstrDī. 774. 12 (*on* x. 8. 2)

अनन्तरवृत्तता (anantaravṛtta-tā) *f.* the state of being existent immediately before (एष एव च संस्कार इति केचित् प्रचक्षते) अनन्तरवृत्ततामेव वा संस्कारशब्देनाह भाष्यकारः TātpaṬ.(U.) 465. 9 (*on* 5(11). 98)

अनन्तरवृत्तत्व (anantaravṛtta-tva) *n.* the state of being existent immediately before पूर्ववर्णैरुत्तरस्यानन्तरवृत्तत्वेन दृष्टेनैवानुग्रहाख्यं सामर्थ्यं कृतमिति किमत्रादृष्टसंस्कारकल्पनया भाष्योक्तया समाश्रितया NyāyRa. 535. 10 (*on* 5(11). 98); यदत्रावोचद् भास्करः 'एष इत्यनन्तरवृत्तस्य प्रधानस्य निर्देशकं सर्वनाम नोपसर्जनस्य' इति तत्प्रद्वेषमात्रम् आत्मावगमस्यैवानन्तरवृत्तत्वात् PrakaVi. 223. 17.

अनन्तरवृत्ति (anantara-vṛtti) *f.* **1** profession prescribed for the next lower caste, cf. **अनन्तरवृत्त्युपात्त**; **2** immediately earlier occurrence, cf. **अनन्तरवृत्तितस्**.

अनन्तरवृत्तितस् (anantaravṛtti-tas) *adv.* due to the immediately earlier occurrence विना संस्कारकल्पेन तदनन्तरवृत्तितः। कृतानुग्रहसामर्थ्यो वर्णोऽन्त्यः प्रतिपादकः ŚlokaVār.5 (11). 97 (535. 2)

अनन्तरवृत्त्युत्पत्ति (anantaravṛtty-utpatti) *f.* origination (of the effect) from what exists immediately before कारणानुपमर्देन कार्यानुत्पादा-दनन्तरवृत्त्युत्पत्तिनियमो न स्यात् NyāyMañ. ii. 66. 5.

अनन्तरवृत्त्युपात्त (anantaravṛtty-upātta) *adj.* obtained through the profession prescribed for the next lower caste अथ गृहाश्रमिण-... भवति । शुक्ल: ... । ... अनन्तरवृत्त्युपात्तं शबलम् Viṣṇu-Sm. 58. 7.

अनन्तरवृष्टिकाम (anantaravṛṣṭi-kāma) *adj.* desirous of rains immediately after (the performance of the *citrā*-sacrifice) ननु चित्रादि-... कर्मेष्वपि ... ब्रूषे, न ह्यनन्तरवृष्टिकाम इति श्रुतिरस्ति, अत आह ... NyāyRa. 688. 4 (on 5(16). 26)

अनन्तरव्यवहार (anantara-vyavahāra) *m.* communication by the term *anantara* (i. e. uninterrupted by a dissimilar thing) यत्रानन्तर-व्यवहारस्तत्र ... । न चैकाकिन्यनन्तरव्यवहार इति भाव: Pradī. i. 233B.1 (on i. 1. 7)

अनन्तरव्यवह्रियमाणसंविद् (anantaravyavahriyamāṇa-saṁvid) *f.* knowledge which is being expressed or communicated subsequently ... च—विवादाध्यासिता संविद्, स्वसमानाश्रयस्वसमानकालस्वगोचरज्ञान-विरहानुपपन्नव्यवहारविरहवती न भवति, संवित्त्वादनन्तरव्यवह्रियमाणसंविद्वत् AdvaiSi. 782. 2.

अनन्तरव्याख्या (anantara-vyākhyā) *f.* subsequent explanation अन्ये ... नायकचरितमेव स्थूलार्थमुपवर्णयन्ति । तेनानन्तरव्याख्यापि सिध्यति NāṭaLaRaK. 196.

अनन्तरव्यापारासंभव (anantaravyāpārāsambhava) *m.* impossibility or untenability of subsequent activity अगृहीतविघस्यानन्तरव्यापारा-संभवात् JayaMa. 27.15 (on 1. 3)

अनन्तरव्युत्पादित (anantara-vyutpādita) *adj.* explained subsequently आद्येऽधिकरणे ... सर्वेषामुपपदानां प्रामाण्ये साधिते अनन्तरव्युत्पादितप्रकार-चतुष्टयेनैव सर्वत्र नामधेयत्वम् MīmāKau. i. 234. 7 (on i. 4. 10)

अनन्तरशब्दनिर्दिष्ट (anantaraśabda-nirdiṣṭa) *adj.* mentioned in the earlier expression सेति तद्देवतासंबन्धि । ... तेन च सर्वनाम्नानन्तरशब्द-निर्दिष्टं प्रधानभूतं प्रतिनिर्दिश्यते TantrRa. 72. 2.

अनन्तरशास्त्रप्रणयन (anantaraśāstra-praṇayana) *n.* founding of a *śāstra* (viz. *uttaramīmāṁsā*) which is subsequent (to *pūrvamīmāṁsā*) न च धर्मशास्त्रप्रणयनानन्तरमिदं ब्रह्मशास्त्रं प्रणीतम् ...। अनन्तरशास्त्रप्रणयनस्य च सामग्रीसमवधानापेक्षतयानुपयोगिकर्मविचारोपजीवनतात्पर्यकल्पनायोगात् SiddhāSi. i. 17.5.

अनन्तरश्मि (ananta-raśmi) *m.* 1 reins in the form of (the serpent-king) Ananta चन्द्रार्कचक्ररचिते ... । अनन्तरश्मिसंयुक्ते ... देवा: ... ददृशुस्ते स्थितं देवं दिव्यलोकमये रथे HariVaṁ. 32. 27; MatsyaP. 172. 39; PadmP. v. 37. 142; 2 innumerable rays, HariVaṁ. 32.27; MatsyaP. 172. 39; PadmP. v. 37. 142.

अनन्तरश्रुत (anantara-śruta) *adj.* [*f.* -ā] mentioned or occurring immediately afterwards स वायुमागच्छति ... तेन स ऊर्ध्वमाक्रमत इति ... न च तेनेत्यनन्तरश्रुतोर्ध्वाक्रमणक्रियासंबन्धि निराकाङ्क्षम् आदित्यगमनक्रिययापि संबन्धु-मर्हति Bhām. 740. 5 (on iv. 3.2); तत्र विचार: किमेषां या काचित्पौर्णमासी किं वानन्तरश्रुता चैत्री उत माघीति ŚāstrDī. 499. 10 (on vi. 5. 10); संज्ञायाश्च संज्ञ्य-पेक्षायामनन्तरश्रुतं द्विवचनमेव संज्ञीत्युक्तमिति प्रथमस्याप्यसंभव: PadMañ. on Kāśi-Vṛ. on P. i. 1. 11.

अनन्तरश्रुतत्व (anantaraśruta-tva) *n.* the state of being mentioned immediately afterwards आनन्तर्यादिति अनन्तरश्रुतत्वादित्यर्थ: Mayū-Māli. 171. 3 (on ii. 3. 9)

अनन्तरश्रुति (anantara-śruti) *f.* immediate mention आकाङ्क्षा संनि-धानं च योग्यता चेति च त्रयम् । संबन्धकारणत्वेन क्लृप्तं नानन्तरश्रुति: TantrVā. 438.21 (on ii. 1. 48)

अनन्तरश्रेयस् (anantara-śreyas) *n.* highest bliss occurring immediately सर्वथा प्रमाणान्तरसिद्धश्चेद् पदार्थ आश्रीयते, स यथासिद्धयाश्रयणीय:, अन्यथा न तत्सिद्ध: स्यात्, अनन्तरश्रेयोहेतुता च तत्सिद्धा BrahmSi. 109. 16.

अनन्तरश्लोक (anantara-śloka) *m.* 1 immediately following verse अनन्तरश्लोके 'तदह' रिति तन्मात्रार्थं पुनर्वचनात् BālaKrī. ii. 8. 13 (on 3. 22); एतदेवानन्तरश्लोकेन स्पष्टयति BālaKrī. ii. 84. 3 (on 3. 217(? 223)); Śivārka-MaDī. i. 491. 34 (on i. 3, 39); II immediately preceding verse न केवलमनन्तरश्लोकनिर्दिष्टाभि: युक्तिभि: प्रत्यक्षेण बाह्योऽर्थो न भासते ... अनुमानेनापि न अस्य बाह्यस्य सिद्धि: PratyabhiVi. i. 230. 10 (on i. 5. 8)

अनन्तरश्लोकत्रय (anantara-ślokatraya) *n.* next three verses एत-चैषां स्वरूपमनन्तरश्लोकत्रयेण वक्ष्यति ManvaMu. 508. 3 (on 12. 26)

अनन्तरष्फबाधकत्व (anantaraṣphabādhaka-tva) *n.* the state of being what annuls (the secondary suffix) *ṣpha* prescribed by the immediately preceding rule (viz. P. iv. 1. 17) सर्वत्रग्रहणात् तद्बाधकत्वम् (ङीब्बाधकत्वम्) एव चापो ननु(? न तु) अनन्तरष्फबाधकत्वम् LaŚabdeŚe. i. 388. 21.

अनन्तरस (ananta-rasa) *m.* infinite experience यथानन्तरसा: सर्वे तस्य सन्ति सदैव हि । सर्वत्र शान्तरूपस्य अतस्सर्वसुख: स्मृत: JayāS. 4.81.

अनन्तरसंलग्न (anantara-saṁlagna) *adj.* immediately contiguous राजा मौहूर्तिकेभ्योऽनन्तरसंलग्नदिनद्वयातिशुद्धिं विदित्वा ... जयाभिषेकं सपत्नीकोऽ-हम् ... करिष्ये ... इति ... ब्राह्मणान् वृणुयात् VīraMi. (Rājanīti.) 379.19.

अनन्तरसंकल्पश्रुति (anantarasaṅkalpa-śruti) *f.* Vedic statement of the resolve subsequent to (the dissolution of the previous creation) प्राचीनकल्पान्ते भविष्यत्सृष्टिसंकल्प इति चेन्न, ... प्रतिसर्गमनन्तरसंकल्पश्रुतेर्बाधका-भावात् ŚatDū. 173. 28.

अनन्तरसंगति (anantara-saṅgati) *f.* i connection with the immediately succeeding (topic) अनन्तरसंगतिरपि पूर्वाधिकरणे ... विचाराद्द्रष्टव्या MīmāKau. iii(1). 2. 10 (on i. 2. 1); प्रकरणान्तरत्वेन चानन्तरसंगत्य-भावेऽपि न दोष: MīmāKau. iii(1). 57. 16 (on i. 2. 33); II connection with the immediately preceding (topic) आचारप्रामाण्यस्यापि प्रस्तुतत्वा-दनन्तरसंगतिमभिप्रेत्य भाष्यकृता ... पूर्वपक्षे ... सिद्धान्तितम् BhāṭṭCin. ii. 24. 24 (on i. 3.5)

अनन्तरसंजात (anantara-sañjāta) *adj.* arisen subsequently (पुत्रस्ते जात: इति वचने) तत्राप्यतीतानागतादिभेदभिन्नेषु हर्षहेतुषूपप्लवमानेषु कस्य वक्तायमिति विचिकित्सोदये सति । तदनन्तरसंजातजातकर्मावबोधत: । तद्धेतुभूत: कोऽपीति निश्चिन्वन् ĀgaPrā. 34. 1.

अनन्तरसंदर्भ (anantara-sandarbha) *m.* subsequent context or reference उपक्रमस्य तावदीशश्रुत्या परमेश्वरविषयत्वमुपपादयति — उपक्रम इति । अनन्तरसंदर्भस्यापि तमेव परमेश्वरम् ... सर्वनाम्ना परामृश्य प्रवृत्तत्वान्नान्यविषयत्वशङ्का-वकाश इत्याह — पुनरपि ŚivārkaMaDī. i. 329.18 (on i. 2. 8); कल्पानामिह सात्त्विकादिविभाग: ... ब्रह्मण: तत्तद्गुणप्राचुर्याभिप्राय एव वर्णनीय: । तथा विभागस्य तत्तत्कल्पेषु तेन प्रणीतानां परस्परविरुद्धानाम् ... पुराणानां कार्त्स्न्येन प्रामाण्यायोगे सति ... अनन्तरसंदर्भानुरोधित्वात् ŚivārkaMaDī. i. 581. 20 (on i. 4. 29)

अनन्तरसंधि (anantara-sandhi) *m.* [w. r. for अन्तरसंधि] NāṭaLaRaK. 1039.

अनन्तरसंधित (anantara-sandhita) *n.* successive (dramatic) juncture संमिश्राण्यपि द्वित्रिसंख्यायुक्तानि अनन्तरसंधितेषु भवन्त्येतानि रसभावा-पेक्षया NāṭaLaRaK. 904.

अनन्तरसभोगदा (anantarasabhoga-dā) *adj.* (*f.*) yielding enjoyment of innumerable pleasures or joys अमृता तुलसी देवता । ... श्यामां श्यामवपुर्धराम् ... अनन्तां अनन्तरसभोगदाम् ... य एवं वेद स वैष्णवो भवति TulU. 70. 4.

अनन्तरसमय (anantara-samaya) *adj.* appearing at the very next moment ज्ञानसमसमयो वार्थ: प्रकाशते । अनन्तरसमयो वा Kiraṇā. 308. 7.

अनन्तरसमाम्नान (anantara-samāmnāna) *n.* immediate mention or utterance एतावच्च शब्दानामन्वये कारणमाकाङ्क्षा संनिधिर्योग्यत्वं च न त्व-नन्तरसमाम्नानम् ŚāstrDī. 119. 11 (on ii. 1. 16–17)

अनन्तरसंप्रयोग (anantara-samprayoga) *m.* sexual union with (a woman) who is immediately next (in size) विषमेष्वपि पुरुषाधिक्यं चेदनन्तरसंप्रयोगे द्वे उच्चरते KāmSū. 75. 4 (2.1); JayaMa. 75. 18 (on 2.1)

अनन्तरसंबद्ध (anantara-sambaddha) *adj.* associated with what is close or immediate अनन्तरसंबद्धं हि विशेषणं विज्ञानं विशेष्टुं शक्नोति ŚābaBh. 1884. 8 (on x. 3. 41)

अनन्तरसंबन्ध (anantara-sambandha) *m.* association with what is close or immediate (प्रातिभाव्यं विधीयत इति प्रत्येकं संबध्यते) समुदाय-संबन्धानन्तरसंबन्धयोर्निरासायाह । प्रातीति BālamBha. ii. 70. 30 (on 2.53)

अनन्तरसंभावन (anantara-sambhāvana) *n.* subsequent origination तत्र सर्वस्य प्रतीतिवैर(स्य)स्यानन्तरसंभावनमिति श्लोकस्य तात्पर्यार्थ: Abhin-Bhā. i. 311. 22 (on 6.46)

अनन्तरसा (ananta-rasā) *adj.* (*f.*) having intense amorous feeling तं स्वनयानन्तरसांनिध्यगतमवेक्ष्य नुन्नयानं तरसा । अभ्युदयानन्तरसावधित मुदा नैषधप्रियानन्तरसा Nalo. 4.30 (comm. अनन्तो बहुलो रस: शृङ्गार: स्तम्भोऽनु-रागो यस्या:)

अनन्तरसिद्ध (anantara-siddha) *m.* (pl.) (Jain.) (group of) liberated souls who are at once freed (as opposed to those who are gradually freed) सिद्धा द्विधा — अनन्तरसिद्धपरंपरसिद्धभेदात्, तत्रानन्तरसिद्धाः पञ्चदशविधाः SthānṬ. 32B. 10.

अनन्तरसूत्र (anantara-sūtra) *n.* I immediately preceding rule अनन्तरसूत्रप्राप्तं यद् तत् प्रतिषिध्यते Nyās. i. 238. 17 (*on* i. 3. 58); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 3. 58; II immediately following or next aphorism अनन्तरसूत्रे विप्रतिपत्त्युपात्तविरोधाभावोक्तेरनुपयुज्यमानत्वात् TantrVā. 121. 1 (*on* i. 3. 7); तदप्यनन्तरसूत्रेणोक्तम् JīvanVi. 109. 6; न तु तद्युज्यते तेषामनन्तरसूत्रैर्निराकरिष्यमाणत्वात् ŚivārkaMaDī. ii. 387. 22 (*on* iii. 4. 8)

अनन्तरसूत्रकरण (anantarasūtra-karaṇa) *n.* phrasing of an aphorism in a continued order तदनुवृत्त्यर्थं चानन्तरसूत्रकरणम् ŚāstrDī. 329. 5 (*on* iii. 7. 19–20)

अनन्तरसूत्रगत (anantarasūtra-gata) *adj.* present in the immediately preceding aphorism अनन्तरसूत्रगतमेव प्रलक्षपदं संबध्यते TātpaṬ.(Vā.) 157. 10 (*on* i. 1. 5)

अनन्तरसूत्रविवरिष्यमाण (anantarasūtra-vivariṣyamāṇa) *adj.* which will be explained in the next aphorism अनन्तरसूत्रविवरिष्यमाणकरणतुल्योपकारसूचनार्थं वा बहुवचनम् ŚrutaPra. ii. 395. 27 (*on* ii. 4. 9)

अनन्तरसूत्रविहित (anantarasūtra-vihita) *adj.* [*f.* -ā] prescribed by the immediately preceding rule प्रातिपदिकार्थसूत्रेणापि संबोधने विहिता या प्रथमा तदन्तस्यापि संज्ञा यथा स्यात् — हे पचन् ··· । असति तु तस्मिन् ' अनन्तरस्य विधिर्वा प्रतिषेधो वा ' इत्यनन्तरसूत्रविहितायाः एव स्यात् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 3.48; नन्वनन्तरसूत्रविहितस्य लिटो नित्यमादेशोऽस्तु PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 2. 106.

अनन्तरसूत्रशङ्का (anantarasūtra-śaṅkā) *f.* objection raised in the next aphorism अनन्तरसूत्रशङ्कामाह — नन्विति ŚrutaPra. ii. 520. 24 (*on* iii. 3.47)

अनन्तरसूत्रसंगति (anantarasūtra-saṅgati) *f.* connection with the next aphorism अनन्तरसूत्रसंगतिमभिप्रयन्नाह ŚrutaPra. iB. 182. 16 (*on* i. 1. 8)

अनन्तरसूत्रागत (anantarasūtrāgata) *adj.* supplied from the adjoining aphorism अर्थो धर्म इत्येकं सूत्रमपरं चोदनालक्षण इति । अस्य च साकाङ्क्षत्वादनन्तरसूत्रागतो धर्मशब्दोऽनुषङ्गेण तदेकदेशतयानुमीयते NyāyRa. 129. 11 (*on* 2. 279)

अनन्तरसूत्रातिक्रम (anantarasūtrātikrama) *m.* passing over the subsequent rules अनन्तरसूत्रातिक्रमे न किंचित् कारणम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 1. 3.

अनन्तरसूत्रानुगुण्य (anantarasūtrānuguṇya) *n.* conformity with the next aphorism अनन्तरसूत्रानुगुण्यादिदमधिवाक्येष्वेव कर्मान्तरशङ्कानिराकरणार्थं वेदितव्यम् (इदं सूत्रम्) MīmāKau. iii(1). 48. 20 (*on* i. 2. 25)

अनन्तरसूत्रावतार (anantarasūtrāvatāra) *m.* introduction to the immediately succeeding aphorism अनन्तरसूत्रावतारायाह — स्वमतेनेति ŚrutaPra. ii. 364. 22 (*on* ii. 3. 26)

अनन्तरसूत्रोक्त (anantarasūtrokta) *adj.* mentioned in the foregoing aphorism अन्यः अनन्तरसूत्रोक्तेभ्य ऋत्विगादिभ्योऽन्यः VīraMi. (Saṃskāra.) 459. 15.

अनन्तरसृष्टि (anantara-sṛṣṭi) *f.* subsequent creation अनन्तरसृष्टिर्व्यष्टिसृष्टिः YatīndraDī. 46. 11.

अनन्तरस्त्रीज (anantarastrī-ja) *adj.* born of a woman of the next lower caste पुत्रा येऽनन्तरस्त्रीजाः क्रमेणोक्ता द्विजन्मनाम् । ताननन्तरनाम्नस्तु मातृदोषात् प्रचक्षते ManuSm. 10. 14 (ManvaMu. अनन्तरग्रहणमनन्तरत्वैकान्तरद्व्यन्तरप्रदर्शनार्थम्); अनन्तरस्त्रीजाः विप्रस्य क्षत्रियायां क्षत्रस्य वैश्यायां वैश्यस्य शूद्रायाम् ManvaVi. 1287. 15 (*on* 10. 14); अनन्तरस्त्रीजाः अनन्तरोक्तास्वनन्तरैकान्तराद्द्व्यन्तरस्त्रीषु जाताः VīraMi. 164. 13 (*on* 1. 91)

अनन्तरस्त्रीजातपुत्र (anantarastrījāta-putra) *m.* son born of a woman of the next lower caste क्षत्रियाच्छूद्रायामुग्रः पुत्र आनुलोम्येन जातोऽप्यनन्तरस्त्रीजातपुत्रापेक्षया निन्दितः ManvaVi. 1286. 23 (*on* 10. 13)

अनन्तरस्त्रीजातिनामन् (anantarastrījāti-nāman) *adj.* having the name of the caste of the woman belonging to the next lower caste मातृदोषात् मातृजातिदोषात् अनन्तरनाम्नः अनन्तरस्त्रीजातिनाम्नः VīraMi. 164. 14 (*on* 1. 91)

अनन्तरस्थित (anantara-sthita) *adj.* standing close by तदवस्थं तु भरतं शत्रुघ्नोऽनन्तरस्थितः । परिष्वज्य रुरोदोच्चैः Rāmā. ii. 81. 4; यावद्दन्तौ द्वौ (धूर्तौ) ताम्यामपि ब्राह्मणोऽभिहितः (v. l. अथानन्तरस्थितेनान्येन धूर्तेन तथैवोक्तम्) PañcT. 3. 57(12) (315. 3)

अनन्तरस्नानानुष्ठान (anantara-snānānuṣṭhāna) *n.* performance of the ceremonial ablution immediately after (the completion of Vedic recitation) ननूक्तम् ··· अर्थज्ञानपर्यन्तः शास्त्रार्थोऽनन्तरस्नानानुष्ठानेन बाधितो भवतीति Kāśi. i. 38. 27 (*on* 1. 88½)

अनन्तरस्वर (anantara-svara) *m.* musical note which is quite close (to the *aṃśa-svara*, i. e. repetitive note) अनन्तरस्वरैरेकान्तरितैर्वा समापनम् । विदारीणां भवेदत्र SaṃgīRa. iii. 68. 5 (5. 110) (comm. अंशस्वरसंनिहितैः)

अनन्तरहस्य (ananta-rahasya) *adj.* full of many mysterious incidents समनन्तरमनन्तरहस्ये सर्वतः संचरति जनचयश्रवणकान्ते तदुदन्ते ··· रामानन्दरायः समुपविवान् CaitaCa. 162. 15(7)

अनन्तरहेतु (anantara-hetu) *m.* immediate cause शमनस्य (शमस्य) [वि] हेतवः । तत्त्वज्ञानस्यानन्तरहेतव इति AbhinBhā. i. 333. 5 (*on* 6. 82)

अनन्तरा (an-antarā) *adv.* with nothing in between, close by, without interruption (in space or time) चल्कपार्श्वे प्रयुनक्ति ।··· सुचं चोपभृतोऽनन्तरा MānŚS. 41. 9; असिमग्रतो नयन्ति । यस्योपस्थे सोऽनन्तरा राजानमनु MānŚS. 69. 15.

अनन्तराकाङ्क्षितार्थ (anantarākāṅkṣitārtha) *m.* immediately expected purpose यथाश्रुतं विभुद्देशे हेतुतामप्रतिपद्यमानं तदनन्तराकाङ्क्षितार्थोपयुक्तहेत्वपेक्षप्राशस्त्यहेतुरवधार्यते TantrVā. 46. 3 (*on* i. 2. 27)

अनन्तराकाशवपुस् (anantarākāśa-vapus) *adj.* having a form without any interstices (in it) चित्तमात्रं शरीरं तु ··· अनन्तराकाशवपुर्यत्तेऽव परमाणुताम् YogVā. iii. 40. 23 (comm. न विद्यतेऽन्तः आकाशवपुरवकाशस्वरूपं यत्र तथाविधं सत्परमाणुतां धत्ते)

अनन्तराक्षिप्तसंबन्धनित्यत्व (anantarākṣipta-sambandhanityatva) *n.* invariableness or constancy of the relationship objected to just before अथ गौरित्यत्र कः शब्दः । गकारौकारविसर्जनीया इति भगवानुपवर्षः इत्यादि तदनन्तराक्षिप्तसंबन्धनित्यत्वस्यासमाधानान्मध्ये शब्दस्वरूपनिरूपणादयुक्तमित्याक्षेपपूर्वकं समाधत्ते YuktiSneha. 91. 34 (*on* i. 1. 5)

अनन्तरागत (anantarāgata) *adj.* subsequently arrived ततोऽनन्तरागतेन भौतिकेन तस्याः परिधानवस्त्रं कर्षयित्वा परिहितम् Bharaṭ. 21A. 4.

अनन्तरागतापा (ananta-rāgatāpā) *adj.* (*f.*) having endless miseries due to passion अनन्तरागतापायास्तारयित्री भवापदः ।··· सा वो गौरी क्रियात्क्रियाः DevīŚ. 18 (comm. भवापदः संसारदुःखात् ···अनन्तोऽपर्यन्तो रागतापः स्मरार्तिदाहो यस्याः)

अनन्तरागतापाया (anantarāgatāpāyā) *adj.* (*f.*) having miseries or impediments appearing continuously अनन्तरागतापायाः सा वो गौरी क्रियात्क्रियाः DevīŚ. 18 (comm. अनन्तरमविद्यमानान्तरं कृत्वा आगताः प्राप्ता अपायाः विघ्ना यासां ताः)

अनन्तरागमत्व (anantarāgama-tva) *n.* the state of being the subsequent (version of the) Jaina canon प्रतिभेदस्यप्रक्रान्तशास्त्रस्य वीरजिनवरेन्द्रापेक्षयार्थतः आत्मागमत्वं तच्छिष्यं तु पञ्चमगणधरं सुधर्मस्वामिनमाश्रित्यानन्तरागमत्वं तच्छिष्यं च जम्बूस्वामिनमपेक्ष्य परंपरागमतां प्रतिपिपादयिषुः JñātaDhaṬ. 1A. 3.

अनन्तराग्निवत् (anantarāgni-vat) *adv.* like the immediately preceding flame यथाद्योऽपि पथिकृतोऽग्निर्वालान्तरपूर्वको नाग्निनिर्मथनपूर्वकः, पथिकाग्नित्वादनन्तराग्निवदिति PramāVāSvopVṛ. 81. 18.

अनन्तराग्निसंबन्ध (anantarāgni-sambandha) *m.* relation with the fire (referred to) just before अनन्तराग्निसंबन्धप्रसक्तिविनिवृत्त्यै । अग्नावेति हि प्राह BṛĀraUBhVā. i. 2.175 (comm. अनन्तरप्रकृतेनाग्निना विराजा तस्य संबन्धप्रसक्तिनिवृत्तिः)

अनन्तराङ्कप्रस्तूयमान (anantarāṅka-prastūyamāna) *adj.* which is going to be introduced in the following act (of a drama) गच्छामः ··· विक्रमानुरूपमाचरितुम् । इत्यनेनानन्तराङ्कप्रस्तूयमानसंग्रामारम्भणात्कारणम् Avalo. 10. 30 (*on* 1. 29)

अनन्तराङ्कार्थबिन्दु (anantarāṅkārtha-bindu) *m.* subtle incident serving for the development of the theme of the next act अनन्तराङ्कार्थबिन्दुनानेन देवीलक्षणापायस्य प्रसादनेन निवारणाक्षिप्ता फलप्राप्तिः सूचिता Avalo. 6. 15 (*on* 1. 21)

अनन्तराङ्ग (anantarāṅga) *n.* (very) close part मेरोरनन्तराङ्गेषु जठरादिष्ववस्थिताः ।··· उत्तरे केसराचलाः ViṣṇuP. ii. 2. 39; अनन्तराङ्गेषु अतिसमीपेषु VīraMi.(Tīrtha.) 104. 7.

अनन्तराङ्गहारवत् (anantarāṅgahāra-vat) *adv.* like the movement of the limbs mentioned just before अनेनार्धेनानन्तराङ्गहारवदेव प्रथममण्डलद्वयेन निकुट्टितं करणमित्याह AbhinBhā. i. 143.16 (*on* 4. 187)

अनन्तराचार्य (anantarācārya) *m.* later teacher (in the school of Yājñavalkya) तस्मादनन्तराचार्येण पूर्वपक्षद्वारेण परमतं दर्शितम् Mitā. 88.12 (*on* 1. 254)

अनन्तराज (ananta-rāja) *m.* **i** name of a king (the patron of the poet Kṣemendra) अव्ययवृत्तव्यक्तिः शक्तिप्रसृतवचसां दर्शिता…। क्षेमेन्द्रेण…भूभर्तुः … अनन्तराजस्य राज्ये SuvṛTi. 3. 40; **ii** name of a minister of King Bukka I अनन्तराजसाचिव्यादखिलं धरणीतलं [।] भुंजन् बुक्कमहीपालः EI. xiv. 102. 32; **iii** name of a large tank or pond (constructed by King Bhāskara) दो[पै]र्विहीनो गुणराशि(Read शि)शोभितो [ह्य]नंतराजाख्यजगत्प्रसिद्धः[।] माधुर्यनीरोयमनंतसागरस्सुस्थापितो भास्करभूवरेण EI. xiv. 103. 76.

अनन्तराजकार्य (ananta-rājakārya) *n.* endless duties of a king अनन्तराजकार्यादिचिन्ताश्रान्तो विधाय तम्। तुङ्गः सहायं नाबुद्ध संसर्गाद्भाग्यसंक्षयम् RājTa (Ka.) 7.41.

अनन्तरातिक्रान्त (anantarātikrānta) *adj.* referred to just before त्रिस्य एतेभ्योऽनन्तरातिक्रान्तेभ्यः पापकारिभ्योऽयमतिशयेन पापकृत्तमः ManuBh. ii. 216. 2 (*on* 8. 345)

अनन्तरातीत (anantarātīta) *adj.* [*f.* -ā] **A** just past, immediately preceding सोऽनन्तरातीतां स्वजातिमनुसस्मार JātaMā. 15. 3 (3. 3(1)); सोऽहमादाय तमुदग्ररभसं प्रस्थितः … क्रमेणास्यानन्तरातीतायां विभावर्यामिह नगर्यां प्रविष्टः TilaMañ. 99. 14; **B** just mentioned, just referred to अनन्तरातीतो ग्रन्थः आत्मशरीरादीनां रथिरथादिरूपकक्लृप्तिं दर्शयति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 227. 5 (*on* i. 4. 1); अनन्तरातीतो योगः सकर्मकार्थो विज्ञायते Nyās. i. 238. 21 (*on* i. 3. 58); अनन्तरातीतः पक्षः, अतीतत्वसामान्यं च हेतुः NyāyRa. 313.10 (*on* 5(3). 162); नन्वेतदनन्तरातीतेनैव गतार्थम् NyāySu.(Ja.) 166A. 10 (*on* i. 2. 5)

अनन्तरातीतविज्ञान (anantarātīta-vijñāna) *n.* cognition or knowledge in the immediate past (i. e. in this birth) अनन्तरातीतविज्ञानं धर्मि, प्रत्यक्षस्यालम्बनं न भवतीति साध्यो धर्मः, अतीतत्वादिति हेतुः, जन्मान्तरातीतविज्ञानवदिति दृष्टान्तः TātpaṬ.(U.) 279. 12 (*on* 5(3). 161)

अनन्तरातीतव्रीहिक्षण (anantarātīta-vrīhikṣaṇa) *m.* immediately preceding moment (of the existence) of rice यच्चोक्तं क्रमयौगपद्याभ्यामर्थक्रियाविरोधः समानो योऽसावन्त्यो व्रीहिक्षणो यस्मादङ्कुरोत्पत्तिरिष्यते साप्यङ्कुरजननस्वभावो न भवति व्रीहिक्षणत्वादनन्तरातीतव्रीहिक्षणो यस्मादसमानसंततावकस्माद्विलक्षणक्षणान्तरोत्पत्तिसंभवः BrahmSūBh.(Bhā.) 120. 3 (*on* ii. 2. 20)

अनन्तरातीतसूत्र (anantarātīta-sūtra) *n.* immediately preceding aphorism (in Patañjali's *Yogasūtra*) अनन्तरातीतसूत्रे संप्रज्ञातसमाधेरुक्तत्वात् JīvanVi. 101.22.

अनन्तरादर्शन (anantarādarśana) *n.* subsequent non-appearance (of something) चित्रेति धर्मिनिर्देशः, पशुफला न भवतीति साध्यो धर्मः, चित्रोत्पत्तावनन्तरादर्शनादिति हेतुः TātpaṬ.(U.) 425. 15 (*on* 5(9). 4); चित्रेष्टिफलस्यैहिकत्वानुमतेरनन्तरादर्शने नेष्टिजन्यता संस्कारद्वारा कल्प्या NayaVi. 171. 12 (*on* i. 1. 5)

अनन्तरादर्शनहता (anantarādarśana-hatā) *adj.* (*f.*) vitiated by subsequent non-appearance (of the fruit) सत्यार्थताप्यनन्तरादर्शनहता NayaVi. 172. 3 (*on* i. 1. 5)

अनन्तरादर्शितविषय (anantarādarśita-viṣaya) *m.* [Loc.] in the matter (of title to property) shown without a break यद्यपि स्वत्वागमकारणानि बहूनि सन्ति … तथाप्यनुपलभ्यमानकारणविशेषे विंशतिवार्षिकभोगेऽनन्तरादर्शितविषये बन्धरूपताभ्युपगन्तुं युक्ता ManuBh. ii. 140. 15 (*on* 8. 148)

अनन्तरादि (anantarādi) *adj.* proximity etc. शब्दस्यापि शब्देनानन्तरादयोऽभिसंबन्धाः MahāBh. i. 119. 22 (*on* i. 1. 49); शब्दस्याप्यनन्तरादयः संबन्धाः संभवन्ति PariVṛ.(Sī.) 13. 20.

अनन्तरादिनिरूपितसंबन्ध (anantarādinirūpita-sambandha) *m.* relation described or determined by the correlative term *anantara* etc. 'अस्तेरनन्तरे' इत्यादेरपि अनन्तरादिनिरूपितसंबन्धे इत्येवार्थः LaŚabdeŚe. i. 58. 3.

अनन्तराधिकरण (anantarādhikaraṇa) *n.* **i** immediately preceding section समधिगतमेतदनन्तराधिकरणे BrahmSūBh.(Śaṅ.) 793. 12 (*on* iv. 1. 18); तदेतदधिकरणं गुणक्रियाफलप्रतिपादनपरयोरनन्तराधिकरणयोरुभयोरप्यपवादभूतम् TantrVā. 576. 20 (*on* ii. 2. 29); अनन्तराधिकरणे…सिद्धान्तितं 'निर्देशाद्वान्यदागमयेत्' इति Kāśi. i. 23.10 (*on* 1. 54); अनन्तराधिकरणे वेदद्वारेण तासां (चोदनानाम्) पौरुषेयत्वमाशङ्कितम् ŚāstrDī. 2. 6 (*on* i. 2. 1); अनन्तराधिकरणेऽसकृद्वेदनावृत्तिर्दर्शिता VedāntKau. 386. 10 (*on* iv. 1. 3); अनन्तराधिकरणे … निरासो विहितः NyāySu.(Ja.) 295B. 3 (*on* ii. 1. 6); **ii** immediately following or next section अनन्तराधिकरणेन … संबन्धमाह VedāntKa. 48. 11 (*on* i. 1. 2); अनन्तराधिकरणे अन्तर्यामिणः परमात्मत्वसाधनं च … द्योतयति ŚrutaPra. iB. 316. 22 (*on* i. 2. 18); तदेतत्सर्वं 'अत्ता चराचरग्रहणात्'-दित्यनन्तराधिकरणे स्फुटीकरिष्यते ŚivārkaMaDī. i. 320. 29 (*on* i. 2. 3); i. 469. 16 (*on* i. 3. 32)

अनन्तराधिकरणतात्पर्य (anantarādhikaraṇa-tātparya) *n.* purport of the immediately following section एवमध्यायतात्पर्यमुक्त्वानन्तराधिकरणतात्पर्यमाह PrakaVi. 384. 13.

अनन्तराधिकरणद्वय (anantarādhikaraṇa-dvaya) *n.* **i** pair of immediately preceding sections अनन्तराधिकरणद्वयस्य त्वाक्षेपसमाधानार्थत्वेनार्थवादाधिकरणशेषत्वादव्यवधायकत्वम् MīmāKau. iii(1). 57. 15 (*on* i. 2.33); **ii** pair of immediately following sections तदनन्तरविशेषणेनानन्तराधिकरणद्वयार्थः (अनूदितः) ŚivārkaMaDī. i. 246. 9 (*on* i. 1. 21)

अनन्तराधिकरणन्याय (anantarādhikaraṇa-nyāya) *m.* maxim (explained) in the immediately following section अनन्तराधिकरणन्यायेनोद्गीथाद्युपासनानामिवानियमस्य सिद्धतया कृतकरत्वात् ŚrutaPra. ii. 512. 16 (*on* iii. 3. 40)

अनन्तराधिकरणपूर्वपक्ष (anantarādhikaraṇa-pūrvapakṣa) *m. prima facie* view (stated) in the immediately following section तथा सति अनन्तराधिकरणपूर्वपक्षहेतुरर्थसिद्धः स्यात् ŚrutaPra. ii. 552. 20 (*on* iii. 4.26)

अनन्तराधिकरणविचारानुपपत्ति (anantarādhikaraṇa-vicārānupapatti) *f.* untenability of the discussion in the immediately following section तत्तु अनन्तराधिकरणविचारानुपपत्तेरनुपपन्नम् ŚrutaPra. ii. 568. 23 (*on* iii. 4. 51)

अनन्तराधिकरणविरोध (anantarādhikaraṇa-virodha) *m.* contradiction with the immediately following section 'कर्ता शास्त्रे'त्यत्र कर्तृत्वस्य स्वाभाविकतया पारमार्थ्यं किं प्रतिपिपादयिषितम्, उत… प्रथमे अनन्तराधिकरणविरोधः ŚrutaPra. ii. 374. 4 (*on* ii. 3. 39)

अनन्तराधिकरणव्युत्पादित (anantarādhikaraṇa-vyutpādita) *adj.* explained in the immediately preceding section अनन्तराधिकरणव्युत्पादितस्वतःप्रामाण्योपजीवनेन … प्रकृतसंगतिः MīmāKau. i. 85. 7 (*on* i. 3. 12)

अनन्तराधिकरणसाध्यता (anantarādhikaraṇasādhya-tā) *f.* the state of being that which is to be established in the immediately following section जीवस्योत्पत्तिप्रलयनिषेधस्य 'नात्मा श्रुते'रित्यनन्तराधिकरणसाध्यतया पूर्वोत्तरयोरधिकरणयोरन्यतरस्य पुनरुक्तिप्रसङ्गात् ŚrutaPra. ii. 352. 23 (*on* ii. 3.17)

अनन्तराधिकरणसिद्ध (anantarādhikaraṇa-siddha) *adj.* established or proved in the immediately preceding section अनन्तराधिकरणसिद्धदृष्टार्थत्वभङ्गापत्तेश्च देवतानाम्नामादेशः BhāṭṭCan. 54.8 (*on* xiv. 3. 2)

अनन्तराधिकरणातिदेश (anantarādhikaraṇātideśa) *m.* transference (of details) in the immediately preceding section किं पश्वालम्भो नित्यः, उतानित्य इति संदेहे 'एतेन व्याख्यातम्' इत्यनन्तराधिकरणातिदेशोऽयम् SaṅkarKāBh. 17. 11 (*on* i. 2. 15)

अनन्तराधिकारिन् (anantarādhikārin) *m.* next successor or claimant (to the property) वयमत्रानन्तराधिकारिणो रक्ष्याम इदं धनमित्यादिव्याजेन ये बान्धवास्तासां जीवन्तीनां तद्धनं गृह्णन्ति तान् … राजा दण्डयेत् ManvaMu. 294.3 (*on* 8. 29); 392. 20 (*on* 9. 154)

अनन्तरानन्तरवर्तिन् (anantarānantaravart-in) *adj.* being next to the next (in sequential order) आद्यक्षणादनन्तरानन्तरवर्तिनः उपर्युपरिवर्तिनोऽनपेक्षाः स्वस्वकार्यजनने VedāntKa. 276.27 (*on* ii. 2. 4)

अनन्तरानन्तरार्धमिति (anantarānantarārdha-miti) *adj.* amounting to one half of the next and the next (remainder) (मुक्तामयकण्ठिका… निपतिता) षड्भागः शय्यायामनन्तरानन्तरार्धमितिभागाः। षट्संख्यानास्तस्याः सर्वे सर्वत्र संपतिताः GaṇiSāSaṁ. 3. 21.

अनन्तरानवस्थायिन् (anantarānavasthāyin) *adj.* not existing in the immediately next moment यद्विनश्वरस्वरूपं तदनन्तरानवस्थायि यथान्त्यक्षणवर्ति घटस्य रूपम् TarkBhā.(Mo.) 19. 28; यद्यदनन्तरानवस्थायि न भवति न तत्तदा विनश्वरस्वरूपं यथाकाशम् TarkBhā.(Mo.) 21. 5; SyādvāMañ. 16(85)

अनन्तरानीत (anantarānīta) *adj.* drawn immediately afterwards रविकर्णे स्वदृक्क्षेपचिह्नमानं भुजस्तदानन्तरानीतकर्णो क इति योजनाद्या लम्बनज्या सा त्रिज्यागुणा चन्द्रकर्णभक्ता ज्या स्यात् SiddhāTaVi. 308. 2; अनन्तरानीतचापजात्यभुजांशानां पातस्थानीयविषुवांशभुजांशानामनन्तरं अर्कगोलसंधिपर्यन्तम् SiddhāTaVi.

(ŚeṣaVā.) 46. 23.

अनन्तरानुपलब्धि (anantarānupalabdhi) *f.* non-appearance (of something) subsequently पुरुषं हि निपुणानः साध्यसिद्धिमवगमयति …। किमेवं सत्यनन्तरानुपलब्धिर्निरस्ता भवति Bṛha. 202. 3 (*on* i. 1. 5); न चैवं श्रूयते कृते कर्मणि तावत्येव फलं भवतीति। … अनन्तरानुपलब्ध्या हेतावद् भवति यदुत प्रलयानुमानाभ्यां न कर्मणः फलसाधनत्वमवगम्यते TantrRa. 190. 3; ननु साध्यसाधनसंबन्धमात्रं विधिना बोध्यते नानन्तर्यं तत्कथमनन्तरानुपलब्ध्या विधिविषयबाधः YuktiSneha. 89. 22 (*on* i. 1. 5)

अनन्तरानुभव (anantarānubhava) *m.* experience (of something) in continuous order वासनानामनन्तरानुभवो हेतुः RājMār. 69. 25.

अनन्तरानुभूत (anantarānubhūta) *adj.* experienced immediately before अनन्तरानुभूतपदार्थातिक्रमेण व्यवहितानि पदानि न युक्तं यद्वाक्यार्थावगतेः कारणं भवन्तीति कल्पयितुम् NyāyRaMā. 85. 10.

अनन्तरानुष्ठान (anantarānuṣṭhāna) *n.* act of performing (something) subsequently दीक्षितसंस्कारान्कृत्वा पश्चात्क्रियमाणस्य रुक्मप्रतिमोचनादेः पश्चात्पाठोपपत्तौ नावश्यमनन्तरानुष्ठानम् ŚāstrDI. 428. 9 (*on* v. 2. 11); अप्रकरणे प्रायश्चित्ताभिधानमनन्तरानुष्ठानार्थम् BālaKrī. i. 52. 21 (*on* 1. 38); i. 123. 10 (*on* 1. 175)

अनन्तरापत्य (anantarāpatya) *n.* immediate descendant (ष्वडादेशः) येषां त्वनन्तरापत्येऽपीष्यते दैवदत्त्या याज्ञदत्या इति ते क्रौड्यादिषु द्रष्टव्याः KāśiVṛ. *on* iv. 1. 79; अनन्तरापत्यरूपेणैव कृष्णाभिधानं भविष्यति KāśiVṛ. *on* iv. 1. 104; येऽणादयोऽनन्तरापत्ये सावकाशास्ते … गोत्रे न प्राप्नुवन्ति PradI. iv. 122B. 34 (*on* iv. 1. 93); दक्षस्यानन्तरापत्यं गोत्रापत्यं वा दाक्षिः PrakriKau. i. 699. 5; i. 707. 1; गार्गेरिति। गर्गस्यानन्तरापत्यम्। गार्ग्यस्येति। गर्गगोत्रापत्यम्। गार्ग्यायणस्येति। गर्ग्युवापत्यस्य Prasā. i. 702. 16; i. 727. 4; अनन्तरापत्ये कौञ्जिः SiddhāKau. 229B. 3 (*on* v. 3. 113); आनन्तर्ये अनन्तरापत्ये LaŚabdeŚe. ii. 208. 11; ii. 212. 1; ii. 234. 3.

अनन्तरापत्यपरत्व (anantarāpatyapara-tva) *n.* the state of having reference to the immediate descendant इञविडादीनामनन्तरापत्यपरत्वे भाष्यमते जातित्वाभावात् LaŚabdeŚe. ii. 106. 9.

अनन्तरापत्यप्रत्ययान्त (anantarāpatyapratyayānta) *adj.* ending with a secondary suffix expressing 'immediate descendant' अनन्तरापत्यप्रत्ययान्तात्तु गोत्रे प्रत्ययः स्यादेवेति भावः PradI. iv. 122B. 3 (*on* iv. 1. 93); iv. 122A. 34 (*on* iv. 1. 93); अनन्तरापत्यप्रत्ययान्ते 'अवन्ती' इत्यत्र जातिप्रयुक्तो ङीष् LaŚabdeŚe. i. 409. 9; अनन्तरापत्यप्रत्ययान्तात्तापत्यप्रत्ययः LaŚabdeŚe. ii. 201. 7; ii. 204. 10; ii. 232. 3.

अनन्तरापत्यवाचिन् (anantarāpatya-vācin) *adj.* expressive of the sense 'immediate descendant' इह पौत्रप्रभृतावपत्ये विवक्षिते मूलप्रकृतेरेव गर्गादेः प्रत्यय इष्यते । न तु अनन्तरापत्यवाचिनो गार्गिप्रभृतेः PradI. iv. 121A. 17 (*on* iv. 1. 93)

अनन्तरापत्यविवक्षा (anantarāpatya-vivakṣā) *f.* intention to express the sense 'immediate descendant' अनन्तरापत्यविवक्षायां तु कृष्णेनैव भवितव्यम् — जामदग्नः, पाराशर इति KāśiVṛ. *on* iv. 1. 105.

अनन्तरापत्यस्त्री (anantarāpatya-strī) *f.* female as the immediate descendant तत्रानन्तरापत्यस्त्रियां गोत्रस्त्रियां चानियमप्रसङ्गाभावात् सामर्थ्यात् पौत्रप्रभृतेरपत्यं स्त्री गृह्यते PradI. iv. 123B. 27 (*on* iv. 1. 93)

अनन्तरापत्यार्थ (anantarāpatyārtha) *adj.* having the sense 'immediate descendant' (युञ्प्रत्ययः) तद्यथनन्तरापत्यार्थो गोत्रोक्ष्णोरुत्रराज [P iv. 2. 39] इत्यत्र क्रियते PariVṛ. (SI.) 166. 20; LaŚabdeŚe. ii. 234. 13; *m.* [Loc] in the sense of 'immediate descendant' तद्यथनन्तरापत्यार्थे PariVṛ. (SI.) (Paribhāṣāsaṃgraha) 257. 25.

अनन्तरापत्यार्थक (anantarāpatyārtha-ka) *adj.* having the sense 'immediate descendant' तद्यथनन्तरापत्यार्थकगोत्रादवयुतोऽनन्तरो दैवदत्त्या याज्ञदत्येति भारद्वाजीयोक्तिपरभाष्यात् … अनन्तरापत्यप्रत्ययान्ते विध्यर्थम् LaŚabdeŚe. ii. 232. 1.

अनन्तरापादित (anantarāpādita) *adj.* brought about from the preceding (quarters of a verse) अनन्तरापादितलक्ष्मशोभौ। पादौ भवेतां विविधैर्विकल्पैः। … स्मृताः स्मृतीशैरुपजातयस्ताः JayaChand. 6. 18.

अनन्तरापुत्र (anantarā-putra) *m.* son of a woman of the next lower caste ब्राह्मणस्यानन्तरापुत्रस्तुल्यांशः ArthŚā. ii. 38. 6 (3. 6); ब्राह्मणक्षत्रिययोरनन्तरापुत्राः सवर्णाः ArthŚā. ii. 42. 3 (3. 7); सवर्णापुत्रानन्तरापुत्रयोरनन्तरापुत्रश्चेद् गुणवान् स ज्येष्ठांशं हरेत् BaudhDS. ii. 2. 12.

अनन्तरापेक्षा (anantarāpekṣā) *f.* requirement of that (word) which is immediately close अनन्तरापेक्षायामसंभवन्त्यामाम्नानसामर्थ्यादितरापेक्षावृत्तिराश्रीयते ŚābaBh. 1254. 23 (*on* iv. 3. 11); [Inst.] A in respect of the immediately following (rule) (पुरस्तादपवादाः) अनन्तरापेक्षयोत्तरान् व्यवहितान् (विधीन् न बाधन्ते) इत्यर्थः LaŚabdeŚe. i. 185. 13; B in relation to the person of the next lower caste ब्राह्मणस्यर्पभे स्मृतिरस्ति मानं तथाप्येकान्तरस्य द्व्यन्तरापेक्षयोत्कृष्ट(?ष्ट)त्वात्तदनुगमनाशौचकालान्यूनत्वानन्तरापेक्षया चापकृष्टत्वात् … पक्षिण्येव तदाशौचपरिच्छेदिका कृता बुधा BālamBha. iii. 77. 33 (*on* 3. 26)

अनन्तरापेक्षिन् (anantarāpekṣin) *adj.* expecting (the fulfilment) without any obstacle अजातशत्रुः कौन्तेयः सात्वतं प्रत्यभाषत … कृत्यस्यानन्तरापेक्षी शैनेयम् MahāBhā. vii. 85. 40 (BhārBhāDI. अनन्तरापेक्षी अविघ्नाकाङ्क्षी)

अनन्तराप्ति (anantarāpti) *f.* gaining (of perfection etc. by the soul) in the immediately next birth JainaL.

अनन्तराभवन (anantarābhavana) *n.* non-occurrence (of the result) immediately afterwards यद्यपि कर्मानुष्ठानानन्तरमेव नियोगसिद्धिः तथापि यत् फलस्यानन्तराभवनं तद् उपपत्त्या कल्प्यते PrakaPañ. 444. 12.

अनन्तराभाव (anantarābhāva) *m.* absence of the immediate descendant यान् द्वादश पुत्रान् हैरण्यगर्भो मनुराह तेषां मध्यादाद्याः षड् बान्धवाः गोत्रदायादाश्च, तस्माद् बान्धवत्वेन … अनन्तराभावे च गोत्ररिक्थं गृह्णन्ति ManvaMu. 393. 10 (*on* 9. 158)

अनन्तराम (anantarāma) *m.* name of a person [PW., MW.]

अनन्तराम्नान (anantarāmnāna) *n.* immediately previous mention ज्योतिष्टोमविधिरनन्तराम्नानात् द्वादशाहभूतस्य स्यात् LāṭyāŚS. ix. 6. 13; DrāhyŚS. (Ed. B. R. Sharma) xxvi. 2. 10.

अनन्तराय (án-antarāya) *m.* absence of impediment, non-interruption यद् संकृति अच्छावाकसामं भवत्यर्धस्य सर्वत्वाय पूर्योत्त्यै अनन्तरायाय TaiS. V. iv. 12. 3; संनयति। … पशुभिर्यजमानम्। शुक्रं त्वा … इत्याह सर्वत्वाय। पर्याप्त्या अनन्तरायाय TaiBr. III. iii. 4. 6; अथाध्वर्यु चातुर्थिं च संवृणक्ति … अग्नीषुमस्यानन्तरायाय ŚatBr. (K.) II. iv. 3. 10; विरोधिकारणमन्तरायः। तदभावः सत्त्वसाक्षाभिः। अविरोधकारणम(न)न्तरायः। तदभावः तत्स्यैवान्तरायस्याभावः AbhidhSa. 29. 2; *adj.* [*f.* -ā] not involving or causing impediments नास्त्यनन्तरायः कालक्षेपः ĀśaCū. 1. 10(10); अन्धाङ्ग्रीहीनहतवाञ्छितमानसानां दृष्ट्वा न जातु हितवृत्तिरनन्तराया YaśasCam. i. 276. 4; i. 423. 7.

अनन्तरायता (anantarāya-tā) *f.* [Inst.] because of the fact of absence of obstacles इतश्चानन्तरायतया तथानुमता हि मता हि मतिपाटवः (तन्यानुमताहितमतिपाटवः, BJP. Ed., 1964) सचिवोऽपि … लोकमिममुपन्यास्यद् YaśasCam. ii. 364. 4.

अनन्तरायपरिसमाप्ति (anantarāya-parisamāpti) *f.* completion without obstruction नारायणप्रणामादिकं प्रारिप्सितस्यानन्तरायपरिसमाप्तेः … हेतुतया … ग्रन्थादौ निबध्नाति NyāySu.(Ja.) 1A. 13 (*on* i. 1. 1); 9B. 3 (*on* i. 1. 1)

अनन्तरायम् (ánantarāyam) *adv.* I without interruption of time, immediately यं त्वेव द्वेष्टि यर्हेन् द्वेष्टि तयोरेवानन्तरायं ग्रीवाः कृन्तति TaiS. VI. i. 8. 4 = VI. ii. 10. 2; II without interruption or omission, continuously सर्वाभ्य एवैनं तद् देवताभ्योऽनन्तरायं निर्वपन्ति AitBr. 1. 1(7); ता एता नवानन्तरायमन्वाह AitBr. 8. 2(218) (Sāy. द्वयोर्ऋचोर्मध्येऽन्तरायो विच्छेदो न भवति तथानुब्रूयाद्); (विद्वान्) तान् सर्वाननन्तरायं प्रीणाति AitBr. 13. 3 (388); उतो पात्र्यै गृह्णन्ति। अनन्तरायमु तर्हि यजुःषि जपेद् ŚatBr. I. i. 2. 8; 'अभि देवं इयक्षते' इति सर्वा एवैतेन देवता अनन्तरायमभियजते JaimiBr. 1. 90; 2. 17; कथमु खल्वेतानुवाकाननुब्रुयादिति। यथाप्रकृत्यस्तथानन्तरायं होतव्याः BaudhŚS. iii. 287. 2.

अनन्तरायहतता (anantarāyahata-tā) *f.* the state of being not obstructed by any obstacle or impediment स्वधर्मभूते कर्मणि … निधनमपि श्रेयः। अनन्तरायहततयानन्तरजन्मन्यव्याकुलकर्मयोगारम्भसंभवात् GītāBh.(Rā.) 214. 2 (*on* 3. 35)

अनन्तरायिक (anantarāyika) *adj.* not connected with (causing or subject to?) hindrances सदोद्वहीतधर्मविस्मरणप्रज्ञोपायनिग्रहागतसत्त्वनिस्तारणप्रसादसंदर्शनशुभमानन्तरायिकवैशारद्यम् MahāVyu. 28. 3 [DBHS.]

अनन्तरारम्भ (anantarārambha) *m.* commencement immediately after (the Vedic recitation) वेदानां विवक्षितार्थतया साधिते शास्त्रस्यावेदनानन्तरारम्भे … अवघट्टसालौकिकार्थत्वमाशङ्कितम् TātpaṬ.(U.) 3. 17 (*on* 1.11)

अनन्तरारयुग्म (anantarāra-yugma) *n.* pair of immediately contiguous or next spokes अनन्तरारयुग्मे तु वारुणा च यशस्विनी। दक्षिणारे सुषुम्नायाः पिङ्गला वर्तते क्रमात् VarāU. 5. 24; AhirbuS. 32. 14.

अनन्तरार्थ (anantarārtha) *adj.* A having the purpose of substitution which is not close (i. e. which is dissimilar) (स्थाब्दोरित्व इत्यत्र, तपरकरणे) इदं तर्हि प्रयोजनमनन्तरे प्लुतो मा भूदिति। कुतो न खल्वेतदनन्तरार्थं आरम्भे ह्रस्वो भविष्यति न पुनः प्लुत इति MahāBh. i. 198.25 (*on* i. 2.17); Nyās. i. 157.20 (*on* i. 2.17); B having the purpose of expressing 'immediate descendant' पौत्रादावर्थे चत्वारः प्रत्ययाः क्रमेण भवन्ति। … द्वैप्यायणः। अस्योत्सार्गो पाठोऽनन्तरार्थोऽनपत्यार्थश्च GaṇRa. 3.239(282); *m.* [Loc.] in the sense of 'immediately next' मासतन्वोरनन्तरार्थे वा Vār. 1 *on* P. iv. 4.128; MahāBh. ii. 334.22 (*on* iv. 4.128); DharK. 2890.

अनन्तरार्थत्व (anantarārtha-tva) *n.* the state of being meant for the immediately next (action) (मुष्टिकरणवाग्यमयोः) योग्यता पुनरनन्तरार्थत्वे च समा TantrVā. 757.22 (*on* iii. 1.24)

अनन्तरालत्व (anantarāla-tva) *n.* the state of not having an intermediate space न च परमाणुरूपं तच्छरीरम्। अनन्तरालत्वेन निर्मनस्कतया इन्द्रियाश्रयत्वानुपपत्तेः ĀtmaTaVi. 878.7.

अनन्तरालोचना (anantarālocanā) *f.* [Inst.] because of the following consideration यावज्जीवमिति कालशास्त्रम् … अनन्तरालोचनयैवं योजयितव्यम् TantrVā. 637.11 (*on* ii. 4.7)

अनन्तरावगमार्थम् (anantarāvagamārtham) *adv.* for the sake of the understanding of what immediately follows (the Vedic recitation) अतोऽनन्तरावगमार्थं धर्मजिज्ञासाहेतुरध्ययनम् Bṛha. 14.15 (*on* i. 1.1)

अनन्तरावतीर्णबाधा (anantarāvatīrṇa-bādhā) *adj.* (*f.*) having the sublation appearing immediately afterwards यस्तु तत्र बुद्धेर्भ्रमत्वाभावोऽप्युक्तः स त्वनन्तरावतीर्णबाधया एव बुद्धेस्तत्र भ्रमत्वेन प्रक्रमात्र विरुद्धः LaŚabdeŚe. ii. 381.12 (comm. अनन्तरं स्वोत्पत्त्युत्तरक्षणेऽवतीर्णः संजातो बाधो यस्यास्तस्यैव भ्रमत्वेन कल्प्यते)

अनन्तरावबुद्ध (anantarāvabuddha) *adj.* cognized immediately afterwards द्वाभ्यां पदार्थाभ्यां वाक्यार्थः संजन्यते नान्यतरेण। … कथमुभाभ्यां पदार्थाभ्यां विशिष्टां बुद्धिमुत्पादयेयुरिति। अनन्तरावबुद्धेन सह वाक्यार्थः शक्यते कर्तुम्। असंबद्धपदोचारणे च नानन्तरावबुद्धो भवति ŚābaBh. 734.10 (*on* iii. 1.21)

अनन्तरावमर्श (anantarāvamarśa) *m.* reference to what occurs immediately before यथनन्तरावमर्शः तदा सपिण्डीकरणेतिकर्तव्यतातिदेशः प्राप्नोति ManuBh. i. 313.10 (*on* 3.238)

अनन्तरावान्तरसामान्यवचन (anantarāvāntarasāmānya-vacana) *adj.* expressive of sub-classes which are next (to the Summum Genus = *sattā*) तत्रानन्तरावान्तरसामान्यवचनानां द्रव्यगुणकर्मशब्दानामेव तावदसंकीर्णार्थत्वात्सत्तार्थत्वमनुपपन्नं किम(? मु)त दूरान्तरितार्थगवादिशब्दानाम् TantrVā. 251.19 (*on* i. 3.26)

अनन्तरावेक्षिन् (anantarāvekṣin) *adj.* looking for (the fulfilment) without any obstacles अजातशत्रुः कौन्तेयः सात्वतं प्रत्यभाषत। … कृत्यस्यानन्तरापेक्षी(v. l. अनन्तरावेक्षी) शैनेयं शिनिपुंगवम् MahāBhā. vii. 85.40.

अनन्तराशि (ananta-rāśi) *m.* infinite quantity or number [PW., MW.]; a periodic decimal fraction [MW.]

अनन्तराशिन् (an-antarāśin) *adj.* not taking food in between (two meals) अनन्तराशी यश्चापि वर्तते व्रतवत्सदा। … स विमानेन दिव्येन याति शक्रपुरं नरः MahāBhā. xiv. App. I. 4 (1386); VṛGautaSm. 552.19(7); अनन्तराशितोये(? नो ये) तु दम्भाहंकारवर्जिताः(? ताः)। तेऽपि सारसयुक्तेन यान्ति यानेन वै सुखम् VṛGautaSm. 528.20(5); BrahmP. 216.42.

अनन्तराशोकलता (anantarāśokalatā) *f.* adjacent *aśoka* creeper स राजसूनुः सुतरां चकासे। अनन्तराशोकलताप्रवालं प्राप्येव चूतः प्रतिपल्लवेन RaghuVa. 7.21.

अनन्तरासंभवित्व (anantarāsambhavi-tva) *n.* the state of not coming into being immediately afterwards स्वर्गो हि स्वभावाद्देहान्तरानुभवनीयत्वादनन्तरासंभवित्वेन शास्त्रार्थावधारणवेलायामेव निश्चीयते ŚāstrDī. 88.15 (*on* i. 1.5)

अनन्तरास्तमित (anantarāstamita) *adj.* which has ceased to exist in the immediate past (भावानां) भेदाभावाधिरानन्तरास्तमितानुपजातानामविशेषात्, असति तदन्वये कचित्सदा प्रतीतिप्रसङ्गः SphoṭSi. 71.1.

अनन्तरिक्ष (an-antarikṣa) *adj.* devoid of sky, devoid of the space between heaven and earth अनन्तरिक्षे लोकेऽस्मिन्देवदानववर्जिते। त्वमेव प्रलये विप्र ब्रह्माणमुपतिष्ठसि MahāBhā. iii. 186.3; तस्मिन्नेकार्णवे घोरे …। अनन्तरिक्षे लोकेऽस्मिन् भ्रमाम्येकोऽहम् MahāBhā. iii. 186.78; *n.* other than the sky, other than the space between heaven and earth अनन्तरिक्षे हादिवि च पृथिव्यां नित्य चयनं प्राप्तम् TantrVā. 9.11 (*on* i. 2.5); अनन्तरिक्षे अदिवि च पृथिव्यां चयनस्य नित्यप्राप्तत्वात् MīmāKau. iii(1). 13.9 (*on* i. 2.5); अन्तरिक्षे दिवि च चयनं न प्रतिषिध्यते, अप्राप्तत्वात्। नापि पर्युदस्यते, अदिव्यनन्तरिक्षे च नित्यप्राप्तत्वात् GuruCandr. i. 248.16.

अनन्तरित (án-antarita) *adj.* [*f.* -ā] **A I** not passed over, not omitted प्रजापतिर्यज्ञमसृजत तेन सृष्टदर्शोऽनन्तरितः MaiS. iv. 4.10 (iv. 61.10); यथा वाव शस्त्रमेवं याज्या तिस्रो देवताः शस्यन्तेऽग्निरिन्द्रो वरुण इत्यथैन्द्रावरुण्या यजति कथमग्निरनन्तरितः … त्वमग्ने वरुणो जायसे यदिति तदग्नेवैन्द्रावरुण्या यजति तेनाग्निरनन्तरितः AitBr. 29.10(763) (Sāy. अनन्तरितोऽपरित्यक्तः); अथोत्तरस्याह उक्थेभ्योऽधिरात्रिमुपयन्ति तेनोक्थान्यनन्तरितानि PañcBr. xx. 11.8; **A II** not separated by, uninterrupted कथमेषामग्निहोत्रमनन्तरितं भवतीति व्रतेनेति ब्रूयात् ŚatBr. XII. iii. 5.3; कथमेषां पितृयज्ञोऽनन्तरितो भवतीत्यौपासनैरिति ब्रूयात् ŚatBr. XII. iii. 5.5; कथमेषामाग्रयणेष्टिरनन्तरिता भवतीति सौम्येन चरुणेति ब्रूयात् ŚatBr. XII. iii. 5.7; अथ केनैषां छन्दोमा अनन्तरिता भवन्तीति। स्तोमेनेति ब्रूयात् JaimiBr. 3.282; GopBr. i. 5.9 (124.1); ध्यानं नाम … भिन्नजातीयैरनन्तरितः प्रत्ययसंतानः ChāndoUBh. 431.17 (*on* vi. 6.2); (भुञ्जीत … न चासने) भाजनायनन्तरितेन(? ते न) आसने अन्नं स्थापयित्वा। आनन्तर्याद् भोज्यस्य प्रतिनिर्देशः, न भोक्तुः ManuBh. i. 357.28 (*on* 4.74); अचानन्तरितो हसः स्वसंज्ञः स्यात् MugdhaBo. 3.18 (12.12); तं च संकेतितमर्थं बोधयन्ती शब्दस्य शक्त्यन्तरानन्तरिता शक्तिरभिधा नाम SāhiDa. 33.2; **B I** (often with Abl., rarely with Gen.) not separated from एवमु हास्यात्मा सोमपीथादनन्तरितो भवति AitBr. 8.4(229); अनन्तरिताः पितरः सोम्याः सोमपीथात् TaiBr. III. vii. 14.4; ĀpaŚS. xiv. 32.4; VaikhāŚS. 20.28; LāṭyāŚS. iii. 2.13; DrāhyŚS. vii. 2.14; तथो हास्यैषानन्तरिता भवति ŚatBr. VII. v. 1.28; तथा हास्यैतानि सर्वाण्यनन्तरितानि भवन्ति JaimiBr. 1.310; तौ यदत्रैव पृष्ठयमात्रौ तौ पृष्ठ्यादनन्तरितौ NidāSū. 169.5 (9.11); **B II** standing close or proximate, being near तस्य च प्रकारा अनन्तरिता आग्नेये विधीयन्ते ṬupṬ. 254.17 (*on* x. 4.1); (यमकन्) पादसमुद्गकसंज्ञं तत्रावृत्तानि कुर्वते तच्च। अन्तरितानन्तरितव्यस्तसमस्तेषु पादेषु Kāvyālaṁ.(Ru.) 3.26 (comm. अनन्तरितमपि प्रथमद्वितीययोर्युगपद् द्वितीयतृतीययोर्वा); विजिगीषोर्नृपस्यानन्तरितं चतुर्दिक्षमप्यरिप्रकृतिं विजानीयात् ManvaMu. 276.3 (*on* 7.158); यावतो(? न्तो)ऽनन्तरिताः समानगोत्रास्तावतां सकृदित्याश्वलायनसूत्रे समानगोत्राः समानप्रवरा इति व्याख्यानात् VīraMi.(Saṃskāra.) 594.25; वृत्ते पूर्वविचारे सत्युत्तरविचार एवानन्तरितो न शास्त्रान्तरसापेक्षविवेकावसर इत्यानन्तर्यमुच्यत इति चेत्। न SiddhāSi. i. 14.12.

अनन्तरितप्रताप (anantarita-pratāpa) *adj.* whose valour is not concealed (i. e. of well-known valour) तस्मादनंतरमनंतरितप्रतापः प्राप क्षितिं क्षतरिपुर्व्वणप्रसादः EI. viii. 210.14.

अनन्तरितवृत्ति (anantarita-vṛtti) *f.* uninterrupted (mental) function or activity श्रद्धालुरविचारयन्। चिन्तयेत्प्रत्ययैरन्यैरनन्तरितवृत्तिभिः PañcDa. 9.77 (comm. उपास्यतत्त्वम् … अव्यवहितवृत्तिभिश्चिन्तयेत्)

अनन्तरिति (án-antariti) *f.* [used only in Dat.] the act of not excluding or passing over, non-omission अथो यज्ञपरुषोऽनन्तरित्यै TaiS. V. ii. 5.6 = TaiBr. I. vi. 4.3 (comm. यज्ञावयवस्य अनन्तरित्यै अबहिष्कारार्थम्); स यदनुवषट्करोत्यग्नेरेव स्विष्टकृतोऽनन्तरित्यै AitBr. 4.5(95); एतं तृचं तं नान्तरियात् स्तोत्रियस्यानन्तरित्यै KauṣBr. 27.4 (132.4); अग्नये स्वाहा वायवे स्वाहेति जुहोत्यनन्तरित्यै TaiBr. III. viii. 17.2 (comm. अनन्तर्हितत्वाय); द्विपन्तं भ्रातृव्यमतिक्रामत्यनन्तरित्यै TaiBr. III. viii. 18.1; III. viii. 18.5; III. ix. 11.2; वर्पति न धावेत्। अमृतं वा आपः। अमृतस्यानन्तरित्यै TaiĀ. i. 26.7 (164.4)

अनन्तरी (anantar-ī) *f.* name given to the third day of the second fortnight (of every month on which a particular vow is to be observed) एषा विशेषविहितामिहिता तृतीया यानन्तरीत्यविधवाभिरुदीरितोच्चैः BhaviP. 657B.14 (iii. 29.77); अनन्तरी तृतीया च गणशान्तिव्रतं तथा BhaviP. 901A.30 (iii. 208.8)

अनन्तरीकर्तुम् (anantarī-kartum) *inf.* for bringing close, for making proximate एवं वाक्ये पदानां प्रकरणे च वाक्यानां संबन्धो यावत्साकाङ्क्षेण तत्संबन्धार्हेण परस्याप्यनन्तरीकर्तुं समर्थेन व्यवधानम् TantrVā. 439.21 (*on* ii. 1.48)

अनन्तरीकृत्य (anantarīkṛt-ya) *ger.* having brought close तदमुमेव तावदस्य क्रोधानलस्य सौमित्रेरनन्तरीकृत्य तिरोभवन्पश्यामि AdbhuDa. 3.14(4)

अनन्तरीभवन्ती (anantarī-bhavanti) *adj.* (*f.*) becoming close or proximate to सर्वत्रैवमपेक्षा पुरस्तात्परस्ताच्च प्रस्तैकत्रारुढेतरेषामनन्तरीभवन्ती

तावदपेक्ष्यमाणा निगृह्णाति यावत्किंचिन्न योऽयमस्यदोषं चोपलभ्यम् TantrVā. 439. 14 (*on* ii. 1. 48)

अनन्तरीभू (anantarī-bhū-) I. P. to be immediately next, to be close हृदयाद्धि मनः प्रणीतमिवानन्तरीभवति ChāndoUBh. 325. 6 (*on* v. 18. 2)

अनन्तरीय (anantarīya) *n.* crime bearing immediate fruition, deadly sin [DBHS.]

अनन्तरीय (anantar-īya) *adj.* [P. iv. 2. 138] being next in order अनन्तरीयं बलमाज्ञापयितुमर्हति महाराजः Abhiṣe. 3. 6(2); अनन्तरीयः GaṇRa. 5. 317(356); [concerning or belonging to the next of kin, MW; next in succession, APTE]

अनन्तरीयक (anantarīya-ka) *adj.* not appearing apart from, invariably concomitant with स मुद्गरप्रहारादिप्रयत्नानन्तरीयकः यस्मात्कृतको दृष्टो हेतुः स्याद्व्यभिचारार्थतः ŚlokaVār. 6. 29 (737. 2) = TattvSaṃ. 2329.

अनन्तरीयमाण (an-antarīyamāṇa) *adj.* not being interrupted अङ्गैरप्यनन्तरीयमाणैर्यज्ञो विस्तार्यते ŚābaBh. 1665. 24 (*on* ix. 1. 24)

अनन्तरुचिरोचिष्णु (anantaruci-rociṣṇu) *adj.* shining with the lustre similar to that of Ananta (i. e. of Viṣṇu or of Baladeva) (विभिन्नवर्णद्वयानां पड्भेदाः। यथा श्वेतश्यामौ ··· एषां क्रमेण शब्दाः यथा — श्वेतश्यामौ ··· रामानन्तार्जुन° ··· 'सिंहौजाः') अनन्तरुचिरोचिष्णुः। अनन्तशब्देन विष्णुर्बलदेवश्च KāvyKaVṛ. 67. 26 (3. 3)

अनन्तरुद्र (ananta-rudra) *m.* epithet of Śiva (*lit.* eternal Rudra) वेदे चास्य समाम्नातं शतरुद्रीयमुत्तमम्। नाम्ना चानन्तरुद्रेति उपस्थानं महात्मनः MahāBhā. vii. 173. 79, एषः ··· तदाप्रभृति ···। अभूत्सहायः करणीयपक्षेऽप्यनन्तरुद्रस्य धिया विशुद्धया ŚivLī. 5. 32.

अनन्तरूप (ánanta-rūpa) *adj.* [*f.* -ā] **i** having an infinite form यदेकमव्यक्तमनन्तरूपं विश्वं पुराणं तमसः परस्तात् TaiĀ. x. 1. 1 (757. 3); क्षयो नानन्तरूपस्य स्यात्समष्टिवपुर्भृतः BṛĀraUBhVā. v. 16. 62; **ii** having endless or innumerable forms अनन्तमव्यक्तमजं पुराणं सनातनं विश्वमनन्तरूपम् MahāBhā. i. 1917*(2); अनन्तरूपा ध्वजिनी त्वदीया नरेन्द्र भीमा न तु पाण्डवानाम् MahāBhā. vi. 20. 20; पश्यामि त्वा सर्वतोऽनन्तरूपम् MahāBhā. vi. 33. 16 = BhagGī. 11. 16; त्वया ततं विश्वमनन्तरूप MahāBhā. vi. 33. 38 = BhagGī. 11. 38; अनन्तरूपो भगवान् पुराणः BṛParāSm. 10. 384; अनन्तरूपो भगवान् वनमाली तु यः स्मृतः PauṣkS. 12. 22; योऽनन्तरूपोऽखिलविश्वरूपो गर्भेऽपि लोकान् वपुषा बिभर्ति ViṣṇuP. v. 3. 12 = BrahmP. 182. 16; कालो ह्यनन्तरूपस्तु PrajāSm. 169; सर्वतोऽनन्तरूपः। इन्द्रो मायाभिरास्ते ŚatŚlo. 50; अनन्तरूपम् ··· भक्त्या नमामि शिरसा जिनवर्धमानम् GaṇiSāSaṃ. 7. 1; विभवोऽनन्तरूपस्तु ··· अनिरुद्धस्य विस्तारो दर्शितस्तस्य सात्वते LakṣmīT. 2. 58; अनन्तरूपं मां द्रष्टुं पुरा हरिचतुर्मुखौ। पातालमन्तरिक्षं च जग्मतुः BṛKathāMañ. i. 1. 25; यावद् विशुद्धं स्वयमेव बुद्ध्या ह्यनन्तरूपं परमभ्युपैषि YogVā. ii. 19. 35; v. 43. 40; सूक्ष्मं परं ज्योतिरनन्तरूपम्। ··· वदन्तीश मुमुक्षवस्त्वाम् BrahmP. 122. 74; नमामि गणनाथम् ··· वाचामगोचरमनादिमनन्तरूपम् GaṇeP. i. 3. 7; मातः ···। पुण्यैरनन्तरूपा त्वं भुवश्रीश्च उत्तरा ŚāliC. 5. 93; अचिन्त्यमव्यक्तमनन्तरूपम् ··· तदेवाहम् ŚaṅkaVi.(Ā.) 267. 6; 246. 16; अनन्तरूपं खलु बोधयन्ति त्वामेव वेदा जय विश्वनाथ BallāC. 116. 3; अनन्तरूपम् ··· गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि BrahmS. 5. 42; अनन्तरूपस्य शिवस्य ···। अनेन रूपेण च भीषणेन तत्स्वरूपहानिर्न भवेत् कदाचन Vidvanmo. 8. 68; **iii** having the form of an infinite entity सत्यज्ञानानन्तरूपम् ··· ब्रह्म ··· निरूप्यते BrahmSūBh.(Śrī.) i. 188. 6 (*on* i. 1. 4); **iv** having many (inflected) forms अनन्तरूपस्येण एकोऽयमिकारोऽजिति व्यपदिश्यते PradI. v. 3A. 29 (*on* vi. 1. 1); **v** of the form of (the serpent-king) Ananta इन्द्राग्नियमनिर्ऋतिवरुणवायुसोमेशानब्रह्मानन्तरूपैर्नामभिर्बलिमन्त्रमूर्तैर्नमोऽन्तैश्च ··· दद्यात् VīraMi. 337. 17 (*on* 1. 286)

अनन्तरूप (ananta-rūpa) *n.* **i** form (i. e. incarnation) of Ananta (i. e. of Viṣṇu) दंष्ट्राग्रेणोद्धृता गौः ··· मृत्पिण्डवत्प्रागबृहद्वरुवपुषानन्तरूपेण येन। ··· नुदतु मम रिपून्नादिदेवो वराहः VarāP. 1. 2; **ii** infinite form महाविष्णुः ··· अनन्तरूपमास्थाय प्रविवेश तदण्डकम् ŚivaP. ii. 15. 31 (58B. 12); अतः अभ्यासादनन्तरूपेणाविर्भावः AṇuBh. 198. 2 (*on* iii. 2. 26); न च स्वस्यानन्तरूपैर्बहुभावं संकल्प्य 'इदं सर्वमसृजत' इति प्रपञ्चसर्जनानुपपत्तिः Nyāyāmṛ. 504A. 12; AdvaiSi. 762. 7; सुदर्शन तवानन्तरूपाणि स्मर सांप्रतम् BṛBrahmaS. i. 2. 68; *m.* **A** one of the epithets of Śiva (*lit.* having an infinite form) अष्टोत्तरसहस्रं तु नाम्नां शर्वस्य मे शृणु ··· अनन्तरूपः MahāBhā. xiii. 17. 132; **B** name of a Brahmin मंगलविला-विनिर्गत-(।) भट्टपुत्र-(।) बहुसुत-(।) अनन्तरूप-सुतः [Read अनन्तरूपसुताय] EI. xii. 158. 19.

अनन्तरूपतस् (anantarūpa-tas) *adv.* because of having infinite forms विश्वंभरा तद्धरणाच्चानन्तानन्तरूपतः। पृथ्वीयम् BrahmVaiP. ii. 9. 32.

अनन्तरूपता (anantarūpa-tā) *f.* the state of having many or innumerable forms (नाटिकायाम्) एकद्वित्र्यादिपात्राद्विभेदेनानन्तरूपता DaśRū. 3. 45; परं ब्रह्म ··· सगुणं बभौ ···। पालनाय स्वधर्मस्य बिभ्रतेऽनन्तरूपताम् GaṇeP. ii. 59. 4.

अनन्तरूपत्व (anantarūpa-tva) *n.* the state of having infinite forms संकल्पः ···। सत्यज्ञानन्तरूपत्वे पक्षधा स विजृम्भते AhirbuS. 14. 14; चशब्दादनन्तरूपत्वं चैके शाखिनः पठन्ति BrahmSūBh.(Ma.) 49A. 9 (*on* iii. 2. 13); ब्रह्मणोऽनन्तरूपत्वे यानि यानि रूपाणि विविधैर्बैरुपासितुं शक्यानि AṇuBh. 208. 1 (*on* iii. 3. 1); परमित्रिया वा विरुद्धक्रियोपनिषदामाप्नुं संमता सैवानन्तरूपत्वान्नायेत्युच्यते SetuBa. 135. 16; अमात्रोऽनन्तमात्रश्च इत्येके शाखिन एवमभेदेनानन्तरूपत्वेन चैनं पठन्ति GovīBh. 201. 5 (*on* iii. 2. 13)

अनन्तरूपवत् (anantarūpa-va(n)t) *adj.* **A** assuming the form of (the mythical serpent-king) Ananta तमर्थं यज्ञियं नागो जहारानन्तरूपवान् Rāmā. i. 851*(2); **B** having infinite forms अनन्तकर्मानन्तश्रीस्तथैवानन्तरूपवान् ĀdiP. 22. 31.

अनन्तरूपिन् (ananta-rūpin) *adj.* **A** possessed of infinite forms यः ··· अनन्तरूपी ···। दृष्ट्वा तं तादृशं शेषो भीत्या भ्रान्त इवाभवत् GaṇeP. i. 90. 47; अनन्तरूपी यो देवो वेदकर्ताखिलार्थदः। ··· गुणेश इति पप्रथे GaṇeP. ii. 79. 28; **B** having the name (*lit.* form) Ananta (i. e. Anantadeva, Āpadeva's father) अनन्तरूपिणं वन्दे गुरुमानन्दरूपिणम् MīmāNyāPra. 193. 10; **C** having the form of Viṣṇu, MīmāNyāPra. 193. 10.

अनन्तरै (ananta-rai) *adj.* abounding in riches (i. e. having infinite glory) दृग्वदुज्झितान्तरायमनन्तरायम् ··· आकलय्य (जिनम्) ··· कर्तुं स्तुतिं प्रस्तुतवान् (समरकेतुः) TilaMañ. 218. 3.

अनन्तरोक्त (anantarokta) *adj.* [*f.* -ā] **i** mentioned or referred to before or above सविषपुष्पघ्राणाच्छिरोव्यथा साश्रुनेत्रत्वं गन्धाज्ञानं च। तत्रानन्तरोक्तो विधिर्विष्टोदितश्चेति AṣṭāSaṃ. i. 48. 23 (1. 8); नानन्तरोक्तया युक्त्या तस्य बाधोपदर्शनात् TattvSaṃ. 281; धूमादिक्रमेण चन्द्रान्ततयानन्तरोक्तन्यायेन गतिं प्राप्य पुनराकाशादिक्रमेण पृथिवीं प्राप्नुवन्ति BālaKrī. ii 70. 3 (*on* 3. 186-87 (? 196-97)); श्रोणीतटे व्याघ्रपदं लिखन्ति। दीर्घायतां तां प्रवदन्ति रेखां स्थानं तदीयं यदनन्तरोक्तम् NāgaSa. 22. 3; अनन्तरोक्तेन प्रलाख्यानेन तुल्यमेतद् प्रलाख्यानम् Nyās. i. 198. 3 (*on* i. 2. 57); तत्रानन्तरोक्तया नीत्याभिमतनियमे प्रतिपद्यमाने प्रतिपत्तिगौरवं भवति Nyās. ii. 719. 5 (*on* vii. 2. 35); अनन्तरोक्तेन न्यायेन सर्वगतत्वं ब्रह्मणः BrahmSūBh.(Bhā.) 172. 4 (*on* iii. 2. 37); यदि हि मुख्यमुपगमस्तदा स एव विवाहोऽन्यस्यानन्तरोक्तेन न्यायेनाभावात् ManuBh. i. 224. 11 (*on* 3. 34); नायमनन्तरोक्तो दोषः श्रुतिस्मृतिचोदिते वधे ManuBh. i. 435. 11 (*on* 5. 39); i. 271. 6 (*on* 3. 137); उभयमनन्तरोक्तं मार्गद्वयमात्मा यस्येति विग्रहः VakroJī. 45. 11; अनन्तरोक्तस्य गुणद्वयस्य विषयं प्रदर्शयति VakroJī. 75. 18; 83. 13; सर्वशब्देनात्र प्रकृतापेक्षयानन्तरोक्तानि मूर्तद्रव्याणि परामृश्यन्ते NyāyKa. 22. 14; 50. 7; नैव शशतादोषः किं त्वक्षतदोषो वाच्यः। एतेनैवेत्यनन्तरोक्तेन स्वजातीयन्यायेन JayaMa. 277. 20 (*on* 5. 4); 337. 16 (*on* 6. 4); तत्र तयोरभ्यासवैयर्थ्ययोर्मध्ये अभ्यासस्यानन्तरोक्तस्येति TattvVai. 36. 22 (*on* 1. 32); 86. 22 (*on* 2. 19); तच्छब्दस्य चानन्तरोक्तपरामर्शकत्वात् Bhām. 518. 23 (*on* ii. 4. 17); एवं स्थित इति। अनन्तरोक्तेन प्रकारेण ध्वनिगुणीभूतव्यङ्ग्ययोर्विभागे स्थिते सतीत्यर्थः Loc. 215. 26 (*on* 3. 41); 'तद् व्याकरणमस्याः' इति अनन्तरोक्तान्वभूमित्युचितपरामर्शायाः स्मृतेः इति PratyabhiVi. i. 182. 5 (*on* i. 4. 6); अत्र किं स्यादित्यस्यानिर्देशात् अनन्तरोक्तं हविरन्तरोत्पादनं संबध्यते NyāyRa. 17. 14 (*on* 1. 54); अनेन श्लोकेनानन्तरोक्तं पुरुषोत्तमविषयं ज्ञानम् GītāBh.(Rā.) 606. 18 (*on* 15. 20); अनन्तरोक्ते प्रयोजनेऽभिमते सूत्रस्यासामर्थ्यात् 'नापत्यात्' इति वक्तव्यम् PradI. iv. 122A. 28 (*on* iv. 1. 93); उक्ततः प्रोहसद्वारः ··· इत्यत्र त्वनन्तरोक्तः प्रकारो न संभवतीति कुतोऽर्थान्तरप्रतीतिः VyaktiVi. 119. 23; **ii** referred to subsequently, cf. **अनन्तरोक्तप्रबोध.**

अनन्तरोक्तत्व (anantarokta-tva) *n.* the state of being referred to immediately before तस्याथेतोऽस्मिन् इति तस्याभिधेयसंज्ञकस्य शास्त्रस्यानन्तरोक्तत्वाद् ग्रहणम् Sphuṭā. i. 11. 1 (*on* 1. 2); न च (शब्दः) कल्पयितुं शक्यः, अनन्तरोक्तत्वात्, स्थूलन्यक्षोपपत्तेः ĀgaPrā. 5. 23.

अनन्तरोक्तदोष (anantarokta-doṣa) *m.* fault referred to before अनन्तरोक्तदोषपरिहारमभ्युपगम्य सूत्रोक्तो दोषः परिहर्तुं न शक्यते PrakaVi. 463. 21; अनन्तरोक्तदोषद्वयपरिहारं शङ्कते YuktiSneha. 150. 34 (*on* i. 1. 7); LaCandr. 533. 15.

अनन्तरोक्तनय (anantarokta-naya) *m.* rule stated immediately before तस्मात्तत्तुल्यवृत्तान्ताभिधानसामर्थ्यादेवानन्तरोक्तनयेन तदवगतेः VyaktiVi. 75. 10.

अनन्तरोक्तपक्ष (anantarokta-pakṣa) *m.* view stated immediately before उह्यश्चानन्तरोक्तपक्षवदेव BhāṭṭDī. iii. 308. 19 (*on* x. 4. 25)

अनन्तरोक्तपद्य (anantarokta-padya) *n.* verse quoted immediately before अनन्तरोक्तपद्ये तु नोत्साहः प्रतीयते RasGaṅ. 51. 14.

अनन्तरोक्तपाठार्थ (anantaroktapāṭhārtha) *m.* meaning of the (variant) reading stated immediately before एष चानन्तरोक्तपाठार्थाद् विशिष्यते न वेति सहृदया एव प्रमाणम् VyaktiVi. 127. 19.

अनन्तरोक्तप्रकार (anantarokta-prakāra) *m.* I method stated immediately before एवं स्थित एव शास्त्रे रोरुकारमकृत्वैव पुनरनन्तरोक्तप्रकारेणेष्टसिद्धेरुकारोऽनुबन्धो व्यर्थः स्यात् PariVṛ.(Sī.) 41. 18; अनन्तरोक्तप्रकारेण प्राणायामै रागादिदोषान् दहेत् ManvaMu. 241. 13 (*on* 6. 72); II special feature stated above ये तथाभूता इति। अनन्तरोक्तप्रकारमापन्ना इत्यर्थः Nyās. ii. 206.3 (*on* vi. 1.7)

अनन्तरोक्तप्रक्रिया (anantarokta-prakriyā) *f.* A derivational stages mentioned earlier (वाक्यादौ च द्वे द्वे उदात्ते भवतः) वाक्यादौ चेति। अनन्तरोक्तप्रक्रियेति भावः PradI. ii. 32B. 16 (*on* i. 2. 37); B procedure mentioned before नो चेदनन्तरोक्तप्रक्रियया परमात्मनस्सर्वदोषानुषङ्गः NītiMā. 52. 8.

अनन्तरोक्तप्रबोध (anantarokta-prabodha) *m.* awakening referred to subsequently 'स यदा प्रतिबुध्यते' इति अनन्तरोक्तप्रबोधस्यैकधाभवनसमानकर्तृकत्वस्वारस्यात् ŚrutaPra. ii. 141. 21 (*on* i. 4. 18)

अनन्तरोक्तप्रमेय (anantarokta-prameya) *n.* object of knowledge referred to immediately before अनन्तरोक्तप्रमेयस्य वक्ष्यमाणप्रमेयेणासंगतिमाशङ्क्य YuktiSneha. 108. 19 (*on* i. 1. 5)

अनन्तरोक्तभ्रान्ति (anantarokta-bhrānti) *f.* illusory knowledge referred to immediately before अविद्यायोगः—अनन्तरोक्तभ्रान्तियोगः ŚrutaPra. iA. 173. 28 (*on* i. 1. 1)

अनन्तरोक्तयुक्ति (anantarokta-yukti) *f.* argument or reasoning stated before ततः सोऽनन्तरोक्तयुक्त्या कृतप्रायश्चित्तविषय एव BālamBha. iii. 40.31 (*on* 3. 16)

अनन्तरोक्तवत् (anantarokta-vat) *adv.* as in the case of what is referred to immediately before विकल्पाभावश्चानन्तरोक्तवत् TantrVā. 8. 3 (*on* i. 2. 2)

अनन्तरोक्तविधि (anantarokta-vidhi) *m.* method laid down above or before एवमित्यनेनानन्तरोक्तविधिना ... आचार्यपुत्रादीनामप्यग्निपर्यन्तानां शुश्रूषकः ... अनुतिष्ठति ManvaMu. 84. 21 (*on* 2. 249)

अनन्तरोक्तविरोध (anantarokta-virodha) *m.* contradiction with what is stated afterwards अन्यथोपक्रमविरोधोऽनन्तरोक्तविरोधश्च BrahmSūBh. (Rā.) 609. 13 (*on* iii. 2. 35)

अनन्तरोक्तव्यावृत्त्यर्थ (anantaroktavyāvṛtty-artha) *adj.* meant for the exclusion of whatever is stated earlier वाशब्दोऽनन्तरोक्तव्यावृत्त्यर्थः VedāntDī. 161. 16 (*on* iii. 2. 27)

अनन्तरोक्तसमन्वय (anantarokta-samanvaya) *m.* co-ordination referred to earlier अनेन अनन्तरोक्तसमन्वयाक्षेपेणोत्थानादवान्तरसंगतिरिति सूच्यते ŚrutaPra. iB. 173. 24 (*on* i. 1.5)

अनन्तरोक्तस्वभाव (anantarokta-svabhāva) *adj.* having the characteristics referred to earlier एष इत्यनन्तरोक्तस्वभाव एव कर्तव्यो न शुद्धः AbhinBhā. i. 251. 9 (*on* 5.174)

अनन्तरोक्तागम (anantaroktāgama) *m.* verbal testimony referred to earlier सत्यं नैयायिकैरिदमुक्तम्। न तु युक्तम्। अनन्तरोक्तागमावहिर्भावात् Kāśi. iii. 137. 21 (*on* 5(6). 2)

अनन्तरोक्ति (anantarokti) *f.* I subsequent statement ज्ञातत्वेऽनन्तरोक्तौ त्वं पक्षौ संस्मर्तुमर्हसि UpadeSā. 407. 136; II preceding statement निरंशे निर्विशेषे इत्यनन्तरोक्तेः ŚrutaPra. iB. 18.21 (*on* i. 1.1); III expression of the sense 'afterwards' अथेत्यनन्तरोक्तिः स्यात् BṛĀraUBhVā. i. 3. 165.

अनन्तरोक्तिविरोध (anantarokti-virodha) *m.* contradiction with the statement occurring immediately after अन्यथा तत्सामानाधिकरण्येनेत्यनन्तरोक्तिविरोधात् ŚrutaPra. iA. 243. 20 (*on* i. 1.1)

अनन्तरोचितविचार (anantarocitavicāra) *m.* subsequent proper thought अत्र राज्ञो वल्लभाविरहवैधुर्यदशावेशविवशवृत्तेः ... प्रथमतरमेव स्वाभाविकसौकुमार्यसंभाव्यमानम् अनन्तरोचितविचारापसार्यमाणोपपत्ति ...अनवलोकनकारणमुत्प्रेक्ष्यमाणस्य ... रसः परां परिपोषपदवीमधिरोपितः VakroJī. 150. 15.

अनन्तरोच्चरित (anantaroccarita) *adj.* mentioned in close proximity अर्थः ... अन्विष्यते ... ततः पुरस्तात्परस्ताद्वा अनन्तरोच्चरिते पदान्तरे TantrVā. 436. 19 (*on* ii. 1. 48)

अनन्तरोज्झिति (anantarojjhiti) *f.* recent discharge अनतिबहुषु च व्यतीतेष्वहस्त्व(? स्स्व)नन्तरोज्झ[ज्झि]तौ स्नाता शरद्दिवसकरमूर्तिरिव भास्वरं तेजो बभार गर्भमुदरेण TilaMañ. 74. 19.

अनन्तरोत्पत्त्यर्थ (anantarotpatty-artha) *m.* the sense 'subsequent origination' कः पुनरुपमर्दार्थः आनन्तर्यसामर्थ्यात् अनन्तरोत्पत्त्यर्थः यस्माद्बीजोपमर्दादनन्तरमयं प्रादुर्भवति NyāyVār. 458. 12 (*on* iv. 1. 16)

अनन्तरोत्पादप्रसङ्ग (anantarotpāda-prasaṅga) *m.* undesired contingency of immediate birth (of a son) पुत्रादीनां तर्ह्यनन्तरोत्पादप्रसङ्गः BālaKrī. i. 174. 4 (*on* 1. 267)

अनन्तरोदाहरण (anantarodāharaṇa) *m.* subsequent example (अत्र हि द्वयोः प्रकृतिप्रत्यययोः प्रक्रमभेदः) आर्थः प्रक्रमभेदो यथा अनन्तरोदाहरणयोराद्यमाहितविपर्ययम् VyaktiVi. 63. 8.

अनन्तरोदाहरणद्वय (anantarodāharaṇadvaya) *n.* two subsequent examples अनन्तरोदाहरणद्वये च धर्मस्याप्यनुपादानम् PratāYaBhū. 364. 14.

अनन्तरोदाहृत (anantarodāhṛta) *adj.* stated immediately before सहोपनीत्या कुर्याच्चेदित्यनन्तरोदाहृतनारदवचनविरोधात् VīraMi. (Saṁskāra.) 313. 16.

अनन्तरोदाहृतवाक्य (anantarodāhṛta-vākya) *n.* sentence stated immediately before न पश्यो मृत्युमित्यत्रापि पश्यशब्दस्य ब्रह्मदर्शीत्यर्थः, तदेकं पश्यतीत्यनन्तरोदाहृतवाक्ये विषयस्य दर्शितत्वात् ŚrutaPra. iA. 40. 12 (*on* i. 1. 1)

अनन्तरोदित (anantarodita) *adj.* mentioned before अनन्तरोदितं न्यायं वेदाप्रामाण्यकारणम्। प्राज्ञा जल्पन्ति तेनामी भवेयुः सत्यवादिनः TattvSaṁ. 2445; 'सहस्रशीर्षम्' इति द्वितीयानिर्देशस्यानन्तरोदितोपासिना संबन्धस्यैव युक्तत्वाच्च VedāntDī. 191. 11 (*on* iii. 3. 43)

अनन्तरोदीरित (anantarodīrita) *adj.* described just before अनन्तरोदीरितलक्ष्मभाजौ पादौ यदीयावुपजातयस्ताः। इत्थं किलान्यास्वपि मिश्रितासु स्मरन्ति जातिष्विदमेव नाम VṛttaRa. 3. 31.

अनन्तरोद्गत (anantarodgata) *adj.* arising or appearing subsequently भवदपि वा सादृश्यकृतं स्मरणं न तदविवेकाय कल्पते देवदत्तदर्शनानन्तरोद्गततत्सदृशपुरुषान्तरस्मरणवत् NyāyMañ. i. 167. 7.

अनन्तरोद्देश (anantaroddeśa) *m.* immediately previous mention कुतोऽयं नियमस्तर्कविषय इति तर्कस्यानन्तरोद्देशात् तर्कविषय इति नियमः NyāyVār. 146.5 (*on* i. 1. 41)

अनन्तरोद्भूतप्रत्यय (anantarodbhūta-pratyaya) *m.* notion arising immediately afterwards चक्षुराद्यतिरिक्तं तु मनोऽस्माभिरपीष्यते। षण्णामनन्तरोद्भूतप्रत्ययो यो हि तन्मनः। ... तेन हेतुरिह प्रोक्तो भवति TattvSaṁ. 631.

अनन्तरोपदिष्ट (anantaropadiṣṭa) *adj.* [*f.* –ā] I mentioned immediately before अनन्तरोपदिष्टेन वाजेनान्नेन वाजिनः। ... प्रतीयन्ते TantrVā. 530. 13 (*on* ii. 2. 23); निवृत्तेरनन्तरोपदिष्टाया अर्थवादो द्वितीयं न समाचरितव्यमिति। व्रतं न ह्यातव्यन् ManuBh. ii. 443. 26 (*on* 11. 231); स संक्षिप्तोऽथ संकीर्णः संपूर्णः सम्यगृद्धिमाम्। अनन्तरोपदिष्टेषु संभोगेषूपपद्यते SaraKaṇṭhā. 563. 4; II mentioned or pointed out immediately afterwards पूर्वस्यैवानन्तरोपदिष्टं 'मांसं वा गोमूत्रयावकं पिबेयुरेवं शुद्ध्येयु'रिति BālaKrī. ii. 124. 2 (*on* 3. 252(? 258))

अनन्तरोपपन्नक (anantaropapanna-ka) *adj.* which has arisen after (something) अनन्तरदण्डके 'अणंतर'त्ति एकस्मादनन्तरमुत्पन्ना ये तेऽनन्तरोपपन्नकाः, तदन्यथा तु परंपरोपपन्नकाः (दण्डकाः) SthānṬ. 60A. 4.

अनन्तरोपलब्ध (anantaropalabdha) *adj.* cognized (i. e. heard) immediately before अथवान्त्यस्यैवानन्तरोपलब्धवर्णद्वयानुगृहीतस्य संस्कारमन्तरेणैव निमित्तत्वम् TātpaṬ.(U.) 464. 21 (*on* 5(11). 97); न तावत् पूर्वयोरन्त्यं प्रति विज्ञानयोरनुग्राहकत्वम्, अन्त्यवर्णज्ञानवेलायां तिरोहितत्वात् ...। नाप्यनन्तरोपलब्धयोः, संस्काराभावेन उपलम्भानुपलम्भयोरविशेषात् TātpaṬ.(U.) 465. 22 (*on* 5(11). 101)

अनन्तरोपविष्ट (anantaropaviṣṭa) *adj.* seated immediately next एवमनन्तरोपविष्टब्राह्मणहस्ते तदनन्तरोपविष्टब्राह्मणहस्ते च जलनिनयनादि पुनर्जलनिनया(? य)नान्तं कुर्यात् SmṛtiCan. v. 303.10.

अनन्तरोपाधि (anantaropādhi) *m.* immediately preceding delimiting factor यत्तु ब्रूषे, प्रियादीनां शिरस्त्वादिकल्पनानुपपन्ना मुख्यस्यात्मन इति—अतीतानन्तरोपाधिजनिता सा, न स्वाभाविकीत्यदोषः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 53. 12 (*on* i. 1. 12)

अनन्तरोर्मि (anantarormi) *m., f.* waves without any interruption or gap संक्षोभयामास सोऽर्णवं सलिलाश्रयः। अनन्तरोर्मिभिः सूक्ष्ममथ च्छिद्रम-

भूत् पुरा MatsyaP. 168. 4.

अनन्तर्गत (an-antargata) *adj.* not included within, not contained in गुणोऽनन्तर्गतश्चात्र पश्चादभिहितो भवेत् TantrVā. 406. 3 (*on* ii. 1. 18); यद्यपि च प्राधान्यांशः कर्तृत्ववचनेनानभिहितस्तत्र चानन्तर्गतः TantrVā. 931.13 (*on* iii. 4. 12); प्रतिबिम्बपक्षेऽप्युपाधावनन्तर्गतस्यैव चैतन्यस्य तत्र प्रतिबिम्बो वाच्यः, न तु जलचन्द्रन्यायेन कृत्स्नप्रतिबिम्बः SiddhāLeSam. 96. 1; MayūMāli. 757. 23 (*on* x. 7. 3)

अनन्तर्गतत्व (anantargata-tva) *n.* the state of not being included within, non-inclusion योगिनामिति पञ्चम्यर्थे षष्ठी। ··· चतुर्विधा योगिनः प्रतिपादितास्तेष्वनन्तर्गतत्वाद्वक्ष्यमाणस्य योगिनो न निर्धारणे षष्ठी संभवति GītāBh.(Rā.) 360. 7 (*on* 6. 47)

अनन्तर्गर्भ (an-antargarbha) *adj.* [*f.* -ā] not having a shoot (*lit.* embryo) within (समिधौ) मध्यमाद्धातोरनन्तर्गर्भे स्यातामित्यौपमन्यवः BaudhŚS. iii. 26 3; बर्हिषः समावनन्तर्गर्भौ विधृती कृत्वा मध्ये वेदेरुदीचीनाग्रे निदधाति BhārŚS. ii. 9. 9; समावनन्तर्गर्भौ दर्भौ विधृती कुरुते ĀpaŚS. ii. 9. 12; HirŚS. i. 8. 10 (172. 15); VaikhāŚS. 5. 7; कुशौ समावप्रशीर्णाग्रावनन्तर्गर्भौ कुशेश्छिनत्ति पवित्रे स्थ इति KātyŚS. ii. 3. 31; पुरस्तादप्रच्छिन्नप्रान्तौ दर्भावनन्तर्गर्भावुदगग्रौ बर्हिषि वितनोति VārāŚS. I. iii. 3. 16; कुशतरुणे ··· अनन्तर्गर्भे प्रादेशेन मापयित्वा कुशेन छिनत्ति ŚāṅkhāGS. i. 8. 14; KauṣīGS. i. 4. 1; ĀśvaGS. i. 3. 3; प्रस्तरात्पवित्रे गृह्णाति प्रादेशमात्रे समे अप्रशीर्णाग्रे अनन्तर्गर्भे JaimiGS. 1. 2 (2. 7); अप्रच्छिन्नाग्रावनन्तर्गर्भौ प्रादेशमात्रौ कुशौ पवित्रे PārāSū. 51. 30; VīraMi.(Āhnika.) 331. 16; 216. 14.

अनन्तर्गर्भक (anantargarbha-ka) *adj.* not having a shoot (*lit.* embryo) within अनन्तर्गर्भकं साग्रं कौशं द्विदलमेव च। प्रादेशमात्रं विज्ञेयं पवित्रं यत्र कुत्रचित् CaturCin. ii(1). 41. 2.

अनन्तर्गर्भिन् (an-antargarbhin) *adj.* not having a shoot (*lit.* embryo) within अनन्तर्गर्भिणमित्यादिलक्षणं पवित्रमित्युक्तम् VīraMi.(Paribhāṣā.) 94. 19; (Āhnika.) 267. 12.

अनन्तर्दधत् (an-antardadhat) *adj.* not hiding युधोऽपराजिष्णुः ··· । कुतोऽप्यनन्तर्दधदस्य सोऽस्ति लक्षः सखा जात इवैकमातुः DvyāśraKā. 2. 105 (comm. अनिलीयमानः)

अनन्तर्दोषता (anantardoṣa-tā) *f.* the state of not having internal defects (कल्केन) तेनास्रावसंनिरोधो मृदुता पूतिमांसापकर्षणमनन्तर्दोषता व्रणशुद्धिश्च भवति SuśruS. i. 18. 6 (comm. अनन्तर्दोषतेति दोषोऽत्र पूयः, तेनाभ्यन्तरपूयवर्जितत्वम्)

अनन्तर्द्धि (anantarddhi) *m.* one of the one thousand and eight epithets of Jina (*lit.* of endless prosperity) त्वां गिरां पतिम्। नाम्नामष्टसहस्रेण तोष्टुमः ··· अनन्तर्द्धिरमेयर्द्धिः MahāP. 25. 150.

अनन्तर्धान (an-antardhāna) *n.* non-disappearance, non-vanishing (i. e. presence) देवदेवनिवासस्य पुरस्य ज्योतीरूपस्य वान्तर्धानात्काशीलक्षणायास्तु पुर्या मुक्त्यादिफलदाया अनन्तर्धानान्न काचिदनुपपत्तिः TristhaSe. 97. 14.

अनन्तर्धाय (an-antardhāya) *ger.* I not having covered अन्तर्धाय देवानां पत्नीः संयाजयेदिति बौधायनोऽनन्तर्धायैवेति शालीकिः BaudhŚS. iii. 32.14; हिरण्यमन्तर्धायादित्यमुदीक्षयेदिति बौधायनोऽनन्तर्धायैवेति शालीकिः BaudhŚS. iii. 89. 8; iii. 95. 2; II not having placed (something) in between नानन्तर्धायासीत JaimiGS. 1. 19 (18. 7); न भूमावनन्तर्धाय (मूत्रपुरीषकर्मणी ··· कुर्यात्) GautDS. i. 9. 38 (comm. मूत्रपुरीषकर्मणी भूमौ तृणादिभिरन्तर्धायैव कुर्यात्); दर्व्यादिनन्तर्धाय साक्षाद्धस्तेनैव यद्दत्तं तद्धस्तदत्तम् CaturCin. iii(i). 615. 17.

अनन्तर्धि (an-antardhi) *m.* [w. r. for अन्तर्धि, KANGLE's Ed.] ArthŚā. ii. 245. 6 (7. 2)

अनन्तर्धी (an-antardhī) *adj.* whose mind is not inward, not introspective कपालमपि ते करे त्वमशिवोऽस्यनन्तर्धियाम् ŚivStu.(N.) 10.

अनन्तर्भवत् (an-antarbhavat) *adj.* not being included in, not being an inherent part ते (यमकादयः) रसचर्वणायामनन्तर्भवन्तः सहृदयहृदयम् ··· रसपराङ्मुखं विदधीरन् RasGaṅ. 89. 11.

अनन्तर्भाव (an-antarbhāva) *m.* non-inclusion (of something in something else), the not coming or falling within (the scope of something), the not being inherent प्रत्यक्षमपि न सामान्यगोचरमित्यावेदितम्। न चाभ्यामन्यत्प्रमाणमस्ति। प्रमाणस्य सतोऽत्रैवान्तर्भावात्। अनन्तर्भावे वा प्रमाणत्वानुपपत्तेः TātpaṬ.(Vā.) 18. 21 (*on* i. 1.1); यदि कथंचिद्बुद्धिमारोक्ष्यते तदास्माभिरप्युक्तेष्वेवान्तर्भावयिष्यते। अनन्तर्भावे वा द्रव्यत्वं तस्य निराकरिष्यते Kiraṇā. 15. 14; 'नद्यन्तं क्षेत्र'मित्यत्र त्वन्तशब्दः सामीप्यवाचीत्यन्यपदार्थे नद्या अनन्तर्भावः Pradī. vi. 157.11 (*on* vii. 2. 91); vi. 32. 20 (*on* vii. 1. 28); अभिमुखीभावेऽस्यापि प्रातिपदिकार्थ एवान्तर्भावाद्, यत्र त्वनन्तर्भावः, तत्र तदभिद्योतनाय संबोधने चेति प्रथमा विधीयते स्वरोऽपि PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 4. 105; इतरे सर्वज्ञत्वनित्यतृप्तत्वादयो ब्रह्मरूपान्तर्गततया अर्थसामान्याद् सर्वत्रोपसंहार्याः। प्रियशिरस्त्वादीनामनन्तर्भावान्नोपसंहारः BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 306. 10 (*on* iii. 3. 13); ii. 413. 4 (*on* iii. 4. 48); उपलक्षितत्वस्य साध्यान्तर्भावे स एव दोषः। अनन्तर्भावे च प्रकाशस्वरूपताया एव साध्यत्वाद् तस्याश्चान्यत्रापि सिद्धत्वाद् न केवलव्यतिरेक्यनुमानावकाशः TattvPradī.(Ci.) 7. 11; 27. 5; समस्तत्वस्य च समुदायापरपर्यायस्य समुदायिषु अन्तर्भावानन्तर्भावाभ्यां दुर्भणत्वात् TarkSaṁ.(Ā.) 82. 22; 16. 24; पुत्रिकाविधिविवाहो नवमोऽन्य एव। एष्वनन्तर्भावात् ManvaVi. 301.19 (*on* 3. 34); अन्यत्र तु छलादौ जात्यन्तरे वा तेषामनन्तर्भावाच्च NyāyPari. 236. 8; एवंविधेष्वेवाद्रव्येषु गुरुत्वद्रवत्व°··· °वैशिष्ट्यादीनां यथासंभवमन्तर्भावः। एष्वपि केषांचिदनन्तर्भावः स्वयूथ्यसंमतस्तत्र तत्र वक्ष्यते NyāySiA. 247. 1; स्वपाठपक्षे याज्या होतुरपनीयते, न तु वषट्कारभक्षावपनीयेते। तयोर्याज्यायामनन्तर्भावात् NyāyMāVi. 176. 26 (*on* iii. 5. 18); नापि शब्दस्तदुपायः (व्याप्तिज्ञानोपायः)। काणादमतानुसारेणानुमान एवान्तर्भावात्। अनन्तर्भावे वा वृद्धव्यवहाररूपलिङ्गावगतिसापेक्षतया प्रागुक्तदूषणलङ्घनाक्षमत्वात् SarvaDaSaṁ. 1. 83; समन्वयलक्षणे प्रथमाध्यायेऽनन्तर्भावस्य (संगतेः) भवद्भिरेवोक्तत्वात् NyāySu.(Ja.) 175B. 2 (*on* i. 3.4); अण्प्रत्याहारे ऋकारस्यानन्तर्भावात् सावर्ण्येन ऋकारेण ॠकारस्याग्रहणाद्ऋकारस्याच्त्वं नास्ति PariVṛ.(Sī.) 3. 15; अभावादावस्तित्वादिर्नाभावादितो भिन्नः। गुणादिष्वनन्तर्भावेन षट्पदार्थनियमभङ्गात् Nyāyāmṛ. 564A. 12; ननु नास्तिकानामपि प्रस्थानान्तराणि सन्ति, तान्येतेष्वनन्तर्भावात् पृथग्गणयितुमुचितानि PrasthāBhe. 2.6; ŚivārkaMaDī. ii. 413. 14 (*on* iii. 4. 48); तेषामपूर्वविध्यन्तर्भावावश्यंभावादन्यथा तेषां नियमपरिसंख्ययोरप्यनन्तर्भावेन विधित्रैविध्यभङ्गापत्तेः VidhiRa. 2(10. 23); न चेयमर्थापत्तिरनुमानेऽन्तर्भवितुमर्हति, अन्वयव्याप्त्यज्ञानेनान्वयिनि अनन्तर्भावात् VedāntPari. 239. 11; वीप्सायामेकत्वलक्षणसंख्याया अनन्तर्भावात् LaŚabdeŚe. i. 175. 11.

अनन्तर्भावगम्यभूमि (anantarbhāvagamya-bhūmi) *f.* a piece of land (i. e. passage) which can be trodden upon because of its non-inclusion (in any *maṇḍala*) यत्तु चतुर्विंशतिराख्याता भूमेस्तु परिकल्पना। ··· तद् षोडशाङ्गुलस्य प्रथमावस्थानं मण्डलस्यागन्तव्यत्वेन। तदप्यनन्तर्भावगम्यभूमेरङ्गुलानां परिगणनविषयमिति न कश्चिद्विरोधः VīraMi.(Vyavahāra.) 195. 6.

अनन्तर्भावतस् (anantarbhāva-tas) *adv.* due to non-inclusion उद्भिदादिपदं धर्मे किममानमुत प्रमा। विध्यर्थवादमन्त्रांशेष्वनन्तर्भावतो न मा NyāyMāVi. 40. 6 (*on* i. 4. 1)

अनन्तर्भावप्रसङ्ग (anantarbhāva-prasaṅga) *m.* undesired contingency of non-inclusion नापि द्वितीयः अनभ्युपगमात्। (भेदाख्यस्य धर्मत्वे) सप्तपदार्थाना(?सप्तपदार्थ्या)मनन्तर्भावप्रसङ्गात् KhaṇḍanKhā. 1160. 10.

अनन्तर्भावित (an-antarbhāvita) *adj.* not being included within न हि शक्यतेऽनन्तर्भावितेऽपि चैत्रे गृहाभावो ग्रहीतुम् NyāyRa. 456.15 (*on* 5(7). 23); शक्यते च ··· प्रागनन्तर्भावितमपूर्वं पश्चादन्तर्भावयितुम् NyāyRa. 683. 13 (*on* 5(16). 8)

अनन्तर्भावितविशेषणा (anantarbhāvita-viśeṣaṇā) *adj.* (*f.*) in which the attribute is not included न ह्यनन्तर्भावितविशेषणा विशिष्टप्रतीतिर्नाम ĀtmaTaVi. 279. 18.

अनन्तर्भावितापूर्व (anantarbhāvitāpūrva) *adj.* in which the unseen force (*apūrva*) is not included अनन्तर्भावितापूर्वमेव कर्म फलसाधनत्वेन बोधितम् NyāyRa. 495. 10 (*on* 5. (9)7)

अनन्तर्भाविताश्रय (anantarbhāvitāśraya) *adj.* in which the substratum (i. e. the individual) is not included सामान्यस्यानन्तर्भाविताश्रयस्य प्रत्येतुमशक्यत्वात् KhaṇḍanKhā. 789. 11

अनन्तर्भाव्य (an-antarbhāvya) *ger.* not having included, not having considered as an inherent part सिद्धिस्तु नानन्तर्भाव्य बहिर्भावमस्य भवति TātpaṬ.(U.) 392. 20 (*on* 5(7). 19) = Kāśi. iii. 167. 20 (*on* 5(7). 19); न ह्यनन्तर्भाव्य प्रतिसंबन्धिनं गुर्वर्थोऽवगम्यते Kāśi. iii. 3. 19 (*on* 5(4). 2); कृतिज्ञप्त्योरसामर्थ्ये समर्थमर्थान्तरमध्यवसेयमनन्तर्भाव्य कुतो हेतुत्वमिति चेन्न ĀtmaTaVi. 183. 2; बहिर्भावमनन्तर्भाव्य ··· प्रतिपक्षमानस्येदृशी प्रतिपत्तिरापद्यते ŚāstrDī. 78. 6 (*on* i. 1. 5); NyāyRa. 455. 23 (*on* 5(7). 22); न च भावनावेशो जात्यादिषु स्वरूपतो द्रव्यादिकमनन्तर्भाव्य संभवति Kiraṇā. 29. 8; अथ सदपि सत्तामनन्तर्भाव्य कारणम् KhaṇḍanKhā. 61. 14; न ह्यज्ञानाश्रयत्वमनन्तर्भाव्य कश्चिद्ग्रन्थो नाम ŚatDū. 107. 29; 142. 1; न ह्यनिष्टं किंचिदनन्तर्भाव्य कश्चिदपि दोषत्ववर्णनम् ŚatDū. 178. 7; न हि विषयाबाधमनन्तर्भाव्य प्रामाण्यग्रहणं नाम Nyāyāmṛ. 142B. 5 = AdvaiSi. 351. 7; प्रतियोगिनमनन्तर्भाव्यैव घटस्याभावः Nyāyāmṛ. 183B. 9; 182B. 7; YuktiSneha. 78. 21 (*on* i. 1. 5);

विध्यनर्हविधिमूले तु स्पष्टमेव क्रियामनन्तर्भाव्य मन्त्राश्वसंबन्धस्य विधातुमयोग्यत्वात् VidhiRa. 28 (146.16); न हि सर्वेषां प्राणानां द्वारविशेषमनन्तर्भाव्य साक्षादेव युगपज्जीवोपगमस्समर्थयितुं शक्यते ŚivārkaMaDī. ii. 452.25 (*on* iv. 2.4); लौकिकपरमार्थरजतस्य कालविशेषमनन्तर्भाव्यैव निषेधात् तादृशनिषेधसामर्थ्याच्च 'प्रतिपन्नं प्रातीतिकरजतं मिथ्येति' तैरुक्तम् LaCandr. 128.14; 152.22; शक्यार्थमनन्तर्भाव्य यत्र अर्थान्तरप्रतीतिः तत्र जहल्लक्षणा, यथा विषं भुङ्क्ष्वेति VedāntPari. 204.2; VīraMi. 8.18 (*on* 1.3); ŚaktiVā. 31.15; अकामकृतेऽप्यर्थप्रायश्चित्तश्रवणेन मरणावच्छिन्नव्यापारस्य विषयतामनन्तर्भाव्य ··· न्यूनपापे स्वतन्त्रहेतुत्वकल्पनात् VyutpaVā. 161.19; MayūMāli. 723.3 (*on* x. 5.8); तदनुसारेणास्माभिरपि सा रूपकेऽनन्तर्भाव्य पृथग्दर्शिता AlaṅkāMañ. 38.18.

अनन्तर्भूत (an-antarbhūta) *adj.* [*f.* -ā] not included, not considered as an inherent part (अविद्या) अहंकारस्य निर्भासेऽनन्तर्भूतैव तन्निमित्तमिति PañcPā. 20.21 (*on* i. 1.0); AbhinBhā. i. 193.18 (*on* 4.293); परमात्मप्रश्नस्तेष्वनन्तर्भूतोऽस्तु VedāntKa. 200.21 (*on* i. 4.1); त्रित्वमुपाददानेन त्वनन्तर्भूतं चतुष्ट्वादिकं वर्जयितुं शक्यते NyāyMāVi. 625.20 (*on* xi. 1.8); (सूत्रम्) अथानन्तर्भूतं तर्हि स्यानारम्भप्रसङ्गः, इति चेत् VivaPraSaṁ. 224.2; दोषाणाम् ···। अनन्तर्भूतानां च दोषत्वनिरासात् NyāySu.(Ja.) 264A.11 (*on* ii. 1.2); तस्मात् भावपदार्थानामेतेष्वेवान्तर्भावात् अनन्तर्भूतानां च पदार्थत्वानुपपत्तेः MānaMe. 292.5; अनन्तर्भूतेष्वपि केषुचिदिष्यते Prasā. i. 585.11; SiddhāKau. 427A.14 (*on* vii. 3.32)

अनन्तर्भूतत्व (anantarbhūta-tva) *n.* the state of not being included ननु वाय्वन्तरिक्षे ··· तेजःप्रभृतिष्वनन्तर्भूतत्वात् अवशिष्येते ChāndoUBh. 359.18 (*on* vi. 4.4); अत्यन्तव्यतिरिक्तत्वं स्वधर्मत्वेनानन्तर्भूतत्वम् VedāntKa. 244.4 (*on* ii. 1.24)

अनन्तर्भूतसंक्रान्तिरात्रि (anantarbhūtasaṅkrānti-rātri) *f.* night in which (the Sun's) transit from one sign of the zodiac to another does not take place (*lit.* is not included) अनन्तर्भूतसंक्रान्तिरात्रिस्तु कालः कर्मानङ्गमेव CaturCin. iii(2). 434.18.

अनन्तर्भूतान्तार्थ (an-antarbhūtāntārtha) *adj.* not having the item (viz. *m*) denoted by the constituent word *anta* included (in the principal meaning *yuṣm* denoted by the Bv. Cpd. as a whole) अन्यपदार्थविषयस्यान्तशब्दस्येदं व्याख्यानम्। कचिदन्तर्भूतान्तार्थोऽन्यपदार्थो बहुव्रीहिरभिधेयः, कचिदनन्तर्भूतान्तार्थ इत्यर्थः PradI. vi. 156.21 (*on* vii. 2.91)

अनन्तर्मुख (an-antarmukha) *adj.* not looking inward, not probing into one's own self आत्मविद्या चानन्तर्मुखस्य गुरुकारुण्यरहितस्य न वेदशास्त्रमात्रेणोत्पद्यते JīvanVi. 55.6.

अनन्तर्मुखचेतस् (anantarmukha-cetas) *adj.* whose mind is not looking inward, not introspective न निर्विचिकित्सं ब्रह्मात्मत्वेनावगन्तुं शक्नोति ··· अनन्तर्मुखचेता बहिरेवाभिनिविशमानः PañcPā. 63.11 (*on* i. 1.1); VivaPraSaṁ. 218.18.

अनन्तर्यता (anantarya-tā) *f.* the state of being immediately successive अनेन कुलपुत्र पर्यायेण जातिपरंपरया ··· तथागतानर्हतोऽनन्तर्यतया षट्त्रिंशद्गङ्गानदीवालुकासमांस्तथागताननुस्मरामि GaṇḍVyū. 82.6 [DBHS.]

अनन्तर्यमार्ग (anantarya-mārga) *m.* [w. r. for आनन्तर्यमार्ग] AbhidhKoBh. 352.13 (*on* 6.28)

अनन्तर्यमुक्तिमार्ग (anantarya-muktimārga) *m.* [w. r. for आनन्तर्य-मुक्तिमार्ग] AbhidhK. 6.28.

अनन्तर्यामित्व (anantaryāmi-tva) *n.* the state of not being the inner controller असर्वात्मकोऽपि सर्वात्मकत्वेनान्तर्याम्यप्यनन्तर्यामित्वेन ··· ज्ञायते तथैक एव बहुधा ज्ञायत इत्यर्थः TattvPrakā. 20B.2 (*on* i. 1.17)

अनन्तर्वासस् (an-antarvāsas) *adj.* not having an undergarment चक्रे ··· अनन्तर्वाससः कांश्चित् BhāgP. ix. 8.7; अनन्तर्वासा अधरीयशून्यः VīraMi. 34.23 (*on* 1.16); अनन्तर्वासाः अधोवस्त्रशून्यः VīraMi. 42.3 (*on* 1.20) = VīraMi.(Āhnika.) 93.15.

अनन्तर्हित (án-antarhita) *adj.* [*f.* -ā] 1 (mostly with Abl.) not separated from, not remote from, very close or near to ततोऽश्वोऽसृज्यत तस्मादश्व उभयादन्ननन्तर्हितो हि पुरुषादसृज्यत MaiS. i. 8.1 (i. 116.1); iii. 6.6 (iii. 67.17); KāṭhS. 23.3 (ii. 77.18); KapiKaS. 35.9 (186.1); इयं वै गौरस्या एवानन्तर्हितोऽभिषिच्यते KāṭhS. 37.6 (iii. 87.20); वयमुत्तरेणैव परीम इति ह स्माह कौषीतकिर्यज्ञस्यानुसंचरं सप्तऋषिभ्योऽनन्तर्हिताः KauṣIBr. 27.6 (133.7); स्तोत्रियानुरूपौ शस्त्वा वालखिल्याः शंसत्यात्मा वै स्तोत्रियानुरूपौ प्राणा वालखिल्या अनन्तर्हिता उ हेमे प्राणाः KauṣIBr. 30.8 (145.12); 8.5 (37.14); स्वयमातृण्णाया अनन्तर्हिता दूर्वेष्टकोपधीयते तस्मादस्या अनन्तर्हिता ओषधयोऽनन्तर्हिताः पशवोऽनन्तर्हितोऽग्निरन्तर्हितो ह्येष एतयोपैत ŚatBr. VI. ii. 3.2; पशवो वै दूर्वेष्टका पशूनेवैतदुपदधाति तद्यैरदोऽग्निरनन्तर्हितैः पशुभिरुपैत्तऽएते तानेवैतदुपदधाति ŚatBr. VII. iv. 2.10; तेऽअनन्तर्हिते द्वियजुष उपदधाति यजमानो वै द्वियजुरनन्तर्हितौ तद् यजमानादाण्डौ दधाति ŚatBr. VII. iv. 2.24; अथ विश्वज्योतिषमुपदधाति।··· तामनन्तर्हिताꣳ रेतःसिग्भ्यामुपदधाति ŚatBr. VII. iv. 2.25; यच्छन्दस्या उपदधात्येष्वेवैतत् पशुषु माꣳसानि दधात्यनन्तर्हिताः पशुभ्य उपदधात्यनन्तर्हितानि तत् पशुभ्यो माꣳसानि दधाति ŚatBr. VII. v. 2.42; VIII. i. 4.11; तद् याभिरदो वायुर्दिग्भिरनन्तर्हिताभिरैत् ता एतास्ता एवैतदुपदधाति ŚatBr. VIII. iii. 1.11; प्राणो वै स्वयमातृण्णानन्तर्हितं तत् प्राणादन्नं दधाति ŚatBr. VIII. iii. 1.13; सयुभ्यावनुष्टुभः। ता अनन्तर्हिता जगतीभ्य उपदधात्यनन्तर्हिते तच्छ्रोणिभ्यꣳ(? भ्याꣳ) सक्थ्यौ दधाति ŚatBr. VIII. vi. 2.9; असौ वाऽआदित्यस्तपस्तस्मादेतावृतूऽअनन्तर्हितौ ŚatBr. VIII. vii. 1.5; VIII. vii. 4.18; IX. iii. 1.20; अथ नौधसेन (स्तुवन्ति)। अदो वै नौधसम्। अनन्तर्हितानेवैत ऊर्ध्वान् लोकान् जयति।··· इदं वै श्यैतम्। अनन्तर्हितानेवामुतोऽर्वाचो लोकान् जयति JaimiBr. 1.146; तस्य (अभिजितः) रथन्तरं पृष्ठं भवति, वामदेव्यं मैत्रावरुणसाम, बृहदार्भवे पवमाने। इदं वै रथन्तरम्। अन्तरिक्षं वामदेव्यम्। अद एव बृहत्। एषामेव लोकानामनन्तर्हितानामभिजित्यै JaimiBr. 2.179; 2.317; विमतानां प्रसवसंनिपाते संसवोऽनन्तर्हितेषु नद्या वा पर्वतेन वा ĀśvaŚS. I. vi. 6.11; स्तुते माध्यंदिने पवमानेऽग्नीषोमीयेण चरत्यनन्तर्हित आग्नेयस्य वपया चरति।··· अनन्तर्हित एवानूबन्ध्यस्य वपया चरति BaudhŚS. ii. 369.7; **2** (mostly with Loc.) not covered, bare अनुद्धते दक्षिणत आहवनीयस्याभिषिच्यतेऽस्यामेवानन्तर्हितेऽप्यभिषिच्यते PañcBr. xix. 13.9; पूर्वेणोपस्तम्भनमुत्तरं ध्रुवस्थालीमनन्तर्हिते KātyŚS. ix. 2.18; वसन्ते ··· अनन्तर्हिते स्थण्डिले द्वादशरात्रि(? त्री)रधः शयीत LāṭyāŚS. ix. 8.4; अथ दीक्षाग्निकी द्वादशरात्रम्।··· एकेन वाससानन्तर्हितायां भूमौ शयीत MānGS. i. 23.9; i. 23.17; पश्चात् पतिरवस्थाय दक्षिणेन पाणिना दक्षिणमꣳसमन्ववमृश्यानन्तर्हितं नाभिदेशमभिमृशेत् GobhiGS. ii. 6.3; ii. 10.28; DrāhyGS. ii. 4.15; शेष्वानन्तर्हितायां त्वं भूमौ मलिनवासिनी Rāmā. ii. 9.16; **3** uninterrupted, unobstructed, continuous इयं वाव रथंतरम्। असौ बृहत्। अनयोरेवैनमनन्तर्हितमभिषिञ्चति TaiBr. II. vii. 6.3; अथ दधि मधु घृतꣳ सꣳसृज्यानन्तर्हितेन जातरूपेण प्राशयति ŚatBr. XIV. ix. 4.25; BṛĀraU. vi. 4.25; तद् यत् प्रजननं तन्मा प्रजनयादिति। तस्यैकोत्तरा(:) स्तोमा भवन्ति। अनन्तर्हितादनन्तर्हितात् प्रजननात् प्रजाया इति JaimiBr. 2.81; 2.344; 2.388; पयो वै रैवतयः। पशवः पञ्चममहः। ··· अन्येन साम्ना ···। ता यदनन्तर्हिता भवन्ति तेन पयः पशुभ्योऽनन्तर्हितं भवति JaimiBr. 3.145; या तृतीया सूक्तस्य तस्या उत्तरमर्धर्चमुत्सृजति नदस्य चोत्तरं सोऽयं मुखस्य विवरस्तेन वाचं वदति मुखेन वै वाचं वदति तौ पुरस्ताद् द्विपदानां शंसति तथा हास्य स्तोत्रियानन्तर्हिता भवति ŚāṅkhāĀ. 2.1 (6.2); आर्षेयाणि गृहपतेः प्रवरित्वा त्मादीनां मुख्यानाम्।··· यावन्तोऽनन्तर्हिताः समानगोत्रास्तावतां सकृत् ĀśvaŚS. I. iv. 1.19; युञ्जानः प्रथमं मन इति षड्चोऽनन्तर्हिताः BaudhŚS. ii. 1.22; स्वरानन्तर्हितवचनम् Vār. 5 *on* P. i. 1.7; स्वरैरनन्तर्हिता हलः संयोगसंज्ञा भवन्ति MahāBh. i. 59.4 (*on* i. 1.7); अन्तर्हितेभ्योऽनन्तर्हितेभ्यो वा प्रेतेभ्यस्त्रिभ्यः क्रमेण श्राद्धं कर्तव्यम् CaturCin. iii(1). 129.17; VīraMi (Śrāddha.) 15.27; **4** not concealed, manifest, visible किमिदं जामि क्रियतेऽग्नीषोमयोरेवाज्यस्याग्नीषोमयोः पुरोडाशस्य यदनन्तर्हितं तेन जामि ŚatBr. I. vi. 3.27; सूर्येऽनन्तर्हितेऽस्मिन् कतिपयदिवसैर्वासराद्वैतसृष्टिः PrabaCin. 115.12; PurāPraSaṁ. 85.26.

अनन्तर्हितम् (anantarhitam) *adv.* uninterruptedly, without any interval (of time) अन्यत्रापि संनिपातेन तृचं सूक्तं वानन्तर्हितमेकासने द्विः शंसेत् ĀśvaŚS. II. i. 2.15.

अनन्तलक्षण (ananta-lakṣaṇa) *adj.* [*f.* -ā] **A** characterised as eternal entity सर्वे प्राणिनः ··· सत्यज्ञानानन्तलक्षणेन पञ्चकोशातिगेन सर्वात्मना आत्मवन्तः TaiUBh. 244.5 (*on* 2.3); ब्रह्मणः सत्यज्ञानानन्तलक्षणाद्भगवतः किलार्धविन्दुरूपा प्रकृतिरुत्पन्ना ŚaṅkaVi.(Ā.) 6.13; 82.8; **B** possessing innumerable (auspicious) marks तस्याः कालेन संजाता दुहितानन्तलक्षणा BhaviP. 739B.31 (iv. 94.14); *n.* feature as eternal entity सत्यज्ञानानन्तलक्षणलक्षितस्य परमात्मनः सम्यग्ज्ञानात् ŚaṅkaVi.(Ā.) 15.17.

अनन्तलक्ष्मन् (ananta-lakṣman) *m.* name of Balarāma (*lit.* who has the serpent-king Ananta as his mark) ताललक्ष्मानन्तलक्ष्मा बलदेवः सितासितः ParaNā. 131.

अनन्तलता (ananta-latā) *f.* innumerable creepers मदमुखरासंख्या(? ख्य)शिखिकुलोद्भासिन्यनन्तलतान्तकोटिसंकटैकैकवृक्षविटपे सत्यपि कानने ··· सुमनसां कोटिभिराकीर्णममरोद्यानमावर्ण्यते TilaMañ. 213.1.

अनन्तलब्धि (ananta-labdhi) *adj.* possessing infinite attainments or achievements नमस्तेऽनन्तदानाय नमस्तेऽनन्तलब्धये। नमस्तेऽनन्तभोगाय नमोऽनन्तोपभोग ते MahāP. 25.84.

अनन्तलवण (ananta-lavaṇa) *m.* name of the son of Anaṅgalavaṇa विलोक्य ··· अनङ्गलवणात्मजम्। क्षितीश्वरपदं तस्मै ददौ ···। अनङ्गलवणः (v. l. अनन्तलवणः, BJP. 1959) सोऽपि पितृतुल्यगुणक्रियः PadmP.(Ra.) 119. 3.

अनन्तलावण्यललित (anantalāvaṇya-lalita) *adj.* charming due to immense beauty अनन्तलावण्यललितम् ··· राजानमब्रवीद् UdaySuKa. 51. 2.

अनन्तलिङ्ग (ananta-liṅga) *n.* image of Lord Viṣṇu अनन्तलिङ्गैः समलंकृतेषु चचार तीर्थायतनेष्वनन्यः (विदुरः) BhāgP. iii. 1. 18 (Vijayadhvaja अनन्तस्य हरेः लिङ्गैः प्रतिमाभिः)

अनन्तलील (ananta-līla) *adj.* performing many wonderful deeds नमोऽनन्तलीलाय कैवल्यभासे ··· प्रसीदेशस्तो GaṇeBhu. 8; त्वमेव विष्णुः ···। निरीहोऽनन्तलीलश्च निर्गुणः सगुणाकृतिः ĀdiP. 15. 30; पार्वत्या उदराद् गर्भो वरेण्यगृहगोऽधुना। वर्धतेऽनन्तलीलोऽसौ GaṇeP. ii. 132. 5; वन्दे महानन्दमनन्तलीलं महेश्वरम् ··· शंकरमादिदेवम् ŚivaP. iii. 1. 1 (295A. 1)

अनन्तलीला (ananta-līlā) *f.* **i** endless sport नित्यं क्रीडा निकुञ्जेषु ···। अनन्तलीलास्य हरेस्त्रिधा लीलास्ति निलदा ĀdiP. 12. 31; **ii** sport of Ananta (i. e. of Kṛṣṇa) अनन्तलीलोचितभूमिकाप्तैराविदिताव्देवनेचेरन्द्रैः। पथः समास्थाय गृहीतचापा गुप्तस्थितिं गोपसुता वितेनुः Yādavā. 5. 16 (comm. कृष्णस्य लीलायां मृगयारूपायाम्)

अनन्तलीलाकलित (anantalīlā-kalita) *adj.* full of many wonderful deeds अनन्तलीलाकलितः किलास्ते गच्छो बृहद्गच्छ इति प्रतीतः PurāPraSam. 26. 2.

अनन्तलीलाभिरत (anantalīlābhirata) *adj.* **i** taking delight in various amorous sports अनन्तलीलाभिरतौ श्रीराधामाधवौ सुखम्। क्रीडेते नित्यमेव ĀdiP. 13. 63; **ii** taking delight in many wonderful deeds रामकृष्णौ च सर्वेशौ ···। अनन्तलीलाभिरतौ गोपवेषधरावपि ĀdiP. 14. 104.

अनन्तलोक (ananta-loka) *m.* endless (number of) worlds सर्वाण्डेष्वनन्तलोकाश्चानन्तवैकुण्ठाः सन्तीति सर्वेषां खल्वभिमतम् TripāMaNāU. 381. 17 (8); *adj.* **i** possessing infinite (number of) worlds (of enjoyment), having (access to) many worlds (for enjoyment) एवंवृत्तावनन्तलोकौ भवतः HirŚS. xxvii. 1. 68 (140. 19) (comm. यौ गृहमेधिनावेवं तदेवंवृत्तौ भवतस्तयोरनन्ता लोका भवन्ति); ĀpaDS. ii (2). 4. 15; अथातो हविर्यज्ञियं निवपनम् — यं कामयेतानन्तलोकस्स्यादिति ··· ध्रुवस्य त्वा विष्टपे सादयाम्यसावित्यनन्तलोको हैव भवति BaudhPiMe. i. 15. 2; HirPiMe. xxviii. 2. 10; ĀgniveGS. iii. 6. 3 (152. 11); **ii** possessing eternal enlightenment नमस्तेऽनन्तलोकाय लोकालोकावलोकिने MahāP. 25. 83.

अनन्तलोकजय (anantaloka-jaya) *m.* victory over infinite worlds ('अनन्तं वै मनोऽनन्ता विश्वे देवा अनन्तमेव स तेन लोकं जयति') मनसो वृत्त्यनन्तत्वसामान्येनानन्तविश्वेदेवसंपादनं कृत्वानन्तलोकजयः PañcPā. 90. 17 (*on* i. 1. 4); तेन चानन्तलोकप्राप्तिः (v. l. अनन्तलोकजयः) Bhām. 92. 1 (*on* i. 1. 4); VivaPraSam. 306. 20.

अनन्तलोकप्राप्ति (anantaloka-prāpti) *f.* **i** attainment of the eternal world केन तर्ह्यनन्तलोकप्राप्तिरित्याशङ्क्याह — ज्ञानेन विद्वान् तेज अभ्येति नित्यम् SanatBh. 282. 18 (*on* 3. 18); **ii** attainment of infinite worlds मन आलम्बनमविद्यमानसमं कृत्वा प्राधान्येन संपाद्यानां विश्वेषामेव देवानामनुचिन्तनं तेन चानन्तलोकप्राप्तिः Bhām. 92.1 (*on* i. 1.4)

अनन्तलोकाप्ति (anantalokāpti) *f.* attainment of boundless world प्र ते ब्रवीमि ··· स्वर्ग्यमग्निम् ···। अनन्तलोकाप्तिमथो प्रतिष्ठां विद्धि त्वमेतं निहितं गुहायाम् KaṭhU. 1. 14; अनन्तलोकाप्तिं स्वर्गलोकफलप्राप्तिसाधनमित्येतद् ··· एतम् अग्निं मयोच्यमानं विद्धि KāṭhUBh. 110. 7 (*on* 1. 14)

अनन्तवक्त्र (ananta-vaktra) *adj.* [*f.* -ā] possessed of innumerable faces or mouths नमः ···। अनन्तवक्त्रनयनश्रोत्रपादाक्षिबाहवे SkandP. ii(2). 27. 43; महाश्रीरस्य देवता।··· अनन्तवक्त्रानन्तपदा LakṣmīT. 44. 46.

अनन्तवक्त्रधृह् (anantavaktra-dṛh) *adj.* [P. viii. 2. 32; Nom sg. -धृक्; cf. IIr. *dhṝjhta; since Epics -धृक् means 'bearing'] bearing the mouth (i. e. the hood) of (the serpent-king) Ananta तदा प्रमेयं तु सुचो ज्ञातव्यं कर्मसिद्धये। शतपत्रात्मनानन्तो मुष्टिस्थोऽनन्तवक्त्रधृक् PāraS. 7. 76.

अनन्तवचन (ananta-vacana) *adj.* expressive of the infinite number शतरुद्रीयमिति। शतशब्दोऽनन्तवचनः, शतं रुद्रा देवतास्येति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iv. 2. 28.

अनन्तवत् (ananta-va(n)t) *adj.* having no end or limit (in space, time or matter) स य एतमेवं विद्वांश्चतुष्कलं पादं ब्रह्मणोऽनन्तवानित्युपास्तेऽनन्तवानस्मिँल्लोके भवति। अनन्तवतो ह लोकाञ्जयति ChāndoU. iv. 6.4; अनन्तवत्येव भूताकाशे वाय्वादिस्वकार्यापेक्षयाधिककालावस्थायित्वाभिप्रायेणानन्तत्वव्यपदेश इति त्रिदशामरत्वन्यायेन UpaParā. 51. 22; तदेव च ··· अनन्तवदनन्तवत् भवतीति लक्षितम् ··· अतो मान्त्रवर्णिकं परं ब्रह्मैव NyāySu.(Ja.) 134A. 1 (*on* i. 1. 6); *m.* name of a quarter (*pāda*) of *brahman* (the others being *prakāśava(n)t*, *jyotiṣma(n)t* and *āyatanava(n)t*) एष वै सोम्य चतुष्कलः पादो ब्रह्मणोऽनन्तवान्नाम ChāndoU. iv. 6. 3; तथा पृथिव्यन्तरिक्षं द्यौः समुद्र इत्यपराश्चतस्रः कला द्वितीयः पादोऽनन्तवान्नाम Bhām. 128. 5 (*on* i. 1. 5); 569. 1 (*on* iii. 2. 31); सोऽयमनन्तवत्त्वेन गुणेनोपास्यमानोऽनन्तत्वमुपासकस्यावहतीति अनन्तवान्पादः Bhām. 569. 3 (*on* iii. 2. 31)

अनन्तवत् (ananta-vat) *adv.* like (the serpent-king) Ananta तयोश्चक्रकमेतद्धि जज्ञेऽनन्तमनन्तवत् PrabhāC. 136. 9.

अनन्तवती (anantavatī) *f.* name of the queen of King Devaśakti विदर्भेष्वस्ति नगरं श्रीमत्कुण्डिनसंज्ञकम्। देवशक्तिरिति ख्यातस्तत्रास्ति च महीपतिः। तस्यानन्तवतीत्यस्ति राज्ञी प्राणाधिकप्रिया KathāSaSāg. ix. 5. 57.

¹अनन्तवत्त्व (anantavat-tva) *n.* the state of being endless, endlessness स यः कश्चिद् यथोक्तं पादमनन्तवत्त्वेन गुणेनोपास्ते, स तथैव तद्गुणो भवत्यस्मिँल्लोके ChāndoUBh. 226. 15 (*on* iv. 6.4)

²अनन्तवत्त्व (an-antavattva) *n.* [Inst.] because of the absence of the treatment like the final (i. e. following element) (in the context of a single substitute for both the preceding and the following elements) नन्वत्रं (परिभाषायाम्) मुत्वं क्षीरपेणेत्वत्र पूर्वं प्रत्यनन्तवत्त्वेनैकानुत्तरपदे ण [८, ४, १२] इति णत्वं सिद्धं न प्राप्नोति PariVṛ.(Sī.) 116. 6.

अनन्तवत्फल (anantavat-phala) *n.* fruit or result having no limit or end, long-lasting fruit अविद्वत्कर्मणामन्तवत्फलोक्त्या विद्यासाध्यमनन्तवत्फलमेव विद्वत्कर्मणां फलमिति तेषां विद्याङ्गत्वं सूच्यते ŚivārkaMaDī. ii. 388. 25 (*on* iii. 4. 13)

अनन्तवनस्पति (anantavanaspati) *m.* name of a prince (*lit.* the lord of vast forest) अथ संप्रेषितो राज्ञा मन्त्री प्राप्य पुरं निजम्। विवाहप्रगुणः स्वामिन् जज्ञेऽनन्तवनस्पतिः MallīC. 3. 54.

अनन्तवपुस् (ananta-vapus) *adj.* having innumerable corporeal forms यः ··· विश्वं धत्ते तथानन्तवपुस्तमस्तम् ViṣṇuP. iv. 1. 86; *n.* (coiled) body of (the serpent-king) Ananta यत्रानिशं मधुकरीव मही निपण्ण(? ण्णा) ··· पायादनन्तवपुषः फणमण्डलं वः Tantrākhyā. 1.5; अनन्तवपुषा धृता PṛthvīVi. 11. 44.

अनन्तवरवीर्य (ananta-varavīrya) *adj.* endowed with infinite excellent vigour अयं खल्वात्मा ··· प्रक्षीणघातिकर्मा ··· निखिलान्तरायक्षयादनन्तवरवीर्यः TattvPradī.(A.) 26. 4 (*on* 1.19); TātpaVṛ. 26.17 (*on* 1. 19)

अनन्तवर्ग (ananta-varga) *m.* innumerable divisions अनेन चास्य (सिद्धसुखस्य) कल्पनामात्रतामाह, सोऽनन्तवर्गभक्तो — अनन्तवर्गापवर्तितः सन् समीभूत एवेति भावार्थः AupaSūT. 224. 10; सिद्धस्य सुखराशिः स्यात्सर्वाद्धापिण्डितो यदि। अनन्तवर्गभक्तोऽपि, सर्वाकाशे न माति सः SamarāSam. 9.681.

अनन्तवर्चस् (ananta-varcas) *adj.* having infinite splendour or glory नमामि गोविन्दमनन्तवर्चसम् NaraP. 10. 9.

अनन्तवर्चस (ananta-varcasa) *adj.* having infinite splendour or glory आविष्कृतं कौर्ममनन्तवर्चसं नारायणेनाद्भुतकर्मकारिणा।··· रूपं परं पावनमेव कीर्तितम् NaraP. 38.44.

अनन्तवर्णकल्पन (anantavarṇa-kalpana) *n.* assumption of innumerable instances of sounds वाक्यं पदं चाखण्डमेव। अनन्तवर्णकल्पने मानाभावात्। ककारादिकं शृणोमीति प्रतीतिर्मानमिति चेत्र। तस्याखण्डपदार्थविषयत्वात् VaiyāBhū. 249. 8 (*on* 66)

अनन्तवर्णा (ananta-varṇā) *f.* epithet of goddess Durgā (*lit.* having constant or unfading colours) अवर्णा वर्णरहिता त्रिवर्णा जीवसंभवा। अनन्तवर्णानन्यस्था शंकरी शान्तमानसा KūrmaP. 123.1 (1.12)

अनन्तवर्तितानुप्रेक्षा (anantavartitānuprekṣā) *f.* reflection on the endless existence (of the worldly life) अनन्ता — अलब्धं प्रभूता वृत्तिः — वर्तनं यस्यासावनन्तवृत्तिः अनन्ततया वा वर्तत इत्यनन्तवर्ती तद्भावस्तत्ता, भवसंतानस्येति गम्यते, तस्या अनुप्रेक्षा अनन्तवृत्तितानुप्रेक्षा अनन्तवर्तितानुप्रेक्षा वेति SthānT. 192B.3.

अनन्तवर्त्मन् (ananta-vartman) *n.* endless path भूतिभूसरतनुद्युतिक्रमातिक्रमादियमनन्तवर्त्मनः। मन्दगाध्वगतनोः समानतामानताम्भवत मूर्तिरैन्दवी PadyaVe. 493.

अनन्तवर्मकटक (anantavarma-kaṭaka) *n.* army of King Anantavarman अन्यैश्चान्युपायैरस्मकेन्द्रप्रयुक्तास्तीक्ष्णरसदादयः प्रक्षपितप्रवीरमनन्तवर्मकटकं जर्जरमकुर्वन् DaśKuC. 138. 5.

अनन्तवर्मदेव (anantavarma-deva) *m.* King Anantavarman (of the Gaṅga dynasty of Kaliṅga) गङ्गामलकुलतिलकः ··· श्रीमनन्तवर्मदेव[ः]

कुशली EI. iii. 19. 13.

अनन्तवर्मन् (ananta-varman) *m.* name of various kings तदनन्तरमनन्तवर्मा नाम तदायतिरवनिमध्यतिष्ठत् DaśKuC. 129.22; 138. 8; कलिङ्गाधिपतिश्रीमहाराजानन्ता(Read अनन्त)वर्म्मा ··· समाज्ञापयति EI. xxiii. 60.7; ix. 98.41.

अनन्तवर्षपृषत (ananta-varṣapṛṣata) *m.* innumerable drops of rain अनभ्रवर्षपृषतैः (v. l. अनन्तवर्षपृषतैः) प्रसवद्भिस्सहल्लधा । पटवासकपायाक्षचन्द्राश्रुकलुषा इव PṛthvīVi. 8.17.

अनन्तवलय (ananta-valaya) *m.* epithet of Śiva (*lit.* one who has snake as his bracelet) ईशानः परमेशानस्तदार्या परमेश्वरी । अनन्तवलयोऽनन्तः ŚivaP. vii(2). 4. 47 (549A.1)

अनन्तवल्लभा (ananta-vallabhā) *f.* beloved of Śiva ईशानः परमेशानस्तदार्या परमेश्वरी । अनन्तवलयोऽनन्तो ह्यनन्तानन्तवल्लभा ŚivaP. vii(2). 4. 47 (549A. 1)

अनन्तवस्तुनिष्ठत्व (anantavastuniṣṭha-tva) *n.* the state of being that which abides in innumerable things अनन्ता — अनन्तवस्तुनिष्ठत्वेन अपरिच्छिन्ना या सर्गप्रलयपरंपरा Bhāsk. ii. 195. 12 (*on* ii. 4. 18)

अनन्तवस्तुपर (anantavastu-para) *adj.* referring to the eternal entity (i. e. Brahman) शालावत्यस्य प्रश्नोऽयमनन्तवस्तुपर इति कल्पनीयम् ŚivārkaMaDī. i. 268.18 (*on* i. 1. 23)

अनन्तवस्तुपरत्व (anantavastupara-tva) *n.* the state of having reference to the eternal entity (i. e. Brahman) अनन्तवस्तुपरत्वादुपक्रमोपसंहारयोरस्त्वाकाशवाक्यं ब्रह्मपरम् VedāntKa. 119. 23 (*on* i. 1. 23); दाल्भ्यप्रश्नस्यानन्तवस्तुपरत्वाभावेऽपि ह्यन्तवत्त्वदोषमुद्भावितवान् जैवलिः ŚivārkaMaDī. i. 268.16 (*on* i. 1. 23)

अनन्तवस्तुविषय (anantavastu-viṣaya) *adj.* having innumerable things as its objects यस्य ज्ञानमनन्तवस्तुविषयं यः पूज्यते दैवतैः SyādvāMañ. 1(1)

अनन्तवाक्य (ananta-vākya) *n.* innumerable statements गवादय एव साधवो न गाव्यादय इति नियमद्वयार्थं व्याकरणं तत्र गोपदं प्रयोज्यमित्याकारकाणि नानन्तवाक्यानि मूलं गौरवात् BhāṭṭCin. ii. 39. 26 (*on* i. 3. 8)

अनन्तवाक्यकल्पना (anantavākya-kalpanā) *f.* assumption of innumerable statements साधूनेव शब्दान् ···प्रयुञ्जीत नासाधूनपशब्दान्···इति समस्तशब्दापशब्दविधिप्रतिषेधसिद्धेर्नानन्तवाक्यकल्पनापत्तिः ŚāstrDī. 47. 6 (*on* i. 3.9)

अनन्तवाक्यपाठ (anantavākya-pāṭha) *m.* utterance of innumerable statements ननु प्रतिशब्दं विधिप्रतिषेधावक्लृप्तिः । अनन्तवाक्यपाठासंभवात् TantrVā. 192. 24 (*on* i. 3.18); न च वेदवाक्यानि गवादिशब्देषु प्रतिपदं कल्पयितुं शक्यन्ते, अनन्तवाक्यपाठासंभवात् ŚāstrDī. 44. 5 (*on* i. 3. 9)

अनन्तवाक्यार्थसाधारणत्व (anantavākyārthasādhāraṇa-tva) *n.* the state of being common to the innumerable sentence-meanings अनन्तवाक्यार्थसाधारणत्वाच्च पदार्थानां प्रत्येकं वाक्यार्थविशेषप्रतिपादनमनुपपन्नम् ŚāstrDī. 150.10 (*on* i. 1. 7)

अनन्तवाक्यार्थसाधारणपद (anantavākyārtha-sādhāraṇapada) *m.* common word giving rise to innumerable sentence-meanings अनन्तवाक्यार्थसाधारणपदानां वाक्यार्थविशेषे संबन्धासंभवाच्च BhāṭṭDī. i. 11. 16 (*on* i. 1. 6); अनन्तवाक्यार्थसाधारणपदानां वाक्यार्थविशेषसंबन्ध(? न्धा)संभवात् BhāṭṭCin. i. 136. 6 (*on* i. 1. 6)

अनन्तवाङ्मय (ananta-vāṅmaya) *n.* endless (i. e. vast) literature तेऽनन्तवाङ्मयमहार्णवदृष्टपाराः सांयात्रिका इव महाकवयो जयन्ति Subhāṣi. 182.

अनन्तवाचिशतशब्द (anantavāci-śataśabda) *m.* the word *śata* (i. e. hundred) which denotes a large (*lit.* infinite) (number) अनन्तशब्दवदनन्तवाचिशतशब्दस्य संख्याकार्याभाव इष्ट एव LaŚabdeŚe. i. 245. 1.

अनन्तवात (ananta-vāta) *m.* a disease of the head दुष्टा दोषास्त्रयो मन्यापश्चाद्घाटासु वेदनाम् । ··· सोऽनन्तवातस्तं हन्यात् सिराकर्मविनाशनैः CaraS. (1941 Ed.) viii. 9. 86; अनन्तवातं तमुदाहरन्ति दोषत्रयोत्थं शिरसो विकारम् SuśruS. vi. 25. 15; RugVi. 60. 10; BhāvPra.(Bhā.) 8. (61 ? 62). 14; अनन्तवात इत्येषः शीर्षव्याधिस्सुदारुणः BhelaS. 197. 12 (6. 23); अनन्तवाते कर्तव्यः सूर्यावर्तहितो विधिः । शिरावेधश्च कर्तव्योऽनन्तवातप्रशान्तये SiddhYo. 62. 44; शङ्खकेऽनन्तवाते च लेपः सर्वशिरोऽर्तिजित् ŚārṅgaS. iii. 11. 70.

अनन्तवातप्रशान्ति (anantavāta-praśānti) *f.* cure of (the disease of the head called) *ananta-vāta* सिराव्यधश्च कर्तव्योऽनन्तवातप्रशान्तये SuśruS. vi. 26. 37; SiddhYo. 62. 44.

अनन्तवामन (ananta-vāmana) *m.* the infinite Vāmana (the incarnation of Viṣṇu as a dwarf) अनन्तवामनश्चाहमनन्तेश्वरसंनिधौ । अनन्तान्यपि भक्तस्य कलुषाणि हरेऽर्चितः SkandP. iv. 61. 198.

अनन्तवारम् (ananta-vāram) *adv.* innumerable times आवर्तते सकलमेतदनन्तवारं ब्रह्मादिभिः सममहो न सुखं जनानाम् VijñāŚ. 9.

अनन्तवासुदेव (ananta-vāsudeva) *m.* the infinite Vāsudeva (i. e. Viṣṇu) अनन्तवासुदेवस्य न सम्यग्वर्णितं त्वया । श्रोतुमिच्छामहे देव विस्तरेण वदस्व नः BrahmP. 176. 2; 45. 86.

अनन्तविकर्तन (ananta-vikartana) *m.* the sun who has no end (i. e. the never-setting sun) उदयशैलमहीयसि मारुतौ नमितचण्डशरासनमण्डलः । शरमहोभिरनन्तविकर्तनस्तदधुनादधुनानुपदं तमः RāmC. (App. I.) 37. 99.

अनन्तविकल्पमय (anantavikalpa-maya) *adj.* consisting of endless conceptual or constructional nominalisations or externalisations योऽन्तः प्रत्याभासम् 'इदम् इदम्' इति अनन्तकल्पः विकल्पमयो (v. l. अनन्तविकल्पमयो) विमर्शात्मा प्रमासमूहः तत्र संयोजनवियोजनविश्रमणादिरूपानेकप्रकारस्वातन्त्र्यपरिपूर्णः शुद्धाहंप्रत्यवमर्शमयः प्रमाता स भण्यते PratyabhiVi. i. 353. 3 (*on* i. 7. 1)

अनन्तविकार (ananta-vikāra) *m.* endless transformations or creations योगैश्वर्याच्चानन्तविकाराणां युगपदुपभोगसंभवात् VedāntKa. 255. 24 (*on* ii. 2. 1)

अनन्तविकारत्व (anantavikāra-tva) *n.* the state of having endless transformations or modifications अनन्तविकारत्वेनादृष्टविकारदर्शनार्थं प्रवृत्तावनिर्मोक्षः NyāyMa. 287. 3.

अनन्तविकारा (ananta-vikārā) *adj.* (*f.*) having endless transformations or modifications अथानन्तविकारा प्रकृतिः सर्वात्मनोपलब्धौ निवर्तते BrahmSi. 21. 15.

अनन्तविक्रम (ananta-vikrama) *adj.* 1 having infinite valour or prowess वाली च निहतो येन कबन्धश्च महाबलः । विराधश्चैव दुर्धर्षो राक्षसोऽनन्तविक्रमः Rāmā. vi. 447*(2); तत्र ···। ब्रह्मपातो निवसति राक्षसोऽनन्तविक्रमः VāyuP. i. 47. 16; ii. 1. 123; BrahmāṇḍP. i. 18. 17; i. 36.144; GaṇeP. ii. 134. 18; ii having limitless extension ततो वर्धितुमारब्धो वामनोऽनन्तविक्रमः BhaviP. 713B. 34 (iv. 76. 21); अन्तर्दधे देवो वामनोऽनन्तविक्रमः GaṇeP. ii. 31. 45; *m.* 1 name of a (Jaina) sage अवधार्येतिभावेन प्रणम्यानन्तविक्रमम् ।··· इदमभ्यधात् PadmP.(Ra.) 14. 370; ii name of a Bodhisattva [DBHS.]

अनन्तविक्रमाधार (anantavikramādhāra) *m.* abode of infinite valour or prowess लवणाङ्कुशौ ··· । अनन्तविक्रमाधारौ भवाम्भोधितरस्थितौ PadmP.(Ra.) 100. 73.

अनन्तविक्रमिन् (anantavikramin) *m.* name of a Bodhisattva तद्यथा — मञ्जुश्रिया ··· अनन्तविक्रामिणा (v. l. क्रमिणा DBHS.) SaddhaPuṇ. 2. 1 [DBHS.]

अनन्तविक्रामिन् (anantavikrāmin) *m.* name of a Bodhisattva तद्यथा मञ्जुश्रिया ··· अनन्तविक्रामिणा च त्रैलोक्यविक्रामिणा च SaddhaPuṇ. 2.1 [DBHS.]

अनन्तविग्रह (ananta-vigraha) *adj.* [*f.* -ā] 1 having infinite forms यत्पादपद्मं ध्यायन्ते ब्रह्मविष्णुशिवादयः । न हि जानाति यस्यान्तमनन्तोऽनन्तविग्रहः BrahmVaiP. iv. 65. 11; अनन्तविग्रहः सोऽग्निर्होता मृत्योर्यथोदितात् । यजमानस्य मुक्तिः स्यात् BṛĀraUBhVā. iii. 1. 24; (देवी) नामरूपातिगा येन तेन सानन्तविग्रहा TantrRā. 24. 15; सनातनोऽनादिरनन्तविग्रहो हृदि स्थितो यस्य सदैव शंकरः SaurP. 48. 60; मय्यनन्तगुणेऽनन्ते गुणतोऽनन्तविग्रहे AnuVyā. 27B. 8 (*on* 2. 2); 2 having the body (resting) on (the serpent-king) Ananta भूमेश्च धारणे युक्तो विष्णुर्योऽनन्तविग्रहः ĪśānŚiPa. ii. 17. 25.

अनन्तविग्रहादिपरिग्रह (anantavigrahādi-parigraha) *m.* assumption of innumerable forms etc. भगवद्भावापन्नानां तदिच्छानुरूपनिजेच्छयानन्तविग्रहादिपरिग्रहोऽपि श्रुतिसिद्धः VedāntRaMañ. 1. 2 (23. 11)

अनन्तविघ्न (ananta-vighna) *n* endless hindrances or obstacles वाराणस्यां समर्च्या त्वं विश्वे प्रत्यक्षरूपिणी । आशाविघ्नजिता सार्धम् ··· हारिणानन्तविघ्नानां मम क्षेत्रशुभार्थिना SkandP. iv. 80. 77.

अनन्तविचित्रमहाश्चर्यरूप (anantavicitramahāścarya-rūpa) *adj.* of the form of endless and varied great miracles अनन्तविचित्रमहाश्चर्यरूपं जगन्ममायुतांशेनात्मतया प्रविश्य ··· स्थितोऽहम् VedāSaṁ. 118. 8.

अनन्तविजय (ananta-vijaya) *m.* A name of the conch of Yudhiṣṭhira दध्मौ ···। अनन्तविजयं राजा कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः MahāBhā. vi. 23. 16 = BhagGī. 1. 16; MahāBhā. vi. 47. 26; ix. 374*(2); B name of a Jaina author स्रप्त चैकान्तत्वभङ्गाः कथं कदा च प्रसरन्तीत्यपेक्षायामनन्तविजयः प्रतिपादयामास SarvaDaKau. 36. 14.

अनन्तविज्ञान (ananta-vijñāna) *adj.* having the infinitude of knowledge अनन्तविज्ञानम् ··· जिनम् ··· स्तोतुमर्हं यतिष्ये MahāVīSt.(H.) 1.1; अनन्तमप्रतिपाति विशिष्टं सर्वद्रव्यपर्यायविषयत्वेनोत्कृष्टं ज्ञानं केवलाख्यं विज्ञानं ततोऽनन्तं विज्ञानं यस्य सोऽनन्तविज्ञानस्तम् SyādvāMañ. 1(30); *n.* eternal consciousness दिक्कालाद्यनवच्छिन्नानन्तचिन्मात्र (v. l. अनन्तविज्ञान) मूर्तये। ··· नमः शान्ताय तेजसे ŚatTrayī. 256.

अनन्तविज्ञानघन (anantavijñāna-ghana) *m.* dense mass of infinite consciousness त्वम् ··· अनन्तविज्ञानघनो ह्यनेकब्रह्माण्डहेतुः परमप्रकाशः GaṇeP. ii. 48. 11.

अनन्तविज्ञानत्व (anantavijñāna-tva) *n.* the state of having the infinitude of knowledge यद्यपि च श्रीवर्धमानविशेषणेनानन्तचतुष्कान्तर्भाविते-नानन्तविज्ञानत्वमपि सिद्धम् SyādvāMañ. 1(113)

अनन्तविज्ञानप्रतिभास (anantavijñāna-pratibhāsa) *m.* manifestation of endless or infinite cognitions न चास्त्येकदैवानन्तविज्ञानप्रतिभासः NyāyMa. 139. 1.

अनन्तवित्त (ananta-vitta) *adj.* possessed of infinite wealth or property अनन्तवित्तो हि भवानन्तवदीयते कुतः BṛĀraUBhVā. ii. 4. 63.

अनन्तविद्याप्रभव (anantavidyā-prabhava) *m.* one of the epithets of Viṣṇu (*lit.* the source of infinite number of lores) अनन्तविद्याप्रभवः ··· इत्येतद्वासुदेवस्य विष्णोर्नामसहस्रकम् PañcaRā.(Nā.) iv. 3. 54(764)

अनन्तविद्यासाध्यत्व (anantavidyāsādhya-tva) *n.* the state of being one to be realised by infinite knowledge अनन्तविद्यासाध्यत्वाद्ब्रानन्तत्वम् BrahmSi. 119. 1.

अनन्तविध (ananta-vidha) *adj.* [*f.* -ā] of infinite types or forms कारणपक्षाद्वापि कार्यम्। तच्च द्व्यणुकत्र्यणुकादिभेदेनानन्तविधम् TarkKau. 3. 4; गतिः द्वेधा। सकामा निष्कामा चेति। सकामा यथाकाममनन्तविधा AṇuBh. 176. 14 (*on* iii. 1. 13); ŚivārkaMaDī. i. 159. 28 (*on* i. 1. 3); विष्णुरुग्यादिलादि-गणान्तर्गतत्वादिरीत्याप्यनन्तविध एव LalitāSaBh. 233. 28 (*on* 302); शक्तिरपि च्छायावद्भालक्ष्म्यादिभेदेनानन्तविधैव SetuBa. 4. 9.

अनन्तविधिप्रतिषेध (ananta-vidhipratiṣedha) *m.* numerous injunctions and prohibitions न प्रतिशब्दापशब्दमनन्तविधिप्रतिषेधकल्पनप्रसङ्गः TantrVā. 231. 5 (*on* i. 3. 25)

अनन्तविधुरद्रोह (anantavidhura-droha) *adj.* which expresses hatred towards (i. e. dispels) numerous calamities जीवितानादिराजीव-ममध्यमहितोदयम्। अनन्तविधुरद्रोहं वदनं तस्य (देवाचार्यस्य) संस्तुमः PrabhāC. 171. 4.

अनन्तविपक्षनिवृत्ति (anantavipakṣa-nivṛtti) *f.* absence (of the probandum) in numerous counter-instances न चानन्तविपक्षनिवृत्त्या नियमः सुगमः NayaVi. 140. 3 (*on* i. 1. 5)

अनन्तविभव (ananta-vibhava) *m.* immense or vast (*lit.* endless) riches अनन्तविभवभ्रष्टा ···। शोच्यति प्राप्य जीवत्वं भर्तृहीनेन नायिका ŚatTrayī. 365; कौस्तुभाद्यङ्कशान्तांश्च मन्त्रान् सर्वान् यथा शृणु। येषामनन्तविभवः शश्वदाराधनाद्भवेत् JayāS. 6. 154; DevīBhāP. i. 5. 60; YogVā. iv. 25. 9; *adj.* [*f.* -ā] having infinite magnanimity तत्र ···। अनन्तविभवा लक्ष्मीर्जग-त्संमोहनोत्सुका। अध्यास्ते KūrmaP. 411. 2(1.48); TantrRā. 15.48; अनन्त-विभवं विष्णुं मयूरेशं नमाम्यहम् GaṇeP. ii. 104. 12; NyāyPari. 90. 3; एकं पुत्रमसूत ··· तूर्णं तुकाम्बा ततो जुष्टं देवगुणैरनन्तविभवैर्भूजानिभारक्षमैः ParamāKā. 3. 22.

अनन्तविभवा (ananta-vibhavā) *f.* one of the epithets of Durgā (*lit.* having infinite magnanimity) नाम्नामष्टसहस्रेण तुष्टाव परमेश्वरीम् ···। अचिन्त्यानन्तविभवा भूलेखा कनकप्रभा KūrmaP. 119. 5 (1. 12)

अनन्तविभाव (ananta-vibhāva) *m.* numerous causes of emotion द्योतनीयोऽर्थः। स च यद्यप्यनन्तविभावाद्यात्मा तथापि ··· नायकाभिधानभोक्तृविशेष-स्थायिचित्तवृत्तिस्वभावः AbhinBhā. i. 266. 13 (*on* 6. 15)

अनन्तविभूति (ananta-vibhūti) *f.* numerous manifestations (of power) अत्याश्चर्यानन्तविभूतिसमम् ··· अनन्तदिव्यमङ्गलासनं विराजते SiddhāSāU. 385. 4(2); TripāMaNāU. 370. 18(6); मम ··· अनन्तविभूतियोगं च पश्य GītāBh.(Rā.) 543. 17 (*on* 11.8)

अनन्तविमान (ananta-vimāna) *n.* innumerable towers आनन्द-मयानन्तविमानावलीभिर्विराजितम् ··· अनन्तदिव्यमङ्गलासनं विराजते SiddhāSāU. 385. 3(2); 385. 17(3)

अनन्तविरोधित्व (ananta-virodhitva) *n.* innumerable relationships of contrariety or opponency अनन्तविरोधित्वकल्पने गौरवाद् GuruCandr. i. 240. 3; सुखादीनामनन्तविरोधित्वकल्पनं न युक्तम् LaCandr. 462. 35.

अनन्तविलास (ananta-vilāsa) *adj.* I having numerous playful acts or sports तत्रानन्तविलासस्य लोलस्य स्वस्य चेतसः। वृत्तीरनुभवन्याति दुःखा-दुःखान्तरं जडः YogVā. i. 20. 2; सस्यानन्तविलासस्य किमस्त्वं किं स्वमुच्यताम् YogVā. v. 20. 7; II having infinite manifestations अस्त्यनन्तविलासात्मा सर्वगः सर्वसंश्रयः। चिदाकाशोऽविनाशात्मा प्रदीपः सर्वजन्तुषु YogVā. ii. 10. 11; *m.* endless playful acts or sports देहनगरी···। ह्यसानन्तविलासाढ्या YogVā. iv. 23. 4.

अनन्तविशेष (ananta-viśeṣa) *m.* endless peculiarities ब्रह्माण्डस्वरूपम् ··· अदृष्टाश्रुतविविधविचित्रानन्तविशेषैरुपलक्षितम् TripāMaNāU. 369. 17(6); अनन्तविशेषापत्तिभयाद् त्वया स्वत एव विशेषरूपा इति स्वीकृताः KhaṇḍanKhā. 423. 6; 580. 4; अनन्तविशेषाश्च तज्ज्ञानादेर्निवारिताः AnuVyā. 27B. 9 (*on* 2. 2); अनन्तविशेषप्रयुक्तानवस्था LaCandr. 806. 32; *adj.* possessed of endless specialities उपास्यस्य च ब्रह्मणोऽनन्तविशेषस्यानुमानाद्यगोचरत्वाद् ŚatDū. 222. 6.

अनन्तविशेषण (ananta-viśeṣaṇa) *n.* countless attributes or qualifications प्रह्लादवामदेवादिसमाधिषु चानन्तविशेषणविशिष्टब्रह्मानुभव एव श्रूयते ŚatDū. 85. 27.

अनन्तविशेषवत्त्व (anantaviśeṣavat-tva) *n.* the state of having infinite peculiarities अनन्ते युगत इति प्रत्येकं गुणानामनन्तविशेषवत्त्वस्यागम-सिद्धत्वात् NyāySu.(Ja.) 383A. 12 (*on* ii. 2. 6)

अनन्तविशेषात्मक (anantaviśeṣātma-ka) *adj.* having the nature of what has infinite peculiarities अनन्तविशेषात्मकमेव द्रव्यम् NyāySu. (Ja.) 357B. 5 (*on* ii. 2. 6)

अनन्तविशेषात्मता (anantaviśeṣātma-tā) *f.* the state of having the nature of what has infinite specialities द्रव्यमेव ततोऽनन्तविशेषात्म-तया सदा AnuVyā. 25B. 11 (*on* 2. 2)

अनन्तविश्रान्तकुरङ्ग (ananta-viśrāntakuraṅga) *m.* numerous resting deer स्मर्वगर्जद्गजगण्डमण्डलीविखण्डनोद्दामरविक्रमक्रमः। अनन्तविश्रान्तकुरङ्ग-संगरप्रसङ्गमङ्गीकुरुते कथं हरिः Subhāṣi. 592.

अनन्तविश्वदेव (ananta-viśvadeva) *m.* endless deities of the class Viśve Devas मनसो वृत्त्यनन्तत्वसामान्येनानन्तविश्वदेवसंपादनं कृत्वानन्तलोकजयः PañcPā. 90. 17 (*on* i. 1. 4)

अनन्तविश्वेदेव (ananta-viśvedeva) *m.* endless deities of the class Viśve Devas मनोवृत्तिष्वानन्त्यसाम्येनानन्तविश्वेदेवसंपादनम् PrakaVi. 64. 18; अल्पे मनसि वृत्त्यनन्तत्वसाम्येन अनन्तविश्वेदेवसंपादनं कृत्वा अनन्तलोक-जयः VivaPraSam. 306. 20.

अनन्तविषय (ananta-viṣaya) *m.* numerous objects न ··· ब्रह्मणा ··· जीवभावेन तत्प्रवेशे विचित्रनामरूपव्याकरणं तत्कृतानन्तविषयानुभवनिमित्तसुखदुःख-भागित्वमभोक्तृत्वेन तत्र स्थित्वा ··· अन्तर्यामित्वम् ··· उपदिश्यते BrahmSūBh. (Rā.) 541. 12 (*on* ii. 3.42)

अनन्तविषयत्व (anantaviṣaya-tva) *n.* the state of having innumerable objects उपासनावैषम्येण फलवैषम्यकल्पने फलवैषम्यमनन्तविधं कल्प-नीयम्।··· उपासनावैषम्यस्यानन्तविषयत्वात् ŚivārkaMaDī. ii. 419. 10 (*on* iii. 4. 51); तिरोधानानुग्रहयोरनन्तविषयत्वात् LalitāSaBh. 196. 7 (*on* 234)

अनन्तविष्णुभट्ट (anantaviṣṇu-bhaṭṭa) *m.* name of a Brahmin वराहग्रामः एवम् ··· अनन्तविष्णु(ष्णु)भट्टविट्ठदुवे[शे] गोइन्द ··· एवमादिप्रमुखानां (णां)ब्रा(ब्रा)ह्मणानाम् EI. vi. 246. 46.

अनन्तविस्तार (ananta-vistāra) *adj.* having a very large expanse (i. e. very large) एकहेलयैव लीलया चलन्तमनन्तविस्तारम् ··· कल्याणमूह्मद्राक्षम् UdaySuKa. 66. 2.

अनन्तविहार (ananta-vihāra) *adj.* having numerous playful acts ननोऽनन्तविहाराय नमस्ते रसरूपिणे SāmaraU. 247. 8.

अनन्तवीक्षित (ananta-vīkṣita) *n.* many glances श्रुत्वेति चकिता तन्वी प्रोवाचानन्तवीक्षितैः। लज्जयेव वितन्वाना ततो मायूरकञ्चुकम् BṛKathāMañ. ix. 2. 510.

अनन्तवीणा (ananta-vīṇā) *f.* many lutes न चानन्तवीणावच्छेदकत्वे-नानन्तश्रोत्रस्वीकारे गौरवम् ··· इति वाच्यम् TattvCin. i. 618. 1.

अनन्तवीर्य (ananta-vīrya) *adj.* [*f.* -ā] having limitless power अहं जीवयामि कुमारमनन्तवीर्यम् MahāBhā. i. 907*(1); अनड्वाहम् ··· यो ददाति हलस्य वोढारमनन्तवीर्यम् MahāBhā. iii. 184. 10; पुरुषम् ··· अनन्तकीर्तिम् (v. l. °वीर्यम्) ··· शरणं प्रपद्ये MahāBhā. v. 69. 6; अनन्तवीर्यमनन्तबाहुम् ··· पश्यामि त्वाम् MahāBhā. vi. 33.19 = BhagGī. 11. 19; GītāBh.(Śaṅ.) 311. 5 (*on* 11. 19); MahāBhā. vi. 33.40 = BhagGī. 11. 40; GītāBh. (Śaṅ.) 326. 8 (*on* 11. 40); (पार्थः) उत्सृज्य राजानमनन्तवीर्यः ··· ययौ MahāBhā. vi. 81. 11; viii. 47. 1; viii. 57. 47; xiii. 72. 43; अथापदत्रासमनन्त-

वीर्यं वृक्षे स्थितं चिन्तयानं विविक्ते MahāBhā. xvi. 5.1; नारदः ···। अनन्तवीर्य देवेशं जगौ ब्रह्मपुरःसरम् HariVaṁ. 554*(9); एष एष भगवान् नारायणः अनन्तवीर्यः कमलायताक्षः BālC. 1.7; त्वं वैष्णवी शक्तिरनन्तवीर्या विश्वस्य बीजं परमासि MārkP. 91.4; अनन्तवीर्यः श्वसितं मातरिश्वा ··· ईशस्य BhāgP. ii. 1.33; iii. 2.16; ix. 1.1; विष्णुमनन्तवीर्यम्। नमामि VarāP. 3.11; नारायणम् ··· अनन्तवीर्यं वेदान्तशुद्धमतयः प्रपठन्ति नित्यम् PadmP. ii. 20.18; v. 14.140; नमाम्यहं देववरम् ···। त्वाम् ··· अनन्तवीर्यम् SaurP. 54.10; यस्माच्च मद्भ्रातुरनन्तवीर्याः प्रह्लादपूर्वा अपि पद्मपुत्राः ŚivaP. ii(5). 42.34 (269B.7); (देवि) किं वर्णयामि तव शक्तिमनन्तवीर्ये DevīBhāP. i. 12.50; सः ··· दृष्ट्वा समायान्तमनन्तवीर्यम्। ··· रामं प्रहृष्टः प्रणनाम दूरात् RāmāMañ. 405.10; वक्ष्ये ··· अनन्तवीर्यानमन्त्रांश्च कांश्चन PañcaRā.(Nā.) iii. 14.1; विभुः ···। अनन्तवीर्यः ···। क्षीणमोहं गुणस्थानं, प्राप मोहस्य संक्षयात् TriṣaŚaPuC. ii. 3.339.

अनन्तवीर्य (ananta-vīrya) *n.* endless prowess यदि क्षुधाबाधास्ति तर्हि क्षुधाक्षीणशक्तेरनन्तवीर्यं नास्ति TātpaVr. 28.14 (*on* 1.20); *m.* **i** name of a Jain monk वयम् ···। सकाशेऽनन्तवीर्यस्य जैनेन्द्रव्रतमाश्रिताः PadmP.(Ra.) 41.137; 39.217; संबुद्धोऽनन्तवीर्यश्च गुरोः संप्राप्तदीक्षणः ··· अस्थो मोक्षवतामभूत् MahāP. 24.181; 25.83; 40.25(2); **ii** name of a jain writer on logic तत्र चैकान्तत्वभङ्गः कथं कथं यदा यदा च प्रसरन्तीत्यपेक्षायामनन्तवीर्यः प्रतिपादयामास VedāntKa. 299.5 (*on* ii. 2.33); SarvaDaSaṁ. 3.371; तदाहानन्तवीर्यः ŚivārkaMaDī. ii. 103.3 (*on* ii. 2.31); **iii** name of various persons मधुरायामभूद् राजानन्तवीर्यो महाबलः BṛKathāK. 78.256; 105.75; 105.78; 139.14; 139.22; 141.14; 141.23; संजज्ञिरे ··· क्षमाभुजः।··· क्रमादनन्तवीर्योऽभूत्तत्र धात्रीपुरंदरः PāṇḍaC. 1.17; **iv** name of a Buddha in the south [DBHS.]; **v** name of a Bodhisattva [DBHS.]

अनन्तवीर्यक (anantavīrya-ka) *m.* name of a king (*lit.* possessed of unlimited valour) मुनिं सागरसेनाख्यं ददर्शानन्तवीर्यकः। नत्वामुं भक्तितो राजा ··· पप्रच्छ BṛKathāK. 139.15; cf. अनन्तवीर्य.

अनन्तवीर्यकैवल्य (anantavīrya-kaivalya) *n.* highest knowledge (i.e. liberation) attained by (the Jaina ascetic) Anantavīrya अनन्तवीर्यकैवल्यम् ··· शृणुत सज्जनाः PadmP.(Ra.) 1.71.

अनन्तवीर्यत्व (anantavīrya-tva) *n.* the state of possessing unlimited prowess or valour तवानन्तवीर्यत्वामितविक्रमत्वसर्वान्तरात्मत्वस्रष्टृत्वादिको यो महिमा GītāBh.(Ra.) 555.23 (*on* 11.41); वीर्यान्तरायनिरवशेषक्षयादनन्तवीर्यत्वात् खेदकारणं नास्ति TātpaVr.. 79.17 (*on* 1.60)

अनन्तवीर्यपर्याय (anantavīrya-paryāya) *m.* end of immense virility निकामं कामकामात्मा तृतीया प्रकृतिर्भवेत्। अनन्तवीर्यपर्यायस्तस्यानारतसेवने YaśasCam. ii. 359.24.

अनन्तवीर्यपादान्त (anantavīryapādānta) *m.* [Loc.] at the feet of (the Jaina ascetic) Anantavīrya सुकेतुः प्रतिबुद्धः सन् ···। अनन्तवीर्यपादान्ते (तेन) श्रमणत्वं समाश्रितम् PadmP.(Ra.) 41.118.

अनन्तवीर्ययोगीन्द्र (anantavīrya-yogīndra) *m.* Anantavīrya, the best amongst the ascetics अनन्तवीर्ययोगीन्द्रं संप्रणम्य पुरा मुदा। रावणेनानन्तो मृत्युं परिपृष्टः समादिशत् PadmP.(Ra.) 48.185.

अनन्तवीर्यसंपन्न (anantavīrya-sampanna) *adj.* endowed with unlimited (spiritual) power अनन्तवीर्यसंपन्नान् ··· सर्वान् वन्दामहे सिद्धान् PadmP.(Ra.) 48.202.

अनन्तवीर्यसर्वज्ञ (anantavīrya-sarvajña) *m.* Anantavīrya, the omniscient Jaina ascetic अनन्तवीर्यसर्वज्ञमिथ्यावाक्यं करोम्यहम्। एवमुक्त्वाभिमानेन ··· आगतः PadmP.(Ra.) 39.222.

अनन्तवीर्यसुखर्द्धिक (anantavīryasukharddhi-ka) *adj.* endowed with infinite power, bliss and prosperity अनन्तवीर्यसुखर्द्धिकः।··· प्रभुः ··· लोकाग्रमासदत् TriṣaŚaPuC. i. 6.489.

अनन्तवीर्यातिशय (anantavīryātiśaya) *adj.* possessing excellence of unlimited spiritual power श्रीवीरनाथाय नमः प्रकाममनन्तवीर्यातिशयाय तस्मै NemiNir. 1.24.

अनन्तवीर्यात्मन् (anantavīryātman) *m.* name of a Vidyeśvara (*lit.* of the nature of infinite strength) अनन्तोऽनन्तवीर्यात्मा सूक्ष्मश्चेत्यादि नापि च। विद्येश्वराः प्रसिद्धाः IśānŚiPa. ii. 2.20(7)

अनन्तवृत्तान्त (ananta-vṛttānta) *m.* innumerable events अनन्तवृत्तान्तघनाम् ···। तां संसृतिदशां शुक्रो विदेहोऽनुभवन् स्थितः YogVā. iv. 9.5; एकं च धर्मादिपुरुषार्थमुद्दिश्य प्रकारवैचित्र्येणानन्तवृत्तान्तवर्णनप्रकारा परिकथा Loc. 141.21 (*on* 3.7); अनन्तवृत्तान्तवर्णनप्रधाना शूद्रकादिवत् परिकथा Kāvyānu.(He.) 407.7.

अनन्तवृत्तान्ता (ananta-vṛttāntā) *adj.* (*f.*) associated with innumerable events अनन्तवृत्तान्तां चम्पां पश्यन् ···। आगच्छं नगरीद्वारमुत्तरं प्रेतवाहनः BṛKathāŚloSaṁ. 20.68.

अनन्तवृत्तिकल्पन (anantavṛtti-kalpana) *n.* supposition of endless mental modifications यावत्कालमेकवृत्तिस्वीकारे न दोषस्तावत्कालमध्ये एकैव वृत्तिरिति स्वीक्रियते, नाशकविशेषकल्पनान्नोत्तरवृत्तिमात्रेण तन्निवृत्तिः, अन्यथानन्तवृत्तिकल्पने गौरवादिति ध्येयम् GuruCandr. ii. 363.10; LaCandr. 545.39; सुषुप्तौ निष्कामवत्काले जागरे च भासमानसुखस्य वृत्तित्वासंभवात् तदानन्तवृत्तिकल्पने गौरवात् LaCandr. 888.17.

अनन्तवृत्तिज्ञान (anantavṛtti-jñāna) *n.* knowledge of infinite denotative functions विजातीयज्ञानादिविशिष्टबोधे ताद्दशज्ञानादिसंबन्धेनोक्ताकाङ्क्षाज्ञानहेतुत्वान्तरं कल्प्यते, अनन्तवृत्तिज्ञानाकल्पनेन लाघवानुग्रहादिति भावः LaCandr. 739.35.

अनन्तवृत्तितानुप्रेक्षा (anantavṛttitānuprekṣā) *f.* reflection on the nature of (the *saṁsāra* which has) endless existence अनन्ता – अत्यन्तं प्रभूता वृत्तिः — वर्तनं यस्यासावनन्तवृत्तिः ··· तद्भावस्तत्ता, भवसंतानस्येति गम्यते, तस्या अनुप्रेक्षा अनन्तवृत्तितानुप्रेक्षा अनन्तवर्तितानुप्रेक्षा वेति SthānT. 192B. 3.

अनन्तवृन्दावन (ananta-vṛndāvana) *n.* many raised mounds of earth for preserving the Tulasī-plant श्रीतुलसीवैकुण्ठवृन्दावनमाभाति ··· निरतिशयानन्दैरनन्तवृन्दावनैरतिशोभितम् TripāMaNāU. 371.23(6)

अनन्तवेग (ananta-vega) *adj.* **i** having great speed स तद्विक्षोभयामास विगाह्यारिबलं रथी। अनन्तवेगो भुजगः क्रीडन्निव महार्णवे MahāBhā. iv. App. I. 45(55); **ii** having strength like that of (the serpent-king) Ananta, MahāBhā. iv. App. I. 45(55)

अनन्तवेदचिह्न (anantaveda-cihna) *n.* mark of the innumerable Vedas जिह्वायामनन्तवेदचिह्नं एवमनेकचिह्नानि भगवद्देहे वर्तन्ते ŚaṅkaVi.(Ā.) 75.6.

अनन्तवेदना (ananta-vedanā) *f.* endless pain or suffering अत्राणो रङ्कवज्जन्तुः कृष्ट्वा कालेन नीयते। ततश्च नीतो नरके लभतेऽनन्तवेदनाः TriṣaŚaPuC. ii. 1.60.

अनन्तवेदनिर्णीति (anantaveda-nirṇīti) *f.* ascertainment of (the existence of) the innumerable Vedas अनन्तवेदनिर्णीतिर्महाप्रलयवारिधेः। उत्तारणोपमेत्यस्मात् ज्ञेयोऽत्र समन्वयः AnuVyā. 47A. 11 (*on* 3.3)

अनन्तवेदविद् (anantaveda-vid) *adj.* who knows the numerous Vedas अनन्तवेदविदा भाष्यकृतोपात्तमेवेति सिद्धम् NyāySu.(Ja.) 151B. 2 (*on* i. 1. 9–10)

अनन्तवेदितृ (ananta-veditṛ) *adj.* knower of the infinite (matters) (i.e. omniscient) त्वमादिदेवस्त्वमनन्तवेदितः(? ता)।··· सुरेश लोकेश वराह विष्णो LiṅgaP. i. 94.13.

अनन्तवेलाक्षुभित (anantavelā-kṣubhita) *adj.* disturbed with a continual flow of tides सृजस्युद्धसितः स्वांशांस्त्वमेतान् भुवनेश्वरान्। अनन्तवेलाक्षुभितस्तरङ्गानिव वारिधिः KathāSaSāg. ix. 4.36.

अनन्तवैकुण्ठ (ananta-vaikuṇṭha) *m.* innumerable Vaikuṇṭhas or Viṣṇu's abodes सर्वाण्डेष्वनन्तलोकाश्चानन्तवैकुण्ठाः सन्तीति सर्वेषां खल्वभिमतम् TripāMaNāU. 381.17(8)

अनन्तवैचित्र्य (ananta-vaicitrya) *n.* endless diversity or manifoldness द्विशः सामस्त्यं त्रिशः सामस्त्यमिति व्यस्तकमित्युपलक्षणपरम्। तेन लोष्टप्रस्तारन्यायेनानन्तवैचित्र्यमुक्तम् Loc. 159.21 (*on* 3.16)

अनन्तवैभव (ananta-vaibhava) *adj.* of infinite grandeur or glory अखण्डनित्याद्वयबोधशक्त्या स्फुरन्तमात्मानमनन्तवैभवम्। समावृणोत्यावृतशक्तिरेषा तमोमयी राहुरिवार्कबिम्बम् ViveCū. 141; श्रीपार्श्वस्य जगत्पतेः।··· केवलज्ञानमुत्पेदेऽनन्तवैभवम् PārśvC. 6.218.

अनन्तवैराग्यसिंह (anantavairāgya-siṁha) *m.* epithet of Śiva (*lit.* lion of infinite disinterestedness) उमया सह शंकरम् पूजयेत्। ···। ऊरू चानन्तवैराग्यसिंहायेत्यभिपूजयेत् MatsyaP. 95.12.

अनन्तवैशिष्ट्य (ananta-vaiśiṣṭya) *n.* innumerable (statements of) relationships or qualifications वैशिष्ट्यस्य प्रत्यभावव्यक्तिनानात्वे चाभावविशिष्टबुद्धौ नैकः संबन्धः कारणं विषयो वेति तदभावप्रत्यक्षेऽननुगतमेव वैशिष्ट्यं विषयः कारणं च वाच्यं तथा चाननुगततत्तत्स्वरूपरूपा विशेषणतैवास्तु क्लृप्तत्वात् किमनन्तवैशिष्ट्येन TattvCin. i. 654.7; वैशिष्ट्यस्यानित्यत्वे त्वनन्तवैशिष्ट्यकल्पने तवैव गौरवम् SiddhāMu. 6.21 (*on* 11)

अनन्तवैषम्य (ananta-vaiṣamya) *n.* endless differences or dissimilarities गुणाश्चानन्ताः इति। तेषां चानन्तवैषम्यस्य विविच्य निर्देष्टुमशक्यत्वात् NyāySiA. 246.27.

अनन्तव्यक्ति (ananta-vyakti) *f.* innumerable instances of in-

dividuals घटत्वत्वस्याप्रवेशेनानन्तव्यक्तिप्रवेशकल्पना अनाशङ्कनीयैव MīmāKau. i. 145. 3 (*on* i. 3. 33); अनन्तव्यक्तीनामेकदोपस्थित्यभावेन संकेतग्रहासंभवश्च VaiyāBhū. 119. 10 (*on* 25)

अनन्तव्यक्तिसंभव (anantavyakti-sambhava) *m.* origination of innumerable individuals आत्मन्यध्यासप्रस्तावोक्तयुक्तिभिर्नैकोऽपि क्रियासंबन्धः कथमनन्तव्यक्तिसंभव इति परिहरति VedāntKa. 92. 22 (*on* i. 1. 4)

अनन्तव्यवहार (ananta-vyavahāra) *m.* innumerable incidents संक्रान्तप्राप्तनानन्तव्यवहारः सचेतसः । कस्येदृशो न संदर्भो यदि वा हृदयंगमः RājTa.(Ka.) 1. 22.

अनन्तव्यसन (ananta-vyasana) *n.* endless sins or vices अनन्तव्यसनावेगज्वलनान्तरवर्तिनः । वपुःपिण्डानिव हहा धिग्धर्मान् शरीरिणः TriṣaŚaPuC. i. 1. 317.

अनन्तव्रत (ananta-vrata) *n.* I name of a vow (commencing from the month of Mārgaśīrṣa) in honour of Lord Viṣṇu (performed for obtaining a son) अनन्तव्रतमाख्यास्ये ···। मार्गशीर्षे ··· यजेद्धरिम् AgniP. 196. 18; अनन्तव्रतम् ··· पुत्रजन्मदम् । मार्गशीर्षादयारभ्य व्रतमेतद् समारभेद् ViṣṇuDhaP. i. 173. 2; मैत्रेयी ···। कथयामास ··· अनन्तव्रतम् ··· सुपुत्रलाभाय BhaviP. 757A. 21 (iv. 106. 14); अनन्तव्रतम्(?मा)हात्म्यादासाद्य तनयम् BhaviP. 758B. 22 (iv. 106. 64); II name of a vow performed (on the fourteenth day of the bright fortnight of the month of Bhādrapada) in honour of Lord Viṣṇu अनन्तव्रतम् ···। शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां मासि भाद्रपदे शुभे BhaviP. 739A. 19 (iv. 94. 1); तेनानन्तव्रतभावेण शुभगोधनसंकुलः (v. l. तेनानन्तव्रतेनास्य बभौ गोधनसंकुलः) BhaviP. 740B. 13 (iv. 94. 37); भाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यामनन्तव्रतम् NirṇaSi. 107. 24; BālamBha. i. 210. 26 (*on* 1. 77); [name of the 102nd chapter of the Bhaviṣyottara-Purāṇa PW., MW., APTE]

अनन्तव्रतक (anantavrata-ka) *adj.* who had performed the Anantavrata (commencing from the month of Mārgaśīrṣa in honour of Lord Viṣṇu performed for obtaining a son) मान्धाताभूद् युवनाश्वादनन्तव्रतकात् सुतः AgniP. 196. 23.

अनन्तव्रतकथा (anantavratakathā) *f.* name of a work [pw.]

अनन्तव्रतकल्प (anantavratakalpa) *m.* name of a work [*nt.*]

अनन्तव्रतकृत् (anantavrata-kṛt) *adj.* who performs the Anantavrata कुर्वन् फलचतुर्दशीम् ··· अनन्तव्रतकृत् सुखी AgniP. 192. 10; cf. **अनन्तव्रत II.**

अनन्तशक्ति (ananta-śakti) *adj.* possessed of eternal or unlimited power or strength अनन्तशक्तिर्धाता भास्करः MaiU. 7. 2 = MaitriU. 462. 9 (7); AvyaU. 4; SāmaraU. 275. 20; HerU. 391. 4(10); यस्य गोप्ता जगद्गोप्ता शङ्खचक्रगदाधरः। वासुदेवोऽनन्तशक्तिः MahāBhā. vi. 380*(2); अनन्तशक्तिर्भगवान् PauṣkS. 38. 180; क्रियेतास्य ··· केनचिदनन्तशक्तिना सिद्धयन्तरायः DaśKuC. 120. 9; ब्रह्मणः ··· अनन्तशक्तेः उपासनं विधित्सन् आह ChāndoUBh. 173. 2 (*on* iii. 14. 1); एष स्वयंज्योतिरनन्तशक्तिरात्माप्रमेयः सकलानुभूतिः ViveCū. 537; UpadeSā. 23. 18; अनन्तशक्तिरोवाहं सर्वदेवाधिदेवता KāliViT. 24. 18; सर्वागमध्यान्तगामित्वेनापरिच्छिन्नमनन्तशक्ति शिवतत्त्वम् ParāTri. 152. 16; सानन्दमव्ययमनादिमनन्तशक्तिम् ··· पुरुषम् ··· संतायपन्ति ··· दुरिताश्रयः YaśasCam. i. 264. 9; पुंसो विज्ञानशक्तिरहमासमनन्तशक्तेः BhāgP. iii. 9. 24; i. 18. 19; सर्गस्थितिविनाशानां हेतवेऽनन्तशक्तये। निर्गुणाय नमस्तुभ्यम् KūrmaP. 10. 13 (1. 1); 86. 4 (1. 9); 133. 17 (1. 12); AgniP. 88. 47; नमाम्यहं देवम् ··· अनन्तशक्तिम् SkandP. vii(1). 290. 25; iv. 60. 33; नमः ··· अनन्तशक्तये। ··· °देवाय BhaviP. 451A. 12 (iii(2). 24. 12); अनन्तशक्ते भगवन् देहि निःसरणं मम BṛDharmaP. i. 51. 65; SaurP. 47. 64; अनन्तशक्तिः प्रकृतिः ··· महिषं जघान GaṇeP. ii. 48. 8; नमामि विश्वेश्वरि ··· अनन्तशक्ते GaṇeP. ii. 95. 5; i. 90. 47; i. 91. 44; ii. 135. 23; रामस्तु पद्भ्यां सरयूजलं सकृत्स्पृष्ट्वा परि(?यं)क्रामदनन्तशक्तिः AdhyāRā. vii. 9. 52; vii. 9. 46; अहो विचित्रव्यसनकारित्वमनन्तशक्तेर्दैवस्य UdaySuKa. 136. 23; सर्वज्ञगुणः स्वतन्त्रः। ··· अलुप्तशक्तिः सोऽनन्तशक्तिः IśānŚiPa. ii. 2. 16; ii. 2. 31; देवं परमानन्दमव्ययम्। अनन्तशक्तिं सर्वेषां पुरुषं प्रकृतेः परम्। वदन्ति SātvaT. 3. 46; त्रिलोकीनगराधिदेवम् ··· अनन्तशक्तिम्। ··· नमाम्यहम् Viṣāpahā. 33; अनन्तशक्तेः ··· ब्रह्मणोंऽशभूतः VedāntKau. 66. 20 (*on* i. 2. 21); 170. 15 (*on* ii. 1. 27); तेषामनन्तशक्तौ शिवे स्थितिः BrahmSūBh.(Śrī.) i. 344. 2 (*on* i. 2. 9); किं पुनरनन्तशक्तेर्लीलावपुरीश्वरस्येह PraboSu. 225; अनन्तशक्तेर्भगवतः ··· निर्गुणमेव सदा सर्वत्र भगवद्रूपमिति मन्तव्यम् AṇuBh. 355. 16 (*on* iv. 4. 18); BṛBrahmaS. i. 1. 10; अचिन्त्यानन्तशक्तिः ··· सर्वेश्वरः GoviBh. 84. 3 (*on* ii. 1. 1); 3. 8 (*on* i. 1. 1)

अनन्तशक्ति (ananta-śakti) *m.* I epithet of Jina or Arhat अनन्तशक्तिः ··· केवलज्ञानवीक्षणः ···। इति दिग्वासाष्टोत्तरशतम् MahāP. 25. 215; II name of a prince अमरशक्तिर्नाम राजा ··· तस्य च त्रयः पुत्राः ··· वसुशक्तिरुग्रशक्तिरनेक(v. l. नन्त)शक्तिश्चेतिनामानो बभूवुः PañcT. 0. 2(6) (3. 10); Pañcā. 1. 7; *f.* A infinite power (ब्रह्माण्डम्) महामण्डूकाचनन्तशक्तिभिरधिष्ठितम् TripāMaNāU. 369. 16(6); सर्वज्ञता ···। अनन्तशक्तिश्च विभोर्विधिज्ञाः षडाहुरङ्गानि महेश्वरस्य VāyuP. i. 12. 31; KūrmaP. 490. 6 (2. 8); TattvPradī.(A.) 4. 8 (*on* 1. 1); ŚivaP. i. 18. 12 (21B. 12); सर्वसंपत्स्वरूपा त्वमनन्तशक्तिरूपिणी BrahmVaiP. iv. 16. 129; अनन्तशक्तिपरिपूर्णम्। ··· यत् परतत्त्वम् ParamāSā. 10; अनन्तशक्तिरत्नानां यदेकाश्रयसंश्रयात्। ··· तं स्तुमः शिवम् PratyabhiVi. i. 345. 3 (*on* i. 7. 1); NītiMā. 16. 12; (ब्रह्म) सर्वज्ञमनन्तशक्तिविशिष्टं च BrahmSūBh. (Śrī.) i. 194. 11 (*on* i. 1. 5); B name of a deity (*lit.* possessing infinite power) लोकपालानुकारिण्यः कर्तव्यास्तासु देवताः। ब्राह्मीमनन्तशक्तिं च लवणस्योपरि न्यसेत् MatsyaP. 286. 6; पद्माकारां ब्राह्मीं शङ्खधरामनन्तशक्तिं च स्थापयेत् CaturCin. i. 335. 3; III innumerable denotative functions, cf. **अनन्तशक्तिकल्पन, अनन्तशक्तिकल्पनातस्, अनन्तशक्तिकल्पनापत्ति.**

अनन्तशक्तिक (anantaśakti-ka) *adj.* having infinite powers अत्र परशिवाख्यं परब्रह्म स्वभावादनन्तशक्तिकम् SetuBa. 133. 6; 186. 3.

अनन्तशक्तिकत्व (anantaśaktika-tva) *n.* the state of having infinite powers अनन्तशक्तिकत्वं च विना सत्यकामत्वम् ··· न सिध्यति ŚivārkaMaDī. ii. 488. 16 (*on* iv. 4. 9); i. 122. 14 (*on* i. 1. 2)

अनन्तशक्तिकल्पन (anantaśakti-kalpana) *n.* supposition of innumerable denotative functions घटपदादिपदानाम् ··· अनन्तशक्तिकल्पने अवच्छेदकगौरवं महत् LaCandr. 666. 19.

अनन्तशक्तिकल्पनातस् (anantaśaktikalpanā-tas) *adv.* due to the supposition of innumerable denotative functions समासादिरर्थकादिमत्तिश्च समस्यमानपदार्थमात्रगतमेव स्वार्थमाह तथैव व्युत्पत्त्यन्तरकल्पनाद् समासेष्वनन्तशक्तिकल्पनातो लघुत्वात् TattvCin. iv(2). 775. 4.

अनन्तशक्तिकल्पनापत्ति (anantaśaktikalpanāpatti) *f.* undesired contingency of supposition of innumerable denotative functions वाक्यानामनन्तत्वेनानन्तशक्तिकल्पनापत्तिः MīmāKau. i. 118. 24 (*on* i. 3. 24); i. 143. 18 (*on* i. 3. 33); BhāṭṭCin. ii. 43. 26 (*on* i. 3. 10); तिवादयो न वाचकास्तेषां बहुत्वादनन्तशक्तिकल्पनापत्तेः VaiyāBhū. 236. 16 (*on* 60)

अनन्तशक्तितस् (anantaśakti-tas) *adv.* due to infinite power नानावतारैर्भूभारं हरसेऽनन्तशक्तितः GaṇeP. ii. 25. 6.

अनन्तशक्तित्व (anantaśakti-tva) *n.* the state of being possessed of infinite powers एष चानन्तशक्तित्वादेवमाभासयत्यमून् ĪśvaPraSū. ii. 4. 1; BrahmSūBh.(Ma.) 51A. 4 (*on* iii. 2. 27); ब्रह्मणः ··· अनन्तशक्तित्वादिपरमपुरुषार्थधर्मवत्त्वं च नित्यसिद्धम् BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 260. 1 (*on* iii. 2. 29)

अनन्तशक्तिमत् (anantaśakti-ma(n)t) *adj.* [*f.* -ī] possessed of infinite powers अन्ये अक्षरस्य शक्तय एता इति वदन्ति। अनन्तशक्तिमदक्षरम् BṛĀraUBh. 453. 10 (*on* iii. 8. 12); अचिन्त्यानन्तशक्तिमत्या देवतायाः बुद्ध्यादिसंबन्धः ··· देवतास्वरूपविवेकाग्रहणनिमित्तः सुखी दुःखी मूढ इत्याद्यनेकविकल्पप्रत्ययहेतुः ChāndoUBh. 354. 11 (*on* vi. 3. 2); AṇuBh. 2. 13 (*on* i. 1. 1); SetuBa. 254. 22.

अनन्तशक्तिमत्त्व (anantaśaktimat-tva) *n.* the state of being possessed of infinite powers अनन्तशक्तिमत्त्वं च मदनुस्मरणाद्भवेद् YogŚiU. 3. 25; (जगत्कारणस्य ब्रह्मणः) अनन्तशक्तिमत्त्वं चेत्येवानि सर्वज्ञत्ववादीनि BrahmSūBh.(Śrī.) i. 121. 3 (*on* i. 1. 2); अपरिच्छिन्नशक्तिविशिष्टत्वमनन्तशक्तिमत्त्वम् BrahmSūBh.(Śrī.) i. 124. 13 (*on* i. 1. 2); ii. 37. 3 (*on* ii. 1. 25); अचिन्त्यानन्तशक्तिमत्त्वेन भगवत्स्वरूपस्यैव परमफलत्वं प्रदर्श्यते AṇuBh. 359. 2 (*on* iv. 4. 20); परशिव एक एव सन्ननन्तशक्तिमत्त्वाद्बहुप्रकारो यस्माद्भवति तस्मात्तस्य प्राग्रूपताशक्तेरित्यर्थः SetuBa. 254. 25.

अनन्तशक्तियुक्त (anantaśakti-yukta) *adj.* [*f.* -ā] possessed of unlimited strength or power अनन्तशक्तियुक्तं तद्विमानं हि स्वयंभवम्। किंकराः ··· रक्षन्ति PāraS. 10. 294; स्वसमानाभिरभितो वेष्टितां दशशक्तिभिः। अनन्तशक्तियुक्ताभिः (देवीम्) पूजयेद् पद्मसंस्थः TantrRā. 13. 72.

अनन्तशक्तियोगित्व (anantaśaktiyogi-tva) *n.* the state of possessing (*lit.* being connected with) unlimited powers अनन्तशक्तियोगित्वादलुप्तत्वात् स्वशक्तिषु। स्थितं शिवत्वं सर्वत्र ŚivDṛ. 6. 126.

अनन्तशक्तिरत्न (anantaśakti-ratna) *n.* jewel in the form of innumerable powers अनन्तशक्तिरत्नानां यदेकाश्रयसंश्रयात्। विचित्ररचिन्त्रिकोल्लाससंसिद्धिस्तं स्तुमः शिवम् PratyabhiVi. i. 345. 3 (*on* i. 7. 1)

अनन्तशक्तिरूप (anantaśakti-rūpa) *adj.* of the form of un-

limited power देवा ऊचुः ... विष्णो ... नमस्ते ... । अनन्तशक्तिरूपाय ŚivaP. ii(5). 16.12 (238B. 6)

अनन्तशक्तिरूपत्व (anantaśaktirūpa-tva) *n.* the state of being of the form of unlimited power परमद्यात्वम् ... (पराशक्त्याम्) तस्यामेवायत्तमित्यन्तरङ्गत्वेनाभेदोपचारात्सापि तथा व्यपदिश्यत इति प्रदर्शयितुं तस्या एव ज्ञानक्रियाशक्त्याद्यनन्तशक्तिरूपत्वे प्रदेशान्तरस्थं वायुसंहितावचनमुदाहरति ŚivārkaMaDI. i. 301. 24 (*on* i. 2. 1)

अनन्तशक्तिसंयुक्त (anantaśakti-saṁyukta) *adj.* possessed of unlimited power प्रत्यगानन्दरूपात्मा ... । अनन्तशक्तिसंयुक्तो जगद्रूपेण भासते TriBrU. 9; नानाविचित्रविचित्राङ्गं गरुडाञ्जननं तव । अनन्तशक्तिसंयुक्तम् KālīViT. 18. 20.

अनन्तशक्तिसंवृतत्व (anantaśaktisaṁvṛta-tva) *n.* the state of being encompassed with unlimited power आत्माभिन्नदेवताया वैभवं विभुत्वमनन्तशक्तिसंवृतत्वरूपं प्राभवं यस्या सा (ललिता) LalitāSaBh. 42.28 (*on* 75)

अनन्तशक्तिसंपन्न (anantaśakti-sampanna) *adj.* [*f.* -ā] endowed with unlimited power अनन्तशक्तिसंपन्नो मायोपाधिक ईश्वरः SarvaVeSāSam. 330; अनन्तशक्तिसंपन्ना सा परा परमेश्वरी BṛBrahmaS. i. 8. 23.

अनन्तशतपत्त्रपद्मोद्भासित (anantaśatapattrapadmodbhāsita) *adj.* **1** shining with innumerable lotuses having hundred petals प्रविश्य च तस्य तरुखण्डस्य मध्यभागे ... उरगकुलमिवानन्तशतपत्त्रपद्मोद्भासितम् ... अच्छोदं नाम सरो दृष्टवान् Kād. 124. 2; **II** illustrious with (the serpents called) Ananta, Śatapattra and Padma, Kād. 124. 2.

अनन्तशब्द (ananta-śabda) *m.* **I** innumerable (expressive) words यादृच्छिकशब्दव्यवहारेणानन्तशब्दव्युत्पत्त्यनुपपत्तिश्च ŚrutaPra. iB. 88. 25 (*on* i. 1.1); **II** innumerable sounds (produced in succession) सर्वतो दिक्ष्वनन्तशब्दसंतानोत्पा(? त्पा)दकमेण कर्णोत्पादे कल्पनागौरवं मानाभावात् TattvCin. i. 619.2; वीचीतरङ्गन्यायेन कर्णशष्कुलीप्रदेशेऽनन्तशब्दोत्पत्तिकल्पनागौरवं, भेरीशब्दो मया श्रुत इति प्रत्यक्षस्य भ्रमत्वकल्पनागौरवं च स्यात् VedāntPari. 142. 1.

अनन्तशब्दजशब्द (ananta-śabdajaśabda) *m.* innumerable simultaneous sounds bursting forth (*lit.* coming) from the original sounds कदम्बमुकुलादिन्यायेनानन्तशब्दजशब्दानां तत्प्रागभावध्वंसानां च तत्प्रत्यक्षानुपपत्त्या कल्पने गौरवं स्यात् VaiyāSiMañ. 198.2.

अनन्तशयन (ananta-śayana) *m.* **1A** epithet of Viṣṇu (*lit.* lying on the serpent-king Ananta) अनन्तशयनं देवं ध्यायेद्वृत्तायते गृहे PauṣkS. 42.55; पूर्वेणानन्तशयनं प्रद्युम्नं पूर्वदक्षिणे ... । स्थापयेत् MatsyaP. 276.8; अनन्ताय नमस्तुभ्यमनन्तशयनाय च SkandP. iv. 21.13; अनन्तशयनं शेषशायिनं गुणपीठे स्थापयेत् CaturCin. i. 236. 16; **1B** name of one of the incarnations of Viṣṇu अनन्तशयनो नाम योऽवतारो हरेरहम् । स्थिता चतुर्दिशं तस्य चातुरात्म्यमुपेयुषी LakṣmīT. 8.35; **2** name of a place (= modern Trivandrum) स कदाचिदगाद्राजा ह्यनन्तशयनं द्विज । ... तत्र श्रीरमणं देवं संपूज्य विधिवत् SkandP. ii(4). 26.8; (श्रीशंकराचार्यः) तस्मादनन्तशयनं नाम भगवदर्चामूर्तिसंनिहितप्रदेशं संप्राप्तः ŚaṅkaVi.(Ā.) 51.1; 81.1; अथ नन्तुमच्युतमगादवनेरधिभूरनन्तशयनाभिमुखम् AcyutarĀ. 6. 32 (comm. अनन्तशयननामकनगरम्); *n.* couch or bed in the form of (the serpent-king) Ananta (सङ्कर्षः) अनन्तशयने दार्भे उत्तानस्थं स्मरेद्विभुम् PauṣkS. 43. 133; अनन्तशयने ... शयानं योगशायिनम् । ... देवी (वसुंधरा) प्रसादयति माधवम् VarāP. 113.21.

अनन्तशयना (ananta-śayanā) *f.* epithet of Pārvatī (*lit.* lying on Ananta) अनन्तशयनानन्ता ... सदाशिवा ... । एवं नाम्नां सहस्रेण स्तुत्वासौ हिमवान् गिरिः । ... प्रोवाच KūrmaP. 121. 12 (1.12)

अनन्तशरीर (ananta-śarīra) *n.* innumerable bodies स्वस्वातन्त्र्योपकल्पितभेदावभासस्य अनन्तशरीराद्येकतयैव विमृशेत् 'आवां युवां वयं यूयम्' इति ParāTri. 77.2; मुक्तात्मनोऽपि स्वेच्छयानन्तशरीरपरिग्रहणसामर्थ्येन विभुत्वम् BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 493. 7 (*on* iv. 4. 15); यद्युच्येत निरन्तरमनन्तरमनन्तशरीरादिजननेनापचितशक्तिकं प्रधानम् ... कदाचित्प्रसोतुमक्षममास्ते ŚivārkaMaDI. ii. 58. 24 (*on* ii. 2.3)

अनन्तशर्मन् (ananta-śarman) *m.* name of a Brahmin धरणीधरपुत्राय ... अनन्तशर्म्मणे ब्रा(ब्रा)ह्मणाय वंटकमेकम् ... दातव्यम् EI. ix. 111. 55; *n.* infinite happiness कष्टसाध्योऽपि कर्तव्यः सद्धर्मोऽनन्तशर्मणे PārśvC. 3.86; *adj.* bestowing infinite happiness विश्वातिशायिमहिमा धरणोरगेन्द्रपद्मावतीलक्ष्मीम् PārśvC. 8. 393. सततसेवितपादपीठः । अन्तर्बहिश्च दुरितच्छिदनन्तशर्मा देवः क्रियादुदयिनीं शुभभाव-

अनन्तशशिसंकाश (anantaśaśi-saṅkāśa) *adj.* resembling innumerable moons (in brightness) अनन्तशशिसंकाशमनन्तमथ संस्मरेत् । सहस्रफणमालाढ्यम् PauṣkS. 24. 24 = PāraS. 5. 57.

अनन्तशस् (ananta-śas) *adv.* endlessly, for innumerable times or in endless number शोकाश्चानन्तशः प्राप्ता भवे जीवेन मैथिलि PadmP.(Ra.) 98. 85; मातरः पितरोऽन्ये च संसारेऽनन्तशो गताः PadmP.(Ra.) 110.72; 112. 79; बध्नात्यष्टविधं कर्म एकप्राणिविहिंसनात् । नानायोनिषु तेनात्मा दुःखान्याप्नोत्यनन्तशः VarāṅgaC. 4. 105; अतीतेऽनन्तशः काले जीवेन भ्रमता भवे । कानि दुःखानि नाप्तानि विना जैनेन्द्रशासनम् SubhāRaSaṁ. 827; सर्वे भावाः सर्वजीवैः प्राप्तपूर्वा अनन्तशः TriṣaŚaPuC. iv. 3. 205.

अनन्तशाख (ananta-śākha) *adj.* having innumerable branches or schools (of religious practices or of the Vedas etc.) अनन्तशाखाः कथिताः शिवमूलैकमाश्रिताः । ... शिवधर्माः सनातनाः PadmP. ii. 69.3; ते च ... अक्षरराशयो वेदा ऋग्यजुःसामाथर्वभेदभिन्ना अनन्तशाखा वर्तन्ते VedāSaṁ. 168. 9; NyāyPari. 392. 17.

अनन्तशाखत्व (anantaśākha-tva) *n.* the state of having innumerable branches प्रत्यक्षमूलतायां तु गुर्वी भवति कल्पना । वेदस्त्वनन्तशाखत्वान्मूलं तत्र स्वसंगतम् NyāyMañ. i. 246. 32.

अनन्तशाखा (ananta-śākhā) *f.* innumerable branches or schools (of the Vedas) अनन्तशाखानुगतस्य वाक्यार्थस्यैकदेशङ्गेर्द्रुखबोधत्वादिति भावः ŚrutaPra. ii. 206. 28 (*on* ii. 1.1); सर्वाण्यु(? ण्या)ख्यानानि पारिप्लवे शंसन्तीत्यत्रानन्तशाखागतसर्वाख्यानशंसनस्याशक्यतया UpaParā. 44. 13; ŚivārkaMaDI. ii. 395. 14 (*on* iii. 4. 23); अशक्तिर्हि ... अनन्तशाखाविहितानन्तगुणानुसंधानाङ्गानुष्ठानाशक्तिः ŚivārkaMaDI. ii. 291. 12 (*on* iii. 3.5); ii. 291. 17 (*on* iii. 3.5)

अनन्तशायिन् (anantaśāy-in) *adj.* lying on (the serpent-king) Ananta भगवानप्यनन्तशायी ... विष्णुरेनम्(न्व)ग्रहीत् स्वप्ने AvantiKa. 153. 13; अनन्तशायिनं देवं नारायणमनामयम् । पञ्चामृतेन प्रथमं स्नापयेत् BṛNāraP. 16. 88; *m.* epithet of Viṣṇu भवप्रदः । अनन्तशायी ... इत्येतत् कथितं देवि सहस्रं नाम चोत्तमम् । आदिदेवस्य वै विष्णोः PañcaRā.(Nā.) iv. 8. 106; Vaija. 4. 13; AgaNi. 19.

अनन्तशास्त्र (ananta-śāstra) *n.* endless scriptures अनन्तशास्त्रं बहुलाश्च विद्याः ... । यत्सारभूतं तदुपासनीयम् CāṇaNīDa. 15. 10; अनन्ता वै वेदा इति श्रुतेरनन्तं हि शास्त्रमवगम्यते । न चानन्तशास्त्राधिगमोऽस्माकं कल्पकोटिशतैरपि संभवति NyāySu.(Ja.) 113B. 8 (*on* i. 1.5)

अनन्तशिरस् (ananta-śiras) *n.* hood of (the serpent-king) Ananta निहितचरणोऽनन्तशिरसि । -- जगन्नाथः स्वामी नयनपथगामी भवतु मे JagannāA. 6.

अनन्तशीर्ष (ananta-śīrṣa) *m.* epithet of Rudra (*lit.* having innumerable heads) नमस्तीक्ष्णाय ... अनन्तशीर्षाय ... उच्छुष्मरुद्राय नमः स्वाहा AVPari. 36(9). 15.

अनन्तशीर्षक (anantaśīrṣa-ka) *adj.* (serpent-king Ananta or Śeṣa) having innumerable hoods शासनं परिजग्राह नरान्तकसमीरितम् । करभारं वार्षिकं स (शेषः) स्वीचक्रेऽनन्तशीर्षकः GaṇeP. ii. 4. 14.

अनन्तशीर्षन् (ananta-śīrṣan) *adj.* having innumerable heads यो देवः सर्वभूतेषु गूढश्चरति विश्वकृत् । योऽनन्तशीर्षानन्तश्रीरनन्तचरणः ... । तमिमम् ... । गुणेशमनिशं ध्याये GaṇeP. ii. 79. 27.

अनन्तशीर्षनयन (ananta-śīrṣanayana) *adj.* having innumerable heads and eyes यन्मे साक्षात्परं रूपं दृष्टवानसि भूधर । अनन्तशीर्षनयनमनन्तचरणं महत् । ... तदेव पूजयेन्नित्यम् DevīBhāP. vii. 39. 7.

अनन्तशीर्षा (anantaśīrṣā) *f.* name of the wife of (the serpent-king) Vāsuki, ŚabdaKaDru.

अनन्तशील (ananta-śīla) *m.* epithet of Viṣṇu (*lit.* possessed of eternal character) सर्वकाम्योऽनन्तशीलः ... । इत्येतद्वासुदेवस्य विष्णोर्नामसहस्रकम् PañcaRā.(Nā.) iv. 3. 25.

अनन्तशुद्धि (ananta-śuddhi) *f.* eternal purity प्रत्यक्षं हि ज्ञानमुद्भिन्नानन्तशुद्धिसंनिधानमनादिसिद्धचैतन्यसामान्यसंबन्धम् TattvPradī.(A.) 72. 2 (*on* 1. 54)

अनन्तशुष्म (ánanta-śuṣma) *adj.* possessing boundless boldness or vehemence अस्तार्‌ इषुं दधिरे गर्भस्त्योरनन्तशुष्मा वृषखादयो नरः ṚV. i. 64. 10.

अनन्तश्री (ananta-śrī) *m.* **1** epithet of Viṣṇu (*lit.* possessing infinite glory) अनन्तरूपोऽनन्तश्रीः -- । सहस्रं वासुदेवस्य नाम्नामेतत् प्रकीर्तितम् MahāBhā. xiii. 135. 113; अनन्तकर्मानन्तश्रीस्तथैवानन्तरूपवान् । नामान्यस्य (विष्णोः) भविष्यन्ति गुणः कर्मकृतिर्यथा ĀdiP. 22. 31; **II** epithet of Gaṇeśa अनन्तश्रीः ...। इति वैनायकं नाम्नां सहस्रम् GaṇeP. i. 46. 176; योऽनन्तशीर्षानन्तश्रीः ... । तमिमम् -- । गुणेशमनिशं ध्याये GaṇeP. ii. 79. 27; *f.* in-

finite glory एवमनन्तश्रीद्युतिकान्तियुतो नूनमनार्तमूर्तिर्भगवान्। कैवल्यसुखसमृद्धि बलदेवोऽवाप्तवान् PadmP.(Ra.) 122.75; एतां (राजधानीम्) पुनरनन्तश्रीमण्डनीयां मण्डयति … सरः HammīMaMa. 5.25(1); जीवोऽनन्तश्रियं पुनः। अर्जित्वा विश्वसंमान्यः सुखी स्याद् रत्नचूडवत् RatnaCūKa. 538; *adj.* **A** having infinite wealth पालयञ्शरणागतान्। जनोऽस्यान्तरनन्तश्रीर्विदञ्श्चयोतति मध्विव DvyāśraKā. 1.69 (comm. असंख्यलक्ष्मीकः); **B** glorious like Viṣṇu, DvyāśraKā. 1.69 (comm. अनन्तस्येव श्रीर्यस्य … विष्णुतुल्य इत्यर्थः)

अनन्तश्रुति (ananta-śruti) *f.* innumerable Vedic statements तथाहि – जीवेश्वरयोर्भेदो निर्दिश्यते … 'येषामीशे पशुपतिः पशूनाम्' इत्यादिभिरनन्तश्रुतिभिः BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 31.11 (*on* ii. 1.22); ii. 378.5 (*on* iii. 3.56); अनन्तश्रुतिकल्पने तावतां पाठासंभवादपठितानां च मूलत्वस्य स्मृत्यधिकरणे निरासात् MīmāKau. i. 42.6 (*on* i. 3.7); i. 109.1 (*on* i. 3.24); अत एव नाचोरेण तत्तद्विकृतिपर्युदासरूपेणानन्तश्रुतिकल्पना गौरवापत्तेः BhāṭṭDī. iii. 136.3 (*on* ix. 2.17)

अनन्तश्रुतिनेत्र (ananta-śrutinetra) *adj.* having innumerable ears and eyes अनन्तश्रुतिनेत्रः …यो देवः …। तमिमम् …। गुणेशमनिशं ध्याये GaṇeP. ii. 79.28.

अनन्तश्रेयस् (ananta-śreyas) *n.* eternal bliss सन्तः प्रसज्य यदनन्तगुणाननन्तश्रेयोनिधीनधिकभावजुषो भजन्ति PadmP. iv. 85.34; गुरुभिरपि निषिद्धा तामहं यावदक्ष्णोः पदमनयमनन्तश्रेयसां सद्म राधाम् UjjvaNīMa. 399.3.

अनन्तश्रोत्र (ananta-śrotra) *n.* **i** innumerable ears सहस्रलोचनः …। तावद्ददर्श तम् (कश्यपनन्दनम्) …अनन्तश्रोत्रसंयुतम् GaṇeP. ii. 11.18; **ii** innumerable auditory faculties न चानन्तवीणाद्यवच्छेदकत्वेनानन्तश्रोत्रस्वीकारे गौरवम् TattvCin. i. 618.2; अनन्तश्रोत्रवृत्तिकल्पनापेक्षयानन्तपरमाणुपरिणामकल्पनापेक्षया च तस्यैकस्य कल्पने लाघवम् VaiyāSiMañ. 209.3.

अनन्तषट्त्रिंशदादितत्त्व (ananta-ṣaṭtriṁśadāditattva) *n.* thirty-six primordial principles which are eternal पारमेश्वरी हि शक्तिः अनन्तषट्त्रिंशदादितत्त्वगर्भिणी ParāTri. 66.6.

अनन्तसंयोग (ananta-saṁyoga) *m.* innumerable conjunctions विसर्ग एव परमेश्वरो घनीभूय हकारात्मतां प्रतिपद्यानन्तसंयोगवैचित्र्येण क्षरूपतामभ्येति ParāTri. 200.5; पृथिव्यादावनन्तसंयोगादिकमिन्द्रियतत्क्रियासंयोगादिकं तस्य प्रत्यक्षहेतुत्वम् … न कल्प्यते GuruCandr. ii. 346.19.

अनन्तसंविद् (ananta-saṁvid) *f.* infinite cognitions संविद् … प्रकाशकत्वात् प्रदीपवत्। अथवा संवित् … पूर्वसंयोगे [संवेदन]निवृत्तेः भावे वा युगपदनन्तसंवित्प्रसङ्गः PrakaVi. 33.19; तद्विषयज्ञानस्यापि तथेत्यनन्तसंविदावलीसमुदयस्यावर्जनीयत्वात् ज्ञानान्तरानवकाशः स्यात् ŚrutaPra. iA. 103.30 (*on* i. 1.1); अनन्तसंविदध्यासात्प्रकाशाप्रकाशोपपत्तिरिति चेन्न, घटादिविषयसंविदामध्यस्तत्वे संविदन्तरानुपलम्भे च शून्यवादप्रसङ्गात् ŚatDū. 113.4.

अनन्तसंसार (ananta-saṁsāra) *m.* endless transmigratory existences अनन्तसंसाररोहणैकरत्नकन्दलीं दमयन्तीमद्राक्षम् NalaCam. 7.19(30); जन्तोरनन्तसंसारभूर्नेनोरथवर्त्मनी। आर्तरौद्रे त्यजेद्ध्याने दुरन्तफलदायिनी YaśasCam. ii. 393.21; स (गुणाधरः) कथंचिदनन्तसंसारे संभवति TātpaVṛ. 357.18 (*on* 3.66); अशुभः कर्मबन्धोऽस्यानन्तसंसारकारणम् SamarāSaṁ. 9.627; प्राच्यैरनन्तसंसारभ्रमिभृद् दर्शितं महत् PrabhāC. 164.16; मुक्तस्यापि सर्वज्ञस्य सृष्टौ सर्वहेयतादात्म्यानुसंधानेन अनन्तसंसारयोगात् NyāySiA. 215.10.

अनन्तसंसारकर (anantasaṁsāra-kara) *adj.* causing infinite transmigrations दुरन्तमिथ्यात्वविषं शरीरिणामनन्तसंसारकरं प्ररोहति SubhāRaSaṁ. 148; मुधैव कल्पितो मोहमहंभावः प्रयच्छति। अनन्तसंसारकरम् YogVā. iv. 33.33.

अनन्तसंसारित्व (anantasaṁsāri-tva) *n.* the state of having innumerable transmigratory existences or births श्रीसुधर्मस्वामिकृतसिद्धान्तविवरणे मन्दमतित्वादुत्सूत्रप्ररूपणादनन्तसंसारित्वम् PurāPraSaṁ. 95.15.

अनन्तसंसारिन् (anantasaṁsār-in) *adj.* having innumerable transmigratory existences or births यदि चेद्गुणाधिकेभ्यः सकाशाद्गर्वेण पूर्वं विनयवाञ्छां करोति पश्चाद्विवेकबलेनात्मनिन्दां करोति तदानन्तसंसारी न भवति TātpaVṛ. 357.23 (*on* 3.66)

अनन्तसंस्कार (ananta-saṁskāra) *m.* innumerable impressions न च पूर्वशरीरोत्पन्नसंस्कारेण द्वितीयशरीरे संस्कार उपपद्यत इति वाच्यम्, अनन्तसंस्कारकल्पने गौरवात् SiddhāMu. 24.15 (*on* 48); अनन्तसंस्कारतन्नाशकल्पनापेक्षया चरमस्मरणस्यैव लाघवात् SiddhāMu. 53.13 (*on* 85)

अनन्तसख (ananta-sakha) *adj.* **I** having Ananta (i.e. Balarāma) as (one's) companion आस्ते यदुकुलाम्भोधावाद्योऽनन्तसखः पुमान् BhāgP. i. 14.35; **II** having (the serpent-king) Ananta as (one's) companion शेते पुमान्स्वदृगनन्तसखस्तदङ्के BhāgP. iv. 9.14.

अनन्तसंकट (ananta-saṅkaṭa) *n.* infinite difficulties or dangers उत्पत्तिः …। अनन्तसंकटानर्थकार्यसत्कारकारिणी YogVā. iii. 93.22.

अनन्तसंकल्पमय (anantasaṅkalpa-maya) *adj.* full of innumerable assumptions तस्य …। अनन्तसंकल्पमयं श्रोत्रियत्वं बभूव ह YogVā. iv. 48.30.

अनन्तसंख्य (ananta-saṅkhya) *adj.* **i** of infinite quantity ऋणादिवानृण्यमनन्तसंख्यात् … यथा …। तद्वत्परां शान्तिमुपागतोऽहम् Saund. 17.69; **ii** of infinite number, innumerable षड्जीवकायं त्वमनन्तसंख्यमाख्यः MahāVīSt.(H.) 1.29; SyādvāMañ. 29; अनन्तसंख्यानां विष्णूनां मध्ये यस्य कस्यचिदन्यतमस्यापि नामकवचनादिकमपीत्यर्थः LalitāSaBh. 233.14 (*on* 302)

अनन्तसंख्यक (anantasaṅkhya-ka) *adj.* of infinite quantity or measure सुव्रतो मे गतः कालो विपुलोऽनन्तसंख्यकः DevīBhāP. viii. 1.47.

अनन्तसंख्यातस् (anantasaṅkhyā-tas) *adv.* into infinite numbers प्राणस्यैव चैकस्य सर्वः अनन्तसंख्यातो विस्तरः BṛĀraUBh. 461.15 (*on* iii. 9.9)

अनन्तसंख्यान (ananta-saṅkhyāna) *n.* counting up to infinity पुद्गलपरमाणुद्रव्येऽपि स्निग्धत्वं रूक्षत्वं च बन्धकारणभूतम् … शक्तिविशेषेण वर्धते। किंपर्यन्तं, यावदनन्तसंख्यानम् TātpaVṛ. 226.11 (*on* 2.72)

अनन्तसंख्यापर (anantasaṅkhyā-para) *adj.* intending to convey infinite number सर्वाणि बहुवचनानि पुनरनन्तसंख्यापराणि LalitāSaBh. 15.5 (*on* 35)

अनन्तसंगुण (ananta-saṅguṇa) *adj.* infinitefold, infinite times more पुण्यम् …। चैत्येऽत्र सहस्रगुणं पालनेऽनन्तसंगुणम् ViviTīKa. 3.5.

अनन्तसत्तादात्म्य (ananta-sattādātmya) *n.* innumerable identities with the real entity न च — एकस्यैवानादेः सत्तादात्म्यस्याविद्यायामिव घटादावपि संभवात् घटाद्यवच्छेदेनानन्तसत्तादात्म्यानामुत्पत्तौ न मानमिति — वाच्यम् LaCandr. 45.15; व्यावहारिकभ्रमस्थले एकस्यैवाध्यास उत्पत्तिश्चेति कल्पनानुपस्थितविषयकत्वेन गुर्वी। आवश्यकानामनन्तसत्तादात्म्यानाम् … सत्यत्वापत्तेः LaCandr. 46.15.

अनन्तसत्त्व (ananta-sattva) *m., n.* infinite beings or creatures तस्य चित्तवरस्य सहोद्याद् बोधिसत्व(? त्त्व)स्य सुसंवृतं(? तं) चित्तं भवत्यनन्तसत्वा(? त्त्वा)धिष्ठानाद् दुष्कृतादतोऽस्य दुर्गतितो भयं न भवति MaYānaSū. 17.19 (4.22); 32.13 (8.19); *adj.* possessed of boundless (spiritual) strength अथ मुनिवृषभं तथानन्तसत्त्वम् … भुवोऽथोनिवासाः … समालोक्य तस्याभिजग्मुः समीपम् PadmP.(Ra.) 78.62(1); सोऽनन्तो भगवान् देवोऽनन्तसत्त्वो महाशयः। … आस्ते DevīBhāP. viii. 20.31.

अनन्तसदस् (ananta-sadas) *n.* abode of Ananta (i.e. of Viṣṇu) तस्मिन्नायतने साक्षात् … हरिः … इज्यते …। तदनन्तसदो नाम सर्वलोकेषु विश्रुतम् VāyuP. i. 38.59.

अनन्तसन्त (ananta-santa) *m.* saint (called) Ananta (referring to Prince Sambhājī, son of King Śivājī) अनन्तसन्तः प्रथितः …नरपालस्त्वम् ParamāKā. 73.75.

अनन्तसंततास्रुप्रवाह (ananta-santatāsrupravāha) *m.* constant flow of incessant tears देवो हर्षः … अनन्तसंततास्रुप्रवाहनिपतननिम्नीकृताविव दुःखक्षामौ कपोलावुद्वहन्तम् … ज्येष्ठं भ्रातरमपश्यत् HarṣaC. 243.7.

अनन्तसंतति (ananta-santati) *adj.* having many offsprings दैवज्ञवद् सहस्रं परमोच्चग्रहान्वितम्। यत्प्रभावेण मत्पुत्रो जायतेऽनन्तसंततिः MallīC. 3.43.

अनन्तसंतापा (ananta-santāpā) *adj.* (*f.*) causing endless afflictions सा माया … अनन्तसंतापा …। ययेदमखिलं लोकमावृत्यावस्थया स्थितम् KalkiP. ii. 5.12.

अनन्तसंनिधि (ananta-sannidhi) *m.* [Loc.] in the vicinity of (the serpent-king) Ananta नागी सा …। तं मृतं सुतमादाय जगामानन्तसंनिधौ SkandP. vi. 114.28.

अनन्तसमय (ananta-samaya) *m.* endless period of time भवायुष्कायकर्मादिस्थितिसंकलनात्मकः। सोऽनन्तसमयस्तस्य परिवर्तोऽप्यनन्तधा MahāP. 3.13.

अनन्तसमसंयोग (ananta-samasaṁyoga) *adj.* having complete association with the infinite अतो मनोजयश्चिन्त्यः शमसंतोषसाधनः। अनन्तसमसंयोगस्तस्मादानन्द आप्यते YogVā. ii. 13.45 (but comm. अनन्ते समः संयोग ऐकरस्यलक्षणः)

अनन्तसमाधान (ananta-samādhāna) *n.* endless meditation भगवान् ब्रह्मा …। बद्धपद्मासनोऽनन्तसमाधानगतोऽभवत् YogVā. vi(2). 71.1.

अनन्तसमापत्ति (ananta-samāpatti) *f.* (mental) state of balance with reference to (the serpent-king) Ananta प्रयत्नशैथिल्यानन्तसमापत्तिभ्याम् YogSū. 2.47 (TattvVai. अनन्ते वा नागनायके — समापन्नं चित्तमासनं निर्वर्तयतीति); 'फणासहस्रेण धरणीं धारयित्वा स्थैर्येणावतिष्ठते सोऽयमनन्तः स एवाहमस्मि' इति ध्याने चित्तस्यानन्तसमापत्तिः JīvanVi. 88.5.

अनन्तसमावेश (ananta-samāveśa) *m.* fusion with the infinite आद्या सैका परा शक्तिश्चिन्मयी शिवसंश्रया । ... अथानन्तसमावेशान्माया कालमवाप्नुवत् ŚivaP. vii(2). 4. 22 (548A. 14)

अनन्तसमुद्र (ananta-samudra) *m.* vast (*lit.* unbounded) ocean विद्यामयाननन्तसमुद्रानतिक्रम्य ... उपासकः परमानन्दं प्राप TripāMaNāU. 371. 7(6)

अनन्तसंपद् (ananta-sampad) *f.* unlimited wealth अनन्तसंपत्संपन्नभूरिगोत्रजविप्लवे । राजश्रीर्दुर्जरा तस्य नवत्वे भुभुजोऽभवत् RājTa.(Ka.) 5. 19.

अनन्तसंपूजिता (ananta-sampūjitā) *adj.* (*f.*) worshipped by (the serpent-king) Ananta क्वचिन्मुनिगणैः स्तुता क्वचिदनन्तसंपूजिता ... जयति भीष्ममाता सती KalkiP. iii. 20. 9.

अनन्तसंबोधि (ananta-sambodhi) *f.* eternal perfect enlightenment इहैव जन्मन्यथ तेन सत्त्वा अनन्तसंबोधिमवाप्नुवन्तु DharmoPra. 257. 28.

अनन्तसरस् (ananta-saras) *n.* lake (named) Ananta कथं मनोविस्मयकारि तद्धवेदनन्तरं तत्र यदग्रणीः सताम् । समाहितानन्तसरोऽवगाहनः स पुण्यकोट्या लभते स्म संनिधिम् YātrāPra. 3. 199.

अनन्तसरसीवर्य (anantasarasī-varya) *adj.* excellent pond (called) Ananta रमापतिः । ... अनन्तसरसीवर्येऽवमृश्यं महमास्थितः JayāS. 1. 78½ (+153)

अनन्तसर्गप्रलयपरंपरा (anantasargapralaya-paramparā) *f.* chain of endless or innumerable creations and dissolutions प्रधानं महदादिधरान्तीभूतं यावद् विततीभूतमनन्तसर्गप्रलयपरंपरात्मतां प्राप्तम् PratyabhiVi. ii. 195. 2 (*on* ii. 4. 18)

अनन्तसर्वज्ञसिद्धि (anantasarvajña-siddhi) *f.* establishment of innumerable omniscient beings सर्गादावनन्तसर्वज्ञसिद्धिश्च किं प्रमाणान्तरात् क्षित्यादिकर्तृग्राहकाद् वा TattvCin. ii(2). 85. 13.

अनन्तसहचररूप (anantasahacara-rūpa) *adj.* having the form of innumerable associative factors or emotions ते विभावादयोऽनन्तकारणानन्तकार्यानन्तसहचररूपा अपि काव्यशिक्षादिबलोपकल्पिताः कृत्रिमाः सन्तः किं कृत्रिमत्वेन सामाजिकैर्गृह्यन्ते न वा Kāvyānu.(He.) 71. 16.

अनन्तसहित (ananta-sahita) *adj.* accompanied by *ananta* (i. e. by the letter *kṣa*) आषाढोऽनन्तसहितो वह्निर्दीर्घसमन्वितः । ... मनुरेष तु कङ्कणी AhirbuS. 34. 56.

अनन्तसामन्त (ananta-sāmanta) *m.* innumerable feudatory kings (राज्यवर्धनहर्षौ) अनन्तसामन्तसंक्रान्तिश्रान्तायाः श्रियो विशालं शशिमणिशिलापट्टशयनमिव बिभ्राणं वक्षुः ... माधवगुप्तं ददृशतुः HarṣaC. 198. 6; पुनः समामागतयोः प्रभाते भूपयोर्द्वयोः । बभूवानन्तसामन्तैः संघर्ष इव संपदाम् RāmāMañ. 44. 4; सोऽनन्तसामन्तयुतः पदं फुल्लपुरे व्यधात् RājTa.(Ka.) 8. 1964.

अनन्तसामान्यकल्पना (anantasāmānya-kalpanā) *f.* assumption of endless universals or generalities अपरपरिकल्पनायां तथैव प्रलयदर्शनादनन्तसामान्यकल्पनाप्राप्तिः Śarka. 7. 7.

अनन्तसामान्याभावकल्पन (anantasāmānyābhāva-kalpana) *n.* assumption of innumerable absences (of something) characterised by the general property न चोक्तप्रतियोगिताकत्वान्यव्यासज्यवृत्तिप्रत्यक्षत्वेन कार्यत्वे गौरवमिति – वाच्यम्, अनन्तसामान्याभावकल्पनापेक्षया प्रतियोगितानिरूपकत्वान्यत्वनिवेशस्यैव लघुत्वात् GuruCandr. ii. 391. 14; अनन्तसामान्याभावकल्पने महागौरवं स्यात् LaCandr. 555. 32.

अनन्तसार (ananta-sāra) *adj.* having unlimited strength सः ... तक्षकात्मजायामजीजनदनन्तसारमन्त्रिनारम् AvantiKa. 147. 14.

अनन्तसारा (ananta-sārā) *f.* one of the epithets of Gaṅgā (*lit.* having many currents) अभिरामानवद्याङ्गी अनन्तसाराकलङ्किनी । ... इति नामसहस्रं हि गङ्गायाः कलशोद्भव SkandP. iv. 29. 24.

अनन्तसिद्ध (ananta-siddha) *m.* innumerable Siddhas (or liberated souls) अयं शैलः ... । अनादिकाले यस्मिन्नन्तोऽनन्तसिद्धाः KumāPraPra. 105. 24.

अनन्तसिद्धान्तमतिप्रबोधक (anantasiddhāntamati-prabodhaka) *adj.* which awakens the knowledge of innumerable doctrines यजन्ति देव्यो हरपादपङ्कजम् ... । अनन्तसिद्धान्तमय(v. l. मति)प्रबोधकं नमामि KulārT. 8. 31.

अनन्तसिद्धान्तमयप्रबोधक (anantasiddhāntamaya-prabodhaka) *adj.* which awakens (knowledge) consisting of innumerable doctrines यजन्ति देव्यो हरपादपङ्कजम् ... अनन्तसिद्धान्तमयप्रबोधकं नमामि KulārT. 8. 31.

अनन्तसीर (ananta-sīra) *m.* name of a village-chief (*lit.* having many ploughs) जनपदमहत्तरः शताहलिः ... दुष्टग्रामण्यमनन्तसीरं जनपदकोपेन घातयेयमिति ... अभ्युपागमत् DaśKuC. 77. 21.

अनन्तसुख (ananta-sukha) *n.* infinite bliss or happiness समर्थग्रहणं किम्, अनन्तसुखं मोक्षस्य मार्गः स्वर्गस्य व्रतम् JaineVyā. 46. 21 (*on* i. 3. 1); मुरारीशब्दमात्रेण अनन्तसुखमाप्नुयात् KāliViT. 35. 10; इह लोके परत्रापि सोऽनन्तसुखमश्नुते SkandP. iii(1). 30. 99; अभयं सनातनमनातुरधीरलोकयन्निजमनन्तसुखम् । न मुनिः प्रपश्यति किमप्यसुखम् SaṁkṣeŚā. 2. 224 (ii. 132. 15); (लब्धतत्त्वाः) कायादतः किमपि तत्फलमैयन्तु यस्मादनन्तसुखसस्यविभूतिरेषा YaśasCam. i. 267. 6; निर्वाणस्य फलमनन्तसुखं कथयति TātpaVṛ. 15. 20 (*on* 1. 13); क्षुधादुःखितस्यानन्तसुखमपि नास्ति TātpaVṛ. 28. 14 (*on* 1. 20); 85. 16 (*on* 1. 65); 164. 10 (*on* 2. 24); अनन्तसुखसर्वस्वनिधानाख्यानबीजकम् । ... चरितं कीर्तयिष्यामि श्रीमत्पार्श्वजिनप्रभोः PārśvC. 1. 11; स सर्वहितप्राप्तीच्छुरनन्तसुखं प्राप्नोति ManvaMu. 202. 24 (*on* 5. 46); *m.* epithet of Jina (*lit.* having infinite bliss) अनन्तसुखाय नमः MahāP. 40. 25(3); *adj.* **i** which consists of infinite bliss क्लेशक्षयोद्भवमनन्तसुखं च मोक्षं संप्राप्नुवन्ति मनुजा गुरुसंश्रयेण VarāṅgaC. 1. 21; (ते) सीतापतेः पदमनन्तसुखं प्रयान्ति AdhyāRā. vi. 7. 70; **ii** leading to unending bliss यतस्ततः साधुजनैस्तपःश्रमो न मन्यतेऽनन्तसुखो महाफलः SubhāRaSam. 902.

अनन्तसुखकारण (anantasukha-kāraṇa) *n.* cause of infinite bliss त्रयो जिनाः । प्राप्स्यन्ति ज्ञातसाम्राज्यमनन्तसुखकारणम् PadmP.(Ra.) 5. 210.

अनन्तसुखद (anantasukha-da) *adj.* (*f.* -ā) bestowing infinite bliss हूँकारनादिनी विद्या ... अनन्तसुखदा मता KāliViT. 35. 10; पद्मूर्मीणां वेगं सुरवर सदा नाशय विभो ततोऽमुक्तिः श्लाघ्या तव भजनतोऽनन्तसुखदात् GaṇeP. ii. 123. 48.

अनन्तसुखप्रद (anantasukha-prada) *adj.* bestowing infinite bliss पायादनन्तस्वामी वः सिद्धानन्तचतुष्टयः । इहापि देहिनां मोक्ष इवानन्तसुखप्रदः TriṣaŚaPuC. iv. 4. 1.

अनन्तसुखभाज् (anantasukha-bhāj) *adj.* enjoying infinite happiness रात्रावपि हि योऽर्थिने । अर्घं प्रयच्छते स्नात्वा सोऽनन्तसुखभाग्भवेत् PadmP. v. 18. 243.

अनन्तसुखसंयुक्त (anantasukha-saṁyukta) *adj.* full of infinite bliss साधुः सनत्कुमारोऽपि कृत्वा कर्मविनाशनम् । अनन्तसुखसंयुक्तं प्रययौ सिद्धिपत्तनम् BṛKathāK. 129. 58.

अनन्तसुखसागर (anantasukha-sāgara) *m.* one of the epithets of Viṣṇu (*lit.* ocean of infinite bliss) भगवानननन्तसुखसागरः । -- इत्येतत्कथितं विप्र विष्णोर्नामसहस्रकम् SātvaT. 6. 195.

अनन्तसुखाकर (anantasukhākara) *m.* mine (i. e. abode) of unending bliss ससारसागरतरङ्गनिमग्नजीवान् -- । सद्धर्मपत्तनमनन्तसुखाकरं यत् तत् प्रापयन्ति गुरवः VarāṅgaC. 1. 19.

अनन्तसुखात्मक (anantasukhātma-ka) *adj.* **i** having the nature of infinite bliss मोक्षोऽनन्तसुखात्मकः MahāP. 24. 116; **ii** enjoying manifold pleasures अमरेभ्यो प्रवीचारवद्भ्योऽनन्तसुखात्मकाः । ... देवाः ग्रैवेयकादिषु TriṣaŚaPuC. ii. 3. 796.

अनन्तसुखात्मन् (anantasukhātman) *m.* one of the epithets of Jina (*lit.* having the nature of infinite bliss) नमोऽनन्तसुखात्मने MahāP. 25. 83.

अनन्तसुखाभिवर्षिन् (anantasukhābhivarṣin) *adj.* showering infinite happiness कृष्णाय चानन्तसुखाभिवर्षिणे । ... नुमो वयम् SkandP. ii(6). 1. 1

अनन्तसुखामृततृप्त (anantasukhāmṛta-tṛpta) *adj.* satiated with the nectar of infinite bliss जिनदीक्षां गृहीत्वा सः ... निश्चयरत्नत्रयात्मकपरमात्मध्यानेनानन्तसुखामृततृप्तो जातः TātpaVṛ. 156. 10 (*on* 2. 19)

अनन्तसुखाम्बुराशि (anantasukhāmburāśi) *m.* ocean of infinite bliss (संचिन्तयेत् ... मुकुन्दम्) अनन्तसुखाम्बुराशिम् PañcaRā.(Nā.) iii. 5. 16; PadmP. iv. 99. 36.

अनन्तसुखावाप्ति (anantasukhāvāpti) *f.* attainment of infinite bliss परमस्य तु यागस्य त्वनन्तं नाम कीर्तितम् । तदनन्तसुखावाप्तिं संयच्छत्याशु दर्शनात् PauṣkS. 5. 12.

अनन्तसुखिनी (ananta-sukhinī) *adj.* (*f.*) having infinite bliss or happiness विललाप भृशं सीता ... । अनन्तसुखिनी चेति ये मामूचुर्द्विजातयः Rāmā. vi. 784*(1)

अनन्तसुखैकरूप (anantasukhaikarūpa) *adj.* having the uniform (i. e. only) nature of infinite bliss आत्मानमद्वयमनन्तसुखैकरूपं पश्यामि दग्धरशनामिव च प्रपञ्चम् SaṁkṣeŚā. 4. 54 (ii. 389. 21)

अनन्तसुभटोन्मथन (anantasubhaṭonmathana) *n.* killing of innu-

merable good soldiers अनन्तसुभटोन्मथने कथं नु साहायकं तव करद्वयमाततान AlaṅkāRa. 47(19)

अनन्तसूत्रप्रभव (anantasūtra-prabhava) *adj.* produced from many threads अनन्तसूत्रप्रभवम् ··· वसनं गृह्णतां शिवे BrahmVaiP. ii. 64.66.

अनन्तसूनु (ananta-sūnu) *m.* son of King Ananta अनन्तसूनुरानन्दः ··· डामरैः प्रचलन् हतः RājTa.(Ka.) 8. 1427.

अनन्तसेन (ananta-sena) *m.* i epithet of Kumāra Kārttikeya अनन्तसेनो भगवान्कुमारो वरदः प्रभुः MahāBhā. i. App. I. 55(55); ii epithet of Viṣṇu स्नात्वा यो विष्णुकाञ्च्यां वानन्तसेनं समर्चयेत् SkandP. ii(4). 35. 27; *adj.* having a huge (*lit.* endless) army अनन्तसेनः प्रभया जितेनः ··· बुधः स यातो वसुधामिवासौ VīraBhā. 2. 2.

अनन्तसेनवसति (anantasena-vasati) *f.* abode of Lord Anantasena (i. e of Viṣṇu) सर्वेभ्यश्च स्थलेभ्यश्च आर्यावर्तं तु पुण्यदम्। अनन्तसेनवसतिर्वराहक्षेत्रमेव च SkandP. ii(4). 4. 29.

अनन्तसेवा (ananta-sevā) *f.* service of Lord Viṣṇu श्रुतिस्मृतिभ्यां विहिता व्रतादयः पुनन्ति पापं न लुनन्ति वासनाम्। अनन्तसेवा तु निकृन्तति द्वयीम् Nārāy. vi. 22. 7.

अनन्तसैन्यगहन (anantasainya-gahana) *adj.* having a dense forest (i. e. a dense array) of innumerable soldiers अनन्तसैन्यगहनम् ···। सगरन् ··· प्रेक्ष्य ··· किराताः ···। सक्रोधम् ··· बभाषिरे TriṣaŚaPuC. ii. 40. 199.

अनन्तसौख्य (ananta-saukhya) *adj.* [*f.* -ā] i having infinite bliss ते क्षीणनिःशेषभवप्रपञ्चाः प्रापुः पदं जैनमनन्तसौख्यम् PadmP.(Ra.) 110. 94; कर्मक्षयोद्भूतमनन्तसौख्यम्। ··· मोक्षमुदाहरिष्ये VarāṅgaC. 10.1; ii from which comes infinite bliss यात्यन्तेऽनन्तसौख्याम् ···मुक्तिकान्तां यतोऽङ्गी जैनेन्द्रं तत्तपः ···मङ्गलं नस्तनोतु SubhāRaSaṁ. 907; *n.* infinite bliss or happiness कथां यः शृणुयात् ··· अनन्तसौख्यं प्राप्नोति AdhyāRā. vii. 3. 60; अनिन्द्रियः सन् किं करोति। ··· केवलज्ञानमनन्तसौख्यं च परिणमतीति TātpaVṛ. 27.8 (*on* 1. 19); विदांकरोतु भूपालो देवार्चाफलमुत्तमम्। पारत्रिकं ममानन्दसौख्यलक्ष्मीविधायकम् MalliC. 8. 224.

अनन्तसौख्यप्रदा (anantasaukhya-pradā) *f.* one of the epithets of the river Gaṅgā (*lit.* bestowing infinite bliss) अपारानन्तसौख्यप्रदा-न्नदा। ··· इति नामसहस्रं हि गङ्गायाः SkandP. iv. 29. 21.

अनन्तसौख्ययुज् (anantasaukhya-yuj) *adj.* possessed of infinite bliss अहं सत्यमहं ज्ञानं शाश्वतोऽनन्तसौख्ययुक् ĀdiP. 17. 74.

अनन्तस्थ (an-antastha) *adj.* (a type of *anusvāra*) not occurring at the end of a word (i.e. *anusvāra* inside a single word) अनन्तस्थं तमनुस्वारमाहुः ṚPrāti. 13. 15 (comm. अनन्तस्थं पदमध्ये वर्तमानम्)

अनन्तस्थिर (ananta-sthira) *adj.* [*f.* -ā] infinite as well as permanent अनन्तस्थिरा च श्रीः मुक्तैश्वर्यम् ŚrutaPra. iB. 261. 15 (*on* i. 1. 26); cf. अनन्तस्थिरत्व etc.

अनन्तस्थिरत्व (anantasthira-tva) *n.* the state of being infinite and permanent कर्मणामेव स्थिरफलत्वप्रतिपादनाच्च कर्मफलाल्पास्थिरत्वब्रह्मज्ञानफलानन्तस्थिरत्वज्ञानहेतुको ब्रह्मविचारारम्भो न युक्तः BrahmSūBh.(Rā.) 127. 2 (*on* i. 1. 1); ŚrutaPra. iB. 88. 14 (*on* i. 1. 1); प्राप्यस्य ब्रह्मणोऽनन्तस्थिरत्वेऽपि प्राप्तेः कादाचित्कत्वशङ्काव्यावृत्त्यर्थमपुनर्निवृत्तिमाह ŚrutaPra. iA. 39. 28 (*on* i. 1. 1); आपातप्रतीतेरितिहासपुराणयोश्चाल्पास्थिरत्वानन्तस्थिरत्वविपर्ययप्रतीतिहेतुत्वात् ŚrutaPra. iA. 73. 15 (*on* i. 1. 1)

अनन्तस्थिरफल (anantasthira-phala) *adj.* yielding infinite and permanent fruit अधीतसाङ्गसशिरस्कवेदस्याधिगताल्पास्थिरफलकेवलकर्मज्ञानतया संजातमोक्षाभिलाषस्यानन्तस्थिरफलब्रह्मजिज्ञासा ह्यनन्तरभाविनी BrahmSūBh.(Rā.) 1. 14 (*on* i. 1. 1); अल्पास्थिरफलाग्निहोत्रादिधर्मावबोधानन्तरं विवेकवैराग्यादिसंपन्नेनानन्तस्थिरफलब्रह्मावबोधसिद्ध्ये तद्विचारः कर्तव्यः ŚivārkaMaDī. i. 35. 8 (*on* i. 1. 1); *n.* infinite and permanent fruit अनन्तस्थिरफलापातप्रतीतिश्च कथम् ŚrutaPra. iA. 14. 6 (*on* i. 1. 1); यदि मन्त्रार्थवादेष्वनन्तस्थिरफलप्रतीत्या ब्रह्मविचारारम्भः ··· शारीरकशास्त्रमारभेत ŚrutaPra. iB. 88.11 (*on* i. 1. 1); अनन्तस्थिरफलस्य केवलकर्मभिरलभ्यतां मत्वा···शारीरकशास्त्रमारभेत ŚatDū. 75. 11.

अनन्तस्थिरफलता (anantasthiraphala-tā) *f.* the state of being one yielding infinite and permanent fruit अनन्तस्थिरफलतया प्रथममापातप्रतीतकर्माख्यप्रतिबन्धकनिवृत्तिसूचनेन निर्विघातब्रह्मविचारारम्भद्योतनाद् ŚatDū. 76. 30.

अनन्तस्थिरफलत्व (anantasthiraphala-tva) *n.* the state of being one yielding infinite and permanent fruit यदा कर्मविधिस्वरूपं निरूपितम्, न त्वाराध्यपरदेवतेति भावः। तदाराधनत्वेन ह्यते ह्यनन्तस्थिरफलत्वसिद्धिः ŚrutaPra. iA. 38. 12 (*on* i. 1. 1)

अनन्तस्थिरफलरूप (anantasthiraphala-rūpa) *adj.* having the form of infinite and permanent fruit अनन्तस्थिरफलब्रह्मजिज्ञासेति। अनन्तस्थिरफलरूपस्य ब्रह्मणो जिज्ञासेत्यर्थः ŚrutaPra. iA. 14. 13 (*on* i. 1. 1); विद्यानन्तस्थिरफलरूपब्रह्मप्राप्तिमाह ब्रह्मविदिति ŚrutaPra. iA. 39. 29 (*on* i. 1. 1); प्रामाण्याभावनिश्चयरहितपुरुषस्य अनन्तस्थिरफलरूपब्रह्मविषयापातप्रतीतिप्रामाण्यसंभावनासिद्धेः विशिष्टहेतुसिद्धया ब्रह्ममीमांसा आरम्भणीया ŚrutaPra. iB. 85. 23 (*on* i. 1.1)

अनन्तस्मरणानुपपत्ति (anantasmaraṇānupapatti) *f.* untenability of endless recollections अनन्तदेशकालभेदावगतं तद्देशावगतं च दृश्यत्वाद् स्मर्यमाणं विविक्तं गम्यते। न च देशकालभेदग्रहणात्, अनन्तस्मरणानुपपत्तेः BrahmSi. 141. 13.

अनन्तस्मृतिव्यक्ति (ananta-smṛtivyakti) *f.* innumerable (instances of) individual recollections न हि 'न जानामी'ति प्रत्यक्षकाले प्रमारूपप्रतियोगिस्मृतिनियमः, तथा सति त्वन्मतेऽनन्तस्मृतिव्यक्तिकल्पने गौरवात् LaCandr. 551. 14.

अनन्तस्यन्दन (ananta-syandana) *m.* name of a son of Anaraṇya and Pṛthvīmatī and the elder brother of Daśaratha (also known as Anantaratha) (*lit.* having many chariots) अनरण्योऽगमन्मोक्षमनन्तस्यन्दनो महीम्। ··· विजहार यथोचितम् PadmP.(Ra.) 22. 168.

अनन्तस्वतन्त्र (ananta-svatantra) *adj.* eternal as well as self-dependent भगवद्भैरवभट्टारकस्तु सदापूर्णोऽनन्तस्वतन्त्र एव न विपर्यस्यते जातुचिदपि ParāTri. 146. 5.

अनन्तस्वरूप (ananta-svarūpa) *adj.* having infinite or unlimited forms त्रिसमयावच्छिन्नसकलपदार्थपरिच्छेद्याकारवैश्वरूप्यप्रकाशनास्पदीभूतं चित्रभित्तिस्थानीयमनन्तस्वरूपं स्वयमेव परिणमत् केवलमेव परिणामः TattvPradī.(A.) 79. 5 (*on* 1. 60); नमः शिवाय ···। नमोऽनन्तस्वरूपाय ··· प्रपन्नं पाहि मां प्रभो KathāKau. 14. 44; *n.* infinite (instances of) essential forms न च स्वरूपसंबन्धेन सिद्धसाधनम्, अर्थान्तरं वा, अनन्तस्वरूपाणां संबन्धत्वकल्पने गौरवाल्लाघवादेकसमवायसिद्धिः SiddhāMu. 6. 14 (*on* 11)

अनन्तस्वरूपिन् (ananta-svarūpin) *adj.* who has infinite forms or manifestations नमस्ते ब्रह्मरूपाय नमोऽनन्तस्वरूपिणे GaṇeP. ii. 21. 66.

अनन्तस्वर्ग (ananta-svarga) *m.* everlasting heaven यः सौपर्णमधीयीत नित्यं पर्वणि पर्वणि। अनन्तस्वर्गमारोहेत् Suparṇādhyāya 31.5.

अनन्तस्वर्गापत्ति (anantasvargāpatti) *f.* undesired contingency of (the attainment of) heaven for ever कृतकाशीयात्रस्याकृतकाशीपातकस्य काशीतो निर्गमनसमनन्तरमेव मरणेऽनन्तस्वर्गापत्तिः TristhaSe. 100. 3.

अनन्तस्वर्गोत्पत्त्यापत्ति (anantasvargotpatty-āpatti) *f.* undesired contingency of the origination of innumerable heavens 'ऋद्धिकामास्सत्रमासीरन्' इत्यादौ ··· एकसत्रप्रयोगादनेकफलनिष्पत्तौ दर्शादावप्येकस्मादेव प्रयोगाद्युगपत् क्रमेण वा अनन्तस्वर्गोत्पत्त्यापत्तेरेकप्रयोगादेकफलोत्पत्तिनियमस्यावश्यं वाच्यत्वादेकमेव फलं सर्वैरवयवशो भुज्यते BhāṭṭDī. ii. 238. 5 (*on* vi. 2.1)

अनन्तस्वलक्षणावभासन (anantasvalakṣaṇāvabhāsana) *n.* manifestation of the infinite (objects) which have their own nature यस्य सामानाधिकरण्ययोगादनन्तस्वलक्षणावभासनव्यूहविशेषपूर्वकः समस्तोऽयं शरीरभुवनादिविभवः, तम् ··· दर्शयति PratyabhiVi. ii. 214.2 (*on* iii. 1. 1)

अनन्तस्वामिन् (ananta-svāmin) *m.* i name of a Brahmin (donee) पूर्वभोक्तु(क्तृ)ब्राह्मणेभ्यः प्रतिपादितम् ··· शाण्डिल्यो वाजसनेयि–अनन्द-(न्त)स्वा(मी) अंश[:] EI. xix. 120. 43; ii name of a Brahmin minister of the king of Tārāvaloka ततस्तारावलोकस्य नृपतेः सचिवो द्विजः। श्रीमाननन्तस्वामीति तं मित्रं प्राप सार्थपम् BṛKathāMañ. 15. 290; चिंत्रिः सार्थवाहस्य तस्य मित्रं द्विजोत्तमः। गृहाननन्तस्वामीति सहस्त्यश्वपदातिकः KathāSaSāg. ix. 6. 42; ix. 6. 118; ix. 6. 125; iii name of one of the sixty-three (Jaina) Śalākā puruṣas (also known as Anantanātha) पायादनन्तस्वामी वः सिद्धानन्तचतुष्टयः TriṣaŚaPuC. iv. 4. 1; विमलस्वामिनिर्वाणादनन्तस्वामिनिर्वृतिः। व्यतिक्रान्तेषु नवसु वारिराशिष्वजायत TriṣaŚaPuC. iv. 4. 303; iv. 5. 362.

अनन्तःसङ्ग (an-antassaṅga) *m.* absence of inner or close attachment अन्तःसंसक्तमङ्गानामङ्गारं विद्धि राघव। अनन्तःसङ्गमङ्गानां विद्धि राम रसायनम् YogVā. v. 68. 50.

अनन्तःस्थानुनासिक (an-antassthānunāsika) *adj.* excluding the semi-vowels and the nasals धुड् व्यञ्जनमनन्तःस्थानुनासिकम् Kātan. ii. 1. 13 (Vṛtti अन्तःस्थानुनासिकवर्जितं व्यञ्जनं धुट्संज्ञं भवति)

अनन्तहर्षभाज् (anantaharṣa-bhāj) *adj.* enjoying immense pleasure कीकसानि समांसानि पस्पुरनन्तहर्षभाक्। अश्नाति सारमेयीयमहो संसार [illegible]

अनन्तहर्षसंपूर्ण (anantaharṣa-sampūrṇa) *adj.* overwhelmed with (*lit.* completely filled with) immense joy भूपालः …। अनन्तहर्षसंपूर्णः सरोमाञ्चः सगद्गदः। कृष्ण कृष्णेति कृष्णेति कृष्णेत्याह पुनः पुनः BṛNāraP. 15.71.

अनन्तहस्तचरण (ananta-hastacaraṇa) *adj.* having innumerable hands and feet सहस्रलोचनः…ददर्श तम् … अनन्तहस्तचरणम् (बटुम्) GaṇeP. ii. 11. 18.

अनन्तहेतुताकल्पन (anantahetutā-kalpana) *n.* assumption of endless causalities न चैकत्वाद्यन्वयबोधे घटपटादिज्ञानजन्योपस्थितित्वेनानन्तहेतुताकल्पनमपेक्ष्य स्वादिपदज्ञानजन्यतदुपस्थितित्वेन कतिपयहेतुताकल्पनायां लाघवात् कतिपयशक्तिकल्पने गौरवमकिंचित्करम् VyutpaVā. 100. 4.

अनन्तहेतुत्व (ananta-hetutva) *n.* endless causalities न हि शतादिवर्षावच्छिन्नभोगहेतुत्वेन श्रुत्युक्तं कर्म दशादिवर्षमात्रावच्छिन्नभोगेऽपि हेतुरिति कल्पना युक्ता अनन्तहेतुत्वापत्तेः GuruCandr. ii. 324.16; दशादिवर्षावच्छिन्नभोगजनककर्मणः पञ्चादिवर्षावच्छिन्नभोगजनकत्वादिकल्पने अनन्तहेतुत्वादिकल्पनापत्तेः LaCandr. 531. 29.

अनन्तहेयोपाधि (anantaheyopādhi) *m.* adjuncts of innumerable evils (to be discarded) ब्रह्मण्यच्छेद्ये निरवयवे निर्विकारे त्वनियमेनानन्तहेयोपाधिसंसर्गदोषो दुष्परिहर एव VedāSaṁ. 105. 6.

अनन्तह्रद (ananta-hrada) *m.* name of a pond पापहरं सरः। चन्द्रस्वामी ययौ स्नातुमनन्तह्रदसंज्ञकम् KathāSaSāg. ix. 6. 121.

अनन्ता (an-antā) *f.* **1A** (du.) heaven and earth **B** the earth **C** the north-west quarter **2Ai** name of Janamejaya's wife **ii** name of the wife of Svāyambhuva Manu **Bi** name of Pārvatī **ii** name of the *śakti* related to Brahmā **iii** name of the Buddhist goddess Tārā **iv** one of the names of Cāmuṇḍā **Ci** name or epithet of the river Gaṅgā **ii** epithet of the river Aruṇā **3** name of various plants **Ai** *śārivā*, *Hemedesmus indicus* **ii** *bhadrā* **Bi** *dūrvā*-grass **ii** *śvetadūrvā* **iii** *nīladūrvā* **C** *durālabhā* or *yavāsa*, *Alhagi maurorum* or *Hedysarum alhagi* **D** *āmalakī*, *Emblica myrobalan* **E** various plants (which cannot be identified) **4Ai** name of one of the eight *kalās* of *cidātman* **ii** name of one of the eight *śaktis* **iii** name of one of the sixteen *kalās* produced from the *nāda* **iv** name of a Tantric deity **Bi** name of the opposite of the first of the nine *tuṣṭis* (of the Sāṁkhyas) **ii** name of Prakṛti **Ci** mystic name of the syllable *au* **ii** mystic name of the syllable *aḥ* **5** name of a vein (of a horse) **6** full-moon day **1A** (du.) heaven and earth रोदसी।… पार्श्वौ। दूरे अन्ते। अनन्ते। द्यावापृथिव्योः AVPari. 48. 60; **1B** the earth अनन्ता गीयते देवी पृथिवी बहुविस्तरा VāyuP. i. 50. 3; भूरनन्ता क्षमा धात्री AgniP. 362. 1; विश्वंभरा धारणाच्चानन्तानन्तस्वरूपतः DevīBhāP. ix. 10. 30; य[Read त्व]द्बाहाविस्तोंद्रदंडनृपतेर्व्वि[Read ते वि]भ्रत्यनन्ताधुरम् … साहस्रीं रसनामधात्तव गुणान् स्तोतुं कृ[ता*]र्थः फणी EI. viii. 19. 49; अस्पृशद्भिरिव क्षोणीं पतिभिर्दैवतैरिव। स्वरिवाचरि(र)तानन्तां चित्रयानविशारदैः VīraBhā. 3.59; भारं मदीयं खलपार्थिवौघं हरिष्यतेऽसौ विभुरित्यनन्ता। अधान् मुदा … पुलकप्ररोहान् Raghunā. 8. 65; अनन्तायां मापितायां दिष्टे दिष्टज्ञ सूचिते।… शिल्पिनो मृष्टकुण्डलाः।… प्रसन्नमनसः सर्वे ParamāKā. 156. 26; [Lexicons — AmaK. 560; AbhidhāRaMā. 2. 1; DhanvNi. 291. 12; AṣṭāNi. 36. 4; Vaija. 257. 4; AbhidhāCin. 936; DharK. 964; AnekāK. 307; NānārthSaṁ. 2.15; NānārthāSaṁ. ii. 47. 8; ParyāŚaRa. 358; MediK. 63. 82; AnekāTi. 3. 6; ŚabdaRa.(Vā.) 726; 4068; ParaNā. 548; 2628; ViśvaLoK. 132. 78; KośaKaTa. 1. 2468; 2. 2443; 2. 5505; KalpaK. 2.15; ŚabdaRaSaK. 136. 15]; **1C** the north-west quarter मारुत्यनन्ता शार्वी तु शालाक्षाप्यपराजिता Vaija. 17. 5; NānārthāSaṁ. ii. 47.8; ŚabdaRa.(Vā.) 305; **2Ai** name of Janamejaya's wife जनमेजयः खल्वनन्तां नामोपयेमे माधवीम् MahāBhā. i. 90.12; **2Aii** name of the wife of Svāyambhuva Manu स्वायंभुवो मनुर्धीमांस्तपस्तप्त्वा सुदुश्चरम्। पत्नीमेवाप रूपाढ्यामनन्तां नाम नामतः MatsyaP. 4.33; **2Bi** name of Pārvatī त्रिपुरघ्नाय विश्वेशमनन्तायै करद्वयम्।… अर्चयेत् MatsyaP. 60.22; कुमुदा विमलानन्ता भवानी च … प्रीयतामित्युदीरयेत् MatsyaP. 62. 30; BhaviP. 651A. 1 (iv. 26. 31); नाम्नामष्टसहस्रेण तुष्टाव परमेश्वरीम्। … अनन्तशयनानन्ता नरनारायणोद्भवा KūrmaP. 121. 12 (1. 12); 101. 16 (1. 12); 102. 15 (1. 12); अनन्तां त्रिपुरघ्नं च पूजयेत् करसंपुटे BhaviP. 648B. 33 (iv. 25. 21); गौरी … विष्णुना च प्रसादिता।… येषु स्थानेषु द्रष्टव्यासि … तानि वक्ष्यामि … अनन्ता भरताश्रमे PadmP. v. 17. 210; तुष्टाव शिवां शंकरवल्लभाम्।… जयानन्ते जयाव्यक्ते SaurP. 49. 45; ईशानः परमेशानस्तदार्या परमेश्वरी। अनन्तवल्योऽनन्तो ह्यनन्तानन्तवल्लभा ŚivaP. vii(2). 4. 47 (549A. 1); [Lexicons — AnekāSaṁ. 3. 231; ViśvaPra. 67. 130; MediK. 63. 81; AnekāTi. 3. 6; ViśvaLoK. 132. 78; KalpaK. 394. 128; 394. 135; ŚabdaRaSaK. 136. 15]; **2Bii** name of the *śakti* related to Brahmā या ब्रह्मशक्तिः सत्त्वस्था सा अनन्ता प्रकीर्तिता VarāP. 96. 68; **2Biii** name of the Buddhist goddess Tārā तारा महाश्रीरोंकारा …। तारिणी च जयानन्ता TrikāŚe. i. 1. 18; KalpaK. 442.27; **2Biv** one of the names of Cāmuṇḍā अनन्ता विजया क्षेमा … स्कन्दमाता … चामुण्डायाम् ŚeṣaNā. 1596; **2Ci** name or epithet of the river Gaṅgā ओम् नमो गङ्गादेव्यै। ओंकाररूपिण्यजरातुलानन्ता SkandP. iv. 29. 17; अनन्ता इन्दिरा ईशा …। इमं सहस्रनामाख्यम् …। भगवत्या हि गङ्गायाः …। यः पठेत् BṛDharmaP. i. 50. 169; i. 50. 65; **2Cii** epithet of the river Aruṇā नदी …। अरुणाख्या … वर्तते …। आद्या मायातुलानन्ता … कान्तिदायिनीति स्मृता DevīBhāP. viii. 5. 30; **3** name of various plants **3Ai** *sārivā* (or *anantamūla*), *Hemidesmus indicus* नलमूलान्यनन्तां च प्रदेहमुपकल्पयेत् CaraS. vi. 21. 88 (1941 Ed.) (comm. अनन्ता उत्पलसारिवा); i. 25. 40 (1941 Ed.); अनन्ताम् …। पिष्ट्वा … पूर्वोक्तान्यौषधानि च। एभिस्तद् विपचेत् तैलम् SuśruS. iv. 3.61 (comm. अनन्ता उत्पलसारिवा); i. 16. 26; iv. 11. 10; v. 3. 12; vi. 3. 25; देवदारुनतानन्तामधुकाञ्जनगैरिकम्।… विकिरेत् श्लक्ष्णचूर्णितम् AṣṭāSaṁ. i. 50. 15 (1. 8); i. 81. 8 (1. 13); i. 85. 19 (1. 14); अनन्तां कुक्कुटीं बिम्बीम् …। सूत्रेण ग्रथिता एता धारयेत् पाणिपादयोः KāśyaS. 102A. 26; 144B. 3; निघण्टुं संप्रवक्ष्यामि …। अनन्ता सारिवा गोपी AśvaVai. 12. 7; कार्पासपल्लवानन्तारसतैलयुतो हितः। अस्थिस्रावे मृतरसः RasRaSa. 30. 63; [Lexicons — AmaK. 872 = AgniP. 362. 54; ParyāRaMā. 64; Vaija. 257. 4; AnekāSaṁ. 3. 254; ViśvaPra. 67. 130; DharK. 964; NānārthāSaṁ. ii. 47. 8; MediK. 63. 81; NānārthaMa. 724; ViśvaLoK. 132.78; KośaKaTa. 1. 4019; 2. 5505; ApūNā. 23B. 3; ŚabdaRaSaK. 136. 14]; **3Aii** *bhadrā* बहुला च बलानन्ता भद्रा पातालवासिनी DhanvNi. 131. 3; AnekāSaṁ. 2. 433; ViśvaPra. 129. 56; MediK. 138. 71; ViśvaLoK. 288. 69; KośaKaTa. 2. 7762; KalpaK. 266. 162; ŚabdaRaSaK. 257. 18; **3Bi** *dūrvā* grass (रक्तपित्ते प्रलेपः) कुचन्दनं शैवलमप्यनन्ता CaraS. vi. 4. 103 (1941 Ed.); vi. 3. 258 (1941 Ed.) [Lexicons — AmaK. 965; Vaija. 257. 4; TrikāŚe. iii. 3. 144; AnekāSaṁ. 3. 254; AbhidhāCin. 1192; NighŚe. 2264; Liṅgānu.(He.) 46. 4; ViśvaPra. 67. 130; DharK. 964; AnekāK. 307; NānārthSaṁ. 2. 15; NānārthāSaṁ. ii. 47. 8; MediK. 63. 81; AnekāTi. 3. 6; NānārthaMa. 724; AbhidhāMañ. 264. 10; Anekā.(Pa.) 2628; ViśvaLoK. 132. 78; KośaKaTa. 1. 4339; 2. 5505; ŚabdaRaSaK. 136. 14]; **3Bii** *śvetadūrvā* श्वेतदूर्वा तु गोलोमी श्वेतदण्डा सिता लता। सहस्रवीर्यानन्ता च DhanvNi. 163. 8; RājNi. 163. 23; AbhidhāMañ. 33. 12; ṢaḍrasaNi. 5. 8; KalpaK. 288. 353; ApūNā. 23B. 3; **3Biii** *nīladūrvā* नीलदूर्वा रुहानन्ता भार्गवी शतपर्विका BhāvPra. (Bhā.) 6(4). 172; 6(24) (203. 10); BhāvPraNi. 64. 171; 199. 20; **3C** *durālabhā* or *yavāsa*, *Alhagi maurorum* or *Hedyserum alhagi* दूर्वानन्ता निम्बवासात्मगुप्ता AṣṭāHṛ. i. 15. 6 (comm. अनन्ता यवासः); i. 15. 37; ii. 2. 55; यासो यवासः … अनन्ता समुद्रान्ता दुरालभा AmaK. 832; AgniP. 362. 45; अनन्ता सारिवा रास्ना … प्रयोक्तव्या गर्भस्रावे SiddhYo. 65. 2 (comm. अनन्ता यवासकः); 54. 16 = ŚārṅgaS. iii. 11. 59; SiddhYo. 65. 6; ŚārṅgaS. ii. 2. 1; अनन्ता दुरालभा Mānaso. i. 19. 300; अनन्ता दुरालभा नीलदूर्वा लाङ्गली च BhāvPra.(Bhā.) 6(24) (203. 10); दुरालभा … गान्धारी कच्छुरानन्ता BhāvPra.(Bhā.) 6(4).211; [Lexicons — RājNi. 421. 21; AṣṭāNi. 14. 6; Vaija. 257. 4; NighŚe. 2115; AbhidhāMañ. 34. 3; 264. 10; AnekāSaṁ. 3. 231; NānārthSaṁ. 2. 15; AnekāK. 307; MediK. 63.81; BhāvPraNi. 69. 212; 199. 20; ParyāMu. 3. 29; ApūNā. 23B. 3]; **3D** *āmalakī*, *Emblica myrobalan* अनन्ता …। कणादुरालभापथ्यापार्वत्यामलकीषु च MediK. 63. 81; **3E** various plants (which cannot be identified) अनन्तां सहदेवीं च क्वथितां पयसा सह। निशासु प्रमदा पीत्वा भर्तारमुपसंचरेत्। मेधाविनं प्रजायेत पुत्रम् BṛSaṁ. 78. 22 (v. 1. p. 60, 1. 5); अनन्ता विश्वभैषज्यकटुकातोयतोयदाः। ज्वरतृड्भ्रमसंमोहधूमकाम्लकनाशनाः AṣṭāSaṁ. ii. 6. 1 (4. 1); कल्कैरनन्ताखदिरेरिमेदजम्बाम्रयष्टीमधुकोत्पलानाम्। तत्तैलमाश्वेव धृतं मुखेन स्थैर्यं द्विजानां विदधाति सद्यः SiddhYo. 58. 87; 63. 16; अनन्ता काकजङ्घा च काकमाची कपोतिका।… एता नियामकौषध्यः Rasā. 5. 3; स्यात् तिक्तपर्वा चानन्तागुडूचीयष्टिषु ŚabdaRaSaK. 323. 12; एरण्डमूलं वर्षाभूरनन्ता च शतावरी।…कषायम्…पाययेत् AśvaVai. 47. 6; अनन्तावनकुटन्नटम् … प्रतिवापं कार्षकमौषधानां भागं कृत्वा … कटाहेऽधिश्रयेत् Hastyāyur.

591. 16 (4. 4); 100. 14 (1. 14); [Lexicons give the following as synonyms of *anantā* — *rodanī*, AmaK. 832; ParyāMu. 3. 29; *kacchurā*, AmaK. 832; NighŚe. 2115; ParyāMu. 3. 29; *samudrāntā*, AmaK. 832; NighŚe. 2115; ViśvaLoK. 132.79; ParyāMu. 3. 29; *viśalyā*, AmaK. 921; AnekāSaṁ. 3. 231; ViśvaPra. 67. 130; MediK. 63. 81; NānārthaMa. 724; ŚabdaRa.(Vā.); 1219; ViśvaLoK. 132. 79; ŚabdaRaSaK. 136. 14; ApūNā. 23B. 3; *agniśikhā*, AmaK. 921; ŚabdaRa.(Vā.) 1219; *phalinī*, AmaK. 921; ŚabdaRa.(Vā.) 1219; *śakrapuṣpikā*, AmaK. 921; *śakrapuṣpī*, ŚabdaRa.(Vā.) 1219; *svarṇakṣīrī*, ParyāRaMā. 177; ParyāMu. 15. 31; *guḍūcī*, TrikāŚe. iii. 3. 144; AnekāSaṁ. 3. 231; NighŚe. 2204; ViśvāPra. 67. 130; MediK. 63. 81; NānārthaMa. 724; ViśvaLoK. 132.78; ŚabdaRaSaK. 136. 15; ApūNā. 23B. 3; *lāṅgalī* (*Cynodon dactylon*), AnekāSaṁ. 3. 231; NighŚe. 2202; ViśvaPra. 67. 130; NānārthaMa. 724; BhāvPraNi. 199. 20; ViśvaLoK. 132. 78; KośaKaTa. 1. 4061; 2. 5505; ŚabdaRaSaK. 136. 14; *lāṅgalā*, ApūNā. 23B. 3; *haimavatī*, AnekāSaṁ. 3. 231; ViśvaPra. 67. 130; AnekāTi. 3. 6; ŚabdaRaSaK. 136. 15; *harīṇī*, DharK. 964; *śārivikā*, DharK. 964; *kaṇā*, MediK. 62. 82; *pathyā*, MediK. 63. 82; *viśvambharā*, MediK. 63. 81; *amṛtā*, AnekāTi. 3. 6; Anekā.(Pa.) 2628; KośaKaTa. 2. 5505; *kalihārī*, BhāvPraNi. 54. 82; *ardhendupuṣpī*, KośaKaTa. 1. 4061; *kuṭajapuṣpikā*, KośaKaTa. 1. 4061; *gopatanayā*, KośaKaTa. 2. 5505; *agnijvālikā*, KośaKaTa. 2. 5505; *hemadantī*, ApūNā. 23B. 3]; **4Ai** name of one of the eight *kalās* of *cidātman* अनन्तता ह्यनन्ताख्या कला कमलसंभव PauṣkS. 22. 34 = PāraS. 5. 50; **4Aii** name of one of the eight *śaktis* (to be established on eight supporting pillars) न्यसेत् । प्रणवेन स्वनाम्ना च नमोऽन्तेन महामते । बलवीर्यवती नित्या अनन्ताख्या PauṣkS. 42. 186; PāraS. 10. 32; **4Aiii** name of one of the sixteen *kalās* produced from the *nāda* निवृत्तिः सप्रतिष्ठा स्यात् ··· व्योमरूपा स्युरनन्ता स्वरसंयुताः । सदाशिवेन संजाता नादात् ŚāraTi. 2. 27; 2. 24; व्यापिनी व्योमरूपा च अनन्ता चापि नादजाः । कलाः षोडश संख्याताः IśānSiPa. i. 2. 41; ii. 17.227; ii. 18. 120; TantrSa. 8.43; **4Aiv** name of a Tantric deity (representing the *kalās* of the mystic sounds *kṣa* and *aḥ*) ततः पञ्चाशत्कलापूजा ···। क्षं अनन्तायै, नमः सर्वत्र TantrSā.(K.) 51. 21; अः अनन्तायै TantrSā.(K.) 51. 27; **4Bi** name of the opposite of the first of the nine *tuṣṭis* (of the Sāṁkhyas according to which view the *pradhāna* which is responsible for creation does not exist at all) तुष्टिविपर्ययास्तावद्वच्यन्ते । तत्र नास्ति प्रधानमिति या प्रतिपत्तिरनन्ता ।··· इति तुष्टिविपर्यया नवधा तुष्टयो व्याख्याताः TattvSa. (13) 132. 15; **4Bii** name of Prakṛti (the Primordial Matter) साविर्बभूव सहसा मूलप्रकृतिरीश्वरी ।··· गुणोऽस्त्यनन्तोऽनन्तावाः BrahmVaiP. ii. 1.21; **4Ci** mystic name of the syllable *au* औकारः शक्तिको नादः ···। अनन्ता ज्वालिनी व्योमा Tantrābhi.(2) 10. 6; **4Cii** mystic name of the syllable *aḥ* अः ···। सुन्दरी सुयशानन्ता(न्दा) गणनाथो महेश्वरः Tantrābhi.(2) 11. 1; पूर्णामृता तथानन्ता अः – स्वरस्तु वृषध्वजः Tantrābhi.(8) 55. 8; **5** name of a vein (of a horse) अनन्तां वेधयेद् वैद्यः शिरां शस्त्रेण चौरसीम् AśvaVai. 32. 8; **6** full-moon day अनन्ता पूर्णिमा दूर्वा यवापद्मशारिवा मही Vaija. 257. 4; अनन्ता तु पौर्णमास्याम् NānārthāSaṁ. ii. 47.8; [*anantā* is given as a synonym for *kajjalī*, a kind of fish, ŚabdaKaDru. citing the *Śabdaratnāvalī*; number one, MW.]

अनन्तांश (anantāṁśa) *m.* **i** ultimate minute part (*lit.* part not having further finality) विश्रान्तो यदनन्तांशः क्वचिदस्तीति गम्यते AnuVyā. 24B.11 (*on* 2. 2); विश्रान्त इत्यस्य त्र्यणुकापेक्षया परिमाणतोऽनन्तांशो द्रव्यविशेषः कश्चिदस्ति NyāySu.(Ja.) 343A. 13 (*on* ii. 2. 6); **ii** part (i. e. partial incarnation) of (the serpent-king) Ananta सुराणामसुरां(? राणां) च ये येंऽशा भुवि विश्रुताः । तानहं संप्रवक्ष्यामि ··· बलदेवस्त्वनन्तांशः DevīBhāP. iv. 22. 31.

अनन्तांशत्व (anantāṁśa-tva) *n.* the state of having innumerable regions (occupied by those many atoms) यथैकाण्वव्याप्येनांशेन गण्यमानस्याकाशस्यानन्तांशत्वादनन्तप्रदेशत्वं तथैकाण्वव्याप्येनांशेन गण्यमानानां धर्माधर्मैकजीवानामसंख्येयांशत्वात् प्रत्येकमसंख्येयप्रदेशत्वम् TattvPradī.(A.) 193.10 (*on* 2. 45)

अनन्तांशरूप (anantāṁśa-rūpa) *adj.* having the form of the ultimate minute part परिमाणापकर्षतारतम्यमियत्तानवच्छिन्नमेव । किं त्वनन्तांशरूपमपि तत् क्वचिदाश्रितम् NyāySu.(Ja.) 343B. 1 (*on* ii. 2.6)

अनन्तांशसंभव (anantāṁśa-sambhava) *adj.* where Baladeva (*lit.* the partial incarnation of Ananta) was born सहस्रपत्रं कमलं गोकुलाख्यं महत्पदम् । तत्कर्णिकारं तद्धाम तदनन्तांशसंभवम् BrahmS. 5.2 (but comm. अनन्तस्य बलदेवस्यांशेन ज्योतिर्विभागविशेषेण संभवः सदाविर्भावो यस्य तत्)

अनन्तांशोपेत (anantāṁśopeta) *adj.* **i** consisting of very minute parts अनन्तांशोपेतमपि तत्सर्वं क्वचिदाश्रितमेव NyāySu.(Ja.) 342B. 6 (*on* ii. 2. 6); **ii** possessed of or having infinite parts विशेषसमवायनिर्भेदमध्याकाशमनन्तांशोपेतम् NyāySu.(Ja.) 347A. 12 (*on* ii. 2. 6)

अनन्ताकार (anantākāra) *m.* innumerable forms तद्रूपिणी शक्तिर्वस्तुत एकैव सती ज्ञातृदेहव्य° ··· °प्रतियोगिभेदात् ज्ञाने च्छाक्रियात्सृष्टिपालनसंहारतिरोधानानुग्रहशक्त्याद्यनन्ताकारेण भाति ŚivārkaMaDī. i. 301.29 (*on* i. 2. 1); i. 301. 32 (*on* i. 2. 1)

अनन्ताकाश (anantākāśa) *m., n.* space having no terminal point व्योमान्तं सततं ध्येयमनन्ताकाशमव्ययम् । चिन्तयामो वयं यद्वै धियो यो नः प्रचोदयात् BṛPaīĀSm. 12.175(+100); अस्य लोकस्य का गतिरित्यनन्ताकाशं निर्दिश्य ··· आकाशस्यैव परोवरीयस्त्वादिगुणयोगं दर्शयति VedāntKa. 405. 15 (*on* iii. 3. 7); यथानन्ताकाशः सत्येन सत्त्वेन वर्तते तद्वदान्तरभेदाश्च । तथा भगवन्मतं तदन्तर्गतमतान्यपि सत्तात्मिलर्थः TattvPrakā. 188A. 1 (*on* iii. 4. 9)

अनन्ताकाशदेशत्व (anantākāśadeśa-tva) *n.* the state of having the infinite regions of space दिशामन्त इह ग्राह्यः — अनन्ताकाशदेशत्वान्नाजसान्तो दिशां यतः BṛĀraUBhVā. i. 3. 219.

अनन्ताकाशमध्यग (anantākāśamadhya-ga) *adj.* existing or present in the middle of the endless space लोकः ··· जीवाद्यर्थावगाहकः । नित्यः ··· सोऽनन्ताकाशमध्यगः MahāP. 4.15.

अनन्ताकाशवत् (anantākāśa-vat) *adv.* like the limitless space कथमनन्ताकाशवदन्तर्भावितान्यमतत्वं तस्येत्यत आह TattvPrakā. 188A. 2 (*on* iii. 4. 9)

अनन्ताकाशसंकाशहृदय (anantākāśasaṅkāśa-hṛdaya) *adj.* possessed of the heart like the endless space नाहं नेदमिति ध्यायंस्तिष्ठ त्वमचलाचलः । अनन्ताकाशसंकाशहृदयो हृदयेश्वर: YogVā. v. 14. 48.

अनन्ताकुलकल्लोला (anantākula-kallolā) *adj.* (*f.*) having waves of endless worries अनन्ताकुलकल्लोला विवर्तावर्तसंकुला । प्रवहत्याशयारण्ये तृष्णानामा नदी नृणाम् YogVā. v. 15.14 (comm. अनन्तव्याकुलताल्लक्षणकल्लोलवती)

अनन्ताकृति (anantākṛti) *adj.* of varied forms (व्रणः) अनन्ताकृतिरागन्तुः स भिषग्भिः पुरातनैः । समासतो लक्षणतः षड्विधः परिकीर्तितः SuśruS. iv. 2. 8.

अनन्ताक्रान्त (anantākrānta) *adj.* who has trampled upon a snake रजोभिरेभिर्मण्डलं वर्तयित्वा···त्र्यहस्तं मण्डलं त्र्याशुद्धादिकम् । तन्मध्येऽनन्ताक्रान्तं हेवज्रं लिखेत् HevajraT. i. 2. 20.

अनन्ताक्ष (anantākṣa) *adj.* having innumerable eyes सहस्रनामानन्ताक्षः सहस्रबाहुर्नमोऽस्तु ते SkandP. v(1). 63. 232.

अनन्ताक्षमय (anantākṣa-maya) *adj.* having innumerable eyes इति विकृवितं तेषां समाकर्ण्य कृपामयी (देवी) । अनन्ताक्षमयं रूपं दर्शयामास ŚivaP. v. 50.15 (467B. 7)

अनन्ताक्षयफलत्व (anantākṣayaphala-tva) *n.* the state of having endless and permanent fruit मीमांसापूर्वभागज्ञातस्य कर्मणोऽल्पास्थिरफलत्वाद् ··· ब्रह्मज्ञानस्यानन्ताक्षयफलत्वाच्च पूर्ववृत्तात् कर्मज्ञानादनन्तरमत एव हेतोर्ब्रह्म ज्ञातव्यमित्युक्तं भवति BrahmSūBh.(Rā.) 2. 17 (*on* i. 1. 1)

अनन्ताक्षयसुख (anantākṣaya-sukha) *n.* endless and permanent bliss देवेन्द्रचक्रवर्त्यादयोऽनन्ताक्षयसुखादिगुणास्पदं सर्वज्ञस्वरूपं नमस्कुर्वन्ति TātpaVṛ. 69. 15 (*on* 1.53)

अनन्ताक्षरमालिनी (anantākṣara-mālinī) *adj.* (*f.*) adorned with the garland of eternal sounds (*lit.* syllables) श्रीः — व्योम्न्याहं परमे दिव्या ह्यनन्ताक्षरमालिनी LakṣmīT. 18. 36.

अनन्ताक्षिमय (anantākṣi-maya) *adj.* having innumerable eyes अनन्ताक्षिमयं रूपं दर्शयामास पार्वती DevīBhāP. vii. 28. 33; अस्मदर्थं त्वया रूपमनन्ताक्षिमयं धृतम् — अम्बिके ŚivaP. v. 50. 34 (468A. 5)

अनन्ताक्षेपदोष (anantākṣepa-doṣa) *m.* the fault of insulting Ananta (i. e. Viṣṇu) कदाचिद्वषिष्टेन दृष्टं वद्धं सुदोरकम् । श्रीरया हस्तमूले तु साक्षेपं त्रोटितं रुषा । ··· अनन्ताक्षेपदोषेण दारिद्र्यं पतितं गृहे BhavīP. 740B. 24 (iv. 94. 43)

अनन्ताखिलकोशाढ्य (anantākhilakośāḍhya) *adj.* rich in limitless treasures of every kind अथ प्रविष्टः स्वगृहम्···अनन्ताखिलकोशाढ्यम् BhāgP. ix. 11.31.

अनन्ताख्य (anantākhya) *adj.* [*f.* -ā] **i** (the Sudarśana-cakra

of Viṣṇu) called or named Ananta द्विसप्तचक्रं स्थूलं च नवीनजलदप्रभम् । अनन्ताख्यं च विज्ञेयं चतुर्वर्गफलप्रदम् BrahmVaiP. ii. 21.68; ii (the mountain Veṅkaṭācala) called Ananta शृणु देवि परं गुह्यमनन्ताख्ये महागिरौ । देवतीर्थमिति ख्यातं तटाकमतिशोभनम् SkandP. ii(1). 1.78; iii (the Person) called or named Ananta चिदासनमनन्ताख्यं पुमांसमपरे जगुः LakṣmīT. 36.30; iv (the universe) called or named Ananta 'infinite' अनन्ताख्यं च ब्रह्माण्डमेतद्विश्वेश्वरो विभुः । प्रतीयते सत्तया ते विश्वं सदसदात्मकम् ĀdiP. 15.27; v (the stem or stalk of ādhāraśakti (considered as lotus)) called Ananta आदावाधारशक्तिं तु नाभ्यधश्चतुरङ्गुलाम् । ... ततो नालमनन्ताख्यं दण्डमस्य प्रकल्पयेत् MālinīT. 8.56; vi (a particular number) called Ananta 'infinite' अनन्तसंख्यं अनन्ताख्यसंख्याविशेषयुक्तं षड्जीवकायम् SyādvāMañ. 29(34)

अनन्तागमन (anantāgamana) *n.* arrival of the sage Ananta पुंस्त्वप्राप्तिश्च भूपानां कल्केर्दर्शनमात्रतः । अनन्तागमनं राज्ञां संवादस्तेन संसदि KalkiP. iii. 21.12.

अनन्तागमविद्याभृत् (anantāgamavidyā-bhṛt) *adj.* having the knowledge of infinite or innumerable Āgama-śāstras अनन्तागमविद्याभृन्मृतस्वोज्जीवनस्थितिः । श्रीहेमसूरिरव्याद् वः प्रतिश्रीपादलिप्तकः PrabhāC. 183.4.

अनन्तागमसंपद् (anantāgama-sampad) *f.* wealth of infinite Vedic scriptures को नाम गतिसामान्यमनन्तागमसंपदः । ज्ञानसूर्यमृते ब्रूयात् तमेकं बादरायणम् AnuVyā. 47B.4 (*on* 3.3)

अनन्तागामिकाल (anantāgāmikāla) *m.* never-ending future time अनन्तागामिकाले विनाशाभावादप्रमितत्वादनन्तम् ... सुखं भवति TātpaVṛ. 16.11 (*on* 1.13)

अनन्तागामिप्रलय (anantāgāmipralaya) *m.* endless future dissolutions न कश्चिदत्र क्रमयौगपद्योदयकलङ्कः प्रोक्तोपदेशनयेन एतावत्याः पराभट्टारिकासंविदोऽनन्तागामिप्रलयोदयात्मकस्वस्वभावविमर्शैकघनत्वात् ParāTri. 166.2.

अनन्ताग्निसमप्रभ (anantāgnisama-prabha) *adj.* having the brilliance as that of countless or infinite fires प्रेरितं विष्णुचक्रं तद्विष्णुना ...। आजगामाथ वेगेन धर्मपुष्करिणीतटम् । ... अनन्ताग्निसमप्रभम् SkandP. iii(1). 3.94.

अनन्ताग्न्यादिभाव (anantāgnyādi-bhāva) *m.* nature of infinite (i.e. various) fires etc. अनन्ताग्न्यादिभावेन यो नः सर्जितवानसुः । क्व न्वसौ वर्तते ह्यात्मा BṛĀraUBhVā. i. 3.199.

अनन्ताङ्घ्रिद्वय (anantāṅghridvaya) *n.* the pair of the feet of Ananta (i.e. of Viṣṇu) ऊर्ध्वपुण्ड्रपरान् भक्ताननन्ताङ्घ्रिद्वये नयेत् ŚaṅkaVi. (Ā.) 51.17.

अनन्ताचरित (anantācarita) *adj.* having innumerable (praiseworthy) feats कृष्णाय ... तस्मा अनन्ताचरिताय ते नमः SātvaT. 9.14.

अनन्ताचरितोपपन्न (anantācaritopapanna) *adj.* containing the account of the feats of Ananta (i.e. of Lord Kṛṣṇa) तन्नः परं पुण्यमसंवृतार्थमाख्यानम् ...। आख्याह्यनन्ताचरितोपपन्नं पारीक्षित भागवताभिरामम् BhāgP. i. 18.17.

अनन्ताचार्य (anantācārya) *m.* name of a person कृष्णजो रामचन्द्रोऽनन्ताचार्यप्रपौत्रो दिशतु कृतिमतिं मे Prasā. i. 1.16; जातोऽविमुक्ताङ्गजोऽनन्ताचार्य इति त्रिलोकविदितः सर्वज्ञ एवापरः Prasā. ii. 796.11.

अनन्ताचिन्त्यकल्याणगुण (anantācintya-kalyāṇaguṇa) *m.* innumerable and inconceivable auspicious qualities परिच्छिन्नत्वं चानन्ताचिन्त्यकल्याणगुणशक्तिमतस्तद्रूपवतो ब्रह्मणो निवार्यते VedāntKau. 286.9 (*on* iii. 2.22)

अनन्ताचिन्त्यशक्ति (anantācintya-śakti) *f.* infinite and inconceivable powers अनिलये अनाधारेऽनन्ताचिन्त्यशक्तिमतीत्यर्थः VedāntKau. 34.12 (*on* i. 1.20); भगवान् ... प्रसन्नस्त्वनन्ताचिन्त्यशक्तियोगादात्मानं दर्शयति NyāySu.(Ja.) 18A. 2 (*on* i. 1.1)

अनन्ताज्ञानाभ्युपगम (anantājñānābhyupagama) *m.* admission of infinite nesciences न च एकस्मिन्नेव चिदात्मनि अनन्ताज्ञानाभ्युपगमे निबन्धनं अस्ति TarkSaṁ.(Ā.) 138.26.

अनन्ताणु (anantāṇu) *m.* infinite (number of) atoms युगपदेवानन्ताणुषु कर्मनिमित्तमभिघातादि न संभाव्यम् PrakaVi. 499.22; प्रदेशा अनन्ताणुरूपाः KumāPraPra. 84.4.

अनन्ताण्डसमाधार (anantāṇḍa-samādhāra) *adj.* residing in (*lit.* supported by) infinite worlds or universes कोटिशः पुरुषाः ...। अनन्ताण्डसमाधाराः कोऽवधारयितुं क्षमः BṛBrahmaS. ii. 1.51.

अनन्तातिदेश (anantātideśa) *m.* infinite statements of extension (of the properties of original *yāga*) न चैवमपि प्रत्युपकारं प्रतिपदार्थं वानन्तातिदेशस्य कल्पने गौरवात् BhāṭṭDī. iii. 189.10 (*on* x. 1.1)

अनन्तातीन्द्रियसुख (anantātīndriyasukha) *n.* infinite supersensuous bliss देहकर्मरहितमुक्तात्मनां पुनर्यदनन्तातीन्द्रियसुखं तत्र विशेषणात्मैव कारणम् TātpaVṛ. 85.19 (*on* 1.65)

अनन्तात्मक (anantātma-ka) *adj.* having the nature of Ananta ततस्त्वनन्तं पृथिवीधरं तं पृथ्वीं च संपूज्य तु योगपीठम् । यजेदनन्तात्मकमस्य पादान् धर्मादिकानुक्ततनून् यथावत् IśānŚiPa. i. 15.38.

अनन्तात्मज (anantātmaja) *m.* son of (King) Ananta (viz. Ānanda) अनन्तात्मजमानन्दं बद्ध्वा द्वाराधिकारिणम् । व्यधत्त सैन्धवं प्रज्जिनामानं राजबीजिनम् RājTa.(Ka.) 8.1042.

अनन्तात्मन् (anantātman) *m.* **A** i one of the epithets of Viṣṇu (Kṛṣṇa) (the infinite self or spirit) जीवः ... अनन्तात्मा ... इति ... केशवस्य ... नाम्नां सहस्रम् MahāBhā. xiii. 135.68; एवमेतज्जगत्सर्वम् ...। हन्ति चान्तेष्वनन्तात्मा नास्त्यस्माद् व्यतिरेकि यत् ViṣṇuP. iii. 2.60; देशतः कालतः वस्तुतश्चापरिच्छिन्नत्वात् अनन्तात्मा ViṣṇuSaBh. 86.11 (*on* 68); **A** ii one of the epithets of Jina त्वाम् ...। नाम्नामष्टसहस्रेण तोष्टुमोऽभीष्टसिद्धये ।... प्रशान्तारिरनन्तात्मा योगी योगीश्वरार्चितः MahāP. 25.107; **B** eternal soul नारायणो ह्यनन्तात्मा प्रभवोऽव्यय एव च HariVaṁ. 32.3; PadmP. v. 37.118; यो ब्रह्मा स स्मृतो विष्णुः सोऽनन्तात्मा महेश्वरः PadmP. v. 7.29; सर्वशक्तिरनन्तात्मा सर्वभावान्तरस्थितः । अद्वितीयश्चिदित्यन्तर्यः पश्यति स पश्यति YogVā. iv. 22.28; **C** (the serpent-king) Ananta himself इत्युक्ते कपिना भीमस्तत्पुच्छोत्सारणाक्षमः ।... तमभाषत । को भवान् किमनन्तात्मा किं मेरुः किं हिमाचलः DaśāvaC. 8.492; **D** epithet of Brahmadeva ब्रह्मात्मभूरनन्तात्मा कः NāmMā. 73; *adj.* i having great soul उपदेक्ष्यत्यनन्तात्मा भाविकल्याणकारकम् । भवतीनामृषिर्दाल्भ्यो यद्व्रतं कथयिष्यति MatsyaP. 70.9; पञ्चाङ्गान्यस्य मन्त्रस्य हृदयादीनि कल्पयेत् । पादान्ते योजयेदेताननन्तात्मन उच्यते PāraS. 24.57; ii having the nature of infinity or eternality मत्संनिधानेन कालः करोति सकलं जगत् । नियोजयत्यनन्तात्मा ह्येतद्वेदानुशासनम् KūrmaP. 463.14(2.3); महाप्रलयसंपत्तौ न किंचिदवशिष्यते । ब्रह्मास्ते शान्तमजरमनन्तात्मैव केवलम् YogVā. iii. 2.36.

अनन्तात्मभावन (anantātma-bhāvana) *n.* meditation (on the three types of food) as the essence of the infinite things उपास्तेऽन्तवतो यस्तु सोऽन्तवन्तमवाप्नुते । लोकं यतस्ततोऽनन्तमेत्यनन्तात्मभावनात् BṛĀraUBhVa. i. 5.202 (comm. अपरिच्छिन्नेऽन्नत्रये सूत्रात्मन्यात्मध्यानात्)

अनन्तात्मविकारिणी (anantātma-vikāriṇī) *adj.* (*f.*) i causing changes in (i.e. causing pangs to) many souls यदा यदोदेति तदा महामोहप्रदायिनी । तृष्णा कृष्णानिशेवेयमनन्तात्मविकारिणी YogVā. v. 15.4; ii causing changes in the sky (*lit.* infinite in nature), YogVā. v. 15.4 (comm. कृष्णा निशा ... अनन्तात्मन्याकाशे मेघविस्फूर्जितवृष्ट्याद्यनेकविकारिणी)

अनन्तात्मसिद्धिप्रसङ्ग (anantātmasiddhi-prasaṅga) *m.* undesired contingency of the establishment of innumerable souls अद्वैतिनोऽपि अदृष्टैकात्म्यसिद्धावविशेषादनन्तात्मसिद्धिप्रसङ्गात् ... देहादेस्सर्वस्य मायात्मत्वे ...। मायायाश्च सत्त्वे तदात्मना सत्त्वम् IṣṭaSi. 343.17.

अनन्तात्मैकमेयत्व (anantātmaikameya-tva) *n.* the state of having the eternal soul as the only object to be cognised (मोक्षमार्गः) अयम् ... पन्थाः पुरातनः। अनन्तात्मैकमेयत्वाद्विततश्चातिविस्तृतः BṛĀraUBhVā. iv. 4.547.

अनन्तादि (an-antādi) *adj.* **A** having no end or no beginning तमनन्तादिमहं द्रक्ष्यामि केशवम् ViṣṇuP. v. 17.7; **B** (anantādi) Ananta (the serpent-king) etc. अनन्तादीनि नागानि न्यस्यानि तदनन्तरम् PāraS. 8.32; अनन्तादि द्वादशकम् ...क्रमेण परिपूजयेत् PāraS. 16.160; अनन्तादिमहानागविभूषणविभूषितः । प्रादुर्भूतस्ततः शंभुः SkandP. iii(1). 29.20; iii(1). 31.121; iii(1). 51.58; अनन्तादिरूपेण विश्वं बिभर्तीति धाता ViṣṇuSaBh. 46.14 (*on* 18); अनन्तादिरूपेण भुवो भारं बिभ्रत् भारभृत् ViṣṇuSaBh. 112.13 (*on* 104); अनन्तादिद्वादशनामभिर्नागपूजां विधाय ... और्ध्वदेहिकं कुर्यात् BālamBha. iii. 21.4 (*on* 3.6); **C** the Tantric seat Ananta etc. आधारशक्त्यनन्तादिधर्माधर्मादिमण्डलैः । सत्त्वादीनामपि वामाद्याः संपूज्य IśānŚiPa. i. 43.59; ii. 19.9; **D** Ananta (one of the eight Vidyeśvara deities) etc. एतच्च कृत्यपञ्चकं शुद्धाध्वविषये साक्षाच्छिवकर्तृकं कृच्छ्राध्वविषये त्वनन्तादिद्वारेणेति विवेकः SarvaDaSaṁ. 7.80; पुरुषधौरेयानधिकारयोग्याननुगृह्यानन्तादिविद्येश्वराष्टपदं प्रापयति SarvaDaSaṁ. 7.113; विद्येश्वराणाम् — अनन्तादीनाम् Bhāsk. ii. 229.21 (*on* iii. 1.6)

अनन्तादित्यसंकाश (anantāditya-saṅkāśa) *adj.* resembling innu-

merable suns (in brilliance) विष्णुचक्रम् ...। आजगामाथ ...। अनन्तादित्यसंकाशम् SkandP. iii(1). 3. 94; iii(1). 24. 32; चिन्तयेत् पुरुषोत्तमम्। अनन्तादित्यसंकाशं वासुदेवं चतुर्भुजम् CaturCin. iv. 577. 4.

अनन्तादित्यसंनिभ (anantāditya-sannibha) *adj.* resembling innumerable suns (in brilliance) महा प्रददर्श महाद्भुतम्। व्याप्नुवद्गगनं सर्वमनन्तादित्यसंनिभम्। तेजोमण्डलम् SkandP. iii(1). 24. 29.

अनन्तादीनव (anantādīnava) *adj.* having (i. e. accompanied by) endless miseries बोधिसत्त्व उवाच। अनन्तादीनवा मार्ष कामाः JātaMā. 114. 15 (19. 25 (1))

अनन्तादृष्टकल्पना (anantādṛṣṭa-kalpanā) *f.* assumption of innumerable unseen results भाव्याकाङ्क्षायां श्रुतभाव्याभावादश्रुतादृष्टकल्पने च तस्य स्वरूपं तज्जन्यत्वं तत्र चाध्ययनस्य शक्तिः कल्प्येतेत्यनन्तादृष्टकल्पनागौरवापत्तेर्दृष्टस्य जन्यत्वमात्रं कल्पनीयम् NyāySu.(So.) 22. 5 (*on* i. 2. 7)

अनन्ताद्य (anantādya) *adj.* A beginning with Ananta अनन्ताद्यम् ... पातालशयनान्तिमम्।... यजेत् PāraS. 16. 162; B (the serpent-king) Ananta etc अनन्ताद्या महानागाः काद्रवेयाः प्रकीर्तिताः KūrmaP. 213. 6 (1. 18); पान्तु ...। अनन्ताद्या महानागाः शेषवासुकितक्षकाः AgniP. 219. 44; पूज्याः ...। अनन्ताद्याश्च नागेन्द्राः ŚivaP. vii(2). 30. 71 (581B. 12); अनन्ताद्याः काद्रवेया बलिनो बलवत्तराः। गन्धर्वान् जनयामास तथारिष्टा तु कश्यपात् SaurP. 30. 8; अनन्ताद्या महानागाः ... सिञ्चन्तु त्वाम् MahNirvāT. 10. 174; C Ananta (one of the eight Vidyeśvara deities) etc. येन प्रकारेण विघेश्वरा भगवन्तोऽनन्ताद्या वर्तन्ते PratyabhiVi. ii. 229. 7 (*on* iii. 1. 6); विद्येश्वरास्त्वनन्ताद्या विद्यातत्त्वं व्यवस्थिताः IśānŚiPa. ii. 1. 147; विद्येश्वराननन्ताद्यान् पत्रेषु परितो यजेत् ŚāraTi. 18. 96.

अनन्ताद्यभिव्यक्त (anantādy-abhivyakta) *adj.* manifested in the form of Ananta etc. ततोऽनन्ताद्यभिव्यक्तः पतीनां ग्रन्थितत्त्वतः। कलाद्यारब्धदेहानां करोत्यष्टादश शतम् MṛgendraT. i. 4. 9.

अनन्ताद्यष्टकुम्भ (anantādy-aṣṭakumbha) *m.* eight jars beginning with the jar called Ananta अनन्ताद्यष्टकुम्भैश्च ततो न्यस्येद् षडध्वनः IśānŚiPa. ii. 54. 38.

अनन्ताद्वैतश्रुति (anantādvaitaśruti) *f.* innumerable Upaniṣadic texts regarding non-duality मतान्तरे द्वारीभूतवाक्यार्थे अवान्तरतात्पर्यस्वीकारेऽपि ग्रास इव बाधिते तत्र न तत्स्वीकारः ... अनन्ताद्वैतश्रुतीनाम् ... तात्त्विकप्रामाण्यविरोधेन तादृशप्रामाण्यस्याप्यसंभवात् GuruCandr. i. 321. 24.

अनन्ताधिकरणकल्पन (anantādhikaraṇa-kalpana) *n.* assumption of innumerable topics (or sections) विदितस्मृतिवचनस्याविदितनिषेधवाक्यस्य संदेह इति चेत् तर्हि तत्तदंशाज्ञाननिमित्तसंदेहानन्त्यादनन्ताधिकरणकल्पनप्रसङ्गः Śruta-Pra. ii. 560. 24 (*on* iii. 4. 43)

अनन्ताधिकरणात्मकत्व (anantādhikaraṇātmaka-tva) *n.* the state of having the nature of innumerable substrata नन्वस्त्वभावानामधिकरणात्मकत्वं लाघवादिति चेत् न, अनन्ताधिकरणात्मकत्वकल्पनापेक्षयातिरिक्तकल्पनाया एव लघीयस्त्वात् SiddhāMu. 7. 14 (*on* 12)

अनन्ताधित्व (anantādhi-tva) *n.* the state of being one having innumerable mental pains अनन्ताधित्वमायासि शठ भोगेच्छया YogVā. v. 11. 7.

अनन्ताध्वमध्यभाग (anantādhva-madhyabhāga) *m.* middle of the sky-path (महाराजः) अनन्ताध्वमध्यभागमुपागते।... कान्तिपतौ स्थिते (अवोचत) ParamāKā. 62. 32.

अनन्तानग्निदेश (anantānagnideśa) *m.* innumerable places having absence of fire येऽपि धूमादयोऽन्वयभावे व्यतिरेकिण इष्यन्ते तेषामपि व्यतिरेको न सिध्यति अनन्तानग्निदेशागमनात् TātpaṬ.(U.) 396. 22 (*on* 5(7). 39)

अनन्तानन्त (anantānanta) *adj.* infinitely innumerable or numerous सर्वत्र प्रथमोल्लासे प्रसरदनन्तानन्तवस्तुसृष्टिशबलभेदरूपत्वात् ... अथ-शब्दार्थस्य तत् न ... विवेचितम् ParāTri. 99. 12; तदानन्तानन्तो जीवराशिः ... कथमवकाशं लभते TātpaVṛ. 198. 17 (*on* 2. 48); संसारात्मनः प्रतिप्रदेशमनन्तानन्तकर्मपरमाणुभिः सह ... लोलीभावमापन्नस्य कथंचित्पौद्गलिकत्वाभ्युनुज्ञानात् Syādvā-Mañ. 14(155); कर्मभावपरिणतपुद्गलस्कन्धानामनन्तानन्तप्रदेशानामात्मप्रदेशानुप्रवेशः प्रदेशबन्धः SarvaDaSam. 3. 313.

अनन्तानन्तगुणतस् (anantānantaguṇa-tas) *adv.* infinitely innumerable times more जनेभ्यः सुखिनो भूपाः ...। अनन्तानन्तगुणतस्तेभ्यः सिद्धिपदस्थिताः PadmP.(Ra.) 105. 189.

अनन्तानन्तपर (anantānanta-para) *adj.* indicating infinitely large (number) तत्र सर्वेषामिति ... बहुवचनमप्यनन्तानन्तपरम् LalitāSaBh. 16. 11 (*on* 37)

अनन्तानन्तपार (anantānanta-pāra) *adj.* having infinitely endless limit अनन्तानन्तपारस्य नान्तः पूजाविधेर्नृप PadmP. iv. 90. 2.

अनन्तानन्तमहिमा (anantānanta-mahimā) *adj.* (*f.*) [P. iv. 1. 13] having infinitely infinite greatness अहं हि ... शिवा ...। अनन्तानन्तमहिमा संसारार्णवतारिणी KūrmaP. 107. 6 (1. 12)

अनन्तानन्तरूप (anantānanta-rūpa) *n.* infinitely innumerable forms अनन्तानन्तरूपेण शक्तिश्चैषा रमापतेः BṛBrahmaS. ii. 1. 58.

अनन्तानन्तसंकल्प (anantānanta-saṅkalpa) *m.* infinitely innumerable resolves (जीवाः) अनन्तानन्तसंकल्पकल्पनोत्पादमायया। इन्द्रजालं वितन्वानाः ... भ्रमन्ति संसारे YogVā. iv. 43. 27 (*but* comm. अनन्तेषु विषयेषु अनन्तसंकल्पकल्पनोत्पादनहेतुभूतया)

अनन्तानन्तसुखद (anantānantasukha-da) *m.* one of the epithets of Gaṇeśa (*lit.* giving infinitely infinite happiness) अनन्तानन्तसुखदः सुमङ्गलमङ्गलः।... इति वैनायकं नाम्नां सहस्रम् GaṇeP. i. 46. 63.

अनन्तानन्तसौख्यद (anantānantasaukhya-da) *m.* one of the epithets of Gaṇeśa (*lit.* giving infinitely infinite happiness) अनन्तानन्तसौख्यद ओं। इति वैनायकं नाम्नां सहस्रम् GaṇeP. i. 46. 176.

अनन्तानन्ताकाश (anantānantākāśa) *n.* exceedingly unlimited (i. e. vast) space तद्बहिर्भूतमनन्तानन्ताकाशमलोक इत्यभिप्रायः TātpaVṛ. 181. 13 (*on* 2. 36); 180. 20 (*on* 2. 36)

अनन्तानन्तापति (anantānantā-pati) *m.* lord of the limitless (i. e. vast) earth ततोऽमज्जद्राज्ञ्यरमाननन्तानन्तापतिर्गूयकनामधेयः HammīMa-Kā. 1. 63.

अनन्तानन्द (anantānanda) *adj.* who possesses infinite bliss असौ तमेवानन्तानन्दम् ... अनुकम्पयन् प्रमोदते GoviBh. 318. 13 (*on* iv. 4. 9); *m.* infinite bliss, cf. अनन्तानन्दतुलसीमाल्य etc.; [name of a student of Rāmānanda, PW.; name of a teacher, pw.]

अनन्तानन्दगिरि (anantānandagiri) *m.* I name of the author of the *Śaṅkaravijaya* अनन्तानन्दगिरिरहम् ... स्वगुरोरवतारप्रयोजनं वर्णयामि ŚaṅkaVi.(Ā.) 1. 4; 281. 7; II name of a pupil of Śaṅkarācārya °अनन्तानन्दगिरिप्रमुखैः शिष्यवरैः सेव्यमानः सर्वज्ञः श्रीशंकरभगवत्पादाचार्यः Śaṅka-Vi.(Ā.) 19. 8; शिष्या अनन्तानन्दगिरिमुखा नत्वेदमूचुः स्वामिन् मोक्षस्य मार्गलक्षणं वद ŚaṅkaVi.(Ā.) 257. 1.

अनन्तानन्दचित्स्वरूप (anantānandacit-svarūpa) *adj.* whose essential nature consists of infinity, bliss and consciousness जीवश्च ... सद्गुरुप्रसादात् ... तमनन्तानन्दचित्स्वरूपं प्रसादाभिमुखं सुहृत्तमं निजस्वामिनं प्राप्य कदाचिदपि तद्विच्युतिं नेच्छति GoviBh. 326. 3 (*on* iv. 4. 22)

अनन्तानन्दचिदात्मक (anantānandacidātma-ka) *adj.* having the form of infinity, bliss and consciousness अथ मतम्। द्विरूपं ब्रह्मास्युपगम्यते। अनन्तानन्दचिदात्मकं सदात्मकं चेति NyāySu.(Ja.) 200B. 1 (*on* i. 4. 6)

अनन्तानन्दतुलसीमाल्य (anantānanda-tulasīmālya) *n.* garland of the Tulasī in the form of infinite bliss अनन्तानन्दतुलसीमाल्यैरभिनवं चिदानन्दमयानन्तपुष्पमाल्यैर्विराजमानम् ... आदिनारायणं ध्यायेत् TripāMaNāU. 380. 22 (7)

अनन्तानन्दतेजस् (anantānanda-tejas) *n.* lustre of infinite bliss तन्मध्ये ... अपरिच्छिन्नानन्तशुद्धबोधानन्दमण्डलम् ... स्वप्रकाशानन्तानन्दतेजोज्वालाजालैरावृतम् SiddhāSāU. 387. 13(5)

अनन्तानन्दपर्वत (anantānanda-parvata) *m.* mountain of infinite bliss विष्वक्सेनवैकुण्ठपुरमाभाति।... शुद्धबोधविमानावलिभिर्विराजितमनन्तानन्दपर्वतैः परमकौतुकमाभाति TripāMaNāU. 370. 28(6); SiddhāSāU. 384. 18(2); 386. 16(5)

अनन्तानन्दप्रवाह (anantānanda-pravāha) *m.* stream of infinite bliss तदभ्यन्तरसंस्थाने ... नित्यमङ्गलमन्दिरम् ... अनन्तानन्दप्रवाहैरलंकृतम् Tripā-MaNāU. 374. 22(7)

अनन्तानन्दबोध (anantānanda-bodha) *m.* realization of infinite bliss नित्यमङ्गलमन्दिरमनन्तानन्दबोधसौधविशेषैरभितोऽनिशं प्रज्वलितम् Siddhā-SāU. 388. 4(6)

अनन्तानन्दभाज् (anantānanda-bhāj) *adj.* enjoying infinite bliss स्वस्थः ... यथावस्थितात्मानुभवपरः। अनन्तानन्दभागिति फलम् ŚrutaPra. iA. 170. 26 (*on* i. 1. 1)

अनन्तानन्दमण्डित (anantānanda-maṇḍita) *adj.* adorned with (i. e. full of) infinite bliss तैरानन्दपुरुषैश्चिद्रूपैरधिष्ठितं ब्रह्मानन्दमयानन्तनिरतिशयानन्दसागराकारमात्मसमानानन्दविभूतिपुरुषानन्तानन्दमण्डितं नित्यमङ्गलमनन्तविभवम् SiddhāSāU. 384. 5(1)

अनन्तानन्दमय (anantānanda-maya) *adj.* full of infinite bliss यो मां पश्यति सर्वत्र ··· इत्यादिवचनशतं तु (शताद्?) भक्तिसाध्याध्यक्षवेलायामि-वानन्तानन्दमयः प्रकाशते NyāyKu. 193.14.

अनन्तानन्दमूर्ति (anantānanda-mūrti) *f.* form of infinite bliss शिवानन्दनन्दिसेनबाणरावणाद्यनन्तनानामयानन्तानन्दमूर्तिमासाद्य ··· समष्ट्याकारम् ··· भजन्ते SiddhāSāU. 389. 5(6)

अनन्तानन्दरघुनाथयति (anantānandaraghunātha-yati) *m.* name of a teacher [pw.]

अनन्तानन्दविभूति (anantānanda-vibhūti) *f.* manifestation of infinite bliss नित्यमङ्गलमन्दिरम् ··· अनन्तानन्दविभूतिदिव्यतेजःपर्वतसमष्ट्याकारम् SiddhāSāU. 388. 7(6); TripāMaNāU. 374. 15(7)

अनन्तानन्दविमान (anantānanda-vimāna) *n.* palace of infinite bliss अनन्तानन्दविमानजालसंकुलम् ··· अनिशं प्रज्वलन्तम् ··· वोधानन्दवैकुण्ठमुपासकः प्रविश्य ··· प्रज्वलति TripāMaNāU. 372. 12(6); SiddhāSāU. 387. 6(5); 388. 11(6)

अनन्तानन्दशालिन् (anantānandaśāl-in) *adj.* possessing infinite bliss यद्यपि मुक्तो जीवस्ताद्दशस्तथाप्यात्मनाशो नानन्तानन्दशाली भवति तस्याणुत्वात् GoviBh. 324. 6 (*on* iv. 4. 20)

अनन्तानन्दसमुद्र (anantānanda-samudra) *m.* ocean of infinite bliss नित्यमङ्गलमन्दिरम् ··· अनन्तानन्दसमुद्रसमष्ट्याकारम् ··· चिद्रूपादिलमण्डलम् द्वात्रिंशद्व्यूहभेदैरधिष्ठितम् TripāMaNāU. 375. 6(7); 381. 14(8)

अनन्तानन्दसंभोगा (anantānanda-sambhogā) *adj.* (*f.*) having the enjoyment of infinite bliss अनन्तानन्दसंभोगा ···। शुद्धेयं चिन्मयी दृष्टिर्जयत्यखिलदृष्टिषु SamnyāU. 2. 24 = YogVā. v. 34. 68.

अनन्तानन्दसान्द्र (anantānanda-sāndra) *adj.* full of (*lit.* dense with) infinite bliss परमशिवमनन्तानन्दसान्द्रं प्रपद्ये SkandP. iii(3). 22. 136.

अनन्तानन्दसिन्धु (anantānanda-sindhu) *m.* ocean of infinite bliss अनन्तानन्दसिन्धोस्ते नाथ तत्त्वं विदन्ति ते Stotrā. 1. 6.

अनन्तानन्दसुरसी (anantānanda-surasī) *adj.* (*f.*) full of the essence of infinite bliss अनन्तानन्दसुरसी देवी प्रियतमा यथा । अवियुक्तास्ति ते तद्वदेका त्वद्भक्तिरस्तु मे Stotrā. 1. 9.

अनन्तानन्दसौदामिनी (anantānanda-saudāminī) *f.* lightning of infinite bliss सुदर्शनवैकुण्ठपुरमाभाति ··· अनन्तानन्दसौदामिनीपरमविलासम् TripāMaNāU. 373. 11(7); SiddhāSāU. 384. 14(1)

अनन्तानन्दाश्चर्यसागर (anantānandāścaryasāgara) *m.* wonderful ocean of infinite bliss चिदानन्दरसनिर्झरैरभिव्याप्तमखण्डानन्दतेजोराश्यन्तर-(?न्तम्)स्थितमनन्तानन्दाश्चर्यसागरम् ··· प्रणवाख्यं विमानं विराजते TripāMaNāU. 375. 15(7)

अनन्तानर्थसंप्राप्ति (anantānartha-samprāpti) *f.* attainment (i. e. experience) of endless miseries मद्यात्मनोरभिन्नत्वं वस्तुतो यद्यपीष्यते। अनन्तानर्थसंप्राप्तिस्तथापि तदवोधतः BṛĀraUBhVā. iv. 4. 573.

अनन्तानवद्यकल्याणगुण (anantānavadya-kalyāṇaguṇa) *m.* innumerable and blemishless auspicious qualities पक्षद्वयेऽप्यनन्तानवद्यकल्याण-गुणपूर्णतैवोंकारस्यार्थः NyāySu.(Ja.) 13B. 13 (*on* i. 1. 1)

अनन्तानवद्यप्रकाश (anantānavadya-prakāśa) *m.* infinite and flawless splendour श्रीपुरुषोत्तमस्य रूपम् ··· अनन्तानवद्यप्रकाशात्मकनिरतिशय-मार्दवयौवनसौन्दर्यादिदिव्यगुणनिलयो गिष्येयदिव्यमङ्गलविग्रहवत्त्वं च ··· प्रतिपादितम् VedāntRaMañ. 4. 10 (132. 15)

अनन्तानामय (anantānāmaya) *adj.* who is endlessly (i. e. ever) free from sufferings नमः ···। अनन्ताय विरूपाय अनन्तानामयाय च LiṅgaP. i. 18. 10.

अनन्तानिर्वाच्यविशेषण (anantānirvācya-viśeṣaṇa) *n.* qualifications, viz. *ananta* (infinite) and *anirvācya* (indescribable) एवमेक एवायं विशिष्टारोप इति चेन्न। अनन्तानिर्वाच्यविशेषणविशिष्टार्थगर्भसारोपस्यानुमवात् NyāySu.(Ja.) 60A. 1 (*on* i. 1. 1)

अनन्तानुचर (anantānucara) *m.* follower (i. e. devotee) of Ananta (i. e. of Viṣṇu) अयं निष्किल्बिषः साक्षान्महाभागवतो महान्। त्वया न प्राप्स्यते संस्थामनन्तानुचरो बली BhāgP. vii. 7. 10.

अनन्तानुबन्धक (anantānubandhaka) *m.* endlessly persisting *kaṣāya*, a state of *kaṣāyas* or passions lasting endlessly (i. e. throughout the life) स्युः कषायाः क्रोधमानमायालोभाः शरीरिणाम्। चतुर्विधास्ते प्रत्येकं भेदैः संज्वलनादिभिः। पक्षं संज्वलनः प्रत्याख्यानो मासचतुष्टयम्। अप्रत्या-ख्यानको वर्षं जन्मानन्तानुबन्धकः YogŚā. 4. 7.

अनन्तानुबन्धिकषाय (anantānubandhi-kaṣāya) *m.* passion which sticks to the soul endlessly अनन्तानुबन्धिकषायाणामनुदयः शमः TriṣaŚaPuC. i. 3. 609.

अनन्तानुबन्धिक्षयोपशम (anantānubandhi-kṣayopaśama) *m.* partial destruction and suppression of the *kaṣāya* which persists endlessly अनन्तानुबन्धिक्षयोपशम एव सम्यक्त्वलाभ उच्यते SthānṬ. 194B. 2.

अनन्तानुबन्धिन् (anantānubandhin) *m.* a state of *kaṣāyas* or passions persisting endlessly कषायनोकषायौ अनन्तानुबन्ध्यप्रत्याख्यान-प्रत्याख्यानावरणसंज्वलनविकल्पाश्चैकशः क्रोधमानमायालोभाः TattvārthāSū. 8. 10; क्रोधो मानश्च माया च लोभोऽनन्तानुबन्धिनः । विघातयन्ति सम्यक्त्वं चारित्रं च विशेषतः VarāṅgaC. 4. 30; सम्यक्त्वं घ्नन्त्यनन्तानुबन्धिनस्ते कषायिकाः YaśasCam. ii. 416. 10; क्षपकश्रेणिमीयुषः । अनन्तानुबन्धिनां तु क्षये जाते शरीरिणः TriṣaŚaPuC. i. 3. 602; अनन्तं भवमनुबध्नाति — अविच्छिन्नं करोतीत्येवंशीलोऽनन्तानुबन्धी, अनन्तो वानुबन्धोऽस्येत्यनन्तानुबन्धी SthānṬ. 194A. 7; 219B. 3.

अनन्तानुबन्ध्युदय (anantānubandhy-udaya) *m.* fruition of the *kaṣāya* which persists endlessly मिथ्यात्वस्यानुदयेऽनन्तानुबन्ध्युदये सति। सास्वादनसम्यग्दृष्टिः स्यादुत्कर्षात् षडावलीः TriṣaŚaPuC. iv. 4. 253.

अनन्तानुव्यवसायस्थानीय (anantānuvyavasāyasthān-īya) *adj.* which is in the place of infinite subsequent cognitions (i. e. reflective awareness of cognitions) अस्माभिस्त्वन्तःकरणं, व्यवसायस्थानीया च तद्वृत्तिरनन्तानुव्यवसायस्थानीयश्च नित्यैकज्ञानरूप आत्मेति त्रयः पदार्थाः कल्प्यन्ते SāṁkhyaPraBh. 66. 3 (*on* 1. 147)

अनन्तानुशासन (anantānuśāsana) *n.* instruction or command (given) to Ananta (i.e. to Balarāma) कुरुष्व लाङ्गलेन त्वं विदार्याच हिमालयम्। इदं सरोवरं दिव्यं निस्तोयं शीघ्रमेव तु। इति नीलमतेऽनन्तानुशासनम् NīlaP. (F. N. after) 166.

अनन्तान्त (anantānta) *n.* last (syllable) of (the word) *ananta* पूजान्तं, लोर्ध्वकं वायमनन्तान्तं सविन्दुकम्। सहस्रार्थं, अपूर्वान्तं, सर्वतोऽन्तमतः परम् PārāS. 24. 50.

अनन्तान्तःकरणसंनिधान (anantāntaḥkaraṇa-sannidhāna) *n.* close proximity of (i. e. association with) innumerable internal organs प्रत्येकं सार्वत्रिकाणां चैतन्यस्वरूपाणामनन्तान्तःकरणसंनिधानाभ्युपगमेन पुरुषबहुत्व-व्यापकभोगप्रतिनियमादिभङ्गप्रसङ्गात् ŚatDū. 100. 28.

अनन्तान्तर्गणिक (anantāntargaṇ-ika) *adj.* having innumerable sub-divisions अनन्तान्तर्गणिकसुखदुःखमेदवन्तः प्राणभृद्भेदा दृश्यन्ते TātpaṬ. (Vā.) 431. 8 (*on* ii. 1. 68)

अनन्तान्वयजन्मन् (anantānvaya-janman) *adj.* born in the family of (King) Ananta अग्रगण्येन शूराणामनन्तान्वयजन्मना। ··· विज्ञापितः EI. iii. 155. 110.

अनन्तान्वित (anantānvita) *adj.* accompanied by *ananta* (i. e. by the vowel ā) हृदयं वपरं साक्षि लान्तोऽनन्तान्वितो मरुत्। पञ्चाक्षरो मनुः प्रोक्तः ŚāraTi. 18. 2 (comm. लान्तो वः अनन्त आ तदन्वितस्तेन वा); cf. अनन्त 6.

अनन्तापति (anantā-pati) *m.* lord of the earth (i. e. king) मुनिकुमारः ···(मारदत्तम्) तमनन्तापतिमुपश्लोकयितुमुपचक्रमे YaśasCam. i. 176. 8.

अनन्तापराध (anantāparādha) *m.* innumerable offences अनाद्यनन्तकल्पोपचितदुर्विषहानन्तापराधानङ्गीकारेण निरतिशयसुखसंवृद्धये स्वयमेव प्रयतते BrahmSūBh.(Rā.) 473. 7 (*on* ii. 2. 3)

अनन्तापरिगणनीयसृष्टिसंहार (anantāpariganạnīya-sṛṣṭisaṁhāra) *m.* endless and countless creations and dissolutions (रुद्रयामलम्) रुद्रस्य रुद्रायाश्च यथामलं — संघट्टः निर्विभागप्रश्लोत्तररूपस्वरूपामर्शनप्रसरात् आरभ्य यावद्बहिरनन्तापरिगणनीयसृष्टिसंहारशतभासनं यत्रान्तः, तदेतदकुलोपसंहृतमेव ParāTri. 278. 6.

अनन्तापरिमिताश्चर्ययोग (anantāparimitāścarya-yoga) *m.* association with (i. e. possession of) endless and immeasurable wonderful powers परमहंसः ··· एकस्यैव विचित्रानन्तरूपता च पुनरप्यनन्तापरिमिताश्चर्ययोगे-नैकरूपता च न विरुद्धा VedāSam. 119. 9.

अनन्तापर्यन्तदैववित्त (anantāparyanta-daivavitta) *n.* eternal and unlimited divine wealth बहोरनन्तापर्यन्तदैववित्तस्य लोभतः। मा भूरम्यवदान्यः BṛĀraUBhVā. vi. 2. 64.

अनन्तापवर्ग (anantāpavarga) *m.* eternal liberation ये त्वनुपपूर्वा चित्तसंततिमनन्तापवर्गमाहुः KiraṇāV. 7. 3.

अनन्तापारपर्यन्त (anantāpāraparyanta) *adj.* (Brahman) having no end (in time) and having no terminal point (in space) कालः ··· ।

अनन्तापारपर्यन्तवद्धपीठं निजं वपुः। महाशैलवदुत्तुङ्गमवलम्ब्य व्यवस्थितः YogVā. i. 23. 29 (comm. अनन्तेऽपरिच्छिन्ने ... अत एवापारपर्यन्ते पूर्वोत्तरावधिशून्ये ब्रह्मणि ... बद्धपीठम्); *m.* boundless region of the earth, YogVā. i. 23. 29 (comm. अनन्ते ... अनन्तायां भुवि ... अत एवापर्यन्ते पूर्वोत्तरावधिशून्ये ... प्रदेशे ... बद्धपीठम्)

अनन्तापुरुषार्थभ्रम (anantāpuruṣārthabhrama) *m.* innumerable erroneous cognitions which are not the goal of man हेयस्यापारमार्थ्येऽपि स्वसंकल्पेन स्वस्यानन्तापुरुषार्थभ्रमापादनं सर्वज्ञस्य नोपपद्यते ŚrutaPra. iA. 202. 22 (*on* i. 1. 1)

अनन्ताप्रामाणिकभेद (anantāprāmāṇikabheda) *m.* innumerable differences not based on proof चतुर्थादिरपि सकलवृत्तिः स्यादित्येकैकस्यानन्ताप्रामाणिकभेदः। एवं तेषामप्यन्योऽन्यं तथा भेदात् BhedaDhi. 103. 3.

अनन्ताभावता (anantābhāva-tā) *f.* the state of endless non-existences or absences यस्माद् भाविष्वभावस्य नास्तित्वं नातिरिच्यते। ... तथापि च तथेत्येवमनन्ताभावता भवेत् NyāyKu. 183. 20.

अनन्ताभोग (anantābhoga) *adj.* having infinite extension मोहजयादनन्ताभोगात्सहजविद्याजयः ŚivSū. 3. 7.

अनन्तामिश्र (anantā-miśra) *adj.* mixed with the (products of the) *anantā*-plant प्रथमेऽहन्यनन्तामिश्रं मधुसर्पिषी ... त्रिकालं प्राशयेत् AṣṭāSaṁ. ii. 171. 10 (6. 1)

अनन्तामृतसारभूता (anantāmṛtasāra-bhūtā) *adj.* (*f.*) which has become the essence of the eternal nectar (गङ्गाम्) पीतामृता दृष्टसहस्रमूर्धा जानन्त्यनन्तामृतसारभूताम् BṛDharmaP. i. 5. 40.

अनन्तायामविस्तार (anantāyāmavistāra) *adj.* having infinite length and breadth न ह्यनन्तायामविस्तारस्य परमात्मनोऽङ्गुष्ठपरिमाणत्वमुपपद्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 184. 6 (*on* i. 3. 24); तत्रानन्तायामविस्तारे ... देवदेवस्य शरीरे ... कृत्स्नं जगत्...पाण्डवः ... अपश्यत् GītāBh.(Rā.) 544. 16 (*on* 11. 13); 547. 19 (*on* 11. 20)

अनन्तायामविस्तृत (anantāyāma-vistṛta) *adj.* extended over unlimited length तारिणीपुरम्। नवप्राकारसंयुक्तमनन्तायामविस्तृतम् ŚaktiSaṁT. i. 2. 62; i. 2. 69.

अनन्तायुधदोर्दण्ड (anantāyudha-dordaṇḍa) *m.* one of the epithets of Viṣṇu (*lit.* having staff-like arms with innumerable weapons) अनन्तायुधदोर्दण्डो नृसिंहो वीरभद्रजित्। ... इत्येतद्वासुदेवस्य विष्णोर्नामसहस्रकम् PañcaRā.(Nā.) iv. 3. 74(? 84)

अनन्तार (anantāra) *adj.* possessed of innumerable spokes तत्संकल्पमयं चक्रमनन्तारं महामुने। दिव्यं महाविभूत्याल्यम् AhirbuS. 9. 12.

अनन्तार्घ (anantārgha) *adj.* having immense worth, very valuable यदनन्तमनन्तार्घं तन्मन्ये द्रविणं तृणम् BṛKathāŚloSaṁ. 18. 63.

अनन्तार्थ (anantārtha) *adj.* having extensive (i.e. widely applicable) meaning अल्पाक्षरमनन्तार्थं वाक्यं ब्रूहि महामते SkandP. iii(3). 11. 48.

अनन्तार्थजात (anantārtha-jāta) *n.* aggregate of innumerable meanings अनन्तार्थजातव्यवच्छेदकत्वं हि क्लेशः AbhinBhā. ii. 67. 23 (*on* 9. 173)

अनन्तार्थता (anantārtha-tā) *f.* the state of being denotative of innumerable meanings शाबलेयादिरूपं हि न सामान्यं परस्परम्। स चैकमितरेषां वस्तवानन्तार्थता भवेत् ŚlokaVār. 5(13). 4 (567. 2)

अनन्तार्थत्व (anantārtha-tva) *n.* the state of having innumerable objects (as its content) (बुद्धिः ...अनेकप्रकारार्थानन्त्यात्) अनन्तार्थत्वादित्यर्थः Kiraṇā. 259. 9.

अनन्तार्थवाचिन् (anantārtha-vācin) *adj.* expressive of innumerable things-meant अतश्चापोहनपक्षेऽपि गोशब्दोऽनन्तार्थवाची स्यात् नैकसामान्यवाचीत्याह Śarka. 43. 2.

अनन्तार्थविस्तीर्ण (anantārtha-vistīrṇa) *adj.* extending over infinite objects केवलज्ञानम्।... अनन्तार्थविस्तीर्णम् TātpaVṛ. 77. 13 (*on* 1. 59)

अनन्तार्थविस्तृतत्व (anantārthavistṛta-tva) *n.* the state of extending over infinite objects स्वयं जातत्वात् ... अनन्तार्थविस्तृतत्वात् ... प्रत्यक्षं ज्ञानं सुखमैकान्तिकमिति निश्चीयते TattvPradī.(A.) 77. 3 (*on* 1. 59)

अनन्तार्थस्वभाव (anantārtha-svabhāva) *adj.* having the nature of expressing innumerable things-meant भिन्नेष्वभिन्नं विशेषणमुपलक्षणं वाश्रित्यैकः शब्दो वर्तेत, भिन्ननिमित्तो वा साधारणशब्दः स्यादक्षादिवत्। तत्र न तावदनन्तार्थस्वभावेषु साधारणत्वमुपपद्यते, संबन्धग्रहणसामर्थ्याभावात् BrahmSi. 89. 8.

अनन्तार्य (anantārya) *m.* respectable Brahmin called Ananta श्रीवत्सगोत्र्यनन्तार्यो वृत्तिमेकामिहाश्नुते EI. xii. 180. 210.

अनन्तालता (anantā-latā) *f.* creeper in the form of the earth अहम् ... एनमपि — आसादितसरीसृपाकारं वामऊरुविवरप्रविष्टार्धशरीरं बलादाकृष्य ... मूलमिवानन्तालतायाः ... समीपतरकदम्बस्तम्बशायिना ... तरक्षुणा भक्ष्यमाणस्तेन पृषदाकुना समकालमेवाहं परासुरभवम् YaśasCam. ii. 264. 5 (comm. अनन्ता पृथ्वी सा एव लता)

अनन्तालम्बनता (anantālambana-tā) *f.* the state of having innumerable objects as the basis (of cognition) शब्दसामर्थ्यात् पुरुषत्वमेव व्याधारमालम्बनमस्य प्रत्ययस्य जातमिति न निरालम्बनता नाप्यनन्तालम्बनता Śarka. 32. 3.

अनन्तालम्बनत्व (anantālambana-tva) *n.* the state of having innumerable objects as the basis (of cognition) अतश्च तदेवैकरूपं सामान्यवयमस्यालम्बनमिति नानन्तालम्बनत्वम् Śarka. 31. 10.

अनन्तालय (anantālaya) *m.* I abode of innumerable people चलत्कल्कचूर्णकिकुलं पातालमिवान्तःपुरमनन्तालयं प्रविश्य ... दमयन्तीमद्राक्षम् NalaCam. 7. 19(1); II abode of (the serpent-king) Ananta, NalaCam. 7. 19(1)

अनन्तालुप्तशक्तिक (anantāluptaśakti-ka) *adj.* having endless and undiminished powers श्रुतिरेव ... अनन्तालुप्तशक्तिकमात्मारामम् ... मुक्तिसाधकमिति सर्वत्र घोषयन्ती केन निवार्यते BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 355. 1 (*on* iii. 3. 39)

अनन्तालोकखान्तस्थ (anantālokakhānta-stha) *adj.* (Jain.) situated in the limitless space outside the world अनन्तालोकखान्तस्थो मृदङ्गद्वयसंनिभः। लोको व्यवस्थितोऽधस्तात्स्थिरूर्ध्वव्यवस्थितः PadmP.(Ra.) 105. 108.

अनन्तालोकनभस् (anantāloka-nabhas) *n.* (Jain.) limitless space outside the world अनन्तालोकनभसो मध्ये लोकश्रिया स्थितः PadmP.(Ra.) 3. 30.

अनन्तावक्लेशिन् (anantāvakleśin) *adj.* causing endless troubles (to enemies) हस्तिवनयोरपि यो बहुशूरमृगं दुर्बलप्रतिवेशमनन्तावक्लेशि विषयान्ते हस्तिवनं बध्नाति सोऽतिसंधत्ते ArthŚā. ii. 315. 1 (7. 12) (*but* comm. अनन्तैः अवक्लेशैः प्रवेशनिर्गमादिविषयैरुपेतम्)

अनन्तावच्छेदकत्वव्यक्ति (anantāvacchedakatvavyakti) *f.* innumerable individual instances of delimitation अनन्तावच्छेदकत्वव्यक्तीनां कल्पने महागौरवात् घटादेरत्यन्ताभावः सर्वत्रैव स्वीक्रियते LaCandr. 188. 2.

अनन्तावतार (anantāvatāra) *m.* innumerable incarnations एकस्यैव (ईश्वरस्य) ... पुमाकाराः ... स्त्र्याकाराः। अन्ये च मत्स्यकूर्मादयोऽनन्तावताराः लीलयैवाविर्भवन्ति मत्तानुग्रहार्थमित्यवधेयम् SiddhāBi. 91. 4.

अनन्तावभास (anantāvabhāsa) *m.* innumerable manifestations (निर्विकल्पकम्) तदनन्तावभासाविभागमयम् ParāTri. 106. 6; PratyabhiVi. ii. 200. 6 (*on* ii. 4. 19)

अनन्तावभाससंभेद (anantāvabhāsa-sambheda) *m.* mixture or blending of innumerable manifestations तस्मात् निर्मलतामाहात्म्यमेतत् यदनन्तावभाससंभेदेऽप्येकता च PratyabhiVi. ii. 200. 6 (*on* ii. 4. 19) (Bhāsk. अनन्तावभासयोगित्वम्)

अनन्तावयव (anantāvayava) *adj.* having innumerable parts अनन्तावयवो जीवः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 406. 15 (*on* ii. 2. 34); अनन्तावयव आत्मा हस्तिशरीरे तेषामवयवानामुपचयोऽस्मिञ्शरीरेऽपचयः BrahmSūBh.(Bhā.) 126. 25 (*on* ii. 2. 35); *m.* innumerable parts परमाणुवत् परमाण्वल्पपरिमाणादपि ... ततोऽप्यल्पपरिमाणसिद्धिरित्युत्तरोत्तरम् ... अनन्तावयवाः सिध्यन्ति SiddhāTaVi. 58. 15; अनन्तावयवैरपि सुयुक्तस्थूलसूक्ष्मत्वोपपत्तिसिद्धेः कथमत्र तार्किकाः प्रत्यक्षं विहाय ... परमाणोर्निरवयवत्वं स्वीकुर्वन्ति SiddhāTaVi. 59. 3.

अनन्तावयवता (anantāvayava-tā) *f.* the state of having innumerable parts or components नन्ववयवेषु वर्तमानोऽवयवी किं वा कात्स्न्येन वर्तेत उतैकदेशेन।... नापि द्वितीयः। आरम्भकावयवव्यतिरिक्तैकदेशाभावात्। भावे वानन्तावयवतया मेरुसर्षपयोस्तुल्यपरिमाणतापत्तेः TattvPradī.(Ci.) 294. 1.

अनन्तावयवत्व (anantāvayava-tva) *n.* the state of having innumerable parts or components मेरुराजसर्षपयोस्तुल्यपरिमाणत्वप्रसङ्गोऽनन्तावयवत्वादुभयोः Bhām. 346. 4 (*on* ii. 1. 12); TātpaṬ. (Vā.) 392. 6 (*on* ii. 1. 33); NītiMā. 44. 5; Upask. 86. 14 (*on* ii. 1. 12); अनन्तावयवत्वे हि मूर्तैरवयवैः ... सर्वं जगत् पूर्येत NyāyRa. 404. 15 (*on* 5(4). 185); परमाणोरप्यनन्तावयवत्वेऽवयवानन्त्यसाम्यात् BrahmSūBh.(Rā.) 480. 3 (*on* ii. 2. 10); अर्थविभागोपाधिकं सावयवत्वमिति चेद्, तर्हि नगरादिपदानामनन्तावयवत्वप्रसङ्गः PrakaVi. 568. 13.

अनन्तावयवयोगित्व (anantāvayavayogi-tva) *n.* the state of

being possessed of innumerable parts त्रयी गतिरस्य घटादेः कार्यस्य निरवयवत्वमेव वावयवानन्त्यं वा परमाण्वनन्तता वा, तत्र ··· अनन्तावयवयोगित्वमपि न युक्तं मेरुसर्षपयोरनन्तावयवयोगित्वाविशेषेण तुल्यपरिमाणत्वप्रसङ्गात् NyāyMañ. ii 72. 32; ii. 73. 1.

अनन्तावयवादिकल्पना (anantāvayavādi-kalpanā) *f.* assumption of innumerable parts etc. तमसोऽतिरिक्तद्रव्यत्वे ऽनन्तावयवादिकल्पनागौरवं च स्यात् SiddhāMu. 4. 6 (*on* 3)

अनन्तावयवानारब्धत्व (anantāvayavānārabdha-tva) *n.* the state of not being produced from innumerable parts सर्षपमहीधरौ ··· नाविश्रान्तावयवपरंपरौ अनन्तावयवानारब्धत्वात् NyāySu. (Ja.) 349A. 12 (*on* ii. 2. 6)

अनन्तावयवारब्ध (anantāvayavārabdha) *adj.* produced from innumerable parts यदि सर्षपमहीधरावविश्रान्तावयवपरंपरौ स्यातां तदानन्तावयवारब्धौ प्रसज्येयाताम् NyāySu. (Ja.) 349A. 7 (*on* ii. 2. 6)

अनन्तावयवारब्धत्व (anantāvayavārabdha-tva) *n.* the state of being that which is produced from innumerable parts अनन्तावयवारब्धत्वाविशेषेण मेरुसर्षपादीनां परिमाणभेदानुपपत्तेः Kiraṇā. 51. 2; NyāySu. (Ja.) 349A. 4 (*on* ii. 2. 6); Upask. 194. 9 (*on* iv. 1. 2); ŚivārkaMaDī. ii. 68. 11 (*on* ii. 2. 10); मशकमातङ्गयोरप्यविशेषप्रसङ्गः अनन्तावयवारब्धत्वाविशेषात् TārkiRa. 229. 8; कार्यस्यैवारम्भकत्वे मूलाभावेनानवस्थायामनन्तावयवारब्धत्वेन अजगजयोस्तुल्यपरिमाणत्वात् SarvaDaKau. 11. 22.

अनन्तावयवारम्भ (anantāvayavārambha) *m.* production from innumerable parts अनन्तावयवारम्भान्मेरुसर्षपयोर्द्वयोः। स्यात् तुल्यरिमाणत्वम् MānaMe. 46. 6.

अनन्तावयवित्व (anantāvayavi-tva) *n.* the state of having innumerable parts एकस्यैव मापावयविनोऽनन्तावयवित्वं स्यात् ŚāstrDī. 92. 13 (*on* i. 1. 5); बहवोऽपि परमाणवो द्रव्यमारभेरन्, अनन्तावयवित्वे सति स्पर्शवत्त्वात् तन्तुवत् PrakaVi. 491. 21.

अनन्तावसान (anantāvasāna) *adj.* ending in infinity चित्रगुणयोगित्वात् परमाणोरेकाधेकोत्तरानन्तावसानाविभागपरिच्छेदन्यापि स्निग्धत्वं वा रूक्षत्वं वा भवति TattvPradī. (A.) 226. 1 (*on* 2. 72)

अनन्तावस्थाश्रय (anantāvasthāśraya) *adj.* based on innumerable states अतः कारणव्यवस्थासिद्ध्यर्थमेकं द्रव्यम् ··· महदायनन्तावस्थाश्रयं[यः] कारणमाश्रयणीयम् BrahmSūBh.(Rā.) 467. 9 (*on* ii. 2. 1)

अनन्तावान्तरविशेषवत्त्व (anantāvāntaraviśeṣavat-tva) *n.* the state of having innumerable sub-varieties अनन्तगुणः। गुणतोऽनन्त इति गुणानां प्रत्येकमनवधिकत्वमनन्तावान्तरविशेषवत्त्वं चाभिप्रेत्य NyāySu. (Ja.) 383A. 8 (*on* ii. 2. 6)

अनन्ताविद्या (anantāvidyā) *f.* innumerable instances of nescience एकस्याप्यनन्तभेदस्यानायानन्ताविद्याः कल्प्याः स्युः TattvPradī.(Ci.) 383. 10.

अनन्ताविद्याकल्पना (anantāvidyā-kalpanā) *f.* assumption of innumerable instances of nescience भ्रान्तिसिद्धानां चैकयैवाविद्यया सिद्धेर्नानन्ताविद्याकल्पना युक्तेति वाच्यम् TattvPradī. (Ci.) 386. 3.

अनन्ताविद्यावृत्ति (anantāvidyāvṛtti) *f.* innumerable functional modes of ignorance न च शुक्तिरूप्यादिभिन्नकालीनसुखादावनन्ताविद्यावृत्तिकल्पने गौरवात् शुक्तिरूप्यादिस्थलीयदोषविशेषाणामेव अविद्यावृत्तिहेतुत्वम् GuruCandr. i. 368. 23.

अनन्ताश्चर्य (anantāścarya) *adj.* infinitely wonderful अथ श्रियः पतिः ··· स्वोचितविविधविचित्रानन्ताश्चर्यनित्यनिरवद्यापरिमितदिव्यभूषणः ··· नारायणः ··· भक्तियोगमवतारयामास GītāBh. (Rā.) 6. 2 (*on* 1. 0); *n.* infinite wonders विज्ञानं दत्वा हिमवते स्वयम् । स्वं रूपं दर्शयामास (श्रीदेवी) ··· पारमेश्वरम् ।··· अनन्ताश्चर्यसंयुतम् KūrmaP. 107. 14 (1. 12); अनन्ताश्चर्यमये देवदेवस्य शरीरे ··· कृत्स्नं जगत् ··· पाण्डवः ··· अपश्यत् GītāBh. (Rā.) 544. 18 (*on* 11. 13)

अनन्ताश्रम (anantāśrama) *m.* name of a person [PW., MW.]

अनन्ताश्रय (anantāśraya) *m.* innumerable substrata सामान्यान्यपि चैतानि नाशीन्याश्रयनाशतः । अनन्ताश्रययोगाच्च न नाशोऽन्यत्र विद्यते ŚlokaVār. 5(6). 24 (441. 3); गोत्वादेस्त्वनन्ताश्रयसद्भावेन नित्यत्वम्, न जातित्वात् TātpaṬ. (U.) 380. 14 (*on* 5(6). 24)

अनन्ताश्रितशुद्धबुद्धि (anantāśrita-śuddhabuddhi) *adj.* (god) of pure intelligence resorted to by many अग्निरुवाच । ··· जगदेकनाथं नमाम्यनन्ताश्रितशुद्धबुद्धिम् SkandP. ii(3). 2. 33.

अनन्तासद्व्यक्ति (anantāsad-vyakti) *f.* innumerable non-existent individuals अनन्तासद्व्यक्तीनां भाने गौरवमनुभवविरोधश्च GuruCandr. iii. 139. 23.

अनन्तासन (anantāsana) *adj.* (Viṣṇu) having (the serpent-king) Ananta as the seat or couch सलिल आस्तेऽनन्तासनो हरिः BhāgP. iii. 11. 31; iii. 32. 4; पृथक्कृत्य स्वमात्मानमास्तेऽनन्तासनो हरिः BṛBrahmaS. i. 13. 183; *n.* A1 seat called *ananta* धर्मं ज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्याष्टकं यजेत् । अनन्तासनं सिंहासनं पद्मासनमतः परम् AgniP. 148. 2; ओम् अम् अनन्तासनाय नमः । इति स्वासनमभ्यर्च्य ĪśānŚiPa. ii. 13. 31; A ii seat in the form of (the serpent-king) Ananta स्वलोके भगवान् विष्णुरास्तेऽनन्तासने विभुः ĪśānŚiPa. ii. 17. 145; B heavenly world एतच्छ्रुतिविरुद्धं पादोऽस्य ··· त्रिपादस्यामृतं दिवीत्यस्मिन् मन्त्रवर्णेन(? ना)नन्तासनश्वेतद्वीपवैकुण्ठपु प्रुशब्दवाच्येषु ··· पादशब्दस्यानेकार्थत्वकल्पनम् NyāySu.(Ja.) 454A. 11 (*on* ii. 3. 18); मेरोरपि युत्वाद् तत्परानन्तासनस्य दिवः परत्वम् ··· युज्यते TattvPrakā. 26B. 1 (*on* i. 1. 27); 26B. 3 (*on* i. 1. 27)

अनन्तासनगत (anantāsana-gata) *adj.* seated on (*lit.* gone to) the seat in the form of (the water-jar called) Ananta अभिषिच्यात्तवसनमनन्तासनगतं पुनः । सकलीकृत्य संपूज्य ĪśānŚiPa. ii. 19. 85.

अनन्तासनगात्रक (anantāsana-gātraka) *adj.* having the seat called *ananta* as the body भद्रके मण्डले शक्तिमनन्तासनगात्रकान् । धर्मादीन्··· पूजयेत् ĪśānŚiPa. i. 31. 123.

अनन्तासनमुद्रा (anantāsana-mudrā) *f.* mystic finger-posture pertaining to the *anantāsana* कनिष्ठिका तु साङ्गुष्ठा कार्या सुप्रसृता मुने । अनन्तासनमुद्रेयमनेनास्या(ख्या ?)यते द्विज JayāS. 8. 63; ऋजूनधोमुखीं कुर्यान्मध्यमामङ्गुलीं तथा । ततः कनिष्ठिकाङ्गुष्ठौ बलवत्तु प्रसारयेत् । अनन्तासनमुद्रेयमनन्तोऽयं यथोस्थितः LakṣmīT. 34. 42.

अनन्तासनवाहन (anantāsana-vāhana) *n.* vehicles of Viṣṇu स्याद् वाहनं सुकरवामनौ च ··· वसुंधरा च । ··· पश्चादनन्तासनवाहनानि ŚilpaRa. ii. 28. 54.

अनन्तासनसंविष्टा (anantāsana-saṁviṣṭā) *adj.* (*f.*) seated on the seat in the form of (the serpent-king) Ananta अनुग्रहा रमाभिन्ना कर्णिकायां श्रिया सह । अनन्तासनसंविष्टा तत्रानन्तं विचिन्तयेत् BṛBrahmaS. iii. 6. 5.

अनन्तासनसंस्थ (anantāsana-saṁstha) *m.* epithet of Śiva (*lit.* seated on the seat called *ananta*) एकरुद्राय ते नमः । ··· अनन्तासनसंस्थाय अनन्तायान्तकारिणे । ··· ते नमः LiṅgaP. i. 72. 145.

अनन्तासनसंस्थित (anantāsana-saṁsthita) *adj.* remaining in the form of Ananta-seat (मन्त्री) स्थानेऽस्वशोधितेऽन्यस्मिन्ननन्तासनसंस्थितम् । आधारमासनं ध्यात्वा JayāS. 9. 54.

अनन्तासनसंज्ञा (anantāsana-sañjñā) *adj.* (*f.*) (finger-posture) pertaining to (*lit.* called) *anantāsana* ततस्तस्य विसर्गं तु अनन्तासनसंज्ञया । बद्धं प्रकल्पयेद् विप्र सद्भावघ्यानसंयुतम् JayāS. 8. 65.

अनन्ताहि (anantāhi) *m.* I serpent Ananta (i.e. Śeṣa) तत्राराध्य देवेशम् ··· । वासुदेवमनन्ताहौ शयानं पुरुषोत्तमम् PāraS. 10. 253; उत्फेनो हारजालैरुरगरुचिरनन्ताहिरत्नप्रभाभिः । ··· पायाद् वः शार्ङ्गधन्वा शयित इव समुद्रैकदेशे समुद्रः ĀścaCū. 1. 1 (comm. अनन्ताहेः शेषस्य); II infinite number of serpents, ĀścaCū. 1. 1 (comm. अनन्तानामहीनां च रत्नप्रभाभिः)

अनन्ताह्वगुरु (anantāhva-guru) *m.* revered teacher named Ananta (teacher of Mitramiśra, the author of Vīramitrodaya) कृतं च वैभक्तिविवेचनं तान् नमाम्यनन्ताह्वगुरून् स्वमूर्ध्ना VīraMi.(Bhakti.) 175. 10.

अनन्तिक (an-antika) *adj.* not different from (i. e. very similar to) *antika*, almost close, not very far from or not very near to (the addressee) अनन्तिकं च किम् । दूरम् MahāBh. iii. 377. 22 (*on* viii. 1. 55); अन्यच्च दूरमन्यदनन्तिकम् MahāBh. iii. 378. 6 (*on* viii. 1. 55); अपरेषां दर्शनम् अनन्तिक इत्यनेन यन्न दूरं न संनिकृष्टं तत्परिगृह्यते KāśiVṛ. *on* viii. 1.55; Nyās. ii. 932.19 (*on* viii. 1.55); अनन्तिके किम् । आम पचसि देवदत्त SiddhāKau. 661A. 11 (*on* viii. 1.55); आम उत्तरमेकपदान्तरमामन्त्रितमनन्तिके विषयेऽनुदात्तं न स्यात् Prasā. ii. 738. 16; [Loc.] I when (the addressee is) not very close (to the addresser) आम एकान्तरमामन्त्रितमनन्तिके P. viii. 1. 55; अनन्तिक इति किम् ? आम् देवदत्त KāśiVṛ. *on* viii. 1. 55; II not in close proximity यूपान्तिके त्वग्निं मथित्वा सुकरो होमः । ··· एवं सति यथनन्तिके जुहोति, न दोषः ŚābaBh. 2146. 16 (*on* xi. 2. 28)

अनन्तिका (anant-ikā) *adj.* (*f.*) infinite, endless श्रुतिप्रमाणो धर्मो हि वृद्धानामिति भाषितम् । सूक्ष्मा गतिर्हि धर्मस्य बहुशाखा ह्यनन्तिका MahāBhā. iii. 200. 2.

अनन्तिमा (an-antimā) *adj.* (*f.*) [SiddhaHe. vi. 3.75] not the last (i.e. the foremost) अनन्तिमा तीर्थतयाग्रिमाणाम् ··· । पुनाति पुण्या सरिदा-

दिमा सा मन्दाकिनी मध्यमभागमस्य DvyāśraKā. 16. 40 (comm. अनन्तिमानुल्या)

अनन्तिय (an-antiya) *adj.* unworthy of being very close अनन्तमान्तिक्यनिजप्रियां त्वाम्। अनन्तियोऽप्यन्तिततमोऽत्र विध्वंसितुं कुर्वेवल उतानिनाय DvyāśraKā. 20. 48.

अनन्ती (anantī) *f.* **1** name of a plant रक्तशालिसहस्रेण तावद्भिर्गौरसर्षपैः। सहस्रवीर्यानन्त्या च मदयन्तीप्रियङ्गुभिः। त्रीन् पुष्यान् ब्राह्मणः स्नातः पार्थिवं लभते यशः AVPari. 1(43). 6; **2** name of the wife of Svāyambhuva Manu स्वायंभुवो मनुः ··· । पत्नीमेवाप रूपाढ्यामनन्ता(? न्तां) (v. l. °न्तीं) नाम नामतः MatsyaP. 4. 33.

अनन्तुकाम (a-nantukāma) *adj.* not desirous of bowing down प्राज्ञाजिपुर्भरतराजमनन्तुकामाः। ते ··· मुनिवराः MahāP. 34. 220.

अनन्तृ (a-nantṛ) *adj.* who does not bow down देवि त्वं परिहासकेलिकलहेऽनन्ता त्वमेवेत्यथ ज्ञातानन्त्यपदः ··· शौरिश्चिरं पातु वः SubhāRaK. 6. 5; SaduktiKa. 41. 25.

अनन्तेगुरु (an-anteguru) *adj.* [SiddhaHe. iii. 2. 21] not to be honoured last (i. e. to be honoured first) नृणामनन्तेगुरुरेकदाथ सिंहो नु सोऽमध्यगुरुः सभायाम्। ··· न्यषीदत् DvyāśraKā. 6. 15 (comm. अनन्तेगुरुः प्रथमपूज्यः)

अनन्तेतिहासाद्य (anantetihāsādya) *adj.* innumerable historical narratives etc. कथनादौ न निर्बन्धः शृङ्खलाबद्धदेहवत्। किंत्वनन्तेतिहासाद्यैर्विनोदः नाट्यवद्धियः PañcDa. 7. 122.

अनन्तेन्दुरविप्रभ (anantenduravi-prabha) *adj.* having the refulgence of innumerable moons and suns जाबालः ··· अनन्तेन्दुरविप्रभम् ··· शिवं प्रणम्य ··· पप्रच्छ BhasmJāU. 561. 6.

अनन्तेन्द्रिय (anantendriya) *n.* innumerable sense-faculties (नीलादिभेदेऽपि नेन्द्रियानन्त्यकल्पना) पञ्चैव चक्षुरादिभेदः, तथा रूपादीनामपि चाक्षुपत्वं श्रौत्रत्वम् इत्येवं पञ्चैव भेदो व्यवस्थित इति न नीलादिविशेनानन्तेन्द्रियकल्पना NyāyRa. 188. 11 (*on* 4. 169); (अश्वारूढाधिष्ठिताश्वकोटिकोटिभिरावृता) अश्वारूढैरिति बहुवचनान्तेन विग्रहे बहुभिर्मनोभिर्युगपदनन्तेन्द्रियाधिष्ठात्रीत्यर्थः LalitāSaBh. 44. 25 (*on* 76)

अनन्तेन्द्रियसंयोग (anantendriyasaṁyoga) *m.* innumerable conjunctions with the sense-organs देहस्यैन्द्रियकत्वेन आत्मगत्वादैन्द्रियकत्वसिद्धेर्विशिष्टात्मन्यनन्तेन्द्रियसंयोगकल्पने गौरवम् GuruCandr. iii. 98. 12; LaCandr. 615. 41.

अनन्तेवासिन् (án-antevāsin) *m.* someone who is not one's own student (*lit.* one who is not staying with or in the house of the teacher) तमेतं नापुत्राय वानन्तेवासिने वा ब्रूयात् ŚatBr. XIV. ix. 3. 20; BṛĀraU. vi. 3. 12; ता एताः संहिता नानन्तेवासिने प्रब्रूयात् AitĀ. III. ii. 6. 16; ŚāṅkhāĀ. 8. 11 (36. 6); 13. 1 (47. 9); अन्तेवास्यनन्तेवासी भवति विनिहितात्मा गुरावनैपुण्यमापद्यमानः HirŚS. xxvi. 2. 114 (40. 8); ĀpaDS. i(3). 8. 27; श्रोत्रियानशिष्यानानन्तेवासिनः ··· भोजयेत् VāsiDS. 11. 17; आहिर्बुध्न्यं हि शासनम्। ··· नानन्तेवासिने ··· देयम् AhirbuS. 60. 22.

अनन्तेवास्याहृत (anantevāsy-āhṛta) *adj.* fetched by one who is other than one's own student मूलफलानि ··· उद्यतः प्रतिगृह्याणि। एतान्यपि नानन्तेवास्याहृतानि HirŚS. xxvi. 5. 72 (78. 24); ĀpaDS. i(6). 18. 2.

अनन्तेश (anantesa) *m.* **A** mystic name of the syllable *kṣa* अनन्तेशः क्षकारः JayāS. 6. 57 = AhirbuS. 17. 28 = LakṣmīT. 25. 27; JayāS. 6. 176; **B** name of various deities **Bi** Lord Ananta (i. e. Viṣṇu) त्रातुमर्हस्यनन्तेश ···। इत्थं स विष्णुर्भगवान् ब्रह्मणा संप्रबोधितः KūrmaP. 174. 4 (1. 16); PañcaRā.(Nā.) i. 12. 50; **Bii** serpent-king Ananta अनन्तागच्छ···। अधोदिशं रक्ष रक्ष अनन्तेश AgniP. 56. 31; **Biii** Śiva, form of Śiva तुष्टाव हृदये ब्रह्मा ··· ईश्वरम्। ··· अनन्तेशाय सूक्ष्माय उत्तमाय नमोऽस्तु ते LiṅgaP. i. 72. 143; मायाशब्दोऽत्र शुद्धमायापरः। ···परमेश्वरस्यानन्तेशश्रीकण्ठशरीराभ्यां शरीरवत्त्वस्य पूर्वपक्षिणाङ्गीकृतत्वात् ŚivārkaMaDī. ii. 107. 20 (*on* ii. 2. 36); VīraMi.(Bhakti.) 113. 10; **Biv** name of one of the Vidyeśas (who sit around Lord Śiva) कामादनन्तयागेन ···। शुध्येत् ···। अनन्तयागो नाम अनन्तेशादिविद्येश्वरपरिवृतस्य शिवस्य ··· यागो निर्दिष्टः ĪśānŚiPa. ii. 20. 14½ (1); **C** name of a Bāṇaliṅga of god Śiva अनन्तेशाभिधं बाणलिङ्गमन्याश्च भूपतिः। प्रतिष्ठा विविधाश्चक्रे RājTa.(Ka.) 7. 532; **D** name of one of the *vidyeśabhuvanas* (resorting to Īśvara-element) अनन्तेशादिसंज्ञाभिर्विद्येशभुवनाष्टकम्। स्थितमीश्वरतत्त्वे तु विज्ञेयम् ĪśānŚiPa. ii. 17. 160; अनन्तेशश्च सूक्ष्मश्च ···। श्रीकण्ठश्च शिखण्डी च भुवनानीश्वराह्वये ĪśānŚiPa. ii. 17. 219.

अनन्तेश्वर (anantesvara) *m.* **1** name of various shrines containing Śivaliṅgas of that name अनन्तवामनश्चाद्यमनन्तेश्वरसंनिधौ SkandP. iv. 61. 198; vii(1). 161. 2; अनन्तेश्वरसंज्ञश्च ··· विख्यातः ŚivaP. iv. 2. 27 (351B. 8); **2** innumerable supreme lords महाकार्येष्वनेककर्तृकत्वनियमस्य क्वचिदपि भङ्गादर्शनेन ··· भूधरादेः महाकार्यत्वेन तत्साम्याचानन्तेश्वराभ्युपगमोऽपि कार्यः स्यात् ŚivārkaMaDī. ii. 74. 33 (*on* ii. 2. 12); [name of a person, PW., MW.]

अनन्तेहा (anantehā) *f.* innumerable efforts आपद्वनमनन्तेहापरिपल्लविताकृति। विचारक्रकचच्छिन्नं नैव भूयः प्ररोहति YogVā. ii. 14. 3 (comm. ईहाभिः प्रवृत्तिभिः)

अनन्तैश्वर्यनाथ (anantaiśvarya-nātha) *m.* one of the epithets of Śiva (*lit.* master or lord of infinite supremacy) अनन्तैश्वर्यनाथाय (नमः इत्युच्चार्य) जानुनी चार्चयेत् MatsyaP. 95. 13.

अनन्तैश्वर्यसंपन्न (anantaiśvarya-sampanna) *adj.* possessed of infinite supremacy अनन्तैश्वर्यसंपन्नो महादेवोऽम्बिकापतिः SaurP. 21. 33.

अनन्तोच्चारण (anantoccāraṇa) *n.* utterance of the name Ananta (i. e. Viṣṇu) (प्रह्लादः) हालाहलं विषं घोरमनन्तोच्चारणेन सः। अभिमन्त्र्य सहान्नेन ··· बुभुजे ViṣṇuP. i. 18. 5.

अनन्तोच्छ्रायसंयुत (anantocchrāya-saṁyuta) *adj.* enormously high (*lit.* having enormous height) सुप्ते नारायणे ··· नाभौ पङ्कजम् ···। आविर्बभूव ··· अनन्तोच्छ्रायसंयुतम् ŚivaP. ii(1). 7. 2 (44B. 6)

अनन्तोड्डामर (anantoḍḍāmara) *adj.* exceedingly excellent तृणीकृत्य त्रिभुवनं पीताखिलजगद्रसम्। अनन्तोड्डामरं सौम्यं मनः पश्यामि ते प्रिये YogVā. vi(1). 79. 15.

अनन्तोत्कटजलदमण्डल (anantotkaṭajalada-maṇḍala) *adj.* having (around itself) a circle of innumerable gigantic clouds अनन्तोत्कटजलदमण्डलम् ··· निरतिशयानन्तपरमानन्दपारावारजालम् SiddhāSāU. 384. 13(1)

अनन्तोत्कटज्वलदरमण्डल (anantotkaṭajvaladara-maṇḍala) *adj.* possessed of a circle of innumerable fiercely blazing spokes सुदर्शनवैकुण्ठपुरमाभाति ··· अनन्तोत्कटज्वलदरमण्डलम् TripāMaNāU. 373. 10(7)

अनन्तोत्कर्षापकर्षशालिन् (anantotkarṣāpakarṣaśāl-in) *adj.* characterised by boundless excellences and short-comings विशिष्य प्रख्यापयितुमशक्यं किंचिदर्थजातं तु सामान्यमुखेन ज्ञापयति। यथा 'अनन्ता वै वेदा' इति आनन्त्यमनन्तोत्कर्षापकर्षशालि ŚivārkaMaDī. i. 159. 26 (*on* i. 1. 3)

अनन्तोत्पत्तिध्वंस (anantotpattidhvaṁsa) *m.* innumerable productions and destructions न च दोषग्राह्यत्वे नमोनैत्यस्य प्रातीतिकत्वेन अनन्तोत्पत्तिध्वंसकल्पनागौरवम् GuruCandr. i. 354. 15.

अनन्तोदक (anantodaka) *n.* abundant water अनन्तोदकप्रसारितनिम्नभूप्रदेशः अब्धिरुच्यते LalitāTriBh. 347. 1 (*on* 55)

अनन्तोदय (anantodaya) *adj.* whose rise is permanent वृत्तान्तोऽभयदेवसूरिसुगुरोर्दिक् ··· लयं दिशतु वो ब्रह्मण्यनन्तोदये PrabhāC. 166. 24.

अनन्तोदात्त (an-antodātta) *adj.* not having the *udātta* accent on the final syllable अथ सकारपराः (अनुनासिकाः)। त्रशोहपाश्च पदादयः स्वरपरे। ··· शःस्त्वानन्तोदात्ते TaiPrāti. (Ed. WHITNEY) 16. 5 (comm. शःस्त्वा इत्येतस्मिन् ग्रहणेऽनन्तोदात्ते सकारपरे भवत्यनुस्वारागमः); यदयं सहनञ्विद्यमानपूर्वाच्च (४. १. ५७) इति प्रतिषेधं शास्ति तज्ज्ञापयत्याचार्योऽनन्तोदात्तादपि भवतीति MahāBh. ii. 223. 9 (*on* iv. 1. 54); *m.* absence of the *udātta* accent on the final syllable उदात्तग्रहणं तु स्वरान्तरनिवृत्त्यर्थम्। तत्रानन्तोदात्तं प्रयोजयति Nyās. ii. 1016. 26 (*on* viii. 2. 82)

अनन्तोदात्तत्व (anantodātta-tva) *n.* the state of being that (word) which is not accented on the final syllable प्रकृतिस्वरवचनाद्बवनन्तोदात्तत्वम् Vār. 3 *on* P. vi. 2. 49.

अनन्तोदात्तार्थ (anantodāttārtha) *adj.* meant for the sake of that (word or compound) which is not accented on the final syllable अनन्तोदात्तार्थमिति चेत् सह्वादिकृतत्वात् सिद्धम् Vār. 3 *on* P. iv. 1. 54: पचि प्रत्ययान्तरकरणमनन्तोदात्तार्थम् Vār. *on* P. v. 4. 113; अनन्तोदात्तार्थोऽयमारम्भः MahāBh. ii. 223. 5 (*on* iv. 1. 54); KāśiVṛ. *on* iv. 3. 68 = Prasā i. 774. 11 = SiddhāKau. 260B. 15 (*on* iv. 3. 68)

अनन्तोदारविक्रम (anantodāra-vikrama) *adj.* having infinitely great valour सहस्रलोचनः ··· ददर्श तम् ··· अनन्तोदारविक्रमम् GaṇeP. ii. 11. 18.

अनन्तोद्भूत (anantodbhūta) *adj.* coming into being unendingly अनन्तोद्भूतभूतौघसंकुले भूतलेऽखिले। शास्त्रे शास्त्रे विचतुराश्चतुरा यदि मादृशाः Subhāṣi. 2256.

अनन्तोन्नत (anantonnata) *adj.* infinitely high शिवालयम् ··· शिवधर्मानन्तोन्नतगोपुरद्वाराकारैरसंख्यैरावृतं शिवधर्मानन्दमूर्तिवृषभावलिभिः SiddhāSāU. 388. 23(6)

अनन्तोन्नति (anantonnati) *f.* infinite advancement or prosperity विरोचनो विनेयश्चेदेपानन्तोन्नतिस्तदा PrabhāC. 171. 29.

अनन्तोपनिषद् (anantopaniṣad) *f.* innumerable Upaniṣads त्वमेवानन्तोपनिषद्विमृग्यः TripāMaNāU. 358. 19(1); अनन्तोपनिषदर्थारामजालसंकुलम् ··· प्रणवाख्यं विमानं विराजते TripāMaNāU. 375. 13(7); 374. 13(7); अनन्तोपनिषदर्थस्वरूपम् ··· शाश्वतं शश्वद्विभाति SiddhāSāU. 387. 21(6)

अनन्तोपपद (anantopapada) *adj.* preceded by the word *ananta* (in the name Anantavīrya) अनन्तोपपदो वीर्यः श्रीधरः प्रियचन्द्रकः। तस्या इमे त्रयः पुत्रा बभूवुः BṛKathāK. 46. 37.

अनन्तोपभोग (anantopabhoga) *adj.* having boundless repeated enjoyments नमस्तेऽनन्तदानाय नमस्तेऽनन्तलब्धये। नमस्तेऽनन्तभोगाय नमोऽनन्तोपभोग ते MahāP. 25. 84; *m.* boundless repeated enjoyment निरवशेषोपभोगान्तरायप्रलयादनन्तोपभोगः क्षायिकः TattvāRāVār. ii. 4. 5.

अनन्तोपहृति (anantopahṛti) *f.* innumerable offerings षड्विंशदथीर्नन्दतनयम् ··· अर्घ्यप्रभृतिभिरनन्तोपहृतिभिः। यजेत् PañcaRā.(Nā.) iii. 6. 1.

अनन्तोपाधि (anantopādhi) *m.* innumerable delimiting adjuncts उपाध्यन्तराधीनमुपाधेः पौर्वापर्यं न तु कालाधीनमिति चेत्। न। युगपदनन्तोपाध्यवस्थानप्रसङ्गात् TattvPradī.(Ci.) 321. 9; यथा चैकाङ्गुल्याद्यपगमेऽपि न मुक्तिः एवमेकोपाध्यपगमेऽपि तस्यैवानन्तोपाधिसंबद्धत्वान्न मुक्तिः स्यात् ViṣṇuTaNi. 16B. 10.

अनन्तोपाय (anantopāya) *m.* endless means अनन्तोपायजन्याश्च समाख्यायोगसंविदः। साधर्म्यमनपेक्ष्यापि जायन्ते नरपादिषु TattvSaṁ. 1581.

अनन्तोपास्ति (anantopāsti) *f.* worship of Ananta (i. e. of Viṣṇu) बालाकस्यांगजो जातः पेथाकः ···। सुतोऽभूत्तस्य सामंतोऽनंतोपास्तौ कृतोद्यमः EI. xxii. 289. 13.

अनन्तोरग (anantoraga) *m.* the serpent-king Ananta पयोनिलीनाभ्रमुकामुकावलीरदाननन्तोरगपुच्छसुच्छवीन्। जलार्धरुद्धस्य तटान्तभूभिदो मृणालजालस्य मिषाद् बभार यः NaiṣC. 1. 108; अनन्तोरगभोगायतबाहुविलसदनुपमजयश्रियः ··· चमूपतयः ĀnandRa. 7. 18(?19)(1); 1. 16(1)

अनन्तौजस् (anantaujas) *adj.* possessed of infinite strength अनन्तौजसं वीरन् ··· ब्राह्मणोऽर्जुनमब्रवीत् MahāBhā. iii. 38. 35; *m.* **I** name of a Buddha नमो भद्रश्रिये। नमश्चन्दनश्रिये। नमोऽनन्तौजसे ŚikṣāSa. 169. 11 [DBHS.]; **II** one of the epithets of Jina नाम्नामष्टसहस्रेण तोष्टुमः ···। तीर्थंकृत् केवली ··· तेजोराशिरनन्तौजाः ··· शीलसागरः MahāP. 25. 205.

अनन्त्य (an-antya) *adj.* **1** (Gr.) **1A** not the final (nasal sound) (i. e. the first four consonants of the class-series) अनन्त्याः प्रथमा वर्णा घोष(? ऊष्म)संज्ञे परे स्थिते। वर्णा द्वितीयानुच्यन्ते(? या उच्यन्ते) ŚaiśiŚi. 102; अनन्त्यश्च भवेत् पूर्वोऽन्त्यश्च परतो यदि। तत्र मध्ये यमस्तिष्ठेत् NāraŚi. ii. 2.8; GautŚi. 1. 2 (450); **1B** other than the final (in recitation) अन्तोऽनन्त्यं न वै इन्द्रस्तस्याप्रति न मध्यगम् BhārŚi. 65; **1C** other than the final sound, sound not occurring in the final position लिङ्ः सलोपोऽनन्त्यस्य P. vii. 2.79; CāndraVyā. i. 4. 36; KāśiVṛ. *on* vii. 2. 79; SaraKaṇṭhā. (Gr.) iii. 1. 34; PrakriKau. ii. 19. 6 = SiddhāKau. 342B. 1 (*on* vii. 2.79); तदोः सः सावनन्त्ययोः P. vii. 2. 106; KāśiVṛ. *on* vii. 2. 106; PrakriKau. i. 243.6 = SiddhāKau. 90A. 2 (*on* vii. 2.106); गुरोरनृतोऽनन्त्यस्याप्येकैकस्य प्राचाम् P. viii. 2. 86; अनन्त्यस्यापि प्रश्नाख्यानयोः P. viii. 2. 105 = CāndraVyā. vi. 3. 130 = SaraKaṇṭhā.(Gr.) vii. 3. 147; Prasā. i. 75. 21; SiddhāKau. 612A. 11 (*on* viii. 2. 105); श्पेरीत्त्वमनन्त्यस्य Vār. 1 *on* P. vii. 4. 55; MahāBh. iii. 352. 14 (*on* vii. 4. 55); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. vii. 4. 55; अनन्त्ययोरपि निष्ठामतुपोरादेशः Vār. 1 *on* P. viii. 2. 9; न वानन्त्यस्यापीति वचनमुभयनिर्देशार्थम् Vār. 2 *on* P. viii. 2. 86; SiddhaHe. vii. 4. 99; अनन्त्येऽपि हेहै CāndraVyā. vi. 3. 117; vi. 4. 9; वाक्यग्रहणमनन्त्यस्य पदस्य प्लुतनिवृत्त्यर्थम् KāśiVṛ. *on* viii. 2. 82; Prasā. i. 72.1; KāśiVṛ. *on* viii. 2. 85; Prasā. i. 72. 13; मनोरनन्त्ययोरनुस्वारो भवति धुटि परे। पुंसः KātanVṛ. *on* ii. 4. 44; रपूवर्णान्नोण एकपदेऽनन्त्यस्यालचटतवर्गशसान्तरे SiddhaHe. ii. 3. 63; 'सार्वधातुकार्धधातुकयोः' इति अङ्गस्येकोऽनन्त्यस्य गुणो भवन् लघोरुपधाया एव नान्यस्येति PāṇiTaVāNaMā. 114. 20; 117. 14; **1D** other than the last (i. e. medial or initial age) वयस्यनन्त्ये JaineVyā. iii. 1.24 (Vṛtti स्त्रियां ङीत्यो भवति। ··· अनन्त्य इति किम्। स्थविरा, वृद्धा); ŚākaṭāVyā. i. 3. 17; **2A** which has no finality, limitless, eternal अर्थायैव हि केषांचिद्धननाशो भवत्युत। अनन्त्यं तं सुखं मत्वा श्रियमन्यः परीक्षते MahāBhā. xii. 105. 38; अनन्त्यम् ··· अपुनर्भवं च। ··· शिवालयं मोक्षमुदाहरन्ति VarāṅgaC. 10. 9; **2B** huge कार्ण्णाटकं वलमनंत्यमजेयमन्यैर्भृत्यैः ··· यः सहसा जिगाय EI. x. 85. 10.

अनन्त्य (an-antya) *n.* **1** name of a group of six Sāmans स्पराणि वा। पारणानि वा। अनन्त्यानि वा ĀrṣeBr. vi(2). 7. 2; (but comm. अनन्त्यानि बहुफलप्रदानि); **2** infinite number शते बहिष्पवमानः। सहस्र आज्यम्। अयुते प्रयुते नियुतेऽर्बुदे न्यर्बुदे निखर्वादे समुद्रे सलिलेऽन्त्येऽनन्त्य इति स्तोत्राणि ŚāṅkhāŚS. xv. 11. 4; **3** eternity गन्तुमिच्छेदनन्त्यं वा ···। नक्षत्रदेवतायज्ञं कृत्वा BhaviP. 155B. 13 (i. 102. 72); [Hiraṇyagarbha's foot, Vācas., APTE]

अनन्त्यगुरु (anantya-guru) *adj.* non-final long or heavy (syllable) अनन्त्यगुरावेतस्य 'अन्त्यलघौ', दूराद्धूते च इत्यादीनां दुर्वारत्वेन प्लुतसमावेशापत्तिः LaŚabdeŚe. i. 114. 17; i. 114. 19.

अनन्त्यग्रहण (anantya-grahaṇa) *n.* mention of the word *anantya* 'not occurring in the final position' कुर्युः कुर्या इत्यत्रानन्त्यग्रहणाज् जुसः सिपश्च न भवति Nyās. ii. 746. 16 (*on* vii. 2. 79)

अनन्त्यजातिन् (an-antyajātin) *adj.* not having birth in the lower (caste) स्निग्धैः सह समानं वर्ये(? वरये)न्मन्त्रित्वे। अन्त्यजं त्वनन्त्यजातिनम् Bārhas. 1. 81.

अनन्त्यत्व (anantya-tva) *n.* the state of being the non-final (sound) रपरत्वे कृतेऽनन्त्यत्वादित्त्वं न भविष्यति MahāBh. i. 35. 1 (*on* i. 1.0); i. 205. 8 (*on* i. 2. 28); अनन्त्यत्वात् पृथगुक्तिः LaŚabdeŚe. i. 8. 7.

अनन्त्यनियमार्थ (anantyaniyamārtha) *adj.* meant for the sake of restriction of (*ik*) vowels not occurring in the final position पुगन्तलघूपधग्रहणमनन्त्यनियमार्थम् Vār. 6 *on* P. i. 1. 3; पुगन्तलघूपधग्रहणमनन्त्यनियमार्थं भविष्यति। पुगन्तलघूपधस्यैवानन्त्यस्य नान्यस्यानन्त्यस्येति MahāBh. i. 45.25 (*on* i. 1. 3)

अनन्त्यपक्ष (anantya-pakṣa) *m.* the view which maintains that the designation *it*- prescribed by P. i. 3. 8 is not applicable to the final sounds पञ्चपूलीशब्दादनन्त्यपक्षे बह्वर्थत्वात् भ्यसादिषु कृतेषु तेषां स्थाने पञ्चम्याद्येकवचनेषु कृतेषु तत्र पूर्ववत्स्थानिवत्त्वमस्त्येवेतीत्संज्ञाप्राप्तेः PariVṛ.(Sī.) 75. 1.

अनन्त्यपूर्व (anantya-pūrva) *adj.* where the preceding sound is other than the final (viz. nasal) (i. e. the first four sounds of the class-series) चत्वारस्ते सयमास्ते कुं खुं गुं घुं इत्यनन्त्यान्त्यसंयोगेऽनन्त्यपूर्वेऽन्त्योत्तरे व्यवधानवर्जिते तत्र यमा वर्तन्ते GautŚi. 1. 2 (450)

अनन्त्यप्रतिषेध (anantya-pratiṣedha) *m.* **I** prohibition (of *guṇa*-substitution) for the non-final (*ik*) sound इग्मात्रस्येति चेज्जुसि सार्वधातुकार्धधातुकह्रस्वाद्योर्गुणेष्वनन्त्यप्रतिषेधः Vār. 5 *on* P. i. 1. 3; **II** prohibition (of lengthening) of the non-final vowels अचश्चेन्नपुंसकह्रस्वाकृत्सार्वधातुकनामिदीर्घेष्वनन्त्यप्रतिषेधः Vār. 2 *on* P. i. 2. 28.

अनन्त्यफल (anantya-phala) *n.* limitless fruit ततः परमनन्त्यफलमपरिमित(तम्) स्वर्गशब्दं श्रूयते HirŚS. xxvii. 5. 165 (210. 19) (comm. अनन्तं (अनन्त्यम्) अपरिमित(तम्) स्वर्गशब्दवाच्यफलम्)

अनन्त्यभूत (anantya-bhūta) *adj.* being non-final अनन्त्यभूतं वस्त्वपेक्ष्य ततः परस्यान्त्यत्वम् Nyās. i. 134. 3 (*on* i. 1. 71)

अनन्त्यरूप (anantya-rūpa) *adj.* having a form that has no terminal point ये कीर्तयन्ति शुचयोऽमितभाग्ययुक्ताश्चानन्त्यरूपमजरामरमादधानाः। कौमारविक्रमम(? मा)हात्म्यम् SkandP. i(1). 30. 51.

अनन्त्यवचन (anantya-vacana) *n.* statement of *anantya* (i. e. the action other than the last one) अनन्त्यवचनात्तु सिद्धम् Vār. 4 *on* P. iii. 4. 21.

अनन्त्यविकार (anantya-vikāra) *m.* change not applicable to the final (element of a word) अनन्त्यविकारेऽन्त्यसदेशस्य वा Vār. 5 *on* P. vi. 1. 13; अटि चोक्तम्। किमुक्तम्। अनन्त्यविकारेऽन्त्यसदेशस्य कार्यं भवतीति MahāBh. i. 48. 4 (*on* i. 1. 3); iii. 22. 4 (*on* vi. 1. 13); iii. 31. 11 (*on* vi. 1. 37); iii. 414. 16 (*on* viii. 2. 80); अनन्त्यविकारेऽन्त्यसदेशस्य VyāḍiPari. 52 = PariVṛ.(Sī.) 178. 2; सत्यपि संभवेऽनन्त्यविकारोऽन्त्यविकारं बाधते Nyās. ii. 199. 23 (*on* vi. 1. 2); LaŚabdeŚe. i. 340. 12.

अनन्त्यसख (anantyasa-kha) (Gr.) [P. vii. 2. 79] deletion of non-final sound *s* (in the potential mood) लिङोऽनन्त्यसखम् JaineVyā. v. 1. 138 (Vṛtti लिङोऽनन्त्यस्य सस्य खं भवति गे। कुर्याताम्। कुर्युः। कुर्वीत)

अनन्त्यसदेश (an-antyasadeśa) *m.* not belonging to the same place as that of the final sound, (grammatical operation to be applied to) the sound other than what precedes the final sound (i. e. the sound other than the final and pre-final) यत्रैवान्त्यसदेशश्चानन्त्यसदेशश्च युगपत्समवस्थितौ तत्रैषा परिभाषा भवति, दोषेषु चान्यत्रान्त्यसदेशोऽन्यत्रानन्त्यसदेशः प्रयोजनेषु पुनस्तत्रैवान्त्यसदेशश्चानन्त्यसदेशश्च MahāBh. iii. 23. 22 (*on* vi. 1. 13); अविभरित्यत्रान्त्यसदेशस्येकोऽसंभवादनन्त्यसदेशस्येकः प्राप्तो दीर्घ उपधाग्रहणेन निवर्त्यते Pradī. v. 36B. 2 (*on* vi. 1. 13); अन्त्यसदेशानन्त्यसदेशयोरेकप्रयोगे

-युगपत्प्राप्तावन्त्यसदेशस्यैवेति तदर्थः LaŚabdeŚe. i. 340. 12.

अनन्त्या (anantyā) *f.* name of a herb रक्तशालिसहस्रेण तावद्भिर्गौरसर्षपैः । सहस्रवीर्यानन्त्या च मदयन्तीप्रियङ्गुभिः । त्रीन् पुष्यान् ब्राह्मणः स्नातः पार्थिवं लभते यशः AVPari. 1(43). 6; cf. **अनन्ती i.**

अनन्त्याच् (anantyāc) (Gr.) non-final vowel अन्त्यग्रहणसामर्थ्यात 'नेटि' इति निषेधाच्चानन्त्याचो ग्रहणे सिद्धे हलन्तग्रहणं व्यर्थमिति चेन्न LaŚabdeŚe. ii. 486. 2.

अनन्त्यान्त्यसंयोग (anantyāntya-saṁyoga) *m.* cluster of the non-final sounds (i. e. the first four sounds of the class-series) with the final (i. e. the nasal) अनन्त्याश्चत्वारस्ते ··· कुंखुंगुंघुं इत्यनन्त्यान्त्यसंयोगेऽनन्त्यपूर्वेऽन्त्योत्तरे व्यवधानवर्जिते तत्र यमा वर्तन्ते GautŚi. 1. 2 (450)

अनन्त्यार्थ (anantyārtha) *adj.* meant for the sake of the non-final sound 'उपदेशे इदन्त्यम्, अच्, अनुनासिकः' इति सूत्रत्रयमस्तु अजिलनन्त्यार्थम् LaŚabdeŚe. i. 11. 21.

अनन्त्यावशायिनी (an-antyāvaśāyinī) *adj.* (*f.*) not sleeping with a man of the lowest caste धात्रीमानय ··· अप्रमत्तामनन्त्यावशायिनीम् CaraS. iv. 8. 51 (1922 Ed.)

अनन्त्यावसायिनी (an-antyavasāyinī) *f.* woman other than the one born of a *niṣāda* mother and a *caṇḍāla* father धात्रीमानय ··· अनुचारशायिनीमनन्त्यावसायिनीम् CaraS. iv. 8. 52 (1941 Ed.)

अनन्त्र (an-antra) *adj.* devoid of the intestinal part मूषिकमनन्त्रं कृत्वा महापञ्चमूलकषायं च क्षीरेण विपचेत् AṣṭāSaṁ. ii. 68. 16 (4. 11)

अनन्द (a-nanda) *adj.* bereft of joy or happiness, joyless अनन्दा नाम ते लोकास्तान् स गच्छति ता (गाः) ददत् KāṭhU. 1. 3; अनन्दा नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः । तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्त्यविद्वांसोऽबुधो(? धा) जनाः BṛĀraU. iv. 4. 11 (Śaṅ. अनन्दाः अनानन्दाः असुखा नाम ते लोकाः); न विद्यते नन्द आनन्दो येषु ते अनन्दाः त इति प्रसिद्धाः NyāySu.(Ja.) 117B. 11 (*on* i. 1. 5) [*m.* (pl.) name of a purgatory, MW., APTE]

अनन्दन (a-nandana) *adj.* not causing delight विदुरा ··· जगर्हे पुत्रमौरसम् । निर्जितं सिन्धुराजेन··· । अनन्दनमधर्मज्ञम् MahāBhā. v. 131. 4.

अनन्दित (a-nandita) *adj.* [*f.* -ā] not pleased, angry प्रासादान्तर्गतो राजा प्रतिनन्दीत्यनन्दितः । सहसा क्षोभमापन्नः PadmP.(Ra.) 120. 34; सभाम् । प्रविष्टानन्दिता बाला KathāKau. 8. 78.

अनन्ध (án-andha) *adj.* **1** not blind, having sight आ गर्भो योनिमेतु ते । अनूनः पूर्णो जायतामनन्धोऽश्रोणोऽपिशाचधीतः ṚV. (Khila.) ii. 10. 2; AV.(P.) xi. 1. 8; HirGS. i. 25. 1; दर्भस्तम्बे जुहोति यत् । वा अस्या अमृतं यद्वीर्यं तद्दर्भास्तस्मिन् जुहोति ··· अनन्धो भवति य एवं वेद TaiS. V. vi. 4. 2; अनन्धाश्चक्षुषा वयम् TaiBr. II. v. 1. 3; साध्यानां वै देवानां सत्त्रमासीनानां शर्करा अक्षसु जज्ञिरे ··· तेभ्य एतत् सौम्ये चरौ श्यावमाज्यं प्रायच्छन् तदवेक्षन्त ते प्रापश्यन् प्रपश्यत्यनन्धो भवति य एवं विद्वान् सौम्यं चरुमवेक्षते ṢaḍviBr. i. 7. 2; JaimiBr. 1. 168; य एष स्वप्ने महीयमानश्चरत्येष आत्मेति होवाच । ··· तद्यद्यपीदं शरीरमन्धं भवत्यनन्धः स भवति ChāndoU. viii. 10. 1; viii. 10. 3; दीर्घतमा नाम बभूवर्षिः ···। सः ···अकस्मादन्धतां गतः । ददुर्देवास्तु तत्रैव ततोऽनन्धो बभूव सः BṛDe. 4. 15; भूत्वा त्वमन्धो नचिरादनन्धो भविष्यसि MahāBhā. i. 3. 130; अन्धाय यश्च स्पृहयेदनन्धः ··· स्पृहां स कुर्याद्विषयात्मकाय BuddhaC. 11. 53; ग्रहीतृभेदाच्छक्तत्वमशक्तत्वं च युज्यते । यथान्धानन्धयोः पार्श्वे रूपस्येत्यभिधास्यते ŚlokaVār. 4. 222 (199. 8); घटसमवधाने सत्यन्धानन्धानामग्रहणग्रहणे TātpaṬ.(U.) 174. 11 (*on* 4. 222); किं द्वे दृष्टी द्रष्टुः — नित्या अदृश्या अन्या अनित्या दृश्येति । बाढम्, प्रसिद्धा तावदनित्या दृष्टिः ··· नित्यैव चेत्, सर्वोऽनन्ध एव स्यात् BṛĀraUBh. 130. 19 (*on* i. 4. 10); महत्यादर्शिते वर्त्मन्यनन्धः कः परिस्खलेत् MahāP. 1. 164; मनसा रूपादिसाक्षात्कारजनने अन्धानन्धयोरविशेषापत्तिः Kiraṇā. 301. 23; मूकीकरोत्यलममूकमहो अनन्धमन्धीकरोत्यबधिरं बधिरीकरोति । ··· स श्रीमदो वद न कस्य महोपहत्यै CaitaCa. 18. 19(1); (सत्यासत्यान्यथास्तोत्रैर्न्यूनाङ्गेन्द्रियरोगिणाम् । क्षेपं करोति चेद्दण्ड्यः) सत्यमन्धोऽसीत्याद्यभिधानमसत्यमनन्धादेस्तथाभिधानम् VīraMi. 681. 15 (*on* 2. 204); अन्धादीनामन्याश्रितद्रव्यत्वेनान्धत्वादिदोषयुक्तत्वेन पितृरिक्थांशग्रहणायोग्यत्वेन नाधिकारस्तत्र किं त्वनन्धादीनामेव तत्त्वेनाधिकारः BālamBha. ii. 66. 21 (*on* 2. 51); **2** not ignorant, discerning, wise अथ य आत्मा स सेतुः ···। तस्माद्वा एतं सेतुं तीर्त्वान्धः सन्ननन्धो भवति ChāndoU. viii. 4. 2; ChāndoUBh. 491. 19 (*on* viii. 4. 2); PañcDa. 11. 34; कूटस्थोऽयं लोको न विचेष्टितास्ति यो ह्येवं पश्यति सोऽप्यनन्धः MahāBh. ii. 123. 25 (*on* iii. 2. 123); सुन्दरि ···। आदायेन्दुमृगादपीह निहिते पश्यामि सारं दृशौ त्वद्वक्त्रे सति वा विधौ धृतिमयं दध्यादनन्धः कुतः NaiṣC. 22. 145 (comm. अनन्धश्चक्षुष्मानुभयतारतम्यविचारचतुरः); **3** not proud (*lit.* not blind with pride) धनैरनन्धो यत्राधि··· नैव च ··· PadmP. iv. 5. 35; cf. **अनन्धस्.**

अनन्धकार (an-andhakāra) *adj.* devoid of darkness (of ignorance) भास्वद्यशोरश्मिभिर्व्याप्तं विश्वमनन्धकारमभवद्यस्य स्म शिष्यैरिदम् ।··· तस्मै शंकरभानवे ··· नमस्तात्सदा BṛĀraUBhVā. vi. 5. 25.

अनन्धंकरण (anandhaṅ-karaṇa) *n.* [P. iii. 2. 56] means of making one non-blind (although blind) महाबलः ···। अनुधान्ध इवानन्धंकरणे परमौषधे । रुचिमेष्यति सद्धर्मे त्वत्तः सोऽस्य प्रबुद्धधीः MahāP. 5. 218.

अनन्धतमसविरोधिन् (anandhatamasa-virodhin) *adj.* opposing (i. e. destroying) the darkness which is not blinding (the eyes) सूक्ष्मवस्त्राद्यावृत्तौ दीपोऽनन्धतमसविरोध्यप्यन्धतमसाविरोधित्वाद्व्यत्वादिरूपेणैव घटादेर्व्यवहारे प्रयोजकः LaCandr. 483. 38.

अनन्धता (anandha-tā) *f.* the state of not being blind वान्छन् पुत्रान् पशून् वित्तं स्वर्गम् आयुरनन्धताम् Suparṇādhyāya 1. 2(207)

अनन्धत्व (anandha-tva) *n.* the state of not being blind प्रसिद्धा तावदनित्या दृष्टिः, अन्धानन्धत्वदर्शनात् BṛĀraUBh. 130. 19 (*on* i. 4. 10)

अनन्धस् (an-andhas) *adj.* not containing cooked food, PadmP. iv. 5. 35; cf. **अनन्ध 3.**

अनन्धसमीपस्थ (anandhasamīpa-stha) *adj.* which is near a person who is not blind अन्धानन्धसमीपस्थः शुक्लोऽन्यैर्नावगम्यते । गम्यते चेतरैः ŚlokaVār. 5(15). 37 (648. 5); Śarka. 119. 18.

अनन्न (an-anná) (án-anna ŚatBr.) [P. vi. 2. 161] *n.* **A** improper or prohibited food अग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालं निर्वपेदनन्नमत्स्यन् MaiS. ii. 1. 2 (ii. 2. 16); अग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालं निर्वपेद्योऽनन्नमद्यात्वो वा जिघत्सेत् KāṭhS. 10. 3 (i. 127. 1); न ह वा अस्यानन्नं जग्धं भवति नानन्नं प्रतिगृहीतं य एवमेतदन्नस्यान्नं वेद ŚatBr. XIV. ix. 2. 14 = BṛĀraU. vi. 1. 14 (Śaṅ. अनदनीयम्); तद्वा एतदनस्यान्नमनो ह वै नाम प्रत्यक्षं न ह वा एवंविदि किं च नानन्नं भवति ChāndoU. v. 2. 1; अथ खल्वयं पुरुषः ··· अनन्नं वाश्नाति ··· तत्र प्रायश्चित्तं कुर्यान्न कुर्यादिति मीमांसन्ते VāsiDS. 22. 1; तदेवानन्नमज्ञेन सेव्यमानममात्रया ··· कुरुते मदम् SuśruS. vi. 47. 9; 'सुरापाः कृमयो भवन्त्यभक्ष्यभक्षणात्' इति च स्मर्यते वर्जनमनन्नस्य BrahmSūBh.(Śaṅ.) 742. 14 (*on* iii. 4. 30); **Bi** other than food अनन्नं वै सीसमनन्नं कृष्णमनन्नेनैवानन्नमपहत्यान्नाद्यमात्मन् धत्ते MaiS. ii. 1. 2 (ii. 2. 19); ii. 5. 7 (ii. 57. 11); अनद्यमानो यदन्नमत्ति ChāndoU. iv. 3. 7 (Śaṅ. अग्निवागादिदेवतारूपम्); **Bii** other than (but similar to) food (i. e. any object of enjoyment) अन्नशब्दश्चोपभोगहेतुत्वसामान्यात् अनन्नेऽप्युपचर्यमाणो दृश्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 536. 5 (*on* iii. 1. 7); **Biii** (Gr.) other than (cooked) food अदोऽनन्ने P. iii. 2. 68 (*but* KāśiVṛ. and others take it as 'accompanying word other than *anna*' अदेर्धातोरनन्ने सुप्युपपदे विट्प्रत्ययो भवति KāśiVṛ. *on* iii. 2. 68; JaineVyā. ii. 2. 60; SaraKaṇṭhā.(Gr.) i. 4. 101; अदोऽनन्नात् ŚākaṭāVyā. iv. 3. 177 = SiddhaHe. v. 1. 150; PrakriKau. ii. 535. 2)

अनन्न (an-anna) *adj.* [*f.* -ā] **1A** who has not taken food (i. e. having an empty stomach) स्वरसांश्चैतेषाम् ··· मधुविलुलितान् प्रातरनन्नाय पातुं प्रयच्छेत् CaraS. iii. 7. 21 (1941 Ed.); **1B** having no food (to eat) सा रत्नं नारीणां नलः श्रियाम् अजनि निलयनं नारीणाम् । यस्मानन्नारीणाम् मरुभुवम् आपद् घटावनं नारीणाम् Nalo. 1. 18 (comm. न विद्यते अन्नं यस्याः सा अनन्ना); **2** (Medi.) not taken together with food स्नेहोऽच्छः शुद्धये बहुः । शमनः क्षुद्वतोऽनन्नो मध्यमात्रश्च शस्यते AṣṭāSaṁ. i. 129. 12 (1. 25); युञ्ज्यादनन्नम् ··· औषधम् AṣṭāHṛ. i. 13. 37 (comm. अनन्नमौषधं तदुच्यते यदुपयुज्य तस्मिन् परिणते भुञ्जीत); (औषधम्) कफोद्रेके गदेऽनन्नं बलिनो रोगरोगिणोः AṣṭāHṛ. i. 13. 38 (comm. निरन्नम्); पाचनं शमनं देयमनन्नं भेषजं निशि ŚārṅgaS. i. 2. 12 (comm. अन्नरहितम्)

अनन्नत्व (ananna-tva) *n.* the state of being other than (cooked) food सहान्नपानेन यदा धात्री वत्रं समश्नुते । पच्यमानेन पाकेन ह्यनन्नत्वात्र पच्यते KāśyaS. 9A. 39; न हि दृष्टेऽलवत्किंचित्प्रमाणम् ।··· न च अन्नत्वे दुष्टे तस्यानन्नत्वं भवति । दृष्टबाधितदृष्टस्य । न चान्नानन्नवैलक्षण्यमनुभूयते Tattvodyo. 4A. 7; पदार्थत्वादिनान्नाभिमतस्यानन्नत्वम् ···इति व्यावहारिक्यपि व्यवस्था न स्यात् Nyāyāmṛ. 111B. 5.

अनन्नदायिन् (an-annadāyin) *adj.* who does not give food (to the hungry) क्षुधां चानन्नदायिनः । प्राप्नुवन्ति नराः काले तस्मिन्मृत्युलानुपस्थिते MārkP. 10. 55.

अनन्नद्रव्यरुचिकर (anannadravya-rucikara) *adj.* causing or bringing about deliciousness in non-dietetic articles of food कर्मौषधानां प्राधान्यतः सानुबन्धानि द्रव्याण्यनुव्याख्यास्यामः । तद्यथा — अन्नं वृत्तिकराणां ··· लवणमन्नद्रव्यरुचिकराणाम् ··· तिन्दुकमनन्नद्रव्यरुचिकराणाम् CaraS. i.

25. 39 (1922 Ed.); AṣṭāSaṁ. i. 80. 12 (1. 13)

अनन्नभुज् (an-annabhuj) *adj.* who has not taken any food अथामलकहरीतकीनामामलकविभीतकानां ··· वा ··· पलसहस्रमुलूखले संपोथ्य दधिघृत-मधुपललतैलशर्करासंयुक्तं भक्षयेदनन्नभुग् यथोक्तेन विधिना CaraS. vi. 1(1). 75 (1941 Ed.); vi. 11. 91 (1941 Ed.); AṣṭāSaṁ. ii. 28. 12 (4. 5); CaraS. vi. 13. 182 (1941 Ed.); AṣṭāSaṁ. ii. 99. 9 (4. 17)

अनन्नभोजिन् (anannabhoj-in) *adj.* who does not take (any other) food (than mother's milk) (मातुः) आहारदोषात्तस्यास्तु बालस्यानन्नभोजिनः। ··· जायते नयनव्याधिः KāśyaS. 319B. 18.

अनन्नश्रद्धाजनन (an-annaśraddhājanana) *adj.* not causing any appetite for food [pw.]

अनन्नाभिलषण (an-annābhilaṣaṇa) *n.* (symptom of a disease consisting in the) lack of desire for food पञ्चानां गुल्मानां प्रागभिनिर्वृत्तेरिमानि पूर्वरूपाणि तद्यथा — अनन्नाभिलषणम् CaraS. ii. 3. 22 (1922 Ed.); तस्य (अपस्मारस्य) इमानि पूर्वरूपाणि भवन्ति, तद्यथा — भ्रूव्युदासः ··· अनन्नाभिलषणम् CaraS. ii. 8. 6.

अनन्नाभिलाष (an-annābhilāṣa) *m.* lack of desire for food तत्र मधुरो रसः ···। अनन्नाभिलाषमग्नेर्दौर्बल्यम् ··· इत्येवंप्रभृतीन्। कफजान् विकारानुपजनयति CaraS. i. 26. 41 (1922 Ed.); ii. 2. 6; तस्या गर्भापत्तेर्द्वैहृदय्यस्य च विज्ञानार्थं लिङ्गानि समासेनोपदेक्ष्यामः।··· तद्यथा — आर्तवादर्शनमास्यसंस्रवणमनन्नाभिलाषः CaraS. iv. 4. 16; *adj.* who has no appetite for food आमदोषेषु त्वन्नकाले जीर्णाहारम् ··· अनन्नाभिलाषमभिसमीक्ष्य पाययेत् (औषधम्) AṣṭāSaṁ. i. 72. 1 (1. 11)

अनन्नाभिलाषिन् (an-annābhilāṣin) *adj.* who has no desire or appetite for food आमप्रदोषेषु त्वन्नकाले जीर्णाहारम् ··· अनन्नाभिलाषिणमभिसमीक्ष्य पाययेद्दोषशेषपाचनार्थमौषधम् CaraS. iii. 2. 18 (1922 Ed.); यदा तु कफपवनपित्तानां संनिपातान्मूर्च्छति। सः ·· अनन्नाभिलाषी भृशमस्वस्थशरीरः कफपवनपित्तमूर्छानां लिङ्गानि दर्शयति Hastyāyur. 95. 15 (1. 13)

अनन्य (an-anyá) *adj.* [*f.* -ā] [P. vii. 1. 25] **AI** having no other person or thing to depend on or cling to, not directed or devoted to any other person or object अनन्यान् सोमपान् मन्यमानो यज्ञस्य विद्वान् समये न धीरः AV.(P.) i. 88. 2; अनन्यान्त्सोमपान् मन्यमानः। प्राणस्य विद्वान् समरे न धीर एनश्चकृवान् ··· विश्वकर्मन्। प्रमुञ्चा स्वस्तये TaiS. III. ii. 8. 2 (Sāy. अनन्यान् त्वद्व्यतिरेकेण गत्यन्तररहितान्); मामनङ्गमथिताम् त्वत्कृते कुरुनन्दन। अनन्यां नन्दयस्वाद्य MahāBhā. i. 206. 20; अनन्या हि नरव्याघ्र नित्यदा धर्ममेव ते। बुद्धिः सततमन्वेति MahāBhā. iii. 31. 8; पुरुषः स परः पार्थ भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया MahāBhā. vi. 30. 22 = BhagGī. 8. 22; अनन्याश्चिन्तयन्तो मां ये जनाः पर्युपासते। तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् MahāBhā. vi. 31. 22 = BhagGī. 9. 22 (Rā. अनन्यप्रयोजनाः ··· मच्चिन्तनैकप्रयोजनाः); MahāBhā. vi. 33. 54 = BhagGī. 11. 54; अनन्येनैव योगेन मां ध्यायन्त उपासते MahāBhā. vi. 34. 6 = BhagGī. 12. 6 (Rā. अनन्यप्रयोजनेन); यमनन्यो व्यपेताशीरात्मानं वीतकल्मषम्। दृष्ट्वानन्त्याय गोविन्दं पश्यत्यात्मन्यवस्थितम् MahāBhā. xii. 47. 19; सा हि सत्याभिसंवादा तथानन्या च भर्तरि Rāmā. v. 1099*(1); विद्याविनीतो राजा हि···। अनन्यां पृथिवीं भुङ्क्ते ArthŚā. i. 36. 6 (1. 5) [but Apte, unopposed]; EI. xv. 60. 39; विप्रैः ··· चातुरात्म्यैकनिष्ठैस्तु अनन्यैरधिकारिभिः।··· यजनं क्रियते PāraS. 9. 48; 19. 303; मय्यनन्येन भावेन भक्तिं कुर्वन्ति ये दृढाम्।··· त एते साधवः BhāgP. iii. 25. 22; भक्त्या त्वनन्यया राजन् सम्यग्ज्ञानेन चैव हि। अन्वेष्टव्यं हि तद् ब्रह्म KūrmaP. 142. 2 (1. 12); 276. 9 (1. 25); भक्त्या त्वनन्यया चाहं त्वया दैत्य पराजितः VāmaP. 8. 56; मन्येऽत एवमात्मानमनन्यां ते प्रियां श्रियम् BṛDharmaP. i. 10. 4; SaurP. 2. 14; सवर्णं तन्निदेशतः। स्मरेदनन्यया बुद्ध्या देशिकः KalkiP. iii. 11. 33; iii. 12. 28; अनन्याः पतिं साध्व्यः सर्वाकारमुपासते KathāSaSāg. vii. 5. 245; अनन्यया भावनया यावज्जीवमजीर्णया। परितुष्टास्मि ते वत्से YogVā. iii. 45. 6; ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 1. 36; जपतु मन्त्रमनन्यः (साधकः) PañcaRā.(Nā.) iii. 6. 22; भक्त्या त्वनन्यया शक्य अहम् ··· ज्ञातुम् GopāKeCan. 124. 3; उपासमानानामनन्यानामनुग्रहायानन्तोऽपि परमात्मा तत्तदनुरूपतयाभिव्यज्यते VedāntPāSau. 74. 7 (*on* i. 2. 30); अनन्यानां पुंसामनवधिकभक्तिस्थितिजुषामविद्याध्वंसो यच्चरणवरिवस्यापरिणतेः ŚatDū. 179. 11; समेत्य सिंहीमिव तामनन्याम् ···यादवपद्मवक्त्रम्।··· चैद्यः क्रुधा दीप्तमुखोऽन्वधावत् Yādavā. 13. 34; 15. 93; 17. 92; 18. 54; फलत्वेन प्रभुरेव स्फुरति नान्यस्तेनानन्यास्ते AṇuBh. 349. 23 (*on* iv. 4. 9); अनन्याः स्वामिभक्ताश्च।··· कर्तव्याः परिचारकाः ŚukraNī. 2. 187; गोलोकादवतारितोऽस्मि भवतैवाहं सुदुर्वारया स्वप्रेमामृतवन्ययैव परया दैन्यादिनानन्यया CaitaCa. 21. 4(1); भक्त्या चानन्यया प्राप्तुं शक्यं विष्णुपदं नृणाम् BṛBrahmaS. iii. 2. 135; ŚivLī. 22. 8; एकं साधु करोति यः प्रपतनं साकं धियानन्यया तमेवाश्रये Rāmāṣṭa. 21; **AII** not having any other as equal, unparallelled, unique इत्यनन्तौजसं (v. l. अनन्यमोजसा) वीरम् ··· ब्राह्मणोऽर्जुनमब्रवीत् MahāBhā. iii. 38. 35; अनन्यमिदमैश्वर्यं लोके प्राप्तो युधिष्ठिरः MahāBhā. vii. 10. 48; व्रतानि यज्ञाश्छन्दांसि योगक्षेमफलानि चानन्यानि धर्मसाधनानि SāmaraU. 278. 8; देशिका एव संकल्प्याः तद्योग्यानामसंनिधौ। परिवारपदे योग्या अनन्या ब्राह्मणा द्विज PāraS. 18. 98; दध्यौ प्रसन्नकरण आत्मानं तमसः परम्। एकं स्वयंज्योतिरनन्यम् BhāgP. x. 70. 5; मां विद्धि परमां शक्तिम् ···। अनन्यामव्ययामेकां यां पश्यन्ति मुमुक्षवः KūrmaP. 107. 3 (1. 12); मेने कृतार्थमात्मानमनन्यमुपकारिणम् BṛNāraP. 7. 10; चक्रादिभिः पादसरोजचिह्नैरामुद्रयामास महीमनन्यैः Yādavā. 4. 22 (comm. सात्त्विकेतरसाधारण्यरहितैः); 19. 81; स्फूर्जत्कोदण्डदण्डप्रपतदिपुचयच्छन्नसैन्येऽप्यनन्ये। जन्ये प्राणैकपण्ये गणयति न गणं विद्विषां पुण्यराशिर्धन्यः क्षेत्रक्षितीशः EI. ii. 414. 20; CaitaCa. 21. 4(1); चण्डकिरणं दीप्त्येव शक्त्या तया नित्याश्लिष्टमनन्ययापि मिलितं देवं तदानीमिव।··· अस्तावीत् कमलालयामभिमुखीकर्तुं पुनर्वासवः NīlaVi. 118. 11;ताननन्यान् गुणान् बुद्ध्वा तस्य राज्ञश्चतुर्मुखः। आत्मानं दर्शयामास NītiPra. 1. 36; **AIII** not having another as the second, one and only one, single, alone, solitary भक्त्या ह्यनन्यमीशानं परं देवं सनातनम्।··· चिन्तयन्तः MahāBhā. xiii. 177*(1); तदनन्यत् तद् द्वेधाभूत् AvyaU. 1; आत्मानमनन्यं ध्यायन् तदूर्ध्वबाहुर्विमुक्तमार्गो भवेत् KaṭhRuU. 1; अमायोऽनुभवात्माहमनन्योऽविषयोऽस्म्यहम् BrahmViU. 87; अनन्यत् सद्वस्तु आत्माख्यम् ··· अविद्यायां सत्यामन्यदिव स्यात् BṛĀraUBh. 140. 6 (*on* i. 4. 10); यं ब्रह्माख्यं देवमनन्यं परिपूर्णम् ···। ध्यात्वात्मस्थं ब्रह्मविदो यं विदुरीशं तम् ·· हरिमीडे HariStu. 7; (अनन्यविषयं कृत्वा मनोबुद्धिस्मृतीन्द्रियम्। ध्येय आत्मा) नास्मादन्यो विधत इत्यनन्य आत्मा BālaKrī. ii. 44. 1 (*on* 3. 101(?111)); क्रियाविरोधः प्राप्नोति यद्यनन्यस्य मेयता। श्रुत्यन्तरविरोधश्च प्रत्यग्दृष्टौ प्रसज्यते BṛĀraUBhVā. i. 4. 1117; i. 4. 1567; पुरेषु पुण्योपवनाद्रिकुञ्जेषु ··· चचार तीर्थायतनेष्वनन्यः BhāgP. iii. 1. 18 (Śrīdhara अनन्यः एकाकी); तस्या आनयनं तात कुरु यत्नेन भूयसा। सा ह्यनन्या गतिर्देवी गङ्गा पापवतां किल BṛDharmaP. i. 48. 45; अभीष्टाः पूरिताः कामाः पूर्वेषां देव नस्त्वया। तन्ममैकमिमं काममनन्यं परिपूरय KathāSaSāg. xii. 23. 25; **B** not different from, identical with (mostly with Abl., rarely with Inst.) अनन्यस्तु प्रकृतेः प्रत्ययार्थः ṚPrāti. 6. 10; अनन्यः पार्थ मत्तस्त्वमहं त्वत्तश्च भारत MahāBhā. iii. 13. 40; शक्या लोभयितुं नाहमैश्वर्येण धनेन वा। अनन्या राघवेणाहम् Rāmā. v. 19. 14; स्वस्वरूपादनन्योऽसि TejoBiU. 5. 74; ध्रुव एकरूपः एक एव रसः ·· स पुनरुदकादनन्यः CaraS. i. 26. 8 (1941 Ed.); अन्यदन्यस्मादनन्यत्वादनन्यदित्यन्यताभावः NyāySū. ii. 2. 31; TātpaṬ.(Vā.) 457. 15 (*on* ii. 2. 32); रूपं रूपान्तरात्तस्मादनन्यत् प्रविभज्यते VākyaP. 2. 99; सामान्यस्य रूपमनन्यत् (व्यक्तेः)। तदेव तद् भवति PramāVāSvopVṛ. 49. 9; हंसावली शूरसेना सुलोचना चानन्या DaśKuC. 83. 2; स्वभावश्चेत् कस्यचित्, अन्योऽनन्यो वा परमार्थ एवेति नाविद्या BrahmSi. 9. 13; 69. 4; स्कन्धेभ्यः पुद्गलो नान्यस्तीर्थदृष्टिप्रसङ्गतः। नानन्योऽनेकताद्याप्तेः TattvSaṁ. 337; (व्यक्तेः) अनन्यया (जात्या) तु तद्वत्ता तवासिद्धेत्यहेतुता ŚlokaVār. 6. 332 (814. 3); विज्ञानात्मा परमात्मनोऽनन्यः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 117. 17 (*on* i. 2. 17); 318. 12 (*on* ii. 1. 16); 569. 11 (*on* iii. 2. 6); KenUVāBh. 90. 1 (*on* 3. 1); प्रविश्य चानन्यस्त्वदात्मैव भवानीत्यर्थः TaiUBh. 199. 2 (*on* 1. 4); GītāBh.(Śaṅ.) 267. 16 (*on* 9. 22); BrahmSūBh.(Rā.) 420. 18 (*on* ii. 1. 15); शिष्य उवाच — नाहं तावदनन्यः (संघातात्) UpadeSā. 70. 70; अन्तर्बहिःशून्यमनन्यमात्मनः। विज्ञाय सम्यक् निजरूपमेतत् पुमान् विपाप्मा ViveCū. 224; अविद्या ·· अन्या अनन्या वा बुद्धेः IṣṭaSi. 114. 3; 147. 22; 190. 16; अविद्यापिहितेक्षणः। अनन्योऽप्यात्मनो भिन्नामुपास्ते देवतां नरः BṛĀraUBhVā. i. 4. 1567; अनन्यश्चायमाकाशो वायुना ब्रह्मणा च खम् TaiUBhāVā. 206. 14(3); 153. 9(2); न जीवो ब्रह्मणोऽन्य इत्युक्तम्।··· मायावच्छिन्नरूपत्वादनन्यदपि ब्रह्मरूपमात्मनो न वेत्ति PañcPā. 15. 4 (*on* i. 1. 0); कुर्वन् वा किं तदा कुर्वन् न भावं तद्घटादिकात्। अनन्यं व्यतिरिक्तं वा यद्यनन्यस्तथाविधः ŚivDṛ. 6. 61; अनन्यत् कारणात् कार्यं पावकाद्विस्फुलिङ्गवत् SaṁviSi. 83. 11; (द्रव्यम्) अनन्यमभिन्नमेकं तन्मयमिति TātpaVṛ. 159. 18 (*on* 2. 22); भागा ब्रह्मण ईदृशाः।·· अनन्याः स्वात्मनस्तस्य तेनानवयवा इव YogVā. iii. 44. 40; iii. 61. 23; अथ वा व्यक्तिभ्योऽन्यानन्या वा (जातिः) NyāyRa. 549. 10 (*on* 5(12). 12); 818. 13 (*on* 6. 346); किं ब्रह्मकार्यं जगद् ब्रह्मणोऽन्यदुतानन्यत् VedāntDī. 87. 2 (*on* ii. 1. 15); NītiMā. 26. 15; किं ते वृन्तहृतात् पुष्पात् ···। न्यस्य तन्मूर्ध्न्यनन्यस्य न्यासमेवाश्मनो यदि NaiṣC. 17. 57 (comm. शिलातोऽ-(= भिन्नस्य); युष्मदवस्थितिः ··· पूर्वत्र चतुर्भ्योऽन्या अनन्या वा ŚatDū. 230. 15; (रुक्मिणीम्) सत्तामनन्यामिव (स्वस्मात्) सद्गुणानां यथाश्रुतं प्रैक्षत यादवेन्द्रः Yādavā. 13. 2; उपलक्षितं चोपलक्षणोपलक्ष्यतत्संबन्धेभ्योऽनन्यदन्यद् वा NyāySu.(Ja.) 375B. 5 (*on* ii. 2. 6); 206A. 3 (*on* i. 4. 6); रस्यमानतामात्रसारत्वात् प्रकाशशरीरतया ··· एव हि रसः SāhiDa. 79. 6; प्रकृतिर्ब्रह्मणोऽनन्या ManvaMu.

9. 11 (*on* 1. 15); शक्तिः ··· । व्यक्तिभ्यश्चान्यानन्या वा YuktiSneha. 100. 24 (*on* i. 1. 5); प्राणादनन्यानीन्द्रियाणि BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 180. 2 (*on* ii. 4. 15); i. 560. 5 (*on* i. 4. 24); GoviBh. 97. 2 (*on* ii. 1. 14); मृगेशेषा कन्या प्रथममथ दुग्धाब्धितनया विदेहानां नेतुस्तदनु यजनक्षेत्रजनिता । अनन्या ··· अनु त्वामन्वेषा स्वयमवतरत्येव नियता AdbhuDa. 10. 15.

अनन्यकत्व (ananyaka-tva) *n.* the state of not having anyone else (as refuge) मायाश्रितं सकलमेतदनन्यकत्वान्मत्कीर्तनं जगति पापहरं निबोध AdhyāRā. vii. 1. 64.

अनन्यकरणीय (an-anyakaraṇīya) *adj.* which is not possible to be done by anyone else पुनस्तं प्रहमवदद्दुद्दियानिलनन्दनम् । अनन्यकरणीयेन करणीयेन संप्रति RāmC. 35. 92.

अनन्यकर्तव्य (an-anyakartavya) *adj.* not having anything else to be done शिथिलितनिजदाररतिर्मयि सक्तमना अनन्यकर्तव्यः । यदसौ जितनलरूपः KuṭṭaMa. 551.

अनन्यकर्तृक (ananyakartṛ-ka) *adj.* not having any other agent तथोऽसौ चक्षुषा त्वगिन्द्रियेण चैकार्थस्य ग्रहीता भिन्ननिमित्तावनन्यकर्तृकौ प्रत्ययौ समानविषयौ प्रतिसंदधाति सोऽर्थान्तरभूत आत्मा NyāyBh. 158. 11 (*on* iii. 1. 1); अनन्यकर्तृकौ – आत्मैककर्तृकौ TātpaṬ.(Vā.) 504. 22 (*on* iii. 1. 1)

अनन्यकर्तृकता (ananyakartṛka-tā) *f.* the state of not having any other agent तस्मान्न यजमानानां सतामार्त्विज्याः पदार्था विधीयन्ते । किं तर्हि । आर्त्विज्जानां पदार्थानामनन्यकर्तृकता ŚābaBh. 1487. 10 (*on* vi. 6. 20)

अनन्यकर्तृनिर्मथित (ananyakartṛ-nirmathita) *adj.* (fire) churned out by no other agent अङ्गानां च प्रधानेनैकदेशकालकर्तृत्वं वक्ष्यते । तेनाचिरनिर्मथितेनादूरनिर्मथितेनानन्यकर्तृनिर्मथितेनेति वक्तव्ये प्रदर्शनार्थमचिरग्रहणम् TantrVā. 307. 23 (*on* i. 4. 12)

अनन्यकर्मता (ananyakarma-tā) *f.* the state of having no other duty or aim पत्यौ भक्तिर्व्रतं क्षीणामद्रोहो मन्त्रिणां व्रतम् । प्रजानुपालनेऽनन्यकर्मता भूभृतां व्रतम् RājTa.(Ka.) 2. 48.

अनन्यकर्मन् (an-anyakarman) *adj.* not having any other activity, solely intent on one activity or aim दैवं प्रमाणं सर्वस्य सुकृतस्येतरस्य वा । अनन्यकर्म दैवं हि जागर्ति स्वपतामपि MahāBhā. vii. 127.22 (*but* BhārBhāDī. स्वकृतमेव); यदि जिह्वासहस्रं स्याज्जीवेच्च शरदां शतम् । अनन्यकर्मा स्त्रीदोषाननुक्त्वा निधनं व्रजेत् MahāBhā. xiii. 289*(2); SūktiRa 54. 5; अनन्यकर्मा तं दिवसमेकं च यामिनीं कथं कथमप्यस्थात् Kād. 295. 7; अथ गुरुः ··· कल्योऽनन्यकर्मान्व्यावृत्तः शिष्यगुणान्वितश्च KāśyaS. 58B. 36; योऽपि हि प्रतिदिनमनन्यकर्मा लङ्घनमभ्यस्यति सोऽपि कतिपयपदपरिमितमवनितलमभिलङ्घयति NyāyMañ. i. 97.18; यथार्थं वृत्तयेऽनन्यकर्मा रूपं निषेवते । तथा ममापि यत्नोऽयं तत्सेवासादने यतः RājTa. (Ka.) 8. 3093; 6. 63.

अनन्यकर्माभियुक्त (an-anyakarmābhiyukta) *adj.* not engaged in any other work दन्तकाष्ठाद्याश्रितानि शुभाशुभानि निमित्तानि सामान्यानि च जगतः प्रतिपुरुषं पार्थिवे च प्रतिक्षणमनन्यकर्माभियुक्तेन दैवज्ञेन चिन्तयितव्यानि BṛSam. 2. 5(18)

अनन्यकर्मार्थ (ananyakarmārtha) *adj.* meant to indicate that the grammatical object is not different (from the agent of the same verb) आरोहन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः । आरोहमाणो हस्ती भीतान् सेचयति मूत्रेण । अत्राणौ आरोहणस्य कर्म हस्ती स सेचयतीत्यत्र ण्यन्तस्य कर्तापि भवति । किं तु भिन्नक्रियात्वान्न तद् । यत्सग्रहणमनन्यकर्मार्थम् Prasā. ii. 422. 15.

अनन्यकल्प (an-anyakalpa) *adj.* not having anything almost similar, matchless स त्वां विलोक्य निजशिल्पमनन्यकल्पं सर्वेषु कारुषु करोतु करेण दर्पम् NaiṣC. 11. 29.

अनन्यकवीन्द्रचीर्ण (an-anyakavīndracīrṇa) *adj.* not trodden or followed by any other great poet वन्दामहे वाक्पतिराजदेवम् । यस्य प्रसादाद्वयमप्यनन्यकवीन्द्रचीर्णे पथि संचरामः NavaSāC. 1.7.

अनन्यकान्ता (an-anyakāntā) *f.* not the wife of anyone else (i. e. devoted beloved) प्रसाधितस्यास्य मधुद्विषोऽभूदन्यैव लक्ष्मीरिति युक्तमेतत् । वपुष्यशेषेऽखिललोककान्ता सानन्यकान्ता ह्युरसीतरा तु ŚiśuVa. 3. 12; SaraKaṇṭhā. 38. 8.

अनन्यकान्ति (ananya-kānti) *f.* unparallelled charm दक्षः ··· अनन्यकान्तिसौन्दर्यगुणाढ्यां सत्यरूपिणीम् । तां दृष्ट्वा पतिसङ्काशं कस्मै देयेति चिन्तयन् । ··· चक्रे रूपमयीं गोष्ठीम् BṛDharmaP. i. 33. 6.

अनन्यकारणकत्व (ananyakāraṇaka-tva) *n.* the state of not having anything else as the cause श्रौतस्यार्थान्तरपूर्वत्वाभावादनन्यलभ्यस्य चानन्यकारणकत्वात्प्रधानस्य विधेयान्तरापेक्षाभावादपूर्वशब्दे न लक्षणा NyāySu.(So.) 67. 21 (*on* i. 2. 19)

अनन्यकारणत्व (ananyakāraṇa-tva) *n.* the state of not having anything else (except Brahman) as the cause आकाशादेव आनन्दाद्धयेवेत्याद्येवकारैश्चानन्यकारणत्वं जगतोऽवगम्यते । इतरापेक्षायां द्वैतापत्तेः AṇuBh. 118. 17 (*on* i 4. 27)

अनन्यकारित (an-anyakārita) *adj.* (phonetic modification) not caused by a different (word) अन्तःपदं च येषां स्याद्विकारोऽनन्यकारितः ṚPrāti. 10. 7; अन्तःपदविकृतमनन्यकारितम् Upalekha. 55. 23.

अनन्यकार्य (an-anyakārya) *adj.* I not having any other aim or goal तदन्यतस्तावदनन्यकार्यो गुर्वर्थमाहर्तुमहं यतिष्ये RaghuVa. 5. 17 (comm. प्रयोजनान्तररहितः); II not engrossed in any other work भेषजम् ··· अनन्यकार्योऽवहितस्तन्मन्त्रिगुरुसंमतम् । ··· स्वयं चानुप्रयोजयेत् AṣṭāSaṁ. i. 124. 5 (1. 23); III not having any other thing to be achieved अनुष्ठाने पदार्थानामवश्यंभाविनी स्मृतिः । अनन्यसाधनानान्यकार्यैर्मन्त्रैः प्रसाध्यते TantrVā. 414. 22 (*on* ii. 1.31)

अनन्यकार्यत्व (ananyakārya-tva) *n.* the state of not having any other thing to be achieved मन्त्राश्चानन्यकार्यत्वात्स्मृत्यर्था विधयः पुनः । विधिनैव कृतार्थत्वान्नावश्यं स्मारका मताः ŚāstrDī. 414.2 (*on* v. 1. 9)

अनन्यकीर्ति (ananya-kīrti) *f.* praise for no one else (except Jina) अनन्यदृष्टित्वमनन्यकीर्तिर्निःशङ्कता निर्विचिकित्सता च । जिनेन्द्रपादार्चनतत्परत्वं नामार्हतां दृष्टिमभिष्टुवन्ति VarāṅgaC. 22. 31.

अनन्यकृत्य (an-anyakṛtya) *adj.* not having any other activity तथापि देवदेहादिदानीमन्वेषणं प्रति प्रतिदिनमनन्यकृत्यैः क्रियते यत्नः HarṣaC. 312. 2.

अनन्यक्रियायोग (ananyakriyā-yoga) *m.* connection with the action not laid down by a different sentence (i. e. connection with the action laid down in the same sentence) न वानन्यक्रियायोगे वाक्यमेतत्समाप्यते । न च स्वार्थासमाप्तत्वाद्वाक्यान्तरमपेक्षते TantrVā. 480. 4 (*on* ii. 2. 6)

अनन्यक्षमिन् (ananyakṣam-in) *adj.* exceptionally patient or forbearing त्वद्भक्ताः साधवः शक्ताः सुहृदः सर्वदेहिनाम् । अनन्यक्षमिणश्चैव तथा सर्वोपकारिणः ĀdiP. 28. 45.

अनन्यक्षुण्णश्री (ananyakṣuṇṇa-śrī) *adj.* (*malaya* breeze) having the wealth (of coolness) not spoiled or marred by anything else अनन्यक्षुण्णश्रीमलयवनजन्मायमनिलो निपीय स्वेदाम्बु ··· द्विगुणपुलकश्रि तनुते AnarghaRā. 7. 101.

अनन्यग (ananya-ga) *adj.* [*f.* -ā] I (devotion) unflinching, unwavering (*lit.* not going to anyone else) आराध्य महादेवम् ··· । प्रीतिमुत्पाद्य तस्य त्वं भक्त्यानन्यगया चिरात् । श्रेयो महद्वाप्नोषि BrahmāṇḍP. ii. 21. 76; II (persons etc.) not approaching anyone else स्वशरीरमपि त्यक्त्वा सत्यं वयमनन्यगाः । सर्वे समुधु(? च)ताः कर्तुमुपकारं तव प्रभो PadmP.(Ra.) 49. 95; जानामि सेवकस्त्वं मे दीर्घकालमनन्यगः । दातुमिच्छामि ते सर्वं किं तु सूर्यो रुणद्धि माम् BṛKathāMañ. 15. 231; ते तु कच्छमहाकच्छादयो राजन्वतापसाः । ··· हृदये भगवत्पादान् ध्यायन्तोऽस्थुरनन्यगाः TriṣaŚaPuC. i. 3. 237; वेश्येव बलवद्भोग्या राजश्रीरतिचञ्चला । वणिजां तु कुलस्त्रीव स्थिरा लक्ष्मीरनन्यगा KathāSaSāg. iv. 1. 56; तद्गृहे गुणवद्धेव लक्ष्मीरासीदनन्यगा RājTa.(Prā.) 581; 656; निर्जने विपिने स्मृत्वा प्राप्नोति महिलाः शुभाः । रूपयौवनशीलाढ्या प्रेमनिष्ठास्त्वनन्यगाः TantrRā. 24. 88; III (quality) not belonging to anyone else इति प्रियस्याचलराजकन्यया ··· । जगत्तु सौभाग्यगुणैरनन्यगैर्व्यजीयताशेषनितम्बिनीजनः HarVi. 21. 47.

अनन्यगत (an-anyagata) *adj.* A not directed towards anyone or anything else उन्मत्तत्वमुपेतानाममनन्यगतचेतसाम् । पद्यन्तीनां न तं दृष्टिर्बभूव पुरोषिताम् PadmP.(Ra.) 8. 323; अनन्यगतचित्ताहं त्वदसंगमदुःखिता । कथं नान्यसु(? मु)नेनापि त्वया संभाषिता विभो PadmP.(Ra.) 16. 94; अनन्यगतसंकल्पमेवं मां मा स्म कल्पयः BṛKathāŚloSaṁ. 19. 203; B not relating to any other thing शुभपरिणामः पुण्यमशुभः पापमिति भणितमन्येषु । परिणामोऽनन्यगतो दुःखक्षयकारणं समये TattvPradī. (A.)244. 7 (*on* 2. 89); परिणामो नान्यगतोऽनन्यगतः स्वस्वरूपस्थ इत्यर्थः TātpaVṛ. 244. 16 (*on* 2. 89)

अनन्यगति (an-anyagati) *adj.* I not having any other course or alternative or explanation left (मगधराजः) अनन्यगतिरामर्दकप्रसा(दा ?)दलब्धमानगर्भं श्रीगर्भं सस्मार सपत्ननिबर्हणाय AvantiKa. 113. 11; सा वेदिदमहार्यनिश्चया सर्व एष जनोऽश्रैवानन्यगतिरनशनेन संस्थास्यत इत्यरोदीत् DaśKuC. 43. 1; सर्व एव शब्द उच्चरितेऽभिधीयमानत्वादनन्यगतिः शब्दशक्तिकल्पनां कुर्वन् ··· मुख्यः TantrVā. 763. 16 (*on* iii. 2. 1); यान्यप्यन्यार्थदर्शनानि अनन्यगतीनि तेषामपि लिङ्गत्वमभिप्रायो TantrVā. 862. 16 (*on* iii. 3. 14); शास्त्रान्तरं ह्यनन्यगति दृष्टा मृगतृष्णादि-

-वदेव ... ममेदं भ्रान्तिः ... जातेत्यध्यवस्यति TantrVā. 882.4 (*on* iii. 3.14); अनन्यगतयः केचित् तन्त्रं नित्यमिति च्छिन्‌ ĀgaPrā. 28.12; पदान्तरं न चानन्यगति नामत्वसंभवाद् ŚāstrDī. 66.2 (*on* i. 4.4); 66.3 (*on* i. 4.4); अनन्यगतिभ्यो लिङ्गेभ्यः ... तद्विकारत्वम् ŚāstrDī. 541.4 (*on* vii. 3.11); तच्चेद् तदा बाध्येत यदि दध्यादिवद्पदार्थोऽनन्यगतिः स्याद् MīmāKau. iii(2). 147.5 (*on* ii. 2.2); ii not having any other refuge एकात्मजा मे जननी ... । मय्यात्मजेऽनन्यगतौ चक्रे स्नेहानुबन्धनम् BhāgP. i. 6.6; अगणितगुणेन सुन्दर कृत्वा चारित्रमभ्युदासीनम् । भवत्यनन्यगतिः सा विहितावर्तेन तरङ्गिरिव ĀryāSaŚa. 47; कर्तव्यवस्तुनि न मे सखि निश्चयोऽस्ति त्वां चेतसा परमनन्यगतिः स्मरामि SaduktiKa. 86.19; यस्यानन्यगतेः पयोद मनसो जिज्ञासया चातकस्याधेहि त्वमिहाखिलं तदयि न त्वत्तः परं याचते SūktiMu. 21.5; ŚārṅgaPa. 786; एवं चाकिंचनोऽनन्यगतिः सात्त्विको भगवत्प्राप्तिकामो मुमुक्षुः सार्ववर्णिकोऽङ्गः सर्वज्ञो वा निर्विण्णोऽत्राधिकारी VedāntRaMañ. 3.8 (102.7); श्रीवैकुण्ठगद्ये तु अनन्यगतेः प्रपत्तिमेवापवर्गोपायं विधाय ... तदनुबन्ध्यनुसंधानविशेषाश्च प्रपञ्चिताः PāñcRāRa. 159.11; अत एवाकिंचनानन्यगतिः श्रीमन्नारायणचरणावेवोपायत्वेन यः स्वीकरोति स प्रपन्नः YatīndraDī. 77.10; iii not having movement (possible) towards another (place), ĀryāSaŚa. 47 (comm. पक्षेऽन्यत्र गमनाभाववती); iv not found in anyone else (i.e. uncommon, unique) गुप्ता वृद्धगुणैरनन्यगतिभिः शान्तैस्सुधोद्गारिभिः ... लक्ष्मीः पुनर्भूः EI. xviii. 109.12.

अनन्यगति (an-anyagati) *f.* [Abl., Inst.] because of the absence of any other course or alternative or explanation left, helplessly, forcibly, obligatorily, necessarily तत्प्रतीतिविभागः — वाक्यस्य अनन्यगतेः क्रमार्थत्वात् SaṅkarKāBh. 5.16 (*on* i. 1.11); (हुंफडादिमन्त्रोच्चारणस्य) तदुच्चारणस्यानन्यगत्याऽदृष्टार्थकत्वं कल्प्यते ArthSaṁ. 96.2; 117.7; द्विरात्रादिवाक्यानां पूर्वश्लोकोक्तरीत्या परिसंख्यार्थत्वं स्तुत्यर्थत्वं वानन्यगत्या स्वीकरणीयम् VidhiRa. 34 (186.6); आनन्दमयशब्दः परविषयो जीवविषयोऽन्यविषयो वास्तु सर्वेष्वपि पक्षेषु प्राचुर्यार्थत्वं न संभवतीत्यनन्यगत्या विकारार्थ एव ग्राह्यः ŚivārkaMaDī. i. 217.6 (*on* i. 1.15); संपूर्णमेव वा दिनं मध्याह्नस्यान्यशब्दार्थः, अनन्यगतेः VīraMi. 76.10 (*on* 1.24); तस्मादनन्यगत्या वचनादेव प्रतिग्रहीत्रादिपितृसपिण्डावर्जनम् VīraMi. (Saṁskāra.) 693.1; अतश्चात्र पर्युदासस्यानुपपत्तेर्निषेध एव स्वीक्रियते, विकल्पोऽपि स्वीक्रियतेऽनन्यगतेः MīmāNyāPra. 267.21; बोधे तूपलक्षणतानन्यगत्या न क्षतिकरी BhāṭṭCin. i. 65.15 (*on* i. 1.4); अनन्यगत्यैवं सिद्धेः खण्डितमेवमवर्गस्याभिन्नस्याङ्कात्मकं मूल्यम् SiddhāTaVi. 57.17; 229.23; अनन्यगत्या अशुद्धमप्येनं शुद्धं मत्वा तत्सांवत्सरं तस्मिन्नेव कार्यम् SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 6.17; 6.23; तस्मादनन्यगत्या तद्धात्रादिपदं तत्पित्रादीनामप्युपलक्षणं वाच्यम् BālamBha. i. 174.18 (*on* 1.52); भगिनीपुत्रादीनां धनाधिकारिता अनन्यगतेर्वचनात् BālamBha. ii. 269.23 (*on* 2.145)

अनन्यगतिक (ananyagati-ka) *adj.* i having no other refuge or resort प्रसीद देवदेवेश अनन्यगतिके मयि SkandP. v(2). 13.10; अनन्यगतिकौ वृद्धौ शोच्यौ तृट्परिपीडितौ । आवामुपेक्षते किं वा भक्तिमानावयोः सुतः AdbyāRā. ii. 7.32; श्रेष्ठिनानन्यगतिकेन गृहे समेत्य पादयोर्लगित्वा ... स भौतिक उत्थापितः Bharaṭ. 3A.10; यम् ... अवेक्ष्य बद्धोः कालाद् अनन्यगतिकम् ... मराटराजः ... महता सह सैन्येन प्रेषयामास ĀnandRa. 6.20(16); ii having no other course or alternative or explanation left तत् (आग्रयणम्) अमलिम्लुचमासेऽपि तत्कालसंभवादनन्यगतिकं न भवति SmṛtiCan. v. 107.12; CaturCin. iii(2). 46.20; अपि देवोपहतोऽसावनन्यगतिकोऽपि मानवानपि च SaduktiKa. 226.5; 271.32; इतः पतितानामप्यनुप्रवेश इति अनन्यगतिकाः । ... तान् (बौद्धागमान्) परिगृह्णन्ति NyāyKuA. i. 136.4; नैतदेवम् । अस्य वचनस्यानन्यगतिकनित्यविषयत्वाद् CaturCin. iii(1). 223.12; अनन्यगतिकैः स्वैरसिद्धैः ... कुहकवञ्चितैर्वा तत्परिग्रह(बहुजनपरिग्रहः) इह तु न तथा NyāyPari. 384.14; अथ शब्दे बुभुत्सैवेतरग्रहप्रतिबन्धिका अग्रहस्य तदनुविधानात् अनन्यगतिककार्यदर्शनात् बुभुत्सितशब्दग्रहसामग्र्येव वा बलवती TattvCin. i. 776.7; (न विकारा विकारा वा स्वरसामादयो, न हि । वैष्णवन्यायतो भैवमनन्यगतिलिङ्गतः) अनन्यगतिकलिङ्गवशात्स्वरसामानो विकारौ भवतः NyāyMāVi. 387.17 (*on* vii. 3.10); अनन्यगतिकस्य प्रपत्तेरेवात्रोपायत्वेनोपदेशाद् PāñcRāRa. 162.3; अनन्यगतिकपुराणवचनवशाच्छ्रुतिसंकोचस्य सर्वसिद्धत्वाद् TristhaSe. 53.10; संभवत्यनयोश्चारितार्थ्येनानन्यगतिकमभ्युदयार्थापूर्वनियमविधित्वं कल्पनीयम् VidhiRa. 26 (134.3); अनन्यगतिकविशिष्टविधित्वादविकल्पनायोगात् ... श्येनशब्दस्य यागनामत्वसिद्धये प्रवृत्तिनिमित्ताकाङ्क्षैव वाक्यशेषानुसरणम् UpaParā. 35.25; उपपादकसापेक्षार्थप्रतिपादकत्वकल्पनं हि अनन्यगतिकम् PūrvottaVāNaMā. 315.11; नित्यनैमित्तिकानाम् । तेषामपि चानन्यगतिकानामेव तत्रानुष्ठानं न सगतिकानाम् VīraMi.(Samaya.) 144.28; 144.34; अतश्चानन्यगतिकानेकलिङ्गबलेन स्मृतिरेव पुत्रिकाकरणे ... व्याख्येया MīmāKau. i. 68.14 (*on* i. 3.9); 'पात्नीवतं गृह्णाती'त्यादौ तु अनन्यगतिकमन्त्रवर्णानुरोधेन यौगिकत्वाङ्गीकरणम् MīmāKau. ii. 56.1 (*on* ii. 3.19) ...

भेदाङ्गीकारो नानार्थोच्छेदाद्यापत्त्यानन्यगतिकः LalitāSaBh. 16.28 (*on* 40); नापि देवताविशिष्टकर्मान्तरविधानं संभवति, गौरवापत्तेः, अष्टौ हवींषीत्यनन्यगतिकलिङ्गविरोधात् MīmāNyāPra. 257.29; 259.6; सर्वथानन्यगतिकसंग्रहेणैव तत्साफल्ये सगतिकसंग्रहो नेति तात्पर्यार्थः BālamBha. ii. 48.13 (*on* 2.32)

अनन्यगतिकता (ananyagatika-tā) *f.* the state of having no other course or explanation or alternative left अष्टवर्षं ब्राह्मणमुपनयीतेत्यादिषु, उभयपदस्य तु प्राथम्येनागनेयद्वविरादिनिमित्तत्वमिति भ्रमापनोदनार्थत्वादनानन्यगतिकता CaturCin. iii(2). 403.22; [Inst.] because of having no other alternative or course or explanation left, helplessly necessarily, forcibly अनन्यगतिकतया विशिष्टनिषेधे कृते विशेषणानामभावः प्रतीतो भवति NyāyKuA. i. 97.1; नापि ... अस्मिन्ननन्यगतिकतयानुप्रवेशः NyāyKuA. i. 135.2; तारत्वादेरुत्कर्षरूपतया जातित्वनियमे चानन्यगतिकतया च नानात्वाद् TattvCin. i. 373.1; i. 628.2; व्यापके च न व्यर्थविशेषणता विशिष्टस्य कारणत्वेन व्यापकत्वात् परिशेषव्यतिरेकिणि विपक्षबाधकेनानन्यगतिकतया विशिष्टस्य व्यापकत्वात् TattvCin. ii(2). 73.3; ii(2). 157.4; न च वाक्यभेदो दोषः । अनन्यगतिकतया प्राप्तत्वात् NyāySu. (Ja.) 153A.10 (*on* i. 1.11); या परमेश्वरे शब्दानां वृत्तावर्यान्तरापेक्षा सा च भगवदिच्छानिबन्धनैव । न त्वनन्यगतिकतयेत्यतो न तस्या मुख्यार्थताप्राप्तिः NyāySu. (Ja.) 185A.12 (*on* i. 4.2); धर्मयुद्धेनानन्यगतिकतया परान् हिंसन् दोषभाग् भवति ManvaMu. 351.17 (*on* 8.349)

अनन्यगतिकत्व (ananyagatika-tva) *n.* the state of having no other course or explanation or alternative left भाद्रपदापरपक्षश्राद्धस्य उत्तरकालाभ्यनुज्ञादर्शनान्नानन्यगतिकत्वम् CaturCin. iii(1). 223.18. न च द्रव्यैकपरपिङ्गाक्ष्येकहायनीपदगतविभक्तिद्वयवदरुणापदगतविभक्तावनन्यगतिकत्वमस्ति ŚivārkaMaDī. i. 306.28 (*on* i. 2.1); PūrvottaVāNaMā. 85.19; न चानन्यगतिकत्वं दर्शप्रयोगवृत्तिपिण्डपितृयज्ञप्रयोगवत्, सिद्धान्तरीत्याप्युपपत्तेः MīmāKau. ii. 109.13 (*on* ii. 4.4); आर्किंचन्यानन्यगतिकत्वधर्मविशिष्टो भगवन्तमाश्रितः प्रपन्नः YatīndraDī. 77.5; [Abl., Inst.] because of having no other alternative or course or explanation left, helplessly, necessarily, forcibly सापि (प्ररोचना) त्वनन्यगतिकत्वात् तम्(अर्थवादम्) एवाश्रयति TantrVā. 21.12 (*on* i. 2.7); या तु हस्तः करः पाणिरित्यत्रानेकशब्दता । अनन्यगतिकत्वेन सा दृढस्मरणेन च । एकशक्त्यनुसारेण यावत्त्वस्ति गतिः क्वचित् TantrVā. 226.8 (*on* i. 3.23); 441.17 (*on* ii. 1.48); वेदविदां हि ... न व्यावहारिकधर्मादरः । परित्यक्तवेदमूलव्यवहाराणां त्वनन्यगतिकत्वाद् व्यवहारे सुलग्नता BālaKrī. i. 21.1 (*on* 1.7); तत्र यदेवास्मदभिप्रेतं विशेषनियमार्थत्वं महता प्रयत्नेन भवद्भिर्दूषितं तदेव भवद्भिरपि मुक्तलज्जैरनन्यगतिकत्वादाश्रयणीयमापन्नम् ŚāstrDī. 8.2 (*on* i. 1.1); त्रैवर्णिकबहिष्कृतैरनधिकारिभिरनन्यगतिकत्वात् कीर्तिप्रज्ञाकरवत् (आगमेषु नादरः) ĀtmaTaVi. 907.9; अनन्यगतिकत्वान्निषेधस्य विधिना तुल्यबलत्वं कल्प्यम् VedāntKa. 438.4 (*on* iii. 3.26); तिक्तत्वारोपस्तु अनन्यगतिकत्वाज्जन्मान्तरीयसंस्कारजन्यः Nyāyāmṛ. 238A.7; तेनानन्यगतिकत्वेन तत्रापि (रजकगृहे श्राद्धप्रकरणे जायमाने) मुक्ताकण्ठम् Bharaṭ. 10A.1; उक्तबाधकैर्द्वैतत्वे अनन्यगतिकत्वेन तथा कल्पनाद् AdvaiSi. 615.12; गवि शशशृङ्गं नास्तीत्यत्रा अपि गवाधिकरणकशृङ्गे शशीयत्वाभावो विषयः, अनन्यगतिकत्वात् AdvaiSi. 640.4; सर्वनाम्नां प्रक्रान्तपरत्व एव स्वारस्येन प्रकृत्यप्रमाणपरामर्शित्वस्यानन्यगतिकत्वात् ŚivārkaMaDī. i. 440.25 (*on* i. 3.16); अङ्गानां विरोधे नैराकाङ्क्ष्ये च विकल्पः, अनन्यगतिकत्वात् VīraMi. 18 22 (*on* 1.6); अनन्यगतिकत्वात् फलकालारब्धकर्मणां कथं कायव्यूहेनोपभोगसंभवः VīraMi. 887.12 (*on* 3.163); सिद्धिमातृमुद्रागणानामेकस्यामेव रेखायामनन्यगतिकत्वात् पुनः पुनः पूजनं समञ्जसमेव SetuBa. 88.22; 343.5.

अनन्यगतिचेतस् (ananyagati-cetas) *adj.* having the mind not engrossed in anything else, having an undistracted mind अहं वच्मि योगानुशासनम् ।... आत्मज्ञानाय भूतानामनन्यगतिचेतसाम् ŚivS. 1.3.

अनन्यगतितस् (ananyagati-tas) *adv.* due to the lack of any other course or alternative left धारावाहिकत्वेनेयं स्मृतिरित्युदितं च यत् । उच्यतेऽनन्यगतितः स्मृतिरत्रावगम्यते PrakaPañ. 50.6.

अनन्यगतित्व (ananyagati-tva) *n.* the state of having no other course or explanation or alternative left 'न च पुनरावर्तते' इति श्रुतेः प्रामाण्यात् कार्यस्यापि मोक्षस्य नित्यत्वमिति, दृष्टविपरीतमपि तदाश्रीयेतानन्यगतित्वे श्रुतेः BrahmSi. 78.15; तथापि भ्रान्तित्वोपपत्तेर्नानन्यगतित्वम् IṣṭaSi. 8.7; न च सोमादिवत्पदान्तरस्यानन्यगतित्वं यथा वै श्येन इति वाक्यशेषानुसाराद् गौणत्वेन नामत्वसंभवात् ŚāstrDī. 69.6 (*on* i. 4.5); अगतित्वं चानन्यगतित्वम् । तच्च भगवद्व्यतिरिक्तान्यसाधनफलसंबन्धलक्षणगतिशून्यत्वम् VedāntRaMañ. 3.8 (102.10); अयं चाशोचाभावोऽनन्यगतित्वे आर्तौ च ज्ञेयः NirṇaSi. 385.6; [Abl., Inst.] because of having no other alternative or course or explanation left, helplessly, necessarily, forcibly न च प्रत्यक्षादीनामनन्यगतित्वात् ... BrahmSi. 42.23; तन्नियमाद्दृष्टस्य त्वेकान्तेनैवानन्यगतित्वात्

पुरुषार्थता सेत्स्यति TantrVā. 79.2 (on i. 3.2); 91.3 (on i. 3.3); असत्स्ववयवार्थेषु योऽन्यत्रार्थे प्रयुज्यते। तत्रानन्यगतित्वेन समुदायः प्रसिध्यति TantrVā. 306.7 (on i. 4.11); Mitā. 16.4 (on 1.52); TantrVā. 960.7 (on iii. 4.13); धूमस्तत्र लब्धावकाशोऽनन्यगतित्वादनन्यैव निविशते NyāyMañ. ii. 139.27; इह त्वनन्यगतित्वादवश्यंभाविनि प्रकृतसंबन्धे गत्यन्तराभावादिकल्पो भवतु TantrRa. 42.8; तयोः (श्रीह्रियवयोः) परस्परापेक्षायां निरपेक्षतया साधनत्वसमर्पकश्रुतिद्वयबाधः स्यादित्यनन्यगतित्वेन विकल्पाश्रयणम् PrakaVi. 756.18.

अनन्यगतिन्याय (ananyagati-nyāya) *m.* principle of absence of any other alternative left पश्चाद्भाविनो न पूर्वसिद्धबाधनसंज्ञाप्रवृत्तिनिमित्तं भवितुमर्हन्ति, पूर्ववदिति चेन्न। अनन्यगतिन्यायलभ्यानामर्थानामनन्यगतिमदर्थविषयत्वाभावात् CaturCin. iii(1). 344.12.

अनन्यगतिलिङ्गतस् (ananyagatiliṅga-tas) *adv.* due to the reason of having no other alternative or course left न विकारा विकारा वा स्वरसामादयो, न हि। वैष्णवन्यायतो नैवमनन्यगतिलिङ्गतः NyāyMāVi. 387.8 (on vii 3.10)

अनन्यगन्धर्वधुर्य (ananya-gandharvadhurya) *adj.* matchless chief of the Gandharvas प्रसभमुदपतदयां चारुकेयूरहारक्वणितमुखरिताशोऽनन्यगन्धर्वधु(?धु)र्यः KathāSaSāg. xii. 7.325.

अनन्यगम्य (an-anyagamya) *adj.* [*f.* -ā] **AI** not approachable (for sexual intercourse) by anyone else कुलाङ्गनामिवानन्यगम्यां प्रभुप्रसादभूमिमारूढः ··· स्कन्दगुप्तो विवेश राजकुलम् HarṣaC. 267.8; **AII** not easily accessible to anyone else, beyond the reach of anyone else, HarṣaC. 267.8; तामेव गिरिभित्तिमनन्यगम्यां पिधानं दत्त्वा ··· प्रवाति (कपिः) UdaySuKa. 135.5; **B** not cognizable by any other means प्रमाणान्तरसिद्धार्थे प्रयोगि न विधायकम्। तदर्थोऽनन्यगम्यो हि नीयमानः समाक्षिपेद् BrahmSi. 103.1; विधायकस्तु शब्दोऽनन्यगम्यार्थविषयः BrahmSi. 103.18; न च स्वरूपार्थत्वेनानतुग्रानम्। स्वरूपस्यैवानन्यगम्यसिद्धित्वात् PrakaPañ. 470.24.

अनन्यगामित्व (ananyagāmi-tva) *n.* the state of not going with (i. e. not having connection with) anything else तत्र ··· आद्यन्तपदसंदंशं गृहीतेतरपदानामनन्यगामित्वात् TantrVā. 798.2 (on iii. 2.25); एकपदस्य चानन्यगामित्वार्थस्य सामानाधिकरण्येन स्वारस्येन पर्यालोच्यमानेन अयमर्थः सूच्यते LalitāTriBh. 273.1 (on 9); जगज्जन्मस्थितिलयेषु एवैककारणत्वमप्यनन्यगामित्वालक्षणं भवितुमर्हतीति चेत्, सत्यम् SiddhāLeSam. 40.2.

अनन्यगामिन् (ananyagāmin) *m.* name of a Bodhisattva तेन खलु पुनः समयेन अनन्यगामी नाम बोधिसत्त्वः ··· चक्रवालशिखरे प्रत्यष्ठात् GaṇḍVyū. 164.5 [DBHS.]

अनन्यगामिन् (an-anyagāmin) *adj.* [*f.* -ī] **A** not following anyone else, faithful (to one master alone) स्थिराः सर्वापत्स्वहिष्णवोऽनन्यगामिनः (मन्त्रिणः) BālaKrī. i. 183.25 (on 1. 307); इदमुभयमनन्यगामि यन्मृगाङ्काचुवर्तनं रत्नाकरस्य मम हृदयानुवर्तनं च भवतः ViddhaŚā. 3.22(3); साप्यनङ्गप्रभा तस्मिन् राज्ञि सागरवर्मणि। नदीव सागरे स्थैर्यं बबन्धानन्यगामिनी KathāSaSāg. ix. 2.362; **BI** not going elsewhere, directed towards only one object, unwavering यस्य मते प्रत्यर्थेऽर्थ्यमाण एकस्मिन्नेनकस्मिन् वा नियतं यावदर्थवभासमुत्पन्नं तत्रैव समाप्तमनन्यगामि (चित्तम्) TattvVai. 36.26 (on 1.32); तावत्तत्त्वं जगद्भाति ···। यावन्न ज्ञायते ज्ञानं चेतसानन्यगामिना AdhyāRā. vi. 3.23; सः ··· अनन्यगामिनीमचलां भक्तिमधत्त शंकरे ŚivLī. 15.72; **BII** not flowing elsewhere, KathāSaSāg. ix. 2.362.

अनन्यगामिनी (an-anyagāminī) *f.* (Poet.) one of the six types of *jātis* (a particular figure of speech in which the first half is essentially in Skt. whereas the second half is in Pkt.) (*lit.* not going to or not common with anything else) क्रीडागोष्ठीविनोदाद्यर्थानन्यगामिन्यसाधारणी यथा ··· अत्र पूर्वार्धपदानि संस्कृत एव, उत्तरार्धपदानि प्राकृत एव। सेयमसाधारण्यनन्यगामिनी च जातिरुच्यते SaraKaṇṭhā. 148.8.

अनन्यगुरु (an-anyaguru) *adj.* (*f.*) not having anyone else as greater (i. e. the greatest) अनन्यगुर्वास्तव केन केवलः पुराणमूर्तेर्महिमावगम्यते ŚiśuVa. 1.35 (comm. न विद्यतेऽन्यो गुरुर्यस्यास्तस्या अनन्यगुर्वाः इत्यनीकारान्तः पाठः); ङीपोऽभावपक्षेऽनन्यगुर्वा इति पाठः DurghVṛ. on iv. 1.44.

अनन्यगुर्वी (an-anyagurvī) *adj.* (*f.*) not having anyone else as greater (i. e. the greatest) अनन्यगुर्वा (v. l. °गुर्व्या) स्तव केन केवलः पुराणमूर्तेर्महिमावगम्यते ŚiśuVa. 1.35; कथमनन्यगुर्व्यास्तव केन केवल इति भावः। अनेन ङीपि समासे 'नद्यृतश्च' ति कप् स्यात् ··· समासान्तानित्यत्वाद् वा DurghVṛ. on iv. 1.44.

अनन्यगोचर (an-anyagocara) *adj.* [*f.* -ā] **I** not within the range of anyone else or any other means इत्यमी केतवो मोहनिर्जयोपार्जिता बभुः। विभोस्त्रिभुवनेशित्वं शंसन्तोऽनन्यगोचरम् MahāP. 22.237; कथमनन्यगोचरे कार्यात्मनि व्युत्पत्तिः। तदभावे वा शब्दात् प्रतिपत्तिः कल्प्यताम् Kāśī. ii. 9.25 (on 5(1).15); YuktiSneha. 47.12 (on i. 1.5); कुमार! सुदूरवाक्किंकिणामुना स्वरूपेण क्व नाम गन्तासि, कतमं च तत्किल ताद्दशमनन्यगोचरमवयोजनं येनैवमेकाकी चलितवानसि UdaySuKa. 57.29; अनन्यगोचरो हि निषेधो विधिविषयमास्कन्दति NyāyRa. 108.19 (on 2.203); शाब्दज्ञानं स्मृतिज्ञानवद् स्वार्थविषयज्ञानान्तरानुभूतत्वेन न स्वविषयं दर्शयति, अपि तु अनन्यगोचरमेव दर्शयतीत्यर्थः ŚrutaPra. ii. 237.31 (on ii. 1.15); **II** not within the perview of another (cognition) अनुभूतिरनन्यगोचरा स्यात्, ततः किमभावग्रहणस्य ŚrutaPra. iA. 107.27 (on i. 1.1)

अनन्यगोचरत्व (ananyagocara-tva) *n.* the state of not being within the perview of another (cognition) न स्वतस्तावत्तत्सिद्धिः। नाप्यन्यतः अनन्यगोचरत्वाद् न (?नु) भूतेः ĀtmaSi. 20.17; BrahmSūBh.(Rā.) 25.16 (on i. 1.1); प्रागभावादिसिद्धिः स्यात् ···। अनन्यगोचरत्वेन चितो न परतोऽपि च SamviSi. 88.1.

अनन्यग्राह्यत्व (ananyagrāhya-tva) *n.* the state of not being cognised by any other means तथा विज्ञानस्यापि चैतन्यग्राह्यत्वात् प्रकाशकत्वे सत्यपि प्रदीपवत् व्यतिरिक्तचैतन्यग्राह्यत्वं युक्तं कल्पयितुम्, न तु अनन्यग्राह्यत्वम् BṛĀraUBh. 534.20 (on iv. 3.7)

अनन्यचारिणी (an-anyacāriṇī) *adj.* (*f.*) not directed (*lit.* moving) towards anything else दृष्टिरासामभूदस्मिन् बद्ध(?द्धे)वानन्यचारिणी PadmP. (Ra.) 8.101.

अनन्यचित्त (ananya-citta) *adj.* [*f.* -ā] with the mind not fixed on anything or anybody else, having an undistracted mind (स्त्री) अनन्यचित्ता सुमुखी भर्तुः सा धर्मचारिणी MahāBhā. xiii. 134.33; अनुरक्ता हि वैदेही रामम् ···। अनन्यचित्ता रामे च Rāmā. v. 57.9; ii. *607; अनन्यचित्तस्य तत् समाप्तौ स नियमो ज्ञेयः AbhidhKoBh. 251.13 (on 4.81); महात्मानः ··· सेवन्ते अनन्यमनसः अनन्यचित्ताः ज्ञात्वा ··· आदिं कारणम् अव्ययम् GītāBh.(Śaṅ.) 262.14 (on 9.13); अनन्यचित्तो भुञ्जीत वाग्यतोऽन्नमकुत्सयन् VedavyāSm. 3.71; (संवीताङ्गः समाहितः) समाहितः अनन्यचित्तः कार्यदर्शने ManuBh. ii. 82.26 (on 8.23); तच्चार्च्यते श्रीपतिपादपद्मद्वन्द्वं न वस्त्रैर्न धनैः···। अनन्यचित्तेन नरेण किं नु(?तु) उच्यते केशव माधवेति NaraP. 43.12; ततस्तया साकमनन्यचित्तया ···। स विक्रमादित्यनरेन्द्रचन्द्रमाः ··· पाटलिपुत्रकं ययौ KathāSaSāg. vii. 4.158; वराथिनी देवमनन्यचित्ता तपःप्रवृत्ता हरिमर्थयेऽहम् DaśāvaC. 7.63; अनन्यचित्तानतुकम्पमानः।··· भक्त्या स्वयं तारयसे भवाब्धिम् Yādavā. 20.63; विद्यया वेष्टयेत् स्थानं रक्तपुष्पसमानया। बहुधानन्यचित्तस्तु सद्याम्यन्तरं बुधः MāliniT. 23.23; सम्यगनन्यचित्तो देवताध्यानपर एव होमान् कृत्वा ··· दिक्षु ··· बलिं हरेत् ManvaMu. 103.24 (on 3.87); हुतशेषमन्नं भाजनेषु समाहितोऽनन्यचित्तः प्रदद्यात् ViraMi. 300.11 (on 1.237); *n.* undistracted mind, mind which does not think of anything else, *cf.* **अनन्यचित्तनियत.**

अनन्यचित्तता (ananyacitta-tā) *f.* the state of having the mind not fixed on any other object, the state of having an undistracted mind भगवतः···आराधनमनन्यमनन्यचित्ततयाभिप्रेयते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 415.18 (on ii. 2.42); सम्यगनन्यचित्ततया देवताध्यानपरः ManuBh. i. 244.20 (on 3.87)

अनन्यचित्तत्व (ananyacitta-tva) *n.* the state of having the mind not fixed on any other object सिद्धिस्त्वनन्यचित्तत्वम् TantrRā. 35.14.

अनन्यचित्तनियत (ananyacitta-niyata) *adj.* controlled with the undistracted mind वित्तसमाश्रये गुणगणे वित्ते च नान्याश्रये वित्तं चित्तमनन्यचित्तनियताः संपन्निमित्तं नृणः SamaMā. 4.90.

अनन्यचित्तवृत्ति (ananya-cittavṛtti) *adj.* having the undistracted function of the mind आर्ये वचनमनन्यचित्तवृत्तिः स्वीकुर्वन्नरपतिरानतेन मूर्ध्ना ।— उत्तस्थौ Surath. 12.20.

अनन्यचीर्ण (an-anyacīrṇa) *adj.* not practised by anyone else शिव उवाच ··· गुह्यान्तरं घोरमनन्यचीर्णम्। एतद्व्रतं पाशुपतं चरामि ŚivaP. ii(5). 44.58 (273A. 13)

अनन्यचेतन (ananya-cetana) *adj.* having the mind not fixed on anything else, having an unwavering mind वयं स्वामिवशाः स्थिताः। तत्कार्यैकपरं नैव जानीमोऽनन्यचेतनाः PrabhāC. 198.23.

अनन्यचेतस् (ananya-cetas) *adj.* having the mind not fixed on anything else, having an undistracted mind अनन्यचेताः सततं यो मां स्मरति नित्यशः MahāBhā. vi. 30.14 = BhagGī. 8.14 = BṛBrahmaS. i. 6.52; मत्प्रियार्थं प्रिये सीते शुश्रूषस्वानन्यचित्तया (v. l. नन्यचेतसा) Rāmā. ii. *607; अनन्यचेतसस्तस्य ध्यायतो भगवान् हरिः।··· सर्वभावगतोऽभवद् ViṣṇuP. i. 12.7; iii. 7.22; यथा ब्रह्मविदो वेधं वस्तु चानन्यचेतसः। प्रविशन्ति परं ब्रह्म

ब्राह्म VāyuP. ii. 43. 40; अङ्गुष्ठमात्रं पुरुषं तथैव सौवर्णम् ... दद्याद् द्विजपुंगवाय ।... अनन्यचेता यमदिङ्मुखः सन् MatsyaP. 61. 47; 68. 42; तयोरियं कथा यावद् वर्ततेऽनन्यचेतसोः । तावत् संप्राप्तः सुग्रीवः PadmP.(Ra.) 47. 29; अनन्यचेतसः शान्ता ब्राह्मणाः ...। उपास्य ... संध्यां प्राप्ताः पूर्वेऽपरां गतिम् KūrmaP. 577. 17 (2. 18); अनन्यचेता यो नित्यं सदा मां पर्युपासते SkandP. iii(3). 14. 63; पठन्ति ये नित्यमनन्यचेतसः शृण्वन्ति चाध्यात्मिकसंज्ञितम् ... । रामायणम् AdhyāRā. i. 1. 3; अनन्यचेताः सुभगे परं सौभाग्यमाप्नुयात् PratyabhiHr. 44. 15(18); अनन्यचेता यः स्मरति अल्पधर्मतिप्रियत्वेन GītāBh.(Rā.) 427. 4 (on 8. 14); समाहितोऽनन्यचेताः ManavaVi. 178. 26 (on 2. 104); भजनीयमनन्यचेतसा ... शिवं भजे Rāstrau. 5. 22; अनन्यचेतसां पुंसामज्ञानमवघ्नते ।... सर्वविदे नमः SatDū. 107. 2; त्वत्पदं परमनन्यचेतसः संश्रयन्ति निरपायमाश्रयम् Yādavā. 17. 98; समीहते नित्यमनन्यचेता नभस्वदात्मभरिवंशनेता RasGañ. 416. 11.

अनन्यचेतस्क (ananyacetas-ka) *adj.* whose mind is not fixed on anything else, having an unwavering mind अध्वर्युर्वाग्यमेनानन्यचेतस्को न पदार्थान् प्रमादयिष्यति ŚābaBh. 1665. 23 (on ix. 1. 24); तस्मादनन्यचेतस्का जिनमर्चयतानिशम् PadmP.(Ra.) 106. 130; जपस्वानन्यचेतस्को मय्यासक्तमना नृप KūrmaP. 227. 17(1. 20)

अनन्यचोदित (an-anyacodita) *adj.* not urged or impelled by anyone else (i. e. independent) तम् ... पूर्णमनन्यचोदितम् । ... प्रभुं प्रपद्ये BhāgP. viii. 1. 16.

अनन्यज (an-anyaja) *m.* epithet of Kāma or god of love (*lit.* not born of anyone else, self-born) कस्य वायमपहतहरहुंकारोऽहंकारो (v. l. हुंकाराहंकारो) पर इवानन्यजो युवा HarṣaC. 40. 9; (अ)नन्यजस्य नित्यमित्रम्... तारापतिः AvantiKa. 146. 9; तस्यां च तादृशीं दशां गतायां जनस्यास्यानन्यजेन हन्येत शरीरधारणाशा DaśKuC. 123. 13; अनन्यजस्य वीरोऽपि परिप्राप्तोऽतिवश्य-ताम् PadmP.(Ra.) 93. 17; मदनोऽनन्यजश्चेति व्याजहुस्तं तदाङ्गनाः MahāP. 16. 25; 35. 192; प्रवृत्ततनुतरङ्गपर्यायोत्क्षिप्तपक्षिनीदलोपलक्ष्यमाणसुकुमारावर्तामिवोचान-नदिकामनन्यजनिवासवेश्मनो जघनमण्डलस्योपरि परिस्फुरन्तीम् ... दिव्यरूपां कन्यका-मद्राक्षम् TilaMañ. 160. 13; अनन्यजस्य विधुरः कोऽप्युद्यमो जृम्भते VakroJī. 123. 16; चापत्वम् ... सेवायै जगद्गुरनन्यजस्य वल्ल्यः ŚrīKaC. 6. 59; अस्त्रावनिं नूनमनन्यजाय कदम्बकं कौरवकं व्यतानीत् YātrāPra. 3. 27; संपश्यन् गिरिश-तपोविलोपकोपव्यापन्नं सुहृदमनन्यजं वसन्तः ŚivLī. 6. 29; [Lexicons also give Madana, Kandarpa etc. as synonymous with *ananyaja* — AmaK. 51; Vaija. 5. 38; AbhidhāCin. 227; AgaNi. 26; NāmaMā. 77; Pary āŚaRa. 91; ŚabdaRa.(Vā.) 74; ParaNā. 115; KośaKaTa. 1. 231]

अनन्यज (an-anyaja) *adj.* I not belonging to (i. e. not found in) anybody else इन्दनाच(? द्रव)णिमाद्यष्टगुणैरिन्द्रो ह्यनन्यजैः MahāP. 22. 22; II not born of anybody else (than the legitimate father) नानन्यजः पितृद्वेषी ...। नाक्षुद्रविधः पापीयानिति भूतार्थसंग्रहः RājTa.(Ka.) 4. 92; III not caused by others, cf. **अनन्यजभ्रम**.

अनन्यजनप्रवेशयोग्य (an-anyajanapraveśayogya) *adj.* not fit for the entry of anybody else अयम्(रावणः) ... स्वावरोधविहारमनन्यजन-प्रवेशयोग्यमभिधावत्शोकवनिकाभ्यन्तरम् AdbhuDa. 6. 19(3)

अनन्यजनसाधारणी (an-anyajanasādhāraṇī) *adj.* (*f.*) not common to other people (i. e. uncommon, unique) सोऽपि राजा तयोः ... वाचि वपुषि चानन्यजनसाधारणीं मधुरतां निर्वर्ण्य (अचिन्तयत्) YaśasCam. i. 190. 1.

अनन्यजनसाध्य (an-anyajanasādhya) *adj.* not curable by any other person कुशलैः कृतप्रयोगं हि नेयमपनीय मानग्रहमपरमेव कंचिदनन्यजनसाध्य-माधिमुत्पादयति मनस्विनीनाम् YaśasCam. ii. 55. 7.

अनन्यजनसामान्यवृत्ति (an-anyajanasāmānyavṛtti) *adj.* not found common with other persons अनन्यजनसामान्यवृत्तिभिः ... तपःप्रारम्भैः ... भगवतः सर्वसाधुपरमेष्ठिनोऽष्टतयीमिष्टिं करोमि YaśasCam. ii. 376. 5.

अनन्यजनसुलभ (an-anyajanasulabha) *adj.* not easily available to any other person कथमिव च नावधारितमनन्यजनसुलभविलासानां संपादनम् YaśasCam. ii. 54. 7.

अनन्यजनाधेय (an-anyajanādheya) *adj.* not to be located or found in any other person धर्मश्चित्ते करे त्यागः सत्यं वक्त्रे श्रुतं श्रुतौ । यस्या-नन्यजनाधेयमेतद् भूषणतां गतम् YaśasCam. i. 211. 4.

अनन्यजनाविल (an-anyajanāvila) *adj.* not disturbed (*lit.* made dirty) by any other person मयातुरोधेन मया विलेऽनन्यजनाविले । कालोऽयमरि-सत्कालो नीयते वचनीयते RāmC. 11. 76.

अनन्यजन्मन् (an-anyajanman) *m.* god of love (*lit.* not having birth from anyone else, self-born) मा मूमुहत् खलु भवन्तमनन्यजन्मा MālaMā. 1. 283 = SaraKaṇṭhā. 613. 7 = ŚṛṅgāPra. 323. 22; दयिताम-पश्यत् । ... शरीरकृतैरेभिरनन्यजन्मा भिनत्ति चेतांसि वियोगिनीनाम् । इतीव पुष्पाण्यु-पकारभूमौ संशोषयन्ती श्वसितोष्णवातैः HarVi. 25. 45; मया किलायमनन्यजन्मा क्षत्रसमुचितेन गान्धर्वेण परिणयमार्गेण तव पाणिमग्राहयन् न विरमति SubhaDha. 3. 13(14); तैस्तैरनन्यजन्मनो रसप्रसरैः ... तया सह संवेशसुखमनुभूय ... निद्रामिवा-हमकरवम् YaśasCam. ii. 36. 6; मुल्यमायुधमनन्यजन्मनः ... सोममण्डलममण्डय-न्नमः Surath. 6. 46.

अनन्यजन्मनयनश्लाघ्या (ananyajanmanayana-ślāghyā) *adj.* (*f.*) admirable to the eyes of the god of love आतन्वानमनन्यजन्मनयनश्लाघ्या-मनर्घ्यां दशाम् KṛṣṇaKa. 1. 87 (comm. अनन्यजन्मा कामस्तस्यापि नयन-श्लाघ्याम्; but also अनन्यानामस्माकं जन्मनयनयोः श्लाघ्यां श्लाघार्हाम्)

अनन्यजन्य (an-anyajanya) *adj.* [*f.* -ā] I having no opponent in the fight निहन्तुमैच्छत् जन्योद्धतं दैत्यमनन्यजन्यः Yādavā. 20. 76 (*but* comm. अन्यैरतुल्यायः कृष्णः); II not fit for or common to ordinary persons इत्थं विधाय जलकेलिमनन्यजन्याम्...हम्मीरवीरः।... वेश्मासाद Hammī-MaKā. 6. 65; नरेन्द्रचक्रेषु विराजमानमनन्यजन्येन महामहिम्ना । ... हम्मीरदेवं स हृदीति दध्यौ HammīMaKā. 11. 50.

अनन्यजन्यसौजन्य (ananyajanya-saujanya) *adj.* having goodness not found in any other person ह्यनन्यजन्यसौजन्य ... । कथंकारं भविष्यामि प्राणदोऽप्यनृणस्तव HammīMaKā. 13. 163.

अनन्यजभ्रम (ananyaja-bhrama) *m.* I delusion not caused by others (i. e. natural delusion) सखे सखेदोऽहमनन्यजभ्रमादमूं विहातुं न ततः समुत्सहे RasiRañ. 109; II delusion caused by love or passion, RasiRañ. 109.

अनन्यजातीयप्रयोजकत्व (ananyajātīyaprayojaka-tva) *n.* the state of being that which does not lead to the effect of a different type सामान्यार्थे एव कः ...। असाधारणविशेषणादनन्यजातीयप्रयोजकत्वं च तदिति चेन्न KhaṇḍanKhā. 1079. 14.

अनन्यजानि (an-anyajāni) *adj.* [P. v. 4. 134] not having another wife श्लाघ्यस्त्यागोऽपि वैदेह्याः पत्युः ... । अनन्यजानेः सैवासीद्यस्माज्जाया हिरण्मयी RaghuVa. 15. 61; ŚṛṅgāPra. 315. 18; नायकः ... अनन्यजानिरसाधारणः SaraKaṇṭhā. 681. 16.

अनन्यजानुप्लवा (ananyajānuplavā) *adj.* (*f.*) having the god of love as an ally or a companion प्राणोऽपि ... वशिकविशिखाविहारिणीष्वनन्य-जानुप्लवासु प्रचलितास्वभिसारिकासु ... निवासस्थानमगात् HarṣaC. 126. 6 (comm. अनन्यजः कामः । अनुप्लवः सहायः)

अनन्यजुष् (an-anyajuṣ) *adj.* not serving anyone else सा च । 'सर्वा-नर्वाचीनान्निर्वास्य मनोरथानन्यजुषाम्' इति पूर्वार्धे तदनुपादानम् RasGañ. 469. 15 (comm. अनन्यजुषां स्वान्यासेवकानाम्)

अनन्यजैकरूप (ananyajaikarūpa) *adj.* having beauty only like that of the god of love अनन्यजैकरूपेण यौवनेन धनश्रिया । ... सक्तिरासीत् परं तयोः PadmP.(Ra.) 7. 169.

अनन्यज्ञातृकत्व (ananyajñātṛka-tva) *n.* the state of having no other cogniser (than the self) वस्तुतन्त्रं न हि ज्ञानं नृतन्त्रं लोकवद्धिवत् । अनन्यज्ञातृकत्वाच्च प्रत्यग्ज्ञानस्य सर्वदा BṛĀraUBhVā. i. 4. 1522.

अनन्यतनय (an-anyatanaya) *adj.* not having any other offspring श्रुत्वाद्भुतं तु तद्वाक्यमनन्यतनयो हि सन् । पुलकाङ्कितसर्वाङ्गः क्षणमासीद् विशां पतिः KathāKau. 4. 3.

अनन्यतन्त्र (an-anyatantra) *adj.* not depending on anyone else, self-dependent अनन्यतन्त्रः स्वयमेव देवान् पद्मासनादीन् प्रजनय्य रक्षन् । सः ... आसीन्नेता गवाम् Yādavā. 4. 66; अनन्यतन्त्रस्य पितुः पितामहः सुतस्य चारुध्म-वेक्ष्य संयुगम् । ... प्रक्षुभ्यमानो न निरोधमादधे Yādavā. 14. 9; 23. 13.

अनन्यतन्त्रसापेक्ष (an-anyatantrasāpekṣa) *adj.* not expecting (i. e. not depending upon) any other Tantra text करिष्ये तन्त्रपद्धतिम् । अनन्यतन्त्रसापेक्षस्वार्थसंदोहसंगतिम् ĪśānŚiPa. i. 1. 4.

अनन्यतपोवनसाधारण (an-anyatapovanasādhāraṇa) *adj.* not common to any other penance-grove इदमनन्यतपोवनसाधारणं नैमिशस्य माहात्म्यमवलोक्य KundaMā. 4. 5(2)

अनन्यतर (an-anyatara) *adj.* uniform (*lit.* not one of the two) कालः ...। अन्योऽनन्यतरोऽव्यतिक्रमगतिः सूक्ष्मोऽविभागी पुनः KalyāKā. 4. 2.

अनन्यतस् (ananya-tas) *adv.* because of not being different, because of being identical स्वरूपत्वान्न सर्वस्य त्यक्तुं शक्यो ह्यनन्यतः (आत्मा) UpadeSā. 285. 42 (comm. भेदाभावात्); आत्मनस्तु स्वतःसिद्धिरात्मसिद्धेर-नन्यतः BṛĀraUBhVā. i. 4. 727.

अनन्यता (ananya-tā) *f.* the state of not being different, identity, unification तदभावे नास्त्यनन्यता तयोरितरेतरापेक्षसिद्धेः NyāySū. ii. 2.32; तदभावे स्वरूपाभावात् कस्यानन्यता IṣṭaSi. 222. 14; अन्याश्रयाणां त्यागोऽनन्यता BhaktiSū.(Nā.) 1. 10; 1. 9; [Inst.] I because of being the same or not different प्रोच्यमानब्रह्मात्मभूतेनाचार्येण अनन्यतया प्रोक्ते आत्मनि अगतिः ··· नास्ति KāṭhUBh. 126. 16 (*on* 2. 8); एकमृत्पिण्डारब्धघटशरावादीनां तन्मृत्पिण्डादनन्यतया तज्ज्ञानेनैव तेषां ज्ञातता VedāntDī. 5. 4 (*on* i. 1. 1); II because of not being treated differently एकदेशविकृतस्यानन्यतया-नङ्गित्वे । सखा SiddhāKau. 64A. 3 (*on* vi. 4. 85); III as not being subservient to anything else मुमुक्षुभिरनन्यतया (ब्रह्म) वरणीयमित्यर्थः VedāntaRaMañ. 1. 4 (52. 13)

अनन्यताधी (ananyatā-dhī) *f.* notion of non-difference or oneness अनन्यताधियैव प्रत्यभिज्ञामिच्छतः क्रियायां प्रत्यभिज्ञा स्यात् NayaVi. 245. 4 (*on* i. 1. 8(¶ 20)

अनन्यतिरश्चीनता (ananyatiraścīna-tā) *f.* [Inst.] because of being that which does not move away from something, because of not being dissociated उत्पत्तावेवाङ्गयागस्वरूपस्यान्यतिरश्चीनस्य नियोगान्तराविषय-त्वात्, नियोगान्तरविषयता न स्यात् । उत्पत्तिदशायां त्वनन्यतिरश्चीनतयाभिधानादुक्तं नियोगान्तरविषयत्वम् PrakaPañ. 443. 8.

अनन्यतुल्य (an-anyatulya) *adj.* [*f.* -ā] not comparable to anything or anybody else, incomparable परात्मन् । रूपं तवाद्यं यदनन्यतुल्यम् ViṣṇuP. iii. 17. 31; राजनायिका ··· । वाचामगोचरमगोचरमेव बुद्धेरीदृक्तया न कलनीयमनन्यतुल्यम् । त्रैलोक्यगर्भपरिपूरितशक्तिचक्रसाम्राज्यसंपदभिमानमभिस्पृशन्ती BrahmāṇḍP. iii. 18.6; वन्दिघोषितशब्देन शक्त्या वानन्यतुल्यया । जनैर्दशरथो जज्ञे PadmP.(Ra.) 24. 120; राजानम् ··· भिल्लराजो व्यजिज्ञपत् । ··· मे ··· कन्यका । अनन्यतुल्या रूपेण KathāSaSāg. xviii. 4. 74; स्तुमः ··· प्रभुहेमसूरेरनन्यतुल्या-मुपदेशशक्तिम् KumāGuṇo. 34. 1; तच्छौण्डीर्यमनन्यतुल्यम् ··· । गाङ्गेयस्य मुनेः ··· व्याख्या(? ख्य)न्तः पथि पाण्डवा अपि ततो जग्मुः पुरं हास्तिनम् PāṇḍaC. 15.129; अस्याः किल भक्तवात्सल्यमनन्यतुल्यं पश्यामि Jīvān. 55. 1.

अनन्यतुल्यमहिमन् (ananyatulya-mahiman) *adj.* of incomparable greatness द्रष्टव्यस्त्वमनन्यतुल्यमहिमा मध्ये धरित्रीभृताम् TilaMañ. 240. 22.

अनन्यतुल्याकृति (ananyatulyākṛti) *adj.* of incomparable form इदानीमुदीक्ष्य दूरादनन्यतुल्याकृतिं भवन्तम् UdaySuKa. 37. 26; कुतोऽत्र समागता किमभिधाना त्रिभुवनेऽप्यनन्यतुल्याकृतिः कुमारी UdaySuKa. 69. 27.

अनन्यत्रचरितार्थ (an-anyatracaritārtha) *adj.* not having scope anywhere else एवमनन्यत्रचरितार्थमिन्द्रियमवश्यमपेक्षणीयं रूपाभावानुभवेन NyāyKuA. ii(1). 232. 9.

अनन्यत्रभाव (an-anyatrabhāva) *m.* I non-operation (i. e. non-domain) elsewhere विषयो ह्यनन्यत्रभावः । यथा चक्षुष्प्रभृतीनां रूपादिभ्योऽनन्यत्र-भावाच्चक्षुरादीनां रूपादयो विषयाः Nyās. i. 292. 13 (*on* i. 4. 45); II non-presence elsewhere (i. e. excluding a specific locus) अनन्यत्रभावो विषय-शब्दस्यार्थः । यथा मत्स्यानां जलं विषयः Nyās. i. 362. 2 (*on* ii. 1.51); i. 10. 16 (*on* i. 1. 0); i. 860. 25 (*on* iv. 1. 63); i. 967. 20 (*on* iv. 2. 125); TantrRaha. 61. 8; सोपसर्गस्य धातोरनन्यत्रभावोऽर्थः ŚivārkaMaDī. i. 21. 7 (*on* i. 1. 1); i. 128. 8 (*on* i.1. 2); i. 180. 9 (*on* i. 1. 4)

अनन्यत्रभावरूपता (ananyatrabhāvarūpa-tā) *f.* the state of having the nature of non-presence elsewhere अनन्यत्रभावरूपतानिमित्तता अत्र विषयार्थः PratyabhiVi. ii. 55. 1 (*on* ii. 2. 6)

अनन्यत्रभावविषयार्थ (ananyatrabhāvaviṣayārtha) *adj.* having the sense of domain in the form of non-presence elsewhere (ध्वनिः ···। वाक्ये संघटनायां च) वाक्य इत्येतत्कारिकायां न निमित्तसप्तमीमात्रम् । अपि त्वन्यत्र भाव-विषयार्थम् (? त्वनन्यत्रभावविषयार्थम्) अपि Loc. 132. 25 (*on* 3. 2)

अनन्यत्रभावार्थत्व (ananyatrabhāvārtha-tva) *n.* the state of having the sense of non-presence elsewhere (i. e. excluding a specific domain) इन्विषयो यः क्तस्तदीये कर्मणि सप्तमी विधेया । कश्चेन्विषयः क्तः । यस्तदन्तस्तेनैव सह प्रयुज्यत इत्यर्थः । अनन्यत्रभावार्थत्वादत्र विषयशब्दस्य Nyās. i. 418. 12 (*on* ii. 3. 36)

अनन्यत्रभाविन् (an-anyatrabhāvin) *adj.* not existing elsewhere उदारैर्गुणैरेभिस्त्वमनन्यत्रभाविभिः । स्वयमेत्य वृतो नूनमदृष्टशरणान्तरैः MahāP. 25. 50.

अनन्यत्रावकाशत्व (ananyatrāvakāśa-tva) *n.* the state of having no place elsewhere साधनधर्मे हि धूमे साध्यधर्मेणाग्निना व्याप्तेनाग्निः तत्र निवेशम-लभमानोऽनन्यत्रावकाशत्वाद् धूम एव निवेशितः NyāyMañ. ii. 139.26.

अनन्यत्रोपक्षीणेन्द्रियव्यापार (ananyatropakṣīṇendriyavyāpāra) *m.* operation of the sense-organ not ceasing to exist elsewhere अनन्यत्रो-पक्षीणेन्द्रियव्यापारानन्तरभावित्वात् NyāyKuA. ii(1). 232. 2; भूतले घटो नास्तीति प्रतीतिरिन्द्रियजन्या अनन्यत्रोपक्षीणेन्द्रियव्यापारान्वयव्यतिरेकानुविधायित्वात् TārkiRa. 102. 3.

अनन्यत्रोपलब्ध (an-anyatropalabdha) *adj.* not found elsewhere सास्नामात्रदर्शनादित्यनन्यत्रोपलब्धचेष्टमानावयवविशेषदर्शनोपलक्षणपरं को नु खल्वत्र प्राणी स्यात् Kiraṇā. 270. 17.

अनन्यत्व (ananya-tva) *n.* 1 (Gr.) the state of not being treated as a different one (from the original) एकदेशविकृतस्यानन्यत्वात् प्लुतादयः Vār. 4 *on* ŚivSū.(Gr.) 2; एकदेशविकृतस्यानन्यत्वाद् सिद्धम् Vār. 10 *on* P. i. 1. 56; Vār. 8 *on* P i. 1. 69; Vār. 10 *on* P. ii. 4. 85; न वावयवस्यानन्य-त्वात् Vār. 4 *on* P. viii. 3. 65; Vār. *on* P. viii. 3. 85; 'ऋतोः ··· इत्यूठि कृते एकदेशविकृतस्यानन्यत्वात् दिव्शब्द एवायमित्यूकारस्यौत्वं प्राप्नोति तत्र भवति Prasā. i. 216. 7; तदन्तायश्च । पाफाल्यते । पाफालीतीति । कथमत्र स्यात् । एकदेशविकृतस्यानन्यत्वात् Prasā. ii. 356. 15; रूपरात्रिरथन्तरेषु रुत्वं वाच्यम् । अहोरूपम् । गतमहो रात्रिरेषा । एकदेशविकृतस्यानन्यत्वात् — अहोरात्रः । अहोरथन्तरम् SiddhāKau. 37B. 9 (*on* viii. 2. 69); एकदेशविकृतस्यानन्यत्वाद् वीवधादपि छन्, वैवधिकः SiddhāKau. 271A. 6 (*on* iv. 4. 17); 2A (Philo.) the state of not being different, non-difference, identity, oneness तदनन्यत्वमारम्भणशब्दादिभ्यः BrahmSū. ii. 1. 14; बीजाङ्कुराभ्यां तु अनन्यत्व-मनादिमत् PauṣkS. 38. 160; अनन्यत्वेऽन्वयाभावादन्यत्वेऽप्यनपाश्रयात् । न याति न च तत्रासीदस्ति पश्चान्न चांशवत् PramāVār. 1. 153; जीवात्मनोरनन्यत्वमभेदेन प्रशस्यते GauḍKā. 3. 13; 4. 12; व्यक्तिलक्षणपक्षेऽपि आत्यन्यानन्यकल्पना । अन्यत्वे धर्म्यसिद्धिर्नोऽनन्यत्वेऽपि परान् प्रति ŚlokaVār. 6. 351 (819. 8); अन्यत्वं वाप्यनन्यत्वं वस्तु नैवातिवर्तते TattvSaṁ. 339; यदि शब्दार्थानामनन्यत्वं लोक-वेदयोर्भवेत् TantrVā. 242. 17 (*on* i. 3. 26); अनन्यत्वेऽपि कार्यकारणयोः कार्यस्य कारणात्मत्वम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 299. 10 (*on* ii. 1. 9); तस्मात्कारणात्पर-मार्थतोऽनन्यत्वं व्यतिरेकेणाभावः कार्यस्यावगम्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 308. 4 (*on* ii. 1. 14); अनन्यत्वेऽपि बालस्य कालान्तरविशिष्टं वार्धकं स्वात्मभूतमेव गन्तव्यं दृष्टम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 834. 6 (*on* iv. 3. 14); अनन्यत्वमधिष्ठानाद् आरो-प्यस्य निरीक्षितम् ViveCū. 408; अनन्यत्वं प्रविष्टैः स्यान्नानात्वमिति दुर्भगम् BṛĀraUBhVā. i. 4. 552; जन्मनाशयोरन्यत्वेऽनन्यत्वे च वस्तुनो न क्षणिकता IṣṭaSi. 310. 1; ब्रह्मणोऽनन्यत्वं भोग्यभोक्तृवर्गयोः सिद्धवत् कृत्वा विभागो वर्णितः अथेदानीमनन्यत्वमसिद्धमिति साध्यते BrahmSūBh.(Bhā.) 93. 2 (*on* ii. 1. 14); वृत्तिभ्योऽनन्यत्वं वृत्तिमतो नेष्यते नापि वृत्तीनामनन्यत्वं वृत्तिमतः TātpaṬ.(Vā.) 522. 21 (*on* iii. 1. 34); अन्यत्वमनन्यत्वं च द्वयं सदसत्त्वया न शक्यं दर्शयितुम् NyāyRa. 633. 9 (*on* 5(14). 78); कारणभूताद् ब्रह्मणः कार्य-भूतस्य जगतोऽनन्यत्वमभ्युपगम्य ब्रह्मणो जगत्कारणत्वमुपपादितम् BrahmSūBh. (Rā.) 419. 7 (*on* ii. 1. 15); 171. 5 (*on* i. 1. 5); न चानुन्मत्तः कोऽपि ··· तेषां स्वात्मनोऽनन्यत्वं जानंस्तेभ्यः कमप्यर्थमुपदिशति GītāBh.(Rā.) 65. 4 (*on* 2. 12); VedāntSā.(Rā.) 149. 3 (*on* ii. 1. 15); VedāntDī. 3. 16 (*on* i. 1. 1); 87. 5 (*on* ii. 1. 15); VedāSaṁ. 79. 8; 113. 7; 'वाचारम्भणं विकारो नामधेयं मृत्तिकेत्येव सत्यम्' इति वाक्यमपि न कार्यघटादेर्मिथ्यात्वं ब्रूते किन्तु तस्य कारणभूत-मृद्द्रव्यादनन्यत्वं वक्ति NītiMā. 17. 2; न च क्षणिकस्यान्वयव्यतिरेकबुद्धिद्वयकालेऽवस्थानं संभाव्यते, अतो न कर्तृत्वम् । अनन्यत्वेऽपि तथेत्यर्थः PrakaVi. 518. 18; अत्र केचित् तदनन्यत्वं वर्णयन्ति तस्मात्कारणाद्ब्रह्मणः कार्यस्यानन्यत्वं परमार्थतो व्यतिरेकेणाभाव इति ŚrutaPra. ii. 231. 25 (*on* ii. 1. 15); जीवाद् ब्रह्मणो भेदवादिन्यः श्रुतयो जगद्ब्रह्मणोरनन्यत्वं वदता त्वयैव परित्यक्ताः VedāntTaSā. 52. 2; एवं च कार्यकारणयो-रनन्यत्वमप्यारम्भणाधिकरणे प्रतिपादितमुपपन्नतरं भवति SarvaDaSaṁ. 4. 184; न केवलं चेतनानामचेतनानां चानन्यत्वे प्रमाणाभावः TattvPrakā. 87B. 7 (*on* ii. 1. 18); 87B. 13 (*on* ii. 1. 18); तयोर्जीवब्रह्मणोर्व्याप्यव्यापकभावेनानन्यत्वम् BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 159.1 (*on* ii. 3.42); ii. 21. 3 (*on* ii. 1. 15); उपादानोपादेययोस्तृणच्छदिषोरिष्टकाप्राकारयोश्चानन्यत्वेऽपि तृणत्वच्छदिष्ट्वादिसमावेशा-विरोधः उन्नेयः ŚivārkaMaDī. ii. 24. 25 (*on* ii. 1. 16); ii. 13. 23 (*on* ii. 1. 8); [Abl. and Inst.] because of not being different, because of non-difference or identity or oneness अनन्यत्वेन वै विष्णोः परस्य परमा-त्मनः । प्रयत्नेनार्थनीयं च महतानेन देशिकः PauṣkS. 30. 196; अन्यदन्यस्मादनन्य-त्वादनन्यदित्यन्यताभावः NyāySū. ii. 2. 31; यदिदमन्यदिति मन्यसे तत् स्वात्म-नोऽनन्यत्वादन्यन्न भवति NyāyBh. 139. 6 (*on* ii. 2. 31); अथानन्यद् तथाप्य-न्यन्न भवति अनन्यत्वात् NyāyVār. 304. 4 (*on* ii. 2. 32); एकज्ञानादनन्यत्वाद् ग्राह्यग्राहकयोर्मिथः । एकत्वेन भवेज्ज्ञानम् ŚlokaVār. 5(4). 125 (303. 1); व्यक्त्यन्तरानयनेऽपि जातेरनन्यत्वाद्गुणत्वाच्चोभयमनुपपन्नम् TantrVā. 271. 5 (*on* i. 3. 26); अथोच्येतानन्यत्वेन सुतरां स्तुतिर्भवति अनन्यसंभविचरितत्वात् TantrVā. 298. 17 (*on* i. 4. 5); अन्यतिरेकपक्षे ताभ्यामनन्यत्वेन समवायस्य यदि

संबन्धान्तरकल्पनाभाव इष्यते, तदा धर्मधर्मिणो रूपानुप्रविष्टस्य तस्याभावप्रसङ्ग इत्यर्थः TātpaṬ.(U.) 157.22 (*on* 5(1). 149); स्वात्मनोऽनन्यत्वाद् ब्रह्मविषया जिज्ञासा शिष्यस्य निवर्तिता स्यात् KenUBh. 36.8 (*on* 1.4); न हि स्वभावसिद्धं वस्तु सिषाधयिषति साधनैः।… अनन्यत्वात् KenUVāBh. 69.14 (*on* 1.1); 81.11 (*on* 2.3): यत् वाक् भूतं गायति च त्रायते च, गायत्र्येव तत् गायति च त्रायते च, वाचः अनन्यत्वाद् गायत्र्याः ChāndoUBh. 160.8 (*on* iii. 12.1); 338.7 (*on* vi. 1.4); गतिश्रुतिभ्यः प्राप्यो मोक्ष इति चेत्, न, सर्वगतत्वात् गन्तृभिश्चानन्यत्वात् TaiUBh. 220.6 (*on* 1.11); 222.6 (*on* 1.11); स्रष्टुरनन्यत्वात् सृष्टानाम् BṛĀraUBh. 91.3 (*on* i. 4.6); स्याज्ज्ञानं फलवद्यस्माच्छान्तान्तःकरणे गुरौ। तस्येश्वरेणानन्यत्वाद् भूयः शान्तिरियं ततः TaiUBhāVā. 39.15(1); 184.8(2); नन्वात्मनोऽपि ज्ञानस्वरूपत्वादनन्यत्वाच्च … नैवाज्ञानं घटते NaiṣkaSi. 106.5; अन्तस्यापि मेयत्वेऽतद्धर्मत्वात्, अमेयत्वेऽप्यनन्यत्वात् न तद्वत्ता चितः IṣṭaSi. 1.11; 18.6; 77.22; 171.3; उत्पाद्यतेऽस्मादित्युत्पादो योग्यता कथ्यते सा चात्रानुमेया, अत एव तस्य वस्तुनोऽनन्यत्वात् स्वभावानुमानमिदमिष्यते NyāyMañ. i. 117.1; अथ परस्यापि वैदिकेषु पदसंदर्भेषु कुतोऽनधिगतार्थबोधनम्। अर्थान्तरान्विते स्वार्थे पदसामर्थ्यावगमाल्लोके वैदिकानां पदानां लौकिकेभ्योऽनन्यत्वादिति चेत् — तन्न TattvBi. 137.3; भवतु वा परमाणुसमूह एव भ्रूक्षेपस्तथापि समूहस्य समूहिभ्योऽनन्यत्वात् परमाणव एव TātpaṬ.(Vā.) 217.8 (*on* i. 1.10); 443.3 (*on* ii. 2.13); ननु … धर्मिणोऽनन्यत्वेन धर्मेणापीह धर्मिवद् भवितव्यम् TattvVai. 128.20 (*on* 3.13); आदित्यशरीराभिमानिनस्तु जीवात्मनो न जगत्कारणत्वम्।… रूपवत्त्वं चास्य परानुग्रहाय कायनिर्माणेन वा, तद्विकारतया वा सर्वस्य कार्यजातस्य, विकारस्य च विकारवतोऽनन्यत्वात् तादृशरूपभेदेनोपदिश्यते Bhām. 142.17 (*on* i. 1.20); सामान्यं प्रतिपिण्डं भिन्नं भिन्नेभ्योऽनन्यत्वात् पिण्डस्वरूपवत् NyāyRa. 559.18 (*on* 5(12). 53); कारणात् कार्यस्यानन्यत्वेन कारणविज्ञानेन कार्यस्य ज्ञाततयैकविज्ञानेन सर्वविज्ञानं च समीहितमुपपन्नतरम् GītāBh.(Rā.) 573.5 (*on* 13.2); गृहस्य भुवोऽनन्यत्वेन तच्छुद्धिविधानेनैव शुद्धत्वसिद्धौ पृथग्वचनम्। … तस्य मार्जनं लेपनं च प्रत्यहं कार्यमेव … इति ज्ञापनार्थम् Aparā. 264.20 (*on* 1.188); अस्मत्पक्षे गुणाद्याश्च तद्वन्तो हि विशेषतः। अनन्यत्वान्नानवस्था भेदो नाशे भवेत्तथा AnuVyā. 26A.8 (*on* 2.2); भगवतो माधवस्य भक्तः …। आत्मनोऽनन्यत्वान्न श्रूयते VedāntRaMañ. 4.10 (148.2); गुणगुणिनोरन्यत्वानन्यत्वाभ्यामनिरूपणात् NyāySu.(Ja.) 102B.5 (*on* i. 1.2); **2B** the state of being excluded from mutual negation, the state of having absence of mutual negation अनन्यत्वं स्वत्वं सर्वभावानाम् ĀtmaTaVi. 747.17 (comm. अनन्यत्वं अन्योऽन्याभावात्यन्ताभाववत्त्वमित्यर्थः); अनन्यत्वं हि भेदाभावः। अत्यन्ताभेद इति यावत् NyāySu.(Ja.) 296A.5 (*on* ii. 1.6); न ह्यनन्यत्वं भेदाभावः। किं तु दण्डदेवदत्तवत् कदाचिदपि पृथगवस्थितेरभावः ŚivārkaMaDī. i. 202.14 (*on* i. 1.10); **3** (with Loc.) the state of being solely devoted to तपसा सत्यवाक्येन अनन्यत्वाच्च भर्तरि। अपि सा निर्दहेदग्निम् Rāmā. v. 53.23; **4** the state of being without a second यद्यनन्यशब्दो बहुव्रीहिरभिमतः, तदान्यशून्यत्वमनन्यत्वम् ŚrutaPra. ii. 231.28 (*on* ii. 1.15); तस्य ब्रह्मणोऽनन्यत्वं द्वितीयशून्यत्वम् LaCandr. 503.41; **5** (Rhet.) identification (of two entities owing to their similarity) भेदेऽनन्यत्वमन्यत्र नानात्वं यत्र बध्यते। तथा संभाव्यमानार्थनिबन्धेऽतिशयोक्तिगीः KāvyālaṅSāSaṁ. 2.12; अत्र तन्व्या अनन्यत्वेऽप्यन्यत्वेन घटितत्वोक्तावभेदेऽपि भेदः AlaṅkāRa. 37(41)

अनन्यत्वकथा (ananyatva-kathā) *f.* talk of the state of not being different, talk about non-difference चिदचिद्वस्तुनोरत्यन्तविलक्षणत्वादनन्यत्वकथा दूरत एव BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 22.2 (*on* ii. 1.15)

अनन्यत्वकर (an-anyatvakara) *adj.* not causing (categorical) difference अनेकान्तो ह्यनन्यत्वकरः Vār. 9 *on* P. i. 1.69 (MahāBh. यो ह्यनेकान्तेन भेदो नासावन्यत्वं करोति)

अनन्यत्वकारण (ananyatva-kāraṇa) *n.* [Abl.] because of non-difference (कामाः) तत्र ये त्वात्मनोऽभिन्नास्तेऽनन्यत्वकारणात्। प्रमुक्तिरात्मनो नास्ति BṛĀraUBhVā. iv. 4.406.

अनन्यत्वज्ञान (ananyatva-jñāna) *n.* knowledge of non-difference or identity शिवविष्ण्वोरनन्यत्वज्ञानान्नास्त्यत्र (अन्यत्) मुक्तये BrahmP. 129.112.

अनन्यत्वदर्शनार्थम् (ananyatvadarśanārtham) *adv.* for the sake of indicating non-difference द्रष्टुरनन्यत्वदर्शनार्थं भूमैव निर्दिश्यते अहंकारेण अहमेवाधस्तादित्यादिना ChāndoUBh. 462.16 (*on* vii. 25.1)

अनन्यत्वनियामकहेतु (ananyatvaniyāmaka-hetu) *m.* cause which exclusively establishes (*lit.* regulates) non-difference अतस्तत्रान्यत्वहेत्वन्यथासिद्धावुक्तायामनन्यत्वनियामकहेतुपरत्वं द्वितीयस्य युक्तम् ŚrutaPra. ii. 233.30 (*on* ii. 1.15)

अनन्यत्वन्याय (ananyatva-nyāya) *m.* principle of non-difference प्रपञ्चस्य ब्रह्मप्रभवत्वात् कार्यकारणानन्यत्वन्यायेन ब्रह्माव्यतिरेकः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 296.10 (*on* ii. 1.6)

अनन्यत्वपक्ष (ananyatva-pakṣa) *m.* the view that maintains non-difference कथम् … अनन्यत्वपक्षेऽप्यनन्यत्वेनान्यत्वेन वा शिष्यस्योपलम्भः ŚatDū. 143.7.

अनन्यत्वप्रतिपादन (ananyatva-pratipādana) *n.* explanation of non-difference इदानीं तमेव सर्वात्मानं दर्शयति कार्यकारणयोरनन्यत्वप्रतिपादनेन ŚvetāUBh. 72.11 (*on* 1.4)

अनन्यत्वप्रदर्शन (ananyatva-pradarśana) *n.* indication of non-difference महत्त्वस्यापेक्षिकत्वशङ्कायामाह — विभुं व्यापिनमात्मानम्, आत्मग्रहणं स्वतोऽनन्यत्वप्रदर्शनार्थम् KāṭhUBh. 135.11 (*on* 2.22); ब्रह्मणः सर्वकारणतया सर्वकार्यैरनन्यत्वप्रदर्शनेन तां प्रतिज्ञामुपपादयितुं लोकेऽपि घटरुचकादिकार्याणां मृल्लोहादिकारणादनन्यत्वं दर्शयति TattvPradī. (Ci.) 44.6.

अनन्यत्वबोधकता (ananyatvabodhaka-tā) *f.* the state of being that which conveys non-difference एषां वाक्यानामनन्यत्वबोधकतामुपपादयति ŚrutaPra. ii. 251.29 (*on* ii. 1.15)

अनन्यत्वरूप (ananyatva-rūpa) *adj.* of the form of non-difference अपृथग्भावेनानन्यत्वरूपं विशिष्टाद्वैतमभेदश्रुतीनामर्थ इत्येव सूत्रकारस्याभिप्रायः ŚivārkaMaDī. ii. 31.30 (*on* ii. 1.22)

अनन्यत्ववियोग (ananyatva-viyoga) *m.* absence of non-difference or sameness (i.e. absence of eternality) अनन्यत्ववियोगेऽपि शब्दानां न विरुध्यते। अर्थप्रत्यायनं यद्वत्पाणिकम्पादिकारणम् TattvSaṁ. 1635 (TattvSaṁPañ. तत्रान्यत्वमनित्यत्वं, नान्यत्वमनन्यत्वं — नित्यत्वमिति यावत्)

अनन्यत्वविरोध (ananyatva-virodha) *m.* contradiction with non-difference किमिदं ब्रह्मोपादानत्वं ब्रह्मसमवायित्वं वा ब्रह्मपरिणामत्वं वा यत्परेणाङ्गीकारितम्। नाद्यः कल्पः। तस्यानन्यत्वविरोधात् NyāySu.(Ja.) 296A.3 (*on* ii. 1.6)

अनन्यत्वविरोधित्व (ananyatvavirodhi-tva) *n.* the state of being contradictory to non-difference यदि तद्वैलक्षण्यमनन्यत्वविरोधि तदा तद्युक्तमित्येवमनन्यत्वविरोधित्वाविरोधित्वाभ्यां संदिह्यमानं वैलक्षण्यमुपन्यस्तसंदेहस्य कारणमित्यर्थः ŚivārkaMaDī. ii. 21.17 (*on* ii. 1.15)

अनन्यत्वविरोधिन् (ananyatva-virodhin) *adj.* contradictory to non-difference यदि तद्वैलक्षण्यमनन्यत्वविरोधि तदा तद्युक्तम् ŚivārkaMaDī. ii. 21.16 (*on* ii. 1.15)

अनन्यत्वव्यवस्थापनार्थत्व (ananyatvavyavasthāpanārtha-tva) *n.* [Inst.] because of being meant for the establishment of non-difference मृद उपादानात् तद्विकाराणां घटादीनामनन्यत्वव्यवस्थापनार्थत्वेन…व्याख्यास्यमानत्वात् ŚivārkaMaDī. i. 559.31 (*on* i. 4.23)

अनन्यत्वश्रुति (ananyatva-śruti) *f.* Vedic statement about non-difference कारकव्यापारवैयर्थ्यं चानन्यत्वे। अतो वस्तुविरोधात् अनन्यत्वश्रुतयो लक्षणया नेयाः VedāntDī. 87.5 (*on* ii. 1.15)

अनन्यत्वसाधक (ananyatva-sādhaka) *adj.* which proves non-difference न हि कार्यकारणत्वमनन्यत्वसाधकम् BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 22.2 (*on* ii. 1.15); उदाहृतश्रुतिकलापानुग्राहकस्यानन्यत्वसाधकानुमानस्य दृष्टान्तप्रसाधनार्थत्वेन उत्तरसूत्रमवतारयति ŚivārkaMaDī. ii. 22.30 (*on* ii. 1.16)

अनन्यत्वसिद्धि (ananyatva-siddhi) *f.* establishment of non-difference कारणस्य त्रिगुणात्मकस्य प्रधानस्य सच्छब्दवाच्यत्वादेव हि कार्यकारणयोरनन्यत्वसिद्धिः ŚrutaPra. iB. 175.27 (*on* i. 1.5); iB. 331.9 (*on* i. 2.23); श्रुतियुक्तिभ्यामनन्यत्वसिद्धिः TattyaPrakā. 88A.1 (*on* ii. 1.18); नन्वभेदव्याप्तेनोपादानोपादेयभावेन ब्रह्मप्रपञ्चयोरनन्यत्वसिद्धौ … स्वातन्त्र्यपारतन्त्र्यादिना वैलक्षण्यमुपपादनीयम् ŚivārkaMaDī. ii. 22.16 (*on* ii. 1.16)

अनन्यत्वादि (ananyatvādi) *adj.* non-difference (between *upamāna* and *upameya*) etc. अन्यत्वादिभिरनन्यवस्तुप्रतीतेरेव चमत्कारित्वं, न त्वनन्यत्वादिभिः। तेषामनुभवासंगतेः RasGaṅ. 419.2.

अनन्यत्वाभ्युपगम (ananyatvābhyupagama) *m.* acceptance of non-difference स्थितावपि हि समानोऽयं प्रसङ्गः, कार्यकारणयोरनन्यत्वाभ्युपगमात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 299.14 (*on* ii. 1.9); प्रधानस्य तु युज्यते … कार्यकारणयोश्चानन्यत्वाभ्युपगमात् सांख्यानाम् BrahmSūBh.(Bhā.) 55.1 (*on* i. 3.10)

अनन्यत्वायोग (ananyatvāyoga) *m.* impropriety of non-difference आगन्तुकस्य प्राक् सता कारणेनानन्यत्वायोगात् असत्कार्यवादपादप्रसारिकापत्तेश्च ŚivārkaMaDī. ii. 24.31 (*on* ii. 1.16)

अनन्यत्वासिद्धि (ananyatvāsiddhi) *f.* non-establishment of non-difference भेदे सत्यनन्यत्वासिद्धेः VedāntDī. 90.1 (*on* ii. 1.21); भेदे सत्यनन्यत्वासिद्धिः VedāntTaSā. 52.3 = 73.3.

अनन्यत्वोपपादन (ananyatvopapādana) *n.* explanation of non-

difference ततोऽपि कारणावस्थप्रकृतिशरीरकमेव ब्रह्म कार्यावस्थप्रकृतिशरीरकमित्यनन्यत्वोपपादनं वरम् ŚrutaPra. ii. 232.23 (*on* ii. 1. 15)

अनन्यत्वोपपादनपर (ananyatvopapādana-para) *adj.* intending to explain non-difference अतो ब्रह्मानन्यत्वमिति प्रत्यक्षादेवानन्यत्वोपपादनपरं सत्त्वाच्चापरस्येति सूत्रं व्याख्यातम्, तदत्यन्तानुपपन्नम् ŚrutaPra. ii. 234.16 (*on* ii. 1.15)

अनन्यथा (an-anyathā) *adv.* **1** not untruly or falsely, truly, really, certainly महर्षिरेष यद् ब्रूयात् तच्छ्रद्धेयमनन्यथा MahāBhā. iii. 89.22; अनन्यथाविपर्यासितन्निरोधार्थगोचरैः। हेतुत्वाच्चार्थधर्माणां पर्यायार्थो यथाक्रमम् MadhyāVi. 1. 16 (Bhāṣya अनन्यथार्थेन तथता); नित्यं क्रियापरो धीमान् ब्रह्मण्यस्सत्यविक्रमः। अनन्यथा विशुद्धात्मा ··· । श्वेतद्वीपं समायाति PauṣkS. 30. 181; क्षत्रिया ननु कुर्वन्ति सकृत् कार्यमनन्यथा PadmP.(Ra.) 32. 130; परं प्रवचनं सूक्तमाप्तोपज्ञमनन्यथा। मन्यमानो मुनिर्ध्यायेद् भावान् MahāP. 21.139; संस्थानावस्थाक्रियादि यद्यस्य यादृशं भवति। लोके चिरप्रसिद्धं तत् कथनमनन्यथा जातिः Kāvyālaṅ.(Ru.) 7.30; विष्ण्वष्टकमिदम् ··· । यः पठेत् ··· । विष्णुतुल्यस्तदा भूत्वा गङ्गां पश्येदनन्यथा BṛDharmaP. i. 55.23; गणोऽयं मामकः सिद्धो यस्त्वोपरि साधकः। जन्मान्तरेऽस्य राज्येच्छां कुर्यामहमनन्यथा RājT.(Ka.) 3.270; **2** not otherwise, not in a different manner यदभावि न तद्भावि भावि यत्तदनन्यथा Tantrākhyā. 77.11; यदभावि न तद्भावि भावि यन्न तदन्यथा (v. l. यत्तदनन्यथा) PañcT. 2.68 (245.7); अभिन्नत्वेऽपि न ग्राह्यमिति यच्चाब्रवीद् भवान्। कृतकत्वादिधर्माणां धीभेदेऽनन्यथा कथम् ŚlokaVār. 5(3). 99 (296.4); अङ्कुशं पुस्तकं तथा। पुष्पेषु मण्डलाग्रं च···। दधानां दक्षिणैर्हस्तैर्ध्यायेद्देवीमनन्यथा TantrRā. 16.10; सयत्नं तव कर्तुं तन्मनोरथमनन्यथा। अथ मामित्थमादिक्षत् क्षपारमणशेखरः RājTa.(Ka.) 3.269.

अनन्यथाकरण (an-anyathākaraṇa) *n.* not doing otherwise (i.e. not transgressing) पारिभाषिकस्य चानन्यथाकरणप्रसङ्गेन भूयः समयानपाकरणार्थं समूहक्रियामुपोद्घातत्वेनाह BālaKrī. i. 266.23 (*on* 2.189)

अनन्यथागति (an-anyathāgati) *f.* [Abl.] because of the absence of any other course left (विशेषः) खण्डितेनापि मनसा स्वीकार्योऽनन्यथागतेः AnuVyā. 45A. 9 (*on* 3.2); अनन्यथागतेर्हेतोः खण्डितेनोत्तरोत्प्रेक्षारहितेन। इदानीं भेदाभेदवादिनं विशेषमङ्गीकारयति NyāySu.(Ja.) 518B.12 (*on* iii. 2. 15)

अनन्यथात्व (ananyathā-tva) *n.* the state of not being otherwise यथा होमे तथा कार्यान्तरे शब्दार्थयोरव्यभिचारस्यानन्यथात्वात् SaṅkarKāBh. 136. 8 (*on* iii. 2. 16); अनन्यथात्वं वृत्तमात्मकर्मणामपि त्यजन् दूरत एव शंकरः। ··· ननर्त ŚivLī. 16. 23.

अनन्यथाप्राप्ति (an-anyathāprāpti) *f.* non-occurrence in any other form स्थितस्यानन्यथाप्राप्तेदृष्टिष्ट इति चोदितः AnuVyā. 55B.2 (*on* 3.4)

अनन्यथाभाव (an-anyathābhāva) *m.* not being different or otherwise स्वसाक्षात्कृते आगमानुमानशतैरप्यनन्यथाभावस्य स्वसंवेदनात् AbhinBhā. i. 281. 17 (*on* 6. 31); Kāvyānu.(He.) 76.18; अविसंवादः कालान्तरेऽपि निष्णातार्थस्यानन्यथाभावः SmṛtiCan. iii. 138. 7.

अनन्यथाभावता (ananyathābhāva-tā) *f.* the nature of not being different or otherwise किमुपादाय तथता तथतोच्यते। अनन्यथाभावतामुपादाय AbhidhSa. 12.22.

अनन्यथाभूतस्वरूप (ananyathābhūta-svarūpa) *n.* form which has not become otherwise, unaltered form तदा हेतुयोगविशेषो हेम्नोऽनन्यथाभूतस्वरूपमेव IṣṭaSi. 230. 5.

अनन्यथावक्तृ (an-anyathāvaktṛ) *adj.* not speaking falsely एकोऽपि वाध्यात्मवित्तमः। स हि सम्यग्वेत्तानन्यथावक्ता च BālaKrī. i. 28.19 (*on* 1.9)

अनन्यथावादिन् (an-anyathāvādin) *adj.* who does not speak falsely प्रकृत्या ऋजवः उपलब्धातिरिक्तवचनाशक्त्यानन्यथावादिनः, ते त्र्यवराः साक्षिणो ज्ञेयाः BālaKrī. i. 226. 8 (*on* 2. 70-71)

अनन्यथावृत्ति (an-anyathāvṛtti) *adj.* not having any activity aimed otherwise, not engaged in any other pursuit अन्येद्युरनन्यथावृत्तिरनङ्गो मय्येवेषुवर्षमवर्षत् DaśKuC. 72. 9.

अनन्यथासंभवमात्र (ananyathāsambhava-mātra) *n.* [Inst.] because of the mere absence of any other possibility भावना कर्तारमात्मसिद्ध्यर्थमनन्यथासंभवमात्रेणोपत्तर्जनीकृतमेव गमयति TantrVā. 933. 14 (*on* iii. 4.12)

अनन्यथासिद्ध (an-anyathāsiddha) *adj.* [*f.* -ā] **1** not accounted for otherwise, not explicable otherwise, not (possible to be) established in a different way or by another means, not proved or known otherwise चन्द्रशब्दादनन्यथासिद्धं यच्चन्द्रज्ञानं तदेवेदमर्थापत्तिनिरपेक्षमुपन्यस्तम् TātpaṬ.(U.) 321.19 (*on* 5(4). 65); अनन्यथासिद्धा बुद्धिः सामान्यकल्पनाबीजम् PrakaPañ. 102. 17; वक्तृत्वम् ··· यद्यपि परमात्मनि स्वरूपेण न संभवति तथाप्यनन्यथासिद्धबहुब्रह्मलिङ्गविरोधात् ··· कथंचिद्व्याख्येयम् Bhām. 157. 12 (*on* i. 1. 28); चरममनन्यथासिद्धं प्रथमावगतमन्यथयति Bhām. 190. 6 (*on* i. 2. 26); न तन्मात्रादपि त्वबाधितादनन्यथासिद्धादिति तदेवाह TātpaṬ.(Vā.) 400. 5 (*on* ii. 1. 36); अनन्यथासिद्धावन्वयव्यतिरेकौ कारणत्वमात्रे प्रमाणम् TātpaṬ.(Vā.) 505.3 (*on* iii. 1. 2); अनन्यथासिद्धाभ्यामेवान्वयव्यतिरेकाभ्यां शब्दार्थयोः संबन्धावधारणम् SaraKaṇṭhā. 661. 21; अनन्यथासिद्धस्यागमस्य बाधकसहस्रेणाप्यपनेतुमशक्यत्वात् NyāyVārPari. 375. 5; शब्दे तु नैवं भेदे प्रमाणमनन्यथासिद्धमस्तीति स्वरूपैक्यनिबन्धनैव प्रत्यभिज्ञेति वैषम्यमिति NyāyRa. 837. 17 (*on* 6. 415); अनन्यथासिद्धमनवकाशमितरद्बाधकम् BrahmSūBh.(Rā.) 18.14 (*on* i. 1. 1); अभेदस्यानन्यथासिद्धशास्त्रमूलत्वादनाद्यविद्यामूल एव भेदप्रत्ययः BrahmSūBh.(Rā.) 165. 2 (*on* i. 1. 4); 541. 4 (*on* ii. 3. 42); निर्दोषं शास्त्रमनन्यथासिद्धं प्रत्यक्षस्य बाधकमिति चेद् VedāSaṁ. 102.16; नादस्तु ··· अनन्यथासिद्धोऽन्यथासिद्धं शब्दार्थं बाधत एव Kāvyānu.(He.) 286. 15; एतेनानन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकानुविधायित्वमपि व्युदस्तम् KhaṇḍanKhā. 1204. 22; विमतं मिथ्याज्ञानोपादानं कार्यत्वादनन्यथासिद्धतदन्वयव्यतिरेकवत्त्वाद्वा PrakaVi. 6. 14; 131.22; अल्पशब्दस्य संख्यायां प्रयोगादर्शनाच्चानन्यथासिद्धाल्पशब्दानुगुणार्थो बहुशब्द इति ŚrutaPra. ii. 10. 16 (*on* i. 3. 7); यत्रानन्यथासिद्धप्रत्यक्षसिद्धधर्मविरुद्धधर्म आगमेन प्रतीतः ŚrutaPra. ii. 341. 14 (*on* ii. 3. 2); तत्कृतश्च जीवब्रह्मणोर्भेदः प्रत्यक्षाद्यगोचरत्वेनानन्यथासिद्धः VedāntTaSā. 58. 2; अप्रतिपन्नस्यापि प्रामाण्याभावस्यानुमाने चोक्तो हेतुः कारणाभावोऽनन्यथासिद्ध एव NyāyKu. 22.3; 52. 6; 157. 15; उपलब्धिः(? ब्धेः) अथ(? अपि) उपलम्भे प्रमाणत्वात् अनन्यथासिद्धा उपलब्धिः तथा प्रकृतात्तु ··· नैवम् - इति चेत् TarkSaṁ.(Ā.) 22. 22; मुख्यामुख्यतया तु विभागः संभवेदपि यद्यनन्यथासिद्धो लघुविधिस्सिध्येत् ŚatDū. 228. 8; 234. 22; तदभिप्राये चानन्यथासिद्धं किमपि न लिङ्गं पश्यामः NyāyPari. 17. 1; एतस्य नाभसत्वदिगुपादानत्ववादानामनन्यथासिद्धासहकारिकत्ववचनबलादाप्यायितत्वादिभिर्निर्वाहः NyāySiA. 194.17; 200. 2; ननु ज्ञानमात्रं न विरोधिबुद्धिनिवर्तकं भ्रमोत्तरं बाधकज्ञानोदयात् किन्त्वनन्यथासिद्धम् TattvCin. i. 222. 3; अनन्यथासिद्धेन सूत्रगतधर्मग्रहणेन वेदार्थैकदेशविषयः संपद्यते VivaPraSaṁ. 166.2; यथा पशुत्वजातिः यथा वा तदेकत्वम्, वृद्धव्यवहारेऽन्वयव्यतिरेकाभ्यामनन्यथासिद्धाभ्यां शब्दार्थः, तथा लिङ्गस्यापि कुतः शब्दार्थता न स्यात् NyāyMāVi. 223. 15 (*on* iv. 1. 6); मयटामनन्यथासिद्धतत्समभिव्याहारात्तु विकारित्वमर्थोऽपि तु प्राचुर्यमेवेति निश्चीयते TattvPrakā. 17B. 10 (*on* i. 1. 13); अयं तन्तुपटसंबन्धप्रत्ययश्चक्षुर्जन्योऽनन्यथासिद्धतदन्वयव्यतिरेकानुविधायित्वात् NyāySu.(Ja.) 358B. 10 (*on* ii. 2. 6); 237B. 9 (*on* ii. 1. 1); लिङ्गेनानन्यथासिद्धेन ज्ञानान्तरमुत्पद्यमानं पूर्वज्ञानमेव स्थिरीकरोति Upask. 180.10 (*on* iii. 2. 11); (लोकानाम्) तेषामनन्यथासिद्धानां भूयसामनुग्रहानुरोधेन UpaParā. 47. 23; अनन्यथासिद्धस्यानुभवस्य ··· विषयसंनिकर्षः कारणम् SiddhāLeSaṁ. 209. 7; व्युत्पाद्यमानो विपर्यस्यतीति वक्तुमशक्यमित्यनन्यथासिद्धेन व्युत्पादनेन सिद्धार्थे व्युत्पत्तिः सुदृढा भवति ŚivārkaMaDī. i. 175. 33 (*on* i. 1. 4); i. 265. 17 (*on* i. 1. 23-24); i. 321.11 (*on* i. 2. 3); अनन्यथासिद्धः पाठोऽपूर्वमपि क्रमं कल्पयति BhāṭṭDī. iv. 147. 20; VīraMi.(Bhakti.) 163. 12; तस्यापि (कर्मणः) घटादिवदनन्यथासिद्धेन्द्रियान्वयव्यतिरेकानुविधानात् प्रत्यक्षत्वसिद्धेः MānaMe. 277. 6; 278. 7; यत्र तूक्तानन्यथासिद्धतात्पर्यग्राहकाभावस्तत्र विशिष्योपदेशे ··· तात्पर्यमाचार्यैर्बोध्यते VaiyāBhū. 127.26 (*on* 26); **2** indispensable (antecedent) (used in the context of causal relation, mainly in the Nyāya-Vaiśeṣika system, to show that a cause is an invariable and indispensable antecedent of the effect) अनन्यथासिद्धं तद्भावभावित्वं तत्कार्यतामवगमयति नान्यथासिद्धम् NyāyMañ. i. 339.15; पूर्वभावि प्रत्यक्षमनन्यथासिद्धं सदसत्प्रतिपक्षमनुमानं समानविषयसमावेशाद् बाधते TātpaṬ.(Vā.) 49.8 (*on* i. 1.1); अनन्यथासिद्धप्रत्यक्षागमसमुत्थापितमुपमानमनुमानेन यदि बाध्यते NyāyVārPari. 288.2; यस्य कार्यात् पूर्वभावो नियतोऽनन्यथासिद्धश्च तत् कारणम् TarkBhā.(Ke.) 28. 8; अनन्यथासिद्धनियतपूर्ववर्तिजातीयत्वं वा तत्त्वम् TattvCin. ii(2). 154. 1; महदादिकं वा प्रागभावकार्यम् । अनन्यथासिद्धनियतपश्चाद्भावितत्वात् NyāySu.(Ja.) 283A. 7 (*on* ii. 1. 4); 337A.10 (*on* ii. 2.6); अनन्यथासिद्धनियतपूर्ववृत्ति कारणम्। ··· अन्यथासिद्धिशून्यमनन्यथासिद्धम् TarkKau. 7. 8; Tarkāmṛ. 4.1; एवं चानन्यथासिद्धनियतपूर्ववर्तिजातीयत्वम् ··· कारणत्वम् Upask. 49. 11 (*on* i. 2. 2); यावतां मेलनक्षणाव्यवहितोत्तरक्षणावच्छेदेन यस्य संबन्धः तावतामनन्यथासिद्धानां तद्विशिष्टं प्रति तत्कारणत्वं व्यवह्रियते GuruCandr. i. 91.21; कार्यप्राक्कालवर्तितो योऽनन्यथासिद्धकार्यव्यापकतावच्छेदकधर्मरूपो नियमः तद्रूपे हेतुत्वे । आवयोः प्रपञ्चसत्यत्वमिथ्यात्ववादिनोः तुल्ये स्वीकृते LaCandr. 364.18; 682. 16; 825. 20; तस्यानन्यथासिद्धनियतपूर्ववर्तित्वरूपतया तदभिव्यञ्जकधर्मान्तरकल्पने मानाभावात् BhāṭṭCin. i. 34. 26 (*on* i. 1. 4); अनन्यथासिद्धनियतभाव्यन्यचेतनसंनिधिकाल एव भवनशीलत्वात् Bhāsk. ii. 166. 13 (*on* ii. 4. 9)

अनन्यथासिद्धकार्य (ananyathāsiddha-kārya) *n.* effect which cannot be accounted for otherwise अगत्या हीन्द्रियाणां प्राप्तिसामान्येऽपि केषु-

चिच्छक्तिः केषुचिन्नेत्यनन्यथासिद्धकार्यदर्शनबलात् कल्प्यते NyāyKu. 83.1; न च निरवयवानां संयोगेऽपि संयुक्तप्रदेशातिरिक्तप्रदेशान्तराभावात् प्रथिमा नोपपद्यत इति वाच्यम् । अनन्यथासिद्धकार्यस्य प्रत्यक्षसिद्धत्वात् NītiMā. 43.15.

अनन्यथासिद्धता (ananyathāsiddha-tā) *f.* the state of not being established otherwise or by other means लिङ्गानामनन्यथासिद्धतां च स्मृत्या साधयति TattvPrakā. 27A.6 (*on* i. 1.28); सौम्यद्वितीयाग्नेययोः पाठस्यानन्यथासिद्धतयापूर्वक्रमबोधकत्वात् BhāṭṭDī. iv. 147.14 (*on* xi. 1.9)

अनन्यथासिद्धत्व (ananyathāsiddha-tva) *n.* I the state of not being established otherwise भेदप्रत्ययस्याप्यबाधितस्य भावादनन्यथासिद्धत्वाच्च गवादिवत् सामान्यविशेषरूपतां ब्रूमः NyāyMañ. i. 202.24; संयोगस्तावच्चिरकालमनुवर्तते प्रत्यभिज्ञानस्यानन्यथासिद्धत्वात Kiraṇā. 242.15; अथ मन्यसेऽनन्यथासिद्धत्वं बलं विवक्षित्वेदमुच्यते तेनानन्यथासिद्धेन बोधितो यदीयसाध्यस्य व्यतिरेकस्तत्त्वं बाधितविषयत्वमिति । मैवम् KhaṇḍanKhā. 933.15; कारणोत्तरस्य अनन्यथासिद्धत्वादिना मिथ्यातो गुरुतरत्वादित्यभिप्रायः SmṛtiCan. iii. 104.2; का चेयं नियतिः, किं तस्मिन् सत्येव भावः अनन्यथासिद्धत्वं वा TattvPradī.(Ci.) 322.1; (ईश्वरस्य) तस्याचित्त्वव्यपदेशश्चैतन्यस्य नित्यतिरोहिततया वेदितव्य इति मतम्, तदप्ययुक्तम्, सर्ववस्तुविरोधात् । अपरिणामित्वश्रुतेरनन्यथासिद्धत्वाच्च NītiMā. 28.1; अनन्यथासिद्धत्वं नाम तदर्थप्रमाणतां विनानुदयत्वम् ŚrutaPra. iA. 84.28 (*on* i. 1.1); i. 16.28 (*on* i. 1.1); कार्यस्यान्यथानुपपद्यमानताव्यवस्थाप्यत्वं वा अनन्यथासिद्धत्वम् TattvCin. ii(2). 156.1; (तमः) न चायमचाक्षुषः प्रत्ययः । तदनुविधानस्यानन्यथासिद्धत्वात् SarvaDaSaṁ. 10.157; अस्य लोकस्य का गतिरिति शालावत्यपृष्टेन जैवलिना आकाशं गतित्वेनोक्ता स एषोऽनन्त इति तत्रानन्तत्वस्योपसंहृतत्वात् अनन्यथासिद्धत्वम् UpaParā. 51.21; तच्च लिङ्गमनन्यथासिद्धत्वात् प्रबलम् ŚivārkaMaDī. i. 231.28 (*on* i. 1.7); i. 277.25 (*on* i. 1.26); न चैवं सौत्रामण्यां पशुपुरोडाशे ··· प्राकृतकार्यस्याप्यतिदेशात् पुनः पशुपुरोडाशयागकरणापत्तिः । ··· प्रकृते तु तत्कार्यस्यानन्यथासिद्धत्वात् युक्तं तन्त्रेण स्विष्टकृत्प्रक्षेपकरणम् BhāṭṭDī. iv. 73.3 (*on* x. 7.3); लिङ्गादीनामनन्यथासिद्धत्वात् ततः श्रुतिकल्पनं युक्तम् MayūMāli. 19.19 (*on* i. 3.1); II the state of being indispensable (antecedent) न चोपसंहारगतत्वेऽपि सर्वकारणत्वादेरनन्यथासिद्धत्वं प्राबल्ये हेतुः UpaParā. 51.2; अनन्यथासिद्धत्वे सति कार्याव्यवहितप्राक्कालावच्छेदेन कार्यव्यापकत्वे इत्यर्थः GuruCandr. i. 286.14; LaCandr. 188.7; यद्यप्यन्यथासिद्धस्याप्युक्तावधित्वमस्ति, तथाप्यनन्यथासिद्धत्वस्यापि निवेश्यत्वाद्दण्डरूपात् घट इत्यादेर्नापत्तिः LaCandr. 760.26; तण्डुलविक्लित्त्यादिरूपकफलव्यवहितस्यापि तुषादिप्रक्षेपस्य तत्करणदशायां पचतीत्यादिव्यवहारानुरोधेन यथानन्यथासिद्धत्वं तथा खड्गप्रक्षेपादिकरणदशायां हन्तीति व्यपदेशानुरोधेन तत्र व्यवहितस्यापि मरणेऽनन्यथासिद्धत्वमवश्याभ्युपेयम् VyutpaVā. 162.3; वस्तुतस्तु जन्यत्वापेक्षया अनन्यथासिद्धत्वस्याप्रवेशेन प्रयोज्यत्वस्य लघुतया पदजन्यपदार्थोपस्थितेर्न हेतुत्वम् BhāṭṭCin. i. 53.19 (*on* i. 1.4); (नियतपूर्वभावं कारणं नियतपरभावं च कार्यम्) नियत इत्यत्र अनन्यथासिद्धत्वमपि योजनीयम् Bhāsk. ii. 188.16 (*on* ii. 4.14)

अनन्यथासिद्धत्वाभाव (ananyathāsiddhatvābhāva) *m.* absence of the state of not being established otherwise or by other means उत्तरकालभाविसिद्धार्थप्रयोगस्य लक्षणादिभिरप्युपपत्तेः अनन्यथासिद्धत्वाभावेन प्राचीनज्ञानाबाधकत्वात् TattvCin. iv(2). 478.2; ŚivārkaMaDī. i. 277.25 (*on* i. 1.26)

अनन्यथासिद्धदण्ड (ananyathāsiddha-daṇḍa) *m.* staff which is indispensable (antecedent) दण्डाद् घट इत्यादौ घटं प्रत्यनन्यथासिद्धदण्डघटितो यः समूहस्तदव्यवहितोत्तरसंबन्धाभिन्ना या उत्पत्तिः तद्वान् घटः LaCandr. 760.27.

अनन्यथासिद्धधीबल (ananyathāsiddhadhī-bala) *n.* strength of the notion which is otherwise inexplicable शब्दप्रतिपाद्यत्वादेरप्यनन्यथासिद्धधीबलेन स्ववृत्तित्वाच्च Nyāyāmṛ. 417A.1.

अनन्यथासिद्धपूर्वभावित्व (ananyathāsiddhapūrvabhāvi-tva) *n.* the state of not being an indispensable antecedent अनन्यथासिद्धपूर्वभावित्वमिति चेन्न KhaṇḍanKhā. 1202.16.

अनन्यथासिद्धपौर्वापर्य (ananyathāsiddha-paurvāparya) *n.* indispensable anterior-posterior relation संयोगविभागयोरनन्यथासिद्धपौर्वापर्यनियमलक्षणः कार्यकारणभावोऽप्यस्तु Kiraṇā. 233.14.

अनन्यथासिद्धप्रतिपत्ति (ananyathāsiddha-pratipatti) *f.* (act of) disposal which cannot be accounted for otherwise 'अपः प्रणयति' (इत्यत्र) ··· निनयनस्यार्थकर्मत्वात् प्रयोजकत्वमिति प्राप्ते — द्वितीयादिसंयोगादाकीर्णकराणां प्रतिपत्तिरेवेयम् । न च शेषाभावः ···। अनन्यथासिद्धप्रतिपत्तेरेव धारणप्रयोजकत्वात् BhāṭṭDī. ii. 114.9 (*on* iv. 2.5); अनन्यथासिद्धप्रतिपत्तिविधिबलादेव दक्षिणादानप्राक्कालभाविकण्डूयनस्यैव कार्यत्वावधारणात् BhāṭṭDī. ii. 118.8 (*on* iv. 2.7)

अनन्यथासिद्धप्रत्यक्ष (ananyathāsiddha-pratyakṣa) *n.* perception/ knowledge which cannot be explained otherwise न च तारत्वादीनां स्वाभाविकत्वं विरुद्धत्वं चासिद्धं मन्दस्तारो गकारस्तारान्मन्दोऽन्य इत्यनन्यथासिद्धप्रत्यक्षात् तत्सिद्धेः TattvCin. iv(1). 379.9.

अनन्यथासिद्धप्रत्यभिज्ञा (ananyathāsiddha-pratyabhijñā) *f.* recognition which is otherwise inexplicable अनन्यथासिद्धप्रत्यभिज्ञाबलादशेषशाखाप्रत्ययमेकमेवाग्निहोत्रादिकर्मेति शाखान्तराधिकरणे स्थापितम् CaturCin. iii(1). 750.17.

अनन्यथासिद्धप्रत्यभिज्ञान (ananyathāsiddha-pratyabhijñāna) *n.* recognition which is otherwise inexplicable वस्तुतस्तु अनन्यथासिद्धप्रत्यभिज्ञानबलेनाभेदसिद्धौ प्रतिनियतव्यञ्जकव्यङ्ग्यत्वसाधकस्यैव बलवत्त्वम् TattvCin. iv(1). 423.1.

अनन्यथासिद्धप्रमाणद्वय (ananyathāsiddhapramāṇa-dvaya) *n.* pair of means of valid knowledge which is otherwise inexplicable अतोऽनन्यथासिद्धप्रमाणद्वयबलेनोभयोरपि वाच्यत्वावधारणात् तुल्यबलत्वेन विकल्पः MīmāKau. i. 73.8 (*on* i. 3.9)

अनन्यथासिद्धप्रयोग (ananyathāsiddha-prayoga) *m.* use (of a word) which is not otherwise explicable न च संभूतिविनाशशब्दयोः सप्रपञ्चनिष्प्रपञ्चब्रह्मणि स्वारस्यम्, नाप्यनन्यथासिद्धप्रयोगः ŚrutaPra. ii. 501.27 (*on* iii. 3.34); अनन्यथासिद्धप्रयोगबलात्संज्ञारूपेण पृथक्शक्तिरवश्यं कल्पनीया MayūMāli. 604.24 (*on* ix. 2.5)

अनन्यथासिद्धप्रयोजनवत्त्व (ananyathāsiddhaprayojanavat-tva) *n.* the state of having a purpose which is otherwise inexplicable बाधितार्थस्यानन्यथासिद्धप्रयोजनवत्त्वाभावात् GuruCandr. i. 322.5.

अनन्यथासिद्धप्रायश्चित्तविधि (ananyathāsiddha-prāyaścittavidhi) *m.* injunction for expiatory rite which is otherwise inexplicable नाभुक्तं क्षीयते कर्मेति स्मृतिरुत्सर्गतो भोगेनैव क्षयमाह, अनन्यथासिद्धप्रायश्चित्तविधिना सा बाध्यते TattvCin. ii(2). 192.16.

अनन्यथासिद्धफलसंभव (ananyathāsiddhaphala-sambhava) *m.* possibility of a result which is otherwise inexplicable स्वपदस्य ··· अनन्यथासिद्धफलसंभवे विफलकत्वापादनायोगात् ŚivārkaMaDī. i. 201.32 (*on* i. 1.10)

अनन्यथासिद्धब्रह्मलिङ्ग (ananyathāsiddha-brahmaliṅga) *n.* characteristics of Brahman which are otherwise inexplicable तस्मादनन्यथासिद्धब्रह्मलिङ्गानुसारतः । एकवाक्यबलात् प्राणजीवलिङ्गोपपादनम् Bhām. 159.22 (*on* i. 1.28); अनन्यथासिद्धब्रह्मलिङ्गानुसारेणेतरेषामन्यथासिद्धिवत् ··· पुनरुक्तिं शङ्कते VedāntKa. 127.17 (*on* i. 1.28)

अनन्यथासिद्धमन्त्रान्तर (ananyathāsiddha-mantrāntara) *n.* other *mantras* which cannot be justified otherwise आग्नेयादीनामग्नेरहमित्याद्यनन्यथासिद्धमन्त्रान्तरावरोधेन लिङ्गप्रकरणाभ्यां सर्वार्थत्वासंभवेन MayūMāli. 239.19 (*on* iii. 3.5)

अनन्यथासिद्धयुक्ति (ananyathāsiddha-yukti) *f.* reasoning which is otherwise inexplicable नन्वेवमुदयनादीनामिव स्वरूपसहकारिव्यतिरिक्तशक्त्यभावः प्रसक्त इति चेत् अनन्यथासिद्धयुक्तिवशादागमबलाद्वा तत्सिद्धेः NyāyPari. 505.4.

अनन्यथासिद्धरूपप्रत्यभिज्ञान (ananyathāsiddharūpa-pratyabhijñāna) *n.* recognition of the form which is otherwise inexplicable अनन्यथासिद्धरूपप्रत्यभिज्ञानाच्छाखाभेदेऽपि कर्म न भिद्यते NyāyMāVi. 108.8 (*on* ii. 4.2)

अनन्यथासिद्धलिङ्ग (ananyathāsiddha-liṅga) *n.* I grammatical gender which is otherwise inexplicable सिंहः सिंहीत्यादावनन्यथासिद्धलिङ्गप्रतीतिः शब्दस्य वाचकत्वं कल्पयति ŚāstrDī. 354.7 (*on* iv. 1.6); सिंहः सिंही इत्यादावनन्यथासिद्धलिङ्गप्रतीतेर्लिङ्गमपि क्वचित् टाबादीनाम् ··· वाच्यम् BhāṭṭDī. ii. 92.10 (*on* iv. 1.6); II characteristic mark which is otherwise inexplicable रुद्रेन्द्रादिश्च यत्र स्फुरति परतयानन्यथासिद्धलिङ्गैः तत्तत्त्वैर्विशिष्टो हरिरखिलतनुस्तासु विद्यासु वेद्यः TattvMu. 3.9 (comm. रुद्रेन्द्रादिग्रहणमन्तरान्वयमलभमानैः लिङ्गैः धर्मैः); III inferential cause which cannot be justified otherwise श्रुत्यनन्यथासिद्धलिङ्गाभ्यां लिङ्गान्यथासिद्ध्यनन्यथासिद्धिभ्यां वा पूर्वोत्तरपक्षकोटिद्वयमित्यभिप्रेत्य संशयं दर्शयति ŚivārkaMaDī. i. 264.20 (*on* i. 1.23-24); i. 499.21 (*on* i. 3.41); अनन्यथासिद्धलिङ्गसद्भावे हि नित्यानुमेयवस्तुसिद्धिः MayūMāli. 19.18 (*on* i. 3.1); IV force of the word which is otherwise inexplicable, cf. **अनन्यथासिद्धलिङ्गोपष्टब्ध**.

अनन्यथासिद्धलिङ्गोपष्टब्ध (ananyathāsiddhaliṅgopaṣṭabdha) *adj.* supported by the force of the word which is otherwise inexplicable 'इमाम् अगृभ्णन् रशनाम्' इत्यादिनानन्यथासिद्धलिङ्गोपष्टब्धप्रकरणवशेनैव क्रत्वङ्गत्वसंभवे

वाक्येनाङ्गत्वकल्पनायोगः BhāttDī. ii. 136.9 (*on* iv. 3.12); ii. 321.21 (*on* vi. 7.8); iii. 19.19 (*on* viii. 2.2)

अनन्यथासिद्धवाक्यान्तर (ananyathāsiddha-vākyāntara) *n.* other (Vedic) sentence which is otherwise inexplicable न चास्मिन् वाक्ये विधानाभावादीपदे शिकार्थाधिगमालम्बनसंशीलनयोः सिद्धिः शङ्कनीया, 'तस्माद् ब्राह्मणः पाण्डित्यं निर्विद्य बाल्येन तिष्ठासेत्। बाल्यं पाण्डित्यं च निर्विद्याथ मुनिः' इत्यनन्यथासिद्धवाक्यान्तरसिद्धत्वात् ŚrutaPra. iA. 58.3 (*on* i. 1.1)

अनन्यथासिद्धव्यवहार (ananyathāsiddha-vyavahāra) *m.* (daily) activities or transactions (of the family) which are otherwise inexplicable सा च (अनुमतिः) क्वचिद्वाचनिकी क्वचिदनन्यथासिद्धव्यवहारगम्या BālamBha. ii. 245.31 (*on* 2.138)

अनन्यथासिद्धशब्दबल (ananyathāsiddha-śabdabala) *n.* force of the words which is otherwise inexplicable तत्त्वज्ञानाददत्तफलान्येव कर्माणि प्रायश्चित्तादिव विनश्यन्ति अनन्यथासिद्धशब्दबलात् TattvCin. ii(2). 191.16.

अनन्यथासिद्धशब्दानुविधान (ananyathāsiddha-śabdānuvidhāna) *n.* subsequent conformation on (hearing) the word which is otherwise inexplicable न च शब्दानन्तरं प्रत्यक्षेण तयोरुपस्थितिः तत्र हेतुर्न शब्द इति वाच्यम्। अनन्यथासिद्धशब्दानुविधानात् इमे रजतखण्डे इति स्वकीयं यथार्थज्ञानमनादृत्य तत्रैवेमे रङ्गरजते इति प्रतारकवाक्ये विश्वासेन प्रवृत्तिनिवृत्तिदर्शनाच्च TattvCin. i. 521.5.

अनन्यथासिद्धशास्त्र (ananyathāsiddha-śāstra) *n.* scripture which is otherwise inexplicable भेदप्रतीतेरन्यथासिद्धत्वादनन्यथासिद्धशास्त्रावगतमैक्यं तात्त्विकमित्यर्थः ŚrutaPra. iB. 146.13 (*on* i. 1.4)

अनन्यथासिद्धसामग्री (ananyathāsiddha-sāmagrī) *f.* indispensable (causal) aggregate ज्वालैक्यप्रत्यक्षं तु ... अनन्यथासिद्धसामग्र्यनुवृत्त्यादिहेतुबलात् ... बाध्यतामनुभवति ŚatDū. 210.25.

अनन्यथासिद्धहेतु (ananyathāsiddha-hetu) *m.* reason which is otherwise inexplicable तत्र हेत्वाकाङ्क्षायां सूत्रमुपन्यस्य प्रतिज्ञांशस्य प्राचीनभाष्यैणैव व्याख्यातत्वात् सौत्रमनन्यथासिद्धहेतुमेव व्याचष्टे। नेतर इति TattvPrakā. 19B. 11 (*on* i. 1.16)

अनन्यथासिद्धहेत्वन्तर (ananyathāsiddha-hetvantara) *n.* another reason which is otherwise inexplicable विरिञ्चादय स्वानन्दमयादयः सन्तु तत्प्रापकसद्भावात्। न चोक्तहेतुभ्यस्तद्दूषणम् ...अनन्यथासिद्धहेत्वन्तरस्य चाभावादित्यत आह न चेति TattvPrakā. 19B. 9 (*on* i. 1.16)

अनन्यथासिद्धानन्तर्यनियम (ananyathāsiddhānantaryaniyama) *m.* restriction regarding the subsequent occurrence (of an effect) which is otherwise inexplicable अतोऽनन्यथासिद्धानन्तर्यनियमाधिगमादन्यत्रैवात्रापि स्वानन्तरभाविविशिष्टवाक्यार्थबोधं प्रति करणत्वं प्रत्यक्षत एव सिद्धम् ŚatDū. 168.6.

अनन्यथासिद्धानुमान (ananyathāsiddhānumāna) *n.* inference which is otherwise inexplicable तदेवमागमस्यार्थान्तरलब्धावकाशस्य नान्[न]न्यथासिद्धानुमानाद्यपबाधने सामर्थ्यसंभवः NyāyMa. 7.6.

अनन्यथासिद्धानेकश्रुति (ananyathāsiddhānekaśruti) *f.* many scriptural statements which are otherwise inexplicable अनन्यथासिद्धानेकश्रुतिगणप्रतिपन्नस्य ब्रह्मविभूत्यादेः ... बाधो न युक्तः ŚatDū. 214.5.

अनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेक (ananyathāsiddhānvayavyatireka) *m.* proposition of agreement and contrast which is otherwise inexplicable अनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकवतामप्यकारणत्वे कार्यस्याव स्मिकत्वप्रसङ्गः ĀtmaTaVi. 66.9; एतेनानन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकानुविधायित्वमपि व्युदस्तम् KhandanKhā. 1204.22; तस्मादनुपलब्धेरनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकबलादभावप्रतीतिहेतुता स्वलविशेषेऽवसीयते TattvPradī.(Ci.) 140.3; अनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकाभ्यां हि हेतुत्वनिश्चयः ŚrutaPra. iB. 125.32 (*on* i. 1.3); अनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकबलात् सर्वत्र शब्दवाच्यत्वं कल्पनीयम् VivaPraSam. 331.15; दोषाभावस्य सहकृतत्वेन सामर्थ्यं सहकृतत्वे सिद्धेऽनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकाभ्यां सिद्धतया दोषाभावस्य कारणताया वज्रलेपायमानत्वात् SarvaDaSam. 12.242; अनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकौ हि कारणकृतिं कुर्वाते NyāySu.(Ja.) 150B. 2 (*on* i. 1.9)

अनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकतस् (ananyathāsiddhānvayavyatireka-tas) *adv.* due to the proposition of agreement and contrast which is otherwise inexplicable द्रव्यबहिरिन्द्रियमात्रलक्ष्यत्वे उद्भूतरूपवत्त्वम् ... अनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकतः TattvCin. ii(1). 357.3.

अनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकवत्त्व (ananyathāsiddhānvayavyatireka-vat-tva) *n* the state of having (in support) the proposition of agreement and contrast which is otherwise inexplicable लिङ्गतज्ज्ञानयोर्द्वित्वात्रापि विषयविषयिणोर्द्वयोरपि कारणत्वमस्त्विति चेन्न, तत्र द्वयोरप्यनन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकवत्त्वात् ŚatDū. 133.23.

अनन्यथासिद्धार्थप्रतिभा (ananyathāsiddhārthapratibhā) *f.* flash of meaning which is otherwise inexplicable यदि कश्चिदेवमाह — न वर्णत्रयमर्थस्य वाचकं स्फोटव्यतिरिक्तत्वात् घटवद् इति, तस्य वर्णत्रयप्रतिपत्त्यनन्तरमनन्यथासिद्धार्थप्रतिभान्यथानुपपत्त्या शशिचन्द्रनिषेधवद्बाधः TātpaṬ.(U.) 473.20 (*on* 5(11). 134)

अनन्यथासिद्धार्थप्रत्यय (ananyathāsiddhārthapratyaya) *m.* cognition of the meaning which is otherwise inexplicable वाच्यवाचकसंबन्धनिषेधेऽप्यनन्यथासिद्धार्थप्रत्ययान्यथानुपपत्त्यार्थापत्तिबाध इत्याह TātpaṬ.(U.) 431.21 (*on* 5(10). 26); अनन्यथासिद्धार्थप्रत्ययान्यथानुपपत्तिप्रसूतार्थापत्तिरेव प्रमाणमित्युक्तार्थः YuktiSneha. 91.13 (*on* i. 1.5)

अनन्यथासिद्धि (an-anyathāsiddhi) *f.* absence of establishment in any other way, inexplicability otherwise अग्निशैत्यानुमानादौ युक्तं प्रत्यक्षबाधनम्। तस्य ह्यनन्यथासिद्धेरिह त्वेवं न युज्यते NyāyMañ. ii. 20.33; TātpaṬ.(Va.) 400.6 (*on* ii. 1.36); व्यवहारस्यानन्यथासिद्धौ क बाधकम् ĀtmaTaVi. 394.11; 538.15; न त्वत्र चरमस्यानन्यथासिद्धिः Bhām. 190.7 (*on* i. 2.26); न च कार्यस्यानन्यथासिद्धिः, अन्योपादानत्वेनाप्युपपत्तेः NītiMā. 44.5; TārkiRa. 195.1; कार्यं नोपादानहीनम्। न च सत्यतो साक्षादुपादाने कार्याननुकूलत्वात्, साक्षादुपादा[नत्व]कल्पनायां च गौरवमनवस्था च। अतो विपक्षबाधकानन्यथासिद्धी PrakaVi. 6.18; न ह्यत्र ज्वालैक्यप्रत्यक्षवत् पावकौष्ण्यप्रत्यक्षं दुर्बलमनन्यथासिद्धेः NyāyPari. 299.1; 500.15; अनन्यथासिद्धिरूपोऽप्यत्र बलाबलविभागोऽनुसंधेयः SivārkaMaDī. i. 252.11 (*on* i. 1.21)

अनन्यथासिद्धिबाधितत्व (ananyathāsiddhibādhita-tva) [w. r. for अन्यथासिद्धिबाधितत्वात्] NyāyKu. 166.2.

अनन्यथासिद्धिविश्रान्त (ananyathāsiddhi-viśrānta) *adj.* depending on the validity which is otherwise inexplicable अनन्यथासिद्धिविश्रान्तोऽपि स्वभावहेतुर्बाधकाद्व्यावृत्त्युपहन्येत ĀtmaTaVi. 394.12.

अनन्यथासिद्ध्यभाव (ananyathāsiddhy-abhāva) *m.* absence of explicability otherwise तदपि प्रत्यक्षलक्षणोक्तेरनन्यथासिद्ध्यभावाच्च सिध्यतीत्याह Kāśi. i. 205.23 (*on* 4.6); आनन्दप्रादुर्भावेऽपि मदनुपपत्तौ न बाधकत्वसंभवः, अनन्यथासिद्ध्यभावात् PrakaVi. 109.23.

अनन्यथास्थित (ananyathā-sthita) *adj.* not established otherwise यथा फलैकताशब्दो न्यायश्चानन्यथास्थितः। न तथा फलभेदार्थाश्शब्दा न्यायाश्च सन्ति नः NyāyKu. 198.9.

अनन्यथोत्पाद (an-anyathotpāda) *m.* absence of origination otherwise पूर्वं परमनातत्वादबाधितैव जायते। परस्यानन्यथोत्पादान्न त्वबाधेन संभवः TantrVā. 878.19 (*on* iii. 3.14)

अनन्यथोपपत्ति (an-anyathopapatti) *f.* [Inst.] because of reasoned explanation which is not otherwise possible ज्ञानान्नोक्षो नामानन्यथोपपत्त्या प्रसाददेवोक्तो भवति TattvPrakā. 6A. 11 (*on* i. 1.1)

अनन्यदत्त (ananya-datta) *adj.* A offered by the ardently devoted अनन्यदत्तैरपि हव्यकव्यैः। अलब्धपूर्वामभजत् तदानीम् ... प्रीतिमन्त्रैस्तपोसा Yādavā. 7.9 (comm. एकान्तिभिः स्वाराधनबुद्ध्या दत्तैः); B (an-anya-datta) not given to anyone else, cf. **अनन्यदत्तवागाप्ता**.

अनन्यदत्तवागाप्ता (ananyadattavāg-āptā) *adj.* (*f.*) obtained through the assurance (*lit.* words) (that a maiden has) not been given to anyone else अनन्यदत्तवागाप्तां शुभलक्षणसंयुताम्।... प्राप्य धर्मेण चोद्वहेत् VedavyāSm. 2.3.

अनन्यदयितापति (ananyadayitā-pati) *m.* husband of a devoted wife भूतलाप्सरसा सार्धमनन्यदयितापतिः। अकृत्रिमप्रेमरसं स रेमे कान्तया तया YogVā. iii. 16.1.

अनन्यदर्थ (an-anyadartha) *adj.* [P. vi. 3.100] not meant for anyone else (i.e. meant for oneself) अनन्यदर्थं जयमिच्छता ते विसर्जिता(:) कापथगामिनाशु। दशाननेनाहिगणाः प्रकामं ययुः (?पपुः) कदुष्णं रुधिरं जनानाम् Rāvaṇā. 19.53.

अनन्यदर्शिन् (an-anyadarśin) *adj.* I who does not perceive anything as different (from the self) अनन्यदर्शिनस्तु न आत्मार्थं योगक्षेमं मीहन्ते GītāBh.(Śaṅ.) 268.7 (*on* 9.22); सर्वभूतात्मभूताय कृष्णायानन्यदर्शिने। देयम् ... दत्तस्यानन्त्यमिच्छता BhāgP. x. 74.24; II not seeing anyone as different (from himself), GītāBh.(Śaṅ.) 268.7 (*on* 9.22); BhāgP. x. 74.24.

अनन्यदाश (an-anyadāśa) *adj.* [P. vi. 3.99] not having hope (i.e. not hoping) for anything else तत्रात्र पुत्रो विनयं न कश्चिज्जहौ पिता नानुनयं कदाचिद्। यतः पितापुत्रमनन्यदाशं कस्यापि नाभूदपरस्य वृत्तम् RāghPāṇ. (comm. ... अन्यस्मिन्नाशा यस्य)

अनन्यदासी (ananya-dāsī) *f.* maid-servant (who is devoted) to nobody else, devoted maid-servant सा …। अनन्यदासीं संस्थाप्य निर्गत्यै-कान्ततस्ततः। ययावुपपतेर्गेहम् KathāSaSāg. x. 5. 195.

अनन्यदुर्लभ (ananya-durlabha) *adj.* uniquely difficult to attain, very difficult to attain अनन्यदुर्लभाचिन्त्यगीयमाननिजाद्भुतः। सुभक्तसुलभो देवो लक्ष्मीकान्तो हरिः स्वयम् SkandP. iii(1). 3. 28; ययातिः …। अनन्यदुर्लभं स्वर्गं प्रपेदे श्राद्धपुण्यतः SkandP. iii(1). 36. 184 [better read अत्यन्त°]

अनन्यदृश् (an-anyadṛś) *adj.* [P. iii. 2. 60] A which appears by itself without the aid of anything else, self-evident पश्यंस्तैजस आत्मोक्तः स्वयंज्योतिः प्रकाशिता।… प्राज्ञ आत्मा ह्यनन्यदृक् UpadeSā. 252. 25; योऽनन्यार्थो यदर्थं च सर्वं योऽनन्यदृक् सदा BṛĀraUBhVā.(Sambandha.) 1083; अजमेकं स्वतःसिद्धं प्रत्यग्रूपमनन्यदृक्। वस्त्वेवं वेदिहाभीष्टं किमर्थं साध्यतेऽपरम् BṛĀraUBhVā. i. 2. 26; B not looking at anything else, looking nowhere else वृषभानुसुताकान्तविहारे … समावृत्ते सर्वेऽनन्यदृशोऽभवन् SkandP. ii(6). 2. 31; ततः सोऽनन्यदृग् राजा तां पश्यन् पुत्रिकां सदा KathāSaSāg. xviii. 3. 29; पित्रोरिवानन्यदृशां प्रजानामाशंसया सार्धमवाप वृद्धिम् Yādavā. 12. 13 (comm. अनितरदृष्टीनाम्)

अनन्यदृश्य (ananya-dṛśya) *adj.* visible (only) to those who are solely devoted स दैत्यहत्यामिच्छद्भिस्सुरैरेवमभिष्टुतः। अनन्यदृश्यस्सहसा दयया दर्शनं ददौ Yādavā. 1. 65.

अनन्यदृष्ट (an-anyadṛṣṭa) *adj.* A not known to anyone else सामन्तजन्मापि कवीश्वराणां महत्तमो वाक्पतिराजसूरिः। यदृच्छयाप्यन्यमपीडयन् सन्नुत्पादयत्यर्थमनन्यदृष्टम् UdaySuKa. 154. 13; B not looked after or taken care of by anybody else राज्यस्यानन्यदृष्टस्य कर्तव्येषु मुमोह सः RājTa. (Ka.) 8. 859.

अनन्यदृष्टि (ananya-dṛṣṭi) *adj.* I with the eyes not fixed anywhere else, not looking anywhere else सुमध्यमा। विजित्य नेत्रप्रतिघातिनीं प्रभामनन्यदृष्टिः सवितारमैक्षत KumāSam. 5. 20; अयम् (कृष्णसारः) …। अनन्यदृष्टित्तामेव मृगीं रुद्वा निरीक्षते Vikramo. 4. 58; उभयमपि तन्मनस्कमनन्यदृष्टि परित्यक्तसमस्तान्यप्रयोजनमभूत् ViṣṇuP. iv. 6. 38; वनिताजनमनन्यदृष्टिरीक्षमाणो दिवसमनयम् TilaMañ. 323. 13; यथा त्वमेकाग्रमनास्तपस्वी निरीक्षसे तीक्ष्णमरीचिमेनम्। तथा तपस्तीक्ष्णमनन्यदृष्टिस्तपस्विनी सापि विलोकते त्वाम् Surath. 13. 80; सनातनीं दृष्टिमनन्यदृष्टिः सानन्दमालोकत नन्दपत्नी Yādavā. 4. 18; 11. 38; 12. 74; II with the mind not fixed anywhere else किमपि नष्टमिवान्विष्यन्ननन्यदृष्टिर्बभ्राम Kād. 279. 5; *f.* eyes (i.e. mind) fixed on nothing else अनन्यदृष्ट्या भजतां गुहाशयः स्वयं विधत्ते स्वगतिं परः पराम् BhāgP. iii. 13. 49.

अनन्यदृष्टित्व (ananyadṛṣṭi-tva) *n.* the state of having the thoughts not fixed anywhere else अनन्यदृष्टित्वम् …। जिनेन्द्रपादार्चनतत्परत्वं नामाहर्ती दृष्टिमभिष्टुवन्ति VarāṅgaC. 22. 31.

अनन्यदृष्टिमनस् (an-anyadṛṣṭimanas) *adj.* having the eyes and mind not fixed anywhere else अनन्यदृष्टिमनसौ तावभूतां परस्परम् TriṣaŚaPuC. iv. 7. 162.

अनन्यदेव (ananya-deva) *adj.* having no other god [PW., pw., MW.], epithet of the Supreme Being [APTE]

अनन्यदेवत (an-anyadevata) *adj.* [*f.* -ā] not having any other deity (i. e. solely devoted) तेषामेकान्तिनः श्रेष्ठास्ते चैवानन्यदेवताः MahāBhā. xii. 328. 30; पुनरपरं मंजुश्रीर्ये श्राद्धाः कुलपुत्रा वा कुलदुहितरो वा ये यावज्जीवं त्रिशरणमुपगृह्णन्ति अनन्यदेवताश्च भवन्ति GiMs. i. 19. 7; तस्य केनचिदनुपदिष्टा सहजैव शैशवादारभ्यानन्यदेवता भगवति … मवे भूयसी भक्तिरभूत् HarṣaC. 151. 5; अनन्यदेवता भक्त्या ये मद्भक्तजनप्रियाः। मामेव शरणं प्राप्ता मद्भक्तास्ते प्रकीर्तिताः VṛGautaSm. 564. 19(8); पतिमनुद्दृशुस्तमेव दूरात् अचरमदेवमनन्यदेवतास्ताः Yādavā. 24. 19 (comm. तदतिरिक्तदेवताभजनरहिताः)

अनन्यदेवतव्यवेत (an-anyadevatavyaveta) *adj.* not intervened by (a sacrificial animal having) a different deity एकदेवतेष्वनन्यदेवतव्यवेतेषु समानः पशुपुरोडाशो भवति HirŚS. ix. 8. 50 (985. 6)

अनन्यदेवताकत्व (ananyadevatāka-tva) *n.* the state of having no other deity अनन्योपायत्वं च अनन्यदेवताकत्वपर्यन्तम् PāñcRāRa. 139. 7; 139. 18.

अनन्यदेवताभक्त (an-anyadevatābhakta) *adj.* not devoted to any other deity ब्राह्मणः … युवा …। अनन्यदेवताभक्तः (आचार्यत्वमर्हति) PañcaRā. (Ha.) i. 2. 15; मत्कीर्तिश्रवणे युक्ताः …। अनन्यदेवताभक्ताः साध्या देवा भवन्त्विमे LiṅgaP. ii. 1. 53.

अनन्यदेवतासामान्य (an-anyadevatāsāmānya) *adj.* common to no other deity अनन्यदेवतासामान्यचिह्नदर्शनेन श्रीरसावित्युपजातनिश्चयोऽपि … प्राकृतामिव स्त्रियमदर्शितसंभ्रमस्तामपृच्छत् (नृपतिः) TilaMañ. 55. 10.

अनन्यदेवतास्थायिन् (an-anyadevatāsthāyin) *adj.* not resorting or devoted to any other deity अनन्यदेवतास्थायिन्यायतैमहि ते वयम्।… सज्जने PāñcRāRa. 1. 11.

अनन्यदेवत्व (ananyadeva-tva) *n.* the state of not having any other lord अनन्यदेवत्वमियं क्षमा च भूमौ च शय्या नियमश्च धर्मे। पतिव्रतात्वं विफलं ममेदम् Rāmā. v. 26. 12.

अनन्यदेशकालत्व (ananyadeśakāla-tva) *n.* the state of not having a different space and time (from those of other entities) यच्चोक्तम् — आकाशस्य सर्वेणानन्यदेशकालत्वाद् ब्रह्मणा तत्कार्यैश्च सह विदितमेव तद्भवति, अतो न प्रतिज्ञा हीयते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 430. 6 (*on* ii. 3. 6)

अनन्यदेशगमनमात्र (ananyadeśagamana-mātra) *n* [Inst.] by merely going to no other place (i e. by merely going to the same place) भेदेनापि हि प्रयुज्यमानानामनन्यदेशगमनमात्रेण देशतत्त्वसिद्धिः TantrVā. 473. 8 (*on* ii. 2. 3)

अनन्यदेशज (ananyadeśa-ja) *adj.* not born in a different country (i. e. born in the same country) अनन्यदेशजः सुज्ञिः …। कीर्तिमेष हरेद्ध्यावितीर्ष्याकलुषो हि सः RājTa.(Ka.) 8. 1635; भूमिज्ञौ तौ हि कोट्टस्य विवेदानन्यदेशजौ RājTa.(Ka.) 8. 1833.

अनन्यदेशत्व (ananyadeśa-tva) *n.* the state of not being a different (i. e. same) place पिण्ड एव कुण्डे बदरवत् कुतो नोपलभ्यत इति चेत्। न। अनन्यदेशत्वात्। भेदेन तूपलभ्यत एव ĀtmaTaVi. 402. 6.

अनन्यद्रव्यता (ananyadravya-tā) *f.* [Inst.] because of being the same (*lit.* not different) substance एकमृत्पिण्डारब्धघटशरावादीनां तन्मृत्पिण्डादनन्यतया (v. l. °दनन्यद्रव्यतया) तद्ज्ञानेनैव तेषां ज्ञातता VedāntDī. 5. 4 (*on* i. 1. 0)

अनन्यद्रव्यरुचिकर (an-anyadravyarucikara) *adj.* not causing deliciousness in other substances अन्नं वृत्तिकराणां श्रेष्ठम् … तिन्दुकमनन्न- (v. l. in Gaṅgādhara's comm. °नन्य)द्रव्यरुचिकराणाम् CaraS. i. 25. 39 (1922 Ed.) (Gaṅgādhara अनन्यस्य स्वस्यैव रुचिकराणां जाम्बवादीनां मध्ये तिन्दुकफलं श्रेष्ठतमं स्वरुचिकरम्)

अनन्यद्रव्यसंयुक्त (an-anyadravyasaṁyukta) *adj.* not mixed with any other substance गुग्गुलुद्रव्यम् … अनिर्दग्धमनन्यद्रव्यसंयुक्तमृत्तिकाङ्गारवर्जितमभिसंवीक्ष्य … महति कटाहे … मूयते Hastyāyur. 666. 8 (4. 20)

अनन्यद्रष्टृक (ananyadraṣṭṛ-ka) *adj.* having no other cognizer (than one's own self) बोधे साधारणा येऽस्य स्वप्ने तेऽनन्यद्रष्टृकाः BṛĀraUBhVā. ii. 1. 285.

अनन्यधन (an-anyadhana) *adj.* not having any other (kind of) wealth संन्यासेन कृताकृते प्रशमिते ज्ञानेन मोहे हते धन्योऽनन्यधनो निरन्तरममुं मोक्षं जनो भोक्ष्यते AmṛUda. 5. 10.

अनन्यधर्म (ananya-dharma) *m.* duty of those devoted to none else (than the God) सः। जगद्धितार्थाय जगौ दयावान् अन्यैरविज्ञेयमनन्यधर्मम् Yādavā. 23. 27 (comm. अनन्यानामेकान्तिनां धर्मम्); *adj.* (an-anyadharma) not having (i. e. not requiring) the characteristics of other (expiations) [जपः] तत्स्थानत्वादनन्यधर्मः खले वालीवत् BhaktiSū.(Śā.) ii. 2. 22.

अनन्यधर्षणीयता (ananyadharṣaṇīya-tā) *f.* the state of being not defeated or assailed by any one else, unassailability द्यूतेऽपि … अतिकर्कशपुरुषप्रतिसंसर्गादनन्यधर्षणीयता DaśKuC. 135. 23.

अनन्यधामन् (an-anyadhāman) *adj.* who does not have anything else as abode देवो देयाददारं शममरजनतानन्दनोऽनन्यधामा SaraKaṇṭhā. 285. 14 (comm. नास्त्यन्यद्धाम स्थानं यस्य सोऽनन्यधामा। स्वात्माराम इत्यर्थः)

अनन्यधी (ananya-dhī) *adj.* having the mind or thought not directed towards anything else, of undistracted mind मुहूर्तार्धं मुहूर्तं वा जपन्नास्ते ह्यनन्यधीः PauṣkS. 27. 623; स्तवं चेदं मासमेकमनन्यधीः। पठस्व BrahmāṇḍP. ii. 37. 6; iii. 44. 2; ध्यात्वा निष्कलरूपं तु मूलमन्त्रमनन्यधीः PāraS. 6. 51; 19. 19; भावयेदेकमात्मानं तमनन्तमनन्यधीः ĀtmaBo. 38; हविष्याशी जपेत् सम्यक् वसुलक्षमनन्यधीः ŚāraTi. 7. 83; 15. 65; ध्यायेदेवमनन्यधीः KulārT. 4. 108; 6. 71; 10. 69; ध्यायेत् कृष्णमनन्यधीः BrahmVaiP. i. 26. 98; स राजा …। अर्चयामास गौरीशं दिवा नक्तमनन्यधीः SkandP. iii(3). 5. 26; पूजयेन्मामनन्यधीः।… नरः VarāP. 211. 82; शंभुर्ध्यायति … अनन्यधीर्देवि त्वत्पदपङ्कजद्वयम् YaśasCam. i. 476. 7; ii. 395. 3; नित्यशस्तास्तु पूजयेच्च जपेत्तथा। अष्टोत्तरशतं … विधिमनन्यधीः TantrRā. 17. 87; यश्चानन्यधियामनन्तविभवः

प्रत्यक्षतामश्नुते NyāyPari. 90. 3; विश मुङ्क्ष्व गृहं तेषामपि पूर्णमनन्यधीः LiṅgaP. ii. 6. 62; स शिवः शक्रमाह ···। आराधयस्व ··· नारायणमनन्यधीः BrahmP. 129. 88; बाणलिङ्गेऽथवा सूर्ये यजेद्देवीमनन्यधीः DevīBhāP. ix. 50. 75; एवं सर्वमयं ध्यानं यश्च पश्यत्यनन्यधीः। स याति परमं स्थानम् PadmP. iv. 84. 86; तस्मात्ते शतशो राम नमस्कुर्यामनन्यधीः AdhyāRā. i. 5. 57; i. 7. 22; vi. 6.62; श्रुत्वा लिलेखाशु सप्तलक्षाण्यनन्यधीः BṛKathāMañ. i. 3. 85; ii. 1. 32; iii. 1. 38; अष्टोत्तरसहस्रं तु जपेद्देवमनन्यधीः ĪśānŚiPa. i. 9. 136; i. 29. 44; प्रतर्पयेच्च: ··· नरो हरिम् । अनन्यधीः PañcaRā.(Nā.) iii. 13. 13; विचक्षणः।··· गच्छेद् द्वादशान्तमनन्यधीः MālinīT. 9.77; प्रणिपतामि भवन्तमनन्यधीरखिलकारणमाश्रित–तारणम् Yādavā. 3.15; महागणपतिं यस्तु सदा ध्यायत्यनन्यधीः ŚaṅkaVi.(Ā.) 106. 12; 9.1; जपेन् मन्त्रमनन्यधीः MahNirvāT. 7. 83 = TantrSā.(K.) 38. 8.

अनन्यधृति (ananya–dhṛti) *adj.* of uncommon steadiness (i. e. very steady or strong) बहुमतो मनुजा दधते धृतिं बहुमतोऽयमनन्यधृतिः (गिरिः) सताम् Yādavā. 6. 14 (comm. न विद्यतेऽन्य आश्रयत्वेन यस्याः सा अनन्या अनितरसाधारणी धृतिर्धैर्यं यस्य स तथोक्तः)

अनन्यनगरसदृशी (an-anyanagarasadṛśī) *adj.* (*f.*) not like that of any other city (i. e. surpassing the fame of other cities) स्थाने खलु कुसुमपुरस्यानन्यनगरसदृशी ··· पृथिव्यां स्थिता कीर्तिः DhūrtaViSaṁ. 3. 23.

अनन्यनरवेद्यता (ananyanaravedya–tā) *f.* the state of not being cognisable by any other person इदंवृत्तिचिदाभासे इत्थं रजतकल्पनात्। नाहं रजतधीस्तद्वदनन्यनरवेद्यता VedāntSiSūMañ. 2. 39 (comm. पुरुषान्तरागोचरता)

अनन्यनाथ (an-anyanātha) *adj.* [*f.* -ā] not having any other protector or refuge सह तेन मर्तुमिच्छत्यनन्यनाथोऽनुरक्तः पौरवृद्धलोकः DaśKuC. 119. 12; अनन्यनाथाः ··· जहीहि नास्मान्नगतीर्वराकाः VarāṅgaC. 28.87; आ जन्मनो विहितभक्तिरनन्यनाथः सारथ्यकर्मणि च दक्षतया नियुक्तः।··· अरुणः SūktiRa. 34. 22; Subhāṣi. 3130; अनन्यनाथां स्थितिमाप्नुवन्त्याः ···। शुश्राव ··· शौरिः ··· प्राक्रोशनन् Yādavā. 23. 8; (त्वम्) अनन्यनाथावथ पार्षदौ तौ।··· न्यगादीः Nārāy. iii. 11. 6 (*but* comm. अनन्यनाथौ आत्मैकशरणौ); नन्दसूनुः कथमस्मान् विसृजेदनन्यनाथाः Nārāy. x. 73. 2.

अनन्यनारीकमनीय (an-anyanārīkamanīya) *adj.* not (even) to be desired by any other woman एतावता नन्वनुमेयशोभि काञ्चीगुणस्थानमनिन्दितायाः। आरोपितं यद् गिरिशेन पश्चादनन्यनारीकमनीयमङ्कम् KumāSaṁ. 1. 37.

अनन्यनारीसामान्य (an-anyanārīsāmānya) *adj.* not common (i. e. not accessible) to any other lady अनन्यनारीसामान्यो दासस्त्वस्याः पुरूरवाः Vikramo. 3. 18.

अनन्यनिमित्तत्व (ananyanimitta–tva) *n.* the state of not being caused by anything else यस्य त्वभावः प्रमेयः, तत्परिच्छेदात् प्रवृत्तिः, तस्यानन्यनिमित्तत्वेनोपयोगवत् प्रमाणविषयत्वम् BrahmSi. 93.1; प्रत्यगात्मनि तु चितिस्वभावत्वात्स्वयंप्रकाशमाने ब्रह्मस्वरूपानवभासस्य अनन्यनिमित्तत्वात् तद्गतनिसर्गसिद्धाविद्याशक्तिप्रतिबन्धादेव तस्य अनवभासः PañcPā. 5.3 (*on* i. 1. 1)

अनन्यनियम (an-anyaniyama) *adj.* not observing any other vow वीर ···। मानयानन्यनियमो मान्यमेनमनामयः Yādavā. 6. 91.

अनन्यनिर्जित (an-anyanirjita) *adj.* not conquered or won by anyone else जिता त्वया यत्पृथिवी न तज्जितम् ···। अनेन यूना यदनन्यनिर्जितं जितं वधूजन्म तदूर्जितं जितम् ŚivLī. 11. 47.

अनन्यनिवृत्ति (an-anyanivṛtti) *adj.* which cannot be averted by any other means सः ···। निश्चित्य चानन्यनिवृत्ति वाच्यं त्यागेन पत्न्याः परिमार्ष्टुमैच्छत् RaghuVa. 14. 35.

अनन्यनिष्ठ (an-anyaniṣṭha) *adj.* not dependent on or subordinate to anything else नापि भावार्थनिष्पादितो विध्यर्थः स्वर्गं निष्पादयति अन्योत्पादकत्वेन निष्पाद्यमानस्य भावार्थवदवाक्यार्थत्वप्रसङ्गात्, स्वर्गस्यैव ··· अनन्यनिष्ठस्य चोत्पद्यमानस्य वाक्यार्थत्वप्रसङ्गात् TātpaṬ.(U.) 106. 25 (*on* 2. 229); तर्हि पुरुष एव वाक्यार्थो भवतु स ह्यनन्यनिष्ठः स्वतन्त्रत्वात् NyāyMañ. i. 306. 3; तच्चानन्यनिष्ठं (यागस्वरूपम्) स्वयं चाप्रयोजनीभूतम् NyāyRaMā. 138. 19; वपुरपि हि दृशा गृह्यतेऽनन्यनिष्ठम् TattvMu. 4. 84 (comm. जीवनिष्ठत्वं विनैव)

अनन्यनिष्ठता (ananyaniṣṭha–tā) *f.* the state of not being dependent on or subordinate to anything else तत्र व्रीहीणामनन्यनिष्ठतया स्वप्राधान्येन निर्देश(श्य)त्वमेवोद्देश्यत्वम् MayūMāli. 177. 9 (*on* ii. 3.13)

अनन्यनिष्ठत्व (ananyaniṣṭha–tva) *n.* the state of not being dependent on or subordinate to anything else तत्र च ग्राह्यनीलादेरनन्यनिष्ठत्वेनावभासनादर्थत्वम्, ग्राहकस्य च बोधात्मकत्वेन ज्ञानत्वम् TātpaṬ.(U.) 270. 25 (*on* 5(3). 128); न तर्हि तत् कस्यचिद्विशेषणम्, अनन्यनिष्ठत्वात् ŚatDū. 188. 24.

अनन्यनिष्पाद्य (ananya–niṣpādya) *adj.* to be accomplished by no other [MW.]

अनन्यनिष्पाद्यत्व (ananyaniṣpādya–tva) *n.* the state of not being fit to be accomplished by anyone else यद्यपि साङ्गे कर्मण्यन्यकर्तृत्वं तथापि स्वद्रव्यत्यागात्मकं प्रधानं स्वयं कुर्यात् तस्यानन्यनिष्पाद्यत्वात् Mitā. 334. 10 (*on* 3.17)

अनन्यनृपभुक्त (an-anyanṛpabhukta) *adj.* not enjoyed by any other king अनन्यनृपभुक्तं यद्यदन्येभ्यः समुच्छ्रितम्।··· कथं लभ्यं दुरासदम् SkandP. iv. 19.104.

अनन्यनेय (an-anyaneya) *m.* I epithet of Buddha (*lit.* not to be led by anyone else) बहुजनमहितो स्वयंभु अनन्यनेयो भवेय सर्वज्ञो MaVastuAva. i. 118.14; होहिति अनन्यनेयो बुद्धो नेता MaVastuAva. i. 208. 5; ii. 12. 14; iii. 110.12; iii. 123.21; MahāVyu. 126.50; II epithet of a Buddhist convert अथ जीवकः कुमारभृतो दृष्टधर्मा ··· अपरप्रत्ययोऽनन्यनेयः ··· अञ्जलिं प्रणम्य भगवन्तमिदमवोचद् GiMs. iii(2).46. 18 [DBHS.]

अनन्यपक्ष (ananya–pakṣa) *m.* view maintaining that the individual soul is not different from Brahman येनान्यस्तेन संसारी कर्माधिकृत इष्यते। अनन्यपक्षेऽहं ब्रह्मेत्युक्तेर्ब्रह्म प्रपत्स्यते BṛĀraUBhVā. ii. 1.471.

अनन्यपक्षिक (an-anyapakṣika) *adj.* not adhering to other (heretical) sects माता पिता भगिनी भ्रातरो च ये चापि ज्ञातयो अनन्यपक्षिका। चराम धर्मं परलोकहेतोः MaVastuAva. ii. 80. 17 [DBHS.]

अनन्यपदार्थ (an-anyapadārtha) *m.* other than the meaning conveyed by the word outside (of a Bv. Cpd.) (i.e. meaning conveyed by the constituent members of a Cpd.) नञः परादनन्यपदार्थे वर्तमानाद् भावेत्वतलावेव भवतः CāndraVṛ. *on* iv. 1.137; अथान्यपदार्थग्रहणं किमर्थम्।··· अविशेषेण तत्पुरुष उच्यमानोऽनन्यपदार्थे कृतावकाशोऽन्यपदार्थे परत्वाद् बहुव्रीहिणा यथा बाध्येत वीरपुरुषको ग्रामश्चित्रगुर्देवदत्त इति Nyās. i. 391.1 (*on* ii. 2.24)

अनन्यपदार्थत्व (ananyapadārtha–tva) *n.* the state of not being any other object सच्छब्दः प्रमाणसंबन्धार्हतां वदति यद् वा ब्रह्म वदति। अन्यतरार्थत्वेऽपि अनन्यपदार्थत्वं सिध्यति ŚrutaPra. ii. 254. 12 (*on* ii. 1. 15)

अनन्यपर (an-anyapara) *adj.* [*f.* -ā] **A** not referring to anybody or anything else, not intending to convey anything else यद्यपि ब्रूयादित्यनेन कर्ता नोपात्तस्तथापि अश्रूयमाणशब्दः कृदन्तत्वात्कर्तरि कृदिति चानन्यपरस्मरणात् कर्तृविशेषणं पुरुषमुपादत्ते TantrVā. 982. 24 (*on* iii. 4.14); यदि च स्वरूपेऽप्यागमः प्रमाणं तदानन्यपरागमप्रतिपन्नेऽर्थे प्रमाणान्तरविरोधाभिधानमयुक्तमेव BālaKrī. ii. 33. 11 (*on* 3. 70); यदप्राप्तं विधिविषयतयोपपद्यते तद्विवक्ष्यते, अनन्यपरशब्दावगम्यत्वात् ManuBh. i. 464. 19 (*on* 5. 89); वृद्धव्यवहारे ह्यनन्यपराण्येवाक्षराण्यर्थावबोधकतया व्युत्पन्नानि PrakaPañ. 6. 14; TantrRaha. 66. 11; 'वषट्कर्तुः प्रथमभक्षः' इत्यादौ अनन्यपराभिधानावगतत्वाद् विधेर्नाविधेयता सिध्यति Kāśi. i. 171.2 (*on* 2. 206); YuktiSneha. 28. 39 (*on* i. 1. 2); न चानन्यपरं वाक्यं स्वार्थे उपचरितार्थं युक्तम् Bhām. 5.18 (*on* i. 1. 1); GuruCandr. i. 325. 18; वेदस्योपबृंहणापेक्षत्वेऽपि अनन्यपराविरुद्धानेकस्मृतिषु सतीषु, विरुद्धायाः ··· उपबृंहणत्वमत्याय्यम् VedāntSā.(Rā.) 140. 2 (*on* ii. 1.1); अनेनानन्यपरेण प्रतिपादितमेव परतत्त्वमन्यपरेषु सर्ववाक्येषु केनापि शब्देन प्रतीयमानं तदेवेत्यवगम्यते VedāSaṁ. 136. 5; अस्मिन्ननन्यपरेऽनुवाके तयोरिन्द्रादितुल्यतया तद्विभूतित्वप्रतिपादनात् VedāSaṁ. 136. 8; 138. 1; न हि परमपुरुषस्य कार्यत्वकर्मवश्यत्वादिकं कश्चिदनन्यपरवाक्येनावगम्यते ŚrutaPra. iB. 257. 28 (*on* i. 1.25); iB. 281. 26 (*on* i. 1.32); अनन्यपरस्पष्टार्थवाक्ये लब्धे तदेकार्थतयानिश्चितवाक्यद्वयविषयत्वात् 'योनिश्च हि गीयते' इति सूत्रं चरममभूत् ŚrutaPra. ii. 172. 19 (*on* i. 4. 28); भवतु वैतद्वाक्यमनन्यपरम् ŚatDū. 227. 17; ŚivārkaMaDī. i. 320. 21 (*on* i. 2. 3); **B** not having any other purpose or intention अध्यापनविधेस्तु अध्यापननियोग एवोद्देश्यो नाध्ययननियोगः अनन्यपरक्रत्वुद्देशस्यैव च कार्यत्वात् इति भावः YuktiSneha. 8. 32 (*on* i. 1. 1); अभ्यासः अनन्यपरं पुनःश्रवणम् LaCandr. 425. 35; न तावदभ्यासः प्रमाणम्। विधेः फलसंबन्धादिपरत्वेन अनन्यपरविधिपुनःश्रवणाभावात् MīmāKau. i. 164. 6 (*on* i. 4.2); i. 172.10 (*on* i. 4.2); यदीन्द्रियकामादिपदवद् अनन्यपरं फलश्रवणं भवेद् MīmāKau. iii(1).44. 18 (*on* i. 2. 22); iii(2). 148. 20 (*on* ii. 2. 2); अतश्चानन्यपरविधिपुनःश्रवणाभावान्न कर्मभेदः BhāṭṭDī. i. 109. 21 (*on* ii. 2. 2); **C** not having interest in anything else (i. e. solely devoted or attached to) विष्णोः साधकः ···। य एवं कुरुते भक्त्या ह्यनन्यपरया सदा PāraS. 10. 105; प्रतिपिद्धेष्वहःसरेषु वेदाभ्यासरूपस्वाध्यायो लुप्यते। तदा तत्कालमप्यनन्यपरस्य (जनस्य) प्रशान्ततमो योगः समास्कन्दति PāñcRāRa. 168. 7.

अनन्यपरतन्त्र (an–anyaparatantra) *adj.* [*f.* -ā] not depending on anybody or anything else अनन्यपरतन्त्राम्।··· निर्मितिमादधती भारती कवेर्जयति KāvyPra. 2. 1; ईदृशं प्रेम युवयोरेवमन्योन्यरागिणोः। अनन्यपरतन्त्रेण

रतितन्त्रेण वर्धताम् ŚṛṅgāBhū. 20.

अनन्यपरता (ananyapara-tā) *f.* **A** the state of not being devoted to anyone else, whole-hearted devotion पुरश्चक्षूरागस्तदनु मनसोऽनन्यपरता तनुग्लानिर्यस्य त्वयि समभवद्यत्र च तव। युवा सोऽयं प्रेयान् MālaMā. 6. 195; SūktiMu. 56. 11; **B** the state of not referring to anything else न तावदत्र विधेरनन्यपरतया क्रमस्यैव विधेयतया श्रौतक्रमत्वं दीक्षावाक्यवत्, यागविधिपरत्वाद्विधेः TantrRa. 256. 16.

अनन्यपरत्व (ananyapara-tva) *n.* **A** the state of having no other aim or purpose रात्रिसत्त्राणां ह्यनन्यपरत्वाद् गुर्व्यपि कल्पनाश्रीयते TantrVā. 40. 13 (*on* i. 2.22); विभागोद्देशस्य पुनरनन्यपरत्वादन्याभावनिश्चयो भवति TātpaṬ (Vā.) 100. 23 (*on* i. 1.2); अन्तःकरणनैर्मल्यद्वारेण सत्त्वविशुद्ध्योपकारकत्वस्य ज्ञानतदिच्छयोरविशेषादिति चेन्न, अनन्यपरत्वस्योपपादितत्वात् ŚatDū. 64. 22; पुनः श्रवणस्यानन्यपरत्वाभावेन ··· न कर्मभेदकत्वम् LalitāSaBh. 17.19 (*on* 43); **B** the state of not referring to anything else, the state of not intending to convey anything else अनन्यपरत्वादक्षराणाम् ··· प्रयोजनलाभाच्छास्त्रस्यारम्भणीयत्वम् PrakaPañ. 8. 16; TantrRaha. 68. 5; अनन्यपरत्वात् स्वाध्यायाध्ययनविधेर्नाविवक्षितार्थतया शक्यं पूर्वपक्षयितुम् Kāśi. i. 40. 21 (*on* 1. 88); i. 42. 14 (*on* 1. 88); शिरःशब्देनानन्यपरत्वं विवक्षितम् ŚrutaPra. iA. 6. 8 (*on* i. 1. 1); प्रकरणस्य ब्रह्मोपक्रमत्वेनानन्यपरत्वज्ञापनार्थं च भृगुर्वा इत्याद्युदाहृतम् ŚrutaPra. iB. 107. 11 (*on* i. 1.2); ब्राह्मण इति पदस्यानन्यपरत्वात् क्षत्रियादीनां न पारिव्राज्यमस्ति ManvaVi. 718. 2 (*on* 6. 38); सत्यपि तात्पर्यलिङ्गे मानान्तरविरोधे ··· अनन्यपरत्वस्यैवायोगात् Nyāyāmṛ. 113A. 5; 112B. 8; देहात्मभेदबोधकस्यानन्यपरत्वेन प्राबल्यवदत्रापि अनन्यपरत्वेनाद्वैतश्रुतेः प्राबल्यात् AdvaiSi. 360. 1; GuruCandr. i. 282. 1; भेदस्तु पुनःश्रुतेस्स्मरणार्थत्वेनाप्युपपत्तेरनन्यपरत्वाभावाद्युक्तः MīmāKau. iii(2). 103. 21 (*on* ii. 1. 32); अनन्यपरत्वेऽपि च विधानयोग्यपरत्वं द्रष्टव्यम् MīmāKau. iii(2). 149. 1 (*on* ii. 2. 2); 'सर्वेभ्यो दर्शपूर्णमासा' वित्यनेन फलसंबन्धस्यापि प्राप्तत्वात् अनन्यपरत्वमव्याहतमेव MīmāKau. ii. 38. 16 (*on* ii. 3. 7); न तावदभ्यासात् कर्मान्तरं वक्ष्यमाणरीत्यानन्यपरत्वाभावात् BhāṭṭDī. iv. 80. 6 (*on* x. 7. 9); न चायं प्राप्तानुवादः। अनन्यपरत्वाद् वाक्यस्य VīraMi.(Saṁskāra.) 913. 12; आज्यभागाविष्टवेत्यस्य तु अनन्यपरत्वात्क्रमपरत्वमेव VīraMi.(Saṁskāra.) 945.3.

अनन्यपरपुनःश्रवण (ananyapara-punaśśravaṇa) *n.* scriptural restatement which does not have any other purpose or intention अभ्यासोऽनन्यपरपुनःश्रवणम् GuruCandr. i. 455. 22; प्रतिशाख समानगुणफलककर्मोपदेशात् अनन्यपरपुनःश्रवणस्यापि भेदकत्वम् MīmāKau. ii. 114. 12 (*on* ii. 4. 8); अतः आवृत्तिरूपान्यपरत्वायोगादनन्यपरपुनःश्रवणस्य भेदकत्वमावश्यकमेव MīmāKau. iii(2).149. 24 (*on* ii. 2. 2); iii(2). 197. 21 (*on* ii. 2.16); न द्विः पूजनम् ··· अनन्यपरपुनःश्रवणरूपाभ्यासस्याभावात् न कर्मभेदः SetuBa. 334. 9.

अनन्यपरपुनःश्रुति (ananyapara-punaśśruti) *f.* scriptural restatement not having any other purpose or intention नित्यः परो नित्यो जीव इत्यादौ नित्यत्वस्येशरूपे विहितस्य जीवरूपे कथं तयोरभेदज्ञापनायापि संभवतीति दध्ना जुहोतीत्यादाविवान्यपरत्वात् अनन्यपरपुनःश्रुत्यभावः LaCandr. 826. 3.

अनन्यपरायण (an-anyaparāyaṇa) *adj.* not attached to anybody else इदमनन्यपरायणमन्यथा हृदयसंनिहिते हृदयं मम Śāk. 3. 22.

अनन्यपरिगृहीत (an-anyaparigṛhīta) *adj.* not acquired by or not belonging to anyone else भैक्षासंभवे प्राणयात्रा फलमूलोदकादिभिरप्यनन्यपरिगृहीतैः कर्तव्या ManuBh. i. 515.13 (*on* 6. 57); अनन्यपरिगृहीतस्य जलतृणकाष्ठादेर्निध्यादेर्वाधिगमः लाभः CaturCin. iii(1). 525. 10; VīraMi.(Śrāddha.) 32. 10; परिग्रहोऽरण्यादिष्वनन्यपरिगृहीततृणकाष्ठादिस्वीकरणम् Subodhi. 13. 3 (*on* 2. 24); BālamBha. ii. 31. 17 (*on* 2. 24)

अनन्यपरोक्तवेदान्तविरोध (ananyaparoktavedānta-virodha) *m.* contradiction with the aforesaid Upaniṣadic statements which have no reference to anything else विश्वस्मादिन्द्र उत्तर इत्येवमादीनां तु कर्माङ्गस्मारकाणाम् ··· स्वार्थे तात्पर्याभावाद्देवताधिकरणन्यायेनार्थसिद्धिर्वाच्या। न च सा युज्यते, अनन्यपरोक्तवेदान्तविरोधात् VīraMi.(Bhakti.) 134. 27.

अनन्यपुत्र (an-anyaputra) *adj.* not having any other son (i. e. having only one son) देवदत्तोऽपि तां भूयः प्रकाशं प्राप्य वल्लभाम्। जजृम्भेऽनन्यपुत्रस्य श्वशुरस्य विभूतिषु KathāSaSāg. i. 7. 102; तदैव पल्लीराज्यं तत्प्राप पित्रा यदर्पितम्। प्रागेवानन्यपुत्रेण सुन्दर्यै गच्छता दिवम् KathāSaSāg. ii. 2.192.

अनन्यपुत्रक (ananyaputra-ka) *adj.* having no other son (i. e. having only one son) महीपालाय ··· ददौ सुताम्। प्रदत्तनिजराज्यार्धे तस्मिन्नेव व्यधात्तदा।··· राज्यभरं कृत्स्नं स नृपोऽनन्यपुत्रकः KathāSaSāg. ix. 6. 135.

अनन्यपुरुषश्री (an-anyapuruṣaśrī) *adj.* having the beauty not found in (those of) any other person मन्य एतैर्महोत्पातैर्नूनं भगवतः पदैः। अनन्यपुरुषश्रीभिर्हीना भूर्हतसौभगा BhāgP. i. 14. 21 (Śrīdhara न विद्यतेऽन्येषु पुरुषेषु श्रीर्वज्राङ्कुशादिशोभा येषाम्)

अनन्यपूजिता (ananya-pūjitā) *adj.* (*f.*) worshipped by ardent devotees अष्टमूर्तिषु सर्वासु मूर्तिर्वै पार्थिवी वरा। अनन्यपूजिता विप्रास्तपस्तस्मान्महत्फलम् ŚivaP. i. 19.8 (25A. 10)

अनन्यपूर्व (an-anyapūrva) *adj.* [*f.* -ā] **Ai** not having anybody else (as her husband) before (i. e. a virgin) भार्यां विन्देतानन्यपूर्वां यवीयसीम् VārāGS. 10. 1; GautDS. i. 4. 1; भजस्व मां विशालाक्ष स्वयं कन्यामुपस्थिताम्। अनन्यपूर्वां राजेन्द्र MahāBhā. v. 172. 16; स्वयं च वरये त्वाहं भर्तारमपरिग्रहम्। अनन्यपूर्वां भज मां याचमानां यतव्रताम् Rāmā. i. 781*(2); कामः ··· अनन्यपूर्वायां प्रयुज्यमानः पुत्रीयो यशस्यो लौकिकश्च भवति KāmSū. 61. 8 (1. 5); JayaMa. 62.2 (*on* 1. 5); गणिकाया दुहिता परिचारिका वानन्यपूर्वा सप्तमीति घोटकमुखः KāmSū. 67.20(1. 5); सवर्णायामनन्यपूर्वायां शास्त्रतोऽधिगतायां धर्मोऽर्थः ··· रतिश्च KāmSū. 190. 9 (3. 1) (JayaMa. अनन्यपूर्वायामिति मनसा कर्मणा वचसा वान्यस्मै या न दत्ता): RatiRaha. 11. 1; मनुप्रभृतिभिर्मान्यैर्भुक्ता यद्यपि राजभिः। तथाप्यनन्यपूर्वेव तस्मिन्नासीद्वसुंधरा RaghuVa. 4. 7; अनन्यपूर्वां यवीयसीं भ्रातृमतीं स्त्रियमुद्वहेत ManuBh. i. 212. 12 (*on* 3. 10); प्रजायते। वैदेहकादायोगव्यामेव तत्र आन्ध्रोऽनन्यपूर्वायामन्यपूर्वायां तु मेदः ManvaVi. 1299. 6 (*on* 10. 36); हीनायामित्यत्र चान्यपूर्वा शूद्रा विवक्षिता, अनन्यपूर्वायां निर्वासनस्मरणात् DaṇḍaVi. 171. 11; 171. 15; **Aii** not having any previous ruler, RaghuVa. 4. 7; **Aiii** not having any other (woman as his wife) before, unmarried तन्मातरम् ···। वरस्यानन्यपूर्वस्य विशोकामकरोद् गुणैः KumāSaṁ. 6. 92; **Aiv** not having anybody else (as the owner) before (i. e. not owned by anybody else) परिग्रहोऽनन्यपूर्वस्य जलतृणकाष्ठादेः स्वीकारः Mitā. 217.18 (*on* 2. 114); CaturCin. i. 41. 12; **B** not performed by anyone else before, unprecedented तव प्रसन्नोऽस्मीशान कर्मणानेन सुव्रत। गुरुणानन्यपूर्वेण ममातिप्रीतिकारिणा SkandP. iv. 33. 28; **C** not having any other previous (instance) अनन्यपूर्वसंस्पर्शसुखं समनुभूय सा। तमेव च पतिं मत्वा चक्रे शोकाग्निसात्तनुम् SkandP. iv. 33. 88.

अनन्यपूर्वकत्व (ananyapūrvaka-tva) *n.* the state of not having any other (woman as his wife) before (i. e. the state of being unmarried) एतैर्गुणै अनन्यपूर्वकत्वयवीयस्त्वा(? त्व)भ्रातृमत्त्वव्यतिरिक्तैः सर्वैः पूर्वोक्तविशेषणैः (युक्तो वरः) VīraMi. 117.15 (*on* 1. 55); वरमरणे देवरेण तदुद्वाहस्मरणात्। असमानार्षगोत्रजत्वं तु सापिण्ड्यवच्छब्दशक्त्येव सिध्यति। एतेनानन्यपूर्वकत्वयवीयस्त्वभ्रातृमत्त्वव्यतिरिक्तैर्युक्त इति केषांचिद् व्याख्यानं निरस्तम् VīraMi. (Saṁskāra.) 756. 23.

अनन्यपूर्वत्व (ananyapūrva-tva) *n.* the state of not having anybody else (as her husband) before अनन्यपूर्वत्वं तु स्त्रीविषयमेव BālaKrī. i. 64. 24 (*on* 1. 55); अनन्यपूर्वत्वस्य कुलक्षयादिपरिहारमात्रोपयोगित्वे च विवाहस्यावान्तरभार्यात्वे परमफले च रतिप्रजादावनुपयोगितया स्वतन्त्रपुरुषार्थत्वापत्तेर्वाक्यप्रकरणावगम्यमानविवाहाङ्गत्वभङ्गापत्तेः BālamBha. iii. 39. 6 (*on* 3. 16)

अनन्यपूर्विका (an-anyapūrvikā) *adj.* (*f.*) not having anybody else (as her husband) before (i. e. a virgin) स्त्रियमुद्वहेत्। अनन्यपूर्विकां कान्तामसपिण्डां यवीयसीम् YājñaSm. 1. 52; VedavyāSm. 2. 3 (v.l.); एवमप्यनन्यपूर्विकामिति। अन्येनानुपभुक्तामित्यर्थः BālaKrī. i. 61. 9 (*on* 1.52); अनन्यपूर्विकां दानेनोपभोगेन वा पुरुषान्तरापरिगृहीताम् Mitā. 15. 7 (*on* 1. 52); VīraMi. 108. 8 (*on* 1. 52); अनन्यपूर्विकां नैवान्यस्मै या पूर्वं दत्ता (स्त्रियमुद्वहेत) Aparā. 78. 23 (*on* 1. 52); तथा चैतादृश्या अनन्यपूर्विकाया गमनेऽपि न दोषः VīraMi. 132. 15 (*on* 1. 68); अन्यः पूर्वो यस्याः सा अन्यपूर्वा अन्यपूर्वैवान्यपूर्विका न अन्यपूर्विका अनन्यपूर्विका VīraMi.(Saṁskāra.) 735. 8.

अनन्यप्रकारत्व (ananyaprakāra-tva) *n.* the state of not requiring different mode of operation (except that of *karaṇa*) दर्शितं परशुना छिनत्तीत्यपि न द्विधाभवने कर्तृव्यापृतिः, अपि तु करणे साधननियोगादिलक्षणत्वात्कर्तुः ··· तत्रैव चैष व्यापारः तदभिसंधानात्, अनन्यप्रकारत्वात् BhāvanāVi. 159. 1 (comm. नान्यः प्रकारः करणव्यवधाननिरपेक्षः कर्मसंबन्धेऽस्ति)

अनन्यप्रकाश (an-anyaprakāśa) *adj.* not having illumination through anything else, self-luminous इह दर्शनं यादृशं निजेन वपुषा तादृशेनैव तेन भातव्यं सर्वदा, तच्च सर्वकालेऽनन्यप्रकाशम् PratyabhiVi. i. 183. 8 (*on* i. 4.7)

अनन्यप्रकाश्य (an-anyaprakāśya) *adj.* not to be illumined by anything else (i. e. self-luminous) दृगात्मनि सर्वप्रकाशतयैवानन्यप्रकाश्ये ··· तस्याविषयत्वमेव दृढीक्रियते IṣṭaSi. 9. 12; योऽसौ हृदये दीपवदनन्यप्रकाश्यः ··· स एव ध्येयः BālaKrī. ii. 71. 4 (*on* 3. 192(? 202))

अनन्यप्रकाश्यत्व (ananyaprakāśya-tva) *n.* the state of being one

not to be illumined by anything else (i. e. the state of being self-illumined) प्रदीपदृष्टान्तस्त्वनन्यप्रकाश्यत्वाद् व्यापित्वाच्च BālaKrī. ii. 43. 6 (*on* 3. 99(? 109))

अनन्यप्रकृति (an-anyaprakṛti) *adj.* not having a different origin, which does not have any other sound as its base अनन्यप्रकृतिरिति वा Vār. 2 *on* P. i. 1. 39; अ[न]न्यप्रकृतिः कृदव्ययसंज्ञो भवतीति वक्तव्यम्।··· अनन्यप्रकृतिवचनमेव ज्यायः MahāBh. i. 97. 8 (*on* i. 1. 39)

अनन्यप्रणति (an-anyapraṇati) *adj.* who does not bow to anybody else (than Jinendra) शुद्धात्मा श्रूयते सोऽयमनन्यप्रणतिः सुधीः।··· जिनेन्द्रं यो नमस्यति PadmP.(Ra.) 33. 206.

अनन्यप्रतिक्रिय (an-anyapratikriya) *adj.* having no other counter-measure or counter-action बलिना विगृहीतः सन् नृपोऽनन्यप्रतिक्रियः। आपन्नः संधिमन्विच्छेत् NītiSā. 9. 1; SūktiRa. 132. 1; Hitopa. 4. 109; ŚukraNī. 4(7). 237.

अनन्यप्रतिगृहीत (an-anyapratigṛhīta) *adj.* not acquired by any-one else अनन्यप्रतिगृहीतस्य जलतृणकाष्ठादेः स्वीकारः परिग्रहः CaturCin. iii(1). 526. 4.

अनन्यप्रतिमाङ्गयष्टि (ananyapratimāṅgayaṣṭi) *adj.* having the slender body not resembling anything else मध्यं तनूकृत्य यदीदमीयं वेधा न दध्यात् कमनीयमंशम्। केन स्तनौ संप्रति यौवनेऽस्याः सृजेदनन्यप्रतिमाङ्गयष्टेः NaiṣC. 7. 82.

अनन्यप्रतिश्रय (an-anyapratiśraya) *adj.* having no other resort बलवद्विगृहीतः सन् नृपोऽनन्यप्रतिश्रयः। आपन्नसंधिभावेन विदध्यात् कालयापनम् YuktiKa. 12. 5.

अनन्यप्रत्यक्षत्व (ananyapratyakṣa-tva) *n.* the state of not being visible to anyone else अहं तापयितुकामा तदभ्याशे श्वापद ··· मनन्यप्रत्यक्षत्वादाशङ्कय (महत्ये ? वहन्त्ये) वैनमर्भकं वह्निमन्विच्छामीति वचसि पूर्ण ए(व) ··· वन्यकुञ्जरः कोऽपि ··· अभिपत्य प्रहृत्य पार्श्वे ··· उत्क्षिप्तवान्(?) AvantiKa. 192. 4.

अनन्यप्रपन्न (an-anyaprapanna) *adj.* who has not taken refuge with anybody else दैन्यादिः। षडङ्गा पूर्वोक्ता शरणागतिस्तत्संपन्ने ह्यनन्यप्रपन्ने जने पूर्वोक्तोपायेषु प्रपत्तेरेव परामर्शात्तस्याः प्राधान्योपायता सूचिता VedāntRaMañ. 3. 9 (124. 24)

अनन्यप्रमाणक (ananyapramāṇa-ka) *adj.* not requiring any other means of valid knowledge or proof ब्राह्मणस्य ··· अनन्यप्रमाणकेऽर्थे गौणत्वमयुक्तम् TantrVā. 770. 19 (*on* iii. 2. 3); एतद् वै तदिति प्राह प्रत्यक्षसाक्षिकमक्षरम्। अपास्ताशेषनिर्देशं यदनन्यप्रमाणकम् BṛĀraUBhVā. iii. 8. 56; स च विशेषोऽनन्यप्रमाणकः Kāśi. i. 247. 8 (*on* 4. 108); ii. 14. 20 (*on* 5(1). 15); अनन्यप्रमाणको धर्मो वेदादेव निःशेषेण प्रकाशतां गतः ManvaMu. 202. 15 (*on* 5. 44)

अनन्यप्रमाणकत्व (ananyapramāṇaka-tva) *n.* the state of not requiring any other means of valid knowledge or proof वेदमूलत्वे नियमाद्दृष्टसिद्धेरनन्यप्रमाणकत्वात् TantrVā. 78. 6 (*on* i. 3. 2); 239. 16 (*on* i. 3. 25); स्वार्थेऽपि प्रामाण्यमेषितव्यम्, तस्यार्थस्यानन्यप्रमाणकत्वात् NyāyKuA. ii(2). 107. 1; वेदार्थस्त्वनन्यप्रमाणकत्वाच्छब्दाशक्तौ निष्प्रमाणक एव NyāyRa. 876. 9 (*on* 7. 108); अनन्यप्रमाणकत्वादुपपन्नमभिधेयत्वमभिधायाः YuktiSneha. 47. 36 (*on* i. 1. 5); 48. 15 (*on* i. 1. 5)

अनन्यप्रमाणगम्यत्व (ananyapramāṇagamya-tva) *n.* the state of not being knowable through any other means of knowledge वैदिकानां (वाक्यानाम्) पुनरनन्यप्रमाणगम्यत्वात् ··· एतल्लक्षणानुपपत्तेः TantrVā. 424. 4 (*on* ii. 1. 46)

अनन्यप्रमाणता (ananyapramāṇa-tā) *f.* the state of not requiring any other means of knowledge, self-authoritativeness स च प्रत्ययः शब्दोत्थ इत्यनन्यप्रमाणता BrahmSi. 106. 3.

अनन्यप्रमाणत्व (ananyapramāṇa-tva) *n.* the state of not requiring any other means of knowledge भावना तावदनन्यप्रमाणत्वादाख्यातप्रत्ययान्तरेणानुपनीयमाना न कथंचित् प्रत्यभिज्ञायते TantrVā. 621. 20 (*on* ii. 3. 24); अनन्यप्रमाणत्वादुपपन्नमभिधेयत्वमभिधायाः Kāśi. ii. 14. 20 (*on* 5(1). 15)

अनन्यप्रमाणवेद्य (an-anyapramāṇavedya) *adj.* not to be known by any other means of knowledge अनन्यप्रमाणवेद्यपुरुषार्थोपदेशकत्वं चास्य शास्त्रस्य प्रतिपाद्यते प्रतिष्ठार्थम् ManuBh. i. 1. 8 (*on* 1. 1); विदन्त्यनन्यप्रमाणवेद्यं धर्मलक्षणमर्थमस्मादिति वेदः ManuBh. i. 58. 23 (*on* 2. 6)

अनन्यप्रमित (an-anyapramita) *adj.* not compared (*lit.* measured) with (those of) others, incomparable सोऽयं महात्मा भुवने समस्ते। गतः प्रतापं परमं सुभाग्यः। गुणैरनन्यप्रमितैरुपेतः PadmP.(Ra.) 27. 94.

अनन्यप्रयुक्त (an-anyaprayukta) *adj.* I not established by anything else अनन्यप्रयुक्तमानन्तर्यं कार्यकारणभावसाधनम् TātpaṬ.(Vā.) 591. 22 (*on* iv. 1. 16); II not prompted by anything or anyone else नायं विश्वजिन्न्यायस्य विषयः नापि रात्रिसत्त्रन्यायस्य, अनन्यप्रयुक्तविषयनियोगगोचरत्वात् तयोः PrakaPañ. 16. 5; TantrRaha. 72. 7; य एव स्वयमनन्यप्रयुक्तः शस्त्रादिना परिक्रियादिभिर्वा हन्तारं स्वीकृत्य ब्राह्मणं हन्ति घातयति वा तस्यैव ब्रह्महशब्देनात्र ग्रहणम् BālaKrī. ii. 88. 25 (*on* 3. 222)

अनन्यप्रयोजन (an-anyaprayojana) *adj.* [*f.* -ā] not having any other purpose or aim or goal न चाप्रशस्तज्ञानम् ··· अनन्यप्रयोजननिन्दावाक्यगम्यमेव भवति TantrVā. 15. 21 (*on* i. 2. 7); श्रुतिश्च ··· अनन्यप्रयोजना विस्पष्टा च सती परित्यक्तुं न युज्यते TantrVā. 45. 23 (*on* i. 2. 27); तत्रानन्यप्रयोजनान्मन्त्रान् प्रकरणे पठ्यमानान् ··· उपलभ्य TantrVā. 415. 5 (*on* ii. 1. 31); 1101. 3 (*on* iii. 6. 25); 1137. 15 (*on* iii. 7. 17); कृष्णे भक्तोऽनन्यप्रयोजनः। ··· विरागी गुरुरुच्यते PadmP. iv. 82. 6; अनन्यसाधनार्थी च स्यादनन्यप्रयोजनः PadmP. iv. 82. 33; अग्निमाध्वीतेत्यनन्योपायानन्यप्रयोजनाद्ध्यर्थत्वमाधानस्यावगम्यते TantrRa. 27. 14; न चैतावता विधेः ··· प्रयोगहेतुत्वं शक्यं मन्त्रस्य बोधयितुमनन्यप्रयोजनस्य स्थितत्वात् TantrRa. 265. 7; अन्यथा अनन्यप्रयोजनाः ··· मां चिन्तयन्तो ये महात्मानो जनाः पर्युपासते GītāBh.(Rā.) 472. 4 (*on* 9. 22); 485. 1 (*on* 9. 30); मत्प्रियत्वकारिणानन्यप्रयोजनमद्भजनेन विधूतपापतयैव समूलोन्मूलितरजस्तमोगुणः क्षिप्रं धर्मात्मा भवति GītāBh.(Rā.) 486. 1 (*on* 9. 31); सोऽयं परब्रह्मभूतः पुरुषोत्तमः ··· अनन्यप्रयोजनानवरत° ··· °भक्त्यैकलभ्यः VedāSaṁ. 126. 11; SarvaDaSaṁ. 4. 358; इत्यीत्यत्र क्विद्ग्रहणमप्यनुवर्तते। तदनन्यप्रयोजनमनिगलक्षणाया अपि वृद्धेर्निषेधाय स्यात् Prasā. ii. 38. 8; अनन्योपायेऽनन्यप्रयोजने चाधिकारिणि परमैकान्तिशब्दस्य साम्राज्यात् PāñcRāRa. 56. 2; श्रीवैकुण्ठगद्ये ··· इत्यनेनानन्यप्रयोजनो विचित्रो योगः प्रतिदिनकर्तव्यत्वेन विहितः PāñcRāRa. 57. 15; अनन्यप्रयोजनैः परमैकान्तिभिः ··· अपवर्गेश्वरम् ··· अत्रैव भोक्तव्यम् PāñcRāRa. 180. 4; न च वाच्यमनन्यप्रयोजनः पौर्णमासीविधिर्विलम्बितोऽपि तस्याधिकारसंबन्धमापादयिष्यति VidhiRa. 5 (25. 25); भवेदनन्यसंबन्धस्तथानन्यप्रयोजनः। नान्यं च पूजयेद्देवम् BṛBrahmaS. ii. 5. 81; अनन्यसाधनो भूत्वा तथानन्यप्रयोजनः।··· भक्तोऽयं द्वयोर्वरः BṛBrahmaS. iii. 6. 15; मन्त्राः पुनरनन्यप्रयोजनाः प्रयोगसमवेतार्थस्मारकाः MīmāNyāPra. 235. 12; (ऋक्) अनन्यप्रयोजना प्रगीतैव प्रतीकेन प्रयुज्यते MayūMāli. 608. 33 (*on* ix. 2. 8); *n.* (ananya-prayojana) sole or ultimate object or aim अनन्यसाधनं वक्ति द्वितीयं पदमुत्तमम्। प्राप्यं नारायण इति चतुर्थी द्विजसत्तम। निर्दिशत्येषु युक्तानां तथानन्यप्रयोजने BṛBrahmaS. i. 6. 84; ब्राह्मणाः ···। यदर्थं सकलं हित्वा कृत्वानन्यप्रयोजनम्।··· भिक्षार्थं च चरन्ति BṛBrahmaS. iii. 8. 8; अनन्यशेषतां चैव तथानन्यप्रयोजनम्।··· देवो मह्यं प्रयच्छतु BṛBrahmaS. iv. 5. 115.

अनन्यप्रयोजनक (ananyaprayojana-ta) *adj.* not having any other purpose or aim संनिधिना तृचानां सामान्यविधिना च साम्नः प्राप्तेरनन्यप्रयोजनकं रथन्तरपृष्ठं भवति BhāṭṭCin. ii. 52. 29 (*on* i. 4. 2); प्रक्षेपांशस्य प्रतिपत्त्यर्थत्वेऽपि च त्यागांशस्यानन्यप्रयोजनकस्यादृष्टार्थत्वात् BhāṭṭCin. ii. 83. 20 (*on* ii. 1. 4)

अनन्यप्रयोजनकत्व (ananyaprayojanaka-tva) *n.* the state of not having any other purpose or aim तस्मादनन्यप्रयोजनकत्वायुक्तं फलसंबन्धप्रयोजनकत्वमेवैतस्य वचनस्य MīmāKau. iii(2). 192. 15 (*on* ii. 2. 12)

अनन्यप्रयोजनता (ananyaprayojana-tā) *f.* the state of not having any other purpose or aim (प्रशंसा) सा चेह प्रथमतरमाश्रितेत्यनन्यप्रयोजनतया पश्चादवगम्यते TantrVā. 327. 2 (*on* i. 4. 21); (अर्थवादाः) अनन्यप्रयोजनतया मनसि विपरिवर्तमानास्त एव तत्प्रयोजनतया निश्चीयन्ते Kāśi. ii. 25. 19 (*on* 5(2). 4)

अनन्यप्रयोजनत्व (ananyaprayojana-ka) *n.* the state of not having any other purpose or aim तस्मादनन्यप्रयोजनत्वादग्निहोत्रं जुहोतीत्ययमेव कर्मविधिः TantrVā. 501. 15 (*on* ii. 2. 16); युक्तं देवतातद्धितादावनन्यप्रयोजनत्वात् ··· अन्यपदार्थाभिधानम् TantrVā. 694. 1 (*on* iii. 1. 12); 991. 21 (*on* iii. 3. 33); तत्राप्यनन्योपायत्वानन्यप्रयोजनत्वयोः समुच्चयाद् पारम्यम् PāñcRāRa. 139. 6; 140. 3; इदं हि वाक्यद्वयम् ··· कालविधायकम् अनन्यप्रयोजनत्वाद् MīmāKau. iii(2). 157. 4 (*on* ii. 2. 3)

अनन्यप्रार्थित (an-anyaprārthita) *adj.* not desired by anyone else हा धिक्, अनन्यप्रार्थितमधन्यं नैर्धन्यमपि बहु मन्यसे BhartṛNi. 4. 5(1)

अनन्यप्रेरित (an-anyaprerita) *adj.* I not induced by anybody else (i. e. reflexive agent) स्नुनमिभ्याम् अनन्यप्रेरिते कर्तरि तकारा भवन्ति। प्रस्नुते गौः स्वयमेव CāndraVṛ. *on* i. 4. 102; II not impelled by anyone else पितृमातृभ्रात्रादीनां त्वनन्यप्रेरितानां विधित एवाधिकारनिर्वर्तकत्वम् (इष्यते)

CaturCin. iii(1). 112.16.

अनन्यप्रेर्यत्व (ananyaprerya-tva) *n.* the state of not being urged or induced by anybody else लीलाशब्देन भगवतः परिपूर्णत्वानन्यप्रेर्यत्वस्वच्छन्दचेष्टितत्वादिकमभिप्रेतम् ŚrutaPra. iA. 4.21 (*on* i. 1.1)

अनन्यप्रोक्त (ananya-prokta) *adj.* taught by a unique person (i. e. one not considering himself as different from Brahman) न नरेणावरेण प्रोक्त एष सुविज्ञेयो बहुधा चिन्त्यमानः । अनन्यप्रोक्ते गतिरत्र नास्ति KaṭhU. 2.8 (Śaṅ. अनन्येन अपृथग्दर्शिनाचार्येण प्रतिपाद्यब्रह्मात्मभूतेन प्रोक्ते उक्ते)

अनन्यबन्धु (an-anyabandhu) *adj.* not having any other relation (than Kṛṣṇa) आयाति मे नयनबन्धुरनन्यबन्धोरानन्दकन्दलितकेलिकटाक्षलक्ष्मीः KṛṣṇaKa. 1.79.

अनन्यबलिन् (ananya-balin) *adj.* possessed of unique strength साम्ना भेदेन दानेन दण्डेन बलिकर्मणा । न्यायेनानम्य च परान् (v. l. न्यायेनानन्यबलिनः) बलाद्वानम्य दुर्बलान् MahāBhā. iv. 28.11.

अनन्यबुद्धि (an-anyabuddhi) *adj.* not having concentration on or thoughts of anything else अनन्यबुद्धिना तस्मात् ··· । कार्यं शुभेप्सुना नित्यं गृहायतनयागने PauṣkS. 31.71; सृजस्वदो विश्वमनन्यबुद्धे ··· गुणेश GaṇeP. i. 45.6; जपन्ति ये नित्यमनन्यबुद्ध्या भक्त्या त्वदुक्तं स्तवमागमोक्तम् AdhyāRā. iii. 9.56; भावनायाः पदं यस्तु बुधेनानन्यबुद्धिना । भाव्यते गाढसंस्कारैश्चित्ते भावः स कथ्यते BhaktiRaSi. ii. 5.115; (ananya-buddhi) *f.* undistracted mind अनन्यबुद्ध्या परिचिन्त्य देवं त्यजामि देहं विजने वनेऽस्मिन् GaṇeP. i. 22.40.

अनन्यबोधग (ananyabodha-ga) *adj.* related to the knowledge of (the self as) not different (from Brahman) प्रत्यक्षकुम्भवत्साक्षात् सुगुप्तेऽनन्यबोधगम् । आत्मा ह्यात्मानमैकात्म्यादात्मना वेत्यकारकः BṛĀraUBhVā. i. 4.297 (comm. अनन्यबोधगमित्याधारान्तरस्य निरासः)

अनन्यबोधप्रत्यक्ष (ananyabodha-pratyakṣa) *adj.* perceived by the knowledge of (the self as) not different (from Brahman) अनन्यबोधप्रत्यक्षो य एष इति भण्यते । तस्य संप्रतिपत्त्यर्थमन्तर्हृदयकीर्तनम् BṛĀraUBhVā. ii. 1.233.

अनन्यबोधमानत्व (ananyabodhamāna-tva) *n.* the state of having the proof in the form of the knowledge of (the self as) not different (from Brahman) प्रत्यक्त्वस्य साक्षात्त्वादक्रियाकारकत्वतः । अनन्यबोधमानत्वादयमित्युच्यते ततः BṛĀraUBhVā. iv. 4.153.

अनन्यभक्त (an-anyabhakta) *adj.* [*f.* -ā] not devoted to anybody else, solely devoted पिता सखायो गुरवः स्त्रियश्च न निर्गुणा नाम भवन्ति लोके । अनन्यभक्ताः प्रियवादिनश्च MahāBhā. xii. 286.1; काकुत्स्थः ··· । तावत्त्वया दैवतवच्छुश्रूष्योऽनन्यभक्तया Rāmā. ii. 530*(1); मत्प्रियार्थं प्रिये सीते शुश्रूष्यानन्यचित्तया (v. l. भक्तया) (मातरः) Rāmā. ii. 607*(1); ĀdiP. 26.41; तीर्थेन तं विविदिषन्तमनन्यभक्तम् ··· । एकं मुमुक्षुमधिकारिणमात्मतत्त्वज्ञाने समीक्ष्य गुरुराह SaṁkṣeŚā. 1.92 (i. 84.23); (ananya-bhakta) *m.* one who is not devoted to anyone else, devotee of none else एतद् गुह्यतमम् ···। अनन्यभक्ताय सर्वगुणसंपन्नाय दद्यात् MaiU. 6.29; अत्राधिकारी न भवेत्कृष्णभक्तिविवर्जितः । ··· श्रीकृष्णेऽनन्यभक्ताय ··· देयमेतत्प्रयत्नतः PadmP. iv. 81.27; अनन्यभक्तानात्मानं ध्यायमानान् ··· स्वयमपि ध्यायति भगवान् VedāntRaMañ. 3.8 (116.23); न हि भगवतो ह्यनन्यभक्तानां पापादिकर्मनिराकरणस्य भारत्वेनाशक्यत्वम् VedāntRaMañ. 4.10 (145.4); कृत्यं विमोर्निगमनीयमनन्यभक्तैः Yādavā. 6.108.

अनन्यभक्ति (an-anyabhakti) *f.* absence of devotion to anyone else, sole devotion अहो अनन्यभक्तिपरा काष्ठा SāmaraU. 249.23; शिवैकदृशमुद्वीक्ष्य चित्ररत्नप्रदीपकम् । अनन्यभक्तिस्नेहाढ्यम् SkandP. iv. 13.137; अनन्यभक्तिसदृशं नान्यत् प्रियतमं मम ĀdiP. 26.40; मूर्तिम् ··· । अनन्यभक्त्या ··· ददर्श सः GaṇeP. i. 66.4; i. 67.37; i. 91.36; ii. 50.63; अनन्यभक्तिस्नेहाढ्यः ··· ततापस तपः ŚivaP. ii(1). 19.5 (64A. 9); इमं स्तवं नित्यमनन्यभक्त्या शृण्वन्ति गायन्ति लिखन्ति ये वै । ते ··· मत्पदं यान्तु AdhyāRā. vi. 15.63; अनन्यभक्तिव्यतिरिक्तैः सर्वैरप्युपायैः ··· अहं द्रष्टुं न शक्यः GītāBh. (Rā.) 557.20 (*on* 11.48); यादृशी तत्र भक्तिः स्यात् तादृगन्यत्र नैव चेत् । अनन्यभक्तिः सा ज्ञेया NyāySu.(Ja.) 607B. 8 (*on* iii. 4.5); अनन्यभक्त्या तद्बुद्धिर्बुद्धिलयादत्यन्तम् BhaktiSū.(Śā.) iii. 2.4; अनन्यभक्तिर्भृत्येषु सुहितोक्तिश्च मन्त्रिषु ।··· सुभूषणम् ŚukraNī. 3.239; *adj.* not having devotion to anyone else, solely devoted अतीव कुत्सिताचारोऽपि भजते मामनन्यभाक् अनन्यभक्तिः सन् GītāBh.(Śaṅ.) 273.7 (*on* 9.30); यो माम् ··· भक्त्या मद्गतः परिवे(? पे)वते । स मे मान्योऽनन्यभक्तिः GaṇeP. ii. 146.3.

अनन्यभजन (an-anyabhajana) *n.* absence of devotion to anyone else, ardent devotion तेऽनन्योपासकाः भवन्ति । अनन्यभजनसिद्धा आत्मभावा भवन्ति SāmaraU. 272.21.

अनन्यभव (an-anyabhava) *adj.* 1 not originated from anybody else, self-born न समर्थाः सुराः स्तोतुं यमनन्यभवं विभुम् ViṣṇuP. v. 7.49; BrahmP. 185.40; 11 not belonging to anyone else सुकृतैरुपलभ्य वैभवमनन्यभवम् । उपतस्थुरास्थितविषादधियः शतयज्वनो वनचरा वसतिम् Kirātā. 6.29 (Mallinātha अतोऽन्यस्य न भवति ··· अन्यस्यासंभवतीत्यर्थः); *m.* name of the god of love (*lit.* not born of anyone else) जातः स एव तस्मात् अनन्यभवमार्गणः प्रथमः KuṭṭaMa. 1007.

अनन्यभववृत्ति (an-anyabhavavṛtti) *adj.* not having the disposition being anywhere else, solely devoted तेऽथ संप्राप्य वैकुण्ठं विष्णुवल्लभम् । ददृशुः ···। संस्तुवद्भिर्युतं भक्तैरनन्यभववृत्तिभिः DevīBhāP. v. 8.5.

अनन्यभाज् (an-anyabhāj) *adj.* 1 not attached to anybody else अनन्यभाजं पतिमाप्नुहीति सा तथ्यमेवाभिहिता भवेन KumāSaṁ. 3.63; को वा दयालुः ···। स्मृतो मया नित्यमनन्यभाजा AdhyāRā. iii. 2.8; अनन्यभाजामभजत् स देवस्तस्मिन् सतां प्रागिव संनिधानम् Yādavā. 11.12; 11 not referring to anything else (i. e. specific) अनन्यभाक् स एवार्थस्तस्य व्यावृत्तयोऽपरे PramāVār. 1.173; नीलादिचित्रविज्ञाने ज्ञानोपाधिर[न]न्यभाक् PramāVār. 3.220; TattvSaṁ. 1264.

अनन्यभानवेद्य (an-anyabhānavedya) *adj.* not to be known by any other (external) illumination अनन्यभानवेद्याय नमस्ते राघवेश्वर SkandP. iii(1). 49.60.

अनन्यभाव (an-anyabhāva) *m.* 1A absence of difference अतिदिष्टानां स्तोमपृष्ठसंस्थान्यत्वादनन्यभावः ĀśvaŚS. ii(3). 1.12; मर्मप्रत्रंशेऽप्यनन्यभावान् मांसादिभ्यो मर्मेणामुक्तं परीक्षणं भवति AṣṭāSaṁ. i. 181.20 (1.37); 1B non-presence elsewhere अनन्यभावो विषयार्थः KāśiVṛ. *on* iv. 2.66 = Pra-ā. i. 757.11; अनन्यभावे विषयशब्दः SiddhāKau. 488A. 10 (*on* iii. 1.133); LaŚabdeŚe. i. 405.18; ii. 250.8; BālamBha. iii. 58.16 (*on* 3.17); cf. **अनन्यत्रभाव**; (ananya-bhāva) 2 great or unique attachment मेवस्यास्मिन्नतिनिपुणता बुद्धिभावः (v. l. कामं चास्मिन्नतिनिपुणतानन्यभावः) कवीनाम् MeghDū. 19*; 3 devotion to nothing else, deep or intense devotion मयि चानन्यभावेन भक्तिरव्यभिचारिणी BrahmāṇḍP. iii. 41.80; प्रयागे नैकृतो विप्रस्त्यक्त्वा देवान् मम प्रियान् । भजत्यनन्यभावेन BhaviP. 564A. 18 (iii(4). 11.35); हरिम् । ध्यायेदनन्यभावेन सा भक्तिः परमा मता BṛBrahmaS. iv. 7.30.

अनन्यभाव (an-anyabhāva) *adj.* [*f.* -ā] not having devotion or attachment to anyone else, solely devoted or attached वरं पतिं तदा ··· समवाप्य भूमिपम् । भावेन रामा (v. l. अनन्यभावा) रमयांबभूव MahāBhā. i. 40.11; आत्मानं त्वामात्मनोऽनन्यभावो विद्वानेवं गच्छति ब्रह्म शुक्रम् MahāBhā. vii. 172.71; अनन्यभावामनुरक्तचेतसं त्वया वियुक्तां मरणाय निश्चिताम् । नयस्व माम् Rāmā. ii. 24.18; SāmaraU. 248.7; अयमनन्यभावः । देवासुरैरपि दुरुहतमेन तेन देहान्तमन्यदुरवापमवाप्स्यसीति MahāvīC. App. B. 6.5 (294.17); अयं चावतारस्ते ···। स्वानां चानन्यभावानामनुध्यानाय चासकृत् BhāgP. i. 7.25; i. 19.7; नैतच्चित्रं त्वयि ···। गृहीतोऽनन्यभावेन यत्त्वया हरिरीश्वरः BhāgP. iii. 5.19; आवृङ्क्त पतिमम्बिका । अनन्यभावैकगतिम् BhāgP. iv. 7.59; iv. 8.22; x. 54.54; अनन्यभावं गुणिनमपरं ज्ञानिनां वरम् । सुन्दरं लभ भर्तारम् BrahmVaiP. iv. 39.28; अनन्यभावा अपि गाढमानसा न ते पुनर्गर्भदशामुपासते SkandP. iv. 98.33; अनन्यभावस्त्वाम् ··· उपासते योऽक्षरम् GaṇeP. ii. 146.1; एवमस्तु त्वयाविघ्नं पूजितास्मि सुते चिरम् । अनन्यभावया YogVā. iii. 45.8; पुंसामनन्यभावानां पुष्णासि रसमद्भुतम् Yādavā. 1.49; 13.97; 14.35; उरसा तरसा ममानिधेनां भुवनानां जननीमनन्यभावाम् Nārāy. viii. 28.8; xi. 94.8.

अनन्यभावन (an-anyabhāvana) *adj.* not contemplating or meditating upon anything or anybody else (योगी ··· शिवम्) योगप्रकाशकं योगैर्ध्यायेद्यानन्यभावनः TriBrU. 21.

अनन्यभाविनी (an-anyabhāvinī) *adj.* (*f.*) not present elsewhere ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा ···। ऐश्वर्यं परमां भक्तिं विन्देतानन्यभाविनीम् KūrmaP. 142.9 (1.12)

अनन्यभिन्न (an-anyabhinna) *adj.* not different from (each) other य एव रामो हि स एव कृष्णो य एव कृष्णो हि स एव रामः । अनन्यभिन्नौ न हि रामकृष्णौ नारायणत्वाद्यदेतौ Vidvanmo. 8.12.

अनन्यभू (an-anyabhū) *m.* god of love (*lit.* not originating from anyone else) (अद्भुतानं प्रियतमाजनमिवानुभूय) अनन्यभूविशिखपुङ्खाग्रभागसुभगरोमराजिहरिताङ्कुरितकुल्योपकण्ठम् YaśasCam. i. 525.7.

अनन्यभूत (an-anyabhūta) *adj.* [*f.* -ā] who or which has not become different, identical स प्रजापतिवत्स्रष्टा भवति स्वात्मनोऽनन्यभूतस्य जगतः BṛĀraUBh. 89.3 (*on* i. 4.5); ताभ्यां नितराम् अकृत्रिमप्रेम्णा अनन्यभूता

-सती सेविता LalitāTriBh. 279. 16 (*on* 13); ग्राह्यादनन्यभूतोऽपि कश्चिन्नैवोपलभ्यते ŚlokaVār. 5(3). 92 (294. 9); विप्रलब्धा एव च वैयाकरणा पदवाक्ययोरप्यभेदं मन्यन्ते किल शाब्दादनन्यभूत एव शब्दार्थ इति स पुनरेषां व्यामोहः NyāyMañ. i. 352. 18; आत्मनानन्यभूतः सन् जल्पाद्यार्थबद्बहिः। निष्क्रामति यथाकर्म सविज्ञानो भवत्यथ BṛĀraUBhVā. iv. 4. 93; सर्वमेतदयत्नेन तत एव विनिःसृतम्। अनन्यभूतं तेनातः साक्षात्तत्त्वं प्रगीयते BṛĀraUBhVā. iv. 5. 10; एवं च सत्युपलक्षितादनन्यभूते त्रित्वविशिष्टे ··· प्रमितित्वमाश्रितम् KhaṇḍanKhā. 638.11; अनन्यभूतमृत्त्कार्यादिदृष्टान्तमुखेन मुख्यतयैव सर्वविज्ञानोपपादनदर्शनाच्च ŚrutaPra. iB. 183. 16 (*on* i. 1.9)

अनन्यभृत्यत्व (ananyabhṛtya-tva) *n.* the state of not being the servant or slave of anybody else अनन्यभृत्यत्वमिहोदितेभ्यस्त्वन्यस्य भृत्यत्वनिवारणाय आह AnuVyā. 73A. 7 (*on* iv. 4. 7); सूत्रे मुक्तस्यानन्याधिपतिरिति यदनन्यभृत्यत्वमुक्तं तत्तु ··· अन्यस्य भृत्यो न भवति मुक्त इति प्रतिपादनाय NyāySu. (Ja.) 653B. 4 (*on* iv. 4.7)

अनन्यभेदा (an-anyabhedā) *adj.* (*f.*) having no other types or varieties मुग्धा त्वनन्यभेदा काव्येषु तथा प्रसिद्धत्वात् Kāvyālaṅ.(Ru.) 12. 28.

अनन्यभोगीना (an-anyabhoginā) *adj.* (*f.*) [P. v. 1. 9] not fit or suitable for anyone else's enjoyment मन्यसेऽनन्यभोगीनां नृपश्रियमनश्वरीम् MahāP. 36. 96.

अनन्यभोग्य (an-anyabhogya) *adj.* [*f.* -ā] **A** not to be enjoyed by anyone else, enjoyable by no one else स राजा ··· वंशपत्नीमिवानन्यभोग्यां विधाय वसुमतीमेकातपत्रशेखरं साम्राज्यसिंहासनं भेजे UdaySuKa. 24. 16; वयः शुभं वामदृशश्चकाशे पश्यद्दृशां भाग्यमनन्यभोग्यम् Yādavā. 12. 27; **B** (ananya-bhogya) to be enjoyed by those who are ardently devoted (to each other) अधीयते तन्मिथुनं स्वभावादन्योऽन्यजीवातुमनन्यभोग्यम् Yādavā. 12.3 (comm. अनन्यानाम् एकान्तिनाम् उपभोग्यम्); मधुराभाग्यमनन्यभोग्यमीडे। वसुदेववधूस्तनंधयम् Yādavā. 15.87.

अनन्यम (an-anyama) *adj.* not requiring any other authority (i. e. self-evident) बुद्धितद्वृत्तिभावोऽयमभावश्चाप्यनन्यमात् । यतः सिद्ध्यते सोऽर्थो ज्ञेयः सिद्धः स्वतः सदा BṛĀraUBhVā.(Sambandha.) 545 (*but* comm. यत इत्यस्य विशेषणमनन्यमादिति नास्त्यन्या मा यस्य सोऽनन्यमः); कार्यकारणनाशेऽपि स्वतःसिद्धमनन्यमम् । यदस्तु तदलं स्वात्मसंवित्त्यै निरपेक्षतः BṛĀraUBhVā. ii. 4. 452; iii. 8. 59.

अनन्यमति (ananya-mati) *adj.* having the mind not concentrated on anything else (i. e. attentive) सर्वैरनन्यमतिभिः सुखोपविष्टैश्च शुद्धभावैश्च। ··· भवितव्यम् NāṭyaŚā. 27. 72; शतनामशिवस्तोत्रं सदानन्यमतिर्जप ŚivaP. ii(1).4. 37 (41A. 15); दीर्घकालं मया तप्तमनन्यमतिना तपः AdhyāRā. iii. 3.43; Yādavā. 9. 56; *f.* mind which is not directed towards anything else (i.e. undistracted mind) भ्रूवल्लितर्जितरतीशमदाम् ··· अनन्यमतिसंश्रितपद्मनाभाम् ··· विचिन्त्य ··· वैकुण्ठनाथरमणीम् BṛBrahmaS. i. 9. 76.

अनन्यमतिक (ananyamati-ka) *adj.* having nothing else (i.e. no other thought) in the mind ऋतुकालमिमं तस्याः संवरः प्रीतमानसः। अनन्यमतिकः ··· संप्रतीक्षते BṛKathāK. 96.7.

अनन्यमनस् (ananya-manas) *adj.* having the mind not directed towards anybody or anything else, attentive महात्मानस्तु मां पार्थ ···। भजन्त्यनन्यमनसः MahāBhā. vi. 31. 13 = BhagGī. 9. 13; पितृभक्तः ··· पितुः सुदयितः सुतः। अनन्यमनसा तेन कथं पित्रा विवर्जितः MahāBhā. xii. 319. 22; xiii. App. I. 3 (115); xiii. App. I. 3A (424); xiii. App. I. 3A (432); शुचिना शुक्लवाससा ··· दण्डपाणिना ··· गुरुवृद्धानुमतेन···अनन्यमनसा खल्वप्रचरितव्यम् SuśruS. iv. 24.89; अनन्यमनसो विष्णौ कः समर्थो निपातने ViṣṇuP. i. 16. 12; अनन्यमनसो भूत्वा प्रपन्ना ये महेश्वरम्। तैर्लब्धं रुद्रसालोक्यम् VāyuP. ii. 39.313 = BrahmāṇḍP. iii. 2. 250; VāyuP. ii. 39. 349 = BrahmāṇḍP. iii. 2. 285; जप्तं तत्समये (? जप्तस्तत्समये)ऽप्यनन्यमनसा हाहेति मन्त्रो मया ŚatTrayī. 455; अनन्यमनसम् ···। आपस्तम्बमृषिं सर्वे समेत्य मुनयोऽब्रुवन् ĀpaSm. 1. 3; Nāgā. 3. 5; (तारापीडः) अनन्यमनसमखिलविद्योपादानार्थमाचार्येभ्यश्चन्द्रापीडम् ··· अर्पयांबभूव Kād. 75. 6; PāraS. 13. 212; NyāyVār. 26. 18 (*on* i. 1. 2); अविगाह्योऽसि नारीणामनन्यमनसामपि Kāvyālaṅ.(Bhā.) 2. 53; AṣṭāSaṁ. i. 198. 24 (2. 1); ManuBh. i. 460. 27 (*on* 5. 85); स क्षणमेकमनन्यमनाः शृणोतु YaśasCam. ii. 74. 4; SkandP. iii(3). 6. 75; शूलिनि त्वत्पादप्रणतानन्यमनसः पर्याकुलान्पाहि नः DevīPañ. 3. 2; 1. 9; 2. 14; BṛDharmaP. i. 59. 30; अवतारकथां लोके ये गायन्ति ···। अनन्यमनसो मुक्तिस्तेषामेव AdhyāRā. vi. 14.32; BṛKathāMañ. ix. 1. 547; युक्तं मानद मामनन्यमनसम् ··· भक्तान्यप्यवधूय कर्तुमधुना कान्तासहस्रं तव SubhāRaK. 6. 35 = SūktiMu. 2. 97; Subhaṣi. 41; समाहितोऽनन्यमनाः Aparā. 55. 15 (*on* 1. 26) = ManvaMu. 44. 17 (*on* 2. 53) = VīraMi. (Āhnika.) 154. 19; SmṛtiCan. i. 142.6; अनन्यमनसां त्रिलोकीनाथो नो हृदि वसतु देवो हरिरसौ ŚāntiŚ. 4. 22; यजमानो ब्राह्मणान् ··· अनन्यमनाः शनैः शनैः भोजयेत् CaturCin. iii(1). 1389. 13; जितेन्द्रियोऽनन्यमनाः ManvaVi. 154. 23 (*on* 2. 70); 433. 19 (*on* 3. 258); ManvaMu. 137. 10 (*on* 3. 258); बुधाः ···। पश्यन्तु प्रणयादनन्यमनसो ग्रन्थं मदीयं त्विमन् VīraMi.(Paribhāṣā.) 7. 5; अथ मुहूर्तमनन्यमना निजां प्रणयिनीमनुचिन्त्य समुत्सुकः। स निवसन्नशृणोद् बलसागरे कलकलम् Rāgh. 19. 75.

अनन्यमनस् (ananya-manas) *n.* undistracted mind अनन्यमनसा देवि नित्यं तद्गतचेतसा। सायुज्यं प्राप्यते देवैः MahāBhā. xiii. App. 15 (4317); अनन्यमनसा ध्यात्वा किंचिद् विहस्य सः। ···तिरोऽधत्त BrahmāṇḍP. iii. 10.49; DevīPañ. 1. 20; अनन्यमनसा नैव तन्मना नान्यमानसः। विष्वायतनविन्यासे प्रारम्भं च करोम्यहम् BrahmP. 46.30; त्वामेव ये ··· ध्यायन्त्यनन्यमनसा पदवीं लभन्ते PadmP. ii. 21. 26; ii. 87.24; GaṇeP. i. 14. 20; अनन्यमनसा सोऽयं चिन्तामणिरुपासितः। विदधात सदाशेषमनीषितफलानि वः CaturCin. ii(1). 3.19.

अनन्यमनस्क (ananyamanas-ka) *adj.* whose mind is not distracted, solely attentive अनन्यमनस्कानाम् ··· पदानि···संविदम् ··· उत्पादयन्ति NyāyRaMā. 93.9; समाहितः अनन्यमनस्कः VīraMi.(Āhnika.) 25. 21.

अनन्यमनस्कता (ananyamanaska-tā) *f.* the state of having the mind not distracted, sole attention अनन्यमनस्कतादिगुणोऽवहितचित्तता 'विधिः' ManuBh. i. 33. 23 (*on* 1. 58)

अनन्यमनुता (ananyamanu-tā) *f.* the state of having the sacred formula referring to no one else (than Hari) अनन्यमनुता हरेः। ··· ब्रह्मरुद्रादिसाम्यत्वम् ··· एकान्तित्वमिदं मतम् MahāBhā. xii. 888*(1)

अनन्यमनोरथ (an-anyamanoratha) *adj.* having no other desire अखिललोकपितुस्तव पुत्रतामहमयाचमनन्यमनोरथः Yādavā. 3. 20 (comm. अन्याभिलाषरहितः)

अनन्यमनोवृत्ति (an-anyamanovṛtti) *adj.* not having the mental disposition directed to anyone else, solely devoted अनन्यमनोवृत्तेः ···। एकपत्नीव्रतं धत्ते कवेर्देवी सरस्वती KāvyMī. 54. 15.

अनन्यमन्युमहोत्साह (ananya-manyumahotsāha) *adj.* possessed of unparalleled courage or spirit and great enthusiasm महीतटमहीपतिलाटदेशदेशाधिपती विक्रमादित्यसहजपालाभिधौ ··· अनन्यमन्युमहोत्साहौ HammīMaMa. 2. 8(7)

अनन्यमहिमन् (ananya-mahiman) *adj.* possessed of unparalleled prowess or greatness एकस्योन्नतिरेव ··· विन्ध्यस्य वन्ध्या न सा दत्त्वा यः किल तामनन्यमहिमा शेते सुखं भूसनः DaśāvaC. 5. 184; अहितवनम् ··· अनन्यमहिमामतिहिमपातः पुनर्दहति HammīMaMa. 1. 30.

अनन्यमातृमान (an-anyamātṛmāna) *adj.* not requiring any other knower and the means of knowledge (apart from oneself) अनन्यमातृमानोऽतः प्रत्यगात्मा तमोऽपनुत् BṛĀraUBhVā. ii. 4. 238.

अनन्यमातृमानादि (an-anyamātṛmānādi) *adj.* not requiring any other knower and the means of knowledge etc. (apart from oneself) (आत्मा) अनन्यमातृमानादिर्दृष्टिमात्रात्मकत्वतः BṛĀraUBhVā. ii. 3. 225.

अनन्यमान (an-anyamāna) *adj.* not requiring any other means of knowledge (than oneself), self-evident अद्वैतमात्मपदमाहुरनन्यमानम् SaṁkṣeŚā. 1. 116 (i. 100. 2); यद्यपि किमप्युपनेयमत्र चैतन्यवस्तुनि न संभवति प्रमाणैः। अस्त्येव तत्र भवभी(? ती)तिनिदानभूतमज्ञानमात्रमपनेयमनन्यमाने SaṁkṣeŚā. 1. 125 (i. 105. 12); अनन्यमानमानन्दं पूर्णं तदभिधीयते BṛĀraUBhVā. v. 1. 12.

अनन्यमानक (ananyamāna-ka) *adj.* not requiring any other means of knowledge (than oneself), self-evident यथा सति तथा विद्यात् प्रतीच्यनन्यमानके BṛĀraUBhVā. ii. 4. 291.

अनन्यमानग (an-anyamānaga) *adj.* which does not come under the purview of any other means of knowledge हानिवृद्धिस्वभावेन कारणात्मैव वर्तते। तत्प्रत्यगात्मा तद्धीनः कूटस्थोऽनन्यमानगः BṛĀraUBhVā. iii. 8. 64; iv. 4. 150; iv. 4. 467.

अनन्यमानतस् (ananyamāna-tas) *adv.* because of not requiring any other means of knowledge (than one's own experience) तन्मयमात्मात्मकं वस्तु प्रतीचोऽनन्यमानतः BṛĀraUBhVā. ii. 3. 231.

अनन्यमानमेय (an-anyamānameya) *adj.* not knowable through any other means of knowledge अनन्यमानमेयेऽर्थे न भेदः प्रत्यगात्मनि BṛĀraUBhVā. ii. 1.598.

अनन्यमानस (ananya-mānasa) *adj.* [*f.* -ā] having the mind not directed to anybody or anything else उर्वशी —। चित्तसंकल्पभावेन सुचिरा-

नन्यमानसा। ... प्रस्थिता ... पार्थस्य भवनं प्रति MahāBhā. iii. App. I. 6(42); (मातरम्) अर्चयन्तीं पितॄंश्चैव देवांश्चानन्यमानसाम्। ... रामो ववन्दे Rāmā. ii. 409*(2); विचिन्तयन्ती यमनन्यमानसा ... । स्मरिष्यति त्वां न सः Śāk. 4. 1; VakroJī. 224. 19; क्रीडमानैस्सुमनसैः प्रयतैः प्रणतैः प्रभोः । एकदेशस्थितैर्विप्र अनन्यमानसैस्सदा PauṣkS. 31. 33; यस्तु ... यागे ... अनन्यमानसः JayāS. 21. 232; अनन्यमानसोऽसौ ...। सीतां मुनिरिव ध्यायन् सिद्धिमास्थात् PadmP. (Ra.) 48. 4; 32. 115; संस्मरन् परमं भावं देव्या माहेश्वरं परम्। अनन्यमानसो नित्यं जपेदा मरणाद् द्विजः KūrmaP. 144. 14 (1.12); शुचीत प्रयतो नित्यं वाग्यतोऽनन्यमानसः KūrmaP. 526.15 (2.12) = PadmP. i. 51. 62; पूजां प्रकुर्वाणं शिवस्यानन्यमानसम्। सा पुत्रं प्रणयाद् गौरी भोजनाय समाह्वयत् SkandP. iii(3). 5. 35; ऋतुकाले तु यो गच्छेन्मासे मासे च मैथुनम्। अनन्यमानसो भूत्वा ततः सौख्यतरं नु किम् VarāP. 116. 42; अनन्यमानसो भूत्वा ... आवाहयेद् देवम् ŚivaP. ii(1). 13. 46 (55A. 6); स्त्रियः ... उपासते। सदैव भर्तारमनन्यमानसाः KathāSaSāg. ii. 5. 195; viii. 7. 181; अनन्यमानसो धीरः संचरेद् विजितेन्द्रियः YogŚā. 5. 270; व्याचख्यावुपनिषदं जगज्जनन्याः सम्राजे स मुनिरनन्यमानसाय Surath. 12. 10; 8. 20; 14. 2.

अनन्यमानसता (ananyamānasa-tā) *f.* the state of having the mind directed to no one else अनन्यमानसतया श्रीरामचन्द्रं भजे Rāstrau. 1. 4.

अनन्यमानिन् (ananya-mānin) *adj.* who thinks that the individual soul is not different from Brahman आदेशोऽनन्तरं तस्य क्रियतेऽनन्यमानिनः BṛĀraUBhVā. ii. 3. 172.

अनन्यमार्ग (ananya-mārga) *m.* no other course, unique course भक्ता आत्मरतिगुणा रतिगुणाढ्या अनन्यमार्गाढ्याः ... रासादिलीलाध्यानावस्थायामापद्यमाना युज्यन्ते SāmaraU. 279.7.

अनन्यमार्गता (ananyamārga-tā) *f.* the state of having no other course अनन्यमार्गतया च तद्भोगविरहिणामपि ... संयमनादिषु यमवश्यतायै चन्द्रलोकगमनोपपत्तेः Bhām. 536. 23 (*on* iii. 1.12)

अनन्यमार्गीय (ananyamārg-īya) *adj.* following no other course (of devotion) मम मनो हरिं भजमानं भवति। एकस्मिन् वासरेऽस्मि ब्रह्मलोकं गतः। तत्रानन्यमार्गीया भक्ताः मया दृष्टाः SāmaraU. 226. 19.

अनन्यमुखप्रेक्षित्व (ananyamukhaprekṣi-tva) *n.* the state of being one who does not look at other's face (i. e. independence) स्वाभाविकमवभासस्य स्वात्मविश्रान्तिलक्षणमनन्यमुखप्रेक्षित्वं नाम PratyabhiVi. i. 242.9 (*on* i. 5. 11) (Bhāsk. अनन्यमुखप्रेक्षित्वं नाम स्वग्रहणे परापेक्षारहितत्वास्थ्यम्); पारतन्त्र्यं च स्वातन्त्र्यस्य विरुद्धम्। स्वातन्त्र्यमेव च अनन्यमुखप्रेक्षित्वम् PratyabhiVi. i. 269. 6 (*on* i. 5.15) (Bhāsk. अनन्यमुखप्रेक्षित्वम् – स्वप्रसिद्धौ परानपेक्षा); अनन्यमुखप्रेक्षित्वरूपस्वातन्त्र्यविश्रान्तिरूपः 'अहम्' इति प्रत्यवमर्शः PratyabhiVi. i. 302.6 (*on* i. 6.1) (Bhāsk. अनन्यमुखप्रेक्षित्वरूपम् – स्वग्रहणे परापेक्षाराहित्यं नाम यत् स्वातन्त्र्यम्); 'परमेश्वरोऽनन्यमुखप्रेक्षित्वलक्षणस्वातन्त्र्यभाक् SarvaDaSam. 8. 4; Bhāsk. i. 25. 10 (*on* i. 1. 1)

अनन्यमुखप्रेक्षिन् (an-anyamukhaprekṣin) *adj.* who does not look at other's face (i. e. independent) कथमनन्यमुखप्रेक्षि इत्यत्र हेतुमाह 'अहम्' इति Bhāsk. i. 243.8 (*on* i. 5.11)

अनन्यमुखसाधारण (an-anyamukhasādhāraṇa) *adj.* not similar to any other's face अनन्तकोटिचन्द्रलावण्यशालित्वमनन्यमुखसाधारणं भगवन्मुखे प्रतीयते Kuval. 66(55)

अनन्यमूलत्व (ananyamūla-tva) *n.* the state of not having any other basis, self-authoritativeness अम्लानतानन्यमूलत्वाच्छुतितस्तत्प्रमाणता TantrVā. 121. 11 (*on* i. 3. 7)

अनन्यमूलिका (ananyamūl-ikā) *adj.* (*f.*) not having any other basis, self-authoritative अनन्यमूलिकायां च श्रुतौ मूलेऽवधारिते। विरोधेऽपि प्रमाणत्वं स्मृतेः श्रुत्या न वार्यते TantrVā. 121.14 (*on* i. 3. 7)

अनन्यमेय (an-anyameya) *adj.* not knowable through any other (means of knowledge) अनन्यमेयतन्मानमात्रवस्त्वविभागवत्। अमेयमानमात्रैकं तदात्मेति प्रचक्षते BṛĀraUBhVā. i. 4. 699.

अनन्ययाजिन् (an-anyayājin) *adj.* not worshipping anyone else (i. e. worshipping only one God) अनन्ययाजिनो विप्रा मन्त्रसङ्घेऽव्वलादिके? : (? के) PauṣkS. 27. 711; अनन्ययाजिनो विप्राः ... वासुदेवं विशन्ति ते AhirbuS. 15. 11; अनन्ययाजी शुद्धात्मा ... परमहत्वमायाति (नरः) PāraS. 12. 517.

अनन्ययुवतिसामान्य (an-anyayuvatisāmānya) *adj.* unlike any other (group of) young women (i. e. extraordinary) आयान्तमनन्ययुवतिसामान्यं कन्यासमूहमद्राक्षम् UdaySuKa. 66. 16.

अनन्ययोग (ananya-yoga) *m.* **AI** unique or exclusive meditation मयि चानन्ययोगेन भक्तिरव्यभिचारिणी MahāBhā. vi. 35. 10 = BhagGī. 13. 10 = AgniP. 380. 26; मयि च ईश्वरे अनन्ययोगेन अपृथक्समाधिना 'न अन्यो भगवतो वासुदेवात् परः अस्ति ...' इत्येवं निश्चिता अव्यभिचारिणी बुद्धिः अनन्ययोगः GītāBh.(Śaṅ.) 378. 4 (*on* 13. 10); **AII** exclusive devotion तासाम् ... कृष्णः ...।अन्यादृशीं प्रीतिमनन्ययोगादापादयिष्यन् विरराम रासात् Yādavā. 8. 91; **AIII** devotion of ardent followers अनन्ययोगाद्यजन्त चैनम् Yādavā. 7. 6 (comm. अनन्यानामन्यनिरपेक्षाणां प्रपन्नानां योगो भगवत्प्रीणनोपायः अन्यवैमुख्यरूपः); (an-anyayoga) **BI** absence of (syntactic) connection with any other (word) अनन्ययोगेन ब्रह्मवाचकैः शब्दैर्व्यवहारार्थमनभिज्ञानाच्चान्यत्र व्यवहरन्ति BrahmSūBh.(Ma.) 14A. 1 (*on* i. 2. 28); TattvPrakā. 41A. 1 (*on* i. 2. 28); **BII** absence of association with anyone or anything else अनन्ययोगात् स रथो बभार प्राधीतवेषां प्रणवप्रवृत्तिम् Yādavā. 23. 23 (comm. पुरुषान्तरयोगाभावमवाप्य); समर्थितं हीश्वरस्यैवानन्ययोगेन कर्तृत्वम् TattvPrakā. 120B. 12 (*on* ii. 3. 33); [not suitable to any others, MW.]

अनन्ययोगज (an-anyayogaja) *adj.* not produced by the combination of other (ingredients) अनन्ययोगजानां तु मात्रा वस्तिः (? मात्रावस्तिः) प्रशस्यते Hastyāyur. 603. 23 (4. 5)

अनन्ययोगतस् (ananyayoga-tas) *adv.* due to exclusive concentration ज्वरार्ताः ...। प्रयान्ति निधनं चास्य वाञ्छयानन्ययोगतः TantrRā. 9.43 (comm. अनन्ययोगतः स्वात्मैक्यभावनया)

अनन्ययोगम् (an-anyayogam) *adv.* without the influence of another (word) संहेतिकाराणि समासमन्तभाग् बहुक्रमे मध्यगतानि यानि च। तृतीयतां गच्छति यस्य सोष्मवाननन्ययोगं विकृतं प्लुतादि च। अतीत्य तेषां पदतां प्रदर्शयेत् ṚPrāti. (Mangaldeva Shastri's Ed.) 11.25.

अनन्ययोगविकृत (ananyayoga-vikṛta) *adj.* (word) not modified due to the influence of another (word) तृतीयतां गच्छति यस्य सोष्मवाननन्ययोगविकृतं प्लुतादि च। अतीत्य तेषां पदतां प्रदर्शयेत् ṚPrāti. 11. 13.

अनन्ययोगित्व (ananyayogi-tva) *n.* the state of not being appended or subordinate to anything else न चार्थवादाः शक्यन्ते कल्पयितुम्, अनन्ययोगित्वे सति विज्ञानोत्पादकत्वात् KenUVāBh. 88. 20 (*on* 3. 1)

अनन्ययोग्या (an-anyayogyā) *adj.* (*f.*) not suitable or fit for anyone else अवेक्ष्यतामियमत्र ... अनन्ययोग्येत्युपायनीकृतेव शक्रेण, वाहनैकरत्नमिति ... तुरगी UdaySuKa. 123. 29.

अनन्ययोग्योपभोगा (ananyayogyopabhogā) *adj.* (*f.*) enjoyment of which is not fit for anyone else हरिणलक्ष्मा ... मयाप्यनन्ययोग्योपभोगां भव्यतामस्य भावयता ... अयमुपनीयते TilaMañ. 44. 1.

अनन्ययोनि (an-anyayoni) *m.* god of love (*lit.* not having origination from anyone else, self-born) अनन्ययोनेरपदानगाथां मधोः सकाशादिव शिक्षयन्तः।... शनैः शिशिञ्जुः कलकण्ठशावाः PadyaCū. 6. 22 (comm. अनन्ययोनेः मदनस्य); असूत सद्यः सहकारशाखी नवाङ्कुरान् पुङ्खितचारुपत्रान्। अनन्ययोनेरभिमानहेतूनरुंतुदान् पान्थवधूजनानाम् PadyaCū. 7. 11; 7.2.

अनन्यरक्ष (an-anyarakṣa) *adj.* not having protection from others अनन्यरक्षमात्मानमशंसत्तस्य रक्षितुः PṛthvīVi. 8. 43 (comm. नान्यस्माद्रक्षा यस्य)

अनन्यरक्षाव्रतिन् (ananyarakṣā-vratin) *adj.* who observes the vow of protecting one who is solely devoted अनन्यरक्षाव्रतिनं चातकव्रतचारिणः। भवन्तमवलम्बन्ते Yādavā. 1. 61 (comm. अनन्या एकान्तिनः तेषां रक्षैव व्रतं तदस्यास्ति)

अनन्यरणश्रान्त (ananyaraṇa-śrānta) *adj.* tired as a result of unprecedented battle इनिष्यते ... अद्य श्वो वा दशाननः। तं त्वनन्यरणश्रान्तं जातु चेतो दिदृक्षते AdbhuDa. 8. 31.

अनन्यरमणीक (ananyaramaṇī-ka) *adj.* not having (attachment to) any other woman एवं स (नायकः) चतुर्धा स्यादनुकूलो दक्षिणः शठो धृष्टः। तत्र प्रेम्णः स्थैर्यादनुकूलोऽनन्यरमणीकः Kāvyālaṅ.(Ru.) 12. 9.

अनन्यरमणीरत (an-anyaramaṇīrata) *adj.* not attached to any other woman (नायकः) अनुकूलः स्यादनन्यरमणीरतः Vāgbhaṭā. 5.9 = AlaṅkāŚe. 20.8.

अनन्यरस (ananya-rasa) *m.* (tones of) unique emotion अमृतस्य कलानिधानं तं गीतकौशलमनन्यरसैः प्रगाये PadmP. ii. 20. 21.

अनन्यरसिक (an-anyarasika) *adj.* not fond of or delighting in any other thing अनन्यरसिको राजा तस्यै सर्वं समार्पयत् RājTa.(Śrī.) 3. 223.

अनन्यराजत्व (ananyarāja-tva) *n.* the state of not having anyone else as the master इति अनन्यराजवतः क्षय्यलोकतां दर्शयन्(त् ?) आत्मविदोऽनन्य-

राजत्वं दर्शयति ŚrutaPra. ii. 643. 6 (*on* iv. 4. 9)

अनन्यराधस् (an-anyarādhas) *adj.* not having desire for anything else ईश्वराल्मनवं चित्तं कुर्वतोऽनन्यराधसः। माया ··· प्रलयीयत BhāgP. ix. 21. 17.

अनन्यरुचि (an-anyaruci) *adj.* not having liking for anything else स्पर्शामृतेन पूरय दोहलमस्याप्यनन्यरुचेः Mālavikā. 3. 19.

अनन्यरूप (an-anyarūpa) *adj.* [*f.* -ā] 1 not having a different form (i.e. associated inseparably) शास्त्रप्रयोगाद्विविधाच्च वेदादनन्यरूपाः पुरुषस्य दाराः Rāmā. (GPP. Ed.) iv. 24. 38; सामान्यवस्तुरूपत्वं न युक्तं त्वस्य भाविकम्। बुद्धेरनन्यरूपं हि (सामान्यम्) यायादर्थान्तरं कथम् TattvSaṁ. 1025; (ananya-rūpa) 2A possessed of extraordinary beauty रुद्राणि ··· त्वां ये चिन्तयन्त्यरुणकान्तिमनन्यरूपाम् DevīPañ. 2. 26; 2B of unique form, having matchless form यजामहे यज्ञमहो रूपं तु सत्यम् ···। अनन्यरूपं च महानुभावम् VarāP. 120. 14; (an-anyarūpa) *n.* [Inst.] in identical form भेदेऽप्योऽनन्यरूपेण सामान्यं गृह्यते ŚlokaVār. 5(12). 59 (561. 6); ब्रह्मणः ··· प्रत्यगात्मतया अनन्यरूपेण विज्ञेयत्वाय ··· एषा ऋगुदाह्रियते TaiUBh. 229. 8 (*on* 2. 1)

अनन्यरूपता (ananyarūpa-tā) *f.* the state of having an extraordinary or unique form राजापि ··· वैरूप्यमिवानन्यरूपतया नियमितम् ··· प्लवङ्गमद्राक्षीत् UdaySuKa. 126. 6.

अनन्यरूपत्व (ananyarūpa-tva) *n.* the state of not having a different form सामान्यं भिन्नरूपं भिन्नेभ्योऽनन्यरूपत्वात् भिन्नवदेव Śarka. 16. 8.

अनन्यलक्ष्य (an-anyalakṣya) *adj.* not to be seen by others, not noticeable by others अनन्यलक्ष्यैः प्रश्नैःशनैः ··· अन्यैश्चाभ्युपायैरशनकेन्द्रप्रयुक्ताः स्तीक्ष्णरसदादयः ··· अनन्तवर्मकटकं जर्जरमकुर्वन् DaśKuC. 137. 15; असूचयन्नूनमनेन तस्याः स्वलक्षणं शौरिमनन्यलक्ष्यम् Yādavā. 12. 68 (comm. अनितरप्रत्येयम्)

अनन्यलङ्घ्य (an-anyalaṅghya) *adj.* which cannot be violated or averted by anyone else अनन्यलङ्घ्यैन(? नें) तु ब्रह्मणः पुरा न याति शापैः शममेष शत्रुः VāmaP. 81. 21.

अनन्यलब्धत्वाभाव (ananyalabdhatvābhāva) *m.* absence of the not being obtained through any other means अनन्यलब्धत्वाभावाच्च न शक्ति(व्यक्तिशक्ति)कल्पनावकाशः PrakaVi. 273. 26.

अनन्यलभ्य (an-anyalabhya) *adj.* [*f.* -ā] A i (Mīmāṁsā) (out of two or more meanings, that is regarded as word-meaning) which cannot be obtained through any other means (such as implication, indication etc.) यावानेव हि अनन्यलभ्योऽर्थः शब्दाद्गम्यते स सर्वः शब्दार्थः TantrVā. 340. 22 (*on* ii. 1. 1); 58. 11 (*on* i. 2. 41); 'अनन्यलभ्यः शब्दार्थः' इति हि त्रैविद्यवृद्धाः TattvBi. 131. 6; ĀgaPrā. 35. 11; Nyāyāmṛ. 461A. 7; अनन्यलभ्यस्य च शब्दार्थत्वात् TātpaṬ.(Vā.) 709. 14 (*on* v. 2. 7); Bhām. 112. 19 (*on* i. 1. 4); TattvCin. iv(2). 534. 3; AdvaiSi. 698. 3; MīmāKau. ii. 159. 24 (*on* iii. 1. 12); BhāṭṭCin. i. 67. 31 (*on* i. 1. 4); i. 86. 3 (*on* i. 1. 4); VaiyāBhū. 5. 15 (*on* 2); अनन्यलभ्यं हि शब्दाभिधेयमुपागमन् धीराः Kāśi. ii. 8. 26 (*on* 5(1). 15); ii. 15. 11 (*on* 5(1). 15); अनन्यलभ्ये शब्दशक्तिरिति परं वाच्यानुपपत्तिमात्रात् संबन्धिस्वीकारमात्रं व्यापि लक्षणालक्षणमस्तु NayaVi. 276. 2 (*on* i. 1. 25); अनन्यलभ्यः शब्दार्थ इति च मीमांसकानां मुद्राभेदः कृतः Bhām. 214. 20 (*on* i. 3. 17); NyāyRaMā. 151. 13; MīmāNyāPra. 209. 7; अनन्यलभ्यः शब्दार्थ इति न्यायेन गत्यन्तराभावे शक्त्यादिकल्पनात् SarvaDaKau. 69. 6; अनन्यलभ्यस्यैव शब्दाभिधेयत्वाभ्युपगमात् YuktiSneha. 47. 5 (*on* i. 1. 5); अनन्यलभ्यसंख्याविधानार्थं तच्छ्रवणम् MīmāKau. iii(1). 78. 2 (*on* i. 2. 43); A ii not achievable or attainable by any other means आत्मज्ञानमेव निःश्रेयससाधनमनन्यलभ्यम् NyāyMañ. ii. 94. 4; अनन्यलभ्यं हि शास्त्रफलम् ŚatDū. 73. 19; ताम् (रुक्मिणीम्) ···। अवेक्ष्य नूनं चतुरः पुमर्थाननन्यलभ्यानलभन्त पौराः Yādavā. 13. 65; दुःखहेतुत्वेऽप्यनन्यलभ्यसाक्षात्पुरुषोत्तमानन्दप्राप्तिहेतुत्वेन सुखरूपत्वमुच्यते AṇuBh. 264. 1 (*on* iii. 3. 57); अग्निहोत्रसंनिधिसमाम्नातकर्मणामनन्यलभ्यतदङ्गत्वप्राप्तिनान्तरीयकतया ··· परिसंख्यानन्यलभ्या Vidhi-Ra. 10 (67. 20); अनन्यलभ्यकतिपयधर्मप्राप्त्यर्थं वारुणप्रघासिक एव (प्रकृतिभूतः) BhāṭṭDī. ii. 346. 5 (*on* vii. 1. 5); अनन्यलभ्यः शास्त्रार्थः इति सितत्वात् MānaMe. 269. 5; B i which cannot be obtained or achieved by anyone else प्रसादस्त्वयि येनायं प्रपन्ने च मुदा किल ···। अनन्यलभ्यो भगवता कृतः PadmP. iv. 74. 34; वाली ···। सद्यो विमुच्य कपिदेहमनन्यलभ्यं प्राप्तं परम् AdhyāRā. iv. 2. 71; पेठेन्नरः श्लोकमपीह भक्त्या।··· प्रयाति रामस्य सालोक्यमनन्यलभ्यम् AdhyāRā. vii. 9. 69; अनन्यलभ्यामतुलां सपर्यां नित्यं परित्यज्य महेन्द्रदत्तां (ताम्)। श्रीमान्नृपप्यंक्तिरथोऽपि पुत्रप्रीत्या वसत्तत्र गिरीन्द्रसानौ EI. xxv. 18. 47; सूर्यसुता प्रपेदे। अलब्धपूर्वं तदनन्यलभ्यं कृष्णोपभोगेन कृतार्थभावम् Yādavā. 8. 100; 19. 3; 20. 40; 23. 11; भवाननन्यलभ्यां श्रियमश्नुते Nalābhyu. 4. 20; देवोऽनुजग्राह पुनः स्वयं तौ दत्त्वा शिवज्ञानमनन्यलभ्यम् ŚivLī. 12. 51; B ii not accessible to anyone else चत्वारः प्राणिनस्तत्र वसन्ति स्म महातरौ।··· उलूकस्तु शिरोभागेऽनन्यलभ्ये लतालये KathāSaSāg. vi. 7. 109; C not obtainable anywhere else अनन्यलभ्यां लभते स्म तुष्टिं तस्या मुखे दृष्टिरितीव शौरेः Yādavā. 13. 4 (comm. अनन्यलभ्यां विषयान्तरेष्वलभ्याम्); अत्यन्तकष्टावस्थायामप्यनन्यलभ्यस्य कुल्मापमात्रस्योच्छिष्टस्य ग्रहणम् अन्यलभ्यस्योदकस्य परिहरणं च दृष्टम् ŚivārkaMaDī. ii. 401. 31 (*on* iii. 4. 28)

अनन्यलभ्यत्व (ananyalabhya-tva) *n.* the state of being that (meaning or rite) which is not obtainable by any other means यजेतेत्यादिषु शब्द एव कर्तव्यम् ··· कर्तव्यतां चावगमयति अनन्यलभ्यत्वादुभयोः Bhām. 112. 19 (*on* i. 1. 4); न चैवंरूपतार्थप्रतिपत्त्यैव कल्पयितुं शक्येत्यनन्यलभ्यत्वादभिधान्तरविलक्षणां लिङर्थं कल्पयति NyāyRaMā. 51. 10; 151. 22; अनन्यलभ्यत्वादानन्तर्यमेवात्रार्थः PrakaVi. 22. 21; NyāyKu. 157. 17; अनन्यलभ्यत्वाच्च विधिरित्याह NyāySu.(So.) 67. 13 (*on* i. 2. 19); घटेन जलमाहरेत्यत्र ··· छिद्रेतरत्वस्यानन्यलभ्यत्वेन शब्दतात्पर्यविषयत्वेऽपि न व्यावृत्तेस्तथात्वम् AdvaiSi. 680. 25; इह संख्याधिकरणयोर्द्वयोरप्यनन्यलभ्यत्वेन गुणमात्रविधाने वाक्यभेदानिवारणात् VidhiRa. 5(29. 1); 9(48. 25); 13(94. 8); न च विषय एवानन्यलभ्यत्वाकारो विषयत्वरूप आरिप्सितशास्त्रैस्य शक्यप्रतिपादनत्वं संबन्ध इत्यवान्तरभेदः कल्पनीयः। शक्यप्रतिपादनत्वविशिष्टस्यैवानन्यलभ्यत्वस्य विषयत्वरूपत्वात् ŚivārkaMaDī. i. 20. 27 (*on* i. 1. 1); प्रवर्तकव्यापाररूपप्रवर्तनायास्तु ··· अनुभवसिद्धाया अनन्यलभ्यत्वादाच्यत्वकल्पनमावश्यकम् MīmāKau. i. 17. 7 (*on* i. 3. 3); iii(1). 74. 19 (*on* i. 2. 42); अतोऽनन्यलभ्यत्वात् तेन क्रतवधैतैव बोध्यत इति ध्येयम् MīmāKau. iii(2). 272. 7 (*on* ii. 2. 25)

अनन्यलभ्यत्वादिसाचिव्य (ananyalabhyatvādi-sācivya) *n.* helping principle (in determining the meaning of a word) such as not being obtainable by any other means व्याकरणस्य साधुत्वमात्रव्युत्पादकत्वादनन्यलभ्यत्वादिसाचिव्येन शक्तेः पर्यवसानात् ViraMi. 193. 24 (*on* 1. 100)

अनन्यलभ्यत्वाभाव (ananyalabhyatvābhāva) *m.* absence of not being obtainable by any other means न तु समुदाये लक्षणा। (तथा सति) अनन्यलभ्यत्वाभावात् Nyāyāmṛ. 461B. 9.

अनन्यलभ्यशब्दार्थत्व (ananyalabhya-śabdārthatva) *n.* the status of word-meaning (given to that meaning) which is not obtained through any other means न च मुख्ये संभवति किमिति लाक्षणिकत्वं स्वीकार्यमिति वाच्यम्। अनन्यलभ्यशब्दार्थत्वस्य व्यवस्थापितत्वात् MīmāNyāPra. 209. 32.

अनन्यलभ्यार्थ (ananyalabhyārtha) *m.* meaning not obtainable through any other means निर्विकल्पकस्यापि ··· सखण्डशक्तेः कल्पनैव सविकल्पकद्वारस्य लक्षणाधीननिर्विकल्पकस्य निर्वाहात् नाखण्डे व्यवहारः शक्तिकल्पकः अनन्यलभ्यार्थस्य च तस्य तत्त्वादिति भावः LaCandr. 786. 22.

अनन्यलभ्यार्थन्याय (ananyalabhyārtha-nyāya) *m.* principle, viz. (out of two or more meanings that becomes) the meaning of a word which cannot be obtained by any other means तत्रापि व्युत्पत्त्यन्तरस्य शक्तेः कल्पनात् क्लृप्तस्यानन्यलभ्यार्थन्यायस्य त्यागश्च तव मीमांसकंमन्यस्यास्ति VaiyāBhū. 182. 24 (*on* 32)

अनन्यललनारूपा (ananya-lalanārūpā) *adj.* (*f.*) possessed of extraordinary feminine beauty दर्पोदर्शिमिमामनन्यललनारूपाम् ··· अयम् ··· भेजे रतिं न कचित् VasaViKā. 14. 28.

अनन्यलावण्य (ananya-lāvaṇya) *n.* extraordinary charm, unique beauty अनन्यलावण्यसुधाब्धिमध्यस्नातैरिवाङ्गैः ···। चक्रे दशाशाः स प्रद्युम्नकाशा दिगम्बरत्वादिव जातहासाः DarpDa. 7. 32.

अनन्यलावण्यवती (ananyalāvaṇya-vatī) *adj.* (*f.*) possessed of extraordinary beauty मन्दोदरी ··· ताम्। अनन्यलावण्यवतीं विलोक्य कन्यामभूद्विस्मयनिश्चलेव DaśāvaC. 7. 101.

अनन्यलीन (an-anyalīna) *adj.* not merged in any other (entity) जीवे ··· परमात्मनो लयो नोपपद्यते।··· अतोऽयमनन्यलीनो निर्गुण एव TattvPrakā. 14A. 13 (*on* i. 1. 9)

अनन्यवंशज (ananyavaṁśa-ja) *adj.* born in the same family उत्कर्षेहर्षाल्यावपि निष्पाद्य भूपतिम्। हर्षदेवं तमुद्दामविक्रमोऽनन्यवंशजः।··· भूपतामुच्चलोऽभजत् RājTa.(Ka.) (Add.) 8. 36.

अनन्यवचन (an-anyavacana) *adj.* not speaking anything else (i.e. stating the same thing) यदा तदेव वक्ति स्म सत्यवाङ् मुनिसत्तमः। तदा ते चिच्छिदुस्तस्य ··· हस्तौ च पादौ च ···। तथाप्यनन्यवचनं निर्विकारमवेत्य तम्। मत्वान्यत्तुमं स्वर्गे ते जग्मुश्चौरा यथागतम् KathāSaSāg. xii. 5. 267.

अनन्यवचस् (an-anyavacas) *adj.* not talking about anyone else अविगाह्योऽसि नारीणामनन्यवचसामपि । विषमोपलभिन्नोर्मिरापगेवोत्तितीर्षतः SaraKaṇṭhā. 24.26.

अनन्यवत् (an-anyavat) *adv.* I not treated as a different (linguistic element) एकदेशविकृतमनन्यवद्भवति MahāBh. i. 21.14 (*on* i. 1. 0); ii. 235.6 (*on* iv. 1. 83); SaraKaṇṭhā (Gr.) i. 2. 54; PariVṛ.(Sī.) 86. 14; PariVṛ.(Nī.) 46. 17; अनन्यवदित्यस्यान्यवन्नेत्यर्थः LaŚabdeŚe. i. 75. 16; II (ananya-vat) like one and the same entity इत्येतदुभयं विप्र संभूयानन्यवत् स्थितम् MṛgendraT. i. 10. 7 (comm. एकीभूयालक्षितव्यतिरेकमिति यावत्); सुप्तप्रबुद्धयोः । अंशयोर्यदि तादात्म्यमभिज्ञानमनन्यवत् NyāyVi. 2. 142.

अनन्यवत्सल (ananya-vatsala) *adj.* affectionate towards ardent (devotees) अयजातवदनन्यवत्सले प्रश्रितास्सुमनसः प्रतस्थिरे Yādavā. 17. 130.

अनन्यवन्दिन् (an-anyavandin) *adj.* who does not salute or bow down to anyone else अस्तोतुः स्तूयमानस्य वन्द्यस्यानन्यवन्दिनः । सुतासंबन्धविधिना भव ··· गुरुः KumāSam. 6.83.

अनन्यवर्ण (an-anyavarṇa) *adj.* not having any other (i.e. change in) colour अवेदनं स्निग्धमनन्यवर्णमपाकमश्मोपममप्रचाल्यम् । ··· मांसार्बुदं त्वेतदसाध्यमुक्तम् SuśruS. ii. 11.18 = RugVi. 38. 23.

अनन्यवर्तिन् (an-anyavartin) *adj.* not existing or present in others तस्मात् क्रियागुणाः केचिद्धेतवोऽनन्यवर्तिनः ŚlokaVār. 5(13). 17(570.8)

अनन्यवशा (an-anyavaśā) *adj.* (*f.*) not under the control of anyone else द्वौ (रामकृष्णौ) उदारलीलावुपलक्ष्य गोप्यः सर्वास्तदानन्यवशा बभूवुः Yādavā. 4. 69 (comm. अनन्यवशाः अनन्यायत्ताः, तदुभयमात्राधीनाः)

अनन्यवश्य (an-anyavaśya) *adj.* not to be controlled by anybody else (i. e. independent) यथा लोके राज्ञः सशरीरत्वेऽप्यनन्यवश्यस्य स्वाज्ञातिवृत्तिकृतानिष्टभोक्तृत्वं नेतरसमानम् VedāntSā.(Rā.) 148. 5 (*on* ii. 1. 14); BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 20. 8 (*on* ii. 1. 14); ŚivārkaMaDī. i. 351. 19 (*on* i. 2 11)

अनन्यवस्तुप्रतीति (ananyavastu-pratīti) *f.* apprehension of a single entity अन्यत्वादिभिरनन्यवस्तुप्रतीतेरेव चमत्कारित्वम्, न त्वनन्यत्वादिभिः RasGaṅ. 419. 2.

अनन्यवाच्य (an-anyavācya) *adj.* A not to be expressed by any other (word) तस्मान्नूनमनन्यवाच्योऽयमर्थ इति गम्यते TantrVā. 485. 18 (*on* ii. 2. 10); B not to be disclosed to anyone else (i. e. esoteric) गोप्यं यदत्यन्तमनन्यवाच्यं वदन्ति भक्तेषु महानुभावाः AdhyāRā. i. 1. 8.

अनन्यवाह्य (an-anyavāhya) *adj.* not possible to be borne by others स बाहुदण्डेन वहन् ···। महीधरच्छत्रमनन्यवाह्यं मायामयीं व्याकुरुतेव लीलाम् Yādavā. 7. 57 (comm. अन्यैर्वोढुमशक्यम्)

अनन्यविकल्प (ananya-vikalpa) *m.* alternative (maintaining that a thing is) not different अन्यथात्वे स्थितौ नाशे चान्यानन्यविकल्पयोः । जरादिविषया दोषा एत एवानुषङ्गिणः TattvSaṁ. 1828.

अनन्यविकृति (an-anyavikṛti) *adj.* = एकाग्र [pw.]

अनन्यविचार (ananya-vicāra) *m.* consideration as being not different or identical व्यवच्छेदस्याशक्यत्वादनभिधानं यथोभयपक्षसंप्रतिपन्ना रूपादयः तेभ्योऽन्योऽनन्यविचारो घटादेर्युक्तः NyāyVār. 415.10 (*on* iii. 2 14)

अनन्यविदित (an-anyavidita) *adj.* not known to or noticed by anyone else सोऽयं दोषस्य गुणीभावो नाम लेशतोऽल्पतया शनैरनन्यविदित उच्यमानो लेश इत्युच्यते SaraKaṇṭhā. 478. 7.

अनन्यविश्रमा (an-anyaviśramā) *adj.* (*f.*) not having any other place of refuge महीतलेऽखिले निरीतिभावं गमितेऽतिवृष्टयः । न तत्यजुर्नूनमनन्यविश्रमाः प्रतीपभूपालमृगीदृशां दृशः NaiṣC. 1. 11.

अनन्यविश्वास (an-anyaviśvāsa) *m.* absence of trust in anybody else चण्डवर्मा ··· राजवाहनम् । ··· तमवधूतदुहितृप्रार्थनस्याङ्गराजस्योद्धरणायाङ्गानभियास्यन्ननन्यविश्वासान्निनाय DaśKuC. 36. 3.

अनन्यविषय (an-anyaviṣaya) *adj.* [*f.* -ā] A not applicable or not having reference to anybody or anything else यस्मिन्नीश्वर इत्यनन्यविषयः शब्दो यथार्थाक्षरः । ··· स स्थाणुः ··· निःश्रेयसायास्तु वः Vikramo. 1. 1 = SaduktiKa. 5. 11 = SiṁhāDvā. 143. 7 = SāhiDa. 280. 3; यमः ··· सहस्राक्षो भवानपि । बिभ्रत्यनन्यविषयां लोकपाल इति श्रुतिम् Kāvyāda. 2. 331 = SaraKaṇṭhā. 475. 25; यान्मैत्रावरुणिः प्रशास्ति भगवान् ··· । शश्वधेषु विशामनन्यविषयो रक्षाधिकारः स्थितः । ··· राज्ञां वो महिमा MahāvīC. 1.25; त्वयि शब्दमीश्वर इति व्यवस्थितं कथयन्त्यनन्यविषयं मनीषिणः HarVi. 6.21; निद्रा हरेः ··· । दुर्गेति पद्मनिलयेति सरस्वतीति शब्दैरनन्यविषयैरनुभूयते या YātrāPra. 1. 48; B not devoted to any other object (i. e. solely devoted to only one object) अनन्यविषयं कृत्वा मनोबुद्धिस्मृतीन्द्रियम् । ध्येय आत्मा स्थितो योऽसौ हृदये दीपवत् प्रभुः YājñaSm. 3. 111; Aparā. 988. 22 (*on* 3. 110); इन्द्रियं श्रोत्रादि, अनन्यविषयमात्मभिन्नविषयव्यावृत्तं कृत्वा ··· स आत्मा ध्येयः VīraMi. 863. 26 (*on* 3. 111); AgniP. 165. 1; त्वयि मेऽनन्यविषया मतिर्मधुपतेऽसकृत् BhāgP. i. 8. 42; भक्तिर्भगवति ब्रह्मण्यनन्यविषयाभवत् BhāgP. iv. 23. 10; x. 69. 45; (सः) आवर्तयत्सदा गीतामनन्यविषयः कृती GaṇeP. ii. 137. 59; मयि सर्वात्मके रामे ह्यनन्यविषया मतिः AdhyāRā. iii. 4. 35.

अनन्यविषयता (ananyaviṣaya-tā) *f.* the state of not having any other object क पुनः शरीरदेशे वर्तमानस्य मनोबुद्ध्यादेरनन्यविषयता स्यात्, तदाह — हृदय इति BālaKrī. ii. 44. 3 (*on* 3. 101(? 111))

अनन्यविषयत्व (ananyaviṣaya-tva) *n.* the state of not having reference or not being applicable to anything else अनन्यविषयत्वेन स्थान मुख्यादिषु स्थितम् TantrVā. 575. 1 (*on* ii. 2. 29); तदनधिकृतानामेवान्यत् प्रायश्चित्तं युक्तम्, तस्यानन्यविषयत्वादिष्टप्रथमयज्ञस्य BālaKrī. ii. 96. 18 (*on* 3. 237 (? 243)); स्थिते च व्यक्तिभेदे सर्वत्र गौरिति तदभेदप्रत्ययस्यानन्यविषयत्वादिष्यते एव गोत्वजातिः NyāyMañ. i. 191.20; ऐन्द्रवायवादिशेषस्य भक्षार्थतयाप्युपपत्तेः नेति चेन्न, पात्रशेषस्यानन्यविषयत्वात् SaṅkarKāBh. 3. 12 (*on* i. 1. 3); एवं स्त्रीपुंधर्माख्यविवादपदोपादानेन तु तयोरेव व्यवहार आवश्यकः । तस्यानन्यविषयत्वात् VīraMi. (Vyavahāra.) 34. 18; तस्यास्त्वनन्यविषयत्वेन निरवकाशत्वेन वा विरोधेऽपि व्रीहियवादिवदगत्या विकल्पोऽङ्गीक्रियते MīmāKau. i. 21. 20 (*on* i. 3. 4)

अनन्यविषयात्मन् (ananyaviṣayātman) *adj.* having the mind not devoted to anyone else व्यसनं वीक्ष्य तत्तेषामनन्यविषयात्मनाम् । सुदर्शनेन स्वास्त्रेण स्वानां रक्षां व्यधाद्विभुः BhāgP. i. 8. 13.

अनन्यवीक्षित (an-anyavīkṣita) *adj.* not seen by anyone else अनङ्गसर्वस्वमनन्यवीक्षितं न्यधायि यत्पाण्ड्यकुमारिकावशे ŚivLī. 11. 53.

अनन्यवीर (ananya-vīra) *m.* matchless warrior तव सुतः स इह शरभोऽनन्यवीरः ChandasCū. 2. 240(4)

अनन्यवीरसद्भाव (ananyavīra-sadbhāva) *m.* presence of (the title) *ananyavīra* (matchless warrior) जगत्त्रयमिदं सर्वं मयैव परिगृह्यते । अनन्यवीरसद्भावो मय्येव भुजशुष्मणा SkandP. i(3A). 10. 52.

अनन्यवृत्ति (an-anyavṛtti) *adj.* 1 not present in anything else यदा च विशेषरूपतया सामान्यमवगच्छति तदा तदप्यनन्यवृत्ति प्रतिभाति Śarka. 17. 4; अनेकवृत्ति सामान्यम्, अनन्यवृत्तिर्विशेषः, कथमेकमनेकवृत्ति अनन्यवृत्ति च स्यात् NyāyRa. 559. 13 (*on* 5(12).51); 2 not having any other means of livelihood अनन्यवृत्तयः । तेऽन्वहं गुरुभिर्दत्तं विद्यापिण्डमभुञ्जत PariPar. 13.157; 3 not having concentration on anything else, solely attentive, completely engrossed अथापि भक्त्येश तयोपधावतामनन्यवृत्त्यानुगृहाण वत्सल BhāgP. iv. 7. 38; अनन्यवृत्तिः स्मरणं त्वदीयं, जिनेन्द्र भक्त्या विदधाति योऽत्र । सिद्धिश्रिया वा त्रिदशश्रिया वै, वध्वेव कान्तः परिरभ्यते स्म NemiC. 6. 30; एकतानोऽनन्यवृत्तिः AgniP. 366. 20; सर्वैः सेव्यो देवदेवः परेशो भक्त्या नित्यं श्रद्धयानन्यवृत्त्या ĀdiP. 28. 53; अनन्यवृत्ति । ··· आस्त विश्वमानन्दनृत्तावसरे पुरारेः ŚivLī. 12. 46; [Lexicons - AmaK. 2183; Vaija. 211. 128; AbhidhāCin. 1458; ŚabdaRa.(Vā.) 3296; KośaKaTa. 2. 522; KalpaK. 229. 139; ŚabdaRaSaK. 165. 15]; *f.* [Inst.] I (ananya-vṛtti) with sole devotion अपिस्विदन्ये च निजात्मदैवमनन्यवृत्त्या समनुव्रता ये । ··· स्वस्ति चरन्ति सौम्य BhāgP. iii. 1. 35; II (an-anyavṛtti) because of the non-presence of something else (in it) (पितरौ) अनन्यवृत्त्या घनतामुपेतैरप्रौढसूर्येन्दुमयूखजालैः । सुवर्णरत्नैरथवा प्रक्लृप्तां सुताम् ··· अन्वभूताम् (रुक्मिणीम्) Yādavā. 12.9 (comm. द्रव्यान्तरमिश्रणेन तथा तेजो न भवेदिति भावः)

अनन्यवृत्तिक (ananyavṛtti-ka) *adj.* not existing together with anything else, alone असहाये चैकाक्येक एककोऽनन्यवृत्तिके ŚabdaRa.(Su.) 6. 54.

अनन्यवृत्तितस् (ananyavṛtti-tas) *adv.* because of non-existence in anything else अनन्यवृत्तितो नात्मा संसर्गं प्रैत्यनात्मभिः BṛĀraUBhVā. i. 4. 1406.

अनन्यवृत्तिता (ananyavṛtti-tā) *f.* the state of not being located in anything else परमाणवः ··· संचिता एव चानन्यवृत्तितया विशेषासाधारणादिपदवाच्या इति ते प्रत्यक्षा भविष्यन्ति Kāśi. iii. 96. 22 (*on* 5(4).178)

अनन्यवृत्तित्व (ananyavṛtti-tva) *n.* the state of not being present in anything else अनेकानन्यवृत्तित्वान्न सामान्यविशेषयोः । एकवस्त्वात्मता युक्ता ŚlokaVār. 5(12). 51 (559. 1) (NyāyRa. अनेकवृत्ति सामान्यम्, अनन्यवृत्तिविशेषः, कथमेकमनेकवृत्ति अनन्यवृत्ति च स्यात्)

अनन्यवृत्तिमनस् (ananyavṛtti-manas) *n.* mind not present else-

where, undistracted mind जजाप परमं मन्त्रं स्मरन्ती सा विनायकम् । अनन्यवृत्तिमनसा GaṇeP. ii. 5. 25.

अनन्यवृत्त्याधारत्व (ananyavṛtty-ādhāratva) *n.* substratum-hood (of which the other correlative is the world) existing in nothing else (but Śiva) सर्वमपीदम् ··· जगत् शिवादनन्यवृत्त्याधारत्वात् ··· अखिलं शिवांशमिति -- विचार्य ŚaṅkaVi.(Ā.) 265. 2.

अनन्यवेदन (an-anyavedana) *adj.* not cognised by any other means न चास्ति शब्दादिरनन्यवेदनः परस्परेणापि न चैव दृश्यते UpadeSā. 231. 41.

अनन्यवेदविज्ञातस्वभाव (ananyavedavijñāta-svabhāva) *adj.* the nature of which is not known by any means other than the Veda स्वान्तःशरीर वृत्तिस्थः श्रुतियोगादुदेति यः । सोऽनन्यवेदविज्ञातस्वभावोऽन्यैर्न गम्यते BhaviP. 81A.9 (i. 41. 25)

अनन्यवेदिन् (ananyaved-in) *adj.* I who knows that the individual self is not different from the Supreme Self अवेद्यमेकं यदनन्यवेदिनां कुतार्किकाणां च सुवेद्यमन्यथा UpadeSā. 459. 26 (comm. सर्वसाक्षिप्रत्यगात्मनोऽन्यन्न भवत्यद्वयं ब्रह्मेति ये वेदिनः तेषामनन्यवेदिनामवेद्यम्); II who knows none else (than the one god) अज्ञानात् ··· मया माधता ··· चलितं यत्किंचिदुच्छृङ्खलम् । तत्क्षन्तव्यमनन्यवेदिनि चिरापन्ने प्रपन्ने मयि NīlaVi. 119. 7.

अनन्यवेद्य (an-anyavedya) *adj.* not cognisable by anyone or anything else (i. e. cognisable only by oneself) (कृष्णः) प्रकाशयन् किंचिदिवाप्रमेयः प्रभावमात्मीयमनन्यवेद्यम् Yādavā. 23.19; विषयचैतन्येऽध्यस्तमपि रजतं साक्षिणि अध्यस्तं केवलसाक्षिवेद्यं सुखादिवत् अनन्यवेद्यमिति चोच्यते Vedānt-Pari. 115. 2; काम्यानाम् ··· कर्ता जनः कर्मणाम् । आत्मानन्दमनन्यवेद्यमपरिच्छिन्नं न जानाति तम् Lokokti. 81.

अनन्यवेद्यता (ananyavedya-tā) *f.* the state of not being cognisable by anything else (i. e. being cognised by oneself) तर्हि यदस्य निजं वपुः अनन्यवेद्यतया प्रकाशनं नाम, न तत्प्रकाशितं स्यात् PratyabhiVi. i. 174. 2 (*on* i. 4.5)

अनन्यवेद्यत्व (ananyavedya-tva) *n.* the state of not being cognisable by anyone else (i. e. being cognised by oneself) केचित्तु बिम्बचैतन्य एव तदध्यासमुपेत्य यदीयाज्ञानोपादानकं यत् तस्यैव प्रत्यक्षं, न जीवान्तरस्येत्यनन्यवेद्यत्वमुपपादयन्ति SiddhāLeSaṁ. 298. 2.

अनन्यवेद्यत्वपरत्व (ananyavedyatvapara-tva) *n.* the state of being intended to convey unknowability by any other means न चास्येति षष्ठ्या विषयत्वाभिधानम्, स्वयं दासा इत्यादाविवानन्यवेद्यत्वपरत्वात् AdvaiSi. 780.8.

अनन्यवेद्यत्वाभाव (ananyavedyatvābhāva) *m.* absence of the nature of not being knowable by others, absence of self-knowability शुक्तीदमंशावच्छिन्नबिम्बचैतन्ये सर्वसाधारणे तस्याध्यासे सुखादिवदनन्यवेद्यत्वाभावप्रसङ्गात् SiddhāLeSaṁ. 297. 8.

अनन्यवेद्यरूप (ananyavedya-rūpa) *adj.* whose nature cannot be known by others अनन्यवेद्यरूपस्य सद्भावमिह कः पुमान् । त्वामृते तव सर्वेश सम्यक् शक्नोति वेदितुम् BrahmāṇḍP. ii. 24. 30.

अनन्यवेषदेश (ananyaveṣa-deśa) *m.* country of (people wearing) unusual dress अत्यन्यानेप(v. l. अनन्यवेष)देशो हि धनरत्नादिभिर्युतः ।··· वस चेदिषु चेदिप MahāBhā. i. 57. 9.

अनन्यवैष्णवत्वरूप (ananyavaiṣṇavatva-rūpa) *adj.* having the nature of being solely devoted to Viṣṇu तस्य फलमाह । च्यवते । न परां प्राप्नोतीति । स्वधर्मादनन्यवैष्णवत्वरूपाद् हीयते VedāntRaMañ. 3. 8 (111. 22)

अनन्यव्यञ्जकत्व (ananyavyañjaka-tva) *n.* the state of having no other manifesting factor (i. e. the state of not being manifested by anything else) स्वात्मावभासो बाह्योऽर्थ इत्येतदसमञ्जसम् । नानन्यव्यञ्जकत्वं स्याद्यस्मात्कुम्भादिवस्तुनः BṛĀraUBhVā. iv. 3. 497.

अनन्यव्यापार (an-anyavyāpāra) *adj.* [*f.* -ā] not engaged in any other work, solely devoted to one activity त्वयाप्यनन्यव्यापारया नृपाङ्गनासावुपस्थातव्या DaśKuC. 69. 5; पद्मावती ··· तस्य राज्ञः प्रतिकृतिम् ··· देवमिवानन्यव्यापारा आराधयन्ती तिष्ठति TāpaVa. 3. 2(27); अध्यक्षान् ··· प्रकुर्यात् ···। निष्णातानन्यव्यापारान् Mitā. 111. 17 (*on* 1. 322) = VīraMi. 359. 4 (*on* 1. 322); *m.* absence of any other activity, only one activity संपूर्वस्य तिष्ठतेः समाप्तिवाचितया ब्रह्मसंस्थाशब्दशब्दिताया ब्रह्मणि समाप्तेरनन्यव्यापाररूपत्वात् SiddhāLeSaṁ. 27. 4; तत्र विषयेऽनन्यव्यापारेण रतः सक्तस्तन्निरतः Aparā. 1000. 3 (*on* 3. 137)

अनन्यव्यापारता (ananyavyāpāra-tā) *f.* the state of not being engaged in any other activity, sole devotion ब्रह्मसंस्थ इति हि ब्रह्मणि परिसमाप्तिः अनन्यव्यापारतारूपं तन्निष्ठत्वमभिधीयते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 732. 12 (*on* iii. 4. 20); प्रियस्यानन्यव्यापारतया सखीसमक्षं गुणानां कीर्तने गुणकथा NāṭaLaRaK. 2456; अनन्यव्यापारतया श्रवणादिनिष्पादनं कुर्वतः तस्य विद्यायामुपयोगः SiddhāLeSaṁ. 374. 6.

अनन्यव्यापारत्व (ananyavyāpāra-tva) *n.* the state of not being engaged in any other activity 'ब्रह्मसंस्थोऽमृतत्वमेति' इति छान्दोग्ये अनन्यव्यापारत्वस्य मुक्त्युपायत्वावधारणात् SiddhāLeSaṁ. 27. 2; 379. 1; 382. 6.

अनन्यशक्ति (ananya-śakti) *adj.* involving matchless strength ये हि रामायणे सुग्रीवनलनीलाङ्गदप्रभृतयो दिव्यांशवन्तः श्रूयन्ते ··· तेषामेकोऽपि हनूमानास्ते । स वयसावमीभिरनन्यशक्तिभिश्चेष्टितैर्भवति तद्भवति UdaySuKa. 127. 4.

अनन्यशक्य (an-anyaśakya) *adj.* [*f.* -ā] not possible for others कृतं हि ते कार्यमन्यैरशक्यम् (v. l. कार्यमनन्यशक्यम्) MahāBhā. iii. 190. 60; सृष्टैव येन च कथेयमनन्यशक्या वागीश्वरं पितरमेव तमानतोऽस्मि Kād. 239. 11.

अनन्यशब्द (an-anyaśabda) *adj.* devoid of any other sound अनन्यशब्दाविरतहताहतिरणज्ज्ञणैः । गायतीव क्षतक्षोभमुदितो रणभैरवः YogVā.iii. 34. 49; अनन्यशब्दं च जगद्वितेने घोरस्तदा यादवसैन्यघोषः Yādavā. 20. 19.

अनन्यशब्दवाच्यत्व (ananyaśabdavācya-tva) *n.* the state of being that which is not to be expressed by any other linguistic element तेनादूरविप्रकर्षमात्रेणैवप्रयोगो नार्थसाम्येनेत्यवस्थितमनन्यशब्दवाच्यत्वं भावनायाः TantrVā. 352. 15 (*on* ii. 1. 1)

अनन्यशब्दाख्येयत्व (ananyaśabdākhyeya-tva) *n.* the state of being that which is not to be expressed by any other linguistic element यः कश्चिदाख्यातप्रत्ययार्थतत्त्वं जिज्ञासमानः पृच्छति ··· तं प्रत्यनन्यशब्दाख्येयत्वात् -- सर्वधात्वर्थसामान्यवचनकरोतिपरलिङ्गाद्युच्चारणमात्रेणैवोत्तरं दास्यते TantrVā. 183. 22 (*on* i. 3. 11)

अनन्यशरण (an-anyaśaraṇa) *adj.* [*f.* -ā] I not having any other refuge or saviour नारी ह्यनन्यशा(? श)रणा पतिना परिचोदिता ।··· पवित्रकं जगद्योनेरारोपयति PauṣkS. 30. 186 = PāraS. 12. 522; PauṣkS. 36. 78; श्रियं प्रणम्य साष्टाङ्गमनन्यशरणः पराम् ।··· अयोध्यां नगरीं प्रापदिन्दुमत्यास्तु नन्दनः BrahmāṇḍP. iii. 40. 136; iii. 41. 73; अनन्यशरणा चाथैव प्रतिपद्यस्व मनसा वचसा क्रियया च ··· त्र्यम्बकम् HarṣaC. 27.7; निर्जितैरपि सुसंमानितैरिवानन्यशरणैः ··· भुजनिर्जितैः शत्रुमहासामन्तैः -- कृतपरिग्रहं राजद्वारमगात् HarṣaC. 97. 1; दीयतामभयमस्मा अनन्यशरणाय स्त्रीजनाय DaśKuC. 89. 7; 118. 7; अनुगृह्यतामयमनन्यशर(णेण ? णो) जनः AvantiKa. 237.5; 245. 9; अनन्यशरणैर्वर्णैः स्थाने तु परिकल्पिते । आरम्भः प्रातरिज्यायाः PāraS. 9. 54; 20. 128; अनन्यशरणा स्वीया रतहार्या पराङ्गना ŚṛṅgāTi.(Ru.) 1. 119; इदं त्यक्तसर्वबाह्यैषणैः अनन्यशरणैः परमहंसपरिव्राजकैः ··· वेदनीयम् ChāndoUBh. 538. 3 (*on* viii. 12. 1); भक्ताः अनन्यशरणाः सन्तः त्वाम् ··· ध्यायन्ति GītāBh.(Śaṅ.) 340. 3 (*on* 12. 1); 543. 13 (*on* 18. 17); अनन्यशरणां भार्यां यो द्वेष्टि सः । एते ··· सप्त नृशंसरूपाः SanatBh. 259. 16 (*on* 2. 18); मन्त्राधिकारिणः सर्वे ह्यनन्यशरणा यदि ।··· ध्यायेत् कमलपत्राक्षं जानकीसहितं हरिम् VṛHārīSm. 6. 257; तं सुखाराध्यमृजुभिरनन्यशरणैर्नृभिः ।··· को न सेवेत BhāgP. iii. 19. 36; नारायणो देवस्तं दृष्ट्वा ···। अनन्यशरणं बालम् ··· अब्रवीत् SkandP. iv. 20.91; अधिकरणभूतद्रव्यान्तराभावादुदधिमध्यप्रवृत्तैकपोतपतत्रिण इव अनन्यशरणस्य मनसो निरोधः स्यात् TattvaPradī.(A.) 261. 7 (*on* 2.104); देवैरनन्यशरणैः समुपासनीया ।··· वागापगास्तु मम बोधगजावगाहा YaśasCam. ii. 401. 24; तस्माद् भजस्व ··· मां भक्तामनन्यशरणां शरणं प्रपन्नाम् SamaMā. 4. 13; देवीमनन्यशरणः शरणं प्रपद्ये DevīPañ. 4. 1; कस्मान्न रक्षसे देव अनन्यशरणान् हरे BrahmP. 71. 12; 109. 50; परिचरेद्धरिम् । अनन्यशरणो नित्यम् PadmP. iv. 82. 33; BṛBrahmaS. ii. 5. 80; अनन्यशरणाः ··· साधवः ···। यशो मुरारेः शृण्वन्ति ĀdiP. 8. 6; 12. 17; अनन्यशरणो यो मां भक्त्या भजति भूमिप GaṇeP. ii. 143. 20; अनन्यशरणाम् -- इमान् । न ह्यहम् ··· उज्झितुमुत्सहे PariPar. 2. 678; म्लेच्छाः -- भरतेश्वरम् । शरण्यं शरणायेयुरनन्यशरणास्तदा TriṣaŚaPuC. i. 4. 448; iv. 5. 216; अनन्यशरणः पार्श्वं तद् विश्वशरणं श्रये PārśvC. 6. 208; 8. 46; यो हि कश्चिदनन्यशरणस्तत्कृतकर्मफलस्य तदर्थितस्याग्रमुगयं जगत्कारणभूतः परमात्मा VedāntKau. 57. 7 (*on* i. 2. 11); 74. 14 (*on* i. 2. 30); 172. 23 (*on* ii. 1. 29); अनन्यशरणानां स्वीयानां केनापि बलिष्ठेन कर्मणा दुराचारित्वेऽपि ··· गोविन्दः ··· सर्वापराधकदम्बं सोढ्वा तान् कृणोत्येव VedāntRaMañ. 4. 10 (145. 12); अनन्यशरणं नाथ रक्ष मां परमेश्वर KathāKau. 15. 34; सुतरामनन्यशरणाः क्षीराद्याहारमन्तरा यद्वत् । केवल्या स्नेहदृशा कच्छपतनयाः प्रजीवन्ति PraboSu. 255; भगवान् ···। न मामनन्यशरणमन्यथा प्रतिपत्स्यते KaṁVa. 3. 6; 4. 36; राज्यं प्रशासति पुरा मलयध्वजे ये भूमीभुजः कतिपयेऽपरराड्गुरज्ञाः । तानप्यनन्यशरणान् -- सा (मधुरेश्वरा) चक्षुषानुजगृहे शरणं प्रपन्नान् ŚivLī. 9. 18; (विधिः) कटाक्षैरप्यनुगृह्णन्तमनन्यशरणान् महामुनीन् ··· नारायणम् ··· अस्तावीत् NīlaVi. 54. 4; किं चित्रमच्युत तवैतदशेषबन्धो

दासेष्वनन्यशरणेषु यदात्मसाम्यम् PadyāTa. 280; एवमनन्यशरणः कथं मामाश्रितवानसि AmṛUda. 4.4(1); 4.8(1); अनन्यशरणा ··· भूतधात्री सहस्रांशुं प्रति प्रातिष्ठत ĀnandRa. 1.8(18); ‖ not having dependence on any other means अनन्यशरणे प्रत्यक्षेऽनुमानसहस्रेणापि न तत्कल्पनसंभवः NyāyPari. 300.4.

अनन्यशरण (ananya-śaraṇa) *n.* the sole or only refuge गुरोरनन्यशरणाद् भक्तानां कमलोद्भव । द्विविधं त्रिविधं दोषमचिरात् क्षयमेति PauṣkS. 30.213; अपराधसहस्रकम् । क्षम्यतां तव भक्तानामनन्यशरणेक्षणात् SkandP. i. (3A). 13.10; नमस्तेऽनन्यशरण सर्वकामप्रपूरक GaṇeP. i. 63 28.

अनन्यशरणता (ananyaśaraṇa-tā) *f.* ‖ the state of having no other refuge or saviour तदासभूतैः सर्वैरस्माभिः अनन्यशरणतया [तमेव प्रतिपद्य सदनुज्ञया तदाराधनरूपेणैव सर्वाणि कर्माणि कर्तव्यानि PūrvottaVāNaMā. 170.8; आश्वास्य चानन्यशरणतया मदेकशरणां वैदेहीमवतीर्य समरभुवमवसन्नामि रामहतकम् AdbhuDa. 6.0(14); 6.15(13); ममानन्यशरणतया त्वदायत्ता प्रथमो हेतुः AmṛUda. 4.7(2); ‖ the state of having no other way out or recourse नित्यवादी प्रमाणयति । सर्वं नित्यं सत्त्वात् । क्षणिके सदसत्कालयोरर्थक्रियाविरोधात् तल्लक्षणं सत्त्वं नावस्थां बध्नातीति ततो निवर्तमानमनन्यशरणतया नित्यत्वेऽवतिष्ठते SyādvāMañ. 26(11)

अनन्यशरणत्व (ananyaśaraṇa-tva) *n.* ‖ the state of having no other refuge अनन्यशरणत्वेन व्रतेन नियमेन च । स ममान्येन जीवेन विदेहाकुक्षिमागमत् PadmP.(Ra.) 30.48; ‖ the state of having no other recourse or way out अनन्यशरणत्वात् स्वप्रकाशतामेव व्यवसायस्यानक्षरसूरीकुरुते NyāyKu. 30.6.

अनन्यशरणार्थिन् (an-anyaśaraṇārthin) *adj.* not seeking any other refuge नमो मातर्महालक्ष्मि मेऽनन्यशरणार्थिनः । सांनिध्यं देहि देवेशि BṛBrahmaS. i. 11.10.

अनन्यशरणीभूय (an-anyaśaraṇībhūya) *ger.* not having resorted to anyone else as refuge अनन्यशरणीभूय स तस्मिन् लीयते YogŚā. 10.3.

अनन्यशरण्य (ananya-śaraṇya) *adj.* [P. iv. 4.98] ‖ matchlessly fit to protect, sole protector अनन्यशरण्यं राजपुत्रम् ··· त्वम् । सिंहपीठमधिरोपय शीघ्रम् Raghunā. 8.31; ‖ (an-anyaśaraṇya) not having any other person fit to protect मा स्म नस्त्यजदनन्यशरण्यान् रामभद्र Rāgh. 5.87.

अनन्यशासन (an-anyaśāsana) *adj.* [*f.* -ā] not subject to the rule of anyone else सः (दिलीपः) ···। अनन्यशासनामुर्वीं शशास RaghuVa. 1.30; BrahmāṇḍP. ii. 50.20; स रत्नाकरमेखलामिलामनन्यशासनां शासदनपत्यतया नारायणम् ··· अर्चयामास DaśKuC. 3.9; स पितृप्रमयाद्दादनन्तरम् । अनन्यशासनं राष्ट्रं स्वमेव समपादयत् RājTa.(Ka.) 8.1544.

अनन्यशीत (ananya-śīta) *adj.* [P. viii. 2.47] exceptionally cold गतो दुःसहदुःखोष्मा कालः कमललोचने । अनन्यशीताः सुचिरमावृत्ता दिवसास्तव RāmC.(App. 1) 40.31.

अनन्यशेष (an-anyaśeṣa) *adj.* not being subsidiary or subordinate to anyone or anything else औपनिषदस्य पुरुषस्यानन्यशेषत्वात् योऽसावुपनिषत्स्वेवाधिगतः पुरुषोऽसंसारी ब्रह्मस्वरूपः ··· स्वप्रकरणस्थोऽनन्यशेषः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 28.5 (*on* i. 1.4); 654.13 (*on* iii. 3.24); (औपनिषदः पुरुषः) चतुर्विधद्रव्यविलक्षणो यदनन्यशेषः Bhām. 102.6 (*on* i. 1.4); अनन्यशेषाद्वितीयप्रतिपादकत्वं वेदान्तानां नास्ति VivaPraSam. 300.9; अनन्यशेषेऽपि 'सोमेन यजेत' इत्यादौ वैयधिकरण्येनान्वये विरुद्धत्रिकद्वयापातात् NyāyāmṛN. 114A.7; अनन्यशेषमिथ्यात्वश्रुतिविरोधात् न प्रत्यक्षगृहीतत्रिकालाबाध्यत्वरूपसत्यत्वपरा जगत्सत्यत्वश्रुतिरित्युक्तम् AdvaiSi. 433.20; उद्धननादिविधीनां बहूनामनन्यशेषाणामानर्थक्यापत्तेः विधित्वमेव युक्तम् MīmāKau. ii. 154.7 (*on* iii. 1.11); ii. 154.17 (*on* iii. 1.11); यन्महावाक्यार्थबोधे अनन्यशेषे पर्यवसायि यद्वा तत् तन्महावाक्यार्थनिष्ठम् LaCandr. 662.21.

अनन्यशेषता (ananyaśeṣa-tā) *f.* the state of not being subordinate or subservient to anyone or anything else अनन्यशेषतां चैव ··· देवो मह्यं प्रयच्छतु BṛBrahmaS. iv. 5.115; आध्वर्यवे अनन्यशेषतया समाम्नातेन ऐष्टकेनैव षोडशद्रव्ययुक्तवाक्येन गवादिविधानम् BhāṭṭDī. iii. 255.3 (*on* x. 3.11); iv. 182.22 (*on* xi. 3.9); तेषामेव सिद्धान्तेऽनन्यशेषतया प्रामाण्याङ्गीकारात् SiddhāSi. i. 42.20.

अनन्यशेषत्व (ananyaśeṣa-tva) *n.* the state of not being subordinate or subservient to anything or anyone else प्रवृत्तिनिवृत्तिविधितच्छेषव्यतिरेकेण केवलवस्तुवादी वेदभागो नास्तीति, तन्न, औपनिषदस्य पुरुषस्यानन्यशेषत्वात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 28.4 (*on* i. 1.4); अनन्यशेषत्वाच्च तज्ज्ञानस्य ··· फलश्रुतेरर्थवादत्वानुपपत्तिः BṛĀraUBh. 41.1 (*on* i. 3.1); वेद एव चानन्यशेषत्वादशेष इत्युच्यते BālaKrī. i. 6.18 (*on* 1.1); असंसारित्वम् ··· अनन्यशेषत्वमुत्पाद्याद्यभावे हेतुत्वे न संबन्धयति VedāntKa. 79.13 (*on* i. 1.4); 80.17 (*on* i. 1.4); 'त्रीणि ह वै यज्ञस्योदराणि यद्गायत्री, बृहती, अनुष्टुप् च । अत्र ह्येवावपन्ति, अत एवोद्वपन्ति' इति । ··· न च — अयमर्थवादः । अनन्यशेषत्वात् NyāyMāVi. 539.16 (*on* x. 4.13); अद्वैतवाक्यं त्वनन्यशेषत्वानुख्यार्थमेव AdvaiSi. 374.11; अन्यशेषत्वानन्यशेषत्वे नामुख्यार्थत्वमुख्यार्थत्वयोः प्रयोजके AdvaiSi. 375.1; तण्डुलान् पचतीत्यादिके तु अनन्यशेषत्वात् मुख्यार्थमेव GuruCandr. i. 328.5; i. 490.22; अनन्यशेषत्वात् तात्पर्यविषयवाक्यार्थप्रतिपादकत्वात् LaCandr. 374.33; वेदान्तानामनन्यशेषत्वरूपमनन्याकाङ्क्षत्वम् LaCandr. 663.38.

अनन्यशेषभूत (an-anyaśeṣabhūta) *adj.* which has not become subordinate or subservient to anything else अनन्यशेषभूतश्च प्रतिषेधोऽनुवादः TantrVā. 1041.17 (*on* iii. 5.15); स्वतन्त्रा एवैतेऽनन्यशेषभूता इति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 691.18 (*on* iii. 3.45); तैत्तिरीयास्तु ··· अनन्यशेषभूतमेव प्रातःसवनादिविधिमामनन्ति TantrRa. 296.8; अनन्यशेषभूतेन 'सर्वस्मै वै' इति वाक्येन विहितस्यान्यस्य पाक्षिकत्वापादकत्वानुपपत्तेः BhāṭṭDī. ii. 89.9 (*on* iv. 1.4); iv. 124.10 (*on* x. 8.15)

अनन्यशेषाखण्डवाक्यार्थ (ananyaśeṣākhaṇḍavākyārtha) *m.* unitary sentence-meaning which is not subordinate to anything else अनन्यशेषाखण्डवाक्यार्थबोधजनकं वाक्यार्थनिष्ठम् LaCandr. 662.17.

अनन्यशोभाहेतु (ananyaśobhā-hetu) *m.* cause of exceptional or unique charm काव्यस्यानन्यशोभाहेतुः कश्चिदन्योऽस्ति योऽस्माभिर्न गणितः Loc. 4.20 (*on* 1.1)

अनन्यश्रद्धा (ananya-śraddhā) *f.* sole faith, unflinching faith अनन्यश्रद्धयोपेतांस्तान् दृष्ट्वा पन्नगोत्तमान् । ततो देवी सुसंतुष्टा वाक्यमेतदुवाच ह SkandP. vii(3). 37.14.

अनन्यश्रुति (an-anyaśruti) *adj.* who has not heard (the utterance of the same word) at any other time before अनर्थकत्वमस्य स्यादन्यथानन्यश्रुतीन् प्रति ŚlokaVār. 6.252 (794.4)

अनन्यश्वेतवत् (ananyaśveta-vat) *adv.* like the white colour which is not different (from the substance in which it inheres) स्वलक्षणाद्भिन्ना हि जातिगुणक्रियादय इष्यन्ते, अनन्यश्वेतवत्सद्भावप्रसङ्गात् TātpaṬ. (U.) 155.19 (*on* 4.140)

अनन्यसंवेद्य (an-anyasaṁvedya) *adj.* which cannot be known or felt by anyone else भिक्षुस्त्वनन्यसंवेद्यं विवेदात्मपराजयम् RājTa.(Ka.) 8.1521.

अनन्यसंसर्गिन् (an-anyasaṁsargin) *adj.* not connected with or related to another न ह्येकाकारप्रतिनियतादनन्यसंसर्गिणो ज्ञानादन्योऽन्यव्यवच्छेदः BrahmSi. 46.10; अनन्यसंसर्गिपदार्थसंविन्निवृत्तिरित्येष हि राजमार्गः SaṁkṣeŚā. 1.426 (i. 314.8)

अनन्यसंक्रान्तिगुण (ananyasaṅkrānti-guṇa) *m.* quality which does not get transferred to others (i. e. quality remaining in the same object harmoniously with others) तपांसि तेजांसि च यत्र वासमनन्यसंक्रान्तिगुणेन चक्रुः EI. i. 259.20.

अनन्यसङ्ग (ananya-saṅga) *m.* attachment to none else गोपकुमारिकाणाम् । अनन्यसङ्गात् स दयालुरासीत् Yādavā. 8.69.

अनन्यसंगत (an-anyasaṅgata) *adj.* not found in (*lit.* not associated with) anyone else तदीदृशं रूपमनन्यसंगतं दृष्टं न कुत्रापि ŚivaP. ii(5). 18 46 (241B. 11)

अनन्यसंचरणसमय (ananyasañcaraṇa-samaya) *m.* condition of non-trespassing by others अनन्यसंचरणसमयस्थितां भूमिमेव च (प्राप्नोद) EI. viii. 32.7.

अनन्यसंचार (an-anyasañcāra) *adj.* not having the movement of others राजा ··· अनन्यसंचारम् ··· विलासपद्मण्डपमधिष्ठितः UdaySuKa. 74.17.

अनन्यसत्त्व (ananya-sattva) *adj.* having unique strength सः ··· तं ददर्श बालम् ··· अनन्यसत्त्वः (? सत्त्वम्) DevīBhāP. vi. 20.38.

अनन्यसत्त्वतुल्य (an-anyasattvatulya) *adj.* not resembling any other being सिंहोऽहमनन्यसत्त्वतुल्यः Tantrākhyā. 129.4 = PañcT. 4.17 (25 (addition) 389.4)

अनन्यसत्त्वनेय (an-anyasattvaneya) *adj.* not to be led by any other being, independent अनन्यसत्त्वनेयस्य हीनस्थानपरिग्रहः । आत्मस्नेहवतो दुःखसुखत्यागाभिवाञ्छया PramāVār. 2.80.

अनन्यसदृश (an-anyasadṛśa) *adj.* [*f.* -ā, -ī] not resembling anyone else or anything else, having no equal, incomparable, unusual, exceptional ते तं ददृशुरीशानम् ··· उमापतिम् । अनन्यसदृशं लोके MahāBhā. viii. 24.40; अस्ति कश्चिद्राज्ञः ··· अनन्यसदृशं शयनम् Tantrākhyā. 25.10;

PañcT. 1. 86(3) (94. 7); Pañcā. 66. 9; तस्यानन्यसदृशया दानशीलतया यशस्त्रिदिवमारुरोह Tantrākhyā. 108. 15 यदहं पण्मासाभ्यन्तरे तव पुत्रान् नीतिशास्त्रपारंगतान् (v. l. अनन्यसदृशान्) न करोमि ततो मामहंति भवान् ··· अपक्रामयितुम् PañcT. 0. 4(18) (5. 13); अनन्यसदृशो क्षेत्रे भरतेऽस्मिन् प्रतापवान्। ··· आज्ञापयति ··· दशाननः PadmP.(Ra.) 9. 52; सा स्यादनन्वयाख्या यत्रैकं वस्त्वनन्यसदृशमिति Kāvyālaṅ.(Ru.) 8. 11; एको गुणो गुणशतादपि तावदेष संप्रत्यनन्यसदृशः किमिवात्र षड्भिः HarVi. 13.20; 35. 55; यानन्यसदृशी भूमिः सा परा प्रान्तभूमिका ŚivDr. 6.107; अनन्यसदृशं दिव्यं यत्तीर्थम् ··· मुक्तिमुक्तिकरम् SkandP. v(2). 81. 4; vii(3). 35.15; अनन्यसदृशीं सौन्दर्यमुद्रामुद्वीक्ष्य मा विषादमेष्यति ··· स्वर्लोक इतीव प्रसारिणा स्थगितो भूवल्यफलकेन UdaySuKa. 93. 17; 136.10; अनन्यसदृशं यस्य बलं बाह्वोः समीक्ष्यते KāvyPra. 391.1· नृपतिं स्वप्ने तुष्टो वक्ति स्म वासवः। प्राप्स्यस्यनन्यसदृशीं मत्प्रसादात्सुतामिति KathāSaSāg. ii. 3. 76; iii. 1. 64; iv. 2. 131; सा (शर्वाणी) जगाद च तं प्रह्वं पुत्र तुष्टास्मि तेऽधुना। अनन्यसदृशेनेह सत्त्वोत्कर्षेण संप्रति KathāSaSāg. v. 3. 252; यो नान्यां जगृहे ···। जायां स ते पतिर्भूयादनन्यसदृशः शुभे ŚivaP. ii(2). 15. 5 (84B. 16); विलोक्य सैन्यसामग्रीमनन्यसदृशीं पथि। त्रैलोक्याक्रान्तिसामर्थ्यं पार्थिवैस्तस्य शङ्कितम् RājTa.(Ka.) 7.1151; यत्रासौ निरमाय्यनन्यसदृशो धात्रा गुणानां गणः EI. iv. 157. 6; धैर्यौदार्यविवेकविक्रमयशःसौशील्यशास्त्राण्यथो शौचाचारपरामनन्यसदृशीं चाणक्यविद्यामती[ं] EI. xxi. 164. 19; एतान् कुमारानर्थशास्त्रं प्रति यथानन्यसदृशान् विदधासि। तथा कार्यम् Pañcā. 2. 2; अनन्यसदृशीं साहित्यविद्यामपि। विप्रः SaduktiKa. 298. 3; अनन्यसदृशः कोविदानां पर्षदि सोऽभवत् PrabhāC. 82.13; मीनलक्ष्मोऽत्र केतुर्न न स चापस्तथाप्ययमुम्। अनन्यसदृशं रूपं विज्ञापयति मन्मथम् HariC.(Pa.) 174; ज्येष्ठोऽप्यभूत् ··· शूरोऽप्यनन्यसदृशोधमधैर्ययुक्तः RājTa.(Śrī.) 1(7). 200; कदाचित्सार्थमध्यस्थो दृश्यतेऽसौ प्रियो मम। अनन्यसदृशो लोके KathāKau. 8. 74; 12. 19.

अनन्यसदृशत्व (ananyasadṛśa-tva) *n.* the nature of being unlike anything else, incomparability (राजीवमिव राजीवं, जल जलमिवाजनि) अत्र राजीवादीनामनन्यसदृशत्वप्रतिपादनार्थमुपमानोपमेयभावो वैवक्षिकः SāhiDa. 520.1.

अनन्यसदृशश्री (ananyasadṛśa-śrī) *adj.* possessed of unparalleled or extraordinary glory श्रीवीरसूरयः। बभूवुर्गतिशब्दाभ्यामनन्यसदृशश्रियः PrabhāC. 167. 9.

अनन्यसंतति (an-anyasantati) *adj.* not having any other issue or child तस्य देव्यां पद्मरतौ सुता। जज्ञेऽनङ्गरतिर्नाम भूपस्यानन्यसंततेः KathāSaSāg. ix. 2.93; पश्चाहारं विनैष मे। अनन्यसंततेः सूनुर्ज्वरेणाद्य विपद्यते RājTa.(Ka.) 3.83; 7.1382.

अनन्यसंतान (an-anyasantāna) *adj.* not having any other issue or child तपसेऽनन्यसंतानो गङ्गां याति स्म भोजिकः KathāSaSāg. i. 3. 10.

अनन्यसंनिभ (an-anyasannibha) *adj.* not resembling anyone else शब्दरूपरसस्पर्शगन्धाख्यैः ···। विषयैः पञ्चभिः कालं निन्युस्तेऽनन्यसंनिभाः PārśvC. 1. 33.

अनन्यसम (an-anyasama) *adj.* [*f.* -ā] not like anyone else or anything else, unrivalled, unparalleled तमरिन्नोऽब्रवीद्दाता त्वमनन्यसमो विभुः PadmP.(Ra.) 89. 16; यत्र ज्ञातादन्यत्पृष्टस्तत्त्वेन वक्ति तत्तुल्यम्। कार्येणानन्यसमख्यातेन तदुत्तरं ज्ञेयम् Kāvyālaṅ.(Ru.) 8. 72 (comm. अनन्यसमेन ख्यातेन च); विद्विपः समरेऽनन्यसमा ···। अयानि रौरवी सेना ··· अनया HarVi. 43. 166; एतान् ··· अर्थशास्त्रं प्रत्यनन्यसमान् कर्तुमर्हसि Tantrākhyā. 2. 1 = PañcT. 0. 4 (11) (5. 6); तात शृङ्गभुजो नाम राजसुतरिहागतः। कोऽप्यनन्यसमो रूपकुलशीलवयोगुणैः KathāSaSāg. vii. 5. 93; वसुदत्ताभिधाना च रूपेऽनन्यसमा सुता। बभूव तस्य वणिजः KathāSaSāg. xii. 10. 49; xii. 6. 195; आसीदनन्यसमभाग्यस(श)तोपभोग्या यस्योर्व्वसी(शी) च सुकलत्रम् EI. xii. 211. 3; xxi. 94. 3; ii. 3. 3; तुङ्गत्वं नितरां निरीक्ष्य ···। अस्यानन्यसमस्य (गोवर्धनस्य) हन्त गिरयो लज्जाभराद्दुस्तरान्मैनाकप्रमुखा निपेतुरुदधौ HariVi. 3. 5.

अनन्यसमपौरुष (ananyasama-pauruṣa) *n.* valiance which is incomparable to that of anyone else, valour par excellence एवं बहूनपि रिपून् ···। एकोऽप्यनन्यसमपौरुषभग्नसारदर्पज्वराज्ययति KathāSaSāg. ix. 4.239.

अनन्यसमरूपा (ananyasama-rūpā) *adj.* (*f.*) having the form or beauty not comparable to that of anyone else, of unparalleled form or beauty कन्यकाम् सुन्दरीं नाम···सोऽनन्यसमरूपां विलोक्य ताम् KathāSaSāg. viii. 6. 204.

अनन्यसमसाहस (ananyasama-sāhasa) *adj.* possessing valour not equal to that of anyone else, of unparallelled valour देव, अनन्यसमसाहसस्य श्रीविक्रमादित्यस्य दौवारिकोऽहम् PuruṣPa. 8. 14.

अनन्यसमाधि (an-anyasamādhi) *adj.* not meditating on anything else, not having concentration on anything else सर्वतो मुक्तसङ्गेन मय्यनन्यसमाधिना। शक्यः समासादयितुमहं वै ज्ञानचक्षुषा MahāBhā. xiii. App. I. 3A (461)

अनन्यसमानमान (ananyasamāna-māna) *adj.* having conceit not equal to that of anyone else अन्यैर्न जातु विजितं गुरुशक्तिसारमाक्रान्तभूतलमनन्यसमानमानम्। येनेह व(ब)द्धमवलोक्य चिराय गर्ह[न्] EI. vi. 243. 9.

अनन्यसमाश्रय (an-anyasamāśraya) *adj.* not having any other refuge, not resorting to anyone else वर्णिनो ये प्रपद्यन्ते मामनन्यसमाश्रयाः। तेषाम् ··· धर्मकामार्थमुक्तयः ŚivaP. vii(2). 10. 21 (555A.3)

अनन्यसमीक्ष्यशोभा (ananyasamīkṣya-śobhā) *adj.* (*f.*) beauty of which is not to be seen elsewhere कामपि काइर्ली च। शशङ्किरेऽनन्यसमीक्ष्यशोभां जगन्ति जङ्गमवलोक्य तस्याः Yādavā. 12. 60.

अनन्यसंपत्ति (ananya-sampatti) *f.* matchless wealth तव दास्यपि भोगाढ्या किमुताङ्कस्थलीचरी। तत्राप्यनन्यसंपत्तिस्तत्र स्वाधीनभर्तृता SkandP. iv. 34.92.

अनन्यसंबन्ध (an-anyasambandha) *adj.* not having any relation or concern with anyone else (i. e. exclusively devoted to one god) भवेदनन्यसंबन्धस्तथानन्यप्रयोजनः। नान्यं च पूजयेद्देवम् BṛBrahmaS. ii. 5. 81; अनन्यसंबन्धो भक्तोऽयम् BṛBrahmaS. iii. 6. 16.

अनन्यसंभविन् (an-anyasambhavin) *adj.* not appearing anywhere else अवोच्छेदेनानन्यत्वेन सुतरां स्तुतिर्भवति, अनन्यसंभविचरितत्वात् TantrVā. 298. 18 (*on* i. 4. 5)

अनन्यसव्यपेक्षा (an-anyasavyapekṣā) *adj.* (*f.*) not having any expectation from anyone else, independent सन्तु पठतयो लोके कल्पसूत्रानुगाः पराः। अनन्यसव्यपेक्षेयं प्रयेनेति विभाव्यताम् NityoNi. 29. 27.

अनन्यसहायता (ananyasahāya-tā) *f.* the state of not having association with (*lit.* assistance from) anyone else कार्यस्य क्रममनन्यसहायतां प्रतिवन्त्येव बुद्धिमत्स्याक्रमं कार्यान्तरसाहित्यं ततः पृथक्करोति HetuBiṬ. 199. 1.

अनन्यसहित (an-anyasahita) *adj.* not accompanied by anyone else, alone भवेत्तस्य ददता जगज्जनयिता पयोहिमनयादनन्यसहितः NayaMañ. II. i. 8. 16.

अनन्यसाक्षिक (ananyasākṣi-ka) *adj.* [*f.* -ā] not having any other witness, not witnessed by anyone else (युक्तिलेशः) अनन्यसाक्षिकः प्रत्यङ्कासीत्रामादिजन्मतः BṛĀraUBhVā. i. 4. 611; अनन्यसाक्षिकाः साक्षात्त्वाख्याय रहःक्रियाः NaiṣC. 20. 72.

अनन्यसाक्षित्व (ananyasākṣi-tva) *n.* the state of not having (i.e. not requiring) anyone else as witness अनन्यसाक्षित्वं च मोक्षस्य परमशिवरूपत्वेन ज्ञेयम् Bhāsk. i. 9.11 (*on* i. 1. 1)

अनन्यसाक्षिवृत्ता (an-anyasākṣivṛttā) *adj.* (*f.*) which took place or happened without having anyone else as witness, which happened without being witnessed by anyone else स्मरसि कथमनन्यसाक्षिवृत्तां प्रभवकथाविधुरां निजामवस्थाम् AmṛUda. 4.12.

अनन्यसात्कृत (an-anyasātkṛta) *adj.* not made or handed over to anyone else भक्त्यात्रस्य प्रसादो नः सुखदोऽनन्यसात्कृतः DvyāśraKā. 19. 32 (comm. नान्यत्राधीनः कृतः)

अनन्यसादृश्य (an-anyasādṛśya) *n.* absence of similarity with anything else एकस्यैवार्थस्योपमेयत्वमुपमानत्वं चानन्वयः। यथा — गगनं गगनाकारम् ··· अनन्यसादृश्यमेतेन प्रतिपादितम् KāvyālaṅSū. iv. 3. 14.

अनन्यसाधन (an-anyasādhana) *adj.* [*f.* -ā] 1 not depending on or requiring any other means अनुष्ठाने पदार्थानामवश्यंभाविनी स्मृतिः। अनन्यसाधनानन्यकार्यैर्मन्त्रैः प्रसाध्यते TantrVā. 414. 22 (*on* ii. 1. 31); Kāśī. ii. 26. 10 (*on* 5(2).3); अनन्यसाधनं तस्मात् स्वात्मस्थं परमं सुखम् BṛĀraUBhVā. iv. 3.1851; अनन्यसाधनः। नित्यो व्यापी प्रतिक्षेत्रमात्मा भिन्नः स्वतः सुखी ĀtmaSi. 6. 5; अनन्यसाधनः स्वप्रकाशः BrahmSūBh.(Ra.) 54. 3 (*on* i. 1. 1); अनन्यसाधनां मुक्तिं ज्ञात्वा शास्त्रैरनेकधा। ··· नैःश्रेयसीं श्रियं प्राप्तुं श्रयन्ते मणिकर्णिकाम् SkandP. iv. 34.14; शान्तो विमत्सरः कृष्णे भक्तः ···। अनन्यसाधनः ··· विरागी गुरुरुच्यते PadmP. iv. 82. 6; iv. 82. 33; विभावयेदेकमनन्यसाधनो विज्ञानदृक् केवल आत्मसंस्थितः AdhyāRā. vii. 5.46; परिचरेद्धरिम्। अनन्यशरणो नित्यं तथैवानन्यसाधनः BṛBrahmaS. ii. 5. 80; iii. 6.15; स्वयमनन्यसाधनः शिवमाराध्य शिवपादशेखरः ŚivLī. 18. 9; अतो वयं तावदनन्यसाधना वृणीमहे त्वामवमेऽपि कर्मणि NīlaVi. 60. 8; **2** proving that (the part is) not different (from the whole) समवायस्य कुक्षौऽत्र शाखास्विलादिसाधनैः। अनन्यसाधनैः सिद्धिरहो लोकोत्तरा स्थितिः NyāyVi. 2. 104.

अनन्यसाधनत्व (ananyasādhana-tva) *n.* the state of not having

any other means अनन्यसाधनत्वादात्मविद्यावीर्यस्य तदेव वीर्यं मृत्युं शक्नोत्यभिभवितुम् KenUBh. 48. 10 (*on* 2. 4); न हि वेदान्तेषु ब्रह्मात्मविज्ञानादन्यत्परमपुरुषार्थसाधनत्वेनावगम्यते ··· । अनन्यसाधनत्वाच्च निरोधस्य BṛĀraUBh. 111. 3 (*on* i. 4. 7); अनन्यशेषतां चैव तथानन्यप्रयोजनम् । अनन्यसाधनत्वं च देवो मह्यं प्रयच्छतु BṛBrahmaS. iv. 5. 115.

अनन्यसाधनाधीन (an-anyasādhanādhīna) *adj.* not dependent on any other means अर्थो हि ··· यशःप्रवाहः । स च विना पुरुषकारादनन्यसाधना-(न ?)धीनः क्षत्रबन्धोः AvantiKa. 58. 10; अनन्यसाधनाधीनप्रतापाक्रान्तदिङ्मुखः ··· स्वामी EI. xviii. 108. 9.

अनन्यसाधनार्थिन् (an-anyasādhanārthin) *adj.* not requiring any other means अनन्यसाधनः । अनन्यसाधनार्थी च स्यादनन्यप्रयोजनः । नान्यं च पूजयेद्देवम् PadmP. iv. 82. 33.

अनन्यसाधारण (an-anyasādhāraṇa) *adj.* [*f.* -ā] not common to anyone else, unique, unusual, exceptional अप्यप्रसिद्धं यशसे हि पुंसामनन्यसाधारणमेव कर्म KumāSaṁ. 3. 19; 12. 38; ननु तव साक्षादयमहमनन्यसाधारणो दासः Mālavikā. 4. 10; अयम् (अशोकवृक्षः) इदानीमनन्यसाधारणां शोभाम् उद्वहति Mālavikā. 5. 4(4); प्रकर्षेण वचनमनन्यसाधारणं कठादिभिरनुष्ठितं स्यात् ŚābaBh. 102. 6 (*on* i. 1. 30); अयमेवास्यानन्यसाधारणः संमानविशेषः KundaMā. 4. 20(4); अनन्यसाधारणस्य ते वीरभावस्य किमन्यत् सदृशम् VeṇīSaṁ. 3. 366; अनन्यसाधारणेन पण्येन क्रीता तत्रभवती PādaTā. 34. 14; 34. 23; न चास्यानन्यसाधारणं रूपं शक्यं चोदयितुम् PramāVāSvopVṛ. 44. 4; 59. 16; यद्यस्ति दया तेऽत्र जनेऽनन्यसाधारणः करणीयः स एष चरणाराधनक्रियायाम् DaśKuC. 122. 1; पक्षिसामान्यं प्रमाणान्तराधिगतमनन्यसाधारणेन धर्मकलापेन ··· आसादयति BrahmSi. 157. 3; अनन्यसाधारणो विषयो वक्तव्यः PañcPā. 68. 2 (*on* i. 1. 1); यथेदमीदृशमनन्यसाधारणं च साधुत्वम् UdaySuKa. 18. 19; अनन्यसाधारणः संकल्पविशेषः BrahmSūBh.(Rā.) 189. 16 (*on* i. 1.13); विष्णोरनन्यसाधारणानि महाश्चर्याणि GītāBh.(Rā.) 454. 1 (*on* 9. 6); 515. 1 (*on* 10.14); आसंस्तस्य महेच्छस्यानन्यसाधारणाः श्रियः TriṣaŚaPuC. i. 1. 37; अनन्यसाधारण एष दासः किमन्यथा चेतसि शङ्कयेति । प्रिये वदति RasāSu. 184. 20 (2. 209); अनन्यसाधारणमस्य भावम् ··· अवेक्ष्य तुष्टा त्रिवर्त्मा ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 13.17; Upask. 177. 14 (*on* iii. 2. 9); ततः स सज्जीभूताङ्गोऽनन्यसाधारणं धनुः । आदायाह्वाय तां पापो विव्याध HammīMaKā. 13. 31; 'कस्मै' इत्यत्रापि एकाराध्याहारेण एकस्मै अनन्यसाधारणायेत्यर्थाङ्गीकारः BhāṭṭDī. iii. 248. 8 (*on* x. 3.2); काव्ये व्याकरणे तथा विवरणे योऽनन्यसाधारणः VīraMi. (Paribhāṣā.) 7. 9; RasGaṅ. 152. 10; अनन्यसाधारणमस्य भूभुजो मनोज्ञताशौर्यमहत्त्वमीड्यते Raghunā. 11. 12; Jīvān. 14. 2; आवयोरन्योऽन्यमनन्यसाधारणः प्रणयः ŚṛṅgāSar. 58(1); तासां भूमिम् — अनन्यसाधारणं स्थानम् Bhāsk. ii. 2.12 (*on* ii. 1. 1); भूः । ··· अनन्यसाधारणैरूपकृतिशौर्यादिगुणसमूहैः ··· । बद्धा AlaṅkāMañ. 20.15.

अनन्यसाधारणकान्ति (ananyasādhāraṇa-kānti) *f.* grace not comparable to that of anyone else अनन्यसाधारणकान्तिकान्तम् ··· पुंसः पुराणस्य नवं विलासं पुण्येन पूर्णेन विलोकयिष्ये KṛṣṇaKa. 3. 31; KaviKaLa. 14. 15.

अनन्यसाधारणगुणाधार (ananyasādhāraṇaguṇādhāra) *m.* abode of incomparable merits or qualities राजा विचित्रवीर्यः ··· अनन्यसाधारणगुणाधारं महाराजपुत्रहरिवाहनम् ···सुखयति TilaMañ. 422.7; स्वस्ति श्रीमतामनन्यसाधारणगुणाधारभूतानाम् ··· चालुक्यानामन्ववायमुन्नमयतः ··· कीर्तिवर्म्मणः EI. xix. 259. 1.

अनन्यसाधारणता (ananyasādhāraṇa-tā) *f.* the state of not being common or equal to anyone else, uncommonness, uniqueness मुरारेरनन्यसाधारणतां दधानः । ··· नाम्नापि तस्यैव स नन्दकोऽभूत् ŚiśuVa. 3.19; इत्येष मिश्रीकृतकैटभारिशरीरभागो विभुताविशेषम् । व्यनक्ति लोकत्रितयेऽप्यशेषमनन्यसाधारणतामुपेतम् HarVi. 9. 27; अर्जुनस्यायं विषय इत्यनन्यसाधारणता प्रतीयते PañcPā. 68. 3 (*on* i. 1. 1); अनन्यसाधारणतया प्रतिपादितस्य ··· उत्कर्षस्य ··· श्रमाभावः ··· सुबन्तार्थो विशेषवपुर्हेतुत्वेनोपात्तः RasGaṅ. 629. 5.

अनन्यसाधारणताज्ञान (ananyasādhāraṇatā-jñāna) *n.* awareness of the uniqueness अत्र स्वकीयकविताया अनन्यसाधारणताज्ञानं विभावः RasGaṅ. 104. 9.

अनन्यसाधारणत्व (ananyasādhāraṇa-tva) *n.* the state of not being common to anything else, uniqueness अनन्यसाधारणत्वाय विषयो निर्देश्यः PañcPā. 68. 3 (*on* i. 1.1); वेदान्तानां विषयो ब्रह्म, अनन्यसाधारणत्वात् IṣṭaSi. 37. 24.

अनन्यसाधारणदानशौण्ड (ananyasādhāraṇadāna-śauṇḍa) *adj.* very liberal in offering uncommon gifts अनन्यसाधारणदानशौण्डे सद्यः कृतार्थीभवदर्थिसार्थे । श्रीकाकतीन्द्रे भुवि राजमाने द्यौः पारिजातेन विनाकृतेव PratāYaBhū. 394.8.

अनन्यसाधारणधी (ananyasādhāraṇa-dhī) *adj.* exceptionally intelligent अनन्यसाधारणधीर्धृताखिलवसुंधरः । ··· स राजा पुरुषोत्तमः SāhiDa. 225. 3.

अनन्यसाधारणपारमेष्ठ्य (ananyasādhāraṇa-pārameṣṭhya) *adj.* possessing supreme position not common to others, having incomparable supreme position अनन्यसाधारणपारमेष्ठ्यात ··· । गोपायितुं पारयति त्रिलोकीम् ··· न त्वदन्यः Yādavā. 7. 96.

अनन्यसाधारणपुण्यशालिन् (ananyasādhāraṇapuṇyaśāl-in) *adj.* possessing unique merit अनन्यसाधारणपुण्यशालिनां फलन्त्ययत्नेन मनोरथद्रुमाः VikraDeC. 17. 9.

अनन्यसाधारणरसोपकारित्व (ananyasādhāraṇarasopakāri-tva) *n.* the state of being uniquely helpful to (the development of) poetic sentiment श्लेषो वैचित्र्यमात्रम् । अनन्यसाधारणरसोपकारित्वातिशयविरहादिति भावः SāhiDa. 463. 9.

अनन्यसाधारणराजशब्द (ananyasādhāraṇa-rājaśabda) *adj.* whose title 'king' is not common to anyone else अनन्यसाधारणराजशब्दो बभूव योगी किल कार्तवीर्यः RaghuVa. 6. 38.

अनन्यसाधारणरूपकान्ति (ananyasādhāraṇa-rūpakānti) *adj.* possessing uncommon beauty of graceful appearance अनन्यसाधारणरूपकान्तिषु स्मरोऽन्धकारातिविघातहेतुषु । धनुः समारोप्य गृहीतरोपणः पुरि भ्रमन् यत्र करोत्युपप्लवम् RāghPāṇ.(Dha.) 1. 39.

अनन्यसाधारणरूपलक्ष्मी (ananyasādhāraṇa-rūpalakṣmī) *adj.* (*f.*) possessing uncommon excellence of form अनन्यसाधारणरूपलक्ष्मीम् ···ताम् । नलः ···विदर्भाधिपतेस्तनूजां शुश्राव सौन्दर्यनिधिम् Nalābhyu. 1. 35.

अनन्यसाधारणवैभव (ananyasādhāraṇa-vaibhava) *n.* uncommon glory अनन्यसाधारणवैभवान्वितम् ··· धरणीपुरंदरम् । असेवत ··· परिचारिकाजनः Raghunā. 11. 81.

अनन्यसाधारणशक्ति (ananyasādhāraṇa-śakti) *adj.* possessing extraordinary power (वासुदेवः) अनन्यसाधारणशक्तिरन्यां संकल्पयामास पुरीमपूर्वाम् Yādavā. 11. 10; *f.* unique ability, cf. **अनन्यसाधारणशक्तिशालिन्.**

अनन्यसाधारणशक्तित्व (ananyasādhāraṇaśakti-tva) *n.* the state of being possessed of extraordinary power प्रभुप्रभावस्तेषां (मन्त्राणाम्) ··· अपि च सोऽपि तादृशः प्रभाववानेवानन्यसाधारणशक्तित्वादिति पुरुषविशेष एव समर्थितः PramāVāSvopVṛ. 110. 10.

अनन्यसाधारणशक्तिशालिन् (ananyasādhāraṇaśaktiśāl-in) *adj.* endowed with unique ability (शतावधानः) बभूव लोके विदितप्रभावः । अनन्यसाधारणशक्तिशाली संख्यावतां संसदि माननीयः Vidvanmo. 1. 12.

अनन्यसाधारणशारीरलक्षण (ananyasādhāraṇa-śārīralakṣaṇa) *n.* bodily marks not shared with others हे नाथ अयं मल्लक्षणो जनः तव गुणान्तरेभ्यो यथार्थवादव्यतिरिक्तेभ्योऽनन्यसाधारणशारीरलक्षणादिभ्यः स्पृहयालुरेव SyādvāMañ. 2(8)

अनन्यसाधारणशोभ (ananyasādhāraṇa-śobha) *adj.* possessing uncommon splendour (देवपट्टणम्) अनन्यसाधारणशोभमेतत् पुरं पुरारेः EI. ii. 440.3.

अनन्यसाधारणसिद्ध (ananyasādhāraṇa-siddha) *adj.* uniquely achieved (i. e. built) अनन्यसाधारणसिद्धमुच्चैस्तद् दैवतं धाम निकामरम्यम् । कस्मादकस्मान्निरगाद् भवद्भ्यः KumāSām. 12. 38.

अनन्यसाधारणसौन्दर्य (ananyasādhāraṇa-saundarya) *adj.* possessing unique beauty अनन्यसाधारणसौन्दर्येणानेन कस्यां पुरि भाग्यवतीनां तरुणीनां लोचनोत्सवः क्रियते DaśKuC. 26.21.

अनन्यसाधारणस्वभावता (ananyasādhāraṇasvabhāva-tā) *f.* the state of having unique nature मत्प्रियत्वातिरेकेणानन्यसाधारणस्वभावतया मद्गतेनान्तरात्मना मनसा GītāBh.(Rā.) 362. 3 (*on* 6. 47)

अनन्यसाधित (an-anyasādhita) *adj.* not accomplished through any other means विधूय ··· आसवः प्रवृद्धवामत्वमनन्यसाधितम् । स्मरं नु तासां हृदये विलोचने बबन्ध रागं नु मुखे नु सौरभम् JānaHa. 3. 75.

अनन्यसाध्य (an-anyasādhya) *adj.* [*f.* -ā] **AI** which cannot be achieved or accomplished (i. e. built) by anybody else अथाश्रमम् ··· आसीद् भृगुपुंगवस्य । विभूतिभेदैरविचिन्त्यरूपमनन्यसाध्यं सुरभिप्रभावात् BrahmāṇḍP. ii. 26. 56; महीपतिस्तत्र महाम्बुराशौ ।···अकल्पयत् सेतुमनन्यसाध्यम् Raghunā. 9. 12; **AII** which cannot be performed or done by anyone else (नाशौचम् ··· यस्य चेच्छति) यस्य च मन्त्रिपुरोहितादेर्भूमिपोऽनन्यसाध्यमन्त्राभिचारादिकर्मसिद्ध्यर्थमाशौचाभावमिच्छति तेनापि न कार्यम् Mitā. 349. 2 (*on* 3. 27);

(ब्राह्मणाः) अनन्यसाध्यवेदगुप्त्यादिप्रयोजनवत्त्वाच्च प्रशस्ताः Aparā. 281. 19 (on 1. 198); (सद्यःशौचम्) यस्य च स्वपरिचारकस्यानन्यसाध्यव्यापारेष्वाशौचाभावं राजेच्छति ManvaVi. 653. 12 (on 5. 95); पपः ··· । भवतो भजतामनन्यसाध्यं विनिपातम् Yādavā. 15.17; 14. 46; अस्मिन्ननन्यसाध्येऽर्थे व्यापर्तुमुचितं तव Gaṅgāva. 4. 88; अनन्यसाध्यामवधार्य यत्नाद् यां याचयामास हठान् मुनीन्द्रः । निहत्य रक्षांसि चकार रक्षां तामेव बालोऽपि महाध्वरस्य Vidvanmo. 8. 28; Bālam-Bha. iii. 79. 14 (on 3.27); **B** which cannot be accomplished by any other means शब्दस्य क्रियापौर्वापर्यमनन्यसाध्यतत्फलघटनास्वाशुभाविनीषु वाच्येनाविरोधिन्यभिधेयान्तरविलक्षणे रसादौ न प्रतीयते Dhvanyā. 408. 1 (on 3. 33); शक्यप्रतिपादनप्रतिपत्तावप्यन्यतःसिद्धेऽर्थे निर्दिष्टे नैव प्रवृत्तिरित्यनन्यसाध्योऽपि निर्देश्यः Pañ-Pā. 70. 3 (on i. 1. 1); पूर्वेद्युराकर्णितविरसवार्तेनापि मया कैश्चिदवितथैः शुभनिमित्तैर्विनिश्चित्य कुशलं कुमारस्य मा केनचिद्रमपहृतो वा स्वप्रयोजनमनन्यसाध्यं साधयितुमत्रैवान्तर्धाय विधृतो वा भवेदयमिति विभाव्य सर्वे विसर्जिताः ··· सर्वास्वपि दिक्षु TilaMañ. 417. 9; अनन्यसाध्याधरबिम्बरागैः । ··· स विप्रिये पौरवधूमुखाब्जैः Yādavā. 13. 62; अनन्यसाध्यां जठरस्य यात्रां साद्धुं(? साधयितुम्) जने वासमुशन्ति धीराः Bharat. 3A. 7.

अनन्यसाध्यत्व (ananyasādhya-tva) *n.* the state of not being achievable by any other means तथापि मोक्षो भविष्यति तस्यानन्यसाध्यत्वात् NyāySu.(Ja.) 17B. 6 (on i. 1. 1)

अनन्यसापेक्ष (an-anyasāpekṣa) *adj.* not dependent on anyone else अनन्यसापेक्षः ··· । भवेन्माञ्जिष्ठरागोऽसौ राधामाधवयोर्यथा UjjvaNīMa. 451.2.

अनन्यसामान्य (an-anyasāmānya) *adj.* [*f.* -ā] not common to anything or anybody else, unique, extraordinary, unusual, unparallelled अनन्यसामान्यकलत्रवृत्तिः पिबत्यसौ पाययते च सिन्धूः RaghuVa. 13. 9 (comm. अन्येषां पुंसां सामान्या साधारणा न भवतीत्यनन्यसामान्या कलत्रेषु वृत्तिः भोगरूपा यस्य); महाननन्यसामान्यप्रभावस्तपसश्च ते BrahmāṇḍP. ii. 51. 6; अनन्यसामान्यविभवो महाभागो वेदनामा ग्रन्थराशिः NyāyMañ. i. 243. 29; (वनम्) क्वचिदनन्यसामान्योदन्यानुद्रुतद्रवदङ्कुजिह्वावलिह्यमानमृगतृष्णिकातरङ्गम् Yaśas-Cam. ii. 200.2 (comm. अनन्यसामान्या अतिशयवती या उदन्या तृषा तया); यस्य (कलिङ्गाधिपतेः) च निजप्रतापसंपादितोत्सवभरायां विश्वंभरायामनन्यसामान्यमात्मैश्वर्यमवलोकमानस्य ··· द्विषद्विषयेषु ··· उग्रत्वमवतस्थे YaśasCam. ii. 244. 9; ऊर्विलादेव्यपि सुभगभावात्सपत्नीप्रभवं दौर्जन्यमनन्यसामान्यमप्रतीकारमालप्य ··· इति प्रतिजिज्ञासमाना ··· साधुना साधु संबोधिता YaśasCam. ii. 314. 19; ii. 317. 23; ii. 318. 27; कविवाचामाभरणमाभाति । अकृत्रिममनन्यसामान्यं लावण्यमिव ललनानाम् AuciViCa. 33(1); धन्यस्यानन्यसामान्यसौजन्योत्कर्षशालिनः । करणीयं वचश्चेतः सत्यं तस्यामृतं यथा KāvyPra. 565.1; ततश्चानन्यसामान्यं सत्त्वं तस्यावधार्य सः । ··· तुतोष सुतरां नृपः KathāSaSāg. v. 2. 158; xii. 11. 115; अनन्यसामान्यमनुष्यरूपं किमुच्यते दृष्टमिदं त्वयापि VikraDeC. 9. 137; 2. 59; यस्येदमात्मनोऽनन्य[स]मान्यनिरवद्यविद्याविभवोपवर्णनमाकर्ण्यते EI. iii. 191. 51; RājTa.(Ka.) 8.2858; तस्य चात्मजः । गुणैरनन्यसामान्यैः प्रख्यातः पृथिवीतले EI. vi. 95. 8; आत्मन्यनन्यसामान्यं राजीमत्यास्ततोऽखिलम् । भवाष्टकभवं प्रेम व्याजहार जिनेश्वरः PāṇḍaC. 16. 344; 3. 366; असावनन्यसामान्योऽसुरो विद्याधरोऽथवा । स्थं विधाय मुक्ताश्वं कुब्जो नृपमवोचत MalliC. 6. 498; कुर्वतोऽनन्यसामान्यं स्वगोत्रं निजसौरभात् । अद्विजिह्वाश्रयस्यास्य न तुल्यो मलयद्रुमः VasaViKā. 4. 13; कुवलीकोमलफलक्षोदाधैर्वज्रमप्यय । भिद्येतानन्यसामान्यं काठिन्यं किंचिदस्य तु PrabhāC. 93. 21; 193. 18; SyādvāMañ. 3(6); 28(4); तन्निमित्तैनसंपन्नमन्युरनन्यसामान्यसामग्र्या तदैव तिलंगदेशं प्रति प्रयाणमकरोत् PrabaCin. 31. 13; 120. 12; (अर्जुनः) अनन्यसामान्यमनंस्त सख्युः संकोचवैदेशिकमीश्वरत्वम् Yādavā. 23. 42; श्रीरंगपुर्यान् ···विष्णोरनवधियशसोऽनन्यसामान्यकृत्यं पौरोहित्यं भजन्···नाम्ना श्रीवत्सचिह्नो गुरुः EI. xiv. 93. 48; MadhuVi. 2. 4; तत्तच्छब्दवाच्यम् ··· अनन्यसामान्यवैभवम् ··· परमेश्वरं प्रति बोधकत्वम् BrahmSūBh.(Śrī.) i. 583.1 (on i. 4.29); सा कृतसामान्येन श्रावितवत्यमुमनन्यसामान्येन, स्वं रहसा मान्येन स्वयंवरम् Nalo. 4. 13; गतः श्रमोऽस्माकमनन्यसामान्येन भवतीनां सौजन्येन PārvPa. 4. 10(6); 1. 2; 5. 32; परमेश्वरस्यानन्यसामान्यं महाप्रभुत्वम् ŚivārkaMaDī. ii. 273. 16 (on iii. 2. 37)

अनन्यसामान्यकौशल (ananyasāmānya-kauśala) *adj.* having extraordinary or unique skill ईदृशनपूर्वाकारकमनीयं द्वयत्पुत्रकद्वितयन् ··· केन चानन्यसामान्यकौशलेन शिल्पिना विनिर्मितम् UdaySuKa. 15. 9.

अनन्यसामान्यगुण (ananyasāmānya-guṇa) *adj.* having extraordinary or unique attributes or characteristics or virtues वरोऽप्यनन्यसामान्यगुणो निश्चित एव मे KathāSaSāg. xvii. 3.20; अहमेव गुरुः सुदारुणा-(ना)मिति हालाहल तात मा स्म दृप्यः । ननु सन्ति भवादृशानि भूयो भुवनेऽस्मिन् वचनानि दुर्जनानाम् । ··· अत्रानन्यसामान्यगुणस्य हालाहलस्यान्यसमानतोक्ता AlaṅkāRa. 24(30); *m.* unique quality or attribute उपमानस्यानादरः ··· । काप्यनन्यसामान्यगुणस्यान्यसामान्यतापादनेन वा भवति AlaṅkāRa. 24.(9); अनन्यसामान्यगुणैकसिन्धुः संसारबन्धुर्नृपरामचन्द्रः VīraBhā. 10. 34.

अनन्यसामान्यगुणत्व (ananyasāmānyaguṇa-tva) *n.* the state of having unique or extraordinary qualities अनन्यसामान्यगुणत्वमेव भवत्यनर्घाय महाकवीनाम् । ज्ञातुं यदेषां सुलभाः समासु न जल्पमल्पप्रतिभाः क्षमन्ते VikraDeC. 1. 23.

अनन्यसामान्यजन्य (ananyasāmānya-janya) *m., n.* unique or unparallelled battle अनन्यसामान्यजन्यार्जितकीर्तिप्रसाधनपुनरुक्तालंकारविधिभिः ··· आप्तपुरुषैः ··· परिवृतः YaśasCam. i. 331.1 (comm. अनन्यसामान्यः अनुपमो योऽसौ जन्यः संग्रामः); यस्य च ··· अनन्यसामान्यजन्योपार्जितयशानिलविजृम्भितेन ··· दुर्धर्षाणां विद्विषामशेषयशःपानेष्वतीव शौण्डता YaśasCam. ii. 242. 5 (comm. अनन्यसामान्यं अनुपमं जन्यं संग्रामः)

अनन्यसामान्यता (ananyasāmānya-tā) *f.* [Inst.] because of being an extraordinary or unparallelled one अनन्यसामान्यतया प्रसिद्धस्त्यागीति गीतो जगतीतले यः AlaṅkāSa. 60. 11; नितरामनन्यसामान्यतया पीता आस्वादिता या तत्त्वसुधा SyādvāMañ. 25(20); अनन्यसामान्यतया धरायां दानेन तौ ख्याततरावभूताम् Acyutarā. 1. 54.

अनन्यसामान्यधनुर्विलास (ananyasāmānya-dhanurvilāsa) *adj.* who has unparallelled or extraordinary grace (i. e. skill) in archery वरम् ··· जनकात्मजायाः । अनन्यसामान्यधनुर्विलासं नमामि MahāN. 1. 52.

अनन्यसामान्यम् (ananyasāmānyam) *adv.* in a unique or unusual way तनूभुवो गर्भगुणस्तदानीं गुणप्रकर्षानुगुणं मृगाक्ष्याः । अनन्यसामान्यमभूदमुष्या मनोरथानां महिमप्रचारः Raghunā. 6. 44.

अनन्यसामान्यलावण्य (ananyasāmānya-lāvaṇya) *n.* unusual beauty यदेष नृपवरस्य सगरस्य निदेशादेशादस्मदुपदेशादनन्यसामान्यलावण्यविनिवासां सुलसामलभमानस्तपस्वी तपस्वी समभूत YaśasCam. ii. 352. 19.

अनन्यसामान्यवेग (ananyasāmānya-vega) *adj.* having extraordinary or unusual speed सोऽन्यदानन्यसामान्यवेगमारुह्य वाजिनम् । ··· नृपवनं ययौ PāṇḍaC. 1. 24.

अनन्यसामान्यसंयमस्पृश् (ananyasāmānyasaṁyama-spṛś) *adj.* [P. iii. 2. 58] betraying (*lit.* touching) unusual self-restraint अवशेन्द्रियव्यापारस्य हि पुरुषस्य बहिःसङ्गे स्यात्(? न्तं) विकृततां नाम न पुनर्यथार्थदृशामनन्यसामान्यसंयमस्पृशां भवादृशां यतीशानाम् YaśasCam. ii. 303. 17.

अनन्यसामान्यसंभावनाह्लाद (ananyasāmānyasambhāvanāhlāda) *adj.* causing pleasure due to unique or extraordinary treatment देव, गृहीतोऽयमनन्यसामान्यसंभावनाह्लादः प्रसादः YaśasCam. ii. 318. 27.

अनन्यसामान्यसाहस (ananyasāmānya-sāhasa) *adj.* having unusual or extraordinary valour or prowess लब्धाप्यनन्यसामान्यसाहसं नायकं विना । लक्ष्मीर्न निर्भराश्लेषा प्रमदेव जरत्पतौ YaśasCam. i. 382. 5.

अनन्यसामान्याश्चर्यवर्धन (ananyasāmānyāścaryavardhana) *n.* amazing rise not common to others अलवन्यतयानन्यसामान्याश्चर्यवर्धनात् । ··· तौ नागराजवदनौ ··· अद्भुतादरतां गतौ RājTa.(Ka.) 8. 2858.

अनन्यसाहाय्य (an-anyasāhāyya) *adj.* not requiring help from anyone else आजन्मानन्यसाहाय्यो लीलयैव महाभुजः । स सदा धारयामास लीलाकमलवन्महीम् TriṣaŚaPuC. iii. 5. 21.

अनन्यसिद्ध (an-anyasiddha) *adj.* not found in anyone else (ते भगवन्तम्) अनन्यसिद्धैरौत्पत्तिकैः समगृणन् युतमष्टभोगैः BhāgP. iii. 15. 45; गोप्यः ··· अमुष्य रूपं लावण्यसारमसमोर्ध्वमनन्यसिद्धम् । दृग्भिः पिबन्ति BhāgP. x. 44.14.

अनन्यसिद्धता (ananyasiddha-tā) *f.* **I** the state of not being accomplished by any other means तेन पुरुषार्थरूपतानन्यसिद्धता तत्प्रतिपादकता चेति भिद्यन्ते विषयसंबन्धप्रयोजनानि PañcPā. 68. 8 (on i. 1. 1); **II** the state of being established in (i. e. applicable to) none else (than Viṣṇu) सिद्धान्तयुक्तयः ··· वामनाख्या सर्वकर्मस्तच्छब्दानन्यसिद्धता ··· ता वेदेषु प्रदर्शिताः AnuVyā. 12B. 9 (on 1. 3); अनन्यसिद्धतेति ज्योतिःशब्दस्यान्यत्रासंभव इत्यर्थः NyāySu.(Ja.) 176A. 8 (on i. 3. 4)

अनन्यसिद्धत्व (ananyasiddha-tva) *n.* the state of not being established by other means (of valid knowledge) शून्यवादो बरीयानतो हि शून्यापत्तिर्मोक्षः, इत्येव बुद्धाभिप्रायः । युक्तं चैतद्, शून्यस्यानन्यसिद्धत्वात् VedāntKau. 202. 19 (on ii. 2. 32)

अनन्यसिद्धिक (ananyasiddhi-ka) *adj.* not being dependent on any other means यतोऽतः स्वार्थदेशः स स्वार्थश्चानन्यसिद्धिकः BṛĀraUBh-Vā. i. 4. 310; किंतु भावो जगत्यस्मिन् साक्षी चानन्यसिद्धिकः BṛĀraUBhVā. iii. 4. 123.

अनन्यसुकर (an-anyasukara) *adj.* not easy to be done by any-one else कालकूटकवलनादीनि तानि ··· अनन्यसुकराणि श्रीकण्ठमूर्त्यादिभिः संभृतानि परं मह्य आततान BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 321. 5 (*on* iii. 3. 23)

अनन्यसुखचिन्तक (an-anyasukhacintaka) *adj.* not thinking about any other pleasure (than serving Viṣṇu alone) दासोऽहं शेषभूतोऽहमनन्यसुखचिन्तकः BṛBrahmaS. iii. 10. 196.

अनन्यसुगमा (an-anyasugamā) *adj.* (*f.*) not easy to be acquired by anyone else लब्ध्वा संपदमप्यनन्यसुगमामिन्द्रेण किं वा कृतम् PratāYaBhū. 236. 4.

अनन्यसुत (an-anyasuta) *adj.* having no other issue वरं देवादेवं बवे प्रणम्य सा। नाथ पुत्रशतं भूयादपुत्रस्यापि मत्पितुः। येनानन्यसुतो नैष प्राणाञ्झास्यत्यया विना KathāSaSāg. xii. 21.48.

अनन्यसुलभ (an-anyasulabha) *adj.* [*f.* -ā] **I** not easy to be obtained by anyone else अनन्यसुलभा धेनुः कामपूर्वास संनिधौ। ददती वाञ्छितान् कामा[न्] EI. xiv. 298. 4; लब्ध्वा संपदमप्यनन्यसुगमा(v. l. सुलभा)-मिन्द्रेण किं वा कृतम् PratāYaBhū. 236. 4; तदीयाश्चपदार्थांश्चाप्य तद्देशवासिभिः। अनन्यसुलभां प्राप्य श्रियं वैश्रवणायितम् RājTa.(Śrī.) 4. 221; 2. 84; तपश्चक्रमहे ···। येनास्माकमभूदनन्यसुलभा भक्तिर्भवद्वेषिणी KṛṣṇaKa. 2. 99; संभावितासि वरदेन महासभायां चिह्नैरनन्यसुलभैः सितचामराद्यैः VasaTi. 47. 4; **II** not easy to find anywhere else जानीषे ननु नाम केशव जगन्नाथस्य नाथस्य नः प्रीतिं पारमिकीमनन्यसुलभां पुष्पेषु नीलोत्पले NīlaVi. 113. 2; मम हि तावदग्रे वधूरनन्यसुलभाकृतिर्जगति काचिदालक्ष्यते JānaPa. 2. 29; यः कश्चन ··· आरोपयिष्यति शरासनमिन्दुमौलेः। तस्मै प्रदास्यति मुदा मिथिलाधिपोऽयं कन्यामनन्यसुलभेन गुणेन धन्याम् JānaPa. 4. 46.

अनन्यसूचना (ananya-sūcanā) *f.* assertion that something is not different (from something else) स्कन्धेभ्यः पुद्गलो नान्य इत्येषानन्यसूचना। स्कन्धो न पुद्गलश्चेति व्यक्ता तस्येयमन्यता TattvSaṁ. 343.

अनन्यसेवार्थम् (ananyasevārtham) *adv.* for the sake of service to none else दासोऽहं नित्यसंबन्धी त्वमेव मम सत्पतिः। अतो ह्यनन्यसेवार्थं नियोजय निजं जनम् BṛBrahmaS. i. 12. 51.

अनन्यसेविन् (an-anyasevin) *adj.* not serving or obeying others (आजगाम च मातङ्गराजः) अनुदर्शनः। कृष्णोऽप्यनन्यसेवी च भूभृत्पादोपजीव्यपि KathāSaSāg. xii. 35. 73; पिङ्गलकः ··· अनन्यसेवि ··· वनान्तरे निःसाध्वसमुच्चैः शिरो वहन् राजत्वमनुभवन्नास्ते Tantrākhyā. 4. 16; Pañcā. 4. 29.

अनन्यसेव्यता (ananyasevya-tā) *f.* the state of being the only one fit to be served अनन्यसेव्यता विष्णोः ··· एकान्तित्वमिदं मतम् MahāBhā. xii. 888*(2)

अनन्यसौहृद (an-anyasauhṛda) *adj.* not having devotion (*lit.* good-heartedness) to anyone else परं पदं वैष्णवमामनन्ति तद्यन्नेति नेतीत्यतदुत्सिसृक्षवः। विसृज्य दौरात्म्यमनन्यसौहृदा हृदोपगुह्यार्हपदं पदे पदे BhāgP. ii. 2. 18 (Śrīdhara नान्यस्मिन् सौहृदं येषाम्)

अनन्यस्त्रीजन (an-anyastrījana) *adj.* not having any other woman-folk (i. e. wife) अनन्यस्त्रीजनः प्राज्ञो ह्यप्रवासी प्रियंवदः। ··· सुनक्षत्रामथोद्व(? व)हेत् MahāBhā. xiii. 190*(1)

अनन्यस्था (an-anyasthā) *f.* [P. iii. 2. 77] one of the epithets of Umā (*lit.* not stationed or being elsewhere) (except in Lord Śiva) शिवोमा ··· अनन्तवर्णानन्यस्था शंकरी शान्तमानसा KūrmaP. 123. 1 (1. 12)

अनन्यस्वत्वकामत्व (ananyasvatvakāma-tva) *n.* the state of being one who wishes for exclusive ownership अनन्यस्वत्वकामत्वमेकस्मिन् विषये द्वयोः। वैरिलक्षणमेतद् वान्येष्टनाशनकारिता ŚukraNī. 4(1). 5.

अनन्यस्वामिक (ananyasvāmi-ka) *adj.* which does not have any other owner अनन्येति। अनन्यस्वामिकस्येत्यर्थः BālamBhā. ii. 128. 4 (*on* 2. 114)

अनन्यहस्तार्पणसंप्रवृत्त (ananyahastārpaṇa-sampravṛtta) *adj.* formed without offering (one's own) hand to others सः (हरिः) ··· क्षौमार्थिनीनां स्वयमर्थ्यमानैः। अनन्यहस्तार्पणसंप्रवृत्तैस्तासां जहासाञ्जलिभिस्तदीयैः Yādavā. 4. 49.

अनन्यहारिश्रीक (ananyahāriśrī-ka) *adj.* having beauty not taken away by others गत्वा दक्षिणतोऽप्ययम्महार्थं तस्य स ददृम्। ··· स्वल्पः समुद्रोऽमुद्रस्य पुरोऽस्य प्रतिभाति मे। अनन्यहारिश्रीकस्य हतश्रीकः स चौरिणा KathāSaSāg. xii. 7. 213.

अनन्यहृत (an-anyahṛta) *adj.* not carried off by another, safe [MW.]

अनन्यहृद् (an-anyahṛd) *adj.* not having the heart directed towards anyone else ऋतुकालाभिगाम्येवं ब्रह्मचार्येव धर्मतः। गच्छन्नपि यथाकामं न दुष्टः स्यादनन्यहृद् VedavyāSm. 2. 45.

अनन्यहृदयता (ananyahṛdaya-tā) *f.* the state of having the heart not directed elsewhere चन्द्रापीडोऽप्यनन्यहृदयतया ··· सर्वा विद्या जग्राह Kād. 75. 9.

अनन्यहृदया (an-anyahṛdayā) *adj.* (*f.*) whose heart is not turned towards anything else, solely attentive अनन्यहृदयां शिवाम्। अग्रतः कृतसांनिध्या कामाक्षी वाक्यमब्रवीत् BrahmāṇḍP. iii. 40.18.

अनन्यहेतु (an-anyahetu) *adj.* not having any other cause or means यदा न ··· चेतो मायासु सिद्धस्य विषज्जतेऽङ्ग। अनन्यहेतुष्वथ मे गतिः स्यादत्यन्तिकी यत्र न मृत्युहासः BhāgP. iii. 27. 30; *m.* (ananya-hetu) sole cause अशेषस्थितिसंभवाप्ययेष्वनन्यहेतुर्यदशेषशक्तिधृक्। नैच्छत् प्रणेतुं वपुरत्र शेषितम् BhāgP. xi. 31. 13.

अनन्यहेतुक (ananyahetu-ka) *adj.* not having any other cause अनन्यहेतुकं तावत् त्रयमेतद् यथोदितम्। प्रमात्रादिपदार्थस्तु धर्माधर्मादिहेतुकः BṛĀraUBhVā. iii. 4. 92.

अनन्यहेतुता (ananyahetu-tā) *f.* the state of having no other cause अनन्यहेतुता तुल्या सा मुख्याभिमतेष्वपि। पदार्थशब्दः कं हेतुमन्यं पट्कं समीक्षते PramāVār. 3. 158.

अनन्यहेतुभान (ananyahetu-bhāna) *n.* [w. r. for **अनन्यहेतुभाव**] BrahmSi. 92. 22.

अनन्यहेतुभाव (ananyahetu-bhāva) *m.* the state of not being the cause of any other (cognition) प्रमाणविपर्ययत्वस्य नोपयोगोऽत्र दृश्यते। असद्बोधेऽनन्यहेतुभाने(? वे)न ह्युपयुज्यते BrahmSi. 92. 22 (comm. अनन्यहेतुत्वेन)

अनन्याकर्णिता (an-anyākarṇitā) *adj.* (*f.*) not heard by anyone else त्वन्मायामयनिर्माणजगद्वैचित्र्यसंकथाम्। अनन्याकर्णितां चेतः श्रोतुमुत्कण्ठते मम BṛKathāMañ. i. 1. 22.

अनन्याकाङ्क्ष (an-anyākāṅkṣa) *adj.* not having syntactic expectancy for any other (word) पदानां परस्परानवच्छिन्नार्थानामनन्याकाङ्क्षाणामव्यतिरिक्तैकरसप्रातिपदिकार्थमात्रान्वयः PañcPā. 84. 6 (*on* i. 1. 4)

अनन्याकाङ्क्षत्व (ananyākāṅkṣa-tva) *n.* the state of not having expectancy for (i. e. subservience to) anything else वेदान्तानामनन्यशेषत्वरूपमनन्याकाङ्क्षत्वम्, न तु स्तुतिपरतया कर्मविधिशेषत्वम् LaCandr. 663. 38.

अनन्याकार (an-anyākāra) *adj.* not having a different form व्यापारश्च व्याप्रियमाणात् व्याप्यार्थमाणात् वा अनन्याकार एव सिद्धः PratyabhiVi. ii. 75. 4 (*on* ii. 3. 2)

अनन्याक्रान्त (an-anyākrānta) *adj.* not trodden upon by anyone else अनन्याक्रान्तपृथिवीसमालोकनकौतुकी। अपारं प्रविवेशाथ पुनरेवोत्तरापथम् RājTa.(Ka.) 4. 337.

अनन्याक्षिप्तविधिशक्तिक (ananyākṣiptavidhiśakti-ka) *adj.* having the injunctive force which is not implied or indicated by anything else अतोऽनन्याक्षिप्तविधिशक्तिकसंभारवाक्येनैवाधानस्योत्पन्नस्य ··· प्रयोगविधानाद् MīmāKau. ii. 30. 13 (*on* ii. 3. 4)

अनन्याक्षिप्तविधिशक्तित्व (ananyākṣiptavidhiśakti-tva) *n.* the state of having the injunctive force not implied or indicated by anything else आघारयतिजुहोत्योरनन्याक्षिप्तविधिशक्तित्वात् कर्मप्रयोगविधानमेव शब्दार्थ इत्यवगम्यते TantrVā. 494. 2 (*on* ii. 2.16)

अनन्याक्षिप्तशक्तिक (ananyākṣiptaśakti-ka) *adj.* having the (injunctive) force not implied or indicated by anything else अनन्याक्षिप्तशक्तिकं 'पृष्ठैः स्तुवत' इत्येवोत्पत्तिवाक्यम् MīmāKau. i. 193. 16 (*on* i. 4. 3); अग्नेश्च उपायभूतस्याधानस्य 'य एवं विद्वानग्निमाधत्ते' इत्यनेनानन्याक्षिप्तशक्तिकेन अभ्युदेशेनाधानविधायिना प्राप्तत्वात् BhāṭṭDī. i. 146. 5 (*on* ii. 3. 3)

अनन्याक्षिप्तशक्तित्व (ananyākṣiptaśakti-tva) *n.* the state of having the (injunctive) force not implied (i. e. not directly laid down) by anything else अनन्याक्षिप्तशक्तित्वाद् विधिः कर्मैकगोचरः ŚāstrDī. 135. 2 (*on* ii. 2. 5); 135. 6 (*on* ii. 2. 5); अयम् (विधिः) अनन्याक्षिप्तशक्तित्वाद् आधानविधायकः संभवत्येव MīmāKau. ii. 29. 23 (*on* ii. 3. 4); विद्वद्वाक्यमेवानन्याक्षिप्तशक्तित्वायागविधायित्वेन निश्चीयते MīmāKau. ii. 65. 22 (*on* ii. 3.21)

अनन्याक्षिप्तस्वार्थ (ananyākṣipta-svārtha) *adj.* having the meaning (of the constituents) not indicated by any other (word lying outside the compound) अस्ति हि वृत्तिवाक्ययोरैकार्थ्यं य एव राजपुरुष इति वृत्तेर्यो राजविशिष्टः पुरुषः स एव राज्ञः पुरुष इति वाक्यस्यापि। विशेषस्त्वेतावान् — वृत्तावभिधानद्वयमप्यनन्याक्षिप्तस्वार्थं सदेकं विशिष्टं प्रतिपादयति ŚāstrDī. 772. 10 (*on* x. 8. 1)

अनन्याङ्गत्व (ananyāṅga-tva) *n.* the state of not being subordinate to any other (*rasa*) अत्र निर्वेदस्यानन्याङ्गत्वाद् स्वतन्त्रत्वम् RasāSu. 140. 18 (2. 97)

अनन्याचरित (an-anyācarita) *adj.* not practised by anyone else अनेनात्युग्रतपसा ह्यनन्याचरितेन च। लिङ्गस्थापनपुण्येन लिङ्गस्याराधनेन च। ··· त्वां सुताभ्यां (तुल्यम्) प्रपश्यामि SkandP. iv. 16. 112.

अनन्याचरितत्वख्यापन (ananyācaritatva-khyāpana) *n.* declaration of not being undertaken by anyone else वस्तुतस्तु 'रामरावणयोरिव' इत्यत्र नैव औपचारिकभेदकल्पनया उपमानोपपादनम्, रसविघातापत्तेः। किं तु उपमानाभावलक्षणया अनन्याचरितत्वख्यापनमेव MīmāKau. i. 216. 3 (*on* i. 4. 5)

अनन्यातिशयाबाध (ananyātiśayābādha) *adj.* unsurpassably excellent and free from obstruction मोहश्रमे शमं याते स्वस्थान्तःकरणः पुमान्। अनन्यातिशयाबाधं परं निर्वाणमृच्छति ViṣṇuP. vi. 7. 21.

अनन्यात्मकत्व (ananyātmaka-tva) *n.* the state of having none else as one's self आनन्दमये त्वेष एव इति निर्देशस्तस्यानन्यात्मकत्वं दर्शयितुम् BrahmSūBh.(Rā.) 202. 3 (*on* i. 1. 13)

अनन्यात्मत्व (ananyātma-tva) *n.* the state of having none else as one's self आनन्दमये त्वेष एव इति निर्देशस्तस्यानन्यात्मकत्वं (v. l. °त्मत्वम् Madras Ed.) दर्शयितुम् BrahmSūBh.(Rā.) 202. 3 (*on* i. 1. 13); आनन्दमये तु 'तस्यैष एव शारीर आत्मा यः पूर्वस्य' इति निर्देशः आनन्दमयस्यानन्यात्मत्वप्रदर्शनार्थः VedāntDī. 18.19 (*on* i. 1. 13); ŚrutaPra. iB. 226. 21 (*on* i. 1. 13): VedāntKau. 29.18 (*on* i. 1. 13)

अनन्यात्मन् (an-anyātman) *adj.* not having a different form अस्पन्दस्य यथा वायोः सस्पन्दोऽन्तर्विशत्यलम्। अनन्यात्मा तथैवायं स(? स्व)प्रार्थः संविदो मलम् YogVā. iii. 57. 45 (comm. तात्त्विकस्वरूपान्तरशून्यः)

अनन्यात्मभावनालक्षण (ananyātmabhāvanā-lakṣaṇa) *adj.* characterised by the notion of only one self अभिष्वङ्गो नाम आसक्तिविशेष एव अनन्यात्मभावनालक्षणः, यथा अन्यस्मिन् सुखिनि दुःखिनि वा 'अहमेव सुखी, दुःखी च' ···इति GītāBh.(Śaṅ.) 377. 9 (*on* 13. 9)

अनन्यादृश् (an-anyādṛś) *adj.* [SiddhaHe. v. 1. 152] not appearing like another, incomparable त्यादृश्यनन्यादृशि तादृशस्तांस्त्यादृक्षबुद्धिः सचिवानिहार्थे। सः ···नृप आजुहाव DvyāśraKā. 6. 104 (comm. सर्वोत्तमत्वेन निरुपमे)

अनन्यादृश (an-anyādṛśa) *adj.* [*f.* -ī] [SiddhaHe. v. 1. 152] I not appearing like another, incomparable अतोऽनन्यादृशादेव पितॄन् दानादवाप्स्यसि। इत्युक्तो यज्ञदत्तेन पुत्रकस्तत्तथाकरोत् KathāSaSāg. i. 3. 35; तमनन्यादृशं स्माह कर्णस्तादृक्षया गिरा DvyāśraKā. 11. 108 (comm. शोभातिशयेन निरुपमम्); (मधूकस्य) मूलादेव फलस्य विस्तृतिभरच्छायाप्यनन्यादृशी ŚārṅgaPa. 1037; मन्त्राणामनन्यादृशं सामर्थ्यम् NityoNi. 7. 16; II [with Abl.] not appearing different from, similar to सुतं नृपः ··· न्यधित्सत्। स्वर्गादनन्यादृश आत्मराज्ये DvyāśraKā. 6.103.

अनन्यादृशवैभव (ananyādṛśa-vaibhava) *adj.* possessing incomparable or extraordinary splendour विलोचनानां वक्त्रे विहारैः। तयोरनन्यादृशवैभवानाम् Yādavā 13. 87.

अनन्याधार (an-anyādhāra) *adj.* not requiring anything else as support अनन्याधारमाधारम् ···। अनुशृण्वन्ति सन्तस्त्वाम् Yādavā. 10. 68.

अनन्याधारत्व (ananyādhāra-tva) *n.* the state of not requiring anything else as support 'स भगवः कस्मिन् प्रतिष्ठित' इति 'स्वे महिम्नि' इत्यनन्याधारत्वम् GoviBh. 44. 12 (*on* i. 3.9)

अनन्याधिपति (an-anyādhipati) *adj.* not having anybody else as master or lord, independent अत एव चानन्याधिपतिः BrahmSū. iv. 4. 9 (Śaṅ. नास्यान्योऽधिपतिर्भवति); BrahmSūBh.(Bhā.) 245. 12 (*on* iv. 4. 9); BrahmSūBh.(Rā.) 766. 2 (*on* iv. 4. 9) (ŚrutaPra. अत्रायमभिप्रायः – स्वाभाविकशेषिणः परमपुरुषादन्यो नाधिपतिर्मुक्तस्य); श्रुतेरेव मुक्तोऽनन्याधिपतिश्च VedāntDī. 246. 16 (*on* iv. 4. 9); मुक्त आविर्भूतसत्यसंकल्पत्वादेवानन्याधिपतिर्भवति VedāntPāSau. 428. 5 (*on* iv. 4. 9); VedāntKau. 428.6 (*on* iv. 4. 9); कृपास्य ··· प्रजायते यया भवेत् प्रेमविशेषलक्षणा। भक्तिर्ह्यनन्याधिपतेर्महात्मनः SiddhāRa. 9 (124. 17); अनुशृण्वन्ति सन्तस्त्वामनन्याधिपतिं पतिम् Yādavā. 10. 68; NyāySu.(Ja.) 653B. 4 (*on* iv. 4. 9); अनन्याधिपतिः स्वतन्त्रः BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 487.5 (*on* iv. 4. 9); ŚivārkaMaDī. ii. 488. 19 (*on* iv. 4. 9); मुक्तोऽनन्याधिपतिः नास्त्यन्योऽधिपतिरस्येति विधिनिषेधायोग्यो भवति GoviBh. 319. 1 (*on* iv. 4. 9)

अनन्याधिपतित्व (ananyādhipati-tva) *n.* the state of not having anybody else as master, independence सत्यसंकल्पश्रुत्यैवानन्याधिपतित्वं च सिद्धम् BrahmSūBh.(Rā.) 766. 4 (*on* iv. 4. 9)

अनन्याधीन (an-anyādhīna) *adj.* [*f.* -ā] not under the control of anyone else, not dependent on anything else यावन् ममोपयोगस्तव तावद् भवाम्यनन्याधीना DaśKuC. 113.20; यः स्वसंबन्धादर्थान्तरे तद्धर्मव्यवहारहेतुः स तयोः स्वस्मिन्ननन्याधीनो दृष्टः BrahmSūBh.(Rā.) 25. 6 (*on* i. 1. 1); लोककामेशित्वमप्यनन्याधीनं न संसारिणो घटते PrakaVi. 128. 15; अनन्याधीनस्य स्वयमेव असिना स्वच्छन्दतोऽपि शिरश्छेदोऽपुरुषार्थ एव ŚrutaPra. ii. 435. 31 (*on* iii. 2. 11); 'ग्रामकौटः' ग्रामेऽप्यनन्याधीनः तक्षा CaturCin. iii(1). 783. 3.

अनन्याधीनत्व (ananyādhīna-tva) *n.* the state of not depending on anyone else, independence स्वाराज्यमनन्याधीनत्वम् VedāntKa 217. 1 (*on* i. 4. 18); प्राणो न परमात्मनि लीयत इति पूर्वः पक्षः। ··· तस्यानन्याधीनत्वेऽपि श्रुतिसद्भावात् TattvPrakā. 207B. 7 (*on* iv. 2. 4)

अनन्याधीनधी (ananyādhīna-dhī) *f.* cognition not dependent on anything else न च गुणादिसादृश्यार्थं संनिकर्षान्तरं धीहेतुः कल्प्यम्, अनन्याधीनधिया हि तत् NayaVi. 70. 4 (*on* i. 1. 4)

अनन्याधीनप्रकाश (ananyādhīna-prakāśa) *adj.* possessed of independent luminosity, having innate illumination यः प्रकाशस्वभावः सोऽनन्याधीनप्रकाशो दीपवत् BrahmSūBh.(Rā.) 41. 11 (*on* i. 1.1); ज्ञानमनन्याधीनप्रकाशं अर्थप्रकाशकत्वात् NyāyKu. 76. 16; 117. 11; अनन्याधीनप्रकाशः स्वधर्मनिरपेक्षप्रकाश इत्यर्थः ŚrutaPra. iA. 149. 13 (*on* i. 1.1)

अनन्याधीनप्रकाशत्व (ananyādhīnaprakāśa-tva) *n.* the state of having independent luminosity or innate illumination ननु किमिदं ब्रह्मणः स्वयंप्रकाशत्वम्, यद(यत्?)नन्याधीनप्रकाशत्वं, तदापि प्रकाशशब्दार्थो वक्तव्यः NītiMā. 38.15.

अनन्याधीनमहिमन् (ananyādhīna-mahiman) *adj.* whose greatness is not dependent on anyone else, possessed of innate greatness अनन्याधीनमहिमा ··· त्वम् ··· परिपाहि नः Yādavā. 1. 44.

अनन्याधीनसत्यत्व (ananyādhīna-satyatva) *n.* reality not dependend on anything else इहापि अन्यव्यावृत्तमनन्याधीनसत्यत्वं लक्षणमस्तु Nyāyāmṛ. 292B. 7.

अनन्याधीनसिद्धित्व (ananyādhīnasiddhi-tva) *n.* the state of being one whose establishment is not dependent on anything else परा मा शोभा अस्येति परमः, सर्वोत्कृष्टो वा अनन्याधीनसिद्धित्वात् ViṣṇuSaBh. 75. 15 (*on* 55); 110. 1 (*on* 101); केयमभिव्यक्तिः या अनुभूतिरूपस्य आत्मनः अहंकारेण क्रियते इत्युच्यते, न तावत् तत्सिद्धिः, तस्य स्वतःसिद्धत्वेनानन्याधीनसिद्धित्वाभ्युपगमात् ĀtmaSi. 28. 3.

अनन्याधीनस्वधर्मव्यवहारा (ananyādhīna-svadharmavyavahārā) *adj.* (*f.*) having one's own attribute (i.e. luminosity) and usage (as consciousness) independent of any other thing नानुभूतिरनुमीयते। नापि ज्ञानान्तरसिद्धा। अपि तु सर्वं साधयन्ती अनुभूतिः स्वयमेव सिध्यति। प्रयोगश्च। अनुभूतिरनन्याधीनस्वधर्मव्यवहारा। स्वसंबन्धादर्थान्तरे तद्धर्मव्यवहारहेतुत्वात् BrahmSūBh.(Rā.) 25. 4 (*on* i. 1. 1); NyāyKu. 73. 2; ŚatDū. 111. 13.

अनन्याधीनस्वधर्मा (ananyādhīna-svadharmā) *adj.* (*f.*) having one's own attribute (i. e. luminosity) independent of any other thing अनुभूतिरनन्याधीनस्वधर्मा स्वसंबन्धादर्थान्तरे तद्धर्महेतुत्वात् ŚrutaPra. iA. 104. 25 (*on* i. 1. 1)

अनन्याधीनस्वव्यवहारा (ananyādhīna-svavyavahārā) *adj.* (*f.*) having one's own usage (viz., it illuminates) which is independent of any other thing अनुभूतिरनन्याधीनस्वव्यवहारा स्वसंबन्धादर्थान्तरे तद्व्यवहारहेतुत्वात् ŚrutaPra. iA. 104. 25 (*on* i. 1. 1)

अनन्यानुभव (an-anyānubhava) *m.* not the experience of others, one's own experience प्रत्यग्भूतः परार्थेभ्यो योऽनन्यानुभवं प्रति। प्रथते स इहात्मेति BṛĀraUBhVā. i. 4. 22; अनन्यानुभवेनैव भावाभावात्मभूमिषु। प्रत्यक्कूटस्थमात्मानं पश्यन् BṛĀraUBhVā. ii. 3. 227; अनन्यानुभवात् प्रत्यक्संविदव्यभिचारिणी BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1737; iv. 3. 1419; [name of the teacher of Prakāśātman, PW., MW.]

अनन्यानुभव (an-anyānubhava) *adj.* not experienced by any other means अनन्यानुभवं साक्षाद्दशैकात्म्यमात्मनि BṛĀraUBhVā. i. 4. 61; iv. 3. 186; अनन्यानुभवं ब्रह्म तत्सिद्धं न्यायतः स्फुटम् TaiUBhāVā. 74. 20(2); 191. 10(2)

अनन्यानुभवात्मक (ananyānubhavātma-ka) *adj.* [*f.* -ikā] of the nature of the experience of the same (i. e. the self) विधूताशेषसंबन्धमनन्यानुभवात्मकम्। ··· ब्रह्म BṛĀraUBhVā. i. 4. 211; प्रमैवात्मात्मिका यत्र त्वनन्यानुभवात्मिका TaiUBhāVā. 147.11(2)

अनन्यानुभवात्मन् (ananyānubhavātman) *m.* the self, experienced as one and only one वैविक्त्यान्न च मानादेरनन्यानुभवात्मनि । सहेतुकस्य वृत्तिः स्यान्नित्यबोधावबोधिनि BṛĀraUBhVā. ii. 3. 230; आनन्दैकस्वभावोऽस्य सुषुप्तेऽध्यवसीयते । व्यावृत्ताशेषमात्रादेरनन्यानुभवात्मना BṛĀraUBhVā. iii. 9. 210; धियोऽनेकशरीरगाः । निर्विशेषैकचिद्व्याप्ता ह्यनन्यानुभवात्मना TaiUBhāVā. 67. 16 (2); *adj.* of the nature of the experience of nothing but the self मयि नास्त्येव कर्तृत्वमनन्यानुभवात्मनि AdvaiSi. 900. 14.

अनन्यानुभवात्माभ (ananyānubhavātmābha) *adj.* having the cognition of the self experienced as one and the only one अनन्यानुभवात्माभं तत्प्रमाणं सदादृशेः BṛĀraUBhVā. iii. 4. 126.

अनन्यानुभवितृक (ananyānubhavitṛ-ka) *adj.* not having any other as cogniser घटादयो न कदाचिदनन्यानुभवितृका इति न कदाप्यहमास्पदमिति चेत्, एवं तर्हि त्वन्मतेऽप्यहंप्रत्ययः शरीरादावारोपरूप एव ĀtmaTaVi. 748. 1.

अनन्यानुभूतिग (ananyānubhūti-ga) *adj.* relating to the experience that the self is one and the only one नेतिनेत्यादिवाक्येभ्यो योऽर्थोऽनन्यानुभूतिगः । लौकिकत्वं कथं तस्य BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 1046.

अनन्यापेक्ष (an-anyāpekṣa) *adj.* [*f.* -ā] not depending on anything else, independent अवश्यं च शास्त्रस्यानन्यापेक्षस्यातीन्द्रियार्थगोचरस्यापि तर्कोऽनुसरणीयः BrahmSūBh.(Rā.) 404. 6 (*on* ii. 1. 4); अनन्यापेक्षोऽहमेव सर्वं करोमि GītāBh.(Rā.) 612. 17 (*on* 16. 18); Loc. 123. 22 (*on* 3.1); अनन्यापेक्षं ब्रह्म जगज्जन्मादि करोति VedāntKa. 418. 1 (*on* iii. 3. 23); स्वव्यतिरिक्तस्य कृत्स्नस्य प्रकाशकः सन्ननुभवः स्वात्मन्यनन्यापेक्ष इत्येको विभवः ŚrutaPra. iA. 102. 11 (*on* i. 1. 1); ii. 216. 21 (*on* ii. 1. 4); संवित्तु स्वात्मसिद्ध्यर्थमनन्यापेक्षा NyāyKu. 115. 17; न चैवं भेदाभेदप्रसङ्गोऽपि अनन्यापेक्षयोरेकत्रानभ्युपगमात् NyāyKu. 149. 14; ब्रह्मैव ज्येष्ठमनन्यापेक्षं सृष्ट्यादि करोति AṇuBh. 225. 22 (*on* iii. 3. 23); उपदिष्टाग्निष्टोमसंस्थायुक्तविकृतेरप्यनन्यापेक्षाग्निष्टोमरूपसद्भावेन तस्या अपि अत्राग्निष्टोमशब्दवाच्यत्वसंभवात् MayūMāli. 784. 13 (*on* x. 8. 11)

अनन्यापेक्षतस् (ananyāpekṣa-tas) *adv.* due to not being dependent on anything else अनन्यापेक्षतो ज्ञेया प्रत्यग्बुद्धेः स्वतन्त्रता BṛĀraUBhVā. iv. 4. 843.

अनन्यापेक्षत्व (ananyāpekṣa-tva) *n.* the state of not being dependent on anything else उपलब्धौ तु अनन्यापेक्षत्वमात्मनः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 468. 9 (*on* ii. 3. 37); भवतस्तु यस्मिन्नसावाहिता तस्य क्षणिकत्वादनन्यापेक्षत्वाच्च न किंचिद्विलम्बनिमित्तमस्ति NyāyRa. 342. 16 (*on* 5(3). 257); तस्य च वस्तुसंभावनायामनन्यापेक्षत्वात्प्रामाण्यस्वतस्त्वमविरुद्धम् TarkSaṁ.(Ā.) 5. 22; अतो न ज्ञानस्यापि (अतो ज्ञानस्यापि) स्वात्मैव स इत्यनन्यापेक्षत्वमिति चेत् यद्येवं यत्नलभ्यं (न यत्नलभ्यं) भवतां सार्वज्ञम् NyāyKu. 69. 16; 153. 16; उत्पत्तिवाक्यगतदेवतामाहृश्यस्यानन्यापेक्षत्वेन यागस्वरूपपरिचायकत्वेन च शीघ्रोपस्थितिकस्य बलवत्त्वात् BhāṭṭDI. iii. 25. 1 (*on* viii. 3. 1)

अनन्यापेक्षत्वदर्शन (ananyāpekṣatva-darśana) *n.* observation of the state of not being dependent on anything else क्षीरस्य दधिभावेऽन्यानपेक्षत्वदर्शनात् (v. l. दधिभावेऽनन्यापेक्षत्वदर्शनात्) अनेककारकोपसंहारनियमो न दृश्यते VedāntDī. 92. 7 (*on* ii. 1. 24)

अनन्यापेक्षद्वैधीभाव (ananyāpekṣa-dvaidhībhāva) *m.* division into two not requiring anything else अत एव स्वस्मिन् अनन्यापेक्षद्वैधीभावमनापादयति परद्वैधीभावहेतौ द्रव्ये व्यभिचारश्च दूरोत्सारितः ŚrutaPra. iA. 105. 24 (*on* i. 1. 1)

अनन्यापेक्षनिर्वह (ananyāpekṣa-nirvaha) *adj.* accomplishment of which is not dependent on anything else यद्व्ययायासरहितमनन्यापेक्षनिर्वहम् TantrRā. 30. 48.

अनन्यापेक्षपर्यवसाना (ananyāpekṣa-paryavasānā) *adj.* (*f.*) culmination of which is not dependent on anything else एवं स्थिते … सादृश्यं यदि रूपकमध्यं न प्रविशेत्तदा कथमिव … रूपकं न पर्यवस्येत् । चमत्कारं वा न जनयेत् । उपमानोपमेययोराहार्याभेदबुद्धेरनन्यापेक्षपर्यवसानायाः साम्राज्यात् RasGaṅ. 197. 3.

अनन्यापेक्षप्रकाशत्व (ananyāpekṣaprakāśa-tva) *n.* the state of having illumination not depending on anything else तथाप्यनन्यापेक्षप्रकाशत्वं ज्ञानस्येति न कश्चिद्विरोधः NyāyKu. 77. 10.

अनन्यापेक्षलौकिकप्रसिद्धि (ananyāpekṣa-laukikaprasiddhi) *f.* prevalence among the people not requiring any other means (for its validity) वाक्यशेषगम्यार्थस्य…अनन्यापेक्षलौकिकप्रसिद्धेर्वा बलवत्त्वमिति चेन्न BhāṭṭCin. ii. 29. 17 (*on* i. 3.5)

अनन्यापेक्षवृत्तित्व (ananyāpekṣavṛtti-tva) *n.* the state of not having the denotation depending on any other (correlative term) तत्र संज्ञाशब्दस्यानन्यापेक्षवृत्तित्वात्सापेक्षवृत्तेः संबन्धिशब्दाद्बलीयस्त्वम् ŚāstrDī. 605.1 (*on* ix. 2.5)

अनन्यापेक्षसंसिद्धि (ananyāpekṣa-saṁsiddhi) *f.* [Abl.] due to the existence of the self not depending on anything else न देशकालावस्थादावपेक्षास्त्यात्मनः स्वतः । अनन्यापेक्षसंसिद्धेः BṛĀraUBhVā. i. 4. 1331 = iii. 4. 133.

अनन्यापेक्षसिद्धस्वभावत्व (ananyāpekṣasiddhasvabhāva-tva) *n.* the state of having the self-established nature which does not depend on anything else वेदान्तार्थः … अनपेक्षितशास्त्राचार्यप्रसादोऽनन्यापेक्षसिद्धस्वभावत्वात् कैश्चित् श्रद्धानैर्न प्रतीयते NaiṣkaSi. 184.2.

अनन्यापेक्षसिद्धिक (ananyāpekṣasiddhi-ka) *adj.* having the existence not depending on others निरविद्यं तु यद्रूपमनन्यापेक्षसिद्धिकम् । तदा अस्यैतदिति तच्छ्रुत्या निर्वर्ण्यतेऽधुना BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1333.

अनन्यापेक्षा (an-anyāpekṣā) *f.* non-dependence on anything else परता पूर्णत्वमनन्यापेक्षाहमिति PratyabhiVi. ii. 227. 3 (*on* iii. 1. 5); अनन्यापेक्षया जगत्स्रष्टृत्वादेरुपपादितत्वात् TattvPrakā. 63A. 3 (*on* i. 3. 43)

अनन्यापेक्षित्व (ananyāpekṣi-tva) *n.* the state of not being dependent on anything else कथमैश्वर्यादेरनन्यापेक्षित्वस्वरूपत्वम् Bhāsk. i. 255.12 (*on* i. 5. 13)

अनन्यापेक्षिन् (an-anyāpekṣin) *adj.* [*f.* -iṇī] not depending on or expecting anything else पूर्वसजातिमात्रहेतुत्वात् शक्तिप्रसूतेः । सामग्र्या योग्यता[न]न्यापेक्ष(क्षि)णीत्युच्यते PramāVāSvopVṛ. 5. 2; अनन्यापेक्षि प्रत्यक्त्वमहंरूपेण लक्ष्यते BṛĀraUBhVā. i. 4. 1428; यद् यथा परिणामैकस्वभावं तत्र तत् ततः । अनन्यापेक्षिबीजादिसामग्री यद्वदङ्कुरे ĪśvaSi.(U.) 2. 26

अनन्यापोह (an-anyāpoha) *m.* negation of the exclusion of what is being excluded नान्यापोहोऽनन्यापोह इत्यादौ शब्दे विधिरूपादन्यद् वाच्यं न निरूप्यते TattvSaṁPañ. 312. 10 (*on* 979)

अनन्यापोहशब्द (ananyāpoha-śabda) *m.* word which conveys negation of the exclusion of what is being excluded अनन्यापोहशब्दादौ वाच्यं न च निरूप्यते ŚlokaVār. 5(13). 144 (605. 1) = TattvSaṁ. 979; यदान्यापोहेन शब्दोऽर्थं प्रतिपादयति तदानन्यापोहशब्दः किं प्रतिपादयतु Śarka. 67. 22.

अनन्याभिभूत (an-anyābhibhūta) *adj.* not overpowered by others न ह्यनन्याभिभूतेन सर्वतोऽसह्यवर्तिना । तादृशा वैशसेनान्यः सृष्टपूर्वो हि भूपतिः RājTa.(Ka.) 8. 1801.

अनन्याभिमुख (an-anyābhimukha) *adj.* not facing anyone else वत्सानानन्याभिमुखान्स मेने प्रह्वाकृतीन्भक्तिभरावनम्रान् Yādavā. 4. 84.

अनन्यायति (an-anyāyati) *adj.* not controlled by anyone else रक्षित्वा क्षितिमंबु(बु)रासि(शि)रस(श)नामेतामनन्यायतिम् … श्रीधंगपृथ्वीपतिः … अगान्निर्वृतिम् EI. i. 146. 28.

अनन्यायत्त (an-anyāyatta) *adj.* not depending on anybody or anything else पिङ्गलकः … अनन्यायत्तम् … राजत्वमनुभवन्नास्ते Tantrākhyā. 4. 17; अनन्यायत्तमैकात्म्यं यदा साक्षाद् व्यवस्थितम् । व्येव त्वेति प्रतिज्ञेयं तदा स्यात् सफलोदिता BṛĀraUBhVā. ii. 3. 211.

अनन्यायत्तविज्ञान (ananyāyatta-vijñāna) *n.* valid knowledge not depending on any other means अनन्यायत्तविज्ञाने श्रवणादेरुपायतः । जाते नापेक्षते किंचित्प्रतीचोऽनुभवात्परम् BṛĀraUBhVā. ii. 4. 221.

अनन्यायत्तसंसिद्धि (ananyāyatta-saṁsiddhi) *f.* [Abl.] due to the existence (of the self) not dependent on anything else (i. e. not brought about by anything else) अनन्यायत्तसंसिद्धेर्निरविद्यात्मवस्तुनः । न क्रियात्वम् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 237; BṛĀraUBhVā. i. 4. 228.

अनन्यायत्तसिद्धिक (ananyāyattasiddhi-ka) *adj.* [*f.* -ā] whose existence does not depend on anything else (i.e. not brought about by anything else) संवित्प्रमाणसत्त्वेन विना वस्तु न लौकिकम् । प्रमाणवादिभिर्दृष्टमनन्यायत्तसिद्धिकम् BṛĀraUBhVā. i. 4. 593; परस्य ब्रह्मता यस्मादनन्यायत्तसिद्धिका BṛĀraUBhVā. i. 4. 1190.

अनन्यारभ्य (an-anyārabhya) *adj.* not having any other undertaking or duty स्वयं च यथाखिलमहीमण्डलस्वीकरणक्षमो विजिगीषुरनन्यारभ्यो याता परमण्डलोच्छित्तिसमर्थः स्यात् BālaKrī. i. 183.4 (*on* 1. 304-306)

अनन्यार्थ (an-anyārtha) *adj.* [*f.* -ā] A1 not having any other purpose, having the sole purpose भावो हि कार्यार्थोऽनन्यार्थो लोपः Vār. 8 *on* P. i. 3. 9; (लुक्) स एषोऽनन्यार्थो विशिष्टनिर्देशः कर्तव्यः MahāBh. i. 159. 22 (*on* i. 1. 61); i. 219. 1 (*on* i. 2. 45); पुनः श्रुतिरनन्यार्था भेदिकेत्यवधारिता TantrVā. 626. 23 (*on* ii. 3. 27); कर्तुः क्रिययानन्यार्थया यदाप्यते तत् कर्म ŚṛṅgāPra. 92. 6; न च मन्त्रेऽनन्यार्थे सति ब्राह्मणस्य स्मारकत्वमस्ति Tantr-

Ra. 264. 14; यजेतेत्येतावन्मात्रश्रवणे कार्यमनन्यार्थं स्मृतम् VedāSam. 150. 1; विरचेनानन्यार्थेन चागमानुदात्तत्वं बाधिष्यते Pradī. iii. 94A. 39 (*on* iii. 1. 43); तत्रानन्यार्थम् ··· संनिहितनैवर्णिकगतज्ञानं कल्पत्वात् कर्मविधिभिः संबध्यते Śruta-Pra. ii. 77. 8 (*on* i. 3. 33); किमर्थस्तर्हि भेदापदवः, अनन्यार्थ एवेति चेन्न, अप्रविष्टमाध्यमिकपक्षेण त्वया तथानभ्युपगमात् ŚatDū. 91. 14; मन्त्रक्रमस्यानन्यार्थस्य विरुद्धक्रमात् बलवत्तरत्वात् SaṅkarKāBh. 157. 14 (*on* iii. 3. 16); **AII** not meant for something else, not helpful or subservient to something else ज्ञानस्य प्राधान्यम्, न धर्मस्य। न ह्यनन्यार्था क्रिया प्रधानं भवतीति धर्मकर्मैवैव सा प्रधानम् Bṛha. 16. 9 (*on* i. 1.1); योऽनन्यार्थो यदर्थं च सर्वं योऽनन्यकृत् सदा BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 1083; न च शरीरमनन्यार्थं संघातत्वात् ĀtmaSi. 10.15; स्वप्रकाशे ह्यनन्यार्थं प्रत्यक्त्वमिति निश्चयः Nyāy-Ku. 116. 7; अन्यार्थमङ्गम्। अनन्यार्थं प्रधानम् PrasthāBhe. 4. 16; प्रगीता त्वनन्यार्था प्रयोजनमपेक्षमाणोपस्थाने विनियुज्यत इति सैव ग्राह्या BhāṭṭDī. iii. 113. 25 (*on* ix. 2. 7); अथ अनन्यार्थस्य अन्योपकारकत्वं तत् MīmāKau. ii. 134. 22 (*on* iii. 1. 2); अनन्यार्थं स्वेनेति वाक्यमपूर्वस्वार्थमित्युक्तम् MayūMāli. 766. 3 (*on* x. 7. 14); **B** not having any other meaning विश्वानर एव वैश्वानरः, तद्धितोऽनन्यार्थः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 138.1 (*on* i. 2. 28); 'अनन्यार्थमही-नार्थम् ··· कालोऽयं दातुमुत्तरम्।' इति। अनन्यार्थमित्यादिलक्षणजातं यथा भवति तथा भाषायां लिखिताथामित्यर्थः SmṛtiCan. iii. 93. 13; *m.* other than the meaning of the Bv. Cpd. as a whole expressed by a word outside the Cpd. नञोऽनन्यार्थे CāndraVyā. iv. 1. 137 = iv. 4. 55; v. 2. 52.

अनन्यार्थक (ananyārtha-ka) *adj.* having no other purpose इन्द्रिय-कामवाक्यमात्रेण तस्य पुरुषार्थत्वावगतेरनन्यार्थकेन 'दध्ना जुहोति' इत्यनेन युक्तं क्रत्वर्थत्वम् BhāṭṭDī. iv. 35. 14 (*on* x. 5. 24)

अनन्यार्थङित्त्व (ananyārtha-ṅittva) *adj.* having the marking by the tag-letter *ṅ* not meant for any other purpose (but only for the substitution in place of the final sounds) यद्यपि 'ङिच्' इत्ययमपवादस्त-थाप्यनन्यार्थङित्वेषु अनङादिषु चरितार्थ इति SiddhāKau. 340B. 14 (*on* vii. 1. 35)

अनन्यार्थता (ananyārtha-tā) *f.* the state of not being meant for something else, the state of not being helpful or subservient to anything else (तदर्थं विकृतेः प्रकृतौ) तदर्थग्रहणेन प्रकृतेरनन्यार्थताख्यायते KāśiVṛ. *on* v. 1. 12; क्वचित् प्रकृतेरनन्यार्थता यथा काष्ठानामङ्गाराः Nyās. ii. 11. 15 (*on* v. 1. 12); आत्मनोऽनन्यार्थतां सर्वस्य शेषितां प्रत्यक्षतः प्रतिपद्यामहे ĀtmaSi. 10. 14; प्रथममनन्यार्थतया प्रतिपन्नस्य कार्यस्यानन्यार्थत्वनिर्वाहायापूर्वमेव पश्चात् स्वर्ग-साधनं भवतीत्युपहास्यम् BrahmSūBh.(Rā.) 130. 9 (*on* i. 1. 1); यदुपादेयं तदेवानन्यार्थतया व्याख्येयम् TattvPrakā. 2B. 4 (*on* i. 1. 1); अस्य (नारायणस्य) पुनरनन्यार्थतयाखिलवेदादिवेदितव्यत्वात् NyāySu.(Ja.) 2A. 5 (*on* i. 1. 1); 632B. 8 (*on* iv. 2. 1); अर्थवादानामपि ··· स्वार्थप्रमितावनन्यार्थतया···अवान्तरसंसर्गे तात्पर्य-मस्त्येव SiddhāLeSaṁ. 247. 3.

अनन्यार्थत्व (ananyartha-tva) *n.* **I** the state of having no other purpose प्रतिषेधप्रत्यवायोरुभ्यविरोधितोच्यते प्रत्यवायस्य प्रतिषेधहेतुत्वात्, तदयुक्तम्, नञर्थस्यानन्यार्थत्वात् Bṛha. 38. 6 (*on* i. 1. 2); गाङिति ङकारो गृह्यते न गाङ् गतावितिः। ङकारस्यानन्यार्थत्वात् KāśiVṛ. *on* i. 2. 1; यत् त्वग्निष्टोमे गाङिति ङ्कादेशो प्रवृणक्तीति वाक्यान्तरं तदनन्यार्थत्वात् ··· प्रतिषिद्धप्रसवार्थम् ŚāstrDī. 256. 10 (*on* iii. 3. 12); 286. 2 (*on* iii. 5. 6); प्रत्युत क्रियमाणे कृत्ग्रहणे तना-दिषु कृञः पाठस्यानन्यार्थत्वाद् येन नाप्राप्तिन्यायेन विकल्पो नित्यविधिं बाधेत Pad-Mañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 1. 79; अग्निष्टोमवाक्यमनन्यार्थत्वान्न प्रथमयज्ञ इति प्रतिषिद्धस्य प्रवर्ग्यस्य प्रतिप्रसवार्थं वाच्यम् MayūMāli. 256. 16 (*on* iii. 3. 12); **II** the state of not having any other meaning उत्पत्त्यादिश्रुतीनामपि समान-मनन्यार्थत्वमिति चेत्, न BrahmSūBh.(Śaṅ.) 834. 18 (*on* iv. 3. 14); **III** the state of not being meant for or subordinate to anything else न चात्मा अन्यार्थत्वेन प्रियः अनन्यार्थत्वात् IṣṭaSi. 29. 18; 29. 23; स्वर्गस्य हि काम्य-मानत्वात् प्रीत्यात्मकत्वेन चानन्यार्थत्वात् साध्यतायां योग्यत्वाद् NyāyMañ. i. 310. 26; महावाक्यं हि प्रधानम्। अनन्यार्थत्वात् NyāySu.(Ja.) 501A. 12 (*on* iii. 2. 8); एवमप्यनन्यार्थत्वाद् गुणार्थपाठापेक्षयोत्पत्त्यर्थपाठस्य प्रबलत्वात् ··· प्रथमत एव दीक्षणीयादयः स्युः MayūMāli. 427. 16 (*on* v. 2. 10)

अनन्यार्थत्वद्रढिमन् (ananyārthatva-dradhiman) *m.* assertion of being that which has no other purpose इदानीं स्वत इष्टत्वसिद्धये अनन्यार्थ-त्वद्रढिम्ने च संभावनीयं सुखरूपप्रयोजनत्वं दूषयितुमुपक्रमते ŚrutaPra. iB. 98. 32 (*on* i. 1. 1)

अनन्यार्थत्वप्रतीति (ananyārthatva-pratīti) *f.* knowledge of being that which has no other purpose अपूर्वस्योत्पत्तिमतोऽपि पुरुषस्य एकपदश्रवण-वेलायामनन्यार्थत्वप्रतीत्यनुपपत्तिमाह ŚrutaPra. iB. 98. 21 (*on* i. 1. 1)

अनन्यार्थपर (an-anyārthapara) *adj.* not intent on any other purpose रसादनन्यार्थपरैश्च ··· । इष्टौ सुरैः ··· एतौ (कुमारलाटौ) DvyāśraKā. 6. 90.

अनन्यार्थपित्त्व (ananyārtha-pittva) *adj.* having the marking by the tag-letter *p* which has no other purpose (i. e. having the sole purpose of non-accentuation) एतेन टाप्-चप्-अबादिष्वनन्यार्थपित्त्वेषु चरितार्थस्य 'अनुदात्तौ सुप्पितौ' इत्यस्य ··· बाधापत्तिः LaŚabdeŚe. ii. 446. 5.

अनन्यार्थप्रकृति (an-anyārthaprakṛti) *f.* (*vṛddha* word, i. e. *gotra* word) not having a difference in meaning and stem (from that of the *yuvan* word) (barring the difference in meaning and form caused only by the *gotra* and *yuvan* suffixes) वृद्धो यूनानन्यार्थप्रकृतौ ŚākaṭāVyā. ii. 1. 87 (comm. न चेत् ··· भिन्नोऽर्थोऽन्या च प्रकृतिर्भवति)

अनन्यार्थभाव (an-anyārthabhāva) *m.* absence of disposition towards anything else (i. e. sole concentration) नयने चार्वी लोकायत इति। अत्र नयतेः प्राप्यमर्थो विशेष्यः। शिष्यसंमाननं तु तस्य फलभावेन विशेषणम्। ··· स्थिरीकृत्येति निश्चलीकृत्येत्यर्थः। निश्चलत्वं तु तेषामनन्यार्थभावः Nyās. i. 232. 8 (*on* i. 3. 36)

अनन्यार्थसंनिधान (ananyārtha-sannidhāna) *n.* close proximity (of a word) not serving any other purpose अप्रगीतावाः पाठः प्रगाणार्थ इत्यनन्यार्थसंनिधानमादाय प्रगीतैव संनिहितार्थकसर्वनाम्ना परामृश्यत इत्यर्थः Mayū-Māli. 608. 20 (*on* ix. 2. 8)

अनन्यार्थसंनिधि (ananyārtha-sannidhi) *m.* close proximity (of a word) not serving any other purpose अनन्यार्थसंनिधिः स्वानर्थक्यपरि-हाराय श्रुतिसंकोचकः UpaParā. 20. 27.

अनन्यार्थार्थम् (ananyārthārtham) *adv.* for the sake of a meaning not conveyed by a word outside a Bv. Cpd. (i. e. meaning conveyed only by the constituent members of a Bv. Cpd.) संख्येये या संख्या वर्तते तया ञि आसन्न अदूर इत्येतानि संख्या च बसो भवति। अनन्यार्थार्थं वान्तेऽव्यन्यपदार्थे प्राप्त्यर्थं च (इदं सूत्रम्) JaineVyā. 62. 15 (*on* i. 3. 87)

अनन्यार्पितचेतस् (ananyārpita-cetas) *adj.* whose mind has not been set on anything else, solely concentrating (on one object) उग्रे तपसि संस्थानामनन्यार्पितचेतसाम्। दशवर्षसहस्राणि दशाहानि च संयुग BrahmāṇḍP. iii. 12. 46.

अनन्यार्पितदृष्टि (ananyārpita-dṛṣṭi) *adj.* not casting a look towards anything else विधिः ··· अतिविनयभारमन्थरैरनन्यार्पितदृष्टिभिराकृतिमद्भिरा-युधैः पञ्चभिरभितोऽपि यथोचितमासेव्यमानम् ··· भगवन्तं नारायणम् असकृत् प्रणिप-तन् ··· इत्यमस्तावीत् NīlaVi. 54. 9.

अनन्यार्ह (an-anyārha) *adj.* not fit for anyone else अनन्यार्हं च संबन्धं वक्ति प्रणव एव हि BṛBrahmaS. i. 6. 83.

अनन्यार्हभोग्य (an-anyārhabhogya) *adj.* not fit to be enjoyed by anyone else अप्राकृतेन देहेन नैष्कर्म्येण द्विजोत्तम। स्वस्यानन्यार्हभोग्यं हि विद्धि देवं रमापतिम् BṛBrahmaS. i. 4. 49.

अनन्यार्हसंबन्ध (ananyārha-sambandha) *m.* relationship (of identity) not fit to be elsewhere अतोऽनन्यार्हसंबन्धं जीवात्मपरमात्मनोः। विविच्यैवं विमुक्तोऽभूः श्रीवत्स जगतीपते BṛBrahmaS. i. 4.47.

अनन्यालोकिनी (an-anyālokinī) *adj.* (*f.*) not looking at anyone else तस्मिन्द्रोहसुमिङ्क्षेपि यस्य मानवतः परम्। अनन्यालोकिनी दृष्टिर्भेजे कुलवधूव्रतम् RājTa.(Ka.) 7. 1630.

अनन्यावनत (an-anyāvanata) *adj.* who has not bowed down to others अनन्यावनतकाञ्चीपतिमकुटं चु [म्बि]तपादाम्बुजस्य विक्रमादित्यस्य EI. x. 16. 12; xxv. 23. 13; ix. 202. 14.

अनन्यावलम्बन (an-anyāvalambana) *adj.* not having any other support सांख्यतन्त्राध्ययनपरिश्रमालसास्तत्प्रक्रियाज्ञानतरीविहीनाः शब्दोदधावनन्याव-लम्बनाः सीदन्ति SāṁkhyaTaPra. 151. 7.

अनन्यावेशदेश (ananyāveśa-deśa) *m.* country not to be entered by others (i. e. by strangers) अलन्यानेष देशो हि (v. l. अनन्यावेशदेशोऽयं) धनरत्नादिभिर्युतः। वसुपूर्णा च वसुधा वस चेदिषु चेदिप MahāBhā. i. 57. 9.

अनन्याशङ्का (an-anyāśaṅkā) *f.* absence of doubt about anything else व्यवहारोपनीतानां ज्ञेयादिशब्दानामपि केनचिद् व्यवच्छेदेन भवितव्यम्, अनन्या-शङ्कायां प्रयोगायोगात् PramāVāSvopVṛ. 40. 17.

अनन्याश्रय (an-anyāśraya) *adj.* **I** not having any other refuge or support शरणं भव मे शर्व त्वद्भक्तस्य जगत्पते। भूयोऽनन्याश्रयाणां तु त्वमेव हि परायणम् BrahmāṇḍP. ii. 24. 28; त्वं जिन सेवितोऽसि नितरां भावैरनन्याश्रयैः YaśasCam. ii. 402. 1; अनन्याश्रयाणां सौलभ्यं श्रीपुरुषोत्तमस्य VedāntRa-Mañ. 3. 8 (118. 5); **II** not having reference to anything else (*lit.* not

residing in anything else) ईश्वर इति स्वागावनन्याश्रयः शब्दः DevīPañ. 3. 7.

अनन्याश्रयगामिन् (an-anyāśrayagāmin) *adj.* not going with any other substratum पुनः कर्तृविशिष्टस्य प्रयोगस्य परिग्रहात्। साक्षाच्च पुरुषार्थत्वाद-नन्याश्रयगामिनः। एवं सिद्धे बलीयस्त्वे निवेशः प्रकृतौ स्थितः TantrVā. 1081. 8 (*on* iii. 6. 10)

अनन्याश्रयता (ananyāśraya-tā) *f.* the state of having no other refuge भवोत्तापाम्भोधौ निपतितजनः ··· यदि स्तौति प्रातः प्रतिदिनमनन्याश्रयतया। ··· रविसुताम् ··· याति हरिताम् YamunāA. 2.9.

अनन्याश्रयत्व (ananyāśraya-tva) *n.* the state of not having dependence on anything else, independence तस्यानन्याश्रयत्वयुक्तियुक्ततया स्वातन्त्र्यश्रुतेः प्राबल्यात् TattvPrakā. 130A. 12 (*on* ii. 4. 11)

अनन्याश्रयिन् (an-anyāśrayin) *adj.* not resorting to anyone else, ardent (devotee) प्रबलमनन्याश्रयिणा निषेवितः सहजरूपेण। अघमथनो मथुरायां सदा सनातनतनुर्जयति BhaktiRaSi. ii 1. 1.

अनन्याश्रित (an-anyāśrita) *adj.* [*f.* -ā] not going (*lit.* resorting) to anyone else भक्तिर्यस्य पतिव्रतेव वनिता स्वस्मादनं(न)न्याश्च(श्रि)ता तस्मै स्वस्ति गदाधरा[य] EI. xxi. 264. 50; *n.* (in law) unencumbered property [MW., Apte.]

अनन्याश्रितचित्त (ananyāśrita-citta) *n.* mind which is not attached to anybody else, fixed or unwavering mind अनन्याश्रितचित्तेन सेवितोऽपि च वारिदः। सिञ्चेन्न [चेत्] तदा मन्ये चातकस्यैव पातकम् PadyāTa. 196.

अनन्याश्रितद्रव्य (ananyāśrita-dravya) *adj.* having wealth (i. e. property) not going to or not depending on anyone else रिक्थग्राह ऋणं दाप्यो योषिद्ग्राहस्तथैव च। पुत्रोऽनन्याश्रितद्रव्यः पुत्रहीनस्य रिक्थिनः YājñaSm. 2. 51; AgniP. 253. 5; अन्यस्मिन् नाश्रितं द्रव्यं यस्य असावनन्याश्रितद्रव्यः पुत्रः BālaKrī. i. 218. 7 (*on* 2. 47 (? 51)); Mitā. 167. 24 (*on* 2. 51)

अनन्याश्रितद्रव्यत्व (ananyāśritadravya-tva) *n.* the state of being one whose wealth (i. e. property) is not going to or not dependent on anyone else न ह्यत्र दानरूपो धात्वर्थो विधीयते। किं तु तदीयोऽनन्याश्रितद्रव्यत्व-लक्षणो धर्मः Aparā. 652. 22 (*on* 2. 51); Subodhī. 28. 20 (*on* 2. 51)

अनन्याश्रितधन (ananyāśrita-dhana) *adj.* having wealth (i. e. property) not going to or not depending on anyone else रिक्थग्राह ऋणं दाप्यः ··· । पुत्रोऽनन्याश्रितद्रव्यः (v. l. °धनः) YājñaSm. 2. 51 (ChSS., 1930)

अनन्याश्रितसर्वस्व (an-anyāśritasarvasva) *adj.* other than the one who has received the entire property अनन्याश्रितसर्वस्वः आ समन्ताद्भावेनान्यैः ऋक्थग्राहिभिर्भ्रात्रादिभिः श्रितं यस्य तद्भिन्नः पुत्रो दाप्यः VīraMi. 473. 4 (*on* 2. 51)

अनन्यासक्ता (an-anyāsaktā) *adj.* (*f.*) not attached to anybody else कुलं रूपम् ··· राज्यमनघं श्रियोऽनन्यासक्ताः ··· सतां सङ्गो नु त्वां कथयति पुराराधितशिवम् AlaṅkāMaṇ. 158. 9.

अनन्यासंख्यार्थ (ananyāsaṅkhyārtha) [P. v. 4 86] *m.* [Loc.] when the meaning of an indeclinable and a numeral has no reference to the outside entity (denoted by a Bv. Cpd.) असंख्याच्चाङ्गुलेरनन्यासंख्यार्थे CāndraVyā. iv. 4. 74 (Vṛtti अनन्यासंख्यार्थे इति किम्। पञ्चाङ्गुलिर्हस्तः उपाङ्गुलि)

अनन्याहति (an-anyāhati) *f.* absence of beating by any other (instrument like hammer) (for cleaning) दाहादायसशुद्धिरेवमुदिता लोहानि तत्कर्तृभिः स्पर्शाद् वा तुरगाननाभिगमनाच्छुध्यन्त्यनन्याहतौ ĪśānŚiPa. ii. 9. 22.

अनन्यूनातिरिक्त (an-anyūnātirikta) *adj.* [w. r. for अन्यूनातिरिक्त] Bhāsk. ii. 180. 16 (*on* ii. 4. 11)

अनन्येन्द्रियमानस (ananyendriyamānasa) *adj.* having the mind and the sense-organs not attached to anything else (i. e. concentrated only on one thing) एते पाशुपताः ··· । लिङ्गार्चनरता नित्यमनन्येन्द्रियमानसाः SkandP. iv. 99. 10.

अनन्येश्वर (an-anyeśvara) *adj.* not having anyone else as the lord अनन्येश्वरमीश्वरम्। अनुशृण्वन्ति सन्तस्त्वाम् Yādavā. 10. 68.

अनन्येश्वरत्व (ananyeśvara-tva) *n.* the state of having no one else as the lord अनन्येश्वरत्वं दर्शयति पतिमिति ŚrutaPra. iB. 74. 14 (*on* i. 1. 1); स स्वराड् भवतीत्येकमेव मुक्तस्यानन्येश्वरत्वं विवक्षति ŚatDū. 158. 17; तस्येश्वरत्वानन्येश्वरत्वश्रुतिविरोध इत्यत आह TattvPrakā. 130B. 5 (*on* ii. 4. 11)

अनन्योक्ति (an-anyokti) *f.* one of the three names of *samāsokti*, 'non-reference to the other (i. e. *upameya*)' (where particular qualities of the *aprastuta* are known to determine the *prastuta* without direct reference to it) संक्षेपेणोच्यते यस्मात् समासोक्तिरियं ततः। सैवान्योक्तिरनन्योक्तिरुभयोक्तिश्च कथ्यते SaraKaṇṭhā. 457. 18; अनन्योक्तिशब्देनेहाध्यासविषया तद्भावापत्तिरुच्यते। यथेष ब्रह्मदत्त इति SaraKaṇṭhā. 463. 6 (comm. नान्यस्योक्तिरनन्योक्तिः); 464. 4; 464. 18.

अनन्योत्पाद्यता (ananyotpādya-tā) *f.* the state of not being produced by anything else किं चास्य संविद्रूपस्यात्मनोऽहंकारनिर्वर्त्याभिव्यक्तिः किंरूपा। न तावदुत्पत्तिः । स्वतःसिद्धतयानन्योत्पाद्यताभ्युपगमात् BrahmSūBh. (Rā.) 47. 12 (*on* i. 1. 1)

अनन्योद्देशप्रवृत्त (ananyoddeśa-pravṛtta) *adj.* who has undertaken (something) with a single (*lit.* not any other) purpose स्वभावतो नेष्टमिदं कर्तव्यं च, ततो नूनमिष्टसाधनमिति साधनार्थ इति चेन्न, स्वभावतो नेदमिष्टमित्यसिद्धेः। अनन्योद्देशप्रवृत्तकृतिव्याप्तत्वात् NyāyKuA. ii. 93. 5.

अनन्योद्धार्य (an-anyoddhārya) *adj.* which cannot be borne by anybody else न कामनां मनो धीमान् ··· दधौ। अनन्योद्धार्यसत्कार्यभारधुर्योऽर्थतोऽपि यः EI. x. 21. 9.

अनन्योन्मुख (an-anyonmukha) *adj.* not having the face turned towards any other (external object), independent प्रकाशस्य यदात्ममात्रविश्रमणमनन्योन्मुखस्वात्मप्रकाशताविश्रान्तिलक्षणो विमर्शः सोऽहम् इति उच्यते PratyabhiVi. ii. 223. 1 (*on* iii. 1. 3); ii. 225. 7 (*on* iii. 1. 4); अनन्योन्मुखः अबाह्योन्मुखः Bhāsk. ii. 223. 11 (*on* iii. 1. 3)

अनन्योन्मुखता (ananyonmukha-tā) *f.* the state of not having the face turned towards any other (external object), independence परमेश्वरस्य ··· अनन्योन्मुखतारूपा इच्छैव क्रिया PratyabhiVi. ii. 24. 4 (*on* ii. 1. 8)

अनन्योन्मुखत्व (ananyonmukha-tva) *n.* the state of not having the face turned towards any other (external object), independence विमृशद्रूपत्वम् अनवच्छिन्नविमर्शता अनन्योन्मुखत्वम् ··· तदेवास्य माहेश्वर्यम् PratyabhiVi. i. 423.3 (*on* i. 8. 11); तस्य चिद्रूपत्वम(न)वच्छिन्नविमर्शत्वमनन्योन्मुखत्वमानन्दैकघनत्वं माहेश्वर्यमिति पर्यायाः SarvaDaSaṁ. 8. 86.

अनन्योऽन्यमतप्रवीण (an-anyo'nyamatapravīṇa) *adj.* not proficient in each other's views तावप्यनन्योऽन्यमतप्रवीणौ। क्रियां विधातुं न हि तौ समर्थौ KalyāKā. 7. 47.

अनन्योऽन्यरूपत्व (ananyo'nyarūpa-tva) *n.* the state of not having each other's form or nature सतोऽर्थादसतोऽन्यत्वं सतश्च तस्मादन्यत्वमतद्रूपत्वात् अनन्योऽन्यरूपत्वात् तयोः IṣṭaSi. 166. 13; अनन्योऽन्यरूपत्वे च सदसतोरन्यत्वं घटपटवत् IṣṭaSi. 167. 12.

अनन्योऽन्यार्थ (an-anyo'nyārtha) Gr. [Loc.] where (the words denoting) the sense 'each other' are not used क्रियाव्यतिहारेऽगतिहिंसाशब्दार्थहसोह्वहश्चानन्योऽन्यार्थे SiddhaHe. iii. 3. 23 (Vṛtti नत्वन्योऽन्येतरेतरपरस्परशब्दयोगे); MugdhaBo. 23. 55 (140. 15)

अनन्योपकरणत्व (ananyopakaraṇa-tva) *n.* the state of not being the means of stimulating the other (*rasa* or sentiment) ननु निर्वेदस्य शान्तरसस्थायित्वं कैश्चिदुक्तम्। कथमस्यानन्योपकरणत्वमिति चेद् उच्यते RasāSu. 140. 19 (2. 97)

अनन्योपघात (an-anyopaghāta) *m.* absence of harm to others अनन्योपघातलक्षणकामदानि काम्यानीहैव तदनुकृतानि प्राण्यविहिंसया युतानि ··· ऐश्वर्यधर्मायन्ते PārāSū. 21. 12; ते पुनस्तृप्ताः सन्तो देवाः पितरश्च एनं स्वाध्यायकारिणं सर्वकामफलैः शुभैरनन्योपघातलक्षणैस्तर्पयन्ति Mitā. 13. 26 (*on* 1. 47)

अनन्योपजीवनी (an-anyopajīvanī) *adj.* (*f.*) not depending on other (elements) भाषा मुख्या स्वराख्या च देशाख्या चोपरागजा। चतुर्विधा मतङ्गोक्ता, मुख्यानन्योपजीवनी SaṁgīRa. ii. 13. 6 (2(1). 44) (comm. अन्योपजीवित्वं स्वरदेशापेक्षया प्रवर्तमानत्वम्। तेन विना स्वातन्त्र्येण प्रवर्तमानात्र मुख्या)

अनन्योपद्रवकृत (an-anyopadravakṛta) *adj.* (a disease) not caused by the harmful effects of other (diseases) अनन्योपद्रवकृतः शोथः पादसमुत्थितः। पुरुषं हन्ति RugVi. 36. 19 (comm. अन्यस्य उपद्रवा अन्योपद्रवास्तद्विपरीता अनन्योपद्रवाः एतेनायमर्थः — शोथस्यैव ये उपद्रवास्तैः कृतः ··· अथवा ··· शोथजनकनिदानादेवोत्पन्न इत्यर्थः)

अनन्योपपाद्यत्व (ananyopapādya-tva) *n.* the state of not being explained by any other means (i. e. the state of being self-justified or self-supported) अथान्यः कश्चिदाधारार्थोऽस्तु प्रतीतिसिद्धत्वात् प्रतीतेश्चैवमनन्योपपाद्यत्वात् KhaṇḍanKhā. 1109. 16.

अनन्योपमा (an-anyopamā) *adj.* (*f.*) not resembling that of anyone else धिगनन्योपमामेतां तावकीं रूपसंपदम्। त्रैलोक्येऽप्यनुरूपो यद्वरस्तव

न लभ्यते KāvyālaṅSāSaṁ. 5. *8.

अनन्योपमेया (an-anyopameyā) *adj.* (*f.*) not fit to be compared with anybody else, incomparable असदृशमहिमानं तामनन्योपमेयां कथय कथमहं ते चेतसि व्यञ्जयामि Vāgbhaṭā. 3. 6.

अनन्योपलब्धित्व (ananyopalabdhi-tva) *n.* the state of not having cognition through other means न ह्युपलब्धिलक्षणप्राप्तिः स्वसत्तया विना अन्यतो दृशोऽस्ति अनन्योपलब्धित्वात् IṣṭaSi. 7.18.

अनन्योपसर्जन (an-anyopasarjana) *n.* not a subordinate to anything else स्वर्गकामो यजेतेति भावना भाव्याकाङ्क्षिणी ··· अनन्योपसर्जनं च धात्वर्थमेव ··· भाव्यत्वेन स्वीकरोति NyāyRaMā. 157. 8.

अनन्योपाधिक (ananyopādhi-ka) *adj.* not having any other (i. e. external) delimiting adjunct आत्मनः स्वप्रकाशत्वश्रुतिस्त्वनन्योपाधिकप्रकाशादिपरा बोध्या SāṁkhyaPraBh. 157. 35 (*on* 6. 49)

अनन्योपाधिकता (ananyopādhika-tā) *f.* the state of not having any other (i. e. external) delimiting adjunct न च तदप्रत्यक्षं जानामीत्यनन्योपाधिकतया प्रतिभानात् ĀtmaSi. 42.18.

अनन्योपाय (an-anyopāya) *adj.* [*f.* -ā] not having any other means or expedient अग्निमादधीतेत्यनन्योपायानन्यप्रयोजनाग्न्यर्थत्वमाधानस्यावगम्यते TantrRa 27. 13; वाक्यार्थप्रतिपत्तिश्चानन्योपाया वाक्यमेव निर्भागं कल्पयतीति तत्रैवं दृष्टान्तासिद्धेः NyāyRaMā. 74. 4; अनन्योपायेऽनन्यप्रयोजने चाधिकारिणि परमैकान्तिशब्दस्य साम्राज्यात् PāñcRāRa. 56. 2; अनन्योपायमुक्तिहेतुवेदनविषयत्वं च हिरण्यगर्भे न संभवति ŚivārkaMaDī. i. 236. 8 (*on* i. 1. 17); MīmāKau. i. 74. 24 (*on* i. 3. 9)

अनन्योपायक (ananyopāya-ka) *adj.* having no other means or expedient आधानं तु न पुरुषार्थम् ··· न क्रत्वर्थम् ··· अतोऽनन्योपायकाग्निमात्रार्थमेव तत् TantrRa. 26. 20.

अनन्योपायता (ananyopāya-tā) *f.* **i** the state of having no other means or expedient परोपदर्शितशब्दतत्त्वग्राहिणामनन्योपायतया विपर्यासनियमः SphoṭSi.154. 1; विक्षिप्ता बहुरूपा च या संदेहप्रदायिनी। अनन्योपायतामात्रे क्वचिदेव ग्रहीष्यते TantrVā. 160.19 (*on* i. 3. 9); (व्रतिनः) अनन्योपायतासाध्यं विमृशन्तस्तदाग्रहम्। सिद्धचक्रमहामन्त्रं सस्मरुर्विधिपूर्वकम् KumāDeC.(So.) 32.3; **ii** the state of being the sole means अनन्योपायतानुसंधानमभिधाय ··· आत्मानं भगवते निवेदयेत् PāñcRāRa. 159. 20.

अनन्योपायत्व (ananyopāya-tva) *n.* **i** the state of having no other means or expedient आहवनीयादिग्राहिभिः कर्मभिरनन्योपायत्वात् गृहीतमाधानम् TantrVā. 597. 9 (*on* ii. 3.4); वैदिकस्य चार्थस्यानन्योपायत्वाद् व्युत्पत्तिरशक्या PrakaPañ. 377. 14; TantrRa. 63.19; ŚāstrDī. 520. 19 (*on* vi. 8.8); परिणामविशेषोऽपि स एव शुभफलो यत्रानन्योपायत्वेन ··· पृथिव्यादिजीवानां वधेऽपि ··· अपरिमितसुकृतसंप्राप्तिः SyādvāMañ. 11(57); ब्राह्मणैरनन्योपायत्वाज्जीवदेवस्वयोऽनुनीताः PrabaK. 9. 7; तत्राप्यनन्योपायत्वानन्यप्रयोजनत्वयोः समुच्चयात् पारम्यम् PāñcRāRa. 139. 6; 139. 7; **ii** the state of being the sole means प्राप्यस्य परमपुरुषस्य स्वप्राप्तौ स्वस्यैवोपायत्वोपपत्तेः। 'नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यः' ··· इत्यनन्योपायत्वश्रवणात् BrahmSūBh.(Rā.) 607. 19 (*on* iii. 2. 34); ŚrutaPra. ii. 453. 22 (*on* iii. 2.34)

अनन्योपायसाध्यता (ananyopāyasādhya-tā) *f.* the state of not being achievable by any other means अनन्योपायसाध्यतां दर्शयितुं परमतनिरासार्थम् आश्रयः — कारणम्, अनुमानमाश्रयो यस्येति सामान्येन विगृह्य HetuBiṬ. 3.28; इतरे तु ···। अनन्योपायसाध्यतादर्शनार्थं चोपचारकरणं समादधते DharmoPra. 9. 22.

अनन्यौन्मुख्य (an-anyaunmukhya) *n.* the state of not having the face turned towards others, independence स्वात्मविश्रान्त्यनन्यौन्मुख्यलक्षणमानन्दैकघनं यच्चिन्मयं वपुः PratyabhiVi. ii. 269.5 (*on* iii. 2. 18); अनन्यौन्मुख्यम् परापेक्षाराहित्यम् Bhāsk. ii. 269. 17 (*on* iii. 2. 18)

अनन्यौषधसाध्य (an-anyauṣadhasādhya) *adj.* not curable by any other medicine कृच्छ्रं पराकं च चान्द्रायणम् ··· तत् त्रितयमप्यनन्यौषधसाध्यव्याध्युपशमार्थे पाने वेदितव्यम् Mitā. 434. 19 (*on* 3. 254)

अनन्वग्भाव (án-anvagbhāva) *m.* the act of not following after, non-pursuing अतो वै देवा असुरान् मनसा विनुद्य स्वर्गं लोकमायंस्ते एता देवता अन्ततोऽदधतासुराणामनन्वग्भावाय MaiS. iii. 8. 5 (iii. 100. 10)

अनन्वजय (ánanvajaya) *m.* [w. r. for **अनन्ववजय**] [*nt.*]

अनन्वय (an-anvaya) *m.* **1A** absence of (extended) application **Bi** absence of relation or connection between two entities **ii** absence of continuation **C** absence of syntactic or semantic connection **D** absence of relevance or congruency **2A** name of a fallacious example (*dṛṣṭāntābhāsa*) (not having the positive concomitance of the *hetu* (middle term) with the *sādhya* (major term)) **B** absence of agreement or positive concomitance between the *hetu* (middle term) and the *sādhya* (major term) (in a syllogism) **C** absence of connection (i. e. non-existence) of the *hetu* (middle term) with the *pakṣa* (minor term) or the *sapakṣa* (similar example) (in a syllogism) **D** absence of connection (i. e. non-existence) of the *sādhya* (major term) with the *pakṣa* (minor term) (in a syllogism) **3A** name of a figure of speech **B** name of a literary fault **4** a kind of *nigrahasthāna* as a third category of *ananvita* **1A** absence of (extended) application कर्मणस्त्वप्रवृत्तित्वात्फलनियमकर्तृसमुदायस्यानन्वयस्तदन्वन्तत्वात् MīmāSū. viii. 1. 20; (कर्मणः) तस्याप्रवृत्तित्वात्फलनियमकर्तृसमुदायस्यानन्वयः, अप्रवृत्तिरित्यर्थः ŚābaBh. 1595. 22 (*on* viii. 1. 20); **1Bi** absence of relation or connection between two entities उत्कर्षे सूक्तवाकस्य न सोमदेवतानामुत्कर्षः पशुनक्तत्वाद्यथा निष्कर्षेऽनन्वयः MīmāSū. xi. 3. 53; वाक्यसंयोगाद्वोत्कर्षः समानतन्त्रत्वादर्थलोपादनन्वयः MīmāSū. xi. 3. 54; ŚābaBh. 2189. 7 (*on* xi. 3. 53); 2190. 1 (*on* xi. 3. 54); यथा पौर्णमास्यमावास्ययोस्तत्तद्देवतापदानां निष्कर्षे सतीतरदेवतानामनन्वयस्तद्वदिति। सूत्रे यथा निष्कर्षेऽनन्वयः MayūMāli. 829. 14 (*on* xi. 3. 15); अनन्वयाद्विशेषाणां संकेतस्याप्रवृत्तितः। विषयो यश्च शब्दानां संयोज्येत स एव तैः PramāVār. 3. 128; पृथिव्यादिष्वनुद्भूतं चैतन्यं पूर्वमस्ति चेत्। नाचेतनेषु चैतन्यशक्तेर्व्यक्तमनन्वयात् MahāP. 5. 67; अङ्गे ये केऽपि देशाद्याः किंवा ते देवतादिवत्। अनन्वयात्केऽपि भेदं प्रयोगेण परिग्रहात् NyāyMāVi. 630. 2 (*on* xi. 2. 3); यागस्य स्पष्टलिङ्गकमन्त्रान्तरावरुद्धत्वेनास्य (मन्त्रस्य) साक्षात्तत्रानन्वये ··· पुरोडाशाङ्गत्वोपपत्तेः MīmāKau. ii. 356. 25 (*on* iii. 3.14); उत्प्रेक्षाप्रतिपादकस्य प्रत्ययस्य फलेनानन्वयाच्च तथैवात्र व्यपदेशो युक्तः RasGaṅ. 378. 3; **1Bii** absence of continuation मृदः। कार्यमेव तु पिण्डादि तस्य कार्येष्वनन्वयात् BṛĀraUBhVā. i. 2.51; i. 6. 63; स्वप्ने चानन्वयाज्ज्ञेयो देहोऽनात्मेति सूरिभिः NaiṣkaSi. 64. 12; 69. 11; न च साद्यन्तादानता, अनन्वयादनवस्थानाच्च IṣṭaSi. 48. 11; अपि भेदगतेरनन्वयात् करणादाविव बुद्धिमुन्नतां गोः ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 10. 83; **1C** absence of syntactic or semantic connection (due to lack of expectancy, compatibility and contiguity of words or meanings etc.) प्रकारत्रयेणाप्यर्थवादपदानामनन्वयात् एकदेशाक्षेपेण सर्वाक्षेप एव क्रियते इति अप्रमाणं वेदः NyāyMañ. i. 258. 7; i. 369. 5; पचतीत्युक्ते प्रत्यक्षेणौदनेऽनन्वयो नाशब्दत्वात्, किन्तु तद्विवक्षानवधृतेः, अवधृतेऽन्वय एव NayaVi. 158. 4 (*on* i. 1. 5); आत्मनस्तु कामाय सर्वं प्रियं भवति इत्यस्य परेणानन्वये वाक्यभेदः प्रसज्यते BrahmSūBh.(Rā.) 376. 4 (*on* i. 4. 19); ननु मा भूदविनाभावनियमस्तथापि वाच्यस्य लक्ष्येण संबन्धो वाक्यार्थे चानन्वयो वाच्यः। नह्या हि संबद्धाः पुंभिर्ने च वाक्यार्थेऽन्वीयन्ते VedāntKa. 82. 3 (*on* i. 1. 4); एतेन ज्ञानं स्वप्रकाशमित्युक्तिरेवानुपपन्नेति व्याख्यातम्, अन्यपदार्थासिद्धेः तत्पुरुषे हि लिङ्गानुपपत्तिः। असामानाधिकरण्यादनन्वयश्च NyāyKu. 70. 8; 102. 20; अत्र नगराण्याक्रोशन्तीति वाच्यस्यानन्वयः PratāYaBhū. 49. 6; भिन्नार्थत्वे विशेषणत्वाभावे च घटः पट इतिवत् अनन्वयात् ŚatDū. 215. 4; 167. 1; अगुणत्वादनामत्वादमन्त्रत्वादनन्वये। अष्टत्वाद्यप्रमाणं चेन्नार्थवादतयान्वयात् NyāyMāVi. 54. 5 (*on* i. 4. 12); वाच्यस्य गङ्गाशब्दार्थस्य वाक्यार्थेऽनन्वयात्खलु लक्षणा TantrRaha. 28. 18; 50. 2; तथापि बाल्ययौवनयोरिव श्यामरक्तरूपयोरिव च तदेतद्देशकालसंबन्धरूपयोस्तत्तेदंतयोः परस्परमनन्वयेऽपि एकविशेषणविशिष्टे इतरस्यावृत्तावपि एकविशेष्यवृत्तित्वं तावदस्ति Nyāyāmṛ. 470B. 8; सन्ति गुणा हरौ। अधिगच्छ तान्। अत्रानन्वयान्न समासः PrakriKau. i. 473. 1; विशेष्यं विहाय विशेषणयोरनन्वयात् ŚivārkaMaDī. i. 526. 22 (*on* i. 4. 11); ii. 166. 33 (*on* ii. 4. 1); पञ्चजनाः पञ्चोच्यन्ते ···। संख्येयपरत्वे द्वितीयस्य संख्यात्वे पञ्चत्वमेव पूर्वश्चेदनन्वयः। विधायकाभावाच्च AṇuBh. 107. 5 (*on* i. 4. 11); निष्कारणशब्देनाप्रयोजनत्वाभिधानात् तस्य च श्रेयःसाधनत्ववाचिधर्मपदेनान्वयाद्वेदस्यापि च सप्रयोजनत्वावगमेन तत्रानन्वयात्षडङ्गेनैवान्वयावगतेः MīmāKau. i. 115. 9 (*on* i. 3. 24); विभज्यमानसाकाङ्क्षत्वं चान्वीयमानयोः पदार्थयोरनन्वये अनिवृत्ताकाङ्क्षत्वम् MīmāKau. iii. 121. 21 (*on* ii. 1. 47); BhāṭṭDī. i. 104. 7 (*on* ii. 1. 15); 'अग्नये जुष्टं निर्वपामि' इत्यत्र ··· अग्नियोगि समवेतस्तथापि संप्रदानत्वेन श्रुतस्य तस्य निर्वापे यागायतिरिक्ते अनन्वयात् ··· जुष्टपदार्थे अन्वयो वाच्यः BhāṭṭDī. iii. 75. 12 (*on* ix. 1. 13); अधिकारार्थेऽधशब्देऽतश्शब्दो हेतुपरः सन्नप्रकृतविषयः कल्प्येत। प्रकृतविषयत्वे तस्य तत्रैव हेतुत्वेनानन्वयात् SiddhāSiA. i. 9. 21; ईशमित्यस्य सत्यपि द्वितीयान्तत्वेऽव्यवहितपश्यतिनान्वयेन व्यवहितोपासनस्यानन्वयात् VīraMi.(Bhakti.) 136. 14; समुच्चये कीदृशं वाक्यं, विश्वाभ्यां देवाभ्यां क्रतुदक्षाभ्यामिति वा, विश्वेभ्यो देवेभ्यः क्रतुदक्षेभ्य इति वा ···। न द्वितीयः। अनन्वयात्। तुल्याधिकरणयोर्विशेषणयोः समानविभक्तिवचननियमात् VīraMi.(Śrāddha.) 26. 7; समुदायावयवशक्तिद्वयोरर्थयोरनन्वयेन तादृशशक्त्योः वैकल्यस्य साम्राज्यात् RasGaṅ. 179. 5; 249. 5; 425. 7; 432. 5;

अभिना सिद्धतीत्यादावयोग्यानामनन्वयात् MānaMe. 99.5; 98.6; परसमवेतत्व-शक्तिग्रहवतस्त्वनन्वयादेव बोधासंभवात् । न हि घटपदस्य पटे शक्तिग्रहवतः पटबोधात् घटपदं पटे शक्तं भवति VaiyāBhū. 103.8; न त्वपिनेति । विन्दुना योगेऽप्यपि-योत्यसंबन्धेनानन्वय इत्यर्थः LaŚabdeŚe i. 475.4; i. 50.15; i. 516.18; क्रियादिप्रतियोगिकाभावबोधकत्वेनोत्तरपदार्थेनानन्वयादसामर्थ्येन नाव्ययीभावः — 'अमक्षिकम्' इत्यादौ LaŚabdeŚe. ii. 52.9; ii. 318.10; **1D** absence of relevance or congruency ननु डोम्बिकाशिङ्कादौ अन्योन्यानुचितत्वं वाक्यानां ततश्चानन्वये कथं रसवत्त्वम् Kāvyānu.(He.) 392.23; केचित् 'नग्नो मुण्डः' इत्यादिश्लोकत्रयमपकृष्यानुयोजनविधौ निवेशनीयम्, अन्यथानन्वयः स्यादिति मन्यन्ते SmṛtiCan. iii. 205.15; यत्तु मांसभक्षणेऽदोषो नास्तीत्येतत्परतयैतच्छ्लोकव्याख्यानं निबन्धान्तरेषु कृतं तत् कथमप्यसंगतत्वात् प्रवृत्तिरेषा भूतानामित्याद्यनन्वयाच्च दुष्यते ManvaVi. 621.5 (on 5.56); यदि हि वक्ता पर्वतस्थधूमवत्त्वमेव हेतुमभिसंधाय महानसेत्यनुपयुक्तं ब्रूयात् … तथापि महानसस्येति पदस्यानन्वयात् निग्रहस्थानान्तरता NyāyPari. 284.15; श्रवणादिजन्यवैदुष्याधनाविष्कुर्वन् बाल्येन दम्भादिराहित्येन बुद्धिपूर्वकेण ब्रह्ममननाद्यनुरूपेण तिष्ठासेत् स्यात्तुमिच्छेत् । कुतः । अन्वयात् ।… स्वच्छन्दाचरणस्य तु सर्वथानन्वयात् VedāntKau. 381.19 (on iii. 4.49); (यथैकरिक्थिनौ स्यातामौरसक्षेत्रजौ सुतौ) मेधातिथिगोविन्दराजौ तु औरसमनियुक्त-पुत्रं च विषयीकृत्येमं श्लोकं व्याचक्षाते । तन्न … 'यथैकरिक्थिनौ' इत्यनन्वयात् ManvaMu. 394.12 (on 9.162); मीमांसारम्भसिद्धधर्ममिह दृष्टार्थत्वं प्रतिपाद्यत इति … सूत्रस्य शास्त्रादावनन्वय एव स्यात् YuktiSneha. 5.33 (on i. 1.1); अननुष्ठिते ब्रह्मण्यनुष्ठितमनुष्ठानान्तरं नापेक्षत इति विशेषणयोरनन्वयात् तथाभूतं तद्विनत्वमस्तीति प्रवृत्तिनिमित्तस्य ब्रह्मसाधारण्यं लभ्यते ŚivārkaMaDī. i. 18.1 (on i. 1.1); i. 115.19 (on i. 1.2); i. 374.23 (on i. 2.21); 'सर्वं खल्विदं ब्रह्म' इत्यादि-श्रुतिरपि न जीवविषया, 'तज्जलान्' इति सर्वस्य प्रपञ्चस्य ब्रह्माधीनजन्मस्थितिलय-त्वोक्तेर्जीवेऽनन्वयात् PūrvottaVāNaMā. 229.15; न चैवं जिज्ञासासूत्रेणैव स्मृत्या-चारयोरपि प्रामाण्यप्रतिज्ञाने अथातःशब्दोक्तवेदाध्ययनानन्तर्यहेतुत्वयोस्तत्रानन्वयः MīmāKau. i. 1.14 (on i. 3.1); **2A** name of a fallacious example (*dṛṣṭāntābhāsa*) (not having the positive concomitance of the *hetu* (middle term) with the *sādhya* (major term)) (दृष्टान्ताभासः) अनन्व-योऽप्रदर्शितान्वयश्च NyāyBi. 3.126 (Ṭīkā यस्मिन् दृष्टान्ते साध्यसाधनयोः संभव-मात्रं दृश्यते, न तु साध्येन व्याप्तो हेतुः सोऽनन्वयः); वस्तुदोषकृताश्चयः साधर्म्य-दृष्टान्ताभासाः, अनन्वयो विपरीतान्वय इति द्वौ वचनदोषकृतौ, यथा … व्योम्नि नित्यत्वान्मूर्तत्वं विद्यते इत्यनन्वयः NyāyMañ. ii. 140.16; **2B** absence of agreement or positive concomitance between the *hetu* (middle term) and the *sādhya* (major term) (in a syllogism) (involving or causing various types of fallacies) भेदेनानन्वयात् सोऽयं व्याहतो हेतुसाध्ययोः PramāVār. 1.189; कल्प्यन्ते च विशेषा ये तेऽप्यलिङ्गमनन्वयात् ŚlokaVār. 5(4). 164 (398.7); सर्वत्रैव न दृष्टान्तोऽनन्वयेनापि साधनात् NyāyVi 2.381; चक्षुरादिदोषान्तराद् रूप्येऽन्यथाग्रहः …। न तु सादृश्याच्च, अनन्वयस्योक्तत्वात् IṣṭaSi. 281.5; पृथिव्यादिनिर्माणसमर्थस्तु कर्ता न सिध्यत्यनन्वयात् NyāyKa. 55.4; न ह्यस्ति संभवो यदन्वयेऽपि यस्यानन्वयस्तत्तावन्मात्रनिबन्धनमिति ĀtmaTaVi. 774.19; यद्यन्वयो रूपं स्यात् तदा यथा विपक्षैकदेशवृत्तेः कथंचिदव्यतिरेकादगमकत्वम्, एवं सपक्षैकदेशवृत्तेरपि स्यात् कथंचिदनन्वयात् PramāMī. 44.17 (on i. 2.12); 59.7 (on ii. 1.27); प्रपञ्चेऽपि तर्हि प्रामाणिकत्वाद् वा भावस्तद्वत् – इति चेत्, — सिद्धसाध्यत्वतो मैवं व्यभिचारादनन्वयात् TarkSaṁ.(Ā.) 7.19; **2C** absence of connection (i. e. non-existence) of the *hetu* (middle term) with the *pakṣa* (minor term) or the *sapakṣa* (similar example) (in a syllogism) प्रामाणिकत्वं हि प्रमाणजनितवृत्तिव्याप्यत्वं भावदी(नी?)वफल-व्याप्यत्वं वा । प्रथमेऽपि, व्यावहारिकतथाविधवृत्तिगम्यत्वं वा तात्त्विकतद्विध-वृत्तिव्याप्यत्वं वा। … न द्वितीयः, तात्त्विकप्रमाणगम्यत्वस्य धर्मिणानन्वयेन असिद्धत्वात् TarkSaṁ.(Ā.) 8.1; रजतसंविद इति कोऽर्थः …। स्वविषयशुक्तिका-मेवान्याकारेण(आकारान्तरेण) गृह्णातीत्यस्याविरुद्धत्वात् । ननु तत्रापि रजतेऽस्ति कथञ्चिद्दृश्यतेति चेन्न ।… तादृशस्य पक्षेऽनन्वयात् Vādā. 42.6; 59.7; 96.5; **2D** absence of connection (i. e. non-existence) of the *sādhya* (major term) with the *pakṣa* (minor term) (in a syllogism) न च सिषाधयिषित-धर्मान्वयाप्रतीतावधिकरणत्वमप्रतीतिस्संभवति । न चानन्वयेऽपि प्रतिज्ञावाक्यस्यपदस्मा-रिततया साध्यत्वमधिकरणत्वं वाऽव्यवसातुं शक्यम् NyāyKu. 46.6; अन्यथा आश्रया-सिद्धयनन्वयस्वरूपासिद्धयादिदोषप्रसङ्गात् ŚatDū. 186.23; **3A** name of a figure of speech considered to be a variety of *upamā* where the *upamāna* and the *upameya* are identical and hence which involves the absence of connection implying uniqueness or incomparability ससंदेहमनन्वयम् । … निजगुरुस्कारं सुमेधसः Kāvyālaṅ.(Bh.) 3.3; यत्र तेनैव तस्य स्यादुपमानोपमेयता । असादृश्यविवक्षातस्तमित्याहुरनन्वयम् Kāvyālaṅ.(Bh.) 3.45 = KāvyālaṅSāSaṁ. 6.4; अनन्वयससंदेहावुपमास्वेव दर्शितौ Kāvyāda. 2.358; KāvyālaṅSāSaṁ. 6.1; एकस्योपमेयत्वोपमानत्वेऽनन्वयः KāvyālaṅSū. iv. 3.14; सा स्यादनन्वयाख्या यत्रैकं वस्त्वनन्यसदृशमिति । स्वस्य स्वयमेव भवेदुपमानं चोपमेयं च Kāvyālaṅ.(Ru.) 8.11; द्वितीयार्थनिवृत्त्यर्थं यत्रैकस्यैव रच्यते । उपमानोपमेयत्वं मतोऽनन्वय इत्यसौ AlaṅkāCin. 64.2; उपमा तु यत्र तेनैव तस्यैव भवेन्नवीर । अनन्वयाख्यं कथितं पुराणैः ViṣṇuDhaP. iii. 14.15; SaraKaṇṭhā. 413.14; उपमानोपमेयत्वे एकस्यैवैकवाक्यगे । अन-न्वयः KāvyPra. 581.2; Kāvyānu.(He.) 296.15; AlaṅkāSa. 30.1; Kāvyānu.(Vā.) 45.9; PratāYaBhū. 369.5; Kuval. 10(2); CitraMī. 40.24; Candrā. 5.12; AlaṅkāMañ. 11.3; तेनैव तदेकदेशेनावसितभेदेन वान-न्वयः AlaṅkāRa. 9; अनुगतिरुपमङ्गानामेकस्मिन्नेव जायते वाक्ये । यत्रैकस्य तदानीं मन्वर्थोऽनन्वयः कथितः Ekāva. 8.4 (209.9); 7.9(1) (193.1); 8.2(74) (202.5); PratāYaBhū. 338.1; उपमानोपमेयत्वमेकस्यैव त्वनन्वयः SāhiDa. 519.5; 503.1; स्वस्य स्वेनोपमा या स्यादनुगाम्येकधर्मिका । … अयमनन्वय इतीरितः CitraMī. 42.8; 5.8; 15.25; 43.2; केचिदनन्वयोपमेयोपमाप्रतीपानामुपमाविशेष-त्वेन तदन्तर्भावं मन्यन्ते Kuval. 16(6); अनुपमत्वद्योतनायाभेदे निबध्यमाने उप-मानोपमेयभावो नान्वेतीति अन्वर्थनामानन्वयालंकारः ŚivārkaMaDī. i. 432.27 (on i. 3.13); न चैवं 'यथा वै श्येनो निपत्यादत्त एवमयं द्विषन्तं भ्रातृव्यं निपत्या-दत्ते' इत्यर्थवादे स्वस्यैव स्वोपमानत्वानुपपत्तिः । … अनन्वयालंकारस्याभेदे अनुगुण-त्वात् इति प्राप्ते — नायमनन्वयालंकारः BhāṭṭDī. i. 66.11-13 (on i. 4.5); 'ते तद्विलासा इव तद्विलासाः' इत्यादौ अभेद एवानन्वयालंकारोदाहरणं संगच्छते MīmāKau. i. 215.8 (on i. 4.5); i. 216.6 (on i. 4.5); द्वितीयसदृशव्यवच्छेद-फलकवर्णनविषयीभूतं यदेकोपमानोपमेयकं सादृश्यं तदनन्वयः RasGaṅ. 270.10; 204.9; 273.14; न च वाक्यशेषे प्रतिपाद्यमानं श्येनत्वावच्छिन्नप्रतियोगिकतया स्वर-सतः प्रतीयमानं सादृश्यं श्येनत्वाक्रान्ते विषये गुणेऽन्वेति, अभेदे सादृश्यासंभवादित्यर्थः। न चात्रानन्वयालंकारः शङ्क्यः MayūMāli. 69.6 (on i. 4.5); यत्रैकावच्छिन्ने स्तामुपमानोपमेयत्वे । अन्यसदृशं निषेद्धुं तमनन्वयसंज्ञमाचख्युः AlaṅkāKau.(Vi.) 168.3; 6.1; 23.12; 111.8; **3B** name of a literary fault अनन्वयोऽप्य-भूतार्थत्वाद् रसभङ्गहेतुरिति सोऽपि वाच्यावचनं दोषः VyaktiVi. 98.23; क्रिया-पदेन रहितमशरीरं प्रकीर्त्यते । … एतदेवानन्वयाख्यं दूषणम् PratāYaBhū. 309.11; **3C** disorder, confusion वाग्देवतागर्भगृहस्य विद्यास्थानेषु सोपानतया स्थितेषु। साहित्यविद्यापरिचारिकेयमनन्वयं नाम रजः प्रमार्ष्टि PṛthvīVi. 1.22; **4** a kind of *nigrahasthāna* as a third category of *ananvita*, (which involves absence of syntactic or semantic connection due to any one of the causes of non-connection) [cf. 1C] संभावितसमस्तान्वयप्रकारविकल्पे तदनभ्यु-पगन्तृविकल्पविषयोऽयोऽनन्वय इत्याहुः । … येषु वाक्येष्वाकाङ्क्षासत्त्वयोरभावस्तत्रा-नन्वितनिग्रहस्थानावकाशः NyāyPari. 193.5.

अनन्वय (an-anvaya) *adj.* **1A** having no connection (due to incompatibility) निरर्थको न चैवास्ति शब्दो लौकिक उत्तमे । अनन्वयाः स्मृताः शब्दा निरर्था इति लौकिकैः MahāBhā. xii. App. I. 19(240); **1B** having no syntactic relation or connection न चेद् (पदजातं वाक्यजातं वा) निरर्थकं वाचकत्वात् । … व्यवधानादनन्वयं यथा ओदनं सरसि मुक्त्वा स्नातो यातीति TārkiRa. 338.12; **2A** not having (marital) relation पौलस्त्याश्च तथा राजन् नागस्याः परिकीर्तिताः । सगोत्रत्वादिमे सर्वे परस्परमनन्वयाः MatsyaP. 202.13; **2B** having no lineage गोत्रमन्वयो मूलमित्यनर्थान्तरम् । अगोत्रम-नन्वयमित्यर्थः MuṇḍUBh. 309.11 (on i. 1.6); **3A** not having positive concomitance न कश्चिदर्थः सिद्धः स्यादनिषिद्धं च तादृशम् । उपात्तभेदे साध्येऽस्मिन् भवेद्धेतुरनन्वयः PramāVār. 1.190; न हि हेतुरनन्वयः सिद्धेरङ्गम्, ततः संशयात् PramāVāSvopVṛ. 62.9; 103.24; मा भूदनन्वयो हेतुः संघाततत्वादिति, तस्मा-त्तदवरोधायेष्टग्रहणम् TātpaṬ.(Vā.) 272.19 (on i. 1.33); **3B** not having assertion (*lit.* agreement) (of the positive meaning) न ह्यन्वयोऽव्यतिरेकः अनन्वयो वा व्यतिरेकः एकान्वयस्य परिहार्याभावे निष्फलचोदनत्वात् PramāVā-SvopVṛ. 41.15; **3C** not having positive connection, contrary यत्रा-प्रत्यक्षता वायोरूपत्वेन साध्यते । स्पर्शात् प्रत्यक्षता वासौ विरुद्धाव्यभिचारिता। केचिज्जात्यन्तरं चैनां वर्णयन्त्यपरे पुनः। साधारणत्वमंशेन समस्तं वाप्यनन्वयम् Śloka-Vār. 5(4). 93 (377.1); Kāśi. iii. 64.11 (on 5(4). 93); **4** not having continuation वर्धमानकमावस्य कलधौतात्मनः कथम्। अनन्वये विनाशे हि कल्प-चिच्छोकसंभवः TattvSaṁ. 1782.

अनन्वयगन्ध (ananvaya-gandha) *m.* trace or possibility (*lit.* smell) of the figure of speech *ananvaya* तस्मान्नास्त्येवात्रानन्वयगन्धोऽपि RasGaṅ. 275.14.

अनन्वयतस् (ananvaya-tas) *adv.* due to the absence of continuity or connection सामान्यं न हि वस्त्वात्मा न भेदश्चित्र एव सः। तस्यानन्वयतो भेदवादः शब्दान्तरादयम् BrahmSi. 66.11.

अनन्वयत्व (ananvaya-tva) *n.* the state of being the figure of

speech *ananvaya* धर्मभेदे तु एकधर्मावच्छिन्नेन स्वेनैव धर्मान्तरावच्छिन्नस्य स्वस्योपमान्वेतीति न तत्रान्वर्थं नाम …। इदमनन्वयत्वप्रयोजकं लक्षणम् CitraMI. 42.18; अनन्वयस्त्रिविधः। इति रत्नाकरेणोक्तम्। तन्न। उपमानान्तरविरहप्रतीतिमात्रादेवानन्वयत्वे … कल्पितोपमाया अपि तथात्वापत्तेः RasGaṅ. 274.10.

अनन्वयदृष्टान्त (ananvaya-dṛṣṭānta) *m.* name of one of the five types of examples in the Mādhva system of philosophy (where there is absence of connection between the example and the conclusion) अनन्ताकाशवदित्यनन्वयदृष्टान्तो यथाकाशो व्याप्तस्तथा ज्ञानमिति TattvPrakā. 188A.4 (*on* iii. 4.9)

अनन्वयदोष (ananvaya-doṣa) *m.* **i** defect of the absence of connection covering all instances अथानन्वयदोषान्न विशेषमाश्रयति BrahmSi. 68.2; न घटादिस्वरूपं हि नाश इत्यवकल्पते। येनानन्वयदोषः स्यात् तद्भेदोपनिबन्धनः NyāyMañ. i. 106.10; **ii** defect of the absence of syntactic connection (because of the absence of the accusative case) 'संवत्सरेण पतति …। याजनाध्यापनाद् यौनान्न तु यानासनाशनात्।' … न चानन्वयदोषः, यानासनाशनादिहेतोराचरन्नाचारं कुर्वन्निति भेदविवक्षया संबन्धोपपत्तेः Mitā. 449.4 (*on* 3.261); **iii** defect of the absence of positive concomitance (between the major term (*sādhya*) and the middle term (*hetu*)) प्रत्यक्षं धर्मि। विशदसम्यगर्थनिर्णयात्मकमिति साध्यो धर्मः। प्रत्यक्षत्वादिति हेतुः। … धर्मिणो हेतुत्वेऽनन्वयदोष इति चेत्, न PramāMī. 10.1 (*on* i. 1.13)

अनन्वयध्वंस (ananvaya-dhvaṁsa) *m.* destruction without continuation (or residual trace) (i.e. complete destruction) ध्वंसे दृष्टेऽप्यशक्या तदितरविषयेऽनन्वयध्वंसक्लृप्तिः TattvMu. 1.31.

अनन्वयध्वनि (ananvaya-dhvani) *m.* poetic suggestion (of incomparability) based on the figure of speech *ananvaya* इदं पुनरनन्वयध्वन्युदाहरणम् RasGaṅ. 277.6.

अनन्वयध्वनित्व (ananvayadhvani-tva) *n.* the state of having the poetic suggestion (of incomparability) based on the figure of speech *ananvaya* अनन्वयध्वनित्वमत्र भविष्यति। अन्यथालंकारध्वनेर्विषयापहारः स्यात् RasGaṅ. 275.7.

अनन्वयध्वस्त (ananvaya-dhvasta) *adj.* destroyed without continuation (or any residual trace) (i.e. totally destroyed) न ह्यज्ञातानन्वयध्वस्तयोरस्ति कश्चिद् विशेषः TātpaṬ.(Vā.) 214.20 (*on* i. 1.10)

अनन्वयनियम (ananvaya-niyama) *m.* rule or convention of the absence of semantic or syntactic connection गभीरायां नद्यामित्यत्र … लक्ष्ये विभक्त्यर्थान्वयो न स्यात् लक्ष्यकार्थस्य लक्ष्येऽनन्वयनियमात् TattvCin. iv(2). 721.9; न च तस्मात् पचति तस्माच्चैत्रस्येत्यादौ विभक्त्यर्थे कृतिसंबन्धादौ हेतुविभक्त्यर्थान्वयदर्शनान्नास्त्युक्तव्युत्पत्तिरिति वाच्यम्। हेतुविभक्त्यर्थातिरिक्तविभक्त्यर्थस्यानन्वयनियमात् VyutpaVā. 135.8.

अनन्वयनिरास (ananvaya-nirāsa) *m.* removal of the (defect of the) absence of syntactic or semantic connection अनन्वयनिरासाय लिङ्गविपरिणामेनाह। कार्यमिति BālamBha. i. 32.4 (*on* 1.11); ii. 317.27 (*on* 2.254)

अनन्वयनिश्चय (ananvaya-niścaya) *m.* determination of the absence of connection (between incompatible items) अत एवानन्वयनिश्चयविरहो वा, बाधकप्रमाणाभावो वा…इतरपदार्थसंसर्गेऽपरपदार्थनिष्ठात्यन्ताभावाप्रतियोगित्वप्रमाविशेष्यत्वं वा योग्यतास्तु Upask. 400.1 (*on* ix. 2.3); शशशृङ्गादिपदानाम् …। न चानन्वयनिश्चयविरहदशायां प्रवृत्तिपर्यन्तानुभवविरोधः AdvaiSi. 632.28.

अनन्वयनैयत्य (ananvaya-naiyatya) *n.* necessity (i.e. necessary presence) of the figure of speech *ananvaya* न हि तत्रापि निरुपमत्वप्रतीत्यावयविनः स्वेन सादृश्यप्रत्ययोऽन्तरा कल्प्यते — इति वाच्यम्। निरुपमत्वप्रतीतेरनन्वयनैयत्यविरहात् CitraMīKhaṇḍana 17.9.

अनन्वयपदव्युत्पत्ति (ananvayapada-vyutpatti) *f.* derivative sense of the word *ananvaya* वर्ण्यमानमपि स्वस्य स्वस्मिन् साधर्म्यं नान्वेतीत्यनन्वयपदव्युत्पत्तिमलङ्कारसर्वस्वकारादयो वदन्ति CitraMI. 14.26.

अनन्वयपदार्थत्व (ananvayapadārtha-tva) *n.* the state of being the intended meaning of the word *ananvaya* नास्त्यन्वयोऽस्येति योगार्थविरहेण तदेकदेशसादृश्यस्यानन्वयपदार्थत्वासंभवात् RasGaṅ. 275.1.

अनन्वयप्रकार (ananvaya-prakāra) *m.* a variety of the figure of speech *ananvaya* रत्नाकरोक्तस्यैवानन्वयप्रकारस्यात्र व्यङ्ग्यता RasGaṅ. 277.3.

अनन्वयप्रध्वस्त (ananvaya-pradhvasta) *adj.* destroyed without continuation (or any residual trace) (i.e. totally destroyed) न ह्यज्ञातानन्वयप्रध्वस्तयोरतिशयः कश्चित् SphoṭSi. 33.12.

अनन्वयप्रसक्ति (ananvaya-prasakti) *f.* undesired contingency of the figure of speech *ananvaya* 'धर्मार्थकामेषु समं प्रपेदे यथा तथैवावरजेषु वृत्तिम्' इत्यादौ … वृत्तेरुपमानोपमेयत्वेऽप्यनुगामिना धर्मेण नेयमुपमा, किंत्ववरजानां धर्मादीनां च बिम्बप्रतिबिम्बभावेनेति न तत्रानन्वयप्रसक्तिः comm. *on* Candrā. 5.12.

अनन्वयप्रसङ्ग (ananvaya-prasaṅga) *m.* **i** undesired contingency of the absence of syntactic or semantic connection प्रयोजनपरत्वे च कर्तव्यतानुपदेशादथातःशब्दयोरनन्वयप्रसङ्गः TātpaṬ.(U.) 5.6 (*on* 1.11); 7.16 (*on* 1.11); 30.18 (*on* 2.1); अन्यान्वितस्वार्थे पदानां सामर्थ्ये न कार्यान्वितस्वार्थे, तथा सति अर्थवादानामनन्वयप्रसङ्गात् ViṣṇuSaBh. 24.2 (*on* 10); स्वर्गभावनायामग्निहोत्राख्यो होमः करणमेव अन्यथा स्वर्गकामपदानन्वयप्रसङ्गादित्युक्तम् NyāyMañ. i. 311.1; 'अरुणया … सोमं क्रीणाती'त्यत्राप्यनन्वयप्रसङ्गः PrakaPañ. 385.21; उत्तमपुरुषाभिहिता संख्या वक्तारमन्वेतीति सुप्रसिद्धम्।… अन्यथानन्वयप्रसङ्गात् NyāyKuA. ii(2). 108.3; ननु छन्दोवद्भावेन सूत्र एव प्रयोगः सिध्यति, सूत्राद्बहिरपि कुत्वाभावार्थं निपातनमेतत् स्यात्, उच्यते वृद्धिशब्दस्यैवमनन्वयप्रसङ्गः PadMañ. on KāśiVṛ. on P. i. 1.1; NyāyPari. 400.10; घटः पटः इत्यादिवन्नीलमुत्पलमित्यादिसमानाधिकरणवाक्यानामनन्वयप्रसङ्गात् ŚatDū. 162.19; 164.13; धर्मानुवादेन चोदनाप्रमाणविधौ चार्थवदस्यानन्वयप्रसङ्गः YuktiSneha. 16.23 (*on* i. 1.2); अन्येतृपरस्य पुरुषपदस्य ब्रह्मपर्यन्तत्वकल्पनमप्ययुक्तमेव।… अज्ञानस्य च तत्रानन्वयप्रसङ्गात् ŚivārkaMaDī. i. 201.21 (*on* i. 1.10); न चाग्निविशेषितसंयोगस्य धात्वर्थतावच्छेदकत्वेऽग्नौ घृतं जुहोतीत्यत्रानन्वयप्रसङ्गः VyutpaVā. 120.12; सोऽपि (विशिष्टविधिः) च नोत्पत्तिविनियोगयोरेव, अपि तु कर्तृकालादिरूपाणां गुणानामनन्वयप्रसङ्गेन तत्प्रयोगस्यापि MīmāKau. ii. 32.19 (*on* ii. 3.4); **ii** undesired contingency of the absence of any connection कथारम्भे वादिना प्रतिज्ञायां कृतायां हेतुरपि वक्तव्यो न वा? … न चानन्वितोभयज्ञानाय। अनन्वयप्रसङ्गात् NyāyKu. 46.4.

अनन्वयफल (ananvaya-phala) *n.* result of the figure of speech *ananvaya* मुख(? ख्य)वाक्यार्थस्त्वनन्वयफलेन निरुपमत्वेन समानधर्मेण प्रयोजितो मालोपमैव RasGaṅ. 273.7 (comm. 'मुख्य' इति पाठस्तूचितः)

अनन्वयवारण (ananvaya-vāraṇa) *n.* exclusion of the figure of speech *ananvaya* तत्रैकवाक्यवाच्यं सादृश्यं भिन्नयोरुपमा।… अनन्वयवारणाय — भिन्नेति AlaṅkāKau.(Vi.) 4.10.

अनन्वयव्यवच्छेद (ananvaya-vyavaccheda) *m.* exclusion of the figure of speech *ananvaya* साधर्म्यमुपमा भेदे … भेदग्रहणमनन्वयव्यवच्छेदाय KāvyPra. 546.1.

अनन्वयव्यावर्तक (ananvaya-vyāvartaka) *adj.* which excludes the figure of speech *ananvaya* अत एव काव्यप्रकाशादावनन्वयव्यावर्तकमेव विशेषणं दत्तम् AlaṅkāKau.(Vi.) 23.15.

अनन्वयव्यावृत्ति (ananvaya-vyāvṛtti) *f.* exclusion of the figure of speech *ananvaya* स्वतः सिद्धेन भिन्नेन … धर्मतः। साम्यमन्येन वर्ण्यस्य … उपमा।… स्वतो भिन्नेनेत्यनेनानन्वयव्यावृत्तिः PratāYaBhū. 351.15; भिन्नेनेत्यनन्वयव्यावृत्त्यर्थमुपात्तम् CitraMI. 8.11; 7.10; AlaṅkāKau.(Vi.) 13.1.

अनन्वयव्युदास (ananvaya-vyudāsa) *m.* exclusion of the figure of speech *ananvaya* 'साधर्म्यमुपमा भेदे —' इति काव्यप्रकाशिकोक्त(काशोक्त) लक्षणेऽनन्वयव्युदासाय कृतं भेदग्रहणमपि प्रत्युक्तम् CitraMI. 6.20; 16.5.

अनन्वयशरीर (ananvaya-śarīra) *n.* form of the figure of speech *ananvaya* अनन्वयशरीरस्य स्वसादृश्यमात्रस्य वाच्यत्वेन वाच्यालंकारव्यपदेशोऽपि मुख्य एव RasGaṅ. 280.5.

अनन्वयस्थ (ananvaya-stha) *adj.* inherent in the figure of speech *ananvaya* अनन्वयस्थसादृश्यस्यापर्यवसायित्वेनैव वारणे भेदविशेषणवैयर्थ्यापत्तेः RasGaṅ. 213.7.

अनन्वयांश (ananvayāṁśa) *m.* aspect of the figure of speech *ananvaya* न चोपमांशे लक्षणमस्त्येव। अनन्वयांशे तूपमेयतावच्छेदकावच्छिन्नत्वसत्त्वादेव न दोषः AlaṅkāKau.(Vi.) 7.7.

अनन्वयागम (ananvayāgama) *m.* undesirable outcome of non-connection (between the middle and major terms) द्विविधो हि व्यवच्छेदो वियोगापरयोगयोः। व्यवच्छेदादयोगे तु नान्येना(v.l. वार्ये ना)नन्वयागमः PramāVār. 4.38 (Vṛtti of Manorathanandin तत्र धर्मिणा विशेषणेनायोगे वार्येऽनित्यताया नानन्वयागमोऽनन्वयापत्तिर्न भवति)

अनन्वयाग्रह (ananvayāgraha) *m.* non-cognition of the absence of syntactic or semantic connection गामानयेत्यत्र … अनभिहितेऽप्यन्वयेऽनन्वयाग्रहादेव प्रवृत्तिसिद्धेर्नान्वितप्रतीतिः कल्पयितुं शक्यते NyāyRaMā. 94.7; तथापि सैव पदावली कश्चिदन्वये पर्यवस्यति, कश्चिदनन्वयाग्रहे NyāyKuA. ii(1). 219.5; द्वितीयं (अनन्वितार्थं वाक्यम्) यथा अग्निरनुष्णः आपः कठिना इति। अत्रैकदेशिनो वदन्ति। अनन्वयाग्रहादन्वितव्यवहारः कश्चिज्जायत इति NyāyPari.

366.15.

अनन्वयाङ्गीकार (ananvayāṅgikāra) *m.* acceptance (of the presence) of the figure of speech *ananvaya* न चात्रानन्वयालंकारः शङ्क्यः।… धर्मभेदेऽप्यनन्वयाङ्गीकारे … धर्मभेदनिबन्धनोपमोच्छेदापत्तेः MayūMāli. 69.7 (*on* i. 4.5)

अनन्वयात्मक (ananvayātma-ka) *adj.* having the nature of incomparability (required by the figure of speech *ananvaya*) भेदेन भुवि न पेदे साधर्म्यं ते रसाल मधुपेन। अत्र … अभेदे सादृश्यमनन्वयात्मकं तु पेदे इति ध्वन्यते RasGaṅ. 277.9.

अनन्वयात्मता (ananvayātma-tā) *f.* the state of having the nature of non-continuity तदिदानीमभूत्वैव कार्ययोग्यं प्रजायते। न च तिष्ठति भूत्वेति सिद्धास्यानन्वयात्मता TattvSaṁ. 1820.

अनन्वयात्मन् (ananvayātman) *adj.* having the nature of incomparability (required by the figure of speech *ananvaya*) अत्र कया वा त्वदितरया श्रीभर्तुः पदं सलिलैरक्षालि यस्यामितरस्यां कविभिस्तव तुलालेशोऽपि दीयेतेत्यर्थेन त्वयि पुनः सलिलक्षालितश्रीरमणचरणायां तव तुला दीयतेवेत्यर्थोऽनन्वयात्मा श्रीगङ्गागतनिरुपमत्वपर्यवसायी इतरपदमहिम्ना व्यज्यते RasGaṅ. 278.8.

अनन्वयादि (ananvayādi) *adj.* **A** (a logical fallacy involving) absence of positive concomitance (or positive example) etc. अनन्वयादिदोषोक्तेः प्रपञ्चो वानया दिशा NyāyVi. 2.375 (Vivaraṇa सर्वानेकान्तसाधने सपक्षवैकल्यम्); पक्षे साधकतया प्रयुक्तस्य हि हेतोर्व्याप्तिर्दृष्टान्ते प्रदर्श्यते नान्यस्यानन्वयादिप्रसङ्गात् NyāyParl. 255.12; **BI** non-continuation etc. नान्यत् कल्प्यमिति चेत् तन्न, अनन्वयादिना उक्तोत्तरत्वात्। न हि कार्यस्य कार्यान्तरे अन्वयः पिण्डस्येव घटे IṣṭaSi. 48.18; **BII** absence of semantic connection etc. (क्रियाशुद्धम् … शुद्धिमायाति शासनम्) क्रियाशुद्धं अपशब्दानन्वयादिरहितम् SmṛtiCan. iii. 146.15; **BIII** inconsistency or irrelevance etc. अन्यथा प्रागुक्तनयेन परस्परविरोधेन चानन्वयादिप्रसङ्गात् SatDū. 111.29; **C** the figure of speech *ananvaya* etc. पर्यायोक्ताप्रस्तुतप्रशंसासमासोक्त्याक्षेपव्याजस्तुत्युपमेयोपमानन्वयादौ वस्तुमात्रं गम्यमानम् … प्रतिपादितं तैः AlaṅkāSa. 3.3; न चास्यानन्वयादावन्तर्भावः AlaṅkāRa. 10(8); 8(6); चन्द्रारविन्दयोः … इत्यादेरपि लक्ष्यत्वेऽनन्वयादिविलोपापत्तेः AlaṅkāKau.(Vi.) 19.24.

अनन्वयानिश्चय (ananvayāniścaya) *m.* indecision regarding the absence of syntactic or semantic connection अपार्थकशब्देनाप्रत्यायकोक्तावनन्वयानिश्चयदशायां प्रवृत्तिपर्यन्तप्रतीत्यनुभवविरोधात् Nyāyāmṛ. 419A. 12.

अनन्वयापत्ति (ananvayāpatti) *f.* **AI** undesired contingency of the absence of relation between the middle and the major terms तत्र धर्मिणा विशेषणेनायोगे वार्येऽनित्यताया नानन्वयागमोऽनन्वयापत्तिर्न भवति Vṛtti of Manorathanandin *on* PramāVār. 4.38; **AII** undesired contingency of the absence of syntactic or semantic connection तत्त्वं ज्ञायतेऽनेनेति करणव्युत्पत्त्या शास्त्रपरत्वे धर्मविशेषप्रसूतादित्यनेनानन्वयापत्तेः Upask. 10.4 (*on* i. 1.4); 347.8 (*on* vii. 2.22); सहोच्चरितपदानाम् … द्वितीयबोधे श्रुतसंख्याया एवान्वयः, न तु तत्पूर्वमेव संख्यान्तरकल्पनम्, अन्यथा प्राथमिकबोधे द्रव्यान्तरादेरपि कल्पनेन श्रुतद्रव्यादेः अनन्वयापत्तेः LaCandr. 826.13; कर्तव्यतानुपदेशेऽथातःशब्दयोरनन्वयापत्तेः YuktiSneha. 3.33 (*on* i. 1.1); 'अन्नात्पुरुष' इत्यादावन्नपदं न ब्रह्मपरम्, अनन्वयापत्तेः GuruCandr. iii. 88.19; LaCandr. 610.37; शक्तिं प्रति तृतीयोपात्तस्य करणत्वस्यानन्वयापत्तेः … लट एव भूतत्वे भावित्वे वा लक्षणा MīmāKau. iii(1). 50.9 (*on* i. 2.26); धात्वर्थस्याप्यत्र कारकत्वेनान्वयाभावे … ज्योतिष्टोमादीनामनन्वयापत्तिः MīmāKau. iii(2). 31.18 (*on* ii. 1.5); iii(2). 26.19 (*on* ii. 1.5); वनं गज इव गृहं देवदत्तो गच्छतीत्यादौ वनादेः सर्वथैवानन्वयापत्तेः RasGaṅ. 249.5; (कलिन्दजानीरभरेऽर्धमग्ना बकाः … क्रोशन्ति मन्ये शशिनः किशोराः) क्रोशनक्रियायां च तादृशबका विशेषणम्, तादृशबकेषु चाभेदेन तादृशशशिकिशोराः, न तु शशिकिशोर(?रा) एव साक्षात्क्रियायाम्। एवं च बकानामनन्वयापत्तेः RasGaṅ. 381.3; (द्विरेफपदेन) शक्त्या भ्रमरबोध इत्यपास्तम्। द्विरेफपदोत्तरविभक्त्यर्थस्यानन्वयापत्तेः BhāṭṭCin. i. 58.1 (*on* i. 1.4); अन्यथा प्रकृतिप्रत्ययार्थयोः … अनन्वयापत्तिः BhāṭṭCin. i. 81.7 (*on* i. 1.4); ii. 47.1 (*on* i. 4.1); अस्य वाक्यस्य निर्वापार्थतया देवताविधायकत्वाङ्गीकारे … यागविधायकत्वाभावेनाष्टाकपालादीनामनन्वयापत्तेः MayūMāli. 79.24 (*on* i. 4.11); GoviBh. 76.13 (*on* i. 4.21); न च विप्रः कृत इत्यस्य पूर्वार्धस्य चानन्वयापत्तिः BālamBha. i. 64.20 (*on* 1.14); ब्रह्मरन्ध्र इति पदस्यानन्वयापत्त्या … ब्रह्मरन्ध्रे विन्यसेदित्यर्थो वर्णनीयः SetuBa. 285.4; किं च गामुच्चारयेत्युक्ते विकृतस्यैवोच्चारणापत्तिः।… शब्दस्याप्रकृत्यर्थत्वाद् द्वितीयार्थादेरनन्वयापत्तेश्च VaiyāBhū. 131.3 (*on* 26); 23.19 (*on* 2); 43.6 (*on* 8); न तावद् गभीरपदं तीरलक्षकं नद्यामित्यनन्वयापत्तेः VaiyāSiMañ. 130.1; प्रातिपदिकादित्यनेन सह्यानन्वयापत्तेः LaŚabdeŚe. i. 382.5; **AIII** absence of connection between two entities तथा सति … नान्योऽस्ति श्रोतेत्यादिसमनन्तरसंदर्भस्यानन्वयापत्तेः ŚivārkaMaDī. i. 369.27 (*on* i. 2.19); विरोधाभावे च नोत्पत्तिविशिष्टगुणावरोधो दोषः। अन्यथा पुरोडाशायवरूढेषु यागेषु व्रीह्यादीनामनन्वयापत्तेः ŚivārkaMaDī. ii. 283.15 (*on* iii. 3.1); **B** undesired contingency of (the occurrence of) the figure of speech *ananvaya* धर्मभेदेऽप्यनन्वयाङ्गीकारे 'धर्मार्थकामेषु समं प्रपेदे यथातथैवावरजेषु वृत्ति'मित्यादावप्यनन्वयापत्त्या धर्मभेदनिबन्धनोपमोच्छेदापत्तेः MayūMāli. 69.7 (*on* i. 4.5)

अनन्वयापात (ananvayāpāta) *m.* undesired contingency of the absence of syntactic or semantic connection (due to incompatibility) असच्छशशृङ्गमित्यादौ समभिव्याहृतस्यासत्पदस्यानन्वयापातात् Nyāyāmṛ. 419B. 1.

अनन्वयाप्रसक्ति (ananvayāprasakti) *f.* absence of the undesired contingency of (the occurrence of) the figure of speech *ananvaya* अनन्वये हि धर्मैक्यमावश्यकमिह तु मत्स्याद्यादानभ्रातृव्यादानरूपधर्मभेदेनानन्वयाप्रसक्तेः MayūMāli. 69.7 (*on* i. 4.5)

अनन्वयाभाव (ananvayābhāva) *m.* negation of the absence of syntactic or semantic connection न चैवं विशिष्टस्य बन्धः शुद्धस्य माक्षे(? मोक्ष) इति वैयधिकरण्यम्। विशिष्टगतस्य बन्धस्य विशेष्येऽनन्वयाभावात् SiddhāLeSaṁ. 327.1; न चैवं सोमादिगतस्य करणत्वाधिकरणत्वादेः भावनान्वयवेलायाम् अधिगतस्य यागान्वयवेलायामन्वयानापत्तिः, तस्य मतुबुक्तत्वेन अनन्वयाभावात् MīmāKau. i. 165.18 (*on* i. 4.2)

अनन्वयाशङ्का (ananvayāśaṅkā) *f.* objection regarding the absence of syntactic or semantic connection ननु … बहुवचनान्तेन पितृशब्देन … इतरेतरयुक्तानामेव पित्रादीनां देवतात्वमभिधीयत इति लिङ्गात् तत्रैव विनियोगे कथमनन्वयाशङ्का क्रियते CaturCin. iii(1). 90.19.

अनन्वयितावच्छेदक (ananvayitāvacchedaka) *adj.* which delimits the property of not being construed (as a means to another action) क्त्वादौ क्रियान्तराकाङ्क्षोत्थानमप्येतन्मूलकमेवेत्युक्तप्रायम्। तस्मादुत्पाद्यत्वमेव करणादिकारकत्वेनानन्वयितावच्छेदकं क्रियान्तराकाङ्क्षानुत्थापकतावच्छेदकं च VaiyāBhū. 64.2 (*on* 15)

अनन्वयित्व (ananvayi-tva) *n.* **1** the state of not being concomitant, non-concomitance धर्मे हि साध्ये न हेतोः पक्षधर्मत्वम् … धर्मिणि साध्ये हेतोरनन्वयित्वम् NyāyMañ. i. 108.12; **2** the state of not being connected syntactically or semantically कार्यान्वयित्वेन विभेदकं हि विशेषणं नैल्यमिवोत्पलस्य। अनन्वयित्वेन तु भेदकानामुपाधिता लक्षणता च सिद्धा VedāntKa. 222.13 (*on* i. 4.22); कर्त्रादीनां च गुणानां भावनोत्पत्तावनन्वयित्वेन तद्विध्यापादनद्वारा तद्भेदकत्वाभावेऽपि … भावनाप्रयोगभेदकत्वनिरूपणादध्यायसंगतिः MīmāKau. ii. 15.16 (*on* ii. 3.3); स्वार्थपरित्यागेनेतरार्थलक्षणमन्त्या (जहत्स्वार्था)। तत्परित्यागश्च शक्यार्थस्य केनापि रूपेण लक्ष्यार्थान्वयिनानन्वयित्वम् VaiyāSiMañ. 123.20.

अनन्वयिन् (an-anvayin) *adj.* **1** not having any relation or connection (of one entity with the other) पाचकपाठकादिष्वन्योऽन्यमनन्वयिष्वपि शब्दप्रत्ययानुवृत्तिरस्ति पाचकः पाठक इति PramāVāSvopVṛ. 51.23; गायत्रीशब्दोऽत्र प्रकरणे गायत्र्यवच्छिन्नपरमेश्वरपर इति तत्रावच्छिन्नरूपेऽनन्वय्यपि सार्वात्म्यमनवच्छिन्नस्वरूपे तस्मिन् वस्तुगत्यान्वेत्येव ŚivārkaMaDī. i. 279.24 (*on* i. 1.26); i. 432.24 (*on* i. 3.13); **2** not having syntactic or semantic relation सूत्रेण सिद्धान्तितं यदैवं सर्वथैवानन्वयिनि विध्यन्तरे संनिधानस्याप्याकाङ्क्षावशाद् विशेषकत्वं तदा किमु वक्तव्यम् UpaParā. 22.13; **3** not being related through similarity, absolutely incomparable अनन्वयिनोऽप्यर्थस्याभिधानं सदृशान्तरव्यवच्छेदेनानुपमत्वद्योतनाय Kuval. 10(2); **4** not relevant स्त्रीपुंसयोर्व्यासक्तमेव यजमानत्वं न प्रत्येकमिति। यजमानद्वित्वं बहुत्वं च सर्वथा प्रकृतावनन्वयीत्यर्थः MayūMāli. 252.2 (*on* iii. 3.9); प्रयोगविशेषे यदि दक्षिणाभेदोऽनन्वयी तदा तत्परित्याग एव युक्तो न तु तावता दक्षिणाशब्दस्यावृत्तिः MayūMāli. 832.22 (*on* xi. 4.3)

अनन्वयोक्ति (ananvayokti) *f.* (Upaniṣadic) statement of non-connection स्वभावो नात्मनः कामकर्मविद्यादि बोधवत्। असङ्गानन्वयोक्तिभ्यां कामादेश्च मृषात्वतः BṛĀraUBhVā. iv. 3.1408.

अनन्वयोपमा (ananvayopamā) *f.* a variety of *upamā* (involving the comparison of a thing with itself conveying incomparability) उपमानां चतस्रोऽन्या विकृतेन प्रचक्ष्महे।… तुरीयानन्वयोपमा SaraKaṇṭhā. 412.6; एकस्यैवोपमानोपमेयत्वेऽनन्वयोपमा AlaṅkāKau.(Ka.) 287.15; cf. **अनन्वय** *m.* 3A.

अनन्वय्यर्थनिबन्धन (ananvayyartha-nibandhana) *n.* the putting together of the (same) objects or entities which lack any connection

(to convey incomparability) धर्मैक्ये हि स्वस्य स्वेनोपमा नान्येतीत्यनन्वय इत्यन्वर्थं नाम भवति । अनन्वयव्यर्थनिबन्धनवशाच्चानुपमत्वद्योतनफलपर्यन्तं धावेद् CitraMī. 42. 16.

अनन्वर्थ (an-anvartha) *adj.* not conforming to the meaning or derivative sense यल्लक्षणमनन्वर्थं च तद् व्याक्रियते AbhinBhā. ii. 96. 15 (*on* 10. 14)

अनन्ववचार (án-anvavacāra) *m.* not following after (in a sneaking manner) अथो मनसा वै प्रजापतिर्यज्ञमतनुत मनसैव तद्यज्ञं तनुते रक्षसामनन्ववचाराय TaiS. I. vi. 8. 4; परिश्रिते याजयेद्रक्षसामनन्ववचाराय TaiS. II. ii. 2. 3; परिधीन् ··· सम्स्पर्शयति । रक्षसामनन्ववचाराय TaiS. II. vi. 6. 3; VI. ii. 1. 6; VI. iv. 2. 7; VI. iv. 9. 5; तत्प्रतिगरेण संदधाति नाष्ट्राणां रक्षसामनन्ववचाराय ŚatBr. IV. iii. 2. 6; cf. **अनन्ववभाव, अनन्ववाय**.

अनन्ववजय (án-anvavajaya) *m.* not winning or conquering subsequently (आहुतिः) नानूच्या व्युद्धा हि सा रक्षसामनन्ववजयाय MaiS. iii. 9. 5 (iii. 121. 15); iii. 10. 6 (iii. 138. 9); iii. 10. 6 (iii. 138. 11)

अनन्ववसित (an-anvavasita) *adj.* not infested or seized एतद्ध वा एकं वाचोऽनन्ववसितं पाप्मना यन्निरुक्तम् KauṣīBr. 11. 1 (49. 10)

अनन्ववाय (án-anvavāya) *m.* the not following or going after (in a sneaking manner) यदेवात्र वरुणस्य न्यक्तं तस्यैवा निरवत्तिरनपेक्षमाणा आयन्ति वरुणस्यानन्ववायाय MaiS. i. 10. 13 (i. 153. 14); अनपेक्षमाणा आयन्ति रुद्रस्यानन्ववायाय MaiS. i. 10. 20 (i. 161. 1); आपः परिवहन्ति रक्षसामनन्ववायाय MaiS. ii. 5. 6 (ii. 55. 5); iii. 2. 4 (iii. 20. 9); iii. 6. 1 (iii. 60. 5); iv. 5. 1 (iv. 63. 13); iv. 8. 5 (iv. 113. 15); य एवं विद्वानेतामुत्तरलक्ष्माणमुपधत्ते भ्रातृव्यस्यानन्ववायाय भवति KāṭhS. 20. 6 (ii. 25. 17); KapiKaS. 31. 8 (156. 11); KāṭhS. 20. 13 (ii. 33. 4); 31. 10 (iii. 12. 19); 36. 7 (iii. 75. 8); KapiKaS. 40. 1 (220. 18); 47. 10 (294. 7); असुर्या वाग्यज्ञमवदेद्रक्षांसि यज्ञमन्ववेत्य हन्युरनुगृह्णन्तो यन्ति रक्षसामनन्ववायाय KāṭhS. 25. 8 (ii. 114. 5); न्यञ्जनम् एवैतत् प्रपदनं प्रपद्यते पाप्मनोऽनन्ववायाय JaimiBr. 2. 67; 2. 351; य एवं विद्वानेतमोदनमासाद्यैता आहुतीराज्येन जुहोति भ्रातृव्यस्यानन्ववायाय Kāṭhaka Agnyādheya Brāhmaṇa 7. 6(3); य एवं विद्वानेतानि ग्रहहवींषि यजते भ्रातृव्यस्यानन्ववायाय Kāṭhaka Graheṣṭi Brāhmaṇa 29. 3.

अनन्ववायन (án-anvavāyana) *n.* absence of following or going after त एतं संततहोममपश्यन् रक्षसां नाष्ट्राणामनन्ववायनाय तस्मात्संततां जुहोति ŚatBr. VI. iii. 1. 5.

अनन्वाख्यातप्रतिषेध (ananvākhyāta-pratiṣedha) *m.* prohibition of (the use of incorrect) words which cannot be explained or derived यदा ··· अन्वाख्यानान्वाख्येयान्वाख्यातविधिप्रयोगानन्वाख्यातप्रतिषेधवर्जनवद्धकस्याप्यवगम्यमानवेदविधिमूलत्वादनादित्वे सति ··· अत्यन्तादृष्टार्थत्वमेव केवलं शास्त्रप्रत्ययाधीनं तदा सर्वकालव्याक्रियमाणविद्यमानशब्दनियमविधेर्न किंचिदनुपपन्नम् TantrVā. 228. 18 (*on* i. 3. 25)

अनन्वाख्यान (an-anvākhyāna) *n.* absence of detailed explanation or derivation वाक्यानां व्याकरणेनानन्वाख्यानात् TantrVā. 203. 7 (*on* i. 3. 18)

अनन्वागत (án-anvāgata) *adj.* unconnected or not in (real) contact with (*lit.* not followed by) स यत्तत्र किंचित्पश्यत्यनन्वागतस्तेन भवति ŚatBr. XIV. vii. 1. 17; XIV. vii. 1. 40; BṛĀraU. iv. 3. 15; iv. 3. 16; SāṁkhyaPraBh. 2. 13 (*on* 0. 0); 12. 3 (*on* 1. 15); अनन्वागतः पुण्येनान्वागतः पापेन ŚatBr. XIV. vii. 1. 22; रूपम् ··· अनन्वागतं पुण्येनानन्वागतं पापेन BṛĀraU. iv. 3. 22; सः आत्मा, यत्किंचित् तत्र स्वप्ने पश्यति पुण्यपापफलम्, अनन्वागतः अननुबद्धः तेन दृष्टेन भवति, नैव अनुबद्धो भवति BṛĀraUBh 556. 20 (*on* iv. 3. 15); न अन्वागतम् अनन्वागतम् असंबद्धमित्येतत्, पुण्येन शास्त्रविहितेन कर्मणा, तथा पापेन BṛĀraUBh. 574. 10 (*on* iv. 3. 22); ViveCū. 505; BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1001; तेन जाग्रद्भोगादिना अनन्वागतो भवति VedāntKa. 195. 3 (*on* i. 3. 43)

अनन्वागतगिर् (ananvāgata-gir) *f.* statement (about the self) 'not followed or not touched (by the bodily experiences)' अनन्वागतगीः कुप्येत्स्वप्नेऽन्वेत्येव तत्कृतम् BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1047.

अनन्वागतता (ananvāgata-tā) *f.* the state of not being followed (by the bodily experiences) स्वप्नयोरभितः प्राज्ञादनन्वागततात्यतः BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1053.

अनन्वागतत्व (ananvāgata-tva) *n.* the state of not being followed (by the bodily experiences) स्वप्नान्तबुद्धान्तयोरुभयोरितरेतरव्यभिचारादात्मनोऽनन्वागतत्वम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 296. 8 (*on* ii. 1. 6); स्वप्नदृगेकः स्वप्नदर्शनमायया न संस्पृश्यते, प्रबोधसंप्रसादयोरनन्वागतत्वाद् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 300. 5 (*on* ii. 1. 9); आत्मनोऽनन्वागतत्वमिति स्वप्नावस्थाभिरसंपृक्तत्वमुदासीनत्वमित्यर्थः Bhām. 339. 14 (*on* ii. 1. 6); अनन्वागतस्तेन भवति ··· इति पदे पदे पुण्येनानन्वागतत्वादिकथनरूपप्रतिवचनाच्चासंसारिस्वरूपप्रतिपादनपरत्वसिद्धिः ŚrutaPra. ii. 94. 18 (*on* i. 3. 44)

अनन्वागतवचन (ananvāgata-vacana) *n.* statement (about the self) 'not followed or not touched (by the bodily experiences)' स्वतोऽसंदूषितः प्रत्यङ् कामकर्मादिभिर्मलैः । अनन्वागतवचनात् BṛĀraUBhVā. iv. 4. 432.

अनन्वागतवाक्य (ananvāgata-vākya) *n.* sentence (dealing with the self) 'not followed or not touched (by the bodily experiences)' अनन्वागतवाक्येन विवेकः कर्मणः कृतः BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1015.

अनन्वागम (an-anvāgama) *m.* non-pursuit, absence of following तच्छन्दसाथा अन्तरेण नदीरसृजतैतस्य पाप्मनोऽनन्वागमाय JaimiBr. 3. 345; अथैषोऽसुरान् भूतहनोऽसृजतैतस्य पाप्मनोऽनन्वागमाय JaimiUBr. ii. 3. 4.

अनन्वादेश (an-anvādeśa) *m.* absence of anaphoric substitution (i.e. a type of substitution for a pronominal form which is used in a near and earlier context) युष्मदस्मदोरन्यतरस्यामनन्वादेशे Vār. 1. *on* P. viii. 1. 26; अनन्वादेश इति किमर्थम् । अथो ग्रामे कम्बलस्ते स्वम् MahāBh. iii. 373. 24 (*on* viii. 1. 26); अपर आह । सर्व एव वांनावादयोऽनन्वादेशे विभाषा वक्तव्याः MahāBh. iii. 374. 1 (*on* viii. 1. 26); आदेशः कथनम् । अन्वादेशोऽनुकथनम् । न अन्वादेशोऽनन्वादेशः Nyās. ii. 918. 20 (*on* viii. 1. 26); अनन्वादेशे त्वत्रास्मै इत्यानुपूर्व्यात् सिद्धम् PadMañ. on KāśiVṛ. *on* P. vii. 1. 14; किं न भवितव्यमेव ··· इति रूपद्वयेन भवितव्यमेवानन्वादेशे सर्व एव वांनावादयोऽनन्वादेशे विभाषा वक्तव्या इति वचनात् PariVṛ.(Sī.) 106. 13; एते वांनावादय आदेशा अनन्वादेशे वा वक्तव्याः PrakriKau. i. 259. 3 = SiddhāKau. 95A. 4 (*on* viii. 1. 26)

अनन्वादेशत्व (ananvādeśa-tva) *n.* the state of not being an anaphoric substitution धाता तेऽपत्यमित्यत्र प्रयोगेऽनन्वादेशत्वात् वा ते आदेशः स्यादित्याह । ते तव वेति Prasā. i. 259. 16.

अनन्वाप्य (an-anvāpya) *ger.* not having attained तं क्षत्रमनन्वाप्य न्यवर्तत AitBr. 34. 1 (861)

अनन्वाभक्ता (án-anvābhaktā) *adj.* (*f.*) not allowed to take part in या वै प्रजा यज्ञेऽनन्वाभक्ताः । पराभूता वै ताः ŚatBr. I. v. 2. 4 = II. iii. 1. 20 = III. vi. 2. 26; यावत्यो वै प्रजा यज्ञेऽनन्वाभक्ताः पराभूता वै ताः ŚatBr.(K.) II. iv. 4. 2.

अनन्वारब्ध (án-anvārabdha) *adj.* **i** not grasped or held or touched (पशुन्) वपाश्रपणीभ्यामन्वारभते तन्नेवान्वारब्धं नेवानन्वारब्धम् TaiS. VI. iii. 8. 2; विसृष्टवागुत्तरा (गाः दोहयति) अनन्वारब्धे (यजमाने स्थाल्याम्) KātyŚS. iv. 2. 27; **ii** not having the *anvārambha*-rite, cf. **अनन्वारब्धदर्शपूर्णमास**.

अनन्वारब्धदर्शपूर्णमास (ananvārabdha-darśapūrṇamāsa) *adj.* who has undertaken the New-moon and the Full-moon sacrifices not having the initial *anvārambha*-rite अनन्वारब्धदर्शपूर्णमासस्य प्रायश्चित्तकरण इति । कुर्यादिति बौधायनः BaudhŚS. iii. 40. 11.

अनन्वारभमाण (an-anvārabhamāṇa) *adj.* not touching (directly) पिष्टानि संयुत्येषुशलाकया मन्थं प्रसव्यं दक्षिणाभिमुखोऽनन्वारभमाण उपमन्थति BhārŚS. viii. 17. 10.

अनन्वारभ्य (án-anvārabhya) *ger.* not having touched, without taking hold of स्वं चमसोऽस्य स्वं यद्वायव्यं वा चमसं वानन्वारभ्याश्रावयेत् TaiS. III. i. 2. 4; BaudhŚS. ii. 154. 8; अवांचंयमोऽनन्वारभ्योत्तराः (गाः दोहयति) TaiBr. III. ii. 3. 8; विसृष्टवागनन्वारभ्य तूष्णीमुत्तरा (गाः) दोहयित्वा दोहनेऽप आनीय संक्षालनमानयति BaudhŚS. i. 5. 5; iii. 12. 10; iii. 203. 8; BhārŚS. i. 14. 1; ĀpaŚS. i. 13. 10; MānŚS. 11. 12; HirŚS. i. 3. 44 (98. 20); ईषाया अन्वारम्भ इति । सूत्रं बौधायनस्यानन्वारभ्यैवैषां प्रत्यङ् द्रवन्मन्त्रं जपेदिति शालीकिः BaudhŚS. iii. 91. 5.

अनन्वारम्भ (an-anvārambha) *m.* absence of touching अतोऽत्र ··· वाग्विसर्गानन्वारम्भतूष्णींभावविशिष्टोत्तरादोहनमेव विधीयते BhāṭṭDī. iv. 142. 18 (*on* xi. 1. 7)

अनन्वारम्भण (an-anvārambhaṇa) *n.* absence of touching यावन्तो ग्राममर्यादा नद्यश्च तावतीरतिक्रामन्नन्वारभेत । अनन्वारम्भणे लौकिका भवन्ति BhārPiMe. ii. 10. 3; अपूर्वमनन्वारम्भणमत्र विधीयते NyāyMāVi. 626. 15 (*on* xi. 1. 9)

अनन्वारम्भमात्र (ananvārambha-mātra) *n.* mere absence of touching 'उत्तरा (गाः) दोहयती' त्ययमनुवादोऽनन्वारम्भमात्रविधानार्थः BhāṭṭDī

iv. 141. 19 (*on* xi. 1. 7)

अनन्वारूढा (an-anvārūḍhā) *adj.* (*f.*) (woman) who has not ascended (the funeral pyre) following (her dead husband) प्रमीते तु पितर्यन्वारूढायां मातरि पित्रैव सह सपिण्डीकरणम्। अनन्वारूढायामपि पितामह्यादिभिर्वा सहेति व्यवस्था प्रतिपादिता भवति CaturCin. iii(1). 1653. 7; iii(1). 1653. 8.

अनन्वालभ्य (an-anvālabhya) *ger.* not having touched, without taking hold of यो वै देवरथमनन्वालभ्यातिष्ठत्यवास्मात्पद्यते PañcBr. vii. 7. 14.

अनन्वाहिताग्नि (an-anvāhitāgni) *adj.* who has not added fuel to the sacred fires already installed or placed एवमनन्वाहिताग्निरहुत्वा (अग्नीन् समारोप्य गमनप्राप्तौ गच्छेदिति) ĀśvaŚS. I. iii. 10. 7.

अनन्विच्छत् (an-anvicchat) *adj.* not keeping a watch over (*lit.* not seeking after) ते (देशेश्वरा राजानः) हि महाधनत्वादुचत्वान्वयं धनमनन्विच्छन्तो वित्तभेदादिभिर्निधनीक्रियन्ते ManuBh. ii. 141. 14 (*on* 8. 149)

अनन्वित (an-anvitá) *adj.* [*f.* -ā] **1A** not connected, not associated **B** not suitable, not befitting, not relevant **C** not carried along or continued **D** not connected through positive concomitance **2A** (meaning) not construed (with another meaning), isolated or independent (word-meaning) **B** not connected syntactically or semantically (due to the lack of expectancy, compatibility, contiguity etc.) **1A** not connected, not associated स तद् गोभिः स्तवाऽत्येत्युन्ये। रक्षसानन्विताश्च ये TaiĀ. i. 10. 4 (78. 3); यचैतन्येनानन्वितं तदब्रह्मप्रकृतिकम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 295.8 (*on* ii. 1. 6); अनन्वितं वस्तु पदार्थलक्ष्यं न लक्ष्यते। कुत्रचिदत्र लोके SaṁkṣeŚā. 1.203 (i 160. 1); तदन्विता चित् प्रतिबिम्बमेवमनन्वितां तामिह बिम्बमाहुः SaṁkṣeŚā. 3.278 (ii. 309.5); यदि च चित्तैनैकेनानन्विताः स्वभावभिन्नाः प्रत्ययाः जायेरन्नथ कथमन्यप्रत्ययदृष्टस्यान्यः स्मर्ता भवेत् YogBh. 37. 8 (*on* 1.32); परमार्थव्यक्तौ जातिरनन्विता चेत् ŚrutaPra. iB. 29. 13 (*on* i. 1. 1); एकस्यैवोपमानत्वोपमेयत्वं प्रकल्प्यते। अनन्वितं यत्तत्रासावनन्वय उदाहृतः AlaṅkāMañ. 11. 3; यत्रैकस्यैवार्थस्यानन्वितमन्वयानर्हमुपमानत्वमुपमेयत्वं च कल्प्यते यत्तत्रासावनन्वयोऽलङ्कार उदाहृतः AlaṅkāMañ. 11.9; **1B** not suitable, not befitting, not relevant यद्वै यज्ञस्यानन्वितं भवति तदन्वाहार्येण अन्वाहियते KauśiSū. 6. 24; अथानन्वितेऽर्थेऽप्रादेशिके विकारे पदेभ्यः पदेतरार्धान्त्संचस्कार शाकटायनः Nir. 1. 13 (37. 1); 2. 1 (44. 3); अनन्वितं ते भगवान्विचेष्टितम् BhāgP. iv. 7.34 (comm. अघटमानम्, अतर्क्यम्, विस्मयनीयम्); ज्ञाननियोगयोश्च यदि संबन्धो नेष्यते अनन्वितो वाक्यार्थः स्यात् BrahmSūBh.(Bhā.) 11. 10 (*on* i. 1. 3); सर्वज्ञस्य स्वेच्छया स्वस्मिन् हेयोपादानमनन्वितम् ŚrutaPra. iA. 202. 20 (*on* i. 1. 1); उपासनायामुपास्यत्वेनानन्विते जीवे मनोमयत्वादीनामुपास्यगुणानामन्वयासंभवात्तेषामुपास्यब्रह्मान्वय एव युक्त इत्याशङ्कानिराकरणार्थमाह ŚivārkaMaDī. i. 296. 32 (*on* i. 2. 1); यस्य कस्यचिदेव वचनस्यानन्वितस्य लेखोऽपि बालसंमोहनमात्रम् SetuBa. 12. 26; ननूत्पादयतीत्यस्योत्पत्तिं करोतीति विवरणमनन्वितं स्यात्। उत्पत्तेरुत्पत्त्यभावादिति चेत् न VaiyāBhū. 31. 20 (*on* 6); **1C** not carried along or continued न हि शालिबीजे विनष्टे काचिदन्वयशक्तिरस्ति, अनन्वितं च कार्यं सर्वाभिः शक्तिभिरुत्पद्येत अन्वितं तु दृष्टम् NyāyVār. 459. 12 (*on* iv. 1. 18); न हि कार्यस्य कार्यान्तरेऽन्वयः पिण्डस्येव घटे। अनन्वितं च नोपादानं, पिण्ड इव घटस्य IṣṭaSi. 48.19; यद्यनन्वितस्य रुचकादेः सावस्थस्य वा हेम्नोऽवस्था, अवस्थातद्वद्विभागो न स्यात् IṣṭaSi. 227. 8; घटशरावोदञ्चनादयो हेम्नानन्विता न हेमविकाराः Bhām. 436. 6 (*on* ii. 2. 26); **1D** not connected through positive concomitance रूपादीनां त्वितरेतरवैधर्म्यमननुसंहितं च — शरीरगुणत्वेनानन्वितमित्यर्थः TātpaṬ.(Vā.) 579. 17 (*on* iii. 2.56); यदि हि व्याप्तमपि न सिध्यति धूमादप्यग्निसामान्यं न सिध्येत् अग्निविशेषस्यानन्वितस्यासिद्धेः NyāyKa. 55. 9; **2A** (meaning) not construed (with another meaning), isolated or independent (word-meaning) तदुक्तानां पदार्थानां यद्यप्यन्वययोग्यता। तथाप्यनन्वितस्यापि दृष्टेनान्वयनिश्चयः PrakaPañ. 35. 2; ये च पदैरनन्विताः पदार्था अभिहिताः परस्परान्वयमात्मनोऽवगमयन्तीति PrakaPañ. 377. 2; 402. 5; 414. 2; न च कार्यान्विते एवार्थे पदानां शक्तिः अनन्वितेऽपि व्युत्पत्तिदर्शनात् NyāyKa. 5. 21; तथा चानन्विताः पदार्था एवान्विततया परिस्फुरन्तीति विपरीतख्यातिरेवानुवर्तते ĀtmaTaVi. 196. 2; NyāyVārPari. 724.7; यत्र त्वनन्वितौ स्मृतौ पश्चादन्विताविभिधेयौ तत्र योग्यत्वं कारणत्वम् NyāyRaMā. 118.10; 123. 15; न ह्यनन्वितस्याभिधानं संभवति ŚāstrDī. 203.1 (*on* iii. 1. 11); अनन्वितोऽर्थोऽभिहितान्वये पदार्थान्तरमात्रेणान्वितस्त्वन्विताभिधाने अन्वितविशेषस्त्ववाच्य एव इत्युभयनयेऽप्यपदार्थ एव वाक्यार्थः KāvyPra. 224. 3=Kāvyānu.(He.) 32. 27; यद्यनन्वितमेवैतत्पदं स्वार्थं वदेदिह AnuVyā. 45B. 2 (*on* 3. 2); न च वाच्यं परस्परनिरपेक्षाणि पदानि प्रथमं पदार्थाननन्वितानभिधाय पश्चादन्योऽन्यान्वितांस्तानेवाभिदधतीति NyāySu.(Ja.) 86B. 11 (*on* i. 1. 1); वर्णाः पदं प्रयोगार्हानन्वितैकार्थबोधकाः।… अनन्वितेति वाक्यमहावाक्ययोः SāhiDa. 30. 1; यदन्वितं तदतिदिश्यते अनन्वितस्योपस्थित्यभावेनातिदेशायोगात् BhāṭṭDī. iii. 9. 6 (*on* viii. 1. 5); लिङ्गं त्वेकपदार्थः कोपादिः, अनन्वित एव यः पदार्थान्तरेण प्रकृतशक्यधर्मतां शक्यान्तरव्यावृत्ततां च भजते RasGaṅ. 153. 3; **2B** not connected syntactically or semantically (due to the lack of expectancy, compatibility, contiguity etc.) न हि व्यक्त्यनपेक्षाणां जातीनामितरेतरम्। अन्वयोऽनन्वितानां च नाभिधानमिति स्थितिः NyāyMañ. i. 297. 19; पदजातं वाक्यजातमनन्वितमपार्थकम् TārkiRa. 338.3; एकस्मिन्निति व्यधिकरणानां घटः पट इत्यादीनामनन्वितानां च व्यवच्छेदार्थम् NyāyPari. 378.9; 400. 10; पदवृन्दं वाक्यवृन्दं वा अनन्वितमपार्थकम् SarvaDaKau. 86. 11; चैत्रेण स्थीयत इत्यत्र ·· संख्यानन्वितैव धात्वर्थान्विता वा MīmāKau. iii(2). 16. 5 (*on* ii. 1. 5); घटो भवतीत्यादौ … धात्वर्थ एव संख्यान्वयोऽनन्विता वा सेति केचित् MīmāKau. iii(2). 33. 25 (*on* ii. 1. 5); BhāṭṭCin. i. 79. 24 (*on* i. 1. 4); अनन्वितैव वा संख्येत्यप्याहुः BhāṭṭCin. i. 85. 17 (*on* i. 1. 4)

अनन्वित (an-anvita) *n.* **I** name of a defect (in a literary composition) wherein the word expressive of the common property is not connected with the *upamāna* due to the difference in gender and number अत्रोपमानोपमेययोः साधारणधर्माभिधायिपदं लिङ्गवचनाभ्यां वैसादृश्यादुपमानेन च (? न) संबध्यते इत्यनन्वितम् Kāvyānu.(He.) 186. 8; **II** name of a defect (in a literary composition) involving improper connection अघटमानसंबन्धोऽनन्वितम् Kāvyānu.(Vā.) 27. 7.

अनन्वितगतार्थत्व (ananvitagatārtha-tva) *n.* the state of being 'unrelated' and 'superfluous' meaning (as literary defects) अतिपरुषवचनविन्यासत्वमनन्वितगतार्थत्वम् … इति काव्यस्य दोषाः NītiVā. 32. 6.

अनन्वितत्व (ananvita-tva) *n.* **1** the state of not being a construed meaning (i.e. the state of being an isolated or independent word-meaning) अहं त्वभिहितान्वयवादी तेन मम ह्यनन्वितत्वेऽपि नाभिधानं विरुध्यते NyāyMañ. i. 368. 23; **2** the state of not being connected syntactically or semantically (with another word or meaning due to the lack of expectancy, compatibility, contiguity etc.) वचनातिदेशात् प्रकृतिविकारभावोपपत्तेः अनन्वितत्वाच्च प्रकृतस्य औपासनस्य च होमाधिकरणत्वेन संस्कार्यत्वाद् ऊहेन प्रयोगः SaṅkarKāBh. 22. 20 (*on* i. 2. 29); पुनरुक्ताभासत्वे तु पौनरुक्त्याश्रयस्यानन्वितत्वेनाध्यवसानेनापि न वाच्यता AlaṅkāRa. 52 (46); तस्यार्थस्य तद्वाक्यार्थेऽनन्वितत्वेनेहैव तदुपयोगस्यावश्यकत्वाच्च SetuBa. 246. 6; यथाश्रुतेऽनन्वितत्वात्प्रश्नपूर्वं शेषपूरणेन योजयति। कथमित्यादि BālamBha. i. 73. 30 (*on* 1. 18); तत्रैषामेदन्तत्वं निपात्यते। सप्तमी तु न। … प्रत्ययेन तस्या अनन्वितत्वात् LaŚabdeŚe. ii. 57. 18; **3** the state of not being connected through positive concomitance श्रुतेः स्मृत्यनुमानमिति केचित्। न। हेतोः अक्लृप्तत्वात् (v. l. अनन्वितत्वात्) SaṅkarKāBh. 151. 14 (*on* iii. 2. 71); **4** name of a literary defect involving syntactic or semantic unrelatedness विसन्धिन्यूनाधिक° … °भग्नप्रक्रमानन्वितत्वानि वाक्यस्य (दोषाः) Kāvyānu.(He.) 164. 13; पदार्थानां परस्परमसंबन्धोऽनन्वितत्वम् Kāvyānu.(He.) 184. 15; **5** the state of not being connected through any relation तथा च ब्रह्मान्विते स्वविषयत्वेऽनन्वितत्वे सति विद्यमानत्वे च सति व्यावर्तकत्वात् स्वविषयतां प्रत्युपाधित्वं वृत्तेः GuruCandr. i. 131. 23; LaCandr. 263. 17; **6** the state of not being relevant, irrelevance होता यक्षद्धोतर्यजेत्यंशयोरनन्वितत्वेन तावुन्मूल्य तत्स्थाने तयोर्योगेन प्रयोगः BhāṭṭCan. 66. 25 (*on* xiv. 4. 25)

अनन्वितत्वप्रसङ्ग (ananvitatva-prasaṅga) *m.* undesired contingency of unrelatedness न च क्रियात्वप्रतिक्षेपकयुक्तेराद्यसूत्रेऽनभिधित्सितत्वम्, 'न वायुक्रिये' इति प्रतिज्ञाया हेतोश्चानन्वितत्वप्रसङ्गात् ŚrutaPra. ii. 397. 21 (*on* ii. 4. 11)

अनन्वितत्वाप्रतीति (ananvitatvāpratīti) *f.* absence of the knowledge of unrelatedness (implying error or *akhyāti*) नो चेत् स्यादन्यथाधीर्ध्रुवमिह यदि वानन्वितत्वाप्रतीतिः TattvMu. 4. 25.

अनन्वितनिग्रहस्थान (ananvita-nigrahasthāna) *n.* *nigrahasthāna* (point of defeat called) *ananvita* **I** one of the *nigrahasthānas* (points of defeat) involving syntactically or semantically unconnected words (due to the lack of expectancy or proximity) येषु वाक्येष्वाकाङ्क्षासत्त्योरभावस्तत्रानन्वितनिग्रहस्थानावकाशः NyāyPari. 194. 3; **II** one of the *nigrahasthānas* (points of defeat) wherein the major term is not connected with the minor term द्वितीये पक्षीकृताया एवानुभूतेः साध्या(ध्य धर्मा)नन्वयस्य

त्वयैवोक्तत्वादनुमानवृत्तान्तानभिज्ञत्वमनन्वितनिग्रहस्थानं च ŚatDū. 118. 25.

अनन्वितपदज्ञान (ananvita-padajñāna) *adj.* unconnected with the foot-mark and its knowledge गवादिर्गोपदनिर्वृत्तिः पदतज्ज्ञानहेतुतः। अनन्वितपदज्ञानगोपिण्डैकावसायिनी BṛĀraUBhVā. i. 4. 995.

अनन्वितपदानतिरेक (ananvitapadānatireka) *m.* absence of addition of semantically unconnected words अनन्वितपदानतिरेके सत्यर्थभेदेन सूत्रमावर्त्यमानमपि न वाक्यभेददोषमावहति SiddhāSi. i. 33. 9.

अनन्वितपदार्थ (ananvita-padārtha) *m.* unconnected or isolated word-meanings यदि हि व्युत्पत्तौ पदानां पदार्थमात्र एव व्युत्पत्तिः, तदा अनन्वितपदार्थदर्शने तत्स्मरणानुपपत्तिः Bṛha. 395. 7 (*on* i. 1. 25); ननु वृद्धव्यवहारेण व्युत्पत्तिः अन्वितार्थप्रतिपत्तिनिबन्धनश्च व्यवहारः अतस्तद्दर्शनात् ··· अनन्वितपदार्थमात्रस्मरणम् PrakaPañ. 406. 17; प्रयुक्तस्य पदवृन्दस्य वेदभिन्नया अनन्वितपदार्थाः तेषां वाक्यार्थाभावानुपपत्तिरेवान्वितलक्षणाया निदानम् VedāntKa. 82. 12 (*on* i. 1. 4); नन्वन्विते व्युत्पत्तेरन्वितपदार्थप्रतिसंबन्धीनि पदानि। न तैस्स्मरणदशायामनन्वितपदार्थस्मरणम् TantrRaha. 35. 10; *adj.* having semantically unconnected word-meanings ननु नानन्वितपदार्थो वाक्यार्थः Kāśi. i. 37. 14 (*on* 1. 85½)

अनन्वितपदार्थक (ananvitapadārtha-ka) *adj.* having mutually unconnected word-meanings यैरप्यादिवाक्यमित्थं व्याख्यायते किलानन्वितपदार्थकं वाक्यमनुपादेयं दशदाडिमादिवाक्यवत् NyāyMañ. i. 7. 5.

अनन्वितपदार्थकत्व (ananvitapadārthaka-tva) *n.* the state of having mutually unconnected word-meanings अपि च वस्तुज्ञानमप्यनुमेयं वा स्यात् वाक्यार्थो वा ···। नापि वाक्यार्थः, अनन्वितपदार्थकत्वप्रसङ्गात् TātpaT. (U.) 87. 8 (*on* 2. 170); वाक्यार्थस्यैवान्यपरत्वे अनन्वितपदार्थकत्वनोद्यानवकाशादित्यलम् YuktiSneha. 5. 37 (*on* i. 1. 1)

अनन्वितपदार्थत्व (ananvitapadārtha-tva) *n* the state of having mutually unconnected word-meanings वाक्यार्थस्यैवान्यपरत्वे सत्यनन्वितपदार्थत्वमचोद्यम् TātpaT.(U.) 7.11 (*on* 1. 11)

अनन्वितप्रतिपत्ति (ananvita-pratipatti) *f.* knowledge of mutually unconnected word-meanings नानन्वितप्रतिपत्तिमन्तरेणान्वितप्रतिपत्तिरुपपद्यते PrakaPañ. 406. 19.

अनन्वितप्रतिपादकत्व (ananvitapratipādaka-tva) *n.* the state of being the conveyor of unconnected (things) हेतुसाध्यप्रतिपादकशब्दावपि संविदन्वितहेतुसाध्यप्रतिपादकावित्यभ्युपगन्तव्यम्। अन्यथा त्वप्रतिपादकत्वे वानन्वितप्रतिपादकत्वे वा निरर्थकापार्थकनिग्रहस्थानापातात् ŚatDū. 109. 18.

अनन्वितप्राय (ananvita-prāya) *adj.* mostly unconnected or irrelevant हर्षचरिते 'जयति ज्वलद् —' इत्यादिना हर्षोत्कर्षवद्विजयबीजे बाणान्वयवर्णनम्, तत्रापि चानन्वितप्राय एव सारस्वतोत्पत्तिपर्यन्तो महान् ग्रन्थसंदर्भः Kāvyānu. (He.) 145. 2.

अनन्वितरूढ्यर्थ (ananvita-rūḍhyartha) *m.* conventional meaning which is not connected (with the derivative sense) न तु ··· अवयवार्थस्यान्वयबोधो भवति अनन्वितरूढ्यर्थस्मृत्या प्रतिबन्धात् TattvCin. iv(2). 712. 11.

अनन्वितवचनत्व (ananvitavacana-tva) *n.* the state of being expressive of syntactically unconnected meaning अग्रमध्यशब्दौ किं अविकारेण प्रयोक्तव्यौ आहोस्वित् ऊहेनेति। किं प्राप्तम्? अविकारेण, अनन्वितवचनत्वात् SaṅkarKāBh. 44. 17 (*on* i. 4. 16); गार्हपत्यपदमपनीयावसथ्यपदप्रक्षेपरूप ऊहे वा प्राप्ते गार्हपत्यशब्दमात्रं लुप्यते। तावन्मात्रस्यानन्वितवचनत्वात् BhāṭṭCan. 18. 9 (*on* xiii. 2. 16)

अनन्वितवादिन् (ananvita-vādin) *adj.* who speaks irrelevantly अन्योऽस्यानन्वितार्थानि पदान्यपि हि मानवाः। रचयन्तो विलोक्यन्ते ··· प्रमादातंकेऽप्यशक्तेश्च केऽप्यनन्वितवादिनः PrakaPañ. 34. 4.

अनन्वितविषय (ananvita-viṣaya) *adj.* referring to a meaning not construed with another meaning, referring to an isolated meaning अङ्गुल्यग्रवाक्ये ··· प्रकाशकत्वमात्रं व्यापार इति चेद् बाढम्, तत्तु अनन्वितविषयं वेदितुं युक्तं न पुनरन्वितविषयमेव NyāyMañ. i. 370. 7.

अनन्वितविषयत्व (ananvitaviṣaya-tva) *n.* the state of having reference to unconnected word-meanings स्वनिष्ठभूतविषया इति। कार्यानन्वितभूतविषया इत्यर्थः। न त्वनन्वितविषयत्वमेव। अन्विते पदतात्पर्यस्य समर्थितत्वात् VedāntKa. 83. 15 (*on* i. 1. 4)

अनन्वितवृत्तित्व (ananvitavṛtti-tva) *n.* the state of being denotative of mutually unconnected word-meanings अन्वयप्रयोजकत्वं हि नान्वितवृत्तित्वेन गृहीतत्वं किंत्वनन्वितवृत्तित्वेनागृहीतत्वम् BhāṭṭCin. i. 65. 32 (*on* i. 1. 4)

अनन्वितस्मरण (ananvita-smaraṇa) *n.* recollection of unconnected or isolated (meanings of words) अकामेनाप्यनन्वितस्मरणमभ्युपेयम् TattvBi. 102. 2.

अनन्वितस्वार्थ (ananvita-svārtha) *m.* (word's) own independent or isolated meaning not construed (with the meanings of other words) व्यवहारानुमितान्वितप्रतिपत्त्यन्यथानुपपत्तिरेवानन्वितस्वार्थस्मरणसंभवे प्रमाणम् PrakaPañ. 406. 18; न चानन्वितस्वार्थस्मरणमात्रावसितव्यापारेषु पदेषु तदर्थाः पदाकाङ्क्षादिसहकारिणः करिष्यन्ति वाक्यार्थधियम् TattvBi. 108. 1; प्रथमं पदानि साहचर्यवशादनन्वितस्वार्थान् स्मारयन्ति NyāySu.(Ja.) 86B.13 (*on* i. 1. 1)

अनन्वितांश (ananvitāṁśa) *m.* element which is unconstrued (with other word-meanings) अन्वितेऽर्थेऽनन्वितांशस्यापि विद्यमानत्वात् तत्स्मरणमुपपद्यते TantrRaha. 35. 11.

अनन्वितानेकपदार्थवत् (ananvitānekapadārtha-va(n)t) *adj.* consisting of many unrelated or irrelevant word-meanings किं तेनैव सदादेयं मयादेयं भवेदिति। पददाकुलमित्युक्तमुत्तरं तद्विदो विदुः। अनन्वितानेकपदार्थवदाकुलमित्यर्थः SmṛtiCan. iii. 101. 13.

अनन्वितान्वय (ananvitānvaya) *m.* connection with unrelated or isolated word-meanings पुरुषशब्दो हि पुरुषस्यैवार्थान्तरान्वयमभिधत्ते तस्यैव स्वार्थत्वात्, अतोऽनन्वितान्वयमसमभिधत्तुम् ŚāstrDī. 154. 5 (*on* i. 1. 7)

अनन्विताभिधान (ananvitābhidhāna) *n.* I denotation of the meanings which cannot be connected नमर्थसत्वात् पूर्वापरीभूतत्वाभावाच्च विधेर्विषयः अनन्विताभिधानाच्च न हि नञोऽनन्तरं लिङ्विभक्तिः NyāyMañ. i. 323. 4; II denotation of unconnected or irrelevant meaning अनन्विताभिधानं हि वाक्यार्थविरोधात्र प्रमाणम् ManuBh. ii. 131. 28 (*on* 8. 134); III denotation of unconnected or isolated word-meanings यस्य शब्दस्य यत्रार्थे साहचर्यनियमो गृह्यते तत्रैव तस्याभिधायकत्वं नान्यत्रेति अनन्विताभिधानेऽपि समानम् NyāyKa. 233. 1; अन्वितार्थप्रतिपत्त्यन्यथानुपपत्तिरिति चेन्न। अनन्विताभिधानेनाप्युपपत्तेः NyāyKuA. ii(1). 218. 5; *adj.* denotative of unconnected or isolated word meanings पुमानेवान्वयार्थैषां यदि पश्चाद् विवेच्यते। अनन्विताभिधानानां स एवार्थान्तरोऽस्तु AnuVyā. 45B. 9 (*on* 3. 2)

अनन्विताभिधायिन् (ananvitābhidhāyin) *adj.* expressive of mutually unconnected or isolated word-meanings नानन्विताभिधायी शब्द उक्तो भविष्यति Bṛha. 386. 1 (*on* i. 1. 25); आनयेति पदं केवलं स्वार्थमात्रमाचक्षाणमनन्विताभिधायि प्राप्तम् NyāyKa. 232. 14; (आनयेति पदम्) यथा वेदमनन्विताभिधायि तथा पदान्तरमपि स्यात् NyāySu.(Ja.) 86B. 8 (*on* i. 1. 1)

अनन्वितार्थ (ananvitārtha) *m.* I unconnected or isolated word-meanings अनन्वितार्थे व्युत्पत्त्यभावाद्गुणगमे वा दुरुपपादः पदार्थानामन्वयः उपायाभावात् NyāyMañ. i. 367. 21; यदैवानन्वितार्थस्य वचनं तैः पदैर्भवेत् AnuVyā. 45B.4 (*on* 3. 2); II unrelated object, *cf.* **अनन्वितार्थसिद्धयर्थम्**; *adj.* I denotative of unconnected (i. e. incompatible or irrelevant) meaning (पदम्) अनन्वितार्थमेव स्याद् दशदाडिमवाक्यवत् NyāyMañ. i. 368. 8; पुरुषा हि प्रायेणानन्वितार्थान्येव पदानि ··· भ्रमेण प्रमादेन ··· वा प्रयुञ्जाना दृश्यन्ते PrakaPañ. 243. 13; गुणप्रधानभावेनानन्वितार्थं पदजातं वाक्यजातं वापार्थकं नाम निग्रहस्थानम् TārkiRa. 338. 5; (पौरुषेयं वाक्यम्) तद् द्विधा। अन्वितार्थमनन्वितार्थं च NyāyPari. 366.13; 'तेजः परस्यां देवतायां'मित्यस्य व्यापारोपरमत्वे तद्वाक्यमनन्वितार्थं स्यात् ŚivārkaMaDī. ii. 460. 31 (*on* iv. 2. 14); II denotative of unconnected or isolated meaning य एवमवधारितो भवति — नायमनन्वितार्थानि पदानि प्रयुङ्क्ते ··· इति Kāśi. iii. 118. 20 (*on* 5(5). 40)

अनन्वितार्थक (ananvitārtha-ka) *adj.* denotative of unconnected (i. e. incompatible) meanings द्वितीयाभावेऽनन्वितार्थकस्याग्रह इत्यादेरुक्तत्वात् GuruCandr. ii. 261. 14; अनन्वितार्थकविभक्त्यपेक्षयानुवादकविभक्तेरेव न्याय्यत्वाच्च द्यादिभ्यः सुर्वविभक्त्यापत्तिरिति भावः LaŚabdeŚe. i. 425. 4.

अनन्वितार्थत्व (ananvitārtha-tva) *n.* I the state of being denotative of unconnected (i.e. incompatible or irrelevant) meanings (पदानाम्) अनन्वितार्थत्वशङ्कया नान्वयो निश्चीयते PrakaPañ. 243.16; 244. 6; पीनत्वं भोजनकार्यं दिवाभोजने सति नोपपद्यते कारणाभावात् तदनुपपत्तौ च वाक्यमप्युपपन्नम् अनन्वितार्थत्वात् NyāyKa. 223. 22; आसमन्तादिलस्यानन्वितार्थत्वं व्यर्थत्वं च LaŚabdeŚe. i. 12. 16; पौरुषेयत्वे च वेदस्य ··· अप्रमाणभूतत्वानन्वितार्थत्वशङ्का स्यात् TantrRaha. 38. 16; 37. 5; एकवचनवत्त्वात् ··· पद्मशब्दस्य अनन्वितार्थत्वं च स्यात् PūrvottaVāNaMā. 147. 16; VīraMi. (Saṁskāra.) 612. 8; संपदिस्तु प्रत्याहारेऽन्तर्भूतोऽप्यनन्वितार्थत्वान्न प्रयुज्यते SiddhāKau. 346B. 2 (*on* iii. 1.40); II the state of having unconnected or isolated meanings मधुकरशब्दस्यानन्वितार्थत्वमन्वितार्थत्वं च पुरुषभेदेनैवैकैवैकशमापतितम् NyāyKa. 6. 2; निरस्ते विवर्ते जातिगुणयोरेकैकाश्रयत्वान्वयो जातिगुणशब्दार्थयोरपि संनिधानेऽस्तु, अनन्वितार्थत्वे वैयर्थ्यात् NayaVi. 264. 2 (*on* i. 1. 24)

अनन्वितार्थपदरचन (ananvitārthapada-racana) *n.* composition of words denoting mutually unconnected meanings वृद्धस्यापि पुरुषायते वाक्येऽनन्वितार्थपदरचनशङ्का ममेव संभवति PrakaPañ. 380. 16; *adj.* composed of words denoting mutually unconnected meanings स तथा व्युत्पन्नः कदाचित्कस्यचिदनन्वितार्थपदरचनं वाक्यमुपलभते PrakaPañ. 380. 14.

अनन्वितार्थपदरचनादि (ananvitārthapadaracanādi) *adj.* composition etc. of words denoting irrelevant meanings न च वेदे कर्ता पुरुषोऽस्ति, तेन तदाश्रितास्तावद्दोषा अनन्वितार्थपदरचनादिहेतवो वेदे शङ्कामपि नावतारयन्ति PrakaPañ. 246. 1.

अनन्वितार्थप्रतिपादक (ananvitārtha-pratipādaka) *adj.* expressive of mutually unconnected (i. e. incompatible) meanings दशदाडिमादिवाक्यमनन्वितार्थप्रतिपादकमपि दृश्यते NyāyMañ. i. 370. 8.

अनन्वितार्थसिद्ध्यर्थम् (ananvitārthasiddhy-artham) *adv.* for the sake of affirmation of the unrelated objects or facts गवादिखुरबिम्बो वा पदमित्युपदिश्यते । अनन्वितार्थसिद्ध्यर्थं दृष्टान्तोऽयं तथा सति BṛĀraUBhVā. i. 4. 994.

अनन्वितार्थापर्यवसान (ananvitārthāparyavasāna) *n.* non-culmination into the mutually unconnected or isolated word-meanings पदानामनन्वितार्थापर्यवसानेऽन्वितपर्यवसाने च भट्टसंमतिमाह VedāntKa. 82. 25 (*on* i. 1. 4)

अनन्वितावस्थ (ananvitāvastha) *adj.* remaining in a mutually unconnected or isolated state अनन्वितावस्थो हि पदार्थोऽभिहितोऽन्वितावस्थां स्वसंबन्धिनीं लक्षयति PrakaPañ. 396. 1; अनन्वितावस्थोऽभिहितोऽन्वितावस्थां लक्षयति TantrRaha. 28. 8.

अनन्वितोभयज्ञान (ananvitobhaya-jñāna) *n.* knowledge of both the members (viz. the major term and the minor term) which are mutually unconnected न चाविज्ञातेऽपि पक्षे हेतुप्रयोगः कार्याय घटते। ... न चानन्वितोभयज्ञानाय । अनन्वयप्रसङ्गात् NyāyKu. 46. 4.

अनन्विष्ट (an-anviṣṭa) *adj.* I not investigated देहादिभूतस्यात्मनोऽपि आत्मा — अनन्विष्टः 'अन्वेष्टव्यः' ... इत्यादिभेदव्यपदेश उपपद्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 56. 12 (*on* i. 1. 17); II not searched (i. e. not found even after searching) य एव (शब्दार्थः) स्यादनन्विष्टस्तत्र शङ्का प्रसज्यते। अनन्तेषु हि देशेषु कः सिद्धः क्वेति गम्यताम् TantrVā. 156. 16 (*on* i. 3. 9)

अनन्विष्य (an-anviṣya) *ger.* not having investigated or searched करिष्यामि प्रयत्नेन भ्रातुरन्वेषणं यदि । युयुधानमनन्विष्य लोको मां गर्हयिष्यति MahāBhā. vii. 102. 12; देव तत्त्वमनन्विष्य वक्तुमेवं न ते क्षमम् KathāSaSāg. viii. 6. 144; नपुंसकाय दत्ताहमनन्विष्य कथं त्वया KathāSaSāg. ix. 6. 88.

अनन्विष्यत् (an-anviṣyat) *adj.* not investigating कर्णोत्पलस्तु राजा स नीतिशास्त्रेष्वशिक्षितः । चारैः प्रजास्वनन्विष्यंस्तत्त्वशुद्धिं निजास्वपि KathāSaSāg. xii. 8. 194.

अनन्वीक्षमाण (an-anvīkṣamāṇa) *adj.* [*f.* -ā] not looking or gazing around अनन्वीक्षमाण एव जुहुयादिति शालीकिः BaudhŚS. iii. 164. 13; पर्षु शकलं सर्वेषु छेपेष्ववक्त्वानन्वीक्षमाण उदक्षं निरस्यति BhārŚS. xi. 11. 7; ĀpaŚS. xv. 11. 7; HirŚS. xxiv. 5.1 (879.4); यास्य स्त्रीणां मुख्या सव्ये पाणौ बृहतीफलम् ... अपामार्गेण सकृदुपमृज्यानन्वीक्षमाणा पत्तदिशस्तो वास्थि गृह्णाति BaudhPiMe. i. 14. 6; ĀgniveGS. iii. 6.3 (151.20); विधृतिलोष्टान् प्रतिदिशमनन्वीक्षमाण उपदधाति BhārPiMe. ii. 4. 18; ii. 4. 26; ii. 5. 1.

अनन्वीत (an-anvita) *adj.* not acquired पौरैरनन्वीतवधूमुखद्युतः ... । दूरेऽभवन् भोजवलस्य गच्छतः शैलोपमातीतगजस्य निम्नगाः ŚiśuVa. 12. 61.

अनन्वीयमान (an-anviyamāna) *adj.* not being accompanied by भेदेनानन्वीयमानमपि मणिकृपाणदर्पणादिषु तत्त्वस्य भेदविरोधात्तत्त्वप्रत्ययेन समुत्सारितनिखिलभेदं मुखमवसीयते SphoṭSi. 167. 1.

अनन्वृचम् (an-anvṛcam) *adv.* not in accordance with the ṛc (i. e. with the Ṛgveda-text) अत्र विभजाथ वीथेति त्रीण्यनन्वृचम् AitĀ. V. i. 1. 29.

अनन्वेषणीयत्व (ananveṣaṇīya-tva) *n.* the state of being that which is not to be investigated भावप्रयोजकाभावादेवाभावोपपत्तौ प्रयोजकान्तरस्यानन्वेषणीयत्वाच्च Nyāyāmṛ. 421A. 8.

[1]अनप् (a-nap) (Gr.) I non-neuter stem सुडनपः JaineVyā. i. 1. 32; अध्वर्युक्रतुरनप् JaineVyā. i. 4. 80 (Vṛtti तेषामध्वर्युक्रतूनामनपुंसकलिङ्गानां द्वन्द्व एकवद् भवति); रोऽनपोऽच्युः ŚākaṭāVyā. i. 2. 222 (comm. तिसृ, चतसृ, इत्येतयोः ऋकारस्यानपुंसकस्य तत्संबन्धिन्यन्यसंबन्धिनि वा अजादौ सुपि परे रेफो भवति । तिस्रः । चतस्रः ।...अनप इति किम् ? प्रियतिसृणि । प्रियचतसृणि); II non-neuter case-ending द्यनन्सुट्यन् ŚākaṭāVyā. i. 2. 109 (comm. पथ्यादीनां नकारान्तानां शौ अनपुंसकविषये ... अन्त्याजादेरविलयमादेशो भवति)

[2]अनप् (an-ap) (Gr.) verbal base not having the conjugational sign *ap* (= P.'s *śap*, iii. 1. 68) (i. e. verbal base other than that of the Ist conjugation) भावादिङे वोदुङोऽब्वतः ।... अनपस्तु क्षुधितम् MugdhaBo. 26. 105 (162.2)

[3]अनप् (an-ap) *f.* other than water प्रतिवचनावसरे प्रथमाहुतिस्थाने यद्यनपो होम्यद्रव्यं श्रद्धां नामावतारयेत्— ततः अन्यथा प्रश्नोऽन्यथा प्रतिवचनमित्येकवाक्यता न स्यात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 533. 7 (*on* iii. 1. 5); पञ्चम्यामाहुतावपां पुरुषवचस्त्वप्रकारे पृष्टे प्रथमायामाहुतौ अनपां श्रद्धाया होतव्यताभिधानमसंबद्धमनुपपन्नं च Bhām. 529.15 (*on* iii. 1. 5)

अनप (an-apa) *adj.* [P. v. 4. 74] not containing any water, waterless (i.e. dry) अनपं सरः MugdhaBo. 6.90 (64.16); (anapa) *m.* name of a person (father of Śrīdhara) अनपस्य सुतो जातः श्रीधरः BhaviP. 592A. 22 (iii(4). 22. 27)

अनपकरण (an-apakaraṇa) *n.* (in law) non-payment, non-delivery [MW.]; cf. **अनपकर्मन्, अनपक्रिया.**

अनपकर्तुम् (an-apakartum) *inf.* not to harm उपकर्तुमनपकर्तुं प्रियाणि वक्तुम् ... कुलानुचितानामुचितमेतत् SūktiRa. 168. 22.

अनपकर्मन् (an-apakarman) *n.* non-repayment पार्थिवः ।... पश्येत् कार्याणि ... तेषामाद्यमृणादानम् ... दत्तस्यानपकर्म च ManuSm. 8. 4; अनपकर्म अप्रत्यर्पणम् ManvaVi. 875.16 (*on* 8. 4)

अनपकर्ष (an-apakarṣa) *m.* A absence of taking or transferring (an expression from the textual context or the context of occurrence) न चावाधसंभवे तद्युक्तमतोऽर्थवादत्वादनपकर्ष इति TantrVā. 43.9 (*on* i. 2. 24); अपकर्षपक्ष एवैतत् । अनपकर्षे क्रमविधानादेव तत्सिद्धेः CaturCin. iii(1). 297 20; iii(2). 536.7; तस्योत्तरसूत्रगतस्य क्रमेणेति पदस्यापकर्षानपकर्षाभ्यां व्याख्याद्वयस्य संभवात् RasGaṅ. 67.8; B absence of lower degree सर्वोपकृष्टः संघातश्चेति व्याघातः । संहन्यमानापेक्षयानपकर्षादिति TātpaṬ.(Vā.) 401. 21 (*on* ii. 1. 36); [non-degradation, superiority, MW.]

अनपकर्षकत्व (anapakarṣaka-tva) *n.* the state of being that which does not lower or diminish काव्यात्मभूतस्य रसस्यानपकर्षकत्वे तेषां (श्रुतिदुष्टादीनाम्) दोषत्वमपि नाङ्गीक्रियते SāhiDa. 10. 1.

अनपकर्षण (an-apakarṣaṇa) *n.* absence of lowering or degrading न ह्यन्यं प्रति स्वभावोऽतद्भावो भवति, तस्य तेनानपकर्षणात् अन्येन चानुत्कर्षणात् PramāVāSvopVṛ. 105.18.

अनपकार (an-apakāra) *m.* absence of offence or harm or injury, non-aggression अनित्यस्तु शत्रुरपकारादनपकाराद् वा शाम्यति ArthŚā. ii. 303. 1 (7.10); ii. 332. 3 (7. 14); *adj.* who has done no harm, non-hostile भेदं वा ब्रूयात् — अनपकारो यथाहमेतैः संभूयाभियुक्तः तथा त्वामप्येते संहितवलाः स्वस्था व्यसने वाभियोक्ष्यन्ते ArthŚā. ii. 329.6 (7.14)

अनपकारक (an-apakāraka) *adj.* not harmful कृतघ्नव्रन्योऽपकारकेष्वपि भूतेषु हितोऽनपकारकः Aparā. 951.21 (*on* 3. 57)

अनपकारिन् (an-apakārin) *adj.* [*f.* -iṇī] not doing any harm, not harmful अयमभिहतोऽनपकारी MahāBhā. i. 3. 8; i. 46. 4; त्वामहं जीवितस्यार्थे साध्वीमनपकारिणीम् । परित्यक्तुं न शक्ष्यामि MahāBhā. i. 145.33; एष नः शत्रुरत्नन्तम् ... सात्वतीसुतः ।... न हितोऽनपकारिणाम् MahāBhā. ii. 42. 6; iii. 281. 89; xi. 14. 19; (धृतराष्ट्रपुत्रः) मिथ्यावृत्तः स सततमस्मास्वनपकारिषु MahāBhā. xii. 7. 22; त्वत्कृते चापि भरतं लजाम्यनपकारिणम् Rāmā. ii. 238*(2); ii. 1778*(1); हत्वा बाणेन काकुत्स्थ मामिहानपराधिनम् (v. l. ज्वलतानपकारिणम्) Rāmā. iv. 17.31; अलं निशाचरैर्द्दष्टैर्नैरनपकारिभिः ViṣṇuP. i. 1. 20; BhaviP. 128A. 27 (i. 75. 5); अनपकारिणं जिघांसतो घृणानुवर्तेत एव SaraKaṇṭhā. 579. 21; (न निन्दाताडने कुर्यात्) एतच्चानपकारिणि Mitā. 52. 14 (*on* 1. 155); क्षान्तं कृतापराधं प्रत्यप्यनपकारिणम् ... एनं महापातकजान्यपि पापानि न स्पृशन्ति Aparā. 1215.2 (*on* 3.310); अहिंसकान्यनपकारीणि ManvaVi. 615. 16 (*on* 5.45); न ह्युन्मत्ता अनपकारिणमपाकुर्वते NyāySu.(Ja.) 232B. 9 (*on* ii. 1. 1); Anyo. 470; ऋत्विग्याज्यमदुष्टं यस्त्यजेदनपकारिणम् । अदुष्टं चर्त्विजं याज्यो विनेयौ तावुभावपि ŚukraNī. 4(5). 313.

अनपकुर्वत् (an-apakurvat) *adj.* I not harming or injuring विपक्षजातिमात्रोऽपि क्षुद्राननपकुर्वतः ।... उपेक्षध्वं तरस्विनः Yādavā. 22.33; II not removing शक्तिमनपकुर्वतां मन्त्रादीनां न प्रतिबन्धकत्वम् TattvCin. ii(2). 114. 1.

अनपकृत (an-apakṛta) *adj.* [*f.* -ā] not harmed, not wronged मय्येव प्रहरैहि त्वं न स्त्रियं हन्तुमर्हसि । विशेषतोऽनपकृते (v. l. °तां) परेणापकृते सति MahāBhā. i. 141. 3; कथमुत्सृज्य गन्तासि वश्यां भार्यामनुव्रताम् । विशेषतोऽनपकृते(v. l. °तां) परेणापकृते सति MahāBhā iii. 60.5 (but Bhār-

BhāDī. अनपकृते अपकाराभावे); (अनाक्षारितपूर्वो यस्त्वपराधे प्रवर्तते । प्राणद्रव्यापहारे च प्रवृत्तस्याततायिता) अनाक्षारितोऽनपकृतः DaṇḍaVi. 240. 16.

अनपकृतपूर्व (an–apakṛtapūrva) *adj.* who has committed no offence or harm previously मन्त्रणयोग्या अमात्या उक्ता — महाभारते, मन्त्रनिश्चयतत्त्वज्ञषाड्गुण्यगुणवेदिनः । शक्तान् कुलोचितान् भक्ताननाक्षारितपूर्वकान् । अनाक्षारितपूर्वकान्, अनपकृतपूर्वान् VīraMi.(Rājanīti.) 311.2.

अनपकृत्य (an–apakṛtya) *ger.* not having done any harm, not perpetrating hostility (अभियोक्तारम्) उत्तिष्ठमानं संधिना ··· प्रतिव्यूहेत । ··· अपकारान्तेषु चास्य दूतं प्रेषयेत् । अनपकृत्य वा संधानम् ।··· याचेत ArthŚā. iii. 156. 1 (12.1); कस्य रक्तोन्मुखी गाढरूढान्तर्विपदुःसहा । तिष्ठेदनपकृत्य स्त्री भुजगीव विकारिता KathāSaSāg. vi. 1. 187.

अनपकृष्ट (an–apakṛṣṭa) *adj.* 1 not taken away or transferred (from the textual context or context of occurrence) अनपकृष्टेनैव द्वादशाहीनस्येति वाक्येन साह्नस्य तिस्र उपसदः कार्याः Bhām. 275.4 (*on* i. 3.40); तमनपकृष्टः स्वदेवताकं पुरोडाशं प्रति (विधिः) NyāySu.(So.) 82. 1 (*on* i. 2. 24); 2 not lower (than husband's caste) व्यभिचारिणीम् ··· पत्नीम् ··· धिक्कृतां क्षामाङ्गीं वा भूतलशायिनीं स्वगृह एव वासयेत् । इदं चानपकृष्टे वर्णे व्यभिचारे VīraMi. 133. 22 (*on* 1. 70)

अनपकृष्टधन (anapakṛṣṭa–dhana) *n.* excellent (*lit.* not inferior) wealth सुवर्णरजतभूमिरत्नाद्यनपकृष्टधनं तु राज्ञ एव समर्पणीयम् ManvaMu. 264. 25 (*on* 7. 96)

अनपकृष्टवर्ण (an–apakṛṣṭavarṇa) *adj.* not of a lower caste यदा पुनरुक्तदातृगानभावस्तदा स्वयं कन्यैव गम्यं अनपकृष्टवर्णं पातित्यादिदोषरहितं वरं भर्तारं कुर्यात् VīraMi. 128. 12 (*on* 1. 64); देवरः पत्युर्भ्राता ··· सगोत्रोऽनपकृष्टवर्णः ऋतुसमये घृताभ्यक्तसर्वाङ्गो गच्छेत् VīraMi. 131. 21 (*on* 1. 68)

अनपकृष्टवृत्ति (an–apakṛṣṭavṛtti) *adj.* whose conduct is not low or mean, of unblamable conduct क्षत्रियस्य राज्ञो बु(? ज्ञोऽबु)द्धिपूर्वकम् अनपकृष्टवृत्तेः ब्राह्मणहननेऽश्वमेधः ManvaVi. 1381.13 (*on* 11. 74)

अनपक्रम (án–apakrama) *m.* A not going away (अध्वर्युः) सकृदतिक्रम्याश्रावयति यज्ञस्याभिक्रान्त्या अनपक्रमाय AitBr. 4. 9(110); अथोऽउत्क्रमायानपक्रमाय शतमानं भवति ŚatBr. XIII. iv. 2. 10; XIII. v. 2. 10; अनुष्टुभं गायति । वाग्वा अनुष्टुप् । तामर्वाचीमभिनुदन् गायति वाचोऽनपक्रमाय JaimiBr. 1.102; अग्निष्टोमसाम ··· पशूनामनपक्रमाय JaimiBr. 1. 172; पश्वर्थापि सत्यनपक्रमं कुर्वती पशोः संनिपत्योपकरोति ṬupṬ. 45. 3 (*on* iv. 4. 23); cf. **अनपक्राम**; B non-removal, non-disappearance व्यर्थविशेषणप्रयोगेऽपि विशेष्यमात्रव्याप्तेरनपक्रमात् NyāyPari. 281.2; *adj.* not having an exit for going away मासर्तुदेवाः प्रजापतिं तं दीक्षयित्वानपक्रमं गमयित्वाब्रुवन् AitBr. 19.3 (510) (Sāy. अध्वानमनपक्रमं निर्गमनरहितम्); पशूनामाहवनीयः स्व एवैनांस्तद्गोष्ठेऽनपक्रमे दधाति KauṣīBr. 18. 6 (81. 16)

अनपक्रमण (an–apakramaṇa) *n.* A absence of going away or of departure गोआयुषी दशरात्रं व्रतातिरात्रेऽक्षयणादनपक्रमणाद्वेत्यनपक्रमणाद्वेति NidāSū. 91. 16 (5.10); अनपक्रमणात्तेन पश्वङ्गं रशना भवेत् । न हि यूपस्य रशना किंचिद् दृष्टं करोति पशोस्त्वनपक्रमणं कुर्वती भवति दृष्टार्था ŚāstrDī. 400.11 (*on* iv. 4. 9); प्राकृतयोरेवासत्तिभावानपक्रमणरूपदृष्टप्रयोजनयोरुत्करपरिधिविधिः ŚāstrDī. 683. 11 (*on* x. 3. 3); B not turning away, not declining अनिन्द्येनामन्त्रितो नापक्रामेदिति कात्यायनवचनेनानपक्रमणस्य विधानात् CaturCin. iii(1). 1040.4; iii(1). 427. 3.

अनपक्रमणद्वार (anapakramaṇa–dvāra) *n.* [Inst.] by not allowing (the sacrificial animal) to go away आग्नेयस्य रशना तदर्था । तस्य हि सानपक्रमणद्वारेणोपकरोति ṬupṬ. 43. 22 (*on* iv. 4.22); त्रिवृत्प्रातिपदिकाभिहिता रशनैव पश्वर्थत्वेन विधीयते । तस्याश्च तदङ्गत्वं दृष्टेनैवानपक्रमणद्वारेण TantrRa. 218.13.

अनपक्रमणवाक्य (anapakramaṇa–vākya) *n.* statement of not turning away, statement of not declining न चैतावता भोक्तुरव्यवहार्यत्वदण्डयत्वमहाप्रायश्चित्तानां प्रसक्तिः । अनपक्रमणवाक्येन भोजनविधेः पापलाघवात् CaturCin. iii(1). 1041.11.

अनपक्रमणसाधनत्व (anapakramaṇasādhana–tva) *n.* the state of being the means of not allowing (the sacrificial animal) to move away यूपकार्ये पशुनियोजनादौ अनपक्रमणसाधनत्वेनादित्यविधेरशक्यत्वात् MīmāKau. i. 281. 18 (*on* i. 4. 25)

अनपक्रमणार्थे (anapakramaṇārthe) *adv.* for the sake of not going away (of the *āgneya paśu*) (रशना) ननु पशोरन्यानपक्रमणार्थे विद्यत एव ṬupṬ. 43.23 (*on* iv. 4. 22)

अनपक्रमणी (an–apakramaṇī) *adj.* (*f.*) not going away यथा नया(वाचा) वदति तथैभ्योऽनपक्रमणी भवति (वाक्) JaimiBr. 3. 307.

अनपक्रमिन् (án–apakramin) *adj.* [*f.* -iṇī] A not going away, not departing एतें वै सजातास्तानस्मिन् दधाति तानस्मादनपक्रमिणः करोति MaiS. ii. 3. 2 (ii. 29.16); ii. 3. 5 (ii. 33. 13); अभिनिधास्युक्तैवैतदुनपक्रमि कुरुते तद्बुवनपक्रमि युक्तेनेऽन्तः ŚatBr. I. ii. 4.16; ŚatBr.(K.) II. ii. 2.9; ततो वै तेषामिन्द्रो यज्ञमुपावर्तत । तत एभ्योऽनपक्रम्या(v. 1. °म्य)भवत् JaimiBr. 3. 160; स(प्रजापतिः) एतत् सामापश्यत् । तेनास्तुत । ततो वै तं पशवोऽभ्यावर्तन्त । ततोऽस्माद् अनपक्रमिणोऽभवन् JaimiBr. 3. 230; 1. 164; 3. 268; cf. **अनपक्रामिन्**; B I not forsaking, faithful, loyal त˚(सेनान्यम्) स्वमुनपक्रमिणं कुरुते (राजा) ŚatBr. V. iii. 1. 1; ŚatBr.(K.) VII. i. 4. 2; ता˚(महिषीम्) स्वामुनपक्रमिणीं कुरुते (राजा) ŚatBr. V. iii. 1.4; ŚatBr. (K.) VII. i. 4.5; ŚatBr. V. iii. 1. 5–9; ŚatBr.(K.) VII. i. 4. 6-10; तौ स्वावुनपक्रमिणौ कुरुते ŚatBr. V. iii. 1. 10; ŚatBr.(K.) VII. i. 4. 11; B II not leaving, submissive ब्रह्मणा चैवैतत्क्षत्रेण चैतौ वुर्णावभितः परिगृहीतावनपक्रमिणौ कुरुते ŚatBr. VI.iv. 4. 13.

अनपक्रम्य (an–apakramya) *ger.* [w. r. for अनपक्रमी, VIŚVA.] JaimiBr. 3. 160.

अनपक्रान्त (án–apakrānta) *adj.* not gone away, not departed सर्वा वा अस्मादेता देवता अपक्रान्ताः स्वपतो भवन्ति प्राण एवास्मादुनपक्रान्तो भवति ŚatBr.(K.) IV. ii. 2. 23.

अनपक्रान्ति (an–apakrānti) *f.* not going or running away वीर्येणैव तत्क्षत्रेण चोभयतः पशून् परिगृह्णाति स्थित्या अनपक्रान्त्यै GopBr. ii. 6.7 (252. 7, 12)

अनपक्राम (an–apakrāma) *m.* not going away, non-departure वाग् वा अनुष्टुप् । तामर्वाचीमभिनुदन् गायति वाचोऽनपक्रामाय JaimiBr. 1. 260.

अनपक्रामत् (an–apakrāmat) *adj.* not going away, not retreating ता (अग्नीषोमौ) एतमनपक्रामन्तौ गोपायतः (भागधेयम्) KāṭhS. 7. 5 (i. 66. 14)

अनपक्रामिन् (an–apakrāmin) *adj.* not going away तस्य (श्यैतसाम्नः) वसु इत्येव निधनमुपैत् । तत् पशवो वै वसु । ततो वै तं (प्रजापतिम्) पशवोऽभ्यावर्तन्त । ततोऽस्मादनपक्रामिणोऽभवन् JaimiBr. 1. 148; 1.160; ब्रह्मणैवैतत् क्षत्रं दधार क्षत्रेण ब्रह्म । तथा हास्माद् राष्ट्रमनपक्रामि भवति JaimiBr. 1. 182; 3. 164; 3.213; cf. **अनपक्रमिन्**.

अनपक्रामुक (an–apakrāmuká) *adj.* [*f.* -ā] [P. vi. 2. 160] not going away अनपक्रामुका अस्मात् पशवो भवन्ति MaiS. iv. 2.4 (iv. 26. 12); PañcBr. xix. 6. 3; विशमेवास्मा अनुनियुनक्त्यनपक्रामुकास्माद् विड् भवति PañcBr. vi. 10. 10 = xviii. 1. 14; xix. 12. 6; xix. 16. 6; एतद् वा एतस्या अप्येवैतर्हि भयमपक्रमादेवैतस्यै हैव तद् देवतायै, अनपक्रामुका हास्य वाग् भवति य एवं वेद VādhūŚS. iv. 48. 8.

अनपक्रिया (an–apakriyā) *f.* I resumption दत्तस्यैषोदिता धर्म्या यथावदनपक्रिया ManuSm. 8. 214; वेतनं कर्ममूल्यं, तस्यानपक्रिया ··· समर्पितस्य वा परावर्तनम् SmṛtiCan. iv. 470. 4; II non-payment (of what is due) अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि वेतनस्यानपक्रियाम् ManuSm. 8. 214; ऋणानामनपक्रिया ।··· नास्तिक्यं चोपपातकम् ManuSm. 11. 65; AgniP. 168. 35; देवर्षिपितृऋणानामनपक्रिया ViṣṇuSm. 37. 29; ऋणानां चानपा(v. 1. प)क्रिया ।··· उपपातकम् YājñaSm. 3. 234; वेतनं कर्ममूल्यं, तस्यानपक्रिया भृत्यायासमर्पणम् SmṛtiCan. iv. 470. 4; अथ वेतनस्यानपक्रिया VyavaNi. 312. 11.

अनपक्षेयतमा (anapakṣeyá–tamā) *adj.* (*f.*) [P. vi. 2. 160] most unlikely to decay (i. e. ever youthful) ते देवा अब्रुवन्त्स्त्रीकामा वै गन्धर्वा वाचमेवं संभृत्य यथा योषिदनपक्षेयतमेव तया निष्क्रीणामेति MaiS. iii. 7. 3 (iii. 77.17) (but *nt.*, w. r. for अनपक्षेप्य˚ — not to be sent away)

अनपग (án–apaga) [an–apagá in ŚatBr. XIV. v. 1. 10] *adj.* [*f.* -ā] not going away, not departing or leaving (i. e. constant, ever-present) इहैव स्तेतो मापगातेत्याह ध्रुवा एवैना अनपगाः कुरुते TaiS. I. v. 8. 2; II. i. 1. 2; तानस्मादनपगान् करोति KāṭhS. 11. 8 (i. 155. 9) = 37. 16 (iii. 96. 8); द्विपदो नुश्चतुष्पदः । ध्रुवाननपगान् कुरु TaiBr. III. iii. 11. 2; BhārŚS. iii. 12.12; HirŚS. ii. 6.15 (237.3); द्वितीयोऽनपगा इति वा अहमेतमुपासे ŚatBr. XIV. v. 1. 10 = ŚāṅkhāĀ. 6.12 (24. 2) = BṛĀraU. ii. 1. 11 = KauṣīBrU. 4. 12; स यज्ञोपवीतं कृत्वाप आचम्य तदेवानपगो भवति JaimiŚS. 5 (Vṛtti स प्रस्तोता ··· तत्रैव भवति); श्वः कर्मणेऽनपगा भवन्ति JaimiŚS. 7; छायेवानपगा राजन् सततं वशवर्तिनी । भविष्यामि MahāBhā. i. 112. 23; iii. 62. 27; iv. 4. 37; v. 30. 10; यस्मिन् दानं दमः शौचमहिंसा ह्रीर्धृतिः क्षमा । अनपायीनि सर्वाणि (v. 1. सर्वाण्यनपगानि स्म) नित्यं राज्ञि युधिष्ठिरे MahāBhā. vii. 131. 12; यैः कैश्चित् संमतो लोके गुणैः स्याद् पुरुषो नृषु । भवत्यनपगान् सर्वांस्तान् गुणाँल्लक्षयामहे MahāBhā. xii. 215. 9; xii. 234. 26; xii. 276. 5;

xii. 302.1; छायां स्वपुत्रसदृशीं सर्वतोऽनपगां सदा। द्रक्ष्यसे त्वं च लोकेऽस्मिन् MahāBhā. xii. 320.37; सागरादनपगा हि जाह्नवी KumāSam. 8.16; द्विधु द्वितीयोऽनपगः सद्वितीयः सदैव सः BṛĀraUBhVā. ii. 1.77; चिन्तयेत्तत्रदेवेशक्रमध्ये देवीं दिगम्बराम्।··· यावच्छरीरपातं तु छायेवानपगास्य सा TantrRā. 8.100.

अनपगत (an-apagata) *adj.* [*f.* -ā] I not gone away, not departed (i.e. constant, everpresent) चरमोपजाते पूर्वस्मिंश्चानपगत इति वक्तव्यम् MahāBh. ii. 383.1 (*on* v. 2.48); (पापे) यदि नाम वचनसामर्थ्या(?थ्र्या)दिहानपगतेऽपि संव्यवहार्यत्वं भवति, भवतु BālaKrī. ii. 79.23 (*on* 3.212 (1222)); (आचार्ये इष्टोऽनपगो विधेयः) अनपगः अस्मत्पक्षादनपगतः MahāBhāraDī. *on* v. 30.10; II not swerving from सर्वथा नामधेयप्रतिपक्षो गुणविधिः स च फलसंबन्धेऽप्यनपगतः TantrVā. 290.10 (*on* i. 4.3); (सुनोजा अनपच्युतः) अनपच्युतः स्वाधिकारादनपगतः Sāy. *on* ṚV. x. 26.8; अकुण्ठस्मृतिः = भगवत्पदतोऽन्यत् सारं नास्तीत्येवंरूपा अकुण्ठा अनपगता स्मृतिर्यस्य सः VīraMi. (Bhakti.) 6.8.

अनपगतपरिमला (anapagata-parimalā) *adj.* (*f.*) I who has not lost sexual pleasure (i. e. enjoying sex) अयि सहचरि रुचिरतरगुणमयी अदिमवसतिरनपगतपरिमला। स्रगिव निवस ChandoMañ. 2.217; II whose fragrance is not faded, ChandoMañ. 2.217.

अनपगतलेप (anapagata-lepa) *adj.* from which the sticking (substance) has not gone away उच्छिष्टस्नेहादिभिर्लिप्तानां मृद्भस्मोदकादिभिरनपगतलेपानाम् ··· पात्राणाम् ··· शुद्धिः Mitā. 63.5 (*on* 1.185)

अनपगत्व (anapaga-tva) *n.* the state of not going away or not being separated अनपगत्वम् अवियुक्तता चान्योऽन्यं दिशामश्विनोश्च BṛĀraUBh. 225.16 (*on* ii. 1.11)

अनपगधू (an-apagadh) *f.* (woman) not embraced तद् आहुः पुंसः पूर्वा कार्या स्त्रिया उत्तराः। तथा यजमानस्यानपगद्भ्यः(? 'गद्भ्यः) प्रजा जायत इति JaimiBr. 2.185; तद् आहुः पुंसः पूर्वा कार्या स्त्रिय उत्तराः। तथा सुम्वाणस्यानपगद्भ्यो राजपुत्र आजायत इति JaimiBr. 2.198.

अनपगम (an-apagama) *m.* not going away, non-disappearance, non-removal (शुद्धादुःखसुखानि हि) शुद्धकानि च तानि ··· अधोभूम्युद्वेगानपगमात् वैराग्यपथत्वाच्च नास्वादनासंप्रयुक्तानि AbhidhKoBh. 448.1 (*on* 8.22); संस्कृतेष्वपि जातेरनपगमात् तन्निमित्तातिक्रमो न शक्यो वक्तुम् TantrVā. 305.10 (*on* i. 4.10); सकृत्कृतेऽपि कृतप्रायश्चित्ततया यावज्जीवमनपगमात् किमित्यसंव्यवहार्यः स्यात् BālaKrī. ii. 82.9 (*on* 3.212(1222)); ii. 128.6 (*on* 3.254 (1260)); ŚrutaPra. ii. 369.20 (*on* ii. 3.32); परानुभवादौ स्वसत्तैव स्वविषयभासकत्वरूपस्य ··· अनुभूतिलक्षणस्य स्वानुभवसिद्धस्यानपगमात् ŚatDū. 110.27; न च परमाणुः प्रत्यक्षः येन तदपगमानपगमौ प्रत्यक्षेण शक्यनिश्चयौ NyāySu.(Ja.) 394A.13 (*on* ii. 2.7); यदि हि शास्त्रस्थाः जातिमपहाय प्रयुञ्जीरन् तदा विरोधः स्यात् त्वेवमस्ति। तत्रापि जातेरनपगमात् MayūMāli. 76.4 (*on* i. 4.8); पुरुषसंप्रयोगमात्रापनोद्यस्य कन्यात्वस्य संस्कारमात्रेणानपगमात् संस्कृताया अपि कन्याशब्दवाच्यत्वात् BālamBha. iii. 37.17 (*on* 3.16); LaŚabdeŚe. ii. 62.8.

अनपगमन (an-apagamana) *n.* not going away, non-disappearance (श्वः कर्मणेऽनपगा भवन्ति) यज्ञदेशाद् ऋत्विग्यजमानानामनपगमनस्य सिद्धत्वादिदं वाक्यमनर्थकम् Vṛtti on JaimiŚS. 7; अज्ञातव्यस्यापि इन्द्रियाधिष्ठान क्षोभेऽपि मात्रया इन्द्रियशक्तेरनपगमनादक्षिस्यग्रहस्याविरोधात् NyāySiA. 202.5.

अनपगामिनी (án-apagāminī) [accent?] *adj.* (*f.*) not leaving, not deserting, constant, everpresent तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ṚV.(Khila.) ii. 6.2; ii. 6.15; भर्ता मां च नित्यमनुव्रतः। भर्तारमपि तं वीरं छायेवानपगा सदा (v. 1. °गामिनी) MahāBhā. iii. 62.27; अथ नार्मि स्मरेद् बुधः। तद्धर्मधर्मिणीं शक्तिं ब्रह्मणोऽनपगामिनीम् AhirbuS. 21.7; उपायांश्चतुरः शक्र श्रृणु मत्श्रीतिवर्धनान्। यैरहं परमां प्रीतिं यास्याम्यनपगामिनीम् LakṣmīT. 15.16; गृहाण मातरं विष्णो महिषीं वल्लभां तव।··· लक्ष्मीमनपगामिनीम् PadmP. iii. 10.11; KathāSaSāg. x. 1.82.

अनपघट्टक (an-apaghaṭṭaka) *adj.* not having anyone to restrain oneself, not pushing away from misbehaviour 'अणोहट्टए'त्ति अकार्ये प्रवर्तमानं तं हस्ते गृहीत्वा योऽपहरति-व्यावर्तयति तदभावादनपहट्टकः अनपघट्टको वा JñātāDhaṬ. 238A.2.

अनपघन (an-apaghana) *m.* [P. iii. 3.81] epithet of the God of love (*lit.* bodiless) (मन्मथः कामः ···। कायपर्यायरहितो मदनो मकरध्वजः) विदेहः। अकायः। अनङ्गः। अनपघनः। अवपुः।··· मदनः comm. *on* NāmMā. 77.

अनपचय (an-apacaya) *m.* absence of decay निष्कासितुं हृदयसंचिततीव्रवैरं संदर्शितप्रकटकूटघनोपचारे। लोभास्त्वयानपचयैः पुनरावृत्तेव(?)प्राप्तः किमु प्रसममर्थवशादनर्थः SamaMā. 1.20.

अनपचायितृ (an-apacāyitṛ) *adj.* not honouring or respecting तानङ्गिरसाचाय यद् वोऽहं घोरसंस्पर्शतमोऽस्म्यनपचायितारो मनुष्याः कथं वस्तद् भविष्यति यन्मनुष्येष्विति KauṣīBr. 1.1 (1.3)

अनपचाय्यमान (án-apacāyyamāna) *adj.* not being revered इन्द्रं वै स्वा विशो मरुतो नापाचयन्। सोऽनपचाय्यमान एतं विघनमपश्यत् TaiBr. II. vii. 18.1.

अनपचार (an-apacāra) *m.* non-deviation from what is to be done, propriety पदार्थानामनपचारो यथाप्राप्तकरणमभ्रेषः KāśiVṛ. *on* iii. 3.37; तस्मादन्यः शास्त्रश्चारोऽनपचारः। ··· यथाप्राप्तस्य करणम् Nyās. i. 694.11 (*on* iii. 3.37); कुत्सितश्चारोऽपचारः, तस्मादन्यः प्रशस्तः चारोऽनपचारः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 3.37.

अनपचारचारु (anapacāra-cāru) *adj.* pleasing because of the absence of wrong doing समीक्ष्य सम्यग्भुवि कृत्यवस्तु यः प्रतीक्षते देशकालादिसाधनम्। भवन्ति तस्यानपचारचारवः क्रियाविशेषा न विपाकनीरसाः HarVi. 12.25.

अनपचारिन् (an-apacārin) *adj.* not doing the wrong thing, not guilty एता दैवानुरोधिन्यो द्वेषिण्य इव रागिणम्। पीडयन्ति जनं धाराः पतन्त्योऽनपचारिणम् Bhaṭṭi. 7.9 (comm. अनपचारिणमतच्छीलमनपराधिनमित्यर्थः)

अनपचित (an-apacita) *adj.* not decaying, not diminished (तत्तत् पितॄणां भवति परत्रानन्तमक्षयम्) सर्वमन्नम् ··· श्रद्धायुक्तः पितृभ्यो ददाति तदनन्तकं सर्वकालमक्षयमनपचितं परलोके पितृतृप्तये भवति ManvaMu. 140.12 (*on* 3.275)

अनपचिता (an-apacitā) *adj.* (*f.*) [P. vii. 2.30] not honoured, despised अनपचिता परिवृत्ती LāṭyāŚS. ix. 10.2 (comm. यजमानस्य या अनपचिता पत्नी स्यात् अपूजिता तस्याः सांव्यवहारिक्येव संज्ञा परिवृत्तीति)

अनपचितावयवम् (an-apacitāvayavam) *adv.* without the decay of the component parts यस्य तु अनपचितावयवं निरुध्यते अनुपचितावयवं चोत्पद्यते तस्याशेषनिरोधे निरन्वये वापूर्वोत्पादे न कारणमुभयत्राप्युपलभ्यते NyāyBh. 202.2 (*on* iii. 2.12)

अनपच्छादयत् (an-apacchādayat) *adj.* I not covering वेदिं स्तृणन्ति यथापदलोमा धातुशो धुन्वन्तो वानपच्छादयन्तो धिष्ण्यान् खरोपरवोत्तरवेदिं च MānŚS. 69.5; II not withholding, not concealing (पुत्रमिवैनमनुकाङ्क्षन् सर्वधर्मेष्वनपच्छादयमानः सुयुक्तो विद्यां ग्राहयेत्) शिष्यम् ··· सर्वेषु धर्मेषु किंचिदप्यनपच्छादयन्नविगूहन् ··· विद्यां ग्राहयेत comm. *on* HirŚS. xxvi. 2.112 (40.3)

अनपच्छादयमान (an-apacchādayamāna) *adj.* not withholding, not concealing पुत्रमिवैनमनुकाङ्क्षन् सर्वधर्मेष्वनपच्छादयमानः सुयुक्तो विद्यां ग्राहयेत् HirŚS. xxvi. 2.112 (40.1); ĀpaDS. i(2). 8.25 (Ujjvalā अनपच्छादयमानोऽगूहन्)

अनपच्छेद (án-apaccheda) *m.* non-interruption, continuity ऐन्द्रं वै सद ऐन्द्राण्युक्थान्युक्थानां संतत्या उक्थानामनपच्छेदाय MaiS. iv. 6.5 (iv. 86.10)

अनपच्छेदवत् (an-apacchedava(n)t) *adj.* (performance) not involving break प्रतिहर्तृमात्रापच्छेदे उद्गातुरनपच्छेदवति प्रयोगे LaCandr. 382.23.

अनपच्युत (án-apacyuta) *adj.* A (inanimate) immovable, not falling off, not dropping, firm, steadfast य ईं जजान स्वर्यं सुवज्रमनपच्युतं सदसो न भूम ṚV. iv. 17.4; अस्माकं धृष्णुया रथो द्युमाँ इन्द्रानपच्युतः। गव्युरश्वयुरीयते ṚV. iv. 31.14; सं छायया दधिरे सिध्रयाप्स्वा। महीमस्मभ्यमुरुषामुरु ज्रयो बृहत् सुवीरमनपच्युतं सहः ṚV. v. 44.6; संवननं नाश्व्यं तष्टेवानपच्युतम् ṚV. x. 93.12; B (animate) firm, steadfast, unflinching उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह। मघवाना सुवीरावनपच्युता ṚV. viii. 26.7 (Sāy. अपच्यावयितारौ न); युध्मं सन्तमनर्वाणं सोमपामनपच्युतम् ṚV. viii. 92.8; गिरा वज्रो न संभृतः सबलो अनपच्युतः। ववक्ष ऋष्वो अस्तृतः ṚV. viii. 93.9; AV. xx. 47.3; xx. 137.14; MaiS. ii. 13.6 (ii. 155.11); KāṭhS. 39.12 (iii. 129.1); TaiBr. I. v. 8.3; JaimiBr. 3.208; (सोमं) अभ्यर्षानपच्युतो रयिं नृमत्सु सासहिः ṚV. ix. 4.8; वज्रश्च यद् भवथो अनपच्युता समत्स्वनपच्युता ṚV. ix. 111.3; SV. II. vii(3). 10.2; SV. (Jaimi.) iv. 1.2; विश्वस्यार्थिनः सखा सनोजा अनपच्युतः ṚV. x. 26.8; [keeping to or faithful for ever, MW.]

अनपजय्य (an-apajayyá) *adj.* [P. vi. 1.81] not possible to be conquered, unconquerable एतेन वै यमोऽनपजय्यममुष्य लोकस्याधिपत्यमाश्नुतानपजय्यममुष्य लोकस्याधिपत्यमश्नुते यामेन तुष्टुवानः PañcBr. xi. 10.22; यो वा एवं धुरो वेदानपजय्यमात्मने च यजमानाय च लोकं जयति ṢaḍviBr. ii. 3.15; तस्मादेषां जितमनपजय्यं तस्माद् यश एव ह वा अस्य जितमनपजय्यमेवं यशो भवति ŚatBr. III. iv. 2.8; ŚatBr.(K.) IV. iv. 2.4; *m.* invincible nature deified अनपजय्याय स्वाहा TaiBr. III. i. 5.5.

अनपजय्यम् (an-apajayyam) *adv.* so as to be invincible or un-

assailable विष्णुमुखा वै देवाश्छन्दोभिरिमान् लोकाननपजय्यमभ्यजयन् यद्विष्णुक्रमान् क्रमते । विष्णुरेव भूत्वा यजमानश्छन्दोभिरिमान् लोकाननपजय्यमभि जयति TaiS. I. vii. 5.4 = V. ii. 1.1; TaiĀ. x. 1.10 (775.8); तं देवा एतान् क्रमानपश्यन्…। तानननपजय्यमजय स्तदेतैरेव क्रमैर्यजमानः … अनपजय्यं ह जयति MaiS. iii. 2.1 (iii. 15.9); देवाः … रात्र्यानपजय्यमजयन् … रात्र्यानपजय्यं जयति PañcBr. xx. 6.1; यं कामयेतानपजय्यं जयेदिति । तमेतस्मिन् नक्षत्रे यातयेत् । अनपजय्यमेव जयति TaiBr. I. v. 2.4 (Bhaṭṭabhāskara अनपजय्यं यथा तथा); विश्वे वै देवा अकामयन्त । अनपजय्यं जयेमेति ।…ततो वै तेऽनपजय्यमजयन्ननपजय्यं ह वै जयति । … सोऽत्र जुहोति TaiBr. III. i. 5.5; ते ह देवा ऊचुः । जयामो वाऽ असुरान् … कथं त्वेनानननपजय्यं जयेमेति ŚatBr. I. ii. 4.9; ŚatBr.(K.) II. ii. 2.6; ते (देवा) अब्रुवञ्जेषु वा एनमन्नेन हन्तानपजय्यं जिगीषामेति JaimiBr. 1.12; तेन हैतेन (कौल्मलबर्हिषेण) साम्ना महद्देवानपजय्यं जयति JaimiBr. 3.255; यं कामयेतानपजय्यं जयेदिति तं वर्षिष्ठीयप्रस्थे सर्वतोमुखेन याजयेदनपजय्यमेव जयति BaudhŚS. ii. 407.13.

अनपतृण्ण (an-apatṛṇṇa) *adj.* uninjured, entire प्राणौ वा इमौ सन्तावनपतृण्णौ धिष्ण्यावेतौ सन्तौ न विहियेते JaimiBr. 3.116.

अनपत्य (an-apatyá) [but TaiĀ. an-apátya] *adj.* [*f.* -ā] [AltGr. II. i. 304; DEBRU. 698] having no progeny or offspring or descendants, issueless (often implying 'not having a male child', rarely 'not having a female child', 'barren', 'pregnant' as given by the context) अनपत्यमल्पपशुं वशा कृणोति पूरुषम् AV. xii. 4.25; AV.(P.) xvii. 18.5; नानपत्यः प्रमीयते TaiĀ. ii. 19.1 (275.3); नानपत्यो जायत इत्याह भगवान् बोधायनः BaudhPiMe. iii. 12.3; आचार्यायान्तेवासिभ्यश्चानपत्येभ्य इच्छन् (पिण्डदानं कुर्यात्) PāraGS. iii. 3.12; पितोत्सृजेत्पुत्रिकामनपत्योऽग्निं प्रजापतिं चेष्ट्वास्मदर्थमपत्यमिति संवाद्य GautDS. iii. 10.16; पिण्डगोत्रर्षिसंबन्धा रिक्थं भजेरन्स्त्री वानपत्यस्य GautDS. iii. 10.19 (comm. यस्य पुत्रिकारूपमप्यपत्यं नास्ति सोऽनपत्यः); iii. 10.37; iii. 10.39; अथातस्संन्यासविधिं व्याख्यास्यामः … अथ शालीनयायावराणामनपत्यानाम् BaudhDS. ii. 10.3; सप्तत्यूर्ध्वं वृद्धोऽनपत्यो विधुरो वा जन्ममृत्युजरादीन् विचिन्त्य … संन्यासं कुर्यात् VaikhāDS. ii. 6.1; यस्मात्त्वमप्यदुष्टमन्नं दूषयसि तस्मादनपत्यो भविष्यसि MahāBhā. i. 3.127; विचित्रवीर्यस्त्वनपत्य एव विदेहत्वं प्राप्तः MahāBhā. i. 90.55; i. 90.67; i. 804*(2); पैतृष्वसेयाय स तामनपत्याय वीर्यवान् । … प्रददौ कुन्तिभोजाय MahāBhā. i. 104.2; VāyuP. ii. 34.140; सावित्र्युवाच । ममानपत्यः पृथिवीपतिः पिता भवेत्पितुः पुत्रशतं ममौरसम् MahāBhā. iii. 281.37; चत्वारि ते तात गृहे वसन्तु … सखा दरिद्रो भगिनी चानपत्या MahāBhā. v. 33.59; SūktiRa. 25.10; (भीष्मस्य) तथानपत्यस्य सतः पुण्यलोका दिवि श्रुताः MahāBhā. xii. 38.14; xii. 96.12; देवा देव्यास्तथा शापादनपत्यास्तदाभवन् MahāBhā. xiii. 83.51; xiv. 19.6; अनपत्योऽस्मि धर्मात्मन् शान्ताभर्ता मम क्रतुम् । आहरेत … संतानार्थम् Rāmā. i. 10.5; अनपत्याय मे कन्यां सखे दातुं त्वमर्हसि । … पुत्रार्थम् Rāmā. i. 322*(3); i. 24.4; i. 41.11; अनपत्येन (जनकेन) … स्नेहो मयि निपातितः Rāmā. ii. 110.29; अनपत्योऽभवद्राजा यज्वा विपुलदक्षिणः । दुहिता संमता नाम तस्यासीत्पृथिवीपतेः HariVaṁ. 23.125; BrahmP. 13.144; HariVaṁ. 99.6; न्यासापहारी चानपत्यः AtriSm. 4.3; संस्थितस्यानपत्यस्य सगोत्रात्पुत्रमाहरेत् ManuSm. 9.190; अनपत्यस्य पुत्रस्य माता दायमवाप्नुयात् ManuSm. 9.217; अनपत्या तु या नारी नाश्नीयादेव तद्गृहे AṅgiSm. 115; भोः कृतान्तहतक, अनपत्या वयम् … त्वया किं न कृतम् Prati. 2.8; दुर्भगामनपत्यां च ज्येष्ठामनुकम्पेत KāmSū. 246.20 (4.2); KandaCū. iv. 2.22; धनवृद्धिनामा वणिक् … । स चानपत्यस्तस्यानेककोटिसंख्यं वसु Śak. 6.24(30); उच्चोरस्कानपत्याश्च अदेश्यास्तेऽपि गर्हिताः BṛParāSm. 6.171; 7.8; 7.140; 8.41; संप्रवक्ष्यामि विधिम् … रघुपौत्रस्य धीमतः । अनपत्यस्य पुत्रार्थमकरोद्वैभाण्डिकः स्वयम् BṛParāSm. 11.298; बुधशनिशुक्रेष्वनपत्यः JaimiUpaSū. i. 4.24; विप्ररत्नस्य हारी च अनपत्यः प्रजायते ŚātāSm. 4.28; श्रद्धावान् संस्मरन्नेतामनपत्यो न जायते ViṣṇuP. i. 10.21; i. 13.33; iv. 9.24; iv. 16.4; iv. 18.18; अनपत्यः क्रतुस्तस्मिन्स्मृतो वैवस्वतेऽन्तरे । न तस्य पुत्रः पौत्रो वा VāyuP. ii. 9.66; BrahmāṇḍP. ii. 8.72; KūrmaP. 217.3 (1.19); अनपत्यो मरुत्तस्तु स राजासीदिति श्रुतः VāyuP. ii. 37.3; BrahmāṇḍP. ii. 74.3; गण्डूपायानपत्याय कृष्णस्तुष्टोऽददात्सुतौ BrahmāṇḍP. ii. 71.191; तां मूषिकां स्वतपोबलेन कन्यां कृत्वा गृहमानीयानपत्यायै भार्यायै प्रायच्छत् Tantrākhyā. 112.4; PañcT. 3.73 (341.4); स्त्रीमुखमनपत्यानां शाश्वतां मण्डलं परिज्ञेयम् BṛSaṁ. 68.55; तुरीये धाम्नि यस्तिष्ठेत् … । अनार्योऽप्यनपत्योऽपि श्राद्धे पुण्यैरवाप्यते PrajāSm. 79; निर्धनैरनपत्यैस्तु यत्कृतं शौण्डिकादिभिः । तत्स्त्रीणामुपभोक्ता तु दद्यात्तद्ऋणमेव हि KātySm. 567; स्फिचौ निर्वृत्तावलम्बौ निर्व्रणावलोमशावविषमौ प्रशस्येते, शुष्कावनपत्यानाम् KāśyaS. 47B.15; कटुकनित्यादुर्बलमल्पशुक्रमनपत्यं वा (जनयति) AṣṭāSaṁ. i. 207.4 (2.2); चत्वारिंशोऽनपत्यानामध्यायो बीजपोषणः AṣṭāHṛ. i. 1.48; सुप्रयतिस्तुश्चपन्त्वा नामानपत्यः प्रार्थितवान् DaśKuC. 102.7; कलापिना(मा) द्विजातिल्कल्केष्वनपत्यः AvantiKa. 179.21; जीवन्त्येव मृता तात माता मित्रवती तव । स्पृहयत्यनपत्याभ्यो या स्त्रीभ्यः पुत्रवत्यपि BṛKathāŚloSaṁ. 18.144; अन्ये त्वनपत्यानां नियोगाभिमुखत्वेन समांशतामाहुः BālaKrī. i. 242.13 (on 2.119); पितृव्यादीनामनपत्यानां श्राद्धं विहितम् ManuBh. i. 302.15 (on 3.210); तत्र 'प्रतिष्ठिता' या ऊढा अनपत्या निर्धना भर्तृगृहे याभिः प्रतिष्ठा न लब्धा ManuBh. ii. 280.4 (on 9.131); तां चावलोक्य चेतस्यास्पदमकरोत्तयोरनपत्ययोर्विषमविषादवेदनाव्यतिकरः NalaCam. 2.30(10); दक्षशापात्सोऽनपत्यः BhāgP. vi. 6.23; ix. 7.8; x. 3.39; अनपत्यः कूटसाक्षी … वर्ज्याः श्राद्धादिकर्मणि KūrmaP. 603.12(2.21); हिरण्याक्षोऽप्यनपत्यो मृतो युवा BrahmVaiP. i. 9.36; यतोऽपत्यं त्वया त्यक्तम् … । भव त्वमनपत्यापि चाद्यप्रभृति निश्चितम् BrahmVaiP. ii. 2.52; ii. 2.53; iv. 59.10; iv. 84.90; अनपत्यां परित्यज्य क्व यासि तपसे मुने । अनपत्यां च युवतीं कुलजां च पतिव्रताम् BrahmVaiP. iv. 113.5; काकवन्ध्या च या नारी अनपत्या मृतप्रजा ।… एवं दोषैः प्रमुच्यन्ते स्नात्वा कुण्डे SkandP. iii(2).13.68; iii(3).2.54; iii(3).17.36; अनपत्यस्य वार्द्धके मे समागतम् SkandP. vi. 30.4; स चानपत्यो देवर्षे नृपः प्रेतगतिं गतः VāmaP. 72.5; 82.5; तस्य पत्नी वन्ध्याभिधा…। अतुल्या चलया लक्ष्म्या सत्या चाप्य[नपत्य]या EI. ii. 163.18; रम्भोऽनपत्यस्त्वासीत् BrahmP. 11.27; भार्यां प्राप्तो दक्षसुतां स्वाहानाम्नीम् …। सानपत्या पुरा चासीत्पुत्रार्थं तप आविशत् BrahmP. 128.4; दुर्भगामनपत्यां वा भर्त्रा चातितिरस्कृताम् । … तेनैतामनुकूलयेत् BhaviP. 35A.9 (i. 13.27); 420B.13(iii(1). 4.21); 430B.9 (iii (2). 4.21); 543B.9 (iii (4). 1.40); देवदत्तः …। अनपत्यश्चकारेष्टिं पुत्राय विधिपूर्वकम् DevīBhāP. iii. 10.18; vi. 12.38; vi. 24.29; vii. 9.44; अनपत्योऽस्मि देवेश पुत्रं देहि सुखप्रदम् DevīBhāP. vii. 14.42; ऋतंभरोऽत्र नृपतिरनपत्यः पुराभवत् । कलत्राणि बहून्यस्य न पुत्रं प्राप तेषु वै PadmP. iv. 30.17; v. 13.137; v. 38.78; न मे पुत्रे प्रयोजनम् ।… अनपत्यौ सदैवावां आत्मारामौ रमावहे BṛDharmaP. i. 60.15; इक्ष्वाकुकुलसंभूतो राजा … संवरणाभिधः । अनपत्यः GaṇeP. ii. 155.35; दीक्षित उवाच । हे हेऽस्सत्पुत्रजननि … अनपत्योऽस्मि ŚivaP. ii(1).17.59 (62A.12); अनपत्यानथामत्यांन् बहुभार्यां च मेदिनीम् । अकरोदम्बिकाक्रोधः RāmāCam. 1.59; दानदीपोऽनपत्यस्य मन्दाग्नेश्च धनेन किम् DarpDa. 2.40; स चानपत्यः संतानहेतोरुद्दिश्य शंकरम् ।… अकरोत्तपः KathāSaSāg. vii. 9.144; अनपत्यो विदित्वा च सुवर्णं सार्थवाहतः । तस्माद्ययाचेऽपत्यार्थी मन्त्री तद्भगिनीं च ताम् KathāSaSāg. ix. 6.44; xii. 5.173; xii. 6.321; (अतीतायामप्रजसि बान्धवास्तदवाप्नुयुः) तत्पूर्वोक्तं स्त्रीधनमप्रजसि अनपत्यायां दुहितृदौहित्रीदौहित्रपुत्रपौत्ररहितायां स्त्रियामतीतायां बान्धवाः … गृह्णन्ति Mitā. 251.19 (on 2.144); Aparā. 753.7 (on 2.144); Mitā. 252.28 (on 2.145); पुत्रोऽसौ मे धनं च मे । सपत्नी मेऽनपत्यासौ लोभेन कलहायते TriṣaŚaPuC. iii. 3.154; याज्ञवल्क्यो नाम कुलपतिः । … अनपत्यां च जायामाह PañcaŚ. 213.11; अद्राक्षं मञ्जुबालिकाम् । अपत्यमनपत्योऽहं स्पृहयालुरहर्निशम् PāṇḍaC. 1.227; 1.232; अनपत्या प्रिये संप्रत्यनेन भव पुत्रिणी PāṇḍaC. 3.409; वन्ध्या अनपत्या SmṛtiCan. iv. 574.7; iv. 622.9; iv. 663.3; ताभ्यामथानपत्याभ्यां तत्पुरासन्नवासिनः । धनदेवाख्ययक्षस्य पूजां कृत्वोपयाचितम् SamarāSaṁ. 4.8; एकस्यां सपत्न्यां पुत्रवत्यामन्यस्यामनपत्य(?त्या)यामपि नियोगो न कार्यः ManvaVi. 1208.29 (on 9.183); 1216.7 (on 9.196); जराव्यास्त्वनपत्यानां बीजपोषणहेतवे । परिपाठ्यानया सर्वं रोगाणां हि चिकित्सितम् ।… वक्ष्ये RasRaSa. 12.7; प्रौढा कान्तविमानिता बहुगुणा रम्यानपत्या तथा … नूनं सिध्यति दूतिका निगदिता रम्याभिसारोत्सवे PañcaSā. 4.22; कथं भाव्यमनपत्यैरेव सर्ववर्गैः स्थेयम् ViviTīKa. 64.7; PrabaK. 74.3; तृष्णे त्वमसि तृष्णान्धा त्रिषु स्थानेषु रज्यसि । व्याधितेष्वनपत्येषु जरापरिणतेषु च SūktiRa. 175.12; ŚārṅgaPa. 424; Subhāṣi. 3248; बहुभ्रातृषु विभक्तेषु सत्सु तेष्वेकोऽनपत्योऽपत्नीको मृतः Subodhi. 72.8 (on 2.136); धनं स्वसृगतं च सत् । पत्यौ स्थितेऽनपत्याया मृतौ पितृव्यमाश्रयेत् MahNirvāT. 12.36; परस्यानपत्यस्य स्वभार्यायां गुरुनियुक्तायां घृताभ्यक्तादियोगधर्मेण सपिण्डेनोत्तमवर्णेन वा जातः क्षेत्रजः DīpKa. 56.14 (on 2.128); एतच्चासुरादिविवाहोढाया अनपत्याया मृतायास्तं बन्ध्वादिदत्तं बान्धवा भ्रातरो गृह्णीयुः DīpKa. 58.30 (on 2.144); राजा भगिन्यै तं ददौ ततः । पालयामास स्नेहेन सानपत्यापि भामिनी KathāKau. 4.93; नायकजीवस्तु नरसिंहदेवो जातः । पूर्वभवपातकादनपत्यो जातः ParāPraSaṁ. 44.25; सर्वगुणैः सम्पन्नः पुत्रः कस्यापि कुत्रचिद्भवति । सोऽल्पायू रुग्णो वा ह्यनपत्यो वा तथापि खेदाय PraboSu. 41; अप्रजाः अनपत्याः VīraMi. (Āhnika.) 506.21; अनपत्याः ये पितृव्यादयः तेभ्यश्च यदि कामयेत्तदा दद्यात्र नियमः VīraMi. (Saṁskāra.) 966.12; 967.12; अथानपत्यः स्वयमङ्गभूपतिः समेत्य राजानमिमासयाचत Rāgh. 1.8; अनपत्या इति । बहिरविद्यमानपुत्राः BālamBha. ii. 155.5 (on 2.122); अनपत्यस्य (पत्युः) धनं स्त्री गृह्णीयात् BālamBha. ii. 192.20 (on 2.135-136); अनाथैकानपत्या या साध्वी कन्या स्वसापि च ।… अनपत्यश्च गुरुः … । एतेऽवश्यं पालनीयाः

xii. 302.1; छायां स्वपुत्रसदृशीं सर्वतोऽनपगां सदा। द्रक्ष्यसे त्वं च लोकेऽस्मिन् MahāBhā. xii. 320. 37; सागरादनपगा हि जाह्नवी KumāSam. 8.16; द्विधु द्वितीयोऽनपगः सद्वितीयः सदैव सः BṛĀraUBhVā. ii. 1. 77; चिन्तयेन्नाद्यचक्रमध्ये देवीं दिगम्बराम्।··· यावच्छरीरपातं तु छायेवानपगास्य सा TantrRā. 8. 100.

अनपगत (an-apagata) *adj.* [*f.* -ā] I not gone away, not departed (i.e. constant, everpresent) चरमोपजाते पूर्वस्मिश्चानपगत इति वक्तव्यम् MahāBh. ii. 383.1 (*on* v. 2. 48); (पापे) यदि नाम वचनसामर्थ्या(? र्थ्यां)दिहानपगतेऽपि संव्यवहार्यत्वं भवति, भवतु BālaKrī. ii. 79.23 (*on* 3. 212 (1222)); (आचार्यं इष्टोऽनपगो विधेयः) अनपगः अस्मत्पक्षादनपगतः MahāBhāraDī. *on* v. 30 10; II not swerving from सर्वथा नामधेयप्रतिपक्षो गुणविधिः स च फलसंबन्धेऽप्यनपगतः TantrVā. 290.10 (*on* i. 4.3); (सनोजा अनपच्युतः) अनपच्युतः स्वाधिकारादनपगतः Sāy. *on* ṚV. x. 26.8; अकुण्ठस्मृतिः = भगवत्पदतोऽन्यत् सारं नास्तीत्येवंरूपा अकुण्ठा अनपगता स्मृतिर्यस्य सः VīraMi. (Bhakti.) 6. 8.

अनपगतपरिमला (anapagata-parimalā) *adj.* (*f.*) I who has not lost sexual pleasure (i. e. enjoying sex) अयि सहचरि रुचिरतरगुणमयी त्रदिमवसतिरनपगतपरिमला। स्रगिव निवस ChandoMañ. 2.217; II whose fragrance is not faded, ChandoMañ. 2. 217.

अनपगतलेप (anapagata-lepa) *adj.* from which the sticking (substance) has not gone away उच्छिष्टस्नेहादिभिर्लिप्तानां मृद्भस्मोदकादिभिरनपगतलेपानाम् ··· पात्राणाम् ··· शुद्धिः Mitā. 63.5 (*on* 1.185)

अनपगत्व (anapaga-tva) *n.* the state of not going away or not being separated अनपगत्वम् अवियुक्तता चान्योऽन्यं दिशामश्विनोश्च BṛĀraUBh. 225.16 (*on* ii. 1.11)

अनपगध् (an-apagadh) *f.* (woman) not embraced तद् आहुः पुंसः पूर्वा कार्या स्त्रिया उत्तराः। तथा यजमानस्यानपगद्भ्यैः(? °गद्भ्यः) प्रजा जायत इति JaimiBr. 2.185; तद् आहुः पुंसः पूर्वा कार्या स्त्रिय उत्तराः। तथा सुष्वाणस्यानपगद्भ्यो राजपुत्र आजायत इति JaimiBr. 2.198.

अनपगम (an-apagama) *m.* not going away, non-disappearance, non-removal (शुद्धादुःखासुखानि हि) शुद्धकानि च तानि ··· अधोभूम्युद्वेगानपगमात् वैराग्यपथत्वाच्च नास्वादनासंप्रयुक्तानि AbhidhKoBh. 448.1 (*on* 8. 22); संस्कृतेष्वपि जातेरनपगमात् तन्निमित्तातिक्रमो न शक्यो वक्तुम् TantrVā. 305.10 (*on* i. 4. 10); सकृत्कृतेऽपि कृतप्रायश्चित्ततया यावज्जीवमनपगमात् किमित्यसंव्यवहार्यः स्यात् BālaKrī. ii. 82.9 (*on* 3.212(1222)); ii. 128. 6 (*on* 3.254 (1260)); ŚrutaPra. ii. 369. 20 (*on* ii. 3. 32); परानुभवादौ स्वसत्त्वैव स्वविषयभासकत्वरूपस्य ··· अनुभूतिलक्षणस्य स्वानुभवसिद्धस्यानपगमात् ŚatDū. 110. 27; न च परमाणुः प्रत्यक्षः येन तदपगमानपगमौ प्रत्यक्षेण शक्यनिश्चयौ NyāySu.(Ja.) 394A. 13 (*on* ii. 2. 7); यदि हि शास्त्रस्था: जातिमपहाय प्रयुञ्जीरन् तदा विरोधः स्यात् त्वेवमस्ति। तत्रापि जातेरनपगमात् MayūMāli. 76.4 (*on* i. 4.8); पुरुषसंप्रयोगमात्रापनोद्यस्य कन्यात्वस्य संस्कारमात्रेणानपगमात् संस्कृताया अपि कन्याशब्दवाच्यत्वात् BālamBha. iii. 37.17 (*on* 3. 16); LaŚabdeŚe. ii. 62.8.

अनपगमन (an-apagamana) *n.* not going away, non-disappearance (श्वः कर्मणेऽनपगा भवन्ति) यज्ञदेशाद् ऋत्विग्यजमानानामनपगमनस्य सिद्धत्वादिदं वाक्यमनर्थकम् Vṛtti *on* JaimiŚS. 7; अजालन्धस्यापि इन्द्रियाधिष्ठानक्षोभेऽपि मात्रया इन्द्रियशक्तेरनपगमनादक्षिस्थग्रहस्याविरोधात् NyāySiA. 202.5.

अनपगामिनी (án-apagāminī) [accent ?] *adj.* (*f.*) not leaving, not deserting, constant, everpresent तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ṚV.(Khila.) ii. 6.2; ii. 6.15; भर्तारं मां च नित्यमनुव्रतः। भर्तारमपि तं वीरं छायेवानपगा सदा (v. l. °गामिनी) MahāBhā. iii. 62.27; अथ नास्ति स्मरेद् बुधः। तद्धर्मधर्मिणीं शक्तिं ब्रह्मणोऽनपगामिनीम् AhirbuS. 21.7; उपायांश्चतुरः शक्र शृणु मत्प्रीतिवर्धनान्। येरहं परमां प्रीतिं यास्याम्यनपगामिनीम् LakṣmīT. 15.16; गृहाण मातरं विष्णो महिषीं वल्लभां तव।··· लक्ष्मीमनपगामिनीम् PadmP. iii. 10.11; KathāSaSāg. x. 1.82.

अनपघट्टक (an-apaghaṭṭaka) *adj.* not having anyone to restrain oneself, not pushing away from misbehaviour 'अणोहट्टए'त्ति अकार्ये प्रवर्तमानं तं हस्ते गृहीत्वा योऽपहरति-व्यावर्तयति तदभावादनपघट्टकः अनपघट्टको वा JñātāDhaṬ. 238A.2.

अनपघन (an-apaghana) *m.* [P. iii. 3. 81] epithet of the God of love (*lit.* bodiless) (मन्मथः कामः ···। कायपर्यायरहितो मदनो मकरध्वजः) विदेहः। अकायः। अनङ्गः। अनपघनः। अवपुः।··· मदनः comm. *on* NāmMā. 77.

अनपचय (an-apacaya) *m.* absence of decay निष्कासितुं हृदयसंचितवैरवैरे संदर्शितप्रकटकृतघ्नोपचारे। लोभात्स्वयानपचयैः पुनरावृतेव(?)प्रासः किमु प्रसभमर्थवशादनर्थः SamaMā. 1.20.

अनपचायितृ (an-apacāyitṛ) *adj.* not honouring or respecting तानभिख्याचाथ यद् वोऽहं घोरसंस्पर्शतमोऽस्म्यनपचायितारो मनुष्याः कथं वस्तद् भविष्यति यन्मनुष्येष्विति KauṣīBr. 1.1 (1.3)

अनपचाय्यमान (án-apacāyyamāna) *adj.* not being revered इन्द्रं वै स्वा विशो मरुतो नापाचयन्। सोऽनपचाय्यमान एतं विघनमपश्यत् TaiBr. II. vii. 18.1.

अनपचार (an-apacāra) *m.* non-deviation from what is to be done, propriety पदार्थानामनपचारो यथाप्राप्तकरणमभ्रेषः KāśiVṛ. *on* iii. 3. 37; तस्मादन्यः शान्तश्चारोऽनपचारः। ··· यथाप्राप्तस्य करणम् Nyās. i. 694.11 (*on* iii. 3.37); कुत्सितश्चारोऽपचारः, तस्मादन्यः प्रशस्तः चारोऽनपचारः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 3.37.

अनपचारचारु (anapacāra-cāru) *adj.* pleasing because of the absence of wrong doing समीक्ष्य सम्यग्भुवि कृत्यवस्तु यः प्रतीक्षते देशकालादिसाधनम्। भवन्ति तस्यानपचारचारवः क्रियाविशेषा न विपाकनीरसाः HarVi. 12.25.

अनपचारिन् (an-apacārin) *adj.* not doing the wrong thing, not guilty एता देवानुरोधिन्यो द्वेषिण्य इव रागिणम्। पीडयन्ति जनं धाराः पतन्त्योऽनपचारिणम् Bhaṭṭi. 7.9 (comm. अनपचारिणमतच्छीलमनपराधिनमित्यर्थः)

अनपचित (an-apacita) *adj.* not decaying, not diminished (तत्तत् पितॄणां भवति परत्रानन्तमक्षयम्) सर्वमन्नम् ··· श्रद्धायुक्तः पितृभ्यो ददाति तदनन्तकं सर्वकालमक्षयमनपचितं परलोके पितृतृप्तये भवति ManvaMu. 140.12 (*on* 3.275)

अनपचिता (an-apacitā) *adj.* (*f.*) [P. vii. 2.30] not honoured, despised अनपचिता परिवृक्ती LāṭyāŚS. ix. 10.2 (comm. यजमानस्य या अनपचिता पत्नी स्यात् अपूजिता तस्याः सांव्यवहारिक्येव संज्ञा परिवृक्तीति)

अनपचितावयवम् (an-apacitāvayavam) *adv.* without the decay of the component parts यस्य तु अनपचितावयवं निरुध्यते अनुपचितावयवं चोत्पद्यते तस्याश्रेपनिरोधे निरन्वये वापूर्वोत्पादे न कारणमुभयत्राप्युपलभ्यते NyāyBh. 202.2 (*on* iii. 2.12)

अनपच्छादयत् (an-apacchādayat) *adj.* I not covering वेदिं स्तृणन्ति यथापदलोमा धातुशो धुन्वन्तो वानपच्छादयन्तो धिष्ण्यान् खरोपरवोत्तरवेदिं च MānŚS. 69.5; II not withholding, not concealing (पुत्रमिवैनमनुकाङ्क्षन् सर्वधर्मेष्वनपच्छादयमानः सुयुक्तो विद्यां ग्राहयेत्) शिष्यम् ··· सर्वेषु धर्मेषु किंचिदप्यनपच्छादयन्नविगूहन् ··· विद्यां ग्राहयेत् comm. *on* HirŚS. xxvi. 2.112 (40. 3)

अनपच्छादयमान (an-apacchādayamāna) *adj.* not withholding, not concealing पुत्रमिवैनमनुकाङ्क्षन् सर्वधर्मेष्वनपच्छादयमानः सुयुक्तो विद्यां ग्राहयेत् HirŚS. xxvi. 2.112 (40.1); ĀpaDS. i(2). 8.25 (Ujjvalā अनपच्छादयमानोऽगूहन्)

अनपच्छेद (án-apaccheda) *m.* non-interruption, continuity ऐन्द्र्यै स॑द ऐन्द्रा॑ण्युक्थान्युक्था॑ना॑ सं॑तत्या उक्था॑ना॑मनपच्छेदाय MaiS. iv. 6.5 (iv. 86.10)

अनपच्छेदवत् (an-apacchedava(n)t) *adj.* (performance) not involving break प्रतिहर्तृमात्रापच्छेदे उद्गातुरनपच्छेदवति प्रयोगे LaCandr. 382.23.

अनपच्युत (án-apacyuta) *adj.* A (inanimate) immovable, not falling off, not dropping, firm, steadfast य ईं जजान स्वर्यं सुवज्रमनपच्युतं सदसो न भूम ṚV. iv. 17.4; अस्माकं धृष्णुया रथो द्युमाँ इन्द्रानपच्युतः। गव्युरश्वयुरीयते ṚV. iv. 31.14; सं छायया दधिरे सिध्रयाप्स्वा। महीमस्मभ्यमुरुषामुरु ज्रयो बृहत् सुवीरमनपच्युतं सहः ṚV. v. 44.6; संवननं नाघ्न्यं तष्टेवानपच्युतम् ṚV. x. 93.12; B (animate) firm, steadfast, unflinching उपं नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह। मघवाना सुवीरावनपच्युता ṚV. viii. 26.7 (Sāy. अपच्यावनीयौ न); युध्मं सन्तमनर्वाणं सोमपामनपच्युतम् ṚV. viii. 92.8; गिरा वज्रो न संभृतः सबलो अनपच्युतः। ववक्ष ऋष्वो अस्तृतः ṚV. viii. 93.9; AV. xx. 47.3; xx. 137.14; MaiS. ii. 13.6 (ii. 155.11); KāṭhS. 39.12 (iii. 129.1); TaiBr. I. v. 8.3; JaimiBr. 3.208; (सोम) अभ्यर्षानपच्युतो रयिं समत्सु सासहिः ṚV. ix. 4.8; वव्रिश्च यद् भवथो अनपच्युता समत्स्वनपच्युता ṚV. ix. 111.3; SV. II. vii(3). 10.2; SV. (Jaimi.) iv. 1.2; विश्वस्यार्थिनः सखा सनोजा अनपच्युतः ṚV. x. 26.8; [keeping to or faithful for ever, MW.]

अनपजय्य (an-apajayyá) *adj.* [P. vi. 1.81] not possible to be conquered, unconquerable एतेन वै यमोऽनपजय्यममुष्य लोकस्याधिपत्यमाश्नुतानपजय्यममुष्य लोकस्याधिपत्यमश्नुते यामेन तुष्टुवानः PañcBr. xi. 10.22; यो वा एवं धुरो वेदानपजय्यमात्मने च यजमानाय च लोके जयति ṢaḍviBr. ii. 3.15; तस्मादेषां जितमनपजय्यं तस्माद् यश एव ह वा अस्य जितमनपजय्यमेवं यशो भवति ŚatBr. III. iv. 2.8; ŚatBr.(K.) IV. iv. 2.4; *m.* invincible nature deified अनपजय्याय स्वाहा TaiBr. III. i. 5.5.

अनपजय्यम् (an-apajayyám) *adv.* so as to be invincible or un-

assailable विष्णुमुखा वै देवाश्छन्दोभिरिमान् लोकाननपजय्यमभ्यजयन् यद्विष्णुक्रमान् क्रमते । विष्णुरेव भूत्वा यजमानश्छन्दोभिरिमान् लोकाननपजय्यमभि जयति TaiS. I. vii. 5.4 = V. ii. 1.1; TaiĀ. x. 1.10 (775.8): ते देवा एतान् क्रमानपश्यन्…। ताननपजय्यमजय स्तदेतैरेव क्रमैर्यजमानः … अनपजय्यं ह जयति MaiS. iii. 2.1 (iii. 15.9); देवाः … राज्यानपजय्यमजयन् … राज्यानपजय्यं जयति PañcBr. xx. 6.1; यं कामयेतानपजय्यं जयेदिति । तमेतस्मिन् नक्षत्रे यातयेत् । अनपजय्यमेव जयति TaiBr. I. v. 2.4 (Bhaṭṭabhāskara अनपजय्यं यथा तथा); विश्वे वै देवा अकामयन्त । अनपजय्यं जयेमेति ।…ततो वै तेऽनपजय्यमजयन्ननपजय्य ह वै जयति । — सोऽत्र जुहोति TaiBr. III. i. 5.5; ते ह देवा ऊचुः । जयामो वा असुरान् … कथं न्वेनाननपजय्यं जयेमेति ŚatBr. I. ii. 4.9; ŚatBr.(K.) II. ii. 2.6; ते (देवा) अब्रुवन्नजेषु वा एनमन्नेन हन्तानपजय्यं जिगीषामेति JaimiBr. 1.12; तेन हैतेन (कौल्मलबर्हिषेण) साम्ना महद्देवानपजय्यं जयति JaimiBr. 3.255; यं कामयेतानपजय्यं जयेदिति तं वर्षिष्ठीयप्रस्थे सर्वतोमुखेन याजयेदनपजय्यमेव जयति Baudh-ŚS ii. 407.13.

अनपतृण्ण (an-apatṛṇṇa) *adj.* uninjured, entire प्राणौ वा इमौ सन्तावनपतृण्णौ धिष्ण्यावेतौ सन्तौ न विछियेते JaimiBr. 3.116.

अनपत्य (an-apatyá) [but TaiĀ. an-apátya] *adj.* [*f.* -ā] [AltGr. II. i. 304; DEBRU. 698] having no progeny or offspring or descendants, issueless (often implying 'not having a male child', rarely 'not having a female child', 'barren', 'pregnant' as given by the context) अनपत्यमल्पपशुं वशा कृणोति पूरुषम् AV. xii. 4.25; AV.(P.) xvii. 18.5; नानपत्यः प्रमीयते TaiĀ. ii. 19.1 (275.3); नानपत्यो जायत इत्याह भगवान् बोधायनः BaudhPiMe. iii. 12.3; आचार्यायान्तेवासिभ्यश्चानपत्येभ्य इच्छन् (पिण्डदानं कुर्यात्) PāraGS. iii. 3.12; पितोत्सृजेत्पुत्रिकामनपत्योऽग्निं प्रजापतिं चेष्ट्वास्मदर्थमपत्यमिति संवाद्य GautDS. iii. 10.16; पिण्डगोत्रर्षिसंबन्धा रिक्थं भजेरन्स्त्री वानपत्यस्य GautDS. iii. 10.19 (comm. यस्य पुत्रिकारूपमप्यपत्यं नास्ति सोऽनपत्यः); iii. 10.37; iii. 10.39; अथातस्संन्यासविधिं व्याख्यास्यामः … अथ शालीनयायावराणामनपत्यानाम् BaudhDS. ii. 10.3; सतत्पूर्वं वृद्धोऽनपत्यो विधुरो वा जन्ममृत्युजरादीन् विचिन्त्य … संन्यासं कुर्यात् VaikhāDS. ii. 6.1; यस्मात्त्वमप्यदुष्टमन्नं दूषयसि तस्मादनपत्यो भविष्यसि MahāBhā. i. 3.127; विचित्रवीर्यस्त्वनपत्य एव विदेहत्वं प्राप्तः MahāBhā. i. 90.55; i. 90.67; i. 804*(2); पैतृष्वसेयाय स तामनपत्याय वीर्यवान् । … प्रददौ कुन्तिभोजाय MahāBhā. i. 104.2; VāyuP. ii. 34.140; सावित्र्युवाच । ममानपत्यः पृथिवीपतिः पिता भवेत्पितुः पुत्रशतं ममौरसम् MahāBhā. iii. 281.37; चत्वारि ते तात गृहे वसन्तु … सखा दरिद्रो भगिनी चानपत्या MahāBhā. v. 33.59; SūktiRa. 25.10; (भीष्मस्य) तथानपत्यस्य सतः पुण्यलोका दिवि श्रुताः MahāBhā. xii. 38.14; xii. 96.12; देवा देव्यास्तथा शापादनपत्यास्तदाभवन् MahāBhā. xiii. 83.51; xiv. 19.6; अनपत्योऽस्मि धर्मात्मन् शान्तामर्ता मम क्रतुम् । आहरेत … संतानार्थम् Rāmā. i. 10.5; अनपत्याय मे कन्यां सखे दातुं त्वमर्हसि । … पुत्रार्थम् Rāmā. i. 322*(3); i. 24.4; i. 41.11; अनपत्येन (जनकेन) … स्नेहो मयि निपातितः Rāmā. ii. 110.29; अनपत्योऽभवद्राजा यज्वा विपुलदक्षिणः । दुहिता संमता नाम तस्यासीत्पृथिवीपतेः HariVaṁ. 23.125; BrahmP. 13.144; HariVaṁ. 99.6; न्यासापहारी चानपत्यः AtriSm. 4.3; संस्थितस्यानपत्यस्य सगोत्रात्पुत्रमाहरेत् ManuSm. 9.190; अनपत्यस्य पुत्रस्य माता दायमवाप्नुयात् ManuSm. 9.217; अनपत्या तु या नारी नाश्नीयादेव तद्गृहे AṅgiSm. 115; भोः कृतान्तहतक, अनपत्या वयम् … त्वया किं न कृतम् Prati. 2.8; दुर्भगामनपत्यां च ज्येष्ठामनुकम्पेत KāmSū. 246.20 (4.2); KandaCū. iv. 2.22; धनवृद्धिनामा वणिक् …। स चानपत्यस्तस्यानेककोटिसंख्यं वसु Śāk. 6.24(30); उच्चोरस्कानपत्याश्च अदेश्यास्तेऽपि गर्हिताः BṛParāSm. 6.171; 7.8; 7.140; 8.41; संप्रवक्ष्यामि विधिम् … रघुपौत्रस्य धीमतः । अनपत्यस्य पुत्रार्थमकरोद्विभाण्डिकः स्वयम् BṛParāSm. 11.298; बुधशनिशुक्रेष्वनपत्यः JaimiUpaSū. i. 4.24; विप्ररत्नस्य हारी च अनपत्यः प्रजायते ŚātāSm. 4.28; श्रद्धावान् संस्मरन्नेतामनपत्यो न जायते ViṣṇuP. i. 10.21; i. 13.33; iv. 9.24; iv. 16.4; iv. 18.18; अनपत्यः क्रतुस्तस्मिन्स्मृतो वैवस्वतेऽन्तरे । न तस्य पुत्रः पौत्रो वा VāyuP. ii. 9.66; BrahmāṇḍP. ii. 8.72; KūrmaP. 217.3 (1.19); अनपत्यो मरुत्तस्तु स राजासीदिति श्रुतः VāyuP. ii. 37.3; BrahmāṇḍP. ii. 74.3; गण्डूपायानपत्याय कृष्णस्तुष्टोऽददात्सुतौ BrahmāṇḍP. ii. 71.191; तां मूषिकां स्वतपोबलेन कन्यां कृत्वा गृहमानीयानपत्यायै भार्यायै प्रायच्छत् Tantrākhyā. 112.4; PañcT. 3.73 (341.4); स्त्रीमुखमनपत्यानां शाठ्यवतां मण्डलं परिज्ञेयम् BṛSaṁ. 68.55; तुरीये धाम्नि यस्तिष्ठेत् … । अनार्योऽप्यनपत्योऽपि श्राद्धे पुण्यैरवाप्यते PrajāSm. 79; निर्धनैरनपत्यैस्तु यत्कृतं शौण्डिकादिभिः । तत्स्त्रीणामुपभोक्ता तु दद्यात्तद्धनमेव हि KātySm. 567; स्फिचौ निर्वृत्तावलम्बौ निर्व्रणावलोमशावविषमौ प्रशस्येते, शुष्कावनपत्यानाम् KāśyaS. 47B.15; कटुकनित्यादुर्बलमल्पशुक्रमनपत्यं वा (जनयति) AṣṭāSaṁ. i. 207.4 (2.2); चत्वारिंशोऽनपत्यानामध्यायो बीजपोषणः AṣṭāHṛ. i. 1.48; सुमतिस्तुकन्या नामानपत्यः प्रार्थितवान् DaśKuC. 102.7; कलापिना(मा) द्विजातिरल्पकेष्वनपत्यः AvantiKa. 179.21; जीवन्त्येव मृता तात माता मित्रवती तव । सुहृदयत्यनपत्याभ्यो या स्त्रीभ्यः पुत्रवत्यपि BṛKathāŚloSaṁ. 18.144; अन्ये त्वनपत्यानां नियोगाभिमुखत्वेन समांशतामाहुः BālaKrī. i. 242.13 (*on* 2.119); पितृव्यादीनामनपत्यानां श्राद्धं विहितम् ManuBh. i. 302.15 (*on* 3.210); तत्र 'प्रतिष्ठिता' या ऊढा अनपत्या निर्धना भर्तृगृहे याभिः प्रतिष्ठा न लब्धा ManuBh. ii. 280.4 (*on* 9.131); तां चावलोक्य चेतस्यास्पदमकरोत्तयोरनपत्ययोर्विषमविषादवेदनाव्यतिकरः NalaCam. 2.30(10); दक्षशापात्सोऽनपत्यः BhāgP. vi. 6.23; ix. 7.8; x. 3.39; अनपत्यः कूटसाक्षी … वर्ज्याः श्राद्धादिकर्मणि KūrmaP. 603.12(2.21); हिरण्याक्षोऽप्यनपत्यो मृतो युवा BrahmVaiP. i. 9.36; यतोऽपत्यं त्वया त्यक्तम् …। भव त्वमनपत्यापि चाद्यप्रभृति निश्चितम् BrahmVaiP. ii. 2.52; ii. 2.53; iv. 59.10; iv. 84.90; अनपत्यां परित्यज्य क्व यासि तपसे मुने । अनपत्यां च युवतीं कुल्यां च पतिव्रताम् BrahmVaiP. iv. 113.5; काकवन्ध्या च या नारी अनपत्या मृतप्रजा ।… एवं दोषैः प्रमुच्यन्ते स्नात्वा कुण्डे SkandP. iii(2).13.68; iii(3). 2.54; iii(3). 17.36; अनपत्यस्य वार्द्धके मे समागतम् SkandP. vi. 30.4; स चानपत्यो देवर्षे नृपः प्रेतगतिं गतः VāmaP. 72.5; 82.5; तस्य पत्नी वव्वाभिधा…। अतुल्या चलया लक्ष्म्या सत्या चाप्य[नपत्य]या EI. ii. 163.18; रम्भोऽनपत्यस्त्वासीत् BrahmP. 11.27; भार्यां प्राप्तो दक्षसुतां स्वाहानाम्नीम् …। सानपत्या पुरा चासीत्पुत्रार्थं तप आविशत् BrahmP. 128.4; दुर्भगामनपत्यां वा भर्त्रा चातितिरस्कृताम् । … तेनैतामनुकूलयेत् BhaviP. 35A.9 (i. 13.27); 420B.13(iii(1). 4.21); 430B.9 (iii (2). 4.21); 543B.9 (iii (4). 1.40); देवदत्तः …। अनपत्यश्चकारेष्टिं पुत्राय विधिपूर्वकम् DevīBhāP. iii. 10.18; vi. 12.38; vi. 24.29; vii. 9.44; अनपत्योऽस्मि देवेश पुत्रं देहि सुखप्रदम् DevīBhāP. vii. 14.42; ऋतंभरोऽत्र नृपतिरनपत्यः पुराभवत् । कलत्राणि बहून्यस्य न पुत्रं प्राप तेषु वै PadmP. iv. 30.17; v. 13.137; v. 38.78; न मे पुत्रे प्रयोजनम् ।… अनपत्यौ सदैवावां आत्मारामौ रमावहे BṛDharmaP. i. 60.15; इक्ष्वाकुकुलसंभूतो राजा … संवरणाभिधः । अनपत्यः GaṇeP. ii. 155.35; दीक्षित उवाच । हं हेऽसत्पुत्रजननि … अनपत्योऽस्मि ŚivaP. ii(1).17.59 (62A.12); अनपत्यानयामत्यान् बहुभार्यो च मेदिनीम् । अकरोदम्बिकाक्रोधः RāmāCam. 1.59; दानद्विपोऽनपत्यस्य मन्दाग्नेश्च धनेन किम् DarpDa. 2.40; स चानपत्यः संतानहेतोरुद्दिश्य शंकरम् ।… अकरोत्तपः KathāSaSāg. vii. 9.144; अनपत्यो विदित्वा च सवर्णं सार्थवाहतः । तस्मात्ययाचेऽपत्यार्थी मन्त्री तद्भगिनीं च ताम् KathāSaSāg. ix. 6.44; xii. 5.173; xii. 6.321; (अतीतायामप्रजसि बान्धवास्तदवाप्नुयुः) तत्पूर्वोक्तं स्त्रीधनमप्रजसि अनपत्यायां दुहितृदौहित्रीदौहित्रपुत्रपौत्ररहितायां स्त्रियामतीतायां बान्धवाः … गृह्णन्ति Mitā. 251.19 (*on* 2.144); Aparā. 753.7 (*on* 2.144); Mitā. 252.28 (*on* 2.145); पुत्रोऽसौ मे धनं च मे । सपत्नी मेऽनपत्यासौ लोभेन कलहायते TriṣaŚaPuC. iii. 3.154; याज्ञवल्क्यो नाम कुलपतिः । … अनपत्यां च जायामाह Pañcā. 213.11; अद्राक्षं मञ्जुबालिकाम् । अपत्यमनपत्योऽहं स्पृहालुरहर्निशम् PāṇḍaC. 1.227; 1.232; अनपत्या प्रिये संप्रत्यनेन भव पुत्रिणी PāṇḍaC. 3.469; वन्ध्या अनपत्या SmṛtiCan. iv. 574.7; iv. 622.9; iv. 663.3; ताभ्यामथानपत्याभ्यां तत्पुरासन्नवासिनः । धनदेवाख्ययक्षस्य पूजां कृत्वोपयाचितम् SamarāSaṁ. 4.8; एकस्यां सपत्न्यां पुत्रवत्यामन्यस्यामनपत्य(?त्या)यामपि नियोगो न कार्यः ManvaVi. 1208.29 (*on* 9.183); 1216.7 (*on* 9.196); जरायास्त्वनपत्यानां बीजपोषणहेतवे । परिपाट्यानया सर्वं रोगाणां हि चिकित्सितम् ।… वक्ष्ये RasRaSa. 12.7; प्रौढा कान्तविमानिता बहुगुणा रम्यानपत्या तथा … नूनं सिध्यति दूतिका निगदिता रम्याभिसारोत्सवे PañcSā. 4.22; कथं भाव्यमनपत्यैरेव सर्ववर्णैः स्वेदम् ViviTīKa. 64.7; PrabaK. 74.3; तृष्णे त्वमसि तृष्णान्धा त्रिषु स्थानेषु रज्यसि । व्याधितेष्वनपत्येषु जरापरिणतेषु च SūktiRa. 175.12; ŚārṅgaPa. 424; Subhāṣi. 3248; बहुभ्रातृषु विभक्तेषु सत्सु तेष्वेकोऽनपत्योऽपत्नीको मृतः Subodhi. 72.8 (*on* 2.136); धनं स्वसुगतं च सत् । पत्यौ स्त्रियेऽनपत्याया मृतौ पितृव्यमाश्रयेत् MahNirvāT. 12.36; परस्यानपत्यस्य स्वभार्यायां गुरुनियुक्तायां घृताभ्यक्तादियोगधर्मेण सपिण्डेनोत्तमवर्णेन वा जातः क्षेत्रजः DīpKa. 56.14 (*on* 2.128); एतच्चासुरादिविवाहोढाया अनपत्याया मृतायाधनं बन्ध्वादिदत्तं बान्धवा भ्रातरो गृह्णीयुः DīpKa. 58.30 (*on* 2.144); राजा भगिन्यै तं ददौ ततः । पालयामास स्नेहेन सानपत्यापि भामिनी KathāKau. 4.93; नायककीर्तिस्तु जयसिंघदेवो जातः । पूर्वभवपातकादनपत्यो जातः PurāPraSaṁ. 44.25; सर्वगुणैर्युक्तः पुत्रः कस्यापि कुत्रचिद्भवति । सोऽल्पायू रुग्णो वा ह्यनपत्यो वा तथापि खेदाय PraboSu. 41; अप्रजाः अनपत्याः VīraMi. (Āhnika.) 506.21; अनपत्याः ये पितृव्यादयः तेभ्यश्च यदि कामयेत्तदा दद्यान्न नियमः VīraMi. (Saṁskāra.) 966.12; 967.12; अथानपत्यः स्वयमश्वभूपतिः समेत्य राजानमिमामयाचत Rāgh. 1.8; अनपत्या इति । बहिरविद्यमानपुत्राः BālamBha. ii. 155.5 (*on* 2.132); अनपत्यस्य (पत्युः) धनं स्त्री गृह्णीयात् BālamBha. ii. 192.20 (*on* 2.135-136); अभर्तृकानपत्या या साध्वी कन्या स्वसापि च ।… अनपत्यश्च गुरुः … । पोऽवश्यं पालनीयाः

ŚukraNī. 3. 153.

अनपत्य (an-apatyá) n. [AltGr. II. 1. 304; DESEU. 698] childlessness दुरोषे नो अनपत्यानि सन्तोः इन्द्रेणा न एषुनों भेदु गातु RV. iii. 54. 18 [but Apte adj., not propitious or favourable to children, causing fall]: m. name of the grandson of Marut अनपाय (v.l. अनपत्य)- स्माद्यो जातस्तदा धर्मेचरणात् VāyuP. ii. 31. 7; (Gr.) I [Loc.] when (the suffix or word does) not (denote the sense) 'descendant' द्विगोर्लुगनपत्ये P. iv. 1. 88; JaineVyā. iii. 1. 74; CāndraVyā. ii. 4. 11; SiddhaHe. vi. 1. 24; इनण्यनपत्ये P. vi. 4. 164; JaineVyā. iv. 4. 155; CāndraVyā. v. 3. 177; ŚākaṭāVyā. ii. 3. 64; SiddhaHe. vii. 4. 55; LaŚabdeŚe. ii. 222. 16; कौहमत्यपत्ये P. vi. 4. 173; II [Abl.] after other than (the suffix -ya denoting the sense) 'descendant' यनन्तात् स्त्रियां ङीप् स्यात् ।··· अनपत्यात ङीए। द्वीपे भवा द्वैप्या PrakriKau. i. 337. 3; Prasā. i. 337. 10.

अनपत्यकर (anapatya-kara) adj. causing absence of progeny (i. e. causing childlessness) कन्यकानां च स्फालितमूत्रत्वमुभयोर्वानपत्यकरम् KāśyaS. 47B. 32.

अनपत्यका (anapatya-kā) adj. (f.) childless न चैनां (अनन्ततृतीयाम्) वित्तशाठ्येन कदाचिदपि लङ्घयेत्। नरो वा यदि वा नारी सापत्या वानपत्यका PadmP. v. 22. 99.

अनपत्यता (anapatyá-tā) f. the state of being childless, childlessness क्षुधामारं तृष्णामारमगोतामनपत्यताम्। अपामार्ग त्वया वयं सर्वं तदप मृज्महे AV. iv. 17. 6 = AV. (P.) v. 23. 8; संतानस्याविनाशाय कामये भद्रमस्तु ते। अनपत्यतैकपुत्रत्वमित्याहुर्धर्मवादिनः MahāBhā. i. 94. 59; कष्टं खल्वनपत्यता Śāk. 6. 24(32); 7. 14(7); अनपत्यताहं तु पुत्रिणां या भवेद्गतिः। न तां प्राप्स्यामि BrahmāṇḍP. ii. 50. 26; व्यक्तिमेवेचाहनि तारकाणाम् ···। प्रासादवेश्मवसुधाशरगुहवनिम्नेष्वावासका वल्लिमुजामनपत्यता वा YogYā. 3. 15; इयं नः स्वामिनी ··· अनपत्यतया च निरवलम्बना HarṣaC. 325. 17; स रत्नाकरमेखलामिलामनन्यशासनां शासदनपत्यतया नारायणम्···निरन्तरमर्चयामास DaśKuC. 3. 10; 10. 21; LaghvāsvaSm. 3. 15; आसीत् सिद्धाधिपो नाम पुरा हंस इति स्मृतः। अनपत्यतया तस्य कालश्चक्राम भूरिशः SkandP. vi. 30. 2; अथास्मिन्ननपत्यतया दूयमानमानसे पुत्रार्थं क्रतुमश्वमेधं विधातुं मन्त्रिभिः समं मन्त्रयमाणे दशरथे RāmāCam. 1. 12(1); अनपत्यता। जायते ··· विकर्णपुरवासिनाम् SamarāSū. 10. 56; महापापफलं चेदं यदेतदनपत्यता। स्त्रिया वा पुरुषस्यापि वन्ध्यत्वं यदि जायते BrahmP. 124. 123; संयुते चन्द्रे ··· बुधेन त्वनपत्यता NāraS. 29. 48; 29. 130; VasiS. 39. 55; तवैयमनपत्यता। यथा मां बाधते बाढं भवन्तं सोम नो तथा PārśvC. 3. 333; ViviTīKa. 15. 4.

अनपत्यताजन्मन् (anapatyatā-janman) adj. arising from childlessness यथा यथा च यौवनमतिचक्राम तथा तथा विफलमनोरथस्यानपत्यताजन्मावर्धतास्य संतापः Kād. 59. 12.

अनपत्यतादर्शनदुःख (anapatyatādarśana-duḥkha) n. grief caused by observing childlessness अनपत्यतादर्शनदुःखतप्तं निर्वापयितुमिव बन्धुतामाथताः प्रसस्रुः पदन्यासेषु निःश्वासाः TilaMañ. 75. 6.

अनपत्यतादुःख (anapatyatā-duḥkha) n. grief due to childlessness अस्वस्थताकारण चावयोः ··· नाल्पमप्यपरमस्ति मुक्त्वैकमनपत्यतादुःखम् TilaMañ. 28. 8.

अनपत्यताशुच् (anapatyatā-śuc) f. grief due to childlessness स चाङ्गराजः ··· जहौ च धीमाननपत्यताशुचम् Rāgh. 1. 9; अदृष्टतान्तस्त्वनपत्यताशुचा स वाडवाग्नेः शिखयेव वारिधिः Rāgh. 1. 29.

अनपत्यतासमुद्भव (anapatyatā-samudbhava) adj. arising from childlessness मामपि दहत्येवायमहर्निशमनल इवानपत्यतासमुद्भवः शोकः Kād. 63. 14.

अनपत्यत्व (anapatya-tva) n. childlessness योनिः शकटाकृतिरपत्यलाभाय ··· उच्छ्रितानपत्यत्वाय KāśyaS. 47B. 34; मत्वात्मनोऽनपत्यत्वम् ··· संतानादिकमुद्दिश्य कार्यमात्मनिवेदनम् BhaviP. 35A. 13 (i. 13. 29); न चैवमप्यनपत्यत्वेन पितृऋणानपाकरणात् प्रत्यवायापत्तिः MīmāKau. i. 47. 5 (on i. 3. 7); श्रीमतामनपत्यत्वम् ··· न सौख्याय ŚukraNī. 3. 245.

अनपत्यत्वजा (anapatyatva-jā) adj. (f.) arising from childlessness राजा ··· अनपत्यत्वजां चिन्तां गुरवे समवेदयत् DevīBhāP. vii. 14. 28.

अनपत्यत्वदुःख (anapatyatva-duḥkha) n. grief due to childlessness राजा दशरथः ··· सोऽनपत्यत्वदुःखेन पीडितो गुरुमेकदा। वसिष्ठम् ··· इदमब्रवीत् AdhyāRā. i. 3. 2.

अनपत्यधन (anapatya-dhana) n. property of a childless person (स्वादपित्र्य इति धारणा) अपित्र्य इति हेतुवचनादनपत्यधनस्याप्येष एव विधिः ManuBh. ii. 300. 25 (on 9. 205); (दैवज्ञप्रश्नादेर्वा प्राप्तं धनम्) ··· तस्मादेषां ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् ··· ततः सजातिरित्यनपत्यधनप्रकरणीयनारदवचनस्वरसात् DaṇḍaVi. 290. 17.

अनपत्यनर (anapatya-nara) m. childless man यद्गलाशतविपकसुतैलस्नेहवस्तिरनपत्यनराणाम्। योषितां च विहितस्तु सुपुत्रानुत्तमानतितरां विदधाति KalyāKā. 22. 162.

अनपत्यपतिका (anapatyapati-kā) adj. (f.) who has no husband (alive) and no child ब्राह्मणस्य नानाजातीयासु स्त्रीषु क्षत्रियादिस्त्रियामनपत्यपतिकायां मृतायां तस्याः पितृदत्तं धनम् ··· ब्राह्मणी सापत्नेयी कन्या गृह्णीयात् ManvaMu. 401. 21 (on 9. 198)

अनपत्यपत्नी (anapatya-patnī) f. childless wife (सापिण्ड्यम्) भगिनीपितृष्वसमातृष्वस्रादीनामपि एकपिण्डदानक्रियायोग्यत्वमस्त्येव तस्यैव निवेशात्। परेणाप्यनपत्यपत्नीनां तत्सिद्ध्यर्थं तस्यैव शरणीकर्तव्यत्वात् BālamBha. i. 171. 24 (on 1. 52)

अनपत्यपितृस्त्री (anapatya-pitṛstrī) f. childless wife of the father (i. e. childless stepmother) नन्वस्य वचनस्य नवश्राद्धानन्तरं भ्रातृणामनपत्यपितृस्त्रीणां च दायविभागो भवतीति ऋज्वर्थः किमिति परित्यज्यते SmṛtiCan. iv. 622. 13.

अनपत्यबन्धु (anapatya-bandhu) m. childless kinsman यदपि स्मृत्यन्तरम् — 'बन्धूनामपि सर्वेषां श्राद्धं कन्यागते रवौ। निर्वपेदानुलोम्येन मृताहतिथिमाश्रितः' इति, तदनपत्यबन्धुविषयम् Aparā. 424. 29 (on 1. 217-218)

अनपत्यभर्तृधन (anapatyabhartṛ-dhana) n. property of the childless husband अनेन ह्यनपत्यभर्तृधनग्राहित्वस्य बीजलिप्सायुचितनियोगार्थित्वस्य च विकल्पः प्रतिपाद्यते Aparā. 742. 17 (on 2. 135-136)

अनपत्यभार्यामरण (anapatyabhāryā-maraṇa) n. death of a childless wife एवं तु पुत्रस्यापि मृतस्य पित्रा विकल्पेनैव (श्राद्धम्) कर्तव्यमेवमनपत्यभार्यामरणे जीवन्मातृकस्यैव एव विधिः ManuBh. i. 315. 4 (on 3. 238)

अनपत्ययकार (anapatya-yakāra) m. consonant *y* (of the secondary suffix *ya*) not denoting the sense 'descendant' (आपत्यस्य च तद्धितेऽनाति) तत्र परतोऽनपत्ययकारस्यापि हलस्तद्धितस्येत्यनेन लोपो यथा स्यादित्येवमर्थं तद्धितग्रहणम् Nyās. ii. 599. 13 (on vi. 4. 151)

अनपत्यवत् (án-apatyava(n)t) adj. not having progeny, childless ये अर्यमः शशमाना: परेयुर्हित्वा द्वेषांस्यनपत्यवन्तः। ते द्यामुदित्याविदन्त लोकम् AV. xviii. 2. 47; पूर्णभद्रः ··· खिन्नोऽतीवानपत्यवान् SkandP. iv. 32. 14.

अनपत्यवैश्याधन (anapatyavaiśyā-dhana) n. property of a childless woman of the Vaiśya caste 'ब्राह्मणी 'ग्रहणमुत्तमजात्युपलक्षणम्। अतश्चानपत्यवैश्याधनं क्षत्रियाकन्या गृह्णाति Mitā. 253. 1 (on 2. 145)

अनपत्यस्त्री (anapatya-strī) f. childless woman नन्वस्य वचनस्य ··· ऋज्वर्थः किमिति परित्यज्यते? उच्यते— अनपत्यस्त्रीणामा पुत्रलाभादिति विरुद्धार्थविगतेस्तत्परिहाराय परित्यज्यते SmṛtiCan. iv. 622. 15.

अनपत्यस्त्रीधन (anapatyastrī-dhana) n. property of a childless woman अनपत्यस्त्रीधनविषये मनुराह 'स्त्रियास्तु यद् भवेद्वित्तम् ···' इति Aparā. 721. 23 (on 2. 117); ब्राह्मादिषु विवाहेषु अनपत्यस्त्रीधनं भर्तृगामि DīpKa. 59. 3 (on 2 145)

अनपत्यहीनजातिस्त्रीधन (anapatyahīnajātistrī-dhana) n. property of a childless woman belonging to a lower caste अनपत्यहीनजातिस्त्रीधनं तु भिन्नोदराप्युत्तमजातीयसपत्नीदुहिता गृह्णाति Mitā. 252. 28 (on 2. 145)

अनपत्याग्निमारुत (anapatyāgnimāruta) m. (du.) [w. r. for सत्याग्निश्चाग्निमारुतः] AgaNi. 75.

अनपत्याधिकारस्थ (an-apatyādhikārastha) adj. (the secondary suffix *ya*) not belonging to the section heading 'tasyāpatyam' i. e. 'his offspring' (P. iv. 1. 92) अनपत्याधिकारस्थान्न ङीप्। द्वीपे भवा द्वैप्या SiddhāKau. 118A. 2 (on vi. 4. 150)

अनपत्यान्वय (anapatyānvaya) m. family without children or descendants कल्पद्रुषु समुच्छन्नेष्वनपत्यान्वयेष्विव। कन्दमूलफलादीनि तदा बुभुजिरे जनाः TriṣaŚaPuC. i. 2. 934.

अनपत्यार्थ (an-apatyārtha) adj. (secondary suffix) not having the sense 'descendant' द्विगोर्निमित्तं यस्तद्धितोऽनपत्यार्थः प्राग्दीव्यतीयस्तस्य लुक् स्यात् PrakriKau. i. 544. 2; SiddhāKau. 224A. 4 (on iv. 1. 88); अनपत्यार्थेऽणि इन् प्रकृत्या स्यात् PrakriKau. i. 872. 4; SiddhāKau. 243B. 13 (on vi. 4. 164)

अनपत्यार्थत्व (anapatyārtha-tva) n. the state of not being denotative of the sense 'descendant' द्वैपे भवेति तु विग्रहवाक्यमनपत्यार्थत्वद्योतनार्थम् Prasā. i. 337. 12.

अनपत्रप (an-apatrapa) adj. A shameless, not ashamed क्रूरोऽसौ

(दुर्योधनः) … राज्यलुब्धोऽनपत्रपः MahāBhā. i. App. I. 72(56); किं नु ते तत्र वक्ष्यन्ति … । अयुध्यमानं धर्मज्ञमेकं हत्वानपत्रपाः MahāBhā. iii. 117. 4; x. 9. 31; xii. 221.52; अहितादनपत्रपस्यसन्नतिमात्रोज्झितभीरनास्तिकः । विनयोपहितस्त्वया कुतः सदृशोऽन्यो गुणवानविस्मयः ŚiśuVa. 16. 7 (comm. निर्लज्जः); अकरुणः शाक्यमुनिरनपत्रपः कुलपुत्रः … अविक्रान्तश्च पार्थिव इत्यर्थिचिन्करो वर्गः AvantiKa 73. 13; सांख्यपशुरेव एवं वक्तुं समीहते, य आगमैकशरणोऽनपत्रपः PramāVāBh. 128. 11; वसुधाश्रोत्रजे तस्मिन् व्यासे च हृदयस्थिते । अन्येऽपि कवयः कामं बभूवुरनपत्रपाः Yādavā. 1. 4; लगुडैर्हन्यमानोऽपि यदि जीवति सेवकः । तत्क्षणं पुनरायाति धिग् दैन्यमनपत्रपम् Subhāṣi. 3218; **B** not shameless, ashamed or embarrassed (of doing wrong acts), ŚiśuVa. 16. 7 (comm. अपत्रपो निस्त्रपो न भवतीति अनपत्रपस्त्रपावान्, अकार्यजुगुप्सुरित्यर्थः); अहमैहिकामुत्रिकचरित्रानपत्रपस्तेषु प्राणिषु कथं नाम अस्त्रं प्रयोजयामि YaśasCam. ii. 96. 8 (comm. अविद्धः)

अनपत्रपणीय (an-apatrapaṇīya) *adj.* (whose presence is) not embarrassing नाभिप्रपीडने पृष्ठोन्मर्दने चानपत्रपणीयाः सुहृदोऽनुमताः प्रयतेरन् CaraS. i. 15. 11 (1941 Ed.)

अनपत्रपा (an-apatrapā) *f.* shamelessness, immodesty, indecency अपत्रपानपत्रपे ह्रीश्च संपद् विपच्च ह । … एवं दण्डस्य कौरव्य लोकेऽस्मिन् बहुरूपता MahāBhā. xii. 121. 31; (चेतसि) अकुशले त्वाह्रीक्यमनपत्रपा AbhidhK. 2. 26; अविद्यातः स्त्यानमिद्धानपत्रपाः AbhidhK. 5.48

अनपत्राप्य (an-apatrāpya) *n.* indecency, lack of modesty and delicacy (associated with *āhrīkya*) अनपत्राप्यं कतमत् । रागद्वेषमोहांशिका परतोऽवद्येनालज्जना । सर्वक्लेशोपक्लेशसाहाय्यकर्मकम् AbhidhSa. 9. 6; तत्राह्रीक्यानपत्राप्यस्त्यानमिद्धोद्धवा द्विधा AbhidhK. 5. 51; अन्ये पुनराहुः । आत्मापेक्षया दोषैरलज्जनमाह्रीक्यं परापेक्षयानपत्राप्यम् AbhidhKoBh. 59.24 (*on* 2. 32); ŚikṣāSa 105. 8; चैतसिका धर्माः । … आह्रीक्यम् । अनपत्राप्यम् MahāVyu. 104. 51 [DBHS.]

अनपथ्यतस् (anapathya-tas) *adv.* on account of the absence of (consumption of) unwholesome (food and drink) आरोग्यं वैद्यमाहात्म्यादन्यथा त्वनपथ्यतः KaliViḍ. 25.

अनपदिष्ट (an-apadiṣṭa) *adj.* not designated (after the name of the god who performs the action) आदौ हि मध्ये चान्ते च पृथक्त्वेषु च कर्तृभिः । कर्माण्यनपदिष्टानि प्रदिष्टान्यपि तु कचित् BṛDe. 3.49.

अनपदेश (an-apadeśa) *m.* **1** fallacious middle term अन्यदेव हेतुरित्यनपदेशः VaiśeSū. iii. 1. 7; iii. 1. 3; iii. 1. 15; PadārthaSam. 204. 26; 239. 13; उपलभ्यमाने चानुपलब्धेरसत्त्वादनपदेशः NyāySū. ii. 2.35; NyāyBh. 140. 8 (*on* ii. 2. 35); NyāyVār. 306. 2 (*on* ii. 2. 36); अपदेशो हेतुर्न भवति अनपदेशोऽहेतुरित्यर्थः NyāyKa. 205. 1; नापदेशोऽनपदेशः । अहेतुस्तद्विरोधी हेत्वाभास इत्यर्थः Kiraṇā. 293. 13; 293. 19; Upask. 141. 7 (*on* iii. 1. 3); **2** non mention अनभिधानं तु वैराग्यज्ञापनार्थं कथं नायं मोक्ष्यमाणः सर्वं दुःखं भावयेदिति तस्य दुःखभावनार्थः सुखस्यानपदेशः NyāyVār. 66. 3 (*on* i. 1. 9)

अनपदेशत्व (anapadeśa-tva) *n.* the state of being a fallacious middle term एतेनासिद्धविरुद्धसंदिग्धानध्यवसितवचनानामनपदेशत्वमुक्तं भवति PadārthaSam. 238. 10; NyāyKa. 240. 2.

अनपदेश्य (an-apadeśya) *adj.* **i** (person) who cannot be identified or described with definiteness (as regards his family etc.) नित्यमभोज्यम् । … उत्सृष्टपुंश्चल्यभिशस्तानपदेश्यदण्डिक° … °उच्छिष्टभोजिगणविद्विषाणानाम् GautDS. ii. 8.17 (comm. अनपदेश्यैवंभूतोऽयमिति व्यपदेशानर्हः); 'अनपदेश्यः' अविज्ञातकुलशीलदेशादिः CaturCin. iii(1). 778. 7; 'अनपदेश्यः' अविज्ञातकुलाचारः VīraMi. (Āhnika.) 501. 15. **ii** (person) of uncertain sex (hermaphrodite), GautDS. ii. 8. 17 (comm. स्त्रीत्वपुंस्त्वाभ्यामनिर्देश्या तृतीयाप्रकृतिरित्यन्ये); अनपदेश्यः … । स्त्रीत्वपुंस्त्वाभ्यामनिर्देश्य इत्यन्ये VīraMi. (Āhnika) 501. 15.

अनपदोष्य (an-apadoṣyá) *adj.* [P. vi. 2. 160] which cannot be found fault with, free from blemish अनपदोष्यं खलु वै सोमः प्रयच्छति तमेवं भागधेयेनोपासरत्सोऽस्मा अनपदोष्यं राष्ट्रं प्रयच्छति MaiS. ii. 1. 4 (ii. 6. 8–9); [not to be wasted, MW.]

अनपधृष्य (an-apadhṛṣya) *ger.* not having subdued or overpowered अग्निभ्यः पुरो दीप्यमाना भ्राजमाना अतिष्ठंस्ता असुरा अनपधृष्यैवापाद्रवन् AitBr. 7. 1 (186)

अनपनय (an-apanaya) *m.* non-displacement, non-shifting (of a deity, oblation or victim of a sacrifice) अनपनयो वादुष्टत्वात् KātyŚS. xxv. 9. 7; न चोत्तरो मुष्टिः पृथक्पदार्थौ, येन देवतापनयो भवेत् । … तस्मादनपनय इति ŚābaBh. 1465.12 (*on* vi. 5. 18); [w. r. for अपनय … cf. Wai Ed.]

अनपनयत् (an-apanayat) *adj.* not setting aside न चानपनयन् यागः कामिनः स्वर्गकामितान् । साधनं स्वाधिकारस्य भवतीह कथंचन BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 534.

अनपनयन (an-apanayana) *n.* **A** non-removal न हि यावन्तः संपाताः … ते सर्वे … भोगेन क्षयं नीयन्ते । … चिरोपभुक्तानां च कर्माशयानामसतां चन्द्रमण्डलोपभोगेनानपनयनात् (NSP. Ed.) Bhām. 533. 7 (*on* iii. 1. 8); **B** resumption of or not taking back (a gift) कर्मकारकवैगुण्याद् दत्तस्यानपाकर्मानपनयनमस्मिन्निति व्युत्पत्त्या दत्तानपाकर्माख्यमपदमिदमेव पदम् SmṛtiCan. iii. 6. 16.

अनपनिहितम् (an-apanihitám) (án-apanihitam in ŚatBr.(K.)) *adv.* without leaving out anything, without mutilation एवमु कृत्स्नमेवाग्निमनपनिहितमाधत्ते ŚatBr. II. ii. 1. 15; तं सर्वं कृत्स्नमग्निमनपनिहितमाधत्ते ŚatBr.(K.) I. ii. 1. 10; [*but adj.* not mutilated or curtailed, APTE]

अनपनीत (an-apanīta) *adj.* [*f.* -ā] not removed, not set aside अनपनीता च तस्येन्द्रदेवत्यता ŚābaBh. 793.1 (*on* iii. 2. 34); 1464. 23 (*on* vi. 5. 16); ते (दोषाः) चानपनीताः … अत्यन्ताविगुणस्यापि क्रतोः फलं प्रतिबध्नन्ति TantrVā. 1163. 6 (*on* iii. 8. 9); 803. 6 (*on* iii. 2. 30); यावता दुःखेनानपनीतेनात्मनि दुःखं भवति तावद् सर्वमपनेतुमभिसंधाय … तन्त्रं भवति ŚāstrDī. 840. 16 (*on* xi. 4. 16); सामान्यरूपस्यापि विधेः स्वविषयादपनेतुमशक्यत्वादनपनीतस्य च शास्त्रस्यात्यन्तबाधायोगाद् विकल्पो दुःपरिहरः NyāySu.(So.) 8. 25 (*on* i. 2.2)

अनपनीतमललेपदन्त (anapanītamalalepa-danta) *adj.* having the teeth the coating of impurity on which has not been removed or cleansed तथा च श्रुतिः । छिन्नदन्तः पितॄन् यजेतेति । छिन्नदन्तः ' अनपनीतमललेपदन्तः CaturCin. iii(1). 1160. 12.

अनपनीतसंबन्धा (anapanīta-sambandhā) *adj.* (*f.*) whose association has not been removed or set aside उन्नयनकाले … पूर्वशेषस्य संसृष्टत्वेऽप्येतदर्थत्वे प्रमाणाभावादनपनीतसंबन्धा पूर्वदेवताप्युपलक्षणीया BhāṭṭDī. i. 232. 22 (*on* iii. 2. 12)

अनपनीय (an-apanīya) *ger.* not having removed or set aside अहं तु … कृतवान् मनसि कथमिव महानुभावामेनामामन्त्रये … मा रोदीरिति शोकहेतुमनपनीय न शोभते HarṣaC. 325.5; यदि पुरुषो 'द्रव्यहस्तः' …। तदा 'अनिधायैव तद् द्रव्यम्' अनपनीय, हस्तगृहीतद्रव्य एवाचामेत ManuBh. i. 487. 21 (*on* 5. 141); नानपनीय पिपासोद्रेकमश्नीयात् NītiVā. 25. 49.

अनपनोद (an-apanoda) *m.* not driving away वासानपनोदश्च KātyŚS. xxv. 4. 3 (comm. वसत्यर्थमागतो ब्राह्मणो नापनोद्यः)

अनपनोद्य (an-apanodya) *adj.* not to be set aside or rejected ननु प्रपञ्चोत्पत्तेः पूर्वमेव त्रिपुटीतः पूर्वत्वादस्या युक्तं त्रिपुरात्वं न स्थित्यादिदशायामित्याशङ्क्य सर्वदैव महादेव्यास्त्रिपुरात्वमनपनोद्यमित्याह द्वाभ्याम् SetuBa. 139. 14.

अनपनोद्यत्व (anapanodya-tva) *n.* the state of being that which cannot be set aside or rejected एवं निराकारस्वभावत्वं ब्रह्मणः सिध्यतीति सत्त्वाव्यवहितप्राकट्योक्तिरप्यनुपपन्नेति चेत् । नैवम् । सत्त्वाधिष्ठानत्वस्य प्रमाणसिद्धत्वेनानपनोद्यत्वात् AṇuBh. 213. 14 (*on* iii. 3. 3)

अनपप्रोषित (án-apaproṣita) *n.* absence of staying away (from home) कि३ स्विद् विद्वान् प्रवसत्यग्निहोत्री गृहेभ्यः … कथु३ स्विदस्यानपप्रोषितं भवति ŚatBr. XI. iii. 1. 5; यदग्नीनाधायाथापप्रवसति कथमस्यानपप्रोषितं भवति JaimiBr. 1. 20.

अनपबाधन (an-apabādhana) *n.* non-sublation, non-annulment चित्स्वभावस्य दर्पणस्येव एकतानप्रबाधनेन आभासभेदसंभवे क इव विरोधः PratyabhiVi. ii. 9. 2 (*on* ii. 1.1); एकतायाः अनपबाधनम् बाधाविषयीकरणम् Bhāsk. ii. 9. 11 (*on* ii. 1.1)

अनपबाध्य (an-apabādhya) *ger.* not having sublated or annulled निषेधेषु तत्समभिव्याहृतविधिप्रत्ययेन प्रकृत्यर्थभूतहननादिगतक्षुद्रेष्टोपायतामनपबाध्य तद्गतगुरुतरादृष्टानिष्टोपायता ज्ञाप्यते VedāntKa. 90. 5 (*on* i. 1. 4)

अनपब्रव (an-apabravá) *adj.* free from censure or blame सुतान् योऽध्येति … अनपब्रवस्सर्वमायुरेति । विन्दते प्रजान् TaiBr. III. xii. 5. 3 (Sāy. अपकीर्तिरहितः)

अनपब्रुव (an-apabruva) *adj.* free from censure or blame यो ह वै नारायणस्याष्टाक्षरं पदमध्येति । अनपब्रुवः सर्वमायुरेति NārāyU. 3; BhasmJāU. 562. 26.

अनपभ्रंश (an-apabhraṁśa) *m.* absence of slipping or falling down तद् सतोबृहतीषु भवत्युत्क्रान्त्या एवानपभ्रंशाय JaimiBr. 2. 21; 1. 135; … आत्मनोऽनपभ्रंशाय PañcBr. xii. 4. 3 = xii. 10. 2 = xiv. 4. 1;

चतुर्थेऽहन्यतिजगती क्रियतेऽनपभ्रंशाय PañcBr. xii. 10. 3 = xxi. 9. 14; अपभ्रंश इव वा एष यज्ज्यायसः स्तोमात् कनीयांसं स्तोममुपयन्ति यदेताः पूर्णाः ककुभो भवन्त्यनपभ्रंशाय PañcBr. xiv. 6. 3; ऊर्ध्वाः स्तोमा यन्त्यनपभ्रंशाय PañcBr. xvi. 3. 4 = xvii. 4. 2 = xx. 7. 1; ऊर्ध्वानि छन्दांस्युपयन्त्यनपभ्रंशाय PañcBr. xxiv. 11. 8 = xxv. 2. 5.

अनपभ्रंशमान (an-apabhraṁśamāna) *adj.* not falling down (from a standard usage), not becoming corrupt (भवसन्तीरदे सत्ते संसारे सुसमानदे) सुसमा[न]मनपभ्रंशमानं शब्दम् ... सुगमं साधारणत्वेनावस्थितं शब्दब्रह्म दत्तो ये ते तादृश्यो Kāvyānu.(He.) 275. 20.

अनपभ्रंशरूपत्व (anapabhraṁśarūpa-tva) *n.* the state of not being a corrupt form यास्त्वेताः ... संज्ञाः ... टिघुमादयः। कथं तु तासां साधुत्वम्...। अनपभ्रंशरूपत्वात् नाप्यासामपशब्दता। हस्तचेष्टा यथा लोके तथा संकेतिता इमाः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1. 0.

अनपभ्रंशसंस्कृतप्राकृता (an-apabhraṁśasaṁskṛtaprākṛtā) *adj.* (*f.*) other than Apabhraṁśa, Sanskrit and Prakrit ज्ञात्वा देवीप्रसादेन त्यक्तभाषात्रयोऽप्यहम्। पैशाचीमनपभ्रंशसंस्कृतप्राकृतां श्रितः BṛKathāMañ. i. 3. 51.

अनपभ्रंशिन् (an-apabhraṁśin) *adj.* not falling or slipping down तदाहुरपभ्रंशी यज्ञक्रतुरीश्वरः पुरायुषोऽमुं लोकमेतोरिति। तथत् प्रत्यवरोहीणि स्तोत्राणि भवन्ति तेनानपभ्रंशी तेनो आयुष्यः JaimiBr. 2. 290.

अनपभ्रष्ट (an-apabhraṣṭa) *adj.* 1 (word) not corrupt न लोकवेदाभ्यां कश्चिद् व्याकरणादृते। वाचकाननपभ्रष्टान् यथावज्ज्ञातुमर्हति TantrVā. 227. 6 (*on* i. 3. 24); यानि नामान्यनपभ्रष्टानि न पुनरिदानींतनान्यशक्तिजानि गाव्यादीनि ManuBh. i. 18. 26 (*on* 1. 21); गोणीशब्दस्यापि आवपनवाचिनोऽनपभ्रष्टस्य गवि साधुत्वापत्तेः MīmāKau. i. 124. 10 (*on* i. 3. 25); 2 not falling down ब्रह्मलोकमविच्युतोऽनपभ्रष्टः प्राप्नोति Aparā. 389. 16 (*on* 1. 212)

अनपभ्रष्टता (anapabhraṣṭa-tā) *f.* the state of not being a corrupt (word) (टिघुभादीनाम्) तदेवमनादिरनपभ्रष्टता साधुत्वमिति स्थितम्। ... अपर आह ... अनपभ्रष्टतानादिर्वृद्धाभ्युदययोग्यता। व्याक्रिया व्यञ्जनीया वा जातिः कापीह साधुता PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1. 0.

अनपभ्रष्टत्व (anapabhraṣṭa-tva) *n.* the state of not being a corrupt (word) साधुत्वं चानादिवाचकत्वम्, अनपभ्रष्टत्वं वा BhaṭṭDī. i. 52. 2 (*on* i. 3. 8); (टिघुभादीनाम्) तेषामनादित्वपक्षेऽनपभ्रष्टत्वादिलक्षणान्तरपक्षे वा तेषामपि साधुत्वं भाष्यादिसिद्धम् VaiyāBhū. 163. 10 (*on* 31)

अनपभ्रष्टपद (anapabhraṣṭa-pada) *n.* uncorrupt word अभियुक्तानां तावदप(? दनप)भ्रष्टपदेषु गोशब्दादिषु साधुशब्दप्रयोगाद् वर्णमात्रादिना अपभ्रष्टेषु च गाव्यादिषु असाधुशब्दप्रयोगात् MīmāKau. i. 123. 20 (*on* i. 3. 25)

अनपभ्रष्टसंबन्धग्रहणसंस्कार (anapabhraṣṭa-sambandhagrahaṇa-saṁskāra) *adj.* whose impression about the cognition of the relation (between a word and its meaning, i. e. convention) has not been lost यस्त्वनपभ्रष्टसंबन्धग्रहणसंस्कारः, स पदं श्रुत्वा नूनं तावदिदं स्मरति — इदमस्याकाङ्क्षित-संनिहित-योग्य-प्रतियोग्यन्वितस्य वाचकमिति PrakaPañ. 402. 2.

अनपभ्रष्टस्मरणपरंपरा (anapabhraṣṭa-smaraṇaparamparā) *f.* unbroken tradition (handed down) by memory तदेतुभूते सगोत्रत्वेऽपि परमशिष्टैर्यथा व्रियमाणतयानुवृत्तिरनपभ्रष्टस्मरणपरंपरामूलककल्पसूत्रनिबद्धैव VīraMi. (Saṁskāra.) 611. 4; 611. 20.

अनपयति (an-apayati) *adv.* in the early morning, before (the sun) rises प्रातरवेऽनपयति TrikāŚe. iii. 4. 2.

अनपयात् (an-apayāt) *adj.* not going or moving away ततश्चारभ्य ... चक्षुर्गोचरादनपयान्तौ ... सततं पार्श्ववर्तिनौ कुमारयोस्तौ बभूवतुः HarṣaC. 199. 2.

अनपर (an-aparā) *adj.* 1 not having an end स वा एषोऽपूर्वोऽनपरो यज्ञक्रतुर्यथा रथचक्रम् AitBr. 14. 5 (408) (Sāy. स एषोऽग्निष्टोमः पूर्वापररहितः पूर्वं आदिरपरोऽन्त आधन्तरहितः); अपूर्वमनपरम् आधन्तशून्यम् ... ब्रह्म TattvPrakā. 153B. 11 (*on* iii. 2. 12); 2 not followed by anything तदेतद् ब्रह्मापूर्वमनपरमम(? न)न्तरमबाह्यम् ŚatBr. XIV. v. 5. 19; BṛĀraU. ii. 5. 19; नास्मापरं कार्यं विद्यते इत्यनपरम् BṛĀraUBh. 346. 4 (*on* ii. 5. 19); अपूर्वेऽनपरे ... स्वे स्वरूपे अमृतः समभवत् AitUBh. 284. 11 (*on* 4. 6); ŚvetāUBh. 243. 12 (*on* 6. 20); SanatBh. 189. 7 (*on* 1. 6); प्रणवो ह्यपरं ब्रह्म प्रणवश्च परः स्मृतः। अपूर्वोऽनन्तरोऽबाह्योऽनपरः प्रणवोऽव्ययः GauḍKā. 1. 26; अपरोऽहमनपरोऽहं बहिरन्तश्चापि पूर्ण एवाहम्।... अहैवाहं परं ज्योतिः SarvaVeSāSam. 869; त एते कर्माणि विज्ञानमयश्च आत्मा ... ब्रह्मणि ... अपूर्वेऽनपरेऽनन्तरे ... एकीभवन्ति MuṇḍUBh. 358. 15 (*on* iii. 2. 7); यच्चकास्त्यनपरम् ... ब्रह्म तत्त्वमसि VivеCū. 264; BṛĀraUBhVā. i. 4. 817; अपूर्वानपरानन्तं त्वमा तदुपलक्ष्यते NaiṣkaSi. 191. 7; असंवृतमपूर्वमनपरमनन्तमबाह्यं तदश्नाति किंचन न तदश्नाति किंचन LiṅgaP. ii. 9. 53; परं कार्यमस्य न विद्यते इत्यनपरम् VedāntKa. 376. 20 (*on* iii. 2. 11); 96. 23 (*on* i. 1. 4); अपूर्वानपरं ब्रह्म नोपादानं जगत्स्थितेः VedāntSiSūMañ. 1. 27; 3 not having another or a second, unique तदेतद् ब्रह्मापूर्वमपरमनपरमनन्तरमबाह्यम् ŚāṅkhāĀ. 13. 1 (47. 7); 4 that which has nothing else as superior प्रकृतिपुरुषयोः साधर्म्यवैधर्म्ये व्याख्यास्यामः तथथा उभावप्यनादी उभावप्यनन्तौ ... उभावप्यनपरौ SuśruS. iii. 1. 9.

अनपरगिर् (anapara-gir) *f.* statement (about Brahman) 'not followed by anything' अपूर्वमिति कार्यत्वनिषेधायाभिधीयते। कारणत्वनिषेधाय तथानपरगीरियम् BṛĀraUBhVā. ii. 5. 139.

अनपरप्रबन्धदर्शिन् (an-aparaprabandhadarśin) *adj.* not looking into (i. e. reading) others' compositions अमन्त्रशीलो महीपतिरनपरप्रबन्धदर्शी कविः ... न चिरं नन्दति BālRā. 7. 1(4)

[1]अनपरागतरा (anaparāga-tarā) *adj.* (*f.*) from whom love has not at all gone (i. e. extremely attached) उत्कण्ठा विलसदुज्ज्वलपत्रराजिरामोदभागनपरागतरातिगौरी। ... नले सा वासार्थितामभृत काञ्चनकेतकीव NaiṣC. 12. 110 (comm. अपगतोऽनुरागो यस्याः एवंभूता न भवति अतितरामनपरागतरां नलेऽतितरामनुरागिणी)

[2]अनपरागतरा (anaparāga-tarā) *adj.* (*f.*) from which the pollen-dust has not at all gone (i. e. having pollen-dust in plenty), NaiṣC. 12. 110 (comm. न विद्यते परागः पुष्परजो यस्याम्, एवंविधा न भवति। नितरामनपरागा अनपरागतरा। अतितरां परागसहिता)

[1]अनपरागता (anaparāga-tā) *f.* the state of not having the absence of attachment, extreme attachment प्रियावक्त्रं च तच्चापि (सहस्रपत्रं) वीक्ष्य ... पाण्डवेयाः ... द्वयोरपि तयोरत्त यद्यप्यनपरागता। तथाप्यधिकसौरभ्यं मेनिरे ते प्रियाननम् PāṇḍaC. 8. 405.

[2]अनपरागता (anaparāga-tā) *f.* the state of being that which has not lost pollen-dust (i. e. the state of having plenty of pollen-dust), PāṇḍaC. 8.405.

अनपराजित् (ana-parājit) *m.* epithet of Śiva (*lit.* controller of beings) वासुदेवार्जुनौ शर्वं तुष्टुवाते ... नमः ... महादेवाय ... शंभवे व्याधायानपराजिते MahāBhā. vii. 57.51 (BhārBhāDī. अनान् प्राणिनः पराजयतीति अनपराजित् सर्वभूतोत्तमत्वात्)

अनपराद्ध (án-aparāddha) *adj.* [*f.* -ā] 1 (inanimate) free from blemish एतद्वा अनपराद्धं नक्षत्रं यत् सूर्यः ŚatBr. II. i. 2.19; अनपराद्धा वै वाग् युधा ह्येव कुधा च प्रतिगृणाति वाचैव प्रतिगृणाति ŚatBr.(K.) V. iii. 3. 8; 2 (animate) who has not committed a sin or fault or offence त्वयैकेनापराद्धं मे सीतामाहरता बलात्। वधायानपराद्धानामन्येषां तद् भविष्यति MahāBhā. iii. 268. 12; अम्ब ! अनपराद्धोऽहमभिवादये Prati. 3. 15 (4); 6. 15(18); यथैवम् अनपराद्धा अद्रे उत्तिष्ठ Mālavikā. 3.17(17); अनपराद्धः खल्वयं तपस्वी BhagAjju. 8. 1; स्मर्तव्यं तु सौजन्यमस्य नरपतेर्येदपराधिनोऽप्यनपराद्धयोरिव नौ सांप्रतं चेष्टितवान् MālaMā. 8. 177; अनपराद्धस्य यथाप्रकृति द्रव्यदेवताभजने प्राप्ते, अपराधे निमित्ते नैमित्तिको भजनवियोगः शिष्यते TupṬ. (ASS. Ed.) 1463. 20 (*on* vi. 5. 11); अनपराद्धं किल शैशवम् CaṇḍaKau. 3. 26(19); 4. 33(6); (वस्तुगतक्रमविहितो ... कपटोऽत्र विज्ञेयः) यत्रानपराद्ध एव वञ्चकेन बध्यते स एवमुक्तः AbhinBhā. ii. 439. 14 (*on* 8. 71); Kāvyānu.(He.) 384.14.

अनपराद्ध (an-aparāddhá) *n.* absence of fault or harm यदुदङ् तत् प्रजायाअनपराद्धं त्वेव यजमानस्योर्ध्वा ह्येव पिन्वति ŚatBr. XIV. ii. 2.28 [but PW., MW., *adv.* without injury]

अनपराद्धेषु (anaparāddheṣu) *adj.* having the arrows free from blemish, having efficacious arrows लक्ष्ये स्थिरे चले दूरेऽनपराद्धेषुमर्जुनम्। पश्यञ्जज्ञे सकर्णोऽपि कर्णो मनसि मत्सरी PāṇḍaC. 3. 274.

अनपराध (án-aparādha) *m.* absence of defect or fault, perfection देवेभ्यो जुष्टमिह बर्हिरासद इत्याह। बर्हिषस्समृद्धयै। कर्मणोऽनपराधाय TaiBr. III. ii. 2. 3 (Bhaṭṭa Bhāskara अवैकल्याय); एतस्यां वेलायां वरान् वृणीरन् मनसा यानिच्छेयुः। अभयं धानञ्जय्यः सर्वकामानपराधात् DrāhyŚS. ix. 4. 20 (comm. अपराधः प्रच्युतिः); [Loc.] without any fault निरीक्षमाणं तं दृष्ट्वा सहायं तस्य रक्षसः।... यस्मादनपराधं (v. 1. °धे Baroda Ed. vii. 57.16) तं सहायं मम जघ्निवान् Rāmā. vii. 65. 16; अयत्नसाध्या योषितस्त्विमाः ... अनपराधे विमानिता KāmSū. 262. 11 (5. 1) (comm. अनपराध इति दोषं विना भर्त्रावमानिता परिभूता न तत्र सज्जते); KandaCū. v. 1. 52; जघ्निमोऽनपराधेऽपि नरान्नक्तंदिवं वयम् Bhaṭṭi. 4. 39; अत्रानपराधेऽपि निष्कासयतो रामस्यानुपालम्भाद् सीताया औदार्यं प्रतीयते RasāSu. 52. 12 (1. 198); अनपराधे वस्तुपालो न पीडयति कांचिद् PrabaK. 126.28; [Inst.] without any fault (i. e. with fault-

less effort) अतश्चानपराधेन व्यज्यमानेषु साधुता। सापराधेष्वसाधुत्वं व्यवस्थैवं च तत्कृता TantrVā. 223.11 (*on* i. 3. 22); NyāyRa. 891.11 (*on* 7. 161)

अनपराध (an-aparādha) *adj.* [*f.*-ā] **1** faultless, innocent (अनागाः) अप्यनपराधो भीतः पलायते वर्षकर्मवतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः पापकृतः Nir. 10. 11(177. 10) = Sāy. *on* RV. v. 83. 2; नगरनिवासिनां विप्रेतराणामपि परिग्रहा अनपराधाः ŚaṅkhalikhitaDS. 255; त्वयैवैतानपराद्धं मे सीतामाहरता बलात्। वधायानपराद्धा(v. l. धा)नामन्येषां तद् भविष्यति MahāBhā. iii. 268. 12; अनपराधं तं सहायं मम जघ्निवान् Rāmā. vii. 65. 16; अनपराधोऽहं त्वया हास्तस्था विभो। कुरु प्रसादं भगवन्स्वशरीरासवे पुनः MatsyaP. 4. 16; प्रथममनपराधां तां समुत्सृज्य देवीमगममहमगाधे काननं लक्ष्मकाम: KundaMā. 3. 1; DaśKuC. 74. 7; अनपराधानां दण्डनं प्रतिषिध्यते ManuBh. ii. 130. 8 (*on* 8. 128); DīpKa. 38. 11 (*on* 2. 10); हरिणमनपराधं मार्गणो मङ्क्षु भित्त्वा HarVi. 41. 21; यस्तु ··· धूमकेतुरिवानपराधमपि जनपदं पीडयति YaśasCam. i. 436. 4 (comm. निर्दोषम्); KathāSaSāg. i. 5. 24; (सम्यगेतावदवक्तव्यं धर्मार्थसहितं वचः। शृणोति यदि नो राजा स्यात्तु सम्यक्ततोऽनृणः) अनृणः अनपराधः DaṇḍaVi. 19. 14; 39. 5; विलासिन्यापि स्फुटमनपराधा वयमपि HaṃsDū.(Rū.) 135; **2** not having any defect, skilful भिषक् स्वगुणसंपन्न उपकरणवान् ··· साध्यरोगमनपराधः संपादयत्येवातुरमारोग्येण CaraS. i. 10. 5.

अनपराधजन (anaparādha-jana) *m.* innocent person कीर्तिपर्तिविरा ··· अनपराधजनग्रसनलालसमानस ··· इति दशलोचनम् ··· अनभिनन्दन्ती ··· न कचिद्यापि बध्नाति स्थितिम् YaśasCam. i. 82. 1.

अनपराधत्व (anaparādha-tva) *n.* guiltlessness, innocence अनागास्त्वम्। अनपराधत्वम् Nir. 11. 24 (197. 6); अनपराधत्वमस्या इति व्यङ्ग्यं पुनः नियतमविषयम् Ekāva. 1. 13(153) (47. 3); विस्मरणादीनामपह्नवानपह्नवपूर्वकसंप्रतिपत्तौ च दण्डाभाव एव तत्र वादिनोऽनपराधत्वात् DaṇḍaVi. 351. 13.

अनपराधदण्डन (anaparādha-daṇḍana) *n.* punishment to one who is free from guilt or is innocent वर्त्मनीलादेः प्रजानवेक्षणानपराधदण्डनादिराजदोषाभावे तात्पर्यम् DaṇḍaVi. 213. 16.

अनपराधबाधित (anaparādha-bādhita) *adj.* troubled inspite of absence of any fault निशान्तनारीपरिधानधूननस्फुटागसाप्यूरुषु लोलचक्षुषः। प्रियेण तस्यानपराधबाधिताः प्रकम्पनेनानुचकम्पिरे सुराः ŚiśuVa. 1. 61 (comm. अनपराधेऽपराधाभावेऽपि बाधिताः)

अनपराधम् (ánaparādham) *adv.* without incurring harm or injury सर्वेणैव तं काममनपराधं राध्नु(? ध्नो)ति ŚatBr. I. iii. 5. 10 (Sāy. अविकलम्)

अनपराधमति (anaparādha-mati) *adj.* having an innocent mind तत् कथं नाम तृणमात्रेऽप्यनपराधमतीनां यतीनामात्मन्यशुभलोकनिषेकसर्गमुपसर्गं सहसा इत्युक्तम् YaśasCam. ii. 320. 20.

अनपराधवल्लभा (anaparādha-vallabhā) *adj.* (*f.*) whose husband is free from guilt अहितकारिण्यपि प्रियतमे हितकारिण्युत्तमा ··· आमोदकाराः ··· कदाप्यनपराधवल्लभायां स्वाधीनपतिकायां प्रियावमानं कुर्वत्यां कलहान्तरितायां चेदं लक्षणमव्याप्तं भवतीत्याशङ्क्य ··· लिखितवन्तः ŚṛṅgāMañ.(A.) 39. 16.

अनपराधसत्त्व (anaparādha-sattva) *n.* innocent being प्रभूतमपि नानपराधसत्त्वव्यापत्तये नृपाणां बलं धनुर्वा किं तु शरणागतरक्षणाय NītiVā. 26. 67.

अनपराधाभिधान (anaparādhābhidhāna) *n.* declaration of being faultless बृहस्पतिः — आक्रुष्टस्तु समाक्रोशन्नपराधी भवेन्नरः।··· बृहस्पतेरनपराधाभिधानमनुवन्धाभावविषयम् DaṇḍaVi. 216. 3; 233. 21.

अनपराधिजङ्गमहिंसन (anaparādhijaṅgama-hiṃsana) *n.* killing of a guiltless or innocent living (*lit.* moving) being पारानन्दोऽनपराधिजङ्गमहिंसनं विहितमपि वर्जयेत् PārāSū. 8. 19.

अनपराधित्व (anaparādhi-tva) *n.* guiltlessness, innocence अनागास्त्वम्। अनपराधत्वम् (v. l. अनपराधित्वम्) Nir. 11. 24 (197. 6)

अनपराधिन् (an-aparādhin) *adj.* [*f.*-ī] **1** not having any defect, efficacious तास्त्वा हन्तु विद्युता वज्रेणानपराधिना AV.(P.) xvii. 15. 2; **2** who has not committed any fault or offence, free from guilt, innocent (तक्षकेण) तेन ह्यनपराधी स दष्टः (ते पिता) MahāBhā. i. 3. 187; नार्हसि मण्डूकानामनपरान्तां वधं कर्तुम् MahāBhā. iii. 190. 33; SkandP. v(2). 84. 31; (तं विव्याध पुनर्भीमः) मर्मण्यनपराधी संदिधित्सुः कलहं तदा MahāBhā. vii. 832*; xv. 38. 12; हत्वा बाणेन काकुत्स्थ मामिहानपराधिनम्। किं वक्ष्यसि सतां मध्ये कर्म कृत्वा जुगुप्सितम् Rāmā. iv. 17. 31; त्वया ममानपराधी सुतो दष्टः PañcT. 3. 93(17) (357. 4); Tantrākhyā. 116. 9; अस्माभिरकार्यपण्डितैः कृतोऽपराधोऽनपराधिनस्तव VarāṅgaC. 21. 13; तदिहानपराधिनि प्रिये सखि कोऽयं करुणोज्झितक्रमः MālaMā. 9. 116; विहिता वापि हिंसा यानपराधिनाम्। सर्वथा दुःखदा PārāSū. 41. 22; (कृत्वा च स्तेनुपद्रवम्) ब्राह्मणभार्याया भर्तृद्वेषादनपराधिन्याः ··· वधः ManuBh. ii. 396. 22 (*on* 11. 86); (हीनाङ्गेन्द्रियरोगिणाम्) तेषां वधमनपराधिनामेव चापवादं विद्यमानेन्द्रियवैकल्यादिना सत्त्वेनैव दुष्टया वाचा क्षेपं कुर्वाद् (स दण्ड्यः) BālaKrī. i. 273. 28 (*on* 2. 208); i. 225. 7 (*on* 2. 68); अलं प्रहृत्य भूपाल सत्त्वेष्वनपराधिषु NavaSāC. 2. 32; यः पुनरेव्वनानर्हमनपराधिनं राजाज्ञया विना बध्नाति ··· असौ उत्तमसाहसं दाप्यः Mitā. 295. 18 (*on* 2. 243); (प्राणिनः) मृगयासक्तचित्तैश्च क्रीडया मांसकाम्यया। नरैस्तस्तदुपायेन हन्यन्तेऽनपराधिनः TriṣaŚaPuC. I. 1. 574; iii. 4. 123; व्यापादितेषु शिशुपालादिषु अलमिदानीमनपराधिनो भीष्मकस्य पुरप्रमर्दनेन RukmiHa. 4. 2(9); अभिद्रस्तस्य चानपराधिनोऽपि परिवित्तेरिव वचनात्प्रायश्चित्तम् Aparā. 1148. 10 (*on* 3. 286); अलं हि राक्षसैरेभिर्दैत्यैरनपराधिभिः LiṅgaP. i. 64. 111; कथं मां हन्तुमिच्छसि। द्विजम् ··· अनपराधिनम् GaṇeP. i. 7. 34; i. 5. 1; अद्रोहमनपराधी (अध्याप्यः) SmṛtiCan. i. 140. 4; करोति (यः) परद्रोहं जनस्यानपराधिनः। तस्य राज्ञः स्थिरापि श्रीः समूलं नाशमृच्छति SūktiRa. 62. 1; यदक्षिभूलतापातैः स्त्रियः कुर्वन्ति कामिनाम्। जघनेष्वेव तत्सर्वं पतत्यनपराधिषु ŚārṅgaPa. 4059; SubhāṢi. 2297; अभिचारेषु श्येनादिषु ··· अलौकिकेषु अनपराधिनं प्रति क्रियमाणेषु ··· दिशतो दमः DaṇḍaVi. 309. 21; आः कष्टमनपराधिनमपि परिजनमतिनिष्ठुरं निर्भर्त्सयन्ती नीचवृद्धवर्द्धकी समापतति VasaTi. 10. 15.

अनपराध्य (an-aparādhya) *adj.* not liable to fail, efficacious यां विदन्ननपराध्यमाशुगं प्रागजीयत कृतश्रमः स्मरः। अद्य लब्धमनया महद्यशः ŚivLī. 10. 101.

अनपराध्यन्ती (an-aparādhyantī) *adj.* (*f.*) not committing an offence अहं त्वनपराध्यन्ती कीचकेन ··· हता पादेन MahāBhā. iv. App. I. 16(8)

अनपरामृशत् (an-a-parāmṛśat) *adj.* not paying any attention, unconcerned [DBHS.]

अनपरार्थ्य (an-aparārthya) *adj.* not subordinate, chief, principal मुख्यवर्यवरेण्याश्च प्रवेकोऽनपरार्ध्यवत् Vaija. 206. 63.

अनपरुद्ध (an-aparuddha) *adj.* unhindered, unobstructed उद्गीथं शाट्यायनिराचष्टे ··· अपरोधोऽनपरुद्ध इति पार्थ्यद्दशीकनः JaimiUBr. ii. 4. 8.

अनपरुध्य (an-aparudhyá) *adj.* [DEBRU. 800] not liable to be expelled अपरुध्यमानो वा ··· स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं त्रायतेऽनपरुध्यो भवति TaiS. II. ii. 8. 5; आदित्यानेव धारयतः। स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवैनं विशि दाधलनपरुध्यो भवति TaiS. II. iii. 1. 2; तान्नवैवेध्मेनाप्यादधानानपरुध्यमेवावगच्छति BaudhŚS. ii. 133. 10.

अनपरोध (an-aparodha) *m.* [Inst.] without moving oneself from or changing (the location) अभिप्रयायमभियुण्वन्ति देशानपरोधेन KātyŚS. xxiv. 3. 31.

अनपरोधुक (án-aparodhuka) *adj.* not detaining, not hindering यदेनमेतेभ्यः प्रोच्यामिषिञ्चन्ति तथा हैनमनपरोधुका भवन्ति MaiS. iv. 4. 2 (iv. 52. 3)

अनपरोध्य (an-aparodhyá) (*but* TaiĀ. anaparódhya) *adj.* [DEBRU. 800] irresistible, irremovable अथ यदेताः स्वेवर्चसि तथा हानपरोध्योऽवगच्छति MaiS. ii. 2. 2 (ii 15. 3); यमं महश्वो गाय यो राजानपरोध्यः KāṭhS. 38. 12 (iii. 113. 9); यमं भद्रश्रवो गाय यो राजानपरोध्यः TaiĀ. vi. 5. 2 (680. 1); ĀpaŚS. xvi. 6. 4; MānŚS. 144. 10; VārāŚS. II. i. 1. 50; HirŚS. xi. 1. 69 (17. 21)

अनपलपत् (an-apalapat) *adj.* not refuting, not denying तेऽपि हि न तद्बोधमनपलपन्तो जात्यादीनपलपितुमर्हन्ति Kāśi. ii. 23. 23 (*on* 5(1). 26)

अनपलपनीयत्व (anapalapanīya-tva) *n.* the state of not being deniable देहात्मभेदज्ञानं समाधिपरिपाकवतामेवेति। तदसत्। आविपालगोपालं मम देह इति प्रतिभासस्यानपलपनीयत्वात् NyāySu.(Ja.) 333A. 6 (*on* ii. 2. 3)

अनपलाप (an-apalāpa) *adj.* **I** who does not deny अत्रानपलापोऽस्मि HarṣaC. 123. 12; **II** not subject to denial आर्तत्राणदीक्षया चाचापि न्यायनिर्व्यूढया यथार्थमूढः क्षत्रशब्द इत्येतदप्यनपलापमेव AvantiKa. 43. 16; *m.* nonrefutation बाधे सत्यपि सामान्येन साध्यसाधनयोः संबन्धस्य दृष्टान्तावगतस्यानपलापात् KhaṇḍanKhā. 815. 17.

अनपलापदार्ढ्य (anapalāpa-dārḍhya) *n.* confirmation of nondenial अभियुक्तस्य हिरोवर्तनमनपलापदार्ढ्यव्यापनार्थम् SmṛtiCan. iii. 225. 5.

अनपलापनीयत्व (anapalāpanīya-tva) *n.* the state of being undeniable अस्यार्थस्य स्वसंविन्मयस्यानपलापनीयत्वात् न तद् युगपत् ParāTri. 161. 12.

अनपलाशुक (an-apalāśuka) *adj.* [P. iii. 2. 154] not coveting,

not desiring कृत्य उक इष्णुच् इत्येवमन्ताश्चार्वादयश्च नञ उत्तरेऽन्तोदात्ता भवन्ति। ... उक ...। अनपलाषुकम् KāśiVṛ. on vi. 2. 160.

अनपवदनीय (an-apavadanīya) *adj.* [*f.* -ā] not fit to be refuted, irrefutable संप्रतिपन्नार्थैकदेशत्वादष्टकादिस्मृतिवद्योगस्मृतिरप्यनपवदनीया भविष्यति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 287. 19 (*on* ii. 1.3); कार्यत्वं (च) उत्पत्तिश्रुतेः अवगतम् अनपवदनीयम् TarkSaṁ.(Ā.) 46. 15.

अनपवर्ग (an-apavarga) *m.* **1** non-completion or continuity (of an action) तत्पुरुषे सति रुहादीनां क्तः कर्तरि भवति धात्वर्थस्यानपवर्गे। आरूढो वृक्षं देवदत्तः MahāBh. i. 384. 4 (*on* ii. 1.24); ii. 123. 10 (*on* iii. 2. 123); [Inst.] without any omission or exception सर्वमेकमित्यनपवर्गेण प्रतिज्ञाय कस्यचिदेकत्वमुच्यते NyāyBh. 270. 4 (*on* iv. 1. 43); सर्वमेकमित्येतस्मिन् प्रतिज्ञार्थे न किंचिदपवृज्यते अनपवर्गेण सर्वं पक्षीकृतम् NyāyVār. 486. 14 (*on* iv. 1. 43); **2** absence of emancipation or final beatitude कर्तृधर्मा नियन्तारः चेतिता च स एव नः। अन्यथानपवर्गः स्यादसंसारोऽथवा ध्रुवः NyāyKuA. i. 53.3; Kiraṇā. 10. 13; *adj.* endless, infinite, cf. **अनपवर्गवीर्य.**

अनपवर्गप्रसङ्ग (anapavarga-prasaṅga) *m.* undesired contingency of the absence of emancipation न ह्यदृष्टनिवृत्तिरप्यदृष्टान्तरसाध्या एकस्याप्यनपवर्गप्रसङ्गात् Kiraṇā. 10. 13.

अनपवर्गवीर्य (anapavarga-vīrya) *adj.* of endless or infinite power श्रीकृष्ण ... अनपवर्गवीर्य। ... भगवन् नमस्ते BhāgP. i. 8. 43; प्रचेतोभिरभिष्टुतो हरिः ... ययौ स्वधामानपवर्गवीर्यः BhāgP. iv. 30. 43.

अनपवर्गार्थिन् (an-apavargārthin) *adj.* not desirous of emancipation or final beatitude कर्म ... तदनपवर्गार्थिनः केवलाश्रमिणः प्राप्नोति, न वा VedāntKau. 371.4 (*on* iii. 4. 32)

अनपवर्ग्यत्व (anapavargya-tva) *n.* the state of being one who cannot be liberated जीवस्यारोपरूपत्वे बाध्येतारोप्यरूप्यवत्। बाध्यस्यानपवर्ग्यत्वादुपदेशोऽफलस्तव SiddhāSi. ii. 76. 11.

अनपवर्त (an-apavarta) *m.* not vanishing away, not getting reduced or lost तस्यैषोऽक्षो यद् गायत्रीषु बृहदग्निष्टोमसाम भवत्येतस्य रसस्यानपवर्दाय (? रसस्यानपवर्ताय) JaimiBr. 2. 34.

अनपवर्तक (an-apavartaka) *adj.* not vanishing away, everlasting शरं तु यः क्षिपति न यावदाहवे। शरासनं शरमिषुधिं परोऽक्षिपत् परं विदुर्यमनपवर्तकं महः RāghPāṇ.(Dha.) 2. 19 (comm. अनपवर्तकं नित्यम्)

अनपवर्तक्रम (an-apavartakrama) *m.* (Math.) absence of the procedure of reduction or division (by a common divisor without any remainder) अपवर्तानपवर्तक्रमात् कुट्टकरीतितः। ताभ्यां लब्धिगुणौ स्यातामधिमासावमासरौ SiddhāTaVi. 392. 15.

अनपवर्तित (an-apavartita) *adj.* (Math.) [*f.* -ā] not reduced or divided (by a common divisor without any remainder) अल्पत्वे तु अपवर्तितयोरनपवर्तितयोर्वा भाज्यहारयोः फलं तुल्यमिति तावदस्ति सुप्रसिद्धम् SiddhāTaVi. 54.10; 54. 12; दृढीकृतेऽप्यत्र हरे च भाज्येऽपवर्तयोग्येऽनपवर्तितां च। शुद्धिं गृहीत्वैव वदन्ति तन्त्रे मूढाः पुरोदाहरणस्य सिद्धिम् SiddhāTaVi. 393. 4; न हि सोऽनपवर्तितः फलपङ्क्त्यधः संनिवेशार्थमुपयुक्तः। तत्र दृढीकृतस्तूपयुक्तः SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 50.9.

अनपवर्त्यमहायुस् (anapavartya-mahāyus) *adj.* whose long life cannot be reduced पुण्याधिकास्त्वनपवर्त्यमहायुषस्ते KalyāKā. 1. 4.

अनपवर्द (an-apavarda) *m.* [w. r. for **अनपवर्त**] JaimiBr. 2. 34.

अनपवाचना (an-apavācanā́) *adj.* (*f.*) which cannot be warded off or exorcised away (by means of any *mantra* or formula) (*lit.* which cannot be talked or wished away) सेदिरुग्रा व्यृद्धिरार्तिश्चानपवाचना। ... तैरमूनभि दधामि सर्वान् AV. viii. 8. 9.

अनपवाद (an-apavāda) *m.* **1** non-exception (to a general rule or view) अध्वनश्चानपवादः Vār. 5 *on* P. ii. 3. 12; PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 3. 12; दोषाभावे द्वयासत्त्वादुत्सर्गस्यानपवादः NyāyRa. 66. 13 (*on* 2. 65); दोषाच्च प्रामाण्यापवाद इत्यनपवादाय प्रमाणान्तरमपेक्षते NyāyRa. 67.21 (*on* 2. 71); औत्सर्गिकस्य प्रामाण्यस्य ... शङ्कामात्रेणानपवादात् Nyāyāmṛ. 138A.6; सामान्यतोऽनृताभिधानजन्यपापस्यानपवादेन प्रायश्चित्तसंभवात् VīraMi. 518. 5 (*on* 2. 83); परस्त्रोपभोगलक्षणापराधनिबन्धनो राजदण्डस्त्वनपवादादभोक्तुर्भवत्येव VīraMi.(Vyavahāra.) 159. 29; **2** absence of censure तद्धीरत्वं यत्र यौवनेनानपवादः NītiVā. 27. 55.

अनपवाद (an-apavāda) *adj.* not having any fault or blame, faultless एवमेतत् सर्वमनपवादं यथा भगवानाह CaraS. i. 12.8; i. 25. 31 (1922 Ed.); आसवद्रव्याणामिदानीमनपवादं लक्षणमनतिसंक्षेपेणोपदिश्यमानं शुश्रूषामहे CaraS. i. 25. 47 (1922 Ed.); व्याधितरूपहेतुविप्रतिपत्तौ कारणं सापवादं संप्रतिपत्तिकारणं चानपवादं निशम्य भगवन्तमात्रेयमग्निवेशोऽतः परम् ... पप्रच्छ CaraS. iii. 7. 8 (1941 Ed.); ब्रह्मात्मत्वं तु इह विवक्षितम् ... तस्मात् ('आत्मा वा इदमेक एवाग्र आसीत् ...' इति ऐतरेयके वाक्ये) इह आत्मगृहीतिरित्यनपवादम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 641. 1 (*on* iii. 3.17); एवं तत्सतोर्व्यत्ययेन लक्षणमनपवादमवकल्पते NyāyMañ. i. 94. 3; गान्धर्वः। ... आसुरः। ... पैशाचः।... राक्षसः। एते चत्वारोऽधर्म्या अपि नाधर्म्या यद्यस्ति वधूवरयोरनपवादं परस्परस्य भाव्यत्वम् NītiVā. 31. 13; शाब्दबोधे च तात्पर्यज्ञानबलाद् भानमनपवादमेव VyutpaVā. 146. 14.

अनपवादक (an-apavādaka) *adj.* not having any contradiction or negation, not contradictory उत्पत्तौ ज्ञप्तौ चात्र ज्ञानप्रामाण्यस्य स्वतस्त्वमनपवादकम् GuruCandr. i. 376. 15; अनुपादेयगुणश्रवणवदुपादेयानेकगुणश्रवणमप्यनपवादकमिति न दोषः MayūMāli. 174. 17 (*on* ii. 3. 11)

अनपवादकत्व (anapavādaka-tva) *n.* the state of not being contradictory न च गुणस्य गुणाश्रयत्वेऽनवस्था द्रव्यस्य द्रव्याश्रयत्ववदनपवादकत्वात् PrakaVi. 79. 13.

अनपवादगिर् (anapavāda-gir) *adj.* of faultless speech राज्ञानुज्ञातो जनको मुनिः। ... जगादानपवादगीः PrabhāC. 4. 31.

अनपवादत्व (anapavāda-tva) *n.* the state of not being refuted or anulled न ... हिरण्यगर्भजनकत्वं रुद्रचिह्नमिति शङ्कनीयम् ...। भगवतो हिरण्यगर्भजन्यत्वश्रुत्यभावेन तज्जनकतायास्तच्चिह्नतानिश्चयस्यानपवादत्वाच्च ŚrutaPra. ii. 194. 13 (*on* i. 4. 29)

अनपवादप्रतीकार (an-apavādapratīkāra) *adj.* not absolved of allegations or blames दोषावसेचनमन्यद् वा भेषजं प्राप्तकालमप्यातुरस्य नैवंविधस्य कुर्यात्। तद्यथा – अनपवादप्रतीकारस्याधनस्य CaraS. iii. 3.45 (1941 Ed.)

अनपवादम् (anapavādam) *adv.* without any exception ज्ञानस्याबोधकत्वासिद्धेः बोधकत्वमेवानपवादं सुस्थितं भवेत् IṣṭaSi. 82. 23; 52. 14.

अनपवादिन् (an-apavādin) *adj.* (Mus.) non-dissonant, non-discordant (i. e. harmonious) इदानीमौडुवितविधौ येषु(? ये) अनपवादिनः स्वरास्तान् दर्शयति BṛDeśī. 67.13.

अनपवाद्य (an-apavādya) *adj.* not to be censured or blamed, not blamable अपि च यदि नाम शुश्रूषवो मन्निबन्धने दोषानुपलभन्ते, तथाप्यहमनपवाद्यः Kāśi i. 3. 17 (*on* 0. 7)

अनपवासन (an-apavāsana) *adj.* whose subtle impressions are not (completely) removed विस्मृतस्त्वेव देहोऽसौ प्राक्तनोऽनपवासनः YogVā. iii. 58. 13 (comm. नात्यन्तं तद्वासनोच्छिन्नेत्याशयः)

अनपविद्ध (ȧn-apaviddha) *adj.* not driven away, not abandoned सोऽयमुनिरुक्तः प्राणः स यदेतामाहुति१ सतीं नाम्नौ जुहुत्येष्वेव प्राणेषु हूयते तस्मादयं प्राणः सन्ननपविद्धः ŚatBr.(K.) III. i. 12. 28.

अनपविद्धकर्ण (anapaviddhakarṇa) *m.* name of a former Buddha तेषां सम्यक्संबुद्धानाम् ... नामानि शृणु। ... अनपविद्धकर्णः MaVastuAva. i. 140. 4 [DBHS.]

अनपविद्धवाक्य (anapaviddha-vākya) *adj.* whose words are not dismissed or rejected (i. e. of truthful statements) गृही वदान्योऽनपविद्धवाक्यः ... स्वर्गमुपैति विद्वान् MahāBhā. v. 37. 13 (*but* BhārBhāDī. अनिरस्तगुरुवचनः)

अनपविद्धाग्निहोत्र (anapaviddhāgnihotra) *adj.* who has not given up the Agnihotra गृही वदान्योऽनपविद्धवाक्यः (v. l. °विद्धाग्निहोत्रः) ... स्वर्गमुपैति विद्वान् MahāBhā. v. 37.13.

अनपवृक्त (an-apavṛkta) *adj.* **i** which has not (yet) fulfilled or served (its purpose) यस्यानप्र(? प)वृत्तो(क्तो) यूपो विरोहेत्तस्मिंस्त्वाष्ट्रं (पशुम्) साण्डम् ... (सवनीयस्योपलम्भं) कुर्यात् HirŚS. xv. 8. 30 (342. 1) (comm. असमाप्तकार्यः); VaikhāŚS. 20. 39; **ii** (action or time-span) which has not (yet) ended, still continuous न्याय्या त्वेषा वर्तमानकालता। कुतः। आरम्भानपवर्गात्। आरम्भोऽत्रानपवृक्तः। एष नाम न्याय्यो वर्तमानः कालो यत्रारम्भोऽनपवृक्तः MahāBh. ii. 123. 10 (*on* iii. 2. 123); न ह्युपेतमनपवृक्तं सच्छक्यमुपेतुम्। अप्राप्तस्य हि प्रापणमुपगमनम्। तत् प्राप्तस्य न शक्यम् ŚābaBh. 2230. 7 (*on* xii. 1. 20); प्रवृत्तोऽनपवृक्तश्च दशरात्रादिकोऽवधिः। अन्तःपतितमाशौचं स व्याप्नोति स्वसंख्यया TantrVā. 109. 16 (*on* i. 3. 4); यद्यपि कथंचित् प्राकृतानां प्रयाजाद्यङ्गानां कार्याणि निष्पन्नान्यनपवृक्तानि संनिहितानीति कृत्वा तानि न क्रियेरन् ŚāstrDī. 847. 21 (*on* xii. 1. 2); **iii** not dissociated सर्वथा पूर्वावस्थां जहाति द्रव्यमिति न ह्यनपवृक्तस्य पूर्वावस्थातोऽभिव्यक्त्यनभिव्यक्ती भवतो विनाशप्रादुर्भावौ वा NyāyVār. 422. 6 (*on* iii. 2. 16); cf. **अनपवृत्त.**

अनपवृक्तकर्मन् (anapavṛkta-karman) *adj.* function of which is not (yet) completed प्रस्तरणमेव तावन्निषिद्धत्वादयुक्तं, विशेषतो हविषः सुतराम्

नपवृत्तकर्मणः NyāySu.(So.) 741. 17 (*on* ii. 2. 6); cf. **अनपवृत्तकर्मन्.**

अनपवृक्तत्व (anapavṛkta-tva) *n.* the state of not being dissociated or relieved (from a task) पूर्वत्र समाख्याबलाद् पशुपाकपर्यन्तमनपवृक्तत्वात् (हविष्कृतः) MayūMāli. 860. 10 (*on* xii. 2. 4)

अनपवृक्तार्थ (anapavṛktārtha) *adj.* purpose of which is not (yet) over यद्यनपवृक्तार्थो यूपो विरोहेत् तस्मिंस्त्वाष्ट्रं (पशुम्) साण्डम् ··· उपालम्भ्यं कुर्यात् ĀpaŚS. ix. 19. 15

अनपवृज्य (an-apavṛjyá) *adj.* [P. vi. 2.160] not to be finished, unending विष्वंग्धेनू वि चरतः सुमेकें । अनपवृज्यौं अध्वनो मिमाने ṚV. i. 146. 3.

अनपवृत्त (an-apavṛtta) *adj.* purpose of which is not over यूपे विरूल्हे(? ढे)ऽनपवृत्ते त्वाष्ट्रं (पशुम्) बहुरूपमालभेत ŚāṅkhāŚS. xiii. 4.1 [better read अनपवृक्त]

अनपवृत्तकर्मन् (anapavṛtta-karman) *adj.* function of which is not (yet) over, which has not (yet) served its function कपालं भिन्नमनपवृत्तकर्म गायत्र्या त्वा शताक्षरया संदधामीति संधायापोऽभ्यवहरेयुः ĀśvaŚS. I. iii. 14. 10 [better read अनपवृक्तकर्मन्]

अनपवृत्तार्थ (anapavṛttārtha) *adj.* purpose of which is not (yet) over, which has not (yet) served its purpose यद्यनपवृक्तार्थो (MSS. °वृत्तार्थो) यूपो विरोहेत् तस्मिंस्त्वाष्ट्रम् (पशुम्) ··· उपालम्भ्यं कुर्यात् ĀpaŚS. ix. 19. 15; cf. **अनपवृक्तार्थ.**

अनपवृष्ट (an-apavṛṣṭa) *n.* not non-raining (i. e. excessive or untimely raining) अधीयीत ··· नाक्तो नाभ्यक्तो(? क्तो) नार्द्रोऽनार्द्रे नानपवृष्टे HirŚS. xxiv. 8.36 (906. 23) (comm. नानपवृष्टे हिमवृष्टितोऽवसृष्टतृणादि अपवृष्टम्)

अनपव्ययत् (án-apavyayat) *adj.* not withdrawing or flinching, unflinching अश्वाः ···। अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूँरनपव्ययन्तः ṚV. vi. 75. 7; AV.(P.) xv. 10. 7; TaiS. IV. vi. 6. 3; MaiS. iii. 16. 3 (iii. 186. 6); KāṭhS. v. 6. 1 (iii. 173. 4); VājaS. 29. 44; [unremitting, MW., not letting go, able, Apte]

अनपव्ययेच्छा (an-apavyayecchā) *f.* lack of desire for lavish spending (यत्नेन जयेल्लोभम्) लोभः प्राप्तस्य विषयस्यानपव्ययेच्छा ManvaVi. 778. 7 (*on* 7. 49)

अनपव्याथ (an-apavyātha) *m.* not missing, not losing, not going astray तद्यथा वा अदः प्रतिकूलमुद्यन् प्रावन्न इव भवत्येवमेवैतत् । स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्या अनपव्याथाय (v.l. अनपव्याधाय, Caland Ed.) JaimiBr. 1. 85; रथन्तरे प्रस्तुते पृथिवीं हस्ताभ्यां गच्छेद् देवरथस्यानपव्याथाय JaimiBr. 1. 130; यावत् स्तोभेत तावत् पृथिव्यां हस्तौ स्यातां, देवरथस्यानपव्याथाय (अनपव्याधाय, Caland) JaimiBr. 1. 330; JaimiŚS. 18.

अनपव्याध (an-apavyādha) [prob. w.r. for **अनपव्याथ**] JaimiBr. 1.85; 1. 330.

अनपव्याहरत् (an-apavyāharat) *adj.* not uttering anything irrelevant or profane अनपव्याहरन्तः प्रचरन्ति BhārŚS. ii. 16. 1; ĀpaŚS. ii. 16. 1; HirŚS. ii. 2. 3 (189. 17); ये प्रस्तुतास्ते स्वकर्मणोऽन्यत्र तदनपव्याहरन्तः प्रचरेयुः VaikhāŚS. 6.5.

अनपशब्दत्व (anapaśabda-tva) *n.* the state of not being a corrupt usage or word भविष्यदधिकारस्य प्रयोजनं यावद् पचति पुरा पचतीत्यनपशब्दत्वाय Vār. 4 *on* P. iii. 3. 3; साधुशब्दस्यापि सामग्रीवैगुण्येनावाचकत्वादपशब्दत्वम् अपशब्दस्यापि तदानुगुण्येन वाचकत्वादनपशब्दत्वम् VyaktiVi. 121.9.

अनपशब्दम् (anapaśabdam) *adv.* correctly (*lit.* without incorrect utterance) शब्दितामनपशब्दमुच्चकैर्वाक्यलक्षणविदोऽनुवाक्यया । याज्यया यजनकर्मिणोऽत्यजन् द्रव्यजातमपदिश्य देवताम् ŚiśuVa. 14. 20.

अनपश्रित (an-apaśrita) *adj.* not leaning against anything (as a wall or the like) नावष्टब्धो न प्रतिस्तब्धो नातिवीतो नाङ्कं कृत्वोर्ध्वज्ञुरनपश्रितोऽधीयीत AitĀ. v. 3.3; एनाम् (औदुम्बरीम्) ··· ऊर्ध्वदशेन वसनेन प्रदक्षिणं परिवेष्ट्य च स्पृष्टोऽनपश्रित उद्गायेद् NidāSū. 18. 3 (1. 11); LāṭyāŚS. ii. 6. 2; DrāhyŚS. v. 2. 5; अनपश्रितोऽन्यत्र HirŚS. xxvi. 2. 40 (30. 17) (comm. अन्यत्र कुड्यादावाश्रितो न स्याद् । कुड्याद्यपश्रितो नासीत); ĀpaDS. i(2). 6. 17; [*but* pw. uncovered]

अनपष्ठु (an-apaṣṭhu) *adj.* [Uṇā. 1.25; P. viii. 3.98] not contrary, favourable प्रतिकूलानुकूलार्थे अपष्ठु त्वनपष्ठु च AbhidhāRaMā. 4. 71.

अनपसर (an-apasara) *adj.* **1** having no excuse (for property not acquired through gifts, sale etc.) विक्रीणीते परस्य स्वं यः ··· । अवहार्यो भवेच्चैव सान्वयः षट्शतं दमम् । निरन्वयोऽनपसरः प्राप्तः स्याच्चौरकिल्बिषम् ManuSm. 8. 198; यदि पुनः ··· अनपसरश्च स्याद्, अपसरत्यनेनास्माद् सकाशाद् धनमित्यपसरः प्रतिग्रहक्रयादिः स यस्य स्वामिसंबन्धिपुत्रादेः सकाशान्नास्ति ManvaMu. 325. 24 (*on* 8. 198); cf. **अनपसार 1.** **ii** having no easy access (to another's house hold) यदि तद्गृहं तस्य नापसृतं भवति तदानपसरश्चौरवद् दण्ड्यः ManuBh. ii. 167. 12 (*on* 8. 198)

अनपसरण (an-apasaraṇá) *n.* not going away (from a place) अथैतोऽनपसरणात् सपत्नाननुदन्त ··· अथैतोऽनपसरणाद् सपत्नान् नुदते ŚatBr. I. ix. 3. 11.

अनपसार (an-apasāra) *adj.* **1** having no valid excuse सौवर्णिकेनादृष्टमन्यत्र वा प्रयोगं कारयतो द्वादशपणो दण्डः, कर्तुर्द्विगुणः, सापसारश्चेत् । अनपसारः कण्टकशोधनाय नीयेत ArthŚā. i. 222. 2 (2.14); cf. **अनपसर 1;** **2** not moving away, immovable प्रहारादेव घटस्याभावः । यस्त्वनाहतमनपसारं च भावान्तरमभावरूपेणावगम्यते तत्कथमसद् भविष्यति Kāśi. iii. 197.12 (*on* 5(8). 8)

अनपसारमार्गा (an-apasāramārgā) *adj.* (*f.*) having no way for going out or escaping तदा च मृगाटवीषु मृगयाकुल्यवर्गेनाद्रिद्रोणीरनपसारमार्गाः शुष्कतृणवंशगुल्माः प्रवेश्य ··· अनन्तवर्मकटके जर्जरमकुर्वन् DaśKnC. 137.9.

अनपसार्या (an-apasāryā) *adj.* (*f.*) not to be dismissed, irrepressible वर्षाणां स्वस्वभावो यो वृष्टिप्रदः भवति च राजदोषाद्राष्ट्रदोषाद्वा कदाचिदवग्रहः । तस्माद् कर्मशक्तिरेवानपसार्या ManuBh. i. 24.8 (*on* 1. 30)

अनपसिद्धान्त (an-apasiddhānta) *m.* not a wrong conclusion, demonstrated conclusion अथ मन्यसे मध्यस्थेनैतद् विचारणीयं, किमनसिद्धान्तेनासिद्धिरुक्ता अनपसिद्धान्ते वापसिद्धान्तः KhaṇḍanKhā. 1010. 9.

अनपसृतत्व (anapasṛta-tva) *n.* the state of being one who has not gone away (from his concubine on his own accord) (इतस्ततश्च निष्कासितापसृतः स्थिरबुद्धिः) स्थिरबुद्धिः स्वयमनपसृतत्वात् JayaMa. 335. (*on* 6. 4)

अनपसृति (an-apasṛti) *f.* non-retreat संग्रामादनपसृतिः प्रेक्षाभिज्ञा सुभाषिताभिरतिः । आच्छोदनाभियोगः कुलविद्या राजपुत्राणाम् KuṭṭaMa. 949.

अनपसृप्त (an-apasṛpta) *adj.* which has not moved out (जीवस्य) न हि अनपसृप्तस्य देहाद् गत्यागती स्याताम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 453. 10 (*on* ii. 3. 20) = 461.18 (*on* ii. 3. 29)

अनपस्खदयत् (an-apaskhadayat) *adj.* not causing harm पर्यस्खादि च नो तेनाप्यनपस्खदयन्पथि । ··· महौजसा DvyāśraKā. 9. 3 (comm. अनपस्खदयन्नहिंसयन्)

अनपस्थित (an-apasthita) *adj.* not wrongly placed उत्करे प्रागीयं त्रिगवं त्रिच्छदिरनपस्थितं भवति HirŚS. xxii. 6. 7 (789. 8) (comm. त्रिच्छदिरवस्थितं भवतीति)

अनपस्पशान (an-apaspaśāná) *adj.* not obstructing, revealing परे युवांसं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पन्थामनपस्पशानम् । वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्यत TaiĀ. vi. 1. 1 (645. 1) (Sāy. अनपस्पशानम् अबाधमानम्); ĀgniveGS. iii. 5. 2 (141. 8); cf. **अनुपस्पशान.**

अनपस्पृश् (án-apaspṛś) *adj.* [P. iii. 2. 58] not refusing, unresisting देवानां धेनुरनपस्पृगेषा AV. xiii. 1. 27.

अनपस्फुर् (án-apasphur) *adj.* **i** not withdrawing (the milk), not refusing (to be milked) आ यत्पतन्त्येन्यः सुदुघा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृभायत सोममिन्द्राय पातवे ṚV. viii. 69. 10; AV. xx. 92.7; **ii** devoid of non movement, always flowing नद्यः ··· स्फुरणापगमनमासां नास्तीत्यनपस्फुरः । नित्यचलनस्वभावाः KarmaNi. 6A. 7.

अनपस्फुरत् (án-apasphurat) (accent TaiĀ. i. 7.1 (39. 3)?) *adj.* [*f.* -ntī] not withdrawing (i. e. not refusing to yield) तां धेनुमिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम् ṚV. iv. 42. 10; VājaS. 7. 10; ŚatBr. IV. i. 4. 10; ĀpaŚS. xii. 14.12; HirŚS. viii. 4. 14 (836. 3); स्तनौ ···। ऊर्जं दुहाते अनपस्फुरन्तौ AV. ix. 1. 7; तथा हि यज्ञः सर्वपाद्दुहे दात्रेऽनपस्फुरन् AV. x. 10. 27; xii. 1. 45; xviii. 4. 36; एनीर्धाना हरिणीः ···। तिलवत्सा ऊर्जमस्मै दुहाना विश्वाहा सन्त्वनपस्फुरन्तीः AV. xviii. 4. 34; TaiĀ. vi. 7. 1 (695. 2); ĀgniveGS. iii. 8. 2 (163. 15); विमिमे त्वा पयस्वतीम् । देवानां धेनुं सुदुघामनपस्फुरन्तीम् TaiBr. III. vii. 7. 13 (comm. प्रातिकूल्यमप्रतिपद्यमानाम्); BhārŚS. xii. 4. 9; ĀpaŚS. xi. 4. 14; HirŚS. vii. 4. 39 (679. 29); ते अस्मै सर्वे दिवमातपन्ति । ऊर्जं दुहाना अनपस्फुरन्तः इति TaiĀ. i. 7. 1 (39. 3)

अनपस्फुरा (án-apasphurā) *adj.* (*f.*) not withdrawing (the milk) (i. e. not refusing to be milked) आ सखायः सबर्दुघां धेनुमजध्वमुप नव्यसा वचः । सृजध्वमनपस्फुराम् ṚV. vi. 48. 11.

अनपस्वरी (an-apasvarī) *adj.* (*f.*) not ceasing to make a sound (i. e. not getting dry) देवयजनमध्यवस्यति यत्रापः पुरस्तात्सुखाः सूपावगाहा अनपस्वरीः ĀpaŚS. xx. 1. 3 (Kapardī अपेलापः न स्वरन्ति संभृता वहन्ति अम्बुस्रोतोभिः, अशोष्या वा); HirŚS. xiv. 1. 3 (209.8)

अनपहत (an-apahata) *adj.* i not dispelled or warded off, cf. **अनपहतपाप्मन्**; ii (grains) not husked, not thrashed अमावास्यायां स्कृद्गृहीतान्यवाननपहतानप्रतीहारपिष्टानाभिचारिकं परिस्तीर्यं तार्ष्टाघेम आवपति KauśiSū. 25. 27; cf. **अनपहतकल्क, अनपहतधाना**.

अनपहतकल्क (an-apahatakalka) *adj.* (grain) from which dirt (husk etc.) has not been removed, not husked or cleaned (अल्पेष्व-परिपूतेषु (धान्येषु) दण्डः स्यात् पञ्चकृष्णलः) अपरिपूतेषु अनपहतकल्केषु DaṇḍaVi. 138. 7.

अनपहतधाना (anapahata-dhānā) *f.* fried barley which has not been husked अनपहतधाना लोहितजाया द्रप्सेन संनीयाश्नाति KauśiSū. 19. 10.

अनपहतपाप्मत्व (anapahatapāpma-tva) *n.* the state of not being free from evils or sins यदि ब्रह्मैव ... अनपहतपाप्मत्वादिस्वरूपं भजते तर्हि ... अनपहतपाप्मत्वादिकम् ... ब्रह्मणः प्रसज्येत VedāntDī. 83. 21 (*on* ii. 1. 8); रुद्रवाक्यादेवानपहतपाप्मत्वं च तस्य श्रुतम् ŚrutaPra. iB. 136. 14 (*on* i. 1.4); ii. 192. 11 (*on* i. 4. 29); रुद्रस्य चतुर्मुखादुत्पत्तिश्रवणादपहतत्वश्रवणाच्च (v. l. अनपहतपाप्मत्वश्रवणाच्च) न रुद्रस्य कारणत्वम् YatīndraDī. 82. 1.

अनपहतपाप्मन् (ánapahata-pāpman) *adj.* i who has not smitten off evil अपरपक्षा अपेरऽदीक्षन्त ते नतरां पाप्मानमपाहत तस्मात् ते तम इव तम इव ह्यनपहतपाप्मानः AitBr. 19. 3 (511); सोऽब्रवीदनपहतपाप्मा वाऽअस्मि ŚatBr. VI. i. 3. 9; VI. ii. 1. 9; VI. viii. 2. 1; सः ... मनुष्यदेव मनुष्यं जनयेत्सत्यान्मृत्यं-मनपहतपाप्मनोऽनपहतपाप्मानम् ŚatBr. VII. iv. 1. 1; अपहतपाप्मानो वै देवा अनपहतपाप्मानो मनुष्याः ŚatBr.(K.) III. i. 11. 2; ii from whom evil has not been warded off, not freed from evil अनपहतपाप्मानः पितरो न पाप्मानमपहते ŚatBr. II. i. 3. 4; ŚatBr.(K.) I. i. 3. 3; I. i. 4. 8.

अनपहनन (an-apahanana) *n.* not checking or holding off, not repelling from स (श्येनः) हि वयसामाशिष्ठस्तस्यानपहननाय संपारणायैतत् क्रियते PañcBr. xiii. 10. 14; cf. **अनपहान**.

अनपहरण (an-apaharaṇa) *n.* resumption of or not taking back (a gift) 'न्यायमार्गेण यद् दत्त 'मिति। दत्तस्यानपहरणकथनेनैव तत्प्रतिपक्ष-भूतस्यादत्तस्य प्रत्याहरणमर्थसिद्धिमेवेलाह। 'य१ पुनरन्यायेन 'ति Subodhī. 84.14 (*on* 2. 176)

अनपहर्तृक (anapahartṛ-ka) *adj.* not having one who prevents (*lit.* takes away) another (from committing an offence) 'अणोहट्टर 'त्ति अकार्ये प्रवर्तमानं तं हस्ते गृहीत्वा योऽपहरति — व्यावर्तयति तदभावादनपहर्तृकः JñātāDhaṬ. 238A. 2.

अनपहान (an-apahāna) *m.* not checking or holding off तासु श्येनस् संपारणोऽनपहानाय क्रियते JaimiBr. 3. 158; cf. **अनपहनन**.

अनपहाय (an-apahāya) *ger.* not having got rid of or paid off (the debt to the gods and dead ancestors) यदासां निहताः पुत्राः ...। अमुक्त्वा पार्थिवान् भोगानृणान्यनवदाय (v. l. अनपहाय) च। पितृभ्यो देवताभ्यश्च गता वैवस्वतक्षयम् MahāBhā. xii. 7. 17.

अनपहार (an-apahāra) *m.* i non-disappearance, non-reduction अनुभूतस्य अनुभवप्रकाशितस्य विषयस्य अप्रमोषोऽनपहारः तथैव प्रकाशनम् Pratyabhi-Vi. i. 131. 6 (*on* i. 3. 4); ii non-contradiction (प्रपञ्चस्य मिथ्यात्वे) न कालात्ययापदिष्टता प्रतिज्ञा[ज्ञाता]र्थस्य सत्वप्राहिणानपहारात् PrakaVi. 431. 13.

अनपहारतस् (anapahāra-tas) *adv.* because of not taking away, because of non-removal बाध्यबाधकयोर्योगः स्वशक्त्यनपहारतः BṛĀraUBhVā. i. 4. 255; शीतवद् वा मतेच्छीतः शैत्यस्यानपहारतः BṛĀraUBhVā. ii. 1. 560.

अनपहार्य (an-apahārya) *adj.* i not liable to be stolen or taken away तथा च किंनामतेयोऽयममरगिरिणाप्यनपहार्यरामणीयकश्रीरहार्यः TilaMañ. 224. 7; ii which should not be taken back or resumed इदं दत्तं संप्रदानादनपहार्यमिदं चापहार्यमितिविवेकार्थं देयमदेयं चाह Aparā. 779. 10 (*on* 2. 175); दत्तं दाने सति संप्रदानादनपहार्यम् SmṛtiCan. iii. 7. 3.

अनपहार्यता (anapahārya-tā) *f.* the state of being that which cannot be taken back यदि पुनरवंविधस्यानपहार्यतां साधयितुमिच्छेद्याचकस्तदासौ राज्ञा तद्दत्तं सुवर्णादिकं दाप्यः SmṛtiCan. iv. 453. 8.

अनपहार्यत्व (anapahārya-tva) *n.* the state of being that which cannot be taken away सर्वधनेषु विद्यैव प्रधानम्(न)पहार्यत्वात् सहानुयायित्वाच्च NītiVā. 17. 62.

अनपहासक्षम (an-apahāsakṣama) *adj.* not tolerating fun or ridicule अनपहासक्षममेतद् राजयौतकम् PadmPrā. 19. 3.

अनपहृत (an-apahṛta) *adj.* i not stolen न पश्यामोऽनपहृतं धनं किंचित्क्वचिद्वयम् MahāBhā. xii. 8. 30; ii not refuted यदि चानपहृतयोरपि प्रमेययोरिदं प्रबलप्रमितमिदं दुर्बलप्रमितमित्यनेन विशेषेणानुष्ठानाननुष्ठाने भवतः तदो दूराद् वह्निमध्यक्षयन्नाराचानुमिमानोऽनुमितं हित्वा पाकार्थी दूरस्थमुपधावेत् Nyāy-RaMā. 184.22.

अनपहृतचेतन (anapahṛta-cetana) *adj.* in which consciousness (of people) is not lost अनपहृतचेतनेन निद्रागमेनानवगणितसूर्येणान्धकारेण (इव) ... त्रिभुवनमलङ्घ्यत रजसा Kād. 116. 9.

अनपहृतच्छत्र (anapahṛta-cchattra) *adj.* not deprived of the (royal) parasol (राजपुत्रौ) अनपहृतच्छत्त्रावनपि विच्छायानवनिपालान् कुर्वाणौ ... द्वीपान्तरेष्वपि प्रकाशतां जग्मतुः HarṣaC. 194. 12.

अनपहृतराज्य (anapahṛta-rājya) *adj.* who has not taken away the kingdom (of others) न ह्यनपहृतराज्या राजपुत्राः प्रथममेव विरुध्यन्ते इति शक्यते वक्तुम् Śarka. 69. 23.

अनपहृतसामान्या (anapahṛta-sāmānyā) *adj.* (*f.*) which has not taken away the generic property (of others) अनपहृतसामान्या शिंशपा न पलाशादिना विरुध्यते Śarka. 69. 24.

अनपहृत्य (an-apahṛtya) *ger.* not having taken away सः ... सुभट इव च स्वाम्यादेशेन दृष्टिपथे तिष्ठतामनपहृत्य जीवितं न निवर्तते AvantiKa. 38. 16.

अनपह्नव (an-apahnava) *m.* non-concealment, non-denial, avowal नापि सन्नपि सर्वो द्रष्टुं शक्तः। अत एवादृष्टस्यानपह्नवः PramāVāSvopVṛ. 83. 8; कश्चिदप्याल्यातस्य भावनावाचित्वाभावात्कथं तस्यां समानपदश्रुत्या करणत्वावगतिरिति चेत् न, धातोः ... धात्वर्थातिरिक्ताया आख्यातवाच्याया भावनाया अनपह्नवात् MīmāKau. iii(2). 16. 12 (*on* ii. 1. 5); न च वैपरीत्यम्, परिपूर्णचमत्कार-भूमेर्व्याजस्तुतेस्त्वयाप्यनपह्नवात् RasGaṅ. 607. 7.

अनपह्नवनीय (an-apahnavanīya) *adj.* [*f.*-ā] undeniable, which is not to be concealed or dismissed, avowable एतदेव मम हृद्व्योम, एवं यत् इदं प्रसृतम् ... तदेव नित्यम् ... अनपह्नवनीयमनुत्तरम् ParāTri. 88. 2; 106.7; असौ (स्मृतिः) स्वरूपेण अनपह्नवनीया सती अनुभवस्य नाशे किंचित् अविनष्टम् आवेदयति PratyabhiVi. i. 93. 6 (*on* i. 2.3); i. 229. 1 (*on* i. 5. 7); सहकारिभेदाच्च शक्तिभेदः स्पष्ट एव।... अक्षादिसहकृतस्य वा विकल्पत्व-व्यापारः। एवमभिहितान्वयवादिनामियदनपह्नवनीयम् Loc. 18. 17 (*on* 1.4); अभिधातात्पर्यलक्षणात्मकव्यापारत्रयातिवर्ती ध्वननादिपर्यायो व्यापारोऽनपह्नवनीय एव KāvPra. 249. 4; Kāvyānu.(He.) 35. 12; आक्षिप्तिः — गर्भस्योद्भेदनाक्षिप्ति-रिति।... अनपह्नवनीया या स्फुटतापत्तिः सा आक्षिप्तिः AbhinBhā. iii. 50. 16 (*on* 19.86)

अनपह्नवनीयचमत्कार (anapahnavanīya-camatkāra) *adj.* having the poetic charm which cannot be denied or concealed अनयोर्भेदयोरन-पह्नवनीयचमत्कारयोरपि प्राधान्याप्राधान्याभ्यामस्ति कश्चित् सहृदयवेद्यो विशेषः Ras-Gaṅ. 21.9.

अनपह्नवनीयत्व (anapahnavanīya-tva) *n.* the state of being undeniable इह यत्किंचन स्फुरति तत्तद्वक्ष्यमाणेश्वररूपस्वात्मप्रथामात्रम्, तत्र तु उपायोपेयभावप्रभृतिः कार्यकारणभावोऽपि यथाप्रकाशं परमार्थभूत एव, प्रकाशस्य अनपह्नवनीयत्वात् PratyabhiVi. i. 24. 3 (*on* i. 1.1); i. 335.4 (*on* i. 6.9); ध्वनिस्वरूपे प्रतीयमानाख्ये निरूपयितव्ये निर्विवादसिद्धवाच्याभिधानं भूमिः। तत्पृष्ठेऽधिकप्रतीयमानांशोल्लिङ्गनात्। वाच्येन समशीर्षिकागणनं तस्याप्यनपह्नवनीयत्वं प्रतिपादयितुम् Loc. 13. 3 (*on* 1. 2); 'वीचिक्षालितकालियाहितपदे' इति प्रागुक्ते एकस्यैव विशेषणस्य चमत्कारिताया अनपह्नवनीयत्वात् RasGaṅ. 519. 6.

अनपह्नवपूर्वक (anapahnavapūrva-ka) *adj.* preceded by non-concealment or non-denial विस्मरणादीनामपह्नवानपह्नवपूर्वकसंप्रतिपत्तौ च दण्डाभाव एव, तत्र वादिनोऽनपराधत्वात् DaṇḍaVi. 47. 2; 351. 12.

अनपह्नुतत्व (anapahnuta-tva) *n.* the state of not being denied or rejected व्यङ्ग्य एव वाक्यार्थीभूतः काव्यजीवितमित्येष एव पक्षो वाक्यार्थविदां सहृदयानामावर्जकः। व्यञ्जनव्यापारस्य सर्वैरनपह्नुतत्वात्तदाश्रयेण च पक्षान्तरस्याप्रतिष्ठानात् AlaṅkāSa. 12. 4.

अनपह्नुतदास्य (anapahnuta-dāsya) *adj.* whose servitude (i.e. dependence on the Lord) is not concealed तदेवमवसीदत्सु दया देवेषु पात्यताम्। अनपह्नुतदास्यानां दोषनिह्नवसाक्षिणी Yādavā. 16. 45.

अनपह्नुतभेद (anapahnuta-bheda) *adj.* difference of which is not concealed आरोप्यमाणः आरोपविषयश्च यत्रानपह्नुतभेदौ सामानाधिकरण्येन निर्दिश्येते सा लक्षणा सारोपा KāvyPra. 47. 2; 593. 2.

अनपह्नुतस्वरूप (anapahnuta-svarūpa) *adj.* whose own form is

unconcealed तत्र हि प्रकृतं वस्तु वस्त्वन्तरेणाच्छादितत्वेन प्रतीयते, इह त्वनपह्नुतस्वरूपमेव प्रकृतम् ।… वस्त्वन्तरगुणोपरक्ततया प्रतीयते AlaṅkāSa. 170. 6; (सारोपा जहदजहत्स्वार्था लक्षणा) आरोप्यमाणारोपविषयौ यदानपह्नुतस्वरूपौ सामानाधिकरण्येन निर्दिश्येते तदा सारोपा Ekāva. 2. 9(1) (68. 2)

अनपह्नुतोभयस्वभाव (anapahnutobhayasvabhāva) *adj.* having the (different) natures of both unconcealed एवमयमविद्याब्रह्मणोरनपह्नुतोभयस्वभावयोरेवानादिरासक्तिविशेष इति किमस्मान् वर्णनावशेन वशीचिकीर्षसि ŚatDū. 176. 16.

अनपह्नुत्य (an-apahnutya) *ger.* not having denied or concealed विप्रतिपत्तिरपि तावनपह्नुत्यैव तयोः स्वरूपविशेषे अन्यत्र वा कार्या IṣṭaSi. 80. 8; दर्पणमुखयोः स्वभावमनपह्नुत्य दर्पणे मुखाध्यासः ŚatDū. 176.15; अनपह्नुत्य लोकास्तदिन्द्रजालमिदं त्विति । जानन्त्येवानपह्नुत्य भोगं मायात्वधीस्तथा PañcDa. 7. 180.

अनपह्नुवान (an-apahnuvāna) *adj.* not denying मध्यमास्तु तद्रूपं जानाना अपि संदेहेनापह्नुवते । अन्त्यास्त्वनपह्नुवाना अपि लक्षयितुं न जानत इति क्रमेण विपर्याससंदेहाज्ञानप्राधान्यमेतेषाम् Loc. 10.21 (*on* I. 1)

अनपा (anapā) *f.* name of a daughter of Prāvā अनूपां (v.l. अनपां) सुभगां भासीमिति प्रावा व्यजायत MahāBhā. i. 59. 44.

अनपाकरण (an-apākaraṇa) *n.* 1 non-removal उपास्तेरनपाकरणा-'दितरत्र' सौमिकेषु नास्त्युपस्थापकं प्रमाणम् TantrRa. 280. 17; 2 non-payment (of debts including those to the Gods, Ṛṣis and Pitṛs etc.) (ऋणानां चानपाक्रिया) गृहीतस्य सुवर्णादेरप्रदानमृणानामनपाकरणम्, तथा देवर्षिपितृणां संबन्ध्यृणस्यानपाकरणं च Mitā. 415. 2 (*on* 3. 234); (पुत्रपौत्रैर्ऋणं देयम्) तस्य चानपाकरणे … साधारणोपपातकप्रायश्चित्तानामेकं कार्यम् Aparā. 1112. 18 (*on* 3.268); देवर्षिपित्रर्णानां यज्ञाध्यापनप्रजोत्पादनैरनपाकरणम् VīraMi. 930. 10 (*on* 3. 234); MīmāKau. i. 47.5 (*on* i. 3. 7)

अनपाकरणीय (an-apākaraṇīya) *adj.* not to be paid or discharged पैतृकमपि किंचिदृणं विभागकाले पैतृकधनादनपाकरणीयं, किंतु विभजनीयमेवेत्याह कात्यायनः SmṛtiCan. iv. 617. 7.

अनपाकर्मक्रिया (anapākarma-kriyā) *f.* the act of not paying अथ वेतनस्यानपक्रिया (v.l. अनपाकर्मक्रियोच्यते) VyavaNi. 312.11.

अनपाकर्मन् (an-apākarman) *n.* A non-observance, violation (of conventions, contracts etc.) व्यवहारस्थापना -- समयस्यानपाकर्म । ऋणादानम् ।… इति धर्मस्थीयं तृतीयमधिकरणम् ArthŚā. i. 9.4(1. 1); तेन देशजातिकुलसंघानां समयस्यानपाकर्म व्याख्यातम् ArthŚā. ii. 62.8(3. 10); पाषण्डिनैगमादीनां स्थितिः समय उच्यते । समयस्यानपाकर्म तद्विवादपदं स्मृतम् NāraSm. 163. 1; B non-payment or non-delivery (of dues, gifts etc.) प्रातिभाव्यं दण्डशुल्कशेषमाक्षिकं सौरिकं कामदानं च नाकामः पुत्रो दायादो वा रिक्थहरो दद्यात् । इति दत्तस्यानपाकर्म ArthŚā. ii. 95.2(3. 16); वेतनस्यानपाकर्म तथैवास्वामिविक्रयः ।… द्यूतं प्रकीर्णकं चैवेत्यष्टादशपदः (व्यवहारः) स्मृतः NāraSm. 9. 17; 151. 1; वेतनस्यानपाकर्म तदर्थं स्वामिपालयोः । क्रमशः कल्प्यते वादो भृतभेदत्रयं त्विदम् BṛhaspaSm. 141.3; AgniP. 252. 18; Mitā. 278. 3 (*on* 2. 193); Subodhi. 86. 12 (*on* 2. 193); वेतनं कर्ममूल्यं तस्यानपाकर्म भृत्यायासमर्पणम् VīraMi.(Vyavahāra.) 323.24; BālamBha. ii. 286. 10 (*on* 2. 175); C resumption तथा कर्मकाराद्यवैगुण्याद्दत्तस्यानपाकर्मानपनयनमस्मिन्निति व्युत्पत्त्या दत्तानपाकर्माख्यमपीदमेव पदम् SmṛtiCan. iii. 6. 16; वेतनं कर्ममूल्यं तस्यानपाकर्म … समर्पितस्य वा परावर्तनम् VīraMi.(Vyavahāra.) 323. 24.

अनपाकुर्वत् (an-apākurvat) *adj.* not separating निहितेषु नाराशंसेषु प्रातःसवनेऽनपाकुर्वन्नेकादश (गावः) दक्षिणा व्यादिशति KātyŚS. xxii. 5. 15 (comm. गोयूथादपृथक्कुर्वन्)

अनपाकृत (an-apākṛta) *n.* wrong act (i. e. non-fulfilment of a promise) न स्मराम्यनृतं किंचिन्न स्मराम्यनुपाकृतम् (v. l. °नपाकृतम्) MahāBhā. iii. 71.13; न स्मरामि प्रतिश्रुत्य किंचिदप्यनपाकृतम् MahāBhā. vii. 12.13; *adj.* (debt) not paid or discharged (पित्रा द्दृष्टमृणं यद् तु … नोद्धृतं पुत्रैः) पुत्रैर्नोद्धृतं पुत्रैर्दुश्चिकित्स्यरोगादिवशादनपाकृतम् SmṛtiCan. iv. 398. 3; आनृण्यकारणादित्यभिधानात् तस्याकरणे पितृणां ऋणमनपाकृतमेव तिष्ठति CaturCin. iii(1). 86.13.

अनपाकृतत्व (anapākṛta-tva) *n.* the state of being not refuted न चानन्दमयाधिकरणेन चरितार्थता, असच्छब्दस्य प्रधानपरत्वशङ्कायास्तत्रानपाकृतत्वात् ŚrutaPra. ii. 129. 21 (*on* i. 4. 14); ii. 399. 15 (*on* ii. 4. 14)

अनपाकृतर्ण (anapākṛtarṇa) *adj.* who has not paid or discharged the debts (to the ancestors etc.) अनपाकृतर्णस्य मोक्षेच्छा वार्यते BṛĀraUBhVā. i. 5. 261.

अनपाकृतर्णत्रय (anapākṛtarṇatraya) *adj.* who has not paid the three debts (to the Gods, Ṛṣis and the Pitṛs) कर्मविषये … कारमवतारयन्ति पुरुषम्, अनपाकृतर्णत्रयस्य तत्रानधिकारात् BrahmSi. 27. 18; प्रतिपन्नाप्रतिपन्नगार्हस्थ्यानाम् अपाकृतानपाकृतर्णत्रयाणां च ऊर्ध्वरेतस्त्वं श्रुतिस्मृतिप्रसिद्धम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 727. 9 (*on* iii. 4. 17); अनेनानपाकृतर्णत्रयस्य गृहस्थस्य प्रव्रज्यायामनधिकारं दर्शयति Mitā. 366. 1 (*on* 3. 57); तद्विषयाणि च अनपाकृतर्णत्रयसंन्यासनिषेधकमन्वादिवचनानि ManvaVi. 716. 4 (*on* 6. 35)

अनपाकृतशेवाल (anapākṛta-śevāla) *adj.* from which the moss has not been removed तरङ्गिर्नीलवसनैर्मज्जन्तीनां मृगीदृशाम् । अनपाकृतशेवालमिव जातं सरोजलम् NemiNir. 8. 55.

अनपाकृतांशान्तर (anapākṛtāṁśāntara) *n.* another unpaid remaining part पुत्रैरेकदेशापाकरणे तु अनपाकृतांशान्तरं देयम् SmṛtiCan. iv. 398. 7.

अनपाकृत्य (an-apākṛtya) *ger.* AI not having paid or discharged (a debt, both spiritual and secular) नाचार्यविद्योपकृत्वा (v.l. नाचार्यस्यानपाकृत्य) प्रवादं प्राज्ञः कुर्वीत MahāBhā. v. 44. 11 (BhārBhāDī. विद्यायाः निष्क्रयार्थमृणमर्थदानेन अपरिहृत्य); ऋणानि त्रीण्यपाकृत्य मनो मोक्षे निवेशयेत् । अनपाकृत्य मोक्षं तु सेवमानो व्रजत्यधः ManuSm. 6. 35; SiṁhāDvā. 74. 7; ViṣṇuDhaP. ii. 131. 3; ऋणमनपाकृत्य पितरि प्रोषिते मृते वापि … तदृणं पुत्रपौत्रैर्देयम् Aparā. 650. 3 (*on* 2. 50); VīraMi. (Vyavahāra.) 273. 33; AII not having discharged or cleared अनिर्दिष्टा मया भिक्षा ब्राह्मणस्य प्रतिश्रुता । अनपाकृत्य तां राजन् न ग्रहीष्यामि ते जराम् HariVaṁ. 22. 23; BrahmP. 12. 26; BI not having removed दारिद्र्यमनपाकृत्य पुत्रार्थांश्चैव पुष्कलान् । शुश्रूषामप्रयुक्त्वा च कथं वै गन्तुमर्हथ HariVaṁ. 18. 28; BII not having refuted or negated अस्यां चावस्थायामनपाकृत्यैव ब्रह्मणि प्रपञ्चं तेन तेन प्रपञ्चेनोपधीयमानं ब्रह्म तस्मै तस्मै फलायोपास्यत्वेन विधीयते PañcPā. 40. 15 (*on* i. 1.0); (अभियोगमनिस्तीर्य नैनं प्रत्यभियोजयेत्) अर्थिकृतमाक्षेपमनिस्तीर्य … अनपाकृत्यैनमर्थिनं प्रतिवादी न प्रत्यभियोजयेत् VīraMi. 415. 10 (*on* 2. 9)

अनपाकृष्ट (an-apākṛṣṭa) *adj.* not dragged along महान्तमप्यर्थमधर्मयुक्तं यः संत्यजत्यनुपाकृष्ट (v.l. अनपाकृष्टः) एव । सुखं स दुःखान्यवमुच्य शेते MahāBhā. v. 40. 2 (BhārBhāDī. परैरपकर्षमप्रापितः)

अनपाक्रिया (an-apākriyā) *f.* non-payment or non-clearing (of debt, both spiritual and secular) गोवधो व्रात्यता स्तेयमृणानां चानपाक्रिया । … उपपातकम् YājñaSm. 3. 234 (Mitā. देवर्षिपितृणां संबन्ध्यृणस्यानपाकरणं च); अनाहिताग्निता स्तेयमृणानां चानपाक्रिया । … नास्तिक्यं चोपपातकम् ViṣṇuDhaP. iii. 234. 13; ऋणानां गृहीतानामनपाक्रियापरिशोधनम् VīraMi. 930. 9 (*on* 3. 234)

अनपाचीन (an-apācīna) *adj.* not perverse (*lit.* not turned backwards) अनपाचीनचित्तवृत्तिग्राहिण्यो हि भवन्ति प्रज्ञावतां प्रकृतयः HarṣaC. 124. 6.

अनपाद् (an-apād) *f.* [w. r. for **अनापद्** or **अनापाद्य**] JaimiBr. 1. 141; *cf.* **अनापद्** and **अनापाद्य.**

अनपादान (an-apādāna) *n.* (sense) other than that of taking away (*but* later grammarians – 'when there is no word in the Abl.)' अद्रोऽनपादाने P. viii. 2. 48; अनपादानेऽन्वेः Kātan. iv. 6. 108; स्याश्चिदिवोऽस्पर्शानपादाना जये JaineVyā. v. 3. 65; स्या अश्चि दिव इत्येतेभ्यः परस्य तकारस्य नो भवत्यस्पर्शे अनपादाने अजये यथासङ्ख्यम् JaineVyā. 395. 17 (*on* v. 3. 65); 395. 22 (*on* v. 3. 65); समक्नौ न चेदपादानं तत्र भवति । शकुनेः पादौ । -- अनपादान इति किम् । उदक्तमुदकं कूपात् KāśiVṛ. *on* viii. 2. 48; SiddhaHe. iv. 2. 72.

अनपान (anapāna) *m.* name of a king (son of King Aṅga and father of King Diviratha) अङ्गादनपानस्ततो दिविरथः ViṣṇuP. iv. 18. 15; तत्राङ्गस्य तु राजर्षे राजासीद्दिधिवाहनः । … अनपानोऽभवन्नृपः । अनपानस्य पुत्रस्तु राजा दिविरथः VāyuP. ii. 37. 100; BrahmāṇḍP. ii. 74. 103.

अनपानत् (an-apānat) *adj.* not breathing downwards or out तस्मादप्राणन्ननपानन्वाचमभिव्याहरति ChāndoU. i. 3. 3; अप्राणन्ननपानन् प्राणापानव्यापारावकुर्वन् ChāndoUBh. 31. 17 (*on* i. 3. 3)

अनपानयितव्य (an-apānayitavya) *adj.* not to be made an object of *apāna* (i. e. breathing downwards or out) तदेतत् सत्यमात्मा ब्रह्मैव … एतद्द्वयशब्दमस्पर्शम् … अप्राणयितव्यमनपानयितव्यमव्यानयितव्यम् NṛsiṁhoTāU. 9(41)

अनपाय (an-apāya) *adj.* [*f.* -ā] AI not involving trouble or obstacle, unhindered, uninterrupted एवं कृत्वा त्विदं कार्यं यथेष्टं गच्छ राक्षस (v. l. एवं कृतमिदं कार्यमनपायं भविष्यति) Rāmā. iii. 38. 18; गमनमनपायमस्याः मम निःसारस्य वृत्तिहेतुर्वा । मन्मथो मयि रत्ता विमुखं मां दूषयेदथवा RatiRaha. 13.10 (comm. अनपायं निर्बाधम्); प्रधानलोकेन राजसूनोः साधयितुमनपायमस्तित्वमनेकधोपन्यस्ताभिरुपपत्तिभिर्मन्दीक्रियमाणजीवितपरित्यागबुद्धिरधोमुखः -- इमं लेखमग्रतो दृष्टवान् TilaMañ. 193. 16; नीरन्ध्रसंधिरवधीरितनीरपूरः पोतः सरित्पतिमपैति यथानपायः YaśasCam. i. 270. 2; शिवः … दिव्यान् वरान्ददौ --। अनपाया … ŚivaP. iv. 40. 91 (401A. 7); (हम्मीरस्य) दिग्जयायानपायाय

स्पृहयालु मनोऽभवत् HammIMaKā. 9.1; **AII** unfailing, free from defect, effective अनपायमुपायं कः प्रयुञ्जीतेतमीदृशम् BṛKathāŚloSam. 1.50; उपायैर्वैर्ध्वैर्यस्तैस्तैः सोऽनपायैरनेकशः । नित्यं धर्मे जजागार भाण्डागार इवेश्वरः Triṣa-ŚaPuC. iii. 8.6; अनपायं रसायनम् । ··· अविद्धत्व कीर्तनम् Yādavā. 10.69; पश्यति प्रणिधानया धिया । ··· त्वत्प्रभावमनपायमात्मवान् Yādavā. 17.110; VīraBhā. 1.88; इत्थं विवेचनपरो यतते परात्मा संसारबन्धननिवन्धनखेदमुक्त्यै । तत्राप्युपायमनपायमथाविधास्ये दास्ये मतिर्भवति यत्र सदाशिवस्य Vidvanmo. 7.46; मुने कंचिदनपायमुपायमादेशय Manmatho. 2(19) (434.9); **BI** not subject to decay or destruction, imperishable, eternal अनपायं च सुगमं सदसत्कर्मगोचरम् । ··· आत्मैक्येनैव यज्ज्ञानं सर्वसिद्धिप्रदायकम् BrahmāṇḍP. iii. 5.26; दुरन्तमनपायमद्भुतम् । प्रतिबिम्ब मण्डलचतुष्टयं जवात्कृतिनो भवन्तमविशन्ननाहृतम् HarVi. 6.61; कस्यात्र च दृश्यते गतः कायोऽयं परमाणवोऽनपायाः RāmC. 14.21 = PrabaCin. 119.13; स प्रजामृतकुल्याभिः सेचंसेचमनारतम् । अनपायनुपायद्रुनादत्ते फलमुत्तमम् PāṇḍaC. 8.146; अनपाया या सा ··· शिवतनुः ··· मुनिजनम् ··· नयति ··· धाम् IśvaŚ. 68 (comm. अनपायाविनश्वरी); Yādavā. 2.96; जगुरनपायम् ··· सुकृतिजना यम् । ··· स त्वं जय StavMā. 161.18 (comm. नित्यम्); **BII** undiminishing, not disappearing, not setting, not weakening दधतं धाम शिवम् ··· । प्रणमन्त्यनपायम् ··· प्रतिपच्चन्द्रमिव प्रजा नृपम् Kirātā. 2.11 = SūktiRa. 156.98; अनपायं तमादित्यमक्षयं तारकाधिपम् । अपारमृताम्भोधिममन्यन्त दिवौकसः Yādavā. 1.74 (comm. अस्तमयरहितम्); अथ ··· व्यजनयत् ··· । निखिलभुवनपङ्क्लेशनिद्रापनुत्यै दिनकरमनपायं देवकीपूर्वसंध्या Yādavā. 2.96; सूते स्म पुत्रं नृपलक्षणं सा शक्तित्रयी कोशमिवानपायम् VīraBhā. 1.88; **BIII** not subject to decrease (contrasting with *anupajana*) सत्यमनुपजनमनपायमेकमपरिमितमद्वयं ब्रह्म न युक्त(? क्ति)मदिति युक्त एव तदनभ्युपगमः NyāyMañ. ii. 103.28; **BIV** long-lasting, constant, enduring, steady, firm नृपः ··· । व्यवस्थितिं चानपायां व्यधत्त त्रिपुरेश्वरे RājTa.(Ka.) 7.526; महदिदमनपायं मङ्गलं मन्यमानाः । ··· प्रारभन्त प्रतीतां वलमधनसपर्यां वह्वाः Yādavā. 5.96 (comm. ध्रुवम्); सरित इव मृगीदृशस्तमेकं महितगुणौघमहोदधिं भजन्त्यः । अबिभरुरनपायमैकरस्यम् Yādavā. 24.69 (comm. स्थिरम्)

अनपाय (an-apāya) *m.* **1A** non-transgression, non-violation प्रवृत्तत्वात्प्रवरस्यानपायः MīmāSū. iii. 5.46; NyāyMāVi. 176.14 (*on* iii. 5.17); अनपायश्च कालस्य लक्षणं हि पुरोडाशो MīmāSū. x. 8.69; अनपायश्च तस्य कालस्यैकपुरोडाशायामपि ŚābaBh. 2094.15 (*on* x. 8.69); 1016.1 (*on* iii. 5.46); अन्तरालकालस्याङ्गलोपेऽपि एकपुरोडाशापायेऽप्यनपायान्नास्त्यङ्गलोपे विषयविलयः NyāyRaMā. 111.14; ननु चैकपुरोडाशायामप्यनपायो हि कालस्येति वक्ष्यते ŚāstrDī. 490.11 (*on* vi. 4.13); तत् ··· आग्निमारुतोत्तरत्वस्यानपायादकिंचित्करम् BhāṭṭDī. iv. 192.10 (*on* xi. 3.14); कुण्डलत्वाद्युपहितमेद एवेति नियमस्यानपायात् LaCandr. 66.13; पुरोडाशद्वयान्तरालकाले विहित उपांशुयाजः कर्तव्यः पुरोडाशद्वयाभावेऽपि तदुपलक्षितान्तरालकालस्यानपायात् MayūMāli. 490.17 (*on* vi. 4.13); जपाद्यकरणे तदुत्तरकालत्वाभावेऽपि तदुपलक्षितकालस्यानपायात् LalitāSaBh. 31.22 (*on* 23); **1B** non-disappearance, non-destruction पूर्वपूर्वकारणानपायान्मूर्तानामेकदेशत्वं स्यात् NyāyMañ. ii. 73.31; ii. 101.7; सत्यपि घटे तस्यानपायात् 'घटो नास्ती'ति धीस्स्यात् PrakaPañ. 283.8; जातेरनपायात् तत्तुल्यतां प्राप्नोतीत्युक्तं भवति ManuBh. i. 412.10 (*on* 4.245); संविदोऽनधिकात्मतया अनपायात् अन्तःस्थितमेव सत् भावजातमिदम् PratyabhiVi. i. 228.2 (*on* i. 5.7); योग्यतानपायात्, तदपाये वा न कस्यापि तद्दर्शनम्, न च पुरुषविशेषापेक्षया तस्या एव योग्यताया अपायानपायौ NyāyMa. 285.5; भेदस्य स्वरूपप्रयुक्तत्वेन स्वरूपे विद्यमाने तदनपायात् BrahmSūBh.(Rā.) 379.17 (*on* i. 4.22); न च पुरुषभेदेन प्रकृतिगतयोग्यताया अपायानपायौ TattvPradī.(Ci.) 369.6; तादर्थ्यस्य सहकार्यभावप्रयुक्तकार्याभावे चानपायात् NyāyKu. 190.1; 108.5; 119.17; स्वकालावच्छिन्नस्य तत्प्रकाशस्य कालान्तरेऽप्यनपायात् ŚatDū. 99.27; 110.27; यस्तु ··· सगुणं ब्रह्मोपास्ते न तस्य वैकल्यमस्ति, लिङ्गदेहस्यानपायात् JīvanVi. 43.2; स्वभावस्यानपायात् SarvaDaSam. 2.74 = 11.139 = NyāySu.(Ja.) 354A.8 (*on* ii. 2.6); विरोध्याकारस्याविवक्षायामप्यनपायात् NyāySu.(Ja.) 65B.6 (*on* i. 1.1); 377B.13 (*on* ii. 2.6); द्रव्याकारस्य कदाप्यनपायान्नित्यत्वम् NyāySu.(Ja.) 415B.5 (*on* ii. 2.10); न चैवमर्जनक्रियापाये तज्जन्यस्वरूपसंबन्धस्यापायः संबन्धिनोराश्रययोरनपायात् Subodhi. 45.2 (*on* 2.100); स्वतःसिद्धविघ्नाभावस्थलेऽपि सामान्यतो गृहीतस्य विघ्नध्वंसद्वारकत्वस्यानपायात् Upask. 6.2 (*on* i. 1.1); मुक्तावपि ··· द्रष्टृदृश्ययोग्यताया अनपायात् SarvaDaKau. 137.23; ऐक्यज्ञानभेदज्ञानयोर्बाध्यबाधकभावस्य जलभेदज्ञानेनानपायात् AdvaiSi. 519.19; 750.12; दर्पणान्तरसंनिधानप्रयुक्तस्य मुखे बिम्बत्वस्यानपायात् SiddhāLeSam. 449.7; 258.5; स्वरूपशक्तिमात्रं तु तस्य लक्षणं न संभवति, छिन्नपक्षेऽपि स्वरूपशक्तेरनपायेन तदानीमपि व्याप्यत्वापत्तेरित्यर्थः SāmkhyaPraBh. 129.11 (*on* 5.35); प्रमात्वावच्छेदनेऽपि सिद्धान्ते प्रातिभासिकमिदमिदमित्यनपायात् Guru-Candr. i. 30.24; i. 185.23; i. 286.21; प्रमात्वेन सामान्यतो नाशकत्वस्यापि स्वीकारादधिष्ठानप्रमासामान्यनाश्यत्वयोग्यताया अपि प्रपञ्चेऽनपायान्न सत्यतापत्तिः LaCandr. 591.32; 674.29; अध्याहारक्लिष्टतादिदोषस्य तवाप्यनपायात् VīraMi.(Vyavahāra.) 537.24; साधनत्वरूपायाः शक्तेः अरण्यस्य दण्ड इव स्मार्तविधिनिष्ठाया अनपायात् MīmāKau. i. 14.1 (*on* i. 3.3); i. 17.4 (*on* i. 3.3); i. 242.1 (*on* i. 4.12); iii(2). 207.23 (*on* ii. 2.17); प्राङ्नीलोऽपि ··· संप्रति श्वेतो जात इति बुद्धेः प्रत्यक्षानुगृहीतायास्तथाप्यनपायात् RasGan. 699.9; 162.2; अन्त्यभावेऽपि धूमः किं न स्यात् इति शङ्कायाः पुनरपि अनपायात् MānaMe. 40.2; निर्गुणे मिथ्यारूपस्य संबन्धस्य स्वीकारेऽपि स्वसमानसत्ताकधर्मशून्यत्वरूपनिर्धर्मकताया ब्रह्मणोऽनपायात् LalitāSaBh. 21.3 (*on* 52); तेषां पुरोहितप्रवरस्वप्रवरयोर्विरोधे सति ··· राजोपेतादीनां प्रच्युतस्वकर्मणामपि ब्राह्मणत्वादिजातेरनपायात्स्वस्वजातीयमेव वरणम् BhāṭṭCan. 97.6 (*on* xv. 4.7); वस्तुतो रजसां वर्ण्यत्वेऽप्युक्तविधान्यत्वस्य तत्रानपायात् AlaṅkāKau.(Vi.) 16.4; **1CI** absence of harm or damage or trouble कुशलशब्दो यद्यपि प्रावीण्यवचनस्तथापीह संयोगिनामर्थानां शरीराणां चानपाये वर्तते ManuBh. i. 140.26 (*on* 2.127); अपायोऽनपायो वेलाशङ्का नास्ति । धर्माद्यबाधनात् JayaMa. 26.15 (*on* 1.2); **1CII** non-failure यद्यपि हि ध्वननं शब्दस्यैव व्यापारः तथाप्यर्थसामर्थ्यस्य सहकारिणः सर्वत्रानपायाद्वाच्यसामर्थ्याक्षिप्तत्वम् Loc. 16.5 (*on* 1.4); **2A** name of a king (son of Mitrajyoti) मित्रज्योतिस्तु कन्यायां मरुतस्य च धीमतः । ··· अनपायस्ततो जातः VāyuP. ii. 31.7; **2B** one of the thousand epithets of Śiva (*lit.* eternal) अनपायोऽक्षरः (एवं नाम्नां सहस्रेण तुष्टाव गिरिजापतिम्) SaurP. 41.116; ŚivaP. iv. 35.104 (393A. 12); [*but adj.*, PW.]; **2C** one of the thousand epithets of Vināyaka (Gaṇeśa) (*lit.* eternal) अनपायोऽनन्तदृष्टिः (इति वैनायकं नाम्नां सहस्रमिदमीरितम्) GaṇeP. i. 46.69.

अनपायग (an-apāyaga) *adj.* not attaining to an evil state of existence क्षान्तिलाभ्यनपायगः AbhidhK. 6.23.

अनपायगुण (anapāya-guṇa) *m.* imperishable or eternal quality अनपायगुणद्वारकम् ··· स्वरूपलक्षणमप्यनेन सूत्रेण विवक्षितम् ŚivārkaMaDī. i. 118.5 (*on* i. 1.2)

अनपायतस् (anapāya-tas) *adv.* due to non-disappearance गोत्वादिमेयपक्षेऽपि सद्रूपस्यानपायतः । वस्त्वेव मेयं गोत्वादि BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 966; तदेतदापातकल्याणं सूक्ष्मन्यायदृष्ट्या ··· आरकूटायते । कथम् ··· समप्रधानभावेन स्वरूपस्यानपायतः NyāyRaMā. 106.22; लीलास्वादः कथं तेषां भवेदेवानया(? पा)यतः GopāKeCan. 105.39.

अनपायता (anapāya-tā) *f.* the state of being imperishable, imperishability वितेनिवांसोऽप्यविलङ्घ्यरूपतामनेकसंख्या दधतोऽनपायताम् । हरेण कल्पा इव येन कालतामुपेयुपानायिषत द्विषः क्षयम् HarVi. 12.3 (comm. निर्दोषत्वमनश्वरत्वं च); लोहमयं नगरमनपायतां नीतम् TripuDi. 3.13(3)

अनपायत्व (anapāya-tva) *n.* the state of being eternal, eternality शुद्धात्मस्वभावलाभस्यात्यन्तमनपायत्वं कथंचिदुत्पादव्ययध्रौव्ययुक्तत्वं चालोचयति TattvPradī.(A.) 23.1 (*on* 1.17)

अनपायदुष्ट (an-apāyaduṣṭa) *adj.* not vitiated by any injury or damage त्यागोऽपि तेषां ह्यनयाय दृष्टः (v. l. अनपायदुष्टः BHAT's Ed.) BuddhaC. 2.42.

अनपायद्युति (anapāya-dyuti) *adj.* having undiminished lustre अनपायद्युति भास्वतात्मनैव । ··· दिनमाद्यन्तविवर्जितं दिदृक्षे Yādavā. 15.4 (comm. स्थिरप्रकाशम्)

अनपायपद (anapāya-pada) *n.* eternal position अनपायपदाधिरोपणादपवृत्ता न पुनर्निवर्तते Yādavā. 9.64 (comm. परमपदस्य अधिरोपणात्)

अनपायपौरुष (anapāya-pauruṣa) *adj.* consisting of undiminishing valour प्रागष्टादशपर्वभारतमिदं निर्माय कर्माद्भुतं भूपानामनपायपौरुषमपि व्यासेन यत्कीर्तितम् SaduktiKa. 208.26.

अनपायबहुल (an-apāyabahula) *adj.* not full of harm or perils (i. e. beneficial) यद्बहुगुणमनपायबहुलं भवति तत्कार्यमनुष्ठेयम् NītiVā. 10.75 (comm. अपायो विनाशः न अपायबहुलं अनपायबहुलं बहुक्षममयुक्तमित्यर्थः)

अनपायभक्ति (anapāya-bhakti) *f.* unswerving or steady devotion अनघामनपायभक्तिरूपामनुभूतिं यदुवीरवल्लभानाम् । अनुकर्तुमपि प्रवर्तमानैः अवशैरेव समाहितैरभावि Yādavā. 24.78. (comm. निरतिशयमहनीयप्रीतिरूपां स्थिरभक्त्यात्मिकाम्)

अनपायभावा (anapāya-bhāvā) *adj.* (*f.*) having unswerving or steady feelings (of love or devotion) तस्मिन्निवासीदनपायभावा तस्यां नगर्यामपि रुक्मिणीश्रीः Yādavā. 13.102 (comm. स्थिरभावा)

अनपायम् (anapāyam) *adv.* perpetually, continuously (सः) जगतां प्रभुत्वमनपायमासदत् HarVi. 6.192; निजपदमनपायमाश्रितानाम् ··· अमनुत

(?अतनुत) कामपि संपदं प्रियाणाम् Yādavā. 24. 10 (comm. अप्रच्युति यथा तथा)

अनपायमय (anapāya-maya) *adj* of efficacious nature अत्यायतैर्नियमकारिभिरुद्धतानां निघ्नैः प्रमाभिरनपायमयैरुपायैः। शौरिः … भुवनं बभार Kapphiṇā. 1. 39; KāvyPra. 559. 1; अनपायमयैस्तैस्तैरुपायास्त्रैर्निरन्तरम् । युद्धा युद्धा विजेतव्यास्तदमी वैरिणो नृभिः TriṣaŚaPuC. i. 4. 832.

अनपायरूपतस् (anapāyarūpa-tas) *adv.* due to the imperishable nature न योग्यतामात्रनिबन्धनो भवेज्जडात्मनोरत्र विवक्षितोऽन्वयः । तदा हि तस्या अनपायिरूपतः (v. l. अनपायरूपतः ASS. Ed.) सदात्मनः स्यादनपायिसंसृतिः (v. l. अनपायसंसृतिः ASS. Ed.) SaṁkṣeŚā. 3. 234 (ii. 286. 8)

अनपायवह्नि (anapāya-vahni) *m.* undiminishing fire तीव्रे वियोगदहने तनुतां गतापि भर्त्रार्पिता विषमधाम्न्यनपायवह्नौ । कोपानले निपतिता विपुलेऽथ सीता शुद्ध्यै विवश हिमसंहतिशीतमग्निम् DaśāvaC. 7. 258.

अनपायशक्ति (anapāya-śakti) *adj.* of unfailing power उपायनं तावनपायशक्तेः पुरोऽस्य … विधाय । प्रणेमतुः VasaViKā. 3. 68.

अनपायशौर्य (anapāya-śaurya) *n.* unfailing valour अनपायशौर्यवडवानलहेतिशोषितदनुजाधिराजभुजमहोजलनिधिमलोकयदहोबलपतिम् YātrāPra. 6. 186(3)

अनपायसंसृति (anapāya-saṁsṛti) *f.* unending transmigration न योग्यतामात्रनिबन्धनो भवेज्जडात्मनोरत्र विवक्षितोऽन्वयः । तदा हि तस्या अनपायिरूपतः (v. l. अनपायरूपतः ASS. Ed.) सदात्मनः स्यादनपायिसंसृतिः (v. l. अनपायसंसृतिः ASS. Ed.) SaṁkṣeŚā. 3. 234 (ii. 286. 9)

अनपाया (anapāyā) *f.* name of a nymph अप्सरसः शुभाः । अरुणा चानपाया च BrahmāṇḍP. ii. 7. 5.

अनपायिता (anapāyi-tā) *f.* [Inst.] invariably, obligatorily (सर्वतत्त्वसुसंपूर्णाम् … । यजेद्देवीं महेशानीम्) सर्वतत्त्वैः सुष्ठु अभेदेन सम्यगनपायितया पूर्णत्वम् ParāTri. 265. 12; भक्षार्थेऽप्येतदुपपद्यत इति चेन्न । तस्यानपायितयाविवक्षितत्वात् SaṅkarKāBh. 3. 16 (*on* i. 1. 4); सायंप्रातःकालोपलक्षितस्याग्निहोत्रहोमस्य प्रातःसायंकालयोरप्यनपायितयानपायो हि कालस्य लक्षणं हि पुरोडाशावित्ति न्यायादापततोऽग्निसूर्यसांकर्यस्यानिवार्यत्वात् VidhiRa. 29 (161. 8)

अनपायित्व (anapāyi-tva) *n.* **Ai** the state of not being transient, imperishability न कदाचिज्जीवस्य ब्रह्मणा संपत्तिर्नास्ति स्वरूपस्यानपायित्वात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 574. 10 (*on* iii. 2. 7); 610. 3 (*on* iii. 2. 35); अतोऽस्य (आत्मनः) सिद्धत्वेनानपायित्वम् TattvPradī.(A.) 23. 9 (*on* I. 17); सामान्यं तावद्भिन्नवर्तिवर्तिनीष्वपि ज्वालास्वनपायित्वान्नित्यमेव NyāyRa. 837. 7 (*on* 6. 414); विकारभूतस्यानित्यत्वेऽपि सर्वास्ववस्थासु जगतो ब्रह्मविभूतित्वस्यानपायित्वेन नानन्दविच्छेदः ŚrutaPra. ii. 649. 30 (*on* iv. 4. 17); स्वरूपान्तर्गततया यथा ब्रह्मस्वरूपलक्षणतया तथा अर्थसामान्यात् अनपायित्वेन ब्रह्मरूपधर्मिसादृश्यात् ŚivārkaMaDī. ii. 306. 22 (*on* iii. 3. 13); **Aii** the state of having no change स्वभावस्यानपायित्वादननुष्ठानलक्षणमप्रामाण्यम् SāṁkhyaPraSū. 1. 8; यथेयं कृतेऽपि शब्दाद्युपलम्भे पुनस्तदर्थं प्रवर्तते तथा विवेकख्यातौ कृतायामपि पुनस्तदर्थं प्रवर्तिष्यते, स्वभावस्यानपायित्वात् NyāyKa. 4. 10; तत्त्वे हि महाकविप्रबन्धेषु विरुद्धानेकरूपाभिधानमसंगतमेव स्यात् । जातेरनपायित्वात् Kāvyānu.(He.) 360. 15; **B** long-lasting nature न संपत्स्वल्पपुण्यानामनपायित्वमायुषः RājTa.(Ka.) 8. 1999; **C** the state of being inseparable, inseparability वामाङ्गशब्दप्रयोगादस्या (वृषभानुजायाः) लक्ष्मीवत् पत्नीत्वमनपायित्वं च दर्शितम् VedāntRaMañ. 1. 5 (71. 25)

अनपायिन् (án-apāyin) *adj.* [*f.* -ī] **Ai** not going or moving away, not disappearing, unswerving, steady, remaining for a long time, long-lasting क्रुद्धाः कर्मण्याऽ(? ण्याउ) अनपायिनो यथासन् । जुहोमि त्वा सुभग सौभगाय VājaS.(K.) ii. 5. 8; प्रभो । … शङ्खनिधिं पद्मनिधिं मद्गृहेष्वनपायिनम् (वृणे) BṛDe. 6. 55; यस्मिन् … सत्यं वीरगुणाश्च सर्वे । …श्रिया च वागनपायीनि भीष्मे MahāBhā. vii. 2. 4; यस्मिन् दानं दमः शौचम् … । अनपायीनि सर्वाणि नित्य राज्ञि युधिष्ठिरे MahāBhā. vii. 131. 12; संश्लेषं वा करिष्यामि शाश्वतं ह्यनपायिनम् MahāBhā. xii. 107. 5; या हि वैश्रवणे लक्ष्मीर्या चेन्द्रे हरिवाहने । सा रावणगृहे सर्वा नित्यमेवानपायिनी Rāmā. v. 7. 7; इच्छा स्वभावतो जाता क्रियया परिबृंहिता । … स्थिरा स्यादनपायिनी KāmSū. 264. 7 (5. 1) = RatiRaha. 13. 38; प्रसादाभिमुखे तस्मिंश्चपलापि स्वभावतः । … श्रीरासीदनपायिनी RaghuVa. 17. 46; क्रियामन्ये तु मन्यन्ते क्वचिदप्यनपाश्रिताम् । … सा नैवार्थविभासत्वे प्रवृत्तिरनपायिनी VākyaP. 3(8). 36 = ŚṛṅgāPra. 140. 9; या प्रीतिरविवेकानां विषयेष्वनपायिनी । त्वामनुस्मरतः सा मे हृदयान्मापसर्पतु ViṣṇuP. i. 20. 19; प्रीतोऽस्मि …। भक्त्या चैवानपायिन्या ह्यपि भार्गवसत्तम BrahmāṇḍP. ii. 24. 33; निषण्णमापत्प्रतिकारकारणे शरासने धैर्य इवानपायिनि । … गणाः समासेदुरनीलवाजिनम् Kirātā. 14. 37; स्मृतं स्यात् पुत्रदारस्य विस्मृतस्वामिभक्तिना । चलेष्वर्थेषु लुब्धेन न यशःस्वनपायिषु MudrāRā. 5. 14; आत्मं … पायिना । त्वां प्राप्तं स्यात् कथं नाम कथात्मकपायितम् MattaVi. 16; अपि चेयं जन्मनः प्रभृत्यनपायिनी मे प्रार्थना KaumuMa. 4. 3(1); सुहृदामनपायि सौहृदम् KaumuMa. 4. 14; आस्माकी युवतिदृशामसौ तनोति च्छायैव श्रियमनपायिनीं किमेभिः ŚiśuVa. 8. 50; याहि क्षिप्रं लङ्कां निशाचर । तत्र त्वम् … श्रियं भुङ्क्ष्वानपायिनीम् PāraS. 10. 288; (कुर्याद्धोमं निजेच्छया) पुण्यैर्बुद्धसंभूतैः कीर्तिः स्यादनपायिनी ŚāraTi. 10. 26; ऐश्वर्यमनपायि सिद्ध्येत् ParāTri. 133. 10; (व्याधितस्य कदर्यस्य) एवंजातीयकानां स्वभावसिद्धानामा मरणादनपाय्येवाशौचम् BālaKrī. ii. 12. 7 (*on* 3. 30); प्रतिष्ठिते हि शास्त्रे कर्तृभिः स्वर्गयशसी प्राप्येते यावत्संसारमनपायिनी च भवतः ManuBh. i. 1. 7 (*on* 1. 1); ii. 194. 26 (*on* 8. 281); ततोऽस्य वर्धते भक्तिस्ततः स्नेहोऽस्य जायते । अनपायी भवत्येव देवदेवस्य पादयोः ParaS. 24. 11; अथास्य जीवस्य … सर्वदानपायिनि निश्चयजीवत्वे सत्यपि … व्यवहारजीवत्वहेतुर्विभक्तव्योऽस्ति TattvPradī.(A.) 207. 4 (*on* 2. 53); अनपायिभिरस्माभिर्गुप्तायाः …। कन्याया दूषणं पुंभिर्दुष्प्रेक्षाया न विद्महे BhāgP. x. 62. 29; ब्रह्मा पुरो हरिं दृष्ट्वा वरं वव्रे स्म वाञ्छितम् । भक्तिं त्वच्चरणे शश्वन्निश्चलामनपायिनीम् BrahmVaiP. iv. 35. 74; महेश्वरः । अपेक्षते वरं दातुं भक्तिमेवानपायिनीम् SkandP. vii(1). 24. 97; vii(4). 32. 57; ब्राह्मणत्वाद् विहीयन्ते दुराचारविधायिनः । तस्मान्न आतिरक्तत्र भूतात्मास्त्वनपायिनी BhaviP. 80A. 1 (i. 40. 44); तव भक्तिः सदा मेऽस्तु निश्चला ह्यनपायिनी DevīBhāP. iii. 24. 4; देहि मे परमेशान भक्तिं ते ह्यनपायिनीम् GaneP. i. 18. 17; ŚivaP. i(5). 11. 33 (233A. 5); सुराङ्गना …। अहं युष्मत्पुरे राजश्रियसाम्यनपायिनी BṛKathāMañ. vii. 1. 535; सा च वासवदत्तास्य परिचर्यापराभवत् । लक्ष्मीरिव तदेकाग्रा बद्धस्याप्यनपायिनी KathāSaSāg. ii. 4. 33; iii. 5. 50; अवन्तिवर्मा सोदरेभ्योऽनपायिनीम् ।… नृपतिप्रक्रियां ददौ RājTa.(Ka.) 5. 42; अनुदिनमनपायिनीं प्रतिष्ठामभिलषतामनुचिन्तनीयमासीत् Yādavā. 24. 6; 24. 91; गन्धो मानुषशरीर आनाशमनपायी दृश्यते Upask. 212. 6 (*on* iv. 2. 4); दुर्गन्धिपूतिविकृतैररविन्दमिन्दुमिन्दीवरं च तुलयन्ति यदङ्गनाङ्गैः । तस्यानपायि फलमुग्रमिदं कवीनां तास्वेव गर्भनिलयं यदमी विशन्ति Subhāṣi. 3448; श्रीवत्सो वनमाला च कौस्तुभः … शरीरे ते महाराज तिष्ठन्ति ह्यनपायिनः BṛBrahmaS. i. 1. 74; i. 7. 69; ii. 6. 77; न किंचिदानन्दमयं स वेद तं न वा किमर्चास्त्वनपायिनीं स्थितिम् ŚivLī. 16. 21; 5. 39; रम्यमन्यदपि वस्तु … अनपायि तथापि AlaṅkāMañ. 4. 4; **Aii** not going away (from the essential character), eternal, permanent, immutable, which remains constant or continuous जुषतां मे वागिदं हविः । विराड् देवी पुरोहिता । हव्यवाडनपायिनी । यया रूपाणि बहुधा वदन्ति TaiBr. II. v. 1. 2; अनपायिपदोपलब्धये रघुराप्तैः समियाय योगिभिः RaghuVa. 8. 17; अक्रूरता निष्ठुरता क्षमा चैवानपायिनी ।… एतदङ्गान्वितो यो यो यमो यमनियामकः ।… ज्ञानं प्राप्नोति मानवः JayāS. 4. 45; देहिनामन्ततां च दधतेऽनपायिने ।… ब्रह्मणोऽप्युपरि तिष्ठते नमः ŚiśuVa. 14. 65; स कूटस्थोऽनपायी च नादादन्यश्च कथ्यते Kāvyālaṅ.(Bh.) 6. 14; साध्यसाधनसंकल्पस्तत्त्वतो न निरूपितः । परमार्थावताराय कुतश्चिद् परिकल्पितः । अनपायीति विद्वत्तामात्मन्या-शंसमानकः । केनापि विप्रलब्धः NyāyVi. 2. 85; ब्रह्मैव तु एकमनपायि सुषुप्तिस्थानम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 574. 2 (*on* iii. 2. 7); ब्रह्मण एवानाद्यविद्यातीतस्यानपायिनः पुरुषार्थत्वात् NyāyMañ. i. 270. 12; यद् किंचित् चरमचरं च तद् पारमार्थिकेन अनपायिना रूपेण … संविदि भगवद्भैरवभट्टारिकात्मनि तिष्ठत्येव ParāTri. 102. 14; 200. 1; यत्र स्वधर्मव्यापकत्वात् स्वरूपत्वेन द्योतमानयानपायिन्या भगवत्या संवित्तिरूपया चेतनया … निर्वृतत्वमवतीर्णं प्रतिभाति स जीवः TattvPradī.(A.) 179. 7 (*on* 2. 35); वेदपारगः । शुभकर्म तदा कृत्वा मुक्तिं यात्यनपायिनीम् ŚivaP. iv. 1. 32 (350B. 11); अनपायि निराशङ्कं स्वास्थ्यं विगतविभ्रमम् । न विना केवलीभावाद् विद्यते भुवनत्रये YogVā. ii. 13. 37; भावभेदग्रहणप्रकाशभित्तेरनपायिनीं स्वप्रकाशतामाह PratyabhiVi. ii. 136. 6 (*on* ii. 3. 15); आविर्भावतिरोभावधर्मा शरावादिः प्रपञ्चो मृत्तिका च सर्वत्रानपायिनी ŚāstrDī. 112. 17 (*on* i. 1. 5); सकलेश्वरीं त्रिगुणात्मिकामव्ययाम् ।… कामदां प्रविचिन्तयेद् । … अमलप्रभामनपायिनीम् ĪśānŚiPa. i. 15. 63; ii. 1. 64; हन्तव्याः कस्य पन्थानः प्रतिमान्त्यनपायिनः RājTa.(Ka.) 4. 384; पितरमब्जमुवामनपायिनं श्रियतनाङ्कुरतं परिपश्यता । स विभुरानकदुन्दुभिना महानवितथैः स्वगुणैरभितुष्टुवे Yādavā. 3. 14; देवास्त्वपदानि नित्यान्यनपायीनीति मुक्तसंभवशङ्कया तत्र न प्रवर्तन्ते ŚivārkaMaDī. i. 470. 20 (*on* i. 3. 32); ii. 306. 23 (*on* iii. 3. 13); आत्मदीपस्यानपायिनी ज्ञानप्रभास्ति SiddhāLeSaṁ. 343. 4; **Aiii** inseparable, co-existing यममात्यमन्तेवासिनं प्रेष्यं वा कामयेत ध्रुवो मेऽनपायी स्यादिति HirGS. i. 14. 2; इन्द्रपत्नीमुपह्वये सीतां सा मे त्वनपायिनी भूयात् PāraGS. ii. 17. 9 (*but* Jayarāma अनपायिनी दुःखध्वंसिनी); ते त्वा … गोपायन्त्वप्रमत्ता अनपायिनः PāraGS. ii. 17. 13-16; तस्याम्यासो तु मिथुनं चरन्तमनपायिनम् । ददर्श भगवांस्तत्र क्रौञ्चयोश्चारुनिःस्वनम् Rāmā. i. 2. 9; साक्षाच्छक्तिर्भगवतः … भगवत्सहचारिण्यनपायिनी … इति गीयते SītāU. 6; विधिना कृतमर्धवैशसं ननु मां कामवधे विमुञ्चता । अनपायिनि संश्रयद्रुमे गजभग्ने पतनाय वल्लरी HemaSaṁ. 4. 31; नित्यैवैषा जगन्माता विष्णोः श्रीरनपायिनी ViṣṇuP. i. 8. 17;

VṛHārīSm. 6.73; ViṣṇuP. i. 9. 144; i. 18. 36; एकं तत् परमं ब्रह्म ··· तस्य शक्तिरेकानपायिनी AhirbuS. 9. 39; 51. 58; मदुक्ता पुनरियम् ··· अस्मत्कर्मणः प्रसाधनाय च्छायेवानपायिनी कल्पसुन्दरीमनुवर्तताम् DaśKuC. 69. 7; अनपायिभिः ··· मुरजिदसेव्यतायुधैः ŚiśuVa. 17. 26; यस्य वक्षस्यनपायिनी श्रीर्वसति स श्रीनिवासः ViṣṇuSaBh. 59. 10 (on 33); 93. 2 (on 77); पश्य ···। सैव घोरप्रहारेऽपि च्छाया काप्यनपायिनी RāmC. 31. 165; श्रीरुवाच — सर्वावस्थागता देवी स्वात्मभूतानपायिनी। अहंता ब्रह्मणस्तस्य साहमस्मि LakṣmīT. 2. 12; 11.3; 38. 23; या स्त्री सा दक्षिणा भूतेरंशभूतानपायिनी BhāgP. iv. 1. 4; iv. 15. 3; xii. 11.20; स्वदेहादनपायिन्यौ छायाकान्ती यथा तथा। पूर्वे सख्यौ भवेताम् SkandP. v(2).45. 81; स्वभावो नाम अनपायी भवति यथा शीतौष्ण्ये तोयतेजसोः Kāśi. i. 246. 14 (on 4.104); सीता पतिव्रताधुर्या ··· रघुनन्दन ।··· सिद्धिरेषा ते ह्यनपायिनी PadmP. iv. 66. 31: रामः सीतां कटाक्षेण पश्यन् सस्मितमब्रवीत्। भार्या ममैषा कल्याणी विद्यते ह्यनपायिनी AdhyāRā. iii. 5. 12; चिदात्मनः परमेश्वरस्य स्वा अनपायिनी ··· ऐश्वर्यशक्तिः PratyabhiHṛ. 30.12(12); सावदद् भगवन् कस्मादकस्मादनपायिनी निर्दोषाहं त्वया त्यक्ता RāmāMañ. 30. 3; ताभिरगमत्सा पत्युरनपायिनी BṛKathāMañ. vii. 1. 413; अनपायिनौ तौ द्वावुर्वशी च नृपश्च सः KathāSaSāg. iii. 3. 17; vi. 2 57; नित्यानपायिनी शक्तिः श्रीराधामाधवस्य हि GopāKeCan. 105. 4; यल्लक्ष्मीरनपायिनी भगवतो माहात्म्यमस्यैव तत् SaduktiKa. 231. 13; नामधेयमनपायि मदीयं त्यज्यताम् Yādavā. 21. 18; परभक्तियुतं साक्षात् कुरु मामनपायिनम् BṛBrahmaS. i. 12. 47; ii. 1. 82; आप्तैव भूमितनयाप्यनपायिनी ते। मानुष्यकाभिनयमात्रमिदं तदूहे RāmāSāSt. 3; नित्यं श्रीरनपायिनी मम Mukundā. 114; **B** harmless निवृत्तोऽपि पुनर्व्याधिः स्वल्पेनायाति हेतुना। क्षीणे मार्गीकृते देहे ···। तस्मात्तमनुबध्नीयात् प्रयोगेणानपायिना CaraS. vi. 30. 326 (1941 Ed.); SiddhYo. 1. 16; **C** unfailing (weapon) उपकारकमायतेर्भृशं प्रसवः कर्मफलस्य भूरिणः। अनपायि निबर्हणं द्विषां न तितिक्षासममस्ति साधनम् Kirātā. 2.43 (*but* comm. स्वयम् अविनश्यत्) = SūktiRa. 179. 13; जगत्सु सर्वदा देवतपःशक्तिर्व्रजवत् ·· अनपायिनी वर्तते Kāvyānu.(He.) 276. 9.

अनपायिनी (an-apāyinī) *f.* name of the subtlest form of speech (also called *parā*) (*lit.* imperishable) अनपायिनी पश्यन्ती मध्यमा वैखरीति सूक्ष्मतमसूक्ष्मतरसूक्ष्मस्थूलरूपावस्थाभेदभिन्नवाक्चतुष्टयम् NyāySu.(So). 297. 3 (*on* i. 3. 18)

अनपायिनीत्व (anapāyinī-tva) *n.* [irr.] the state of not deviating, persistence इच्छा ··· तदुपायदर्शनेनापनीतोद्वेगा। सा चैवंविधा स्थिरा स्यात्। अनपायिनीत्वात् JayaMa. 264.16 (*on* 5.1)

अनपायिपद (anapāyi-pada) *n.* imperishable or eternal position (i. e. salvation) अनपायिपदोपलब्धये रघुराप्तैः समियाय योगिभिः RaghuVa. 8.17.

अनपायिरूप (anapāyi-rūpa) *adj.* of imperishable nature 'स्वात्मनि' इति, स्वस्मिन् अनपायिरूपे स्वभावे इत्यनेन ··· °जडात्मवादनिरासः PratyabhiVi. i. 55.1 (*on* i. 1. 1)

अनपायिरूपतस् (anapāyirūpa-tas) *adv.* because of the imperishable nature तदा हि तस्या (योग्यतायाः) अनपायिरूपतः सदात्मनः स्यादनपायिसंसृतिः SaṁkṣeŚā. 3. 234 (ii. 286. 8)

अनपायिवन्ध्याभाव (anapāyi-vandhyābhāva) *m.* irremovable barrenness नैजमनपायिवन्ध्याभावं श्रुत्वा मुमोद मदिराक्षी ŚṛṅgāKaTri. 3. 97.

अनपायिसंसृति (anapāyi-saṁsṛti) *f.* ever-continuing transmigration तदा हि तस्या (योग्यतायाः) अनपायिरूपतः सदात्मनः स्यादनपायिसंसृतिः SaṁkṣeŚā. 3. 234 (ii 286. 9)

अनपायिसुख (anapāyi-sukha) *n.* imperishable or eternal happiness अनपायिसुखावाप्तिलक्षणं श्रेयः ViṣṇuSaBh. 93. 15 (*on* 78)

अनपायोपजनधर्मक (anapāyopajanadharma-ka) *adj.* not having the properties (viz.) decrease and increase अनपायोपजनधर्मकचैतन्यमात्मैव नामरूपाद्युपाधिधर्मैः प्रत्यवभासते PraśnaUBh. 292. 8 (*on* 6. 2)

अनपायोपजनविकारिन् (an-apāyopajanavikārin) *adj.* not possessing (i. e not subject to) the changes (viz.) decrease and increase ध्रुवं कूटस्थमविचाल्यनपायोपजनविकार्यनुत्पत्त्यवृद्ध्यव्यययोगि यत्तन्नित्यमिति MahāBh. i. 7.21 (*on* i. 1. 0); i. 75.9 (*on* i. 1.20); i. 112. 24 (*on* i. 1. 46); i. 136. 13 (*on* i. 1. 56); iii. 420.21 (*on* viii. 2. 106)

अनपारा (an-apārā) *adj.* (*f.*) not difficult to cross over, fordable प्रावर्तयन्नदीं घोरां पिशाचगणसेविताम्। अपारामनपारां च रक्तोदां सर्वतो वृताम् MahāBhā. iv. 1009*(5); अपारामनपारां ताम् ···। रौद्रीं नदीं महाराज ··· विचेरुः सर्वतो योधाः MahāBhā. viii. App. I. 8(9)

अनपार्थ (an-apārtha) *adj.* which is not without any purpose, useful परं धर्मात्पाण्डवस्यानृशंस्यं धर्मः परो वित्तचयान्मतोऽस्य। सुखप्रिये धर्महीने न पार्थोऽ(v. l. ऽनपार्थे)नुरुध्यते भारत तस्य विद्धि MahāBhā. v. 32. 11 (BhārBhāDī. अनपार्थे न अपार्थे निष्प्रयोजने सप्रयोजने)

अनपालि (anapāli) *f.* **1** (*dhātrī*) nurse, midwife, foster-mother; **2** (*pāli*) girl with a beard unfit for marriage; **3** (*gadadruh*) medicine अनपालिस्तु धात्र्यां पाल्यां गदद्रुहि NānārthāSaṁ. iii. 2. 8, cf. **अङ्कपालि** and **अङ्कपाली**.

अनपाली (anapālī) *f.* अनपालिस्तु (v. l. अनपाली तु) धात्र्यां पाल्यां गदद्रुहि NānārthāSaṁ. iii. 2. 8, cf. **अनपालि**.

अनपावृत् (án-apāvṛt) *adv.* without deviating (from the proper path) इत्था सृजाना अनपावृदर्थं दिवेदिवे विविषुरप्रमृष्यम् ṚV. vi. 32. 5 (Sāy. अनपावृत् अपावर्तनं पुनरागमनं यथा न भवति तथा); समानमस्मा अनपावृदर्च क्ष्मया दिवो असमं ब्रह्म नव्यम् ṚV. x. 89. 3 (Sāy. अनपावृत् अपगतिरहितम्)

अनपावृत (an-apāvṛta) *adj.* **i** not obscure असद्वा इदमग्र आसीत् ··· अनपावृतमप्रतर्क्यमप्रकाश्यमसंवृतम् SubāU. 3; गुणेषु वर्तमानोऽपि देहजेष्वनपावृतः। गुणैर्न बध्यते देही BhāgP. xi. 10. 35; द्वे विद्ये वेदितव्ये हि परा चैवापरा तथा। अनपावृतमद्वैतं तदनन्तमगोचरम् LiṅgaP. i. 86. 58; आत्मा ··· स्वप्रकाशेन देहादीन् भासयन्ननपावृतः AdhyāRā. iii. 4. 41; **ii** not covered अत्र कश्चिदनपावृते स्थलविशेषे गुरून् शुश्रूषमाणायाश्चिरप्रोषितमसंभावितागमनं प्रियमकस्मादालोकितवत्याः कस्याश्चिन्नयनयुगरूपे ··· अधिकरणे ··· स्तिमितत्वादीनामाधेयानाम् ·· क्रमिकत्वम् RasGaṅ. 646. 15.

अनपावृतम् (an-apāvṛtam) *adv.* without covering (the mouth) (स्त्री) न हसेदनपावृतम्, न भर्तारं न तद्बन्धून्वा विद्विषेत् Aparā. 108.3 (*on* 1.83); अनपावृतं असंवृतं क्रियाविशेषणं चैतत् SmṛtiCan. iv. 586.3 (*but* अनपावृतं मुखं कृत्वा DīpKa. 12. 24 (*on* 1.81))

अनपावृतवृक्ष (anapāvṛta-vṛkṣa) *m.* tree not covered (i. e. not enclosed) अनपावृतवृक्षेषु ··· हृतेषु ··· दण्डः स्यात् ManvaMu. 348. 8 (*on* 8. 330)

अनपाश (an-apāśa) *adj.* not bereft of hope (i. e. hopeful) किं ते तथा मतिरमुष्य यथाशयः स्यात्त्वत्पाणिपीडनविनिर्मितयेऽनपाशः NaiṣC. 13. 31 (comm. अपगता आशा यस्माद् अपाशः एवंविधो न भवतीत्यनपाशः)

अनपाश्रय (an-apāśraya) *adj.* [*f.* -ā] **Ai** not having any covering or sheath दुर्बलं वेश्म शकटमनुत्तब्धमूर्ध्वस्तम्भं शस्त्रमनपाश्रयमप्रतिच्छन्नं श्वभ्रं कूपं कूटावपातं वा कृत्वा हिंसायां दण्डपारुष्यं विद्यात् ArthŚā. ii. 178. 5 (4. 13); **Aii** not having any support अरिसंपद्युक्तः सामन्तः शत्रुः। ··· अनपाश्रयो दुर्बलाश्रयो वोच्छेदनीयः ArthŚā. ii. 232. 1 (6. 2); ii. 304. 5 (7. 10); आश्रयेदभियोक्तारं विसन्धिरनपाश्रयः NītiSā. 11. 30; **Aiii** not having a shelter (i. e. not having a fortress) स चेत् ··· भूमिसन्धिं याचेत, प्रत्यादेयां नित्यामित्रामनपाश्रयाम् ··· वाऽस्मै भूमिं दद्यात् ArthŚā. iii. 157. 3 (12. 1); **B** not depending on anybody, independent अहं त्वकामस्त्वद्भक्तस्त्वं च स्वाम्यनपाश्रयः BhāgP. vii. 10. 6; समं सुखं निराबाधमनन्तमनपाश्रयम्। विद्धीमं केवलीभावम् YogVā. ii. 14. 28; *m.* absence of a locus or substratum एतेन समवायश्च समवायि च कारणम्। व्यवस्थितत्वं जात्यादेर्निरस्तमनपाश्रयात् PramāVār. 2. 69; 1. 153; गुणप्रवेशवद्द्रव्य इति चेन्नानपाश्रयात् BṛĀraUBhVā. i. 4. 542.

अनपाश्रित (an-apāśrita) *adj.* [*f.* -ā] **i** not residing anywhere, not having any locus प्रवृत्तिरेव प्रथमं क्वचिदप्यनपाश्रिता। शक्तिरेकाधिकरणे स्रोतोवदपकर्षति VākyaP. 3(7). 33; क्रियामन्ये तु मन्यन्ते क्वचिदप्यनपाश्रिताम् VākyaP. 3(8). 36 = ŚṛṅgāPra. 57. 5 = 140. 9; **ii** not having any support (i. e. squatting) भूमिष्ठपादोऽनपाश्रित उपविष्ट आचामेत् BālamBhā. i. 77. 11 (*on* 1. 22)

अनपाश्रिततारतम्य (anapāśrita-tāratamya) *adj.* which does not resort to distinction or gradation उक्ते त्वयापि परिनिष्ठितनीतिगर्भमित्थं विकल्पशतसंकुलतामवाप्ते। वक्तव्यमेव हि मया सविशेषमत्र नैवास्ति किंचिदनपाश्रिततारतम्यम् HarVi. 13. 16 (*but* comm. तारतम्यमतिशयः)

अनपाश्रितमति (anapāśrita-mati) *adj.* who has not resorted to any thought, thoughtless किं कुर्मः सखि नन्दगोकुलपतिर्ज्ञात्याभिजात्यादिभिर्ज्यायांस्तत्तनयस्ततोऽप्यतितरां मान्यो ह्ययं मादृशाम्। इत्यालोच्य मयानपाश्रितमते रागोऽस्य संस्थीयते DānLīKā. 31.

अनपाश्रित्य (an-apāśritya) *ger.* not having resorted to, not having depended upon अनाश्रित्यैतदाख्यानं कथा भुवि न विद्यते। आहारमनपाश्रित्य शरीरस्येव धारणम् MahāBhā. i. 2. 240; BṛDharmaP. i. 30. 33; अष्टमे द्वादशे वापि शाकं यः पचते गृहे। कुमित्राण्यनपाश्रित्य किं वै सुखतरं ततः MahāBhā. iii. App. I. 21(1) (58); न हि वस्त्वनपाश्रित्य मानत्वं लभ्यते मितेः BṛĀraUBhVā. i. 4. 1293; [illegible] चानपाश्रित्य न क्रियेह प्रसिध्यति BṛĀraUBhVā. ii. 4. 475; iv. 3. 1142; विद्यास्नाता व्रतस्नाता अनपाश्रित्य जीविनः। आशीविषा इव क्रुद्धा

उपचर्या हि ब्राह्मणाः SkandP. vii(1). 106. 37.

अनपास्त (an-apāsta) *adj.* **i** not set aside or refuted द्विविधस्यापि निरस्तत्वात् किमन्यदवशिष्यते, येनेदमुच्यते, 'ननु सामान्यतो दृष्टम्' इति? सत्यमेवम्, किं तु विषयान्तरे सामान्यतो दृष्टमनपास्तं मन्यते Bṛha. 31. 13 (*on* i. 1. 2); **ii** not dispelled, not destroyed नानुत्पन्नमतो ज्ञानं नानपास्तं तथा तमः BṛĀraUBhVā. i. 4. 747; नाज्ञातं किंचिदप्यस्ति नानपास्तं तमोऽप्यतः BṛĀraUBhVā. i. 4. 1416 = ii. 4. 443; नानवाप्तं सुखं किंचिन्नानपास्तं तथासुखम् BṛĀraUBhVā. iv. 4. 215.

अनपास्ततमस्क (anapāstatamas-ka) *adj.* whose darkness (of ignorance or nescience) is not dispelled अनपास्ततमस्कोऽपि भेदं नात्मनि पश्यति BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1331.

अनपास्तनिद्र (anapāsta-nidra) *adj.* who has not abandoned the slumber (of ignorance) (i. e. not enlightened) अबोधमुद्रैरनपास्तनिद्रैरकामैरमरैरलं नः DakṣiMūSt. 14.

अनपास्तलक्षण (anapāsta-lakṣaṇa) *adj.* whose essential characteristics are never destroyed अस्तभेदमनपास्तलक्षणम् ··· यत् ब्रह्म तत्त्वमसि भावयात्मनि ViveCū. 261.

अनपास्य (an-apāsya) *ger.* not having abandoned or discarded यत् कर्मभावमनपास्य निजप्रमेये संवित्तिसाधनतया जगति प्रसिद्धम्। मानं जडार्थविषयं तदिहाभ्युपेयम् SaṁkṣeŚā. 2. 14 (ii. 9. 9)

अनपास्य (an-apāsya) *adj.* not to be got rid of or discarded (i. e. normal) हास्यावहोऽप्यविकृतो विकृतोऽनपास्यो दुर्गन्धिरप्यतिजडोऽपि गृहीतवाक्यः। पूर्वानुभावजयिनो भवति प्रभावाद्यस्य स्तुमस्तमतिसंस्तवमप्रतर्क्यम् RājTa. (Ka.) 8. 2356.

अनपाहत (an-apāhata) *adj.* not rejected or set aside, not discarded अनपाहतमेवेदं नेदं शास्त्रमपार्थकम् MahāBhā. xii. 140. 21.

अनपिगृह्य (an-apigṛhya) *ger.* not having closed प्रजापतेर्वा एते चक्षुषी यच्छुक्रामन्थिनौ ··· असौ वा आदित्यः शुक्रः (ग्रहः) चन्द्रमा मन्थी ··· यदनपिगृह्य पुरस्तात्प्रत्यञ्चौ तिष्ठन्तौ जुहुतस्तस्मात् प्रत्यञ्चौ यन्तौ पश्यन्ति KāṭhS. 27. 8 (ii. 147. 21)

अनपिधान (an-apidhāna) *n.* not covering (with a lid) ऐतु वसुः पुरुवसुरित्यैन्द्रवायवं प्रतिगृह्णोरौ दक्षिणे निधायानपिधानमनवेक्षणं च द्विदेवत्यानामा शेषस्यावनयनात् ŚāṅkhāŚS. vii. 3. 1 (comm. निहितानां चाच्छादनमवेक्षणं च न कुर्यात्); *adj.* not having a lid or cover यद्यपि सापिधानेषु पूजयेदित्युक्तं तथाप्यपिधानरहिते सर्वोत्तरे पात्रे पूजनं कर्तव्यम्। सापिधानशब्दस्य अनपिधानेऽपि भूम्ना प्रवृत्तत्वात् CaturCin. iii(1). 1304. 6.

अनपिधानपतत् (anapidhāna-patat) *adj.* falling without any obstruction, falling freely करयुगं हसति स्म दमस्वसुः। अनपिधानपतत्तपनातपं तपनिपीतसरःसरसीरुहम् NaiṣC. 4. 9.

अनपिधाय (án-apidhāya) *ger.* not having covered यदनपिधाय प्रत्यञ्चौ तिष्ठन्तौ जुहुतस्तस्मात्प्रत्यञ्चौ यन्तौ पश्यन्ति MaiS. iv. 6. 3 (iv. 81. 18)

अनपिनद्ध (án-apinaddha) *adj.* not tied or bound, unimpeded इन्द्रासोमा ···। जगृभथुरनपिनद्धमासु रुशच्चित्रासु जगतीष्वन्तः ṚV. vi. 72. 4.

अनपिनद्धापिहितधी (anapinaddhāpihita-dhī) *adj.* whose intellect is neither tied down or controlled nor covered (by delusion), who has free and clear intellect ययौ राजेः सूनुर्दिवमनपिनद्धापिहितधीर्ग्रहीतुं स्वर्गादप्यवनविधिनावक्रयमिव DvyāśraKā. 6. 107 (comm. अपिनद्धा मोहेन नियन्त्रितापिहिता मोहेनाच्छादिता)

अनपिमन्त्र (an-apimantra) *adj.* not having a share in or a support of a *mantra* अनपिमन्त्रो वा एष एतेषु यं पर्यसन्ति वाचो मन्त्रो गर्भो यद्गर्भिणीर्वाच एवैनं गर्भमकरपिमन्त्रमेनं करोति KāṭhS. 13. 1 (i. 179. 15)

अनपियत् (an-apiyat) *adj.* not merging with ओषधीर्लोमानि वनस्पतीन् केशाः इत्यनपियद्भिर्लोमादिभिः सह श्रवणात् BrahmSūBh.(Rā.) 567. 19 (*on* iii. 1. 4); VedāntSā.(Rā.) 240. 3 (*on* iii. 1. 4); ŚrutaPra. ii. 408. 32 (*on* iii. 1. 4); ओषधीर्लोमानिवनस्पतीन्केशाः इत्यनपियद्भिर्लोमादिभिः सह पाठात् BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 198. 7 (*on* iii. 1. 4)

अनपिसोम (an-apisoma) *adj.* not having a share or participation in Soma(-drink) अथ हाश्विनौ दर्विहोमिणौ भिषज्यन्ताविदं चेरतुरनपिसोमौ JaimiBr. 3. 123; 3. 124.

अनपिसोमपीथ (an-apisomapītha) *adj.* not having a share or participation in Soma-drink मरुतो हाग्रेऽनपिसोमपीथा आसुः। ते यत्रेन्द्रं मरुतः पुपुवुस्तदेनानिन्द्रः सोमपीथेऽन्वाभेजे। स योऽनपिसोमपीथः स्यात् ··· सोऽनेन यजेत ŚāṅkhāŚS. xiv. 62. 2 (comm. अनपिसोमपीथा अकृतसोमपानाः)

अनपिसोमिन् (an-apisomin) *adj.* not having a share or participation in Soma(-drink) अश्विनौ वै तौ दर्विहोमिणौ भिषज्यन्ताविदं चरतोऽनपिसोमौ (v. l. अनपिसोमिनौ Caland's JaimiBr. Im Auswahl, p. 252, l. 26) JaimiBr. 3. 124.

अनपिहित (án-apihita) *adj.* not closed or covered अनपिहिता वा अन्नेन प्राणाः ŚatBr. VII. iv. 2. 37; रिक्तो वा एषोऽनपिहितो यन्मुण्डस्तस्यैतदपिधानं यच्छिखेति HirŚS. xxvi. 3. 37 (46. 9) = ĀpaDS. i(3). 10. 8.

अनपीत (an-apīta) *adj.* not merged into, undissolved न च तदानीमनपीताः कतिचित् पदार्थाः स्युस्तैर्हेतुत्वोपपत्तिरिति शक्यं शङ्कितुं सृष्टेः पूर्वमेकत्वावधारणश्रवणात् GoviBh. 170. 12 (*on* ii. 4. 3)

अनपुंसक (a-napuṁsaka) *n.* **i** other than the neuter case-ending सुडनपुंसकम् P. i. 1. 43; **ii** other than the neuter stem सुडनपुंसकम् (v. l. °स्य) P. i. 1. 43; नपुंस(स)कमनपुंसकेनैकवच्चास्यान्यतरस्याम् P. i. 2. 69; अध्वर्युक्रतुरनपुंसकम् P. ii. 4. 4; शि सर्वनामस्थानं सुडनपुंसकस्येति नेज्जसि शेः प्रतिषेधः प्राप्नोति MahāBh. i. 101. 4 (*on* i. 1. 43); अनपुंसकान्यध्वर्युक्रतवः SaraKaṇṭhā. (Gr.) iii. 3. 32; न च वाच्यं त्यदादिषु नपुंसकानपुंसकयोर्नपुंसकशेषसिद्धयर्थं नपुंसकसूत्रस्यापि भाव्यमिति। ··· वार्तिककृता यत्नान्तरस्य कृतत्वात् ŚivārkaMaDī. i. 440. 15 (*on* i. 3. 16); नपुंसकानपुंसकयोः नपुंसकशेषैकवद्भावश्च ŚivārkaMaDī. ii. 23. 16 (*on* ii. 1. 16); UpaParā. 47. 9; LaŚabdeŚe. ii. 144. 6; *m.* other than the neuter vowels viz. ṛ, ṝ, ḷ, ḹ अनपुंसकविषमसमस्वरषट्कयुगान्तरस्थपद्गैः। अक्षानि ब्राह्मा गायत्र्युष्याथाः सरस्वती चास्याः TantrSa. 5. 20 (comm. अनपुंसकाः ऋ ॠ ऌ ॡ इति रहिताः); *adj.* not declined in the neuter gender अध्वर्युक्रतूनामनपुंसकानाम् CāndraVyā. ii. 2. 51; ŚākaṭāVyā. ii. 1. 104.

अनपुंसकत्व (anapuṁsaka-tva) *n.* the state of not being declined in the neuter gender (युवोरनाकावसः) युवोरिति समाहारस्यैकत्वादेकवचनम्। विकल्पानुवृत्तेरनपुंसकत्वम् CāndraVṛ. *on* v. 4. 1.

अनपुंसकलिङ्ग (a-napuṁsakaliṅga) *adj.* not declined in the neuter gender यजुर्वेदविहितानां क्रतूनामनपुंसकलिङ्गानां समाहार ऐकार्थ्यं भवति CāndraVṛ. *on* ii. 2. 51; अध्वर्युक्रतुवाचिनां शब्दानामनपुंसकलिङ्गानां द्वन्द्व एकवद्भवति KāśiVṛ. *on* ii. 4. 4; (अर्धं नपुंसकम्) ततश्चार्धशब्दस्य नपुंसकलिङ्गतानाश्रिता स्यात्। एवमनपुंसकलिङ्गोऽपि समस्येत Nyās. i. 379. 2 (*on* ii. 2. 2); द्वन्द्वस्यैकत्वं नपुंसकलिङ्गं स्यात्। ·· अनपुंसकलिङ्गानां यजुःक्रतूनां च निकटपाठानाम्। KātanVṛ. *on* ii 5. 16; SiddhāKau 203B. 2 (*on* ii. 4. 4)

अनपुंसकलिङ्गावयव (anapuṁsakaliṅgāvayava) *adj.* having the constituent members not declined in the neuter gender अध्वर्युक्रत्ववयवो द्वन्द्व उपचारेणाध्वर्युक्रतुरित्युक्तः। स एवानपुंसकलिङ्गावयवोऽनपुंसकमिति Nyās. i. 442. 13 (*on* ii. 4. 4)

अनपुंसकसंबन्धिन् (a-napuṁsakasambandhin) *adj.* not associated with the neuter (stem) (इन्हन्पूषार्यम्णां शौ) यस्मादेवं सुट् सर्वनामस्थानं नपुंसकस्य सबन्धि न भवति तेन कारणेन तत्रानपुंसकसंबन्धिनि सर्वनामस्थाने शावित्यस्य नियमस्य विनियम्यं व्यावर्त्यं नास्तीति नपुंसकसंबन्धिनि हि क्रियमाणो नियमो युक्तः Nyās. ii. 510. 2 (*on* vi. 4. 12)

अनपूपत्व (anapūpa-tva) *n.* the state of not being *apūpa* (i. e. a cake) पृथुश्लक्ष्णे वानपूपत्वात् MīmāSū. x. 1. 55; चोदकानुग्रहाय (चरौ) कर्तव्यमिति प्राप्ते, अनपूपत्वात्तन्निवर्तते ŚābaBh. 1826. 2 (*on* x. 1. 55)

अनपूपत्वतस् (anapūpatva-tas) *adv.* on account of the state of not being *apūpa* (i. e. a cake) चरुः कपाले पक्तव्यः क्वापि वा उचितेऽथवा। कपाले चोदकप्राप्तेरनपूपत्वतः क्वचित् NyāyMāVi. 491. 13 (*on* x. 1. 11)

अनपूपाकृति (an-apūpākṛti) *adj.* not having the shape of *apūpa* (i.e. a cake) (पिण्डम्) अतुङ्गमनपूपाकृतिं कूर्मस्येव प्रतिकृतिमश्वशफमात्रं करोति BhārŚS. i. 26. 2 = ĀpaŚS. i. 25. 4 (comm. अनपूपाकृतिर्न चापूपवदतिनीचः); HirŚS. i. 6. 45 (141. 27)

अनपेक्ष (an-apekṣa) *adj.* [*f.* -ā] **Ai** free from desire, not having any expectation अनपेक्षः शुचिर्दक्ष उदासीनो गतव्यथः। सर्वारम्भपरित्यागी यो मद्भक्तः स मे प्रियः MahāBhā. vi. 34. 16 = BhagGī. 12. 16; KūrmaP. 509. 10 (2. 11); भक्ताः ··· तन्मया अनपेक्षाश्चित्ते संपूर्णाः ··· निष्परिग्रहा भवन्ति SāmaraU. 283. 10; देहेन्द्रियविषयसंबन्ध्यादिषु अपेक्षाविषयेषु अनपेक्षः निःस्पृहः GītāBh.(Śaṅ.) 351. 1 (*on* 12. 16); अनपेक्षः शुचिर्दक्षः करुणामृतसागरः। एवंलक्षणसंपन्नः स गुरुर्ब्रह्मवित्तमः SarvaVeSāSaṁ. 253; तत्राभवद् भगवान् व्यासपुत्रो यदृच्छया गामटमानोऽनपेक्षः BhāgP. i. 19. 25; तस्माद् भ्रुवोरन्तरमुन्नयेत ·· अनपेक्षः BhāgP. ii. 2. 21 (Vaṁśīdhara क्रममुन्नयेत्सारमेष्ठ्यादिपदभोगकौतुकानपेक्षः); भूतैर्भूतानि भूतेशः सृजत्यवति हन्त्यजः। ·· अनपेक्षोऽपि बालवत् BhāgP. vi. 15. 6; आत्मव्यतिरिक्ते कृत्स्ने वस्तुन्यनपेक्षः GītāBh.(Rā.) 566. 10 (*on* 12. 16); **Aii** not having regard for,

indifferent to, not concerned with, not having any intention, not caring for उत्सृज्य प्रमदामेनामनपेक्षौ यथागतम् । त्वरमाणौ पलायेथां ,न वां जीवितमाददे Rāmā. iii. 3.7; स तैमेदाघातप्रतिवार्यवीर्यैः …। प्रधर्षितस्त्वकर्मयैः समेत्य प्रकृष्यते चाप्यनवेक्ष्य दोषम् (v. l. प्रकृष्यताकृष्यत चानपेक्षैः) Rāmā. v. 59. 21; साक्ष्यनपेक्षोऽहं निजमहिम्नि संस्थोऽहमचलोऽहम् ĀtmaBoU. 2. 3; यः कामरोषात्मतयानपेक्षः शशाप तान् Saund. 7.36; यदानपेक्षः स्वशरीरजीविते परार्थमभ्येति परं परिश्रमम् MaYānaSū. 18.5 (4. 23); विज्ञातजातिसंबन्धौ सापेक्षौ लवणाङ्कुशौ । युयुधातेऽनपेक्षौ तु निर्ज्ञातौ रामलक्ष्मणौ PadmP.(Ra.) 103. 16; एति भूतपतिरेव कदापि स्थानमेतदुपनीतबलिर्नः । अत्र वृत्रहणमप्यनपेक्षा मातरः कवलयन्ति भवान् कः RāmC. 16. 46; यथा हि वह्नभो राज्ञो नदीं राज्ञा प्रवर्तिताम् । … लङ्घयन् शूलमारोहेदनपेक्षोऽपि तां प्रति LaksmiT. 17. 97; त्वं तथक नां शान्तिमनपेक्षां रतोत्सवे । आनैपीरपहलाद्य माह्मणान्वयसंभवाम् SkandP. vi. 117. 15; नखाक्तवाहोरसि वक्षि मां चास्तुभ्यं शपेऽस्मि तवानपेक्षा DvyāśraKā. 2. 24 (comm. तव न विद्यतेऽपेक्षाकाङ्क्षा यस्याः सानपेक्षा । त्वां नापेक्षे । त्वया मम न प्रयोजनमित्यर्थः); AiII impartial कोपाविशो न तव न तव क्वापि देव प्रसादो व्याप्तं चेतस्तव हि परमोपेक्षयैवानपेक्षम् EkiSt. 22; BI not depending on or requiring (the aid of anything external), independent त्वयि चाहं पराश्वस्य प्रद्युम्ने वा महारथे । शक्नुयां सैन्धवं हन्तुमनपेक्षो नरर्षभ MahāBhā. vii. 60. 31; अनपेक्षा विशालाक्षी मामुपस्थास्यते स्वयम् Rāmā. vi. 775*; प्रवृत्तिर्ह्युभयत्रानपेक्ष्य (v. l. अनपेक्षा Ed., 1965) Vār. 14 on P. iii. 1. 26; द्रव्याश्रय्यगुणवान् संयोगविभागेष्वकारणमनपेक्ष इति गुणलक्षणम् VaiśeSū. i. 1. 16); NyāyKa. 15. 16; TarkSam.(Ā.) 56. 8; Upask. 34. 2 (on i. 1. 16). प्रत्येकमनपेक्ष्योर्वस्तुत्वे नोभयात्मकमेकं वस्तु स्यात् BrahmSi. 67. 4; (विनाशः) अनपेक्षोऽपि यथेष्टदेशकालान्तरे भवेत् । तदपेक्षतया नैष निरपेक्षः प्रसज्यते TattvSam. 356; अनपेक्षा तु धूमवत्ता प्रतीयते, संबन्धग्रहणाभावेऽपि तत्प्रतीतेरिति वैलक्षण्यम् TātpaṬ.(U.) 393. 22 (on 5(7). 27); ननु धर्मं इव ब्रह्मण्यप्यनपेक्ष आगमो भवितुमर्हति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 289. 12 (on ii. 1. 4); स्वारसिकं हि प्रामाण्यं प्रतीतेरनपेक्षम् PañcPā. 26. 5 (on i. 1. 1); अरुणः साधको दृष्टो नानपेक्षो वृथा च सः BṛĀraUBhVā.(Sambandha.) 645; विरुद्धाव्यभिचारित्वं न च प्रत्यक्षलिङ्गयोः । प्रत्यक्षाश्रयाश्रित्यं नानपेक्षं तदक्षवत् BṛĀraUBhVā. i. 2. 59; i. 3. 389; यस्त्विदमुदितमनपेक्षा भावा विनाशं प्रति—इति PrakaPañ. 374. 15; न पुनरखिलवर्णगोचरमेकमिति रमणीयम्, तत्र तत्रानपेक्षाणां कारणत्वेऽपि मिलितानामप्येक(प्यनेक)गोचरैकविज्ञानजननदर्शनात् TattvBi. 31. 5; 31. 7; 47. 4; यदि त्वनपेक्षितज्ञानान्तरमेव तत्प्रमाणम्, एवं सति प्रथममर्थज्ञानमेव किमनपेक्षं न प्रमाणमिष्यते Kāśi. i. 102. 5 (on 2. 76); i. 116. 7 (on 2. 106); न त्वेवं वेदान्तेषु पुरुषार्थापेक्षा, तदर्थवगमादेवानपेक्षात् परमपुरुषार्थलाभादित्युक्तम् Bhām. 81. 22 (on i. 1. 4); 86. 8 (on i. 1. 4); तेनैवाभिधेयेन संबद्धं सदनपेक्षं नाधेयान्तरेण संबन्धं कल्पयति Bhām. 209. 8 (on i. 3. 14); अनपेक्षस्य मनसो बाह्ये प्रवृत्ताबन्धबधिराद्यभावप्रसङ्गात् TātpaṬ.(Vā.) 166. 20 (on i. 1. 5); ये ये वृक्षत्वादिजातिमनपेक्षा व्यज्यन्ति ते ते परस्परं वृक्षादिव्यक्तितया भिद्यन्ते TātpaṬ.(Vā.) 401. 12 (on ii. 1. 36); (एवं गानं च वाद्यं च नाट्यं च विविधाश्रयम्) नन्वेते त्रयः समूहाः किं परस्परमनपेक्षा एव, नेत्याह —त्रयोऽप्येते समूहा एकीभावं नेयाः AbhinBhā. iv. 4. 3 (on 28. 7); द्रव्यं द्विधा— सापेक्षमनपेक्षं च । तयोराद्यं यथा — गुरुः, पिता…इति । द्वितीयं यथा — चैत्रः, मैत्रः… … इति ŚṛṅgāPra. 6. 28; प्रयाजापूर्वं स्वप्रधानभूतं न प्रयोजनान्तरमपेक्षते । अनपेक्षं च सन्निहितेनापि दर्शपूर्णमासापूर्वेण संगन्तुं नार्हति NyāyRaMā. 138. 15; तथा ज्ञानमपि स्वोत्पत्तौ गुणवदितरद्वा कारणमपेक्षतां नाम, स्वकार्ये तु विषयनिश्चयेऽनपेक्षमेव NyāyRa. 60. 14 (on 2. 48); 171. 15 (on 4. 117); सास्नात्वादिसामान्यान्तरग्रहणापेक्षं गोत्वादिसामान्यग्रहणमित्युक्तं, नागृहीतविशेषणा विशेष्ये बुद्धिरिति न्यायात, अतः कथमनपेक्षं गोत्वग्रहणम् NyāyRa. 557. 8 (on 5(12). 45): न च त्वन्तरस्य सामान्तरापेक्षत्वम् । अनपेक्षस्यैव ह्यस्तोत्रसाधनत्वेन ज्योतिष्टोमान्वयात् ŚāstrDī. 161. 7 (on ii. 3. 1); सुखादिव्यतिरिक्तबहिर्विषयेषु तस्य (इन्द्रियसंभवप्रत्यक्षस्य) बाह्येन्द्रियानपेक्षप्रवृत्त्यनुपपत्तेः BrahmSūBh.(Rā.) 137. 6 (on i. 1. 3); अनपेक्ष एव कश्चिन्नियतदेशत्वमावश्वनियतकालत्वभावः (संसारः) इति ब्रूमः NyāyKuA. i. 10. 4; i. 20. 10; सोऽयमनपेक्षस्यापि (आरम्भकालस्य) कालातिक्रमोऽकारणत्वे पर्यवस्यति Kiranā. 238. 13; उपाधिलिङ्गानि नार्थवशादुपाधिमनपेक्षाणि गमयन्ति KhaṇḍanKhā. 823. 13; यदि च सर्वमेव विज्ञानं सत्तामात्रेण प्रकाशत इति स्फुटा संविद्, ततोऽनपेक्षापि कल्प्यताम् NyāyKu. 72. 21; 87. 21; अभिधातुं पदेऽन्यस्मिन्ननपेक्षो रवः श्रुतिः VedāntKa. 434. 18 (on ii. 3. 15–16); 536. 23 (on iv. 2. 18); यत्तु निरतिशयमक्षयमनपेक्षमनन्तं च सुखं तद्गाढं विद्यते SyādvāMañ. 8(329); (नित्यविभूतिः) नित्येश्वरादेः सति मतिविभवे सास्तु तेनानपेक्षा TattvMu. 3. 63; कीदृशस्याधिकरणस्य प्रतीतिस्तत्कारणमिति चिन्तनीयम् । किं सद्वितीयस्य अथाभावविशिष्टस्य अथानपेक्षस्यैकाकिनः TantrRaha. 15. 26; (भावः) अनपेक्षश्चेत्कथं सहकारिणमपेक्षते YuktiSneha. 144. 36 (on i. 1. 6); NayaMañ. IV. iv. 8; प्रयाजशेषस्यापि सर्वहोमसंभवेनानपेक्षस्यैव प्रतिपत्तिविधानाच्च MīmāKau. ii. 84. 24 (on ii. 3. 34);

अर्वाचीनं (प्रत्यक्षम्)… इन्द्रियसापेक्षं तदनपेक्षं चेति । तदनपेक्षं च द्विविधम् । स्वयंसिद्धं दिव्यं चेति YatīndraDī. 6. 4; BII not required, unnecessary, irrelevant धर्मस्य शब्दमूलत्वादशब्दमनपेक्षं स्यात् MīmāSū. i. 3. 1; विरोधे त्वनपेक्षं स्यादसति ह्यनुमानम् MīmāSū. i. 3. 3; नात्यन्तमनपेक्षं विद्याविहीनं कर्म अग्निहोत्रादिकम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 794. 19 (on iv. 1. 18); विद्यासंयुक्तस्य अग्निहोत्रादेर्विद्याविहीनाद् विशिष्टत्वावगमात् विद्याविहीनमग्निहोत्रादि आत्मविद्याहेतुत्वेनानपेक्षमेवेति युक्तम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 795. 4 (on iv. 1. 18); कथं तर्हि ' अत्रायं पुरुषः स्वयंज्योतिः ' इति ? अन्यशाखात्वादनपेक्षा सा श्रुतिरिति चेत्, न PraśnaUBh. 275. 5 (on 4. 5); श्रुतिविरुद्धस्मृतीनां प्रामाण्यमनपेक्षमपेक्षावर्जितं हेयम् VedāntKa. 229. 11 (on ii. 1. 1); [better read अनपेक्ष्य in all the cases under BII]; CI having no expectancy (for any other word to complete the meaning of a sentence) अनपेक्षमपि पदं वाक्यार्थे वर्तमानं दृश्यत इति सुतरामस्ति वाक्यशक्तिः पदानामित्याह TattvVai. 145. 30 (on 3. 17); CII unconstrued, isolated or independent (word-meaning) वाक्यस्यावाचकत्वं च पदार्थानां च हेतुता । संबन्धस्यानपेक्षाणां वाक्यार्थे स्थापयिष्यते ŚlokaVār. 2. 20 (50. 7)

अनपेक्ष (anapekṣa) *m.* (pl.) name of a Brahmanical school ब्राह्मणानां सप्त गोत्राणि व्याख्यास्यामि … गौतमा वात्स्याः कौत्साः … । एषामेकैकं गोत्रं सप्तधा भिन्नम् । … तत्र ये काश्यपाः … तेऽनपेक्षाः … इत्येतानि … एकोनपञ्चाशद्गोत्राणि ब्राह्मणैः पौराणैः सम्यग्दृष्टानि छन्दसि व्याकरणे पदमीमांसायाम् Divyāva. 331. 19 [DBHS.]

अनपेक्षकर्मकारणक (anapekṣakarmakāraṇa-ka) *adj.* having independent or solitary action as its cause संयोगोऽनपेक्षकर्मकारणकः TātpaṬ. (Vā.) 389. 20 (on ii. 1. 33)

अनपेक्षकारकस्वरूप (anapekṣakāraka-svarūpa) *adj.* whose essential nature is an independent or solitary cause सहकारिसाहित्ये हि सति कार्यकारणस्वभावो हि भावो नानपेक्षकारकस्वरूपः NyāyKa. 76. 23.

अनपेक्षकारण (anapekṣa-kāraṇa) *n.* independent or solitary cause एकद्रव्यमगुणं संयोगविभागेष्वनपेक्षकारणमिति कर्मलक्षणम् VaiśeSū. i. 1. 17; NyāyKa. 15. 17; न तावत्संयोगविभागयोरनपेक्षकारणं कर्म TattvPradī.(Ci.) 185. 4; PrakaVi. 506. 16; संयोगविभागेष्वनपेक्षकारणमिति स्वोत्पत्त्यनन्तरोत्पत्तिकभावभूतानपेक्षमित्यर्थः Upask. 35. 5 (on i. 1. 17); वायुर्न भूतेष्वनपेक्षकारणम् NayaMañ. I. i. 9. 22.

अनपेक्षकारणत्व (anapekṣakāraṇa-tva) *n.* the state of being an independent or solitary cause शब्दस्य संयोगविभागयोरनपेक्षकारणत्वाभावादकर्मत्वे सति पारिशेष्याद् गुणत्वमेव ध्वनीनां भवति ŚāstrDī. 146. 12 (on i. 1. 6); अश्वेन जिगमिषतीत्यत्राश्वस्य गमनसाधनतैव गमनक्रियाया एव च प्राप्तौ संयोगेऽनपेक्षकारणत्वम् PrakaVi. 965. 20; यदीश्वरक्रिया नित्या स्यात् तर्हि क्रियायास्संयोगविभागौ प्रत्यनपेक्षक(?का)रणत्वात्तदुत्पत्तिसातत्यप्रसङ्गः NyāySu.(Ja.) 160A. 8 (on i. 2. 2); 160B. 5 (on i. 2. 2)

अनपेक्षकारिणी (anapekṣakār-iṇī) *adj.* (f.) doing (things) indifferently प्रकीर्णभाण्डामनवेक्ष्यकारिणीं (v. l. अनपेक्षकारिणीं) सदा च भर्तुः प्रतिकूलवादिनीम् । परस्य वेश्माभिरतामलज्जामेवंविधां स्त्रीं परिवर्जयामि MahāBhā. xiii. 11. 11.

अनपेक्षकार्य (anapekṣa-kārya) *adj.* not having relevance to what is to be performed स्वतोऽनपेक्षकार्यं एव व्युत्पत्तेः सापेक्षकार्यार्थत्वं न स्वारसिकमित्यर्थः MayūMāli. 18. 25 (on i. 3. 1)

अनपेक्षकृतिहेतु (anapekṣa-kṛtihetu) *m.* cause of a volitional effort without the aid of anything else अनपेक्षकृतिहेतुश्चिकीर्षाकारणं बुद्धिर्निवर्तते इति चेत् — न, तर्हि बुद्धिमात्रम् NyāyKuA. ii(2). 44. 11.

अनपेक्षण (an-apekṣaṇa) *n.* A absence of requirement or need or necessity गवाश्वशुक्लशब्दादेर्वोच्यरूपानपेक्षणे । वाचकत्वव्यवस्थानं कथं जातिगुणादिषु ŚlokaVār. 4. 193 (193. 5); अस्यादयो घटादीनां प्रसिद्धा ये प्रकाशकाः । न ते प्रकाश्यरूपा हि प्रकाशस्यानपेक्षणात् ŚlokaVār. 5(3). 65 (288. 2); 5(7). 81 (471. 2); ह्यवबोधः सुषुप्तेऽपि त्वज्ञानादिति चेन्न तत् । स्वाभाविकत्वात्तस्यापि निमित्तस्यानपेक्षणात् TaiUBhāVā. 156. 3 (2); उपकरणभूतयागादिशक्तिरूपापूर्वादिशब्दवाच्याद्दृष्टसाक्षात्कारामावेऽपि चेतनानां न कर्तृत्वानुपपत्तिः । तत्साक्षात्कारानपेक्षणात् BrahmSūBh.(Rā.) 138. 16 (on i. 1. 3); असत्येनाप्यर्थविशेषेण ध्यानर्निर्वृत्युपपत्तेर्ध्येयसत्यत्वानपेक्षणात् BrahmSūBh.(Rā.) 167. 16 (on i. 1. 4); ततः परमज्ञानस्योक्तिदोषहेतुकत्वविनिश्चयेन परिषदानपेक्षणात् (अभिधानस्य) TārkiRa. 337. 3; न चात्र रजतस्य तत्संसर्गस्य वा दृश्यत्वं नास्तीति वाच्यम् । दृश्यमानसमसामग्रीकत्वात् रजतस्य । तत्संसर्गदृश्यतायाश्चानपेक्षणात् । तदपेक्षणे वा प्रत्यक्षबाधस्य रजतेऽनुपपन्नत्वप्रसङ्गात् NyāyKu. 49. 15; 65. 13; TarkSam. (Ā.) 139. 16; ननु पूर्वं स्वरूपेणावतिष्ठते पश्चात्तु सामग्रीवैचित्र्याद्धटादिविषया … न, सैवा संविदि सामग्र्या एवानपेक्षणात् ŚatDū. 112. 23; कार्य

नित्यमसद्वा स्यात् अवधेरनपेक्षणात् NyāySiA. 204.24; ननु किमिदं स्वतःप्रमाणत्वम्। वेदस्य तावन्नित्यनिर्दोषत्वमेव स्वतस्त्वम्। स्वतन्त्रपुरुषप्रणीतत्वाभावेनाप्तोक्तत्वानपेक्षणात् SarvaDaKau. 119.28; सतोऽद्वयवादिना प्रामाण्याप्रामाण्यावधारणे कारणान्तरस्य संवादादेरनपेक्षणात् YuktiSneha. 21.12 (*on* i. 1.2); स्वरूपेणैव यागादेर्विषयतया कार्यावच्छेदकत्वसंभवेन विषयताप्रतीतिः पूर्वं यागे स्वर्गकारणत्वपरामर्शस्यानपेक्षणात् PūrvottaVāNaMā. 37.11; PāṇiTaVāNaMā. 42.3; शाब्दवृत्तौ विषयस्याहेतुत्वेन विषयस्योपहितस्य वृत्तिपूर्वमनपेक्षणात् GuruCandr. i. 134.23; एवं पूर्वाह्णादिरूपस्यापि कालस्योत्पन्नवाक्ये श्रूयमाणस्य कर्मस्वरूपेऽनपेक्षणात् स्वमन्त्रविधेयप्रयोगविशेषणत्वेनैव विधेयत्वात्तदधीनत्वम् MīmāKau. i. 35.24 (*on* i. 3.7); धान्येन धनवानित्यादौ तृतीयया अभेदबोधनाद् अभेदप्रकारकबोधे विरुद्धविभक्तिराहित्यस्यानपेक्षणात् VyutpaVā. 32.6; MayūMāli. 451.15 (*on* vi. 1.5); शक्तिप्रतिपाद्येऽप्रकृतार्थेऽभिधेयत्वावश्यकत्वे व्यक्तेरनपेक्षणात् AlaṅkāMañ. 93.3; **B** disregard, indifference अधिकैः सह संवासः। अनपेक्षणम् KāmSū. 330.8 (6.3) (JayaMa. अनपेक्षणमिष्टानिष्टवस्तुष्ववज्ञाख्यापनार्थम्); निःसारप्रतिपत्तिकनिःसारणमाचरेत् ··· अनपेक्षणमप्युक्तम् KandaCū. vi. 3.28; **C** absence of syntactic expectancy द्रव्याणां तावदेतस्मिन्न संबन्धः परस्परम्। अत्यन्तभेदनिष्पन्नषष्ठ्यभावानपेक्षणैः ŚlokaVār. 7.58 (862.5); पूर्वानुभवयोनित्वात्स्मृतिस्तदनुसारिणी। स (अनुभवः) चान्विते न स्वरूपे ततोऽपेक्ष्यानपेक्षणम् TattvBi. 94.8; स्मृतिक्रियान्विते कारके स्मृतकारकान्वितायां च क्रियायां संगतिः। अतो नोक्तदोषावकाशः। ··· नापीतरेतराश्रयत्वम्, स्वार्थस्मृतावनपेक्षणात् NyāyKuA. ii(1). 217.6; ii(1). 199.12.

अनपेक्षणीयत्व (anapekṣaṇīya-tva) *n.* **i** the state of being that which is to be rejected यानि च (स्मृतिवाक्यानि) बाह्यतराणि म्लेच्छाचारमिश्रकभोजनाचरणनिबन्धनानि तेषामेवैतच्छ्रुतिविरोधहेतुदर्शनाभ्यामनपेक्षणीयत्वं प्रतिपाद्यते TantrVā. 115.5 (*on* i. 3.4); **ii** the state of not being required or needed स्वरूपसतैव हेतुना विचारप्रवृत्तिकार्यसिद्धौ तदुपदेशस्याधिकारपरिच्छेदार्थत्वात् तस्य चानपेक्षणीयत्वात् SiddhāSi. i. 15.11.

अनपेक्षणीयविषय (anapekṣaṇīya-viṣaya) *adj.* referring to the object which is not to be required ननु भवत्ववगतिपर्यन्तं ज्ञानं किमेतावतापीष्टं भवति। न ह्यपेक्षणीय(v. l. ह्यनपेक्षणीय NSP. Ed. (1938) 77.18)विषयमवगतिपर्यन्तमपि ज्ञानमिष्यते Bhām. 58.3 (*on* i. 1.1)

अनपेक्षणीयसाहसैकरस (anapekṣaṇīyasāhasaikarasa) *adj.* solely interested in unique or unprecedented valour राजा-(विहस्य) नन्वनपेक्षणीयसाहसैकरस(सा ?) वीरा भवन्ति TāpaVa. 5.7(38)

अनपेक्षत् (an-apekṣat) *adj.* not caring for, disregarding प्रजाः ··· व्याकुलाश्च परिभ्रान्तास्त्यक्त्वा दारान्गृहाणि च। स्वान्प्राणाननपेक्षन्तो निष्कारणसुदुःखिताः। ··· परस्परहताः BrahmāṇḍP. i. 31.94; LiṅgaP. i. 40.66.

अनपेक्षतस् (anapekṣa-tas) *adv.* on account of not being required or needed (उपायः) ऐकात्म्यप्रतिपत्तेः प्राङ् न मिथ्या हेत्वभावतः। पुरुषार्थावसायित्वान्नाप्यूर्ध्वमनपेक्षतः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 895; प्रत्यगात्मनि विश्वस्य ततोऽनात्मनि तद्वशात्। अविद्वदङ्गनाबालं विश्वसित्यनपेक्षतः BṛĀraUBhVā. i. 4.1400; विशेष्यार्थैकतन्त्रत्वाद्धर्माणां न परस्परम्। तथानपेक्षतस्तेषां संगतिः स्यात् कदाचन BṛĀraUBhVā. ii. 3.19; परिणामविवर्तयोरतः परिकॢप्तावपि वेदगोचरः। न च चोद्यलवोऽपि विद्यते कथितेनैव पथानपेक्षतः SaṁkṣeŚā. 3.274 (ii. 307.19)

अनपेक्षता (anapekṣa-tā) *f.* **Ai** the state of having no desire शिक्षाया अपरित्यागः कामानां विजुगुप्सनम्। निर्वित्सर्वास्तिसंत्यागोऽवलीनत्वानपेक्षते AbhisaAlaṅĀ. 96.23; अनपेक्षतयान्यस्य निराबाधतयात्मनः। मोक्षैकतानमनसा कर्तव्यं सात्त्विकं तपः PārśvC. 6.1005; **Aii** the state of not requiring the aid of anything else, independence (often implying self-validity) शक्यते वृद्धव्यवहारस्यानादितयानपेक्षता वक्तुमिति तस्यैवोपन्यासः Bṛha. 177.7 (*on* i. 1.5); सेयमनपेक्षता प्रामाण्यहेतुः Bṛha. 369.5 (*on* i. 1.7); तत्र ये कृतका भावास्ते सर्वे क्षणभङ्गिनः। विनाशं प्रति सर्वेषामनपेक्षतया स्थितेः TattvSaṁ. 353; स्वतःप्रामाण्यसिद्धौ तु वेदे वक्त्रनपेक्षताम्। वदामः NyāyMañ. i. 188.20; अनपेक्षतया न वेदवाचां घटते निष्प्रतिमः प्रमाणभावः NyāyMañ. i. 229.13; पुरुषापराधविनिवृत्तिफलः सकलो विचार इति वेदविदः। अनपेक्षतामनुपरुध्य गिरः SaṁkṣeŚā. 1.16 (i. 21.14); 1.284 (i. 214.23); अथानपेक्षता चाभावधियो वक्ष्यते Kāśi. iii. 202.7 (*on* 5(8).21); कस्मात्कारणमन्तरेण न कार्यं भवति। तथा च सत्यनपेक्षतया कादाचित्कत्वविहतिः TātpaṬ.(Vā.) 161.11 (*on* i. 1.5); Bhām. 76.3 (*on* i. 1.4); यथार्थानुभवो मानमनपेक्षतयेष्यते NyāyKuA. ii(2). 1.5; प्रधानं ह्यनागतापेक्षणनयादनपेक्षतामादाय भेदेन वक्तुं युक्तम् NayaVi. 64.5 (*on* i. 1.3); 64.8 (*on* i. 1.3); 67.4 (*on* i. 1.4); 82.7 (*on* i. 1.5); 169.4 (*on* i. 1.5); तत्र पदानां तावदनपेक्षतां दर्शयति ··· । उपमार्थो वाशब्दः, अर्थनिबन्धना हि पदानामपेक्षा, न स्वस्वरूपनिबन्धना, अनर्थकेष्वप्रतिपादितार्थेषु प्रथमश्रवणादौ वर्णवदपेक्षाभावात् NyāyRa. 849.14 (*on* 7.11); नानपेक्षतया हेतुः कर्म योगविभागयोः TattvPradī.(Ci.) 185.5; कार्यार्थत्वमनपेक्षतायामप्रयोजकम् VedāntKa. 62.7 (*on* i. 1.4); चोदनामात्रतैवात्र प्रयत्नसाध्यतां गता। अनपेक्षतया तस्य यतो मुख्यत्वमाश्रितम् NyāyMāVi. 16.20 (*on* i. 1.3); 18.4 (*on* i. 1.5); (कर्मणः) न च पूर्वतरस्यापौरुषनिर्मितत्वादनपेक्षता TattvPrakā. 92B.3 (*on* ii. 1.36); अपौरुषेयतया च प्रमाणान्तरपूर्वकता नास्ति प्रत्यक्षवत्। अत एव चानपेक्षतया वेदप्रामाण्यम् TantrRaha. 39.3; MayūMāli. 845.20 (*on* xii. 1.1); **Aiii** the state of being indifferent, indifference द्रौपदी च तदाज्ञाय पतीनामनपेक्षताम्। वासुदेवे भगवति ह्येकान्तमतिराप तम् BhāgP. i. 15.50; **B** the state of being disregarded or rejected (परमाणुवादस्य) श्रुतिस्मृत्यपरिगृहीतत्वाच्चात्यन्तमेवानपेक्षता BrahmSūBh.(Ma.) 29B.10 (*on* ii. 2.17)

अनपेक्षतांशमोष (anapekṣatāṁśa-moṣa) *m.* loss of the aspect of independence मितिस्वभावियमनपेक्षतांशमोषेण स्मृतियङ्गाता NayaVi. 143.8 (*on* i. 1.5)

अनपेक्षताक्षेप (anapekṣatākṣepa) *m.* objection to independence or self-validity 'अनिमित्तं विद्यमानोपलम्भत्वात्' इति सूत्रावयवान्तरेण शब्दस्यानपेक्षता औत्पत्तिकसूत्रावयवोक्ताक्षिप्यते। ··· विद्यमानोपलम्भनत्वादित्यमनपेक्षताक्षेपः — लोके हि फलसाधनतया कार्ये लिङ्गादिर्दृष्ट इति वेदेऽपि न स्वतन्त्रकार्यार्थः NayaVi. 169.8 (*on* i. 1.5)

अनपेक्षतासाम्य (anapekṣatā-sāmya) *n.* similarity in respect of independence or self-validity आम्नायस्यापि स्वतःसिद्धप्रमाणभावस्य प्रमितावनपेक्षतासाम्याद् युक्तं तस्य परस्यैव बलीयस्त्वम् NyāyMa. 150.1.

अनपेक्षताहति (anapekṣatāhati) *f.* blow to (the theory of) independence or self-validity 'अथ संबन्धः कः' इति प्रश्नः शाब्दस्यैव। यदि युतसिद्धौ शब्दार्थौ, न तु विवर्तपक्षः, तर्हि संज्ञासंज्ञिसंबन्धः कृतक इत्यनपेक्षताहतिरत्यन्तदुस्तरा NayaVi. 185.3 (*on* i. 1.5)

अनपेक्षताहानि (anapekṣatā-hāni) *f.* loss of independence or self-validity अतो विनियोगार्थानमेव नियोगमाहेति फलसाधनतात्मकविनियोगे मानान्तरापेक्षतयानपेक्षताहानिः NayaVi. 170.1 (*on* i. 1.5)

अनपेक्षत्व (anapekṣa-tva) *n.* **Ai** the state of not requiring the aid of anything else, independence (often implying self-validity) व्यतिरेकानवस्थितेश्चानपेक्षत्वात् BrahmSū. ii. 2.4; औत्पत्तिकस्तु शब्दस्यार्थेन संबन्धस्तस्य ज्ञानमुपदेशोऽव्यतिरेकश्चार्थेऽनुपलब्धे तत्प्रमाणं बादरायणस्यानपेक्षत्वात् MīmāSū. i. 1.5; ŚābaBh. 25.1 (*on* i. 1.5); 58.7 (*on* i. 1.5); न तु कर्म पश्चाद्भाविनिमित्तमपेक्षत इति अनपेक्षत्वं कर्मणः शास्त्र उक्तम् NyāyVār. 223.5 (*on* ii. 1.31); यदुक्तम् अनपेक्षत्वादिति प्रमाणान्तरानवगम्यमर्थमवगमयति इति Bṛha. 124.14; 198.9; 203.2; महत्त्वमनपेक्षत्वं सर्वभावक्रियाविधौ AhirbuS. 53.67; हेतुकृतो विनाशः ··· यः परैरिष्यते तं प्रत्यनपेक्षत्वं ख्यापयितुमुपक्रमते HetuBiṬ. 77.12; नित्यत्वे हेतुसंनिधानाद्धेत्वन्तरानपेक्षत्वाच्च सदा संयोगविभागोत्पादप्रसङ्गः BhāvanāVi. 56.8; पूर्वानपेक्षत्वे यथात्माध्यासशक्तता। शब्दस्य प्रथमेऽपि स्याच्छ्रवणेऽध्यस्तरूपता ŚlokaVār. 4.202 (195.7); 7.11 (849.3); वारवन्तीयं पुनः ··· अनपेक्षत्वाद् यागेनासंबध्यमानं स्वतन्त्रमेव TantrVā. 562.3 (*on* ii. 2.27); 961.4 (*on* iii. 4.13); 'तत्प्रमाणम्' इत्यनेन त्वनपेक्षत्वेन यत्प्रामाण्यं प्रतिज्ञातम्, तत् स्वत इति TātpaṬ.(U.) 185.12 (*on* 5(1).10); प्रत्यक्षं हि श्रुतिः, प्रामाण्यं प्रत्यनपेक्षत्वात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 191.9 (*on* i. 3.28); अथापौरुषेयत्वे सत्यनपेक्षत्वात् प्रमाणता तदप्यनपेक्षत्वं वेदान्तेऽपि तुल्यं लोके वेदे च पदानां स्वार्थप्रत्यायनेऽनपेक्षत्वमविशिष्टम् BrahmSūBh.(Bhā.) 13.10-12 (*on* i. 1.4); 62.4 (*on* i. 3.28); ज्ञानं फलमेव न प्रमाणम् ··· यत्र सापेक्षत्वमनपेक्षत्वं वास्य चिन्त्येत पुरुषप्रवृत्त्यादौ तु तदिच्छापेक्षत्वं विद्यत एव NyāyMañ. i. 158.8; i. 188.22; ii. 30.14; तदभिधाने चावस्थितं पुरुषकारस्यानपेक्षत्वम् BālaKrī. i. 196.16 (*on* 1.347 (? 346)); संभाव्यं नानपेक्षत्वं नियोगविरहात् क्वचित्। शब्दप्रवृत्तेः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 447; सिद्धमपौरुषेया वेदा इति। अपौरुषेयाश्चेन्नास्ति प्रमाणान्तरापेक्षा प्रत्यक्षवत्। अतः प्रमाणमनपेक्षत्वादित्युक्तम् PrakaPañ. 248.10; ज्ञानस्यानपेक्षत्वाद्, विप्रलब्धपूर्वस्यापि निरपेक्षमेव निश्चयात्मकं ज्ञानमुत्पद्यते Kāśi. i. 89.16 (*on* 2.47); iii. 186.19 (*on* 5(7).81); आम्नायस्य ··· स्वतःसिद्धप्रमाणभावस्य स्वकार्ये प्रमितावनपेक्षत्वात् Bhām. 5.10 (*on* i. 1.1); अनर्थकेष्वप्रतिपादितार्थेषु प्रथमश्रवणादौ वर्णवदपेक्षाभावादिति। इतश्चानपेक्षत्वमित्याह NyāyRa. 849.17 (*on* 7.11); 480.9 (*on* 5(8).21); हेतुनिषेधे भवनस्यानपेक्षत्वेन सर्वदा भवनम्, अविशेषात् NyāyKuA. i. 9.5; i. 86.1; ii(2).10.3; अनपेक्षत्वात् सार्वत्रिकत्वम् (प्रथमप्रमाणत्व) इति चेत् एवं तर्हि द्वितीयस्यापि स्वफलेऽनपेक्षत्वमेव NyāyVārPari. 149.2; न हि स्वयंप्रकाशाया ज्ञप्तेर्विषयभावो दृष्टः। सापेक्षत्वानपेक्षत्वयोरेकत्र विरोधात् NyāyKu. 60.3; 82.20; प्रधानं न जगत्कारणं, कुतः, तद्व्यतिरिक्तस्य सहकार्यन्तरस्यानवस्थितेर्यतस्तव तदनपेक्षत्वात् VedāntPāSau. 179.23 (*on* ii. 2.4); VedāntKau. 180.6 (*on* ii. 2.4); चमसैश्चमसाध्वर्युभिर्होत्रध्वर्युरिव

वा । संज्ञाविशेषादायोऽस्तु नैवमध्वर्युसंज्ञया । विशेषस्यानपेक्षत्वात् तेनान्यस्या अपेक्षणात् NyāyMāVi. 203. 10 (*on* iii. 7. 22); इतो हि सिद्धस्यापि साधनं घटते। किं तु कश्चिदनपेक्षत्वमित्येव NyāySu.(Ja.) 378B. 2 (*on* ii. 2. 6); 447A. 13 (*on* ii. 3. 14); प्रमाणान्तरस्यानपेक्षत्वात् स्वयं प्रमाणत्वाच्च BhaktiSū.(Nā.) 4.59; प्रत्यक्षं श्रुतिरनपेक्षत्वात् ManvaMu. 11. 15 (*on* 1. 21); वेदप्रामाण्यं त्वनपेक्षत्वादेव सिद्धम् TantrRaha. 7. 11; न हि भोक्तृहीना भुजिक्रिया भवति, न च अनादित्वेन क्रियारूपत्वाभावात् अनपेक्षत्वमिति वाच्यम् AdvaiSi. 303. 3; अश्वमेधज्ञानस्य तु गर्गत्रिरात्रब्राह्मणज्ञानवत् कर्तृसंस्कारकत्वादेव प्रयोजनानपेक्षत्वम्। अतश्चानपेक्षत्वादेवैतेषां फलकल्पकत्वासंभवः MīmāKau. iii(1). 12. 9 (*on* i 2. 4); iii(2). 70. 10 (*on* ii. 1. 9); परमते विचारस्यावैधत्वेनाधिकारपरिच्छेदानपेक्षत्वादथातश्शब्दयोरेवानर्थक्यम् SiddhāSi. i. 15. 9; कल्पसूत्रस्य तु ··· कात्यायनीयस्येव — निष्प्रत्यूहतया समग्रप्रधानभूततन्त्रान्तरसापेक्षत्वाभावमात्रेणानपेक्षत्वस्याप्युपपत्तेरेतत् तन्त्रेऽपि तदुक्तार्थस्य यावदपेक्षमविरुद्धं ग्रहणमनपोद्य(ह्य)म् SetuBa. 6. 29; **A** indifference अनपेक्षत्वं च तथा वपुषो विरतावपेक्षणं चान्ते KandaCū. ii. 1. 40; **B** the state of being disregarded (i. e. refuted) द्वितीयेऽध्याये ··· परपक्षाणां च अनपेक्षत्वं प्रपञ्चितम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 527. 3 (*on* iii. 1. 1); **C** the state of not having syntactic or semantic expectancy भावाभावाख्यपदयोः सामर्थ्यं चेत् समासता । घटादिनानपेक्षत्वान्न समासः प्रसिध्यति BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 945.

अनपेक्षत्वकारण (anapekṣatva–kāraṇa) *n.* cause of independence or self-validity पौरुषेयत्वापौरुषेयत्वे सापेक्षत्वानपेक्षत्वकारणे न्यायविद्भिर्दर्शिते पौरुषेयत्वनिराकरणप्रयत्नेन BrahmSi. 84. 1.

अनपेक्षत्वपक्ष (anapekṣatva–pakṣa) *m.* (alternative) view regarding non-requirement तदद्दृष्टं विपाकानपेक्षमायं कर्म जनयति तदपेक्षं वा। उभयथापि तत्ततो भवितुं नार्हति।··· तत्रानपेक्षत्वपक्षे कर्मासंभवमुपपादयति Śivārka-MaDī. ii. 68. 31 (*on* ii. 2. 11)

अनपेक्षत्वप्रतिक्षेप (anapekṣatva–pratikṣepa) *m.* rejection of non-requirement अनुकूलश्च द्वितीयः।··· एवं तृतीयोऽपि। अनपेक्षत्वप्रतिक्षेपस्य सापेक्षत्वोपलम्भानुग्राहकत्वात् ĀtmaTaVi. 559. 6.

अनपेक्षत्वप्रसङ्ग (anapekṣatva–prasaṅga) *m.* undesired contingency of non-requirement न द्दृष्टौ भेदाभावौ धर्मौ। नापि स्वरूपम्, अनपेक्षत्वप्रसङ्गात्। न चैकस्या द्वे रूपे। न च तयोरपि भेदः। स्वयंप्रभत्वे अनपेक्षत्वप्रसङ्गात् IṣṭaSi. 4. 10; प्रमाणानामनपेक्षत्वप्रसङ्गः, प्रदीपे प्रदीपान्तरानपेक्षया प्रकाशकत्वदर्शनात् TātpaṬ.(Vā.) 371. 9 (*on* ii. 1. 19)

अनपेक्षत्वलक्षण (anapekṣatva–lakṣaṇa) *adj.* characterised by independence or self-validity अनपेक्षत्वलक्षणप्रामाण्यपक्षेऽपि ··· त्रय्येव यथा प्रमाणभावभागिनी भवितुमर्हति NyāyMañ. i. 231. 18; न खलु लौकिकानि वाक्यानि ··· स्वतः प्रमाणम्, एवं वेदान्ता अपीत्यनपेक्षत्वलक्षणं प्रामाण्यमेषां व्याहन्येत Bhām. 75. 21 (*on* i. 1. 4); प्रत्यक्षादीनामनपेक्षत्वलक्षणं प्रामाण्यं न स्यात् NyāyRa. 477. 21 (*on* 5(8). 15); इन्द्रादिशब्दानां पुरुषान्तरबुद्धिसापेक्षप्रवृत्तित्वाद् वेदस्यानपेक्षत्वलक्षणं प्र(?प्रा)माण्यं न स्यात् ŚrutaPra. ii. 63. 12 (*on* i. 3. 27); देहव्यतिरिक्तात्मतत्त्वस्य विधिभिरनपेक्षितत्वेन जैमिनिना मुखतोऽसूत्रणेऽपि सिद्धसाध्यविषयकृत्स्नवेदस्यानपेक्षत्वलक्षणप्रामाण्यसूत्रणेनार्थात् सूत्रितत्वात् VivaPraSaṁ. 112. 6.

अनपेक्षत्ववर्जन (anapekṣatva–varjana) *n.* denial of independence or self-validity वेदवाक्यममानं स्यान्मानं वा नास्य मानता। पृथक्संगल-पेक्षायामनपेक्षत्ववर्जनात् NyāyMāVi. 20. 8 (*on* i. 1. 7)

अनपेक्षत्वविधि (anapekṣatva–vidhi) *m.* affirmation of independence अनपेक्षत्वविधेः सदातनत्वव्याप्तत्वात् ĀtmaTaVi. 559. 7.

अनपेक्षत्वव्याघात (anapekṣatva–vyāghāta) *m.* blow to or unjustifiability of independence नन्वेवं स्वव्यवहारे प्रकाशान्तरानपेक्षत्वे परेणापि व्यवह्रियेत। तेन तज्ज्ञानमेव व्यवहर्तव्यं चेत्,अनपेक्षत्वव्याघातः NyāyKu. 76.13.

अनपेक्षत्वसाधकत्व (anapekṣatvasādhaka–tva) *n.* the state of being the proof for independence क्षैप्रयस्यैवानपेक्षत्वसाधकत्वेनोपपादितत्वात् VedāntKa. 538. 21 (*on* iv. 3. 1)

अनपेक्षत्वसिद्धि (anapekṣatva–siddhi) *f.* establishment of independence यदि त्विहापि हेतोरनपेक्षत्वसिद्ध्यर्थं गृहाभावमात्रमविशेषितं जीवनेन हेतुरिष्यते TātpaṬ.(U.) 392. 22 (*on* 5(7). 21)

अनपेक्षत्वसूत्र (anapekṣatva–sūtra) *n.* aphorism dealing with independence or self-validity (MīmāSū. i. 1. 21) तावत्कालं स्थिरं चैनं कः पश्चान्नाशयिष्यति। अनपेक्षत्वसूत्रेण तच्चैतत साधयिष्यते ŚlokaVār. 6. 366 (823. 6); अनपेक्षत्वसूत्रे या रूपात् कृतकतोदिता। वेदे सा दृश्यते स्पष्टा ŚlokaVār. 8. 2 (951. 1)

अनपेक्षत्वहानतस् (anapekṣatvahāna–tas) *adv.* due to the loss of independence or self-validity नैतावतापरार्थेन युक्तयो मानकारणम्। शब्दमात्रादसंसिद्धेरनपेक्षत्वहानतः BṛĀraUBhVā.(Sambandha.) 854.

अनपेक्षत्वहानि (anapekṣatva–hāni) *f.* loss of independence नन्वेवं तर्कसापेक्षं स्वमर्थं साधयतोऽनपेक्षत्वहानेरप्रामाण्यं स्यात् PañcPā. 39. 17 (*on* i. 1. 1)

अनपेक्षत्वापत्ति (anapekṣatvāpatti) *f.* undesired contingency of non-expectation (of each other) न च — भेदस्य स्वरूपत्वे अनपेक्षत्वापत्त्या-धर्मत्वम्, तथा चानवस्था ··· अन्योन्याश्रयश्च, एवं च भेदासिद्धिरिति — वाच्यम् AdvaiSi. 787. 5.

अनपेक्षत्वाभिप्राय (anapekṣatvābhiprāya) *m.* intention of (conveying) non-requirement (of anything else) (प्रत्यक्षया विशेषश्रुत्या) प्रत्यक्षयेति। अनपेक्षत्वाभिप्रायः MayūMāli. 831. 16 (*on* xi. 4. 3)

अनपेक्षत्वाविशिष्टत्व (anapekṣatvāviśiṣṭa–tva) *n.* sameness or identity of independence or self-validity व्रीहिभिर्यजेत यवैर्यजेत इति, न हि तत्रान्यतरदपहर्तुं शक्यं उभयोरप्यनपेक्षत्वाविशिष्टत्वात् ĀgaPrā. 61. 14.

अनपेक्षत्वाविशेष (anapekṣatvāviśeṣa) *m.* non-difference in independence or non-requirement (of anything else) अनपेक्षस्यापि कालातिक्रमोऽकारणत्वे पर्यवस्यतीत्यर्थः। नन्वेवमपि उत्तरसंयोगमपि न कुर्यादनपेक्षत्वाविशेषात् Kiraṇā. 238. 15.

अनपेक्षत्वाशङ्का (anapekṣatvāśaṅkā) *f.* objection to non-requirement or independence तस्य फलं स्वपक्षस्य जगतो ब्रह्मकारणत्वस्यानपेक्षत्वाशङ्कानिवृत्तिः Bhām. 468. 21 (*on* ii. 3. 1)

अनपेक्षत्वासिद्धि (anapekṣatvāsiddhi) *f.* non-establishment of independence or self-validity न चानपेक्षत्वासिद्धिः, शीक्षाक्षरैः 'वायुरापद्यते शब्दताम्' इत्येवंविधैरित्याह सूत्रम् NayaVi. 251. 1 (*on* i. 1. 8)

अनपेक्षदृष्टि (anapekṣa–dṛṣṭi) *f.* sight not requiring any external factor दृश्यते हि प्रादेशमात्रपरिमाणवस्तुनोऽनपेक्षदृष्टिद्रष्टुस्य ह्रस्वं दीर्घमिति सविकल्पके व्यवहारे न्यूनाधिकपरिमाणवस्तुग्रहसापेक्षता TattvPradī.(Ci.) 166. 3.

अनपेक्षप्रमाणत्व (anapekṣapramāṇa–tva) *n.* the state of being a valid means (of knowledge) without dependence (on anything else) बाधकप्रत्ययस्तावदर्थान्यत्वावधारणम्। सोऽनपेक्षप्रमाणत्वात् पूर्वज्ञानमपोहते TattvSaṁ. 2866; वेदः अपौरुषेयः, अनपेक्षप्रमाणत्वात् प्रत्यक्षवत् PrakaVi. 49. 18.

अनपेक्षप्रवृत्ति (anapekṣa–pravṛtti) *adj.* usage of which does not require anything (as a cause for its employment) संज्ञाशब्दश्चानपेक्षप्रवृत्तिर्लवानिति, तत्रैव गेयमित्यूहलक्षणे निरूपितम् VaiyāBhū. 67. 23 (*on* 17)

अनपेक्षप्रवृत्तित्व (anapekṣapravṛtti–tva) *n.* the state of being employed without requirement (of external control), unqualified employment अन्यत्रापि पञ्चाग्निविद्याधिकारेऽभिधीयते। य एवमेतद् विदुर्ये चामी अरण्ये श्रद्धां सत्यमुपासत इति। सत्यशब्दस्य ब्रह्मण्येवानपेक्षप्रवृत्तित्वात् Bhām. 635. 19 (*on* iii. 3. 31)

अनपेक्षम् (ánapekṣam) (anapekṣám, ŚatBr. XII. v. 2. 15) *adv.* **A** impartially सर्वा ह वा एनं देवताः संप्रदायमनपेक्षं गोपायन्ति MaiS. i. 5. 7 (i. 75. 13); **B** without looking back एतामाहुतिं जुहोति। पुत्रो वा भ्राता वा यो वान्यो ब्राह्मणः स्यात् ··· स्वाहेत्यनपेक्षमेत्याप उपस्पृशन्ति ŚatBr. XII. v. 2.15; चात्वाले मार्जयन्ते। ··· अथ ··· उदङ्ङुत्क्रामति। ··· अनपेक्षमेत्याहवनीये समिधमभ्यादधाति ŚatBr. XIV. iii. 1. 28; अनपेक्षमेत्योपस्पृशन्त्यपः KātyŚS. v. 10. 23; xv. 1. 11; xv. 2. 8; xvii. 2. 6; xviii. 2. 9; शूलगवे च ···। ह(हि)-यमाणानुगच्छेत् ··· निहितेष्वप उपस्पृश्यानपेक्षं प्रत्याव्रजेत् LāṭyāŚS. iv. 9. 4; v. 3. 13; v. 8. 3; **Ci** without any desire or wish पुरुषान्तरसंघर्षप्रोत्सादितचित्तवृत्तिरनपेक्षम्। वसु विसृजति यो रभसात् तस्य न वार्ता त्वया पृष्टा Kuṭṭa-Ma. 534 (comm. निःस्पृहं यथा स्यात् तथा); ये तप्यन्तेऽनपेक्षं जिनगदिततपोमुक्तये मुक्तसङ्गास्ते मुक्तिम् ··· साधवो नो दिशन्तु SubhāRaSaṁ. 909; **Cii** without requirement (of anything else) इदं तु विज्ञानानपेक्षम्। कस्मात्, विज्ञानस्वरूपत्वात्। — न च स्वत एव वापेक्षा, अनपेक्षमेव सिद्धत्वात् Ken-UVāBh. 73. 20 (*on* 1. 4)

अनपेक्षमाण (án–apekṣamāṇa) *adj.* [*f.*–ā] **A** not looking back अनपेक्षमाणा आयन्ति MaiS. i. 10. 13 (i. 153. 14)=i. 10. 20 (i. 161. 1)= iii. 2.4 (iii. 20. 10)=iv. 8. 5 (iv. 113. 14); KāṭhS. 36. 7 (iii. 75. 8); 36. 14 (iii. 81. 15); KāṭhGS. iv. 12. 11; उत्तरनारायणेनादित्यमुपस्थायानपेक्षमाणोऽरण्यमभिप्रेयात् ŚatBr. XIII. vi. 2. 20; XIII. viii. 3.4; ŚatBr. (K.) I. vi. 2. 8; अध्वानमभ्युत्थित आमन्द्रैरिति वर्गं गीत्वानपेक्षमाणो व्रजेत् SāmaViBr. ii. 4. 6; अनपेक्षमाणाः प्रत्यायन्ति MānŚS. 46. 7 = 92. 18 = ··· ii. 1. 12 = ii. 17. 6; दक्षिणाग्नेरोल्मुकं धूपायद् प्राचीनं

हरन्त्यनपेक्षमाणाः MānŚS. 49.2; सूर्यमुपस्थायाद्भ्यः ··· इत्यनुवाकेनानपेक्षमाणोऽरण्यं गत्वा न प्रत्येयात् KātyŚS. xxi. 1.17; AVPari. 18(3).11; **Bi** not requiring, not depending upon सर्वे हि संबन्धिशब्दाः पदान्तरमनपेक्षमाणा न कंचिदप्यर्थमाहुः ŚābaBh. 1711.12 (*on* ix. 2.23); न प्रयोजनमन्तरा (v. l. अनपेक्षमाणः) चाणक्यः स्वप्नेऽपि चेष्टते MudrāRā. 3.19(15); अपेक्षायामनपेक्षायां च द्रव्ययोरभेदः। यावती द्रव्ये अपेक्षमाणे तावती एवानपेक्षमाणे NyāyBh. 266.8 (*on* iv. 1.40); NyāyVār. 484.15 (*on* iv. 1.40); वस्तुनस्तथात्वमनपेक्षमाणोऽध्यवसायः स विकल्प इत्युच्यते RājMār. 5.15; रेवत्यश्च (ऋचः) सप्तमीनिर्देशाद् वारवन्तीयशेषभूतत्वात् प्रयोजनान्तरमनपेक्षमाणा न फलेन संबध्यन्ते TantrVā. 556.15 (*on* ii. 2.27); पदार्थानां संबन्धग्रहणं समयं चानपेक्षमाणानामेव वाक्यार्थे प्रामाण्यं संभवति ŚāstrDī. 19.8 (*on* i. 1.2); अथ तर्कमनपेक्षमाणस्य किं स्यादित्यत आह NyāyVārPari. 354.3; **Bii** not caring for, indifferent to (नागरकाः केचित् ···। कुर्वन्ति रूढविश्वासाः परस्परपरिग्रहम्) युगपद् वा देहव्यत्यासेन रागात् कालमनपेक्षमाणौ JayaMa. 174.8 (*on* 2.9); गां सर्वप्राणैर्विमोक्षयेत्। स्वप्राणाननपेक्षमाण इत्यर्थः Aparā. 1101.24 (*on* 3.265)

अनपेक्षलक्षण (anapekṣa-lakṣaṇa) *adj.* characterised as independent यदा च पौरुषेयः संबन्धो न भवति तदा पुरुषबुध्य(? द्ध्य)पेक्षाभावादनपेक्षलक्षणं प्रामाण्यं स्थापितम् PrakaVi. 273.17.

अनपेक्षवर्णविभागम् (anapekṣavarṇavibhāgam) *adv.* without taking into consideration the division into castes (गेहानाम्) पूर्वोक्तानां वेदयज्ञैरहीनानामसंभवे सर्वं ग्राममनपेक्षवर्णविभागं विचरेत् ManuBh. i. 172.1 (*on* 2.185)

अनपेक्षवृत्ति (anapekṣa-vṛtti) *adj.* having the denotation not depending (upon the elements of derivation etc.) न चाश्वत्वे निरूढत्वादनपेक्षवृत्ति वाजिपदं कथंचिद्यौगिकं सापेक्षवृत्तिविश्वेदेवशब्दां देवतां वैश्वदेवीपदादामिक्षाद्रव्यं प्रत्युपसर्जनीभूतामवगतामुपलक्षयिष्यति Bhām. 584.2 (*on* iii. 3.1)

अनपेक्षवेदक (anapekṣa-vedaka) *adj.* conveying (something new) independently यद्यपि हि विनियोगापेक्षं मन्त्रवाक्यं न विधायकवदनपेक्षवेदकं तथापि तावद्वेदयति तावच्च वेदशब्दप्रवृत्तौ निमित्तमित्यविशेषः ŚāstrDī. 233.6 (*on* iii. 3.1)

अनपेक्षवेदगम्य (anapekṣaveda-gamya) *adj.* to be known through the independent (i. e. self-valid) Vedas अनपेक्षवेदगम्यकार्यस्य हेत्वन्वयायोग्यत्वादेव हि तदन्वयो निराकार्यः MayūMāli. 8.25 (*on* i. 2.1)

अनपेक्षवेदान्तवाक्य (anapekṣa-vedāntavākya) *n.* independent (i. e. self-valid) Upaniṣadic statement अनपेक्षवेदान्तवाक्यस्वरससिद्धसमन्वयलक्षणस्य ··· अनेन लक्षणेनास्ति विषयविषयिभावः संबन्धः Bhām. 327.13 (*on* ii. 1.1)

अनपेक्षशास्त्र (anapekṣa-śāstra) *n.* independent (i. e. self-valid) scripture अथानपेक्षशास्त्रावगम्यसाध्यानुबन्धभेदहेतुकशास्त्रभेदात्तदर्थभेदधीरिति प्रामाण्यहेत्वनपेक्षत्वावसरोऽयम् NayaVi. 64.3 (*on* i. 1.3)

अनपेक्षश्रुति (anapekṣa-śruti) *f.* independent (i. e. self-valid) Vedic statement एवमनपेक्षश्रुत्या तद्विरुद्धकापिलवचसः सापेक्षत्वेन विलम्बिनः प्रामाण्यमपह्रियते VedāntKa. 231.1 (*on* ii. 1.2)

अनपेक्षसाध्यभेद (anapekṣa-sādhyabheda) *m.* difference in aim or end not depending (on any other injunctive statement) व्रीहिशास्त्रस्यावहननशास्त्रमनपेक्ष्य स्वसाध्यप्रतिपादकतयानपेक्षसाध्यभेदलक्षणस्य शास्त्रभेदहेतोस्तत्र सद्भावात् MayūMāli. 182.20 (*on* iii. 1.1)

अनपेक्षस्वभाव (anapekṣa-svabhāva) *adj.* having an independent nature न ह्यनपेक्षस्वभावाः कूटस्थाश्चास्माभिर्गुणा अभ्युपगम्यन्ते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 359.12 (*on* ii. 2.9)

अनपेक्षस्वभावत्व (anapekṣasvabhāva-tva) *n.* the state of having an independent nature अनुमा हि पूर्वधीविषयताविशिष्टे, न तु वेद्यतावधृते, अनपेक्षस्वभावत्वात् NayaVi. 79.1 (*on* i. 1.4); गुणानामनपेक्षस्वभावत्वात् स्वत एव वैषम्यं न संभवतीत्युक्तम् PrakaVi. 483.17.

अनपेक्षस्वरूप (anapekṣa-svarūpa) *adj.* of an independent nature तस्यामवस्थायामनपेक्षस्वरूपाणां (सत्त्वरजस्तमसाम्) स्वरूपप्रणाशभयात्परस्परं प्रत्यङ्गाङ्गिभावानुपपत्तेः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 359.5 (*on* ii. 2.8)

अनपेक्षहरणीय (anapekṣa-haraṇīya) *adj.* (load) to be carried without the aid of anything कथमतिचपलभावानां क्षीणबलमांसशोणितानां यान्तृ(तृ)वशाच्चातिप्रमाणमनपेक्षहरणीयभञ्जनीयमर्दनीयप्लवनीयेषु हस्तियुद्धविमर्दापगमा(ता)नां च ··· नानाविधलिङ्गवेदना विकाराः संभवन्ति HastyāyUr. 618.26 (4.7)

अनपेक्षा (an-apekṣā) *f.* **A** non-dependence on or non-requirement of (external factors) प्रतीच्छामि साधुष्ठान(स्थान)मनपेक्षया महान्तं तेजस्कायं सर्वत्र निहितं प्रभुम् HirŚS. xxvi. 6.6 (88.18); ĀpaDS. i(8).22.6; अपेक्षायामनपेक्षायां च द्रव्ययोरभेदः NyāyBh. 266.7 (*on* iv. 1.40); NyāyVār. 484.14 (*on* iv. 1.40); परैः कृतकानामन्तेऽवश्यं हेतुनिबन्धनविनाशोपगमात् तद्धेत्वयोगप्रतिपादनेनानपेक्षा विनाशं प्रति विपर्यये बाधकं प्रमाणं तादात्म्यप्रसाधकमुक्तम् HetuBiṬ. 76.25; 83.11; 108.22; न चाम्बुनोऽप्यत्यन्तमनपेक्षा, निम्नभूम्याद्यपेक्षत्वात् स्यन्दनस्य BrahmSūBh.(Śaṅ.) 355.3 (*on* ii. 2.3); केषुचिद् व्यक्तिविशेषेषु गोचरेषु शब्देषु अनुमानेषु चानपेक्षापि वक्तुम् [शक्यते] NyāyKu. 155.21; 12.2; किमपेक्षेतेति न किंचिदित्यर्थः। अनपेक्षायां वा सर्वाभावः स्यादित्याह तस्मादिति NyāySu.(So.) 46.25 (*on* i. 2.7); तस्याः (ईश्वरेच्छायाः) कार्यत्वेन निमित्तमपेक्षितं स्यात्। न च तदस्ति। तदुत्पत्तावीश्वरेच्छायाः अनपेक्षायामन्यत्रापि तत्प्रसङ्गः TattvPrakā. 98B.2 (*on* ii. 2.12); 92B.7 (*on* ii. 1.37); 122A.5 (*on* ii. 3.42); मिथोऽनपेक्षयैतेषां स्थितिः संसृष्टिरुच्यते SāhiDa. 622.9; शुकस्य वैराग्यातिशयादुपनयनादेरप्यनपेक्षोच्यते AṇuBh. 275.7 (*on* iii. 4.13); 285.16 (*on* iii. 4.24); **B** disregard, neglect, absence of caring for अपरिग्रहाच्चात्यन्तमनपेक्षा BrahmSū. ii. 2.17; BrahmSūBh. (Śaṅ.) 381.4 (*on* ii. 2.17); यदा तु चोदनागम्यः कार्याकार्यानपेक्षया। धर्मः प्रीतिनिमित्तं स्यात् तदा श्येनेऽपि धर्मता ŚlokaVār. 2.271 (126.10); काणादपक्षस्य ··· अत्यन्तमनपेक्षैव निःश्रेयसार्थिभिः कार्या BrahmSūBh.(Rā.) 483.13 (*on* ii. 2.16); VedāntSā.(Rā.) 174.3 (*on* ii. 2.16); VedāntDī. 104.14 (*on* ii. 2.17); VedāntKau. 190.20 (*on* ii. 2.17); BrahmSūBh.(Śrī.) ii.77.9 (*on* ii. 2.16); अतिव्ययोऽनपेक्षा च ··· कोषव्यसनमुच्यते Hitopa. 2.84; (इयं स्यादंशकल्पना) पित्रादेरनिच्छया अनपेक्षया वक्ष्यमाणा ManvaVi. 1173.16 (*on* 9.116); वैशेषिकेषु काव्येषु ···। अनपेक्षया च संसर्गे स्यातामुत्कृष्टमन्दते AlaṅkāŚe. 19.12(14); केवलानुमानस्य मुख्यतयैवोपन्यासो न त्वागमस्यानपेक्षा SāṁkhyaPraBh. 29.26 (*on* 1.60); **C** absence of desire कपाले वृक्षमूलानि कुचेलमसहायता। अनपेक्षा ब्रह्मचर्यं नयन्ति परमां गतिम् PadmP. v. 19.346; तदेतद् भरतक्षेत्रवैभवं भरतेशितुः। हृतमेव मया विश्वोपेक्षितं ह्यनपेक्षया TriṣaŚaPuC. i. 5.507.

अनपेक्षाकल्प (anapekṣā-kalpa) *m.* theory or view of independence यदुपाधिकोऽनपेक्षाकल्पः (इति चेत्) तर्हि तस्य यावत्समस्तं प्रकाशस्स्यात् NyāyKu. 72.14.

अनपेक्षाकृत (anapekṣā-kṛta) *adj.* made regardless of anything else ग्रामाणां हि न किंचिदपेक्षाकृतं ग्रामत्वम्। भागानां त्वेकस्यैव मुख्यं मूलत्वमग्रत्वं चानपेक्षाकृतम् Nyās. ii. 906.18 (*on* viii. 1.12)

अनपेक्षागम (anapekṣāgama) *m.* independent (i. e. self-valid) scripture अथानपेक्षागमावगतसाधनभावानामाग्नेयादीनाम् ··· उत्पत्त्यपूर्वाणि व्यापार इत्यभिधीयेत, तुल्यमिदमन्यत्रापि NyāyMa. 214.3; नियन्तृत्वे न कार्यकारणत्वं प्रयोजकम्, किंतु चिच्छक्तिमत्त्वम्। तच्चेश्वरस्यानपेक्षागमादेव सिद्धम् PrakaVi. 193.13.

अनपेक्षाजुष् (anapekṣā-juṣ) *adj.* enjoying independently or freely उत्पन्ना च तव श्रीतिर्यशोदामेभ्यमार्यया। ··· अनपेक्षाजुषा प्रेक्ष्य, पितृभ्यां वारितासि च SamarāSaṁ. 8.400.

अनपेक्षाद्योतनार्थ (anapekṣādyotanārtha) *adj.* meant to indicate non-requirement (लोकवत्तु लीलाकैवल्यम्) कैवल्यशब्दः क्रियतोऽप्यायासस्यानपेक्षाद्योतनार्थः ŚivārkaMaDī. ii. 44.30 (*on* ii. 1.33)

अनपेक्षाद्वारक (anapekṣādvāra-ka) *adj.* having the medium of independence or non-requirement विरोधमाहेति। अनपेक्षाद्वारकं भास्यभासकत्वविरोधमाहेत्यर्थः VedāntKa. 164.11 (*on* i. 3.22)

अनपेक्षानुपपत्ति (anapekṣānupapatti) *f.* untenability of absence of requirement (of something) न तावदेकस्मादनपेक्षादनेकम्, अक्रमात् क्रमवत् कार्यानुपपत्तेः। ··· यौगपद्यवदिति चेद् — अयमपि च क्षणभङ्गे परिहारो न तु सहकारिवादे। ··· क्रमनियमे त्वनपेक्षानुपपत्तेः NyāyKuA. i. 20.13.

अनपेक्षापरोक्षताक (anapekṣāparo'kṣatā-ka) *adj.* whose perceptibility is not dependent (on anything else) अनपेक्षापरोक्षताकत्वस्य ब्रह्मणि सत्त्वात् साक्षादपरोक्षात् स्वविलक्षणचिदनपेक्षा(? क्ष)परोक्षताकमनपेक्षापरोक्षताकं (sic.) वा अविद्योपहितचिद्रूपमविद्याद्यपरोक्षत्वं शुद्धचित्सापेक्षमेव GuruCandr. i. 141.18.

अनपेक्षापरोक्षताकत्व (anapekṣāparo'kṣatāka-tva) *n.* the state of having perceptibility not depending (on anything else) अनपेक्षापरोक्षताकत्वस्य ब्रह्मणि सत्त्वात् GuruCandr. i. 141.16.

अनपेक्षापविद्धा (anapekṣāpaviddhā) *adj.* (*f.*) thrown down without caring for तां तु रोषादनपेक्षापविद्धामनरत्नमञ्जरीमिवान्तरिक्षात्पतन्तीमुन्मुखप्रसारितोभयकरः कराभ्यां सदयमग्रहीषम् DaśKuC. 118.16 (comm. एवं त्यक्त्वा वेत्तस्येदित्यपेक्षाया अभावेन त्यक्ताम्)

अनपेक्षाम्नाय (anapekṣāmnāya) *m.* independent (i. e. self-

valid) scripture धर्मवद् ब्रह्मणोऽपि मानान्तराविषयतयातत्र्यत्वेनानपेक्षाम्नायैकगोचरत्वात् Bhām. 334.21 (*on* ii. 1. 4)

अनपेक्षालक्षण (anapekṣā-lakṣaṇa) *adj.* characterised by independence or self-validity न ह्यकार्यार्थं वचः प्रामाण्यमर्हति । अनपेक्षालक्षणं हि तत् Kāśi. i. 67.19 (*on* 2. 20); iii. 220. 8 (*on* 5(10). 1)

अनपेक्षावगतसाधनभावा (anapekṣāvagata-sādhanabhāvā) *adj.* (*f.*) whose causality is known independently पूर्वपक्षे हि विकल्पः समुच्चयो वा वक्तव्यः स चायुक्तः नित्यवदवगतसाधनभावाया आमिक्षाया विकल्पायोगात् । अनपेक्षावगतसाधनभावायाश्च तस्याः समुच्चयायोगात् VedāntKa. 397.8 (*on* iii. 3. 1)

अनपेक्षावगति (anapekṣāvagati) *f.* [Abl.] because of the knowledge of independence प्रयोक्तृत्वाप्रयोक्तृत्वयोः प्रयोक्तृत्वं श्रौतम्, अनपेक्षावगतेः Bṛha. 40.10 (*on* i. 1. 2)

अनपेक्षाहेतु (anapekṣā-hetu) *m.* cause of non-requirement अत्र परिमाणमात्रग्रहणे कर्तव्ये प्रथिमेति महत्त्वमिति चोक्तिर्विसदृशपरिमाणत्वस्यानपेक्षाहेतोर्निराकरणं स्यादित्युचितमिति NyāySu.(Ja.) 368A. 6 (*on* ii. 2. 6)

अनपेक्षित (an-apekṣita) *adj.* [*f.* -ā] **AI** disregarding, indifferent **II** not expected, not desired **BI** not required, not necessary **II** not depending on, independent **C** not required (syntactically or semantically) **D** not intended **E** not considered

AI disregarding, indifferent वैरूपाष्टकं नित्यं प्रयुञ्जानो लक्ष्मीं नुदते । भक्त्यं वा जानुदघ्न उदके तिष्ठन् । नाभिदघ्ने धान्यं कक्षदघ्ने पशून्नासदघ्ने पुत्रान् ग्रामं च । अनपेक्षितो वासकृद् गीत्वोत्तीर्णः सहस्रं लभते SāmaViBr. iii. 2.10 (comm. जानुदघ्नत्वविशेषणनिरपेक्षः); **Aii** not expected, not desired दत्तानि येन हि धनान्यनपेक्षितानि । स श्रेयसां कथमिवैकनिधिर्महात्मा पापं करिष्यति धनार्थमवीरजुष्टम् Mṛcch. 9. 22; अन्यथा हि सुखस्य साधनं सर्वमेतदनपेक्षितं कृतम् । दुःसहेन शिशिरेण निर्भरं पीडिते व्यजनमारुता इव NāgaSa. 14. 13 (comm. अनपेक्षितं विपरीतम्); लक्ष्मणोऽचिन्तयत् ··· अन्यायमीदृशं कर्तुं कथं तातेन वाञ्छितम् । स्वार्थसंसक्तनिलयां धिक् स्त्रैणमनपेक्षितम् PadmP.(Ra.) 31. 193; क्षेत्रात्लूनस्य व्रीह्यादेर्गृहं खलं वा नीयमानस्य यः पुलाकः पतितः स्वामिनोऽनपेक्षितस्तस्योच्चयनमुञ्छः ManuBh. i. 329. 2 (*on* 4. 5); अनर्थकप्रयोगश्चानपेक्षितः शिष्यैः TātpaṬ.(Va.) 320. 25 (*on* i. 2. 1); हविषा वाक्यान्तरेणैवासंसर्गार्थोपस्तरणाभिधारणविधानादनपेक्षितः संस्कारो न भवितुमर्हति TantrRa. 94. 17; क्रतावेवोपकारकल्पनावसरोऽनर्थस्य त्वनपेक्षितस्यावसर एव नास्ति NyāyRa. 124. 18 (*on* 2. 263); न च मुमुक्षुणानपेक्षिते स्वर्गे यागादिकं तत्साधनतया नानुभूयते NyāySu. (Ja.) 11A. 3 (*on* i. 1. 1); TattvPrakā. 221A. 6 (*on* iv. 4. 9); अपेक्षित एव भोगो नानपेक्षितः AṇuBh. 56. 24 (*on* i. 2. 8); न केवलमनपेक्षितः कामोपबन्धः किंत्वसंभावितश्च MayūMāli. 269. 8 (*on* iii. 4. 10); **BI** not required, not necessary वर्णानुक्रमोपकारे ह्यनपेक्षिते यथाकथंचित्प्रयोगेऽपि तेषां कस्यचिद्वाक्यस्य प्रतीतिप्रसङ्गात् SphoṭSi. 219. 1; धात्वर्थसंबन्धस्त्वनपेक्षितः क्रियेत विध्यानर्थक्याच्च बाध्येततरां श्रुतिः TantrVā. 353. 20 (*on* ii. 1. 1); न चानपेक्षिताः (अर्थाः) प्रकरणेन ग्रहीतुं शक्यन्ते TantrVā. 1100. 15 (*on* iii. 6. 25); यस्तु वदति न वयं ज्ञानेच्छामपह्नुमहे ··· । स वक्तव्यः किमिदानीं नैमित्तिकवाक्यार्थज्ञानमनपेक्षितमेव NyāyRaMā. 6. 13; विष्णुदेशापेक्षितो विशेषो वाक्यशेषाद् गृह्यते नानपेक्षितः ŚāstrDī. 168. 11 (*on* ii. 3. 7); विनतेत्यादिपदेन स्थेमान्तभूतस्वर्गादिसांसारिकफलप्रदत्वस्य पृथग्युक्तिरनपेक्षिता ŚrutaPra. 1A. 4. 17 (*on* i. 1. 1); वाक्ये ···। अनुविधेयंवरणं तु सर्वदानपेक्षितमेव NyāyPari. 170. 5; अश्वे गोत्वं कदाचिदपि नास्तीत्यादौ तत्संसर्ग एव निषिध्यत इति मते देशपदमनपेक्षितम् Nyāyāmṛ. 97A. 6; चैत्रस्य मैत्र इति प्रतीत्यभावेऽपि चैत्रस्य पिता मैत्र इति प्रतीतिवद् आक्षेप्यमत्र प्रमाणाविरुद्धमेव ···। आक्षेपके च प्रमितत्वमनपेक्षितमेव AdvaiSi. 471. 5; पूर्वाधिकरणे ··· साध्यान्तरनिर्देशादनपेक्षितोऽपि प्रथमसूत्रादनुवृत्तो ब्रह्मशब्दः ··· मण्डूकप्लुत्यानुवर्तते ŚivārkaMaDī. i. 212. 31 (*on* i. 1. 13); VidhiRa. 29 (162. 15); श्रुतस्य कालान्तरेऽप्यसंभावनाविपरीतभावनानिवृत्त्यर्थं पूर्वस्थितानामज्ञानामनपेक्षितानामुद्दापेनान्येषामपेक्षितानामावापेन तस्यैवार्थस्य निर्धारणे मननं भवति AṇuBh. 52. 6 (*on* i. 2. 1); परस्य व्यापकत्वेन देशविशेषगमयित्रोरनपेक्षितयोक्तेः कार्यरूप एव स ब्रह्मपदेनोच्यते AṇuBh. 338. 10 (*on* iv. 3. 8); सर्वत्र विध्यपेक्षित एवार्थोऽर्थवादोन्नीतविधिना विधीयते, न त्वनपेक्षितः MīmāKau. ii. 53. 11 (*on* ii. 3. 18); प्रायश्चित्तादौ ··· प्रयाजाद्यंशेऽतिदेशं चानपेक्षितं च प्रकल्प्यानलभ्यैत्वकल्पने तु तत्रैव गौरवम् BhāṭṭDī. iii. 226. 24 (*on* x. 2. 15); **BII** not depending on, independent (हेतोः) अनपेक्षितस्य नित्यं सत्त्वमसत्त्वं वेत्यस्य नियमस्य प्रमाणाभावेनानवक्लृप्तेः PrakaPañ. 200. 14; ज्येष्ठत्वं चानपेक्षितस्य बाध्यत्वे हेतुर्न बाधकत्वे, रजतज्ञानस्य ज्यायसः शुक्तिज्ञानेन कनीयसा बाधदर्शनात् Bhām. 5. 20 (*on* i. 1. 1); अनपेक्षितमेव पौर्वापर्यं विधीयतां को दोषः TantrRa. 239. 18; ततो नैव गुणसिद्धौ लक्षणान्तरमनपेक्षितमापद्येत TarkSam.(Ā.) 57. 3; **C** not required (syntactically or semantically) एकस्मिन्नपि वाक्ये तदवयवभूतस्यानपेक्षितस्य नैव भवति संबन्धः, यथा, अश्वेन व्रजति, श्वेतेन पटेनावृत इति, नानपेक्षितस्याश्वस्य श्वैत्यं विशेषणं भवति ŚābaBh. 1443. 5 (*on* vi. 4. 23); **D** not intended न ह्यनपेक्षिता स्तुतिरर्थवादानामर्थो भवितुमर्हति Kāśi. ii. 25. 12 (*on* 5(2). 3); अनपेक्षितमेवाचेतनवादिमतम् BrahmSūBh.(Ma.) 28B. 6 (*on* ii. 2. 4); प्राधान्यात्तद्गुणवृत्तेरेकत्वमनपेक्षितम् NyāyMāVi. 114. 10 (*on* iii. 1. 7); अतः प्रमाणविरुद्धं निष्प्रमाणकं च स्वतोऽचेतनप्रवृत्तिमतमनपेक्षितमेव प्रेक्षावताम् TattvPrakā. 95A. 5 (*on* ii. 2. 4); ननु यदि सूत्रकारस्यानपेक्षितमिदं किंच पित्र भवतीति PariVṛ.(Si.) 131. 9; मन्त्रप्रकाश्यस्यानपेक्षितस्यापि क्रियासंबन्धकल्पनम् BhāṭṭDī. iii. 81. 3 (*on* ix. 1. 14); पवमानेष्टिषु श्रुतस्य द्रव्यदेवतासंबन्धस्य प्रक्षेपं विनापि त्यागमात्रेणोपपन्नतया प्रक्षेपापेक्षाविरहेण अनपेक्षितस्य ग्रहणानुपपत्तेः MayūMāli. 205. 14 (*on* iii. 1. 12); 614. 2 (*on* ix. 2. 13); संप्रति पुनरस्या अनपेक्षितमप्यनुलेपनादिकमखिलजनाचारविषयतया करणीयमेव RasSa. 34(2); **E** not considered कथमनपेक्षिते गवि तत्सादृश्यविशिष्टोऽवगम्यते Kāśi. iii. 143.25 (*on* 5(6).17)

अनपेक्षितकण्ठोक्ति (anapekṣita-kaṇṭhokti) *f.* statement of that (viz. *vidyā* as a means) which is not intended तद्धेतोरनभिप्रेता इति चेत् — अनपेक्षितकण्ठोक्तिः अपेक्षितस्यावचनं सूत्रास्वारस्यं च स्यात् । अतो यथाभाष्यमेवार्थः ŚrutaPra. ii. 531.28 (*on* iii. 3. 58)

अनपेक्षितकलत्रपार्ष्णिग्राहासाराक्रन्द (anapekṣita-kalatrapārṣṇigrāhāsārākranda) *adj.* (kingship) for which a royal citadel, an enemy in the rear, an ally in war and a defending king are not necessary अथ पिङ्गलकः ··· अप्रहरणाभरणम् ··· अनपेक्षितकलत्रपार्ष्णिग्राहासाराक्रन्दम् ··· राजत्वम् अनुबभूव Pañcā. 4. 32.

अनपेक्षितकालक्रम (anapekṣita-kālakrama) *adj.* who has neglected the (proper) course of time एवं नामायम् ··· कुसुमायुधो यदनेनाभिभूता महान्तोऽप्येवमनपेक्षितकालक्रमाः समुत्सारितधैर्याः सद्यो जीवितं जहति Kād. 176. 20.

अनपेक्षितकीटादिज्ञानवत् (anapekṣitakīṭādijñāna-va(n)t) *adj.* possessing unnecessary knowledge of (even the smallest) insects etc. कर्मनिमित्तमेव जगद्वैचित्र्यमस्तु किंतीश्वरेणानपेक्षितकीटादिज्ञानवता कर्मनिरपेक्षत्वे चैकदैव सदा च सर्गप्रलयौ स्यातां ज्ञानादीनां नित्यत्वात् TattvCin. ii(2). 83. 9.

अनपेक्षितक्रत्वङ्गता (anapekṣitakratvaṅga-tā) *f.* the state of being an unnecessary subsidiary to a sacrifice सिद्धरूपस्यानारभ्याधीतस्याग्नेः स्वतः फलार्थत्वासंभवेनाग्निहोत्रादिवाक्यानां तदपेक्षिताश्रयक्रियासमर्पकतयानपेक्षितक्रत्वङ्गतापरत्वायोगात् VidhiRa. 32(176. 7)

अनपेक्षितक्रमम् (anapekṣitakramam) *adv.* regardless of the (usual or customary) procedure स (कृष्णः) न यावदाप शिरसा महीतलम् । क्षितिपेन तावदनपेक्षितक्रमं भुजपञ्जरेण रभसादगृह्यत ŚiśuVa. 13. 9 (comm. अनपेक्षितः क्रमः परिपाटी यस्मिन्कर्मणि तत्तथा)

अनपेक्षितगण्डूषमदिरानेकदौहृद (anapekṣita-gaṇḍūṣamadirānekadauhṛda) *adj.* which has neglected the great longing for a mouthful of wine अनपेक्षितगण्डूषमदिरानेकदौहृदः । ववृषे बकुलैः (v. l. वकुलः, JPMJGM. 26) प्रावृड् नभोभवकुलैरिव PadmP.(Ra.) 122. 34.

अनपेक्षितगात्रसंचारम् (anapekṣitagātrasañcāram) *adv.* in such a way that the movements of the limbs are not required श्वापदगजतुरगरथोद्भवं तु पशुयानपतनजं वापि । शस्त्रक्षतवत् कुर्यादनवे(v. l. पे)क्षितगात्रसंचारम् । मरणम् NāṭyaŚā. 7.139.

अनपेक्षितगीतार्थ (anapekṣita-gītārtha) *adj.* not depending on the meaning of the song त्रिविधं गीते कार्यं वाद्यम् ···। तत्त्वं ह्यनुगतमोघः ···। अनपेक्षितगीतार्थं वाद्यं त्वोघे विधातव्यम् NāṭyaŚā. 29. 78.

अनपेक्षितगुण (anapekṣita-guṇa) *adj.* not requiring (any) good quality or virtue (in the object of love or admiration) अधिक[तर]प्रियमेतन्ममेति बुद्धिर्न वस्तुसौन्दर्यात् । नूनमनपेक्षितगुणो मोहधनः स्नेह एवैह BhartṛNi. 3. 11.

अनपेक्षितगुणदोष (anapekṣita-guṇadoṣa) *adj.* in which merits and demerits are disregarded अनपेक्षितगुणदोषः परोपकारः सतां व्यसनम् HarṣaC. 70. 4 = SūktiRa. 31. 25.

अनपेक्षितगुरुवचना (anapekṣita-guruvacanā) *adj.* (*f.*) not depending on the instructions from the teacher अनपेक्षितगुरुवचना सर्वान् ग्रन्थीन् विभेदयति सम्यक् । ··· विमर्शशक्तिर्निजा जयति Subhāṣi. 2.

अनपेक्षितगौरव (anapekṣita-gaurava) *n.* undesired complexity (of argument) वाक्यस्योपपत्तौ नानपेक्षितगौरवापादकविद्वद्वाक्यविहितकर्मविधिपरत्वम् BhāṭṭDī. i. 114. 3 (*on* ii. 2. 3)

अनपेक्षितचोदन (anapekṣita-codana) *n.* injunction about un-

desired thing अपेक्षितविधिर्न्यायाननपेक्षितचोदनात्। तेन क्रत्वङ्गमेवेष्टिः फलं नैवं न कल्प्यते ŚāstrDī. 276.18 (on iii. 4. 16)

अनपेक्षितजातिशब्द (anapekṣita-jātiśabda) *adj.* not requiring any generic word जातिगुणशब्दयोरिव गुणशब्दयोरपि अनपेक्षितजातिशब्दयोरेव सामानाधिकरण्यं स्यात् NyāyRa. 598. 18 (on 5(13). 121)

अनपेक्षितजीवित (anapekṣita-jīvita) *adj.* [f. -ā] **i** in which life is not cared for तद् भटानामभूद् युद्धम् ··· अनपेक्षितजीवितम् PadmP. (Ra.) 60. 75; **ii** not caring for (one's own) life तस्य दृष्ट्वा तामनपेक्षितजीविताम्। प्रीतिं काष्ठागतस्नेहा सा भद्रा तमभाषत KathāSaSāg. iii. 4. 374.

अनपेक्षितज्ञानान्तर (anapekṣita-jñānāntara) *adj.* not requiring (any) other cognition यदि त्वनपेक्षितज्ञानान्तरमेव तत्प्रमाणम्, एवं सति प्रथममर्थज्ञानमेव किमनपेक्षं न प्रमाणमिष्यते Kāśi. i 102. 4 (on 2. 76)

अनपेक्षितज्ञानान्तरव्यापार (anapekṣita-jñānāntaravyāpāra) *adj.* not requiring the operation of another cognition यज्ज्ञानं तदात्मबोधं प्रत्यनपेक्षितज्ञानान्तरव्यापारम् SyādvāMañ. 12(99)

अनपेक्षितज्वाल (anapekṣita-jvāla) *adj.* not requiring flames यत्तु तात्पर्यात् पदानामेव साक्षादन्वितप्रतिपादकत्वं युक्तमित्युक्तं तत् काष्ठानामनपेक्षितज्वालानां पाकसाधनत्वम् ··· आपादयेत् NyāyRaMā. 85. 21.

अनपेक्षिततत्त्वदृष्टिचेष्ट (anapekṣita-tattvadṛṣṭiceṣṭa) *adj.* who has not cared for behaviour in accordance with the knowledge of the right faith ते न समर्था गदितुं स्वपक्षमेकम्। अनपेक्षिततत्त्वदृष्टिचेष्टाः परिपप्रच्छुरथावनीन्द्रमित्थम् VarāṅgaC. 24. 18.

अनपेक्षिततत्त्वमार्गदृष्टि (anapekṣitatattvamārga-dṛṣṭi) *f.* view based on the discredited philosophical doctrine घटपिण्डवदेव जीवराशिः क्रियते चेत् परमेष्ठिनेति यस्य। अनपेक्षिततत्त्वमार्गदृष्टिर्ननु नित्येतरतामुपैति तस्य VarāṅgaC. 24. 51.

अनपेक्षिततदुपनीतसहाय (anapekṣita-tadupanītasahāya) *adj.* not requiring the help or assistance offered by him समरकेतुः ···। प्रभाते च तम् (हरिवाहनम्) ··· सुदूरं कृतानुव्रजनमनपेक्षिततदुपनीतसहायः पुनरचलद् TilaMañ. 201. 11.

अनपेक्षिततद्व्यापारम् (anapekṣitatadvyāpāram) *adv.* regardless of its operation पुरुषवाक्यमपि प्रमाणं न हि तदपि वक्तृप्रामाण्योत्थापनेनार्थं प्रतिपादयति किं त्वनपेक्षिततद्व्यापारं स्वयमेव उत्पत्तिमात्र एव तदपेक्षणात् NyāyKa. 4. 22.

अनपेक्षितता (anapekṣita-tā) *f.* [Inst.] without dependence or requirement पृथगनुमानस्य कामगामित्वेनादृष्टार्थविषयेऽनपेक्षिततयोक्तबाधकत्वायोगात् TattvPrakā. 21A. 6 (on i. 1. 18); 'सौर्यं चरुं निर्वपेद् ब्रह्मवर्चसकामश्चित्रया यजेत पशुकाम' इत्यादिपृथग्विधिभिर्भिन्नानां फलेषु विनियोगेन युगपच्चिकीर्षाविरहादनपेक्षिततया इष्ट्यादिशब्दैस्तन्त्राभिधानलब्धसाहित्यं न विवक्षितम् MayūMāli. 805. 22 (on xi. 2. 1)

अनपेक्षितत्व (anapekṣita-tva) *n.* **A** the state of being heedless चुम्बननखदशनच्छेद्यानां न पौर्वापर्यमस्ति।··· रागस्यानपेक्षितत्वात् KāmSū. 105. 7 (2. 3); **Bi** the state of not being desired उक्तेऽपि च प्राशस्त्ये कस्मादिलनपेक्षितत्वात् ··· कर्तव्यताबुद्धिर्नैव स्यात् TantrVā. 21. 1 (on i. 2. 7); एकदेशिनां तु फलस्यानपेक्षितत्वात् ··· न फलविशेषचिन्ता युक्ता TantrRa. 175. 13; स्वर्दृक्शब्दस्य वीक्षणाङ्गत्वविधावनपेक्षितत्वमुपपादयति MayūMāli. 741. 18 (on x. 6. 2); **Bii** the state of not being intended द्रव्यं चापूर्वसाधनम् ··· तदभिधानं तु द्रव्यनियमार्थं प्रतिपत्तव्यं न स्वार्थं जातेरनपेक्षितत्वात् TantrVā. 278. 19 (on i. 3. 26); प्रयोजनं च विघ्नोपशमः, तस्यैव ग्रन्थारम्भेऽपेक्षितत्वात्, न तु स्वर्गः, अनपेक्षितत्वात् TātpaṬ.(U.) 1.14 (on 1. 1); यत् तेषां पुनरुच्चारणं पुरस्तादुपसदां सौम्येन चरन्तीति तत् कालार्थम्। कुतः। इतरस्याङ्गित्वादस्य स्वाराज्यं प्रति पूर्वविगतत्वादनपेक्षितत्वात् TantrRa. 208. 17; अवधिविधिरयमपेक्षितत्वात् नाप्लवनमात्रविधानमनपेक्षितत्वात् NyāyRa. 33. 11 (on 1. 93); गुणोपसंहारानुपसंहारौ ···। कर्तव्यौ न वेति संदेहः।··· न कर्तव्याविति पूर्वः पक्षः।··· अनुपसंहारेऽपि मोक्षप्राप्तेरुक्तत्वात्। फलान्तरस्य चानपेक्षितत्वात् TattvPrakā. 167B. 11 (on iii. 3. 15); ब्रह्मविचारस्त्वनधीतवेदेन न कर्तव्यः। तस्याध्ययनकाले अवश्यकर्तव्येष्वनपेक्षितत्वेन नियमविध्युल्लङ्घने कारणाभावात् ŚivārkaMaDī. i. 32. 34 (on i. 1. 1); i. 115. 2 (on i. 1. 2); i. 457. 16 (on i. 3. 25); **C** the state of not being required अथ दधिसद्भावमात्रापेक्षिणीन्द्रियकामवाक्ये सत्यपि तण्डुलादीन्यनपेक्षितत्वादसत्तुल्यान्यनाश्रित्य केवलं दधि ग्रहीष्यते TantrVā. 543. 7 (on ii. 2. 25); हविःसंस्कारस्य त्वनपेक्षितत्वाददृष्टं कल्प्यम् ṬupṬ. 14. 2 (on iv. 1. 34); यः प्रतिषेधं दृष्ट्वा तदतिक्रमेण प्रवर्तते ··· तं प्रति प्रायश्चित्तं पापक्षपणार्थत्वेनानपेक्षितत्वाददृष्टार्थं स्यात् BālaKrī. ii. 80. 22 (on 3. 212(? 222)); किमेकप्रमाणावसिते प्रमाणान्तरवैयर्थ्यं फलाभावात् पुरुषेणानपेक्षितत्वाद् वा NyāyKa. 61. 8; 235. 6; साध्यसाधनांशप्रतिपादकभागावनपेक्षितत्वादनादृत्य यस्तृतीयोंऽश इत्थंभावः ··· परिकल्पितस्तस्य वाचको यः शब्दः ··· स वाक्यशेषत्वेन कल्प्यते ŚāstrDī. 81. 5 (on i. 1. 5); किंनिबन्धनश्चाधिगतविषये प्रद्वेषः। किं तत्राधिगत्यन्तरानुत्पत्तेः उत्पत्तावपि वानपेक्षितत्वात् TārkiRa. 42. 4; स्वरूपमात्रप्रकाशदशायामप्यज्ञानाभावादेव तन्निवर्तनस्यानपेक्षितत्वात् ŚatDū. 169. 14; 132. 27; 139. 8; भवति हि पर्वतोऽयमग्निमानिति शब्दश्रवणानन्तरं धूमं परामृशतोऽपि तादृशी बुद्धिः।··· अनपेक्षितत्वादिकमपि श्रुतविषयानुमानादौ समम् NyāyPari. 490. 12; वैराग्यादेर्मुमुक्षूणामनपेक्षितत्वे शास्त्रवैयर्थ्यापत्तेः TattvPrakā. 141A. 2 (on iii. 1. 8); न हि सर्वत्रार्थवादस्समाम्नायते।··· ननूपकारमुखेन पदार्थप्राप्तिवत् प्राशस्त्यमुखेन तत्प्राप्तिरिति चेत्, न, अनपेक्षितत्वात् TantrRahs. 44. 22; न तावत् सिद्धप्रकाशलोपोऽसिद्धप्रकाशानुत्पत्तिर्वा। स्वरूपप्रकाशस्य नित्यसिद्धत्वात्। तदन्यस्य च स्वप्रकाशे तस्मिन्ननपेक्षितत्वात् NyāyāmṛT. 354B. 7; 485A. 9; उपमाया यत्र कश्चित् स्थितैरपि नक्षत्रैः सह वक्तुं शक्यतया वसन्तनायकसमागतवनस्थलीसंबन्धित्वस्य विशेषणस्यानपेक्षितत्वादिह ··· इवशब्दमवस्थापयति Kuval. 35(42); 'तज्जलानिदं सर्व'मिति प्रथमं हेतुवाक्योपन्यासः। प्रतिज्ञावाक्यगतस्येदंशब्दस्य तत्र प्रयोजनाभावेनानपेक्षितत्वात् हेतुवाक्ये विशेष्यवाचकपदापेक्षणाच्च ··· हेतुवाक्येऽन्वयः ŚivārkaMaDī. i. 312. 19 (on i. 2. 1); i. 475.17 (on i. 3. 33); प्रातयोर्विधानस्यानपेक्षितत्वेन ··· परिसंख्यारूपत्वकल्पनाप्रसङ्गात् PūrvottaVāNaMā. 22. 6; यत्रापि स (कालः) उत्पत्तौ श्रुतस्तत्रापि कर्मस्वरूपे तस्यानपेक्षितत्वात् प्रमाणान्तरावगम्यप्रयोगद्वारकत्वेनैव विधेयतेति तदधीनत्वम् MīmāKau. i. 35. 25 (on i. 3. 7); ii. 77. 24 (on ii. 3. 24); iii(1). 53. 16 (on i. 2.27); देशकालकर्तृस्वरादेस्तु वाग्गतकृतिसाध्यत्वज्ञानं विनानपेक्षितत्वात् प्रयोगान्वयित्वमेव BhāṭṭDī. iv. 151.9 (on xi. 2. 1); न च संसर्गविशेषानुपस्थितौ ··· वृत्तिज्ञानमपेक्षितमिति वाच्यम्, उद्बोधकान्तरोपस्थितेऽपि ··· तत्र वृत्तिज्ञानस्यानपेक्षितत्वात् ŚaktiVā. 39. 16; स्मृतिवाक्यादर्थं जानानो हि पुरुषः ··· ज्ञेयभूतार्थमेवानुमिनोति न तु श्रुतिं तज्ज्ञाने वानपेक्षितत्वात् MayūMāli. 20. 3 (on i. 3. 1); 220. 3 (on iii. 2. 8); 321. 4 (on iii. 7. 7); अस्य तन्त्रस्य तादृशाधिकारित्वात् तं प्रति पञ्चपञ्चिकादिपूजाविस्तारस्यानपेक्षितत्वादिहाकथनम् SetuBa. 201. 14; **D** the state of not being dependent, self-validity एवं सत्यपकारकोऽपि दोषः प्राप्नोति। लोके तावत् प्राप्नोतु नाम वेदे पुनरनपेक्षितत्वान्न भविष्यति TantrVā. 688. 16 (on iii. 1. 2); न च सर्वं खल्विदमिति वाक्यम् ··· मानापेक्षिततया स्वीक्रियत इति युक्तम्। मनोमयत्वादिभिर्धर्मैर्ब्रह्मणि सुप्रसिद्धैर्जीवविषयसमर्पणेनानपेक्षितत्वात् Bhām. 162. 21 (on i. 2. 1); अनपेक्षितत्वादप्रयोजकमधिकज्ञानं न वेदकर्तृत्वेन सिध्येत् ŚivārkaMaDī. i. 159. 11 (on i. 1. 3); **E** the state of not being (syntactically or semantically) required (due to the lack of expectancy, contiguity, compatibility etc.) यदनधिकमननुगुणं वा तदनपेक्षितत्वात् नैव तस्मिन् वाक्येऽस्ति TantrVā. 819. 13 (on iii. 3. 2); नन्वेकमात्रगोचरस्मृतेस्तच्छाब्दबुद्धावनपेक्षितत्वे 'विशेषस्मृतिहेतवः' इति प्राचां ग्रन्थः कथं संगच्छते RasGaṅ. 137. 15; सूत्रार्थस्तु — आयुराशिषो जीवत्यपि यजमाने अवचनं स्यादायुरर्थत्वात् तस्य, प्रकृते च यजमानस्य मरणार्थतयायुषोऽनपेक्षितत्वादिति MayūMāli. 673. 21 (on x. 2. 25); **F** the state of not being acceptable विप्रतिषेधाच्च परपक्षाणामनपेक्षितत्वं स्थापितम्, तद्वत् स्वपक्षस्यापि विप्रतिषेधादेवानपेक्षितत्वमाशङ्क्येत BrahmSūBh.(Śaṅ.) 421. 7 (on ii. 3 0)

अनपेक्षितत्वप्रसङ्ग (anapekṣitatva-prasaṅga) *m.* undesired contingency of being not required अत्र 'गुरुप्रसादस्य बलीयस्त्वसमर्थनादस्ति शास्त्रादिसंगतिः। अन्यथा क्वचिदनपेक्षितत्वप्रसङ्गेनोक्तायुक्तेस्तत्समर्थनीयम् TattvPrakā. 177B. 9 (on iii. 3. 45)

अनपेक्षितदयित (anapekṣita-dayita) *adj.* [f. -ā] not caring for (i. e. neglecting) the beloved रणति हरे तव वेणौ नार्यो दनुजाश्च कम्पिताः खिन्नाः। वनमनपेक्षितदयिताः करवालान् प्रोज्झ्य धावन्ति StavMā. 129. 24 (comm. प्र(प)त्यपेक्षारहिता नार्यः। पत्न्यपेक्षारहिता दैत्याः)

अनपेक्षितदृढमुष्टिनिपीडित (anapekṣita-dṛḍhamuṣṭinipīḍita) *adj.* carelessly pressed (i. e. held) with a strong fist न ह्यनपेक्षितदृढमुष्टिनिपीडितो जाल्मकरपञ्जरोदरे विलुठन्नपि कठोरधारः कुठारः प्रतिदिशति निष्ठुरस्यापि काष्ठस्य छेदाय NyāyKa. 173.15.

अनपेक्षितदेशकाल (anapekṣita-deśakāla) *adj.* not having concern for the (opportune) place and time तेजस्विनो ननु विवेकमिदं विनष्टि दुष्टात्मनां यदनपेक्षितदेशकालः। दैवानुभाववशतो वनगोचरोऽपि किं श्रीफलं कलयतारया न मुक्ते HarVi. 13.25.

अनपेक्षितदेहार्ति (anapekṣita-dehārti) *adj.* not caring for (i. e. neglecting) physical strain or afflictions बभ्राम च विचिन्वानः क्षेत्राश्रमवनानि सः। अनपेक्षितदेहार्तिर्गुर्वी ह्याज्ञा मनोभुवः KathāSaSāg. xii. 4. 246.

अनपेक्षितधनलाभा (anapekṣita-dhanalābhā) *adj.* (f.) not desiring or expecting acquisition of wealth अनपेक्षितधनलाभां स्नेहैकनिबद्धमानसां दयिताम्। दैवाकृष्टो मुञ्चति KuṭṭaMa. 448.

अनपेक्षितधातुगत (anapekṣitadhātu-gata) *adj.* belonging to the verbal base which is not relevant or required न च वाच्यं विधेय इति विधिप्रत्ययः ··· भवतु वा विधिप्रत्ययः, तथाप्यनपेक्षिते ज्ञाने न तु यजतौ। अथ निर्वपत्यालभतिवदनपेक्षितधातुगतोऽपि विधिरिष्टमर्थं विधत्ते CaturCin. iii(2). 336.7.

अनपेक्षितनाट्य (anapekṣita-nāṭya) *adj.* in which (presentation of) dramatic element is not expected तेषां (सहृदयानाम्) काव्यमेव प्रीतिव्युत्पत्तिकृदनपेक्षितनाट्यमपि AbhinBhā. i. 287. 11 (*on* 6. 31)

अनपेक्षितनिमित्तविशेष (anapekṣita-nimittaviśeṣa) *adj.* not requiring specific cause (for superseding) (अभ्यासविकारेषु बाधका न बाधन्ते) बाधकत्वमनपेक्षितनिमित्तविशेषमाश्रयणीयम् PradI. vi. 261. 17 (*on* vii. 4.82)

अनपेक्षितनिमित्तान्तरा (anapekṣita-nimittāntarā) *adj.* (*f.*) not requiring any other cause अपि चेश्वरेच्छापि कार्या चेन्नानपेक्षितनिमित्तान्तरा संभवति NyāyRa. 658. 18 (*on* 5(15).72)

अनपेक्षितनिषेधशास्त्र (anapekṣita-niṣedhaśāstra) *adj.* not caring for the scripture prescribing prohibition अनुमानप्रधानस्यास्य वादिनोऽनपेक्षितनिषेधशास्त्रस्य हृदयक्रोशनेऽपि न कारणमुपलभामहे Kāśi. i. 186.19 (*on* 2. 245½)

अनपेक्षितपक्षधर्मादिक (anapekṣitapakṣadharmādi-ka) *adj.* not requiring the property of the minor term (i. e. the presence of the *hetu* on the *pakṣa*) etc. न चानुमानिकमिदं ज्ञानमनपेक्षितपक्षादि(? पक्ष)धर्मादिकस्य (ज्ञानस्य) भावात् NyāyMañ. i. 132.27.

अनपेक्षितपक्षपाता (anapekṣita-pakṣapātā) *adj.* (*f.*) not intending any partiality towards anyone मुक्तां सहस्रकरसंपदमम्बरश्रीः कृत्वा जनस्मरणमात्रदशावशेषाम्। वेश्येव काममनपेक्षितपक्षपाता क्षिप्रं शशाङ्कविभवाभरणा बभूव SamaMā. 3.9.

अनपेक्षितपक्षादिधर्मादिक (anapekṣitapakṣādidharmādi-ka) *adj.* [w. r. for अनपेक्षितपक्षधर्मादिक] NyāyMañ. i. 132. 27.

अनपेक्षितपदार्थ (anapekṣita-padārtha) *adj.* independent of the word-meaning न ह्यनपेक्षितपदार्थस्य वाक्यान्त्यवर्णस्य पूर्ववर्णजनितसंस्काररहितस्य शक्तिरस्ति पदार्थेभ्योऽर्थान्तरे वर्तितुम् ŚābaBh. 96.1 (*on* i. 1.25); न हि भवतामनपेक्षितपदार्थ एव वैयाकरणानामिव वाक्यार्थप्रत्ययः NyāyMañ. i. 369. 20.

अनपेक्षितपरकलत्र (anapekṣita-parakalatra) *adj.* not desiring for other's fort पिङ्गलकः ··· अनपेक्षितपरकलत्रमकापुरुषगम्यम् ·· वनान्तरे निःसाध्वसमुच्चैः शिरो वहन् राजवमनुभवन्नास्ते Tantrākhyā. 4.18.

अनपेक्षितपरव्यापार (anapekṣita-paravyāpāra) *adj.* I not requiring the activity of any other (agent) सुखितदुःखितशब्दयोस्त्वपेक्षितापरकर्तृव्यापारः सुखादिसंवित्तिमांश्चैत्रादिः प्रतीयते। इतप्रत्यये त्वनपेक्षितपरव्यापारः सुखाद्यनुभवयुक्त इति GanRa. 7.391 (416); II not requiring any other activity यत् ज्ञानं तत् आत्मबोधं प्रत्यनपेक्षितपरव्यापारम् PramāMI. 4. 5 (*on* i. 1. 2)

अनपेक्षितपरस्पर (anapekṣita-paraspara) *adj.* I indifferent to each other अस्वस्थताकारणं चावयोः ··· अनपत्यतादुःखम्। ··· अशक्यप्रतिकारेण ··· अनेन ··· एकशयनवर्तिनोरपि प्रवासगतयोरिवानपेक्षितपरस्परयोः ··· शलभसङ्घाः प्रलघवोऽपि शतयामा इव प्रयान्ति नो विभावर्यः TilaMañ. 28.10; II independent of each other प्रथमद्वितीययोरनपेक्षितपरस्परापेक्षयो (v. l. °परस्परयोः, Uddyota) र्द्वयोरपि परापेक्षं प्राथम्यं मुख्यमेव PradI. v. 109A.11 (*on* vi. 1.102)

अनपेक्षितपरस्परापेक्ष (anapekṣita-parasparāpekṣa) *adj.* independent of mutual requirement अन्ये त्वाहुः — द्वितीयस्य तु प्रथमापेक्षया द्वितीयत्वं नान्यथा। ततः प्रथमद्वितीययोरनपेक्षितपरस्परापेक्षयोर्द्वयोरपि परापेक्षं प्राथम्यं मुख्यमेव PradI. v. 109A.11 (*on* vi. 1. 102)

अनपेक्षितपरिच्छेदत्व (anapekṣitaparicchedа-tva) *n.* the state of being that which does not require any delimitation लिङ्गं तु प्रातिपदिकार्थोऽप्युद्देश्यविशेषणत्वादविवक्षितं वाक्यभेदप्रसङ्गात्। अनपेक्षितपरिच्छेदत्वाच्चोद्दिश्यमानस्य ŚāstrDI. 449. 20 (*on* vi. 1. 3)

अनपेक्षितपरिजन (anapekṣita-parijana) *adj.* not requiring attendants तत्र व्याधिजं नाम (मरणम्) ··· हिक्काश्वासोपेतमनवेक्षित(v. l. अनपेक्षित)परिजनमव्यक्ताक्षरकथनादिभिरनुभावैरभिनयेत् NāṭyaŚā. 7.134.

अनपेक्षितपरिजनानुसरणा (anapekṣita-parijanānusaraṇā) *adj.* (*f.*) not caring for the escorting by the attendants एषा खलु···माधवसेना नाम अनपेक्षितपरिजनानुसरणा ··· त्वरिततरपदविन्यासा इत एवाभिवर्तते Ubhayābhi. 4.21.

अनपेक्षितपरोपकारा (anapekṣita-paropakārā) *adj.* (*f.*) not requiring any help from others (for its existence) न जातेर्नित्यायाः काचिद्व्यक्तिरिति निषिद्धमेतत्। तस्मान्नित्यमनपेक्षितपरोपकारा ···

तस्मिन् स्वभावे व्यवस्थापनात् PramāVāSvopVṛ. 51. 2.

अनपेक्षितपर्जन्य (anapekṣita-parjanya) *adj.* not requiring (the presence of) the rain-cloud गृहे मम मयूरोऽस्ति योऽस्तं भानौ गते सदा। अनपेक्षितपर्जन्यो नृत्यति BṛKathāMañ. ix. 1. 251.

अनपेक्षितपाक (anapekṣita-pāka) *adj.* not requiring (another) heating पाकजो हि गुणः पाकान्तरेणैव निवर्तते। जलगतस्यौष्ण्यस्यानपेक्षितपाकस्यैवाग्निसंयोगविच्छेदेनैव निवृत्तिः PrakaPañ. 127. 10.

अनपेक्षितपुरुषसंबन्ध (anapekṣita-puruṣasambandha) *adj.* not depending upon any connection with the person (i. e. not requiring conventions established by persons) न तावदयं शब्दमात्रस्यानपेक्षितपुरुषसंबन्धासंबन्धस्य शक्तिप्रविभागः BrahmSi. 82. 20.

अनपेक्षितपूर्वाधिगम (anapekṣita-pūrvādhigama) *adj.* not requiring prior knowledge पुरुषबुद्धिप्रभवं भूतार्थमभूतार्थं वा वचो भवति सापेक्षम्, ततो हि तत्संभिन्न एवार्थे प्रत्ययः, न त्वनपेक्षितपूर्वाधिगमः स्वातन्त्र्येणार्थे BrahmSi. 80. 2.

अनपेक्षितप्रकाशान्तर (anapekṣita-prakāśāntara) *adj.* not requiring any other revelation or illumination ज्ञानं तु प्रकाशस्वभावमनपेक्षितप्रकाशान्तरमेव साक्षात्कारि प्रकाशत इति नानुपपन्नम् Kāśi. ii. 95.19 (*on* 5(3). 11)

अनपेक्षितप्रतिपत्तितुषोपवापार्थ (anapekṣitapratipattituṣopavāpārtha) *adj.* meant for the unhusking of the grains not requiring disposal प्रयाजशब्देनाधिष्ठानविशेषलक्षणार्थो भवति पुरोडाशकपालं त्वनपेक्षितप्रतिपत्तितुषोपवापार्थम् TantrRa. 95. 3.

अनपेक्षितप्रतियोगिभेदम् (an-apekṣitapratiyogibhedam) *adv.* without requiring the specification of the counter-relative (in the relation of similarity) सन्ति खलु तान्येकत्र समाहृतानि वस्तूनि, न च सादृश्यबुद्ध्या गृह्यन्ते, न ह्यनपेक्षितप्रतियोगिभेदं सदृशोऽयमिति गां जानाति Kāśi. iii. 143. 4 (*on* 5(6). 17)

अनपेक्षितप्रतिसमाधान (anapekṣita-pratisamādhāna) *adj.* not requiring a remedy यत् तु दक्षिणालाभात्मकमृत्विजां फलं तत् ··· अनपेक्षितप्रतिसमाधानं नेष्टिं गृह्णाति TantrVā. 1014. 9 (*on* iii. 4. 41(? 35))

अनपेक्षितप्रत्युपकार (anapekṣita-pratyupakāra) *adj.* not expecting any return of favour यदिदमुपकृत्यानपेक्षितप्रत्युपकाराणां गमनम् ··· तत् ·· प्रत्यनीकन्यासो भवति SaraKaṇṭhā. 503. 20.

अनपेक्षितप्रमाणान्तर (anapekṣita-pramāṇāntara) *adj.* not requiring any other valid means of knowledge यस्त्वनपेक्षितप्रमाणान्तर एव पौरुषेयाद् व्यवहरति, स प्रतिहन्येत Kāśi. i. 75. 24 (*on* 2. 23)

अनपेक्षितप्रमाणान्तरप्रवृत्ति (anapekṣita-pramāṇāntarapravṛtti) *adj.* not requiring the operation of any other valid means of knowledge स्वतन्त्रस्य त्वाम्नायस्यानपेक्षितप्रमाणान्तरप्रवृत्तेस्तद्विरोधेऽपि कस्मादप्रमाणत्वम् BrahmSi. 39.7.

अनपेक्षितप्रमेय (anapekṣita-prameya) *adj.* not requiring the object to be proved (i. e the *sādhya*) अनुमाने त्वनपेक्षितप्रमेयमेव धूमादिलिङ्गस्य स्वरूपं सिद्धमवगम्यते TātpaṬ.(U.) 392. 21 (*on* 5(7). 20) = Kāśi. iii. 167. 22 (*on* 5(7). 20)

अनपेक्षितप्रयोजन (anapekṣita-prayojana) *adj.* not requiring any purpose क्षेत्रज्ञो हि चेतनः स्वप्रयोजनमुद्दिश्य प्रवर्तते। स (अधिष्ठाता) च क्षेत्रज्ञविलक्षणोऽनपेक्षितप्रयोजन एव स्वतन्त्रः प्रवर्तते PrakaPañ. 303. 17.

अनपेक्षितप्रयोजनत्व (anapekṣitaprayojana-tva) *n.* the state of having no regard for any purpose विधिरहितो हि धात्वर्थः ··· अनपेक्षितप्रयोजनत्वान्न शक्यते ··· ग्रहीतुम् TantrVā. 978. 7 (*on* iii. 4. 13)

अनपेक्षितप्रवृत्तिनिमित्त (anapekṣita-pravṛttinimitta) *adj.* [*f.* -ā] not requiring any cause or ground for the employment (of a term) यत एवं पञ्चाला वरणा इति संबन्धो न प्रख्यायतेऽत एव नैतदुपलभामहे वृक्षयोगान्नगरे वरणा इति। किं तर्हि। संज्ञा एता अनपेक्षितप्रवृत्तिनिमित्ताः Nyās. i. 196. 14 (*on* i. 2. 54); ननु युवशब्दोऽनपेक्षितप्रवृत्तिनिमित्त एव संज्ञा PradI. iv. 153A. 35 (*on* iv. 1. 163); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 2. 54.

अनपेक्षितप्रसङ्ग (anapekṣita-prasaṅga) *adj.* not requiring or caring for (a proper) occasion अनपेक्षितप्रसङ्गः पुनः पुनः पठति सोन्नतभ्रूकः KuṭṭaMa. 71 (comm. अनालोकितावसरः अप्रस्तुतं इति यावत्)

अनपेक्षितप्रीति (anapekṣita-prīti) *adj.* I disregarding the friendship (of Rājyavardhana) कथमिवात्युग्रस्यास्यार्यजीवितहरणे निदाघरवेरिव कमलाकरसलिलशोषणेऽनपेक्षितप्रीतयः प्रसृताः कराः HarṣaC. 256.11; II neglecting the love or attraction (of the lotuses), HarṣaC. 256. 11.

अनपेक्षितफलत्व (anapekṣitaphala-tva) *n.* I the state of

yielding unwanted or undesired fruit पिष्टपेषणे निष्फलत्वं वा स्यात्, अविशिष्टफलत्वं वा अनपेक्षितफलत्वं वा NyāyVārPari. 146.12; ‖ the state of being that the fruit of which is not desired दृढविद्यायाः स्साक्षात्कारपर्यन्ताया निष्पत्तौ न तद् (अग्निहोत्रादिकम्) अनुष्ठेयमनपेक्षितफलत्वात् कृतस्याप्यपेक्षापत्तेः ŚivārkaMaDī. ii. 443. 11 (*on* iv. 1. 16)

अनपेक्षितबलवाहन (anapekṣita-balavāhana) *adj.* not waiting for the army and the vehicles विन्ध्यकेतुरनपेक्षितबलवाहनः।… अस्मानभियोद्धुं प्रवृत्तः PriyDa. 1. 8(21)

अनपेक्षितबहिर्भाव (anapekṣita-bahirbhāva) *m.* outside existence which is not expected ननु च निश्चितसद्भावस्य चैत्रस्य गृहाभावो बहिर्भावमन्तर्भाव्य सिध्येत्। संदिग्धसद्भावस्य त्वनपेक्षितबहिर्भाव एव तं गमयिष्यति Kāśi. iii. 168. 17 (*on* 5(7). 24)

अनपेक्षितबाह्यकरण (anapekṣita-bāhyakaraṇa) *adj.* not requiring any external sense-organ अपगतसंसारस्य जीवस्य स्वरूपानन्दानुभवसाधनं मनोरूपमन्तःकरणमनपेक्षितबाह्यकरणमस्तीति गम्यते BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 142. 14 (*on* ii 3. 19); मन इति ज्ञानमन्तःकरणमुच्यते, येनानपेक्षितबाह्यकरणेन … प्रमाविशेषेण सर्वज्ञं ब्रह्मोच्यते BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 248. 11 (*on* iii. 2. 17)

अनपेक्षितबाह्यतत्त्व (anapekṣita-bāhyatattva) *adj.* (unique entity) not requiring any external reality तत्रानपेक्षितबाह्यतत्त्वो बुद्धिप्रतिभासवशादेकोऽनेकव्यावृत्तः शब्दैर्विषयीक्रियते PramāVāSvopVṛ. 22. 24.

अनपेक्षितबाह्यसत्त्व (anapekṣita-bāhyasattva) *adj.* (*vibhāva* etc.) not depending on external reality विभावादिभावानामनपेक्षितबाह्यसत्त्वानां शब्दोपादानादेवासादितसद्भावानाम् … काव्ये नाट्ये च … साक्षाद्भावकचेतसि … अनौचित्यादिविप्लवरहितः स्थायी निर्भरानन्दविश्रान्तिस्वभावेन भोगेन भावकैर्भुज्यते RasāSu. 173.19 (2. 165)

अनपेक्षितबाह्यार्थ (anapekṣita-bāhyārtha) *adj.* [*f.* -ā] not depending on external objects यद्यथा वाचकत्वेन वक्तृभिर्विनियम्यते। अनपेक्षितबाह्यार्थं तत्तथा वाचकं वचः PramāVār. 1. 67; अनपेक्षितबाह्यार्था योजना समयस्मृतेः PramāVār. 3. 185; नीलज्ञानजनिता वासना अनपेक्षितबाह्यार्था स्वप्नावस्थायामिव जाग्रदवस्थायामपि नीलज्ञानं जनयति TātpaṬ.(U.) 255. 20 (*on* 5(3).61); 253. 23 (*on* 5(3). 52); 288. 16 (*on* 5(3). 204)

अनपेक्षितबाह्यार्थोपनिधि (anapekṣita-bāhyārthopanidhi) *adj.* not requiring the presence of external objects ते (शब्दाः) हि यथास्वमान्तरात् विकल्पवासनाप्रबोधादनपेक्षितबाह्यार्थोपनिधयो भवन्ति PramāVāSvopVṛ. 107. 12.

अनपेक्षितभक्तजना (anapekṣita-bhaktajanā) *adj.* (*f.*) not caring for the devoted or loyal people अनपेक्षितभक्तजना स्वार्थैकनिष्पादननिष्ठुरा नासीदियमार्यस्येदृशी प्रभविष्णुता HarṣaC. 250. 2.

अनपेक्षितभावान्तरसंसर्ग (anapekṣita-bhāvāntarasaṁsarga) *adj.* not requiring contact or connection with any other positive entity 'भावप्रतिषेधे'त्यादि। अयमभिप्रायः — यद्यनपेक्षितभावान्तरसंसर्गश्च्युतिमात्रमेव तुच्छरूपं ध्वंसः तदा तत्र कारकव्यापारो नैव संभवति HetuBiṬ. 80. 17; 82. 11; अनपेक्षितभावान्तरसंसर्गः प्रसज्यप्रतिषेधः शून्यविकल्पप्रतिभासी प्रतिषेध्येन तुच्छरूपः तद्रूपविरहात् HetuBiṬ. 179. 17.

अनपेक्षितभूषण (anapekṣita-bhūṣaṇa) *adj.* not requiring ornaments तेनाङ्गनाजनस्तस्यामनपेक्षितभूषणः। स्वरूपशोभयाक्रान्तः शक्रहस्त इवेक्षितः HarVi. 32.26.

अनपेक्षितभेदाग्रह (anapekṣitabhedāgraha) *m.* non-cognition of difference (of silver from the conch-shell) which is not desired (by the cognizer who wants to cognize silver only) अस्मन्नये अपेक्षिताभेदग्रहस्यानपेक्षिताभेदग्रहसाहचर्यनियमवत्त्वापि नये अपेक्षितानपेक्षितभेदाग्रहस्य युगनद्धवाहित्वात् Kiraṇā. 268. 19; अरजतात्मनस्तदनात्मनावभासमानत्वात् भेदाग्रहमात्रेण निवृत्तेरप्यापत्तिः अनपेक्षितभेदाग्रहस्य निवृत्तिकारणत्वेनाभ्युपगमात् Kiraṇā. 268. 23.

अनपेक्षितमर्याद (anapekṣita-maryāda) *adj.* not caring for (i.e. transgressing) the limits अनपेक्षितमर्यादं नास्तिकं विप्रलुम्पकम्। अरक्षितारमत्तारं नृपं विद्यादधोगतिन् ManuSm. 8.309 (ManvaMu. लङ्घितशास्त्रमर्यादम्); जडानां गतसंख्यानां कल्लोलानां विलासिनाम्। अनपेक्षितमर्यादो वारिधिर्नवयौवनम् YogVā. i. 20. 26.

अनपेक्षितमातृ (anapekṣita-mātṛ) *adj.* not requiring any cognizer एकं तावदिदं रूपं ब्रह्मणः …। न प्रमाणान्तरैर्गम्यं पराग्वेत्वसमन्वयात्। अनपेक्षितमात्रादि तदविद्यासमन्वयात् BṛĀraUBhVā. ii. 3. 13.

अनपेक्षितमात्रादिसेवित (anapekṣitamātrādi-sevita) *adj.* practised without considering the (due) proportion etc. अनपेक्षितमात्रादिसेविते कुरुतस्तु ते। अतिस्थौल्यातिकार्श्यादीन् … अतिबृंहितलङ्घिते AṣṭāSaṁ. i. 125. 9 (1. 24) = AṣṭāHṛ. i. 14. 18.

अनपेक्षितयोगक्षेम (anapekṣita-yogakṣema) *adj.* not caring for preservation and prosperity यथा खल्वयं प्रवर्तितोऽप्यनपेक्षितयोगक्षेमो न प्रवर्तते, एवं वारितोऽपि न तावच्चिकीर्षितान्निवर्तते यावद् दुःखहेतुरयमिति न प्रतिपद्यते Kāśi. i. 166. 1 (*on* 2. 203)

अनपेक्षितराजराज (anapekṣita-rājarāja) *adj.* who has disregarded even Kubera (*lit.* the king of kings), exceedingly wealthy नन्दैर्वियुक्तमनपेक्षितराजराजैरध्यासितं च वृषलेन वृषेण राज्ञाम्। सिंहासनम् MudrāRā. 3. 18 (comm. तृणीकृतकुबेरैः)

अनपेक्षितराजवृत्त (anapekṣita-rājavṛtta) *adj.* who has neglected the (true) conduct of kings नन्दैर्वियुक्तमनपेक्षितराजराजैः (v. l. °राजवृत्तैः) अध्यासितं च वृषलेन वृषेण राज्ञाम्। सिंहासनम् MudrāRā. 3. 18.

अनपेक्षितलक्षणभेद (anapekṣita-lakṣaṇabheda) *adj.* not depending on difference in rules वृक्षाणामिति। नुडागममात्रमनपेक्षितलक्षणभेदमाश्रित्य विप्रतिषेधोपन्यासः PradI. v. 104A. 1 (*on* vi. 1. 91)

अनपेक्षितवचन (anapekṣita-vacana) *n.* statement of what is not required अर्थान्तरस्वीकारे अपेक्षितावचनमनपेक्षितवचनं च स्यात् ŚrutaPra. iA. 232.7 (*on* i. 1.1); *adj.* not requiring any (special) statement अत्र तन्त्ररत्ने कथं तर्हि दाशमिकमनपेक्षितवचनं न्यायमात्रं तदित्युक्तम् MayūMāli. 495. 5 (*on* vi. 5. 2)

अनपेक्षितवपुःखेद (anapekṣita-vapuḥkheda) *adj.* in which physical pain or suffering is not considered अनपेक्षितवपुःखेदमपुनर्लभ्यमिवापश्चिमं तया सह संविशसुखमनुभूय … निद्रामिवाहमकरवम् YaśasCam. ii. 37. 2 (comm. अगणितशरीरकष्टम्)

अनपेक्षितवयोविशेष (anapekṣita-vayoviśeṣa) *adj.* independent of any particular age आश्रमविशेषनिरपेक्षेण श्रूयमाणेषु 'ब्राह्मणो न हन्तव्यः' 'तस्माद् ब्राह्मणराजन्यौ वैश्यश्च न सुरां पिबेत' इत्येवमादिष्वनपेक्षितवयोविशेषस्यैवाधिकारात् Mitā. 421. 19 (*on* 3. 243)

अनपेक्षितवारिदा (anapekṣita-vāridā) *adj.* (*f.*) not requiring (i. e. not depending upon) clouds जीवन्ति क्षेत्रिणो यस्यां न(दी ? द)नद्या-दिवारिभिः। तां देव(? नदी)मातृकेत्याहुरनपेक्षितवारिदाम् SamarāSū. 8. 22.

अनपेक्षितविगम (anapekṣita-vigama) *adj.* not desiring separation रागान्धावनपेक्षितविगमौ वपुषो यदा स्फुटं कुरुतः। आलिङ्गनं तदुक्तं क्षीरजलं कामशास्त्रेषु KandaCū. ii. 2. 19.

अनपेक्षितविग्रहापगम (anapekṣita-vigrahāpagama) *adj.* not desiring separation of the (two) bodies यत्रोद्भटतररागावनपेक्षितविग्रहापगमौ। अन्योऽन्यं विशत इव क्षीरजलम् (आलिङ्गनम्) तन्निगद्यते विबुधैः KandaCū. ii. 2. 20.

अनपेक्षितविधान (anapekṣita-vidhāna) *n.* injunction of what is not required or wanted प्राशनभक्षणादिप्रतिपत्तिविशेषनियमविधिर्युक्त एवान्यथानपेक्षितविधानप्रसङ्गात् TantrRa 143. 12; प्रकरणान्तरोक्तस्य साक्षात्कारत्वस्येहापि वक्तुमपेक्षितत्वात् अपेक्षितविधेरनपेक्षितविधानदौर्बल्याच्च ŚrutaPra. iA. 56. 22 (*on* i. 1. 1); iA. 211. 25 (*on* i. 1. 1); ii. 25. 22 (*on* i. 3. 11); व्रीहियवाभ्यां वैतुष्यार्थं अवघातोऽपेक्षितः नान्यसांनाय्याभ्यामित्यपेक्षितविधेरनपेक्षितविधानदौर्बल्यन्यायेनाप्यवघातस्य औषधद्रव्यमात्रशेषत्वं दर्शितम् UpaParā 32. 29; अपूर्वभावनाप्रकारविशेषत्वेन समिदादिविधानमपेक्षादिबलादुक्तं न यागार्थतयानपेक्षितविधानापत्तेरित्यर्थः MayūMāli. 526. 10 (*on* vii. 1. 1); पक्षद्वयेऽप्यनपेक्षितविधानमुपपाद्य वाक्यभेदप्रसङ्गं विवृणोति MayūMāli. 741.26 (*on* x. 6. 2); 794. 12 (*on* xi. 1. 1); 794.23 (*on* xi. 1.1)

अनपेक्षितविशेष (anapekṣita-viśeṣa) *adj.* not depending on any specific rule अथ 'मध्येऽपवादा' इत्याश्रीयते तथापि 'सर्वनामस्थाने चासंबुद्धौ' इत्यस्यैव व्यावृत्तिप्रसङ्ग इत्यनपेक्षितविशेषं दीर्घत्वमात्रं निवर्त्यते PradI. v. 277B. 6 (*on* vi. 4. 13)

अनपेक्षितविशेषकारणत्व (anapekṣitaviśeṣa-kāraṇatva) *n.* causality not depending on any specific feature अनपेक्षितविशेषकारणत्वाध्यासाद् भेदेनैकमात्रमेवोच्छिद्येत KhaṇḍanKhā. 1222. 8 (comm. अनपेक्षितविशेषयोर्विशेषानुपहितयोः सामान्यतः कारणत्वाकारणत्वयोरेकधर्मिसंसर्गाद् विरुद्धधर्माध्यासस्य भेदहेतुत्वात्)

अनपेक्षितविशेषान्तर (anapekṣita-viśeṣāntara) *adj.* (particularity) not requiring any other particularity पृथक्त्वाख्यो वा गुणः … विशेषो भविष्यति। स एवानपेक्षितविशेषान्तरो न सिध्यतीति चेत्। विशेषा वा कथमनपेक्षितविशेषान्तराः सेत्स्यन्ति Kāśi. iii. 292. 21 (*on* 5(10). 28½)

अनपेक्षितविषयनिषेध्य (anapekṣita-viṣayaniṣedhya) *adj.* independent of the thing to be negated and the object (i. e. the locus of negation) अनपेक्षितविषयनिषेध्ये व्यवच्छेदे शून्यता प्रमाणार्थः स्यात्, न

भेदः BrahmSi 45. 3; नानपेक्षितविषयनिषेध्यो निषेधोऽस्ति BrahmSi. 57. 6.

अनपेक्षितविषयभेद (anapekṣita-viṣayabheda) *adj.* not requiring the difference in the domain (of application) यद्यपि विषयभेदेन टिलोपो भिन्नस्तथाप्यनपेक्षितविषयभेदं टिलोपशास्त्रं 'येन नाप्राप्ति' न्यायेन लुका बाध्यते PradI. v. 367B. 16 (*on* vi. 4. 163)

अनपेक्षितवृत्तान्त (anapekṣita-vṛttānta) *adj.* whose conduct is not of the expected (standard) ये भवन्त्यनयप्रायाः ··· वृद्धानां शासनातिगाः। अनपेक्षितवृत्तान्ताः ··· हन्ति तं जातहारिणी KāśyaS. 191A. 37.

अनपेक्षितवेतन (anapekṣita-vetana) *adj.* not expecting or requiring any wages स्वयमुपेतसमीरकृताशनैः ···। फणधरैरनपेक्षितवेतनैः प्रभुरवर्तत यत्र स वासुकिः Gaṅgāva. 8. 36.

अनपेक्षितव्यतिरेकनिश्चय (anapekṣita-vyatirekaniścaya) *adj.* not requiring the ascertainment through the negative concomitance अन्ये पुनः ··· अनपेक्षितव्यतिरेकनिश्चयमेव लिङ्गं गमकमभ्युपागमन् NyāyMañ. i. 111. 15.

अनपेक्षितव्यावृत्ति (anapekṣita-vyāvṛtti) *f.* exclusion of what is not required कर्मान्यत्वे सतीति तु प्रक्रियामात्रम् अनपेक्षितव्यावृत्तेरतिप्रसञ्जकत्वात् Kiraṇā. 160. 4.

अनपेक्षितशरीर (anapekṣita-śarīra) *adj.* not caring for the body अहो मे ·· अनपेक्षितशरीराणि साहसानि CaṇḍaKau. 2. 4(2)

अनपेक्षितशरीरव्यापार (anapekṣita-śarīravyāpāra) *adj.* not requiring the physical activity लब्धात्मकयोरिच्छाप्रयत्नयोः प्रेरणाकरणकाले तु तदनुपायभूतमेव शरीरं कर्मेत्वादिति व्यभिचारः अनपेक्षितशरीरव्यापारस्येच्छाप्रयत्नमात्रसचिवस्यैव चेतनस्य कदाचिदचेतनव्यापारं प्रति सामर्थ्यदर्शनात् NyāyKa. 56. 20.

अनपेक्षितशास्त्र (anapekṣita-śāstra) *adj.* not requiring the *śāstras* भोजनादावनपेक्षितशास्त्रस्यैव भवति प्रवृत्तिः, न हि मलिनः स्नायाद् बुभुक्षितो वाश्नीयादिति शास्त्रमुपयुज्यते NyāyMañ. i. 2. 11.

अनपेक्षितशास्त्राचार्यप्रसाद (anapekṣita-śāstrācāryaprasāda) *adj.* not depending on the favour of the teacher and scriptural statements सोऽयं न्यायोऽपि वेदान्तार्थः शास्त्राचार्यप्रसादलभ्योऽप्यनपेक्षितशास्त्राचार्यप्रसादः — कैश्चिच्छ्रद्धानैर्न प्रतीयते NaiṣkaSi. 184. 2.

अनपेक्षितसंस्कार (anapekṣita-saṁskāra) *m.* refinement (of the substance) which is not required प्रकृत्युपादानलक्षकविध्यभावे हि प्रकृतिद्रव्यानपेक्षणेनानपेक्षितसंस्कारायोगात् निर्वापादीन्यर्थकर्माणि स्युः VidhiRa. 9(61.14)

अनपेक्षितसंकेत (anapekṣita-saṅketa) *adj.* not requiring any convention (established by a speech-community) संकेतानपेक्षैरेव पदैः पदार्थाः प्रतिपाद्यन्ते तैरप्यनपेक्षितसंकेतैर्वाक्यार्थः ŚāstrDI. 161. 7 (*on* i. 1. 8)

अनपेक्षितसंकेतग्रहा (anapekṣita-saṅketagrahā) *adj.* (*f.*) not depending on the knowledge of convention न च वर्णमालैव पदार्थप्रतिपादनावान्तरव्यापारानपेक्षा वाक्यार्थबोधिनीति युक्तम्। अनपेक्षितसंकेतग्रहायास्तदवबोधने प्रथमश्राविणोऽविदितसंकेतस्य वाक्यार्थबोधप्रसङ्गः TātpaṬ.(Vā.) 474. 10 (*on* ii. 2. 57)

अनपेक्षितसंख्याविधायित्व (anapekṣitasaṅkhyāvidhāyi-tva) *n.* the state of being that which enjoins an irrelevant grammatical number अवगतसंख्यत्वेन च बहुवचनस्यानपेक्षितसंख्याविधायित्वायोगादपेक्षितधात्वर्थविशेषविधायित्वाख्यातो यथाप्राप्तप्रचयशिष्टसंख्यानुवादिबहुवचनप्रयोगोपपत्तेर्न प्राकृतैककर्तृकत्वबाधो युक्तः NyāySu.(So.) 48. 1 (*on* i. 2. 7)

अनपेक्षितसत्क्रिय (anapekṣita-satkriya) *adj.* which does not expect any praise or appreciation पूजा विरचिता रम्या शंभोः ···। ततस्ताण्डवमारब्धमनपेक्षितसत्क्रियम्। शिवस्य पुरतः SkandP. i(2).11. 9.

अनपेक्षितसदृशत्व (anapekṣitasadṛśa-tva) *n.* the state of not depending on any similar thing (as a substitute) सदृशोपाद(?दा)ने तु न यतितव्यं सदृशादपि फलप्राप्तेः, कर्मणश्चाविहितसाधनविशेषस्यानपेक्षितसदृशत्वाद् येन केनचित् सिद्धेः TantrVā. 382. 20 (*on* ii. 1. 5)

अनपेक्षितसमवायिकारण (anapekṣita-samavāyikāraṇa) *adj.* which does not require an intimate or inherent cause न ह्यनपेक्षितसमवायिकारणमसमवायिकारणमारभत इति चेत्। तदेतदेकत्रापि तुल्यम् Kiraṇā. 59.7.

अनपेक्षितसंबन्ध (anapekṣita-sambandha) *adj.* not requiring any (invariable) relation or connection न चानपेक्षितसंबन्धमनुमानं भवति Kāśi. iii. 188. 20 (*on* 5(7). 87); iii. 176. 25 (*on* 5(7). 48); *m.* relation which is not needed स्वर्द्दकृशब्दो वा वीक्षणाङ्गम् ··· वीक्षणं वा — स्वर्द्दकृशब्दमुच्चारयेन्नान्यथेति प्राप्ते ब्रूमः — अनपेक्षितसंबन्धाद् वाक्यभेदप्रसङ्गतः। न युक्तोऽङ्गाङ्गिसंबन्धः ŚāstrDI. 741. 11 (*on* x. 6. 2); 794. 12 (*on* xi. 1. 1)

अनपेक्षितसंबन्धसामान्य (anapekṣita-sambandhasāmānya) *n.* general relation (i.e. other than the *kāraka*-relation) which is irrelevant लक्षणावश्यंभावे चापेक्षितकरणत्वादिविशेष एव तदाश्रयणं युक्तं न त्वनपेक्षितसंबन्धसामान्य इत्याहुः MayūMāli. 72. 1 (*on* i. 4. 6)

अनपेक्षितसाधन (anapekṣita-sādhana) *adj.* not requiring any means अविप्रकृष्टदेशादिरनपेक्षितसाधनः। दीपयेत् किं न संतानः संतानान्तरमञ्जसा NyāyVi 2. 80.

अनपेक्षितसाधर्म्यदृश् (anapekṣita-sādharmyadṛś) *f.* knowledge not requiring similarity दोषोद्भवा प्रकृत्या सा (भ्रान्तिः) वितथप्रतिभासिनी। अनपेक्षितसाधर्म्यदृगादिस्तैमिरादिवत् PramāVār. 3. 363.

अनपेक्षितस्तुति (anapekṣita-stuti) *f.* unnecessary praise अवकानां तु ··· अद्भिः संबन्धानभिधानेऽपि अत्राविधानादनपेक्षितस्तुत्यप्रतीतेः ··· अद्भिः संबन्धो भाष्यकृता कथितः NyāySu.(So.) 80. 7 (*on* i. 2. 23)

अनपेक्षितस्मृति (anapekṣita-smṛti) *adj.* remembrance of which is not needed न हि चिरध्वस्तस्यानपेक्षितस्मृतेः संकेतग्रहस्यास्ति कश्चिदुपयोगः TātpaṬ.(Vā.) 469. 22 (*on* ii. 2. 57)

अनपेक्षितस्वर्ग (anapekṣita-svarga) *m.* heaven which is not desired नापि मुमुक्षुणानपेक्षितस्वर्गे यागादिकं तत्साधनतया नानुभूयते NyāyVārPari. 37. 11.

अनपेक्षितहेतु (anapekṣita-hetu) *adj.* not requiring any cause संतापसंततिमहाव्यसनाय तस्यामासक्तमेतदनपेक्षितहेतु चेतः MālaMā. 1. 224 (comm. अनपेक्षितनिमित्तम्), *m.* unnecessary cause न च शूर्पसंभवेऽनुकल्पत्वेनान्वयः शक्यः ··· अनपेक्षितहेतुपरत्वकल्पने प्रामाण्याभावेन ··· गौरवात् MīmāKau. iii(1). 53. 12 (*on* i. 2.27); अपेक्षितप्राशस्त्यपरत्वे संभवति नानपेक्षितहेतुपरत्वाङ्गीकारो युक्तः BhāṭṭDI. i. 28. 16 (*on* i. 2. 3)

अनपेक्षितहेत्वन्तर (anapekṣita-hetvantara) *adj.* not requiring any other cause यौवने क्रमादुपचीयमाने स्वात्मेन्द्रियमनःस्वास्थ्ये ··· हेलातो भावयुक्तो भावते(?हावते?)रेति नानपेक्षितहेत्वन्तरा यौवनकृताः शरीरविकारा अपि प्राधान्येन वक्त्रगात्रगता गुणा इव AbhinBhā. iii. 151. 13 (*on* 22. 2)

अनपेक्षितहेत्वन्तरप्रवृत्ति (anapekṣita-hetvantarapravṛtti) *adj.* not requiring the operation of another cause बीजादीनां हि क्षणपरंपरापरिणामेन तादृशः क्षणः संजायते। यतोऽनपेक्षितहेत्वन्तरप्रवृत्तेरनन्तरमङ्कुरं प्रादुर्भवति PrakaPañ. 368. 21.

अनपेक्षितांश (anapekṣitāṁśa) *m.* unwanted portion or part ऋत्विजोऽश्वमेधादिष्वनेकपशुप्रभवहविःशेषमध्येऽनपेक्षितांशं विहायापेक्षितांशं भक्षयन्ति ŚivārkaMaDI. i. 470. 15 (*on* i. 3. 32)

अनपेक्षिताक्षव्यापार (anapekṣitākṣavyāpāra) *adj.* independent of the functioning of the visual sense-organ ये त्वनपेक्षिताक्षव्यापारा एव गौरयमित्यादिस्मरणविकल्पाः तेऽस्माभिरपि स्मृतिमात्रहेतुत्वान्न प्रत्यक्षतयेष्यन्ते Kāśi. i. 255. 20 (*on* 4. 124)

अनपेक्षिताख्यात (anapekṣitākhyāta) *adj.* not requiring a finite verb-form वाक्यं दशधा। एकाख्यातम्, अनेकाख्यातम् ··· अनपेक्षिताख्यातमिति KavyMI. 23. 11; अनपेक्षिताख्यातम् — 'कियन्मात्रं जलं विप्र जानुदघ्नं नराधिप। तथापीयमवस्था ते न सर्वत्र भवादृशाः' KāvyMI. 24. 24.

अनपेक्षिताङ्गाङ्गिभाव (anapekṣitāṅgāṅgibhāva) *m.* unrequired subordinate-principal relationship सतिसप्तम्यर्थलक्षणया कालिकसंबन्धेनोपलक्षणार्थत्वोपपत्तौ नावश्यं करणत्वलक्षणयानपेक्षिताङ्गाङ्गिभावपरत्वं युक्तमाश्रयितुम् MīmāKau. ii. 240. 16 (*on* iii. 2. 10)

अनपेक्षितात्मकार्य (anapekṣitātmakārya) *adj.* disregarding one's own interest मन्दयितुं वियद्दयति पुरुहूतधनुर्विनैव फलवाञ्छाम्। अनपेक्षितात्मकार्यः परहितकरणग्रहः सतां सहजः KuṭṭaMa. 1032 (comm. अनभिलषितस्वार्थकृत्यः निष्कामः इति यावत्)

अनपेक्षितात्मशक्तिप्रतिपक्ष (anapekṣitātmaśakti-pratipakṣa) *m.* opponent not considering his own strength (out of vanity) अनपेक्षितात्मशक्तिप्रतिपक्षे रक्षसां पक्षे। व्यवसितमिदमेतस्य क्षेमाय न KamVa. 5. 5.

अनपेक्षितानुमान (anapekṣitānumāna) *n.* inference of that which is not desired (to be proved) स्वकारणाधीनतृतीयलिङ्गपरामर्शबलेनानपेक्षितानुमानदर्शनात् TattvCin. ii(1). 428. 1.

अनपेक्षितानुमिति (anapekṣitānumiti) *f.* inference of that which is not desired (to be proved) तत्र पक्षान्यत्वं सिसाधयिषितसाध्यान्वयं यदि तदानपेक्षितानुमितिर्न स्यात् TattvCin. ii(2). 23. 3.

अनपेक्षितानेकार्थविधि (anapekṣitānekārtha-vidhi) *m.* injunction having many unrequired meanings सर्वत्रैवाकाङ्क्षापूर्वकः संबन्धो भवत्याज्यभागौ च प्रज्ञाताग्नीषोमदेवत्यौ तदभिधानसमर्थमन्त्राकाङ्क्षित्वात् अयत्नेन मन्त्रान् गृह्णीत, लक्ष्यं ··· कर्मणोऽज्ञातदेवतत्वान्न मन्त्रापेक्षा, ततश्च मन्त्रतद्विशेषद्वितादि-

कल्पनादनपेक्षितानेकार्थविधिप्रसङ्गः TantrVā. 467. 12 (*on* ii. 2. 3)

अनपेक्षितान्तर्गतावयवपौर्वापर्य (anapekṣitāntargatāvayavapaurvāparya) *adj.* not depending on the sequential order of the internal constituent rules वक्ष्यमाणत्रिपादीलक्षणात् समुदायाच्च पूर्वं तत्र स एव समुदायः सपादसप्ताध्याय्यपेक्षालब्धपरव्यपदेशोऽनपेक्षितान्तर्गतावयवपौर्वापर्योऽसिद्धो भवति Pradī. vii. 78. 12 (*on* viii. 2. 1)

अनपेक्षितान्यपदार्थ (anapekṣitānyapadārtha) *adj.* not depending on the meaning ('possession') which is denoted by the element outside (the constituents of construction) अनपेक्षितान्यपदार्थे स्वपदार्थे कर्मधारयं कृत्वा मत्वर्थीयोऽर्थान्तरे विधास्यते Pradī. ii. 409B. 10 (*on* ii. 1. 68) (Uddyota अन्यपदार्थरूपे मत्वर्थे इत्यर्थः); अनपेक्षितान्यपदार्थस्वपदार्थमात्रविवक्षायां भवतु कर्मधारयः Pradī. ii. 410A. 26 (*on* ii. 1. 68)

अनपेक्षितान्वय (anapekṣitānvaya) *adj.* not depending on the positive concomitance अनपेक्षितान्वयस्यैव शब्दस्यार्थप्रत्यायनसामर्थ्यान्नानुमानत्वम् NyāyRa. 429. 14 (*on* 5(5). 95)

अनपेक्षितापत्यप्रीति (anapekṣitāpatyapriti) *adj.* not caring for the affection for one's own child यदि ··· अनपेक्षितापत्यप्रीतिरेनाममुष्मै प्रयच्छामि ततो नियतमेषा ··· जीवितं मुञ्चति TilaMañ. 327. 13.

अनपेक्षिताप्रसिद्धद्रव्यान्तर (anapekṣitāprasiddha-dravyāntara) *n.* another substance which is not required and notknown न त्वनपेक्षिताप्रसिद्धद्रव्यान्तरसंयोगाभ्युपगमेन तस्यासमवायिकारणत्वाश्रयणं कारणान्तरानुपलब्धेः ĀtmaSi. 15. 16.

अनपेक्षिताभिधान (anapekṣitābhidhāna) *n.* statement of what is not required शिष्याकाङ्क्षाक्रमेण हि शास्त्रं प्रवृत्तम् । अनपेक्षिताभिधानेऽनवधेयत्वप्रसङ्गात् NyāyVārPari. 62. 1.

अनपेक्षिताभिधाना (anapekṣitābhidhānā) *adj.* (*f.*) conveying what is not required (in the situation) यथार्यान् प्रति म्लेच्छभाषा प्रतिपत्तिवन्ध्या निष्प्रयोजना वा स्यादिति यथानपेक्षिताभिधाना वाक् TattvVai. 104. 18 (*on* 2. 30)

अनपेक्षिताभेदग्रह (anapekṣitābhedagraha) *m.* cognition of the identity (of silver with the conch-shell) which is not desired अस्मन्नये अपेक्षिताभेदग्रहस्यानपेक्षिताभेदग्रहसाहचर्यनियमवत् तथापि नये अपेक्षितानपेक्षितभेदाग्रहस्य युगनद्धवाहित्वात् Kiraṇā. 268. 18.

अनपेक्षिताभेदाग्रह (anapekṣitābhedāgraha) *m.* non-cognition of the identity (of silver with the conch-shell) which is not required नेदं रजतमित्यनपेक्षिताभेदाग्रहो नञर्थः Kiraṇā. 268. 24; भेदाग्रहस्तावत्तत्र कण्ठगतैरपि प्राणैरपरिहेयः । तथाप्यनपेक्षिताभेदाग्रहान्न निवर्तते Kiraṇā. 269. 4.

अनपेक्षितार्थ (anapekṣitārtha) *adj.* **A1** not depending on (the existence of) the object अतोऽनपेक्षितार्थज्ञानजननस्वभावत्वादर्थासंस्पर्शिनः शब्दाः TātpaṬ.(U.) 60. 9 (*on* 2. 61); स्मरणं तु निर्दग्धपित्रादिविषयमनपेक्षितार्थमेव जायमानं दृष्टम् NyāyMañ. i. 21. 24; इतरथा त्वनपेक्षितार्था एवासंनिहितरजतादिविभ्रमा भवेयुः Kāśi. i. 121. 10 (*on* 2. 115); **A11** concerning the objects which are not desired अग्निरिव प्रदीप्तः । भावी सुतः स च भविष्यति तावकीनः स्वप्नाः सतां न हि भवन्त्यनपेक्षितार्थाः NemiNir. 3. 43; **B** not depending on (the recollection of) the object किमिदानीं वाक्यमनपेक्षितार्थमेव Kāśi. ii. 74. 20 (*on* 5(2). 139); *m.* unrequired thing अपूर्वनिषेधपक्षे त्वनपेक्षितार्थवचनमपूर्वान्तरकल्पनाक्लेशश्चेति दोषद्वयम् VīraMī. (Saṁskāra.) 696. 21 = BālamBha. i. 173. 21 (*on* 1. 52)

अनपेक्षितार्थत्व (anapekṣitārtha-tva) *n.* the state of having an unwanted thing उत्तरस्य संदर्भस्य गौणत्वे तु प्रतिज्ञातार्थानुगुण्याभावेनानपेक्षितार्थत्वप्रसङ्गात् प्राणा अपि नभोवद् ब्रह्मणो विकाराः Bhām. 506. 18 (*on* ii. 4. 1); प्राप्तकालत्वार्थकत्वे तु अनपेक्षितार्थत्वमदृष्टार्थत्वं च स्यात् MayūMāli. 115. 14 (*on* ii. 1. 13); 108. 15 (*on* ii. 1. 4)

अनपेक्षितार्थवादक (anapekṣitārthavāda-ka) *adj.* not expecting any eulogistic statement त्र्यंशभावनावचनमप्यवान्तरवाक्यमनपेक्षितार्थवादकं न प्रवृत्तौ समर्थम् Kāśi. iii. 103. 26 (*on* 5(5). 6)

अनपेक्षितार्थविशेष (anapekṣitārthaviśeṣa) *adj.* not requiring any specific thing (i. e. the element in the form of a substitute) यदा 'अङ्गस्य' इति शब्दस्वरूपमनपेक्षितार्थविशेषमधिक्रियते तदा 'षष्ठी स्थानेयोगा' इत्यस्याः परिभाषाया उपस्थानं नास्ति Pradī. v. 268A. 5 (*on* vi. 4. 1)

अनपेक्षितार्थसंनिधान (anapekṣitārthasannidhāna) *adj.* not requiring the presence of a thing (i.e. grammatical operation to be applied) तत्रानपेक्षितार्थसंनिधानस्तत्तन्निमित्तरूपकार्यव्यवहार एवानेन । कार्यं तु स्वशास्त्रेणैवेति LaŚabdeŚe. i. 74. 3.

अनपेक्षितार्थान्तरपरत्व (anapekṣitārthāntarapara-tva) *n.* the state of being intended to refer to another unrequired meaning प्रतिज्ञानिगमनवाक्यमध्यगतस्य स्वाप्ययवाक्यस्यानपेक्षितार्थान्तरपरत्वेऽन्वयवैघट्यं स्फुटम् ŚrutaPra. iB. 184. 13 (*on* i. 1. 10)

अनपेक्षितावयवार्थ (anapekṣitāvayavārtha) *adj.* the meaning of which is not dependent on the elements of derivation यदि वा यथानपेक्षितावयवार्था वृक्षश्रोत्रियशक्रगोपादयः स्वसामर्थ्यनियतमर्थमाचक्षते तथा संपाता एवैते प्रथमानुरागानन्तरादयो राजपुरुषादयश्चानपेक्षितावयवार्था यथासामर्थ्यमर्थेषु निविशन्ते SaraKaṇṭhā. 662. 16; *m.* meaning not dependent on the elements of derivation (तत्राक्षमक्षं प्रतीत्योत्पद्यते इति प्रत्यक्षम्) किमनपेक्षितावयवार्थाज्ञानेनेत्याह तत्राक्षमक्षमिति Kiraṇā. 276. 8.

अनपेक्षिताविकलकारणान्तर (anapekṣitāvikalakāraṇāntara) *adj.* not depending on another strong reason अनपेक्षिताविकलकारणान्तरं भविनामुज्झन्ति भव जन्म केवलम् । अपरेऽपवर्गद निसर्गवादिनः शिखिपिच्छसंस्थितिविदास्तविदुषः HarVi. 6. 91.

अनपेक्षिताश्रमकर्मन् (anapekṣitāśramakarman) *adj.* not caring for religious duties of the orders of life संवर्तप्रभृतीनां च नग्नचर्यादियोगाद् अनपेक्षिताश्रमकर्मणामपि महायोगित्वं स्मर्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 746. 8 (*on* iii. 4. 37)

अनपेक्षिताश्रय (anapekṣitāśraya) *adj.* not depending on a substratum अदृष्टे आत्मनिष्ठत्वेन प्रयाजादिजन्यादृष्टवदनपेक्षिताश्रये व्रीह्याश्रयत्वकल्पनापेक्षया अवघात एव द्रव्यापेक्षे व्रीहिरूपद्रव्यविधिप्रतीतेः MīmāKau. iii(2). 64. 6 (*on* ii. 1. 7)

अनपेक्षिताश्रयविशेषगुणा (anapekṣitāśraya-viśeṣaguṇā) *adj.* (*f.*) having the specific qualities not depending on the supporters (i. e. inmates) विभवैः समन्तसुलभातिभरैरनपेक्षिताश्रयविशेषगुणाम् ··· ददृशुर्दशाननपुरीं हरयः RāmC. 26. 63.

अनपेक्षितासु (anapekṣitāsu) *adj.* not caring for (one's own) life रणे सैनिकेषु कतिचिन्मदारयाः । संप्रबोध्य मलयध्वजात्मजां संनिपेतुरनपेक्षितासवः ŚivLī. 10. 11.

अनपेक्षितास्थिभङ्गदोष (anapekṣitāsthibhaṅgadoṣa) *adj.* not caring for the danger of the breaking of the bones (स्त्रीपुंसौ) रागान्धत्वादनपेक्षितास्थिभङ्गदोषौ परिष्वजमानौ परस्परमनुप्रविशत इव JayaMa. 101. 9 (*on* 2. 2)

अनपेक्षितास्मदवस्थ (anapekṣitāsmadavastha) *adj.* not caring for our condition नूनमस्यायमभिनवजीमूतजलबिन्दुवाहिनः प्रभञ्जनस्यानपेक्षितास्मदवस्थो व्यापारः MālaMā. 9. 275.

अनपेक्षितेतरेतर (anapekṣitetaretara) *adj.* not depending on each other तस्यापि नानपेक्षितेतरेतरा वर्णा ध्वनयो वा तमवद्योतयन्ति SphoṭSi. 91. 4.

अनपेक्षितोपदेश्यत्व (anapekṣitopadeśya-tva) *n.* the state of being an object not required for instruction तादृशमुपदेश्यत्वं प्रतिज्ञावाक्येन, प्रष्टव्यत्वोक्त्या चार्थसिद्धमित्यनपेक्षितोपदेश्यत्वकथनादप्यपेक्षितं प्रश्नासितृत्वमेव वाच्यमिति युक्तम् ŚrutaPra. iA. 187. 6 (*on* i. 1. 1)

अनपेक्षितोपादानान्तर (anapekṣitopādānāntara) *adj.* not depending on any other material cause निरुपादानमर्थजातं प्रकाशयेद् इति । निरुपादानमिति अनपेक्षितोपादानान्तरं स्वयमुपादानं भूत्वेत्यर्थः BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 29. 12 (*on* ii. 1. 18)

अनपेक्षितोपायान्तर (anapekṣitopāyāntara) *adj.* not depending on any other means सर्वस्यानपेक्षितोपायान्तरो मनोमात्रनिबन्धनः प्रसज्जन् सर्वबोधः केनाप्रवर्तयितुं शक्यते Kāśi. i. 122. 12 (*on* 2. 115)

अनपेक्षित्व (anapekṣi-tva) *n.* the state of not being dependent (on something else) दहने चानपेक्षित्वमश्म्यादेः Bṛha. 141. 8 (*on* i. 1. 5)

अनपेक्षिन् (an-apekṣin) *adj.* [*f.* -ṇī] **I** not caring for, indifferent to मन्त्रिषु न्यस्तकार्यं च मन्त्रिणामनवेक्षकम् (v. l. अनपेक्षिणम्) ।··· हरीश्वरमुपागम्य हनुमान्वाक्यमब्रवीत् Rāmā. iv. 28. 5; क्षयी रोगी ··· मानापमानयोरनपेक्षी द्रव्यैरप्यर्थहार्यो विलज्ज इत्यगम्याः KāmSū. 310. 25 (6. 1); मुमुक्षुः प्रतिकारे च विपाके चानपेक्षिणः । पञ्चभिः कर्मभिः सत्त्वाचार्यकल्पा जिनात्मजाः MaYānaSū. 163. 22 (19. 21); तत्र तु मदनानपेक्षी विकारो भावः येनाकामयमानापि तरुणी कामयमानेव लक्ष्यते AbhinBhā. iii. 151. 9 (*on* 22. 3); **II** not depending on, independent (स्वभावोऽयम्) एतावत्तु स्यात् – कुतोऽयं स्वभाव इति । निर्हेतुकत्वेऽनपेक्षिणो नियमाभावेनातिप्रसङ्गात् PramāVāSvopVṛ. 55. 18; लौकिकी प्रतिमा यद्वत्प्रत्यक्षाद्यनपेक्षिणी । न निश्चयाय पर्याप्ता ŚlokaVār. 4. 32 (143. 1) (comm. प्रतिमा ··· प्रत्यक्षादिकमनपेक्ष्य स्वातन्त्र्येणार्थमनिश्चाययन्ती); निष्क्रियस्य स्वसङ्गस्य चिन्मात्रस्यात्मनः खलु । स्वतो न व्यवहारोऽयं संभवत्यनपेक्षिणः SarvaSiSaṁ. 12. 41.

अनपेक्षोपायभावोपगम (anapekṣopāyabhāvopagama) *m.* acceptance of independent expediency अनपेक्षोपायभावोपगमात् प्रत्येकमेकैककरणोपकारसंपादकत्वात् विकल्पः समिदादीनां स्यात् PrakaPañ. 475.4.

अनपेक्ष्य (an-apekṣya) *ger.* 1 not having depended on, not being connected with 2 not having desired, not having expected 3 not having regarded, having disregarded, not having cared for, having become indifferent to 4 not having required or needed 5 not having concern for, not having any consideration for 6 not having intended 1 not having depended on, not being connected with प्रवृत्तिर्हुभयत्रानपेक्ष्य Vār. 14 *on* P. iii. 1.26; प्रवृत्तिर्हुभयत्रानपेक्ष्यैव किंचिद्भवति देवदत्ते चादित्ये च MahāBh. ii. 35.25 (*on* iii. 1.26); एकेनापि तत्रापच्छेदः क्रियतेऽनपेक्ष्यापरमपरेणापि ŚābaBh. 1475.20 (*on* vi. 5.50); नानपेक्ष्य प्रतियोगिनं भेदः प्रतीयते BrahmSi. 49.20; यो दिवा प्रैति, स रश्मीनपेक्ष्योर्ध्वमाक्रमते, यस्तु रात्रौ सोऽनपेक्ष्यैवेति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 816.9 (*on* iv. 2.19); कर्मसंन्यासात् कर्मयोगः विशिष्यते इति ज्ञानमनपेक्ष्य GītāBh.(Śaṅ.) 160.6 (*on* 5.5); तत्रापि क्त्वावशेन विधिप्रतिषेधावनपेक्ष्य क्रियामात्राक्षेपाद् विधित्वमाश्रितम् TantrVā. 22.4 (*on* i. 2.7); नियोगस्यापि मानत्वं नानपेक्ष्य प्रमामिमाम्। पश्येदात्मानमित्यादि वाक्यम् BṛĀraUBhVā. i. 4.875 = TaiUBhāVā 167.19 (2); अन्यस्य विभ्रमकरी पुरुषस्य शक्तिराकारमन्यमनपेक्ष्य मनीषिता चेत्। वाच्या Saṁkṣ. Śā. 3.92 (ii. 202.4); 3.188 (ii. 261.19); तत्त्वान्तरे हि सादृश्ये गामनपेक्ष्यापि गवयं सदृशमिति जानीयुः Kāśi. iii. 143.23 (*on* 5(6).17); प्रत्यक्षं लक्षणमनपेक्ष्यैव लौकिका मन्यन्ते NyāyRa. 207.12 (*on* 4.254); रागालसिस्तु सा या स्यादनपेक्ष्यैव रूपकम् SaṁgīRa. ii. 192.2 (3.190); द्वितीये पूर्वप्रकृतमथशब्दमपेक्ष्य किं निरन्तरानन्तर्यार्थत्वपक्षादानन्तर्यं ब्रूयाद् द्वितीयोऽथशब्दोऽधिकारार्थत्वपक्षस्य, उतानपेक्ष्यैव VedāntKa. 26.9 (*on* i. 1.1); धर्मविशेषाणां धर्म्यन्तरमनपेक्ष्यैव स्वस्मिन्नन्यतादात्म्याध्यासविरोधित्वात् ŚatDū. 92.3; ज्ञानस्य… संयोगमनपेक्ष्य विषयविषयिभावेन प्रकाशकत्वम् NyāySiA.245.27; न च परस्पराश्रयप्रसङ्गः। परानानपेक्ष्य प्रभेदशालिनो वस्तुनो ग्रहणे सति धर्मभेदभानसंभवात् SarvaDaSaṁ. 5.50; क्रियार्थेन पदेन समाम्नायः समुच्चारणं नानपेक्ष्य पदार्थान् पार्थगर्थ्येन वाक्यार्थम्। … अर्थस्य पदार्थस्य तन्निमित्तत्वात् YuktiSneha. 160.11 (*on* i. 1.1); विषयावच्छेदमनपेक्ष्य स्वत एव सर्पज्ञानस्यासर्पज्ञानाद्व्यावृत्तेः Nyāyāmṛ. 182A.5; तत्त्वमनपेक्ष्यारोपितविषयतया मनःसंकल्पप्रवाहरूपं ध्यानं किं वा परोक्षफलं ज्ञानान्तरम् Nyāyāmṛ. 626A.6; फलोपायसिद्ध्यर्थायत्नान्मध्ये उपायसिद्धिमनपेक्ष्यापि साक्षात् फलस्यैव लाभोऽपि प्रहर्षणम् Kuval. 131(1); अर्थवादवाक्य इव स्तुतिमनपेक्ष्यैव विधिसिद्धेः इमां स्पृष्ट्वोद्गायेत् UpaParā. 8.21; करणानि तदूर्ध्वगतेस्ते ताननपेक्ष्य कथं फललाभः NayaMañ. IV. ii. 10.19; विध्यन्तरस्यासिद्धवद्भावमनपेक्ष्यैव नियमसद्भावादिति चेन्नैवम् ŚivārkaMaDī. i. 62.6 (*on* i. 1.1); i. 161.18 (*on* i. 1.3); स्वेनैवार्थेन नित्यं प्रमाणान्तरमनपेक्ष्य मन्त्राणां संयोगात् MīmāKau. ii. 227.8 (*on* iii. 2.1); भारतादीनां तु सजातीयोच्चारणमनपेक्ष्यैवोच्चारणमिति तेषां पौरुषेयत्वम् VedāntPari. 232.2; SiddhāSi. i. 14.15; व्रीहिशास्त्रस्यावहननशास्त्रमनपेक्ष्य स्वसाध्यप्रतिपादकतया … शास्त्रभेदहेतोः … सद्भावाच्छास्त्रभेदस्य हेतुत्वं संभवति MayūMāli. 182.20 (*on* iii. 1.1); 526.1 (*on* vii. 1.1); प्रमातारमनपेक्ष्य स्वप्रकाशस्य दीपस्येव घटप्रकाशत्वादर्शनात् Bhāsk. i. 104.20 (*on* i. 2.7); i. 63.25 (*on* i. 1.3); 2 not having desired, not having expected यथानपेक्ष्याग्र्यमपीप्सितं सुखं प्रबाधते दुःखमुपेतमण्वपि। तथानपेक्ष्यात्मनि दुःखमागतं न विद्यते किंचन कस्यचित्सुखम् Saund. 9.41; अयं किंचिदनपेक्ष्य करोति तद्वदन्यत्रापि प्रसङ्गः। अथायं सर्वमनपेक्ष्य करोति एवमपि पुरुषकर्माफलं भवेत् NyāyVār. 465.13 (*on* iv. 1.21); सत्कारमैत्र्यवनभैषजसंश्रयादीन् वक्तानपेक्ष्य … श्रोता(? त्रा)त्मनोरुपचिनोति फलम् VarāṅgaC. 1.11; सुहृत् इति प्रत्युपकारमनपेक्ष्य उपकर्ता GītāBh.(Śaṅ.) 189.12 (*on* 6.9); अनपेक्ष्य तत्फलपरित्यजनं परमात्मनिश्चयफलं तदिति SaṁkṣeŚā. 3.354 (ii. 347.5); अनपेक्ष्य फलं वेदसिद्धेत्येपेष्यते यदि। त्रिवृत्कृतिः श्रुता VedāntKa. 105.7 (*on* i. 1.5); 3 not having regarded, having disregarded, not having cared for, having become indifferent to अनपेक्ष्य गुणान् यत्र …। कुर्वीत धनलोभेन पतिं सापत्नकेष्वपि। तत्र युक्तगुणम् … अर्थिनम् … कन्या न प्रतिलोभयेत् KāmSū. 225.5 (3.4); भयशीतोष्णवर्षाण्यनपेक्ष्य तदभिगमनम् KāmSū. 320.2 (6.2); तदानपेक्ष्य स्वशरीरमार्दवं तपो महत् सा चरितुं प्रचक्रमे KumāSaṁ. 5.18; स्वार्थमनपेक्ष्य परदुःखप्रहाणेच्छा कारुण्यम् PadārthaSaṁ. 261.12; कालेन गोचरगतानपेक्ष्य भक्षान् मन्दक्रमोऽप्यजगरः समुपैति सिद्धिम् YogYā. 1.21; लघुपतनकोऽप्याहारचिन्तां उत्सृज्य कौतुकात् (v. l. कौतुकाद् आहारमनपेक्ष्य) कपोतवृन्दम् (एवा)नुगतश्चिन्तयति PañcT. 2.2(3) (186.3); अनपेक्ष्य गुणागुणौ जनः स्वरुचिं निश्चयतोऽनुधावति ŚiśuVa. 16.44; ततोऽहमनपेक्ष्यैव तत्कृतानुकृतक्रमम्। अशरीरस्य कस्यापि गतो भूतस्य वश्यताम् BṛKathāŚloSaṁ. 11.74; परस्मैपदे प्रयोक्तव्ये व्याकरणमनपेक्ष्यात्मनेपदं प्रयुक्तम् TantrVā. 199.19 (*on* i. 3.18); अनपेक्ष्य भवादृशां पुरो यल्लघुवाग्मित्वमभिव्यनक्ति मादृक् HarVi. 15.18; 22.54; 23.32; 26.49; (स्त्रियाः …पन्था देयः) अनपेक्ष्य जातिगुणभर्तृसंबन्धान् स्त्रीत्वमात्रेणैव ManuBh. i. 147.23 (*on* 2.138); i. 195.16 (*on* 2.240); यस्य च यो विहितः स तद्विवाहाभावमनपेक्ष्य प्रथमत एव यदि विहितप्रतिषिद्धेषु प्रवर्तेत ManuBh. i. 218.6 (*on* 3.24); पूजाचारिकैः पात्रापात्रमनपेक्ष्यैव प्रेक्षणमवश्यं ते दर्शयितव्याः JayaMa. 52.8 (*on* 1.4); अतुल्यकक्ष्यतामनपेक्ष्यैव समुच्चयनं समुच्चय इति सामान्येन व्युत्पत्तिः करणीया Kāvyānu.(He.) 342.15; स्निग्धश्च जनः स्वसत्तामनपेक्ष्य पुत्रादिदुःखनिवृत्त्यर्थं प्रवर्तमानो दृश्यते ŚrutaPra. iB. 96.19 (*on* i. 1.1); सहसैव शरीरमनपेक्ष्य कार्ये प्रवृत्तिः साहसं सहसा जातम् NāṭaLaRaK. 954; जात्यादिमहत्त्वमनपेक्ष्यातिमन्दैरप्यमायया संश्लेषभाक्त्वं सुशीलत्वम् VedāntRaMañ. 1.4 (44.23); अर्घ्यमर्घ्यमितिवादिनं नृपं सोऽनपेक्ष्य भरताग्रजो यतः। क्षत्रकोपदहनार्चिषं ततः संदधे दृशमुदग्रतारकाम् SāhiDa. 147.8; अनपेक्ष्य पुरातनोपकारानुपकारेषु समुद्यमः परेषाम् Nalābhyu. 2.24; अनुबन्धाद्यनपेक्ष्य दण्डनमिह लोके यशोनाशनम् मृतस्य च कीर्तिनाशनं परलोके ManvaMu. 312.15 (*on* 8.127); 384.1 (*on* 9.113); प्रायः परोपकृतये कृतिनोऽनपेक्ष्य स्वार्थं विपत्कवलिता अपि संघटन्ते KaṁVa. 3.10; PadyaVe. 553; उपक्रमाधिकरणे उपक्रमप्राबल्यमनपेक्ष्य न्यायान्तरेण स्वराणां वेदधर्मत्वनिर्णय इत्युक्तम् UpaParā. 12.4; भगवान् सूत्रकारो बादरायणः … मङ्गलमनपेक्ष्य शास्त्रारम्भे प्रवृत्तः ŚivārkaMaDī. i. 23.6 (*on* i. 1.1); (कन्या) अनपेक्ष्य गुणसमूहम् …। पतिमाचरति KandaCū. iii. 4.39; अभिगमनं च विरचयेदनपेक्ष्यैवातपप्रभृति KandaCū. vi. 2.28; तृणीकृत्य जीवितानि … मनागप्यनपेक्ष्य जयश्रियमनुपतन्तीमिव मित्रवरूथिनीम् …अप्रतिभटाः …साफल्यमनैषुः NīlaVi. 18.19; 4 not having required or needed अयोनिजमनपेक्ष्य शुक्रशोणितं देवर्षीणां शरीरं धर्मविशेषसहितेभ्योऽणुभ्यो जायते PadārthaSaṁ. 27.23; किंचिदनपेक्ष्यैवापूर्वसंबन्धं स्वरूपेणैव कारणेन संबध्यते ŚābaBh. 1642.12 (ix. 1.2); न प्रयोजनमन्तरा(v. l. °मनपेक्ष्य) चाणक्यः स्वप्नेऽपि चेष्टते MudrāRā. 3.19(15); रूपमप्रतिविधानमनोज्ञं प्रेम कार्यमनपेक्ष्य विकासि। चाटु चाकृतकसंभ्रममासां कार्मणत्वमगमन् रमणेषु ŚiśuVa. 10.37; SaraKaṇṭhā. 487.18; न ह्यविद्या प्रयोजनमनपेक्ष्य प्रवर्तते BrahmSi. 10.19; अथ समवायः स्वयं संबन्धरूपत्वादनपेक्ष्यैवापरं संबन्धं संबध्येत, संयोगोऽपि तर्हि स्वयं संबन्धरूपत्वादनपेक्ष्यैवापरं समवायं संबध्येत BrahmSūBh.(Śaṅ.) 320.18 (*on* ii. 1.18); 330.13 (*on* ii. 1.24); न केवला शक्तिः कार्यमारभते अनपेक्ष्य अन्यानि निमित्तानि BrahmSūBh.(Śaṅ.) 839.8 (*on* iv. 3.14); नूनं प्रयोजनमनपेक्ष्यैव क्रोधवशादुक्तवान् पिता KāṭhUBh. 105.6 (*on* 1.5); कर्म … नियतनिमित्तविशेषापेक्षं कर्तुः फलं जनयिष्यतीति न युक्तमनपेक्ष्यान्यदात्मनः प्रयोक्तृ KenUVāBh. 87.11 (*on* 3.1-12); ऊर्णनाभिः लूताकीटः किंचित्कारणान्तरमनपेक्ष्य स्वयमेव सृजते MuṇḍUBh. 310.17 (*on* i. 1.7); तस्य (हरिकेशस्य) सखी प्रयोजनमनपेक्ष्योपकारिणीत्यर्थः LalitāTriBh. 292.19 (*on* 23); देवा महर्षयः बाह्यसाधनमनपेक्ष्य विचित्राणि कार्याणि वितन्वते BrahmSūBh.(Bhā.) 104.15 (*on* ii. 1.25); उद्देश्या ह्यन्योऽन्यमनपेक्ष्य क्रियां वशीकुर्वन्तो युक्तं यन्मिथो न संबध्यन्ते NyāyRa. 501.9 (*on* 5(10).13); 914.13 (*on* 7.247); अतो विशेषमनपेक्ष्य सामान्येन कारणपदमेवेह निर्दिष्टम् AlaṅkāSa. 125.4; न ह्यालोकमनपेक्ष्य जलगतं वस्तु द्रष्टुं शक्यम्, तमसि तद्दर्शनाभावात् ŚrutaPra. ii. 430.13 (*on* iii. 2.6); स (अश्वबलीवर्दादिः) यथा सारथिना मार्गस्याचरणे प्रेरितः पुनः पुनः सारथिप्रयत्नमनपेक्ष्य स्वयमेव रथशकटादिकं पुरोवर्तिग्रामं नयति JīvanVi. 126.6; देवाः पितरः ऋषयो नागाद्या बाह्यसाधनमनपेक्ष्य संकल्पमात्रेण स्वापेक्षितानि वस्तूनि … सृजन्ति VedāntKau. 167.19 (*on* ii. 1.24); कुशलपदं विवेचकत्वसारूप्यात् प्रवीणे प्रवर्तमानम् … प्रयोजनमनपेक्ष्य प्रवर्तते SarvaDaSaṁ. 15.431; किमसौ प्रयोजनमपेक्ष्य सृष्ट्यादिकं करोति प्रयोजनमनपेक्ष्यैव वा TattvPrakā. 91B.9 (*on* ii. 1.33); रूप्यरूपकभावः … स्फुटसादृश्यतया परसाचिव्यमनपेक्ष्यापि स्वमात्रविश्रान्तः SāhiDa. 564.11; अभिधायकत्वंवेषमनपेक्ष्य केवलमर्थप्रतिसंबन्धिशब्दमात्रादप्रमाणभूतादप्यर्थस्मरणं युज्यते TantrRaha. 35.14; यस्संबन्धान्तरमनपेक्ष्य यज्ज्ञानावच्छेदकः … स तस्य विषयः Nyāyāmṛ. 209A.9; उदाहरणगतेषु … शब्देषु परस्परविलक्षणं पदभङ्गमनपेक्ष्यानेकार्थक्रोडीकारादभङ्गश्लेषः Kuval. 65(47); सोमचमसेन केवलं ब्रह्मणे दत्तेन लौकिकोपायान्तरमनपेक्ष्य ऋत्विजामानतेरसंभवेऽपि … द्वादशशतदक्षिणाया निवृत्तिः ŚivārkaMaDī. i. 77.8 (*on* i. 1.1); i. 504.13 (*on* i. 3.42); क्षीरं कर्तारमनपेक्ष्य दधिभवनसमये दधि भवति AṇuBh. 126.21 (*on* ii. 1.24); 5 not having concern for, not having any consideration for तस्मादेवमादीनामनपेक्ष्यार्थमध्ययनमात्रादेव फलं कल्प्यम् TantrVā. 10.4 (*on* i. 2.6); समासवृत्तेरुपकार्योपकारकभावमनपेक्ष्य विशेषणविशेष्यभावरूपगुणप्राधान्याश्रयणेन प्रवृत्तेः TātpaṬ.(U.) 304.19 (*on* 5(4).2); रूढिषु च्युतं रूढिमनपेक्ष्य यौगिकार्थमात्रोपादानादन्यार्थं पदम् KāvyālaṅSū. ii. 1.11; प्रजापतिः … न पूर्वकल्पकृतानि कर्माण्यनपेक्ष्य प्राणिनः सृजति ManuBh. i. 22.14 (*on* 1.28); i. 202.23 (*on* 3.1); अनपेक्ष्य स्वशक्तिं यदर्थेक्षयकरं च यत्।… कर्म तामसमीरितम् GaṇeP. ii. 148.16; द्रव्यस्य क्रतुसंबन्धमनपेक्ष्यैव पुरुषे फलवत्त्वात् TantrRa. 27.7; शब्दहेतुकार्थान्तरन्यासप्रभृतयः … वाच्यालंकारमध्ये वस्तुस्थितिः

-मनपेक्ष्यैव लक्षिताः KāvyPra. 768.3; Kāvyānu.(He.) 351.12; (विज्ञानम्) पूर्वोक्तसमस्तपरद्रव्यमनपेक्ष्य केवलाच्छुद्धबुद्धैकस्वभावात्परमात्मनः सकाशात्समुत्पद्यते TātpaVṛ 76.18 (on 1.58); तच्च (अविज्ञातार्थम्) त्रिविधम् ।... रूढिमनपेक्ष्य योगापेक्षया प्रवृत्तम् TārkiRa. 335.10: नापि विरुद्धविशेषणान्यनपेक्ष्याद्वयबोधकता तेन (प्रधानेन) तदाहृतिरिष्यते NayaMañ. III. iii. 6.12; वाक्यविरचना ... अर्थोपलम्भमनपेक्ष्य वर्णावलिज्ञानमात्रेण न संभवति ŚivārkaMaDī. i. 154.20 (on i. 1.3); i. 435.26 (on i. 3.13): अनपेक्ष्यैव च समयान् ... विबुधः ।-- सेवेतार्थादिकान् वर्गान् KandaCū. i. 2.3; स तादृश एव प्राचीनसुकृतसंपदासादितविवेकादिः प्रथममेवानुपयोगादनपेक्ष्य धर्मजिज्ञासां ब्रह्मजिज्ञासामेवारभते SiddhāSi. i. 5.27; यत्राधिष्ठानमनपेक्ष्य स्वयमेव शुद्धं साकारं ब्रह्माविर्भवति AṇuBh. 213.1 (on iii. 3.3); स्वप्रयोजनमनपेक्ष्य परदुःखनिराचिकीर्षा दया परदुःखदुःखित्वं वा YatīndraDī. 61.3; यत्तु जितचित्तानामत्र स्तोकं स्वातन्त्र्यं वर्तते तदनपेक्ष्यैवमुक्तम् Bhāsk. i. 338.20 (on i. 6.10); यत्र पुरुषे एकाग्रता तत्र देशादिविशेषमनपेक्ष्य सिद्धिरित्यर्थः BālamBha. i. 12.9 (on 1.8); अनपेक्ष्य चरित्रमङ्गनानाम् ... । अनुरागमकृत्रिमं वहन्तीम् ... । काञ्चीपुरीमधिवसन् VasaTi. 47.9; 6 not having intended स्वरूपप्रकाशनमनपेक्ष्य मात्रचः प्रयोगः Bhāsk. i. 138.13 (on i. 3.6)

अनपेक्ष्य (an-apekṣya) *adj.* [*f.* -ā] 1 not to be cared for, to be disregarded श्रुत्यनुसारिण्यः स्मृतयः प्रमाणम्, अनपेक्ष्या इतराः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 284.8 (on ii. 1.1); BṛĀraUBh. 577.2 (on iv. 3.22); अत्यन्तमनपेक्ष्यं वैशेषिकमतं श्रेयस्कामैः BrahmSūBh.(Bhā.) 116.15 (on ii. 2.17); प्रत्यक्षश्रुतिविरुद्धं स्मृतिवचनमनपेक्ष्यम् — अनादरणीयम् ŚrutaPra. ii. 206.11 (on ii. 1.1); मीमांसा चानपेक्ष्या TattvMu. 4.108; श्रुतिविरोधे स्मृतिवाक्यमनपेक्ष्यमप्रमाणमनादरणीयम् ManvaMu. 35.30 (on 2.13); अनपेक्ष्यम् इति पाठे अनादरणीयमित्यर्थः MīmāKau. i. 6.11 (on i. 3.1); स्मृतिपादे ... प्रत्यक्षश्रुतिविरुद्धस्मृतिप्रामाण्यमनपेक्ष्यमिति व्यवस्थाप्यते VīraMi. 10.19 (on 1.3); मूलभूतवेदरहितं स्मृत्यादिकं धर्मप्रमाणत्वेनानपेक्ष्यम् MayūMāli. 21.12 (on i. 3.1); 2 not to be depended on सहकारिणो ह्यकिंचित्करा अनपेक्ष्याः किंचित्कराश्चेयत्तैः क्रियते तदेव कार्यसाधनं स्यात् ŚāstrDī. 143.19 (on i. 1.6); 3 not to be expected नामक्षेराश्यादिकमानुकूल्यं मन्त्रेषु सप्तस्वनपेक्ष्यमेषु ĪśānŚiPa. i. 4.24.

अनपेक्ष्यता (anapekṣya-tā) *f.* the state of being one which is not fit to be considered (as basis for something else) नापेक्ष्य कर्माभावो वक्तव्यः । पूर्वकर्मणः सत्त्वात् । न च वाच्यं तस्यापि भगवन्निमित्तत्वेनानपेक्ष्यतेति TattvPrakā. 92B.2 (on ii. 1.36)

अनपेक्ष्यत्व (anapekṣya-tva) *n.* the state of being what is not fit to be expected or desired न च वृक्षाश्रयं बहुत्वं वहाश्रयं वा वृक्षत्वं वनशब्दप्रवृत्तिनिमित्तमित्यैकार्थ्यं शङ्क्यम् ।...एकदेशावच्छेदस्य चापेक्षायाम् उक्तस्यानपेक्ष्यत्वात् SiddhāSi. i. 28.18; एतेनात्रैव संगतोऽपि धर्मविचारः पृथक् क्रियते, बाहुल्यादिति प्रत्युक्तम् । जैमिनीयविचारस्य विरोधेनानपेक्ष्यत्वात् SiddhāSi. i. 40.3.

अनपेक्ष्यप्रकारत्व (anapekṣyaprakāra-tva) *n.* the state of not having requirement for any mode or procedure तद्रूद्रावेन संबन्धो धर्माणामेव चेद्भवेत् । अनपेक्ष्यप्रकारत्वात्तदा बाधो न सिध्यति PrakaPañ. 493.21.

अनपेक्ष्यमाणत्व (anapekṣyamāṇa-tva) *n.* the state of not being considered or expected 'मृताः स्युः साक्षिणो यत्र ... । तदप्यनर्थं लिखितं न चेदाधिः स्थिराश्रयः' आश्रयो भुक्तिरप्रमाणतयानपेक्ष्यमाणत्वात् Aparā. 692.22 (on 2.92)

अनपेक्ष्यरूढिक (anapekṣyarūḍhi-ka) *adj.* in respect of which conventional meaning or usage is not fit to be considered (i. e. not requiring convention) किंचित्पदमनपेक्ष्यरूढिकम्, यथा 'सिंहादवाप द्विपदं नृसिंहः' इत्यादौ AlaṅkāŚe. 3.1c (10)

अनपेत (án-apeta) *adj.* [*f.*-ā] 1 not discontinuous, not lost, still existing, continuous, persistent य॒त्र धारा॒ अन॑पेता॒ मधो॑र्घृ॒तस्य॑ च॒ याः TaiS. V. vii. 7.3; VājaS. 18.65; ŚatBr. IX. v. 1.50; अनपेतं हि कारणम् ŚāṅkhāŚS. ii. 14.8; अस्यां च सत्तायामैश्वर्यमनपेतम् ParāTri. 133.11; 'सुश्रोणि' इत्यामन्त्रणम् — अशोभनमायात्मकतायामपि अनपेतं शुद्धचिन्मयं यदेतत् श्रोण्यां हृदयं योनिरूपमुक्तम् ParāTri. 221.6; येषां पुनः स्वाभाविकी शक्तिरनपेता तेषामधिकारो भवत्येव PrakaPañ. 483.7; अनपेतश्चाधिकारो यावदुपसंहरणीयाङ्गसंपाद्यतामेव तदानीमवगमयति PrakaPañ. 483.17; नो खल्वेकस्यापेतं नीलमन्यस्यानपेतम् NyāyMa. 285.8; न च अनपेतमपि सामानाधिकरण्यं क्रियान्वये वाक्यार्थप्रतीत्यनुपयोगि जातमित्ययं दोषः PūrvottaVāNaMā. 136.17; 2 not deviating, not moving away, not different, not leaving, faithful तेन बृहतीभ्योऽनपेतं भवतीत्यनपेतं भवतीति NidāSū. 61.1 (3.12); वेदा यस्माच्च (द्रोणात्) चत्वारः सर्वास्त्राणि च केशव । अनपेतानि वै शश्वद्वैवादौ प्रजापतेः MahāBhā. xi. 23.32; देवः पिण्डोऽनपेताद भर्तव्यौ वृद्धदुर्बलौ MahāBhā. xii. 60.34; धर्मपथ्यर्थन्यायादनपेते P. iv. 4.92 = JaineVyā. iii. 3.198; पथ्यं पथोऽनपेतं यत् CaraS. i. 25.45 (1941 Ed.); पथ्यर्थन्यायाचारादनपेते CāndraVyā. iii. 4.94; धर्मादनपेतं धर्म्यम् KāśiVṛ. on iv. 4.92 = KāṭhUBh. 130.5 (on 2.13) = Prasā. i. 835.7 = SiddhāKau. 276A.6 (on iv. 4.92); धर्मादनपेतमिति । अनुगतमित्यर्थः Nyās. ii. 359.18 (on vi. 2.65); शास्त्रादनपेतं वदति BṛĀraUBh. 148.13 (on i. 4.15); धर्मादनपेतं परं धर्म्यम् GītāBh.(Śaṅ.) 45.12 (on 2.31); 353.14 (on 12.20); न्यायार्थादनपेते ŚākaṭāVyā. iii. 2.193 (comm. न्यायार्थाभ्यां पञ्चम्यन्ताभ्यां अनपेतेऽर्थे यो भवति न्यायादनपेतं न्याय्यम्) = SiddhaHe. vii. 1.13; धर्मादनपेतो धर्म्यः ManuBh. ii. 179.3 (on 8.228); सप्तसमुद्रीवादिनस्तु शास्त्रादनपेता एव KāvyMī. 91.21; यत्र यस्मिन् रते न्यायादनपेतो योगः । ... समरत इत्यर्थः JayaMa. 135.23 (on 2.6); प्रकाशमानस्यैव बोधस्य विषयप्रकाशकत्वमिति न्यायादनपेतम् NyāyKa. 125.22; धर्मार्थाभ्यामनपेतं यशः प्रयोजनमस्य (नाट्यस्य) AbhinBhā. i. 12.22 (on 1.14); ब्राह्मादीन् गान्धर्वान्तान् ब्राह्मणस्य धर्म्यान् धर्मादनपेतान् विजानीयात् SmṛtiCan. i. 231.3; iii. 59.8; ManvaVi. 292.12 (on 3.22); 292.25 (on 3.23); तस्योक्तस्य कुलादिकं ज्ञात्वा धर्मादनपेतां वृत्तिं राजा प्रकल्पयेत् DīpKa. 80.25 (on 3.43); VīraMi. 823.17 (on 3.44); यो मैदहरिपूनहन् कविबुधोपेतोऽनपेतो रणात् EI. i. 364.15; अन्येषामपि ... धर्मादनपेतं शुल्कं कल्पयेत् DaṇḍaVi. 95.1; पूर्वपदं तु सर्वार्थितायां अनपेतमेव Prasā. i. 143.12; न्यायादनपेते क्लीबे (सारशब्दः) Prasā. i.569.15; आम्नानसिद्धमखिलं न ग्राह्यं किं तु न्यायादनपेतमेव MayūMāli. 601.8 (on ix. 2.1); न्याय्यम् न्यायादनपेतम् Bhāsk. ii. 23.20 (on ii. 1.7); धर्मः अनुवृत्त आचारस्ततोऽनपेतमित्यर्थः LaŚabdeŚe. ii. 288.4; 3 not devoid of, endowed with, possessed of ऐश्वर्यादनपेतमीश्वरमयं लोकोऽर्थतः सेवते MudrāRā. 1.14; कन्याहेमपुरो लेभे मार्धी यायात्र कादरे । शुद्धवानपेतो यामायानयं यातोऽयमक्षत RāghPāṇ.(Dha.) 18.121; इहच्छन्ति ... । प्रश्रयोऽत्र स्वतेजोभिरनपेतास्तपोमयैः DvyāśraKā. 1.14; अगर्हितमनपेतगन्धवर्णरसं तच्चेत्स्नेहसंयुक्तं सत्पर्युषितं तदा भक्षणीयम् CaturCin. iii(1). 616.22; 4 (time) not lapsed अनपेतश्च लक्षणापाये कालः ŚābaBh. 2187.1 (on xi. 3.48); यत्राग्निहोत्रं नास्ति तत्राप्यनपेता वेला ŚābaBh. 2187.2 (on xi. 3.48); उक्थ्योपलक्षितो हि कालः -- अनपेत एव TantrRa. 297.2; तस्माद्यदि कालोऽनपेतः MayūMāli. 419.20 (on v. 1.18); 792.1 (on x. 8.19)

अनपेतकालम् (an-apetakālam) *adv.* without lapse of time, without delay वनचराः ... । अनपेतकालमभिरामकथाः कथयांबभूवुः Kirātā. 6.30 (comm. अनतिक्रान्तकालं यथा तथा)

अनपेतजीवा (anapeta-jīvā) *adj.* (*f.*) who has not lost life, still living एवंविधे प्रियतमेऽप्यनपेतजीवां मां राक्षसीति रघुपुंगव साधु बुद्ध्वा । बाणं विमुञ्च मयि संप्रति RāmāCam. 4.15.

अनपेतत्व (anapeta-tva) *n.* I the state of being what has not disappeared, the state of being persistent (प्रकृतिः) विवेकख्यातौ कृतायामपि पुनस्तदर्थं प्रवर्तिष्यते । प्रवृत्तिलक्षणस्य स्वभावस्यानपेतत्वात् SyādvāMañ. 15(150): II the state of being that which does not deviate धर्म्यमिति धर्मादनपेतत्वमेव सावधानेनोक्तम् ŚatDū. 237.21; III the state of being that which has not lapsed पुरोडाशे पृथक्त्वहविष्कृदाह्वानाभावेऽप्युक्थ्यानपायादेव तत्कालस्यानपेतत्वेन तदधिकरणोपपत्तेरिति भावः MayūMāli. 860.7 (on xii. 2.3)

अनपेतराक्षस (an-apetarākṣasa) *adj.* not free from demons अनपेतराक्षसमिदं वनमप्रमादेन गन्तव्यम् MadhyaVyā. 1.9(2)

अनपेतव्रतकाम (anapeta-vratakāma) *adj.* who has not lost his desire for vows अनपेतव्रतकामोऽत्र ब्रह्मचर्यं चरामि SkandP. i(2). 42.168.

अनपेतसत्त्व (anapeta-sattva) *adj.* who has not lost courage, courageous उपेन्द्रसेनाभिहतप्रतापं प्रमद्यसेनं विजयं निरीक्ष्य । कश्चिद् भटस्तूर्णमुपेत्य तस्य स्थितः पुरस्तादनपेतसत्त्वः VarāṅgaC. 18.25.

अनपेतार्ति (anapetārti) *adj.* who has not lost the evil intention (to harm) नलं प्रत्यनपेतार्ति तार्तीयीकतुरीययोः । युगयोर्युगलं बुद्ध्वा दिवि देवा धियं दधुः NaiṣC. 17.158 (comm. 'सर्वथा नलः पीडनीयः' इति नलेऽनिवृत्तापकारवाञ्छम्)

अनपेतार्थ (anapetārtha) *adj.* I from whom wealth has not gone away, wealthy अर्थ्यस्तु विभवेऽपि च । आत्मवाननपेतार्थेऽशिक्षास्तु पुंस्ययम् NānārthaMa. 1314; II not devoid of meaning, significant, NānārthaMa. 1314.

अनपेया (an-apeyā) *adj.* (*f.*) which cannot be removed भुवने लब्धपदा दुष्कीर्तिरनपेया भविष्यति PuruṣPa. 56.19.

अनपेयिवस् (an-apeyivas) *adj.* [KāśīVṛ. *on* iii. 2. 109] who has not gone away or deviated from क्षत्रधर्मे स्थितो ह्यस्मि स्वधर्मादनपेयिवान् MahāBhā. v. 48. 29.

अनपोढ (an-apoḍha) *adj.* not given up सिन्धुषु संतेरुरथाश्वाः क्षोभक्षिप्यत्संकुलशैवालसरोजैः । ··· अनपोढक्रीडालोलालंकृतिखण्डैरिव गात्रैः Kapphiṇā. 7. 32; संरम्भिणः क्षितिसुतस्य कठोरकोपरागारुणच्छवि विलोक्य वपुस्तदानीम् । दैत्याधिपाः क्षणमशङ्किषतानपोढगाढोरुगर्भशयनक्षतजच्छटार्द्रम् HarVi. 34. 19.

[1]अनपोढकरटस्थिति (anapoḍha-karaṭasthiti) *adj.* which has not given up the practice of the crows (i. e. behaving like the crows) यश्च ··· । धत्तेऽनपोढकरटस्थितिमन्यपुष्टनारीमिवाविलरुचिं मधुपायिपङ्क्तिम् HarVi. 31. 27 (comm. करटाश्च काकाः । स्थितिराचारोऽपि । कोकिला हि काकैः समानाकृतयो धूर्ततया तदाचारमाश्रित्य तत्कुलायेषु तैरेव पोष्यमाणाः सुचिरमवतिष्ठन्ते)

[2]अनपोढकरटस्थिति (anapoḍha-karaṭasthiti) *adj.* which has not given up remaining at the temples (of the elephant), continuing to stay at the temples (of the elephant), HarVi. 31. 27 (comm. करटौ गण्डौ)

अनपोढस्थिति (anapoḍha-sthiti) *adj.* I who has not given up the limits (of virtue) पञ्चवट्यां ततो रामः शासनात् कुम्भजन्मनः । अनपोढस्थितिस्तस्थौ विन्ध्याद्रिः प्रकृताविव RaghuVa. 12.31 (comm. अनतिक्रान्तमर्यादः); II who has not given up the normal condition, remaining in normal condition, RaghuVa. 12.31.

अनपोढार्गल (anapoḍhārgala) *adj.* the bar (of the doors) of which has not been removed, unbolted अथानपोढार्गलमप्यगारम् ··· प्रविष्टाम् । ··· दाशरथेस्तनूजः प्रोवाच RaghuVa. 16. 6 (comm. अनुद्घाटितविष्कम्भम्)

अनपोत (anapota) *m.* name of a king तस्याग्रजन्मा भुवि ··· अनपोतसंज्ञाम् । ख्यातां दधाति स्म यथार्थभूताम् RasāSu. 3. 12 (1. 17); cf. **अनपोतशिङ्ग.**

अनपोतनायकीय (anapotanāyak-īya) *adj.* (a composition) in which (King) Anapota is the hero अन्यप्रसङ्गादन्यस्य सिद्ध्यावलगितं यथाभिरामराघवे अनपोतनायकीये RasāSu. 273.17 (3. 168)

अनपोतशिङ्ग (anapota-śiṅga) *m.* name of a king अरिव्रजानामनपोतशिङ्गखड्गप्रहारैरवनिं गतानाम् RasāSu. 143. 13 (2. 101); मानोद्रेकतरुः प्रतिक्षितिभुजामामूलमुन्मूल्यते वाहिन्यामनपोतशिङ्गनृपतेरालोकितायामपि RasāSu. 144. 9 (2.102); 145. 4 (2. 102); 303. 20 (3. 340); cf. **अनपोत.**

अनपोदित (an-apodita) *adj.* [*f.* -ā] not set aside or rejected, free from exception or contradiction तस्माद्दोषेभ्यो गुणानामभावस्तदभावतः । प्रमाणरूपनास्तित्वं तेनोत्सर्गोऽनपोदितः TattvSaṁ. 3067; तस्माद् गुणेभ्यो दोषाणामभावस्तदभावतः । अप्रामाण्यद्वयासत्त्वं तेनोत्सर्गोऽनपोदितः ŚlokaVār. 2. 65 (66.2); NyāyKu. 36. 6; यावत् तु तादृग्बाधकविज्ञानं नास्ति तावदनपोदितमौत्सर्गिकं भेदज्ञानमास्ते TantrVā. 528. 10 (*on* ii. 2.22); औत्सर्गिकं यद् विज्ञानोत्पादकत्वं तदपि कुतोऽनपोदितम् TātpaṬ.(U.) 62. 21 (*on* 2. 65); यत्र पुनरिदमपवादद्वयमपि न दृश्यते तत्र तदौत्सर्गिकं प्रामाण्यमनपोदितमास्ते NyāyMañ. i. 153. 1; अतो जात्याद्यस्तित्वबोधादनपोदितो निर्णयो युक्तः Kāśi. ii. 23. 22 (*on* 5(1). 26); i. 88.18 (*on* 2. 44); ii. 4. 17 (*on* 5(1).10); भागवतानाम् ···ब्राह्मण्यमनपोदितमास्ते ĀgaPrā. 71. 1; वेदेऽपि स्वतस्तावत्प्रामाण्यं दोषाभावादनपोदितं स्थितम् NyāyRaMā. 38. 4; ŚāstrDī. 20.4 (*on* i. 1. 2); चोदनाया धर्मज्ञानजनकत्वादुत्सर्गतः प्राप्तं प्रामाण्यमपवादभूतदोषाभावादनपोदितं भवति NyāyRa. 47. 9 (*on* 2. 6); 210. 19 (*on* 5(1). 10); वेदान्तवाक्यानां प्रामाण्यमनपोदितम् NītiMā. 12. 16; कर्मकर्त्रोरुत्सर्गतो भिदा । अभेदोऽपि विशेषे स्याद्बली सोऽप्यनपोदितः AnuVyā. 11A. 4 (*on* 1. 2); अत्र तु वाक्ये ब्रह्मलिङ्गं नोपलभ्यते प्रत्युत तेजोलिङ्गमेवोपलभ्यते अत उत्सर्गोऽनपोदित इत्यर्थः VedāntKa. 122.10 (*on* i. 1. 24); कर्माधीनदेहसंगतिरित्युत्सर्गसिद्धम् । तच्च ब्रह्मशिवयोरनपोदितम् ŚrutaPra. iB. 137. 10 (*on* i. 1. 4); iA. 168. 12 (*on* i. 1. 1); न केवलं शासनप्रकर्षादनपोदितात् प्रकृतेः प्रशासनकर्मत्वसिद्धिः ŚrutaPra. ii. 23.21 (*on* i. 3. 10); ii. 479. 27 (*on* iii. 3. 17); ननु आनुमानिकेश्वरपक्षेऽपि शास्त्रस्य स्वतःप्रामाण्यमनपोदितमेव धर्मादिषु प्रसिद्ध्येत् NyāyKu. 87. 4; मन्वाद्युपदिष्टसोदककमण्डलुधारणादिकं भगवद्योगिनोऽप्यनपोदितमिति ज्ञापनाय 'कमण्डलुस्थितेनैव' इत्युक्तम् PāñcRāRa. 83. 6; तदभावाच्चोभयप्रामाण्यं यथार्थरूपं स्वतः प्रतीयमानमनपोदितम् ŚatDū. 201.28; आप्तकर्तृकत्वाभावेऽप्यौत्सर्गिकं प्रामाण्यमनपोदितमिति NyāyPari. 385. 5; अपौरुषेये तु शब्दे ··· प्रमाणतैवानपोदिता सेत्स्यति YuktiSneha. 20. 18 (*on* i. 1. 2); 21. 35 (*on* i. 1. 2); मिथ्यात्वस्य व्यावहारिकत्वे ··· अनपोदितस्वतःप्रामाण्यप्रत्यक्षादिसिद्धस्य च विश्वसत्यत्वस्य पारमार्थिकत्वापातात् Nyāyāmṛ. 47B. 7; एवमात्मब्रह्मपुरुषश्रुतिभिः ··· अनपोदितस्यौत्सर्गिकस्य साक्षात्त्वस्य त्यागायोगात् ŚivārkaMaDī. i. 389. 22 (*on* i. 2. 27); यकारतकारानन्तर्यकृतदोषापवादेऽपि तकारयकारानन्तर्यकृतमश्रव्यत्वमनपोदितमेव RasGaṅ. 84.6.

अनपोदितत्व (anapodita-tva) *n.* the state of not being set aside or rejected अनपोदितसिद्धं चेति । अनपोदितत्वात् सिद्धम्, उत्सर्गस्यापवादविरहे निसर्गसिद्धत्वात् TattvSaṁPañ. 764. 11 (*on* 2894); मिथ्याज्ञानस्यानपोदितत्वात् पूर्ववत् पुनः प्रबोधे विभागो भवति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 300.15 (*on* ii. 1. 9); वरलाभवचनस्य 'पराशरो न लब्धवरः' इति बाधकप्रत्ययाभावेन स्वतस्सिद्धप्रामाण्यस्यानपोदितत्वात् ŚrutaPra. iA. 229. 16 (*on* i. 1. 1); iB. 349. 27 (*on* i. 2. 33); चोदकप्राप्तस्यानपोदितत्वेन यथापूर्वमवस्थानमनूद्यते NyāyMāVi. 467. 29 (*on* ix. 4. 2); असतः कारणताया अनपोदितत्वात् GuruCandr. ii. 22. 10.

अनपोदितप्रामाण्य (anapodita-prāmāṇya) *adj.* validity of which is not set aside असद्व्यावृत्तेर्व्यावहारिकत्वेऽनपोदितप्रामाण्येन 'असद्वा इदमग्र आसीदि'ति वाक्येनासत्त्वस्य पारमार्थिकत्वापत्तेश्च Nyāyāmṛ. 455B. 7; AdvaiSi. 694.5.

अनपोदितसामान्यरूप (anapodita-sāmānyarūpa) *adj.* the general feature of which is not set aside विशेपत्वं नाम ··· उक्तप्रकारेणानपोदितसामान्यरूपमेव ततो विरुद्धम् NyāyKu. 36. 12.

अनपोदितसिद्ध (anapodita-siddha) *adj.* established because of not being set aside or contradicted दोषैश्चाज्ञायमानत्वान्न प्रामाण्यमपोद्यते । अनपोदितसिद्धं च तदिहापि स्वतः स्थितम् TattvSaṁ. 2894 (comm. अनपोदितत्वात् सिद्धम्); अप्रामाण्यं त्वनपोदितसिद्धं स्वाभाविकमास्त एव TātpaṬ.(U.) 47. 16 (*on* 2. 43)

अनपोद्धार्या (an-apoddhāryā́) *adj.* (*f.*) [DEBRU. 793] of which nothing is to be taken off, from which nothing is to be omitted ता वाऽएताः । अनपोद्धार्या आहुतयो भवन्ति ŚatBr. XI. i. 6. 35.

अनपोद्धृत (an-apoddhṛta) *adj.* not separated यावद्धि विधिसामर्थ्यं धात्वर्थादनपोद्धृतम् । तावद्यः फलसंबन्धः स धात्वर्थस्य गम्यते TantrVā. 549. 5 (*on* ii. 2. 26)

अनपोद्य (an-apodya) *ger.* not having set aside, not having removed हेतुफलभाववादवैरिणमनपोद्य तत्र प्रवेष्टुमशक्यत्वात् ĀtmaTaVi. 138.10.

अनपोद्य (an-apodya) *adj.* [*f.* -ā] which is not to be set aside or rejected अतोऽनपोद्यैव तु तत्त्वसंविदुत्पादनेऽध्यक्षमितेः पुरस्तात् SaṁkṣeŚā. 2.94 (ii. 59. 24); अग्निहोत्रस्येवोत्पत्तिविधिफलविधिपरत्वेनोभयसार्थक्येऽपि प्राकरणिकाभ्यां विधिभ्यां क्रत्वर्थत्वमनपोद्यमेव BhāṭṭCan. 92. 25 (*on* xv. 3. 15); श्रीविद्योपासक ईदृशं पापनाशनोपायमनादृत्य स्मार्तानि प्रायश्चित्तानि चिकीर्षति तस्यैतदनादरणजन्यः पापराशिस्तैरप्यनपोद्य आपतति LalitāSaBh. 205. 33 (*on* 250); एतत् तन्त्रेऽपि तदुक्तार्थस्य यावदपेक्षमविरुद्धं ग्रहणमनपोद्यम् SetuBa. 6. 30.

अनपोद्यत्व (anapodya-tva) *n.* the state of being that which cannot be set aside or contradicted कस्मिंश्चिदर्थे प्रमाणमेवेदमिति सामान्यतः प्रामाण्यनिश्चयस्यानपोद्यत्वात् ŚrutaPra. iB. 339. 16 (*on* i. 2. 25)

अनपोद्यत्वसिद्धि (anapodyatva-siddhi) *f.* establishment of the state of being that which cannot be set aside वक्ष्यमाणशङ्काप्रतिक्षेपानन्तरमेव स्वारस्यस्यानपोद्यत्वसिद्धिः ŚrutaPra. ii. 41. 25 (*on* i. 3. 17)

अनपोब्ध (án-apobdha) *adj.* unbound, unfettered यद्वा एषोऽनपोब्धो जायेत वृत्रान् प्र श्रेरेत् TaiS. II. iv. 13. 1; KāṭhS. 11.4 (i. 148. 7); BaudhŚS. ii. 149.15; (राजन्यः) सोऽनपोब्धो वीर्याय प्रस्त्रियते KāṭhS. 11. 4 (i. 148. 9)

अनपोऽशानम् (an-apo'śānam) *adv.* without sipping water (before and after eating) प्रातर्वा यदि वा सायं नाद्यादन्नमनर्चितम् । ना(? अ)नाद्यमनपोऽशानं शुभप्रेप्सुर्द्विजन्मना BṛParāSm. 6. 174.

अनपोषित (an-apoṣita) *adj.* not driven away तयानपोषितोऽप्यौज्झि शङ्केरो नैव शङ्कया RājTa.(Jo.) 335.

अनपोह (an-apoha) *m.* non-exclusion, non-removal (of difference) तेनांशेनानपोहश्च स्वरूपेणाप्यपोहनम् । कल्प्यते चेद्विरोधः स्यात् सममाक्षेपवारणे ŚlokaVār. 5(13). 7 (568. 1); 5(13).149 (606. 5); 5(13). 156 (609. 2); अनपोहो न भवतीत्यपोहः कश्चायमनपोहः कथं वासौ न भवति NyāyMañ. i. 279. 14.

अनपोहकत्व (anapohaka-tva) *n.* the state of being that which does not exclude or differentiate (one thing from the other) पर्यायाणां च तरुवृक्षादीनामविरोधेनानपोहकत्वमुक्तम् NyāyRa. 606. 18 (*on* 5(13). 149); 611.22 (*on* 5(13). 166)

अनपोहकारण (anapoha-kāraṇa) *n.* cause of non-exclusion तदिदमनपोहकारणमविरोधात् Śarka. 70.2.

अनपोहत् (an-apohat) *adj.* not pushing away or removing (i. e. not extinguishing) उल्मुकेनाभिताप्य ··· उल्मुकमवसृज्य दर्भैस्त्वचं ग्राहयति ··· अनपोहन् ज्वालान् VārāŚS. I. iii. 1.26.

अनपोहत्व (anapoha-tva) *n.* the state of not being (mutually) exclusive ततो द्रव्यगुणयोरेकत्वमशून्यत्वमनपोहत्वं चेच्छता यथोदित एवातद्भावोऽभ्युपगन्तव्यः TattvPradī.(A.) 152. 1 (*on* 2. 16)

अनपोहन (an-apohana) *n.* absence of exclusion, non-removal चादीनामपि नञ्योगो नैवास्तीत्यनपोहनम्। वाक्यार्थो(?र्थे)ऽन्यनिवृत्तिश्च व्यपदेष्टुं न शक्यते ŚlokaVār. 5(13).143(604. 9); TattvSaṁ. 978; (जीवप्राज्ञयोः) एकत्वेऽपि … देहव्यतिरिक्तास्तित्वमात्रविचिकित्सनात् कर्तृत्वादिसंसारस्वभावानपोहनाच्च पूर्वस्य पर्यायस्य जीवविषयत्वमुत्प्रेक्ष्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 239. 15 (*on* i. 4. 6)

अनपोहव्युदास (anapoha-vyudāsa) *m.* rejection of non-exclusion अथानपोहव्युदासरूपेणाभिधीयते अपोहस्तस्याप्यन्य इत्यनवस्था NyāyVār. 333. 19 (*on* ii. 2. 67)

अनपोहाधार (an-apohādhāra) *m.* non-substratum of exclusion न ह्यसति विशेषे केचिद्भिन्नजातीयत्वेनापोह्याः केचित् समानजातित्वेनानपोहाधारा इति ग्रहीतुं शक्यते NyāyRa. 584. 7 (*on* 5(13). 70)

अनपोहितत्व (anapohita-tva) *n.* the state of not being removed चिदात्मन्यारोपितस्य कर्तृत्वस्य विषयापोहितत्वेऽपि चिच्छायोपेतेऽन्तःकरणोपाधौ विक्रियासहस्रयुक्ते स्वतःसिद्धस्य कर्तृत्वस्य यावद्द्रव्यभावितयानपोहितत्वात् JīvanVi. 146. 5.

अनपोह्य (an-apohya) *adj.* 1 not fit to be carried away प्रयास्यन् … अनपोह्यान्यपोद्धृत्योर्ध्वं प्रातराहुतेः … स्रुक्ष्वमीवहा … आहुतिं जुहोति MānŚS. 37. 10; 2 not fit to be excluded कथं सच्छब्देन सदेव ज्ञेयशब्देन च ज्ञेयमेवापोह्यते, अज्ञातं तु नितरामनपोह्यम् NyāyMañ. i. 279. 12; i. 80. 26.

अनपोह्यत्व (anapohya-tva) *n.* the state of not being fit to be excluded or rejected वृक्षस्तरुरिति पर्यायाणां च परस्परमनपोह्यत्वम् Śarka. 69. 28; ज्ञानाभावस्यानपोह्यत्वादज्ञाननिवृत्तौ ज्ञाने इष्यमाणे ज्ञानादन्यदज्ञानमर्थ एव ते प्रसज्यते Kāśi. ii. 152. 14 (*on* 5(3). 138); शुद्धेऽहंप्रत्यवमर्शे प्रतियोगी न कश्चिदपोहितव्यः संभवति घटादेरपि प्रकाशसारत्वेनाप्रतियोगित्वेनानपोह्यत्वात् PratyabhiVi. i. 314. 1 (*on* i. 6. 5)

अनप्त (án-apta) *adj.* not made watery अनप्तमप्सु दुष्टरं सोमं पवित्र आ सृज ṚV. ix. 16. 3 (*but* Sāy. शत्रुभिरनाप्तम्)

अनप्नस् (an-apnás) *adj.* i denying rewards या नो दूरे तडितो या अरातयोऽभि सन्ति जम्भया ता अनप्नसः ṚV. ii. 23. 9 (*but* Sāy. अनप्नसः कर्महीनान्); ii formless जम्भय ता अनप्नसः। अप्न इति रूपनाम। आप्नोतीति सतः Nir. 3. 11 (65. 12)

अनप्रगल्भ (an-apragalbha) *adj.* not non-bold, not timid (i. e. bold) अनप्रगल्भो ह्यस्माज्जायते BaudhŚS. i. 99. 11.

अनप्रतिष्ठा (ana-pratiṣṭhā) *f.* support or abode of the vital breath अन्नस्य परिणामेऽनः स्थितः …। अनप्रतिष्ठा देहोऽतः श्रुत्येह प्रतिपाद्यते BṛĀraUBhVā. i. 3. 343.

अनप्रत्ययान्त (ana-pratyayānta) *adj.* ending in the primary suffix *ana* (= *lyuṭ*, P. iii. 3. 115-116) (अनो भावकर्मवचनः) कारकात्परमनप्रत्ययान्तं भाववचनं कर्मवचनं चान्तोदात्तम्। पयःपानं सुखम् SiddhāKau. 651A. 13 (*on* vi. 2. 150)

अनप्रधाना (ana-pradhānā) *adj.* (*f.*) having vital breath as the principal matter यदितोऽनप्रधानाया वाचो ह्यन्येन केनचित्। देवान्तरेण सोऽगायद्यास्यः प्राणविग्रहः BṛĀraUBhVā. i. 3. 326.

अनप्रवृत्त (an-apravṛtta) *adj.* [w. r. for **अनपवृक्त**] HirŚS. xv. 8. 30 (342. 1)

अनप्लव (an-aplava) *adj.* not non-floating (i. e. not sinking) एकवर्णमदुर्गन्धमविदग्धमनप्लवम्। पुरीषं दृश्यते यस्य स नागो रोगवर्जितः Hastyāyur. 551. 3 (4. 1)

अनप्सुमज्जन (an-apsumajjana) *n.* [P. vi. 3. 14] not sinking under water लोहादेरपुनर्भावो गुणाधिक्यं ततोऽग्रता। अनप्सुमज्जनं रेखापूर्णता युक्तो भवेत् RasRaSa. 10. 51.

अनफ (anapha) *m.* (Astrol.) a particular configuration of the planets स्यात् सुतः पुमान् …। वाग्मी … सुखशस्तचित्तो योगे निशाकरकृते त्वनफे सुवेषः Sārā. 13. 5.

अनफा (anaphā) *f.* (Astrol.) [MAYR. I. 33] a particular configuration of the planets (resulting from the planets other than the sun occupying the twelfth position from the moon) चन्द्राद्व्यये वापि तथैवोभयतो ग्रहाः। सुनफाप्यनफा चैव योगा दुरुधुराः शुभाः BṛhaspaSm. 260. 199; विषयसुखसुवेषो निर्वृतश्चानफायाम् Bṛhajjā. 13. 5; 13. 3; रविवर्ज्यं द्वादशगैरनफा चन्द्रात् LaJāta. 10(1). 1; 10(1). 2; HorāSā. 19. 1; सुनफानफादुरुधरा भवन्ति योगाः क्रमेण रविरहितैः। वित्तान्त्योभयसंस्थैः कैरवबान्धवाद्विहगैः Sārā. 13. 1; JātaPā. 7. 72.

अनबलामुख (an-abalāmukha) *n.* not the face of a young woman पापीयसी चेयं जरा नाम … अनबलामुखं तिलकालकप्रसाधनममोघमेतदन्तकायुधम् AvantiKa. 42. 10.

अनबोध (ana-bodha) *m.* knowledge of or meditation on the vital breath इहैव देवभूतत्वादाशङ्का किन्निबन्धना। जपकर्मानबोधाभ्यां लोकप्राप्तौ हि शङ्कयते। ज्ञानादेव भवेन्नेति तद्धैतदिति हि श्रुतिः BṛĀraUBhVā. i. 3. 372.

अनब्ज (an-abja) *adj.* not grown in water अनब्जं दृष्टनीलोत्पलदलम् … तदस्यास्तारुण्यं भुवनविपरीतं घटयति SaduktiKa. 69. 18.

अनब्दा (an-abdā) *adj.* (*f.*) not accompanied by (*lit.* not having) clouds अनब्दां विद्युतं पश्येत् … जन्तोर्भवति मासेन, तदा मृत्युर्न संशयः YogŚā. 5. 160.

अनब्धिगा (an-abdhigā) *adj.* (*f.*) not reaching the ocean (नद्यः) तासां समुद्रगाः पुण्याः स्वल्पपुण्या ह्यनब्धिगाः DevīBhāP. vi. 12. 6.

अनभस्तन्त्र (anabhastantra) [w. r. for अनवस् तन्त्रम्, cf. KASHIKAR. Ed. I. i. 1. 29] VārāŚS. I. i. 1. 28.

अनभःसद् (a-nabhassad) *m.* one who does not dwell in the heaven (i. e. a human being) स सागरावर्तधनुर्धरो नरोऽनभःसदां कामविमानसंहतिम्। अयत्नसंवर्धनबाणपद्धति चकार शातैर्विशिखैर्विहायसि RāghPāṇ.(Dha.) 6. 23.

अनभाव (an-abhāva) *m.* absence of the secondary suffix *an* [P. v. 3. 48] अर्धवदिति। प्रतिपदोक्तस्येत्यपि बोध्यं तेनान्नन्ते आद्युदात्तस्य 'द्वितीयाय भागाय' इत्येव, अनभावे तु स्मै भवत्येव LaŚabdeŚe. i. 223. 12.

अनभिकाङ्क्षत् (an-abhikāṅkṣat) *adj.* not wishing अवाहनं च सवाहनो हन्तुमनभि(क्षां? काङ्)क्षन् 'आरोह … वाहनम्' इति द्विपन्तमाभाष्य … बभ्राम AvantiKa. 109. 11.

अनभिकाङ्क्ष्य (an-abhikāṅkṣya) *ger.* not having expected or desired (any reward) निष्कामं नाम किंचिदनभिकाङ्क्ष्य यथाविहितानुष्ठानमिति VaikhāDS. i. 9. 11.

अनभिक्रम्य (án-abhikramya) *ger.* not having moved यतो मन्येतानभिक्रम्य होष्यामीति तत्तिष्ठन्नाश्रावयेत् TaiS. III. i. 2. 3; BaudhŚS. ii. 153. 20; ĀpaŚS. xii. 20. 22.

अनभिक्रुष्ट (an-abhikruṣṭa) *n.* absence of shouting (for alerting) (चतुष्पादकृते (भये) दोषो नापेहीति प्रभाषतः। काष्ठलोष्टेषुपाषाणबाहुयुक्ते तथा)। तथाशब्दादनभिक्रुष्टे सदोषतैवेति गम्यते BālaKrī. i. 297. 6 (*on* 2. 301)

अनभिख्यात (an-abhikhyāta) *adj.* 1 not known ये केचिद्भूमिपतयस्तान्सर्वानन्ववेक्षयेत्। सुहृद्भिरनभिख्यातैस्तेन राजा न रिष्यते MahāBhā. xii. 94. 19 (BhārBhāDī. अनभिख्यातैः स्वेषां परेषां चाविदितैः); 11 not declared (to others) कर्तृव्यतिरिक्तैरनभिख्यातो दोषो यस्यासौ रहस्यमप्रकाशं प्रायश्चित्तमनुतिष्ठेत् Mitā. 506. 1 (*on* 3. 300)

अनभिख्यातदोष (an-abhikhyātadoṣa) *adj.* whose sin is not declared (to others) अनभिख्यातदोषस्तु रहस्यव्रतमाचरेत् BṛhaspaSm. 380. 50 = VṛHārīSm. 9. 351; अनभिख्यातदोषस्तु रहस्यं व्रतमाचरेत् YājñaSm. 3. 300.

अनभिगच्छन्ती (an-abhigacchantī) *adj.* (*f.*) not approaching (for sexual intercourse) राजाज्ञया पुरुषमनभिगच्छन्ती गणिका शिफासहस्रं लभेत। पञ्चसहस्रं वा दण्डः ArthŚā. i. 304. 5 (2. 27)

अनभिगत (án-abhigata) *adj.* 1 not known, not understood ते खलु वै किं चन वाचो नानभिगतमस्ति MaiS. ii. 2. 7 (ii. 21. 1); मनोऽब्रवीत्त्वैव मया किं चनानभिगतं क्रियता इति MaiS. iv. 6. 4 (iv. 84. 5); तद् मन उवाच। … न वै मया त्वं किं चनानभिगतं वदसि ŚatBr. I. iv. 5. 9; नो ह्यनभिगतं मनसा वाग्वदति ŚatBr. IV. vi. 7. 19; ŚatBr.(K.) V. viii. 4. 15; 2 not approached (for sexual intercourse) (अनभिगमने च सक्तादर्धः) अनभिगमने च सक्तादिति अनभिगताद् सक्तादित्यर्थः। यः सक्तो वशी सोऽनभिगत एव दास्यति JayaMa. 359. 17 (*on* 6. 6)

अनभिगतचारित्रार्य (anabhigata-cāritrārya) *m.* Jaina monk who has not attained righteous conduct on one's own (but on instruction from others) चारित्रार्या द्वेधा अधिगतचारित्रार्याः अनधिगम(v. l. अनभिगत)चारित्रार्याश्चेति …। अन्तश्चारित्रमोहक्षयोपशमसद्भावे सति बाह्योपदेशनिमित्तविरतिपरिणामा अनधिगमचारित्रार्याः (v. l. अनभिगतचारित्रार्याः) TattvārāVār. iii. 36. 2.

अनभिगमन (an-abhigamana) *n.* A not going, not visiting भर्तरि प्रवसिते …। परगृहेष्वनभिगमनम् ViṣṇuSm. 25. 10; ज्ञातिकुलस्यानभिगमनमन्यत्र

व्यसनोत्सवाभ्याम् KāmSū. 241. 5 (4. 1); सुहृत्कार्येष्वनभिगमनमनभिहारहेतोः KāmSū. 324. 22 (6. 3); सुहृत्कार्येष्विति नायकमित्रोत्सवादिष्वनभिगमनं कार्यं आहूयमाना न यामि (इति वक्तव्यम्) JayaMa. 326. 18 (on 6. 3); अभवदस्य ··· त्वदनभिगमनेन रिक्तं मनः RāghPāṇ.(Dha.) 13. 40; **B** not approaching (for sexual intercourse) यत्राभिगमनेऽनभिगमने च सक्तादर्थः स उभयतोऽर्थः KāmSū. 359. 9 (6. 6); 359. 10 (6. 6); अनभिगमनेऽनर्थसंक्रमश्च महान् KandaCū. vi. 6. 31; vi. 6. 32.

अनभिगमनीय (an-abhigamanīya) *adj.* [*f.* -ā] **A** inaccessible (i.e. not liable to be exposed) दृढं निवातम् ··· धूमातपजलरजसामनभिगमनीयम् ··· गृहमेव तावद् पूर्वमुपकल्पयेत् CaraS. i. 15. 6; **B** unapproachable (for sexual intercourse) काकः शुच्यशुचौ मुखं निक्षिपति एवं निर्विचारं स्त्रीः कामयते स तासामनभिगमनीयः स्यात् JayaMa. 311. 6 (on 6. 1); (व्याधिम् ··· अजुगुप्सितम् ·· ख्यापयेत्) अनिन्द्यमजुगुप्सितम्। निन्दिते (व्याधौ) ह्यनभिगमनीया स्यात् JayaMa. 315. 26 (on 6. 2)

अनभिगमयत् (an-abhigamayat) *adj.* not causing to come out (i. e. to flow) औदुम्बरेण दत्तो धावते लोहितमनभिगमयन् ĀpaŚS. x. 5. 14.

अनभिगम्य (an-abhigamya) *ger.* **i** not having approached or gone to अनुपोष्य त्रिरात्राणि तीर्थान्यनभिगम्य च। अदत्त्वा काञ्चनं गाश्च दरिद्रो नाम जायते MahāBhā. iii. 80. 39; VṛGautaSm. 556. 9(7); AgniP. 109. 3; SkandP. iv. 6. 46; किमनभिगम्यैव मुनिभिर्योगीन्द्रः पृष्टः। ··· न हि मिथिलास्थं योगीन्द्रमनभिगम्यैव मुनयः प्रष्टुं क्षमाः BālaKrī. i. 7. 7 (on 1. 2); **ii** not having found or got (नारदः) छेत्तारं संशयस्यास्य दुर्विदस्य सुरर्षिभिः। देवादनभिगम्यान्यं सर्वज्ञाचन्द्रशेखरात्। ··· शंकरं द्रष्टुमाययौ AhirbuS. 1. 23.

अनभिगम्य (an-abhigamya) *adj.* [*f.* -ā] **AI** not fit to be approached (for sexual intercourse) साथि चात्र प्रोषितयौवना कान्तारशुष्कनदीव कस्यचिदनभिगम्या विश्वलकं किलानुवर्तते DhūrtaViSaṁ. 13. 6; **AII** not worthy of approach, DhūrtaViSaṁ. 13. 6; **B** irresistible हेलया चाम्रवीदहो को भवान् किमेवमस्याः क्रुते त्रिदशैरप्यनभिगम्यविक्रमं वि(नि)ग्रहीतुमागतोऽसि माम् UdaySuKa. 78. 5.

अनभिगम्यतमा (anabhigamya-tamā) *adj.* (*f.*) most difficult to enter into, most inaccessible अनभिगम्यतमाः पुनरुत्कटस्पुटगतैर्गुहागहना भुवः RāmC. 7. 18.

अनभिगम्यता (anabhigamya-tā) *f.* inaccessibility, unapproachability अथ वा विवृतेऽप्यस्य न काप्यनभिगम्यता। लक्ष्मीप्रणयिनो येन कृताः प्रणयिनां गृहाः RājTa.(Ka.) 3. 195; विषवृक्षो नियोगी च यदेवाश्रित्य वर्धते। चित्रं करोति तस्यैव स्थानस्यानभिगम्यताम् RājTa.(Ka.) 8. 91.

अनभिगीत (an-abhigīta) *adj.* not chanted in the *abhigīta* manner (which begins with the *dvitīya svara* and ends with the *prathama svara*) अभिगीतेष्वनभिगीतानि सर्वत्र SaṁhiUBr. 2. 9 (comm. आर्चिकसंहितायां सर्वत्र अनभिगीतान्यक्षराणि पठितानि। अत्र गानविधौ कानिचिद् अभिगीतस्वरेण गेयानि। ··· अभिगीते द्विमात्रा द्वितीये प्रथमेऽध्यर्धा मात्रा)

अनभिगृहीत (an-abhigṛhīta) *adj.* [*f.* -ā] **1** not taken into account अनभिगृहीतम् — अनिश्चितमशिवादिभिर्निर्गममभावाद् SthānT. 309B. 9; **2** not properly understood, wrongly perceived अतो विपरीता मिथ्यात्वक्रिया तत्त्वार्थाश्रद्धानलक्षणा। सा ··· अनभिगृहीता Ṭīkā on TattvāBh. on 6.6; **3** non-discriminative (view which regards all religious teachings as valid) अन्यदृष्टिः ··· द्विधा — अभिगृहीता चानभिगृहीता च TattvāBh. on 7. 18.

अनभिग्रह (an-abhigraha) *m.* not capturing अग्राह्याणामुपग्राहैर्ग्राह्याणां चानभिग्रहैः। ··· प्रकृतीनां क्षयो लोभो वैराग्यं चोपजायते ArthŚā. ii. 263. 11 (7. 5); *adj.* [*f.*-ā] **1** (socially) unchecked or uncontrolled नराणां कामवृत्तानां या नार्यो निरवग्रहाः। ··· ता मे कथय नारद। ··· नारी किराती शबरी नर्तकी चानभिग्रहा MahāBhā. xiii. App. I. 7A(241); **2** (Jaina ascetic) who does not have adherence to or inclination towards (wrong concepts) आज्ञाप्रवचने जैने कुदृष्टावनभिग्रहः। यः स्याद् भद्रकभावेन तं संक्षेपरुचिं विदुः PārśvC. 1. 618; **3** (word or phrase) not properly understood अनभिग्रहा यत्र न प्रतिनियतार्थावधारणम् JainaL.

अनभिग्रहिक (anabhigrah-ika) *adj.* not discriminative (as to correct or incorrect views) अभिग्रहः — कुमतपरिग्रहः स यत्रास्ति तदभिग्रहिकं तद्विपरीतम् — अनभिग्रहिकम् SthānT. 49A. 6; 27A. 5.

अनभिग्राह्य (an-abhigrāhya) *adj.* [*f.* -ā] **1** (socially) uncontrollable माहिष्मत्याम् ···। बभूवुरनभिग्राह्या योषितश्छन्दतः किल MahāBhā. ii. 28. 23 (JñānDī. अनेतव्या); **2** unchallengeable, unimpeachable परवाक्यमनभिग्राह्यमभिग्राह्यावतिष्ठते ArthŚā. ii. 6. 2 (3. 1)

अनभिग्लान (an-abhiglāna) *m.* [listed in *śivādigaṇa*, P. iv. 1. 112] name of the chief of a *gotra* शिव प्रोष्ठ ··· अनभिम्ला(v.l ग्ला)न GaṇPā. 228. 10; CāndraVṛ. on ii. 4. 41; JaineVyā. 167. 30 (on iii. 1. 101); cf. **अनभिम्लान**

अनभिघात (an-abhighāta) *m.* non-obstruction (*lit.* non-destruction) ततोऽणिमादिप्रादुर्भावः कायसंपत्तद्धर्मानभिघातश्च YogSū. 3. 45.

अनभिघातज (an-abhighātaja) *adj.* not caused by an attack मृत्युना सर्वदेह विषवेगेनानभिघातजेन मूर्च्छान्धकारेण ··· महानिद्राव्रेगेन युगपदभिभूयमाने वैरिसैन्ये सवीरवर्गाग्रेसरो राजकुमारः ··· अतिरंहसा समापतन्तं सेनापतिमवलोक्य TilaMañ. 92. 20.

अनभिघारण (an-abhighāraṇa) *n.* absence of pouring of or sprinkling with (ghee etc.) वपानां चानभिघारणस्य दर्शनात् MīmāSū. xi. 2. 53; त्रैयम्बकवाक्ये यदभिघारयेत् तद् रुद्रायास्ये पशून् निदध्यादिति स्तुतमप्यनभिघारणं नाश्रयिष्यते TantrVā. 16. 3 (on i. 2. 7); दोषोऽप्येवंविधोऽनभिघारणस्य च गुणो न गण्यते हविःसंपादकत्वेन गुणवत्तरत्वात् NyāySu.(So.) 38. 33 (on i. 2. 7); अन्तिमस्यैव विवेस्स्वर्दोऽयं शेषः। न तु होमतदभावयोरभिघारणानभिघारणयोश्च BhāṭṭDī. iv. 105. 5 (on x. 8. 5)

अनभिघारणदर्शन (anabhighāraṇa-darśana) *n.* observance of non-pouring प्रयाजाः पुनरिज्यन्ते। तेषां शेषोऽस्ति। तेनाभिघारणं स्यात्। अनभिघारणदर्शनं नोपपद्येत ŚābaBh. 2156. 9 (on xi. 2. 53)

अनभिघारित (án-abhighārita) *adj.* [*f.* -ā] not poured on, not sprinkled with प्रच्युतं वा एतद्स्माल्लोकादगतं देवलोकं यच्छृतं हविरनभिघारितम-भिघार्योद्वासयति TaiS. II. vi. 3. 5; TaiBr. II. i. 3. 3; प्रतिप्रस्थाता प्रतिपूरुषं त्रैयम्बकानेककपालानेकातिरिक्तान् गार्हपत्ये श्रपयित्वानभिघारितानुद्वास्य सते वा शरावे वा ··· समुप्योपास्ते BaudhŚS. i. 151. 6; सप्तमी हविषामभिघीयते। ··· प्रतिक्रम्यैनामग्रेण दक्षिणेन हवींष्यनभिघारितामुद्वासयेत् BaudhŚS. iii. 229. 5; iii. 258. 11; अनभिघारिताभिर्वपाभिः प्रचरति ĀpaŚS. xviii. 6. 8; HirŚS. xiii. 2. 23 (147. 1); काठके च — संस्थितयजुर्हुत्वा जुह्वा स्वरुं जुहोत्यनुपस्तीर्णमनभिघारितम् KāṭhakaŚrautaSūtraSaṅkalana 71; अनभिघारितमवदानवद् धृत्वा दक्षिणतो मेधं निदधाति KātyŚS. xxv. 10. 7; उत्क्ष्यस्य मध्यमे पर्याये ··· प्राजापत्येष्वालब्धेष्वनभिघारिताभिश्चरति VaikhāŚS. 17. 16.

अनभिघार्य (an-abhighārya) *ger.* not having sprinkled with अन्वाहार्यपचने महान्तमोदनं पक्त्वाभिघार्यानभिघार्य वोद्वास्यान्तर्वेद्यन्वाहार्यमासन्नं यजमानोऽभिमृशति BhārŚS. iii. 3. 11; ĀpaŚS. iii. 3. 14; viii. 17. 5; HirŚS. ii. 3. 8 (212. 3); v. 5. 5 (487. 19); वाजिनमानयति। अनभिघार्याल्याक्रम्याश्राव्याह वाजिनो यज इति BhārŚS. viii. 3. 14; काठके च ··· यदि बहवः पशवः पशुपुरोडाशा वा स्युर्जुहूपभृतोरुपस्तीर्य जुह्वामवदाय ··· अनभिघार्योत्तमस्याभिघारणमनु सौविष्टकृतमभिघारयेत् KāṭhakaŚrautaSūtraSaṅkalana 63.

अनभिघार्य (an-abhighārya) *adj.* not to be sprinkled with दशमे त्वैयम्बकान् पुरोडाशान् प्रकृत्य पठितमभिघार्यास्त्र्यम्बका नाभिघार्याः ···। किमभिघार्या नभिघार्या इति विधिप्रतिषेधार्थता उत नेति NyāySu.(So.) 38. 23 (on i. 2. 7)

अनभिघृत (án-abhighṛta) *adj.* [*f.* -ā] not sprinkled with न हि हविरनभिघृतमस्ति MaiS. i. 10. 20 (i. 159. 19); iii. 10. 5 (iii. 137. 2); हविर्वै दीक्षितो न हविरनभिघृतं मेधमश्नुते KāṭhS. 23. 1 (ii. 73. 1); 25. 8 (ii. 113. 20); 36. 14 (iii. 80. 19); अभावं खल्वप्यभिघारणस्य दर्शयति, सव्या वा एतर्हि वपा यर्हि अनभिघृता ŚābaBh. 1217. 15 (on iv. 1. 36); वपानां चानभिघृतानामत्रैगुण्याद् धारणम् TantrRa. 93. 13.

अनभिघृतता (anabhighṛta-tā) *f.* the state of being what is not sprinkled with अभावं खल्वप्यभिघारणस्य दर्शयति ···। सव्या वपा, इत्यनभिघृततां दर्शयति ŚābaBh. 1217. 16 (on iv. 1. 36)

अनभिघृतत्व (anabhighṛta-tva) *n.* the state of being what is not sprinkled with सव्या वा एतर्हि वपा ··· तदभावादनभिघृतत्वं युज्यते ŚābaBh. 2156. 7 (on xi. 2. 53); BhāṭṭDī. iv. 167. 15 (on xi. 2. 11)

अनभिघृतत्वदर्शन (anabhighṛtatva-darśana) *n.* observance of not being sprinkled with (वपानां चानभिघारणस्य दर्शनात्) कर्मान्तरत्वे तु तदर्थं पुनः प्रयाजकरणात् तेनैव तदुपाभिघारणोपपत्तेरनभिघृतत्वदर्शनं न युक्तम् BhāṭṭDī. iv. 167. 17 (on xi. 2. 11)

अनभिघ्नत् (an-abhighnat) *adj.* not touching, not striking against वेदेनाभस्मानं करोत्यनभिघ्नन् पाणिना वेदशिरसा च MānŚS. 18. 22; हवींष्युद्वासयति ···। अनभिघ्नन्नपर्यावर्तयन् वेदेन प्रमृज्य पात्र्यामवदधाति VārāŚS. I. iii. 3. 26; शनैरपोऽभ्यवेयादनभिघ्नन्नभिमुखमादित्यमुदकमुपस्पृशेत् ĀpaDS. ii(9). 22.13; आरम्भकत्वं शब्दस्य निष्क्रियस्याप्रमाणकम्। देशान्तरगतं कार्यं नामूर्तस्यानभिघ्नतः ŚlokaVār. 6. 92 (754. 1); उदकं हस्तादिनानभिघ्नन्नताडयन्नुपस्पृशेत् स्नायात् BālaKrī. 342(1322), 27 (on 1. 100)

अनभिचरणीय (an–abhicaraṇiya) *adj.* not to be exorcised, not to be charmed with spells (त्रीन् कृच्छ्रानाचरेद् व्रात्ययाजकोऽभिचरन्नपि) अभिचारोऽनभिचरणीयस्य BālamBha. iii. 171. 19 (*on* 3. 289); cf. **अनभिचारणीय.**

अनभिचरत् (án–abhicarat) *adj.* not practising exorcism प्राणाय त्वैत्यनभिचरन्त्सादयेत् MaiS. iv. 5. 5 (iv. 71. 14); यं द्विष्यात् तस्य नाम गृह्णीयात् तूष्णीमनभिचरन् MānŚS. 28. 7 = 110. 9 = 112. 5; स्तम्बं दारु वापिदध्यात् तूष्णीमनभिचरतः MānŚS. 53. 23; यूपाग्रं स्वरुणाभिनिदधाति । तूष्णीमनभिचरतः VārāŚS. III. ii. 6. 24.

अनभिचारणीय (an–abhicāraṇiya) *adj.* not to be exorcised, not to be charmed with spells (कृत्वा ··· । अभिचारमहीनं च त्रिभिः कृच्छ्रैर्व्यपोहति) अभिचारं च श्येनादिकम् । अभिचारोऽनभिचारणीयस्य ManvaMu. 490. 2 (*on* 11. 197)

अनभिचुम्बिता (an–abhicumbitā) *adj.* (*f.*) not kissed रक्ता विविक्तवसतिं प्रियेण सह वाञ्छति । ··· सुप्ते च पश्चात् स्वपिति चुम्बत्यनभिचुम्बिता BhāvPra.(Śā.) 115. 6(5)

अनभिजल्पित (an–abhijalpita) *adj.* not declared (with kind words) दानमेव हि सर्वत्र सान्त्वेनानभिजल्पितम् । न प्रीणयति भूतानि MahāBhā. xii. 85. 7.

अनभिजात (an–abhijāta) *adj.* [*f.* –ā] **A** not born of high (caste), not of noble birth, low-born मन्त्री ··· । धर्मार्थकामयुक्तोऽपि नालं मन्त्रं परीक्षितुम् । तथैवानभिजातोऽपि MahāBhā. xii. 84. 25; व्याधितो नवो वा राजेति । ··· नवेऽप्यभिजातोऽनभिजात इति । दुर्बलोऽभिजातो बलवाननभिजातो राजेति । ··· प्रकृतयः कृच्छ्रेणोपगच्छन्ति । बलवतश्चानभिजातस्य बलापेक्षाः सुखेन इत्याचार्याः ArthŚā. iii. 15. 6-8 (8. 2); भगवति कमलालये ··· । अपि च अनभिजाते । पृथिव्यां किं दग्धाः प्रथितकुलजा भूमिपतयः MudrāRā. 2. 6(1); दुर्वचनमनभिजाताः स्वजनं प्रत्युत्सृजन्त्युपेत्यापि SūktiMu. 8. 20; **B** improper जरारोपणं पुण्यवतीति फलविपरीतं भवतीति सर्वसाधारणमपि च कासील्यनभिजातम् HarṣaC. 325. 4; **C** roguish वत्स, ज्वलितं जगज्जीवितमनेन ··· दुर्जातेन जठरजातवेदसा । न जातु कोऽपि जन्तुरनेनानभिजातेनागोचरीकृतो जीवति AmṛUda. 3.1(2)

अनभिजातजिह्मता (anabhijāta-jihmatā) *f.* crookedness of an undignified person त्वमुच्यसे सुभटकुलैकचन्द्रमाः ··· । समुल्लसन् भरनिममुद्गहस्व भोः प्रपद्यसे किमनभिजातजिह्मताम् RāmC. 15. 7.

अनभिजातभ्रम (anabhijāta-bhrama) *m.* wrong notion about (the Scripture as) being not produced भगवति ··· शशाम किलानुमितिकल्पितेन श्रौतप्रमितेः पिशाचावेशः, पुरुषस्य च श्रुतावनभिजातभ्रमः AmṛUda. 3. 8(17)

अनभिजातवत् (anabhijāta-vat) *adv.* like a low-born person or commoner सः (दुर्योधनः) दृष्ट्वा पर्यतप्यत । यत्रावहसितश्चासीत् प्रस्कन्दन्निव संभ्रमात् । प्रत्यक्षं वासुदेवस्य भीमेनानभिजातवत् MahāBhā. i. 1. 90.

अनभिजातवंश्या (an–abhijātavaṁśyā) *adj.* (*f.*) not belonging to noble lineage (i.e. source) अपरिचिततातजन्मा श्रुतिरभिजातिं न चेद् भजते । कथमनभिजातवंश्यां प्रमितिं पुरुषः प्रमाणयतु AmṛUda. 3. 8.

अनभिजातेश्वर (anabhijāteśvra) *m.* master from an ignoble family (i.e. low-born master) अक्षाश्च नामानभिजातेश्वरा इव न सर्वकालसुमुखा भवन्ति DhūrtaViSaṁ. 3. 13.

अनभिजातेह (anabhijāteha) *adj.* whose desires are not noble राजन् याचे(? च)नमात्रेण मत्तो नाप्नोषि भोजनम् । ग्राम्यादनभिजातेहात् सौजन्यमिव सुन्दरम् YogVā. iii. 106. 47 (*but* comm. अनभिजातेहादसंपन्नाभिलाषात्)

अनभिजानत् (an–abhijānat) *adj.* **A** not perceiving, not recognizing यागोऽयमिति विज्ञानं यजिश्रुत्योपजन्यते । ··· शब्दे संनिधिकृतामभेदबुद्धिमनभिजानतां श्रुतिनिमित्ता प्रत्यभिज्ञानभ्रान्तिः TantrVā. 455. 9 (*on* ii. 2. 2); यजिश्रुतिकृतैवेयं प्रत्यभिज्ञा न यागोऽयमिति ···तदभिधायिन्यां श्रुतौ संनिधिकृतामभेदबुद्धिमनभिजानन्तः श्रुतिकृतां मन्यन्ते ŚāstrDī. 124. 8 (*on* ii. 2. 2); **B** not knowing वेषमाचारं वानभिज्ञातं न (v. l. वेषं समाचारं वानभिजानन् न तं) भजेत् NītiVā. 17. 31; सीतान्वेषणे तद्वृत्तमनभिजानतो हनूमतः परिदेवनम् MahāN. 5. 26(1)

अनभिजित (án–abhijita) *adj.* [*f.* -ā] not conquered, not gained or acquired, not won over or assailed यः कामयेतानभिजितमभिजयेयमिति TaiS. III. iv. 3. 4; V. iv. 6. 4; आजिं धावन्त्यनभिजितस्याभिजित्यै TaiS. VII. v. 9. 2; वसोर्धारां जुहोति ··· अनभिजितस्याभिजित्यै MaiS. iii. 4. 1 (iii. 45. 1); KāṭhS. 21. 11 (ii. 51. 9); यदनतिक्रम्याश्रावयेदनभिजितोऽस्य यज्ञः स्यात् MaiS. iii. 8. 1 (iii. 93. 2); दक्षिणतो वै देवानसुरा यज्ञमजयन् ··· तमाग्नीध्रात् पुनरभ्यजयन्नेतद् वा अनभिजितम् MaiS. iii. 8. 10 (iii. 110. 5); iv. 5. 1 (iv. 63. 16); एतद् वै देवानां सत्यमनभिजितं यदामन्त्रणम् KāṭhS. 8. 7 (i. 90. 20); अथैताः पत्न्यो दक्षिणतो वै देवानामसुरा यज्ञमभ्यजयंस्तेषामाग्नीध्रमनभिजितमासीत् KāṭhS. 9. 15 (i. 118. 7); इन्द्रो वै वृत्रं हत्वा स इमांल्लोकानभ्यजयत् तस्यासौ लोकोऽनभिजित आसीत् KāṭhS. 30. 5 (ii. 187. 13); अनभिजिता वा एषोद्गातॄणां दिग् यत् प्राची PañcBr. vi. 5. 20; xvi. 4. 6; इन्द्रो वृत्रꣳ हत्वा । ··· स इमान् लोकानभ्यजयत् । तस्यासौ लोकोऽनभिजित आसीत् TaiBr. I. ii. 3. 3; यस्य तत्पुरुषमनभिजितꣳ स्यात् । स देवानाꣳ साम्येके । ··· उद्भवेद् TaiBr. I. ii. 6. 5; स्वयं कृत इध्मः । अनभिजितस्याभिजित्यै TaiBr. I. vii. 3. 8; III. ix. 9. 3; इन्द्रस्याभिजिदग्निष्टोमोऽनभिजितस्याभिजित्यै ĀpaŚS. xxii. 1. 12; MānŚS. 197. 8; HirŚS. xvii. 1. 15 (398. 11)

अनभिजुह्वत् (an–abhijuhvat) *adj.* not offering अमावास्यायामुत्तरपूर्वामुत्तरपूर्वामाहुतिं जुहोत्यनभिजुह्वदाहुत्याहुतिं प्रत्यक् JaimiGS. 1. 3 (4. 4)

अनभिज्ञ (an–abhijña) *adj.* [*f.* -ā] **1** unaware of, ignorant in the matter of, not acquainted or conversant or familiar with, not accustomed to, not experienced or skilled in, not recognizing एका बालानभिज्ञा च मार्गाणामतथोचिता । क्षुत्पिपासापरीता च दुष्करं यदि जीवति MahāBhā. iii. 64. 17; ऋष्यशृङ्गं मुनिसुतमानयस्व ··· । वानेयमनभिज्ञं च नारीणामार्जवे रतम् MahāBhā. iii. 110. 25; Rāmā. i. 9. 3; दुर्योधन ··· । उत्पथं मन्यसे मार्गमनभिज्ञ इवाध्वगः MahāBhā. v. 63. 1; विषयेष्वनभिज्ञोऽहम् MahāBhā. xiii. 20. 62; अनभिज्ञा इदं देवि त्वयैव कथितं पुरा Rāmā. ii. 9. 14; (स्त्रियः) अनभिज्ञाश्च सुन्दर्यः मृत्योः BuddhaC. 4. 58; 5. 31; स प्रेक्ष्यैव हि जीर्णमातुरं च मृतं च विमृशन् जगदनभिज्ञमार्तचित्तः । ··· न विषयरतिमगमत् Saund. 2. 64; अनभिज्ञो यथा जात्यं दहेद् गुरु काष्ठवत् Saund. 15. 26; अनभिज्ञश्चिकित्सायां शास्त्राणां पठनेन किम् HārīS. iii. 2. 1; दुःखानामनभिज्ञो यो ममाङ्कशयनोचितः ŪruBh. 42; रहोजितोऽनभिज्ञश्च कूटाक्षैः कपटेन वा । ··· सर्वं न दाप्यते BṛhaspaSm. 223. 6; यत्रौषधिप्रकाशेन नक्तं दर्शितसंचराः । अनभिज्ञास्तमिस्राणां दुर्दिनेष्वभिसारिकाः KumāSaṁ. 6. 43; बालानभिज्ञा वाक्यानां ततः प्रोक्तमिदं मया MārkP. 74. 34; (पिङ्गलकः) अनभिज्ञमितरजनसेवितानाम् ··· पुरुषाणाम् ··· राजत्वमनुभवन्नास्ते Tantrākhyā. 4. 13; Pañcā. 4. 27; अनभिज्ञो भवान् सेवाधर्मस्य Tantrākhyā. 7. 1; PañcT. 1. 18(3) (22. 7); Pañcā. 7. 13; कोऽस्य कालः । अनभिज्ञोऽहमपरिचितत्वात् Tantrākhyā. 26. 5; PañcT. 1. 86(29) (96. 12); तात । बालभावादनभिज्ञोऽस्मि Tantrākhyā. 95. 29 = PañcT. 3. 32(6) (285. 5); नष्टं कृतमकृतज्ञे नष्टं दाक्षिण्यमगुणज्ञे (v. l. °मनभिज्ञे) PañcT. 1. 103(105. 12); Pañcā. 60. 21; अनभिज्ञो भवान् बाध्यबाधकभावस्य Bṛha. 24. 13 (*on* i. 1. 2); 383. 5 (*on* i. 1. 25); अहन् ··· स्नेहरसस्यानभिज्ञः ··· तमालविटपिनो मूलदेशमविशन् Kād. 34. 12; अविकारागमोद्भवानभिज्ञाभिः ··· वेशविलासिनीभिः AvantiKa. 7. 3; 20. 11; 166. 17; ये निर्वृतानामुपमां वदन्ति हीनोपमास्ते नृपतेऽनभिज्ञाः VarāṅgaC. 10. 55; 19. 46; 24. 44; अत्यन्तं यानभिज्ञा क्षणमपि तमसा साकमेकत्र वस्तुं ब्रध्नस्यैषा रुचिः SūryaŚ. 24; अहमनभिज्ञः परमेश्वरगृहाचारस्य MahāvīC. 2. 50B(1); 6. 17(4); सर्वेषामनभिज्ञानां पूर्वपूर्वप्रसिद्धितः । सिद्धः संबन्ध इत्येवं संबन्धादिर्न विद्यते ŚlokaVār. 5(14). 41 (649. 5) = TattvSaṁ. 2273; किं पुनरनभिज्ञोऽसि वीरव्यवहारस्य AnargharRā. 4. 40(5); MahāP. 1. 80; हृदयं सदैव येषामनभिज्ञं गुणवियोगदुःखस्य Kāvyālaṅ.(Ru.) 7. 102; यत्तु कर्मस्वभावपर्यालोचनया चित्रादिरनन्तरफलत्वं कम् ··· तदेतदत्यन्तमनभिज्ञस्याभिधानम् NyāyMañ. i. 251. 4; i. 37. 7; पशूनामनभिज्ञानां कुलधर्मो विगर्हितः KulārT. 2. 91; 9. 59; अनभिज्ञं गुरुं प्राप्य ··· गुर्वन्तरं तु गत्वा नैतद्दोषेण लिप्यते KulārT. 13. 131; मन्त्रानधिकृतस्यानभिज्ञस्य वा यमेवार्थः पर्यायवचनैर्वाच्यः BālaKrī. i. 239. 3 (*on* 2. 115); अनभिज्ञे वाक्यं स्याद् बधिरेष्विव गायनम् NaiṣkaSi. 185. 7; शब्दशक्तिः ···शक्या ग्रहीतुमुदितेन यथानभिज्ञैः SaṁkṣeŚā. 1. 289 (i. 217. 16) = 1. 360 (i. 266. 9); 2. 183 (ii. 111. 23); अनभिज्ञोऽस्मि दूतोक्तीनाम् NalaCam. 5. 54(31); (श्रीहर्षः) पापालापेऽनभिज्ञः ··· (स्तु)वते EI. i. 126. 12; xv. 60. 52; YaśasCam. i. 9. 2; मूर्खे चैवानभिज्ञे च न च स्वप्नं प्रकाशयेत् BrahmVaiP. iv. 82. 56; iv. 61. 31; अनभिज्ञोऽस्म्यहं विप्रो कार्याकार्यविचारणे SkandP. i(1). 29. 64; अनभिज्ञास्तमिस्रस्य यस्य सानुनिवासिनः SkandP. vi. 33. 8; अन्यतोऽनभिज्ञांस्तु प्रति सूत्राणि प्रणीतानि Kāśi. i. 18. 23 (*on* 1. 42½); i. 34. 25 (*on* 1. 77½); अतोऽनभिज्ञस्य परार्थानुमानप्रयोगानुपपत्तिः इत्यभिप्रायेणाह Kāśi. ii. 77. 11 (*on* 5(2). 149); iii. 72. 20 (*on* 5(4). 113½); उपायतद्व्यापाराणामनभिज्ञो हि चिकीर्षन्नपि न कर्ता TātpaṬ.(Vā.) 509. 14 (*on* iii. 1. 6); अनभिज्ञस्य स्मृतेरभावात्सुखाभिज्ञस्येत्युक्तम् TattvVai. 64. 30 (*on* 2. 7); प्रावृड्विलासलास्यानामनभिज्ञाः कलापिनः NavaSāC. 11. 55; न चानभिज्ञोऽयमस्ति नागरस्तव वल्लभः । तवार्थं गोपवेषेण क्रीडते विपिने महान् ĀdiP. 14. 5; समस्य सर्वभूतेषु सर्वज्ञस्य तवाप्यतः । अनभिज्ञेन मूढेन किं वक्तव्यं दयानिधे GaṇeP. i. 29. 24; आयत्वेऽनभिज्ञान् प्रति संबन्धे कथ्यमानेऽभिज्ञानां संबन्धबुद्धयार्थबुद्धिः NyāyRa. 649. 15 (*on* 5(15). 41); ऋष्यशृङ्गो नृपकन्यानामनभिज्ञो मुनिसुतः RāmāMañ. 5. 6; ब्रह्मचारी ···। अभिलाषोचितं वक्तुमनभिज्ञोऽप्युवाच ताम् DarpDa. 3. 83; अनभिज्ञो हि भवान् शारीरकशास्त्रविज्ञानस्य BrahmSūBh.(Ra.) 5. 4 (*on* i. 1. 1); 213. 6 (*on* i. 1. 21); तदपि देहातिरिक्तात्मानभिज्ञस्य न संभवति

BrahmSūBh.(Rā.) 248. 8 (*on* i. 2. 12); 322. 14 (*on* i. 3. 33); रत्नादिष्वनभिज्ञस्य प्रमाणं मे भवान् KathāSaSāg. v. 1. 188; देशान्तरिणो वयमनभिज्ञा अत्रत्यवृत्तान्तस्य KaumuMi. 1. 13(16); धूमानभिज्ञोऽपि रतेरजस्रमश्रुस्तुतेर्योऽजनि सूत्रधारः ŚrīKaC. 1.2=AlaṅkāRa. 53(14); श्रवणपुटतटाभिघातमक्ष्णोर्मलयमरुद्घनमोहतन्त्रवायः। रथहरिणमपत्रपानभिज्ञं रचयितुमिच्छुरिवोच्छिनत्ति तस्याः ŚrīKaC. 7. 33; सोऽयमनभिज्ञः पराजयकिंवदन्त्याः कुमुदचन्द्रवादीन्द्राः MudriKu. 2.15(1); (सगरस्य) यूयमस्यानभिज्ञाः स्थ TriṣaŚaPuC. ii. 4.216; क्षीरकण्ठावनभिज्ञौ कृत्याकृत्येषु कर्मसु TriṣaŚaPuC. iv. 1. 360; अनभिज्ञो गुणानां यो न भृत्यः सोऽनुगम्यते Pañcā. 10. 31; अयोगेनानभिज्ञेन यो गजो वाहितो भृशः।... लभते चाग्निदौर्बल्यम् Hastyāyur. 322. 12(2. 67); 530. 7 (3. 29); भद्र नवागमनत्वादनभिज्ञो भवान् KarpūC. 17(3); नूनमेषा (त्रिपुरी) ... अनभिज्ञैरेभिर्दृष्टैरुच्छिद्यते TripuDi. 4.13(3); अभिनयमपि दिव्यस्यानभिज्ञो विधातुम् SamudraMa. 3. 8; कृत्तद्धितसमासानाम् ... लक्षणं त्वनभिज्ञानां तदभिज्ञानसूचकम् MugdhaBo. 26. 219 (175.10); अनभिज्ञा भवन्तो भाष्यहृदयस्य ŚrutaPra. ii. 62. 23 (*on* i. 4. 27); स्वादुस्वादानभिज्ञश्चेद् द्राक्षासु करभो मुखम्। वक्रीकुर्यात् PārśvC. 1. 184; 2.752; मुनीन्द्रः सिद्धसेनः ...। प्राकृते केवलज्ञानिभाषितेऽपि निरादरः। तत्प्रभावगरीयस्त्वानभिज्ञस्तत्र मोहितः। संघप्रधानैरूचे PrabhāC. 58. 13; 204. 22; श्वश्रूः ... वधूमाद्रियते काचित् ...। जिनधर्मानभिज्ञेव विद्वेष्टि महतीं पुनः ŚāliC. 4. 37; मूर्धाभिषिक्ता महिषी ...। अनभिज्ञा सपत्नीनां सहधर्मचरी भवेत् BhāvPra.(Śā.) 290. 16(10); सहासमैक्षन्त जनाः समन्तात् आलानितं नागमिवानभिज्ञाः Yādavā. 4.36; 20. 48; अनभिज्ञो भगवान् (? भवान्) भागवतसंप्रदायस्य NyāySu.(Ja.) 427B.6 (*on* ii. 2. 12); अनभिज्ञेव पृच्छसि MahNirvāT. 1. 16; अनभिज्ञा[ः] प्रलापानामीदृशां मम वंशजाः UnmaRā.(Vi.) 19; यत्रानभिज्ञः प्राजकः सारथ्यादिः स्वामिना कृतः, तदज्ञानाच्च युग्यं तुरगाद्यतिवर्तते ... तत्र ... स्वामी ... दण्ड्यः DaṇḍaVi. 225. 10; अनभिज्ञे गुरौ तत्त्वं कथं वीक्षेत शैक्षकः Bharat. 17A. 6; कितवो यः स्वयं देवितुमनभिज्ञः स्वार्थं परान् देवयति न स्वयं देविता ManvaMu. 119. 4 (*on* 3. 159); अद्यापि घासकवलग्रसनानभिज्ञो मन्मार्गवीक्षणपरस्तनयो मदीयः Subhāṣi. 660; प्रकृतिरपि ... अन्याननभिज्ञान् प्रति तु दुःखात्मिका भवत्येवेति नियमो व्यवस्था SāṁkhyaPraBh. 76. 16 (*on* 2. 7); आः कथमनेकधाध्यक्षयन्नप्यमीषां प्रेमबन्धपरिपाकमनभिज्ञ इव पृच्छसि KaṁVa. 4. 9(5); गन्धवाह ...। प्राणान् गृहाणाशु यतो भवेयममीकविश्लेषकथानभिज्ञा YātrāPra. 4. 102; 4. 147; 6. 63; '... तत्त्वं ब्रूहि मदीय जीव' ... प्रश्नविषयस्यात्र ... तज्ज्ञं प्रत्येव प्रष्टुमौचित्येनानभिज्ञं स्वजीवं प्रति प्रष्टुमयोग्यत्वात् प्रश्नान्यथानुपपत्त्या आक्षिप्ता ... अतिशयोक्तिः RasGaṅ. 167. 5; 680. 13; जानन्त्याप्यनभिज्ञयेव कपटव्यामीलिताक्ष्या सखि ... वक्षसि तया पाणिर्समासज्जितः BhāmiVi. 2. 83; अनभिज्ञोऽसि शास्त्रतत्त्वस्य Jīvāu. 406. 5; हन्त, हन्त। किमिदं प्रतिज्ञातमनभिज्ञेन JānaPa. 4. 47(1); सती सद्विद्या, तद्विषये अज्ञा अनभिज्ञाः LalitāSaBh. 161. 11 (*on* 202); न चेति। अनभिज्ञस्य शङ्केयम् BālamBha. iii. 159(?151). 30 (*on* 3. 258); II not knowing very well, knowing very little, not an expert भिषक्त्वमनादीनि प्रयुञ्जानः कालमात्रावयोव्याधिबलाबलानामनभिज्ञो बालविनाशाय ... संपद्यते KāśyaS. 153B. 3; अवस्थितं लोहितमङ्गनाया वातेन गर्भं ब्रुवतेऽनभिज्ञाः AṣṭāHṛ. ii. 2. 61; त्वमद्याप्यनभिज्ञोऽसि राजनीतेः कुमारक TriṣaŚaPuC. iv. 5. 159; मन्त्रतदर्थाभिज्ञमनभिज्ञं चोभावपि वाचयेत् NyāyMāVi. 209. 10 (*on* iii. 8. 9); III foolish अनभिज्ञैरलैर्हंश्च संगमं नैव कारयेत् KulārT. 8. 17; सखे, अनभिज्ञोऽसि। स्वयं प्रयोगादन्तेवासिभिर्विहितः प्रयोगो महिमानमाचार्याणामुपचिनोति AnarghaRā. 2. 8(21); अनभिज्ञो देवानां प्रियः AbhinBhā. ii. 339. 9 (*on* 16. 103); विवेकस्तत् कुतो न विरज्यते। अनभिज्ञोऽसि। कथ्यते। पश्य KarṇaSu. 1. 33(3); स दोर्वीर्यगर्वज्वरितमानसः। अनभिज्ञस्तदन्यानि सैन्यानि समवर्तयत् PāṇḍaC. 5. 178; कार्तिकेय किमनभिज्ञः प्रलपसि TripuDi. 1.41(1); 'हारं वक्षसि केनापि दत्तमज्ञेन मर्कटः लेढि...' अत्र मर्कटवृत्तान्तेनाप्रस्तुतेन प्रस्तुतमनभिज्ञेषु रमणीयवस्तुसमर्पणं नाशाय भवतीति सामान्यं गम्यते RasGaṅ. 542. 8; कमलिनि मलिनीकरोषि चेतः किमिति बकैरवहेलितानभिज्ञैः BhāmiVi. 1. 8.

अनभिज्ञक (anabhijña-ka) *adj.* ignorant त्वं देव सर्वमप्येतद् वेत्सि नाभेऽनभिज्ञकाः। पृच्छामो वयम् MahāP. 3. 198; चक्रोत्पत्तिक्षणे भद्र यन्नायामोऽनभिज्ञकाः। महान्तमपराधं नः त्वं क्षमस्वार्थितो मुहुः MahāP. 28. 160.

अनभिज्ञतत्त्व (anabhijña-tattva) *adj.* ignorant of the truth, not knowing the truth त्रिलोकमूल्यं नरदेववृत्तमवाप्य ये कोद्रवतण्डुलार्थम्। विक्रीय च स्वाननभिज्ञतत्त्वा मूर्खाः परप्रेष्यकरा भवन्ति VarāṅgaC. 8. 18.

अनभिज्ञता (anabhijña-tā) *f.* ignorance, non-recognition, unawareness असाधौ तु साधने य आसां प्रयोगः सोऽनभिज्ञतया साधनदोषस्य तद्दोषप्रदर्शनार्थं वा प्रसङ्गव्याजेन NyāyVār. 536. 6 (*on* v. 1. 1); अहं चोर्ध्वगतेरनभिज्ञतयाऽस्या गत्या निष्पतितः PañcT. 2. 79(19) (256. 13); Pañcā. 168. 28; रात्रौ सुरतसंभोगलालसा शयने [र]ता। विपक्षप्रेष्ययत्नानां मुक्तवाचानभिज्ञता ViṭVṛ. 37; चत्वारि शृङ्गेत्यविद्यमानार्थवचनमाशङ्कितम्, तदप्यनभिज्ञतया यज्ञस्य वैष गुणवादेन संस्तवः NyāyMañ. i. 263. 14; बीजाङ्कुरादयस्तु पक्षान्तर्भूता इति तैर्व्यभिचारवचनमनभिज्ञतयैव श्रोत्रियाणाम् ĪśvaSi.(Yā.) 76. 20; यत्तु वाक्यभेदः स्यादिति केनचिदुक्तम्, तदनभिज्ञतया Loc. 57. 25 (*on* 1.21); अनभिज्ञान् प्रति संबन्धे कथ्यमानेऽभिज्ञानां संबन्धबुद्ध्यार्थबुद्धिः, एवं तेषामपि यदानभिज्ञता तदापि ततः पूर्वेषां प्रसिद्धिरस्ति NyāyRa. 649. 16 (*on* 5(15). 41); न च जीवानामुपादानाद्यनभिज्ञतया कर्तृत्वासंभवः BrahmSūBh.(Rā.) 138. 11 (*on* i. 1. 3); 140. 16 (*on* i. 1. 3); सुखदुःखाविवेकित्वमिष्टानिष्टानभिज्ञता।... एतैर्जाड्यं निरूप्यते BhāvPra.(Śā.) 21. 16(1); 23. 15(1); देयस्य चापरिच्छित्तिर्दत्तस्यैवानभिज्ञता। ददतो हर्षवृद्धिर्यत्स त्याग इति कीर्तितः BhāvPra.(Śā.) 75. 11(3); प्रमिमीमहे न वयमेव मुनेर्हृदयं यथावदनभिज्ञतया ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 9. 4; क्षुधा दुर्लभलाभेच्छा मौखर्यं कटुभाषणा। पञ्च दोषा दरिद्रस्य प्रस्तावे चानभिज्ञता PuruṣPa. 184. 8; अनभिज्ञतया तेन तव किं किं न हारितम् RājTa.(Śrī.) 2. 194; अनभिज्ञतया राज्ञः पृष्टोऽहं तस्य लक्षणम् RājTa.(Śrī.) 3.259; 4. 127; अनभिज्ञतया युद्धे स्फुरन्तं वीक्ष्य तं (तुरगम्) द्रुतम् RājTa.(Śrī.) 4. 270; अनभिज्ञता परिचितेष्वभिज्ञता विदितेतरेषु विललास सुभ्रुवः Acyutarā. 9.63; मोहोऽनभिज्ञता, मदो मद्यादिभिः VīraMi. 689. 2 (*on* 2. 214)

अनभिज्ञत्व (anabhijña-tva) *n.* the state of being ignorant, ignorance, the state of not knowing, non-acquaintance, inexperience वाजि° ... °विमानयानानाम्। आरोहणावतरणेष्वनभिज्ञत्वं विहस्तत्वम् NāṭyaŚā. 27.36; पुरुषप्रतीतेश्चानभिज्ञत्वात् कथं ते सुखमिति प्रष्टुमशक्यत्वात् KāmSū. 78. 8 (2. 1); सर्वेषामनभिज्ञत्वात् पूर्वपूर्वाप्रसिद्धितः। न सिद्धो योग इत्येवं किमसौ परिकल्प्यते TattvSaṁ. 2666; उक्तानुक्तानभिज्ञत्वदिङ्मोहाद्या यथार्थतः। एवं रसाः सानुभावविभावाः सम्यगीरिताः BhāvPra.(Śā.) 64. 1(3); गोविन्दराजस्तु ... 'आयुष्मान् भव सौम्य भद्र' इति निरुपपदोदाहरणसोपपदोदाहरणानभिज्ञत्वमेव निजं ज्ञापयति ManvaMu. 60.18 (*on* 2. 125); यदि वा कथितासूया काले देशेऽनभिज्ञत्वात् KandaCū. v. 1. 28; तदन्वयसमर्थने अग्नीनामनृतवादित्वस्यानभिज्ञत्वस्य वा प्रसङ्गात् ŚivārkaMaDī. i. 355.21 (*on* i. 2. 13)

अनभिज्ञदोष (anabhijña-doṣa) *adj.* having no experience of danger, unused to danger भद्रापयानेष्वनभिज्ञदोषस्तारुण्यभावेन विलम्बमानः। ... कलभः PañcRā. 3. 3.

अनभिज्ञनिषादाधिकारा (anabhijñaniṣādādhikārā) *adj.* (*f.*) (a rite) for which an ignorant outcaste has eligibility सा (इष्टिः) ह्यनभिज्ञनिषादाधिकारापि ... स्वाधिकारप्रयुक्तैव NyāyRaMā. 18. 8.

अनभिज्ञपूरुषपरिष्वङ्ग (anabhijñapūruṣa-pariṣvaṅga) *m.* embrace of an inexperienced person अस्माकं पुनरुग्रपूरुषशताश्लेषप्रगल्भात्मनामेतादृश्यनभिज्ञपूरुषपरिष्वङ्गे कुतः साध्वसम् SaduktiKa. 294. 24.

अनभिज्ञभाव (anabhijña-bhāva) *m.* the state of being ignorant, ignorance मायामये मयसभाधितले महाम्बु त्यक्त्वा ततो व्रजति मध्यनभिज्ञभावात्। यत् कृष्णया विहसितम् ... तन्मे मनः ... लुनाति BālBhā. 2. 9.

अनभिज्ञभाषित (anabhijña-bhāṣita) *n.* statement of the ignorant यदपि लिप्यक्षराणामसत्यानां सत्यार्थप्रतिपादकत्वमुच्यते तदप्यनभिज्ञभाषितम् NyāyMañ. i. 355. 5.

अनभिज्ञवत् (anabhijña-vat) *adv.* like an ignorant person देवदेव जानीवः केनचिद् दृढभक्तिना। अतीवरम्यः प्रासादो निर्मितो वरणातटे। ... विज्ञातसर्ववृत्तान्तः सर्वज्ञोऽप्यनभिज्ञवत्। ... प्रासादविलोकने।... ईशः ... निरगात् SkandP. iv. 66. 133; राजा ...। पुनः पप्रच्छ कोऽप्यत्र स्थित इत्यनभिज्ञवत् BṛKathāMañ. ix. 2. 327.

अनभिज्ञव्यवहार (anabhijña-vyavahāra) *m.* activity of an ignorant person न च तूलाज्ञानमपि चिन्मात्रनिष्ठं जीवनिष्ठं वा, अभिज्ञानभिज्ञव्यवहारानुसारेण परिच्छिन्नत्वाङ्गीकारात् SiddhāTa. 55.14.

अनभिज्ञा (an-abhijñā) *f.* ignorance मया बदरलुब्धेन वृक्षाणामनभिज्ञया वने कण्टकसादृश्यात् खदिरः पर्युपासितः Subhāṣi. 787.

अनभिज्ञात (an-abhijñāta) *adj.* [*f.* -ā] not recognized, not known व्रतस्था च शरीरं त्वं यदि नाम विमोक्ष्यसि। नदी भविष्यसि शुभे ...। दुस्तीर्था चानभिज्ञेया (v. l. °ज्ञाता) वार्षिकी नाष्टमासिकी MahāBhā. v. 187.35; औषधं ह्यनभिज्ञातं नामरूपगुणैस्त्रिभिः। विज्ञातं चापि दुर्युक्तमनर्थायोपपद्यते CaraS. i. 1. 123 (1922 Ed.); वेषमाचारं वानभिज्ञातं न भजेत् NītiVā. 17. 31; अनभिज्ञाते लेखेऽपि नास्ति संप्रत्ययः NītiVā. 27. 61; गुणनिधिर्नाम -- सुतः। ... पित्रानभिज्ञातो द्यूतकर्मरतोऽभवत् ŚivaP. ii(1). 17. 8 (61A. 6); अनभिलक्षितो भिक्षादातृभिर्गुणित्वेनानभिज्ञातः।... भैक्ष्यं (क्षे) सायाह्ने...चरेत् Aparā. 962. 20 (*on* 3. 58)

अनभिज्ञातकैतव (anabhijñāta-kaitava) *adj.* who has not known deceit (i.e. very simple) तस्मिन्ननभिज्ञातकैतवे महापुरुषे मायाविनानेन राक्षसाधमेन किमप्यत्याहितं कृतं भवेत् JānaPa. 6. 37(4)

अनभिज्ञातता (anabhijñāta-tā) *f.* the state of being ignorant, ignorance ततः स्वस्थीभूय भूयः … असहायतया दुहितुरनभिज्ञाततया च व्याकुलीभवामि DaśKuC. 7.18.

अनभिज्ञातदैन्य (an-abhijñātadainya) *adj.* who has never known a wretched state अयमायात एवास्मि रणाय प्रगुणो भव। इत्युदीर्य स दोर्वीर्यगर्वज्वरितमानसः। अनभिज्ञस्तदन्यानि (v. l. अनभिज्ञातदैन्यानि Bhāvanagar Ed.) सैन्यानि समवर्तयत् PāṇḍaC. 5.178.

अनभिज्ञातमूल (anabhijñāta-mūla) *adj.* whose origin (i. e. parentage) is not known दृष्टाः पुरुषशार्दूलाः कलुषीकृतमानसाः। अविज्ञानविमूढाश्च (v. l. अनभिज्ञातमूलाश्च) MahāBhā. iii. 240.14.

अनभिज्ञातरूप (anabhijñāta-rūpa) *adj.* whose nature is not known, of unknown nature अनभिज्ञातरूपस्य (कर्मणः) फले विधातुमशक्यत्वात्। अतः प्रसिद्धरूपाण्येव तेन ग्रहीष्यन्ते TantrVā. 493.2 (*on* ii. 2.15)

अनभिज्ञातोपगूहनविशेष (anabhijñātopagūhanaviśeṣa) *adj.* ignorant about various types of embraces अज्ञातविविधचुम्बनमनभिज्ञातोपगूहनविशेषम्। … पतिमवाप्य हि रतेषु खिन्नेयम् ŚṛṅgāTi.(Rā.) 232.

अनभिज्ञान (an-abhijñāna) *n.* absence of knowledge, ignorance अपविद्धद्वये तत्त्वे सर्वदैवात्मरूपके। विपर्ययोऽनभिज्ञानात्ततः कामः क्रियास्ततः TaiUBhāVā. 4.22(1); गान्धर्वविवेको ध्रुवाध्याये … दर्शयिष्यते। इह इव तु दर्शितो वाचोयुक्त्यनभिज्ञानमधुनैव हि संमोहे हेतुः स्यात् AbhinBhā. iv. 6.14 (*on* 28.9); i. 170.9 (*on* 4.261); पदार्थानवज्ञानाद् वाक्यार्थो नावगम्यते (v. l. पदार्थानभिज्ञानादयं वाक्यार्थानवबोधः) PraboCan. 6.27 (114.14); BrahmSūBh.(Ma.) 14A 1 (*on* i. 2.28); किं किमस्तीति मे ब्रूतं मन्त्रिणेत्युदितौ पुनः। अभिज्ञानानभिज्ञानाच्चक्रतुर्मौनमेव तौ PārśvC. 8.134; TattvPrakā. 66A.3 (*on* i. 4.1)

अनभिज्ञाय (an-abhijñāya) *ger.* not having known or understood अनभिज्ञाय शास्त्रार्थान् पुरुषाः पशुबुद्धयः। प्रागल्भ्याद् वक्तुमिच्छन्ति मन्त्रेष्वभ्यन्तरीकृताः Rāmā. vi. 51.14; नाहमेकधर्ममप्यनभिज्ञायापरिज्ञाय दुःखस्यान्तक्रियां वदामि Sphuṭā. i. 4.24 (*on* 1.1); आत्मानमनभिज्ञाय विवेक्तुं योऽन्यदिच्छति। तेन भौतेन किं वाच्यं प्रश्नेऽस्मिन् को भवानिति PratyabhiVi. ii. 317.5 (*on* iv. 1.18); उपायभूतानि सूत्राण्यनभिज्ञाय कथं तैर्वेदवाक्यार्थो ज्ञायते NyāyRa. 14.12 (*on* 1.42)

अनभिज्ञायमाना (an-abhijñāyamānā) *adj.* (*f.*) who is not being recognized (सा) रजसा समवच्छन्ना सार्धेन शुचिस्मिता। अनभिज्ञायमानैव गच्छन्ती सुमहद् वनम्। आससाद सरो रम्यम् MahāBhā. iii. App. I. 10(5)

अनभिज्ञायमानाकृति (anabhijñāyamānākṛti) *adj.* whose form is not being recognized परिचिततमैरप्यनभिज्ञायमानाकृतौ … देवस्य नन्दस्य भवनं प्रविशति वैरोचके MudrāRā. 2.15(35)

अनभिज्ञीकृता (an-abhijñīkṛtā) *adj.* (*f.*) not made aware of अहं राधिकाविश्लेषवेदनानामनभिज्ञीकृता VidaMā. 7.59(3)

अनभिज्ञेय (an-abhijñeya) *adj.* [*f.* -ā] unrecognizable (ददर्श तं पिता … विहङ्गमम्) अचिन्त्यमनभिज्ञेयं सर्वभूतभयंकरम् MahāBhā. i. 26.7; नदी भविष्यसि …। दुस्तीर्था चानभिज्ञेया MahāBhā. v. 187.35; पाण्डुतया परिगृहीतम् … कृशिमानमागतम् … अनभिज्ञेयपूर्वाकारं तमहमद्राक्षम् Kād. 154.9; AvantiKa. 39.11.

अनभिज्ञेयरूप (anabhijñeya-rūpa) *adj.* [*f.* -ā] of unrecognizable form अनभिज्ञेयरूपाणि द्वारकोपवनानि च। दृष्ट्वा … अपृच्छं हृदिकात्मजम् MahāBhā. iii. 21.3; तत्राद्भुतमपश्याम कृत्स्नामक्षौहिणीं हताम्। अनभिज्ञेयरूपां च प्रदग्धामस्त्रमायया MahāBhā. vii. 172.34.

अनभिताप (an-abhitāpa) *adj.* free from hatred (साक्षिणः) स्युः … निष्प्रीत्यनभितापाश्चान्यतरस्मिन् GautDS. ii. 4.2 (comm. अनभितापा अकृतद्वेषाः)

अनभिदग्ध (an-abhidagdha) *adj.* not burnt यदि सदोहविर्धानान्यभिदहेरन् ग्रहानध्वर्युः स्पाशयेत्।…अनभिदग्धे सोमे पार्श्वतो देवयजनमध्यवसाय कृतान्तादेव प्रक्रामेयुः ĀpaŚS. xiv. 25.2; HirŚS. xv. 6.22 (325.28)

अनभिदधत् (an-abhidadhat) *adj.* not expressing or conveying न च पदजातं प्रथममर्थजातं स्वरूपेणानभिदधदेव यथास्वमभिधेयानि साहचर्यमात्रादर्थरूपाणि स्मारयति TattvBi. 94.4; न हि तीरे नदीत्वमनभिदधतो नदीपदस्यानदीत्वव्यावृत्तिः प्रयोजनं संभवति NyāySu.(Ja.) 105A.6 (*on* i. 1.2)

अनभिदधान (an-abhidadhāna) *adj.* not expressing or conveying परस्परविगानाच्च सूत्रकारो ह्यवश्यवक्तव्यं प्रयोजनमनभिदधानो निष्प्रयोजनतामेव शास्त्रस्य मन्यते ŚāstrDī. 45.2 (*on* i. 3.9); धातुप्रकृतिकाश्च … प्रत्ययाः केचिद्धात्वर्थान्वितमधिकं स्वार्थं ब्रुवते। अर्थान्तरमनभिदधानाश्च केचित् … स्वीयार्थबोधन एवोपकुर्वते VyutpaVā. 194.2.

अनभिदाह (an-abhidāha) *m.* absence of scorching or burning यजमान आत्मनोऽनभिदाहाय सवने वै यज्ञस्याशिर ईरते KāṭhS. 26.1 (ii. 121.15); वैश्वानरे वा एतदध्वर्युः सदस्यानभिमृशति यद् यज्ञायज्ञीयस्य स्तोत्रमुपावर्तयति प्राकृतेनोद्गेयं वैश्वानरेणानभिदाहाय PañcBr. viii. 7.6.

अनभिदृष्ट (an-abhidṛṣṭa) *adj.* not seen लोकगतिभिः … आभिरनभिदृष्ट … वहितखु भूरिषु परिपृष्ट … नन्दतनय सुन्दर जय वीर StavMā. 211.8.

अनभिद्रुग्धचित्त (anabhidrugdha-citta) *adj.* whose mind is not malicious स कारुण्याभ्यासादनभिद्रुग्धचित्तः सत्त्वेषु … तमरण्यप्रदेशमभ्यलंचकार JātaMā. 162.15 (25.1)

अनभिद्रुत (an-abhidruta) *adj.* I not infested देयसंपद् कतमा। अनभिद्रुतदेयवस्तुतः … शुचिदेयवस्तुतः धर्मार्जितदेयवस्तुतश्च AbhidhSa. 59.19; II not harassed, not troubled आत्मशरीरैकशेषः … सलिलमूलतलनिलीनोऽपि किमनभिद्रुतो दुर्योधनः पूर्वनिकारस्मरणदारुणेन रुधिरपूरितोदरेण वृकोदरेण AvantiKa. 49.10.

अनभिद्रुह् (án-abhidruh) *adj.* [P. iii. 2.61] not hating, not malicious राजानावनभिद्रुहा ध्रुवे सदस्युत्तमे। सहस्रस्थूण आसाते ṚV. ii. 41.5; JaimiBr. 3.63; प्रपित्सोः किं च ते मुक्तिं निःस्पृहस्य कलेवरे। महेषुधी धनुर्भीमं भूतानामनभिद्रुहः Kirātā. 11.16 (comm. अहिंसकस्य); विहरन्तो महीं कृत्स्नां ते कस्याप्यनभिद्रुहः। मातृकल्पा दयालुत्वात्पुत्रकल्पेषु देहिषु MahāP. 34.191; प्रवालपत्रपुष्पादेः पर्वणि व्यपरोपणम्। न कल्पतेऽत्र सत्त्वानां जन्तूनां नोऽनभिद्रुहाम् MahāP. 38.17.

अनभिद्रोग्धृ (an-abhidrogdhṛ) *adj.* not hating, not malicious आत्माभेददर्शनेन सर्वभूतः सर्वात्मभावाच्चानभिद्रोग्धा भवति BālaKrī. ii. 26.4 (*on* 3.58)

अनभिद्रोह (án-abhidroha) *m.* absence of malice or betrayal नो ना अश्न्योऽन्य … इति तौ वै समामेतामनभिद्रोहाय MaiS. iv. 3.4 (iv. 42.15); धृतिः शमो दमः शौचं कारुण्यं वागनिष्ठुरा। मित्राणां चानभिद्रोहः सप्तैताः समिधः श्रियः MahāBhā. v. 38.35; ŚṛṅgāPra. 230.25; Loc. 123.21 (*on* 3.1); श्रद्धया परया युक्ता ह्यनभिद्रोहलब्धया। … सर्वान् कामानवाप्स्यथ MahāBhā. xiii. 35.10; v. 193.7; xii. 221.46; निक्षिप्तस्य च द्रविणस्यानभिद्रोहो भवत्यविसंवादकः BodhiBhū. 19.22; अहिंसा सर्वथा सर्वदा सर्वभूतानामनभिद्रोहः YogBh. 103.9 (*on* 2.30); Nāgojībhaṭṭa *on* YogSū. 2.30; सर्वेभ्योऽपकारिभ्योऽपि भूतेभ्योऽनभिद्रोहेण हितः सर्वभूतहितः BālaKrī. ii. 26.4 (*on* 3.58); अहिंसा भूतानामनभिद्रोहसंकल्पः NyāyKa. 275.23.

अनभिद्रोहिन् (an-abhidrohin) *adj.* not malicious परिव्राजकानां पुनराचारस्तथा।… भूतानां वाङ्मनःकर्मभिरनभिद्रोहिणः MahāBhā. xii. 185.3; राजभूतो बोधिसत्त्वः…पितृभूतश्च भवति प्रजानाम्।… अनभिद्रोही च भवति सत्यवादी च BodhiBhū. 249.21.

अनभिधर्ष (an-abhidharṣa) *m.* absence of violation तमीडिष्व यो अर्चिषेत्यनिरुक्तमैन्द्राग्नं देवतानामनभिधर्षाय PañcBr. xiv. 2.6; अनिरुक्तान्याज्यानि भवन्ति छन्दसामनभिधर्षाय JaimiBr. 3.282.

अनभिधा (an-abhidhā) *f.* non-denotation, non-expression अन्वयवत्तथैवाभिधेत्यन्वयोऽर्थाद् वाच्यांशः, न व्यक्तिमत्तथैव जातेरभिधेति न व्यक्तिर्वाच्यांशः, तथापि रूप्यन्तर्भावाद् रूपधीरित्येवं साम्यमुक्तम्। अर्थाद् वाच्यांशतया पृथगनभिधेति न व्यतिपङ्क्ताभिधोक्ता NayaVi. 268.2 (*on* i. 1.24)

अनभिधातृत्व (anabhidhātṛ-tva) *n.* the state of being non-denotative यथैवात्र क्रियाया अनैकान्तिकत्वादन्यत्रागमकत्वमापाद्यते तथैव शब्दस्यापि कर्मानभिधानात् ओदनः पच्यत इत्यत्राप्यनभिधातृत्वप्रसङ्गः TantrVā. 975.14 (*on* iii. 4.13); अर्थोऽप्यालोचितः स्वपदगोचरसंस्कारोद्बोधहेतुरिति सोऽपि पदस्याभिधाता स्यात्। तदिदमनभिधातृत्वमनधिगतान्वयबोध एव कल्प्यते पदानाम् TattvBi. 158.8.

अनभिधातृत्ववत् (anabhidhātṛtva-vat) *adv.* [w. r. for अभिधातृत्ववत्, cf. ASS. 97, 1984, p. 372, FN. +] TantrVā. 975.17 (*on* iii. 4.13)

अनभिधात्री (an-abhidhātrī) *adj.* (*f.*) not denotative शब्दः तावान्नस्य यावत्यभिधात्री शक्तिः, कियति च तस्याभिधात्री शक्तिः कियति तस्यानभिधात्री शक्तिः NyāyMañ. i. 369.25.

अनभिधान (an-abhidhāna) *n.* **A** I non-mention, non-specification यथार्थमुत्तरस्यां ततावर्थविकारस्योत्पत्तिलक्षणेनानभिधानाच्छब्दविकारमूहं कुर्वते ŚāṅkhāŚS. vi. 1.3; नास्त्यजः संयोगो नित्यपरिमण्डलवत् पृथगनभिधानात् PadārthaSaṁ. 140.20; ततश्चतुर्णामनभिधाने चतुर्णां क्रमोपदेशात् संशयः स्यात् NyāyVār. 30.2 (*on* i. 1.3); नास्य साध्यप्रतीतिं प्रति कश्चिदुपयोगः HetuBiṬ. 65.28; बीजयोन्यात्मकत्वेऽपि … तत्प्रत्यायनसमर्थस्यानभिधानात् ParāTri. 174.8; रेकिणः कस्यचिदप्यभावात्, श्रीपूर्वादिशास्त्रेषु चानभिधानात् … सत्यपि तत्रावचने मनुनैवायमर्थः स्मृतः … इत्यभिप्रायः। तत्रास्यानभिधाने दातुरनियमो यथा स्यादित्येवमर्थम् BālaKrī. ii. 107.4 (*on* 3.244 (? 250));

शास्त्रणानभिधाने तु नियोगेऽपि न युज्यते । प्रवेशः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 782; संबन्धप्रयोजनयोरनभिधाने श्रोता न प्रवर्तते NyāyKa. 3.6; द्रव्येषु दिक्कालपरमाणूनामनभिधानात् TātpaṬ.(Vā.) 208.19 (*on* i. 1.9); सुषिरस्य स्वरात्मकत्वेऽपि तदनन्तरं तस्यानभिधानमिति चेन्न, वीणाया एव स्वरभागे प्राधान्यात् AbhinBhā. iv. 2.21 (*on* 28.2); ब्रह्मादीनां साक्षादनभिधानेन साकाङ्क्षोक्तिभङ्गिः SaraKaṇṭhā. 537.12; मतद्वयमुपन्यस्य तद्विरोध्येतदभिधानादन्यस्यानभिधानाच्च निश्चीयते VedāntSā.(Rā.) 133.3 (*on* i. 4.22); ĀtmaTaVi. 726.10; साध्यं प्रायशः साधनार्हमिति … व्यक्तमनभिधानम् Kiraṇā. 294.7; 227.11; Mitā. 137.6 (*on* 2.8); अनाम्नानात् अनभिधानात् । ये यजामह इति केवलप्रैषार्थप्रतिपत्तिः न तत्र देवतानामधेयं श्रूयते ŚaṅkarKāBh. 91.13 (*on* ii. 3.3); विधिनिषेधयोरनभिधाने … विधिः प्रतीयते Kāvyānu.(He.) 37.9; 165.16; शिखाया अनभिधानात् शिखाशून्यास्तारकामात्ररूपा एते (केतवः) बोद्धव्याः AdbhuSāg. 157.3; दुष्टान्तःकरणतया ज्ञातस्यापि न दण्डः … मुनिभिरनभिधानात् SmṛtiCan. iii. 112.7; जलभूम्योरर्थक्रियायाः प्रसिद्धत्वेनानभिधानम् ManvaVi. 64.15 (*on* 1.78); युगपत्तयोर्व्याघात इति चेन्न यौगपद्यस्यानभिधानादनाक्षेपाच्च NyāyPari. 377.16; केवलान्वयिनोऽभिधेयत्वस्य न विपक्षः अभिधानेऽनभिधाने च विपक्षत्वव्याघातात् TattvCin. ii(1). 553.2; नेयं प्रथमापह्नुतिः अपह्नवकारिणो विषयस्यानभिधानात् SāhiDa. 615.6; 398.6; प्रमेयविभागसूत्रे सुखस्यानभिधानात् Upask. 416.6 (*on* x. 1.1); DaṇḍaVi. 206.10; यत्तु कार्योन्नेयत्वादनभिधानमुक्तं तन्न YuktiSneha. 47.35 (*on* i. 1.5); जिज्ञासान्यथानुपपत्त्या सामान्यतस्तदुक्तावपि विशिष्यानभिधानात् संदेहः AdvaiSi. 687.4; ŚivārkaMaDī. i. 550.22 (*on* i. 4.22); स्मृत्यन्तरोक्तेतिकर्तव्यताया अनभिधानेऽपि सर्वशाखाधिकरणन्यायेन तत्समुच्चयोऽवगन्तव्यः VīraMi. 295.29 (*on* 1.229); 4.17 (*on* 1.1); 272.21 (*on* 1.196); एतस्य वाक्यस्य पञ्चायतनपूजोपक्रमेऽनभिधानादेतासां देवतानां पूज्यत्वम् VīraMi.(Pūjā.) 239.3; MīmāNyāPra. 270.35; **AII** refraining from actually speaking out, non-disclosure अनियुक्तानां पुनरन्यथाभिधानेऽनभिधाने वा दोषो न तु राज्ञोऽनिवारणे Mitā. 126.23 (*on* 2.2); DaṇḍaVi. 19.19; अयं च (साक्षी) द्वेधा संभवति अनभिधानेऽपेक्षितानभिधाने च VīraMi. 510.22 (*on* 2.79); साक्ष्यमङ्गीकृत्यानभिधाने दण्डमाह VyavaMa. 43.8; **BI** non-denotation (of the primary meaning) सामान्याभिधाने हि विशेषानभिधानम् Vār. 6 *on* P. ii. 2.24; पुरुषस्य चाख्यातेनानभिधानात् ŚābaBh. 1383.5 (*on* vi. 1.42); व्रीहय इति च जातिवचने धर्मिणो रूपादीनां चानभिधानात् न किञ्चिदुत्तरम् HetuBiṬ. 99.13; अनभिधानेऽपि व्यापारभेदस्य द्रव्यपरित्यागसंकल्पमात्रस्याभिधानेऽपि यजतिना स्वातन्त्र्यविवक्षाभेदात् कर्तृभेदः BhāvanāVi. 109.5; 121.4; तद्वत्यपि वान्यजातीये अनभिधानं द्रविडानाम् TantrVā. 590.5 (*on* ii. 3.3); 693.9 (*on* iii. 1.12); अन्वितस्यानभिधानात् तत्राप्यन्वयः प्राप्नोति NyāyMañ. i. 365.28; i. 368.21; लिङ्गसंख्ययोस्तात्पर्यतः शब्देनानभिधानात् कुतो विवक्षा ManuBh. i. 465.4 (*on* 5.89); ii. 399.4 (*on* 11.93); ज्ञानभेदस्यार्थभेदात् तदनभिधानेऽभिधानाभावात् … स्वाभाविकः शब्दार्थयोः संबन्धः TattvBi. 151.4; यदि लोके लक्षणया सिद्धान्वयपरता, तदनभिधानं वाक्यस्य स्यात् NayaVi. 47.5 (*on* i. 1.2); उपमानावयविनश्चानभिधानात् इदमसमस्तम् SaraKaṇṭhā. 420.9; 407.1; ŚāstrDī. 408.5 (*on* v. 1.1); घटत्वशब्देन … घटगतिक्रियागुणादिधर्मान्तरस्य अनभिधानात् PūrvottaVāNaMā. 92.13; तेन च … यजिपदेन समुदायस्य शक्त्यानभिधानात् MīmāKau. iii(1). 156.5 (*on* ii. 2.3); ii. 302.10 (*on* iii. 2.39); **BII** non-denotation (of case-relation or *kāraka*-relation which implies that the same case-relation is not to be denoted twice and further indicates the selection of the case-ending for particular case-relation) न वान्यतरेणानभिधानात् Vār. 8 *on* P. ii. 3.1; भव्यादीनां कर्मणोऽनभिधानात् कृत्यानां कर्तृग्रहणम् Vār. *on* P. ii. 3.71; युज्यतेऽनभिधानं हि न पुनस्तद्विशेषणे TantrVā. 973.9 (*on* iii. 4.13); 975.13 (*on* iii. 4.13); कर्तव्यत्वादभीष्टत्वसिद्धौ कर्मार्थलाभतः । साक्षादनभिधानेऽपि न द्वितीया प्रसज्यते BṛĀraUBhVā.(Sambandha.) 513; कर्तुः (तिङा) अनभिधानात् कर्तरि तृतीया PrakriKau. ii. 427.1; न च कर्तुरनभिधानात् चैत्रादिपदानन्तरं तृतीया स्यादिति वाच्यं कर्तृसंख्यानभिधानस्य तत्र तन्त्रत्वात् SiddhāMu. 46.23 (*on* 81); अहं भुक्त्वा व्रजामि — इत्यादिप्रयोगविषयेऽपि मया भुक्त्वा — इत्यादिप्रयोगः स्यात्, भोजनादिक्रियाकर्तुः प्रत्ययान्तरेणानभिधानात् PūrvottaVāNaMā. 215.12; 'अहं भुक्त्वा व्रजामी'त्यत्राहमर्थस्य भोजनव्रजनक्रियाभ्यामुभाभ्यामपि न शाब्दोऽन्वयः किं तु व्रजनक्रिययैव ।… शब्दव्यापारापेक्षायामभिधानमेव । अनभिधानं न त्वार्थमपीति नाहमर्थे तृतीया प्रसज्यते ŚivārkaMaDī. ii. 188.22 (*on* ii. 4.17); देवदत्तनिष्ठकर्तृत्वस्य तिङानभिधानेऽपि कृतिनिरूपितकर्तृत्वस्य तिङभिहितत्वात् MīmāKau. iii(2). 35.2 (*on* ii. 1.5); कर्तृकर्मगतसंख्याया अनभिधाने … तयोरनुशासनात् VyutpaVā. 110.10; उक्तत्रयस्याभिधानमनभिधानं चेति तदतिरिक्तभेदाभावात् । अन्यथा त्रयाणामप्यभिधानानभिधानाभ्यां भेदषट्कापत्तिः VaiyāBhū. 108.25 (*on* 24); **BIII** (mostly in Abl.) non-denotation (by the words which are not to be used as they go against the accepted pattern of language although they could be derived by the rules of grammar) न वानभिधानादसमानाधिकरणे संज्ञाभावः Vār. 16 *on* P. ii. 2.24; अकर्मणो ह्यसमानकर्तृकाद् वानभिधानम् Vār. 7 *on* P. iii. 1.7; MahāBh. ii. 12.17 (*on* iii. 1.7); अनभिधानात् Vār. 5 *on* P. iii. 2.1; विकारावयवशब्दात् प्रसङ्ग इति चेन्न तेनानभिधानात् Vār. 3 *on* P. iv. 3.155; अनभिधानात्प्रत्ययः सवर्णान्न ग्रहीष्यति MahāBh. i. 177.25 (*on* i. 1.69); असमानाधिकरणानां बहुव्रीहिः कस्मान्न भवति । पञ्चभिर्भुक्तमस्येति । अनभिधानात् । तच्चावश्यमनभिधानमाश्रयितव्यम् MahāBh. i. 424.12 (*on* ii. 2.24); Nyās. i. 391.7 (*on* ii. 2.24); कस्मान्न भवति कीटो रोमन्थं वर्तयति । अनभिधानात् MahāBh. ii. 25.16 (*on* iii. 1.15); कस्मान्न भवति । आदित्यं पश्यति । हिमवन्तं शृणोति … अनभिधानादेव न भविष्यति MahāBh. ii. 94.15 (*on* iii. 2.1); KātanVṛ. *on* iv. 3 1; PrakriKau. ii. 509.2; SiddhāKau. 490B.17 (*on* iii. 2.1); अभिधानलक्षणाः कृत्तद्धितसमासाः । अनभिधानान्न भविष्यन्ति MahāBh. ii. 146.7 (*on* iii. 3.19); अनभिधानाज्जात्यादिभ्य उत्पत्तिर्न भविष्यति । तच्चावश्यमनभिधानमाश्रयितव्यम् MahāBh. ii. 250.23 (*on* iv. 1.93); कस्मान्न भवति पुत्रैः परिवृतो रथः … अनभिधानात् MahāBh. ii. 274.14 (*on* iv. 2.10); कस्मान्न भवति तत्रास्ते … अनभिधानात् MahāBh. ii. 307.11 (*on* iv. 3.25); अथ संभूत इत्युच्यमाने क्रिमौ कस्मान्न भवति …। अनभिधानात् MahāBh. ii. 309.8 (*on* iv. 3.42); अनभिधानादनन्तरादिषूत्पत्तिर्न भविष्यति MahāBh. ii. 319.13 (*on* iv. 3.120); ii. 354.6 (*on* v. 1.58); ii. 368.4 (*on* v. 1.119); iii. 141.21 (*on* vi. 3.1); (समानकर्तृकेषु तुमुन्) समानकर्तृकेष्विति किम् । देवदत्तं भुञ्जानमिच्छति यज्ञदत्तः । इह कस्मान्न भवति — इच्छन् करोति । अनभिधानात् KāśiVṛ. *on* iii. 3.158; *on* v. 2.119; संभवति हि सामान्यविशेषवाचिनां द्वन्द्वो यथा गोबलीवर्दमिति । न । अनभिधानात् Nyās. i. 448.24 (*on* ii. 4.12); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 4.12; (नित्यं कौटिल्ये गतौ) नित्यग्रहणं किमर्थम् । यावतानभिधानादेवात्र वाक्यं न भविष्यति Nyās. i. 511.5 (*on* iii. 1.23); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 1.23; गुप गोपनकुत्सनयोः ।… निन्दाक्षमाव्याधिप्रतीकारेषु सन्निष्यत इति वचनान्निन्दायां सन् । जुगुप्सांचक्रे ।… अन्यत्राप्यर्थेऽस्मात् केवलादात्मनेपदं न भवति । अनभिधानात् DhātuPra. 1.978 (70.24); न च समीपार्थे बहुव्रीहिरस्ति । अनभिधानात् । न हि लम्बकर्ण इत्यनेन यस्य समीपौ लम्बौ कर्णौ सोऽभिधीयते PariVṛ. (Sī.) 88.3; 44.2; अभिधानतो न सिध्यति समासपदयोर्मध्ये केनापि पदेनानभिधानात् YuktiSneha. 154.26 (*on* i. 1.7); एकपाक इत्यत्र न भवत्यनभिधानात् Prasā. i. 943.6; PūrvottaVāNaMā. 122.2; हलि परे यणभावस्यानभिधानादुपपत्तेरिति VaiyāBhū. 152.24 (*on* 30); 69.26 (*on* 20); न हि प्रकृतिप्रत्ययसमूहरूपेण वचन्तीत्यादिवद् भाषाशब्दानां प्रयोगः । एतन्मूलकमेवानभिधानान्न भवति VaiyāBhū. 198.13 (*on* 37); LaŚabdeŚe. ii. 409.1; ii. 517.7; ii. 531.10; ii. 564.2; **C** absence of meaningful denotation धूमोऽयं ज्वलतीति न भवति । अनभिधानात् Kāśi. iii. 4.9 (*on* 5(4).2)

अनभिधानक्लेश (anabhidhāna-kleśa) *m.* trouble in assuming non-denotation (of case-relation) किमर्थं तर्हि पुरस्तादनभिधानक्लेशः कृतः TantrVā 976.3 (*on* iii. 4.13)

अनभिधानज्ञ (an-abhidhānajña) *adj.* ignorant of specific denotation or meaning अनभिधानज्ञो हि देवानां प्रियः BrahmSūBh.(Rā.) 19.20 (*on* i. 1.1); अनभिधानज्ञ इति । व्यधिकरणसमानाधिकरणवाक्ययोरभिधानविशेषानभिज्ञ इत्यर्थः ŚrutaPra. iA. 90.29 (*on* i. 1.1)

अनभिधानतस् (anabhidhāna-tas) *adv.* due to non-denotation सर्ववर्णसमूहोऽपि न संस्कार्यः कथंचन । न तस्यार्थप्रयुक्तत्वमस्ति ह्यनभिधानतः TantrVā. 219.8 (*on* i. 3.18)

अनभिधानत्व (anabhidhāna-tva) *n.* the state of being non-denotation (of meaning) यत्तु कार्योन्नेयत्वादनभिधानत्वमुक्तं तदप्ययुक्तम् Kāśi. ii. 14.18 (*on* 5(1).15)

अनभिधानदर्शन (an-abhidhānadarśana) *n.* observance of non-denotation (of case-relation) लौकिके प्रयोगे अधिकशब्देन विषयभेदेन कर्तृकर्मणोरनभिधानदर्शनात् PradI. iv. 336A.37 (*on* v. 2.73)

अनभिधानदशा (anabhidhāna-daśā) *f.* stage of non-denotation (of meaning) अनभिधानदशायां कुर्वतोऽप्यकर्तृत्वप्रसङ्गात् NyāyKuA. ii(2). 78.9; नापि विशेष्यसमानविभक्तिकत्वं विशेषणत्वम् … अनभिधानदशायामविशेषणत्वापाताच्च TattvCin. i(2). 825.6.

अनभिधाननिरास (anabhidhāna-nirāsa) *m.* avoiding non-disclosure योषितः … परस्परसंकोचेनानभिधाननिरासार्थं पृथक् … प्रष्टव्याः VīraMi. 730.29 (*on* 2.280)

अनभिधानप्रसङ्ग (anabhidhāna-prasaṅga) *m.* undesired contingency of non-denotation or non-explanation अभिधाने सपक्षत्वापत्तेः। असपक्षत्वेऽना(? न)भिधानप्रसङ्गात् NyāyVārPari. 736. 1.

अनभिधानभ्रान्ति (anabhidhāna-bhrānti) *f.* wrong knowledge caused by non-mention नानभिधानभ्रान्त्यानध्यवसायः कार्यः BālaKrī. i. 276. 8 (*on* 2. 217)

अनभिधानमात्र (anabhidhāna-mātra) *n.* **I** mere non-mention यदनभिधानमात्रेणैवार्थनाशः BālaKrī. i. 211. 16 (*on* 2.24); तद्युक्तं धर्मव्यवहारे छलस्य निरस्ततयानभिधानमात्रेण पराजयासंभवात् VīraMi. 510. 10 (*on* 2. 79); **II** mere non-denotation (by a word which is not accepted by the language) ठकोऽनभिधानमात्रे भाष्यस्वरसः LaŚabdeŚe. ii. 248. 4.

अनभिधानवश (anabhidhāna-vaśa) *m.* [Abl.] due to non-denotation (by a word not accepted by the language) घटेन पश्यतीत्याद्यनभिधानवशान्न प्रयोगः KhaṇḍanKhā. 470. 22.

अनभिधानव्यवस्था (anabhidhāna-vyavasthā) *f.* regulation regarding non-denotation (of the case-relation) यद्यप्येवं कृत्प्रत्यये प्रागुक्तरीत्यानभिधानव्यवस्था कर्तृवाच्यत्वसाधिका न भवति VaiyāBhū. 7. 21 (*on* 2)

अनभिधानसिद्धान्त (anabhidhāna-siddhānta) *m.* conclusion of non-denotation सर्वकामपदेन सर्वज्ञत्वाकाशगमनादिफलानामनभिधानसिद्धान्तात् SetuBa. 101. 13.

अनभिधानादिक (anabhidhānādi-ka) *adj.* non-denotation (by a word which is not accepted by the language) etc. अथानभिधानादिकमुत्सर्गानुत्पत्तौ हेतुरभिधीयते PradI. iv. 179A. 14 (*on* iv. 2. 66)

अनभिधाय (an-abhidhāya) *ger.* **i** not having denoted or expressed न ह्यनभिधाय मुख्यं, गौणमभिवदति शब्दः ŚābaBh. 750. 5 (*on* iii. 2. 1); यतो वाचोऽभिधानानि प्रयुक्तान्युपलब्धये। सर्वाण्यनभिधायैव निवर्तन्तेऽवबोध्य च BṛĀraUBhVā. i. 4. 857 = TaiUBhāVā. 163. 8(2); अन्वितशब्देन पदार्थानां स्वरूपमुपलक्ष्यते तच्चानभिधाय अन्वयमभिधातुं शक्यत इत्युच्यते न तर्हि शब्देनान्वयप्रतीतिसिद्धिः NyāyRaMā. 100. 13; गोशब्देनाप्यगामनभिधाय तन्निवृत्तिमभिधातुमशक्नुवता अवश्यमगौरभिधातव्यः NyāyRa. 588. 8 (*on* 5(13). 85); न हि कृतिमनभिधाय कार्यमभिधातुं शक्यते TantrRaha. 46.1; **ii** not having stated or mentioned or said यस्त्वनभिधायारम्भं परिसमाप्तिरेवोच्यते ŚābaBh. 1796. 22 (*on* ix. 4.57); विशेषणमनभिधाय तद्विशिष्टविशेष्याभिधानासंभवात् TantrVā. 253. 22 (*on* i. 3. 26); प्रधानं प्रयोगमनभिधायैव बाह्यतरदेशाभिधानमयुक्तम् BālaKrī. i. 8. 6 (*on* 1.2); विनियोगभङ्गेन प्रधानकर्मैवापूर्वविषयत्वान्न गुणकर्मेति स्वीयस्तयैतद्दूषणमनभिधाय सर्वपक्षसाधारणं दूषणमुक्तम् Bhām. 93. 14 (*on* i. 1.4); 231.4 (*on* i. 3. 25); इदं त्वतिस्फुटतयानभिधाय ··· मार्गान्तरं दर्शितम् TātpaṬ.(Vā.) 178. 11 (*on* i. 1. 5); NyāyRaMā. 52. 9; किंचिद्रूपमनभिधाय रूपान्तरमुच्यते Kiraṇā. 57. 17; पराशरेण त्वपसव्यमनभिधायारोहणेन चतुष्प्रकारत्वमुक्तम् (ग्रहयुद्धानाम्) AdbhuSāg. 208.12; KhaṇḍanKhā. 376. 4; स एवमाचरामीत्यनभिधाय यदा तदर्थं प्रयतते PramāMī. 51. 5 (*on* ii. 1.7); यस्तु कन्यादोषमनभिधाय प्रयच्छति स राजा दण्ड्यः SmṛtiCan. i. 122. 8; संपुटादि। तत्स्थं तदीयरूपसंख्यादिकमनभिधाय यत्परस्य हस्ते स्थाप्यते तदौपनिधिकम् DīpKa. 46. 10 (*on* 2. 65); YuktiSneha. 97.20 (*on* i. 1. 5); तद्भेदाननभिधायैव चक्रसाधनवर्णनम् SetuBa. 103. 7; **iii** not having referred to अपि च किंचिदपि प्रतिपादकं न हि यदा पदमस्ति जगन्मुखे। अनभिधाय पदं न (v. l. पदेन) तदा कथं समयमेव करिष्यति शंकरः SaṁkṣeŚā. 3. 259 (ii. 299. 24); यद्येष मन्त्रोऽनभिधाय जीवप्राज्ञौ वदेद्बुद्धिशरीरभाजौ। अत्तीति भोक्तृत्वमचेतनाया बुद्धेर्वदेत्तर्हि कथं प्रमाणम् ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 8. 125.

अनभिधायक (an-abhidhāyaka) *adj.* not denotative, not expressive (of meaning) अनभिधायका अपि केचिन्मन्त्रा इत्युच्यन्ते ŚābaBh. 434. 9 (*on* ii. 1. 32); बाधस्तत्रार्थापत्तितो भवेत्। अग्नावदाहके साध्ये शब्दे चानभिधायके ŚlokaVār. 5(4). 67 (367. 6); Kāśi. ii. 54. 12 (*on* 5(2).69)

अनभिधायकता (anabhidhāyaka-tā) *f.* the state of not being expressive or denotative (of meaning) यदि वेदान्तेषु कार्यं योग्यम् ···लभ्यते, तदा कार्यार्थतैव वेदान्तवाक्यानामपि। अथ न, ततोऽनभिधायकतैव PrakaPañ. 241.15.

अनभिधायकत्व (anabhidhāyaka-tva) *n.* the state of not being denotative (of meaning) केचित् ··· अनभिधायकत्वेनावधार्यन्ते TantrVā. 254. 11 (*on* i. 3. 26); अननुयोज्यत्वे अनादेर्लोकप्रयोगस्य सर्वेषामेव शब्दानामनभिधायकत्वप्रसङ्गः TātpaṬ.(Vā.) 475. 24 (*on* ii. 2. 60); स्वाभाविक एव शब्दभेद इति चेन्न ··· अगृहीतसंबन्धस्यानभिधायकत्वात् NyāyRa. 593.10 (*on* 5(13). 102); धातोर्भावनानभिधायकत्व आख्यातस्य कर्तुरनभिधायकत्वं [illegible] Bhū. 70. 6 (*on* 20)

अनभिधावक (an-abhidhāvaka) *adj.* not rushing (for help) स्वच्छन्दविधवागामी विक्रुष्टेऽनभिधावकः YājñaSm. 2. 234; चौरादिभिरभिभूयमानेन जनेन विक्रुष्टेन धावत धावतेत्यार्तस्वने कृते विक्रोशारं प्रत्यनभिधावकः Aparā. 822. 25 (*on* 2. 234)

अनभिधावत् (an-abhidhāvat) *adj.* not rushing (for help) प्रदीप्तमनभिधावतो गृहस्वामिनो द्वादशपणो दण्डः ArthŚā. i. 354. 1(2. 36); प्रत्यासन्नमापद्यनभिधावतः···शत्यो दण्डः ArthŚā. ii. 114. 2 (3. 20); उत्क्रोशन्तमनभिधावतां तत्समीपवर्तिनां संसरतां च (दण्डः) ViṣṇuSm. 5. 74; इह विक्रुष्टस्यानभिधावतः शतदण्डः ··· उत्क्रोशन्तमनभिधावतां तत्समीपवर्तिनां च DaṇḍaVi. 302. 5.

अनभिधित्सितत्व (anabhidhitsita-tva) *n.* the state of not being intended to be stated expressly न च क्रियात्वप्रतिक्षेपस्तुरेतरायसूत्रेऽनभिधित्सितत्वम् ŚrutaPra. ii. 397. 21 (*on* ii. 4. 11)

अनभिधीयमान (an-abhidhīyamāna) *adj.* **I** not being stated यथाभूतोऽर्थोऽभिधीयमानः तथाभूत एवानभिधीयमानः NyāyVār. 117.18 (*on* i. 1. 33); अनभिधीयमानमपि काकनिलयनम् ··· चिह्नभूततां प्रतिपद्यते TantrVā. 277. 7 (*on* i. 3. 26); परार्थानुमानकाले यथा लिङ्गं परेणानभिधीयमानं न प्रत्येति HetuBiṬ. 67. 12; अर्थादिष्वभिधानशङ्का दूरापास्तैव। अनभिधीयमानस्याप्यवगत्युपायभावस्तत्र तत्र प्रकरणे चिन्तित एव PrakaPañ. 481. 10; **II** not being denoted यत्र न शास्त्रेण न न्यायेनाभिधेयत्वप्राप्तिस्तत्रानभिधेया विज्ञास्यन्ते। यत्र पुनः शास्त्रोक्तां विशेषणतामनभिधीयमानाः प्रतिपत्तुं न शक्ष्यन्ति तत्र न्यायलभ्याम् अनन्यगतित्वाद् अभिधेयतामपि प्रतिपत्स्यन्ते TantrVā. 960. 6 (*on* iii. 4. 13); यः काष्ठानां पाकसंबन्धस्तस्मिन् शब्देनानभिधीयमानेऽपि न किंचिदनुपपन्नम् NyāyRa. 928. 20 (*on* 7. 296); न चेन्दुमुखादिवदनभिधीयमानस्यापि तुल्यगुणस्य प्रत्ययो भवतीति वाच्यम् SaraKaṇṭhā. 736. 5.

अनभिधीयमानत्व (anabhidhīyamāna-tva) *n.* the state of not being denoted भूयःश्रुतिश्चोपरुध्येत, पर्यायान्तराभिहितस्य पर्यायान्तरेणानभिधीयमानत्वात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 178. 9 (*on* i. 3. 19); इच्छब्देन ··· नाघटादिव्यावृत्त्यंशोऽनभिधीयमानत्वाद् व्याप्यते NyāyRa. 598. 13 (*on* 5(13).120)

अनभिधून्वत् (an-abhidhūnvat) *adj.* [*f.*-tī] not fanning (the fire) ततोऽध्वर्युप्रथमाश्शिरनभिधून्वन्तः प्रतिपरियन्ति BhārŚS. xi. 8. 17; ĀpaŚS. xv. 8. 14; सव्यानुद्धृथ्य दक्षिणान् प्रस्रस्य सव्यानूरूनाघ्नाना अनभिधून्वन्तस्त्रिः प्रतिपरियन्ति ĀpaŚS. xiv. 22. 2; सव्यानूरूनाघ्नाना अनभिधून्वन्तस्त्रिः प्रतिपरियन्ति ĀpaŚS. xx. 17. 14.

अनभिधृष्णुवत् (án-abhidhṛṣṇuva(n)t) *adj.* [*f.* -ī] [AltGr. II. i. 77] not attacking, not overpowering वृत्रं इन्द्रोऽस्त्कम्भगृहीतोऽनभिधृष्णुवन्नतिष्ठत् MaiS. i. 10. 14 (i. 153. 29); KāṭhS. 36. 8 (iii. 75. 14); तं देवा अनभिधृष्णुवन्तः समन्तं परिण्यविशन्त ŚatBr. XIV. i. 1. 7; तं मृत्युं सर्वतोमुखं भूतमन्वागत्योपेक्षमाणा एवासत अनभिधृष्णुवतीः JaimiBr. 3. 344.

अनभिधेय (an-abhidheya) *adj.* [*f.* -ā] **A** not to be uttered or stated तद् किमिदानीमनित्यतेत्ययं शब्दोऽनभिधेय एव नानभिधेयः NyāyVār. 286.16 (*on* ii. 2.12); अन्यथा हि प्रत्यक्षवेदविहितं सर्वं विज्ञातमूलविशेषत्वादविज्ञातमूलत्वेनानभिधेयमेव स्यात् TantrVā. 126. 15 (*on* i. 3. 7); **B I** not to be denoted (by the primary function), not to be conveyed, not to be referred to वागादिदेवताः···अतः अनभिधेयाः BṛĀraUBh. 48. 10 (*on* i. 3. 6); न ह्यगत्यानभिधेयोऽर्थः शक्यः प्रत्येतुम्। न चात्र लक्षणयापि TantrVā. 703. 29 (*on* iii. 1. 8); (शब्दार्थः) अनभिधेयः कथं प्रतीयते NyāyMañ. i. 334. 11; कुतस्तर्हि गङ्गायां घोषः प्रतिवसतीत्यादौ तीरादीनामनभिधेयानां प्रतिवासान्वयः TattvBi. 101.7; सर्वथैवानभिधेयेनानेन भवितव्यं तावत् क्रमेणेत्युक्तम् Loc. 155. 8 (*on* 3. 33); अतः प्रैषस्य ··· अनभिधेयापि प्राप्तकालतावगम्यते TantrRa. 282. 10; कर्तव्यताप्यनभिधेया कथमनूद्यते NyāyRaMā. 54. 21; 88. 16; यो गोशब्दस्यानभिधेयः सोऽगौः स्यात् NyāyRa. 587. 17 (*on* 5(13). 81); नन्वेवमप्यनभिधेया भावना कथमर्थं इत्युच्यते NyāyRa. 943. 15 (*on* 7. 342); अभिधाया नियन्त्रणेनानभिधेयस्यार्थान्तरस्य तेन ··· व्यङ्ग्यत्वम् KāvyPra. 218. 2; PradI. ii. 93B. 21 (*on* i. 2. 64); Kāvyānu.(He.) 33.22; YuktiSneha. 160. 23 (*on* i. 1.7); यत्तु धर्मितावच्छेदकं घटत्वं न तदभिधेयमेव सत् धर्मिणमवच्छिनत्ति। किं तु अनभिधेयमेवोपलक्षणतयेति न जातिविशिष्टव्यक्त्यभिधानापत्तिः MīmāKau. i. 141. 26 (*on* i. 3. 30); अनभिधेयादविधेयाच्च पाप्मिकक्रमुदयम् ··· विलक्षणः MayūMāl. i. 291. 9 (*on* iii. 5.12); **B II** (Brahman, Ātman) not denotable (i. e. beyond the reach of words) तस्मात् ··· वाचः यस्मादप्रत्ययविषयादनभिधेयाद्दृश्यादिविशेषणात् सहैव मनसा ··· निवर्तन्ते TaiUBh. 280.3 (*on* 2. 9); कथं पुनरभिधानमभिधेयेनानभिसंबद्धं सदनभिधेयेऽर्थे प्रमां जनयति NaiṣkaSi. 167. 5; 169. 7; न केवलमिक्षुक्षीरादिरसविशेष एवानभिधेयः प्रतीयते अपि तु सर्ववाक्यार्थोऽपि। [illegible] अनभिधेयमेव VedāntKa. 75.13 (*on* i. 1. 4)

अनभिधेयता (anabhidheya-tā) *f.* the state of not being fit to be

denoted यदि परं स्वरूपस्यैवाभावः साध्यते, तदैवानभिधेयता Bṛha. 167.9 (*on* i. 1.5); व्यक्तीनां शब्दभावत्वे निबन्धनं तज्जातीयेषु सर्वेषु चाप्रयोगात् न स्वरूपमतस्तासामनभिधेयता NyāyRa. 823.13 (*on* 6.365); मङ्गलस्यानभिधेयतया न पदान्तरपरामर्शयोग्यता ŚrutaPra. iA. 11.21 (*on* i. 1.1); समासोक्त्यप्रस्तुतप्रशंसादौ द्वितीयार्थस्यानभिधेयतया नास्य (श्लेषस्य) गन्धोऽपि SāhiDa. 492.6 (comm. व्यञ्जनयैव … प्रतीतिः)

अनभिधेयत्व (anabhidheya-tva) *n.* **i** the state of not being fit to be denoted, the state of not being denotable स्त्रिया अनभिधेयत्वात्, अवश्यंभावित्वाच्च द्वितीयस्य अपरः सद्वितीयः पुमान् ŚābaBh. 1366.9 (*on* vi. 1.22); अनित्यः शब्दोऽनभिधेयत्वे सति प्रमेयत्वात् विशेषणासिद्धः NyāyVār. 169.8 (*on* i. 2.45); शक्तेरनभिधेयत्वात्तद्व्यापारोऽपि नेष्यते BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 636; यत्तु कृदन्तेष्वपि धातवो भावानां न व्यभिचरन्तीति। सत्यं धात्वर्था न व्यभिचरन्ति तैरेव तु गम्यमानत्वादनभिधेयत्वमपि शक्यं वक्तुम् TantrVā. 350.8 (*on* ii. 1.1); 443.15 (*on* ii. 2.1): चन्द्रशब्देन हि शशिविषयं विज्ञानं सर्वलोकप्रसिद्धमुपजायमानं तस्य तदभिधेयतां बोधयदनभिधेयत्वं बाधते NyāyRa. 367.9 (*on* 5(4).65); 545.14 (*on* 5(12).1); 812.11 (*on* 6.326); वृक्षं पश्येति मूलस्कन्धफलपलाशादीनां बहुत्वेऽपि तेषामनभिधेयत्वाद् बहुवचनाभावः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 4.21; नापि तत्त्वज्ञानचिख्यापयिषानन्तर्यमथशब्दार्थः। तस्य संभवेऽपि श्रोतृप्रतिपत्तिप्रवृत्त्योरनुपयोगेनानभिधेयत्वात् SarvaDaSam. 15.62; नन्वेकप्रतीतिविषयत्वेऽप्येकस्यानभिधेयत्वमन्यस्याभिधेयत्वं च कुतः TantrRaha. 33.8; समासे पदार्थसंसर्गस्य यौगिके प्रकृतिप्रत्ययार्थसंसर्गस्य चानभिधेयत्वेऽपि पदार्थस्य प्रत्ययार्थस्य च वाच्यत्वात् तदर्थस्य च ब्रह्मणः वाच्यत्वापरिहाराच्च Nyāyāmṛ. 536B.6; अनभिधेयत्वे त्वशब्दार्थस्य भावनासमभिव्याहारानुपपत्तिः YuktiSneha. 47.6 (*on* i. 1.5); 97.24 (*on* i. 1.5); **ii** the state of being that which cannot be expressed (by words) न चक्षुषा गृह्यते केनचिदप्यरूपत्वात्, नापि गृह्यते वाचा अनभिधेयत्वात् MuṇḍUBh. 350.12 (*on* iii. 1.8); भूतार्थानां द्रव्यगुणकर्मणामानर्थक्यमनभिधेयत्वं प्रसज्येत Bhām. 105.18 (*on* i. 1.4); तत्र केचिद् गोत्वादिषु विशेषत्वमङ्गीकृत्य सामान्यवाचिना शब्देनानभिधेयत्वात् … गोत्वादिविशेषव्यवच्छिन्नम् … वाच्यमिति मन्यन्ते TantrVā. 251.9 (*on* i. 3.26); 277.20 (*on* i. 3.26); **iii** non-denotability (of case-relation) लः कर्तरीति व्याकरणस्मृतिविरोधस्तु कर्तुरनभिधेयत्वे स्पष्ट एव MīmāNyāPra. 208.26.

अनभिधेयत्वप्रसङ्ग (anabhidheyatva-prasaṅga) *m.* undesired contingency of the state of not being fit to be denoted or expressed न च सर्वथावक्तव्यम्। अवक्तव्यशब्देनाप्यनभिधेयत्वप्रसङ्गात् SyādvāMañ. 23(153)

अनभिधेयत्वहानि (anabhidheyatva-hāni) *f.* loss of non-denotability तदेवाभ्युपगन्तव्यमित्यनभिधेयत्वहानिः TantrVā. 948.10 (*on* iii. 4.13)

अनभिधेयत्वानुमान (anabhidheyatvānumāna) *n.* reasoning (*lit.* inference) regarding non-denotability सर्वथा तावत्प्रत्ययार्थः कर्तेत्युक्तमाचार्यैस्तस्मादयुक्तमनभिधेयत्वानुमानम् TantrVā. 953.7 (*on* iii. 4.13)

अनभिधेयत्वासंभव (anabhidheyatvāsambhava) *m.* impossibility of non-denotability नान्तरीयकशब्दवाच्यस्यानभिधेयत्वासंभवात् TātpaṬ.(Vā.) 189.9 (*on* i. 1.5)

अनभिधेयप्रतियोगिभेद (anabhidheya-pratiyogibheda) *m.* specific counter-entity which is not to be conveyed अभिधेयानन्तर्येऽनभिधेयप्रतियोगिभेदस्य तदभिधानागौरवकरत्वात् SiddhāSi. i. 16.28.

अनभिधेयवचन (anabhidheya-vacana) *adj.* expressive of what cannot be denoted (i. e. which is beyond words) अत्रात्यर्थशब्दोऽनभिधेयवचनः।… सर्वशक्तिनाप्यभिधातुं न शक्य इत्यर्थः GītāBh.(Rā.) 390.4 (*on* 7.17)

अनभिधेयव्यापार (anabhidheya-vyāpāra) *adj.* whose activity is not fit to be denoted or referred to न तावन्माणवकस्य नयत्यर्थे कर्तृत्वम् …। अतोऽनभिधेयव्यापारः कथं नियुज्येत। … तस्मान्नैष माणवकस्य नियोगः PañcPā. 56.14 (*on* i. 1.1)

अनभिधेयाख्यानापत्ति (anabhidheyākhyānāpatti) *f.* undesired contingency of the explanation of what is not to be denoted सत्ताया एव … सिद्धरूपप्रतीतिः … न … सामान्यविशेषयोः साध्यसाधनभावायोगात् सामान्यस्यासाध्यत्वात् अनभिधेयाख्यानापत्तेः BhāvanāVi. 124.2.

अनभिध्या (an-abhidhyā) *f.* **1** not coveting, absence of covetousness (of the property of someone else) अनभिध्या परस्वेषु सर्वसत्त्वेषु सौहृदम् … मनसा चरेत् MahāBhā. xiii. 13.5; ŚārṅgaPa. 634; सत्यार्जवदयादानाहिंसानभिध्याः कल्याणानीति BrahmSūBh.(Rā.) 11.25 (*on* i. 1.1); अभिध्या परकीये स्वत्वबुद्धिः, यद्वा निष्फलचिन्ता, अथवा परकृतापकारचिन्ता। तद्राहित्यमनभिध्या ŚrutaPra. iA. 65.6 (*on* i. 1.1); **2** not pondering (over ingratitude etc.) अपकारास्मृतिरनभिध्या SiddhāSi. i. 70.8; ŚrutaPra. iA. 65.6 (*on* i. 1.1)

अनभिध्यात (an-abhidhyāta) *adj.* not intended आभिमुख्येनापि … वैश्वानरशब्दस्य यौगिकेऽर्थे सति जाठरानलविशिष्टात्मोपासनमनभिध्यातं बादरायणस्यापि BrahmSūBh.(Bhā.) 49.11 (*on* i. 2.28)

अनभिध्यानतस् (anabhidhyāna-tas) *adv.* due to non-meditation (सुदर्शनमनाराधयतां राज्ञां प्रजानुरागाभावः) अनभिध्यानतो ह्यस्य विश्वे विषयवासिनः। अपरक्ताश्च जायन्ते महाराजे कृतागसि AhirbuS. 37.53.

अनभिध्येय (an-abhidhyeya) *adj.* **A** unthinkable, beyond imagination ददर्श तं पिता … विहङ्गमम्। … अचिन्त्यमनभिज्ञे(v. l. ध्ये)यं सर्वभूतभयंकरम् MahāBhā. i. 26.7; (ब्रह्म) इयत्तयानभिध्येयं ध्येयं वस्त्वस्ति वेदनात् BṛBrahmaS. ii. 2.69; **B** not to be pondered over, not to be questioned भवांश्च कर्ता लोकानां यद्ब्रवीत्यरिसूदन। तथा तदनभिध्येयं वाक्यं यादवनन्दन MahāBhā. xii. 46.27.

अनभिध्वंसयत् (an-abhidhvaṁsayat) *adj.* not strewing with अनभिध्वंसयन्नितराणि पात्राणि श्रीणीयात् KāṭhS. 27.8 (ii. 147.16); अस्याश्रीणीतादिशं गभस्ताविति सक्तुभिः श्रीणात्यनभिध्वंसयन्नात्मानम् ĀpaŚS. xii. 14.15; अनभिध्वंसयन् पात्राणि सक्तुभिः श्रीणाति MānŚS. 75.19; HirŚS. viii. 4.17 (836.24)

अनभिनन्दकत्व (anabhinandaka-tva) *n.* the state of being that which does not give delight, the state of being unpleasant यद्यपि दोषान्तराभावादेकाष्टकैव दीक्षायां प्रशस्ता, तथाप्यार्तत्वव्यस्तत्वा(? अन)भिनन्दकत्वरूपदोषत्रयात्तामतिक्रम्यापि चैत्र्येव परं प्रशस्ता BhāṭṭDī. ii. 297.10 (*on* vi. 5.10)

अनभिनन्दत् (an-abhinandat) *adj.* [*f.* -ntī] not taking delight in, not appreciating or liking तस्य सानिर्या यदपोऽनभिनन्दन्तोऽभ्यवयन्ति PañcBr. v. 9.3; सेव तु परिचक्षा यदपोऽनभिनन्दन्तश्शिशिरेऽवभृथमभ्यवयन्ति JaimiBr. 2.373; तेषामध्यापको बोधिसत्त्वमवेक्ष्य तं विधिमनभिनन्दन्तमप्रतिक्रोशन्तम् … उवाच JātaMā. 78.24 (12.10); (यस्य च … कीर्तिपतिंवरा) कुम्भीनसप्रभुं चानभिनन्दन्ती … न क्वचिदद्यापि बध्नाति स्थितिम् YaśasCam. i. 86.3; तदनभिनन्दन् समजवेन रथेन ज्योतिर्मयेन रजनीमपि दिनं करिष्यामि BhāgP. v. 1.30.

अनभिनन्दन (an-abhinandana) *n.* **i** dislike, lack of taste प्रसेको हृदयोत्क्लेशो भक्तस्यानभिनन्दनम्। पूर्वरूपं मतं छर्द्याः SuśruS. vi. 49.8; कासमानं च हृदयं भक्तस्यानभिनन्दनम् … कफकासस्य लक्षणम् BhelaS. 193.15 (6.22); अथ चेत् … लक्ष्यते। स्वेदो विण्मूत्ररागश्च भक्तस्यानभिनन्दनम् KāśyaS. 237B.37; **ii** not responding, not appreciating सारं तु … उपायतोऽपवाहयेत् … श्रान्तमुपलभ्य चोदना। अशक्तौ हासः। शक्तावनभिनन्दनम् KāmSū. 331.1 (6.3); शक्तावनभिनन्दनं वैराग्यख्यापनार्थम् JayaMa. 331.13 (*on* 6.3); **iii** absence of praising or lauding, not welcoming एकस्यैव जन्मानभिनन्दनं नेतरस्य VyaktiVi. 129.10.

अनभिनन्दित (an-abhinandita) *adj.* [*f.* -ā] not welcomed, not liked, rejected ज्येष्ठाभिगमनात्पूर्वं तेनाप्यनभिनन्दिता। साभूद्रामाश्रया RaghuVa. 12.35 (comm नाङ्गीकृता); अभावचिन्ताकातराणामिव करितुरङ्गमाणामनभिनन्दितयवसपल्लवानामाननादगलन्नश्रुबिन्दवः AvantiKa. 53.4; तोयम् …। फेनिलं गुरु विच्छिन्नं खगैरनभिनन्दितम्।… ओदनः साधितस्तेन भुक्तमात्रो विदह्यते AṣṭāSam. i. 50.5 (1.8); मुमुक्षुमतिरिव मन्दमप्यनभिनन्दितदिव्यरसपानभोजना … मलयसुन्दरी … अवदत् TilaMañ. 355.11; 428.5.

अनभिनन्दित्व (anabhinandi-tva) *n.* the state of not taking delight in, lack of satisfaction अब्रह्मविरतेर्व्रतस्य भावना यथोक्ता इष्टस्पर्शरसगन्धविभूषानभिनन्दित्वं चेति TattvāBh. *on* 9.6 (Ṭīkā तत्प्राप्तावप्यपरितुष्टिर्मनसोऽप्रसादः)

अनभिनन्द्यजन्मता (anabhinandyajanma-tā) *f.* the state of having unlaudable (i. e. low) birth उभयोरप्यनभिनन्द्यजन्मताप्रतीतौ तुल्यायां यदेतदेकस्यैव जन्मानभिनन्दनं नेतरस्य तत्तस्य शोच्यतातिरेकलक्षणं व्यतिरेकमनुमापयति VyaktiVi. 129.9.

अनभिनन्द्यमानगमन (anabhinandyamāna-gamana) *adj.* whose departure is not being approved दुर्निमित्तैरनभिनन्द्यमानगमनश्च नितरामशङ्कत हृदयेन HarṣaC. 213.7.

अनभिनयवत्त्व (anabhinayavat-tva) *n.* the state of not having dramatic expression, undramatic nature गीतातोद्यरङ्गादिबलेनेदं व्यवस्थितं सामान्याभिनय इत्यभिधानात् अनभिनयवत्त्वे चास्य सत्त्वनिर्वर्त्यस्यापि को नाट्ये उपयोगः AbhinBhā. iii. 152.14 (*on* 22.3)

अनभिनवत्व (anabhinava-tva) *n.* the state of not being (quite) new, non-novelty यदपि वस्तु वाच्यमनूतनोल्लेखमनभिनवत्वेनोल्लिखितं तदपि यत्र यस्मिन्नलं [illegible] … उक्तिवैचित्र्यमात्रेण VakroJī. 62.2.

अनभिनवदशा (anabhinava-daśā) *f.* non-recent state (of deli-

vering a young one) गौतमोऽपि — 'नित्यमाविकमपेयमौष्ट्रमैकशफं च (क्षीरम्) इति नित्यमभिन्नवदशायामनभिन्नवदशायां चेत्यर्थः SmṛtiCan. v. 235. 19.

अनभिनिक्षिप्त (an-abhinikṣipta) *adj.* not merged together (i. e. distinctly pronounced) सर्वे स्पर्शाः लेशेन शनकैः अनभिनिहिताः अनभिनिक्षिप्ता वक्तव्याः ChāndoUBh. 120. 12 (*on* ii. 22. 5)

अनभिनिरुप्ता (an-abhiniruptā) *adj.* (*f.*) (deity) for whom (an offering) has not been apportioned or poured out षड्भिरभिजुहोति। यद्यनभिनिरुप्तामावाहयेद्यथावाहितमाज्येनोपांशु यजेत MānŚS. 96. 23.

अनभिनिर्वृत्त (an-abhinirvṛtta) *adj.* which has not come into effect, which has not been produced इह तावत् इतः इथ इति प्रसक्तस्यानभिनिर्वृत्तस्य प्रतिषेधेन निवृत्तिः शक्या कर्तुम् MahāBh. i. 54. 9 (*on* i. 1. 5); केषुचित्संस्कारेषु कृतेष्वनभिनिर्वृत्ते प्रयोजने श्रुतमेवोपादातव्यम् TupT. 123. 14 (*on* vi 3. 36)

अनभिनिर्वृत्तत्व (anabhinirvṛtta-tva) *n.* the state of being that which has not come into effect गत्युपसर्गसंज्ञयोरनभिनिर्वृत्तत्वात् ते गत्युपसर्गसंज्ञका इति प्रत्यवमर्शो न युज्यते Nyās. i. 315. 7 (*on* i. 4. 80); सवर्णसंज्ञाप्रतिषेधवाक्ये सवर्णसंज्ञाया अनभिनिर्वृत्तत्वेन ग्रहणकशास्त्रस्यानभिनिर्वृत्तत्वात् PariVṛ (Sī.) 36.12.

अनभिनिर्वृत्ति (an-abhinirvṛtti) *f.* not coming into being, non-effectuation (of an action) अत्रान्नदानं फलं तद्धेतुभूतोऽतिथिलाभः तदनभिनिर्वृत्तिं प्रमाणादवगम्येदं वाक्यं प्रयुक्तम् JaineVyā. 132. 12 (*on* ii. 3.115); न केवलं साधनवैगुण्याद्देवेष्टेरनभिनिर्वृत्तिस्तथेष्टेः साधयितुः कर्मणश्चासाद्गुण्यात् NyāyVār. 268. 8 (*on* ii. 1. 57); कुतश्चिद्वैगुण्यात् क्रियाया अनिष्पत्तौ अनभिनिर्वृत्तौ गम्यायां सत्यामित्यर्थः Prasā. ii. 44. 17; अतिपत्तिः अनभिनिर्वृत्तिः LaŚabdeŚe. ii. 458. 3.

अनभिनिविष्ट (an-abhiniviṣṭa) *adj.* not intent on, not insisting सदानभिनिविष्टश्च पक्षपाती गुणेषु च।··· गृहिधर्माय कल्पते YogŚā. 1. 53.

अनभिनिवेश (an-abhiniveśa) *m.* A non-insistence, non-adherence यथायं तत्साधनसंभवेऽप्यस्य विशेषस्तथान्यस्यापि स्यादित्यनभिनिवेशो युक्तः PramāVāSvopVṛ. 111. 10; अनेनैव हेतुनान्यत्राप्यनभिनिवेश इत्यरुणानोयमेव TantrVā. 748. 10 (*on* iii. 1.19); B non-insistence (i. e. non-ascertainment), cf. अनभिनिवेशतस्.

अनभिनिवेशतस् (anabhiniveśa-tas) *adv.* due to non-insistence (i. e. due to non-ascertainment) प्रत्यक्षाभाप्रसङ्गश्चेत्तथानभिनिवेशतः। दूरदूरतरादिस्थैरेकं वस्तु समीक्ष्यते NyāyVi. 2. 182 (Vivaraṇa अनध्यवसायात्)

अनभिनिवेशिन् (an-abhiniveśin) *adj.* not intent upon किमपि स्फुटीकृतम् ···। समर्थपदसंश्रयाद्द्विगुणपुस्तकेभ्योऽपि यत्, परात्महितहेतवेऽनभिनिवेशिना चेतसा JñātāDhaṬ. 254A. 2.

अनभिनिहित (an-abhinihita) *adj.* not merged together (i. e. pronounced distinctly) सर्वे स्पर्शा लेशेनानभिनिहिता वक्तव्याः ChāndoU. ii. 22. 5.

अनभिनीत (an-abhinīta) *adj.* considered as improbable or unlikely आशंसा नाम प्रधारितोऽर्थोऽभिनीतश्चानभिनीतश्च MahāBh. ii. 159. 8 (*on* iii. 3. 132); अभिनीत इति। कारणयोग्यतावशाच्छत्रयप्राप्तिरित्यर्थः। ततोऽन्योऽनभिनीत इत्यर्थः PradI. iii. 240B. 20 (*on* iii. 3. 132)

अनभिनीतम् (anabhinītam) *adv.* without having made any gestures (while speaking or uttering words etc.) (पदपादश्लोकान्) अद्रुतमविलम्बितम् ··· सुव्यक्ताक्षरमपीडितवर्णमक्षिभ्रुवौष्ठहस्तैरनभिनीतं सुसंस्कृतं नात्युच्चैर्नातिनीचैश्च स्वरैः पठेत् SuśruS. i. 3. 54.

अनभिनेय (an-abhineya) *adj.* not to be enacted (as a play or drama) अनभिनेयात् भेदमादधानोऽभिनेयस्य रूपकस्य लक्षणं भवत्येव AbhinBhā. ii. 416. 6 (*on* 18. 14)

अनभिनेयरूपकांश (anabhineya-rūpakāṁśa) *m.* part of a drama which is not to be enacted (by gestures) रसाकारोदयप्ररोहो भवति। स चानभिनेयरूपकांशैरेव संपाद्यते AbhinBhā. ii. 416. 5 (*on* 18. 14)

अनभिनेयव्यापित्व (anabhineyavyāpi-tva) *n.* the state of being that which covers what is not to be enacted सूत्रकाराभिप्रायापेक्षं चैतत्, तेन रसभावनायकनायिकादिलक्षणस्य अभिनेयं प्रति प्रवृत्तस्य अनभिनेयव्यापित्वेऽपि न विरोधः NāṭyaDa. 25. 22(2)

अनभिनेयार्थ (an-abhineyārtha) *adj.* not having dramatically representable import वाच्यं च ··· अभिनेयार्थमनभिनेयार्थं वा Dhvanyā. 319.1 (*on* 3. 6); अन्यत्र चेति। अनभिनेयार्थेऽपि Loc. (KSS. Ed.) 321. 11 (*on* 3.6); अभिनेयार्थे अनभिनेयार्थे च काव्ये यदुत्तमप्रकृते र[···]तिः सह ग्राम्यसंभोगवर्णनं तदसभ्यम् Kāvyānu.(He.) 148.24.

अनभिनेयार्थत्व (anabhineyārtha-tva) *n.* the state of not having dramatically representable import कविव्यापारो हि ··· रसाभिव्यक्त्यव्यभिचारी काव्यमुच्यते। तच्चाभिनेयानभिनेयार्थत्वेन द्विविधम् VyaktiVi. 20. 17.

अनभिपरिहार (an-abhiparihāra) *m.* not passing through, absence of intervention औपयजैरङ्गारैरनभिपरिहारे प्रयतेरन् ĀśvaŚS. 1. iv. 12. 3 (comm. उपयड्होमार्था औपयजाः, तैरङ्गारैर्व्यवायपरिहारे यत्नः कर्तव्यः इत्यर्थः)

अनभिपरिहृत (an-abhiparihṛta) *adj.* not passed through, not intervened अथेमा अध्वर्योः प्रोक्षण्यो दक्षिणेन प्रतिप्रस्थातारं परिगृह्यासादयेदेवमेताभिरनभिपरिहृतो भवति BaudhŚS. iii. 229. 3.

अनभिपूज्य (an-abhipūjya) *ger.* not having honoured न ह्यागमिकेऽर्थे गुरुमनभिपूज्य स्वातन्त्र्येण किंचिद् वक्तव्यम् BālaKrī. ii. 180. 12 (*on* 3. 330 (↑ 337))

अनभिप्रथन (an-abhiprathana) *n.* not spreading over कपालकरणे ··· कपालानामनभिप्रथने व्याहृतीभिराहवनीये स्रुवाहुतीर्जुहुयात् BaudhŚS. iii. 325.6

अनभिप्रपाद (an-abhiprapāda) *m.* not reaching at उभयत एव परिस्तृणात्यनभिप्रपादाय KāṭhS. 29. 2 (ii. 170. 6) = KapiKaS. 45. 3 (270. 5)

अनभिप्रश्वसत् (an-abhipraśvasat) *adj.* not breathing over, not blowing अथ प्रवर्ग्यमादधेऽवनाम्य मुखास्यनभिप्रश्वसन्तो न प्रवर्ग्यं चादित्यं चान्तर्दधति BaudhŚS. i. 267. 18.

अनभिप्राणत् (an-abhiprāṇat) *adj.* not breathing over, not blowing अपहाय मुखमनभिप्राणन् वेणुना (प्रवर्ग्यपात्राणि) करोति BhārŚS. xi. 2. 19 = ĀpaŚS. xv. 2. 11 = HirŚS. xxiv. 1. 13 (853. 3)

अनभिप्राप (an-abhiprāpa) *m.* (place) out of reach आहरति गोरनभिप्रापाद् वनस्पतीनाम् KauśiSū. 7. 11 (Dārila यं प्रदेशं नाभिप्राप्नोति गौस्तस्मात् प्रदेशात्)

अनभिप्रापण (an-abhiprāpaṇa) *n.* not geting (the meaning) अर्थाभिप्रापणान्न्यूनीभावोऽर्थाभि(v. l. र्थानभि)प्रापणादतिरेकः NidāSū. 12. 8 (1. 7)

अनभिप्राप्त (an-abhiprāpta) *adj.* who has not arrived at or reached तदाहुर्य आहिताग्निरुपवसथे म्रियेत कथमस्य यज्ञः स्यादिति नैनं याजयेदित्याहुरनभिप्राप्तो हि यज्ञं भवतीति AitBr. 32.1 (806); तदिदमहर्नान्तेवासिने प्रब्रूयात् ··· नानभिप्राप्तायैतं देशम् AitĀ. V. iii. 3. 7.

अनभिप्रायज्ञ (an-abhiprāyajña) *adj.* who does not know or understand the intention अनभिप्रायज्ञो देवानां प्रियः, यतो ब्रह्मण्यसावभेद उक्तः Bṛha. 156. 6 (*on* i. 1. 5); अनभिप्रायज्ञश्चोदयति भवान् ŚrutaPra. iA. 95. 6 (*on* i. 1. 1)

अनभिप्रायवेदिन् (an-abhiprāyavedin) *adj.* who does not know or understand the intention अतिलज्जान्वितेत्येवं यस्तु कन्यामुपेक्षते। सोऽनभिप्रायवेदीति पशुवत् परिभूयते KāmSū. 206. 25 (3. 2)

अनभिप्रीत (an-abhiprīta) *adj.* not pleased, not delighted अध्वर्युः ··· आह स्तोकेभ्योऽनुब्रूहीति तद् यत् स्तोकाश्चोतन्ति सर्वदेवत्या वै स्तोका नेन्म इमेऽनभिप्रीता देवान् गच्छानिति AitBr. 7. 2 (190); 40. 1(958)

अनभिप्रेक्षितपथ (anabhiprekṣita-patha) *m.* path (or manner) which is not observed or approved (by the elders) स्वच्छन्दाः संचरन्ते गुरुभिरनभिप्रेक्षितपथे यथेष्टं चेष्टन्ते स्फुटकुचतटाः पश्य कुलटाः ŚārṅgaPa. 3764.

अनभिप्रेत (an-abhipreta) *adj.* [*f.* -ā] 1 not agreeable, unpleasant, evil स्वस्ति नः शकुने अस्तु ··· इत्यनभिप्रेतं शकुनं प्रति जपति HirGS. i. 16.18; अनभिप्रेतं स्वप्नं दृष्ट्वा तिलैराज्यमिश्रैर्जुहोति HirGS. i. 17. 4; वत्से वत्स्यिके वत्स्यसि कथमनभिप्रेते प्रेतनगरे HarṣaC. 328. 6; यदनिष्टमनभिप्रेतं परस्य तत्र चिन्तनीयम् ManuBh. ii. 456. 14 (*on* 12. 5); लोकेऽपि चानभिप्रेतात् पथः साक्षान्निवारणम् BṛĀraUBhVā.(Sambandha.) 382; वियोगाद्ययोर्वानभिप्रेतेऽर्थप्रतीतिरेवंविधाप्यस्तीत्यत आह — आभिमानिकसुखानुविद्धेति JayaMa. 14. 20 (*on* 1. 3); 2 not desired, disliked यदा तु जरयापीतं रूपनाशं भविष्यति। आत्मनोऽप्यनभिप्रेतम् BuddhaC. 4. 88; किमिदं दुःखं नाम ···अनभिप्रेतं चेत्। अभिप्रेतं सुखमिति सिद्धम् AbhidhKoBh. 330. 22 (*on* 6. 3); अपत्यं चानभिप्रेतमुत्पद्येतेति शास्त्रकारेण दर्शितम् ManuBh. i. 218. 7 (*on* 3. 24); किमन्यदीयावासविहितस्थितिरनभिप्रेतमात्मनो दशान्तरमनुभविष्यामि TilaMañ. 280. 10; परच्छन्दं न विदुषा पुष्यमाणो जनेन सः। अनभिप्रेतमापन्नः प्रत्यास्यात्मनीश्वरः BhāgP. iii. 31.25; v. 9.4; प्रजार्थिनो धर्मपत्न्यामनभिप्रेतायामप्यभिगमनं धर्मोऽर्थानुबद्धः JayaMa. 10.10 (*on* 1.2); 10. 12 (*on* 1. 2); सुबाहुः ··· काकुत्स्थपत्रिणा। मुनीनामनभिप्रेतः प्रेतनाथातिथिः कृतः RāmāCam. 1. 51; अनभिप्रेतमपि कान्तिमत्स्थानं यदा प्रमुख एवाभ्युपगम्यमानं प्रतीयते AlaṅkāSa. 121. 9; शठ

स्वस्यानभिप्रेतां प्रियेति वदति स्त्रियम् BhāvPra.(Śā.) 271.14(9); SābiSā. 3.63; अनभिप्रेतमसौ कुर्वन् प्रतिलोमो भवति SiddhāKau. 658A.11 (*on* viii. 1.33); **3** not aimed at, not intended सकृत्त्वं त्वैकध्यं स्यादेकत्वात् त्वचोऽनभिप्रेतम् MīmāSū. ix. 3.31; x. 8.43; तत्प्रकृतावेकस्यां त्वच्यसंभवादनभिप्रेतम् ŚābaBh. 1760.3 (*on* ix. 3.31); निर्मन्थनं यथारण्योरस्यर्थमुपपादितम्। धूममप्यनभिप्रेतं जनयति VākyaP. 2.302; एवं चानभिप्रेतोऽर्थः समर्थितो भवति Bṛha. 253.7 (*on* i. 1.5); व्याख्यानान्तरं त्वनभिप्रेतमेव भाष्यगमनिकामात्रेणोक्तम् TātpaT.(U.) 108.19; आत्मनश्चेदुपास्यत्वमनभिप्रेतम्, प्राणनाद्येकैकक्रियाविशिष्टस्यात्मनोऽकृत्स्नत्ववचनमनर्थकं स्यात् BṛĀraUBh. 114.13 (*on* i. 4.7); फलं तत् संपरित्यज्य कस्माल्लक्षणया स्तुतिम्। अश्रुतामनभिप्रेतां कल्पयस्यबुधो यथा BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 202; जाठरानलविशिष्टात्मोपासनमनभिध्यातम् (v. l अनभिप्रेतम्) बादरायणस्यापि BrahmSūBh.(Bhā.) 49.11 (*on* i. 2.28); न ह्यनभिप्रेते धर्मादिभेदे तदुपदेशानुष्ठानमवकल्पते NyāyRa. 234.17 (*on* 5(2).71); अर्थान्तरविवक्षया वाक्यप्रयोगे वक्तुरनभिप्रेतमेवार्थं तदर्थत्वेनाध्यारोप्यारोपितार्थदूषणं छलम् TārkiRa. 240.3; SarvaDaKau. 76.17; न तु तदभिप्रेतमप्यनुक्तम् अनभिप्रेतं तु किं पुनः NyāyPari. 263.2; कुम्भकर्णस्तु दुष्टात्मा चिन्तयामास दुःखितः। अनभिप्रेतमेवास्यात् किं निर्गतमहो विधिः AdhyāRā. vii. 2.23; वार्तिककारस्य तु एतदनभिप्रेतम् Prasā. ii. 35.16; न च तथायुक्तमित्यनेन तद्भागितयानभिप्रेतस्यापि तदाश्रयस्य तत्संज्ञाविधानात् कर्मत्वं क्रियाजन्यफलशालित्वमेव न त्विच्छागर्भं संप्रदानत्वम् VyutpaVā. 168.16; चन्द्रादेर्नायकव्यवहाराश्रयत्वेन नायकसाम्यं सिध्येत्। तच्च ··· कवेरनभिप्रेतमेव RasGaṅ. 501.1; शतदानमिति ··· मनसोऽनभिप्रेतमप्युक्त्यनुसारेण यत् दीयते तदित्यर्थः BālamBha. ii. 287.29 (*on* 2.176); *n.* act or deed which is not pleasing or which is disliked न च गुरुणा सह विगृह्य कथाः कुर्यात्। न चैवास्य परीवादम्। न चानभिप्रेतम् ViṣṇuSm. 32.12.

अनभिप्रेतकन्या (anabhipreta–kanyā) *f.* unwanted young girl or maiden अपरिणीतस्य सवर्णादनभिप्रेतकन्यालाभोऽर्थो धर्मानुबद्धः JayaMa. 10.12 (*on* 1.2)

अनभिप्रेतत्याग (anabhipreta–tyāga) *adj.* disposal of which is not intended द्रव्यमनभिप्रेतत्यागमपि बलात् परित्यक्तव्यम् TantrVā. 1023.21 (*on* iii. 4.47 (? 41))

अनभिप्रेतत्व (anabhipreta–tva) *n.* **1** the state of being not intended or not aimed at तदयं गवादिशब्दप्रत्युपस्थापितमर्थम् ··· तत्र किमिति द्विमुखबुद्धिः क्रियते। तस्माद् योऽस्यात्मा ··· स एव स्वभावो यथास्वं शब्दचोदितः, ··· तच्चोदनया तदा प्राप्नुमनभिप्रेतत्वात् PramāVāSvopVṛ. 59.18; प्रतीतोऽप्यर्थो वक्तुरनभिप्रेतत्वादविवक्षां लभेत TantrVā. 714.19 (*on* iii. 1.13); अनभिप्रेतत्वादेव च — छिन्ननास्येन यानेन···। पश्चाच्चैवापसरता हिंसिते स्वाम्यदोषभाक् BālaKrī. i. 297.8 (*on* 2.302); केचित्तु कृत्रिमस्त्रे ··· अदृष्टरूपैकार्थत्वं परिकल्प्य तस्मिन् विभज्यमानसाकाङ्क्षत्वादेकवाक्यत्वं कथयन्तः ··· ईदृशैकवाक्यत्वस्य पूर्वसूत्रे अनभिप्रेतत्वाच्चोपेक्षितम् MīmāKau. iii(2). 126.18 (*on* ii. 1.48); 'दिनेन्द्र इव वासवः ··· ऽोऽपि भूमीपतिः।' अत्र···। न चोपमाया निष्पादकं तेषां (दिनेन्द्रादीनाम्) साधारण्यम् ··· उपमानिष्पादकत्वेन कवेरनभिप्रेतत्वात् RasGaṅ. 383.12; **ii** the state of not being desired or liked or approved किमिह वादिप्रतिवादिमध्यस्थानामन्यतमस्य अनभिप्रेतत्वम् TarkSaṁ.(Ā.) 103.12; 103.18; अभिप्रेतमपि रुचिरं नायकं परिचारकमात्मीयं वा क्षुद्रं निकृष्टं गत्वा तयोरनभिप्रेतत्वादज्ञातकामत्वाच्च कामः स्यात् न वेति संशयः JayaMa. 356.25 (*on* 6.6)

अनभिप्रेतनिद्र (anabhipreta–nidra) *adj.* not having desire or inclination for sleeping स्त्रीपुंसतामागतयोरनभिप्रेतनिद्रयोः। प्रदोष एव क्षणदा क्षीणा क्षणवदावयोः BṛKathāŚloSaṁ. 11.75.

अनभिप्रेतस्त्रीपुंस (anabhipreta–stripuṁsa) *m.* (du.) man and woman not desired (by each other) सुखेनानुविद्धेत्याभिमानिकसंस्कारोऽर्थप्रतीतिः प्राधान्यात् कामः, तेन वियोनावयोनौ वानभिप्रेतस्त्रीपुंसयोः फलवत्यर्थप्रतीतिर्न कामः आभिमानिकसुखाभावात् JayaMa. 14.24 (*on* 1.2)

अनभिप्रेताख्यान (anabhipretākhyāna) *n.* unpleasant communication असंख्यं वानभिप्रेताख्याने क्त्वा CāndraVyā. ii. 2.41 (Vṛtti असंख्यं सुबन्तं करोतिना क्त्वान्तेनैकार्थं वा भवति, अनभिप्रेतं चेदाख्यानं भवति। ··· उच्चैर्नाम प्रियमाख्येयम्। अनभिप्रेताख्यान इति किम्। उच्चैः कृत्वा); अव्ययेऽनभिप्रेताख्याने कृञः क्त्वा च SaraKaṇṭhā.(Gr.) ii. 4.274; [cf. P. iii. 4.59]

अनभिप्रेतार्थकल्पना (anabhipretārtha–kalpanā) *f.* assumption of unintended meaning अनभिप्रेतार्थकल्पनया शब्ददूषणं छलम् — इत्यपि न TarkSaṁ.(Ā.) 103.9; 103.14; 103.19.

अनभिप्रेतोपालम्भ (anabhipretopālambha) *m.* censure of what is not intended or aimed at दुःखरूपफलदर्शनेन सिद्धसाधनतेति चेन्न अनभिप्रेतोपालम्भात् NyāyPari. 385.11.

अनभिप्रेषित (án–abhipreṣita) *adj.* not commanded नानभिप्रेषितमध्वर्युणा किं चन क्रियते ŚatBr. IV. vi. 7.19.

अनभिप्रोक्षत् (an–abhiprokṣat) *adj.* not sprinkling over यथादैवतं हविष्यान् प्रोक्षत्यनभिप्रोक्षन्नपरम् MānŚS. 13.13.

अनभिप्लुतार्थगुर्वी (anabhiplutārtha–gurvī) *adj.* (*f.*) weighty (i.e. important) on account of profound meaning हरसंसदि तस्य चाभिधित्सोर्गिरमुच्चैरनभिप्लुतार्थगुर्वीम्। ककुभः समवलयन्निवैता दशनांशूत्करमिन्दुरश्मिगौरम् HarVi. 15.17 (comm. अनभिप्लुतो गभीरः)

अनभिभव (an–abhibhava) *m.* **i** absence of overpowering अनभिभवं च दर्शयति BrahmSū. iii. 4.35; BrahmSūBh.(Śaṅ.) 745.11 (*on* iii. 4.35); परिरक्षणं परिपालनम्। अपायपरिहारः, दुर्बलानां बलवद्भिरनभिभवः ManuBh. ii. 2.5 (*on* 7.2); VīraMi.(Rājanīti.) 12.6; (प्रत्यस्तमितप्रत्ययस्य) चित्तसत्त्वस्य स्वभावस्वच्छस्य रजस्तमोभ्यामनभिभव उक्तः TattvVai. 43.23 (*on* 1.41); तेजोराशिः समुत्पन्नस्तिष्ठति अनि(?न)भिभवात् Kiraṇā. 94.20; सत्त्वं प्रकाशसुखात्मकं तस्य शुद्धिः रजस्तमोभ्यामनभिभवः RājMār. 38.1; धर्मेण पापमपनुदति इत्यादिभिश्च तानेव यज्ञादिधर्मान् निर्दिश्य तैर्विद्याया अनभिभवम् पापकर्मभिरुत्पत्तिप्रतिबन्धाभावं दर्शयति BrahmSūBh.(Rā.) 701.9 (*on* iii. 4.35); VedāntSā.(Rā.) 355.5 (*on* iii. 4.35); स्वभाव एव ह्यवतिष्ठत इति स्वभावानभिभवं च दर्शयति BrahmSūBh.(Ma.) 63B.5 (*on* iii. 4.35); यज्ञादिभिरेव विद्याभिभवहेतुभूतपापापनयनेन विद्याया अनभिभवं दर्शयति VedāntPāSau. 372.9 (*on* iii. 4.35); श्रुतिर्ब्रह्मचर्यादिनाश्रमकर्मणात्मज्ञानानभिभवं दर्शयति। आत्मा न नश्यति न विस्मृतो भवतीत्यर्थः VedāntKau. 372.12 (*on* iii. 4.35); BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 404.8 (*on* iii. 4.35); भगवद्धर्मानुरोधेनाश्रमकर्माकरणजदोषैरनभिभवं च श्रुतिर्दर्शयति AṇuBh. 290.25 (*on* iii. 4.34); **ii** absence of predominance बुद्धिभेदस्तु पाकादिषु प्रत्ययोपात्तेन सिद्धभावेनाभिभवात्, अनभिभवाच्च पचत्यादौ BhāvanāVi. 101.2; **iii** absence of censure or condemnation, cf. **अनभिभवगन्धा.**

अनभिभवगन्धा (an–abhibhavagandhā) *adj.* (*f.*) not having even a trace of censure or condemnation अनभिभवगन्धाः परकथाः। ··· पुरुषमभिजातं प्रथयति Kuval. 116(6) (comm. अभिभवो निन्दा तद्गन्धशून्याः)

अनभिभवनीय (an–abhibhavanīya) *adj.* [*f.*–ā] **i** not fit to be overpowered, unassailable, undefeatable तत्र गुणाः (सांवत्सरस्य)। शुचिर्दक्षः प्रगल्भः ··· सहाध्यायिभिरनभिभवनीयः BṛSaṁ. 2.0(9); अहो दुर्निवारता व्यसनोपनिपातानां यदीदृशीमप्याकृतिमनभिभवनीयामात्मीयां कुर्वन्ति Kād. 135.16; क्षेम्या आटविकादिभिरनभिभवनीया ManuBh. ii. 65.4 (*on* 7.212); सर्वाभिभाविकिमप्यनभिभवनीयं तेजस्तामुपरि तपोमयं ब्राह्मतेजः CaṇḍaKau. 2.15(3) (comm. अपराजेयम्); रुमाप्रक्षिप्तकाष्ठलावण्यवद् वा विश्वस्याप्यनभिभवनीयैश्वरस्वभावत्वापत्तिः ŚatDū. 202.19; **ii** not to be condemned, not to be treated with contempt अनभिभवनीयाः परकथाः। ··· पुरुषमभिजातं कथयति SūktiRa. 168.39; Subhāṣi. 281.

अनभिभवनीयता (anabhibhavanīya–tā) *f.* the state of not being liable to be overpowered, unassailability तेजः परैरनभिभवनीयता GītāBh.(Rā.) 683.5 (*on* 18.43)

अनभिभवनीयत्व (anabhibhavanīya–tva) *n.* the state of not being liable to be overpowered, unassailability तेजो दुर्जनैरनभिभवनीयत्वम् GītāBh.(Rā.) 608.10 (*on* 16.3); परतेजोभिरनभिभवनीयत्वादुग्रशब्दवाच्यत्वं ब्रह्मणः BrahmSūBh.(Śrī.) i. 127.5 (*on* i. 1.2)

अनभिभवनीयाकृति (anabhibhavanīyākṛti) *adj.* whose form is unassailable अनभिभवनीयाकृतिम् ··· शबरसेनापतिमपश्यम् Kād. 31.23.

अनभिभवसमर्थ (an–abhibhavasamartha) *adj.* **1** not capable of being rejected गुणवाचेव वानभिभवसमर्थं यागे गुणविधानमाश्रयति TantrVā. 290.19 (*on* i. 4.3); **2** not capable of being assailed, unassailable अनभिभवसमर्थं धर्मदुर्गं प्रविश्य प्रविभजति समर्थामर्थचिन्तामिदानीम् TantrVā. 333.1 (*on* i. 4.23)

अनभिभाव्य (an–abhibhāvya) *adj.* who cannot be conquered or defeated, unassailable ईश्वराः कामरूपिणः। अना(?न)भिभाव्या विक्रान्ताः सर्वलोकनमस्कृताः BrahmāṇḍP. ii. 7.165.

अनभिभाषण (an–abhibhāṣaṇa) *n.* absence of conversation or talk प्राणत्यागश्च वैदेह्या भवेदनभिभाषणे Rāmā. v. 28.36; मुमुक्षूणामुदयनानि व्याख्यास्यामः। तत्र ··· अनभिभाषणं च स्त्रीणाम् CaraS. iv. 5.13 (1922 Ed.); सततमनभिभाषणं मया ते परिगणितं (भवति) भवतीमनानयन्त्या ŚiśuVa. 7.9 = VyaktiVi. 58.12; *adj.* not talking पितरं ते स दृष्ट्वैव पप्रच्छानभिभाषिणम् (v. l. ···) ···Bhā. i. 37.6.

अनभिभाषमाण (an-abhibhāṣamāṇa) *adj.* not speaking or talking to सर्वरात्रं तिष्ठेत् स्त्रीशूद्रमनभिभाषमाणः MānŚS. 113.19; पतितामपि तु मातरं बिभृयादनभिभाषमाणः BaudhDS. ii. 2.43.

अनभिभाषित (an-abhibhāṣita) *adj.* not addressed नानभिभाषितो गुरुमभिभाषेत प्रियादन्यत् HirŚS. xxvi. 2.102 (38.19) = ĀpaDS. i(2).8.14.

अनभिभाषिन् (an-abhibhāṣin) *adj.* not talking (i.e. silent) पितरं ते स दृष्ट्वैव पश्चाच्छानभिभाषिणम् MahāBhā. i. 37.6.

अनभिभाष्य (an-abhibhāṣya) *ger.* not having talked to, not talking to स्त्रीशूद्राभ्यामनभिभाष्य ··· व्रतपारायणं विज्ञायते VaikhāGS. 2.11; अनभिभाष्यैनाम् ··· अतिक्रमिष्यामः Ubhayābhi. 8.21; का शक्तिरनभिभाष्यातिक्रमितुम् DhūrtaViSaṁ. 8.19; PādaTā. 12.5; PadmPrā. 12.20; 16.21; 20.17; वक्तव्यसमयेऽपि वचसा[न]भिभाष्य क्रियानुष्ठानं विहतम् SaraKaṇṭhā. 619.16

अनभिभुजत् (anabhibhujat) [w. r. for अनभिभुजम्] VārāŚS. I. ii. 4.61.

अनभिभुजम् (an-abhibhujam) *adv.* without folding (inside) तेन धर्मेणानभिभुजन् (अनभिभुज्म् Ed. KASHIKAR) कृष्णाजिनमास्तीर्य ··· दृषदमादधाति VārāŚS. I. ii. 4.61.

अनभिभूत (an-abhibhūta) *adj.* [*f.* -ā] **i** not overpowered, not affected स वा एष आत्मा ··· सितासितैः कर्मफलैरनभिभूत इव प्रतिशरीरेषु चरति MaitrīU 367.9(2); गन्धव्यञ्जकम् ··· जलाद्यनभिभूतैः पार्थिवावयवैरारब्धं घ्राणम् PadārthaSaṁ. 28.6 (NyāyKa. अनभिभूतैरप्रतिहतसामर्थ्यैः); रसव्यञ्जकं विजात्यनभिभूतैर्जलावयवैरारब्धं रसनम् PadārthaSaṁ. 36.6; NyāyKa. 38.17; तच्चानभिभूतं रूपमन्यथाशक्यनिदर्शनं व्यापारान्तरसंस्पर्शेनैव निदर्शयन्ति BhāvanāVi. 101.2; यः कुर्याद् भूपतिः ···। तुलाभाराह्वयं कर्म ···। रोगैरनभिभूतश्च भविष्यति PāraS. 20.133; पृथक् प्राणं मृत्युना अनभिभूतं तमनुक्रामति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 517.4 (*on* ii. 4.19); अत्रेन्द्रनीलभित्तिषु ···। अन्योऽन्यानभिभूते तेजस्तमसी प्रवर्तेते Kāvyālaṅ.(Ru.) 9.34; तमसानभिभूतस्य ··· विपश्चितः।··· शुद्धसत्त्वप्रसादस्य संततिस्तुर्यसंज्ञिता LakṣmīT. 22.25; क्लिष्टान्तरवर्तितया च क्लिष्टाभिरनभिभूता अक्लिष्टाः TattvVai. 10.25 (*on* 1.5); (सूक्ष्मा प्रज्ञा) उपजाता च तैरपरामृष्टानभिभूता नैव यावत्परामृश्यते TattvVai. 58.25 (*on* 2.2): उक्तलक्षणाः क्लेशाः। तेषु अनभिभूतेषु सत्सु कर्मणाम् ··· विपाकः फलं जात्यायुर्भोगा भवन्ति RājMār. 27.7; अहं च चषकचुम्बनमात्रपरो मदिरयानभिभूतः ··· निष्क्रान्तोऽस्मि KarpūC. 28(1); (सजातीयविजातीयैः) तैरतिरस्कृतोऽनभिभूतोऽविरुद्ध इति यावत्। एवंविधो भावः (स्थायी) ŚṛṅgāMañ.(A.) 52.24; **ii** not vitiated, not rendered impure पत्युस्त्विषामिह महौषधयः कलत्रस्थानं परैरनभिभूतममूर्वहन्ति ŚiśuVa. 4.34; **iii** not obscured, not concealed प्रासमर्थम् ··· तैजसम् ··· अनभिभूतं तु मार्तण्डमण्डलं गृह्णात्येव TātpaṬ.(Vā.) 121.13 (*on* i. 1.4); निमीलिते तु नेत्रे प्रभारूपाग्रहणादनभिभूतानि (नीलरूपाणि) गृह्यन्ते NyāyRa. 741.8 (*on* 6.41); (महत्यनेकद्रव्यवत्त्वाद् रूपाच्चोपलब्धिः) रूपाच्चेति उद्भूतादनभिभूताद् Upask. 198.6 (*on* iv. 1.6); **iv** not restricted व्यवच्छेदकधर्मेणानभिभूतं सारूप्यमिहाभिप्रेतम् NyāyVārPari. 389.13.

अनभिभूतत्व (anabhibhūta-tva) *n.* **i** the state of not being overpowered महोदधौ तैजसेभ्योऽणुभ्यो द्व्यणुकादिप्रक्रमेणोत्पन्नो महांस्तेजोराशिः केनचिदनभिभूतत्वाद्देदीप्यमानस्तिष्ठति PadārthaSaṁ. 49.6 = NyāyKa. 52.22; **ii** the state of not being obscured पचतिशब्दवदेव पच्यत इत्येवमाद्यभिहितापि संख्यानभिभूतत्वात्कर्तुरेव प्राप्नोति न कर्मणः TantrVā. 946.23 (*on* iii. 4.13); उत्तरस्य निरोधसंस्काररूपस्योद्भवोऽनभिभूतत्वेनावस्थानम् RājMār. 46.3; रूपविशेषः तच्चोद्भूतत्वमनभिभूतत्वं रूपत्वं च Upask. 201.3 (*on* iv. 1.8); **iii** the state of not being restricted व्यवच्छेदकधर्मेणानभिभूतं सारूप्यमिहाभिप्रेतम्, व्यवच्छेदकानभिभूतत्वं च तत्र नास्ति NyāyVārPari. 389.13.

अनभिभूतबुद्धिसत्त्व (anabhibhūta-buddhisattva) *adj.* whose *sattva* (goodness) of the thinking-substance is unsuppressed दशसु महासर्गेषु भव्यत्वादनभिभूतबुद्धिसत्त्वेन त्वया ··· सुखदुःखयोः किमधिकमुपलब्धम् YogBh. 148.9 (*on* 3.18)

अनभिभूतमकुट (anabhibhūtamakuṭa) *m.* name of a Bodhisattva भगवान् श्रावस्त्यां विहरति स्म ··· सार्धं पञ्चमात्रैर्बोधिसत्त्वसहस्रैः ··· अनभिभूतमुकुटेन (v.l. °मकुटेन in DBHS.) च GaṇḍVyū. 2.14 [DBHS.]

अनभिभूतमुकुट (anabhibhūtamukuṭa) *m.* name of a Bodhisattva भगवान् श्रावस्त्यां विहरति स्म ··· सार्धं पञ्चमात्रैर्बोधिसत्त्वसहस्रैः ··· अनभिभूतमुकुटेन च GaṇḍVyū. 2.14.

अनभिभूतयशस् (anabhibhūtayaśas) *m.* name of a former Buddha द्वितीयो आर्यपक्षः नवमायां भूमौ। स्थितकमूलः ··· अनभिभूतयशः (mss यशाः) MaVastuAva. i. 141.10 [DBHS.]

अनभिभूतविषय (anabhibhūta-viṣaya) *adj.* whose object is not overpowered (अभ्यासः) व्युत्थानसंस्कारेण द्रागित्येवानभिभूतविषयः YogBh. 19.5 (*on* 1.14); Kāvyānu.(He.) 193.20.

अनभिभूतव्यापार (anabhibhūta-vyāpāra) *adj.* whose operation is not obscured or concealed पुरुषव्यापार एव प्राधान्येन वक्तव्यः ···। तद्व्यापारेण वानभिभूतव्यापारं कर्म तेनानाप्यमानत्वात्कर्मत्वं हित्वाविर्भूतव्यापारतया कर्तृत्वमेव प्रतिपद्येत TantrVā. 946.20 (*on* iii. 4.13)

अनभिभूतार्थ (anabhibhūtārtha) *m.* undiminished wealth (तैः पाण्डवैः) लब्धश्च नाभिभूतोऽर्थः (v. l. अनभिभूतार्थः) मित्त्रेषु ··· MahāBhā. ii. 44.4.

अनभिभूय (an-abhibhūya) *ger.* not having suppressed or put aside अङ्कुरादिकं चन्द्रादिनिष्ठोत्पादकशक्तिमनभिभूयैव स्रवन् ··· तत्सामर्थ्यप्रकटनकारणं भवति LalitāTriBh. 322.7 (*on* 40)

अनभिभूयमानत्व (anabhibhūyamāna-tva) *n.* the state of not being overpowered वीर्यं परैरनभिभूयमानत्वे सति पराभिभवनसामर्थ्यम् VedāntRaMañ. 1.4 (44.20)

अनभिमत (an-abhimata) *adj.* [*f.* -ā] **1** not liked, not desired, disagreeable अनभिमतमसेवितं च मूढैर्व्रतमिदमाजगरं शुचिश्चरामि MahāBhā. xii. 172.25; (मीनाधिपतिः) अयमीदृशमनभिमतं योन्यन्तरमवाप्यैभिः ··· सह रममाणोऽतीवास्माकं स्पृहामुत्पादयति ViṣṇuP. iv. 2.74; किमयं दुरात्मा चिकीर्षति (v. l. न जाने किमनभिमतं दर्शयति) PañcT. 2.1(10) (183.1); Hitopa. 1.1(7); वतस्त्वमन्तरितयौवनसुखामनभिमतामपि जरामिव पुरुराज्ञया गुरोर्गृहाण मे राज्यचिन्ताम् HarṣaC. 248.6; संवर्धितविविधाधिककमलोऽप्यवदलितनालिकः सोऽभूत्। सकलारिदाररसिकोऽप्यनभिमतपराङ्गनासङ्गः Kāvyālaṅ.(Ru.) 10.6; भावनेयम्। अनभिमतसुदुष्करातिदुःखां नयति तु भाव्यपदं प्रवृत्तिमन्त्या SaṁkṣeŚā. 1.392 (i. 291.16); न खलु कनकमभिलषतः शिलावलोकमनभिमतमिति कनकावलोकनताश्रयितुमुचिता ĀgaPrā. 22.3; अनधिकृतोऽनभिमतश्च न राजकुलं प्रविशेत् NītiVā. 25.74; परिजनवर्ग इति सपत्न्याः। अधिकानुकम्पा वयसौ नायकस्याप्यनभिमतः JayaMa. 241.4 (*on* 4.2); यस्तु कथंचित्प्रकाशो यथा सुव्याधिकदेहरूपतयानभिमतया ··· तदेव दुःखत्वम् PratyabhiVi. ii. 290.9 (*on* iv. 1.6); जगाद चानभिमतो यदहं तव सुन्दरि। तन्मे नार्थस्त्वया KathāSaSāg. xii. 17.31; अनभिमतमेव प्रियतमप्रस्थानम् Ekāva. 8.32(7) (275.10); अनभिमतं कार्यं केन बलात्कार्यते PrabaCin. 33.12; अर्थवादानामर्थपरत्वाभावेऽपि कर्मकालोच्चारणमत्रत्यः पूर्वपक्षी मन्यत इत्यनभिमतमपि प्रौढ्यानुजानाति NyāySu.(So.) 20.9 (*on* i. 2.6); यदि भवतो युद्धस्य दर्शनमप्यनभिमतं तदा भवान् गच्छतु PuruṣPa. 26.9; 119.21; नारीणामनभिमतोऽल्पशुक्रकामः। ··· भुक्तेऽन्नं मधुरकषायतिक्तशीतम् BhāvPra.(Bhā.) 4.68; अन्यथा कस्य भ्रंशोऽनभिमतः स्यात् SiddhāSi. i. 37.24; एतैः (औषधैः) ··· युवतीनामनभिमतां पुंसां जरामुपरुध्य तासामभिमते यौवने तेषां स्थापनं क्रियते JīvĀn. 165.1; ĀnandRa. 7.29(†28)(5); यदेतावन्तं कालमेतं जनमनुवर्त्य संप्रत्यनभिमतं चिकीर्षसि RasSa. 128(3); **2** disregarded, slighted प्रभाववान् क्षुद्रोऽनभिमतोऽनर्थं करिष्यति न वेत्यनर्थसंशयः KāmSū 356.16 (6.6); **3** not acceptable, disapproved यैश्च दोषैरनभिमतं वर्णानां वाचकत्वम्, ते स्फोटस्यापि वाचकतामपाकुर्युः SphoṭSi. 226.1; वामनस्य त्वेतद् सर्वमनभिमतम् Nyās. i. 48.2 (*on* i. 1.5); i. 654.4 (*on* iii. 2.139); परः पुनः स्वाभिप्रायेणैव सिद्धान्तवाद्यभिमतां विशेषग्रहणोपपत्तिमनभिमतामेव परिकल्प्य ··· आह TantrVā. 790.12 (*on* iii. 2.21); सर्वात्मना साधूनामनभिमत एव तथाविधो मोक्षः NyāyMañ. ii. 80.6; तद्विशेषेऽपि हरिहरविरिञ्चिभास्करात्मनानभिमततत्तन्मूर्तिपरित्यागेन च चतुर्विधैकमूर्तितया विवदन्ते ĀtmaSi. 4.13; अभावस्तु प्रमाणमनभिमतमेव भवताम् Kāśi. i. 68.18 (*on* 2.21); न चैतन्मीमांसकस्यानभिमतम् NyāyVārPari. 168.1; अत्र फलादेरेतदेवाभिमतमङ्गत्वं त्वनभिमतमेवेति दर्शयति TantrRa 28.11; स्थायित्वं तु सौगतानामनभिमतमेव ŚāstrDī. 140.15 (*on* i. 1.6); अयथास्थानविनिवेशिनो हि तेऽर्थान्तरमनभिमतमेव स्वोपरागेणोपरञ्जयेयुः VyaktiVi. 30.28; अहित्वम् वल्मीकादौ प्रत्यस्ता प्रक्षिप्ता ··· प्राग्वदहिनात्मत्वेनानभिमता ज्ञयीत VedāntKa. 100.13 (*on* i. 1.4); यादवप्रकाशमते कर्मविचारस्य पूर्ववृत्तत्वमनभिमतम् ŚrutaPra. 1A. 44.15 (*on* i. 1.1); 1B. 21.18 (*on* i. 1.1); मन्तव्या वैसर्गोक्तिः क्वचिदनभिमते, संशयोक्तिः क्वचिद् वा TattvMu. 5.11; तदपि (अनुमानम्) न क्षेत्रज्ञम्। अज्ञानेऽप्यनभिमताज्ञानान्तरसाधनेऽपसिद्धान्तापातात् SarvaDaSaṁ. 4.80; वार्तिककृतस्त्वेतदनभिमतम् Prasā. ii. 31.12; ii. 378.14; एकस्यासंनतं मध्यमनभिमतं चोभयोर्निन्द्यमस्मात् तद्ज्ञैः सर्वं विदित्वा श्रुतिनिरवहितैर्मूल्यमूह्यं मतानाम् MātaLī. 7.1; सूत्रं तु इति चेद् कर्मान्तरविधिं मन्यसे तदपि कर्मनामधेयत्वमप्यनभिमतम् MīmāKau. i. 248.16 (*on* i. 4.13); वासोधारणार्थत्वं 'न वासोऽभिसंदधातीत्येक' इत्यापस्तम्बोक्त्या केषांचिच्छाखिनामनभिमतमवगम्यते MayūMāli. 854.5 (*on* xii. 1.13); भक्तस्य तु श्रीमन्यमनभिमतम् GoriBh. 20.1 (*on* 1.1.16); **4** not

intended प्रार्थनापरिक्लिष्टचेतसां तु रतिविरहिणामनभिमतैव क्रीडा भवति BrahmSi. 10.23; अर्थान्तरविषयामभिधामभिप्रेत्य प्रयुक्तस्य शब्दस्यानभिमतार्थान्तरविषयाभिधामारोप्य कल्पितस्याभिधेयस्य निषेधो वाक्छलम् TārkiRa. 241. 2; ग्रन्थस्वारस्यपर्यालोचनया ग्रन्थकारस्यात्र विधिरनभिमत इति लभ्यते MayūMāli. 9.10 (*on* i. 2. 2)

अनभिमतक्रमविशेष (anabhimata-kramaviśeṣa) *m.* particular order (of manifestation) which is not intended आकाश इन्द्रियेषु, इन्द्रियाणि तन्मात्रेषु इति भवतामपि अनभिमतक्रमविशेषापातप्रतीतेः NyāySiA. 198. 1.

अनभिमतत्व (anabhimata-tva) *n.* I the state of being that which is unacceptable ब्राह्मणादीनां गृहस्थानां मोक्षस्यानभिमतत्वात्त्रिवर्गः पुरुषार्थः JayaMa. 1. 9 (*on* 1. 1); उभयत्रापि प्रयोगविधिस्तुच्छः … । प्रयोगान्तरविधेश्चानभिमतत्वात् VidhiRa. 40(? 41) (205. 24); साध्ये … । कर्मपारवश्यादिकं त्वनभिमतत्वान्न निवेश्यते ŚivārkaMaDI. i. 149. 10 (*on* i. 1. 3); निपातादीनां द्योतकताशक्तिकल्पने च गौरवप्रसङ्गेन द्योतकत्वपक्षस्यानभिमतत्वात् MīmāKau. i. 208. 19 (*on* i. 4. 4); i. 244. 20 (*on* i. 4. 13); II the state of not being intended वाक्यशब्देन स्वार्थगतमनभिमतत्वम् LaŚabdeŚe. i. 118. 5.

अनभिमतत्वज्ञापन (anabhimatatva-jñāpana) *n.* informing of unacceptability एवं सतीदं सूत्रत्रयं व्यर्थम् । इदं हि न पूर्वमतद्वयस्यानभिमतत्वज्ञापनार्थम् ŚivārkaMaDI. i. 550. 23 (*on* i. 4. 22)

अनभिमतत्वसिद्धि (anabhimatatva-siddhi) *f.* establishment of unacceptability नैतावता शक्तिलक्षणधर्मविशेषस्यानभिमतत्वसिद्धिः NyāySiA. 256. 13.

अनभिमतत्वोन्नयन (anabhimatatvonnayana) *n.* inference of unacceptability or unintendedness शाखान्तरगतानामपि (गुणानाम्) केषांचिदाम्नानेन तदतिरिक्तानामनभिमतत्वोन्नयनात् ŚivārkaMaDI. ii. 290. 18 (*on* iii. 3. 5)

अनभिमतत्वोपन्यास (anabhimatatvopanyāsa) *m.* mention of unacceptability नैष्ठिकाद्याश्रमभ्रंशस्य जैमिनेरनभिमतत्वोपन्यासेनाश्रमान्तरानुष्ठानाभ्युपगमसूचनात् SiddhāSi. i. 37. 23.

अनभिमतदर्शन (anabhimata-darśana) *n.* sight of what is undesirable or disgusting अनभिमतदर्शनेन च गन्धरसस्पर्शशब्ददोषैश्च । … बीभत्सरसः समुद्भवति NāṭyaŚā. 6.92.

अनभिमतदेवतानिरास (anabhimata-devatānirāsa) *m.* unintended rejection of deity एवंकारमपि कर्मण्यश्रद्धा परिहरिष्यते। न त्वनभिमतदेवतानिरासः SiddhāSi. i. 44. 22.

अनभिमतद्रव्य (anabhimata-dravya) *n.* undesirable substance प्रच्छन्नदोषव्यामिश्रं पुनः संस्कृतविक्रयी । … दाप्यो वणिक् दण्डम् … प्रच्छन्नदोषव्यामिश्रमनभिमतद्रव्येण मिश्रितम् DaṇḍaVi. 100. 10.

अनभिमतनिषेध (anabhimata-niṣedha) *m.* prohibition of what is not desired यावदनभिमतनिषेधेनाभिमतलाभे गरीयो गौरवमापद्येत, तत्तन्निषेध्यमनुपनीय निषेधस्य प्रतिपादयितुमशक्यत्वात् NyāyVārPari. 637. 4.

अनभिमतनुद् (anabhimata-nud) *f.* removal of what is not desired or liked आताम्रस्तीव्रभानोरनभिमतनुदे स्ताद्गभस्त्युद्गमो वः SūryaŚ. 5.

अनभिमतपक्ष (anabhimata-pakṣa) *m.* unacceptable view अनभिमतपक्षप्रतिक्षेपाय तदनुगुणस्य व्यापारस्योपादानमुपपन्नमेव VyaktiVi. 79. 6.

अनभिमतपरिणयना (anabhimata-pariṇayanā) *adj.* (*f.*) whose marriage is not approved अस्ति तावदत्रत्या … विनैकं भ्रातरमपरैर्बान्धवैरनभिमतपरिणयना भरतकुलप्रसूता कन्यका SubhaDha. 1. 3(5)

अनभिमतपर्यवसान (anabhimata-paryavasāna) *n.* culmination into what is not acceptable अस्य (ज्ञानस्य) … स्वाविषयत्वरूपपक्षविशेषणमहिम्ना तवानभिमतपर्यवसानात् AdvaiSi. 782. 3.

अनभिमतपिशुन (anabhimata-piśuna) *adj.* indicating what is not desirable अनिष्टविध्याभासः …। यत्रानभिमतपिशुनो विधिर्निषेधं प्रकाशयति Ekāva. 8. 32 (275. 3)

अनभिमतप्रतिपादन (anabhimata-pratipādana) *n.* presentation of what is not liked or desired अत्र भ्रूभेदासंभाषणप्रियतमावक्षेपान् प्रत्यनभिमतप्रतिपादनरूपस्याभिप्रायस्य कथितत्वादिदं स्वाभिप्रायकथनं नाम भाविकम् SaraKaṇṭhā. 548. 15.

अनभिमतप्रयोजन (anabhimata-prayojana) *adj.* motive behind which is not acceptable (रोगार्तः) स्वयं प्रयोजनाभिधानमनवगच्छन् अनर्थमप्याशङ्केत, किं निष्प्रयोजनमिदम् ।… अथानभिमतप्रयोजनमार्यावर्तवासिनं प्रति दाक्षिणात्यस्य मातुलकन्यापरिणयनोपदेशवत् NyāyVārPari. 42.5.

अनभिमतप्रयोजनत्व (anabhimataprayojana-tva) *n.* the state of being that which does not have an acceptable motive तदनेन प्रकृतेन निष्प्रयोजनत्वाशङ्क्यप्रयोजनत्वानभिमतप्रयोजनत्वोपायगौरवशङ्काः परिहृताः NyāyVār-Pari. 126. 7.

अनभिमतप्रसर (anabhimata-prasara) *m.* scope for what is not desired द्वयं हि सर्वत्रापायमभिमतविघातोऽनभिमतप्रसरश्चेति VedāntaKa. 396. 15 (*on* iii. 3. 1)

अनभिमतप्रादुर्भाव (anabhimata-prādurbhāva) *m.* origination of what is not desired (व्याघातः) अभिमतकार्यानुत्पत्तावनभिमतप्रादुर्भावे च भवतो विषमालंकाराद् भिन्नविषयत्वेन स्थितः Ekāva. 8. 43(5) (296. 2)

अनभिमतभीमनरवार्त (anabhimata-bhīmanaravārta) *adj.* I for whom even talk about dreadful men is not desirable धर्मभूरपि अनभिमतभीमनरवार्तः … चिरं महेन्द्र इव त्रिविष्टपं वेत्रपुरमध्यवसत् ĀnandRa. 2. 40(18) (comm. अनभिमता भीमनराणां दारुणस्वभावानां नराणां वार्ता यस्य सः); II to whom talk about Bhīma and Nara (i. e. Arjuna) is not pleasing, ĀnandRa. 2. 40(18)

अनभिमतयशस् (anabhimta-yaśas) *n.* fame of the disliked (i. e. of the enemies) कालिन्दीनर्भिदाम्भःस्रुतमदसलिलोत्सङ्गिनौ पुष्पवन्तौ बिभ्राणः कुम्भयुग्मं गगनतलततः स्वर्धुनीपूरशुण्डः । घण्टालः साधुवादैरनभिमतयशो देव मृद्नन् मृणालं कीर्तिस्तोमाभ्रकुम्भी जगदुदरसरःसंभ्रमी बंभ्रमीति PadyaVe. 75; SūktiSu. 66.

अनभिमतरौद्रचरित (anabhimata-raudracarita) *adj.* I who dislikes or does not approve of the life-style of Rudra (i. e. of Śiva) अनभिमतरौद्रचरिताः शिवप्रिया अपि वसन्ति शर्मनिरताः KuṭṭaMa. 249 (comm. येषां रौद्रं रुद्रसंबन्धि [महादेवसंबन्धि] चरितम् अनभिमतं भवति); II who does not follow the fierce way of behaviour, KuṭṭaMa. 249 (comm. रौद्रं भयंकरम् आचरणं ये न स्वीकुर्वन्ति)

अनभिमतवर (anabhimata-vara) *m.* undesirable bridegroom ब्रह्मायम् … लोकपालास्तथैते जामाता कोऽत्र योऽसौ … कपाली । हा वत्से वञ्चितासीत्यनभिमतवरप्रार्थनाव्रीडिताभिर्देवीभिः शोच्यमाना … श्रेयसे वोऽस्तु गौरी SaduktiKa. 18.31.

अनभिमतवर्जन (anabhimata-varjana) *n.* avoiding what is undesired or disliked आराध्यचित्तानुवर्तनमिति । आराध्याः स्वाम्यादयः । तेषामभिमतकरणेनानभिमतवर्जनेन वा यच्चित्तस्यानुवर्तनमाराधनमानुलोम्यम् Nyās. ii. 164. 15 (*on* v. 4. 63)

अनभिमतविनाशकारण (anabhimatavināśa-kāraṇa) *n.* cause of destruction of what is undesired कथं प्रेक्षावतामभिमतोत्पत्तिकारणेऽनभिमतविनाशकारणे च तदर्थिनां प्रवृत्तिरित्याह TātpaṬ.(Vā.) 608. 7 (*on* iv. 1.32)

अनभिमतविशेष (anabhimata-viśeṣa) *m.* undesired particularity संसर्गे च संसृज्यमानविशेषादेव विशेष इति नानभिमतविशेषसिद्धिः Upask. 400. 6 (*on* ix. 2. 3)

अनभिमतविषय (anabhimata-viṣaya) *m.* undesired or disliked object संस्कारदुःखं तु अभिमतानभिमतविषयसंनिधाने सुखसंवित् दुःखसंविच्चोपजायमाना तथाविधमेव स्वक्षेत्रे संस्कारमारभते RājMār. 28. 10; यच्च … ज्ञानस्यापि विधेयत्वमिति तन्न, अनभिमतविषयवैमुख्यस्यैव बुभुत्साप्रयत्नसाध्यतया ज्ञानं प्रति तयोरजनकत्वात् AdvaiSi. 873. 3.

अनभिमतशब्द (anabhimata-śabda) *m.* undesired or disliked sound अनभिमतशब्दश्रवणोद्वेजितेनोच्यते — मा शब्दं कार्षीरिति Pradī. i. 19A. 11 (on i. 1.0)

अनभिमतसंसर्ग (anabhimata-saṁsarga) *m.* unintended syntactic relation संसर्गस्य बहुप्रकारकत्वेऽपि नानभिमतसंसर्गसिद्धिस्तस्य तात्पर्याविषयत्वात् TattvCin. iv(1). 34. 1; SarvaDaKau. 53. 3; वाक्यजन्यज्ञानविषयत्वे हि न पदार्थसंसर्गत्वं तन्त्रम्, अनभिमतसंसर्गस्यापि वाक्यजन्यज्ञानविषयत्वापत्तेः VedāntPari. 83. 2.

अनभिमतसख्य (anabhimata-sakhya) *adj.* who has not liked the friendship (with someone) यदासक्तं दैवादनभिमतसख्येऽपि हि जने मया सख्यं प्राणैरनृण इव तस्याहमधुना MahāvīC. 5. 58.

अनभिमतस्मरविकार (anabhimata-smaravikāra) *m.* unapproved or undesired workings of love कदाचिदनभिमतस्मरविकारदर्शनकुपितोऽयं शापाभिज्ञां करोति माम् Kād. 142.18.

अनभिमतांश (anabhimatāṁśa) *m.* undesired portion तत्राप्यनभिमतांशो निराक्रियते TantrRaha. 17. 3; ŚivārkaMaDI. i. 185. 29 (*on* i. 1.4)

अनभिमतानुदात्तत्व (anabhimatānudāttatva) *n.* undesirable loss of accentuation प्रवृत्तिकाले स्वरविशेषस्यानुपादानादनभिमतानुदात्तत्वप्रसङ्गाच्चास्वरक इत्युच्यते Pradī. vii. 78. 24 (*on* vii. 1.89)

अनभिमतानुष्ठान (anabhimatānuṣṭhāna) *n.* performance of

what is undesired or disliked स्वाम्यादेरनभिमतानुष्ठानेनाभिमताननुष्ठानेन वा चित्तस्य पीडनं दुःखं प्रातिलोम्यम् Nyās. ii. 164. 18 (*on* v. 4. 64)

अनभिमतापवर्ग (anabhimatāpavarga) *adj.* who does not desire emancipation संदिग्धस्यापि जिज्ञासा न भवत्येवानभिमतापवर्गस्येत्यत उक्तं शिष्यस्येति NyāyVārPari. 69. 9.

अनभिमतार्थ (anabhimatārtha) *m.* **i** undesired thing न केवलं स्वाभिमतार्थासंगतिः, अनभिमतार्थसंगतिश्च ŚrutaPra. ii. 146. 17 (*on* i. 4. 19); इह तु स्मृतिरनभिमतार्थे तद्दूषणपरेण प्रमाणतया नीता Kuval. 171(118); वरमनभिमतार्थवज्रपातादभिमतसिद्धिनिराकरिष्णुता Rāgh. 14. 44; **ii** unaccepted sense अवधारणां(?णं) चात्र भङ्गेऽनभिमतार्थव्यावृत्त्यर्थमुपात्तम् SyādvāMañ. 23(118)

अनभिमतार्थसिद्धि (an-abhimatārthasiddhi) *f.* absence of the establishment of the desired sense न चेतने विशेषितेन किंचित्प्रयोजनम्। अभिधानमात्रादनभिमतार्थसिद्धेः Kāvyānu.(He.) 196. 16.

अनभिमति (an-abhimati) *f.* disagreement, disapproval सर्वत्र च गुणदोषशब्दावभिमत्यनभिमती एव सू(च)येते NyāyKu. 54. 10; कर्मपारवश्यादिकं त्वनभिमतत्वान्न निवेश्यत इति चेन्न। यथादर्शनमात्रप्रवृत्तानुमानशरणस्य दृष्टान्तदृष्टविशेषणेषु कचिदभिमतेरन्यत्रानभिमतेश्च निर्मूलत्वात् ŚivārkaMaDī. i. 149. 11 (*on* i. 1. 3)

अनभिमतिसूचनार्थ (anabhimati-sūcanārtha) *adj.* meant for indicating disapproval or disagreement अतोऽत्र जैमिनिग्रहणं नानभिमतिसूचनार्थं किं 'त्वन्यार्थं तु जैमिनि'रिति सूत्र इव शिष्यप्रौढिप्रख्यापनार्थम् Śivārka-MaDī i. 394.23 (*on* i. 2. 33)

अनभिमन्त्रित (an-abhimantrita) *adj.* not made sacred, not consecrated न मन्त्रैरनभिमन्त्रितम् -- अन्नमाददीत CaraS. i. 8.20 (1941 Ed.)

अनभिमन्यमान (an-abhimanyamāna) *adj.* not being felt or experienced तस्माद्धेतुभिर्विभावाख्यैः कार्यैश्चानुभावात्मभिः सहचारिरूपैश्च व्यभिचारिभिः प्रयत्नार्जिततया कृत्रिमैरपि तथानभिमन्यमानैरनुकर्तृस्थत्वेन लिङ्गबलतः प्रतीयमानः स्थायी भावः AbhinBhā. i. 272. 22 (*on* 6.31(3)); Kāvyānu. (He.) 69.28.

अनभिमन्यमानत्व (anabhimanyamāna-tva) *n.* **i** the state of not being known अपि सकृत्प्रयत्नाद् ध्यानानुवृत्तिः, किं वा पट्वभ्यासवतामेव।··· न द्वितीयः, प्रतिमनोव्यापारं विद्यमानानामेव पृथक्प्रयत्नानामभ्यासपाटवाभिभूततया अनभिमन्यमानत्वात् VivaPraSaṁ. 327. 7; **ii** the state of not being considered or assumed अनधीनत्वस्य जीवेऽप्यनभिमन्यमानत्वात्, ईशाधीनोऽहमिति सर्वैरपि स्वीकारात् LaCandr. 839. 32.

अनभिमातिपूर्व (an-abhimātipūrva) *adj.* not preceded by the word *abhimāti* सहेत्यादिः पूर्वपदोपधः सनेकाक्षरचर्षणिधन्ववर्जम्। न तु पादस्याष्टिनोऽन्तगतस्य न द्वादशिनोऽनभिमातिपूर्वः ṚPrāti. 9. 15.

अनभिमान (an-abhimāna) *m.* absence of pride or conceit आनृशंस्यम् ···। अद्रोहो नाभिमानश्च (v. l. अद्रोहोऽनभिमानश्च) -- शमस्तथा। पन्थानो ब्रह्मणस्त्वेते MahāBhā. xii. 262. 37; सत्यापैशुनातृष्णा°···°अद्वेषानभिमान° ··· °अहिंसा इत्येते मदनाशकरा उदाहृताः SanatBh. 254.3 (*on* 2. 24); न तावद्देहाभावे भोगानुपपत्तिः। यथा खलु स्वप्नावस्थायां बाह्यदेहाभिमानाभावेऽपि भोगस्तथा मुक्तौ देहाभावेऽपि भोगोपपत्तेः। अनभिमानस्याभावसाम्यात् TattvPrakā. 221B. 11 (*on* iv. 4. 13); *adj.* who has no pride or conceit, unassuming, kind विभुरनभिमानो द्विजातिरनेषणः ··· जगति दुर्लभस्तथापि ममार्य एवाचार्यः HarṣaC. 249. 10.

अनभिमानता (anabhimāna-tā) *f.* **i** the state of being devoid of pride न महानयं न च बिभर्ति गुणसमतया प्रधानताम्। स्वस्य कथयति चिराय पृथग्जनतां जगत्यनभिमानतां दधत् ŚiśuVa. 15. 38(+2) (comm. निरहंकारित्वम्); **ii** the state of being devoid of *ahaṁkāra* (I-consciousness), ŚiśuVa. 15. 38(+2) (comm. प्राकृतोऽपि निरभिमानो भवति)

अनभिमानमय (anabhimāna-maya) *adj.* consisting of freedom from self-conceit भूतेन्द्रियार्थानतिक्रम्य ततः प्रव्रज्याज्यं धृतिदण्डं धनुर्गृहीत्वानभिमानमयेन चैवेषुणा तं ब्रह्मद्वारपारं निहत्याद्यम् MaiU. 6. 28.

अनभिमानिक (an-abhimānika) *adj.* not proud or conceited उभयोस्तु धार्मिकयोरार्जवयोरनभिमानिकयोररोगयोश्च प्रजा वर्धते KāśyaS. 189B. 34.

अनभिमानिता (an-abhimānitā) *f.* absence of conceit आपद्यभग्नधैर्यत्वं संपद्यनभिमानिता।··· तद्धि सत्पुरुषव्रतम् KathāSaSāg. xii. 34. 37.

अनभिमानिन् (an-abhimānin) *adj.* not proud शुश्रूषवश्चानभिमानिनश्च ···। येषां योधाः शौचमनुष्ठिताश्च जयस्यैतद्भाविनो रूपमाहुः MahāBhā. xii. 103.13.

अनभिमानुक (án-abhimānuka) *adj.* [comm. ...] not injurious, not attacking अथो एवमस्य रुद्रः पशूननभिमानुको भवति MaiS. i. 4.13 (i. 63. 12); iii. 10. 1 (iii. 130.13); इति ब्रूयाद्यमि न ह्यनभिमानुको हैव देवः प्रजा भवति AitBr. 13. 10(380)

अनभिमुख (an-abhimukha) *adj.* [*f.*-ī] **1A** not facing अभिमुखोऽनभिमुखस्य HirŚS. xxvi. 2. 43(31. 1) (comm. स्वयमाचार्याभिमुख आत्मानं प्रत्यनभिमुखमाचार्यमुपासीत) = ĀpaDS. i(2). 6. 20; **1B** turning away from, not showing interest in प्रत्यग्रोन्मेषजिह्मा क्षणमनभिमुखी रत्नदीपप्रभाणाम् -- निद्राच्छेदाभिताम्रा चिरमवतु हरेर्दृष्टिराकेकरा वः MudrāRā. 3. 21 = SaraKaṇṭhā. 594.19; SubhāRaK. 6. 30; SūktiMu. 2. 62; (बालाः) अवशो विषयाणामनभिमुखः सुखानाम् Kād. 45. 6; भोगाक्षमस्य रक्षां दृष्ट्यैवैव कुर्वतोऽनभिमुखस्य। वृद्धस्य प्रमदापि श्रीरपि भृत्यस्य भोगाय ĀryāSaŚa. 416 (comm. अनभिमुखस्य, असामर्थ्यात्तत्कटाक्षनिरीक्षणासमर्थस्य); आमोक्षस्थिताया श्रुतिरनभिमुखी पूरुषार्थे चतुर्थे TattvMu. 2. 17; **1Ci** not coming close, not approaching कष्टं बत पापपार्थिवस्यास्थानवस्थितं बलमनभिमुखा दुःखोपद्रुताश्च विषयाः, नियतमायासभूयसी यात्रा AvantiKa. 40. 18; **1Cii** not inclined to face, ĀryāSaŚa. 416 (comm. अनभिमुखस्य ··· अर्थिपराङ्मुखस्य च); **2** having no one facing, not having an opponent नागपुराण्याशु जित्वानभिमुखो रणे। प्राप्य नागसुतां वीरो वर्षं तत्राभजत्सुखम् RājTa.(Prā.) 478.

अनभिमुखग्रथित (anabhimukha-grathita) *adj.* (fingers) strung together in a manner not facing (each other) (जपे मुद्राः) मुखकरसंपुटपडक्षमुद्राः प्रोक्तचर्य एव। परस्परमनभिमुखग्रथिताकुञ्चितानामामध्यमाकनिष्ठं करौ परिवर्त्य प्रसारिततर्जनीयुगाग्रसंबन्धे ग्रन्थयुत्थापनी NityoNi. 72. 30.

अनभिमुखता (anabhimukha-tā) *f.* the state of being that (i. e. the reflection) which does not face (the object) दोषवशाच्चैकदेशतामनभिमुखतां च मुखस्याग्राह्यत्पूर्वदृष्टाभिमुखादर्शोदकदेशतामाभिमुख्यं च मुखस्यारोपयति Bhām. 10. 25 (*on* i. 1.1)

अनभिमुखदिगीश (anabhimukha-digīśa) *m.* [Loc.] when the lord of the quarter is not facing रिपुनिधनविलग्ने स्याद् त्रिषड्ङ्गे वा बलवति भवनेशे स्वे कुशे शत्रुपक्षे। अनभिमुखदिगीशे दिक्पतौ स्वस्थिते वा व्रजति यदि यथेष्टं प्राप्नुयात्तत्र याता YogYā. 4.45.

अनभिमुखधी (anabhimukha-dhī) *f.* knowledge of an object which is not directly in front प्रसरद्भिरेव रश्मिभिरेकीभूताभिमुखतेजोभागमध्यवर्तिनि धीदृष्टेति नातिदूरव्यवहितानभिमुखधीहेतुता (चक्षुषः) NayaVi. 73. 2 (*on* i. 1. 4)

अनभिमुखम् (an-abhimukham) *adv.* without facing ... पुरुषगात्रं द्वादशरात्रं संपातवन्तं कृत्वानभिमुखमश्नाति KauśiSū. 11. 20; भद्रे एतादृशीनामसंभाषणमेव रमणीयम्। तदस्या अनभिमुखमेव गच्छावः RasSa. 101(1)

अनभिमृत (án-abhimṛta) *adj.* not defiled or made impure by death एतावद्वा अस्या अनभिमृतं यावद्वेदिः MaiS. i. 6. 3 (i. 89. 14); एतद्वा अस्या अनभिमृतं यद्वल्मीकः MaiS. i. 6. 3 (i. 90. 12)

अनभिमृष्ट (an-abhimṛṣṭa) *adj.* **A** not touched, not affected यावदुद्धं चेष्यमाणो भवति तावद्घ्नं चिनुतेऽथानभिमृष्टं चितिकल्प्या भवति BaudhŚS. ii. 46. 4; संप्रच्छन्नं पलाशशाखया परिवर्तयति लोकं पृण छिद्रं पृणेत्यथानभिमृष्टं चितिकल्प्या भवति BaudhŚS. ii. 421.4; **B** not caressed किसलयकुसुमारैः पाणिभिः सुन्दरीणां सुचिरमनभिमृष्टान् धारयत्वेष केशान् PādaTā. 48. 8.

अनभिम्रष्टव्यत्व (anabhimraṣṭavya-tva) *n.* the state of being that which is not fit to be touched अत्रोच्यते। न प्राप्नोति, यदि समुदाययोरभिमर्शनमुच्येत। तयोस्त्वनभिम्रष्टव्यत्वात् समुदायिनां तदुच्यते लक्षणया ŚābaBh. 1599. 8 (*on* viii. 1.26); कालकर्मतत्समुदायानामनभिम्रष्टव्यत्वात् पौर्णमासीमिति गौणेन भवितव्यम् TantrVā. 1132. 15 (*on* iii. 7. 10)

अनभिम्लात (an-abhimlāta) *m.* [म्लायतेरपि तन्। अभिपूर्वादभिम्लातः। नञ्समासेऽनभिम्लातः comm. *on* Uṇā. 3.86] (pl.) name of some members of the Viśvāmitra family (of Kuśika *gotra*) विश्वामित्रान् व्याख्यास्यामः ··· यमदूता अनभिम्लातास्तारकायणाः ··· इत्येते कुशिकाः BaudhŚS. iii. 444. 2; *adj.* unfaded, cf. **अनभिम्लातवर्ण.**

अनभिम्लातवर्ण (ánabhimlāta-varṇa) *adj.* of unfaded colour, having very bright colour सो अपां नपादनभिम्लातवर्णोऽन्यस्येवेह तन्वा विवेष ṚV. ii. 35. 13; KāṭhS. 35. 3 (iii. 53. 6); KapiKaS. 48. 4 (...15)(258); Praśā. i. 711. 4.

अनभिम्लान (an-abhimlāna) *m.* [*śivādigaṇa*] name of a *ṛṣi* ancestor (*lit.* non-fading) अनभिम्लान GaṇPā. 228. 10; कुठार अनभिम्लान Nyās. i. इत्येतयोः ककुत्स्थ इत्येवमादीनां प्राग् जरत्कारुशब्दाद्विनो बाधनार्थम् Nyās. i. 903. 12 (*on* iv. 1. 112); ... GaṇRa. 3. 215

अनभियुक्त (an-abhiyukta) *adj.* [*f.* -ā] **1A** who has not applied himself, who is not engaged in, inattentive **B** not learned, not

well-versed **2A** not attacked, not assailed **B** not addressed, not called **C** disregarded, neglected **D** (Law) other than the accused (i. e. not a defendant or a respondent) **1A** who has not applied himself, who is not engaged in, inattentive दृष्टो दोषो हि योऽस्माभिः पुरा मन्त्रविनिर्णये । हितेष्वनभियुक्तेन सोऽयमासादितस्त्वया Rāmā. vi. 51. 2 (Tilaka हितेषु हितवादिषु अनभियुक्तेन अश्रद्दधानेन); अयं नु कदाध्येता य एवमनभियुक्तः MahāBh. ii. 143. 19 (*on* iii. 3. 15); JāineVyā. 121. 10 (*on* ii. 3. 14); वृषल स्वयमनभियुक्तानां राज्ञामेते दोषाः संभवन्ति MudrāRā. 3. 23 (12); 3. 24 (21); 3. 24 (47); यो ह्यनभियुक्तो दुर्बुद्धिश्च स कृतमपि वस्तु विस्मरणप्रकृतित्वात् पुनः पुनः कारयति HetuBiṬ. 119. 14; **1B** not learned, not well-versed यद्यप्यनभियुक्तानां प्रयोगोऽस्ति ससंकरः । अभियुक्ता विवेक्ष्यन्ते तथापि ब्राह्मणादिवत् TantrVā. 232. 5 (*on* i. 3. 25); अनभियुक्तोऽस्मि पद्म इव पाञ्चरात्रे NīlaVi. 85. 11; **2A** not attacked, not assailed लघुव्यसनममित्रं यायात् । लघ्वपि हि व्यसनमनभियुक्तस्य कृच्छ्रं भवति । ... अनभियुक्तस्तु लघुव्यसनः सुखेन व्यसनं प्रतिकुलयामित्रो यातव्यममिसरेत् ArthŚā. ii. 261. 9 (7. 5); **2B** not addressed, not called अनभियुक्ताप्याकारयति KāmSū. 274. 7 (5. 3); यानभियोगा (युक्ता) रचयत्याकारणमात्मदर्शने (नं) दात्री KandaCū. v. 3. 16; **2C** disregarded, neglected एवं स्वतनुज आत्मन्यनुरागावेशितचित्तः शौचाध्ययनव्रतनियमगुर्वनलशुश्रूषणाद्यौपकुर्वाणककर्माण्यनभियुक्तान्यपि समनुशिष्टेन भाव्यमित्यसदाग्रहः पुत्रमनुशास्य ... स्वयं गृह एव प्रमत्त उपसंहृतः BhāgP. v. 9. 6; **2D** (Law) other than the accused (i. e. not a defendant or a respondent) अधिकारोऽभियुक्तस्य नेतरस्यास्त्यसंगतेः । इति । इतरस्यानभियुक्तस्य तस्मिन् विवादे संबन्धाभावान्नास्त्युत्तरदानेऽधिकार इत्यर्थः SmṛtiCan. iii. 72. 19.

अनभियुक्तज्ञान (anabhiyukta-jñāna) *n.* cognition or knowledge of one who is not well-versed (in the Śāstras) अभियुक्तानभियुक्तज्ञानयोश्चाभियुक्तज्ञानं बलवदितरस्य सुलभापवादत्वात् TantrVā. 149. 23 (*on* i. 3. 8)

अनभियुक्तपितृमरण (anabhiyuktapitṛ-maraṇa) *n.* death of the father who is not the accused or respondent प्रतिवादिना लेख्यदोष उद्भाविते वादिना तत्पुत्रेण वा तदुद्धारः करणीय इत्याह बृहस्पतिः ... अभियुक्तः सभातश्चेत् । तत्पुत्रोऽपि तदुद्धरेत् । यत्तु कात्यायनः (आह) ... लेख्यदोषानवाप्नुयात् । इति, तदनभियुक्तपितृमरणे वेदितव्यम् VīraMi. (Vyavahāra.) 150. 5.

अनभियुक्तप्रमोदन (anabhiyukta-pramodana) *adj.* causing delight to the ignorant or the fool ऊर्ध्वं पितुः पुत्रा रिक्थं विभजेयुर्निवृत्ते रजसि मातुर्जीवति चेच्छति । इति गौतमवचनात् ... । मातुर्निवृत्ते रजसि पितुरिच्छात इति कालद्वयमेवेति । तदप्यनभियुक्तप्रमोदनम् VīraMi. (Vyavahāra.) 435. 8.

अनभियुक्तप्रसिद्धि (anabhiyukta-prasiddhi) *f.* prevalence amongst the ignorant असति वाक्यशेषेऽभियुक्तानभियुक्तप्रसिद्धयोश्च तुल्यबलत्वप्रसङ्गात् ŚāstrDī. 32. 5 (*on* i. 3. 5)

अनभियुक्ताचार (anabhiyuktācāra) *f.* practice of the unwise अनभियुक्ताचारापेक्षयाभियुक्ताचारस्य बलवत्त्वस्य पीत्वादिविषयवर्णके व्यवस्थापितत्वेन ... इदं व्यर्थम् MayūMāli. 43. 2 (*on* i. 3. 9)

अनभियोग (an-abhiyoga) *m.* **1** (Law) absence of law-suit अनभियोगश्चार्थेष्वागन्तूनामन्यत्र सभ्योपकारिभ्यः ArthŚā. i. 242. 9 (2. 16); **2** carelessness अनभियोगश्च शब्दार्थेष्वशिष्टानामभियोगश्चेतरेषाम् ŚābaBh. 225. 2 (*on* i. 3. 10); MīmāKau. i. 58. 20 (*on* i. 3. 9); **3** lack of attentiveness or application प्रज्ञावैकल्यं दर्शयति, सुखेप्सितत्वेन शास्त्रेष्वनभियोगम् । यो ह्यनभियुक्तो दुर्बुद्धिश्च स 'कृतमपि' वस्तु विस्मरणप्रकृतित्वात् पुनः पुनः 'कारयतीति' पुनः प्रतिविधापयति HetuBiṬ. 119. 13; **4** lack of acquaintance or training, cf. **अनभियोगतस्**.

अनभियोगकारिन् (an-abhiyogakārin) *adj.* not making accusations, not rebuking अपरेऽपि व्रीडानुपहिताः स्वयमनभियोगकारिणो मध्याव्यवहाराः भवन्ति Avalo. 45. 15 (*on* 2. 17)

अनभियोगतस् (anabhiyoga-tas) *adv.* due to the lack of acquaintance or training श्रुतकीर्तिस्तदाऽखेषु दिव्येष्वनभियोगतः । न शशाक प्रतीकर्तुं स्वपुरोधसमभ्ययात् AhirbuS. 42. 63.

अनभियोगसिद्धा (an-abhiyogasiddhā) *adj.* (*f.*) not acquired through (professional) training सुदृष्टकर्मा निपुणोऽपि शल्यहृत्त तत्प्रयत्नादपि शल्यमुद्धरेत् । यदुज्जहारानभियोगसिद्धया स मेधया जन्मशतानुबद्धया JātaMā. 237. 4 (34. 6)

अनभियोगा (an-abhiyogā) *adj.* (*f.*) not spoken to, not addressed यानभियोगा रचयत्याकारणमात्मदर्शने (नं) दात्री KandaCū. v. 3. 16.

अनभियोग्य (an-abhiyogya) *m.* (pl.) (Jain.) class of deities (i. e. Kilviṣikas and Pāriṣadas) (*lit.* who cannot be assailed) तेभ्यो (अभियोगेभ्यो) ऽन्ये किल्बिषिकादयोऽनुत्तमा देवा उत्तमाश्च पारिषदादयोऽनभियोग्या ... JainL.

अनभियोजकत्व (anabhiyojaka-tva) *n.* the state of being one who does not accuse or rebuke (दुर्वारस्मरनिर्भरेऽपि हृदये नैवाभियुक्तः प्रियस्तन्वङ्ग्या हठकेशकर्षणघनाश्लेषामृते लुभ्यया ।) स्वतोऽनभियोजकत्वं हठकेशकर्षणघनाश्लेषामृते लुब्धयेवेत्युत्प्रेक्षाप्रतीतेः Avalo. 45. 21 (*on* 2. 17)

अनभियोज्य (an-abhiyojya) *adj.* not fit to be accused or sued स्वाभियोगमनिस्तीर्याभियोक्तारं नाभियुञ्जीत, अनवस्थाप्रसङ्गेन व्यवहारासमाप्तेः । अत एव चान्याभियुक्तोऽप्यनभियोज्यः BālaKrī. i. 206. 2 (*on* 2. 9)

अनभिरत (an-abhirata) *adj.* not engaged in ये ब्रह्मोपासनास्वनभिरताः पुत्रपश्वादिफलार्थिनो द्वैतपक्षाश्रितास्ते कर्मानुष्ठानपरत्वात् कर्मात्मान उच्यन्ते ManuBh. i. 19. 2 (*on* 1. 22)

अनभिरति (an-abhirati) *f.* **i** absence of liking or practice अथ क्षीणां धर्माः ... मूलक्रियास्वनभिरतिः ViṣṇuSm. 25. 7; **ii** absence of attachment भोगेषु चानभिरतिः ... दानेन बोधिसत्त्वस्य भोगेष्वभि(? नभि)रतिर्निरपेक्षत्वात् MaYānaSū. 99. 23 (16. 5); **iii** name of a particular type of *vairāgya* (*lit.* absence of worldly attachment) योगाङ्गानि मुमुक्षुभिः सर्वेषु ब्रह्मादिस्थानेष्वनेकप्रकारदुःखभावनयानभिरतिसंज्ञितं परं वैराग्यम् ...आश्रित्य ... सेवितव्यानि NyāySā. 39. 8; अनभिरतिसंज्ञं वैराग्यमुपजायते Bhām. 46. 17 (*on* i. 1. 1); 687. 4 (*on* iii. 4. 26)

अनभिरतिसंज्ञा (anabhirati-saṃjñā) *f.* feeling of disinterest or lack of delight (in all worldly matters) अनित्याः सर्वसंस्कारा इति । तथा सर्वलोकेऽनभिरतिसंज्ञायाम् JātaMā. 232. 9 (32. 48(7)); दुःखसंज्ञाव्यवस्थानात् सर्वलोकेष्वनभिरतिसंज्ञा भवति । अनभिरतिसंज्ञामुपासीनस्य सर्वलोकविषया तृष्णा विच्छिद्यते NyāyBh. 275. 7 (*on* iv. 1. 55); सर्वं दुःखं भावयतस्त्रैलोक्यस्यानभिरतिसंज्ञा भवति तां चोपासीनस्य त्रैलोक्यविषया तृष्णा विच्छिद्यते NyāyVār. 66. 3 (*on* i. 1. 9)

अनभिरमणीयता (an-abhiramaṇīyatā) *f.* unattractiveness, unpleasing appearance अहो जीर्णोद्यानस्यारमणीयता (v. l. अनभिरमणीयता) MudrāRā. 6. 10(2)

अनभिरम्य (an-abhiramya) *adj.* unpleasing, Samādhirājasūtra 19. 20 [DBHS.]

अनभिराद्ध (an-abhirāddha) *adj.* not favourably disposed अथ भगवांस्तेषां भिक्षूणां तया ईर्यया चर्यया विप्रतिपत्त्या अनात्तमना अनभिराद्धस्तत एव ऋद्ध्या उपरि विहायसा प्र[क्रान्तः] GiMs. iii(2). 186. 4; iii(2). 187. 10; iii(2). 188. 17 [cf. **अभिराध** DBHS.]

अनभिराधयत्तर (an-abhirādhayattara) *adj.* not highly propitiatory, not very favourably disposed द्वया उ ह वा अग्रे प्राजापत्या आसुर्देवाश्चैवासुराश्च । ततो ह्यभिराधयत्तरा इव देवा आसुरनभिराधयत्तरा इवासुराः JaimiBr. 2. 150.

अनभिरामक्षोभ (anabhirāma-kṣobha) *adj.* having unpleasant agitation or tumult उन्मत्तराष्ट्रमिव क्षणमनभिरामक्षोभमरण्याभोगमण्डलं तदभवत् AvantiKa. 121. 14.

अनभिरामा (an-abhirāmā) *adj.* (*f.*) unpleasant (i. e. horrible) यदि कदाचित् कर्मबलेन ... तावन्तमतिपतति क्षेमेण ... अध्वानमनभिरामया गभीरकासच्छलेन तर्जयन्त्या कालरात्र्या ... सकचग्रहं हठादाकृष्यते AvantiKa. 41. 11.

अनभिरूप (an-abhirūpa) *adj.* [*f.* -ā] **A** improper, unsuitable, undeserving अभ्युदियात् चेदं कर्म श्रान्तमनभिरूपेण कर्मणा ĀśvaGS. iii. 7. 2 (comm. अनभिरूपेणाविहितेन कर्मणा नृत्यादिना कर्मणा श्रान्तम्); तस्मादप्रति(v. l. अनभि)रूपाभिर्वाग्भिर्मां त्वं समर्छसि MahāBhā. v. 74. 3; लोके अभिरूपाय ... कन्या देयेति न चानभिरूपे प्रवृत्तिरस्ति MahāBh. i. 331. 17 (*on* i. 4. 42); काममननु(v. l. अनभि)रूपमस्या वयसो वल्कलम् Śāk. 1. 18(1) (Ed. Böhtlingk); अनभिरूपाय कन्यादानस्य प्रवृत्तिर्नास्ति Nyās. i. 290. 18 (*on* i. 4. 42); Prasā. i. 405. 22; (इतरेण निर्वौ लभ्ये राजा षड्भांशमाहरेत्) इतरेण ब्राह्मणेनैवानभिरूपेणेत्यर्थः BālaKrī. i. 215. 5 (*on* 2. 37); **B** not charming, not handsome, ugly अदर्शं च ... अग्रगण्यमनभिरूपाणाम् ... कमपि क्षपणकम् DaśKuC. 46. 7; अनभिरूपेऽभिरूपताबुद्धौ निवृत्तायां तस्मिन् स्पृहणीयताबुद्धिनिवृत्तिवत् ŚrutaPra. ii. 45. 9 (*on* i. 3. 18); **C** disagreeable, unpleasant अत्रानभिरूपाणां निम्बानां काकानां च समागम आशंसितः AlaṅkāSa. 133. 3.

अनभिरूपविषयत्व (anabhirūpaviṣaya-tva) *n.* the state of having reference to unpleasant or disagreeable objects समासोऽलंकारः । स चाभिरूपानभिरूपविषयत्वेन द्विविधः AlaṅkāSa. 132. 9 (comm. शोभनाशोभनविषयत्वेनेत्यर्थः)

अनभिलक्षित (an-abhilakṣita) *adj.* **1** not marked, not associated ... पापेन कर्मणानभिलक्षितः स्यादिति शाट्यायनकम्

ĀpaŚS. x. 12.13 (comm. अगम्यागमनस्तेयादिदोषाश्रयतया न श्रुतः); **2A** not noticed or seen or watched षट् प्राणिनो निधायेह द्रवामोऽनभिलक्षिताः MahāBhā. i. 136. 4; स्थितौ सकारकानेतान् समाक्रम्य स्वतेजसा। युनक्ति स्वार्थसिद्ध्यर्थं भूतैरनभिलक्षितः MṛgendraT. i. 4. 12; रागपरागौ जानीयात् प्रकृतीनां च भर्तरि। कृत्यपक्षोपजापं च कुर्यादनभिलक्षितः (दूतः) NītiSā. 13.10; **2B** not recognized अप्रमत्तश्चरेद्भैक्षं सायाह्नेऽनभिलक्षितः। रहिते भिक्षुकैर्ग्रामे यात्रामात्रमलोलुपः YājñaSm. 3.59 (Mitā. अनभिलक्षितः ज्योतिर्विज्ञानोपदेशादिना अचिह्नितः; Aparā. अनभिलक्षितो भिक्षादातृभिर्गुणित्वेनानभिज्ञातः; VīraMi. अनभिलक्षितोऽप्रकटीकृतनिजमाहात्म्यः); *m.* name of a Samādhi अनभिलक्षितो नाम समाधिः MahāVyu. 21.96; तत्र कतमोऽनभिलक्षितो नाम समाधिः Śatasāhasrikāprajñāpāramitā 1424.4 [DBHS.]; [*m.* destitute of (right) marks or symbols, an imposter, MW., Apte]

अनभिलङ्घितपौरुष (anabhilaṅghita-pauruṣa) *adj.* whose valour or strength is unsurpassed युधिष्ठिर इव धर्मपरायणः अर्जुनवदपरनरपतिभिरनभिलंघितपौरुष्यः[Read षः] ··· श्रीमि[Read पृ]थिवीजयसिंहवल्लभमहाराजः EI. xix. 257. 11.

अनभिलङ्घ्य (an-abhilaṅghya) *adj.* not to be gone beyond or crossed श्लाघ्या महतामुन्नतिरनुद्धतमध्यवसितं च धीराणाम्। कनकगिरिरनभिलङ्घ्यो रविरनिशमनुज्झितारम्भः ŚārṅgaPa. 226.

अनभिलपत् (an-abhilapat) *adj.* not speaking explicitly अनुनैव (पुत्रेण) सर्वदुर्गं तरितास्थ कृतास्पमत्र तिष्ठध्वम्। हरिरेवेत्यनभिलपन्निलादि (श्रीकृष्णम्) त्वामवर्णयत स मुनिः Nāray. x. 44. 9.

अनभिलपनीय (an-abhilapanīya) *adj.* not expressible (in words) अनुत्पन्नानिरुद्धस्वभावतया निष्प्रपञ्चत्वात् सर्वधर्माः ··· अनभिलपनीया इत्युच्यन्ते BodhiCaPañ. 246. 12; ŚikṣāSa. 251.11; न चानभिलपनीयं मोक्षाधिकारिस्वरूपमपरिज्ञायैव स्वयमधिकरोति ŚatDū. 195. 10.

अनभिलप्य (an-abhilapya) *ger.* not having said क्षितिपतिः ··· बलिभट्टं प्रतिष्ठाभङ्गभयात्किमप्यनभिलप्य ··· बलिं निजदेशान्निर्वासयामास YaśasCam. ii. 318. 7.

अनभिलप्य (an-abhilapya) *adj.* inexpressible (in words) मुमुक्षुत्वं तावदधिकारिविशेषणमित्यङ्गीकृतम्। सा च मुमुक्षा मोक्षो मे स्यादित्येवमाकारा। तथाविधा सा कथमधिकारिणो विशेषणम् ··· अन्तःकरणस्यैव वा। अथ यस्यकस्यचिदनभिलप्यस्य ŚatDū. 194. 14.

अनभिलषणीय (an-abhilaṣaṇīya) *adj.* [*f.* -ā] not fit to be desired पैतृष्वसेयीं भगिनीं मार्यात्वेनात्यन्तानभिलषणीयां लभन्ति स्वकीयमातुलस्य संबन्धायोग्यतया Aparā. 83.12 (*on* 1.53); उपकरणरूपोपधिम् ··· अप्रार्थनीयं निर्विकारात्मोपलब्धिलक्षणभावसंयमरहितसासंयतजनस्यानभिलषणीयम् TātpaVṛ. 300. 17 (*on* 3. 23)

अनभिलषत् (an-abhilaṣat) *adj.* not desiring, not hankering after दुःखमुक्तलक्षणं तदभिज्ञस्य तदनुस्मृतिपूर्वकं तत्साधनेषु अनभिलषतो योऽयं निद्रात्मकः क्रोधः स द्वेषलक्षणः क्लेशः RājMār. 25. 14; अनभिलषतः श्रीलीलाब्जे परागविलेपनं त्रिदशकरिणः पातुं दानप्रवाहमवाञ्छतः। ··· वत खलु शिवा संतुष्टस्य द्विरेफ तव स्थितिः SaduktiKa. 246. 6.

अनभिलषित (an-abhilaṣita) *adj.* not desired असमर्थस्यानर्थिनोऽशक्येऽनभिलषिते (वा) यागे प्रवर्तनायोगात् BhāvanāVi. 193 7; (आचार्यकत्वम्) तदपि हि स्वरूपेणानभिलषितं दक्षिणालाभसिद्ध्यर्थमेव पुरुषेणाध्येते NyāyRaMā. 17. 8; वादेन तत्त्वनिर्णयसिद्धावप्यर्थासिद्धेः। तथा चाभिलषितं न सिद्धं सिद्धं चानभिलषितम् NyāySu.(Ja.) 272A. 8 (*on* ii. 1. 2); निशि समर्थस्य गोमायोर्दिवसे परित्यागोऽनभिलषित इति वाक्यसमूहेन बोध्यते SāhiDa. 230. 12; तस्माच्छुद्धविरागो मनोऽभिलषितं त्यजेदर्थम्। तदनभिलषितं कुर्यान्निर्व्यापारं ततो भवति PraboSu. 54; सर्वत्र सुलभतयानभिलषितस्य वस्तुनः प्रतिपादनमनतिप्रीतिकरम् RasSa. 168(5)

अनभिलषितोद्देश (anabhilaṣitoddeśā) *adj.* (*f.*) (forest) the regions or parts of which are not desired (for halting) पत्रसंकरासुरभीकृताशिशिरपङ्किलविवर्णास्वादुजलैः ··· जरत्कान्तारकूपैरसुलभसलिलतयानभिलषितोद्देशया ··· दिवसमटव्या गत्वा ··· रक्तध्वजं दूरत एव ददर्श Kād. 223.18.

अनभिलष्य (an-abhilaṣya) *adj.* which may not be desired (i. e. which is beyond the desire of) चिन्तयन्ती च तदचिन्तितप्राप्तम् ··· लब्धरम्भोर्वशीरूपसौभाग्याभिरप्सरोभिरप्यनभिलष्यन्तं(? °ष्यं तम्) तदङ्कशय्यावस्थानमात्मनो दूरारूढगर्वा सर्वमपि सौभाग्येन भुवनत्रयान्तर्वर्ति तृणाय मन्यमाना ··· विह्वलतामगच्छम् TilaMañ. 312. 20.

अनभिलाप (an-abhilāpa) *m.* non-mention, non-specification न च स्मार्तं स्मृतिप्रसिद्धं स्मार्तं सांख्यमतसिद्धमिति सिद्धं ··· भवितुं नार्हति। कुतः। अतद्धर्माभिलापात्। तद्धर्माणामनभिलापात्। तद्विरुद्धधर्माणां चाभिलापात् AnuBh. 64. 13 (*on* i. 2. 19)

अनभिलाप्य (an-abhilāpya) *adj.* [*f.* -ā] not capable of being expressed (in words) यथा एवं हि भिक्षो तथागतो अप्रमाणः ··· तथा एवं भिक्षो तथागते प्रतिष्ठापिता दक्षिणा अप्रमाणा ··· अपरिमाणा अनभिलाप्या MaVastuAva. ii. 362.12; प्रथमाभिसंबुद्धस्यैकस्य रहोगतस्य प्रतिसंलीनस्य लोकानुवर्तनां प्रत्येक्ष्य भवद् ··· गम्भीरो बतायं मया धर्मोऽधिगतः ··· अवबोधोऽविकल्पोऽनभिलाप्यः LaliVi. 25 0 (6); कियद्रूपं तथागतेन धर्मचक्रं प्रवर्तितं भगवानाह ··· अनभिलाप्यं तचक्रं सर्वरुतघोषवाक्पथातीतम् LaliVi. 26. 51(17); अनभिलाप्यमप्रपञ्चात्मकं (तत्त्वम्) च परिनिष्पन्नः स्वभावः MaYānaSū. 58. 20 (11. 13); कल्पितः प्रजप्त्यात्मोऽनभिलाप्यश्च सर्वथा। परतन्त्रस्वभावो हि शुद्धलौकिकगोचरः MadhyāVīSṭ. 19. 17; अनुत्पन्नानिरुद्धस्वभावतया निष्प्रपञ्चत्वात् सर्वधर्मा विमोक्षाभिमुखाः ··· अनभिलाप्याः BodhiCaPañ. 246.12; ŚikṣāSa. 251. 11; *n.* a very high number न सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रस्य अर्थाय बोधिसत्त्वानां बोधाय चित्तमुत्पद्यते। ··· न सत्त्वानभिलाप्यस्य GaṇḍVyū. 83. 19; सोऽहं कुलपुत्र बोधिसत्त्वानां गणनानयं जानामि। स पुनः कतमः। ··· असमाप्यपरिवर्तमसमाप्यपरिवर्तानामनभिलाप्यम् GaṇḍVyū. 104. 1; असंख्यपरिवर्तः। अनभिलाप्यम् MahāVyu. 246. 122; 247. 129; 249. 60 [DBHS.]

अनभिलाप्यता (anabhilāpya-tā) *f.* the state of being not capable of being expressed (in words), inexpressibility अन्येऽपि पर्यायाः ··· प्रवचनादुपधार्याः। तथाद्वयतानिर्विकल्पकताद्धर्मतानभिलाप्यता निरोधोऽसंस्कृतं निर्वाणादि MadhyāVīSṭ. 41. 8 [DBHS.]

अनभिलाप्यपरिवर्त (anabhilāpyaparivarta) *m.* [*n.* in GaṇḍVyū.] square of the number *anabhilāpya* (or a very high number) अर्थाय बोधिसत्त्वानां बोधाय चित्तमुत्पद्यते। ··· न सत्त्वानभिलाप्यपरिवर्तस्य GaṇḍVyū. 83. 20; सोऽहं कुलपुत्र बोधिसत्त्वानां गणनानयं जानामि। स पुनः कतमः। ··· अनभिलाप्यमनभिलाप्यानामभिलाप्यपरिवर्तन् अनभिलाप्यपरिवर्तमनभिलाप्यपरिवर्तानामनभिलाप्यानभिलाप्यम् GaṇḍVyū. 104. 1; अनभिलाप्यपरिवर्तः MahāVyu. 246. 123; 247. 130 [DBHS.]

अनभिलाप्यानभिलाप्य (anabhilāpyānabhilāpya) *n.* a still higher number than *anabhilāpyaparivarta* अर्थाय बोधिसत्त्वानां बोधाय चित्तमुत्पद्यते। ··· न सत्त्वानभिलाप्यानभिलाप्यस्य अर्थाय GaṇḍVyū. 83.20; सोऽहं कुलपुत्र बोधिसत्त्वानां गणनानयं जानामि ··· अनभिलाप्यपरिवर्तानामनभिलाप्यानभिलाप्यम् GaṇḍVyū. 104. 2; अनभिलाप्यानभिलाप्यम् MahāVyu. 247. 131 [DBHS.]

अनभिलाप्यानभिलाप्यपरिवर्त (anabhilāpyānabhilāpyaparivarta) *m.* [*n.* in GaṇḍVyū.] square of the number *anabhilāpyānabhilāpya* अर्थाय बोधिसत्त्वानां बोधाय चित्तमुत्पद्यते। ··· न सत्त्वानभिलाप्यानभिलाप्यपरिवर्तस्यार्थाय GaṇḍVyū. 83.20; सोऽहं कुलपुत्र बोधिसत्त्वानां गणनानयं जानामि। ··· अनभिलाप्यानभिलाप्यानामनभिलाप्यानभिलाप्यपरिवर्तन् GaṇḍVyū. 104.3; अनभिलाप्यानभिलाप्यपरिवर्तः MahāVyu. 247. 132 [DBHS.]

अनभिलाप्यानभिलाप्यपरिवर्तनिर्देश (anabhilāpyānabhilāpyaparivartanirdeśa) *m.* a very high number अनभिलाप्यपरिवर्तः। अनभिलाप्यानभिलाप्यपरिवर्तनिर्देशः MahāVyu. 246. 124 [DBHS.]

अनभिलाप्योद्गत (anabhilāpyodgata) *m.* name of a Bodhisattva यथा च मैत्रेयस्य बोधिसत्त्वस्य ··· अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते, तथा ··· अनभिलाप्योद्गतस्य जगन्निसद्रस्य GaṇḍVyū. 347.28 [DBHS.]

अनभिलाष (an-abhilāṣa) *m.* **A** absence of desire गुरुभक्तिः ··· फलानभिलाषो वैराग्यभावश्च नियमाः MaṇḍBrU. 1.1 (347.24); आत्मनः प्रत्यवायेभ्यः प्रत्यावर्तनहेतुर्द्वेषोऽनभिलाषो वा NītiVā. 6.27; **B** loss of appetite, non-relish (of food, as a symptom of disease) अश्रद्धानभिलाषः स्वादरुचिश्चाप्यरोचकः RājNi. 409.23; अश्राव्यविकारोऽस्त्यरुचिः ··· । अश्रद्धानभिलाषः KalpaK. 55.319; [*adj.* free from desire, Apte]

अनभिलाषिन् (an-abhilāṣin) *adj.* who has no desire, not desirous यतात्मा संयतेन्द्रियो गीतादिश्रवणेष्वनभिलाषी ManuBh. ii. 438.13 (*on* 11.214)

अनभिलिम्पत् (an-abhilimpat) *adj.* not smearing अपेतपुरुषशिरोत्म्युक्ष्योत्कुष्य प्रक्षाल्य मृदामभिलिम्पन् प्राणान् BaudhŚS. ii. 9.14; ii. 10.1.

अनभिलुलित (an-abhilulita) *adj.* not touched, not pressed upon अनभिलुलित (*v. l.* अनभिलुलित) ज्याघाताङ्कं सुदुर्मणिमण्डनात् कनकवलयं स्रस्तं स्रस्तं मया प्रतिसार्यते Śāk. 3.15.

अनभिवन्द्य (an-abhivandya) *ger.* not having bowed down to ··· दीर्घप्रवासमपि वत्सलमाभिवन्द्य विनीतमम्बां गाढं च मामनुपगम्य समाप्नुयुतः। ··· अपि मुखे Veṇīsaṃ. 6.517.

अनभिवर्त (an-abhivarta) *m.* non-repetition अनभिवर्तस्वेद् ···

मिति NidāSū. 108.9 (6.10)

अनभिवाञ्छन (an–abhivāñchana) *n.* absence of the act of desiring or wishing यदस्तीह तदेवास्ति विज्वरो भव सर्वदा। यथाप्राप्तानुभवतः सर्वत्रानभिवाञ्छनात् MahāU. 6(14); YogVā. v. 5.51.

अनभिवाता (an–abhivātā) *adj.* (*f.*) not sick अभिवातासु या अनभिवाता(? वाताः) स्युस्तासामाज्यं मन्थयेत् LāṭyāŚS. viii. 5.3 (comm. अभिवातासु गोषु व्याधितासु या अनभिवाता अव्याधिताः स्युस्ता दोहयित्वा तत्क्षीरं मन्थयेत्)

अनभिवादक (an–abhivādaka) *adj.* A not agreeing with, saying (something) against न खलु भवानस्मत्संकल्पानभिवादकः Avimā. 1.9 (19); B who does not greet respectfully समानवयस्कमनभिवादकमपि ब्राह्मणं कुशलन् ··· पृच्छेत् ManvaMu. 60.30 (*on* 2.127)

अनभिवादन (an–abhivādana) *n.* absence of respectful greeting or salutation ममाश्रमः काश्यपपुत्र रम्यस्त्रियोजनं शैलमिमं परेण। तत्र स्वधर्मोऽनभिवादनं नो न चोदकं पाद्यमुपस्पृशामः MahāBhā. iii. 111.11; उपविष्टे च तस्मिन्ननभिवादनादुत्पन्नमन्युः ··· सालङ्कायनः प्रणयपरुषाक्षरमभाषत NalaCam. 4.16(17); अनभिवादनाद्विप्रद्वेषादश्रद्धयापि च। आयुः क्षीणं भवेत् पुंसाम् PadmP. v. 43.125.

अनभिवादिन् (an–abhivādin) *adj.* not saluting or greeting respectfully अनभिवादिनां विप्रे द्वेषादश्रद्धयापि च । आयुः क्षीणं भवेत् पुंसाम् BhaviP. 322A. 27 (ii(1). 5.20)

अनभिवादुक (an–abhivāduka) *adj.* not saluting or greeting respectfully कस्य स्विद्धेतोर्दीक्षितोऽप्रत्युत्थायिको भवत्यनभिवादुकः प्रत्युत्थेयोऽभिवाद्यः GopBr. i. 3.19 (88.9); व्रतानि। अप्रत्युत्थायिकः। अनभिवादुकः VaitāSū. 11.18 (comm. अभिवादनशीलो न भवति)

अनभिवाद्य (an–abhivādya) *adj.* not fit or worthy to be greeted or saluted respectfully ऋत्विक्श्वशुरपितृव्यमातुलानां तु यवीयसां प्रत्युत्थानमनभिवाद्याः GautDS. i. 6.9 (GOLS. 1917 Ed.); दक्षवामोत्तरमार्गिणः परस्परमनभिवाद्या इत्येके PārāSū. 33.8; 33.11; अभिवाद्यानभिवाद्यविवेकोऽन्वेष्टव्यः BālaKrī. i. 44.7 (*on* 1.26); अभिवादने भोःशब्दप्रयोगो निषिध्यते। उक्तं च गौतमीये 'प्रत्युत्थानमनभिवाद्याः इति' ManuBh. i. 142.10 (*on* 2.130); यस्तु त्रिवर्षपूर्वत्वादिगुणशून्यत्वादनभिवाद्यस्तस्मिन् दृष्टे यत्कार्यं तदाह मनुः BālamBha. i. 148.11 (*on* 1.26)

अनभिवाद्य (an–abhivādya) *ger.* not having saluted or greeted respectfully अयुक्तमिव सुचेतनामनभिवाद्य सुदर्शनामभिवादयितुम् Avimā. 6.19 (2); मङ्गल्यपुष्परत्नाज्यपूज्याननभिवाद्य च। न निष्क्रमेद् गृहात् प्राज्ञस्सदाचारपरो नरः ViṣṇuP. iii. 12.31; अहो, उपदेशदोषादनभिवाद्यैव गता Ubhayābhi. 6.5; न युक्तमनभिवाद्य गुरून् गन्तुम् VeṇīSaṁ. 5.247; नानभिवाद्योपाध्यायाद्विद्यामाददीत NītiVā. 11.17.

अनभिवाद्यता (anabhivādya–tā) *f.* the state of not being worthy to be saluted respectfully संस्कृतादिज्ञानवतोऽपि प्रत्यभिवादनप्रकाराज्ञानेऽनभिवाद्यतामाह मनुः BālamBha. i. 147.23 (*on* 1.26)

अनभिवाद्यत्व (anabhivādya–tva) *n.* the state of not being worthy to be saluted respectfully ऋत्विगादीनां मान्यत्वेऽपि कनीयसामनभिवाद्यत्वमाह गौतमः SmṛtiCan. i. 100.4.

अनभिवारणीय (an–abhivāraṇīya) *adj.* unavoidable अमृतेऽभिचारणीये दण्डोऽयम्। अनभिवारणीयाभिचारेषु नैतावता मुच्यते तत्र। मनुष्यमारणदण्डः स विज्ञेयः ManuBh. ii. 318.5 (*on* 9.290)

अनभिविद्ध (án–abhividdha) *adj.* unwounded, unpierced यत्तिरश्चीनमतिहरेदनभिविद्धं यज्ञस्याभिविध्येत् TaiS. II. vi. 8.4; प्रजा अरुर्घातुकं स्याद्यत्समयाभिहरेदनभिविद्धं यज्ञस्याभिविध्येत् GopBr. ii. 1.3 (147.6)

अनभिविनीत (an–abhivinīta) *adj.* undisciplined अकृतात्मभिः शास्त्रेण गुरूपासनया सहजेन वा विनयेन येऽनभिविनीतास्तैर्दुर्धरः (दण्डः), न शक्यते सम्यक् प्रणेतुम् ManuBh. ii. 9.4 (*on* 7.28)

अनभिविलङ्घ्य (an–abhivilaṅghya) *adj.* which cannot be crossed over (दिनेशः)त [मे]रुयातेऽप्यभिज्ञो ध्रुवमनभिविलंघ्यं प्राप्य सीदत्यमन्दं EI. ii. 178.24.

अनभिवीक्षण (an–abhivīkṣaṇa) *n.* non-perception (i. e. non-experience) न च तथायमभिन्नसमाश्रयो भवितुमुत्सहतेऽनभिवीक्षणात्। न हि घटो विदधाति घटं क्वचिन्न च पटः पटमित्थमनीक्षणात् SaṁkṣeŚā. 3.223 (ii. 279.22)

अनभिवीक्षमाण (an–abhivīkṣamāṇa) *adj.* not looking at सहजविलासनिवासं तस्या वपुरनभिवीक्षमाणस्य। मन्ये नाकाधिपतेः सहस्रमपि चक्षुषां विफलम् KuṭṭaMa. 121.

अनभिवृत्तसंभाषण (anabhivṛtta–sambhāṣaṇa) *adj.* not engaged in conversation, not undertaking conversation (with each other) छायाचुम्बनं संक्रान्तकं चोभयमावस्थिकं स्पर्शगोचरातीतयोर[नभिवृत्तसंभाषणयो]रत्य-

गतयोर्द्रष्टव्यम् JayaMa. 114.15 (*on* 2.3)

अनभिवृष्ट (an–abhivṛṣṭa) *adj.* not consisting of rain-water (पानीयम्) सेवेत ··· प्रावृषि चौण्ट्यमनभिवृष्टं सर्वं चेति SuśruS. i. 45.8 (comm. अनभिवृष्टम अनाभसम्)

अनभिवृष्टचीवर (anabhivṛṣṭa–cīvara) *adj.* whose garments are not wet with rains इदमार्या अस्माकमनार्द्रगात्राः अनभिवृष्टचीवराः परिभुज्य सुखस्पर्शं विहरन्तु। इदं च चुन्द सप्तममौपधिकं पुण्यक्रियावस्तु महाफलम् Sphuṭā. iv. 11.20 (*on* 4.4-6)

अनभिवृष्टिदेश (anabhivṛṣṭi–deśa) *adj.* belonging to a place where there is no rain कौपं प्रास्रवणं वसन्तसमये ग्रीष्मे तदेवोचितं काले चानभिवृष्टिदेशमथवा चौण्ढ्यं घनानां पुनः। नीहारे सरसीतडागविषयं सर्वं शरत्संगमे सेव्यं सूर्यसितांशुरश्मिपवनव्याधूतदोषं पयः YaśasCam. i. 520.2.

अनभिव्यक्त (an–abhivyakta) *adj.* [*f.* -ā] I not manifested (through evolution into distinct or perceptible name and form etc.), unmanifest अनाख्यमनभिव्यक्तं सत्किंचिदवशिष्यते MahāU. 2.65 = YogKuU. 3.25 = YogVā. iii. 1.11 = iii. 9.47 = PañcDa. 2.40; प्राक् क्रियाया आकृतिरनभिव्यक्ता। सा क्रिययाभिव्यज्यते ŚābaBh. 1564.4 (*on* vii. 3.29); नन्वनभिव्यक्तमेवाभिव्यक्तं स्यात् IṣṭaSi. 159.10; अनभिव्यक्तस्य भावेऽप्यभिव्यक्तं नास्त्येव तयोर्भेदादिति चेत्, तन्न IṣṭaSi. 188.6; 188.9; 361.9; नामरूपाद्यभिव्यक्तेः प्राक्तनः काल उच्यते। तर्हीति ह्यनभिव्यक्तमव्याकृतगिरोच्यते BṛĀraUBhVā. i. 4.204; i. 4.1703; YogVā. iii. 15.14; v. 36.60; जगच्चाप्यनभिव्यक्तमाविर्भवति सांप्रतम् BṛĀraUBhVā. iii. 8.10; सन्तोऽपि हि विकाराः पूर्वमनभिव्यक्ताः कारकव्यापारैरभिव्यज्यन्ते Kāśi. i. 81.8 (*on* 2.34); YuktiSneha. 20.32 (*on* i. 1.2); कारणव्यापारस्यापि सर्वदा तत्र सम्भवात् व्यापारोऽपि पूर्वमनभिव्यक्तः संप्रति कारणैरभिव्यज्यमानो भावमुपलम्भयति NyāyKa. 144.6; पूर्वमनभिव्यक्तस्य पश्चादभिव्यक्तिरेवोत्पत्तिरिति सांख्याः NyāyKa. 244.26; न हि कदाचिदप्ययमपूर्वं पश्यति लौकिकः पुरुषो योगिनस्त्वनभिव्यक्तमपि पश्यन्तीति भावः TātpaṬ (Vā.) 203.23 (*on* i. 1.7); ऊर्मयोऽनभिव्यक्ता भाविनः पयसि स्थिताः YogVā. iv. 36.2; न च संसारावस्थायां जीवोऽनभिव्यक्तः Bhām. 221.12 (*on* i. 3.19); विद्यमानोऽप्यर्थोऽनभिव्यक्तोऽर्थक्रियां न करोति। न चैतावता तस्यासत्त्वम् Pradī. iii. 242A.21 (*on* iii 3.133); कार्यं सदेव पूर्वमनभिव्यक्तं कारकव्यापारेणाभिव्यज्यते BrahmSūBh. (Rā.) 420.2 (*on* ii. 1.15); ममैवं परं भावमव्ययमनुत्तममजानन्तः प्राकृतराजसूनुसमानमितः पूर्वमनभिव्यक्तमिदानीं कर्मवशाज्जन्मविशेषं प्राप्य व्यक्तिमापन्नं प्राप्तं मामबुद्धयो मन्यन्ते GītāBh.(Rā.) 400.2 (*on* 7.24); अनभिव्यक्तबीजावस्थजगतोऽभिव्यक्त्यभिधानादणवः प्रागसद् द्व्यणुकाद्यारभन्त इति मतव्युदासः VedāntKa. 50.18 (*on* i. 1.2); प्रागनभिव्यक्तोऽपि घटोऽभिव्यक्तः क्रियते (कारकव्यापारेण) VedāntKau. 162.18 (*on* ii. 1.17); यच्चास्ति मितगम्भीरं न तेजो न तमिस्रकम्। अनाख्यमनभिव्यक्तं तद्रूपं पारमात्मिकम् ŚārṅgaPa. 4254; कारणरूपमेवानभिव्यक्तघटमुकुटादिकार्यमपेक्ष्याव्यक्तं भवति NyāySu.(Ja.) 321B. 2 (*on* ii. 2.1); तदपि ब्रह्म तम आसीदित्यनभिव्यक्तम् AṇuBh. 110.15 (*on* i. 4.15); चिदाकाशेऽनभिव्यक्ते नानाकारैरितस्ततः धीरटन्ती सहव्यक्तैरटन्तीं दर्शयेच्चितिम् SāṁkhyaPraBh. 143.27 (*on* 5.116); मृदः पिण्डतादशायामनभिव्यक्ता घटावस्था ŚivārkaMaDī. ii. 24.33 (*on* ii. 1.16); II not cognized, not revealed (to the senses, mind, intellect etc.) (i. e. concealed, obscure, non-explicit, indistinct or non-prominent) अभिव्यक्तायां चन्द्रिकायां किं दीपिकापौनरुक्त्येन (v. l. अनभिव्यक्ताश्चन्द्रिकायां दीपिकाः पुनरुक्ताः) Vikramo. 3.7(4); न वै संबन्धो विद्यमानोऽप्यनभिव्यक्तः प्रतीतिहेतुः PramāVāSvopVṛ. 75.17; (वर्णानाम्) अनभिव्यक्तानां यौगपद्यम्, न तु तथा कारणत्वम् TātpaṬ (U.) 467.19 (*on* 5(11).107); न च यथाग्निहोत्रे समासोऽनभिव्यक्तस्तथात्र तद्धितः TantrVā. 308.5 (*on* i. 4.13); यत्र यस्मिन्द्वे विद्याविद्ये निहिते स्थापिते गूढे अनभिव्यक्ते ŚvetāUBh. 203.20 (*on* 5.1); न चानभिव्यक्तं तिष्ठतीति शक्यते वक्तुम्। सद्भावे प्रमाणाभावात् Śarka. 82.17; नन्वेकरूपस्य स्वयंज्योतिषोऽनभिव्यक्त्ययोगात् नान्यदभिव्यञ्जकं समस्ति। सत्यम्, तथाप्यविषया अनभिव्यक्तमिव IṣṭaSi. 28.15; (धर्माः) ते लक्षिता अभिव्यक्ता वर्तमाना इति यावत्। अलक्षिता अनभिव्यक्ता अनागता अतीताश्चेति यावत् TattvVai. 131.20 (*on* 3.13); सुषुप्त्यादिषु सतो ज्ञानस्यानभिव्यक्तस्यापि जागरादावभिव्यक्तिसंभवात् स्वरूपानुबन्ध्येव ज्ञानम् VedāntSā.(Rā.) 210.1 (*on* ii. 3.31); जीवस्य सत्यसंकल्पत्वादिकं स्वाभाविकं स्वरूपं संसारदशायां कात्स्न्येंनानभिव्यक्तम् VedāntSā.(Rā.) 257.2 (*on* iii. 2.3); क्षिपति दयिते दृष्टिं वक्रामपाङ्गतरङ्गिणीं हसितमनभिव्यक्तं मध्ये दधाति कपोलयोः। ···हरति हृदयं प्रौढेवेयं नवापि नितम्बिनी SaduktiKa. 73.12; ज्ञानस्योपलब्धिर्विषयसंबन्धसापेक्षेत्युक्तं भवति। विद्यमानस्यानभिव्यक्तस्य कदाचिदभिव्यक्तिमात्रे दृष्टान्तोऽयम् ŚrutaPra. ii. 365.27 (*on* ii. 3.31); चेतनत्वस्थूलत्वादेः प्रत्यक्षप्रमाणगोचरत्वात्। ननु तत्रापि चेतनत्वमनभिव्यक्तं कल्पयितुं शक्यम् VedāntKau. 152.22 (*on* ii. 1.4); नगरादौ ··· दूरस्थेनानभिव्यक्तककारादिवर्णविभागं कोलाहलमात्रं श्रूयते TattvCin. iv(1). 438.4; किमनभि-

व्यक्तस्यैवाहंकारस्यानुभूतिव्यञ्जकत्वम् ŚatDū. 125.21; किमभिव्यक्तः स्फोटोऽर्थं प्रत्याययत्यनभिव्यक्तो वा SarvaDaSaṁ. 13.148· यदुक्तं जीवस्वरूपभूतानामानन्दादीनां प्रागनभिव्यक्तानां मोक्षेऽभिव्यक्तिरिति तदयुक्तम् TattvPrakā. 120A. 12 (*on* ii. 3.32); सुषुप्त्यादिषु सतो ज्ञानस्यानभिव्यक्तस्यापि जागरितादावभिव्यक्तिसंभवात् स्वरूपानुबन्ध्येव ज्ञानम् BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 147.14 (*on* ii. 3.31); शिवस्य सदा सर्वत्र सत्यपि दया तत्तदनाद्यपचारवशादनभिव्यक्ता ŚivārkaMaDī. i. 71.17 (*on* i. 1.1); यदि च योनेरप्यधिकच्छन्दस्कयोर्गीयते तदा साम्नोऽल्पत्वादवशिष्ट ऋग्भागः सामरहितत्वादनभिव्यक्त एव स्यात् MayūMāli. 604.13 (*on* ix. 2.4); तन्नित्यत्ववादेऽपि ध्वनेरनित्यत्वेन कीर्तनजन्यध्वन्यभिव्यङ्ग्यतया वर्णात्मकद्रव्येषु स्वीकारादनुत्पन्नस्यानभिव्यक्तस्य वा कीर्तनजनकत्वायोगात् LalitāSaBh. 10.30 (*on* 20)

अनभिव्यक्तकल्पन (an-abhivyaktakalpana) *adj.* not having the distinct formation (i.e. development into name and form) अस्त्याधारतया महान्ननभिव्यक्तकल्पनम् । सदेव सोम्येदमग्र आसीदिति श्रुतेर्बलात् BṛBrahmaS. ii. 2.58.

अनभिव्यक्तकार्य (anabhivyakta-kārya) *n.* effect or product which is (yet) unmanifest अनभिव्यक्तकार्यसंसृष्टा शक्तिः तदभिव्यक्तिं नियमयतीत्यर्थः PrakaVi. 436.19.

अनभिव्यक्तक्रियापदार्थक (anabhivyaktakriyāpadārtha-ka) *adj.* in which the general action and the meaning (i.e. case-relation, grammatical number and person) are not manifested भावयांबभूवेति । ··· किमर्थं पुनरिदमुच्यते । यावतामन्तमिदम् । अनभिव्यक्तक्रियापदार्थकम् । अतो हि क्रियाकालमात्रस्याभिव्यक्तिर्भवति । न साधनपुरुषसंख्यानाम् । न हि विना तिङन्तपदेन तासामभिव्यक्तिर्भवति Nyās. i. 532.9 (*on* iii. 1.40)

अनभिव्यक्तज्ञान (anabhivyakta-jñāna) *adj.* whose cognition has ceased to manifest जीवस्य ··· विशेषज्ञानाभाववत्त्वम् 'एतेभ्यो भूतेभ्यः समुत्थाय तान्येवानुविनश्यती'ति श्रुत्याविष्कृतम् । विनश्यत्यनभिव्यक्तज्ञानो भवति VedāntKau. 432.2 (*on* iv. 4.16)

अनभिव्यक्तता (anabhivyakta-tā) *f.* the state of not being manifest or clear अपरेऽपि ईश्वरसृष्टत्वात् सत्यत्वं पूर्वपक्षीकृत्य देशादिभिरनभिव्यक्ततया मिथ्यात्वमाहुः ŚrutaPra. ii. 430.18 (*on* iii. 2.6)

अनभिव्यक्तत्व (anabhivyakta-tva) *n.* 1 the state of being not (clearly) expressed लिङ्गस्य चानभिव्यक्तत्वादृषभस्येनुदात्तं च यथालिङ्गं योज्यम् BālaKrī. ii. 143.20 (*on* 3.260 (? 266)); 2 the state of being (yet) unmanifest प्रत्यक्षेण तु तदानीमनुपलम्भोऽनभिव्यक्तत्वादभिव्यक्तिसंपादन एव च कारकप्रयत्नसाफल्यं, कार्यं तु सदेवेति NyāyMañ. ii 64.2; प्रागजातत्वादनुपलब्धः प्रयत्नेन जनित उपलभ्यतामापद्यते अनभिव्यक्तत्वाद्वाभिव्यज्यत इति PrakaPañ. 354.7; यदि कारणव्यापारात् प्रागपि पटस्तन्तुषु सन्नेव किमित्युपलब्धिकारणेषु सत्सु सन्तमपि जिज्ञासायां नोपलभ्यते । अनभिव्यक्तत्वादिति चेत् NyāyKa. 143.26; चित्रगन्धादीनि विद्यमानान्येवानभिव्यक्तत्वान्नोपलभ्यन्ते NyāyRa. 443.9 (*on* 5(6).32); आहवनीयैकदेश एव आग्नीध्रीयः होमसंयोगात् यावदस्योद्धरणं तावत् अनभिव्यक्तत्वमेव शालामुखीयेऽस्य SaṅkarKāBh. 140.11 (*on* iii. 2.31); अनादिमनोगतान् संस्कारान् स्वेच्छामात्रेण प्रदर्शयति । नान्येन साधनेन । सम्यगनभिव्यक्तत्वात् BrahmSūBh.(Ma.) 48A. 7 (*on* iii. 2.3); अव्याकृतत्वं नामरूपविशिष्टतयानभिव्यक्तत्वमस्तु ŚrutaPra. ii. 128.27 (*on* i. 4.14); प्रागनभिव्यक्तत्वेनानुभवाभावसंभवात् TattvPrakā. 120A. 9 (*on* ii. 3.31); अनुभूतायां धानायामेव महान् न्यग्रोधस्तिष्ठति स त्वयानभिव्यक्तत्वात् न ज्ञायते AdvaiSi. 838.1.

अनभिव्यक्तदोष (anabhivyakta-doṣa) *m.* defect which is not clearly known पैशुन्यम्, अनभिव्यक्तदोषाविष्करणम् ViraMi.(Rājanīti.) 148.23.

अनभिव्यक्तनामरूप (anabhivyakta-nāmarūpa) *adj.* whose name and form are not (yet) manifest यदि जगदिदमनभिव्यक्तनामरूपम् ··· अव्यक्तशब्दार्हमभ्युपगम्येत BrahmSūBh.(Śaṅ.) 230.14 (*on* i. 4.3); 'असद्वा इदमग्र आसीत्' ··· असच्छब्दोऽनभिव्यक्तनामरूपभूतसूक्ष्मवस्तुवाचक इति गम्यते VedāntKau. 162.10 (*on* ii. 1.17)

अनभिव्यक्तनामरूपक (anabhivyaktanāmarūpa-ka) *adj.* whose name and form are not (yet) manifest इदं जगत् कारणावस्थापन्नम् अनुद्भूतम् अनभिव्यक्तनामरूपकम् असदादिशब्दैरभिधीयते VedāntRaMañ. 1.4 (68.10)

अनभिव्यक्तनामरूपता (anabhivyaktanāmarūpa-tā) *f.* the state of having unmanifest name and form (चिदचित्पदार्थजातम्) अन्तःस्थितमनभिव्यक्तनामरूपतया स्वात्मनि स्थितं बहिरभिव्यक्तनामरूपतया प्रकाशयेदित्यर्थः ŚivārkaMaDī. i. 341.14 (*on* i. 2.9)

अनभिव्यक्तनामरूपत्व (anabhivyaktanāmarūpa-tva) *n.* the state of having unmanifest name and form श्रुत्या शून्याच्छून्यस्य जन्म सद्रूपेण नोक्तम्, किं त्वनभिव्यक्तनामरूपत्वादशून्यमेवासदासीदित्युक्तम् IṣṭaSi. 190.11; सृष्टेः प्रागनभिव्यक्तनामरूपत्वादिदम्(? इव)त्वेनागृह्यमाणमपि विश्वं सदेव भवति VedāntKau. 163.19 (*on* ii.1.18)

अनभिव्यक्तपदार्थ (anabhivyakta-padārtha) *adj.* in which the meaning (viz. case-relation, grammatical number and person) is not manifested अभिव्यक्तपदार्थेन हि वाक्याध्याहारेति नमः सामर्थ्यम्, न त्वनभिव्यक्तपदार्थेनामन्तमात्रेण PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii.4.81

अनभिव्यक्तपदार्थक (anabhivyaktapadārtha-ka) *adj.* in which the meaning (viz. case-relation, grammatical number and person) is not manifested इहामन्तमेतदनभिव्यक्तपदार्थकम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 1.40.

अनभिव्यक्तपदार्थकत्व (anabhivyaktapadārthaka-tva) *n.* the state of being that in which the meaning (viz. case-relation, grammatical number and person) is not manifested ननु च द्विस्वान्तस्यानभिव्यक्तपदार्थकत्वाद्धातुसंबन्धे प्रत्ययविधानाभावानुप्रयोगः सिद्धः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 4.5.

अनभिव्यक्तपदार्थत्व (anabhivyaktapadārtha-tva) *n.* the state of being that in which the meaning (viz. case-relation, grammatical number and person) is not manifested आमन्त्तस्यानभिव्यक्तपदार्थत्वाच्च स्व.भ.विक्रयेवानुवर्त्तिस्तत्रवादेर्लुग्द्वारेणान्वाख्यायते Pradī. ii. 570A. 2 (*on* ii. 4.81)

अनभिव्यक्तपर (anabhivyakta-para) *adj.* having reference to the unmanifested (into name and form) 'तद्धेदं तर्ह्यव्याकृतमासी'दिति वाक्येऽप्यव्याकृतशब्दस्तु साक्षादेवानभिव्यक्तपरः ŚivārkaMaDī. i. 530.27 (*on* i. 4.14)

अनभिव्यक्तपरत्व (anabhivyaktapara-tva) *n.* the state of having reference to the unmanifested (into name and form) 'असद्वा' इत्यत्रासच्छब्दस्यानभिव्यक्तपरत्वेनानिषेधत्वात् AdvaiSi. 734.20.

अनभिव्यक्तब्रह्मवर्चस (anabhivyakta-brahmavarcasa) *adj.* [P. v. 4.78] whose divine glory or splendour is not manifest शीतोष्णवातवर्षेषु वृष इवानावृताङ्गः ··· स्थण्डिलसंवेशनानुन्मर्दनामज्जनरजसा महामणिरिवानभिव्यक्तब्रह्मवर्चसः ··· अतज्ज्ञजनावमतो विचचार BhāgP. v. 9.10.

अनभिव्यक्तम् (anabhivyaktam) *adv.* indistinctly विरहोन्मादमूर्च्छायामीर्ष्यायां वाङ्गनाजनैः । ऊ इत्येवानभिव्यक्तं वक्तव्यं नाटकादिषु SāhiSā. 3.47.

अनभिव्यक्तमञ्जीरनादा (anabhivyakta-mañjīranādā) *adj.* (*f.*) the tinkling of whose anklets is indistinct सान्द्रैर्वेदध्वनिभिरनभिव्यक्तमञ्जीरनादा मौञ्जीबन्धात्प्रभृति वदने यस्य वाग्देवतासीद् VikraDeC. 18.81.

अनभिव्यक्तमुखपञ्चक (anabhivyakta-mukhapañcaka) *adj.* whose five faces (out of six) are invisible अनभिव्यक्तमुखपञ्चकमिव महासेनम् ··· आत्मजं ददर्श Kād. 72.8.

अनभिव्यक्तरत्नोत्पत्ति (anabhivyakta-ratnotpatti) *adj.* emergence of whose gems is not (yet) manifest अतिष्ठत्प्रत्ययापेक्षसंततिः स चिरं नृपः । प्राङ्मन्थादनभिव्यक्तरत्नोत्पत्तिरिवार्णवः RaghuVa. 10.3.

अनभिव्यक्तरूप (anabhivyakta-rūpa) *adj.* the form of which is not clearly visible लाञ्छनादेषु मूर्तीनां प्रासादावयवेष्वपि । अनभिव्यक्तरूपेषु लक्षणादेः परीक्षणात् । स्वप्नादेश्चापि विप्रेन्द्र देशिकेन्द्रोऽप्रेरतः । यथावद् संपरीक्षेत PārmS. 10.83; *n.* A form which is (yet) unmanifest अनभिव्यक्तरूपेण सतोऽपि अभिव्यक्तरूपेण जन्मेति चेत्, तथाप्यभिव्यक्तरूपस्य प्रागसत्त्वादसत्यात्मता IṣṭaSi. 159.5; 'तद्धेदं तर्ह्यव्याकृतमासी'दित्यादिश्रुत्या तत्काले कार्यस्यानभिव्यक्तरूपेण स्थितिबोधनात् LaCandr. 161.28; B indistinct form अनभिव्यक्तरूपेण सुषुप्त्यादावप्यस्ति बुद्धिसंबन्धः PrakaVi. 631.21; ज्ञानस्य सुषुप्त्यादिषु सत एव, अनभिव्यक्तरूपेण विद्यमानस्यैव जागरादिषु अभिव्यक्तियोगात् VedāntKau. 229.17 (*on* ii. 3.30)

अनभिव्यक्तरूपक (anabhivyaktarūpa-ka) *adj.* of unmanifest form तथा वा शिवतत्त्वस्य संभूतेस्तथा तथा । एकैकशोऽस्ति चैतन्यमनभिव्यक्तरूपकम् ŚivDṛ. 5.21.

अनभिव्यक्तरूपता (anabhivyaktarūpa-tā) *f.* the state of having the form which is not distinct संयुगे रजसोद्रिक्ते तस्मिन् सत्त्व(? त्व)मनभिव्यक्तरूपता YādavL. 16.89 (comm. अनभिस्त्विषोः । अर्थिप्रत्यर्थिनोरासीदनभिव्यक्तरूपता अलक्षितरूपता)

अनभिव्यक्तरूपत्व (anabhivyaktarūpa-tva) *n.* the state of having the unmanifest form केनापि प्रमाणेनानभिव्यक्तरूपत्वादुभयोः 'द्वे वाव रूपे' ··· प्रकारतयोपदिष्टं जगदैश्वर्यं नेतीति न निषिध्यते किं तु महत्त्वेयत्तामात्रं निषिध्यते VedāntDī. 160.11 (*on* iii. 2.23)

अनभिव्यक्तलक्षण (anabhivyakta-lakṣaṇa) *adj.* [*f.* -ā] characteristics of which are not distinct स्वमन्त्रशक्तिव्यूहानां व्यक्त्ये परमेश्वरः। स्वेच्छया शब्दशक्ति स्वामनभिव्यक्तलक्षणाम्। प्रकाश्य PauṣkS. 33. 79; क्वचित् क्वचित् प्रदेशेषु भगवन्तं जगत्पतिम्। तदीयं कर्म च ज्ञानमप्रगाढया वदन्ति हि। तथा वदति संक्षिप्तमनभिव्यक्तलक्षणम् PāraS. 1. 48.

अनभिव्यक्तलिङ्गसंख्यत्व (anabhivyaktaliṅgasaṅkhya-tva) *n.* the state of being that (i. e. the constituents of the compound form) in which the grammatical gender and number are not evident (ब्राह्मक्षत्रिय-विट्शूद्रा वर्णास्त्वाद्यास्त्रयो द्विजाः) अत्र वृत्तीनामनभिव्यक्तलिङ्गसंख्यत्वात् ब्राह्मणाश्च क्षत्रियाश्चेत्यादिविग्रहेऽपि प्रकृतसमासोपदेशाद्या इत्यनेन ब्राह्मणा एवोक्ता इति भ्रमनिरासाय त्रय इत्युक्तम् VīraMi. 26.9 (*on* 1. 10)

अनभिव्यक्तवचनभेद (anabhivyakta-vacanabheda) *adj.* in which the distinction in the grammatical number is not evident यदि किल समासः क्रियेत समासोऽनभिव्यक्तवचनभेदः तस्माद्वचनभेदव्यक्त(? क्ति)निमित्तासमासः NyāyVār. 156. 3 (*on* i. 2. 42)

अनभिव्यक्तवर्णत्व (anabhivyaktavarṇa-tva) *n.* the state of being that in which the sounds are not clear or distinct मण्डपे विप्रकृष्टे तु पाठ्यमुच्चरितस्वरम्। अनभिव्यक्तवर्णत्वादिस्वरत्वं भृशं व्रजेत् NāṭyaŚā. 2. 86 (? 88)

अनभिव्यक्तवाच् (anabhivyakta-vāc) *adj.* whose speech is inarticulate or unclear ततस्तानभिव्यक्तवाचः शापेन तत्क्षणम्। भेकान्कृत्वा तिरोभूय भूयोऽग्निर्नेन्दरं ययौ KathāSaSāg. iii. 6. 77.

अनभिव्यक्तविकृति (anabhivyakta-vikṛti) *adj.* in which no change is visible अनभिव्यक्तविकृतिः विषये सत्त्वभूयसी। यत्रापह्नियते दृष्टिर्विपर्ययैरपहारिभिः। तदेव स्थैर्यमित्युक्तं दृष्टेः सर्वत्र कोविदैः BhāvPra.(Śā.) 127. 4(5)

अनभिव्यक्तविशेषाकार (anabhivyakta-viśeṣākāra) *adj.* in which the distinctive feature is not clearly revealed (गकारादेर्वोधकस्यैव श्रोत्रग्राह्यत्वेन शब्दत्वात्) एवकारेणैकलः शब्दो व्यावर्त्यते, न तु दुन्दुभिशब्दादिः। स त्वनभिव्यक्तविशेषाकारो गकारादिरेव ŚrutaPra. iA. 180. 28 (*on* i. 1. 1)

अनभिव्यक्तशब्द (anabhivyakta-śabda) *adj.* **I** not having the sounds clearly revealed (मन्त्राः) अनभिव्यक्तशब्दास्ते निराकारास्तथैव च। घण्टायां चाल्यमानायां निर्यान्ति च सहस्रशः JayāS. 13. 204 = PāraS. 6.101; **II** which does not clearly reveal a sound स्याच्छ्रोतुः फलसंबन्धो वक्ता हि व्यक्तिकारणम्। अनभिव्यक्तशब्दानां करणानां प्रयोजनम्। मनोजपो वा व्यर्थः स्यात् PramāVār. 1. 300; *m.* word which is not revealed, cf. अनभिव्यक्तशब्दग्रहण.

अनभिव्यक्तशब्दग्रहण (anabhivyaktaśabda-grahaṇa) *n.* comprehension of (the meaning of) a word which is not revealed न तावदनभिव्यक्तशब्दग्रहणसमर्थपुरुषसद्भावेऽनुमानं प्रमाणम् TātpaṬ.(U.) 80. 11 (*on* 2.144); नाध्यक्षमनभिव्यक्तशब्दग्रहणशक्तिमत् NyāyMañ. i. 36. 11.

अनभिव्यक्तश्रुतिविषय (anabhivyakta-śrutiviṣaya) *adj.* which does not clearly reveal a sound (*lit.* object of hearing) तत्र यदि शब्दात्मनां मन्त्राणामभिव्यक्तिहेतुः प्रयोक्ता, अनभिव्यक्तश्रुतिविषयाणां करणानां प्रयोक्ता जापी न मन्त्रफलेन युज्यते PramāVāSvopVṛ. 107. 3 (Karnakagomin श्रुतिविषयः शब्दः सोऽनभिव्यक्तो यैः कारणैरिति विग्रहः)

अनभिव्यक्तसंस्थानता (anabhivyaktasaṃsthāna-tā) *f.* the state of being that whose configuration is not clearly revealed दूरादनभिव्यक्तसंस्थानतया गोत्वाग्रहदशायां गवि गौरिति गोभिन्न इति वा व्यवहारः स्यात् RasGaṅ. 183. 10

अनभिव्यक्तसंबन्ध (anabhivyakta-sambandha) *adj.* whose relation is not made clear निगमनाभावे चानभिव्यक्तसंबन्धानां प्रतिज्ञादीनामेकार्थेन प्रवर्तनं तथेति प्रतिपादनं कस्येति NyāyBh. 51. 10 (*on* i. 1. 39); असति हि तस्मिन् (निगमने) अनभिव्यक्तसंबन्धानामर्थप्रतिपादकत्वं न स्यात् Kāśi. ii. 40. 10 (*on* 5(2). 26)

अनभिव्यक्तसादृश्य (anabhivyakta-sādṛśya) *n.* unmanifested similarity गवयदर्शनात्पूर्वमपि गव्यनभिव्यक्तसादृश्यग्रहणोपपत्तेः NyāyMañ. i. 134. 7.

अनभिव्यक्तसामान्यवाचिन् (anabhivyaktasāmānyavāc-in) *adj.* denotative of a thing in general which is not (yet) developed (into name and form) तत्रासदव्याकृतशब्दाभ्यामनभिव्यक्तसामान्यवाचिभ्यामाकाशादिषु कारणत्वेन विशेषवाक्यनिर्दिष्टस्यात्मन एवोक्तेः न तान्त्रिकाव्यक्तग्रहणम् ŚivārkaMaDī. i. 530. 28 (*on* i. 4. 14)

अनभिव्यक्तस्वरूप (anabhivyakta-svarūpa) *adj.* [*f.* -ā] whose essential nature is not clearly manifested (ह्रीम्) अव्यवहितपूर्वनाम्नानभिव्यक्तस्वरूपस्यापि शब्दजालस्य एतद्बीजमात्रात्मनैवाङ्कुरितबीजार्थवत्तया पूर्वमावित्वमुक्तम् LalitāTriBh. 319. 9 (*on* 38); NayaVi. 54. 3 (*on* i. 1.2); ये चाप्यक्षरं प्रत्यगात्मस्वरूपं तदेव चाव्यक्तं चक्षुरादिकरणेनानभिव्यक्तस्वरूपमुप[illegible] 561. 13 (*on* 12. 1); *n.* unmanifest form तत्र चासौ (वक्तुरभिप्रायः) सूक्ष्मतयानभिव्यक्तस्वरूपस्थित एव पदार्थबुद्धौ स्थूलतया केवलं व्यक्तोऽवभासते VyaktiVi. 67. 11.

अनभिव्यक्तस्वरूपत्व (anabhivyaktasvarūpa-tva) *n.* the state of being that whose essential nature is not clearly manifested मायामात्रं तु कार्त्स्न्येनानभिव्यक्तस्वरूपत्वात् BrahmSū. iii. 2. 3; ग्राहकोऽपि अयम् ... विश्वशरीरशिवैकरूप एव, केवलं तन्मायाशक्त्या अनभिव्यक्तस्वरूपत्वात् संकुचित इव आभाति PratyabhiHṛ. 10. 2(4); तस्य सत्यसंकल्पादियुक्तस्यापि संसारदशायां कार्त्स्न्येनानभिव्यक्तस्वरूपत्वान्न जीवस्य तथाविधाश्चर्यसृष्टिरुपपद्यते BrahmSūBh.(Rā.) 584. 15 (*on* iii. 2. 3); VedāntDī. 152. 4 (*on* iii. 2. 3); VedāntPāSau. 273. 13 (*on* iii. 2. 3); VedāntKau. 273. 21 (*on* iii. 2. 3): स्वाप्नार्थमिथ्यात्वं प्रतिज्ञाय जागरितार्थानामनभिव्यक्तस्वरूपत्वं हेतुरुच्यत इति व्यधिकरणं स्यात् ŚatDū. 244. 21; 242. 4; कार्त्स्न्येनानभिव्यक्तस्वरूपत्वात् देशकालनिमित्तसंपत्तिरबाधश्च कार्त्स्न्यं तेनाभिव्यक्तस्वरूपत्वाभावात् NyāySu.(Ja.) 462B. 7 (*on* iii. 2. 1); 463A. 6 (*on* iii. 2. 1); AṇuBh. 184. 1 (*on* iii. 2. 3)

अनभिव्यक्ताकार (anabhivyaktākāra) *adj.* of indistinct form अनुल्लिखिताक्षमिति। अनभिव्यक्ताकारम् Kāvyānu.(He.) 230. 20.

अनभिव्यक्ताग्नि (anabhivyaktāgni) *m.* fire which is not clearly visible न ह्यनभिव्यक्ताग्न्यदाह्यत्वेऽपि तृणाद्युपारूढाग्निदाह्यस्य न मुख्यमग्निदाह्यत्वम् GuruCandr. ii. 169. 9.

अनभिव्यक्तार्थ (anabhivyaktārtha) *adj.* whose meaning (i. e. the case-relation, grammatical number and person) is not evident (आमन्त्रेन) अभिव्यक्तपदार्थेन नञः सामर्थ्यं न त्वनभिव्यक्तार्थेन PradI. ii. 571B. 33 (*on* ii. 4. 81)

अनभिव्यक्तार्थत्व (anabhivyaktārtha-tva) *n.* the state of being that of which the meaning is not clear 'विशिष्टकारणत्वा'दिति हेतोश्चानभिव्यक्तार्थत्वेन ततस्तत्तात्पर्यस्य निर्णेतुमशक्यत्वात् ŚivārkaMaDī. i. 7. 6 (*on* i. 1. 0)

अनभिव्यक्तासाधारणविशेष (anabhivyaktāsādhāraṇaviśeṣa) *adj.* distinct features of which are not clearly visible सुवर्णादीनां तु द्रव्यान्तरसंपर्कादभिभूतस्वरूपाणामनभिव्यक्तासाधारणविशेषाणां क्षारप्रक्षेपादिभिः शोध्यमानानां स्वरूपेणाभिनिष्पत्तिः स्यात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 175. 9 (*on* i. 3. 19)

अनभिव्यक्ति (an-abhivyakti) *f.* **I** non-revelation (to the senses, mind, intellect etc.) (i. e. concealment, obscurity, indistinctness, non-prominence), non-cognition (अपवर्गे) न सुखाभावो नानभिव्यक्तिरस्ति, उभयस्य नित्यत्वात् NyāyBh. 34. 3 (*on* i. 1. 22); व्यधिकरणस्यानभिव्यक्तेरधिकरणवचनम् NyāyBh. 105. 14 (*on* ii. 1. 37); अतीतस्यानभिव्यक्तौ कथमात्मसमर्पणम् NyāyVi. 2. 32; वियदाश्रयस्य प्रकाशस्य प्रकाश्याभावादनभिव्यक्तिः, न स्वरूपाभावात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 452. 1 (*on* ii. 3. 18); अनभिव्यक्तिः अज्ञानम् अभिव्यक्तिलक्षणेन ज्ञानेन विरुध्यते BṛĀraUBh. 388. 13 (*on* iii. 3. 1); उपलब्धिसमानाश्रयत्वे तु व्यवधानकल्पनानुपपत्तेः सर्वदा अभिव्यक्तिः अनभिव्यक्तिर्वा, न तु अन्तरालकल्पनायां प्रमाणमस्ति BṛĀraUBh. 621.3 (*on* iv. 4. 6); एवं केषांचित् स्वलक्षणानामभिव्यक्तौ स्वाभाविकीं शक्तिमुक्त्वेदानीमन्येषामनभिव्यक्तौ कार्यादर्शनात् स्वभाव एव शरणम् Śarka. 11. 4; स्वप्रकाशस्य चाभिभवावरणानभिव्यक्तीनामसंभवः PrakaPañ. 242. 13; अव्याकृतेऽनभिव्यक्तेर्न चेत्तत्त्वमीक्ष्यते BṛĀraUBhVā. i. 4. 711; अज्ञानमनभिव्यक्तिर्बोधोऽभिव्यक्तिरात्मनः BṛĀraUBhVā. iii. 3. 95; इन्द्रियाणामसामर्थ्यमात्रमत्र विनाशिता। असावेवानभिव्यक्तिः स प्रच्छन्नस्तदा स्थितः ŚivDṛ. 4. 58; मितिरेवेयम्, किं तु अस्यां दशायां मितिरूपानभिव्यक्तेर्न 'मितिः' इति व्यपदिश्यते NayaVi. 53. 5 (*on* i. 1. 2); दर्शितश्च विसंवादो भाष्यकृता कार्त्स्न्येनानभिव्यक्तिं विवृण्वता Bhām. 547. 13 (*on* iii. 2.3); स (मोक्षः) चाविद्यास्तमय एव। न ह्यविद्यातोऽन्या स्वसंवेदनस्य सुखस्यानभिव्यक्तिर्नाम PramāMā. 20. 5; न चायं भूतधर्मः। सत्त्वकठिनत्वादिवत् मद्याङ्गेषु भ्रम्यादिमदशक्तिवद्वा प्रत्येकमनुपलम्भात्। अनभिव्यक्तावात्मसिद्धिः SyādvāMañ. 20(60); घटादिषु असद्व्यवहारस्य ...। अनभिव्यक्त्या सविषयत्वमिति चेन्न, अभिव्यक्तेरपि सदा सत्त्वेन तत्रापि नन्वर्थासिद्धेः ŚatDū. 219. 16; कुतो नव कम्बला इत्यस्यां कक्षायामविवक्षितदूषणाभिमानस्यानभिव्यक्तेः NyāyPari. 224. 10; प्रसुप्तत्वं प्रबोधसहकार्यभावेनानभिव्यक्तिः SarvaDaSaṃ. 15. 274; संसारदशायां तस्यानभिव्यक्त्या मनुष्यादिशरीरमात्रे परिच्छिन्नो यः कल्पितोऽहंभावस्स्थितस्स विगलितो भवति ŚivārkaMaDī. i. 288. 29 (*on* i. 1. 31); अनुच्चारणदशायां वर्णानामनभिव्यक्तिः तदुच्चारणरूपव्यञ्जकाभावात् न विरुध्यते VedāntPari. 229. 7; व्यभिचारिणो बाध्यत्वं तु तदीयरसनिष्पत्तिप्रतिबन्धमात्रात्, न त्वनभिव्यक्त्या, अभिव्यक्तौ बाधकाभावात् RasGaṅ. 61. 9; GoviBh. 195. 15 (*on* iii. 2. 3); 220. 3 (*on* iii. 3. 1); **II** absence of manifestation (through evolution into perceptible or distinct name and form etc.), non-manifestation तयोरभेदात् सदाभिव्यक्तिरनभिव्यक्तिरुभयं नोभयं वा स्याद्

IṣṭaSi. 159. 12; अभ्युपेताप्यभिव्यक्तिर्नाभिव्यङ्ग्यस्य विक्रिया। यथा तथानभिव्यक्तिः सर्वेषामपि वादिनाम् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 147; अथोपलब्धियोग्यस्यार्थ-क्रियानिवर्तनक्षमस्य रूपस्य विरहोऽनभिव्यक्तिः तदानीमसत्कार्यवादः तथाभूतस्य रूपस्य प्रागभावे पश्चाद्भावात् NyāyKa. 144. 2; असद्वा इदमग्र आसीदित्यादौ असद्वचो भक्त्या। अनभिव्यक्तिश्च भक्तिः VedāntKa. 210. 9 (*on* i. 4. 14); न किंचनेत्य-नभिव्यक्तिरणिम्न इति सूक्ष्मता चोक्ता VedāntKa. 228. 15 (*on* i. 4. 28)

अनभिव्यक्तिकृत (anabhivyakti-kṛta) *adj.* caused by non-manifestation (कार्यकारणयोः) अभिव्यक्त्यनभिव्यक्तिकृतो भेदव्यवहारः IṣṭaSi. 187. 23.

अनभिव्यक्तिज्ञ (an-abhivyaktijña) *adj.* who does not know what *abhivyakti* (i. e. manifestation) is ननु तदेवेदमुत्पादकत्वमुक्तम्, प्रतिज्ञातं चाभिव्यञ्जकत्वं संयोगविभागानाम्। तस्मादसंबद्धमेवेदं प्रतिभाति। किमिति भोः। उक्तमितीति। अनभिव्यक्तिज्ञो भवान् Bṛha. 303. 5 (*on* i. 1. 13)

अनभिव्यक्तिज्ञता (anabhivyaktijña-tā) *f.* the state of being one who does not know what *abhivyakti* (i. e. manifestation) is अनभि-व्यक्तिज्ञो भवान्। कात्रानभिव्यक्तिज्ञता? इयमनभिव्यक्तिज्ञता, अभिव्यक्तिर्हि तिर-स्कारापनयः Bṛha. 303. 5 (*on* i. 1. 13)

अनभिव्यक्तितस् (anabhivyakti-tas) *adv.* due to non-revelation बाह्यप्रकाशानुग्रहाद्विषयोपलब्धेरनभिव्यक्तितोऽनुपलब्धिः NyāySū. iii. 1. 42; न पुन-रेवं चाक्षुषो रश्मिर्निरनुमानः, कुड्यादेरावरणस्य सामर्थ्यादिति तस्य विद्यमानस्य बाह्य-प्रकाशानुग्रहाद्विषयोपलब्धेरनभिव्यक्तितोऽनुपलब्धिः NyāyVār. 383. 18 (*on* iii. 1. 40); तथार्थावगतिर्वाक्यात् पदाद्वा नोपपद्यते। क्षणिकत्वेन शब्दानामनभिव्यक्तितोऽपि वा ŚivDṛ. 4. 97.

अनभिव्यक्तित्व (anabhivyakti-tva) *n.* non-revelation अज्ञाननिवृत्त्या अनभिव्यक्तिनिवृत्त्या। तेन वृत्तेः प्रमातृचिदुपरागार्थत्वपक्षस्यापि संग्रहः। अनुपरागस्या-प्यनभिव्यक्तित्वात् LaCandr. 490. 25.

अनभिव्यक्तिनिरासस्रृति (anabhivyaktinirāsa-sṛti) *f.* [Inst.] by way of the removal of the non-manifestation (of the object) सतोऽविना-शादसतोऽजनेश्च वृथा ततः कारणमत्र पक्षे। तस्मादभिव्यक्तिकरी न हेतुप्रवृत्तिरत्रार्थवती घटेत। न चानभिव्यक्तिनिरासस्रुत्या तस्मान्न सत्कार्यवचः प्रशस्तम् SaṁkṣeŚā. 3.214 (ii. 275. 6)

अनभिव्यक्तिनिवृत्ति (anabhivyakti-nivṛtti) *f.* cessation or disappearance of non-revelation अज्ञाननिवृत्त्या अनभिव्यक्तिनिवृत्त्या LaCandr. 490.24.

अनभिव्यक्तिप्रसङ्ग (anabhivyakti-prasaṅga) *m.* undesired contingency of non-revelation (of words) विपर्यासप्रकाशनं च निमित्तापेक्षन्, न च तदिहास्ति। न नादाः, तेषां तत्त्वपरिच्छेदहेतुत्वात् ··· विपर्यासनिमित्तत्वे वा न ततस्तद्रूपोपलब्धिरित्यनभिव्यक्तिप्रसङ्गः SphoṭSi. 136. 3.

अनभिव्यक्तिमात्र (anabhivyakti-mātra) *n.* mere non-revelation अज्ञानमिति। अभाव एव। न त्वनभिव्यक्तिमात्रमिति भावः NyāySu.(Ja.) 99A. 13 (*on* i. 1. 2)

अनभिव्यक्तीभू (anabhivyaktī-bhū-) I. P. to be unmanifested सर्गमात्रे मृत्पिण्डं हेमपिण्डं वा विशन्तो घटकुण्डलादयोऽव्यक्तीभवन्ति कारणरूपेणाभि-व्यक्ता अपि कार्यरूपेणानभिव्यक्तीभवन्ति SāṁkhyaTaPra. 168. 17.

अनभिव्यक्तेष्टफल (anabhivyakteṣṭaphala) *n.* desired result which is not (yet) visible ह्रींकारास्थाननर्तकी। ··· ह्रींकारवाच्यार्थतया ··· अभिव्यक्ता-नभिव्यक्तेष्टफलसाधनतया स्वकीयपुण्यादितारतम्येन बुद्धिशुद्धिभेदात्प्रतिभाति LalitāTriBh. 349. 10 (*on* 56)

अनभिव्यक्तैश्वर्य (anabhivyaktaiśvarya) *adj.* having unrevealed power वस्तुतः स्वतःसिद्धैश्वर्योऽप्युपासक उपाधिनिकर्षादनभिव्यक्तैश्वर्यस्तं प्रत्या-विर्भूतैश्वर्यं विशुद्धोपाधिमद् ब्रह्मोपास्यम् VedāntKa. 109. 21 (*on* i. 1. 11)

अनभिव्यक्त्यभिप्राय (anabhivyakty-abhiprāya) *m.* intention to convey non-manifestation 'असद्वा इदमग्र आसी'दिति वाक्ये तावदनभि-व्यक्त्यभिप्रायेण सद्वस्तुपर एवासच्छब्दो वक्तव्यः ŚivārkaMaDī. i. 530. 25 (*on* i. 4. 14); *adj.* having the intention to convey non-manifestation अतस्तत्समाकर्षणानुरोधादसच्छब्दः सत्येवानभिव्यक्त्यभिप्रायो लाक्षणिकः कल्पनीयः ŚivārkaMaDī. i. 531.34 (*on* i. 4. 15)

अनभिव्यक्त्यभ्युपगम (anabhivyakty-abhyupagama) *m.* supposition of non-manifestation (ननु यद्यनभिव्यक्ते वस्तुनि अभिव्यक्तिस्सदा अस्ति तदनन्या च) अभिव्यक्तेश्चाभिव्यक्त्यनभिव्यक्त्यभ्युपगमेऽनवस्थाप्रसङ्गः IṣṭaSi. 191.3.

अनभिव्यक्त्ययोग (anabhivyakty-ayoga) *m.* impropriety of non-revelation एकरूपस्य स्वयंज्योतिषोऽनभिव्यक्त्ययोगात् नान्यदभिव्यञ्जकं समस्ति IṣṭaSi. 28. 14.

अनभिव्यक्त्यवस्था (anabhivyakty-avasthā) *f.* the state of non-manifestation कथं चिन्नाशे सिद्धसाधनमित्याह यथेति। अभिव्यक्त्यात्मना हि शब्दविनाशितास्त्येवानन्तरमेवानभिव्यक्त्यवस्थोपगमनादिति NyāyRa. 813. 11 (*on* 6. 327)

अनभिव्यक्त्यवस्थातस् (anabhivyaktyavasthā-tas) *adv.* from the state of non-manifestation यथा कथंचिदिष्टा चेदनित्यव्यपदेश्यता। अनभिव्यक्त्य-वस्थातः साऽभिव्यक्त्यात्मनेष्यते ŚlokaVār. 6. 327 (813.2); TattvSaṁ. 2316.

अनभिव्यङ्ग्यत्व (anabhivyaṅgya-tva) *n.* the state of being what is not to be revealed कथं पुनरनित्यत्वं शब्दस्य, प्रयत्नानभिव्यङ्ग्यत्वे सति तद-नन्तरमुपलब्धेर्घटादिवत्तज्जन्यत्वमध्यवसीयते। ··· न चासिद्धमनभिव्यङ्ग्यत्वम्, अभि-व्यक्त्ययोगात् ŚāstrDī. 133. 16 (*on* i. 1.6); प्रत्यभिज्ञाबाधेनानित्यत्वसिद्धिरिति चेद् - न, अनभिव्यङ्ग्यत्वस्यासिद्धतया हेतोरसिद्धेः। प्रयत्नाभिव्यङ्ग्यत्वस्यैवाङ्गीकाराद् BhāṭṭCin. i. 134. 2 (*on* i. 1. 6)

अनभिव्यञ्जक (an-abhivyañjaka) *adj.* which does not reveal ततश्च कार्यः शब्दः अनभिव्यञ्जकप्रयत्नानन्तरीयकत्वादिति हेत्वसिद्धिपरिहारः सूत्रार्थः TārkiRa. 309. 5; तस्मादनभिव्यञ्जकप्रयत्नाना(? न)न्तरीयकत्वात् कार्यः शब्दः इत्यत्र न कश्चिद् दोषः SarvaDaKau. 84. 12; अनित्यश्शब्दः, अनभिव्यञ्जकप्रयत्न-नान्तरीयकत्वात्, घटवत् TantrRaha. 23.8.

अनभिव्यञ्जकत्व (anabhivyañjaka-tva) *n.* the state of being what does not reveal यथा विदूरवर्तिवनस्पताविन्द्रियसंनिकर्ष एव विपर्यासस्य निमित्तम्, उपलब्धेरपि स एव प्रणिधानाभ्यासप्रसूतवासनाक्रमेणेति यत्किंचिदेतत् –विपर्यासनिमि-त्तत्वे वानभिव्यञ्जकत्वमिति SphoṭSi. 149. 2; अनभिव्यञ्जकत्वेऽपि स्वभाव एव हेतुरयं तेभ्यो निवृत्त्यर्थमपि स्वभावतोऽन्यो हेतुर्न मृग्यः NyāyRa. 554. 13 (*on* 5(12). 34)

अनभिव्यञ्जकत्वानुमा (anabhivyañjakatvānumā) *f.* inference of being what does not reveal परं शब्दं बोधयितुं वायवीयसंयोगविभागावारभ्येते। तयोश्च श्रोत्रसंस्कारद्वारा शब्दाभिव्यञ्जकता। तत्र दीपादेरिन्द्रियसंस्कारेण व्यञ्ज-कत्वादेकदेशस्थलव्यनिष्ठेस्तन्निवृत्त्यानभिव्यञ्जकत्वानुमा NayaVi. 235. 4 (*on* i. 1. 7)

अनभिव्यञ्जकत्वार्थम् (anabhivyañjakatvārtham) *adv.* for the sake of (proving) the non-revealing nature अनभिव्यञ्जकत्वार्थत्वामाहोस्वयोरपि। वायवीयविधेयोक्तं न नूनमिति चोत्तरम् ŚlokaVār. 6. 50 (743. 3)

अनभिव्यञ्जकविशेषण (anabhivyañjaka-viśeṣaṇa) *n.* qualification in the form of non-revealing (शब्दस्य) प्रयत्नाना(? न)न्तरीयकत्वमात्रं न कार्यत्वसाधकम्। किंतु अनभिव्यञ्जकविशेषणसहितम् SarvaDaKau. 84. 8

अनभिव्यञ्जयन्ती (an-abhivyañjayantī) *adj.* (*f.*) not revealing, not showing (कुवलयवती नाम गन्धर्वकन्या) बाल्येष्वालीष्वपि मनसिजं सानभि-व्यञ्जयन्ती पाण्डुक्षामा कतिचिदनयत् कातरा वासराणि PavaDū.(Dh.) 3.

अनभिव्यञ्जित (an-abhivyañjita) *adj.* not revealed लौकिकं कृष्यादि कर्म अकृतं स्वात्मना अनभिव्यञ्जितम् आत्मीयफलप्रदानेन न भुनक्ति BṛĀraUBh. 152. 2 (*on* i. 4. 15); एवमात्मा स्वो लोकः स्वेनैव नित्यात्मस्वरूपेणानभिव्यञ्जितः अविद्यादिप्रहाणेन न भुनक्त्येव BṛĀraUBh. 152. 4 (*on* i. 4.15)

अनभिशङ्क (an-abhiśaṅka) *adj.* having no apprehension or suspicion स खल्वहमनभिशङ्कस्तावन्तं समयमभिविहृत्य ··· त्वदन्याय पदोन्मन्नयामि DaśKuC. 99. 18.

अनभिशङ्कनीय (an-abhiśaṅkanīya) *adj.* which is not to be doubted or suspected तेषामृतंभराणि भगवतां परोरजांसि प्रज्ञानानि न कश्चिद्व्या-हन्यन्त इत्यनभिशङ्कनीयानि UttaRāC. 7. 1(13); अपौरुषेयं च वेदाख्यं पुरुषसंबन्धा-भावाददुष्टमनभिशङ्कनीयम् JayaMa. 20.1 (*on* 1.2); किं व्यसनमापतितं येन नायातः, भवन्तमुद्दिश्य तत्तदनभिशङ्कनीयमाशङ्कमानानामनुदिवसमस्माकमतिगताश्चत्वारोऽपि ते वर्षकल्पा वार्षिकमासाः TilaMañ. 223.20.

अनभिशङ्कित (an-abhiśaṅkita) *adj.* having no fear, carefree मनसस्तु क्षुरं गृह्य सुतीक्ष्णं बुद्धिनिर्मलम्। ··· ऊर्वोर्मध्ये तु संस्थाप्य मर्मप्राणविमोचनम्। चतुरभ्यासयोगेन छिन्देदनभिशङ्कितः KṣuriU. 12

अनभिशङ्कितम् (anabhiśaṅkitam) *adv.* without concern or worry [*nt.*]

अनभिशङ्क्य (an-abhiśaṅkya) *adj.* who is not to be doubted or suspected, who is above doubt or suspicion युद्धे वा विजितं पार्थ पुत्रवत्परि-रक्षसि। कच्चित्त्वमेव सर्वस्याः पृथिव्याः पृथिवीपते। समश्च नाभि (v. l. समश्चानभि)-शङ्क्यश्च यथा माता यथा पिता MahāBhā. ii. 5. 46.

अनभिशङ्क्यत्व (anabhiśaṅkya-tva) *n.* the state of being what is not fit to be doubted, the state of being above doubt शङ्क्यानभि-शङ्क्यत्वादभिचारानुव्याहारयोश्च कच्चित्कश्यदर्शनाद् ··· चरेदर्थानिति वात्स्यायनः

अनभिशस्त (án-abhiśasta) *adj.* [*f.* -ā] not blamed, blameless,

reputed शुष्मी शर्धो न मारुतं पवस्वानभिशस्ता दिव्या यथा विट् RV. ix. 88. 7; SV. II. vi(3).3. 13; ब्राह्मः सावित्रव्रतादूर्ध्वमनभिशस्तापतितानां गृहस्थानां गृहेषु भैक्षचरणम् ··· चरित्वा VaikhāDS. i. 3. 3; भिक्षामनभिशस्तेषु स्वाचारेषु द्विजेषु च। भिक्षेत BṛParāSm. 6. 161; 7. 25; Aparā. 59. 5 (*on* 1. 29); VīraMi. 90. 24 (*on* 1. 29)

अनभिशस्तवंशजा (anabhiśastavaṁśa-jā) *adj.* (*f.*) born in a blemishless (i. e. noble) family (कन्याम्) अव्यङ्गां कुलजातां तामनभिशस्तवंशजाम्। प्रस्वेदशुभगन्धां च शुभमिच्छन् समुद्वहेत BṛParāSm. 6. 36.

अनभिशस्ति (an-abhiśasti) (án-abhiśasti in VājaS.) *adj.* [DEBRU. 825] free from imprecation or blame, blameless, faultless अयाश्चाग्नेऽस्यनभिशस्तिश्च सत्यमित्त्वमया असि MaiS. i. 4. 3 (i. 51. 10); KāṭhS. 5. 4 (i. 47. 3) = 34. 19 (iii. 49. 22); ĀpaŚS. iii. 11. 2; KātyŚS. xxv. 1. 11; KauśiSū. 5. 13; 97. 4; MaiS. i. 4. 8 (i. 56. 18); KāṭhS. 32. 4 (iii. 22. 16); KapiKaS. 48. 1 (296. 13); VaikhāŚS. 20. 26; अनाधृष्टमस्यनाधृष्यं देवानामोजोऽनभिशस्ति VājaS. 5. 5; VājaS.(K.) 5. 2; AśvaŚS. I. iv. 5. 3; LāṭyāŚS. v. 6. 6; DrāhyŚS. xiv. 2. 3; ŚāṅkhāGS. i. 6. 5; KauṣīGS. i. 2. 3; देवानां वै जुष्टास्तन्वः प्रियाणि धामान्यनभिशस्त्यभिशस्तिपा अनभिशस्तेन्यमिति ŚatBr. III. iv. 2. 14; ŚatBr.(K.) IV. iv. 2. 8; अस्यनाधृष्यं देवानामोजोऽभिशस्तिपा अनभिशस्तिः(? स्ति) VaitāSū. 13. 18; अम्रेमा।··· अनभिशस्त्यः (v. l. अनभिशस्तिः)। ··· वयुनमिति प्रशस्यस्य नामानि Nigh. 3. 8; अनभिशस्तिः। ··· प्रशस्य(स्य) AVPari. 48. 62; cf. **अनभिशस्ती.**

अनभिशस्तिपावन् (anabhiśasti-pāvan) *adj.* protecting one who is free from blame जरां गच्छ परिधत्स्व वासोऽभूरापीवानभिशस्तिपावा KāṭhGS. iv 1. 7.

अनभिशस्ती (an-abhiśastí) *adj.* [AltGr. III. 145] free from imprecation or blame अयाश्चाग्नेऽस्यनभिशस्तीश्च सत्यमित्त्वमया असि ĀpaManPāṭha. i. 5. 18; AśvaŚS. I. i. 11. 13; HirGS. i. 26. 13; cf. **अनभिशस्ति.**

अनभिशस्तेन (an-abhiśastena) *adj.* [w. r. for **अनभिशस्तेन्य**] GopBr. ii. 2. 3 (167. 9)

अनभिशस्तेन्य (an-abhiśastenyá) *adj.* [DEBRU. 503] not fit for imprecation or blame, blameless अनाधृष्टमस्यनाधृष्यं देवानामोजोऽभिशस्तिपा अनभिशस्तेन्यम् TaiS. I. ii. 10. 2; VI. ii. 2. 4; MaiS. i. 2. 7 (i. 16. 14); KāṭhS. 2. 8 (i. 13. 18); KapiKaS. 2. 2 (15. 15); आ नो वीरो जायतां कर्मण्योऽभिशस्तिपा अनभिशस्तेन्यः MaiS. i. 2. 9 (i. 19. 3); अग्ने बलद सहा ओजः क्रममाणाय मे दा अभिशस्तिकृतेऽनभिशस्तेन्याय MaiS. i. 4. 14 (i. 64. 10); अनाधृष्टमस्यनाधृष्यम् ··· अनभिशस्तेन्यमञ्जसा सत्यमुपगेषम् VājaS. 5. 5 (*but* Mahīdhara अनभिशस्तेन्यम् अनभिशस्ते अनिन्दिते स्वर्गादौ नयतीत्यनभिशस्तेनीः। द्वितीया प्रथमार्थे। पुंस्त्वं व्यत्ययेन); ŚatBr. III. iv. 2. 14; ŚatBr.(K.) IV. iv. 2. 8; आनस्तं वीरं वहत यं वहव उपजीवामो अभिशस्तिकृतमनभिशस्तेन्यमन्यस्या भिशस्त्याः कर्तारमिति। आ हैवास्य वीरो जायतेऽभिशस्तिकृदनभिशस्तेन्यः JaimiBr. 1. 79; अभिशस्तिपा एतदनभिशस्तेन्यमित्याहानभिशस्तेनम्(? न्यम्) GopBr. ii. 2. 3 (167. 9); ŚāṅkhāŚS. v. 8. 2; BhārŚS. xii. 1. 2; ĀpaŚS. v. 24. 4; HirŚS. iii. 5. 13 (326. 30); LāṭyāŚS. v. 6. 6; DrāhyŚS. xiv. 2. 3.

अनभिशस्त्य (án-abhiśastya) *adj.* [DEBRU. 789; 825] not fit to be blamed, blameless (i. e. praiseworthy) आ नस्तं वीरं वहत यं वहव उपजीवामोऽभिशस्तिकृतमनभिशस्त्यम् JaimiŚS. 9; अम्रेमा।··· अनवद्यः। अनभिशस्त्यः।··· वयुनमिति प्रशस्यस्य नामानि Nigh. 3. 8.

अनभिशायिन् (an-abhiśāyin) *adj.* not lying down आसाद्यते चिरगतेष्वपि या न सातिर्निद्रावशादनभिशायिषु वल्लभेषु।··· लेभे क्षणादधिनिशं हरिणेक्षणाभिः Surath. 5. 54.

अनभिशोक (an-abhiśoka) *adj.* which does not cause discomfort, comfortable मामृषदेव बर्हिः स्वासस्थं त्वाध्यासदेयमूर्णम्रदमनभिशोकम् KauśiSū. 3. 7.

अनभिशोचन (an-abhiśocana) *n.* absence of intense grief मनेद्धृतिः।··· अप्राप्तातीतनष्टानामलाभेऽनभिशोचनम् BhāvPra.(Śā.) 20. 3(1)

अनभिश्रान्ता (an-abhiśrāntā) *adj.* (*f.*) for which no exertion has been made (प्रजापतिः) तामवारुरुत्सत। सैनमब्रवीन्न मानभिश्रान्तामवरोत्स्यस इति JaimiBr. 3. 2.

अनभिषङ्ग (an-abhiṣaṅga) *m.* absence of attachment गुणाः। सात्त्विकास्तु आनृशंस्यम् ··· बुद्धिर्मेधास्मृतिर्धृतिरनभिषङ्गश्च SuśruS. iii. 1. 18 (comm. फलनिरपेक्षया बुद्ध्या श्रेयःकर्मकरणमनभिषङ्गः)

अनभिषङ्गता (anabhiṣaṅga-tā) *f.* the state of not having attachment, indifference विरक्तिः सर्वविषया स्निग्धेष्वनभिषङ्गता। आकाशवोक्षगं चेति मानसः करुणः स्मृतः BhāvPra.(Śā.) 66. 22(3)

अनभिषङ्गिन् (an-abhiṣaṅgin) *adj.* having no attachment (for objects of the senses etc.) रतिं चारित(? चारति)मप्येष द्वितयं स्म तितिक्षते। न रत्यरतिबाधा हि विषयानभिषङ्गिणः MahāP. 36. 118.

अनभिषिक्त (an-abhiṣikta) *adj.* [*f.* -ā] 1 who has not bathed तीर्थं गत्वाप्रयतोऽभिषिक्तः प्रयतो वानभिषिक्तः प्रक्षालितपादपाणिरप आचम्य ··· आत्मानं प्रोक्ष्य प्रयतो भवति BaudhDS. ii. 4. 2; 2 not (ceremonially) anointed or consecrated (as a king or queen) न हि दीप्यमानेष्वग्न्यादिषु राजशब्दो विद्यते। न चानभिषिक्ते जनपदपरिपालनव्यापृतेऽप्यप्रयुक्तः TantrVā. 588 21 (*on* ii. 3. 3); 590. 4 (*on* ii. 3. 3); राजशब्देन चात्र ··· अभिषिक्तो वा अनभिषिक्तो वा प्रजापरिपालनादिराज्यकर्ता गौणवृत्त्या प्रतिपाद्यते SmṛtiCan. iii. 34. 9; नृपग्रहणसमभिव्याहारादनभिषिक्तेऽपि जनपदैश्वर्यवति···राजशब्दो वर्तते VīraMi.(Rājanīti.) 14. 19; यदा ज्येष्ठाया अनभिषिक्ताया वा पुत्रो ज्येष्ठस्तदा तस्यैव राज्यम् VīraMi.(Rājanīti.) 36. 21; नृपः स्वधर्मनिरतो भवेत् तेजःक्षयोऽन्यथा। अभिषिक्तोऽनभिषिक्तो नृपत्वं तु यदाप्नुयात ŚukraNī. 1. 26.

अनभिषिक्तक्षत्रिय (anabhiṣikta-kṣatriya) *m.* Kṣatriya who has not been (ceremonially) anointed or consecrated (as a king) राजन्यपदस्य अनुवादमात्रत्वे वैयर्थ्यापत्तेः तस्य चाभिषिक्तानभिषिक्तसाधारणक्षत्रियमात्रवाचित्वेनानभिषिक्तक्षत्रियस्य राजसूये अनाप्तस्यानुवादायोगात् MīmāKau. ii. 25. 3 (*on* ii. 3. 3)

अनभिषिक्तवत् (an-abhiṣiktava(n)t) *adj.* who has not anointed or consecrated (someone as a king) क्ष्मां संरक्ष्य स स्वर्गं ययौ किंचनभूपतिः। पुत्रं हेदरनामानं बाल्यादनभिषिक्तवान् RājTa.(Jo.) 255.

अनभिषिषेणयिषु (an-abhiṣiṣeṇayiṣu) *adj.* not desirous of marching against अभिषेणयद्भिरनभिषिषेणयिषुश्रिता। क्ष्माधितष्ठे सप्रतिष्ठैर्या प्रत्यष्ठायि वेत्रिभिः DvyāśraKā. 3. 126 (comm. अनभिषिषेणयिषवो वणिगादयः)

अनभिषुण्वत् (an-abhiṣuṇvat) *adj.* not bathing (with jets of water) ह्यानानभिषुण्वन्तोऽभ्यषुण्वन्केचिदम्भसि। घर्माभिसूयमाणांश्चाभ्यषुवन्सुहृदो मुहुः DvyāśraKā. 3. 122 (comm. अनभिषुण्वन्तो गाढजलप्रहारैरपीडयन्तः)

अनभिषुत (án-abhiṣuta) *adj.* (Soma-stalks) not pressed out (with stones etc.) जीवग्रहो वा एष यद्दाभ्योऽनभिषुतस्य गृह्णाति TaiS. VI. vi. 9. 2; जीवग्रहो वा एष सोमस्यांशुतस्य ह्यनभिषुतस्य गृह्यते MaiS. iv. 7. 7 (iv. 102. 10); यदंशूननभिषुतानपि सृजति यज्ञस्य संतत्या अविच्छेदाय KāṭhS. 27. 1 (ii. 138. 19); 30. 7 (ii. 189. 10); KapiKaS. 42. 1 (247. 9); न ह वा एषोऽनभिषुतो देवानामन्नम् JaimiBr. 1. 233; द्रवं हि पात्रेण गृह्यते। न च द्रवः अनभिषुते सोमे संभवति SaṅkarKāBh. 160. 1 (*on* iii. 3. 25)

अनभिषुतलता (anabhiṣuta-latā) *f.* (Soma-) plant which has not been pressed (with stones) अपि च सिद्धान्तेऽप्येतत्तुल्यमनभिषुतलतादानानभ्युपगमात् TantrVā. 510. 6 (*on* ii. 2. 17)

अनभिषुत्य (an-abhiṣutya) *adj.* not to be pressed out बभ्रुतूलान्येवाभिषुत्यानि मेध्यतराणि। असुर्यस्तेनानभिषुत्य इत्याहुः JaimiBr. 1. 354.

अनभिषेक्य (an-abhiṣekya) *adj.* not fit to be anointed or consecrated (as a king) राजन्यास्ते स्युस्तत ऊर्ध्वमनभिषेक्याः LāṭyāŚS. ix. 1. 22 = DrāhyŚS. (Ed. B. R. SHARMA) xxv. 1. 20.

अनभिषेचनीया (an-abhiṣecaniyā) [AltGr. II. I. 217; *but* VIŚVA., anabhiṣecanīyā́] *adj.* (*f.*) not fit to be anointed or consecrated (as a king) विशोऽनभिषेचनीयास्तस्मान्मा प्रमदत ŚatBr. XIII. iv. 2. 17.

अनभिषेचित (an-abhiṣecita) *adj.* not anointed or consecrated (as a king) अभ्यषेचयत्। ··· राज्ये वर्णटम् ···। शक्ये राज्यादपाकर्तुं शिशावनभिषेचिते। निराशाः समपद्यन्त तदा राज्यजिहीर्षवः RājTa.(Ka.) 6. 92.

अनभिष्टुता (an-abhiṣṭutā) *adj.* (*f.*) not praised तदु होवाच शाट्यायनिस्सामभिर्वा अहान्यभिष्टुतान्याभी रात्रयः। सैषां रात्रिरनभिष्टुता शून्या भवति JaimiBr. 2. 37.

अनभिष्टोभ (an-abhiṣṭobha) *adj.* not lethargic, alert, competent भृत्यांस्ताननभिष्टोभान्स्वामिनोऽभ्यष्टवन्मुदा DvyāśraKā. 3. 123 (comm. अभिष्टोभः स्तम्भो जाड्यं तेन रहितान् दक्षान्)

अनभिष्ठान (an-abhiṣṭhāna) *n.* not standing or treading upon भूम्यनभिष्ठानं च KātyŚS. (ChSS. Ed. 1939) xv. 8. 24; पुनर्यावज्जीवमेव भूम्यनभिष्ठानं संवत्सरं तु सोपानत्कस्यापि भूम्यनभिष्ठानमिति comm. *on* KātyŚS. xv. 8. 30; cf. **अनधिष्ठान.**

अनभिष्यन्दमाना (an-abhiṣyandamānā) *adj.* (*f.*) not manifesting (itself) (*lit.* not flowing) सूक्ष्मामर्थेनाप्रविभक्ततत्त्वामेकां वाचमनभिष्यन्दमानाम् VākyaP. (DCP(E)I. 1966) 8. 1 (*on* 1. 1) (comm. कस्यामवस्थायामि-

त्याह अनभिष्यन्दमानाम् [इति]। यदा नाभिष्यन्दते, न व्यज्यते)

अनभिष्यन्दिन् (an-abhiṣyandin) *adj.* which does not cause excessive (phlegmatic) discharge द्रवोष्णमनभिष्यन्दि भोज्यमन्नं प्रमाणतः। नातिस्निग्धमसंकीर्णं श्वः स्नेहं पातुमिच्छता CaraS. i. 13. 60; AṣṭāSaṁ. i. 130.2 (1.25); रात्रौ जागरणं रूक्षं स्निग्धं प्रस्वपनं दिवा। अरूक्षमनभिष्यन्दि त्वासीनप्रचलायितम् CaraS. i. 21.50 (comm. अनभिष्यन्दि अस्निग्धमित्यर्थः); AṣṭāHṛ. i. 7. 55; AṣṭāSaṁ. i. 58. 13 (1. 9); नातिशीतगुरुस्निग्धं मांसमाजमदोषलम्। शरीरधातुसामान्यादनभिष्यन्दि बृंहणम् CaraS. i. 27. 59 (1922 Ed.); AṣṭāHṛ. i. 6. 62; AṣṭāSaṁ. i. 35. 12 (1. 7); अरूक्षमनभिष्यन्दि सर्वं पानीयमुत्तमम् CaraS. i. 27. 198 (1922 Ed.); SuśruS. i. 45.62; AṣṭāHṛ. i. 5. 18; SiddhYo. 1. 136; दिवार्ककिरणैर्जुष्टं निशायामिन्दुरश्मिभिः। (जलम्) अरूक्षमनभिष्यन्दि तत्तुल्यं गगनाम्बुना SuśruS. i. 45. 25 (comm. दोषान् व्याधीन् झटिति यदभिष्यन्दते उत्पादयति तदभिष्यन्दि, विपर्ययेणानभिष्यन्दि); भोजयेदनभिष्यन्दि सर्वं चाचारमादिशेत् SuśruS. iv. 32.29 (comm. सद्यो व्याधिकरणीयामवस्थां स्यन्दयत्यापादयति यद्द्रव्यं तदभिष्यन्दि, ... तद्विपरीतम्); SiddhYo. 72. 13; ŚārṅgaS. iii. 8. 63; अनभिष्यन्दि यच्चान्नं लोध्रवल्कलसंयुतम्। मारुतं वर्जयेत् AgniP. 278. 11; ViṣṇuDhaP. ii. 56. 12; AgniP. 278. 53; ViṣṇuDhaP. ii. 56.21; SiddhYo. 41. 13; ŚārṅgaS. iii. 2. 35; मृगपक्षिणः। अनभिष्यन्दिनो ह्याः कायाग्नेश्चापि रोधिनः AśvaVai. 11. 40.

अनभिष्यन्द्यमान (an-abhiṣyandyamāna) *adj.* not being made wet (i. e. not being sprinkled) तत्रावजिते श्लेष्मण्यपि शरीरान्तर्गताः श्लेष्मविकाराः प्रशान्तिमापद्यन्ते, यथा भिन्ने केदारसेतौ शालियवषष्टिकादीन्यनभिष्यन्द्यमानान्यम्भसा प्रशोषमापद्यन्ते CaraS. i. 20. 19 (1941 Ed.)

अनभिष्वङ्ग (an-abhiṣvaṅga) *m.* absence of attachment, non-attachment असक्तिरनभिष्वङ्गः पुत्रदारगृहादिषु MahāBhā. vi. 35. 9; BhagGī. 13. 9; BrahmāṇḍP. iii. 41. 79; AgniP. 380. 25; वैराग्यं नाम शरीरभोगसंसारनिर्वेदोपशान्तस्य बाह्याभ्यन्तरेषूपधिष्वनभिष्वङ्ग इति TattvāBh. *on* 7.7; दिव्ये च मानुषे चैव विषये पञ्चलक्षणे। अप्रद्वेषोऽनभिष्वङ्गः कर्तव्यो दोषदर्शनात् VāyuP. ii. 40. 83 = BrahmāṇḍP. iii. 3.61; शुद्धसत्त्वजानि ... सक्तिरनभिष्वङ्गस्तमोगुणविपर्ययश्च AṣṭāSaṁ. i. 220.25 (2. 5); अनभिष्वङ्गः अभिष्वङ्गाभावः। अभिष्वङ्गो नाम आसक्तिविशेषः GītāBh.(Śaṅ.) 377. 8 (*on* 13. 9); विषयेष्वनभिष्वङ्गो नित्यस्वाध्यायशीलता। ... वृत्तिरिष्टा प्रशान्तता MahāP. 38. 149; विषयेष्वनभिष्वङ्गाच्छिशुः प्राणोऽभिधीयते BṛĀraUBhVā. ii. 2. 9; अनभिष्वङ्गः पुत्रदारगृहादिषु शास्त्रीयकर्मोपकरणत्वातिरेकेणाश्लेषरहितत्वम् GītāBh.(Rā.) 578. 7 (*on* 13. 9); कामानभिष्वङ्गो विमोकः NītiMā. 65.7; *adj.* free from attachment सज्जते येन दुर्मेधा मनोवाग्बुद्धिकर्मभिः। विषयेष्वनभिष्वङ्ग सोऽभिष्वङ्ग इति स्मृतः BuddhaC. 12. 31.

अनभिष्वङ्गवत् (an-abhiṣvaṅgava(n)t) *adj.* who does not have attachment (given as a synonym of *praṇāyya*) प्रणाय्योऽसंमतेऽपि स्यादनभिष्वङ्गवत्यपि Vaija. 255. 15.

अनभिसंवृता (an-abhisaṁvṛtā) *adj* (*f.*) not hidden शलाकाक्षिप्रविष्टा तु संनिकर्षान्न दृश्यते। सैव दूरस्थिता दृश्या भवत्यनभिसंवृता Rāmā. iv. 1343* (10)

अनभिसंस्कार (an-abhisaṁskāra) *adj.* [*f.* -ā] 1 having or characterised by no accumulation (of *karman*) कियद्रूपं तथागतेन धर्मचक्रं प्रवर्तितम्। ... तत्खलु पुनर्मैत्रेय धर्मचक्रं सर्वधर्मप्रकृतिस्वभावं संदर्शनविभवचक्रम् ... अनभिसंस्कारचक्रम् LaliVi. 26. 51(10); अनभिसंस्कारगतिर्बोधिसत्त्वानां सर्वतथागतपादमूलानुचलनतया GaṇḍVyū. 416.22; किमाकारं श्रुतं बोधिसत्त्वविनये प्रशस्तम्। ... अशीत्याकारप्रवेशं श्रुतम्। तद्यथा। ...शान्ताकारं शून्यतानिमित्ताप्रणिहिताकारमनभिसंस्काराकारम् ŚikṣāSa. 190. 16; अनभिसंस्काराः सर्वधर्माः MahāVyu. 10. 19; 2 without proper mental preparation अनभिसंस्कारपरिनिर्वायी कतमः। उपपन्नः अनभिसंस्कारेण यो मार्गं संमुखीकृत्य दुःखस्यान्तमनुप्राप्नोति AbhidhSa. 90. 15; ततश्च साभिसंस्कारां चित्ते स्वरसवाहिताम्। लभेतानभिसंस्कारान् (v. l. रां) तदभ्यासात्पुनर्धृतिः MaYānaSū. 92.10 (14. 14); स एवानागामी पुनः पञ्चधा भवति। ... अनभिसंस्कारपरिनिर्वायी AbhidhKoBh. 359. 4 (*on* 6. 37); सूत्रे त्वनभिसंस्कारपरिनिर्वायी पूर्वं पठ्यते AbhidhKoBh. 359. 6 (*on* 6. 37); MahāVyu. 46. 10; *m.* 1 non-accumulation (of *karman*) नास्ति दशदिग्बुद्धक्षेत्रेषु अशरीरस्फरणतासु सङ्गः, यदुत अभावप्रतिष्ठितानभिसंस्कारविप्रतिलम्भेन GaṇḍVyū. 56. 21; ज्ञानपूर्वंगमानभिसंस्कारनिरवद्यसर्वजन्माभिमुखप्रवृत्ताः MahāVyu. 29. 13; 2 absence of (deliberate) application of thought or proper mental preparation or effort अनभिसंस्कारपरिनिर्वायी कतमः। उपपन्नः अनभिसंस्कारेण यो मार्गं संमुखीकृत्य दुःखस्यान्तमनुप्राप्नोति AbhidhSa. 90. 15; अनेन चतुर्थेन तत्परिपाकप्रयोगनिमित्तत्वमनभिसंस्कारेण दर्शयति MaYānaSū. 43. 14 (9. 52); तत्र च गणना नाम आश्वासप्रश्वासेषु चित्तं दत्त्वानभिसंस्कारेण कायं चित्तं चाध्युपेक्ष्य स्मृतिमात्रेण गणयत्येकं द्वे यावद्दश AbhidhKoBh. 339. 19 (*on* 6. 12); वाह्यवाहिमार्गयोरनभिसंस्काराभिसंस्कारसाध्यत्वाद्यत्नप्रयत्नप्रासितः AbhidhKoBh. 359. 6 (*on* 6. 37) [DBHS.]

अनभिसंस्कारगोचर (an-abhisaṁskāragocara) *adj.* who is out of range of the accumulation (of *karman*) एवंरूपं मैत्रेय तथागतेन धर्मचक्रं प्रवर्तितं यस्य प्रवर्तनात्तथागत इत्युच्यते। ... सर्वप्रस्थानालिप्तत्वादनभिसंस्कारगोचर इत्युच्यते LaliVi. 26. 51(97) [DBHS.]

अनभिसंस्कारचारिन् (anabhisaṁskāra-cārin) *m.* name of a type of Bodhisattva (*lit.* whose course of behaviour is free from accumulation (of *karman*)) अनभिसंस्कारचारी बोधिसत्त्वः पुद्गलः कतमः। अचला साधुमतीधर्ममेघासु भूमिषु स्थितो यो बोधिसत्त्वः AbhidhSa. 92. 9; बोधिसत्त्वविभागे दशश्लोकाः। ... अनिमित्तचारी सतम्यात्। अनभिसंस्कारचारी परेन MaYānaSū. 172. 7 (19. 63)

अनभिसंस्कारपरिपाचन (anabhisaṁskāra-paripācana) *n.* causing of maturity without (deliberate) application of proper mental preparation or effort अनेन पञ्चमेनानभिसंस्कारपरिपाचनदृष्टान्तं दर्शयति MaYānaSū. 43. 20 (9. 53)

अनभिसंस्कारवाहित्व (anabhisaṁskāravāhi-tva) *n.* the state of being that which does not carry or bear (i. e. operate with) deliberate application of thought or proper mental preparation or effort ईर्यापथशिल्पाभिसंस्करणप्रवृत्तत्वात् दुर्बलानभिसंस्कारवाहित्वाच्चैतानि न प्रायोगिकानुकूलानि AbhidhKoBh. 108.2 (*on* 2. 72); 108. 6 (*on* 2. 72); Sphuṭā. ii. 182. 27 (*on* 2. 72); ii. 183. 6 (*on* 2. 72)

अनभिसंस्कारवाहिन् (an-abhisaṁskāravāhin) *adj.* which does not carry (i. e. operate with) the deliberate application of thought or proper mental preparation or effort अयत्नेन च प्रवृत्तेरनभिसंस्कारवाहीति Sphuṭā. ii. 183.2 (*on* 2. 72); ii. 183. 11 (*on* 2.72); ii. 183. 14 (*on* 2. 72)

अनभिसंस्कारिका (anabhisaṁskār-ikā) *adj.* (*f.*) [used as noun] a kind of magic potency characterised by non-accumulation (of *karman*) अस्याहं कुलपुत्र अनभिसंस्कारिकाया ऋद्धेरनुभावेन इह गगनतले चङ्क्रमामि GaṇḍVyū. 56.22; अहं कुलपुत्र ... बोधिसत्त्वचर्यायां स्थितः ... अभावप्रतिष्ठितया आर्यानभिसंस्कारिकया समन्तधर्मधातुतलभेदेन ... समन्वागतः GaṇḍVyū. 137. 21 [DBHS.]

अनभिसंस्कृत (an-abhisaṁskṛta) *adj.* 1 not affected (by some outside influence) बोधिसत्त्वः ... स्मितमुखोऽविकोपितैरिन्द्रियैरनभिसंस्कृतैर्गात्रैरजिह्मः ... तां मारदुहितॄन् गाथाभिः प्रत्यभाषत् LaliVi. 21. 99(2); 2 (food) not specially or properly prepared or seasoned महामते अन्नं भोक्तुं बालानां च कश्चिदनभिसंस्कृतं परिभोक्तुम्। अथ कश्चिदनभिसंस्कृतं परिभुञ्जीत, स उन्मत्त इति विकल्प्येत अनुपूर्वसंस्कारानवबोधादस्य LaṅkāSū. 3. 85(62) (79. 27); 3 achieved without deliberate application of thought or proper mental preparation or effort अनुत्पादोऽनिरोधो नानभिसंस्कृतः शोभते LaṅkāSū. 3. 85(64) (79. 29); आधिमोक्षिक एकश्च शुद्धाध्याशयिकोऽपरः। निमित्ते चानिमित्ते च चार्थप्यनभिसंस्कृते। बोधिसत्त्वा हि विज्ञेयाः पञ्चैते सर्वभूमिषु MaYānaSū. 172.4 (19. 63); 4 genuine [DBHS.]

अनभिसंस्कृतत्व (anabhisaṁskṛta-tva) *n.* the state of not being perfected with deliberate application of thought or mental preparation or effort न जायते न च व्येत्यनभिसंस्कृतत्वाद्धर्मधातोः MaYānaSū. 22. 17 (6. 1)

अनभिसंस्कृति (an-abhisaṁskṛti) *f.* non-accomplishment through proper mental preparation or effort अनुमोदे मनस्कारमावर्तेह विधीयते। स्वभावः श्रेष्ठता तस्य सर्वेष्वानभिसंस्कृतिः। नोपलम्भेन धर्माणामर्पणा च महार्थता AbhisaAlaṅ. 2. 25.

अनभिसंहित (an-abhisaṁhita) *adj.* AI not desired, not intended कर्म यज्ञात्मकं श्रेयः फलं स्वर्गादिलक्षणम्। श्रेयः प्रधानं च फले तदेवानभिसंहिते VisṇuP. ii. 14. 14; खड्गकारस्यानभिसंहितनरान्तरव्यापारद्वारा मरणसाधनत्वम् TattvCin. iv(2). 223. 1; AII not engrossed in (worldly activities) पितृत्वमस्थ्ये दिवि ये च मूर्ताः स्वधाभुजः काम्यफलाभिसंधौ। प्रदानशक्ताः सकलेप्सितानां विमुक्तिदा येऽनभिसंहितेषु MārkP. 96. 29; AIII unexpected अनभिसंहितमीदृशमुत्तमम्। दयितजं तु समागमनोत्सवम्। भजति (जनः) PadmP.(Rā.) 103. 97; AIV not thought of, unknown तस्यार्थप्रतिचरितावेत्यानभिसंहितमपि प्रामाण्यावधारणं वस्तुसामर्थ्याद् भवति NyāyKa. 218. 24; AV not recognized or accepted चार्वाकादीनामनभिसंहितप्रत्यक्षानुमानादीनां देवत्वाभिमत ... AdvaiSi. 617. 15; B not adjacent, not having close proximity भैक्षाशीति स्मृत्यन्तरे समागारमनभिसंहितं च भैक्ष्य(?)मुक्तम् Manu-

Bh. ii. 391. 17 (*on* 11. 71)

अनभिसंहितकर्मविशेष (anabhisaṁhita-karmaviśeṣa) *adj.* not having any specific rite intended अनभिसंहितकर्मविशेषेण सर्वोद्देशेनाधाने कृते यद्यपि किंचित्कारणवशात् प्रथमं कर्मापतति तथापि न तादर्थ्यमेव भवति ŚāstrDī. 818. 12 (*on* xi. 3. 2)

अनभिसंहितत्व (anabhisaṁhita-tva) *n.* the state of not being intended or aimed at अन्यफलोऽपि न कर्मारम्भे नियमेनानुष्ठीयेत अविघ्नेन प्रारिप्सितपरिसमाप्तेस्तदानीमपेक्षितत्वात् फलान्तरस्यानभिसंहितत्वात् NyāyKa. 1. 14; नात्र वृक्षमूलानीप्सिततमानि पूर्वम् अनभिसंहितत्वात् PadMañ. *on* Kāśi-Vṛ. *on* P. i. 4. 50; विविदिषाया अपि तत्साध्यत्वेन फलत्वात् तस्या अनभिसंहितत्वव्यावृत्त्यर्थं फलविशेषेत्युक्तम् ŚrutaPra. iA. 47. 13 (*on* i. 1. 1); अन्योद्देशेन नाराचक्षेपाद् यत्र ब्राह्मणवधस्तत्र मरणानुकूलस्य नाराचक्षेपरूपव्यापारस्य कृतिविषयत्वेऽपि ब्राह्मणमरणानुकूलव्यापारत्वेन तस्यानभिसंहितत्वात् तेन रूपेण कृतिविषयत्वं न तादृशव्यापारस्येति ब्राह्मणवधत्वविशिष्टकर्तृत्वं च तादृशव्यापारकर्तृरिति न तस्य संपूर्णप्रायश्चित्तम् VyutpaVā. 159. 20.

अनभिसंहितफल (anabhisaṁhita-phala) *adj.* A (rite) in which the fruit is not aimed at तन्निरसनं चानभिसंहितफलेनानुष्ठितेन धर्मेण BrahmSūBh.(Rā.) 12. 24 (*on* i. 1. 1); अनभिसंहितफलकर्मानुष्ठानमृदितकषायस्य ... वाक्यमेवापरोक्षज्ञानं जनयति BrahmSūBh.(Rā.) 156. 4 (*on* i. 1. 4); स्ववर्णोचितं युद्धादिकमनभिसंहितफलं कर्म कुर्वताम् GītāBh.(Rā.) 70. 5 (*on* 2. 13); अनभिसंहितफलस्य युद्धाख्यस्य धर्मस्य परमनिःश्रेयसोपायत्वम् GītāBh.(Rā.) 113. 1 (*on* 2. 37); 168. 4 (*on* 3. 3); 564. 19 (*on* 12. 11); नन्वयं धर्मशब्दः ... अनभिसंहितफलधर्मविषय इति कुतो निर्णीयते ŚrutaPra. iA. 69. 18 (*on* i. 1. 1); ऋतशब्दोऽनभिसंहितफलकर्मपर इत्यर्थः ŚrutaPra. iB. 38. 23 (*on* i. 1. 1); ii. 211. 29 (*on* ii. 1. 1); B not desiring the fruit (of one's own action) न तु कश्चिदनभिसंहितफल इन्द्रादिदेवतात्मभूतं सर्वयज्ञानां भोक्तारं मां यजते GītāBh.(Rā.) 248. 4 (*on* 4. 12); 663. 4 (*on* 18. 12)

अनभिसंहितफलपरमपुरुषाराधन (anabhisaṁhitaphala-paramapuruṣārādhana) *n.* worship of the Supreme Person without desiring or aiming at the fruit अनभिसंहितफलपरमपुरुषाराधनवेषाणां कर्मणाम् BrahmSūBh.(Rā.) 125. 11 (*on* i. 1. 1)

अनभिसंहितफलविशेष (anbhisaṁhita-phalaviśeṣa) *adj.* for which no specific fruit is intended or aimed at जन्मान्तरशतानुष्ठितानभिसंहितफलविशेषकर्ममृदितकषायस्य विविदिषोत्पत्तौ सत्यां सदेव सोम्येदमग्र आसीत् ... इत्यादिवाक्यजन्यज्ञानादेवाविद्या निवर्तते BrahmSūBh.(Rā.) 6. 9 (*on* i. 1. 1)

अनभिसंहितम् (anabhisaṁhitam) *adv.* without expecting (anything) यत्र केवलमभिसंधिपूर्वकं स्नानाद्युपभोगेषुपकारकमनभिसंहितमपि ... पतितं सद्यः शरीरिणं स्वर्गं नयति ViṣṇuP. iv. 4. 31; केशिध्वजो विमुक्त्यर्थं स्वकर्मक्षपणोन्मुखः । बुभुजे विषयान् कर्म चक्रे चानभिसंहितम् ViṣṇuP. vi. 7. 105.

अनभिसंत्यज्य (an-abhisantyajya) *ger.* without having given (gifts or donations) रत्नानि विचित्राणि ...। मखेष्वनभिसंत्यज्य नास्तिक्यमभिजल्पसि MahāBhā. xii. 12. 25; तीर्थेष्वनभिसंत्यज्य प्रव्रजिष्यसि चेदथ । छिन्नाभ्रमिव गन्तासि विलयम् MahāBhā. xii. 12. 31.

अनभिसंधान (an-abhisandhāna) *n.* A absence of putting together (the evidences) (i. e. absence of corroboration) एतेषां कारणानामनभिसंधाने विप्रलपन्तमचोरं विद्यात् ArthŚā. ii. 154. 5 (4. 8); B absence of intention or motivation स्वभावाच्चेष्टितमनभिसंधानाद्भृत्यवत् Sāṁkhya-PraSū. 3. 61; C absence of mutual agreement or contract अनभिसंधाने यस्य क्षेत्रं तस्य फलमभिसंधाने चोभयोः ManuBh. ii. 256. 22 (*on* 9. 55); D non-association अनेकार्थविषयया वीप्सया अनभिसंधानात् सिद्धमेकत्वं क्रियायाः ŚṛṅgāPra. 130. 10.

अनभिसंधानगोचरनिधन (anabhisandhānagocara-nidhana) *adj.* for whom death is not in the range of thought or contemplation अनभिसंधानगोचरनिधनैः ... धरणीपतिभिः अधिष्ठिता ... भूतधात्री ĀnandRa. 1. 8 (15)

अनभिसंधानपूर्विका (anabhisandhānapūrv-ikā) *adj.* (*f.*) not preceded by contemplation or expectation, unexpected, not thought of अर्थस्य कस्यचित् सम्यगन्यत एवानभिसंधानपूर्विकाभिः प्राप्तिरिति चूडा दर्शिता AbhinBhā. ii. 417. 10 (*on* 8. 16)

अनभिसंधानमधुर (anabhisandhāna-madhura) *adj.* charming on account of disinterestedness, sweet because of being without motivation अपर्याप्तः कोऽपि स्वपरपरिचर्यापरिचयप्रबन्धः साधूनामयमनभिसंधानमधुरः AnarghaRā. 6. 6 = Subhāṣi. 320.

अनभिसंधाय (an-abhisandhāya) *ger.* A1 not having aimed at or desired तदित्यनभिसंधाय फलं यज्ञतपःक्रियाः । दानक्रियाश्च विविधाः क्रियन्ते मोक्षकाङ्क्षिभिः MahāBhā. vi. 39. 25 = BhagGī. 17. 25; कामाननभिसंधाय यजते च ददाति च । स दानफलमाप्नोति VāyuP. ii. 29. 107 = BrahmāṇḍP. ii. 66. 83; राज्ञो राजामात्यस्य वा व्यतिरिक्तं किंचित् प्रयोजनमनभिसंधाय केवलं लीलारूपाः प्रवृत्तयः क्रीडाविहारेषु भवन्ति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 340. 15 (*on* ii. 1. 33); अनभिसंधाय फलमनुष्ठितानि यज्ञादीनि मुमुक्षोर्ज्ञानसाधनानि भवन्तीति प्रपञ्चितम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 739. 16 (*on* iii. 4. 27); ईश्वरे समर्प्य कर्माणि आत्मनः फलमनभिसंधाय अनुतिष्ठन्ति ये ते योगाः योगिनः GītāBh.(Śaṅ.) 159. 15 (*on* 5. 5); ग्रामं गच्छन् ... वृक्षमूलानि च न तावदीप्सितानि । पूर्वमनभिसंधाय प्रवृत्तेः । नाप्यनीप्सितानि Nyās. i. 295. 6 (*on* i. 4. 50); इतरस्य त्वनभिसंधाय फलविशेष(? षं) चोदितत्वात्कर्तव्यमिति बुद्ध्या वर्तमानस्यापरिमितनिरतिशयानन्दरूपमहावाप्तिः ManuBh. i. 522. 29 (*on* 6. 75); स्वार्थप्रयोजनं किमप्यनभिसंधाय या परदुःखप्रहाणे अपनयने इच्छा सा कारुण्यम् NyāyKa. 262. 8; 278. 15; तत्राप्यनभिसंधाय फलं भक्त्योपपत्तितः । देवस्येष्टस्य यजनम् ĪśānŚiPa. ii. 66. 31; परस्य स्वस्य वा प्रयोजनमनभिसंधायापि VedāntKa. 387. 25 (*on* iii. 2. 8); अनुष्ठेयं कर्म स्वयमनभिसंधाय फलमित्ययं वन्द्यः पन्था यदनुपदमेव प्रकटितः NīlaVi. 8. 18; फलमनभिसंधाय कर्माचरणम् NityoNi. 7. 26; A11 not having contemplated on or taken into consideration यस्मान्मानभिसंधाय सन्यासादिः कृतः सुराः । तस्मात्स विपुलायत्तो व्यापारस्त्वय मत्कृतः BrahmāṇḍP. ii. 4. 20; दुःखार्तानां तदभावेदनमनभिसंधायैव तज्जिहासादर्शनात् ĀtmaTaVi. 915. 13; भावमनभिसंधायाभिधानात् SarvaDaSaṁ. 5. 120; प्रातिपदिकार्थसूत्रे अर्थग्रहणमनभिसंधाय ज्ञापकमिदम् । तदभिसंधाने ज्ञापकस्य प्रयोजनं नास्ति PariVṛ.(Sī.) 45. 10; B not having entered into an agreement or understanding फलं त्वनभिसंधाय क्षेत्रिणां बीजिनां तथा । प्रत्यक्षं क्षेत्रिणामर्थो बीजाद्योनिर्गरीयसी ManuSm. 9. 52; अनभिसंधायेति । अभिसंधानं बीजक्षेत्रिणोरितरेतरसंविद्व्यवस्थापनम् ManuBh. ii. 255. 26 (*on* 9. 52); अनभिसंधाय क्षेत्रिणः फलमुक्तम् ManuBh. ii. 256. 6 (*on* 9. 53); फलमनभिसंधायावयोस्तुल्यं फलमिति समयमकृत्वा बीजिनः प्रवृत्तौ ManvaVi. 1141. 29 (*on* 9. 52); यदा त्वनभिसंधाय द्वयोरपत्यं परक्षेत्रे देवरादिना बीजमुप्यते तदा क्षेत्रिण एव तदपत्यम् VīraMi.(Vyavahāra.) 470. 15; क्षेत्रिणां बीजिनां च मध्येऽन्यतमेनापि फलमनभिसंधाय तु यत्क्षेत्रं तेन तदर्थं दीयते तत्र तेन यदपत्यमुत्पाद्यते सोऽपत्यरूपोऽर्थः क्षेत्रिणामेव BālamBha. ii. 163. 26 (*on* 2. 127); C without having deceived अहो बत भवान् आत्मानं शिष्यान् सकलं च लोकमभिसंधातुमुद्युक्तः । कथं हि ... सकलं च लोकमनभिसंधाय ज्ञानेच्छापह्नवः शक्यते कर्तुम् NyāyRaMā. 5. 12.

अनभिसंधि (an-abhisandhi) *m.* absence of intention or will अनभिसंधिकृते प्रायश्चित्तमपराधे VāsiDS. 20. 1; कदाचिदनुभवनीयमेव प्रधानतया परामृशति यत्रानभिसंधेरेव सहसा वस्तूपनिपातः PratyabhiVi. i. 188. 2 (*on* i. 4. 8); अनभिसंधिरनिच्छा BālamBha. iii. 123. 4 (*on* 3. 226)

अनभिसंधिकृत (anabhisandhi-kṛta) *adj.* I performed without intention, not done deliberately अनभिसंधिकृते प्रायश्चित्तमपराधे VāsiDS. 20. 1; ईर्ष्या परस्यानभिसंधिकृतस्वस्त्रीदर्शनादावपचिकीर्षा ManvaVi. 777. 14 (*on* 7. 48); II performed without aim or desire (for fruit) तानि तु फलाभिसंधिकृतानि स्वफलदानेन पुरुषं बध्नन्ति, न त्वनभिसंधिकृतानि NyāyRa. 672. 9 (*on* 5(15). 111); (विप्रः) तपसानभिसंधिकृतेन कल्मषं ज्ञानप्रतिषेधकम् (हन्ति) ManvaVi. 1528. 16 (*on* 12. 104)

अनभिसंधित (an-abhisandhita) *adj.* not intended for or aimed at (the fruit) परं तु दानैरशुभं नुदतेऽनभिसंधितैः । न च बन्धाय तत्कर्म भवत्यनभिसंधितम् MārkP. 95. 15; न तैवन्यं मयि न्यस्तैराप्स्यस्यनभिसंधितैः SkandP. i(2). 42. 228.

अनभिसंधितस् (anabhisandhi-tas) *adv.* without any (specific) intention सांसिद्धिके शरीरे च बुद्ध्यव्यक्तस्तु चेतनः । एवं विवृत्तः क्षेत्रज्ञः क्षेत्रैरनभिसंधितः MatsyaP. 145. 79.

अनभिसंधिपूर्वक (anabhisandhipūrva-ka) *adj.* not preceded by any intention (i. e. unintentional) शरीरविकारोऽपि द्विधा । अनभिसंधिपूर्वक एव यथा झटिति तुल्यानः AbhinBhā. iii. 308. 14 (*on* 27. 3-5)

अनभिसंधिपूर्वकम् (an-abhisandhipūrvakam) *adv.* without being preceded by intention or thought, unintentionally यत्करोत्यनभिसंधिपूर्वकं तच्च निन्दयति यत्पुरा कृतम् BrahmP. 237. 14.

अनभिसंधिपूर्वम् (an-abhisandhipūrvam) *adv.* without being preceded by intention, not deliberately अनार्यवैपैशुनप्रतिषिद्धाचारेष्वभक्ष्याभोज्यपेयाप्राशने शूद्रायां च रेतः सिक्त्वायोनौ च दोषवच्च कर्माभिसंधिपूर्वं कृत्वानभिसंधिपूर्वं वाब्लिङ्गाभिरप उपस्पृशेत् HirŚS. xxvi. 7. 18 (106. 9); ĀpaDS. i(9.). 26. 7; BaudhDS. iv. 2. 13; परशवोपस्पर्शनेऽनभिसंधिपूर्वं सचेलोऽपः स्पृशेत् ... i. 5. 118.

अनभिसंधिप्रणयिन् (anabhisandhi-praṇayin) *adj.* affectionate or friendly without any intention विशुद्धाः शुद्धानां भुवमनभिसंधिप्रणयिनः AnargharRā. 1. 58.

अनभिसंधिमत् (anabhisandhi-ma(n)t) *adj.* not associated with any intention or desire (for fruit) अद्राक्षुः ··· अनभिसंधिमत्कर्मयोगनिर्मल-कर्मन्दिवृन्दपरिकर्मितद्वितीयकक्ष्यम् ··· भवनम् NīlaVi. 40. 4.

अनभिसंधीयमान (an-abhisandhīyamāna) *adj.* not being held together (i. e. not co-ordinated or linked) (शरीरयन्त्रम्) अन्यथा त्वन्नरसोत्क्षेपणाद्विबद्धस्रोतसा वा यथावदनभिसंधीयमानधातुप्रवाहमन्तरा व्यवच्छिद्यते Aṣṭā-Saṁ. i. 231. 21 (2. 6)

अनभिसंन्यस्य (an-abhisannyasya) *ger.* not having renounced or given up मखेष्वनभिसंत्यज्य (v. l. संन्यस्य) नास्तिक्यमभिजल्पसि MahāBhā. xii. 12. 25.

अनभिसमय (an-abhisamaya) *m.* absence of clear or intuitive understanding यत्तत्र तत्र यथाभूतस्याज्ञानमदर्शनमनभिसमयः तमः संमोहः अविद्यान्धकारमियमुच्यते अविद्या EI. xxi. 198.9.

अनभिसमितत्व (anabhisamita-tva) *n.* the state of not being (intuitively) comprehended कस्मान्न मार्गान्वयज्ञाने भावनां गच्छति। मार्गसत्यस्य पूर्वं लौकिकेन मार्गेणानभिसमितत्वात् अकृत्स्नाभिसमयाच्च AbhidhKoBh. 406. 9 (*on* 7. 21)

अनभिसमीक्ष्य (an-abhisamīkṣya) *ger.* not having inquired into (शक्तिकुमारः) अथ परप्रत्ययाहृतेषु दारेषु यादृच्छिकीं संपत्तिमनभिसमीक्ष्य कार्तान्तिको नाम भूत्वा वस्त्रान्तपिनद्धशालिप्रस्थो भुवं बभ्राम DaśKuC. 109. 24.

अनभिसंप्रत्यय (an-abhisampratyaya) *m.* absence of complete faith or confidence आश्रद्ध्यं कतमत्। मोहांशिकः कुशलेषु धर्मेषु चेतसोऽनभिसंप्रत्ययोऽप्रसादोऽनभिलाषः AbhidhSa. 9. 11.

अनभिसंप्लुत्य (an-abhisamplutya) *ger.* not having bathed अनिष्ट्वा च महायज्ञैरकृत्वा च पितृस्वधाम्। तीर्थेष्वनभिसंत्यज्य (v. l. °संप्लुत्य) प्रव्रजिष्यसि चेदथ। छिन्नाभ्रमिव गन्तासि विलयं मारुतेरितम् MahāBhā. xii. 12. 31.

अनभिसंबद्ध (an-abhisambaddha) *adj.* [*f.* -ā] **A** not connected intimately, unconnected नाडीरनभिसंबद्धा यश्छिनत्त्येकधा भिषक्। स कुर्याद्विवृतं जन्तोर्व्रणं गुदविदारणम् SuśruS. iv. 8. 6; न चानभिसंबद्धं प्रतिपादयतीत्ययुक्तमुक्तं प्रमाणादितत्त्वज्ञानान्निःश्रेयसमिति NyāyVār. 23. 20 (*on* i. 1. 1); 'हृदयं प्रविध्य' इत्येवंजातीयकानां हि मन्त्राणां येऽर्था हृदयवेधादयः, भिन्नाः अनभिसंबद्धाः ते उपनिषदुदिताभिर्विद्याभिः न तेषां ताभिः संगन्तुं सामर्थ्यमस्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 656. 11 (*on* iii. 3. 25); उच्यते ··· कथं पुनरभिधानमभिधेयेनानभिसंबद्धं सदनभिधेयेऽर्थे प्रमां जनयति NaiṣkaSi. 167. 5; **B** not related or connected (i. e. impartial) (उशनाः — दासोऽन्धो बधिरः कुष्ठी स्त्रीबालस्थविरादयः। एतेऽप्यनभिसंबद्धाः साहसे साक्षिणो मताः।) अनभिसंबद्धा मित्रारिभावरहिताः Aparā. 671. 12 (*on* 2. 72); अनभिसंबद्धा अपक्षपातिनः VyavaMa. 38. 1; cf. **अनभिसंबन्ध** *adj.*

अनभिसंबन्ध (an-abhisambandha) *m.* **I** absence of intimate connection अपि वा कारणाग्रहणे तदर्थमर्थस्यानभिसंबन्धात् MīmāSū. iv. 1. 5; पृथिव्यादिविशेषणानां रूपादीनां तच्छब्देनानभिसंबन्धात् NyāyVār. 78. 9 (*on* i. 1. 14); प्रकृतेन संबन्धिना कस्यचिदनभिसंबन्धो वर्जनम् KāśiVṛ. *on* i. 4. 88; (श्रुतिः) दुरितस्यानभिसंबन्धं विदुषो व्यपदिशति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 787. 11 (*on* iv. 1. 13); अहितस्य च ··· स्वत एवानभिसंबन्धात् NaiṣkaSi. 21. 2; सर्वस्य प्रत्यगात्मत्वात्कूटस्थैकचिदात्मनः। अतोऽस्यानभिसंबन्धः सर्वप्रत्यक्त्वहेतुतः BṛĀra-UBhVā. iv 3.413; **II** absence of syntactic or semantic connection अपि वा दानमात्रं स्याद्भक्षशब्दानभिसंबन्धात् MīmāSū. x. 7. 15; *adj.* who does not have any relation (with someone or something, i. e. impartial) (अत्र विशेषमाहोशनाः — दासोऽन्धो बधिरः कुष्ठी स्त्रीबालस्थविरादयः। एतेऽप्यनभिसंबन्धाः साहसे साक्षिणो मताः।) अनभिसंबन्धाः मित्रारिभावरहिताः SmṛtiCan. iii. 182.6; (उशनाः — दासोऽन्धः···साक्षिणो मताः।) अनभिसंबन्धाः विवादगोचरीभूतार्थासंबन्धिनः। अपक्षपातिन इति मदनरत्ने VīraMi.(Vyavahāra.) 120. 27.

अनभिसंबन्धार्थ (anabhisambandhārtha) *adj.* not having connected or related meaning प्रकृतेनानभिसंबन्धार्थं वचनमर्थान्तरम् TarkBhā. (Ke.) 95.8.

अनभिसंबुद्ध (an-abhisambuddha) *adj.* who has not yet become perfectly enlightened एवं स भगवाननभिसंबुद्धोऽपि परवादानभिभूय सत्त्वविनयं कृतवानिति बुद्धवर्णेऽपि वाच्यम् JātaMā. 155.5 (23. 73(6))

अनभिसंबुद्धत्व (anabhisambuddha-tva) *n.* the state of not being perfectly enlightened अस्ति भगवान्न बुद्धश्चरमभविको बोधिसत्त्वः परिपूर्णदानादिपारमितत्वादनभिसंबुद्धत्वाच्च Sphuṭā. i. 3. 17 (*on* 1. 1)

अनभिसर (an-abhisara) *adj.* who is without any attendants or followers (i. e. helpless) अवप्लुत्य हतविध्वस्तयोधमस्मत्पोतसंसक्तपोतमसुत्र नाविक नायकमनभिसरमभिपत्य जीवग्राहमग्रहीषम् DaśKuC. 107. 9 (comm. अनभिसरम् असहायम्)

अनभिसरण (an-abhisaraṇa) *adj.* [for °*anabhiśaraṇa*] without refuge ये हि इह अत्राणा अनभिसरणा कर्मकारापिता भवन्ति ··· तस्य कर्मस्य विपाकेन तत्र सत्वा उपपद्यन्ति MaVastuAva. i. 22. 14 [DBHS]

अनभिसरण (an-abhisaraṇa) *n.* the act of not approaching अर्थिभिर्लज्जमानैरिव स्वयमेवानभिसरणं प्रतीयते VakroJī. 63. 16.

अनभिसरत् (an-abhisarat) *adj.* not coming forward (to do something) सप्तरात्रादूर्ध्वमनभिसरतः प्रतिक्रुष्टो विक्रीणीत ArthŚā. ii. 52 1 (3.9); देवब्राह्मणतपस्विस्त्रीबालवृद्धव्याधितानामनाथानामनभिसरतां धर्मस्थाः कार्याणि कुर्युः ArthŚā. ii. 115. 3 (3. 20); उह्यमानमलाबुदृतिप्लवगण्डिकावेणिकाभिस्तारयेयुः। अनभिसरतां द्वादशपणो दण्डः ArthŚā. ii. 130. 1 (4.3)

अनभिसर्तृ (an-abhisartṛ) *adj.* not coming forward आवरणिनः शस्त्रपाणयो व्यालानभिहन्युः। अनभिसर्तुर्द्वादशपणो दण्डः ArthŚā. ii. 132. 8 (4.3)

अनभिसार (an-abhisāra) *adj.* **1** for which there is no claim (*lit.* approach), unclaimed शुल्कस्थाने नष्टापहृतोत्पन्नं तिष्ठेत्। त्रिपक्षादूर्ध्वमनभिसारं राजा हरेत्, स्वामी वा स्वकरणेन ArthŚā. ii. 96. 4 (3. 16); **2** not having help, helpless बलव्यसनानि ··· छिन्नधान्यपुरुषवीवधयोः छिन्नधान्यमन्यतो धान्यमानीय जङ्गमस्थावराहारं वा युध्येत, न छिन्नपुरुषवीवधमनभिसारम् ArthŚā. iii. 37. 10 (8. 5)

अनभिसृजत् (an-abhisṛjat) *adj.* not leaving out अनभिसृजन् कालमकारमविवर्तयति VārāŚS. I. iii. 1. 4.

अनभिस्निग्ध (an-abhisnigdha) *adj.* not deeply attached or devoted न च पश्यामि तं लोके योऽस्य दोषमुदाहरेत्। अमित्रोऽप्यनतिस्निग्धो (v. l. अनभिस्निग्धो) निरमित्रस्य धीमतः Rāmā. ii. 447*(2)

अनभिस्नेह (an-abhisneha) *adj.* not having affection or attachment, indifferent सोऽयम् ··· सर्वत्र शुभाशुभयोरनभिस्नेहः TurĀU. 474. 16 = ParaHaṁsU. 166. 25; JīvanVi. 162. 3; 162. 12; यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत् प्राप्य शुभाशुभम्। नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता MahāBhā. vi. 24. 57 = BhagGī. 2. 57; अनभिस्नेहः अभिस्नेहवर्जितः GītāBh.(Śaṅ.) 61. 10 (*on* 2. 57); यः सर्वत्र प्रियेष्वनभिस्नेह उदासीनः ··· सोऽपि स्थितप्रज्ञः GītāBh.(Rā.) 142. 6 (*on* 2.57)

अनभिस्पृशत् (an-abhispṛśat) *adj.* not touching विवृतौष्ठताल्कण्ठो नातिमहता व्यायामेन वेगानुदीरयन्नप्रवृत्तान् प्रवर्तयन् प्रवृत्तांश्चानुवर्तयन् सुपरिलिखितनखाभ्यामङ्गुलीभ्यामुत्पलकुमुदैरण्डनालैर्वा कण्ठमनभिस्पृशन् वमेद् AṣṭāSaṁ. i. 139. 24 (1. 27)

अनभिस्वरित (an-abhisvarita) *adj.* not chanted with the musical tone साम्नोऽन्तररण्यनापत्यम्। यो ह वै साम्नोऽन्तररण्यमवैति सर्वन्यानि वा जीयते प्र वा मीयते। एतद्ध वै साम्नोऽन्तररम्यं यत् प्रस्तुतमनभिस्वरितमादीयते JaimiBr. 1. 112.

अनभिहत (an-abhihata) *adj.* **1** not killed, cf. **अनभिहतपाण्डुपुत्रः** **II** not beaten, not struck यथाहं गोपैरनभिहतः स्यां तथा कुरु GopāKeCan. 51. 18; **iii** not shattered, cf. **अनभिहतेच्छम्**.

अनभिहततूर्यनाद (anabhihatatūrya-nāda) *m.* sound produced by the musical instruments without being struck अनभिहततूर्यनादः शब्दो वा ताडितेषु यदि न स्यात्। व्युत्पत्तौ वा तेषां परागमो नृपतिमरणं वा BṛSaṁ. 46. 61.

अनभिहतपाण्डुपुत्र (anabhihata-pāṇḍuputra) *adj.* who has not killed the sons of Pāṇḍu अनभिहतपाण्डुपुत्रः प्रकाशं लज्जमानो विश्रमितुमध्यवसितवानस्मि पातालम् VeṇīSaṁ. 6.121.

अनभिहतेच्छम् (an-abhihateccham) *adv.* without the hope shattered चलितं ततोऽनभिहतेच्छमवनिपतियशभूमितः। तूर्णमथ वसुमितानुपदुदेनयोमधुमवनीशसूनवः ŚiśuVa. 15. 69 (comm. अनभिहतेच्छमप्रतिहतमनोरथम् यथा तथा चलितम्)

अनभिहत्य (an-abhihatya) *ger.* not having killed अन्यतरविजयेऽपि तु क्षत्रियान्तकरश्चेद् राजपुत्रं विजयते नैनमनभिहत्य रोषणो विरमेत् MahāVīC. 2.12(2)

अनभिहर्तुम् (án-abhihartum) *inf.* in order not to bring यथा षोडश कला अन्नमभिहरन्ति ता यद्वानभिहर्तुं म्रियन्तेऽथैता एव कल्पोत्कामति Śat-Br. X. iv. 1. 18.

अनभिहारहेतु (anabhihāra-hetu) *m.* [Abl.] because of not having a gift (to give) सुहृत्कार्येष्वनभिगमनमनभिहारहेतोः KāmSū. 324. 23

(6.3); अनभिहारहेतोरिति। अभिहारमु(उ)पायनं तन्मम नास्तीति JayaMa. 326.19 (*on* 6.3)

अनभिहिंकृत (an-abhihiṁkṛta) *adj.* not accompanied by the sound *hiṁ* (used in ritual) प्रातरनभ्यासमनभिहिंकृतानि शस्त्रानुवचनाभिष्टवनसंस्तवनानि ĀśvaŚS. I. vi. 10.12 (comm. शस्त्रादीन्यभ्यासाभिहिंकारवर्जितानि भवेयुः)

अनभिहिंकृत्य (an-abhihiṁkṛtya) *ger.* not having uttered the sound *hiṁ* (used in ritual) यत्रैकतन्त्रे बहवः सप्रशंसोऽन्त्यं परिधाय संस्तुयादनभिहिंकृत्य यान्वो नरो देवयन्तो निमिम्युरिति षड्भिः ĀśvaŚS. I. iii. 1.10; I. iv. 7.3; परिहिनेऽपधिष्य होतरित्युक्तोऽनभिहिंकृत्यापोनप्त्रीया अन्वाह ĀśvaŚS. I. v. 1.1; अनभिहिंकृत्य शोंऽसावोमित्युच्चैराहूय तूष्णींशंसं शंसेत् ĀśvaŚS. I. v. 9.1.

अनभिहित (án-abhihita) *adj.* [*f.* -ā] **1A** (deified horse) not fastened **B** not tied, not yoked **2Ai** (case-relation or *kāraka*-relation) not expressed (by the verbal endings and primary suffixes) **ii** (case-relation or *kāraka*-relation) not expressed or specified (by verbal endings, primary and secondary suffixes as well as by compounds) **iii** (grammatical person, i.e. agent) not expressed **B** not told or urged, not asked **Ci** not denoted (by a linguistic element) **ii** not declared (as prescribed) **iii** not declared, not specified **1A** (deified horse) not fastened सिताय स्वाहासिताय स्वाहाभिहिताय स्वाहानभिहिताय स्वाहा TaiS. VII. iv. 22.1 (Sāy. अभिहितानभिहितशब्दाभ्यां रशनायुगले बन्धाबन्धौ); KāṭhS. v. 5.1 (iii. 166.10); **1B** not tied, not yoked वरुण्य वाऽएषा यद् रज्जुः सा यद् रज्ज्वाभिहिता स्याद् वरुण्या स्याद् यद्वनभिहिता स्याद्यतेव ŚatBr. III. ii. 4.18; ŚatBr.(K.) IV. ii. 4.15; अनभिहितो रथोऽकांस्यवचः BaudhŚS. ii. 87.6; **2Ai** (case-relation or *kāraka*-relation) not expressed or specified (by the verbal endings and primary suffixes implying that the same case-relation or *kāraka*-relation is not expressed twice and indicating the selection of proper case-ending) अनभिहिते P. ii. 3.1; **2Aii** (case-relation or *kāraka*-relation) not expressed or specified (by verbal endings, primary and secondary suffixes as well as by compounds) अनभिहितस्तु विभक्त्यर्थस्तस्मादनभिहितवचनम् Vār. 3 *on* P. ii. 3.1; अनभिहिते हि विधानम् Vār. 9 *on* P. ii. 3.1; अभिहितलक्षणायामनभिहिते प्रथमाविधिः Vār. 3 *on* P. ii. 3.46; अभिहितानभिहिते प्रथमाभावः Vār. 5 *on* P. ii. 3.46; किमिदमनभिहितं नाम। उक्तं निर्दिष्टमभिहितमित्यनर्थान्तरम्। यावद् ब्रूयादनुक्तेऽनिर्दिष्ट इति तावदनभिहित इति MahāBh. i. 439.2 (*on* ii. 3.1); i. 440.4 (*on* ii. 3.1); i. 441.10 (*on* ii. 3.1); i. 462.8 (*on* ii. 3.46); i. 470.19 (*on* ii. 3.71); ननु च सुजिप्रत्ययेनानभिहितः कर्ता MahāBh. ii. 174.12 (*on* iii. 4.26); अनभिहिते अनुक्ते अनिर्दिष्टे कर्मादौ विभक्तिर्भवति KāśiVṛ. *on* ii. 3.1; Nyās. i. 399.4 (*on* ii. 3.1); अवश्यं ह्येतदपि कल्पनीयं यत् समाने संख्याभावकत्वेऽभिहितस्यैव संख्यामाह नानभिहितस्य TantrVā. 942.22 (*on* iii. 4.13); ननु कर्मादिविभक्त्यर्थवादिनोऽप्ययविशिष्टमेतत्। न तस्य तिङ्कृत्तद्धितसमासैरनभिहितेष्विति परिसंख्यानात् TantrVā. 973.21 (*on* iii. 4.13); Prasā. i. 384.16; कर्ताभिहित उत्तमः कर्तानभिहितोऽधमः AgniP. 353.3; 'अहं मुक्त्वा व्रजामी'ति प्रयोगे हि यथा अहमर्थोऽभिहितव्रजनक्रियाकर्तृशक्त्याश्रयः एवमनभिहितभोजनक्रियाकर्तृशक्त्याश्रयोऽपि ŚivārkaMaDī. ii. 188.12 (*on* ii. 4.17) = PūrvottaVāNaMā. 216.1; पक्वानि भुङ्क्ते चैत्र ओदनः पक्त्वा भुज्यते इत्यादौ ...। कृता ... पाककर्तृत्वं तत्कर्मत्वं वानभिहितमिति चेत् तर्हि प्रकृतेऽपि तदनभिहितमेव VyutpaVā. 112.9-10; अनभिहिते कर्तरि तृतीया SiddhāKau. 464A.1 (*on* iii. 1.67); न चैयमनभिहिते करणे एव तृतीयेति वाच्यम् VaiyāBhū. 2.19 (*on* 2); **2Aiii** (grammatical person, i.e. agent) not expressed (by the verbal ending) आख्यातानभिहितस्यापि पुरुषस्य कर्तृव्यापाराभिधानद्वारेणोपस्थापितत्वात्... नन्वर्थे विधिरुपसंक्रामति Bhām. 541.5 (*on* iii. 1.24); **2B** not told or urged, not asked सा हि (धात्रेयिका) प्रीयमाणा ... तं तां च योजयितुं शक्नुयात्। अनभिहितापि प्रत्याचार्यकम् KāmSū. 210.10 (3.3) (JayaMa. संयोजने त्वमाचार्या भवेत्येतत् प्रति नायकेनानुक्तापि); KaudaCū. iii. 3.9; (कविचर्या) परकाव्यदूषणवैमुख्यमनभिहितस्य, अभिहितस्य तु यथार्थमभिधानम् KāvyMī. 49.22; **2Ci** not denoted (by a linguistic element through its primary function) तत्र ह्यभिहिता क्रिया धातुभागेन, इह त्वनभिहिता जातिः नालमुपलक्षणाय Bṛha. 165.3 (*on* i. 1.5); तत्र संहितत्वमेवासां व्यवच्छेदकं भवेत्। तच्चानभिहितं नैवमुक्तं चेन्नान्यवान्विता TantrVā. 320.8 (*on* i. 4.22); प्रयोजनवत् संबन्धेऽनभिहितेऽसंबद्धप्रलापितापि कस्यचिदाभाति TātpaṬ.(U.) 8.21 (*on* 1.20); नानभिहिता अर्था वाक्यार्थधीहेतवः TattvBi. 10C.19; ननु ... वाक्यार्थो यदि दिवावाक्येनानभिहितः पदार्थान्वयरूपेणैव स्वार्थवद् गमयिष्यते Kāśi. iii. 178.19 (*on* 5(7).56); iii. 225.21 (*on* 5(10).13); यदि शेषिभूतः कर्तापेक्षितो नानुष्ठातृभूत इति। तदपि विपरीतम्। अनभिहितस्य शेष्यपेक्षाभावात् ŚāstrDī. 203.6 (*on* iii. 1.11); 247.17 (*on* iii. 3.7); अनभिहिते हि चिरभाविफलसाधनभावे किमुपपादयितुं पूर्वमपूर्वकल्पना स्यात् NyāyMa. 237.6; किं पदान्तराभिहितेनान्वितानभिधानमनभिहितेन वा TantrRaha. 29.28; अवच्छेदकं च घटत्वं जातिरित्युच्यते, ततोऽनभिहितस्य शक्यतावच्छेदकत्वानुपपत्तेः MīmāKau. i. 144.6 (*on* i. 3.33); राज्ञो जलधेरुपमा शब्देनानभिहिताप्यङ्गोपमाभिराक्षिप्ता प्रतीयते RasGaṅ. 242.7; अनभिहितोऽपि संबन्धो निमित्तेन स्वीकर्तव्यः MayūMāli. 240.22 (*on* iii. 3.6); न विशेषः। स हि संबन्धिरूप एव। सोऽपि नानभिहितः शक्नोति तं व्यावर्तयितुम् VaiyāBhū. 16.2 (*on* 2); **2Cii** not declared (as prescribed) ननु गुणवचनमपि विधातव्यमेव अनभिहितस्यानवगमात् NyāyMañ. i. 265.16; ईश्वरप्रणिधानं नामाभिहितानामनभिहितानाम् ... क्रियाणां परमेश्वरे परमगुरौ फलानपेक्षया समर्पणम् SarvaDaSaṁ. 15.402; **2Ciii** not declared, not specified 'तस्माद्वर्णाः श्रोत्रेण गृह्यमाणा यं क्रम'मर्थात्पि 'प्रतिपादयन्ति स एवा'नभिहितोऽपि 'विधीयमानत्वात् श्रुतिक्रमोऽभिधीयते' TantrRa. 240.6; भूतमपि वस्तुतत्त्वमपि अनुपन्यस्तमनभिहितं हीयते Mitā. 143.4 (*on* 2.19); अंशद्वयेन प्रतिज्ञाकालेऽभिहित एवार्थो व्यवहारतः प्राप्यत इत्यन्वयः। अनभिहितो न प्राप्यत इति व्यतिरेकश्च Subodhi. 8.25 (*on* 2.20); BālamBha. ii. 23.30 (*on* 2.20)

अनभिहित (anabhihita) *m.* **A** (sg.) name of the founder of a *gotra* (listed in *upakādigaṇa*, cf. P. ii. 4.69; GaṇPā. 29.38) उपक इत्येवमादिभ्य उत्तरस्य वृद्धस्य वा बहुषु लुग् भवति।... प्रतान अनभिहित JainеVyā. 85.22 (*on* i. 4.139); CāndraVṛ. *on* ii. 4.114; उपक इत्येवमादिभ्यः परस्य गोत्रप्रत्ययस्य बहुषु लुग् भवति ... अनभिहित KāśiVṛ. *on* ii. 4.69; SaraKaṇṭhā. (Gr) iv. 1.193; अभिपूर्वस्य हिनोतेर्धातोर्वा क्ते नञि च। अनभिहितः GaṇRa. 1.30 (60); **B** (pl.) second generation descendants of Anabhihita अनभिहितः। तस्य। अनभिहिताः। आनभिहितयः GaṇRa. 1.30 (60)

अनभिहितकर्तृ (anabhihita-kartṛ) *m.* grammatical agent not (already) expressed यत्तु कारकपरीक्षायाम् ... अभिहितकर्तानभिहितकर्ता चेति भेदद्वयमुक्तं तद् भ्रान्त्यैव VaiyāBhū. 108.24 (*on* 24)

अनभिहितकर्मादि (anabhihita-karmādi) *adj.* grammatical object etc. not (already) expressed अनभिहितकर्माद्याश्रयेऽन्वेकत्वादिषु द्वितीयादयो वेदितव्याः KāśiVṛ. *on* ii. 3.1; PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 3.1.

अनभिहितकारकत्व (anabhihitakāraka-tva) *n.* the state of being a case-relation which is not (already) expressed एतेनानभिहितकारकत्वानुपपत्तिकृता तण्डुलं पच्यते इत्यादिप्रयोगापत्तिरपास्ता BhaṭṭCin. i. 80.20 (*on* i. 1.4)

अनभिहितकारकशक्ति (anabhihita-kārakaśakti) *f.* unexpressed power or role (of an object) which brings about an action अनभिहितसूत्रेण चानभिहितकारकशक्त्याश्रये यथायथं विभक्तयो विधीयन्ते ŚivārkaMaDī. ii. 188.12 (*on* ii. 4.17); PūrvottaVāNaMā. 216.4

अनभिहितकार्य (anabhihita-kārya) *n.* (same) result (by assuming that the number belonging to the *kāraka* is) not already expressed ननु कर्तृकर्मणी लकारवाच्ये ... अनभिहिताधिकारीया कर्तृकर्मविभक्तिर्न भवति किन्तु प्रथमैव लकारेण तयोरनभिधाने च चैत्रेण पचति तण्डुलः -- इत्यापि स्यादिति चेत्, न, कर्तृकर्मगतसंख्याभिधानानभिधानाभ्यामेवा(भि)हितानभिहितकार्योपपत्तेः TattvCin. iv(2). 844.5.

अनभिहितगुणत्व (anabhihitaguṇa-tva) *n.* the state of having (the rate of) increase not mentioned (प्रतिदातव्यम् ... धान्यं त्रिगुणमेव च। ... रसाश्चाष्टगुणाः स्मृताः) चकाराभ्यां धान्यादिवेव पञ्चगुणत्वादेः क्षौद्रादावत्रानभिहितगुणत्वादेश्च समुच्चयः VīraMi. 480.31 (*on* 2.57)

अनभिहिततुल्यता (anabhihitatulya-tā) *f.* the state of being equivalent to what is not stated इतरथानभिहिततुल्यतैवास्य वाक्यस्य प्रसज्येत। प्रतिनियतस्वार्थानभिधानात् SyādvāMañ. 23(119)

अनभिहितत्व (anabhihita-tva) *n.* **i** the state of being (the special meaning of a Bv. Cpd.) which has not been denoted specifically (by the Cpd. form) न वानभिहितत्वात् Vār. 5 *on* P. ii. 2.24; MahāBh. i. 421.21 (*on* ii. 2.24); **ii** the state of being (the number belonging to the *kārakas*) which has not been (already) expressed यस्य च कर्मादयो वाच्या यस्य च तद्विशिष्टा एकत्वादयस्तयोरुभयोरप्यनभिहितत्वं कर्मादिविशेषणम् TantrVā. 974.8 (*on* iii. 4.13); **iii** the state of not being denoted 'न च अधीतवेदस्य' इत्यत्र सिद्धान्तभाष्ये विरोधाभावमाह, क्त्वाप्रत्ययेनानन्तर्यस्यानभिहितत्वात् TātpaṬ.(U.) 20.21 (*on* 1.89); **iv** the state of not being

declared (as prescribed) सामान्यस्त्रीषु प्रयुज्यमानो न शिष्टो न विहितः, तत्र सवर्णामपरिगृह्य तत्परिग्रहस्यानभिहितत्वात JayaMa. 62.14 (*on* 1.5); अन्यत्र दण्डस्याभिधानेऽपि द्वैगुण्यस्यानभिहितत्वादुत्तरार्धोक्तस्य विधानं संभवति BālamBha. ii. 19.19 (*on* 2.11); v the state of being (the case-relation) which is not (already) expressed णमुला कर्तुरनभिहितत्वात कर्तरि तृतीया कस्मान्न भवति Prasā ii. 689.17; न च कृतानभिधानेऽपि आख्यातेन तदभिधानान्नानभिहितत्वम् VyutpaVā. 112.5; VaiyāBhū. 235.9 (*on* 58); उक्तरीत्या षष्ठ्यभावेऽनभिहितत्वाद् द्वितीया LaŚabdeŚe. i. 512.9.

अनभिहितत्वप्रसङ्ग (anabhihitatva-prasaṅga) *m.* undesired contingency of being not denoted अन्यथापेक्षितार्थान्तरप्रतिज्ञाया उपपत्तेश्चानभिहितत्वप्रसङ्गात् ŚrutaPra. ii. 610.29 (*on* iv. 2.18)

अनभिहितपुरुष (anabhihita-puruṣa) *m.* grammatical person (i. e. agent) that is not expressed कर्त्रधिकरणे तु अनभिहितपुरुषस्याप्राधान्येन निषेधस्य प्रकरणवशात् क्रत्वर्थत्वमुक्तम् VedāntKa. 358.17 (*on* iii. 1.24)

अनभिहितवचन (anabhihita-vacana) *n.* the statement of (the section-heading) *anabhihite* (P. ii. 3.1) (when the case-relation is not already expressed) अनभिहितवचनमनर्थकमन्यत्रापि विहितस्याभावादभिहिते Vār. 1 *on* P. ii. 3.1; Vār. 3 *on* P. ii. 3.1; Vār. 10 *on* P. ii. 3.1; cf. **अनभिहित 2Aii.**

अनभिहितवाच्य (anabhihita-vācya) *adj.* (linguistic unit) by which the intended sense is not expressed न्यूनाधिककथितपदम् ···। अर्थान्तरैकवाचकमभवन्मतयोगमनभिहितवाच्यम् ।··· वाक्यम् KāvyPra. 327.3.

अनभिहितवाच्यत्व (anabhihitavācya-tva) *n.* the state of being that by which the intended sense is not expressed 'मा धाक्षीत् ··· सह लतया।' अत्रानल इत्यादीनि कर्तृपदान्यौचित्यात् प्रतीयन्ते। एवं चानभिहितवाच्यत्वं पृथग्दोषत्वेन वाच्यम् Kāvyānu.(He.) 166.13.

अनभिहितवार्त्तिक (anabhihita-vārttika) *n.* (the third) *vārttika* on the Pāṇinian aphorism *anabhihite* (stating that grammatical number is also the primary meaning of the verb-endings and case-endings) द्वाभ्यामपि वाक्यकारभाष्यकाराभ्यां बहुवचनवार्त्तिकेऽनभिहितवार्त्तिके च द्वावपि कर्मत्वाद्येकत्वादिवाच्यत्वपक्षौ दूरमनुसृत्यान्ते निर्दोषतयावधारितम् TantrVā. 958.16 (*on* iii. 4.13)

अनभिहितविशेषणत्व (anabhihitaviśeṣaṇa-tva) *n.* the state of having an attribute which is not (explicitly) stated न त्वनभिहितविशेषणत्वेन किंचिद्दुष्यति यदि नामानभिहितमपि विशेषणं केनचिदन्येन प्रत्याय्यमानं विशिष्टप्रत्ययोत्पादनाय पर्याप्तं भवति किं तत्राभिधानानुरोधेन TantrVā. 944.5 (*on* iii. 4.13)

अनभिहितविशेषणा (anabhihita-viśeṣaṇā) *adj.* (*f.*) wherein the qualification or attribute is not explicitly stated सर्वत्र ह्यगृहीतविशेषणा विशिष्टबुद्धिर्न दृष्टा न त्वनभिहितविशेषणा TantrVā. 287.6 (*on* i. 4.2)

अनभिहितशक्तिद्वार (anabhihitaśakti-dvāra) *n.* [Inst.] through the unexpressed capacity or role (played by the *kāraka*) यदि प्रसज्यप्रतिषेधः स्यात् ततोऽभिहितशक्तिद्वारेण द्रव्यस्याभिहितत्वात् प्रतिषेधः स्यात्, पर्युदासे तु अनभिहितशक्तिद्वारे(ण) विधिरिति स्पष्ट एव फलभेदः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 3.1

अनभिहितसंख्याक (anabhihitasaṅkhyā-ka) *adj.* the grammatical number of which is not expressed यत्त्वनभिहित इत्यस्यानभिहितसंख्याक इत्यर्थः कर्त्रादेराख्यातावाच्यत्वात् VaiyāBhū. 84.3 (*on* 22)

अनभिहिताधिकार (anabhihitādhikāra) *m.* (Gr.) section-heading or governing rule *anabhihite* (P. ii. 3.1) (when the case-relation is not already expressed) किं पुनरिहाकर्तव्योऽनभिहिताधिकारः क्रियत आहोस्विदन्यत्र कर्तव्यो न क्रियते MahāBh. i. 440.1 (*on* ii. 3.1); कर्मादिविशिष्टा एकत्वादयो विभक्त्यर्थाः इतरथा येषु केषुचिद् बहुवचनं प्राप्नोति। अनभिहिताधिकारश्च न कर्तव्यः स्यात् TantrVā. 958.19 (on iii. 4.13); 973.6 (*on* iii. 4.13); कथं नामानभिहिताधिकारेण लकारप्रयोगे तयोः (कर्तृकर्मणोः) अभिहितत्वाश्रयणात् पर्युदासः स्यात् TantrVā. 977.4 (*on* iii. 4.13); तेषां (कर्मादीनां) हि विभक्त्यर्थत्वे तिङ्कृत्तद्धितसमासैस्तेषूक्तेषु गतार्थत्वाद्द्वितीयादीनां प्रसङ्ग एव नास्ति किमनभिहिताधिकारेण PradI. ii. 235B. 39 (*on* i. 4.21); ii. 485B. 32 (*on* ii. 3.1); ii. 515A. 4 (*on* ii. 3.46); ii. 523A. 24 (*on* ii. 3.52); (एकत्वादिषु) उक्तेष्वपीति। अन्यथानभिहिताधिकारात् 'बहुषु बहुवचनम्' इत्यादिनास्यैकवाक्यत्वात् ··· (एकः द्वौ बहवः इति) न स्यादिति भावः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 3.46; *on* P. ii. 3.1; *on* P. iii. 1.87; अस्माभिरप्यनभिहिताधिकारमनङ्गीकृत्य विभागाभाव उक्तः PariVṛ.(SI.) 5.23; अनभिहिताधिकारे कर्मणि द्वितीयेत्यादिशास्त्रबोधिततृतीयाद्वितीयान्तत्वं कर्तृकर्मणोर्युज्यते BhāṭṭCin. i. 79.15 (*on* i. 1.4); LaŚabdeŚe. i. 446.5.

अनभिहिताधिकारत्व (anabhihitādhikāra-tva) *n.* the state of being governed by the section heading *anabhihite* (P. ii. 3.1) कर्तुरभिधाने तु अभिहितत्वादेव तृतीया न प्राप्नोति। तस्या अनभिहिताधिकारत्वात् MīmāNyāPra. (BORI Ed., 1937) 91.4.

अनभिहिताधिकारविहिता (anabhihitādhikāra-vihitā) *adj.* (*f.*) prescribed under the governing rule *anabhihite* (P. ii. 3.1) शब्देऽभिहितवदाश्रयणादनभिहिताधिकारविहिते विभक्ती न लभ्येते TantrVā. 977.6 (*on* iii. 4.13); इष्टसाधनत्वाभिधाने करणे लिङोऽनुशासनाद् दर्शपौर्णमासाभ्यामित्यनभिहिताधिकारविहिता तृतीया न स्याद् TattvCin. iv(2).274.4; इष्टकानां पाकक्रियामात्रेणान्वय इति तदन्वयस्य शब्दव्यापारविषयत्वाद् अनभिहिताधिकारविहिता कर्मणि द्वितीया दृश्यते ŚivārkaMaDI. ii. 189.18 (*on* ii. 4.17) = PūrvottaVāNaMā. 218.16.

अनभिहिताधिकारस्थत्व (anabhihitādhikārastha-tva) *n.* occurrence under the section-heading *anabhihite* (P. ii. 3.1) कर्तुरभिधाने त्वभिहितत्वादेव तृतीया न प्राप्नोति, तस्या अनभिहिताधिकारस्थत्वात् MīmāNyāPra. 208.31.

अनभिहिताधिकारस्मृति (anabhihitādhikāra-smṛti) *f.* *smṛti* statement, viz. the section-heading *anabhihite* (P. ii. 3.1) अनभिहिताधिकारस्मृतिरपि कर्मादिगतसंख्यानभिधाने द्वितीयातृतीयादिविधानपरा BhāṭṭCin. i. 86.23 (*on* i. 1.4)

अनभिहिताधिकारानपेक्षण (anabhihitādhikārānapekṣaṇa) *n.* [Inst.] without caring for the section-heading *anabhihite* (P. ii. 3.1) षष्ठीप्रसङ्गश्चेति। यदा स्मृतशब्दे कर्मणि क्तो विधीयते तदा मातृशब्दसामानाधिकरण्याद्ग्राह्यवस्त्वपेक्षया यथा मातृशब्दात् षष्ठी भवति तथा स्मृतशब्दादपि स्यादित्येके व्याचक्षते। अन्ये त्वाहुः — अनभिहिताधिकारानपेक्षणेन यथा मातृशब्दात् कर्मणि षष्ठी भवत्येवं स्मृतशब्दादपि स्यात् PradI. ii. 523A. 15 (*on* ii. 3.52)

अनभिहिताधिकारानुशासन (anabhihitādhikārānuśāsana) *n.* instruction given by the governing rule *anabhihite* (P. ii. 3.1) इममेव विशेषमुररीकृत्यानभिहिताधिकारानुशासनेन हेतावान् परामर्शस्सर्वेषां हृदि पदमादधातीत्यभिधानानभिधानविभाग एव व्युत्पादनदशायां पेशल इति NyāyKuA. ii(2). 86.3

अनभिहिताधिकारार्थत्व (anabhihitādhikārārtha-tva) *n.* the state of being the import of the governing rule *anabhihite* (P. ii. 3.1) कर्तृकर्मनिष्ठसंख्यानभिधानस्यैवानभिहिताधिकारार्थत्वात् BhāṭṭCin. i. 80.21 (*on* i. 1.4)

अनभिहिताधिकारीया (anabhihitādhikār-īyā) *adj.* (*f.*) belonging to the section *anabhihite* (P. ii. 3.1) तेनाभिहिते कर्तरि कर्मणि चानभिहिताधिकारीया कर्तृकर्मविभक्तिर्न भवति TattvCin. iv (2). 844.1.

अनभिहिताधिकारोक्ता (anabhihitādhikāroktā) *adj.* (*f.*) stated under the section-heading *anabhihite* (P. ii. 3.1) कर्मगता षष्ठी न तावद् कर्तारमभिधत्ते अथ च कृदन्ताभिहितक्रियासंबन्धिकर्तृविभक्तिषष्ठीं प्रतिबध्नाति। यस्यानभिहिताधिकारोक्ते द्वितीयातृतीये प्राप्नुत इति तदनुसरन् TantrVā. 979.10 (*on* iii. 4.13)

अनभिहितार्थान्तर (anabhihitārthāntara) *n.* another meaning which is not (explicitly) expressed अथापि स्यादनभिहितेनार्थान्तरेणान्वितमर्थमभिदधीत पदम्, अभिहितेन वा। तत्रानभिहितस्वार्थान्तरा(? अनभिहितार्थान्तरा)न्वितस्वार्थाभिधाने पदादेकस्मादेवोच्चारिताद्विवक्षितार्थप्रतीतेः वैयर्थ्यमितरेषाम् TattvBi. 93.6.

अनभिहितार्थान्तराभाव (anabhihitārthāntarābhāva) *m.* absence of another meaning which is not (explicitly) expressed (एकः द्वौ बहवः) अथ कथमेकं पदमेकेन कृतमित्यादौ द्वितीयादयो भवन्ति ···। उच्यते तत्रार्थद्वयमस्ति — कर्मादयः, एकत्वादयश्च। तत्रैकत्वादीनामभिधानेऽपि कर्मादिप्रतिपादनाय द्वितीयादयो भविष्यन्ति, इह त्वनभिहितार्थान्तराभावान्न स्यात् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 3.46.

अनभिहिताश्रय (anabhihitāśraya) *adj.* [*f.* -ā] depending on that (the case-relation) which is not already expressed कुतो न खल्वेतद् सत्यभिधाने चानभिधाने चानभिहिताश्रया सप्तमी भविष्यति न पुनरभिहिताश्रयः प्रतिषेध इति MahāBh. i. 442.13 (*on* ii. 3.1); ननु च भुक्तिमत्पर्वेनानभिहितः कर्तेति कृत्वानभिहिताश्रयो विधिर्भविष्यति तृतीया MahāBh. ii. 174.13 (*on* iii. 4.26); ii. 175.3 (*on* iii. 4.26)

अनभिहितेच्छम् (an-abhihitecchām) *adv.* without the intention being declared चलितं ततोऽनभिहितेच्छ(v. l. °हितेच्छं)मवनिपतियज्ञभूमितः। तूर्णमथ ययुमिवानुचरुर्दमघोषसूनुमनदीशमनवः ŚiśuVa. 15.69 (Vallabhadeva

अनभिहितेच्छमकथिताभिलाषम्)

अनभिहुत (an-abhihuta) *adj.* [*f.* -ā] A (sacrificial fire) upon which no offering is made त एवैनमशान्तातनवोऽनभिहुता अनभिप्रीताः स्वर्गाल्लोकान्नुदन्ते क्षत्राच्च बलाच्च राष्ट्राच्च विशश्च इति AitBr. 40.1 (956); नाहितमग्निमनभिहुतमुपस्पृशेत् BhārŚS. v. 9.11; नाहितमनभिहुतमग्निमुपस्पृशति ĀpaŚS. v. 16.3; नानभिहुतमुपस्पृशति HirŚS. iii. 4.10 (318.5); B (waters) with which libation is not made अथ येऽनर्ध्या अपस्तानभ्यवहरन्त्यनभिहुतानाः सारस्वतीनां वसतीवरीर्दशपेयाय परिशाययन्ति BaudhŚS. ii. 98.10

अनभिहुत्य (an-abhihutya) *ger.* not having offered (an oblation) तद्यदेनं दध्नानभिहुत्यावभृथमुपहरेयुर्यथा कुणपं वात्येवमेवैनं तत्करोति GopBr. ii. 4.7 (215.2)

अनभिहृत्य (an-abhihṛtya) *ger.* not having snatched away (for killing) अन्यतरविजयेऽपि तु क्षत्रियान्तकरश्चेद् राजपुत्रं विजयते नैनमनभिहृत्य (v. l. °हत्य) रोषणो विरमेत् MahāvīC. 2.12(2)

अनभीक्ष्णोपसेवित (an-abhīkṣṇopasevita) *adj.* not frequently resorted to राजपुत्रो महारण्यमनभीक्ष्णोपसेवितम्। भद्रो भद्रेण यानेन मारुतः खमिवात्ययात् Rāmā. ii. 65.6.

अनभीज्यत्व (anabhījya-tva) *n.* the state of being one to whom no offering is to be made अनिज्या वा शेषस्य मुख्यदेवतानभीज्यत्वात् MīmāSū. x.7.46.

अनभीज्या (an-abhījyā) *adj.* (*f.*) to whom no offering is to be made मुख्यदेवतामनभीज्यामुपदिश्य प्रधानदेवता विधीयन्ते ŚābaBh. 2046.21 (*on* x. 7.46); 2047.1 (*on* x. 7.46)

अनभीप्सु (an-abhīpsu) *adj.* not desirous, not seeking अर्धोत्थिताालिङ्गितसंनिमग्नो रुद्धः पुनर्यान् गमनेऽनभीप्सुः। व्याजेन निर्याय पुनर्निवृत्तस्त्यक्तान्यकार्यः स्थित एव कश्चित् Bhaṭṭi. 11.18; एतावताऽलं ननु सूचितेन गुणैरसाम्यानतिशायनस्य। हित्वेतरान् प्रार्थयतो विभूतिर्यस्याङ्घ्रिरेणुं जुषतेऽनभीप्सोः BhāgP. i. 18.20.

अनभीमान (an-abhīmāna) *adj.* free from pride ये चरन्त्यनभीमाना निसृष्टार्थविभूषणाः।... ईदृशैः पुरुषश्रेष्ठैः संधिं यः कुरुते नृपः। तस्य विस्तीर्यते राष्ट्रम् MahāBhā. xii. 162.23.

अनभीशु (an-abhīśú) *adj.* having no bridle, without reins अ॒न॒श्वो जा॒तो अ॑न॒भी॒शुर॒र्वा कनि॑क्रदत् पतय॒दूर्ध्वसा॑नुः ṚV. i. 152.5; अ॒न॒श्वो जा॒तो अ॑न॒भी॒शुरु॒क्थ्यो॒३ रथ॑स्त्रिच॒क्रः परि॑ वर्तते॒ रजः॑ ṚV. iv. 36.1; AitBr. 21.2 (551) = KauṣīBr. 21.2 (93.12) = KauṣīBr. 22.5 (99.10) = AitĀ. I. v. 3.8; अ॒ने॒नो वो॑ मरुतो॒ यामः॑ ...। अ॒न॒व॒सो अ॑न॒भी॒शू र॑ज॒स्तूर्वि रोद॑सी प॒थ्या॑ याति॒ साध॑न् ṚV. vi. 66.7.

[1]**अनभीष्ट** (án-abhīṣṭa) *adj.* to whom an oblation has not been offered, not propitiated ए॒तद्वा॑ अस्य संवत्सरोऽभीष्टोऽभूदभी॒ष्टा ऋ॒तवोऽथ वा॑ अस्य पि॒तरोऽनभीष्टाः MaiS. i. 10.17 (i. 156.17); KāṭhS. 36.11 (iii. 78.4); अस्य रु॒द्रा॑ अ॑नभीष्टाः MaiS. i. 10.20 (i. 159.15); KāṭhS. 36.14 (iii. 80.15); ए॒तद्वा॑ अस्य पशो॑र्नवाग्गिष्टोऽनभीष्टोऽभूत् MaiS. iii. 10.4 (iii. 135.14)

[2]**अनभीष्ट** (an-abhīṣṭa) *adj.* not desired क च ख्यातो रघोर्वंशः क त्वं परगृहोषिता। अन्यस्मै हृदयं देहि नानभीष्टे घटामहे Bhaṭṭi. 20.24 (comm. अनभीष्टेऽरुचितेऽर्थे); तत्तेऽनभीष्टमिव सत्त्वनिधेर्विधित्सोः क्षेमं जनाय निजशक्तिभिरुद्धृतारेः BhāgP. iii. 16.24; अज्ञानित्वं ब्रह्मणश्चानभीष्टमस्मिन् पक्षे दुर्निवारं प्रसक्तम् SaṁkṣeŚā. 2.196 (ii. 118.17); मुक्तावनुभवकारणाद् यदन्यत् तत् पुण्यमपि विनश्यति। अप्रारब्धमनभीष्टं च BrahmSūBh.(Ma.) 68B.2 (*on* iv. 1.17); अवादीद् वणिजां श्रेष्ठः किंचित्प्रार्थितशम्बलः। अनभीष्टो महीशस्य यस्तेनार्थो न नः स्फुटम् PrabhāC. 196.21; न हि मन्दोऽपि नाम शक्तः सन्ननभीष्टं दुःखादिकमनुभवति VīraMi. 871.22 (*on* 3.129); *n.* undesired thing विषमं विरूपघटना विसदृशकार्यानभीष्टयोर्जननम् Ekāva. 8.38 (287.14)

अनभीष्टकार्य (anabhīṣṭa-kārya) *n.* undesired (i. e. unacceptable) activity अहं बहूनामनभीष्टकार्यं न कारयिष्ये हि महानिबन्धे ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 13.41.

अनभीष्टता (anabhīṣṭa-tā) *f.* the state of being not desired, undesirability सर्वः ... किंचिदनभीष्टतयाभिमन्यमानस्तत्तत्स्वकर्तव्यदर्शनसमुदितविस्मयः किंचिच्च जिहासुरेव जायते AbhinBhā. i. 282.22 (*on* 6.31)

अनभीष्टत्व (anabhīṣṭa-tva) *n.* the state of being unaccepted or not desired पक्षान्तरेषु चारोप्यं रूप्यादि न सदिष्यते। आरोपस्यानभीष्टत्वादारोप्यस्यासदात्मनः TarkSaṁ.(A.) 134.16; ते हि ... गुणान् ... न च पश्यन्ति। तेषां तत्रानभिव्यक्तेरनभीष्टत्वाच्चेति पराधिकरणे व्यक्तीभविष्यति GoviBh. 220.3 (*on* iii. 3.0)

अनभीष्टनिजदेहतृण (anabhīṣṭa-nijadehatṛṇa) *adj.* not having concern for one's own worthless body (*lit.* who has disregarded one's own grass-like body) द्विपतोऽभियाति शतमेकचरः सुभटोऽनभीष्टनिजदेहतृणः। दयितप्रभूतपरिवारधनः प्रधनानलं विशति नैव सुधीः RāmC. 26.85.

अनभीष्टपरिग्रह (anabhīṣṭa-parigraha) *adj.* for whom acquiring is not desired, having no desire for taking or accepting (anything) यात यूयम् ...। सदोद्गारसुगन्धीनां फलानामलमाशिताः। उत्कारेषु च धान्यानामनभीष्टपरिग्रहाः Bhaṭṭi. 7.38 (comm. तत्स्वीकारनिस्पृहा इत्यर्थः)

अनभीष्टफल (anabhīṣṭa-phala) *n.* (action yielding) undesired fruit or result अनभीष्टफलानां च दुरितत्वात् क्षयो भवेत्। न त्वाभ्युदयिकानां स्यादभीष्टत्वात् क्षयस्तव BṛĀraUBhVā.(Sambandha.) 84.

अनभीष्टयोग (anabhīṣṭa-yoga) *m.* association with what is undesired (i. e. advent of calamity) इष्टस्य हानेरनभीष्टयोगाद् भवन्ति दुःखानि शरीरभाजाम् ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 3.21.

अनभीष्टविषयाप्रीति (anabhīṣṭaviṣayāprīti) *f.* dislike for undesired objects अर्थानामयाथातथ्यप्रतिपत्त्यया(? त्त्या) तिर्यग्मनुष्येषु प्रेक्षार्हेष्वपि कारुण्यबुद्ध्या च मोहमभीष्टविषयप्रसङ्गेन रागमनभीष्टविषयाप्रीत्या द्वेषमिति त्रिभिर्लिङ्गैरधिगम्य क्रममिति संभवन्नपि त्रिभूमिकोऽपि मोहो निहन्तव्यः TattvPradī.(A.) 107.9 (*on* 1.85)

अनभीष्टव्यवच्छेद (anabhīṣṭa-vyavaccheda) *m.* exclusion of what is not intended तेनाभीष्टार्थप्रतिपत्तौ सामर्थ्यादनभीष्टव्यवच्छेदः प्रतीयत एव TattvSaṁPañ. 351.20 (*on* 1144)

अनभीष्टव्यवहार (anabhīṣṭa-vyavahāra) *m.* undesired behaviour अनभीष्टव्यवहारप्रभवरुपा पीडिताक्षरा इत्थम्। सोपालम्भा विजने धन्याः शृण्वन्ति बन्धकीवाचः KuṭṭaMa. 855.

अनभीष्टव्युदास (anabhīṣṭa-vyudāsa) *m.* exclusion of what is not intended अभिप्रेते निवेशार्थं बुद्धेः शब्दः प्रयुज्यते। अनभीष्टव्युदासोऽतः सामर्थ्येनैव सिद्ध्यति TattvSaṁ. 1144.

अनभीष्टसंसृष्ट (anabhīṣṭa-saṁsṛṣṭa) *adj.* connected with what is not intended तेनानभीष्टसंसृष्टस्येष्टस्यापि हि बाधने। यथा साध्यमबाधातः पक्षहेतू न दुष्यतः PramāVār. 4.90.

अनभ्य (a-nabhya) *adj.* not to be injured or killed कृष्णोऽपि तापोल्लुठिताङ्गशोभा आश्वास्य मारक्षुभिता महेलाः। अनभ्यसंतोभकर्कसजीवसंस्त्राय पापध्वदयं प्रतस्थे DhātuKā. 2.2 (comm. अनभ्यानामहिंस्यानाम्)

अनभ्यक्त (án-abhyakta) *adj.* [*f.* -ā] [anabhyaktá in AV. xx. 128.6] not anointed, not smeared with unctuous substance योऽनाक्ताक्ष्यो अनभ्यक्तो ३ मणिवो अहिरण्यवः। अब्रह्माब्रह्मणः पुत्रस्तो ता कल्पेषु संमिता ṚV. (Khila) v. 13.1; योऽना॒क्ताक्षो॑ अनभ्य॒क्तो अम॑णि॒वो अहि॑र॒ण्यवः॑ AV. xx. 128.6; योऽनाक्ताक्षो अनभ्यक्तः GopBr. ii. 6.12 (263.9); ŚāṅkhāŚS. xii. 21.1; तस्मा॒दोष॑ध॒योऽन॑भ्यक्ता रे॒भन्ति TaiS. VII. i. 1.3; JaimiBr. 1.67; तस्मादोषधयोऽनभ्यक्ता रेभन्ते ... अनभ्यक्तो ह रेभते य एवं वेद MaiS. i. 8.2 (i. 117.8); KāṭhS. 6.2 (i. 51.5); 25.10 (ii. 118.14); 26.5 (ii. 127.19); KapiKaS. 4.1 (38.5); 40.3 (225.2); 41.3 (238.5); गात्रेषु स्व(ख)रवर्णेषु यस्य वारिलव(।)प्लवः। अनभ्यक्तेषु गात्रेषु न स जीवति तादृशः BhelaS. 109.17 (5.9); वातहरसिद्धस्नेहाभ्यक्तमनभ्यक्तं वोपविष्टम् ... परिषेचयेत् AṣṭāSaṁ. i. 132.22 (1.26); योनिम् ... अनभ्यक्तां वा कटुतैलमिश्रैः कल्कीकृतैर्वा तैलाक्तैरालिम्पेत् AṣṭāSaṁ. i. 211.5 (2.3); नानभ्यक्ते नापि चास्निग्धदेहे स्वेदो योज्यः स्वेदविद्भिः कथंचित् SiddhYo. 72.14.

अनभ्यक्तम् (anabhyaktam) *adv.* without anointing क्षत्रियः। ब्राह्मणं पूर्वमन्विच्छेद् ... ग्रहाणां यः स्थितिं विद्यान्नक्षत्राणां च संपदम्। अनभ्यक्तमुपासीत नक्षत्रसमतां च यत् AVPari. 1(9).3.

अनभ्यङ्ग (an-abhyaṅga) *m.* absence of smearing with unctuous substances (such as oil or any other unguent) दर्शपूर्णमासप्रकरणे ... °रजस्वलाव्रतानां भूमिशयनास्नानामांसभक्षणानभ्यङ्गानञ्जनाविलेखनाकर्तनादन्तधावनानखच्छेदनारज्जुसंसर्जनादीनां त्रिरात्रविषयाणां प्रकरणातिरिक्तस्त्रीधर्मत्वावधारणम् TantrVā. 151.18 (*on* i. 3.8); उपवासं प्रकुर्युस्ते भूमौ च शयनं निशि। आदशाहं तदाशौचं सकृद् भक्तं दिवैव तु। अनभ्यङ्गं चाङ्गरागताम्बूलादिविवर्जनम् ĪśānŚiPa. ii. 62.43; *adj.* not having the smearing with unctuous substances (such as oil etc.) पादशौचमनभ्यङ्गप्रतिश्रयमभोजनम् (v. l. पादशौचमनभ्यङ्गं प्रतिश्रयमभोजनम्, Anand Swarup Gupta Ed., Varanasi, 1981, 178.69)। त्रिजटे त्वत्प्रयच्छामि यच्च श्राद्धमदक्षिणम् VarāP. 180.65.

अनभ्यधिक (an-abhyadhika) *adj.* not over and above, not more than अपर आह ... धर्मोऽनभ्यधिको धर्मी पूर्वतत्त्वानतिक्रमात् YogBh. 128.7 (*on* 3.13)

अनभ्यधिष्ठान (an-abhyadhiṣṭhāna) *adj.* not having the location or support (of the body) स जीवोऽनभ्यधिष्ठानः कर्मभिः स्वैः पुराकृतैः। अष्टाङ्गप्राणवृत्तीवैं स विच्यावयते पुनः VāyuP. ii. 40.90.

अनभ्यनुज्ञा (an-abhyanujñā) *f.* [Inst.] without consent or permission न शक्नोमि चैनामत्र पित्रोरनभ्यनुज्ञयोपयम्य जीवितुम् DaśKuC. 50. 18.

अनभ्यनुज्ञात (an-abhyanujñāta) *adj* not permitted तेषां त्रयाणां शुश्रूषा परमं तप उच्यते। न तैरनभ्यनुज्ञातो धर्ममन्यं समाचरेत् ManuSm. (Ed. G. N. JHA, Calcutta, 1932) 2. 229; न च शास्त्रेणानभ्यनुज्ञातं कृतं फलं ददाति TantrVā. 994. 17 (*on* iii. 4. 32 (? 26))

अनभ्यनुज्ञातत्व (anabhyanujñāta-tva) *n.* the state of not being prescribed (*lit.* permitted) यस्य नित्यस्य मुख्यकालातिक्रमे जघन्यस्य कालान्तरस्यानभ्यनुज्ञातत्वादत्यन्तलोपे प्रायश्चित्तं प्रसज्यते तत्कर्मानन्यगतित्वान्मलमासेऽपि कार्यम् CaturCin. iii(2). 46. 2.

अनभ्यनुज्ञाताध्ययन (anabhyanujñātādhyayana) *n.* study or learning of something which is not permitted or approved अनभ्यनुज्ञाताध्ययनं च वागपहार इत्यन्ये BālaKrī. ii. 75. 10 (*on* 3. 201 (? 211))

अनभ्यनुज्ञान (an-abhyanujñāna) *n.* I non-acceptance एवं सति भविष्यत्यस्मिन् हेतुत उपलब्धिः, प्रमास्यतेऽयमर्थः प्रमेयमिदमित्येतत्सर्वं भवतीति। त्रैकाल्यानभ्यनुज्ञाने च व्यवहारानुपपत्तिः। यश्चैवं नाभ्यनुजानीयात् तस्य पाचकमानय पक्ष्यति ... इति व्यवहारो नोपपद्यते NyāyBh. 81. 9 (*on* ii. 1. 11); अनभ्यनुज्ञाने व्यवहारार्थानुपपत्तिरिति विरोधो दोषः NyāyVār. 191. 6 (*on* ii. 1. 11); न च शिष्टानभ्यनुज्ञानेऽपि संवादादेव प्रामाण्यसंभवः MīmāKau. i. 40. 9 (*on* i. 3. 7); II absence of prescription (*lit.* permission) (of time) यस्य नित्यस्य मुख्यकालातिक्रमे जघन्यस्य कालान्तरस्यानभ्यनुज्ञानादत्यन्तलोपः CaturCin. iii(1). 223. 15.

अनभ्यनुज्ञाय (an-abhyanujñāya) *ger.* not having conceded or accepted यस्य शास्त्रादृते प्राप्तिर्नास्ति तस्य प्राप्तिमनभ्यनुज्ञाय प्रतिषेधासंभवादवश्यं प्रतिषेधेनैव तद्विषयोऽपि विधिरङ्गीकर्तव्यः TantrVā. 900.16 (*on* iii. 3. 33)

अनभ्यर्च्य (an-abhyarcya) *ger.* not having honoured or paid homage to, not having adored or worshipped तदनभ्यर्च्य नाश्नीयात् BhasmJāU 565. 3; स्वमांसं परमांसेन यो वर्धयितुमिच्छति। अनभ्यर्च्य पितॄन्देवांस्ततोऽन्यो नास्त्यपुण्यकृत् ManuSm. 5. 52; ViṣṇuSm. 51. 75; न चाननुज्ञातेन न चानभ्यर्च्य वा गुरुमसमाप्तविधेन वा प्रचरितव्यम् KāśyaS. 59A. 22; देवतापितृभूतानि तथानभ्यर्च्य योऽतिथीन्। भुङ्क्ते स पातकं भुङ्क्ते निष्कृतिस्तस्य नेष्यते ViṣṇuP. iii. 18. 47; अनभ्यर्च्य परां शक्तिं पित्रंमयं तु योऽधमः। रौरवे नरकेऽब्दं तु निवसेद्बिन्दुसंख्यया BrahmāṇḍP. iii. 7. 76; नानभ्यर्च्य च्छिद्यते पादपेन्द्रः Tantrākhyā. 119. 9 = PañcT. 3. 108 (365.7) = Pañcā. 226. 6; यद्ययं परानन्दः प्रथमत एवानभ्यर्च्य स्वेष्टां देवताम् ... परिचरेद्वान्यद्दैवमार्षम् ... तं चाग्नयः शपन्तः क्रुद्धा देवा ऋषयः परानन्दमेतं मृत्युवशं नयन्ति PārāSū. 46. 10; नारायणमनभ्यर्च्य तपसा मनसा सुत। को जेतुं शक्नुयान्मृत्युं ततस्तं तपसार्चय AgniP. App. 6. 30; न कुर्वीत क्रियां कांचिदनभ्यर्च्य महेश्वरम् CāruCaŚ. 4; मामनभ्यर्च्य रे धृष्ट किमारब्धं मुमूर्षुणा KumāDeC. 3. 34 = KumāPraPra. 45. 34.

अनभ्यर्ण (an-abhyarṇa) *adj.* not near लक्ष्मीकान्त कृतान्तपत्तनमनभ्यर्णं किमु प्राणिनां यावज्जीवमपि प्रपीडितहृदस्तिष्ठन्ति लोभादिभिः Viṣṇubhaktikalpalatā 6. 21.

अनभ्यर्णवर्तिन् (anabhyarṇavart-in) *adj.* which is not near अनभ्यर्णवर्ती वा पूर्वसूचितः पुण्यदिवसः TilaMañ. 51. 21.

अनभ्यर्थमान (an-abhyarthamāna) *adj.* not soliciting, not asking for तुभ्यमनभ्यर्थमानाय प्रथममेव पित्रा प्रदत्ता ननु पृथिवी RāmāCam. 2. 28(5)

अनभ्यर्थित (an-abhyarthita) *adj.* I who is not requested दत्तमेव च शरीरमिदमनभ्यर्थितेन प्रथममेवातिथ्याय माननीयेन भवता महान् HarṣaC. 339. 3; प्र[त्य]क्षीकृतदान एष (लक्ष्मणराजः) तु जनैः प्रादादनभ्यर्थितो ग्रामान्ब्रा(न्ब्रा)ह्मणजातये EI. ii. 175. 2; II not desired, unsolicited नम्राणां संनिधत्ते सततमपि पुरस्तैरनभ्यर्थितानप्यर्थान् कामानजस्रं वितरति ... पारिजातो हरे त्वम् Nārāy. i. 1. 8.

अनभ्यर्थितदैवनिर्मित (anabhyarthitadaiva-nirmita) *adj.* created by fate (though) not asked for आर्यमपहाय कोऽन्य एवमभिदध्यादनभ्यर्थितदैवनिर्मिता हि विषमविपदवलम्बनस्तम्भा भवन्तो लोकस्य HarṣaC. 338. 18.

अनभ्यर्थितसाधु (anabhyarthita-sādhu) *adj.* kind (though) not solicited अनाहूतसहायस्त्वं त्वमकारणवत्सलः। अनभ्यर्थितसाधुस्त्वम् TriṣaŚaPuC. iii. 1. 342 = Vītarā. 13.1.

अनभ्यर्थिताभिप्राय (anabhyarthitābhiprāya) *adj.* referring to (food) that is not asked for यत्तु विष्णुनोक्तं – 'श्राद्धकृतलवणशुक्तपर्युषितवर्जनम्' इति, तदनभ्यर्थिताभिप्रायम् SmṛtiCan. i. 116. 17.

अनभ्यर्थ्यमान (an-abhyarthyamāna) *adj.* not being invited or requested (to take food at the Śrāddha) आमावास्यस्य ... अनुज्ञातत्वात् 'काममभ्यर्थितोऽश्नीयात्' इति। कुतः प्रायश्चित्तम्। अन्ये त्वभ्यर्थितत्वानुज्ञानादनभ्यर्थ्यमानस्योक्तमेवेत्याहुः ManuBh. ii. 418.6 (*on* 11. 156)

अनभ्यर्हित (an-abhyarhita) *adj.* I (word standing for an object that is) not highly valued एतेनानभ्यर्हितस्यानल्पाच्तरस्याशुद्धपदस्य कथं पूर्वनिपात इति शङ्का निरस्ता SetuBa. 251. 5; II not very deserving पृथिवीनिरूपणोत्तरं श्रौतक्रमेण सर्वजीवोपस्थितावपि तेष्वभ्यर्हितानामेव प्रथमं निरूपणीयत्वाच्च। अनभ्यर्हिताश्रमे त्वनन्ताः SetuBa. 251. 29.

अनभ्यवचार (an-abhyavacāra) *m.* absence of assault or attack अहोरात्रे देवा अभिजित्य ते वज्रमेव परिधिमकुर्वत पशूनां गुप्त्या असुराणामनभ्यवचाराय JaimiBr. 1. 209; 1. 227.

अनभ्यवचारुका (án-abhyavacārukā) *adj.* (*f*) [Alt. Gr. II.1. 217] not (in the habit of) attacking or rushing against अनभ्यवचारुकास्य विट् क्षैत्रं भवति MaiS. iii. 8.7 (iii. 104. 12)

अनभ्यवयत् (an-abhyavayat) *adj.* not going to, not approaching इन्द्रं वै भूतानि पर्यचक्षत त्रिशीर्षाणं त्वाष्ट्रमवधीत् ... स हारण्य एव चचारानभ्यवयन् देवान् JaimiBr. 2. 134.

अनभ्यवहरत् (an-abhyavaharat) *adj.* not swallowing, not eating अनभ्यवहरंश्च वामदक्षिणपार्श्वयोरौषधं निष्ठीवेत् AṣṭāSaṁ. i. 156. 22 (1. 29); कल्कं वा कोलप्रमाणं किंचिदुष्णमितम्भ्योऽनभ्यवहरन्धारयेत् AṣṭāSaṁ. i. 161. 6 (1. 31); पाठामृद्वीकाजातीमातुलुङ्गार्जुनपुत्रजीवकपल्लवानामनभ्यवहा(?ह)रता चर्वणम् AṣṭāSaṁ. ii. 277. 14 (6. 26)

अनभ्यवहार्य (an-abhyavahārya) *adj.* other than the edible (article) (शोधनम्) अनभ्यवहार्ये उक्तम् BālaKrī. i. 130.8 (*on* 1. 188); अनभ्यवहार्यं प्रकृत्य बोधायनोऽपि (आह) SmṛtiCan. ii. 275. 5.

अनभ्यवहार्यवस्त्रादि (anabhyavahārya-vastrādi) *adj.* clothes etc. which are other than edible (articles) यत्पुनर्मनुनोक्तम् ... तदनभ्यवहार्यवस्त्रादिविषयम् SmṛtiCan. ii. 274. 16.

अनभ्यसन (an-abhyasana) *n.* non-repetition (for the purpose of studies), cf. **अनभ्यसनतस्** and **अनभ्यसनशील.**

अनभ्यसनतस् (anabhyasana-tas) *adv.* on account of the lack of repeating (for the purpose of studies) अनभ्यसनतो नश्यत्यधीतं धीमतामपि PariPar. 9. 56.

अनभ्यसनशील (anabhyasana-śila) *adj.* who is in the habit of not repeating (for the purpose of studies) सा प्रकृत्यैव तन्वङ्गी मद्वियोगाच्च कर्शिता। अनभ्यसनशीलस्य विद्येव तनुतां गता Rāmā. vi. 102*(2)

अनभ्यसूय (an-abhyasūya) *adj.* in which there is no (scope for) envy or intolerance अपात्यमक्षीणमतुल्यमुद्धमनभ्यसूयं श्रवणीयमेव। ... शिवाख्यं मोक्षमुदाहरन्ति VarāṅgaC. 10. 7.

अनभ्यसूया (an-abhyasūyā) *f.* A absence of envy or intolerance आर्जवं लोभशून्यत्वं देवब्राह्मणपूजनम्। अनभ्यसूया च तथा धर्मः सामान्य उच्यते ViṣṇuSm. 2. 17 = CaturCin. ii(1). 7. 19; B [Inst.] in a not-unfriendly way स आगतागतानां धर्मश्रावणिकानामनुपरिग्राहिकया अनभ्यसूयया धर्मं देशयति SaddhaPuṇ. 169. 29.

अनभ्यसूयिकया (an-abhyasūyikayā) *adv.* in a not unfriendly way [DBHS.]

अनभ्यस्त (an-abhyasta) *adj.* [*f.*-ā] I not acquainted, not used to accustomed to, not familiar, not frequently practised, not used to अनभ्यस्तः पुनस्तैः (अर्जुनास्त्रविमुक्तैः शरैः) हि रथः सोऽतिपपात तान् (शरान्) MahāBhā. iv. App. I. 45(51); अनभ्यस्तेष्वपि पुरा कर्मस्वविषयात्मिका। संकल्पाज्जायते प्रीतिर्या सा स्यादाभिमानिकी KāmSū. 92. 22 (2. 1); JayaMa. 93. 1 (*on* 2. 1); अरण्ये नागराणां तु स्थितिरत्यन्तदुःसहा। अनभ्यस्तं हि राजेन्द्र ... ननु सर्वं हि दुष्करम् BrahmāṇḍP. ii. 23. 17; किमनया नाचरितमिन्द्रियेषु ... किमनभ्यस्तं प्रक्रमेषु AvantiKa. 47. 10; ... BṛKathāŚloSaṁ. 23. 15; पीडितोऽभवन्। अनभ्यस्तं हि यद्येन तेन तदस्तु दुःसहम् ... अनभ्यस्ते विषये कौशलम् इन्द्रियाणां भवति BṛĀraUBh. 607. 4 (*on* iv. 4. 2); सादृश्यग्रहणम् – अनभ्यस्तविषयाविनाभावस्मृतिबलात्परिकल्प्यते NyāyMañ. i. 133. 20; कुतो ममेदमनुपदिष्टमशिक्षितमनभ्यस्तमविन्तितमेवाद्य चातुर्यमाविर्भूतम् TilaMañ. 149. 4; एषा (अनास्था) ह्यत्यन्तदुष्प्रापा सुलभा च महामते। अनभ्यस्ते ... YogVā. v. 24. 19; ... स्तातिदुष्प्रापा स्वभ्यस्ता प्राप्यते सुखम् ... KandaCū. विषयस्वरूपतो भिन्ना। संकल्पोत्था प्रीतिर्ज्ञेया सा चाभिमानिकी ... VīraMi. ii. 1. 76; प्रकृते वचनबलादनभ्यस्तस्यापि कर्मानधिकारप्रयोजकत्वं द्रष्टव्यम् ... 99.16 (*on* 1. 38); 2 not studied or learnt न चानभ्यस्तकालमरणभय ... CaraS. iii. 3. 38 (1922 Ed.); निवारकाणामकालमरणभयमागच्छेत् प्राणिनाम्

एकपदे भवद्भिः प्राकृतैः ··· अनभ्यस्तनयप्रयोगैरिव च न परिम्लानिरानेया AvantiKa. 50. 16; न हि स्वयं स्वभ्यस्तशास्त्रस्य पुस्तकोपादानमेकान्ततोऽनुपयुक्तमिति अनभ्यस्तस्यापि तथा संभवति Kiraṇā 332. 1; अनभ्यस्ते वस्तुन्यधिगममुपन्यस्य वितथं प्रमाथन् प्रस्तावे भवति नियतं खण्डितगुणः PuruṣPa. 155. 6; **3** not repeated न ह्यनभ्यस्तः सर्वाभिर्देवताभिः सर्वेण च सोमेन संप्रयो भविष्यति ŚābaBh. 521. 10 (*on* ii. 2. 19); समासवचनेऽप्राकृतः शब्द उच्चरितो भवतीति । अभ्यासेऽपि, अनभ्यस्तं प्रकृतौ वचनम् ŚābaBh. 1768. 4 (*on* ix. 4. 2); 1818. 10 (*on* x. 1. 33); 1954. 16 (*on* x. 5. 18); अनभ्यस्ते त्वपेक्षन्ते शब्दे संबन्धिनस्स्मृतिम् ŚlokaVār. 5(5). 34 (415. 7); कर्मसु कौशलेन दीव्यन्तीति देवा ऋत्विजः ते देवयजनाध्यवसानानन्तरं दर्शपूर्णमासयोरनभ्यस्तं सौमिकं कर्मराशिमालोक्य कथमविदितं करिष्याम इति ··· वक्तारो भवन्ति TantrVā. 29. 1 (*on* i. 2. 10); यागो निर्वर्तयितव्यः । सोऽप्यनभ्यस्तस्तथावस्थितं न शक्नोति सर्वं संभावयितुमिति प्रयोजनवशेनाभ्यस्ते TantrVā. 519. 4 (*on* ii. 2. 19). यावज्जीवलक्षितो हि कालो विषयः । किंच जीवनकाल एव प्रयोगस्य प्राप्तत्वाद्यावदर्थसंबन्धेन विधेयत्वम् । तावांश्च कालो नानभ्यस्तेन प्रयोगेण शक्यते व्याप्तुमिति यजेत PrakaPañ. 263. 5; संभवति चेह क्रत्वपेक्षिततण्डुलनिर्वृत्त्यर्थतावघातस्येति तदेव प्रयोजनं तच्चानभ्यस्तेनाशक्यमिति प्रयोजनवशादश्रुतोऽप्यभ्यासः कर्तव्यः ŚāstrDī. 799. 5 (*on* xi. 1. 4); प्रकृतावनभ्यस्तेन प्रथमपदार्थेन द्वितीय उपस्थापितः, इह त्वभ्यस्तेन वाचनिकसाहित्यानुग्रहार्थम् TantrRa. 300. 9; दर्शपूर्णमासाविष्ट्वा सोमेन यजेतेति दर्शपूर्णमासानन्तरं सोमयागस्तस्य चापूर्वत्वाद्दर्शपूर्णमासयोरनभ्यस्तस्याङ्गजातस्योपस्थापनाद्दयामोहमात्रं प्रायणीयेष्टयापनीयते NyāySu.(So.) 61. 3 (*on* i. 2. 10); त्रिवृदादिपदानामभ्याससाध्यनवत्वविशिष्टक्रमसमुदाये शक्तिः । त्रिवृद्बहिष्पवमानमित्यत्रानभ्यस्ते लक्षणा BhāṭṭCin. i. 128. 11 (*on* i. 1. 4); **4** (Gr.) not reduplicated जक्षादिरनभ्यस्तोऽप्यभ्यस्तसंज्ञो भवति । जक्षिति । जाग्रति । दरिद्रति । चकासति । शासति पञ्चैते भाषायां व्यवस्थिताः KātanVṛ. *on* iii. 3. 6.

अनभ्यस्तक्रमम् (an-abhyastakramam) *adv.* in an unpractised (i. e. in an unusual or different) way चतुर्थादिष्वपि तथा नवमान्तं समालिखेत् । तिर्यक्पङ्क्तिष्वनभ्यस्तक्रममङ्कांस्तु सर्वतः TantrRā. 35. 40 (comm. अनभ्यस्तक्रमं विभिन्नक्रमम्)

अनभ्यस्तचरता (anabhyastacara-tā) *f.* the state of not being previously accustomed or used to अनभ्यस्तचरतया चरणसंसर्पणस्य इहतरोपजातजङ्घाजाड्याप्यखण्डयन्ती गतित्वरां क्षणेनैवातिदूरमवजम् TilaMañ. 303. 13.

अनभ्यस्तत्व (anabhyasta-tva) *n.* **i** the state of not being practised सर्वाः पूर्वजन्मानुभववासनाः उपरुध्येरन्, मर्कटजन्मनिमित्तेन कर्मणा मर्कटजन्मन्यारब्धे मर्कटस्य जातमात्रस्य ··· मातुरुदरसंलग्नत्वादिकौशलं न प्राप्नोति, इह जन्मन्यनभ्यस्तत्वात् ChāndoUBh. 301. 15 (*on* v. 10. 5); अर्थतस्य यथाजातरूपधरत्वस्यासंसारानभ्यस्तत्वेनात्यन्तमप्रसिद्धस्याभिनवाभ्यासकौशलोपलभ्यमानायाः सिद्धेर्गमकं बहिरङ्गान्तरङ्गलिङ्गद्वैतमुपदिशति TattvPradī.(A). 278. 3 (*on* 3. 5); **ii** the state of not being repeated इतरथा क्रत्वन्तर एव त्रिवृदादीनां प्रथमानुष्ठानापत्त्यानभ्यस्तत्वात् क्लेशेनानुष्ठेयैस्तैः क्रत्वन्तरदीप्तिर्न स्यात् MayūMāli. 437. 26 (*on* v. 3. 15); 851. 6 (*on* xii. 1. 7)

अनभ्यस्तदुराधि (anabhyasta-durādhi) *adj.* who has not experienced (*lit.* is not accustomed to) mental distress नमो जिनेशिने तुभ्यमनभ्यस्तदुराधये MahāP. 7. 278.

अनभ्यस्तनयप्रयोग (anabhyasta-nayaprayoga) *adj.* who has not learnt the use of proper course of conduct भवद्भिः प्राकृतैरिवानात्मभिरविचारज्ञैरिवानभ्यस्तनयप्रयोगैरिव च न परिम्लानिरानेया AvantiKa. 50. 16.

अनभ्यस्तनिमित्तप्रत्यय (anabhyastanimitta-pratyaya) *m.* suffix which is not the cause to make (the verbal base) reduplicated इः संप्रसारणमभ्यस्तस्येत्येकयोगेन सिद्धे पृथग्योगकरणमनभ्यस्तनिमित्तप्रत्ययव्यवधाने संप्रसारणाभावज्ञापनार्थम् KāśiVṛ. *on* vi. 1. 32.

अनभ्यस्तपूर्वता (anabhyastapūrva-tā) *f.* the state of not being previously accustomed to ज्ञाननिष्ठाधिकारिणोऽप्यनभ्यस्तपूर्वतया ह्यनियतत्वेन दुःशकत्वात् सप्रमादत्वाच्च ज्ञाननिष्ठायाः कर्मनिष्ठैव ज्यायसी GītāBh.(Ra.) 174. 5 (*on* 3. 8)

अनभ्यस्तप्रधान (anabhyasta-pradhāna) *n.* main (rite) which is not repeated द्वितीये संवर्तेन कण्ठरवत एव तन्निषिद्धं प्रेतत्वनिवृत्तेः परं प्रसक्ते श्राद्धे सांवत्सरिके विनानभ्यस्तप्रधानरूपैकोद्दिष्टताया निषेधादभ्यस्तप्रधानरूपपार्वणरूपताया विधानात् BālamBha. 1. 598. 15 (*on* 1. 255)

अनभ्यस्तप्रयोग (anabhyasta-prayoga) *m.* unrepeated utterance अतश्चानभ्यस्तप्रयोगेणैव प्रकृतसर्वतुल्यासंबन्धप्रकाशनोपपत्तेर्नाह्नःपदावृत्तिः BhāṭṭDī. iv. 205. 9 (*on* xi. 4. 7)

अनभ्यस्तप्रसारणार्थम् (anabhyastaprasāraṇārtham) *adv.* for the sake of vocalisation of the semivowels of an unredu[illegible] base) अभ्यस्तनिमित्तेऽनभ्यस्तप्रसारणार्थम् Vār. 3 *on* P. vi. 1. 32; MahāBh. iii. 29. 18 (*on* vi. 1. 32)

अनभ्यस्तम् (anabhyastam) *adv.* without repetition अनभ्यस्तं प्रयुञ्जानो यदि तावद्वितत्य प्रयुङ्क्ते TantrVā. 632. 2 (*on* ii. 4. 2); सकृदेवानभ्यस्तमवहननं क्रियते ŚāstrDī. 679. 11 (*on* x. 2. 34); सकृदेवेत्यस्य विवरणमनभ्यस्तम् MayūMāli. 679. 14 (*on* x. 2. 34)

अनभ्यस्तमन्मथा (anabhyasta-manmathā) *adj.* (*f.*) who is not familiar with love सा सोत्कम्पकुचन्यस्तहस्तानभ्यस्तमन्मथा । मुमूर्च्छ DaśāvaC. 8. 240.

अनभ्यस्तमहाविद्य (anabhyasta-mahāvidya) *adj.* who has not studied the great sciences अनभ्यस्तमहाविद्याः कलाशास्त्रबहिष्कृताः । काव्यानि कर्तुमीहन्ते केचित् पश्यत साहसम् MahāP. 1. 73.

अनभ्यस्तयाच्ञाकार्पण्यमार्ग (anabhyasta-yācñākārpaṇyamārga) *adj.* who is not familiar with the way of the wretched state of begging स राजा प्रदानसमुचितत्वादनभ्यस्तयाच्ञाकार्पण्यमार्गो विधूय विस्मयशौटीर्यमेनमुवाच JātaMā. 12. 5 (2. 32(1))

अनभ्यस्तरथचर्य (anabhyasta-rathacarya) *adj.* not accustomed to going by a chariot लवः — को विचारः स्वैरपूपकरणेषु । चित्वरण्यसदो वयमनभ्यस्तरथचर्याः UttaRāC. 5. 28(5)

अनभ्यस्तविवेक (anabhyasta-viveka) *adj.* not accustomed to discrimination, indiscriminate अनभ्यस्तविवेकं हि देशकालवशानुगम् । मन्त्रौषधिवशं याति मनो नोदारवृत्तिमत् YogVā. iii. 105. 15.

अनभ्यस्तसंबन्ध (anabhyasta-sambandha) *adj.* (word) whose association (with the meaning) has not been learnt अनभ्यस्तसंबन्धे तु शब्देऽप्यपेक्ष्यत इत्यसिद्धोऽयं हेतुरिति दर्शयति TātpaṬ.(U.) 357. 16 (*on* 5(5). 34)

अनभ्यस्तस्थाना (anabhyasta-sthānā) *adj.* (*f.*) not familiar with the place अदण्डयागन्तुकी गौश्च प्रसूता ह्यभिचारिणी । आगन्तुकी अनभ्यस्तस्थाना SmṛtiCan. iv. 497. 10.

अनभ्यस्ताकृति (anabhyastākṛti) *adj.* to whose appearance one is not accustomed अन्यथा विविधरसासङ्कलिलितेष्वीदृशेषु व्यतिकरेष्वप्रविष्टबुद्धेरस्य जनस्य कुत इयमनभ्यस्ताकृती रतिरसनिस्यन्दमिव क्षरन्ती ··· दृष्टिः Kād. 143. 19.

अनभ्यस्ताक्षर (anabhyastākṣara) *n.* unrepeated syllable तथाप्यृचामेकादशत्वानपायेन तासां चतुःषष्ट्युत्तरद्विशताक्षरत्वेन तासां त्रीणि च शतानि षष्टिश्चाक्षराणि भवन्ति तावतीः संवत्सरस्य रात्रय इति श्रुत्यन्तरविरोधापत्तेः । रात्रिदृष्टान्तेनानभ्यस्ताक्षरनिष्ठत्वेन संख्याप्रतीतेः BhāṭṭCan. 100. 24 (*on* xvi. 1. 4)

अनभ्यस्ताम्बुतरण (anabhyastāmbutaraṇa) *adj.* who has not learnt swimming नृपः । ··· पतितः सरिदन्तरे । अनभ्यस्ताम्बुतरणैराक्षिप्य ब्रुडितोऽसकृत् RājTa.(Ka.) 8. 1066.

अनभ्यस्तार्थ (anabhyastārtha) *adj.* meant for (the verbal bases) which are not reduplicated आत्मनेपदेष्वनतः । अनभ्यस्तार्थमिदं वचनम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. vii. 1. 5.

अनभ्यस्य (an-abhyasya) *ger.* **A i** not having repeated तदेतत्प्रदोषपरिसमाप्तमग्निहोत्रमनभ्यस्य न शक्यते यावज्जीवनकालेन कर्तुम् ŚābaBh. 625. 1 (*on* ii. 4. 2); **ii** not having repeated (for the purpose of studying) (योऽनधीत्य द्विजो वेदमन्यत्र कुरुते श्रमम्) अनधीत्यानभ्यस्य ManvaVi. 222. 30 (*on* 2. 168); **B** not having practised (i. e. not having applied) कर्मणां वमनादीनां पुनरप्यन्तरेऽन्तरे । स्नेहस्वेदौ प्रयुञ्जीत ··· । स्नेहस्वेदावनभ्यस्य कुर्यात् संशोधनं तु यः । ··· शरीरं तस्य दीर्यते AṣṭāSaṁ. i. 143. 23 (1. 27); **C** not having learnt यस्तु ज्ञानशास्त्रमनभ्यस्य ··· सगुणं ब्रह्मोपास्ते न तस्य कैवल्यमस्ति JīvanVi. 43. 1.

अनभ्यागमन (an-abhyāgamana) *n.* absence of approaching (for sexual intercourse) अनभ्यागमनाद्भर्तुः सा नारी पुत्रवर्जिता । सदा शोकेन संतप्ता कालेन निधनं गता SkandP. iii(3). 19. 18.

अनभ्यागमिष्यत् (án-abhyāgamiṣyat) *adj.* who will not be approaching or going near (to visit someone) तां तस्यामाहुत्यां ब्राह्मणाय दद्यादमनभ्यागमिष्यन्मन्येत ŚatBr. XII. iv. 1. 9; XII. iv. 2. 1; तां तस्यामेवाहुतौ हुतायां ब्राह्मणाय ददाति । यं संवत्सरमनभ्यागमिष्यन्तो भवन्त्यवृत्तिमस्मिन् पाप्मानं निवेशयाम इति वदन्तः JaimiBr. 1. 58; तस्मिन् व्याहृतीभिस्तूष्णीं वा हुत्वा तां ब्राह्मणाय दद्यादमनभ्यागमिष्यन्स्यात् ĀpaŚS. ix. 5. 5 (comm. यं प्रति कस्मैचिदपि कार्याय न गमिष्यति तस्मै); यदि घर्मधुग्दोहकाले नागच्छेदन्यां दुग्ध्वा प्रवृज्य तां दुत्यायां ब्राह्मणाय दद्यादमनभ्यागमिष्यन्स्यात् ĀpaŚS. xv. 18. 1 (comm. यं प्रति स्वयमर्थितया न गमिष्यति); KātyŚS. xxv. 1. 15; HirŚS. xv. 2. 4 (281. 19) [illegible] VārāŚS. 20. 9.

अनभ्यारुह्य (an-abhyāruhyá) *adj.* [DELBRÜ. 804] which cannot be surmounted देवा वै यज्ञेनेमां जितिं जित्वा … तथा करवामहा इति यथा न इदमनभ्यारुह्यं मनुष्यैरसदिति ŚatBr.(K.) II. v. 4. 1; III. ii. 8. 1 = IV. i. 4. 3 = IV. ii. 2. 2 = IV. ii. 2. 10 = IV. ii. 2. 27 = IV. iv. 3. 13; IV. vii. 1. 23.

अनभ्यारूढ (án-abhyārūḍha) *adj.* A not mounted देवानामेतत्परिषूतमनभ्यारूढं चरति रोचमानम् AV. xi. 5. 23; AV.(P.) xvi. 155. 4; GopBr. i. 2. 7 (39. 13); B not surmounted (i. e. not surpassed or excelled) यद्धि पुरोडाश इतरश्चरुरितरस्तेनैव क्षत्रमनभ्यारूढं तस्मादुभावेव नवानाः स्याताम् ŚatBr. II. iv. 3. 7; C not ascended (i. e. not increased) अथैतदहरनभ्यारूढं यद्वैपुवतम् ŚatBr. XII. ii. 3. 10.

अनभ्यारोढृ (an-abhyāroḍhṛ) *adj.* who is not to mount (the *udumbara* seat of the Udgātṛ) यदेतस्मिन्नहन्नन्य उद्गातुस्साम्नार्त्विज्यं कुर्यादनववदितेनान् अववदेदनभ्यारोढाभ्यारोहेत्, पापवस्यसं स्यात् JaimiBr. 2. 417.

अनभ्यारोह (án-abhyāroha) *m.* A not ascending, not surmounting (by anything else) एकस्थ्यामनु संभिन्दन्त्यनुसंतत्या उपोत्तरां वपन्ति न दक्षिणामनभ्यारोहाय KāṭhS. 36.7 (iii. 74. 19); मेध्यं करोत्याज्येन तद्धि शुद्धं मेध्यमथोऽअनभ्यारोहाय ŚatBr VII. iii. 2. 2; B not stepping upon न पुष्करपर्णानि हिरण्यं वाधितिष्ठेत्। एतस्यानभ्यारोहाय TaiĀ. i. 26. 7 (165.2)

अनभ्यारोह्य (an-abhyārohyá) *adj.* [AltGr. II. I. 217; DELBRÜ. 792, 804] not to be ascended (i. e. unattainable) कथं न इदं मनुष्यैरनभ्यारोह्यं स्यात् ŚatBr. I. vi. 2. 1 = I. vi. 2. 2 = III. ii. 2. 2 = III. ii.2. 11 = III. ii. 2. 28 = III. iv. 3. 15 = III. vii. 1.27.

अनभ्यावर्तयत् (an-abhyāvartayat) *adj.* not repeating अनभ्यावर्तयँश्चतुर्विंशतिं सामिधेनीरन्वाह MānŚS. 144. 19.

अनभ्यावर्तिन् (an-abhyāvartin) *adj.* not coming back, not returning पराञ्चीनि ह वा एतान्यहान्यनभ्यावर्तीनि AitBr. 29.2 (733); KauṣīBr. 29. 8 (142. 1); GopBr. ii. 5. 15 (241. 14)

अनभ्यावृत्तम् (anabhyāvṛttam) *adv.* without turning शालायाः दक्षिणेन द्वारेणानीता सती पत्नी चतुर्गृहीतस्य हुतशेषं प्रतिगृह्य अक्षस्य धुरो धुरिकाशल्ये परागनभ्यावृत्तमनक्ति हस्तस्थेनाज्येन comm. *on* KātyŚS. viii. 3. 32.

अनभ्यावृत्ति (an-abhyāvṛtti) *f.* absence of repetition मनागनभ्यावृत्त्या वा कामं क्षाम्यतु यः क्षमी ŚiśuVa. 2. 43 (comm. अनाभ्यावृत्त्या सकृद्)

अनभ्यावृत्य (an-abhyāvṛtya) *ger.* not having turned or gone around पत्नीसंयाजेषु सर्वे स्वोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरित्यनभ्यावृत्यैवात्र फलीकरणहोमो होतव्यः BaudhŚS. iii. 214. 15.

अनभ्याश (an-abhyāśa) *m.* the word *anabhyāśa* 'not near' इत्येऽनभ्याशस्य Vār 5. *on* P. vi. 3.70 = CāndraVyā. v. 2. 79; MahāBh. iii. 168. 2 (*on* vi. 3. 70); इत्ये परतोऽनभ्याशशब्दस्य मुम् भवति CāndraVṛ. *on* v. 2. 79; [Loc.] not in close proximity नानभ्यासे (v. l. नानभ्याशे) समुद्रस्य तव माल्यवति प्रियः Bhaṭṭi. 8. 111 (comm. नानभ्याशे अभ्याशे समीप इत्यर्थः। नन्द्वयप्रयोगस्य प्रकृतार्थगमकत्वात्)

अनभ्याशमित्य (anabhyāśam-itya) *adj.* [P. iii. 1. 109] **1** to be approached from a distance, to be kept at a distance इत्येऽनभ्याशस्योपसंख्यानं कर्तव्यम्। अनभ्याशमित्यः MahāBh. iii. 168. 2 (*on* vi. 3.70); इत्ये परतोऽनभ्याशशब्दस्य मुम् भवति। अनभ्याशमित्यः CāndraVṛ. *on* v. 2. 79; अनभ्याशमित्यः KāśiVṛ. *on* vi. 3. 70; लोकंपृणमध्यंदिनानभ्याशमित्यधेनुंभव्याः ŚākaṭāVyā. ii. 2. 76; लाटोऽय लोकंपृणमप्यनभ्याशमित्यमेत्याह्वयतात्मजं ते DvyāśraKā. 6. 86 (comm. अनभ्याशेनेत्यं दूरेण प्राप्यमिति वा। तदातिरौद्रत्वाद् दूरात् परिहर्तव्यमित्यर्थः); **ii** from whom or in connection with whom distance is to be kept (i. e. who is to be avoided from a distance) (अनभ्याशमित्यम्) अनभ्याशं — दूरमित्यमस्येति समासः। दूराद् परिहर्तव्य इत्यर्थः Pradī. v. 253A. 34 (*on* vi. 3. 70); DvyāśraKā. 6. 86 (comm. अनभ्याशमित्यमनभ्याशं दूरमित्यं गन्तव्यं यस्मात् तम्); अनभ्याशमित्यः, दूरतः परिहर्तव्यः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. vi. 3. 70; SiddhāKau. 216A. 7 (*on* vi. 3. 70); भवेदनभ्याशमित्यः परिहार्यः सुदूरतः KośaKaTa. 2. 115.

अनभ्याशिन् (an-abhyāśin) *adj.* [w. r. for **अनभ्यासिन्**] PañcDa. 7. 105.

अनभ्यास (an-abhyāsa) *m.* **1A** absence of repetition, non-repetition अनभ्यासे पराक्शब्दस्य तादर्थ्यात् MīmāSū. x. 5. 45; अनभ्यासो वा प्रयोगवचनैकत्वात् सर्वस्य … कर्मणः स्यात् MīmāSū. xi. 1. 35; xi. 1. 37; द्विविधमल्पत्वं लङ्घनादनभ्यासाच्च। … स्वराणामनभ्यासः लङ्घनादनभ्यासाद् यथा जात्यल्पत्वम् NāṭyaŚā. 28. 73(2) (AbhinBhā. लोप्यस्वरपूर्वावस्था या यदा प्रयुज्यते तदा तस्य बाहुल्येन लङ्घनम्। क्वचिदनभ्यासोऽपि); SaṁgīRa. i. 190. 1 (1(7). 50); स (पराक्शब्दः) चानभ्यासस्य वाचकः ŚābaBh. 1954. 15 (*on* x. 5.18); 1962. 19 (*on* x. 5. 45); अनभ्यासो वा … नाम्। कुतः। धर्न्तरेषु तेष्वनभ्यासात् … अन्वयस्यानभ्यास एव TattvBi. 104. 8; ŚaṅkarKāBh. 212. 10 (*on* iv. 3. 26); कर्मविचारलक्षणावसानेष्वनभ्यासः ŚrutaPra. ii. 202. 24 (*on* i. 4. 29); न चैवमपि ऋचामनभ्यासस्य न्यायादेव सिद्धेस्तत्र तद्विध्यानर्थक्यम् BhāṭṭDī. iv. 10. 11 (*on* x. 5. 7); प्रकृतौ … अनभ्यासेनैव प्रयोगः BhāṭṭDī. iv. 204. 22 (*on* xi. 4. 7); अनभ्यास ऋङ्मात्रविषयः MayūMāl. 722. 3 (*on* x. 5. 7); **1B** absence of repetition or non-recurrence (of an offence) एवं मतिपूर्वेऽभ्यासे मरणान्तमनभ्यासे च संवत्सरं … BālaKrī. ii. 115. 18 (*on* 3. 248 (? 254)); एतच्च लोभादिकारणविशेषपरिज्ञाने अनभ्यासे च वेदितव्यम् Mitā. 188. 3 (*on* 2. 81); एतच्च दण्डविधानं … स्वल्पापराधेऽनभ्यासे च वेदितव्यम् Aparā. 680. 4 (*on* 2. 81); अनभ्यासे … दैव कृतत्वेन भूतार्थे क्तप्रत्ययान्तः शब्दः स्यात् Subodhi. 37. 24 (*on* 2. 81); यत्र दण्डभेदश्रुतिस्तत्रापराधस्य … अभ्यासानभ्यासाभ्यां वा दण्ड्यस्य … व्यवस्था DaṇḍaVi. 116. 15; 302. 17; योगीश्वरोक्तो दण्डः स्वल्पापराधेऽनभ्यासे च ज्ञेयः VīraMi. (Vyavahāra.) 136. 5; **2Ai** absence of repeated recitation अनभ्यासेन वेदानामाचारस्य च वर्जनात्। …मृत्युर्विप्रान् जिघांसति ManuSm. 5. 4; अनभ्यासेन वेदानाम् … व्यसनं जायते नृणाम् SūktiRa. 163. 116; किं जाड्यं पाठतोऽप्यनभ्यासः PraśnoRaMāli. 10 = PraśnoRaMā. 11; (अधीतस्य च नाशनम्) अधीतस्य वेदस्य बौद्धादिसिद्धान्तावष्टम्भेन नाशं (शनं) त्यागोऽनभ्यासः Aparā. 1047.7 (*on* 3.228); ManvaVi. 586. 28 (*on* 5. 4); अधीतवेदस्यानभ्यासेन विस्मरणम् ManvaMu. 460. 33 (*on* 11. 56); BālamBha. iii. 127. 21 (*on* 3. 231); **2Aii** absence of repeated study अनभ्यासे विषं शास्त्रम् CāṇaNīDa. 4. 15 = SūktiRa. 181. 4; अनभ्यासेन विद्यानामसंसर्गेण धीमताम्। … जायते व्यसनं नृणाम् Kāvyāda. 2. 247; SaraKaṇṭhā. 326. 25; अनभ्यासेन पाण्डित्यं नमःकुसुमशेखरः DarpDa. 3. 22; अपश्यन् मारुतिः … नारीम् …। कुलविद्यामनभ्यासादनष्टस्येव विस्मृताम् RāmāMañ. 245. 17; तान् संगच्छति भारती भगवती विस्रम्भतः क्रीडयानुध्यातेव … नावपि हठानभ्यासदूरीकृता ŚrīKaC. 2. 58; धियः। दुःखादितीव्रमुन्मादोऽनभ्यासो दीर्घकालता ŚrutaPra. iB. 20. 18 (*on* i. 1. 1); सर्वविद्यास्वनभ्यासो वराकारी कलासु च ŚukraNī. 3. 302; **2Aiii** absence of constant meditation शब्दब्रह्ममहः …। नित्योदितमनोपम्यमनभ्यासादगोचरम् PāraS. 6. 86; **2B** lack of repeated practice or acquaintance मांसानि यान्यनभ्यासादनिष्टानि प्रयोजयेत् CaraS. vi. 8. 152 (1922 Ed.); उपवासेष्वशक्तस्य तदेव फलमिच्छतः। अनभ्यासेन रोगाद् वा किमिष्टं व्रतमुत्तमम् MatsyaP. 55. 1; BhaviP. 762A. 29 (iv. 109. 1); PadmP v. 24. 64; पर्णार्धक्रीततताम्बूलचर्वणाद् गर्वितानताः। अनभ्यासाद् गलद्धाला यान्त्येते वारयात्रिकाः MṛtaSaṁ. 44. 16 (*on* 4. 14); तेन … अनुचितज्ञतामनभ्यासं चात्र विषये न मे संभावयितुमर्हति माननार्हः TilaMañ. 167. 10; यत्रापि श्रेयःसाधनत्वाभ्यासः स्वरूपे त्वनभ्यासस्तत्रापि स्वरूपगोचरस्यैव प्रामाण्यम् … अवसीयते NyāyVārPari. 99. 9; न तपस्ते ह्यनभ्यासात् PadmP. iv. 105. 63; रागाभिव्यक्तिशक्तत्वमनभ्यासेऽपि यद् ध्वनेः। तच्छारीरमिति प्रोक्तम् SaṁgīRa. ii. 167. 2(3. 82); अनभ्यासेन मर्त्यस्य प्राप्तो योगोऽपि नश्यति ŚārṅgaPa. 4185; 4188; [Loc.] not in close proximity नानभ्यासे समुद्रस्य तव माल्यवति प्रियः Bhaṭṭi. 8. 111.

अनभ्यास (an-abhyāsa) *adj.* **1** (Gr.) having no reduplicative syllable (i. e. not reduplicated) लिटि धातोरनभ्यासस्य P. vi. 1. 8; अनभ्यासस्येति किम्। कृष्णो नोनाव वृषभो यदीदम् MahāBh. iii. 12. 17 (*on* vi. 1. 8); द्विर्वचनमनभ्यासस्यैकस्वरस्याद्यस्य Kātan. iii. 3. 1; लिटि परतोऽनभ्यासस्य धातोरवयवस्य प्रथमस्यैकाचो द्वितीयस्य वा यथायोगं द्वे भवतः KāśiVṛ. *on* vi. 1. 8; लिटि परेऽनभ्यासस्य धात्ववयवस्यैकाचो द्वे स्तः PrakriKau. ii. 36. 2; ii. 129. 6; ii. 225. 5; वधादेशस्य द्वित्वं तु न भवति, स्थानिवत्त्वेनानभ्यासस्येति निषेधात् SiddhāKau. 441A. 6 (*on* vii. 3. 94); **2** not in close proximity किमस्य … एवमभ्यर्थ्यते। यस्यास्मासु … अनभ्यासं सौहार्दम् NalaCam. 5. (3) 20) (comm. अभ्यासः सामीप्यम्)

अनभ्यासकालीन (anabhyāsakāl-īna) *adj.* belonging to the initial (*lit.* unrepeated) time or stage न च … निश्चयत्वं न आदिविज्ञानेऽनभ्यासकालीनज्ञान इव प्रमेयवान्यमित्यादिज्ञाने … नास्ति … इति वाच्यम् GuruCandr. i. 240. 5.

अनभ्यासक्त (an-abhyāsakta) *adj.* not closely linked or connected, not joined, not continued एष एव चतुरहो यो देवानां …नभ्यासक्तः MaśaKa. vii. 11. a; एष एव षडहो य ऋतूनां …ऽनभ्यासक्तो … नभ्यासक्तं बृहद्रथन्तरपृष्ठयः MaśaKa. vii. 15. a; न वै नूनमभ्यासक्तो … मन्यामहे NidāSū. 171. 5 (9. 13)

अनभ्यासदशा (anabhyāsa-daśā) *f.* initial (*lit.* unrepeated) state अनभ्यासदशायां सांशयिकत्वाद् अप्रामाण्यवद् NyāyKaA. प्रामाण्यं परतो ज्ञायते

i. 78. 1=Kiraṇā. 318. 13=NyāyPari. 379. 6=SarvaDaSam. 12. 251= TattvPrakā. 81B. 9 (*on* ii. 1. 4)= NyāySu.(Ja.) 80B. 12 (*on* i. 1. 1)= MānaMe. 185.8; Nyāyāmṛ. 147A.7; न चानभ्यासदशायामिति विशेषणस्य वैयर्थ्यम् TattvPradi.(Ci.) 121.2: अन्यदप्यनुमानान्तरमुत प्रत्यक्षम् ।··· न द्वितीयः ··· अभ्यासदशायामिवानभ्यासदशायामपि संशयानुदयप्रसङ्गात् TattvPradi. (Ci.) 223.5; अनभ्यासदशायां ज्ञाने ज्ञातेऽप्यवियमानभेदाग्रहे संशयाच्च TattvCin. i. 370. 5.

अनभ्यासदशानापन्नत्व (anabhyāsadaśānāpanna-tva) *n.* the state of not falling into the initial (*lit.* unrepeated) state यद्वा धर्मिज्ञानाभावेऽपि धर्मेन्द्रियसंनिकर्षमात्रेण संशयोत्पत्तिः। यद्वा सत्यपि प्रामाण्यज्ञाने दोषवशादेव तदुत्पत्तिः। दोषश्च अनभ्यासदशानापन्नत्वम् BhaṭṭCin. i. 14.25 (*on* i. 1.1)

अनभ्यासदशापन्न (anabhyāsadaśāpanna) *adj.* which has fallen into the initial (*lit.* unrepeated) state सत्यं न स्वतःप्रामाण्यं शक्यावधारणम्, परतस्तु दृष्टार्थेष्वनभ्यासदशापन्नेषु प्रवृत्तिसामर्थ्यादेव तद्गम्यते TātpaṬ.(Vā.) 11.19 (*on* i. 1.1); एतेषु च मध्ये यत्फलज्ञानं स्वप्नाद्युपभोगतुल्यतया शङ्कितव्यभिचारं तदनभ्यासदशापन्नम् TātpaṬ.(Vā.) 12.19 (*on* i. 1.1); 13.16 (*on* i. 1.1); न चानभ्यासदशापन्ने उपलब्ध्यनुपलब्ध्यव्यवस्थायाः संशय इति वाच्यम् TātpaṬ.(Vā.) 257.20 (*on* i. 1.23); नापि प्रत्यक्षसिद्ध एव कश्चिद्धर्मस्तज्जातीयत्वं, प्रत्यक्षत्वे तस्यानभ्यासदशापन्नगोचरेऽपि प्रमाणे प्रतीतिप्रसङ्गात् NyāyVārPari. 103.2; क्वचित् परतः प्रामाण्यनिश्चयः यथा अनभ्यासदशापन्ने प्रत्यक्षे PramāMī. 6.9 (*on* i. 1.8); तद्दृष्टान्तेन ··· अन्यज्ञानस्यानभ्यासदशापन्नस्य प्रामाण्यमनुमीयते TarkBhā.(Ke.) 56.9; अनभ्यासदशापन्ने तु विषये प्रमाणान्तरसंवादात् ··· निवृत्तिः NyāySu.(Ja.) 232B.10 (*on* ii. 1.1); अनभ्यासदशापन्नजलादिज्ञाने जाते तत्र प्रामाण्यसंशये सत्यपि पुरुषः प्रवर्तते TarkKau. 18.13; अनभ्यासदशापन्नं ज्ञानं न विपर्ययविरोधि AdvaiSi. 680.8.

अनभ्यासदशापन्नज्ञान (anabhyāsadaśāpanna-jñāna) *n.* knowledge or cognition fallen into the initial (*lit.* unrepeated) state अथ ··· अनभ्यासदशापन्नज्ञाने ··· संशयो न स्यात् TattvCin. i. 364.1; SiddhāMu. 68.24 (*on* 136)

अनभ्यासदशापन्नज्ञानप्रामाण्य (anabhyāsadaśāpannajñāna-prāmāṇya) *n.* validity of the cognition fallen into the initial (*lit.* unrepeated) state अनभ्यासदशापन्नज्ञानप्रामाण्यं परतो ज्ञायते सांशयिकत्वादप्रामाण्यवदित्याचार्याः TattvCin. i. 233.1; यत्प्रमा न भवति तत्समर्थप्रवृत्तिजनकं न भवति। यथा जलभ्रम इति व्यतिरेकेणानभ्यासदशापन्नज्ञानप्रामाण्यं निश्चीयते TarkKau. 18.16.

अनभ्यासदशोत्पन्न (anabhyāsadaśotpanna) *adj.* originated in the initial (*lit.* unrepeated) state प्रामाण्यस्य स्वतो ग्रहेऽनभ्यासदशोत्पन्नज्ञाने तत्संशयो न स्यात् TattvCin. i. 184.1

अनभ्यासधात्ववयव (anabhyāsa-dhātvavayava) *m.* part of a verbal base which does not (already) have a reduplicative syllable लिटि परेऽनभ्यासधात्ववयवस्यैकाचः प्रथमस्य द्वे स्तः SiddhāKau. 337B.2 (*on* vi. 1.8); 365B.5 (*on* vi. 1.11)

अनभ्यासनिमित्त (an-abhyāsanimitta) *n.* not the cause of reduplicative syllable चङि चानभ्यासनिमित्ते णौ परे ह्रिङ्गं तस्मान्न प्राप्नोत्येव Prasā. ii. 255.17.

अनभ्यासनियमविधि (anabhyāsa-niyamavidhi) *m.* restrictive injunction regarding the absence of repetition न च षोडशिपूर्तिस्थ्यपात्रात्कदाचिदावृत्त्यापि लोकतः प्राप्नोतीति तन्निरासेनानभ्यासनियमविधिः संभवतीति वाच्यम् MayūMāli. 725.16 (*on* x. 5.11)

अनभ्यासम् (anabhyāsam) *adv.* without repetition संस्तुयादनभिहिंकृत्य यान्वो नरो देवयन्तो निमिम्युरिति षड्भिः। पञ्चभिर्वा। अनभ्यासमेके ĀśvaŚS. I. iii. 1.11 (comm. प्रथमोत्तमयोरनभ्यासमित्यर्थः); प्रातरनभ्यासमनभिहिंकृतानि दाशानुवचनाभिष्टवनसंस्तवनानि (भवेयुः) ĀśvaŚS. I. vi. 10.12; उत्तमायां स्तोत्रीयायाम् ··· नामिति च निधनमनुष्टुभमुत्तमाक्षरेणान्तत इति ह्याहेति। अनभ्यास त्वाचार्याः LāṭyāŚS. ii. 10.19=DrāhyŚS. vi. 2.19 (Dhanvin अभ्यासमकृत्वा यथाधीतमेव गायेत्) [but PW. *adj.*; VIŚVA. *m.*]; योनौ यान्यभ्यासेनान्यच्छन्दः संपद्यते ··· तदापद्येषु गौतमसार्दगवानभ्यासम् LāṭyāŚS. vii. 9.13; DrāhyŚS. xx. 4.25 (Dhanvin साक्षादेव तच्छन्दःसु गीयमानेषु पादाभ्यासो न कार्यः)

अनभ्यासमित्य (anabhyāsam-itya) *adj.* from whom distance is to be kept अनभ्यासमित्यमिति। अनभ्यासं दूरमित्यं गन्तव्यमस्येत्यनभ्यासमित्यः Nyās. ii. 464.23 (*on* vi. 3.70); *cf.* **अनभ्याशमित्य.**

अनभ्यासवचन (anabhyāsa-vacana) *adj.* expressive of non-repetition (i. e. once only) (प्राक्शब्दः) अनभ्यासवचनः सन् नोक्थ्येन संबध्यते ŚābaBh. 1962.21 (*on* x. 5.45); अनभ्यासवचनेन प्राक्शब्देनाभ्यासस्य श्रुत्यैव निषिद्धत्वात् ŚāstrDī. 722.1 (*on* x. 5.7); 725.6 (*on* x. 5.11); अनभ्यासवचनेन प्राक्छब्देन ··· ऋगागमस्य स्तोत्रान्तर इव माध्यन्दिनपवमानेऽपि परिसंख्यातत्वात् BhāṭṭDī. iv. 4.4 (*on* x. 5.2); 'प्राचीः सामिधेनीरन्वाहे'तिवदनभ्यासवचन एव प्राक्शब्द इति भावः MayūMāli. 721.27 (*on* x. 5.7); BhāṭṭCan. 121.7 (*on* xvi. 3.18)

अनभ्यासवचनत्व (anabhyāsavacana-tva) *n.* the state of being expressive of non-repetition सा (अपादानपञ्चमी) च प्राक्शब्दस्य कालवाचित्वे नोपपद्यत इति तदर्थमनभ्यासवचनत्वमेव वाच्यमिति भावः MayūMāli. 725.8 (*on* x. 5.11)

अनभ्यासवत् (an-abhyāsava(n)t) *adj.* who does not practise एवं भवेद्ध्ठावस्था संतताभ्यासयोगतः। अनभ्यासवतश्चैव वृथागोष्ठ्या न सिध्यति YogaU[1]. 80.

अनभ्यासवश (anabhyāsa-vaśa) *m.* [Abl.] due to lack of practice अनभ्यासवशादेकमपि दत्त्वा पदमनवरतमुन्मुखस्य ··· मम समभून्मनसि Kād. 35.8; ग्रहीतुमेते निजचञ्चुकोटिभिर्न्नटिल्यनभ्यासवशान्न पारिताः।··· शितिकण्ठशावकैरसूयिताः ··· नवाभ्रविन्दवः VikraDeC. 13.35.

अनभ्यासवाचित्व (anabhyāsavāci-tva) *n.* the state of being expressive of non-repetition प्राक्शब्दस्य प्राचीः सामिधेनीरितिवदनभ्यासवाचित्वेन दिक्शब्दत्वाभावात् ŚāstrDī. 725.4 (*on* x. 5.11); BhāṭṭDī. iv. 16.1 (*on* x. 5.10)

अनभ्यासवाचिन् (anabhyāsavāc-in) *adj.* expressive of non-repetition गायत्र्या अभ्यासस्यावश्यकत्वात् 'प्राक् बहिष्पवमानेन स्तुवते' इत्यनभ्यासवाचिप्राक्छब्देन तत्पर्युदासानुपपत्तेः BhāṭṭDī. iv. 10.5 (*on* x. 5.7); अनभ्यासवाचिप्राक्शब्देन ऋगभ्यासनिषेधात् MayūMāli. 431.3 (*on* v. 3.4)

अनभ्यासविकार (an-abhyāsavikāra) *m.* [Loc.] when there is no change in the reduplicative syllable नानर्थकेऽलोन्त्यविधिरनभ्यासविकारे Vār. 2 *on* P. i. 1.65; अनभ्यासविकारे। अभ्यासविकारान् वर्जयित्वा MahāBh. i. 170.4 (*on* i. 1.65); SiddhāKau. 81B.8 (*on* vii. 2.113); यत्तूच्यते तत्रानभ्यासविकारेष्विति तल्लक्ष्यस्थित्या न सर्वत्रेति PariVṛ.(Sī.) 15.15; 179.22; अनभ्यासविकारेष्विति हि सा (परिभाषा) Prasā. ii. 37.17; ii. 338.21.

अनभ्यासविषय (anabhyāsa-viṣaya) *adj.* concerning non-repetition (of an offence) याज्ञवल्क्योक्तदण्डोऽनभ्यासविषयः DaṇḍaVi. 347.7.

अनभ्यासस्थ (an-abhyāsastha) *adj.* not occurring in the reduplicative syllable सनोऽवयवस्यानभ्यासस्थान्निमित्तात् षत्वं स्यादेव KātanVṛ. *on* iii. 8.28.

अनभ्यासहता (anabhyāsa-hatā) *adj.* (*f.*) destroyed due to lack of study (*lit.* non-repetition) अनभ्यासहता विद्या PadmP. i. 29.31=vi. 242.23.

अनभ्यासहतोत्साहा (anabhyāsahatotsāhā) *adj.* (*f.*) whose energy or zeal is destroyed due to lack of repetition (*lit.* non-repetition) अनभ्यासहतोत्साहा परेण परिभूयते। या लज्जाजननी जाड्यात् किं तया मन्दविद्यया DarpDa. 3.40.

अनभ्यासादयत् (an-abhyāsādayat) *adj.* not overtaking or approaching near अनभ्यासादयन्त इतरे रथाः पश्चादनुयान्ति ĀpaŚS. xviii. 4.17; HirŚS. xiii. 1.51 (142.6)

अनभ्यासिन् (an-abhyāsin) *adj.* who does not study, not versed in अहं हि ···। खेटो विद्यास्वनभ्यासी, नामतो हेमकुण्डलः SamarāSam. 6.41; उपास्तयोऽत एवात्र ब्रह्मशास्त्रेऽपि चिन्तिताः। प्रागनभ्याशि(? सि)नः पश्चाद्ब्रह्माभ्यासेन तद्भवेत् PañcDa. 7.105.

अनभ्याहतचित्त (anabhyāhata-citta) *adj.* whose mind is unimpeded or not distracted अनभ्याहतचित्तः स्यादनभ्याहतवाक्तथा। निर्मुक्तः सर्वपापेभ्यो निरमित्रस्य किं भयम् MahāBhā. xii. 237.16; अनभ्याहतचित्तश्च दान्तश्चाहतधीस्तथा। निर्मुक्तः सर्वपापेभ्यो नरो गच्छेत्ततो दिवम् PadmP. v. 15.372.

अनभ्याहतम् (anabhyāhatam) *adv.* uninterruptedly, without interruption पुनरुत्तमयोत्तमस्थानेन परिदध्यादन्तरेण द्वार्ये स्थूणे अनभ्याहतमाश्रावयन्निव ĀśvaŚS. I. iv. 15.11.

अनभ्याहतवाच् (anabhyāhata-vāc) *adj.* whose speech is uninterrupted, of faultless speech अनभ्याहतचित्तः स्यादनभ्याहतवाक्तथा। निर्मुक्तः सर्वपापेभ्यो निरमित्रस्य किं भयम् MahāBhā. xii. 237.16.

अनभ्याहित (an-abhyāhita) *adj.* not placed upon (as fuel)

ज्वलन्नपि यथा वह्निर्नानभ्याहितमिन्धनम्। दहतीह [illegible] BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1565.

अनभ्युक्त (an-abhyukta) *adj.* not expressed or said (यद्वाचानभ्युदितम्) अनभ्युदितमप्रकाशितमनभ्युक्तम् KenUBh. 37. 16 (*on* 1. 5); KenUVāBh. 76. 8 (*on* 1.5)

अनभ्युक्षित (an-abhyukṣita) *adj* not sprinkled over नानभ्युक्षितं संस्तीर्णमुपयोगं लभेत KauśiSū. 2. 25; अमन्त्रप्रोक्षितमनभ्युक्षितं निषिद्धजलाभ्युक्षितं वा ··· द्रव्यमशुचि Upask. 273. 5 (*on* vi. 2. 6)

अनभ्युक्ष्य (an-abhyukṣya) *ger.* not having sprinkled over न विशीर्णखट्वायां नान्यवर्णोपवेशितायामनभ्युक्ष्य न भूतयक्षग्रहायतनेषु न श्मशानवृक्षशाखासु न पर्वणि रमसोत्सवे वा (शयीत) ŚaṅkhaLiDS. 157; VīraMi. (Āhnika.) 557. 6; चाण्डालेन यदा स्पृष्टो द्विजवर्णः कदाचन। अनभ्युक्ष्य पिबेत्तोयं प्रायश्चित्तं कथं भवेत् ĀpaSm. 5. 1.

अनभ्युच्छिन्दत् (an-abhyucchindat) *adj.* not cutting off (contact), not lifting up अथैनं (ब्रह्मौदनम्) चतुर्धा व्युद्धृत्य सर्पिषोपसिच्यानभ्युच्छिन्दन्निव चतुर्भ्य आर्षेयेभ्य उपहरति BhārŚS. v. 3. 10.

अनभ्युत्क्रुष्ट (an-abhyutkruṣṭa) *adj.* not acclaimed or applauded न वा अनभ्युत्क्रुष्ट इन्द्रो वीर्यं कर्तुमर्हति AitBr. 38. 1 (930); न वा अनभ्युत्क्रुष्टः क्षत्रियो वीर्यं कर्तुमर्हति AitBr. 39. 3 (941); यथा बन्दिनो गुणानुवादेन कीर्तनमेवमत्रापि गुणकीर्तनमभ्युत्क्रोशनं तेन रहितोऽनभ्युत्क्रुष्टः VīraMi.(Rājanīti.) 97. 20.

अनभ्युत्तिष्ठत् (an-abhyuttiṣṭhat) *adj.* not getting up (from one's seat to honour someone) यस्यैवं विद्वान् ब्राह्मणो गृहमभ्येति तमनभ्युत्तिष्ठतः प्राणदेवता अपक्रामन्ति VīraMi.(Āhnika.) 450. 5; अनभ्युत्तिष्ठतः अभ्युत्थानमकुर्वतः VīraMi.(Āhnika.) 450. 11.

अनभ्युत्थान (an-abhyutthāna) *n.* not getting up (from one's seat to honour someone) सखे, उभयमपि युक्तरूपमेव कारणमनभ्युत्थानस्य RasSa. 234(11)

अनभ्युत्थानशीलता (anabhyutthānaśīla-tā) *f.* nature of not being used to get up (from one's seat to honour someone) आसनमनभ्युत्थानशीलता ManuBh. ii. 245. 24 (*on* 9. 17)

अनभ्युत्थायिन् (an-abhyutthāyin) *adj.* who does not get up (from one's seat to honour someone) (अप्रत्यवरोही स्यात्) अनभ्युत्थायीत्यर्थः comm. *on* KātyŚS. xxii. 5. 27.

अनभ्युत्थिता (an-abhyutthitā) *adj.* (*f.*) not honoured by getting up इतो देवीपूज(जि)का योगिनीभिरन्विता समेता। अनभ्युत्थिता समीपे(समे)त्य विवेश KumāDePra. 112-11. 8; PurāPraSaṁ. 40. 12.

अनभ्युदय (an-abhyudaya) *m.* absence of rise or good fortune, downfall अगूढमन्त्रताप्यनभ्युदयायैवेत्यभिप्रायः BālaKrī. i. 189. 18 (*on* 1. 325 (1324)); कर्तुश्च तद्वंश्यानामनभ्युदयात्ययरोगप्रवासनैर्धान्यविनाशपरिक्लेशादयो दोषा भवन्ति ĪśānŚiPa. ii. 26. 91(15); धर्मेण चरतां सत्ये नास्त्यनभ्युदयः क्वचित् KathāSaSāg. viii. 2. 159; उपनयनानन्तरं हितैषिवृद्धेभ्यो धर्माधर्मावभ्युदयानभ्युदयप्राप्तिपरिहारफलौ ज्ञातव्यौ TantrRaha. 68. 17; तदप्युक्तं भाष्यकृता ··· कोऽनर्थो योऽनभ्युदयायेति VīraMi.(Paribhāṣā.) 31. 16.

अनभ्युदयरूप (anabhyudaya-rūpa) *adj.* consisting of what is inauspicious or evil ततश्च श्येनादिनियोगानां निषिद्धफलत्वेनानभ्युदयरूपाणां कार्यता न स्यात् ŚāstrDī 17. 29 (*on* i. 1. 2); 18. 8 (*on* i. 1. 2)

अनभ्युदयहेतु (anabhyudaya-hetu) *m.* cause of misfortune or downfall बौद्धेतरयोर्मन्त्रकल्पयोर्हिंसामैथुनात्मदर्शनादयोऽनभ्युदयहेतवोऽन्यथा च वर्ण्यन्ते PramāVāSvopVṛ. 82. 21.

[1]**अनभ्युदित** (án-abhyudita) *adj.* not expressed सा वागब्रवीन्नैव मया किं चनानभ्युदितं क्रियता इति MaiS. iv. 6. 4 (iv. 84. 4); यद् वाचानभ्युदितं येन वागभ्युद्यते। तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि JaimiUBr. iv. 18. 5 = KenU. 1. 5; अनभ्युदितमप्रकाशितमनभ्युक्तम् KenUBh. 37. 16 (*on* 1. 5); यदनभ्युदितं वाचा मनुते मनसा न यत् BṛĀraUBhVā. ii. 1. 525; VedāntKa. 99. 2 (*on* i. 1. 4); यद्वाचानभ्युदितम् वक्तुमशक्यम् ŚrutaPra. iB. 155. 24 (*on* i. 1. 4)

[2]**अनभ्युदित** (an-abhyudita) *adj.* [*f.* -ā] A (Iṣṭi to be performed by means of paddy) after the pouring out of which the moon has not risen श्वो भूते काल्यामनभ्युदितामव्यापन्नां यजेत BaudhŚS. iii. 5. 2; iii. 5. 4; iii. 5. 7; B not risen सदानभ्युदिते भानौ प्रसूमें गृहभोजनम्। दद्यात् SkandP. iv. 13. 97; ŚivaP. ii(1). 18. 7 (62B. 5)

अनभ्युद्दृष्ट (án-abhyuddṛṣṭa) *adj.* during whose sacrifice (the moon has) not become visible सा हैषा पशव्येष्टिस्तयाप्यनभ्युद्दृष्टो यजेतैव ŚatBr. XI. 1. 5. 11; अनभ्युद्दृष्टस्यापि पशुकामस्य (हविर्निर्वपति) KātyŚS. xxv. 4. 50.

अनभ्युद्धरत् (an-abhyuddharat) *adj.* not taking out मथ्नता जलनिधिजलमिदमश्वरत्नमनभ्युद्धरता किं नाम रत्नमुद्धृतं सुरासुरलोकेन Kād. 80. 7.

अनभ्युद्धृत (an-abhyuddhṛta) *adj.* [*f.* -ā] I (Agnihotra milk) not lifted up or taken away (from the fire) अग्निहोत्रे चेदनभ्युद्धृते [illegible] स्यादमुं समूहेति ब्रूयात् Atharvaprāyaścitta 4. 3; 4. 14; 5. 1; अग्निहोत्रे चेदनभ्युद्धृते हविषि वा निरुप्ते शकुनिः श्येनः श्वा वान्तरेण व्यवेयात् Atharvaprāyaścitta 5. 2; II (water) not drawn out आपो [illegible] परिशुद्धा जीवचर्मैकरण्डैरनभ्युद्धृताः ŚaṅkhaLiDS. 234 = CaturCin. iii(1). 613. 17.

अनभ्युपगच्छत् (an-abhyupagacchat) *adj.* who does not admit or accept नास्तिकश्च दृष्टान्तमभ्युपगच्छन्नास्तिकत्वं जहाति। अनभ्युपगच्छन् किंसाधनः परमुपालभेतेति NyāyBh. 5. 3 (*on* i. 1. 1); एकद्वित्वादीश्चार्थान्तरभूताननभ्युपगच्छत एकं शतं एकं द्वित्वमित्येकप्रत्ययो न स्यात् NyāyVār. 247. 4 (*on* ii. 1. 34); श्रुत्यन्तरकृतं हि विशेषं श्रुत्यन्तरेऽनभ्युपगच्छतः सर्वत्रैव विकल्पः स्यात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 661. 1 (*on* iii. 3. 26); अतोऽनभ्युपगच्छद्भिर्मुक्तौ कर्त्रादिरात्मनः। अविद्याकल्पितो ज्ञेयः BṛĀraUBhVā.(Sambandha.) 148; प्रसंख्यानविधिमनभ्युपगच्छतः पारमहंसी चर्या ··· प्राप्नोति NaiṣkaSi. 176. 4; अनिर्वचनीयतामनभ्युपगच्छतस्तुच्छाभ्युपगमो बलात्प्राप्नोति IṣṭaSi. 154. 11; आगमस्थितमर्थमनभ्युपगच्छन् परिहरति TātpaṬ.(Vā.) 325. 24 (*on* i. 2. 1); अपि च एकत्वादीन् मुख्याननभ्युपगच्छतोऽयमपि भाक्तः प्रयोगो न स्यात् TātpaṬ.(Vā.) 399. 16 (*on* ii. 1. 36); 500. 17 (*on* iii. 1. 1); 646. 1 (*on* iv. 2. 12); साक्षात्पूर्ववादिनि निरस्ते समासं पञ्चजनशब्देऽनभ्युपगच्छन्तमुत्थापयति VedāntKa. 204. 18 (*on* i. 4. 11); युगपत्सर्गादिकमनभ्युपगच्छन्तो भाट्टप्राभाकरा व्यावर्तिताः ŚrutaPra. iA. 7. 7 (*on* i. 1. 1); वचनप्रमाणमनभ्युपगच्छता त्वया स्वपरकीयशास्त्रे प्रामाण्येनोपगृहीतस्य वचनस्योपन्यासे ··· व्याघातापातात् SarvaDaSaṁ. 2. 31; सावयवमीश्वरविग्रहादिकं नित्यतया श्रुत्यादिसिद्धमनभ्युपगच्छतां सावयवत्वाद्युदाहरणम् NyāyPari. 110. 1; तदनभ्युपगच्छतोऽपि चार्वाकमाध्यमिकादेर्वाग्विस्तराणां प्रतीयमानत्वेन व्यभिचारात् NyāySu.(Ja.) 31B. 9 (*on* i. 1. 1); षटिकसिद्धयर्थं भसंज्ञायाः पदकार्यत्वमनभ्युपगच्छता त्वया वेतस्वानिति रूपसिद्धये पदे अन्तः पदान्तः पदान्तविधिं प्रति न स्थानिवदित्याश्रितम् PāṇiTaVāNaMā. 8. 8; अनुपायिकारणमनभ्युपगच्छतां वैनाशिकानामभावाद्भावोत्पत्तिः इत्यापद्येत GuruCandr. i. 50. 3; अभावम(न)भ्युपगच्छतोऽख्यातेर्विवेकाभावस्वरूपस्याविवेकस्य वक्तुमयोग्यत्वात् SarvaMaSaṁ. 35. 11; MayūMāli. 301. 7 (*on* iii. 6. 4)

अनभ्युपगत (an-abhyupagata) *adj.* not admitted, not accepted विनाध्यारोपेण प्रयोगासंभवोऽनभ्युपगते हि प्रतिषेधानर्थक्यमभ्युपगते तद्विरोधः स्यात् TantrVā. 322. 19 (*on* i. 4. 21); यदि तावदप्रकृता एव गृह्यन्ते ततो गत्यन्तरसंभवे सति वेदेनानभ्युपगतः सन्नतिभारो निष्प्रमाणक आपद्येत TantrVā. 795. 12 (*on* iii. 2. 22); न चात्र गुणमुख्यव्यतिक्रमन्यायेनानभ्युपगतेन किंचिद् दुष्यति TantrVā. 1159. 7 (*on* iii. 7. 51); यदुक्तं समयः प्रत्युच्चारणं प्रतिपुरुषं च तत्करणम् अनभ्युपगतमेव दूषितम् NyāyMañ. i. 224. 16; अर्थिना यदनभ्युपगतं कारणं तदेव प्रत्यर्थिना प्रमाणेन साध्यम् SmṛtiCan. iii. 119. 19.

अनभ्युपगतघटसत्त्व (anabhyupagata-ghaṭasattva) *adj.* who has not admitted or accepted the existence of the jar सर्वश्चायं प्रतिषेधो नानभ्युपगतघटसत्त्वस्य युक्तः NyāyVār. 339. 14 (*on* iii. 1. 0)

अनभ्युपगतत्व (anabhyupagata-tva) *n.* the state of not being accepted यत्तु स्त्रीभिः सह सपिण्डीकरणमाम्नातमिति ··· तद् न श्राद्धार्थं, त्वयानभ्युपगतत्वात् BālaKrī. i. 155. 1 (*on* 1. 225); परिहार्यत्वेनाभ्युपदेशो न युक्तः तामालम्बते, तैरेवानभ्युपगतत्वात् VakroJi. 46. 9; तस्य परमसिद्धान्तत्वेन त्वया अनभ्युपगतत्वात् PūrvottaVāNaMā. 181. 16.

अनभ्युपगतद्वित्व (anabhyupagata-dvitva) *adj.* who has not admitted duality or twoness अनभ्युपगतैकत्वस्य समुच्चयः कस्य अनभ्युपगतद्वित्वस्य च कस्य प्रतिषेधः NyāyVār. 247. 3 (*on* ii. 1. 34)

अनभ्युपगतनित्यपक्ष (anabhyupagata-nityapakṣa) *adj.* (*hetu*) with reference to which the subject of inference is not accepted as eternal अनभ्युपगतनित्यपक्षस्य नित्ये वाचनसे आवगत्वात् NyāyVār. 128. 4 (*on* i. 1. 35)

अनभ्युपगतपक्ष (anabhyupagata-pakṣa) *m.* unaccepted or unadmitted viewpoint किमनभ्युपगतपक्षोपमर्दनेन बहुभ्यो बहुसंमत इत्येष एव नः पक्षः NyāyMañ. ii. 27. 9.

अनभ्युपगतपरलोक (anabhyupagata-paraloka) *adj.* who has not admitted or accepted the other world तस्य (वेदस्य) हि प्रामाण्ये ··· अनभ्युपगतपरलोको वा परो विप्रतिपद्यते NyāyMañ. i. 229. 22.

अनभ्युपगतप्रायश्चित्त (anabhyupagata-prāyaścitta) *adj.* who has

not accepted (to undergo) the expiation अनभ्युपगतप्रायश्चित्तश्चेद्राज्ञ एव दासो भवति Mitā. 274.20 (*on* 2.183)

अनभ्युपगतविकल्प (anabhyupagata-vikalpa) *m.* alternative which is not accepted ननु निरपेक्षाण्येवान्त्यक्षणप्राप्तानि क्षित्यादीन्युत्तरस्मिन्पुञ्जे जनयितव्य इत्युक्तम्। तत्किमनभ्युपगतविकल्पेन सापेक्षाणि निरपेक्षाणि वेति TātpaṬ. (Vā.) 556.16 (*on* iii. 2.14)

अनभ्युपगतविपक्ष (anabhyupagata-vipakṣa) *adj.* (*hetu*) with reference to which the negative instance is not admitted उदाहरणेनैव साधर्म्यमित्येवं ब्रुवतानभ्युपगतविपक्षस्याप्युदाहरणेनैव साधर्म्यमिति द्विलक्षणोऽपि हेतुर्भवतीत्युक्तम् NyāyVār. 122.13 (*on* i. 1.34)

अनभ्युपगतविभागजविभाग (anabhyupagata-vibhāgajavibhāga) *adj.* who does not admit or accept a disjunction arising out of (another) disjunction ननु च विभागजो विभागो विद्यते गुणः अनभ्युपगतविभागजविभागस्यैतदेवं भवति NyāyVār. 95.19 (*on* i. 1.23); TātpaṬ.(Vā.) 250.13 (*on* i. 1.23)

अनभ्युपगतव्यापक (anabhyupagata-vyāpaka) *adj.* who has not accepted the pervader (i. e. major term) अनभ्युपगतव्यापकमिल्यपीति चेन्न। यथाभूतमपि प्रत्यव्याप्याद्व्यापकप्रसञ्जने गतत्वात् KhaṇḍanKhā. 1277.4.

अनभ्युपगतशब्दतत्त्व (anabhyupagata-śabdatattva) *adj.* who has not accepted the essence (i. e. eternality) of sound अनभ्युपगतशब्दतत्त्वं प्रति कश्चिद् ब्रूयात् कृतकत्वादनित्यः शब्दस्तद्गतेदिति NyāyVār. 422.17 (*on* iii. 2.17)

अनभ्युपगतसामान्य (anabhyuyagata-sāmānya) *adj.* who has not accepted the universal न ह्यनभ्युपगतसामान्यस्य विशेषप्रतिषेधोऽवकाशं लभते NyāyVār. 192.11 (*on* ii. 1.11)

अनभ्युपगतानुमानप्रामाण्य (anabhyupagatānumānaprāmāṇya) *adj.* who has not accepted the validity of inference अनभ्युपगतानुमानप्रामाण्यस्य चात्मनिषेधोऽपि दुर्लभः SyādvāMañ. 20(78)

अनभ्युपगतारोप (anabhyupagatāropa) *m.* (false) attribution of what is not accepted किमनभ्युपगतारोपेण दूषणमुच्यते NyāyRa. 581.22 (*on* 5(13).61)

अनभ्युपगतार्थान्तरविपक्ष (anabhyupagatārthāntaravipakṣa) *adj.* (*hetu*) with reference to which the negative instance as a separate thing is not accepted अनभ्युपगतार्थान्तरविशेष(°विपक्ष Calcutta Ed. 1985)स्य च हेतुर्विपक्षाद्विशेषः NyāyVār. 124.16 (*on* i. 1.34) (TātpaṬ.(Vā.) अनभ्युपगत इति। अनभ्युपगतोऽर्थान्तरं विपक्षो यस्य हेतोः ··· स तथोक्तः)

अनभ्युपगतार्थान्तरविशेष (anabhyupagatārthāntara-viśeṣa) *adj.* [w. r. for **अनभ्युपगतार्थान्तरविपक्ष**] NyāyVār. 124.16 (*on* i.1.34)

अनभ्युपगतार्थान्तरसंयोग (anabhyupagatārthāntarasaṁyoga) *adj.* who has not accepted 'conjunction' as a distinct thing अनभ्युपगतार्थान्तरसंयोगेन प्रत्यासत्तिप्रतीघातो वक्तव्यो NyāyVār. 221.12 (*on* ii. 1.31)

अनभ्युपगतार्थान्तरात्मन् (anabhyupagatārthāntarātman) *adj.* who has not accepted the 'self' as a distinct thing (apart from the body) अनभ्युपगतार्थान्तरात्मनोऽन्यः शरीरेन्द्रियबुद्धिवेदनासंघातः कर्ता अन्यश्च तत्फलस्योपभोक्तेति NyāyVār. 353.14 (*on* iii. 1.4); 357.16 (*on* iii. 1.4)

अनभ्युपगतार्थान्तरावयविन् (anabhyupagatārthāntarāvayavin) *adj.* who has not accepted the 'whole' as a distinct thing (apart from its parts) कतमोऽसौ वृक्षो यस्यावाग्भागवत्त्वं धर्मः अनभ्युपगतार्थान्तरावयविनोऽर्वाग्भागमात्रं प्रत्यक्षं न च धर्मिण्यप्रत्यक्षेऽनुमानं प्रवर्तते NyāyVār. 211.8 (*on* ii. 1.28); 251.16 (*on* ii. 1.34)

अनभ्युपगतावयविन् (anabhyupagatāvayavin) *adj.* who has not accepted the 'whole' (apart from its parts) न चानभ्युपगतावयविनोऽवयविनि सादृश्यं क्वचिदस्ति NyāyVār. 219.12 (*on* ii. 1.31)

अनभ्युपगतेश्वर (anabhyupagateśvara) *adj.* who has not accepted the Supreme Being अनभ्युपगतेश्वरैः सौगतादिभिरेवं प्रयोगे कः परिहार इति चेद् NyāyPari. 379.12.

अनभ्युपगतेश्वरादि (anabhyupagateśvarādi) *adj.* who has not admitted or accepted the Supreme Being etc. अनभ्युपगतेश्वरादीनां पक्षेऽप्ययमुपाधिरेव ŚrutaPra. 1A. 133.7 (*on* i. 1.1)

अनभ्युपगतैकत्व (anabhyupagataikatva) *adj.* who has not accepted oneness यः पुनरेकत्वं द्वित्वादीश्च न प्रतिपद्यते तस्य न समुच्चयो न समुच्चयनिवृत्तिः अनभ्युपगतैकत्वस्य समुच्चयः कस्य NyāyVār. 247.3 (*on* ii. 1.34)

अनभ्युपगन्तव्यत्व (anabhyupagantavya-tva) *n.* the state of being that which is not acceptable or admissible, inadmissibility न च ··· व्रीहिशास्त्रं व्यर्थं स्यात्। ··· तस्याश्वशफपरिमाणपुरोडाशोत्पादनासमर्थत्वप्रव्रीहिलाभे प्रतिनिध्यनुपादानार्थतया चारितार्थ्यसंभवेन यवसाधारण्यापादनफलकत्वस्यानभ्युपगन्तव्यत्वात् VidhiRa. 28 (147.14); आश्रयतायाः संसर्गतावादिना तत्राप्याश्रयताप्रकारकबोधस्यानभ्युपगन्तव्यत्वादिति चेत्। सत्यम् VyutpaVā. 87.27; न हि तत्र भावनाभेदोऽस्ति ··· गृहमेधीये प्रत्यक्षवचनप्राप्तयोरपि आज्यभागयोः तद्भेदस्य अनभ्युपगन्तव्यत्वात् PūrvottaVāNaMā. 25.9.

अनभ्युपगन्तृ (an-abhyupagantṛ) *adj.* who does not admit or accept तत्सत्त्वानभ्युपगन्तॄणां वाग्व्यवहारस्वरूपमेव न निष्पद्येत, हेत्वनुपपत्तेः KhaṇḍanKhā. 27.5

अनभ्युपगम (an-abhyupagama) *m.* non-admission, non-acceptance, disapproval, rejection (of a thing, view, proposition etc.) संप्लवानुपपत्तिर्विशिष्टविषयत्वादिति चेत्। न। अनभ्युपगमात् NyāyVār. 5.5 (*on* i. 1.1); 'यौनादयस्तु संबन्धाः शब्दस्यार्थेनानुपपन्ना एव' इत्यनभ्युपगमं दर्शयति Bṛha. 140.11 (*on* i. 1.5); स्वभावतो भेदानभ्युपगमे अन्यथा भेदासिद्धेः HetuBiṬ. 99.1; अनेकावयवात्मकदोषाभिधानं तावन्नभोरोमन्थनप्रायम्, अनभ्युपगमात् SphoṭSi. 238.3; भावनाकर्मत्वनिराकरणमप्ययुक्तम्, अनभ्युपगमात् TātpaṬ.(U.) 99.20 (*on* 2.209); न चास्मिन्दर्शने ज्ञानान्मोक्ष इत्युपपद्यते, सम्यग्ज्ञानापनोद्यस्य कस्यचिन्मिथ्याज्ञानस्य संसारकारणत्वेनानभ्युपगमात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 311.2 (*on* ii. 1.14); 301.7 (*on* ii. 1.9); 369.3 (*on* ii. 2.12); यत्पुनरुक्तम् — ईश्वराभावप्रसङ्ग इति, तदसत्, शास्त्रप्रामाण्यात् अनभ्युपगमाच्च BrahmSūBh. (Śaṅ.) 774.7 (*on* iv. 1.3); यदुक्तं ज्ञानादिलक्षणभेदादिति अत्रोच्यते। न, अनभ्युपगमात् KenUVāBh. 90.17 (*on* 3.1); अनुभवात्मनोऽपि विक्रियाभ्युपगमेऽनभ्युपगमेऽपि दोष एव NaiṣkaSi. 81.1; भावाभावानामितरेतराभावाभ्युपगमे अनवस्था, अनभ्युपगमे वस्त्वसंकरासिद्धिः IṣṭaSi. 23.19; यदपि विकल्पितं युगपद्वा क्रमेण वा वर्णाः पदवाक्यार्थप्रत्यये व्याप्रियेरन्निति तत्राप्युच्यते यौगपद्यं तावदनभ्युपगमादेव प्रत्युक्तम् NyāyMañ. i. 358.6; प्रार्थ्यमानस्यानभ्युपगम एव 'अतिक्रमः' ManuBh. i. 288.11 (*on* 3.180); i. 57.1 (*on* 2.6); अनित्यत्वस्य ··· । अनभ्युपगमे चासिद्धो हेतुः NyāySā. 22.12; निमित्तमसमवायि च नोभयम्, अनभ्युपगमात् Kāśi. i. 80.22 (*on* 2.34); i. 257.13 (*on* 4.130); उभयेन व्याघातादिति। अभ्युपगमे नानभ्युपगमेनेत्यर्थः TātpaṬ.(Vā.) 390.20 (*on* ii. 1.31); न च पुरुषान्तरगता अज्ञानसंदेहविपर्ययाः शक्या अर्वाग्दृशा प्रत्यक्षेण प्रतिपत्तुम्। नापि प्रमाणान्तरेण, अनभ्युपगमात् SāṁkhyaTaKau. 126.1 (*on* 5); तस्य ··· नापि दध्यादिवदपूर्वसाधनत्वम्। अनभ्युपगमात् NyāyRaMā. 152.11; यदि सदसत्त्वं तत् तन्न, अनभ्युपगमात् NyāyKuA. i. 65.2; i. 99.7; i. 127.8; न द्वितीयः तस्य कुर्वतोऽपि मयानभ्युपगमेन दृष्टान्तस्य साधनविकलत्वात् ĀtmaTaVi. 50.4; 160.4; अनभ्युपगमादेव हि तन्त्रसिद्धप्रक्रियानिरसनम् BrahmSūBh.(Rā.) 344.3 (*on* i. 4.3); कपिलस्मृत्युपबृंहणेन वेदान्तार्थः प्रधानकारणवाद इत्यनभ्युपगमे कपिलस्मृतेरुपबृंहणानन्वयेनानवकाशप्रसक्तिरिति चेत् न VedāntSā.(Rā.) 139.6 (*on* ii. 1.1); अनुभवविरोधाभिधानेऽनभ्युपगम एव परिहारः NyāyMa. 74.8; सप्तसिद्धगुणभावाः तत्र तत्र तेषां व्युत्पादनात् अनभ्युपगमे तेषां व्युत्पादनविरोधात् Kiraṇā. 20.17; 31.16; 194.5; अनभ्युपगमस्तु उलोपप्रत्याख्यानान्यथानुपपत्त्या विज्ञायते Pradī. iii. 266A.29 (*on* iii. 4.32); ब्रह्म कस्यानुकूलं भवतीति। न तावज्जीवानाम्, ब्रह्मव्यतिरिक्तानां तेषामनभ्युपगमात् NītiMā. 15.11; 15.5; 24.1; यतोऽत्र हिरण्यशब्दः कशिपुशब्दश्चाभिधेयप्रधानौ वा स्यातां स्वरूपमात्रप्रधानौ वा। तत्र न तावदभिधेयप्रधानावनभ्युपगमात् VyaktiVi. 102.16; स्मृतौ तस्यार्थान्तरभूतस्य भवतानभ्युपगमात् KhaṇḍanKhā. 327.19; 1026.4; विरुद्धाः अक्रियावादिनः केचिदात्मानमनभ्युपगमेन बाह्यान्तरविरुद्धत्वात् AupaSūṬ. 169.11; द्व्यणुकस्य तदारम्भकपरमाण्वोश्चानभ्युपगमे, तद्विलत्वस्य ··· असिद्धत्वात् TarkSaṁ.(Ā.) 3.5; 90.26; तथानभ्युपगमे 'स विश्वकृत् ···' इत्यादिश्रुतिस्मृतिविरोधः VedāntTaSā. 12.5; 45.7; अनुग्राहकत्वं तु ··· त्वयाप्यनभ्युपगमाच्च नाशङ्कनीयमेव NyāyKu. 4.1; संबन्धनिबन्धनस्य समवायान्तरस्यानवस्थाभयादनभ्युपगमात् SyādvāMañ. 8(184); 1(53); 9(32); VedāntKau. 183.8 (*on* ii. 2.8); नापि सामान्यं, तद्धि न सर्ववृत्त्येकमनभ्युपगमात् TattvCin. iii. 15.2; को ह्येवं ब्रूयात्प्रभाकरकराबलम्बी भट्टदत्तहस्तो वा। नाद्यः ··· भावव्यतिरिक्तस्याभावस्यानभ्युपगमात् SarvaDaSaṁ. 4.59; देशकालयोस्तथाभूतयोस्त्वयानभ्युपगमात् NyāySiA. 187.21; आद्यपक्षमनभ्युपगमेन परिहृत्य द्वितीयमभ्युपैति TattvPrakā.33A.12 (*on* i. 2.11); तच्च व्यापकमनभ्युपगमप्रमाणाभावाभ्यां जगतो व्यावर्तमानं स्वव्याप्यं बाध्यत्वमपि व्यावर्तयति NyāySu.(Ja.) 406A.13 (*on* ii. 2.8); Vādā. 42.3; समानतन्त्रे गौतमीयेऽनध्यवसायज्ञानस्यानभ्युपगमात् असाधारणो धर्मः संशयकारणत्वेनोक्तः Upask. 120.17 (*on* ii. 2.7); 162.11 (*on* iii. 1.18); तत्र किं कर्मकर्तृभावविरोधोऽभिमतः अथार्थप्रकाशकस्य स्वप्रकाशकत्वविरोधो वा। न प्रथमः। अनभ्युपगमात् TantrRaha. 8.2; मायावादे सजातीयद्वैतस्याप्यनभ्युपगमात् SāṁkhyaPraBh. 16.13 (*on* i. 22); 22.29 (*on* 1.47); सत्त्वं सत्ताजात्यधिकरणत्वं वा अबाध्यत्वं वा,